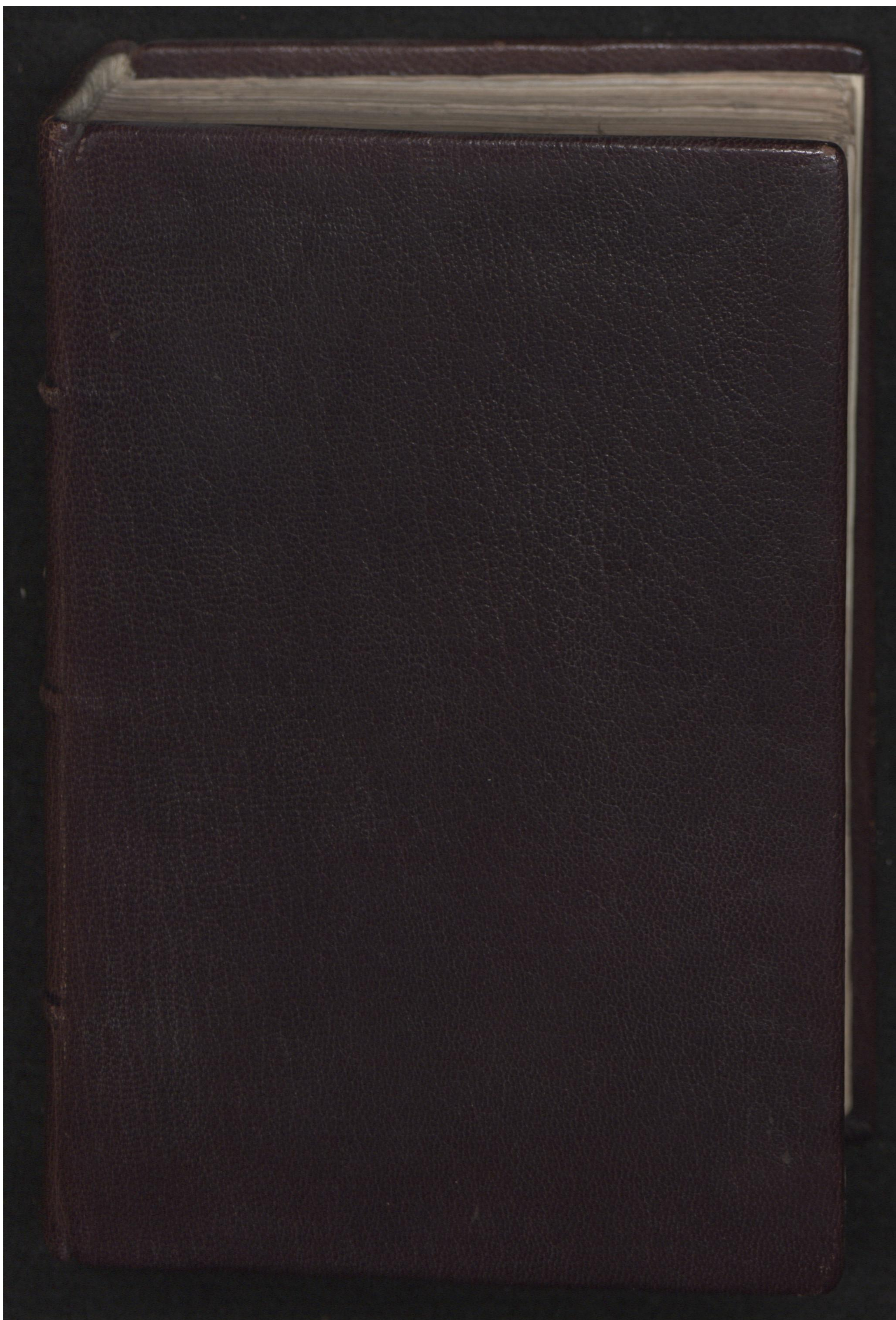
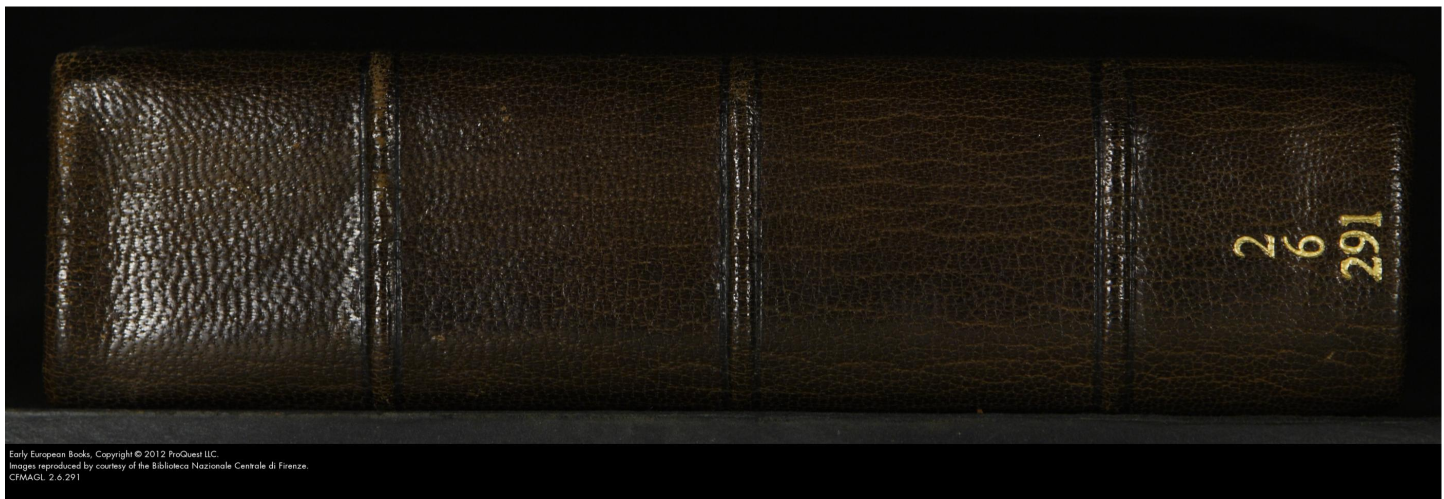
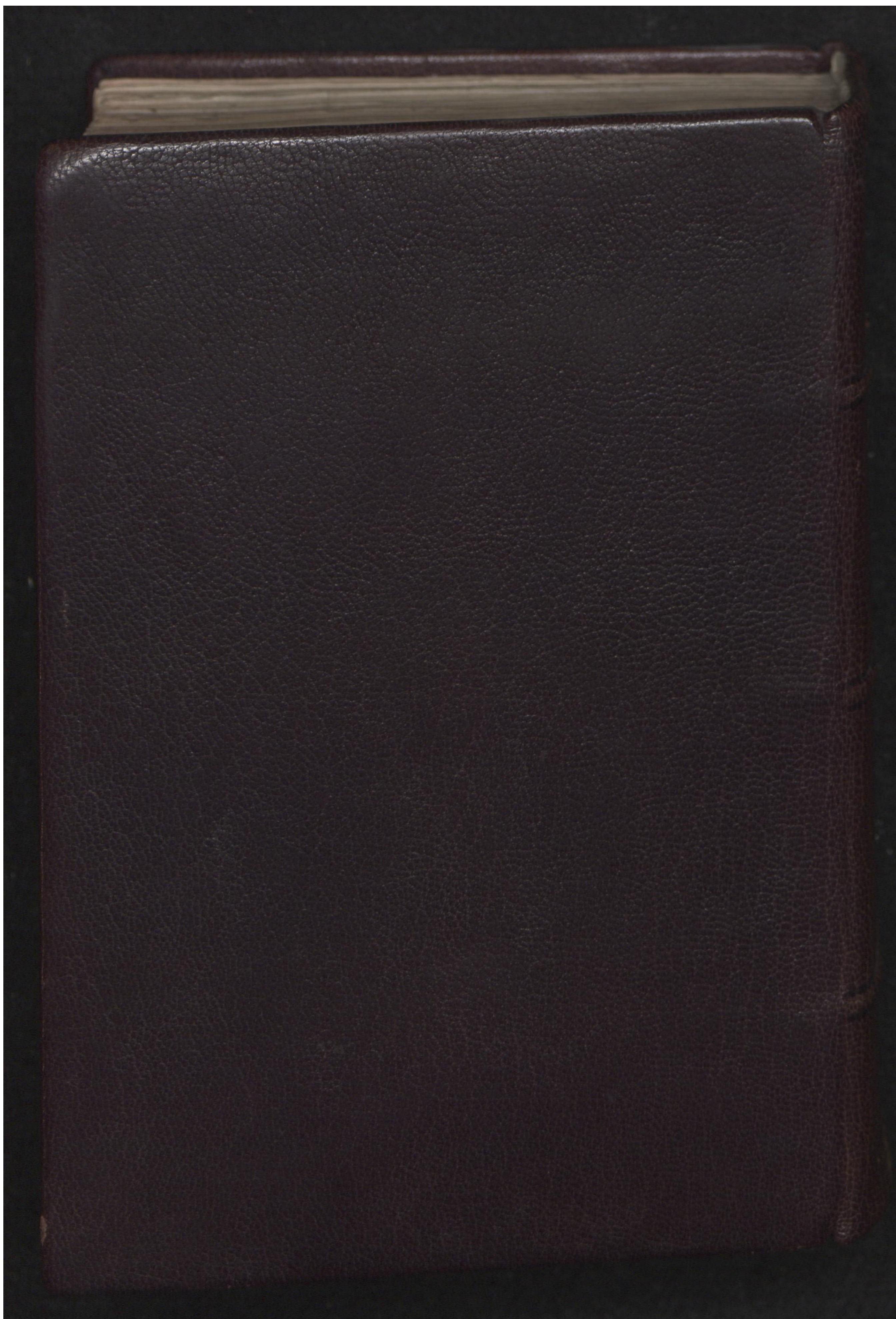
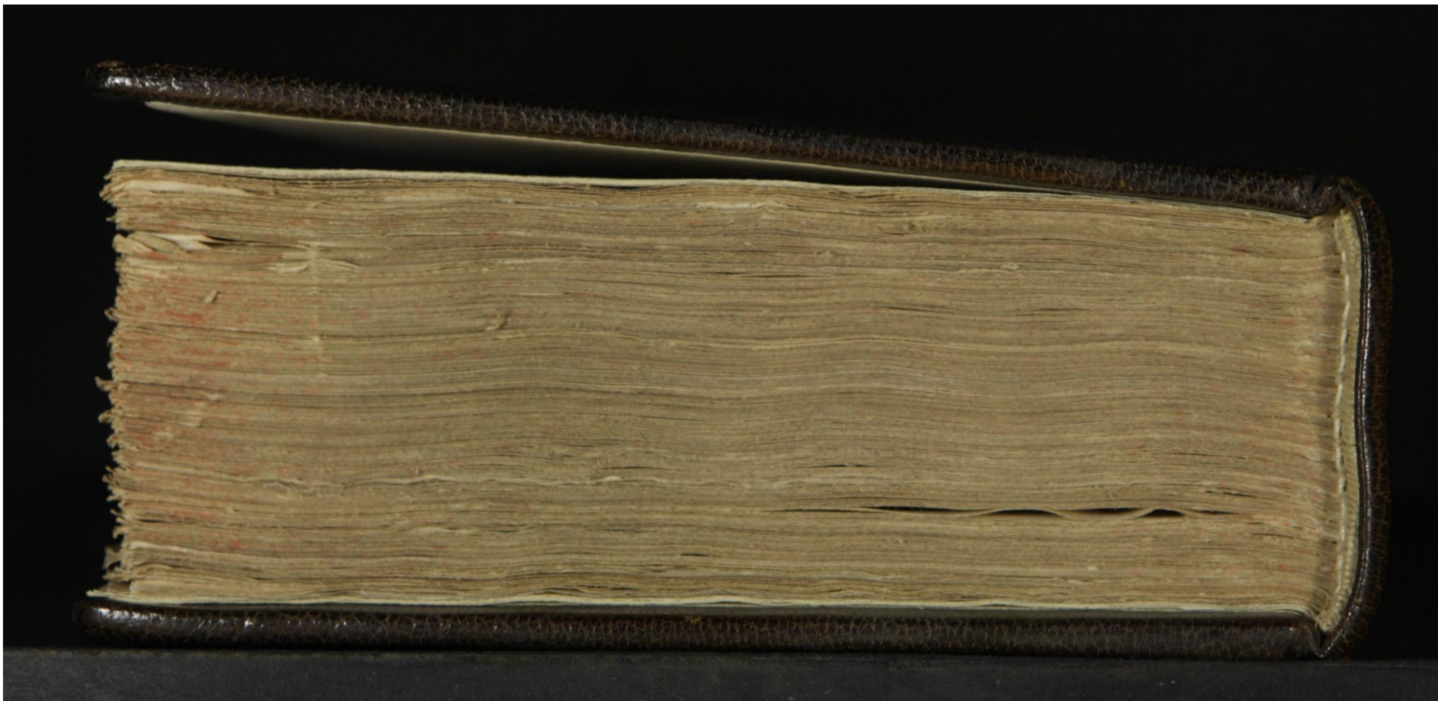
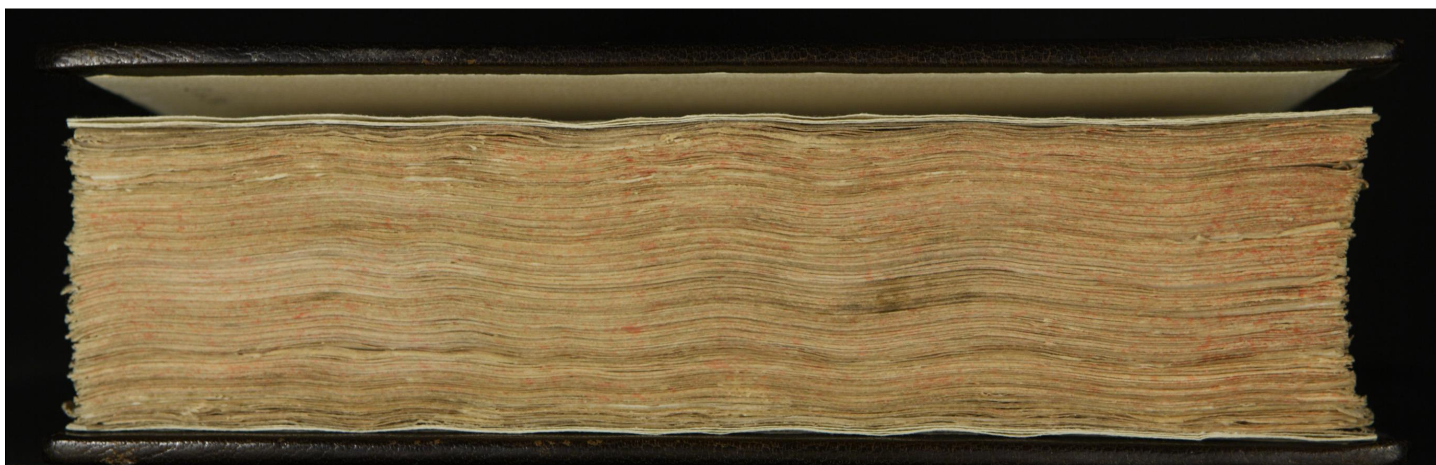

2
6
291

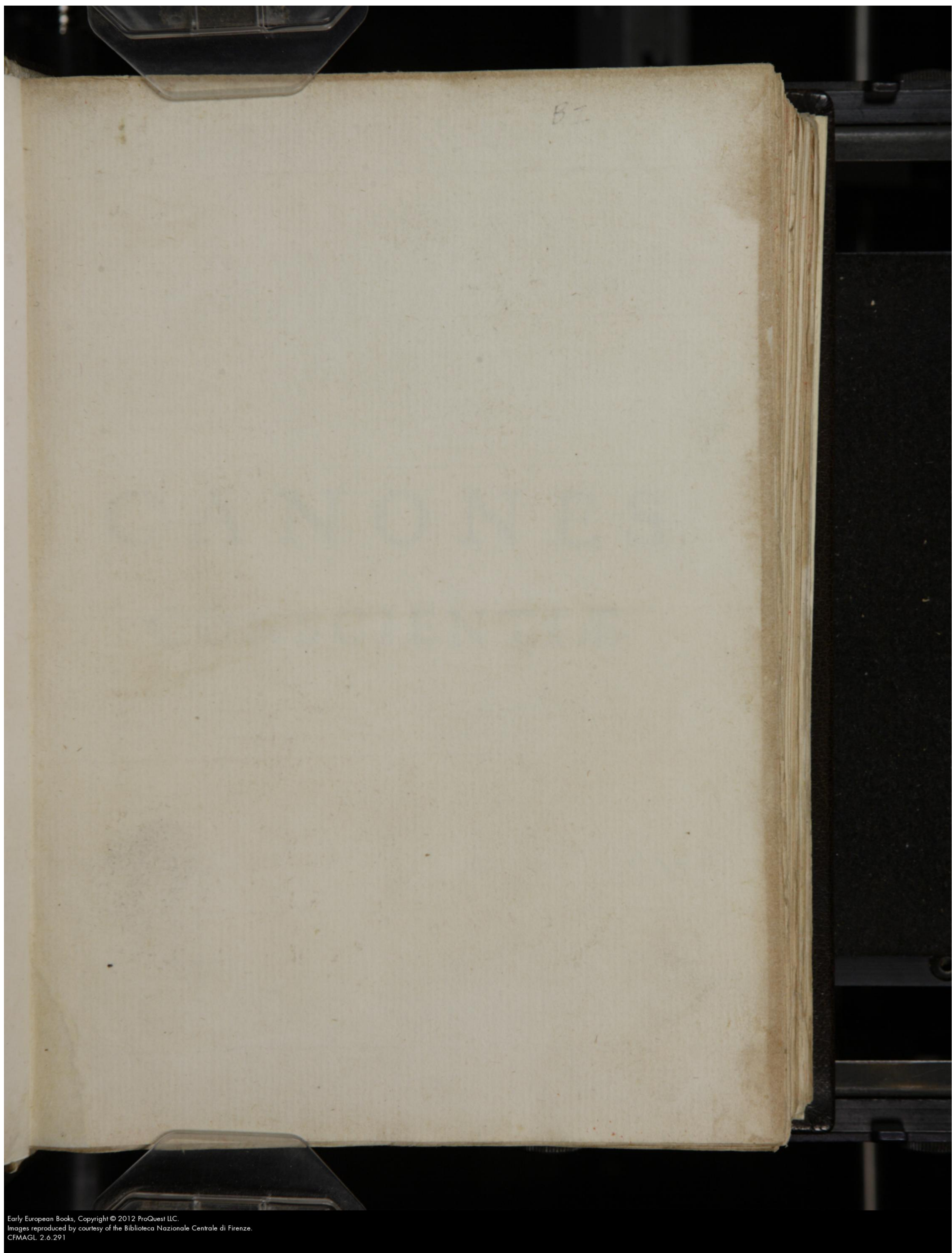

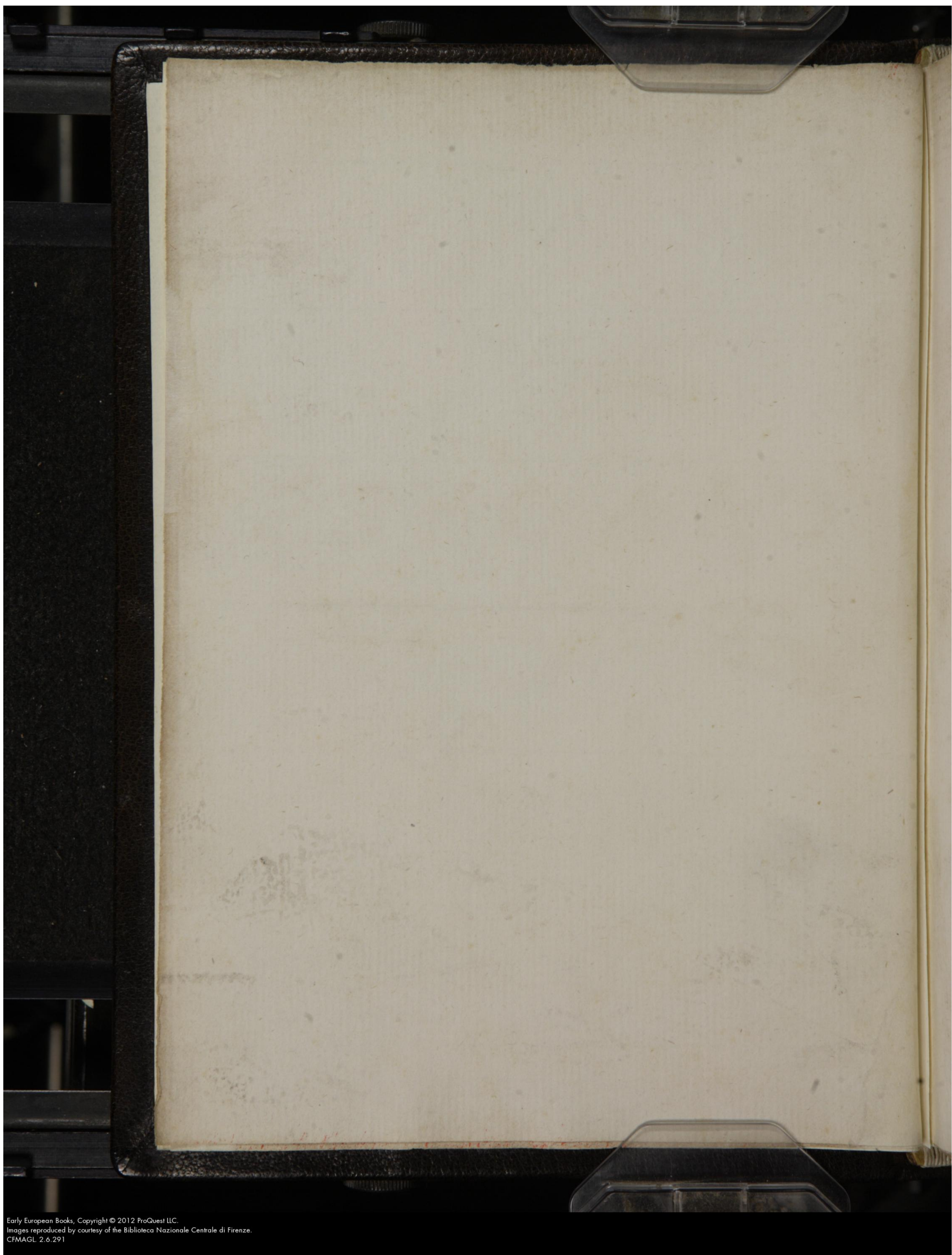

XXXIII

ALAR

CANONES CONSCIENTIÆ

CANONES CONSCIENTIÆ

Ex vtroque iure

Et probatis D. D. cùm antiquorum, tùm recentium Sententijs collecti

P. D. THEOPHILO ALARIO
Clerico Regulari Barnabita
AVCTORE

Olim corrupto titulo, & Auctore fictitio Enchiridion Casuum Conscientiæ IO. FRANCISCI SVAREZ

Hac verò noua & germana impressione Ab infinitis mendis repurgati, nouisq; doctrinis longè plurimùm aucti & locupletati

Quibus adiectę sunt in calce, ac declaratę Clausulę apponi solitæ in Dispensationibus tùm in Pœnitentiaria pro foro interno, tùm in Dataria pro Externo

Omnia ad exemplar Auctoris posthumum.

STVDIO

IOANNIS BAPT. MANCINI CORTONENSIS.

Ad Illustriss. & Reuerendiss. D.

D. IO. BAPTISTAM CECCHIVM

ANTISTITEM PISCIEN. &c.

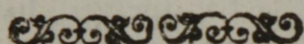

LIBVRNI, In Officina Bonfiliana, apud Hered. Dominici Minaschi.
Superiorum permissu. 1651.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO D. D. IO. BAPTISTÆ CECCHIO

PRAEPOSITO PISCIENSI

Ac totius Vallis Nebulæ, & Arrianæ Ordinario
Io. Baptista Mancinus Cortonensis
F E L.

ENEROR cæleste consilium, Illustrissime Præsul, (nam profiteri gratias fortunę fugit animus) quòd optatam diù obseruantię tibi meæ testandæ opportunitatem importuna literatorum iactura mihi tandem quæsiuit. THEOPHILVM ALARIVM ex Ordine Clericorũ Regularium, quos Barnabitas vocant, lumen sacræ doctrinæ nostro sęculo conspicuum, nuper extinctum iure lugeamus; nisi monumentum egregium extaret, pretium funeris tanti Viri. Hic à diuturnis functionibus, quibus sanctissimè, vt Clericum Regularem decet, insistebat, subsecíuas colligens horas elucubrauerat CANONES CONSCIENTIAE ex vtroque Iure, ac probatis Doctorum cùm antiquorum, tùm recentium sententijs coactos, priuatum vt ocium magis erudiret, quàm vt eruditorum album affectaret. Improbauit Amicus nescio quis, sed malè sanus Censor, modestiam genij; Et vt erat intimus, clepsit facilè volumen, ac procul transmisit infelici Typographo publicandum. Qui iu-

ſtam Auctoris indignationem veritus, ſi reſciret, & nomen primò ſuppoſuit inuiſi in natura rerum hominis Io. Franciſci Suarez; & titulum Enchiridij mucidum ſubiecit fronti: præterea opus totum perpetuo de Contractibus titulo, & mendis toto corpore obſcęniſſimis, atq; innumerabilibus corrupit ad probrum Typorum, ac ſtudioſorum ſtomachum. Ingemuit rem aduertens Auctor tam candidus animo, quàm capillo (iam enim ſexagenarium excedebat) & peruolans in vulgum Opus vix è lineamentis ſuum agnitum (vſq; eo vitiatum prodierat) arripuit: Inſtitit excutere contractas ſordes, formę natiuę reſtituere: inde & locupletare additamento complurium obſeruationum, ac dogmatum; è quibus nonnulla planè noua inſperſit ęquè ac reliqua omnia ad libellam rectę rationis, ſaniorìſq; doctrinę; Iuratus interea ſupprimere, ne alteri pateret fraudi; ac vel domeſticis tenebris habere deuotum, vel luci Vulcaniæ. Scilicet quàm ſatur otio deſudans in literis, tam ieiunus literarię gloriationis. Hoc igitur ad mortem ſenis optimi inuiolatum, quę octogenario maiori ſucceſſit; vtrum verò pernicioſius Reipublicę, an vtilius? Nam etſi foret viuentis ſanctitas, & eruditio norma omnibus integerrimę vitę; quia tamen ex mortalitate hæc norma fragilis, habere nos iubet gratias fato potius, quàm conceptam inuidiam: quando eruditione caduca vitę mortalis ſempiternum redemit fructum eruditiſſimi monumenti. Id quod ego cautè per amicos elicui, quaſi mox lectum redditurus. Sed ſtudioſior veritatis, ac publici commodi auſus ſum (honeſtiore certè fraude, quàm ille Typographus) in lucem committere, repoſito nomine germani Auctoris, tuo ſimul, Illuſtriſſime CECCHIE, dedicatum. Cui porrò iuſtiùs, quàm doctiſsimo Pręſuli opus doctiſſimum, aut quàm vindici morum reſtitutum Parenti legitimo fœtum? Non me equidem pellicit Amor, quamquam impellit, vt merita tua attingam hoc loco, quę iuſtis panegyricis, atq; hiſtorijs materiam præbuerint. Iſthæc enim, quam obtines, Epiſcopali ſuppar titulo, ſuperior re Dignitas neſcio quid ſingularis magnificentiæ ſuggerit rectis æſtimatoribus gloriæ. Quòd PISCIA (cele-

(celebre quidem oppidum propter Reipublicę veteris poten-
tiam, & bella cum finitimis gesta: pòst extra insigniora Ita-
lia numeratum) gloriatur ab Anno Decimo nono supra Mil-
lesimum, & Quingentesimum ex Dięcesi Lucana, Leonis X.
Pont. Max. diplomate exemptam se fuisse cum ora ista Val-
lium Nebulæ. atq; Arrianę Oppidis, Castris, Vicis florentis-
sima: Antistitem Sacrorum habere Præpositi quidem titulo,
iure autem Episcopali decoratum, vt in Clericos animaduer-
tat, anathemate fulminet, Statuta condat, Synodum cogat,
Concursus proponat, Ecclesias visitet, Beneficia conferat,
Pontificalia exerceat, Indulgentias largiatur, Ordinibus mi-
noribus initiet, Virgines consecret, alia item priuilegia Epis-
copo Lucano contracta, sibi ipse ampla, integraq; conseruet:
Ad hęc Canonicorum Capitulum habere cum Dignitatibus
ordinatum, qui ex Apostolicis literis tam Gratiæ, quàm Iu-
stitiæ omnino instar Cathedralium delegari Iudices possint.
Præterea nullius esse Diæceseos, sed Diui Petri protectioni
commendatam, Apostolicæ sedi proximè subdi: Quòd, in-
quam, PISCIA oppidis multis alioqui inferior, vrbibus tamen
non paucis Ecclesiastico magistratu nobilior emineat, in quē
potissimùm redundat hæc gloria, nisi in Gentiles tuos, qui
Pontificio tam nobili prospexere primò LAVRENTIVM
CECCHIVM; vt, quamquam Ius Patronatus alternis reser-
uaretur Tuæ cum Turina familia; auspicium tamen à Tua fe-
cerit virtus, & Cecchiam Laurum Mitratis temporibus fau-
stissime adiunctam voluerit: Qualis enim Laurentius iste fue-
rit, testatur non ipsa modò, quam primus capessiuit, dignior
per eum facta Dignitas; sed quòd eūdem Iuris vtriusq; consul-
tissimum Philippus Decius Auditorem Romanæ Rotę pro-
posuit è plurimis candidatis vnum Paulo III. Pontifici Ma-
ximo. Hoc enimuerò tantum est, vt magni cuiusq; encho-
mij loco sufficere posse videatur. Cur autem miremur, flo-
ruisse tam crebros in Cecchia gente Iurisperitos, vbi tam do-
mestica fruticauit laurus? Quamquā (dicet aliquis) nō Togæ
magis frondescit laurus, quàm Sago: amica non solùm iura
dantis, sed triumphantis quoque à bello Cęsaris. Ne hæc qui-
dem

dem à tuis Gentilibus aliena, fortunatissime CECCHIE, quorum tam multos enumeras in longa ætatum serie militari Prefectura, & Martiali gloria memorandos. Neq; verò est instituti mei proferre vtrinq; sigillatim imagines; quippe locum alium, ac feliciorem stylum deposcunt. Presertim cùm ad tui nominis appellationem fama maiorum tuorum facilè conticescat, quorum virtutes, ac decora successor ipse, & heres ex asse transmittere paras posteris non sine fenore. Felix interim Piscia, que te hodie Presulem complectitur ex Cecchijs quartum: quæ Iuris vtriusq; lauro insignitum: que Diui Stephani Equitem, eundemq; FRANCISCI Equitis fratrem Ciuis vrbanissimi, & magnanimi: que prolis egregie dignum Patruum, atq; ad illius ingenue indolis disciplinam exemplar optimum: que denique simulacrum virtutum omnium spirantissimum, vnde lineamenta Christiane vite desumere quisque Diecesanorum tuorum possit, & pascua sempiternæ beatitatis certo calle petere. Iam inuideant Pisciæ tue necesse est presentem felicitatem ampliores Ecclesie, talem sibi Presulem anhelantes. Ego verò fore auguror, vt & sanctissimis illarũ votis aliquando, & humeris tuis valentissimis fortune respondeat. Hec vtrisque dum apprecor à Deo immortali, accipe tu facilis hoc qualecunque obseruantissimi animi in tua de me preclara merita testimonium.

Vale. Rome Cal. Ianuarijs 1651.

OECONOMIA OPERIS

INDEX

INDEX MATERIARVM

Con-

Furtum

N

O

P

Q

R

S

Sepul-

FINIS

TRACTATVS
DE CASIBVS CONSCIENTIAE, DE ACTIBVS HVMANIS, ET *DE PECCATO.*

1 CASVS, ſi nominis vim, & naturam ſpectes à cadendo dicitur, & prima ſui ſignificatione lapſum, & ruinã ſignificat, vt de caſu, & ruina Angelorum &c. Hinc à Theologis per metaphoram quandam dupliciter transfertur. Primò generaliter, & minus propriè; ita vt caſus conſcientiæ dicatur omnis quæſtio de moribus facta, ſiue pertineat ad peccata ſiue ad cẽſuras, ſiue ad vota, ſiue ad ſacramenta. Secundo ſpecialiter, & magis proprie, & ſic caſus dicitur ſolum peccatũ quo quis à virtutis rectitudine cadit. Qua ſignificatione cenſuræ tres, 1. Excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictũ propriè caſus dici non poſſunt, quia non ſunt peccata, ſed peccatorũ pœnæ. Nec irregularitas, quia eſt tantum quoddam imperfectũ iure canonico inductũ, quo homines ab ordine ſuſcipiendo, vel ſuſcepto miniſtrando arcẽtur. Nec vota, nec iuramenta, quia non ſunt peccata, ſed potius actus virtutis. Silu. ver. Caſus initio.

2 Conſcientiæ nomen ſignificat internũ illud animi teſtimonium, quo quis ſibi conſcius eſt de benè, vel malè factis, & & quo quis accuſatur, excuſatur, remordetur &c. Et ſic definitur à S. Tho. 1. 2. q. 19. art. 5. Eſt dictamen rationis applicatũ ad opus dictans aliquid eſſe faciendum, vel fugiendum.

3 Syndereſis eſt habitus quidam generalis, ſiue lumen connaturale, cuius officium, & actus eſt inclinare, & inſtigare ad bonũ, & hominem à peccato retrahere murmurando de malo S. Tho. p. q. 79. art. 12. Vel eſt lumen innatum, & animæ concreatum, quo dirigimur, & mouemur ad faciendum ea, quæ pertinent ad vitationem culpæ, & adeptionem gloriæ. S. Aug. de baptis. paruul.

4 Recta ratio eſt participatio quædam, & confirmitas ordinationis diuinæ. Vnde ſicut ratio diuina eſt regula infallibilis omnis boni; ita recta ratio eſt norma operationum humanarum, qua honeſta, aut turpia iudicantur vniuerſa.

5 Recta ratio prudentialis eſt iudiciũ intellectus verũ de agendis. Cordub. lib. 3. qq. q. 3. Corrad. de contract. 1. q. 11. ſuppoſ. 2.

6 Lex naturalis eſt lumen rationis humanæ à Deo creatore, & conditore, vna cum natura mentibus hominis inſitum ad aliquid faciendum, vel non faciendum

7 Obſeruandum verò primò rationem, ſiue intellectum duplicem eſſe, ſpeculatiuam, & praticam, quæ non eſſentia, ſed ex fine tantum diſtinguntur. Finis ſpeculatiuæ eſt intendere veritati cognoſcendæ. Finis verò praticæ dirigere operationem. Vt finis ſpeculatiuæ eſt demonſtrare virtutis pulchritudinem, & quàm ſit honeſtum illam ſequi. Praxis verò deinde concludit, bonum rationis ſequendum eſt.

8 Secundò notandum, ſicut intellectu ſpeculatiuo ponitur habitus quidam primorum principiorum quo aſſentimur primis principijs ſpeculabilibus, qui dicitur intellectus principiorum; ita in intellectu practico conſtituitur habitus primorum principiorum, quo aſſentimur primis principijs

cipijs practicis malum eſt fugiendum , bonum eſt ſequendum ; qui habitus nominatur ſynderesis à S. Thom. p. 1. q. 7. art. 11. Et quia ratio , ſeu principia practica , & conſequenter ſynderesis, quæ illis aſſentitur, non verſatur circa particularia agibilia , ſed ſolũ vniuerſalia quædam principia practica tradit, ex quibus in particulari poſtea iudicamus quid agendum , quid fugiendum nobis ſit , vltimo loco accedit conſcientia , quæ circa concluſiones particulares practicas verſatur ; Vnde tunc ſolum dicimur agere contra conſcientiam, quando in particulari facimus contra,quod iudicamus agendum eſſe, vel non.

9 Conſcientiæ actus eſt triplex, primus eſt teſtificari de facto præterito, quod recognoſcimus nos feciſſe , vel non , quod vel bonum, vel malum fuit. Secundus eſt in ordine ad malum aliquod commiſſum , vel bonũ ommiſſum,an ſit benè, vel malè factum , vel ommiſſum ; & ſecundum hoc conſcientia dicitur vel excuſare , vel accuſare, vel remordere. Tertius eſt inſtigare , ligare, vel ſoluere , ſecundum quod per conſcientiã iudicamus, aliquid eſſe faciendum , vel non faciendum. S. Tho. vbis. ar.13.

10 Eſt autem conſcientia multiplex Recta, Erronea, Dubia, Probabilis, & Scrupuloſa.

11 Conſcientia recta eſt, quæ per verum ſylogiſmum veram ſententiam concludit, vt omne mandatum Dei eſt ſeruandum , De dilectione proximi eſt mandatum Dei, ergo eſt ſeruandum. Et de hac nulla poteſt eſſe dubitatio.

12 Erronea conſcientia eſt, quæ per falſum ſylogiſmum falſam ſententiam concludit: Vel aliter, Conſcientia erronea eſt, quæ dictat verum , quod eſt falſum , & è contra.

13 Agere contra conſcietiam erroneam ſemper eſt peccatum, ſiue conſcientia erret circa ea, quæ ſunt per ſe bona , ſiue mala , ſiue indifferentia S. Tho. 1.2.q. 19. ar. 5. Silu.& Summiſtæ ver. conſcientia, & com. quia velle malum ſemper eſt malum , & peccatum ; aut quotieſcunq; voluntas diſcordat à ratione , eſt mala , ſiue erret , ſiue non : eſt n. ratio immediata regula operationum noſtrarum, proponens, id quod agendum eſt. Dum igitur voluntas aliquid vult contra id , quod proponitur à ratione , quantum in ſe eſt, vult malum , & conſequenter peccat. Intelligit autem meritò Sanchez in ſum. lib. 1. c. 11. num. 13. quando actio, vel ommiſſio eſt libera. Si quis. n. carcere detentus in quo non eſt ſacrum , putaret ſe peccare non audiendo illud , minime peccaret, quia huiuſmodi ommiſſio caret libertate , quæ neceſſaria eſt ad peccatum.

14 Ideò autem eſt peccatum agere cõtra conſcientiam erroneam , quia obligat ad faciendum id, quod dictat, ſiue erret vincibiliter, ſiue inuincibiliter; quamuis non eodem modo de vtraq; conſcientiã ſentiendum ſit. Nam conſcietia erronea ex ignorantia vincibili, & culpabili ligat, & obligat , non quidem , vt quis eam poſitiuè ſequatur , ſed ſaltem, vt non faciat contrarium eius , quod conſcientia dictat; quia aliquando conſcientia erronea dictat faciendum id , quod malum eſt , vt ſi quis culpabiliter exiſtimet neceſſarium eſſe mentiri ad ſuam , vel proximi vitam conſeruandam , quo caſu , non tenetur quis mentiri; tenetur tamen non facere contrarium , adeò vt non mentiendo peccet. habet n. in tali caſu duo dictamina in intellectu , vnum eſt Bonum eſſe mentiri pro conſeruanda vita ; quod dictamen affirmatiuum , cum neq; bonum ſit, neq; ſufficienter proponat bonum , conſequenter conſcientia erronea non obligat ad ſui obſeruantiam. Alterum eſt, malum eſſe non mentiri, quæ conſcientia licet non excuſet à peccato, ſi mentiatur , obligat tamen, ne fiat contrarium . Quod ſi homo iſte eſt perplexus in vtrãq; partem, ita vt quicquid faciat ſemper ſit peccatum , id culpa ſua accidit , quando ſcilicet ignorat, quod ſcire poteſt, & tenetur. Neq; tamen eſt ſimpliciter perplexus poteſt n. & tenetur eo caſu conſcientiam illam deponere , & contrariam ſcientiam habere . Conſcientia verò erronea ex ignorantia inuincibili obligat non ſolum, ne quis faciat contrarium , ſed etiam ſimpliciter ad

poſitiuam

positiuam sui obseruatiuam. Hinc tamen non sequitur obligari hominem ad faciendum peccatum. quando n. ignorantia est inuincibilis, id quod aliàs esse peccatum, excusatur, cum ignorantia hæc deponi nequeat, aut non debeat.

15 Ad cognitionem autem vtrum agere contra conscientiam erroneam sit peccatum mortale, vel veniale tres regulæ assignati solent.

Prima desumitur ab ipso falso iudicio eius, qui à conscientia erronea discordat si n. quis, quod alioqui bonum est, mortale putat, tunc faciendo peccat mortaliter: si verò solum putat esse veniale, peccat tantum venialiter. Et si quod veniale est, putet esse mortale, erit mortale id facere, quia voluntas fertur in id malum, vt apprehensũ: vnde qui aliquid apprehendit vt mortale, etiam si non sit, is, quantum in se est, vult peccare mortaliter.

16 Secunda regula est. Si falsò iudicat esse malum, illicitum in genere, licet Nau. in man. præl. 9. num. 9. & alij putent tantum veniale agere contra conscientiam eò quòd velle id, quod in genere tantum iudicat illicitum, non videtur grauis malitia, cum voluntas se contineat intra limites eius rationis, quæ est communis peccato mortali, & veniali: verius tamen docent Roder. in Sum. q. c. 71. concl. 4. Vasq. 1.2.q. 10. ar. 6. disp. 54. c. 3. num. 10. Azor. p. 1. lib. 2. c. 8. q. 6. Sayr. cla. reg. lib. 1. c. 4. num. 17. Sanchez in sum. lib. 1. c. 11. num. 6. & alij in hoc casu peccare mortaliter; quia qui ita operatur absq; alio examine, non dubitat se exponere periculo peccati mortalis, & illud velle committere, qualecumq; sit.

17 Tertia regula est. Cum conscientia non significet iudicium praticum in communi, sed in particulari; inde est, quòd licet quis in vniuersali putet rem esse illicitam, si tamen in particulari hic, & nunc, non putet sibi esse illicitam, faciendo non peccat contra conscientiam erroneam; quia cum peccatum totum nascatur ex illo errore. si error, vel non admittatur, vel deponatur, vel non perseueret, sed quouis modo cesset, nullum erit peccatum id facere. Caì. 1.2. q. 19. ar. 6. in fi. & ibi B. Med. dub. 3. ante sol. ad. p. Nau in c. Si quis autem, de pœnit. d. 6. num. 61. Azor, vbi s c. 19. in fi. Sayr. c. 4. cit. num 18. Hanc tamen non admittit Sanch. d. c. 11. num 10. quia temerè vniuersalis, & speculatiua non applicatur praticè, & in particulari, cum tamen iusta ratio exigat, vt id liceat. V. conscientia dubia.

18 Reducitur autem peccatum contra conscientiam commissum ad illud præceptum, quod existimat se transgredi Sanch. de matr. lib. 2. disp. 41. num. 7. Vt si quis accedat ad suam, quam putat alienã, peccat peccato fornicationis, aut adulterij, quod certè verum est, quoties agendo contra conscientiam occurrit aliquod præceptum particulare, aut virtus, contra quod existimat se peccare. Si verò non actu cogitaret se contra aliquam virtutem, aut præceptum speciale facere: aut si quis solum in communi cogitaret esse malum, id, quod facit, tunc peccaret tantum contra synderesim.

19 In dubijs, & indiferentibus, si post Prælati præceptum, ad huc subditus ignorantia inuincibili laborat circa legem aliquam naturalem, aut positiuam, quam Prælatus tollere nequit, quia est lex superioris, & quia subdito non apparet sufficientes rationes, quibus conscientiam deponat; neque ipse humana diligentia facta, veritatem percipere potest, neq; illam deponere ex illo communi principio, quod tutius sit sequi præceptum superioris, tunc sequendum est dictamen conscientiæ, & relinquendum præceptum superioris, quia Prælatus pro sola sua auctoritate tollere nõ potest legem illam quam subditus per cõscientiam licet erroneam ex ignorantia inuincibili vigere putat. & ex alia parte nulla ratio apparet, quæ talem conscientiam tollere possit.

20. Quoties constat præceptum Prælati esse contra Dei præceptũ; tunc plus obligat conscentia, quã præceptũ Prælati Obligatio n. subditi erga Prælatum, siue sit ex voto, siue ex iuramento. semper intelligenda

da est de licitis, & honestis

21 Quoties verò post Prælati præceptum, & admonitionem conscientia Subditi culpabilis, & vincibilis manet, tunc Prælati præceptum omnino præualere debet, & conscientiam erroneam tollere. Subditus n. tenetur iudicare, non de præcepto Prælati, sed de impletione præcepti Say.cla. reg; lib. 1. c. 4. num. 35. At Sanchez. lib. 1. sum. c. 11. num. 16. docet etiam hoc casu plus obligare conscentiam erroneam obligatione intensiua, i. strictiori præcepto, & grauiori culpa, quia agens contra conscientiam peccat contra humanarum actionum regulam, qua mediante quæcunq; præcepta vim obligandi habent, at non obediens Prælato frangit directe præceptum humanum. Si tamen non facere quod dictat conscientia sit solu veniale, at non obedire Prælato credat esse mortale, magis obligabit præceptum Prælati, quia hoc casu non sunt omnia paria. Obligatione autem extensiua plus obligat Superioris præceptum, quia ad plura obligat: imponit n. præceptum deponendi conscientiam erroneam vincibilem, & obediendi: at conscientia erronea solam illi parendi obligationẽ inducit.

22 Cõscientia probabilis est cum quis probabiliter existimat vnam partẽ esse veram, cui assensum præbet; timet autem, ne contrarium verum esse possit, & quamuis aliqui putent conscientiam dubiam, & conscientiam, seu opinionẽ probabilem idem esse; verius tamen est inter se differre. Si quidem opinio, seu conscientia probabilis semper est cum assensu alterius partis, licet cum alterius partis formidine. Vnde in eo consistit, quod rationes pro ea adductæ maiorem conuenientiam ostendant extremorũ inter se in vna parte cõtradictionis quàm in altera. Nec obstat, quod sit cũ formidine, huiusmodi n. formido assensũ alterius partis nõ tollit, sed in eo consistit solũ, q̃ quis existimat partẽ oppositam esse verã, quod ei adhuc non ostendunt rationes alterius partis. Qui verò dubitat nec verè assensum habet, nec dissensum, sed omnino dubius manet; & consequenter conscientia dubia ea est, quando rationes tales sunt, quæ pro neutra parte contradictionis assensũ, vel dissensum generat, sed intellectus ad vtramque partem anceps manet, ex S. Tho. 2. 2. 9. 1. ar. 4. Silu. & Ang. ver. Opinio. au. me. Si quando de pen. 6. 7. num. 9.

23 Aduertendum autem huiusmodi assensum alicuius opinionis, seu conscientiæ probabilis ob maiorem conformitatẽ prædicati in vna parte contradictionis, quam in altera ex duobus prouenire posse; vel primò quia talis propositio est per se nota, & euidẽs; vel Secũdo quia est probabilis ob rationes probabiles, & verisimiles, ostendentes maiorem conformitatem in vna parte contradictionis, quàm in altera: qui duo modi ita inter se distincti sunt, vt quis habere possit assensum vnius probabilem primo modo, i. per principia intrinseca, & etiam assensum alterius partis oppositæ probabilem secundo modo, i. per principia extrinseca. Principia intrinseca alicuius conclusionis sunt vel causæ illius, vel effectus, vel difinitio, vel aliquid simile; Principia verò extrinseca sunt, quòd ea propositio sit aliquorum Doctorum quibus probabilis videtur, ex quo etiam credere potest opinionem illam esse rationabilem, atq; probabilem. Quæ principia extrinseca ita sunt comunia, vt ad quamcumq; partem applicari possint: nec tamen in illius intellectu contrarij assensus sunt; quia non ex ijsdem principijs, nec de eadem prorsus propositione.

24 An liceat sine peccato contra propriam opinionem, vel contra probabiliorem operari, i. An manente opinione probabili propria non in particulari, sed in comuni, & in vniuersali, qua existimat aliquid esse peccatam, possit aliunde habere rectum iudicium, licere hic, & nunc id facere? Omissis varijs Doctorum sententijs. Notandum tria præcipie requiri, vt aliqua opinio probabilis dicatur Primò considerandum est, quinam, & cuius auctoritatis sint, qui eam sequuntur, ac defendunt, an docti, prudentes, timoratæ conscientiæ, & in ea materia multum versati. 2

quot

quot sint, qui eam defendunt: neque n. sufficere videtur contra communem vnius, aut alterius Doctoris licet grauis opinio; nisi opinio communis malè dicere, vera, & certa ratione conuincatur secundum Glo. in c. fide poenit. d 1. & de constit. c. 1. Cordub. qq. Theol. lib. 4. de fide, & eccl. q. 1. vert. quod si concordari nequeunt: aut nisi agatur de fauore matrimonij, aut causæ piæ, tunc n. opinio singularis præfertur cõmuni, si probabili ratione nitatur: cõmunis verò nullo aperto textu fulciatur Nau. c. 27. num. 287. Sanchez. plures referens de matr. lib. 1. disp. 18. num. 6. Immo si sit viri Docti, & pij, potest quisque illam amplecti, modo non sit contra fidem, & bonos mores Ang. ver. Opinio num. 2. Silu. eo. q. 1. Nau. c. 27. num. 88. S. Tho. quol. 3 art. 10 Sanchez in sum. lib. 1. c. 9. num. 7. auctoritas n. viri Docti, & pij non est leue fundamentum; quæ autem opinio huiusmodi fundamento innititur, probabilis est.

25 Notandum 2. quod vbi probabile scandali, aut infamiæ periculũ imminet, licet opinioni parum probabili adhærere, modum aliqualem probabilitatem habeat: quod n. alias probabile non iudicaretur, probabile facit vrgens necessitas, periculum &c. Sot. de teg. secr. memb. 3. q. 2. concl. 3. vt in matrimonio nullo propter impedimentum ratificando, sufficit si alter coniux conscius impedimenti persuadeat ignoranti, vt ex tunc habeat se in coniugem, absq; eo quòd impedimentum aperiat, quoties aperiendo timetur de aliquo scandalo, vt quia nollet alter ratificare, quamuis hæc opinio sit alioqui parum probabilis Sanchez de matr. lib. 1. disp. 36. num. 8.

26. Notandum Tertio non dici communem opinionẽ, quæ plures habet Doctores eã asserentes, nulla disputatione præmissa, sed perfunctorie illam sequentes Nau. c. 27. num. 289. Sanchez vbi s. Immo aliquando vnius sententia communi preualet, si meliori, subtiliori, ac firmiori ratione comprobetur vt ex l. Deo auctore c. de vet. iur. enucl, & c. Capellanus de for. docent Azor. p. 1. lib. 2. c. 3. in fine Sanch. in sum. lib. 1. c. 9. num. 9. Videndum tamen, an post eum alij plures scripserint, eius vnius sententiã cõmuni consensu refellẽtes, cõmunẽq; opinionẽ amplius corroborantes Azor vbi s. c. 16. q. 6. Adde ex Sanchez num. 9. cit. licere viro docto, qui vtriusq; partis fundamenta expendit, suam singularem opinionẽ probabiliorem iudicare, & sequi. Regulariter autem credendum non est Doctoribus quantumq; doctrina pollentibus, si careant fundamento Io. lup. c. Per vestras de don. inter vir & vxor. not. 3. 55. 5 num. 12. quem refert, & sequitur Sanch. de matr. lib. disp. 44. num. 2.

27. Notandum Quarto, quod cum varia sint personarum genera; alij n. docti sint, alij indocti, varie quoq; circa hæc sentiendum esse iuxta personarum qualitatem, & statum.

28. De Doctis in genere dicendum primò Quoties opinio quæ dicit aliquid non esse peccatum, vel est comunis opinio, vel saltem iudicio Doctorum, ac in ea artẽ peritorũ non iudicatur improbabilis, potest quicumq; Doctor in suis actionibus eam sequi, relicta propria opinione, ac secundum illam alijs consulere Arag. 2. 2. q. 63. art. 4. & alij. Ex eo n. sententia seu opinio dicitur probabilis, quia est secundum rectam rationem, & quam sequi possumus sine repræhensione V. Suar. de censur. disp. 40. sect. 5. num. 6.

29. Dicendum secundò. Quando pars minus tuta alicui videtur probabilior, rationeq; aut alia via ad eam tenendam conuincitur, licet reliqui Doctores, non tamen omnes, contrarium doceant, ipseq; doctus, & peritus in ea arte sit, post adhibitam diligentiam, propriam oppinionem, licet minus tutam, sequi poterit. Postquam n. quis adhibuit debitam diligentiam in veritate inquirenda, rationibusq; ponderandis, eamq; partẽ probabiliorem iudicat, satis prudenter, & rationabiliter operatur, sequendo illam partem. Nam in ijs, quæ non sunt euidenter nota, in moralibus hæc diligentia sufficere videtur.

30 Tertiò Agens contra propriam opinionem

nionem

nionem, sequendo oppositam probabilem minus tamen tutam, nec peccat nec se peccandi periculo exponit, licèt forte in re ipsa peccatum sit, aut prohibitum quod facit sequendo contrariā opinionē, quoties cū rationabili, & probabili fundamēto partem minus tutam contra propriam opinionem sequitur; modò non dubitet se peccare sequendo eam partem, sed iudicet licitum illi esse hic, & nunc ita operari. Quamuis n. ex proprijs, & intrinsecis principijs habeat assensum propriæ opinionis; quia tamen per extrinseca principia habere potest dictamen, cum assensu determinato, quod licitum ei sit hic, & nunc sequi opinionem oppositam minus tutam, non peccat, nec contra conscientiam agit relinquendo opinionem propriam: nec duos simul assensus contradictorios habet Azor. p. 1. lib. 2. c. 16. q. 2. & 3. & c. 17. q. 7. Immo, vt docet Sanchez ex iisdem principijs variè consideratis, potest vtraq; opinio æquè probabilis iudicare.

31. Quarto sicut potest quis operari contra opinionem propriam, sic etiam interrogatus contra opinionem propriam alijs consulere potest, vel dicendo contrariam opinionem esse probabilem, vel secundum eam posse interrogantem operari; vel dicendo multos Doctores ita docere. Sin. licitum est ipsi contra opinionem propriam operari, id alijs consulere potest Sanchez vbi s. n. 19.

32 In Sacramentis administrandis, siue conficiendis, si consideremus solam dignitatem, licet probabilem sententiam sequi ommissa probabiliori, & tutiori. Vnde absque peccato licet absoluere poenitentem accedentē cum attritione cognita, licet periculum in re sit, an absolutio futura sit valida, nec ne. de quo iterum ver. Pœnitentia. V. Trident. sess. 14. c. 4. & can. 5. In moralibus enim operationibus, vbi certitudo haberi non potest, satis rationabiliter operatur, qui probabilem opinionem sequitur Vasquez. 1. 2. disp. 63. c. 2. Salon. 2. 2. q. 63. ar. 4. contr. 2. concl. 4. in sol. ad 3. Si verò consideremus vtilitatem proximi ex Sacramēto prouenientem, tunc ex Soto, in 4. dist. 9. q. 1. & alijs tenemur ministrare Sacramenta citra omnem opinionem sequendo probabiliorem, & tutiorem, vbi id sine detrimēto fieri possit. quod intelligendum est ex parte ministrantis, quare cū duæ sint opiniones, An liceat baptizare in nomine Christi, tenetur Sacerdos baptizare in nomine Patris &c. cum hæc sit probabilior, & tutior opinio, & aliter agens grauiter peccaret, quia exponeret periculo salutem spiritualem proximi. Id tamen intellige in materijs, & formis sacramentorum receptis, & vsitatis in Ecclesia; hoc n. casu non licet sequi minus probabilem, cum teneamur nō agere cōtra præceptum, communemque vsum Ecclesiæ Salon. vbi s. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 20 num. 4. & in sum. lib. 1. c. 9. n. 33. & seq.

33 Indocti sequi possunt opinionem illam, quam ipsi putant probabilem, & quam probi, in eaque arte periti sequuntur, quamuis illa minus tuta, minusque communis sit, Conrad. de contract. q. vlt. concl. 2. casu 2. Immo satisfaciunt sequendo opinionem sui Doctoris, quamuis affirmet contrariam esse magis communem, si aliàs de integritate, & doctrina illius bonam habeant opinionem Silu. ver. Opinio q. 1. in fi.

34 Confessarius siue ordinarius vt Parochus, siue extraordinarius, vt regulares, & alij habentes iurisdictionem delegatam, potest contra opinionem propriam absoluere pœnitentem habentem contrariam, licèt minus probabilem: non n. negare potest absolutionem, nisi male disposito, sed pœnitens sequendo opinionem probabilem non est male dispositus, sed est integrè confessus, nec quicquam agit contra conscientiam Vict. in sum. num. 178. Nau. in c. Si quis autem de pœnit. dist. 7. num. 46. Suar. to. 4. disp. 33. Sect. 5. Sāch. c. 9. sect. 28. & dub. sequen.

35 Medicus vbi dubitat an aliquod medicamentum futurum sit nocumento nec ne, tenetur partem tutiorem sequi; alioqui n. infirmi vitam exponeret manifesto mortis periculo, secundum Sot. de iust

iust. lib. 3. q. 6. ar. 9. in fi Innoc. in c. Tua nos de Homic. num. 1. Sanchez tamen vbi s. num. 39. alijs cit. docet licere, cum salus infirmi desperata est, tunc n. conformius prudentiæ, ac ipsius infirmi saluti videtur id medicamentum applicare. Eo demq; modo peccat, si vehementer credat profuturũ, si aliquid dubitationis habeat, aut habere debeat, ne noceat. Nau. c. 25. nu. 60. Azor. p. 2. lib. 2. c. 17. q. 11. Nec licet medico, vt experiatur applicare aliquod medicamentum infirmo, etiam si aliunde constet certum periculum mortis, vbi nulla habetur ratio probabilis, ex medicinæ regulis, & experientia, an profuturum sit infirmo, vel non Nau. vbi s. Et vbi alia sunt faciliora remedia, & absq; opinione salutifera infirmo, ea seligenda sunt, ac relinquenda illa, quæ sunt sub opinione. Sicut etiam vbi longa experientia probatum est, aliquod medicamentum esse salutiferum, non licebit sequi opinionem speculatiuè probabilem contrariam Sayr. cla. reg. lib. 1. c. 10. num. 12. Quod si dubium sit de medicamento aliquo, sit ne salutiferum, & idem sit de omnibus alijs medicamentis propter opinionum, & rationum diuersarum probabilitatem, tunc licebit medico eligere medicamentum secundum suam opinionem salutiferum, licet alij multi lethale iudicauerint. Cord. lib. 3. qq. q. 5. Verius tamen docent Sot. de iust. lib. 3. q. 3. art. 5. ad 4. Salon. 22. q. 63. ar. 4. contr. 2. ad 2. Sanch. c. 9. cit. num. 41. teneri eligere partem tutiorem, & probabiliorem; aliàs contra debitam charitatem proximo exhibendam agit, quæ meritò exigit, vt certiori medio illi subueniamus. Vbi verò nouit medicamentum minimè nociturum, dubitat autem an proderit, tenetur illud adhibere Valent. 2. 2. disp. 3. q. 10. p. 2. vers. Altero modo.

36 Iudex secundum Silu. ver. opinio 55. 2. Cai. in sum. eod. ver. Sot. vbi sup. Sanch. l. cit. num. 47. & alios tenetur iudicare secundum probabiliorem, alioqui peccat. Iudicare n. debet secundum merita causæ; qui verò pro se habet opinionem probabiliorem maius ius, & maiora merita causæ habet. Alij tamen vt S. Anton. p. 1. tit. 3. c. 10. 55. 10 reg. 6. in fi. Armill. ver. opinio num 2. Arag. 2. 2. q. 63. art. 4. dub. vlt. Salon. ibi contr. 9. concl. 4. docent satis esse in actionibus moralibus sequi opinionem probabilem, sicut non tenemur semper agere quod melius est, sed sufficit agere quod bonum est. quòd Armil. intelligit quando se firmat in opinione alicuius Doctoris, quam veram credit, licet credat aliam opinionem esse probabilem; secus quando est cum formidine alterius partis. In conflictu autem opinionum illa est magis amplectenda, quæ fauet ecclesiæ c. si de re iud. Benintend. concl. 19. Ias. in l. si qua mulier C. de Sacr. Sanct. ec. num. 13. vbi quòd quando sunt opiniones Doct. hinc inde, debet in iudicando, & consulendo teneri illa opinio, quæ fauet religioni per l. Sunt persona ff. de relig. & sumptum. fun. Dec. c. In præsentia de probat. num. 123.

37 Dicendum primo. Quando Iudex videt vtramq; partem ex parte iuris æquè probabilem ipseq; ita esse iudicat, licitè potest in amici gratiam iudicare secundum illam opinionem, quæ amico magis fauet Sot. vbi supra ar. 4. ad 4. propo. 2. Arag. vbi supra ar. 4. & alij, quia cum in tali casu ex vi iustitiæ distributiuæ, & officij sui non teneatur bonum illud fauorabile vni magis, quæ alteri conferre, cum æquale ius vterq; habeat, liberum illi erit sequi quam opinionem maluerit. Immo secluso scandalo, potest amici gratia nunc secundum vnam, nunc secundum aliam opinionem iudicare, quia cum vtraq; opinio sit æque probabilis, ita iudicando facit, quod licitum est semper, & licito nititur fundamento Doct. cit. & Sanchez vbi sup. num. 45.

38. Dicendum secundo. Quando sunt duæ opiniones ex parte iuris probabiles altera tamen probabilior, potest Iudex in iudicando sequi probabilem, quam iudicat veram, omissa probabiliori. Eò n. ipso quod

quod opinio probabilis est, conformis est rectæ rationi, & consequenter tuta conscientia eam sequi potest in iudicando.

39. Dicendum Tertio Quando sunt duæ opiniones æque probabiles ex parte facti, quia vtraque pars æquè factum suum probat, in ciuilibus Iudicis officium erit partes inter se componere, vel rem, de qna agitur inter illas diuidere, si diuisibilis sit; quia cum vtraq: pars æquale ius habeat, & res sit diuisibilis dictat naturalis ratio, vt vel partes inter se componantur, vel res inter ipsas diuidatur. Quod si causa sit criminalis, iudicandum in fauorem Rei: quia hoc casu fiscus se habet vt aggressor, reus vt aggressus, & se defendens Arag. vbi sup.

40. Dicendum Quarto Quando ex parte facti sunt duæ opiniones probabiles, vna tamen est probabilior, in ciuilibus tenetur Iudex iudicare in fauorem probabilioris; habet n. hæc maiora merita causæ, cum factum suum probet per testimonia meliora, & probabiliora. V. Glo. in c. Cum sunt partium de reg. iur. in 6. Conrad. de contrac. q. vlt. concl. 1. In criminalibus verò, vbi iura partium non sunt clarissima, licet declinare in fauorem rei Nam ad reum condemnandum, probationes esse debent luce clariores l. vlt. C. de probat. Cum verò defensio rei manet adhuc probabilis, non sunt ita claræ probationes contra eum.

41. Aduocatus quandiu causa est dubia aut iure, aut facto, ita vt non facile appareat, quæ pars iustior sit, aduocare potest. Munus n. Aduocati est proponere Iudici rationes, & testimonia suæ partis, non autem iustitiam ministrare. Quoties verò vtriusq. partis iustitia dubia est, ratio postulat vt Aduocatus Iudici proponat quæcumq; suæ partis iustitiam confirmare possunt. Et item in casu, quo non solum vtraque pars æquè probabilis est, sed etiam cum altera est probabilior Cyned. ad Decretum collet. 18. num. 17. Sot de iust. lib. 5. q. 8. art. 3. Arag. 2. 2. q. 71. art. 3. Sanchez alios referens lib. 1. sum. c. 9. num. 13. quia licet vnicuiq; iure naturæ defendere ius suum, quando non certo constat de iure alterius. Sicut ergo licet reo, se defendere, ita licet Aduocato illi patrocinari. Vide infra ver. Iudicium. n. 134. In causa mortis, aut infamiæ licet defendere minus probabilem in fauorem rei; modò non vtatur fraude, vel dolo Sot. & Arag. vbi sup.

42 Subditus tenetur obedire Prælato contra propriam opinionem, modò habeat dictamen conscientiæ, quòd id facere possit. Eo n. ipso quod quis existimat probabiliter id, quod Superior præcipit, esse bonum, quodq; aliàs ipse propter probabilitatem contrariæ opinionis facere poterat, consequenter illud facere poterit, si Prælatus id ei præcipiat: quòd si potest, ergo tenetur. In ijs n. quæ aliquis sine peccato facere potest, Prælatus imponere potest præceptum & subditus obedire tenetur. Intellige tamen quando est diuersitas opinionum circa id, quod præcipitur, an ex se liceat, vel nō; secus si fit diuersitas opinionum, an Superior possit id præcipere, & an inferior teneatur parere; tunc n. quamuis subditus possit, non tamē tenetur obedire, & ratio diuersitatis est, quia in priori casu Superior habet ius præcipiendi: in posteriori verò, cum dubitetur de potestate Superioris, non obligatur subditus Cordub. lib. 3. qq. 9. & quatuor seq Sayr. cla. reg. lib. 1. c. 12. Sanchez in sum. lib. 6. c. 3.

43 Conscientia dubia illa est, quæ nec assentitur vni parti contradictionis, nec ab ea dissentit, sed in dubio manet.

44 Dubium aliud speculatiuum, aliud practicum. Speculatiuum est, cum quis in genere dubitat, an aliquid si peccatum, an aliquid sit suum, an aliquid ita sit &c. Practicum est, cum quis in particulari dubitat hic, & nunc, an operatio quam facit sit peccatum, nec ne Caiet. to. 1 opusc. 2. resp. 13. dub. 7. & 1. 2. q. 57. ar. 5. ad 3. Nau. in c. Si quis autem de pœnit. d. 7. num. 61. & in Man. prælud. 9. num. 9. & com.

45 Agere contra dubium speculatiuum non est peccatum, licet Cord. vbi is q. 5. & alij plures recentiores contrarium doceant:

ceant: quia ſcientia, opinio, aut dubitatio ſpeculatiua non excludit bonam fidem, quando iuſta cauſa ſuadet oppoſitum iudicium practicum, nam actus humani circa particularia verſantur Sanchez de matr. lib. 2. diſp. 41. num. 8. Cai. vbi s. & alij plures relati à Sanchez. Poteſt n. Iudex ſpeculatiuè dubitare, an ſibi liceat ſecundum allegata, & probata condemnare, quem ſcit innocentem, & tamen practice formare ſibi hunc conceptum licere condemnare, quia S. Tho. & alij docti, pijq; viri id docent, Roder. in ſum. p. 1. c. 71. concl. 3. & com. Aliud n. iudicium fit de re in vniuerſali conſiderata, ac in particulari. In vniuerſali n. Secundum ſe, & abſolutè conſideratur; in particulari autem ſecundum omnes circunſtantias hic, & nunc occurrentes, adeo vt quod aliquando propter vnam cauſam licet, alio tempore ab aliam cauſam non licebit. Et quia intellectus ſpeculatiuus nihil iudicat de operando, vel non, quantum ad conſcientiam attinet: ſed ratio practica, qua humanæ operationes diriguntur, ideo operans contra dubium ſpeculatiuum, non peccat, ſed ſolum contra dubium practicum. Vbi tamen cum Cord. q. 5. cit. dub. 5. & Sanch. vbi s. num. 5. Notandum ex ſcientia, vel opinione, vel dubitatione ſpeculatiua, quam quis habet, teneri formare ſimile iudicium practicum. Vt ſi ſpeculatiuè, & in cõmuni ſciat, aliquid eſſe viuram, vel dubitet, tenetur practice hic, & nunc ſcire, vel dubitare, niſi aliqua ſpecialis ratio cogat iudicium practicum variare. Alienum n. eſt à recta ratione, me credere omnem hominem teneri reſtituere, me verò in eodè caſu eximere nulla exiſtente peculiari ratione. Ratio autem eſt, quia cognitio ſpeculatiua dirigit voluntatẽ ad opus; tale ergo eſſe debet iudicium practicum, quale eſt ſpeculatiuum, niſi aliter ſuadeat ſpecialis ratio. V. Suar. de cenſur. tota diſp. 40.

46. Peccatum igitur mortale eſt facere id, de quo aliquis in particulari dubitat an ſit mortale; & facere id, de quo dubitat an ſit veniale, eſt veniale; quia faciendo rem, de qua dubitat, an bona, vel mala ſit, quantum in ipſo eſt, cenſetur velle malum, ſiquidem vult rem ſiue bona, ſiue mala ſit: Quòd verò res illa bona, & licita ſit in tali caſu, eſt omnino per accidens, quantum ad voluntatẽ attinet. Vnde inferunt S. Tho. quol. 8. art. 13. & Nau. c. Si quis autẽ de poenit. diſt. 7. num. 58. quod habens plures præbendas peccat, quoties dubius eſt, an ſibi liceat illas habere, quia manente dubitatione, committit ſe periculo peccandi, & magis conuincitur amare beneficium temporale, quam propriam ſalutem, eas cum tali dubio retinendo.

47 Vbi conſcientia in eo eſt dubio, & ſtatu, vt neceſſariò debeat alteram partem eligere, de quarum vtraq; dubitat an ſit peccatum, vt ſi quis ab altero gladium mutuò acceperit cum iuramento reſtituendi, & alter petat ad alterum iniuſte occidendum, reſtituendo, videtur reus homicidij, non reſtituendo reus efficitur periurij: in hoc caſu debet conſcientiam ſuam ad alteram partem determinare, & ſecundum illam agere, aliàs neceſſariò peccaret. Si verò dubitet tantum de altera parte, an ſit peccatum, nec ne, de altera verò certus ſit non eſſe peccatum, licitè poteſt eam partem eligere, in qua nullum eſt peccatum. Quia verò non adeo certum eſt, an ſemper teneatur eam partẽ eligere in vtroq; caſu, quando manent vtrinq; rationes probabiles, aſſignari ſolent à Doctoribus quattuor ſequentes regulæ.

48 Prima ſit. Quotiescumq; aliquis incertus eſt, quid agere, & quam partem eligere debeat, omnem diligentiam adhibere debet ad inquirendam veritatem, donec per rationes probabiles inueniat quod verius videtur: id n. neceſſariò requiritur, ne in operando peccet.

49 Ex hac prima regula in materia iuſtitiæ ſequitur Primo quod ſi dubitans ommittat facere, quod in ſe eſt, vt veritatẽ aſſequatur, ommiſſioq; cauſa ſit, ne veritas in poſterum depræhendi poſſit, aut non tam benè, tenetur reſtituere prudentis arbitrio ei, de quo dubitat, aut eo ignoto pauperibus, Quod ſi poſt eam ommiſſionem culpabilem appareat rem eſſe alie-

 nam,

nam, veritatemq; fuiſſe detegendam, ſi diligentia fuiſſet adhibita, tenebitur ex tunc fructus reſtituere; Nam ob diligenitæ omiſſionem extunc fuit malæ fidei poſſeſſor Molin. de iuſt. tract. 2. diſp. 36. conc. 1. & vers Reliqua Sanchez de mat. lib. 2. diſp. 4 num. 13.

50 Sequitur Secundo in pari dubio fauendum poſſidenti, c. In pari, de reg. iur. in 6. Salon. 22. q. 61. de dominio ad ſi.

51 Sequitur Tertio. Quòd vbi neuter poſſideat deſtribuenda ſit inter eos, de quibus dubitatur cuius ſit. Caiet. 2. 2. q. 62. art. 5. in ſolut. ad 3. Aragon. ibidem, verſ. Circa tertiam propoſitionem, Salon. contr. 5. Ban. dub. 6. c. prima concluſ. Sot. de iuſt. lib. 7. q. 1. art. 5. ad. 3. verſ. De illo ergo. Petr. Nau. de reſt. lib. c. 2. dub. 8. num. 62. Quod ſi dubium æquale non ſit, diuidenda iuxta quantitatem dubij Arag. & Ban. cit. Si tamen res illa eſſet indiuidua, vt ſeruus ſorte eſt alteri applicanda, habito vtriuſque conſenſu, aut vni res, alteri æſtimatio applicetur, non quidem tota æſimatio, ſed vel dimidium ſi paria ſint iura, vel proportionabiliter iuxta dubij quantitatem, vt docet Sanchez vbi ſup. num. 16.

52 Sequitur Quarto. In dubio an ex conſilio tuo ſecuta ſit actio iniuſta, vt homicidium, eximendum eſſe conſulentem, vt ex S. Tho. 2. 2. q. 61. art. 7. colligunt Io. Med. de reſt. q. 7. ante verſ. Si autem conſilium. Silu. 4. q. 6. dicto 2. P. Nau lib. 3. c. 4. dub. 4. quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis. Alij tamen vt Felin. in c. 1. de off. deleg. num. 13. Couar. in Clem. Si furioſus p. 1. parag. 2. n. 1. & alij quos ſequitur Aug. Barboſ. ad c. Ad audientiam de homic. num. 6. contrarium docent ea ratione, quod in hoc dubio non ſit poſſeſſio pro conſulente, cum conſtet de iniuſta actione ipſius apta ad effectum producendum: niſi fortè ex coniecturis appareat illum nihilominus facturum, tunc n. illa actio non ſequitur ex fraudolento conſilio Sanchez in ſum. lib. 1. cap. 10.

53 Sequitur Quinto. Ex Salon. 2. 2. q. 62. cont. 4. concl. 4. poſſeſſorem bonæ fidei, ſi poſt debitam diligentiam adhuc manet dubium in eam partem magis inclinans rem eſſe alienam teneri partem reſtituere pro ratione dubij, & illius maioris propenſionis, quia tunc non eſt par ratio. De quo tamen vide Salon. cit. & de dominio q. 6. art. 6. verſ. an bona fides, &c. concl. 4. Contrarium docent Sanchez in ſum lib. 1. c. 10. num. 9. Vaſquez, & Salas. vbi cit. ſcilicet huiuſmodi poſſeſſorem incipientem dubitare an res ſit ſua, licet in eam partem magis inclinet rem eſſe alienam, modò rationes non ſint adeo efficaces, vt aſſenſum generent, nihil teneri reſtituere. Vide etiam Molin. tract. 2. diſp. 16. in principio, & diſ. 63. & 103. intra ver. Præſcriptio; verſ. Dubitatio aduenien s. &c. num. 6.

54 Sequitur Sexto. Poſſeſſorem bonæ fidei dubitantem, an res ſit ſua, ante diligentiam adhibitam non poſſe illa vti; aut illam alienare, ſi tamen vſus ſit rei conſumptio, alioqui vti poteſt animo reſtituendi domino pretium illius vſus Sanchez vbi ſupra num. 21. licet Silu. vbi ſupra q. 7. dicto 3. dicat alienari poſſe, quia etiam ſi dubitet, adhuc tamen eſt poſſeſſor bonæ fidei, tantumquæ poſtea tenebitur, reperto vero domino, reſtituere in quantum factus eſt locupletior. Azor. p. 1. lib. 2. c. 19. q. 6. docet poſſe rem illam conſumi, & alienari, dummodò eo animo ſit, vt poſtea vero domino comparenti eam illi reddat, vel pretium, vel rem aliam eiuſdem valoris. Examine præmiſſo, docent Couar. in reg. Peccatum p. 3. initio num. 4. Io. Med. de reſt. q. 10. verſ. Dico ſecundo Salon. vbi ſupra in ratione quartæ concluſ. alienari quidem poſſe, ſed monendum eſſe emptorem de dubio, alioqui rem vitioſam venderet, tacito vitio.

55 Secunda regula eſt. Quando in huiuſmodi dubijs propria induſtria veritas rei inueniri non poteſt, ſequendum con-

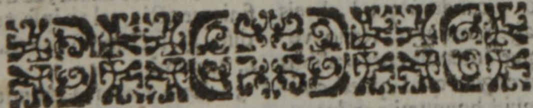
ſilium bonorum, & doctorum virorum, inter quos præcipuum locum obtinent Prælati, Superiores, & Confeſſores pij, ac diſcreti; quorum copia, ſi in aliqua neceſſitate, & caſu vrgente non adſit, diligenti ſtudio, ac oratione ad Deum recurrendum eſt, quibus medijs adhibitis, vnam partem, quæ ſibi melior videbitur, eligendo tutus erit in conſcientia, licet à parte rei non ita vera, ac bona ſit.

56 Tertia regula. Quandò pro vna parte certum eſt, & pro altera dubium, peccatum eſt ſequi quod dubium eſt. Roder. in ſum. lib. 2. c. 51. concl. 2. quia committere ſe periculo peccandi; vt ſi ſcias te licitè ieiunare poſſe, dubites verò, an non ieiunando pecces, teneris ieiunare, cum in hoc nullum ſit peccatum. Limitant Sot. de teg. ſec. memb. 3. q. 2. concl. 1. B. Med. 1. 2. q. 19. ar. 6. dub. 4. concl. 3. niſi eo, quod non ſequar partem dubiam, magnum, & graue damnum incurrat, vt ſi quis petat à me fundum, quem tuta conſcientia poſſideo, ſi exinde dubitare incipiam, an reſtituere tenear, licet reſtituendo tutius agam, non tamen teneor, quia potior eſt conditio poſſidentis. Sanchez plures referens de matr. lib. 2. diſp. 4. num. 12.

57 Quarta regula. Qando ex utraq; parte dubium eſt, & deponi non poteſt dubium ſequenda eſt pars tutior. quod ſi neutra tuta fuerit, ſequenda eſt pars minus periculoſa. Nau. in c. Si quis autem de pœnit. diſt. 7. num. 34. & in man. c. 27. num. 281. Silu. & Aug. ver. Dubium; niſi pars minus tuta ſit multò probabilior altera, tunc n. neceſſarium non eſſet ſequi tutiorem ex Silu. & Nau. loc. cit. Et generaliter vbi dicitur, In dubijs tutiorem partem eſſe amplectendam, vt in c. Ioannes de Sponſal. c. Ad audientiam, & c. pen. de homic. & c. Si quis autem cit. Intellige tamen de dubio practico, & quando verè dubium eſt. ſecus quando quis probabiliter opinatur alteram partem minus tutam; quo caſu conſilium eſt, non præceptum ſequi tutiorem. quare ex duabus opinionibus licet ſequi minus probabilem Sanchez vbi ſupra S. Ant. p. 2. tit. 3. c. 10. parag. 10. Aug. ver. opinio parag. 2. Silu. eo. q. 1. in fi. Nau. in c. Conſideret de pœnit. d. 5. num. 38. V. Cord. ubi ſup. q. 13. & ſeq.

58 Regulam illam In dubijs tutiorem partem eſſe eligendam, intelligit Suar. de relig. to. 2. tract. 6. lib. 4. c. 5. num. 14. & c. 8. num. 6. de parte tutiore reſpectu non tutæ. Si autem inter tutas fiat comparatio, conſilium continere, non præceptum, niſi in caſibus in iure expreſſis, ut idem in 3. p. to. 5. diſp. 40. ſect. 6. num. 8. & lib. 4. cit. c. 9. num. 14. & ſeqq. Sanchez. in ſum. lib. 1. c. 9. num. 14. ubi cum Azor. p. 1. lib. 2. c. 12. in fi. & c. 8. q. 2. in fi. intelligit tutiorem partem eligendam eſſe in dubijs, non in opinionibus. qui n. opinatur uni parti adhæret: in dubijs uerò ſecus.

59 Conſcientia ſcrupuloſa eſt, quæ alteri parti adheret, ſed cum formidine, & anxietate, quæ animum torquet. V. uer. Dubium.

DE ACTIBVS HVMANIS.

1 DVplex est actio humana. Vna quidem quantum ad substantiam operis, ea scilicet, quæ soli homini competit, qua à reliquis animantibus discernitur, quo sensu multæ actiones dicuntur humanæ, quæ tamen verè non sunt liberæ vt prima intellectio, primi motus &c. Alia actio humana est quo ad modum, quia scilicet homo illā cum libertate, & deliberatione exercet. Harum duarum operationum secundæ propriè humanæ dicuntur; Iis. n. tantum homo studiosus, aut vitiosus, bonus, vel malus efficitur: laudem, vel vituperium meretur; beatitudinem perpetuamuè damnationem consequitur. Habentq; duo principia; intellectum, & voluntatem. Intellectus est suprema quædam animæ nostræ potentia, & facultas, seu lumen quoddam, quo illa à nobis cognosci, & cogitari possunt, quæ sensus omnes, & captum relinquorum animalium excedunt, diuiditurq; in intellectum speculatiuum, & practicum. Ille rebus contemplandis solum intentus est, que à nobis operandæ non sunt: Practicus verò rebus tantum à nobis agendis intendit. Non sunt tamen diuersæ potentiæ, sed eiusdem diuersi actus: s. Tho. p. 1. q. 74. ar. 11. Sicut etiam de ratione superiori, & inferiori ar. 9. confirmat ex s. Aug. lib. 12. de Trinit. c. 7. Ratio superior est pars illa quæ intendit rebus æternis conspiciendis, aut consulendis: conspiciendis quidem, secundum quod eas in seipsis speculatur; consulendis verò, secundum quod ab eis accipit regulas agendorum. Ratio verò inferior est, quæ intendit corporalibus rebus, sicut cum cogitat quid quieti corporis, & paci, quid honestati conducat, idq; prout sunt media ad ea cognoscenda, quæ sunt rationis superioris. Sunt autem ratio, & intellectus in homine eadem potentia. Intelligere n. est simpliciter veritatem intelligibilē apprehendere: ratiocinari verò est procedere de vno intellectu ad aliud ad veritatem intelligibilem cognoscendam s. Tho. p. 1. q. 79. ar. 8. Est autem ratio in communi ex s. Aug. de spir. & an. Aspectus mentis, quæ malum, bonumq; discernit, virtutes eligit, Deum diligit.

2 Alia potentia est voluncas, quæ sic definitur. Est inclinatio quædam qua prosequimur, & tendimus interiori animo in bona conuenientia, quæ per rationem cognita sunt. Et est triplex, actualis, habitualis, virtualis. Actualis est, qua actu elicitur voluncas aliquid faciendi. Habitualis est, quando actu præcessit voluncas aliquid faciendi, & postea nullo modo influit in effectum, seu actionem externam, quia nullo modo postea est in memoria, seu cogitatione hominis, nec per se, nec per aliquem effectum, seu virtutum relictam est causa talis actionis. Virtualis dicitur, quando præcessit actualis intentio, quæ iam in se non existit, quando fit talis actio, manet tamen aliquid ab ea relictum, per quod censetur virtute mouere ad talem effectum, & actionem & durat quandiu virtus exterior excitata à tali voluntate durat, vel in se, vel in alia, quam ipsa excitauit; ita vt per connexionē ipsarum actionum externarum vna excitet aliam, & hæc aliam, & sic deinceps donec finiatur actio, vel ab ipsa cesletur Suar. to. 3. disp. 13. sect. 3. V. Sanch. in sum. lib. 4. c. 5. num. 6.

3 Duo autem in agendo respicit voluntas, vt potentia est, finem scilicet, & media: in his n. inuenitur ratio boni, quod est obiectum voluntatis. Vt verò voluntas

tas dicit actum, respicit tantum finem, quia in eo solo est secundum se obiectum voluntatis, quod est bonum. Nam in his, quæ sunt ad finem non inuenitur proprie ratio boni, nisi prout dicunt ordinē ad finem; vnde voluntas in ea non fertur, nisi quatenus fertur in finem.

4 Quæ à ratione vt fines, & certa bona voluntati proponuntur, illa naturaliter voluntas ita appetit, vt circa hunc finem triplicem quasi actum voluntas exerceat. Nam si est circa finem simpliciter nondum adeptum appellatur voluntas, seu velle. Si verò in fine iam adepto quiescat, dicitur, fruitio, nam frui dicimur, cum assecuti rem aliquam, quam antea vt quoddam vltimum expetiuimus, in ea cum amore quodam conquiescimus, & delectamur. S. Tho. 1. 2. q. 11. ar. 1. Si verò in ipsum finē tendat per media, dicitur intentio, quæ est actus voluntatis circa finē ab intellectu propositum, vt prosequendum per aliqua media.

5 Sunt præterea aliæ actiones rationis, & voluntatis circa media. Dum n. voluntas efficaciter vult finem, mouet etiam rationem efficaci suo imperio ad consulendum, & inquirendum quibus medijs finem ipsum consequi valeat. Cumq; plura sint media, consulere, & inquirere mouet, quod nam conuenientius sit ad huiusmodi finem consequendum; vbi, cum intellectus practicus iudicium tulerit quid faciendum sit, prima hæc eius operatio consilium dicitur à S. Tho. vbi supra q. 14. ar. 1. Post hanc sequitur in voluntate electio, cum scilicet voluntas efficaciter vult medium illud, quod ratio conuenientius esse iudicauit, & est appetitus consultatiuus, qui consilium, & deliberationem intellectus sequitur.

DE VOLVNTARIO, ET INVOLVNTARIO.

1 Voluntarium ex S. Tho. 1. 2. q. 6. ar. 1. Est id quod fit ab intrinseco principio cum cognitione finis, & aliarum circunstantiarum, circa quas est ipsa operatio. Per quam definitionem distinguitur voluntarium à violento, & motu naturali, & ab inuoluntario. Violentum n. est quod procedit ab extrinseco principio. Et vis definitur esse maioris rei impetum, qui repelli non potest. Inuoluntarium verò illud dicitur, quod per violentiam, aut ignorantiam fit.

2 Voluntarium vt supra definitum in duas quasi species diuiditur à S. Tho. vbi supra ar. 3. Vna est, iuxta quam voluntarium dicitur illud, cuius voluntas positiuè causa est, & dicitur voluntarium directè, quia scilicet directe procedit a voluntate, velut agente. Altera est, secundum quam voluntarium dicimus id, quod voluntas cum posset, & deberet impedire, non impediuit, sed permisit esse, vel fieri, quod voluntati ascribitur, diciturq; voluntarium indirectè. Rursus voluntarium directè duplex est, Vnum absolutum, quod nulla impellente necessitate fit. Alterum conditionatum, quod non sponte, sed inuiti facimus, vt periculum aliquod euitemus vt cum inuadentem occidimus aliter vitam tueri non valentes. S. Tho. vbi supra art. 6.

3. Ad hoc autem, vt aliqua ommissio sit voluntaria, & homini ad culpam imputetur, tres conditiones ex S. Tho. vbi supra ar. 3. requiruntur. Vna quòd possit facere. Secunda quod teneatur. Tertia quod non faciat; quarum si aliqua desit, effectus illi non imputabitur.

4 Ex quibus infertur primo à violento stuprato pudicitiam non tolli, nec ei ad culpam imputari, iuxta 32. q. 2 per tot. quod intelligit B. Med. prima 2. q. 6. ar. 5. modò violentiam passus exterius resistat, si potest, & debet.

5. Infertur secundo actus ex metu factos simpliciter volontarius esse, & secundum quid inuoluntarios: licet n. metus ex sua ratione minuat voluntarium, quod n. ex metu fit, nequaquam fieret, si non adesset metus, id tamen, quod ex metu fit, simpliciter uoluntarium est S. Tho. ubi supra

ar. 6.

ar. 6. qui n. metu mortis fornicatur, peccat, vt docent comuniter Doct. ergo metus non tollit voluntarium, alioqui non esset ibi peccatum.

6 Ad sciendum autem quando metus à peccato excuset, aut contractum nullum reddat, Notandum primo metum alium esse leuem, alium grauem. leuis est, quo perturbatur homo meticulosus, & inconstans. Grauis verò, qui, & in virum constantem cadere dicitur, is est, quando quis eligit minus malum ad vitandum maius. De quo vide infra ver. matrimonium, vers. Vis.

7 Notandum Secundo id quod ex metu fit, vel esse intrinsece malum; aut id eò esse malum quia iure humano, vel naturali, aut diuino prohibitum.

8 Notandum Vltimo, minorem metum excusare fœminam, quàm virum, propter sexus fragilitatem. glo. in c. Cum locum ver. metus de sponsal. & com. His sic notatis

9 Prima regula sit, Metus leuis nec excusat à peccato, quamuis aliquando illud minuat, vt cum quis mentitur ad saluandam vitam; nec contractum irritat, vt vult Med. de rest. q. 3. causa 2. Alij tamen rectius docent in foro conscientiæ contractus factos ex metu etiam leui ad id incusso irritos esse, quia deficit consensus, qui est de substantia contractus sic Ang. ver. metus num. 13, & is. Sanchez alios referens de matr. lib. 4. disp. 9. à num. 4. V. ver. Contractus num. 21.

10. Secunda regula. Quæ sunt intrinsecè mala, vt ad vlterium, periurium nullo metu à peccato excusari possunt.

11 Tertia regula. Quæ ex graui metu fiunt non imputantur ad culpam, quoties ius, quod violatur ex metu, nō obligat cum discrimine tanti mali, quantum timetur ex obseruatione. Potest n. Deus, & Superior obligare ad legis suæ obseruantiam cum periculo; & discrimine.

12. Quarta regula. Contractus ex graui metu celebrati, licet de iure naturæ, obligent, validiq; sint, iure tamen positiuo irritantur. ratio pro priori parte est, quia huiusmodi contractus, licèt secundum quid inuoluntarij sint, simpliciter tamen sunt voluntarij, omnis autem voluntaria promissio obligat ad sui obseruantiam. Quare iuramentum factum latroni ex metu mortis valet, c. Ad aures, de his quæ vi. Sot. in. 4. dist. 29. q. 1. art. 1. vers. Aliud de inde subsequitur. Sic etiam valet matrimonium quando quis metu grauis infirmitatis duxit vxorem quam habuit concubinam Sot. cit. parag. Regula ergo generalis. Secūda pars probatur, quia huiusmodi contractus omnes [excepto iuramento. quod propter eius sanctitatē semper seruandum est, quando est de re licita, & seruari potest sine dispendio salutis c. Si verò de iureiur.] iure tam ē positiuo irritantur. Sic, & matrimonium ex tali metu contractum c. Cum locum, &c. Consultationi de sponsal. Sic votum solemne religionis c. 1. de his quæ vi. Sic iuramentum de rebus ecclesiæ tradendis, vel non repetendis c 1 is. q. 6. Excipe casum primæ regulæ. Alios casus, in quibus gesta per metum non tenent, vide apud Glos. in c. Abbas, ver. coactè, de his quæ vi. & Azor p. 3. lib. 4. c. 13.

13. Quinta regula. Quoties dubium est, an aliqua actio, huiusmodi metu non obstante, voluntaria simpliciter sit, nec ne, & consequenter an valida sit, diligenter considerandum est, an facta solum sit voluntariè simpliciter, & validè, non obstante tali metu, Contingit n. aliquando, vt id, quod ex metu factū, & intentum esse videtur, minime factum, & intentum sit, sed solum aliquid aliud, quod cum eo solet esse coniunctum, vt si latroni metu mortis centum des, non censeris eorum dominium in latronem transfere, sed exterius tantum exhibere, quod satis erat ad euitandam mortem.

14. Infertur Tertio Ex S. Tho. vbi supra ar. 7. & alijs communiter Concupiscentiam non solum non causare inuoluntarium, sed potius voluntarium augere, & consequenter magis peccare. qui peccat ex maiori concupiscentia. Voluntarium n. est quod procedit ex inclinatione voluntatis, & magis voluntarium est, in quod voluntas magis inclinatur, at concupiscentia con-

sequens

sequens voluntatem facit voluntatem magis inclinare in rem desideratam, facit n. concupiscentia, vt obiectum, in quod fertur voluntas, magis iucundum, magis conueniens, & magis prosequendum appareat.

15. Infertur Quarto ex Sanchez, & alijs ab eo cit de matr. lib. 4. disp. 7. num. 5. preces importunas, quæ scilicet sunt instantissimæ, ac sæpius repetitæ, & inculcatæ vnà cum metu reuerentiali incutere metum cadentem inconstantem. Cum n. ex vna parte huiusmodi preces valde vrgeant, vexent &, opprimant, & ex altera parte reuerentia personæ petentis pusilanimem, & timidum, nec audentem contradicere rogatum reddant, meritò vtraq; causa coniuncta prudentem, ac constantem coget. V. insa, ver. Restit. bonor. corp. num. 10.

16 Infertur Quintò. ex S. Tho. vbi sup. art. vlt. Ignorantiam, quam idem q. 76. ar. 1. definit esse nescire quod scire teneris, causare inuoluntarium ea ratione, qua priuat cognitione, quæ præexigitur ad voluntarium. Quia tamen non omnis ignorantia huiusmodi cognitione prouat: ideo ad clariorem eius notitiam sciendum multiplicem esse ignorantiam, vt ex eodem, & alijs Doct. colligitur. Primò n. alia est ignorantia negationis, quia scientia negatur, & dicitur Nescientia. Alia priuationis, quando scilicet potest scire, & dicitur propriè ignorantia. Alia prauæ dispositionis, quando habes errorem scientiæ contrarium, & est error. Silu. & Summistæ ver. Ignorantia secundo alia est iuris, alia facti c. Ignorantia de reg. iur. in 6. Iuris quam vocat Arist. scientiam vniuersalium, est cum nescis esse prohibitum quod facis, vt cum fornicaris, nesciens fornicationem esse peccatum. facti, cum scis actum esse prohibitum, sed nescis id quod agis esse illum actum, vt sciens adulterium esse peccatum, accedit ad alienam putans esse suam Adde tertiam electionis, quæ est in omni peccato, secundum quam omnis malus dicitur ignorans; quia scilicet cum hic, & nunc iudicet esse faciendum malum quod facit, errat. Peccare autē ex electione, idest ex industria, seu malitia est, quando ipsa voluntas ex se ipsa mouetur ad malum, vel Est peccatum commissum non assistente ignorantia peccati, vel inclinatione alicuius instigantis, seu impellentis Cordub. lib. 2. qq. q. 8. propos. 3. Vide q. 15. propos. 13.

17. Notandum verò, quod cum tria sint principia humanorum actuum, scilicet intellectus, seu ratio, appetitus sensitiuus, & rationalis, qui dicitur voluntas; quando in actibus humanis peccatum accidit ex defectu intellectus, dicitur peccatum ex ignorantia, quando ex inclinatione appetitus sensitiui, dicitur peccatum ex infirmitate. quando verò ex inordinatione seu corruptione uoluntatis, dicitur peccatum ex malitia, seu industria, uel electione Cordub. ubi supra.

18. Tertia diuisio. Alia est causa eius quod ignoráter fit, quando scilicet, si sciuisses nō fecisses. Alia non est causa, quando nihilominus fecisses, licet cognouisses id quod facis esse peccatum, & uocatur concomitans, quia scilicet comitatur id quod fit, sed non est eius causa Arist. 3. Et hic. c. 1. aliud ignoranter facere aliud ex ignorãtia facere.

19. Quarta. Alia est antecedens, alia concomitans, alia consequens. Antecedens est, quando nullo modo uis, est tamen causa uolendi, quod aliàs non uelles, ut si diligentia ad hibita, nesciens aliquem transire per uiam, proijcis lapidem, quo interficis transeuntem. Consequens est, quando ipsa ignorantia est uolita. Et potest esse duplex, primo cum directè uis ignorare, ut non retraharis à peccato, uel ut excusationem habeas peccandi. Secundo indirectè, quando scilicet potes, & debes scire, ut cum non curas acquirere notitiam quam debes habere; uel cum actu non consideras, quando considerare potes, & debes, uel ex passione, uel ex habitu Cõcomitans est, quando ignorãtia est de eo quod agitur, tamen etiã si sciretur, fieret ut occidens hostē, putans occidere feram S. Tho. 1. 2. q. 6. art. 8. Et hæc si sit inuincibilis

siue

siue sit iuris, siue facti, omnino excusat à culpa homicidij Cord. ubi supra q. 19. Dicitur ergo antecedens, &c. respectu actus uoluntatis ante factum, quatenus scilicet uoluntatem antecedit, seu non est uoluntaria. Si uerò sequatur uoluntatem, quatenus scilicet directè, uel indirectè est uoluntaria, dicitur consequens: Si uerò cum ipsa uoluntate sit, sed nec est causa illius actus uoluntarij dicitur concomitans.

20 Quinta. Alia est uincibilis, alia inuincibilis. Inuincibilis eadem est ac inuoluntaria, & antecedens, quæ scilicet uinci non potest, & per hominem non stat quominus superetur, atq; adeo contraria cognitio acquiratur, Vincibilis est uoluntaria, & consequens, quæ superari potuisset, & per hominem stat, &c.

21. Sexta. Vincibilis est triplex, uel quia dedita opera uult ignorare, & dicitur ignorantia affectata; uel quia cum possit aliquo studio ad rei cognitionem perueni re, negligit hoc facere, & quidem si cum facillime potuisset, nullam ad hibuit diligentiam, dicitur ignorantia supina, uel crassa; si autem aliquam ad hibuit diligentiam, sed non sufficientem, aut ualdè difficile erat rem cognoscere, dicitur communiter ignorantia uincibilis, & culpabilis tantum. Quæ autem diligentia sufficiat, relinquitur arbitrio prudentis Sanchez in sum. lib. 1. c. 16. à num. 34.

22. Dupliciter autem cognoscitur quis ignorantia inuincibili laborare. primo quando res est ab homine cognoscibilis: sed tamen homo, aut non potest ullum studium adhibere ad rem cognoscendam: uel si potest certe adhibito eo, quod attentis circunstantijs personæ, & negotij ad hibere potuit, moraliter, & per se sufficiens est ad talem cognitionem acquirendam, ignorantiam non superauit. Immo secundum Panor. in c. Apostolicæ de cler. excom. numero, 2. Cord. lib. 2. qq. de ignor. q. 1. non requiritur, quod quis sit multum curiosus in sciendo, modò non sit nimis desidiosus. Secundo Cum res ipsa ab homine sciri nequit & ille neq; putat posse à se sciri, neq; etiam dubitat utrum possit; atque adeo nullum studium adhibet ad rem cognoscendam. Si n. dubitaret posse à se sciri aliquo studio, & illud studium non adhiberet, erit ei ignorantia uincibilis secundum conscientiam dubiam, aut euentum, & consequenter illum non excusabit. Valent. 1. 2. q. 6. disp. 6. p. 1. Sanchez ubi supra num. 37.

23 Potest etiam esse ignorantia inuincibilis, quando causa ignorantiæ fuit aliquod peccatum, ut si quis in die festo, quo promulgatur in templo lex aliqua, ommittit audire missam. Hic n. nihil audiuit, ut supponitur, de promulganda lege. V. Cord. lib. 2. cit. q. 22. Sanchez ubi supra n. 31. ubi alios citat.

24. Et ignorantia unius rei eodem tempore potest esse uni inuincibilis, alteri uincibilis. Vt Iuri speritus uincibiliter ignorare potest alique canonem, quia conditio status, & officij sui dat illi facultatem, ut possit illius canonis notitiam acquirere: rustico autem, & alicui Ciui erit inuincibiliter ignoratus.

25. Esse autem potest ignorantia inuincibilis primo circa quod cumq; factum pertinens ad ius diuinum, & naturale. Vnde potest quis saluari non baptizatus inuincibiliter putans se baptizatum, ut in c. Apostolicam, & c Veniens de presb. non bapt. Cord. ubi supra q. 4. oropos. 5. Secundo circa quodcumq; ius etiam pertinens ad peculiare alicuius officium, aut statum, si id non nouit, nec aliquod dubium, aut saltem scrupulum de hoc concepit, sed operatur nil cogitans, Sanchez ubi supra num. 27. Excipe prima principia legis naturæ, qualia sunt Bonum esse faciendum, malum fugiendum. Quod tibi non fieri, &c. Item excipe precepta illa quæ ex huiusmodi principijs sine difficultate à quouis homine deducuntur, ut Deum esse colendū parentes amandos Sanchez ubi supra num. 33. Tertio potest esse ignorantia circa præcepta quædam obscuriora, ut Vsuram esse peccatum, mendacium pro uita tuenda, uindictam, &c. Sicut etiam circa unitatem Dei. Cum enim circa illam fuerint uariæ Philosophorum opiniones, signum est non

esse

esse adeò facilem ad cognoscendum. Vnde per aliquod tempus poterit homo rudis ab idololatria per ignorantiam inuincibilem excusari Valent. vbi supra. Et idiota in dogmatibus à Docto deceptus excusatur, quandiu non fuerit monitus ab Episcopo, vel Inquisitore, aut alio, qui admonere tenetur Si tamẽ deceptus sit in ijs, quæ nõ sunt in ecclesia ita euulgata, quæ non tenetur explicite credere. In alis n. non excusatur Pegna ad Direct. p. 2. coment. 21. Vnde eundem p. 1. coment. vlt.

26. Excusat autem ignorantia inuincibilis à peccato, quia cum ignoras inuincibiliter factum, aut ius, ignoras etiam quod facis esse contra legem, & consequenter non facis voluntariè quod sit contra legem S. Tho. 1. 2. tota q. 76. Couar. in c. Alma mr. p. 1. parag. 10. num. 12. Et quidem si tota malitia actus prouenit ratione illius, de quo habetur ignorantia, excusat à tota culpa. Si autem ignorantia sit solum de aliqua circumstantia aggrauante, si sciretur, nunc excusat à malitia, quæ proueniret ex parte illius circumstantiæ ignoratæ, vt si quis fornicetur cum non sua, inuincibiliter ignorans non esse suam; excusatur n. tunc à peccato adulterij. Si tamen illa circumstantia esset impertinens ad rationem peccati, idest nec aggrauans, nec alleuians, si cognosceretur, tunc non excusat, vt si velis furari centum Ioannis, ignorans esse Petri. Idem de sciente aliquid esse peccatũ, ignorat tamen esse mortale. V. Cord. vbi s. q. 17.

27. Peccare ex ignorantia vincibili, si sit affectata, potius auget peccatũ fertur enim voluntas in vehemẽtius illud obiectũ S. Tho. vbi supra art. 4. Si non est affectata, minuit peccatum, quia voluntas per accidens fertur in peccatum, cum aliquid non cognoscitur esse peccatũ vnde cũ ibi sit minor cõtemptus, est etiã minus peccatũ. ibid.

28. Si ignorantia vincibilis sit peccatum veniale, & quod sit ex natura sua sit mortale; vt qui per ignorantiam iurat falsum, credens se iurare verum, peccat tantum venialiter. Nau. c. 12. num. 7. Nisi ignorantia sit crassa vel supina iuris, uel facti, tunc n. peccat mortaliter. Angel. uer. periuriũ, initio. Silu. eo q. 1. uers. 2.

29. Excusat à peccato siue detur opera rei licitæ, siue illicitæ. Inuincibilis quidem à toto; uincibilis non affectata à tanto, idem facit peccatum esse leuius, modò tamen ad rem illam illicitam per se ex natura talis actus illiciti non sit illi coniunctum tale peccatum Cai. prima. 2. q. 76. a1. 4. & 2. 2. q. 64. art 8. Sayr. cla. reg. lib. 2. c. 2. a num. 14. & c. 9. V. Alphons. Castr. de leg. pœn. lib. 12. c. 14. & Sanchez sum. lib. 1. c. 16 num. 38.

30 Ignorantia iuris valde dubij. & cõtrouersi æquiparatur ignorãtiæ facti Rota corã Buratto decis. 899. Azor. p. 3. lib. 1. c 18 q. 6.

31 Qui ignorantia inuincibili laborans peccatum committit, cui adiuncta est aliqua pœna, ordinarie pœnam incurrit, licet ignoret pœnam esse adiunctam, Per accidens tamen potest esse liber, quando peccatum, cui annexa est pœna, tale est, vt si inuincibiliter pœnam ignores, nequeas peccatam committere, vt accidit in excommunicatione: hæc enim non incurritur, nisi propter contumaciam contemnens nimirum ipsam sententiam excommunicationis, atq; adeo ipsam cognoscens aut uincibiliter ignorans. Vnde laici sæpeã iuris excommunicatione excusantur Valent. 1. 2. q. 6 disp. 6. p. 1. Suar. de censur. disp. 4. sect. 9 num. 9. & quia excommunicatio est pœna extraordinaria, & exorbitans Nau. de sepult. cons. 10. & in man. c. 23. num. 47. & c. 27. num. 16. & 274. qui primum dictum concedit de pœna ordinaria, & proportionata delicto, quam quilibet discretus prævidere potest per legem naturalem dictantem delicta mediocriter punienda. Et secundum Couar. in c. Alma mr. p. 2. parag. 10. num. 12. Si ignoret quis factum cui pœna est ad iuncta, esse iure humano, non autem diuino damnatum, & ignorantia in eo contingat, an actus ille reprobus sit, non incurrit pœnam: Secus autem si sciat actum esse illicitum, ignoret vero pœnã. V. uer. Excomun. num. 23.

& Anchar. in c. fi. qui matr. accuſ. poſt num. 12.

32 Complacere in actibus malis, ſed per ignorantiam, aut impotentiam à culpa excuſat, licet ob finem bonum, peccatum eſt mortale, ſi de actu mortali ſit lege diuina, vel naturali prohibito; quia obiectum illius complacentiæ eſt malum abſolutè, licet per ignorantiam à culpa excuſetur alioqui liceret id ante deſiderare, quod eſt falſum. Non n. licet Virgini deſiderare, vt per violentiã defloretur. Secus tamen in iure humano tantum, quæ cum in poteſtate humana ſit, vt non ſint prohibita ſit, vl liceat velle, vt non ſint prohibita, & in ipſis complacere quatenus prohibita non ſunt. Dum igitur in tales actus à culpa eexcuſatos per ignorantiam deliberatè quis conſentit, non videtur contra ius aliquid facere ſic multis citatis Cord. vbi ſup. num. 40.

33 Ad hoc caput reducitur inconſideratio actualis prorſus inuoluntaria, quæ naturalis obliuio dici poteſt, & hæc omnino excuſat à peccato. Non n. eſt in poteſtate hominis facere, vt quæ habitu ſcit, aut memoria retinet, ſibi actu occurrat. Quando ergo obiectum conſiderandum nullo modo ſe offert confuſè, aut diſtinctè, tunc non poteſt obliuio eius eſſe voluntaria ſecundum præſentem ſtatum voluntatis. Cai. in ſum. ver. inconſideratio, & 1. 2. q. 6. ar. 8. Valent. diſp. 2. q. 2. p. 6. Cord. vbi ſupra q. 7. dub. 1. Sayr. cla. reg. lib. 2. c. 2. nu. 23. Salaſs. ar. 8. cit. diſp. 4. Sect. 3. V. Azor. p. 1. lib. 1 cap. 16.

DE CIRCVSTANTIIS

HVMANORVM ACTVVM.

1 CIrccuſtantiæ nomen ex s. Tho. 1. 2. art. 1. metaphoricum eſt, à rebus corporalibus ad actus humanos, & morales translatum. Vt in localibus aliquid circunſtare dicitur, quod eſt quidem extrinſecum à re, tamen ipſam attingit, vel ei appropinquat ſecundum locum; ita metaphoricè quæcumque conditiones ſint extra ſubſtantiam actus, & tamen actum humanum aliquo modo attingunt, dicuntur circunſtantiæ, ſeu actuũ humanorum. Quare circunſtantia dicitur eſſe accidens operationi adiacens, quod eius qualitatem variat.

2 Eſt autem conſideranda, & expendenda circunſtantia humanorum actuum ex regula, & norma actuum humanorum, quæ eſt recta, & prudens ratio, non autem, vt eſt talis actus in genere naturæ, vt n. tales ſunt, vt plurimum impertinentes ſunt, & parum, aut nihil ad mores pertinent. Occidere v. g. hominem ante prandium, vel poſt, eſt circunſtantia planè impertinens: at verò celebrare Miſſam ante vel poſt prandium, licet ſecundum naturam operis in ſe, & ſecundum eſſe naturæ ſit eadem actio, diuerſa tamen eſt in genere moris, & aliter, ac aliter in his recta ratio iudicat.

3 Circunſtantiarum tres ſun differentiæ, quædam n. ſunt impertinentes .i. nec augentes, nec minuentes. Aliæ pertinentes, quæ augent. aliæ pertinentes, quæ minuunt.

4 Primæ non ſunt confitendæ, quia nihil faciunt ad exprimendam qualitatẽ peccati; immo earum confeſſio eſt contra confeſſionis virtutem, quæ eſt vt ſit ſimplex. Aggrauantium quædam ſic ſunt circunſtantiæ, vt per ſe ſint ipſa peccata contra diſtincta præcepta, atque adeo mutantes ſpeciem in genere moris, vt fornicari in eccleſia, quod eſt particulare peccatum ſacrilegij, & hæ ſunt neceſſariò confitendæ, quia ſunt per ſe peccata. Aliæ ſunt quæ aggrauant quidem, ſed non mutant ſpeciem, vt ſi fureris centum, mille, &c. Et hæc ſi iudicio prudentium notabiliter aggrauant, ſunt neceſſariò confitende Suar. de pœnit. diſp. 21. Sect. 3 num. 6. Caiet. 1. 2. q. 7. art. Sanchez. in ſum. lib. cap. 11. num. 24. Sot. alios referens in 4. diſt. 17. q. 2. art. 4. licet S. Tho. & S. Bonau. in 4. & allij contrarium doceant. Circunſtantiæ pertinentes, quæ minuunt, ſunt in

in duplici differentia. nam quædã ita minuunt, vt de mortali faciant veniale, aut omnino tollant rationem culpæ, & hæ quoque sunt confitendæ, ut si alterum occidis cum moderamine inculpatæ tutelæ, alienum accipias extrema necessitate pressus, &c. Quædam verò parum minuunt, & hæ non sunt necessariò confitendæ Suar. vbi supra V. ver. Confessio à num 42.

5 Circunstantiæ sunt septem. Quis .i. persona ecclesiastica, an secularis Quid .i. quod crimen furtum, an adulterium. Vbi .i. quo loco sacro, an prophano. Quibus auxilijs, vel per quos, alios ad peccandum traxit, aut quos posuit mediatores, vel cum quibus, vel pro quibus, vel contra quos S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 19. parag. 7. Cur i. qua intentione fecit, vtrum inopia pressus furtum fecerit an verò vt alteri iniuriam faceret. Quando, i. in sacro tempore, vt in diebus festis, aut ieiuniorum. Hæc tamen circunstantia, secundum Thomistas, dicitur aggrauans, est tamen confitenda, quando opus seruile fecit in die festo, vel carnes comedit, aut sæpius in die ieiunij. Quommodo, i. vtrum fraude, per insidias, an crimen cõmiserit naturali, vel innaturali modo, &c. Ratio autem huius enumerationis ex s. Tho. 1. 2. q. 7. art. 3. in corp. sic accipi potest. Nam circunstantia dicitur quasi extra substantiam actus existens. ita tamen quod ipsum aliquo modo attingit, quod fit tripliciter. Vno modo prout attingit ipsum actum. Secundo vt attingit causam actus. Tertio pro vt attingit ipsum effectum. Actum attingit, vel per modum mensuræ, sicut locus, & tempus, & sunt illæ duæ. Quando, & Vbi. Vel per modum qualitatis actus sicut modus agendi, & est illa quæ dicitur. Quomodo, refert n. an quis clericũ leuiter, aut grauiter percusserit. Ex parte effectus est illa circunstantia quæ dicitur. Quid. Ex parte verò causæ actus quãtum ad causam finalem, accipitur. Propter quid, vel Cur. Aliud n. est dedisse eleemosynam ex vanagloria, aliud ex pietate. Ex parte causæ materialis, siue obiecti accipitur Circa quid. Ex parte causæ agẽtis principalis accipitur Quis egerit, an religiosus, an laicus, an solutus à matrimonio &c. Ex parte causæ agentis instrumentalis accipitur Quibus auxilijs. Quarum omnium circumstantiarum prima est finis, secundaria verò Quid. Aliæ verò sunt magis, vel minus principales pro vt magis, vel minus ad has appropinquant.

6 Cum ex Concilio Trid. sess. 14 c 5. de fide sit circunstantias omnes, quæ speciem peccati mutant esse necessariò confitendas quod Chathechis. Rom. de confes. num 48. extendit etiam ad circunstantias illas quæ peccatum intra eandem speciem valde augent, vel minuunt; ad cognoscendum, quænam sint huiusmodi circunstantiæ. Notandæ sunt duæ regulæ.

7 Prima est. Quando circunstantia nouam conformitatem, aut deformitatem actui tribuit, ita vt peculiariter conueniat, vel repugnet rectæ rationi nouam speciem constituit hoc n. casu circunstantia transit in rationem obiecti. Tollere n. alienum ex ratione alieni constituitur in specie furti: si præterea consideretur ratio loci, vt si quis alienum in loco sacro furetur, circunstantia loci sacri constituit furtum in specie sacrilegij, quia nouam deformitatem, & specialem repugnantiam ad rectam rationem addit. Est com. V. uer. Confessio à num 42.

8 Secunda regula Quotiescumque circunstantia non respicit specialem ordinem rationis in bono, uel in malo, nisi præsupposita alia circunstantia, à quà actus moralis habet speciem boni, uel mali quam solum intra eandem speciem auget, uel minuit, tota circunstantia illa censenda est aggrauans, uel diminuens, non autem speciem mutans, ut furtum rei paruæ, uel magnæ, & iniuria alicui facta coram Iudice pro tribunali sedente grauior est illa quæ fit in loco priuato, licet vtraq; sit eiusdem speciei, & hæ sicut etiam primæ sunt necessariò explicandæ in confessione. Aliæ verò, quæ nihil horum habent, vt percutere hasta, aut gladio cum priorem circumstantiam non

augeant, nec diminuant, sed omnino impertinentes sint, subiceri possunt V. Silu ver Circumstantiæ. Suar. to. 4. disp. 22. Sect. num. 16.

DE BONITATE, ET MALITIA HVMANORVM ACTVVM.

1 CVM certum sit actuum humanorum quosdam esse bonos moraliter quosdam verò malos: videndum est primo, quis actus dicatur moralis, & quare, secundo, in quo bonitas, vel malitia moralis consistat. tertio vnde actus moralis habeat suam bonitatem, vel malitiam.

Quoàd primum aduertendum humanam actionem illam esse, & dici, quæ à voluntate humana, & libera procedit, libera quidem quatenus in hominis potestate est, eiusq; dominio subijcitur; humana verò, quatenus à ratione procedit, quæ, & moralis actio dicitur, quia proprium est actuum humanorũ dependere ex consuetudine, & consuetudinis facilitate, omnesq; huiusmodi actus liberi sunt quod tamen actibus naturalibus conuenire non potest. Vnde, & Virtus moralis dicitur etiam à more, vt dicit consuetudinem: Nam consuetudo quodammodo vertitur in naturam, licèt principalius dicat inclinationem naturalem, vel quasi naturalem ad aliquid agendum, conuenitq; proprie appetitiuæ virtuti, cuius est mouere omnes potentias ad agendum. S. Tho. 1. 2. q. 58. ar. 1. Estq; circa ad omne, quod contingit ratione ordinari, & moderari circa passiones, siue circa operationes. Idem q. 59. ar. 4. & ab Arist. 2. Ethic. Sic definitur Est habitus eligendi bonum in mediocritate consistens, pro ut sapiens decernit. Quamuis autem morales actus sint res quædam in esse naturæ, dicuntur tamen actus morales, quia assuescimus sic, vel sic operari. Et quamuis hoc esse morale nihil addat reale supra naturalem entitatem talium actuum: aliter tamen de is iudicamus secundum esse naturæ, & secundum esse morale. Nam actus temperatus, & intemperatus sunt eiusdem speciei secundum esse naturæ, at secundum esse morale sunt contrarij.

2 Quoad secundũ sciendum est quod cũ ratio boni sit ratio conuenientis, sicut bonum naturæ consistit in esse conueniens naturæ; Sic bonus moralis actus voluntatis consistit in conuenientia eius ad rectam rationem. Quare sicut bonitas esse naturalis in eo consistit, vt nihil rei desit in genere naturæ, sed sit in suo genere perfecta; ita bonitas esse moralis in eo si ita est, vt nulla perfectio ei desit, quam debeat homo illi adhibere, quatenus voluntate, & ratione vtitur in agendo circa hanc, vel illam materiam. Sed sit actio rectæ rationi prorsus consentanea: & è contra, ratio malitiæ moralis in eo consistit, vt actio deficiat à perfectione ei debita. Vnde & bonum morale dicitur, quod rectæ rationi est consentaneum, quod scilicet habet bonum obiectum, ac debitum finem, omnesq; circumstantias, est que medium inter peccatum, & meritum, quia non est peccatum, cum in nulla re deficiat a recta ratione, non tamen est meritum, quia caret illa excellentia supernaturali, quæ ad constituendum meritum vitæ æternæ necessaria est B. Med. 2. 2. q. 109. art. 2.

3 Quoad tertium dicendum ex tribus habere actum moralem bonitatem, vel malitiam suam, ex obiecto scilicet, circunstantijs, & fine. Nam quia propria natura, & perfectio actuum nostrorum est ex conuenientia, & conformitate ad rationem, quicquid à ratione dissentit, vel consentit facit bonitatem, vel malitiam. Quia verò actus nostri primò speciem, & entitatem accipiunt ab obiecto circa quod fiunt, prima eorum bonitas, & malitia ex obiecto est, secundum quod conforme, vel deforme est rectæ rationi, quæ dicitur

tur bonitas, vel malitia ex genere, vel ſpecie. Obiectum autem dicitur res illa circa quam verſatur actio, vt conueniens, vel diſconueniens regulæ rationis.

4 Non tamen omnis differentia, obiecti in moralibus ſpeciem conſtituit, ſed illa tantum, quæ ſpecialem conformitatem ad rationem dicit. Pro quo notandæ ſunt ſequentes regulæ traditæ. à B. Med. 1. 2. q. 8. art. 2,

Prima. Quãdo vnus actus eſt conformis rectæ rationi, & alter difformis, differunt ſpecie, vt habere rem cum propria, vel cum aliena. obiecta enim differunt in ordine ad rationem.

Secunda. Quando vterque actus eſt difformis rectæ rationi ex cauſa diuerſa, differunt ſpecie in genere moris, vt habere rem cum ſoluta, & cum maritata.

Tertia. Quando vterque eſt conformis rationi ex cauſa diuerſa differunt ſpecie, vt credere Deum, & Deum amare.

Quarta. Quando actus ſunt conformes, aut difformes rectæ rationi ex eadem cauſa, licèt maximè diſtent in genere naturæ, ſunt tamen eiuſdem ſpeciei, vt vendere triticum iuſto pretio, & vendere vinum iuſto pretio, eſt idem ſpecie actus in genere moris, licèt differant in genere naturæ.

5 Quia verò bonitas, & malitia in omnibus rebus non tantum pendet ex eſſentia, ſed rei accidentibus; ita etiam tota bonitas, & malitia actus moralis non eſt ex obiecto ſolo, ſed etiam ex circunſtantijs. quarum aliquæ ſi deſint, aut adſint, actio illa bona, vel mala etiam erit earum ratione.

6 Ex fine etiam ſumitur bonitas, vel malitia actus humani. Vt enim probat S. Tho. 1. 2. q. 18. ar. 4. bonitas rei, cuius eſſe ab alio tamquam à cauſa dependet, attenditur etiam ex fine, ad quem res ipſa per cauſam ſuam ordinatur. Et licèt actus humanus, vt egreditur ab agente, vnicum tantum habeat obiectum à quo ſpecificatur; poteſt tamen ad alios fines remotos, & accidentarios deſtinari, vt ſi quis interficiat hominem vt eius domum diripiat. Quare vnus, idemq; actus poteſt habere diuerſas ſpecies iuxta diuerſos fines, in quos refertur, & conſequenter plures bonitates, vel malitias.

7 Ex dictis infertur primo ex S. Tho. loco cit. & alijs, Actionum humanarum quaſdam eſſe bonas ex genere, prout ſcilicet eſt actio, quia quantum de actione, & entitate, tantum habet de bonitate. Alias verò eſſe bonas ex ſpecie, quæ accipitur ſecundum obiectum conueniens. Alias eſſe malas ex ſpecie, quando earum obiectum includit aliquid repugnans ordini rationis. Alias eſſe indifferentes ſecundum ſpeciem, quando ſcilicet earum obiectum non includit aliquid pertinens ad ordinem rationis, vt leuare feſtucam de terra. In indiuiduo tamen quilibet actus humanus bonus, vel malus eſt, vt S. Tho. vbi s. ar. 9. docet. Actus enim moralis habet bonitatem nõ ſolũ ex obiecto ſed etiam ex circũſtãtijs, quæ ſunt quaſi quædã accidentia. Oportet autem quod quilibet indiuidualis actus habeat aliquam circunſtantiam per quam trahatur ad bonum, vel malum ad minus ex parte intentionis finis. Cum n. rationis ſit ordinare, actus à deliberatiua ratione procedens ſi non ſit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipſo repugnat rationi, & ideo habet rationem mali; Si verò ordinetur ad debitum finem, conuenit cum ordine rationis, vnde habet rationem boni. Neceſſe eſt autem, vel ordinari, vel non ordinari ad debitum finem: vnde conſequenter omnis actus humanus deliberatus in indiuiduo conſideratus bonus eſt, vel malus. Quòd ſi non procedit à ratione deliberatiua, ſed ſolum ex quadam imaginatione, vt cum quis fricat barbam, talis actus propriè non eſt humanus, & moralis, & ſic erit indifferens quaſi extra genus moralium actionum exiſtens.

8 Infertur Secundo. Quod cum in moralibus actionibus conſiderari poſſit bonitas & malitia actus interioris, & exterioris; interior actus ſuã bonitatẽ primò, & per ſe idest bonitatẽ ſuam ſpecificã, & eſſentialẽ primariam, & inuariabilem à ſolo obiecto

ĉto habet, accidentariam verò à circumstantijs. Actus n. interioris specificæ differentiæ sunt bonitas, & malitia, species autem ex obiecto sumitur; vnde primò & per se ab illo desumenda est bonitas, ex circunstantijs, maximè verò à fine, accidentaria quædam bonitas, & malitia super additur. At verò actus exterior, cum bonus, & malus esse possit vel secundum genus suum, secundum circumstantias in ipso consideratas, vt dare eleemosynam seruatis debitis circumstantijs est bonus; vel in ordine ad finem, vt facere eleemosynam propter vanam gloriam est malus; bonitas & malitia, quæ est secundum ordinem ad finem, tota dependet, & à voluntate, in qua prius inuenitur, & ad exsteriorem actum deriuatur: actus n. exterior mediante actu interiori tendit in finem, cum voluntatis sit finem respicere. Quæ verò ex debita materia, & circunstantijs est, dependet ex ordine rationis, quæ prior est actu voluntatis, ita vt actus exterior ab interiori, & è contra quo ad bonitatem, & malitiam dependeat; actus n. exterior eleemosynæ bonus est ex obiecto, & ex natura sua, & vt ad debitum finem refertur; bonitas, quæ est ex obiecto prius in actu illo exteriori reperitur, quàm in interiori, cuius obiectum est actus exterior, à quo tamquam obiecto pendet; proponitur n. à ratione voluntati tamquam bonum quoddã appræhensum, & per rationem ordinatum; atque adeò huiusmodi actus interior voluntatis, scilicet velle dare eleemosynam bonus est, quia est de actu exteriori bono. E contra verò, quia actus exterior ex se nec liber est, nec ad aliquem debitum finem refertur, sed id totum à voluntate procedit, hæc posterior bonitas ab actu interiori voluntatis ad exteriorem deriuatur; ideo enim actus elemosynæ exterior ob gloriam Dei bonus est ex eo fine; quia intentio talis finis est bona.

9 Infertur Tertio, ad bonitatem actus requiri, & voluntatem bonam, & obiectum bonum, cum debitis circumstantijs, quorum si aliquid desit, actus erit malus: bonum n. ex integra causa, malum verò ex quocumq; singulari defectu

10. Infertur quarto. Actum interiorem, & actum exteriorem voluntatis, quamuis in genere naturæ sint diuersi, vnum esse in genere moris, ita vt interior sit forma exterioris. Qui actus vnicus aliquando plures bonitates, vel malitias habet; aliquando verò vnam tantum, vt furtum factum ad mechandum, vel in loco sacro vel ad emendum gladium, vt occidat S. Tho. 2. q. 20. ar. 3.

11. Infertur Quinto Bonitatē, aut malitiam quam habet exterior ex fine, eandem esse cum bonitate, & malitia actus interni circa finem, nihilq; bonitatis aut malitiæ actui interiori virtutis, aut uitij circa eundem finem addere. Nam actus exterior non denominatur bonus tali bonitate ex fine, nisi ab illa eadē bonitate, quæ est in actu interiori voluntatis circa finem, sicut medicina non denominatur sana, nisi ab illa sanitate animalis, ad quam habet ordinem S. Tho. vbi supra Per accidens tamen actus exterior actum interiorem meliorem, vel peiorem tripliciter reddere potest ex S. Tho. vbi supra primo secundum numerum, vt cum quis vult facere bono fine, vel malo, & tunc quidem non facit, post modum verò vult, & facit, duplicatur actus voluntatis, & sic fit duplex bonum, vel malum. Secundo quantum ad extensionem, puta cũ aliquis uult facere bono fine, uel malo, & propter aliquod impedimentum desistit, alius autem continuat actum uoluntatis quousque opus perficiat; tunc quantò uoluntas diuturnior in bono, uel malo, tanto melior, uel peior est. Tertio secundum intensionem, sunt n quidam actus exteriores, qui in quantum sunt delectabiles, uel pœnosi, nati sunt uoluntatem intendere, uel remittere. Constat autem quòd quanto uoluntas intensius tendit in bonum, uel malum, tantò est melior, uel peior.

12. Quod si loquamur de bonitate actus exterioris, quam habet secundum obiectum, & debitas circumstantias, sic comparatur ad uoluntatem ut terminus, & finis, & hoc modo addit ad bonitatem, & malitiam uolnntatis. Nam omnis inclinatio, vel

uel motus perficitur in hoc, quod consequitur finem, uel attingit terminum. Vnde non est perfecta uoluntas, nisi sit talis, quæ opportunitate data operetur: Si uerò possibilitas desit, uoluntate existente perfecta, ut operaretur, si posset, defectus perfectionis, quæ est ex actu exteriori, est simpliciter inuoluntarius: inuoluntarium autem sicut non meretur pœnam, uel præmium in operando bonum, uel malum, ita non tollit aliquid de præmio, aut pœna, si homo inuoluntariè simpliciter deficiat ad faciendum bonum, uel malum S. Tho. ubi supra.

13. Vltimò infertur euentum sequentem, si sit præcogitatus, addere ad bonitatem, & malitiam actus. Cum n. aliquis cogitans, quod ex opere suo multa mala possunt sequi, nec tamen dimittit, ex hoc apparet uoluntas eius magis inclinata. Quod si euentus sequens non sit præcogitatus, per se tamen sequitur ex tali actu, & ut in pluribus, secundum hoc addit ad bonitate uel malitiam actus. Melior est n. actus ex suo genere, ex quo plura bona sequi possunt, & peior ex quo nata sunt plura mala sequi. Si uerò per accidens, & ut in paucioribus, tunc euentus sequens non addit, &c. Non n. datur iudicium de re aliqua secundum, illud, quod est per accidens, sed solum secundum id, quod est per se S. Tho. ubi supra ar. 5. Caiet. 2. 2. q 15. ar. 4.

DE PECCATI NATVRA, DIFFERENTIIS, EFFECTIBVS &c.

1 Peccatum est dictum factum, uel concupitum contra legem æternam à Aug. lib. 22. contra Faustum. Vel secundum alios, Est actus uoluntarius recedens à diuina regula. Intelligendus est autem S. Aug non de re, quæ concupiscitur &c. non n. est peccatum uxor aliena, quæ concupiscitur; sed intelligi debet de actu quo concupiscimus, &c ita ut peccatum sit actus quē aut cōcupiscendo, &c. contra rectā rationē elicimus Azor. p. 1. lib. 4 c. 1. q. 1 Diffe-

2. Differentiæ peccatorum aliæ sunt essentiales, aliæ accidentales. Et quia ad essentiam peccati duo præcipuè pertinent, defectus scilicet voluntatis, & defectus debitæ perfectionis: Ex primo capite diuiditur in peccatum originale, & personale. Originale est, quod voluntate communi, idem primi parentis commissum est. Personale verò quod propria voluntate personæ committitur. Ex secundo capite, quatenus peccatum dicit defectum perfectionis debitæ in esse actui, diuiditur in peccatum actuale, & habituale. Actuale est defectus perfectionis actualis debitæ. Habituale est illud, quo, transacto actu, peccator dicitur, & manet in homine, & hæret in anima per modum habitus, & sic definitur, Est priuatio, seu defectus gratiæ, & charitatis debitæ in esse homini. Ratio autem peccati habitualis personalis ex venialibus relicti consistit in priuatione cuiusdam facultatis, siue habilitatis hominis iusti ad facilem, & expeditum vsum, & exercitium gratiæ, & charitatis.

3. Peccata mortalia actualia siue commissionis, siue ommissionis non distinguuntur specie penes præcepta ex eodem motiuo, & ratione eiusdem obiecti, materiæ, & circumstantiarum. Nam furtum prohibetur lege diuina, naturali, & humana, & tamen est vnum peccatum. Et ommissio audiendi missam, ad quam tenebatur duplici præcepto ex eodem motiuo est vnum peccatum; sicut non ieiunare in vigilia, quæ occurrit in quadragesima contra Nau. in man. c. 11. num. 4. & Roder. in sum. lib. 1. c. 23. concl. 3. & optimè probat. Sanchez de matr. lib. 9. disp. 15. num. 5. & seq. V. ver Confessio vers. Si coniugatus num 48. &c. Nec ex diuersitate pœnæ, vt furtum mortale, & veniale; illud. n. æterna, hoc temporali pœna punitur, & tamen non differunt specie.

4 Distinguuntur verò primo cum diuersa præcepta respiciunt diuersas virtutes, siue quando lex particularis addita supra alteram legem, actum transfert ad aliam virtutem, vt si religiosus teneatur ex virtute iustitiæ alienum restituere, accedente Præ-

Prælati præcepto, quo actus transfertur ad virtutem obedientiæ, duplex erit peccatum non reddere alienum, idq; in confessione explicandum. Secundo quando sunt diuersa præcepta eiusdem virtutis ex diuerso obiecto, & motiuo, vt quando lex diuina prohibet furtum ex motiuo iustitiæ erga proximum, & lex humana ecclesiastica prohibet furtum rei sacræ, non solum est contra iustitiam, sed etiam contra religionē Sanchez in sum. lib. 1 c. 14. num. 9. Azor. p. 2. lib. 4. c. 2. q. 6. & lib. 7. c. 31. q. 7. Vel quando, licèt idem actus pertineat ad vnam, eandemq; virtutem, id tamen diuersa ratione formali, vt votum, & iuramentum de eadem re; quia votum obligat, vt fides Deo debita seruetur; iuramentum verò, ne Deus adducatur in testem falsi Sanchez vbi supra, & lib. 7 de matr. disp. 27. num. 26. & beneficiatus, & in sacris constitutus, si horas canonicas non recitat. duplex peccatum cōmittit scilicet contra religionē ratione ordinis sacri, & contra iustitiam ratione beneficij, & idem beneficiatus simul tenetur ad restitutionem fructuum. sic. Marchin. de ord. trac. 2. p. 6. c. 12. diffic. 8. vbi citat. Sanchez de matr. lib. 9. disp. 15. num. 6. Suar. de relig. to. 2. lib. 4. c. 13. Bonac. & alios. Tertio distinguuntur specie ex diuersitate obiectorum contrariorum diuersis virtutibus circa quæ committuntur: Vnde si quis bibit vinum ex delectatione, intemperatus est; si ex auaritia, auarus; si vt rapiat aliena, iniustus S. Tho. 1. 2. q. 72. ar. 1. vbi Caiet. & B. Med & Valent. disp. 6. q. 2. p. 1.

5. Differentiæ accidentales peccatorum sunt. prima Aliud est mortale, aliud veniale; quia in eadem specie contingit aliquem peccare mortaliter, vel venialiter; quod non esset si peccatum mortale, & veniale essentialiter differrent S. Tho. vbi supra ad primum. Secunda. Alia sunt contra Deum, alia contra proximum, alia contra ipsum peccatum. Illa sunt contra Deum, quæ auersantur virtutibus, quarum scopus est Deus, vt virtutes Theologicæ, & Religio. Quæ verò contra iustitiam, & alias virtutes ad proximum pertinentes dicuntur fieri contra proximum. Quæ verò violant earum virtutum rectitudinem, quæ proprias passiones moderantur, contra ipsum peccantem esse dicuntur s. Tho. vbi supra ar. 4. Tertia. Alia sunt spiritualia, alia carnalia. Illa sunt, quæ cum in materia spirituali versentur, delectationem tantum internam habent, vt Superbia, Ira, &c. Carnalia verò sunt, quæ in delectatione, & tactu corporali, seu in materia sensibili perficiuntur, vt gula, luxuria, & huiusmodi. Hæ duæ distinctiones ideo accidentales dicuntur, quia accidit peccato esse carnale, vel spirituale, vel contra Deum; &c. quamuis moraliter istæ differentiæ habeant quoq; essentialem differentiā adiunctā. Nam spirituale peccatum differt etiā essentialiter à Carnali quatenus versatur circa diuersā etiā materiā in genre moris & repugnat diuersæ virtuti. Primū Peccatū aliud est cordis, aliud oris, aliud operis s. Tho. vbi sup. a. 17. Circa quam distinctionē

6 Notandum primo alia esse peccata, quæ corde perficiuntur, & consumantur, vt odium, heresis, &c. alia quæ ore consumātur, vt contumelia, &c. alia quæ opere perpetrantur, ut furtum, homicidium quæ tamen differentia non est essentialis; sed accidentalis, quatenus extrinsecè quodam modo & in communi refertur ad peccatum oris, cordis, & operis, licet dicta peccata specie distinguantur S. Tho. p. 3. q. 9. ar. 3. ad primum.

7 Notandum Secundo in uno eodemq; peccato illa tria inueniri posse, ita ut unum sit quasi gradus, dispositio, & præparatio ad alterum; ut iracundus primo perturbatur in corde, Secundo prorumpit in uerba contumeliosa. Tertio procedit ad uindictam facto.

Secunda distinctio. Alia sunt commissionis, alia ommissionis. Peccatum commissionis est defectus perfectionis debitæ in esse actui, quem quis circa materiam aliquam exercet. Peccatum uerò ommissionis, est defectus uoluntarius perfectionis actualis debitæ absolute. Notandum verò commissionem, & ommissionem, quæ se necessariò concomitantur, esse eiusdem

spe-

ſpeciei, ut v. g. non ieiunare, & comedere tempore indebito non reſtituere, & retinere alienum. Si uerò non neceſſariò ſe cōcomitantur, differunt ſpecie, ut non amare Deum, & illum odio habere; Non audire miſſam tēpore debito, & blaſphemare contra miſſam S. Tho. 1. 2. q. 72. ar. 6.

8 Porrò ommiſſio uerè proprie, & formaliter eſt ſolum, quando implendum eſt præceptum, etiam ſi ſit in ſomnis, aut ebrius, quia tunc ſolum, & non prius, aut poſt adeſt obiectum ommiſſionis S, Tho. 2. 2. q. 79. art. 3. ad 3. Et quia peccatum debet eſſe uoluntarium, ut ommiſſio ſit peccatum, requiritur primo ut quis poſſit non omittere. Secundo quod teneatur. Tertio quòd vere ommitat Azor. p. 1. lib. 4 c. 3. q. 4.

9 Peccat peccato omiſſionis, qui culpabiliter præbet cauſam ſufficientē omiſſionis præcepti, ut qui culpabiliter ſe inebriat, ex quo poſtmodum ſequitur, quod miſſam non audiat, peccat nō ſolū ſe inebriando, ſed etiā dando causā ſufficiēte momiſſionis præcepti de audiēda miſſa; quia licet inebriatio illa non ſit proprè omiſſio, eſt tamen cauſa omiſſionis; & omiſſio poſtea præcepti non imputatur ad culpā præciſe, ſed propter cauſam præcedētem S, Tho. vbi ſupra qua ratione qui dormit, & caſu excitatur, ita ut adimpleat præceptū, licet propriè non peccet peccato omiſſionis, peccauit tamē prius dādo causā ſufficiētē illius; quia ex parte ſua ita ſe habuit in cauſa ac ſi reipſa ommitteret

10 Quando actu eſt ipſa omiſſio, non committitur nouum peccatum formaliter, ſed tantum materialiter; quod tamen nō eſt peccatum, & culpa, niſi per illam ipſam culpam, quæ fuit in cauſa, quia ſcilicet eſſe uoluntarium, unde deſumitur eſſe culpabile, & peccatum, eſt unum numero tantum.

11 Actus qui eſt cauſa omiſſionis, quamuis aliunde malus non ſit, quantenustamē eſt cauſa omiſſionis præcepii, malus eſt, & peccatum, non quidem formaliter peccatum omiſſionis, ſed tantū reductiuè, & unū peccatum cum omiſſione ut uigilare in ſtudio, aut oratione, unde cauſatur omiſſio miſſæ. Notandum tamen poſſe actum eſſe bonum ex præcepto, qui propter omiſſionē alterius præcepti inde ſecutam non incipiat eſſe malus; quando ſcilicet actus ille ex præcepto eſt maioris obligationis, & derogat ſecundo: ut ſi quis propter extremam neceſſitatem detineatur, ne miſſam audiat tempore debito.

12 Quando aliquis dedit cauſam peccato, ſi antequā eueniat, illum poeniteat cauſæ, nō imputabitur actus ſequens ad peccatum, ut ſi cui ex cogitatione libidinoſa in uigilia, in ſomnis oriatur pollutio, ſi antequam ſomnium capiat, eum delectationis poeniteat, illa pollutio non imputabitur ad culpam, quia non eſt uoluntaria in ſe, cum ſit in ſomnis, nec in ſua cauſa, cum iam ſit nolita, & per poenitentiam remiſſa. Idem in propinante uenenum, niſi propinaretur clerico, quo caſu non euitaret excommunicationē, & irregularitatem quoad Eccleſiam, quæ de occultis non iudicat. Et qui ſe uoluntariè præcipitaret, ſi in præcipitio poeniteret, quo ad Deum à peccato excuſaretur. V. Sanchez in ſum. lib. 1. c. 16. in fi.

13 Peccata quamuis inter ſe colligationem habeat; nam in uno actu multæ ſunt deformitates, ut in adulterio eſt deformitas contra iuſtitiam, & contra caſtitatem: nihilominus peccata omnia nullo modo connexa ſunt S. Tho. 1. 2. q. 73. art. 1. Nam in quoduis peccatum ferri poteſt uoluntas liberè ſine alio: & quædam peccata ſunt inter ſe contraria, ut auaritia, & prodigalitas hoc autem intelligit idem S. Tho. p. 3. q. 86. ar. 3. ad 3. quantum ad conuerſionem ad bonum commutabile: nam quantum ad auerſionem a bono incommutabili omnia peccata mortalia conueniunt, & propterea unum ſine alio non remittitur.

14 Nec etiam inter ſe æqualia ſunt S. Tho. ubi ſupra ar. 2. quæ inæqualitas oritur primo ex conditione obiecti magis, uel minus repugnantis rationi, ex quo etiam ſpecies peccati ſumitur. Et cum ratio in agibilibus ordinet omnia ad finem, & obiecta actuum ſint fines eorum, ex hoc capite eò grauius peccatum eſt, quò obiectū dignus eſt, & finis eminentior. Qua ratione

infidelitas, & blasphemia sunt grauissima peccata, quia contra Deum S. Tho. art. 3. cit Secundo oritur ex dignitate, & perfectione uirtutis, cui opponitur ex ratione allata S. Tho. art. 4. Tertio ex natura, & conditione actus peccati: ex quo fit ut ceteris paribus peccata spiritualia grauiora sint, quàm carnalia, primo ratione subiecti quia peccata spiritualia pertinent ad spiritum, cuius est conuerti ad Deum, & ab eo auerti, peccata uerò carnalia consumantur in delectatione appetitus carnalis, qui principaliter conuertitur ad bonum corporale. Secundo ex parte eius, in quem peccatur. Nam peccatum carnale, in quantum tale, est in corpus proprium, quod est minus diligendum quam Deus, & proximus, in quos peccatur per peccata spiritualia. Tertio ex parte motiui; quia quantò est grauius impulsiuum ad peccandum, tantò homo minus peccat: peccata verò carnalia habent maius impulsum ad peccandum, propter concupiscentiam carnis nobis innatam S. Tho. ubi supra ar. 5. Quarto attenditur inæqualitas peccatorum ex causa peccati; & sic ubi voluntas est maior ad peccandum, ibi grauius est peccatum: uoluntas enim est propria, & per se causa peccati; aliæ verò causæ peccati, accipiuntur quasi extrinsecè, & remotè, ex quibus inclinatur uoluntas ad peccandum. Et ex his quædam inducunt voluntatem ad peccandum secundum naturam voluntatis, sicut finis, qui est proprium obiectũ voluntatis, & ex tali augetur peccatum: grauius enim peccat qui ex voluntate intensiore peioris finis inclinatur ad peccandum. Hæc tamen grauitas non est de necessitate confessionis, nisi notabiliter aggrauaret, vt si quis amaret mulierem vt Deum B. Med. 1. 2. q. 23. art. 5. Quædam verò inclinant voluntatem ad peccandum præter ordinem, & naturam ipsius voluntatis, quæ nata est moueri liberè ex se ipsa secundum iudicium rationis: quare causæ, quæ diminuunt iudicium rationis, sicut ignorantia, vel quæ diminuunt liberum motum voluntatis, sicut infirmitas, violentia, metus, & concupiscentia, minuunt peccatum, in tantum, quod si actus sit omnino inuoluntarius, non habet rationem peccati.

15 Concupiscentia etiam consequens voluntatem, idest quam quis volũtate sua excitat in appetitu suo, vt inde promptius in peccatum feratur, auget peccatum, sicut auget voluntarium. Et sic vbi maior est concupiscentia, maius est peccatum. Quæ verò antecedit voluntatem, & iudicium rationis, idest qua voluntas excitatur, & mouetur ad iram, &c. minuit peccatum, sicut minuit voluntarium, adeò vt aliquando totam rationem voluntarij, & peccati tollat S. Tho. vbi supra ar. 5. ad 2.

Quinto attenditur inæqualitas ex dignitate personæ peccantis, idq; propter quatuor primo qui scientia, & virtute excellunt facilius peccato resistere possunt. Secundo propter ingratitudinem; Omne enim bonum, quo quis magnificatur, donum dei est, cui homo fit ingratus peccando. Tertio propter specialem repugnantiam actus peccati ad peccantem, sicut si Princeps iustitiam violet, qui ponitur iustitiæ custos. Quarto propter exemplum, & scandalum S. Tho. 1. 2. q. 7. 3. ar. 10.

Sexto attenditur inæqualitas ex dignitate personæ in quam peccatur. Cum enim grauitas peccati attendatur ex parte obiecti, persona verò, in quam peccatur, quodammodo sit obiectum peccati eò grauius peccatum est, quò principalior est persona offensa S. Tho. ar. 9. Septimo ex nocumento corporali siue temporali, siue spirituali, quod peccans sibi, vel alteri infert, si tamen id præuidere potuerit, & debuerit; vel certe si per se sequatur ex genere peccati quod committitur S. Tho. vbi supra art. 8. Vltimò ex omnibus circumstantijs, de quibus S. Tho. ar. 7. & supra dictum est.

16 Causæ peccatorum internæ sunt ignorantia rationis, malitia voluntatis, & infirmitas, ac concupiscentia appetitus sensitiui. Ratio enim sæpè, aut per ignorantiam, aut per errorem deficit, dirigendo voluntatem ad aliquod illicitum sub ratione boni vtilis vel delectabilis. Et denique appetitus sensitiuus nonnumquam inclinat voluntatem ad delectationes prohibitas. Peccatum

tamen

tamen diuersimodè ab his tribus causis producitur, Nam à ratione, & voluntate immediate, & efficienter emanat; à potentia sensitiua, mediatè, & inductiuè. De ignorantia satis in superioribus.

17 Concupiscentia appetitus sensitiui, alio nomine, infirmitas, voluntatem quidem mouere potest, sed indirectè tantum duobus modis. Primo secundum quandam abstractionem, quia scilicet necesse est, vt quando vna potentia animæ intenditur in suo actu, altera in suo actu remittatur, vel etiam totaliter impediatur, & quia omnis virtus ad multa dispersa fit minor. Secundo ex parte obiecti voluntatis, quod est bonum ratione appræhensum: impeditur enim iudicium, & appræhensio rationis propter vehementem appræhensioné imaginationis, & iudicium virtutis æstimatiuæ; consequenter iudicium rationis plerunq; sequitur passionem appetitus sensitiui, & per consequens motus voluntatis qui natus est semper sequi iudicium rationis. S. Tho. q. 77. art. 1. Cordub. lib. 2. qq. q. 8.

18 Iuxta hanc causam alia etiam radix, & origo peccati constituitur, videlicet amor inordinatus sui ipsius, idest inordinatus ille affectus quo nos iuxta corpus tantum considerantes ommissa, & neglecta anima, bona corporis inordinatè amamus S. Tho. vbi supra art. 4.

19 Sicut autem passio mouere potest voluntatem ad expetendam rem, illicitam mortaliter, ita etiam causa mortalis peccati esse potest. Quod contingit, quando ex passione aliquis procedit ad actum exteriorem peccati mortalis, vel ad consensum deliberatum; id enim non fit subitò, sed ratio deliberans huic potest occurrere S. Tho. vbi supra ar. 8. Quod si passio sit tanta, vt omnino priuet vsu rationis, consequenter totaliter excusat à peccato, vt qui præ nimia ægritudine incidit in amentiam, excusatur ab homicidio tempore amentiæ perpetrato, cum hic actus omnino sit inuoluntarius nisi passio illa à principio saltem indirectè esset volita; vt si quis præ ira, aut amore, quē à principio vitare poterat, & tenebatur, insaniret, & in insania fornicaretur, fornicatio illa ad culpam illi imputabitur quia actus fuit voluntarius in sua causa s. Tho. vbi supra art. 7. Illud certum est apud omnes, passionem antecedentem peccatum ipsum semper minuere, non quidem vt auferat sui generis malitiam, sed quia leuius facit, & magis dignum misericordia.

20 Peccatum ex malitia illud est, quod nec ex ignorantia, nec ex aliqua præcedente passione, sed tantum ex libertate, & ex certa scientia committitur, quia scienter malum sub ratione boni eligit s. Tho. vbi supra q. 78. art. 1

21 Peccans ex malitia cæteris paribus, grauius peccat, quam qui ex passione, quia peccatum eò grauius est, cæteris paribus, quò magis voluntarium, & liberum, cum autem ex malitia peccatur, motus pro peccati est magis proprius voluntati, quæ ex se ipsa in malum mouetur S. Tho. vbi supra art. vlt. Cord. lib. 2. qq. q. 29.

22 Contingit autem hæc inordinatio voluntatis præcipuè ex duobus. Primo ex peccandi consuetudine; fit enim peccatum per consuetudinem, & habitum quasi connaturale, adeò vt ipsum solum per se delectet. Secundo propter remotionem impedientium malum, puta si aliquis prohibeatur peccare, non quia peccatum per se illi displiceat, sed propter spem vitæ æternæ, vel propter timorem inferni, remota spe per desperationem, vel timore per præsumptionem, sequitur quod ex certa malitia, quasi absq; fræno peccet. Et sic patet quod peccatum ex certa malitia semper præsupponit in homine aliquam deordinationem, quæ tamen non semper est habitus. Non enim est necessarium vt quicunq; ex malitia peccat, ex habitu peccet S. Tho. vbi supra ar. 3.

23 Causæ externæ peccatorum plerunq; sunt homo, dœmon, & obiectum sensibile. Immo, & vnum peccatum alterius peccati causa esse potest S. Tho. 1. 2. tota q. 75. Et quidem de homine res est certa: potest enim quis consilio sua su alijsq modis, & vijs alterum ad peccandum inducere, Diabolus autem vna cum homine

non est causa pececcati directè, ita vt producat, & efficiat ipsum actum voluntarium hominis, cui annexum est malum culpæ, nihil enim esse potest causa peccati, nisi quod uoluntatẽ ipsam ad agendum mouere potest, cũ propriũ principiũ actus peccati sit uoluntarium; uoluntas autem ad uolendum nõ nisi à se ipsa, uel à Deo intrinsecè moueri potest. Multoq; minus homini ad peccandum necessitatẽ aliquam inducere potest; alioqui iam non esset hominis peccatum, cum peccatum debeat esse uoluntarium. Solum igitur potest esse causa peccati indirectè suggerendo, & proponendo exterius obiecta aliqua, quæ hominem ad peccandum moueant; potest enim corpus ipsum hominis alterare, & maiores in ipso passiones accendere, & concitare imaginationes, & appetitum sensitiuum ad uarios motus, quibus homo ad peccandum inclinetur.

24 Res exteriores, & obiecta sensibilia nonnumquam esse solent causa peccati, non quidem necessitatem inducendo, sed tantum disponendo; mouent enim appetitum sensitiuum, nimirum quia sensus per obiecta exteriora moti appetitum sensitiuum concitant, & appetitus deinde uoluntate ad peccandum inclinat. S. Tho. 1. 2. q. 75. art. 3.

25 Vnum etiam peccatum alterius peccati causa esse potest, non solum, quia amissa gratia per peccatum, facile, ac citò in aliud incidit; sed etiam quia nonnunquam amissa uerecundia, aut timore uel alio simili à peccato retrahente, ex hoc facile in aliud incidit; & sic vnum peccatum, hoc est primum est causa secundi per accidens, sicut remouens prohibens. Est etiam causa per se, efficiens quidem quantenus ex multis actibus. V. g. libidinosis generatur habitus incontinentiæ, quibus peccator ad similes actus disponitur, & inclinatur. Materialis autem in quantum ei præparat materiam alterius peccati, vt auaritia est causa inimicitiarum. Finalis, quatenus vnum peccatum propter aliud committitur, vt Si quis furetur, vt committat adulterium S. Tho. vbi supra art. 4.

26 Effectus peccati sunt primo corruptio naturæ. Secundo macula in anima post peccatum relicta, idest priuatio nitoris animæ. Tertio reatus pœnæ S. Tho. 1. 2. q. 85. art. 1. & 2. & q. 86. art. 1. & 2. & q. 87. art. 1. B. med. 1. 2. q. 113. art. 2. dub. 2. ad 1.

DE PECCATO

Mortali, & veniali

EORVMQVE DIFFERENTIIS.

1 PEccatum veniale tribus modis dici potest. primò ab euentu, quomodo quodcumq; peccatum etiam grauissimum, si illius veniam consequamur, veniale dicitur. Secundo ex causa, quia licet sit mortale, habet tamen aliquam causam suæ veniæ annexam, & hoc modo peccata ex ignorantia, infirmitate, &c. dicuntur venialia. Tertio ex propria natura, & est quod suapte natura leue, exiguum, & diminutum est, rectæq; rationi parum dissonum S. Tho. 1. 2. q. 88. art. 2.

2 Peccatum etiam mortale ijsdem modis dicitur, primo ab euentu, quod scilicet numquam habiturum est veniam. Secundo ex causa, vt peccatum ex malitia, & de industria commissum. Tertio ex propria natura mortale est, quod rectè rationi vehementer dissonum. Et de hoc tertio tum mortali, tum veniali peccato nobis est sermo.

3 Mortale igitur peccatum illud est quod mortem infert animæ; seu quod spirituali morte dignum est. Et sic definitur à Toleto lib. 7. c. 1. Est recessus voluntarius à lege diuina, Dei gratia peccantem priuans, & æternæ morti adiudicans: veniale verò quod ita leue est, vel defectu voluntarij, vel deliberationis plenæ, vel defectu materiæ, vt nec amicitiam cum Deo, nec spiritualem vitam auferat, nec ex se reum faciat pœnæ æternæ.

4 Peccatum mortale, & veniale duplex esse potest, vel ex suo genere, vel ex causa.

sa. Mortale ex genere est, quod secundum se repugnat charitati, per quam homo in ultimum finem ordinatur Veniale ex genere est, quod licet habeat in se aliquam deordinationem, eius tamen obiectum non est contra dilectionem Dei, & proximi. S. Tho. ar. 2. cit.

5 Porrò peccatum mortale ex genere varijs modis potest fieri ueniale, primo propter actus imperfectionem, quia scilicet, non perfectè pertingit ad rationem actus moralis, cum non sit deliberatus, sed subitaneus, ut in subitis motibus infidelitatis S.Tho. vbi supra art. 2.& 6.& in actibus illis, qui non procedunt ex sufficienti iudicio, quales sunt qui procedunt ex semidormientibus, vel ab eis, qui adeo turbati sunt, ut non aduertant, aut sciant quod faciunt, aut dicunt. Secundo propter actus imperfectionem, ut furtum rei minimæ Tertio quod fit ex ignorantia. Quarto fit ueniale, uel nullum ex occurrente necessitate; quod uerificatur tantum in peccatis, furti, homicidij, & obseruatione diei festi: licet enim pro extrema necessitate aliena rapere, & inualo, si aliter mortem uitare non valet inuasorem occidere; & magna necessitate presso licet in die festo laborare. Cœterum in alijs peccatis nõ ualet dictum. Puella enim licet fame pereat, non ideò fornicari potest, ut uitæ succurrat, cum hoc & similia, nullo honesto fine, aut circunstantia iustificari possint.

6 Peccatum autem veniale ex genere esse potest mortale primo si in eo constituatur ultimus finis, adeo ut quis paratus sit potius peccare mortaliter, si de hoc cogitaret, quam id relinquere S. Tho. ubi supra ar. 2. & 4. Secundo quando id, quod est ex se ueniale ordinatur à peccante ad peccatum mortale, ut si quis proferret iocosa uerba ludens cum muliere, intendens eam prouocare ad fornicationem; quod tamen uerificari non potest in mortali ex genere; non enim fieri potest ueniale ratione uenialis intentionis. Tertio si fiat contra conscientiam erroneam dictantem id esse mortale, uel de eo dubitantem in specie, non tantum in genere, ut supradictũ est. Quarto quando fit in contẽptum consilij diuini, vel regulæ, vel legis etiam non obligantis ad mortale. Quinto ratione scandali. Nau. prælud. 9. num. 18. vt si conferas munera concubinæ Iudicis, vt pro te intercedat; quia illum inuisere, vel illi scribere, aut nuntium mittere, mortale est, attentis circunstantijs tunc concurrentibus, est enim turpem amorem fouere? Alia vide apud Sanchez in sum. lib. 1. c. 7.

7 Ex his sequitur peccatum veniale manens idem in genere moris, non posse vlla ex causa, vel modo fieri mortale, vel contra. S. Tho. ar. 4. cit & Com. quia hæc peccata omnino inter se differunt in genere moris, quomodocumq; considerentur. Vnum enim tollit gratiam, & auertit à Deo; alterum verò cum gratia consistit, nec à Deo vltimo fine auertit; ergo impossibile est, vnum numero manens idem moraliter fieri aliud, & quia peccatum consistit principaliter in actu voluntatis, sicut, & quilibet actus moralis, si voluntas mutetur: Si vero voluntas non mutetur, non potest esse quod de veniali fiat mortale. Quod verificatur non solum de actibus internis, sed etiam externis, & alijs potentijs præter voluntatem, quia actio exterior habet esse moris ab affectu, & voluntate: Vnde dicitur eadem nnmero in genere moris, quæ ab eodem affectu, & voluntate procedit. Veniale tamen ex imperfectione, quod ex genere mortale est, si ducatur in consuetudinem erit mortale, eò quod frequentando efficitur verè, vel interpretatiuè, sciens v. g. illum potum esse inebriatiuum, & per consequens interpretatiuè, uel uerè uolens incurrere subuersionẽ rationis, volens autem mortale ex genere committere, si illud verè, uel interpretatiuè uelit, peccat mortaliter. Conrad. de contrac. q. 51. circa med.

8 Peccatum veniale ex genere disponit ad mortale per quandam consecutionem, quatenus scilicet augente, & crescente dispositione, uel habitu per actus peccatorum uenialium; in tantum etiam crescere potest peccandi libido, ut facilè prolabatur in eã malitiam, ut non curet etiam transgredi præceptũ diuinũ, uel humanũ, qui enim assuefactus

factus est, verba otiosa proferre, facilè incidet in verba perniciosa S. Tho. vbi supra ar. 3.

9 Numquam tamen ex pluribus venialibus quomodocunq; multiplicatis fieri potest vnum mortale; neq; omnia venialia simul tantum malitiæ habere possunt, quantum vnum mortale; quia mortale tollit amicitiam Dei, veniale autem non tollit. Vnde sicut vnum veniale non tollit, ita nec omnia venialia simul S. Tho. vbi supra ar. 4.

10 Differunt autem peccatum mortale, & veniale, non ex voluntate Dei ita statuentis, vt quidam putauerunt sed ex rei natura. Nam si omnia peccata ex natura ipsorum essent mortalia, omnia tollerent amicitiam Dei: absurdum est autem dicere quocunq; leui peccato tolli amicitiam diuinam, cum ex sacris litteris constet aliquos esse iustos, qui tamen peccant venialiter; iusti autem non essent, si in gratia Dei non essent S. Aug. de nat. & grat. c. 36. & 38. Ratio autem huius differentiæ sumitur primo quia mortale tollit ordinem ad vltimum finem, quia priuat charitate, & gratia Dei: veniale verò tollit ordinem circa media, conseruato ordine circa finem. Secundo quia mortale est contra præceptum necessarium ad charitatem conseruandam, & salutem consequendam: veniale verò non item. Tertio quia mortale finem vltimum in creatura constituit; Veniale verò non quòd ita intelligendum est, non quod creatura diligatur propter se, & in alium finem non dirigatur, hoc enim in veniali etiam reperitur: sed quia eius amor opponitur amori charitatis, quo Deus à nobis vt finis vltimus propter se ipsum amatur, ideoq; amor creaturæ opponitur amori Dei, qui non tollitur per peccatum veniale. Primo quia peccatum mortale pœnam æternam meretur, cum tollat vitam animæ, idest gratiam Dei; veniale autem non nisi pœnam temporalem, cum gratiam Dei, & sanctitatis principium non tollat.

11 Cognoscitur autem an aliquod peccatum sit mortale, aut veniale, primo ex sacris litteris; quæ enim in scripturis abhominabilia, execranda, Deo exosa, digna morte, aut causam mortis, vel mortem inferre vel à regno cœlorum excludere dicuntur & quibus pœnam æternam, vel saltem pœna corporis comminatur, aut quando ponitur comminatio væ, ea pro certo mortalia sunt. Vbi verò in scripturis peccata prohibentur absq; aliquo dictorum signorum, venialia censenda sunt. Secundo ex traditione ecclesiæ, & ipsius Doctorum. Quæ enim Doctores, & uiri graues communi consensu tradunt, & docent esse mortalia; uel à pijs, & doctis, ac timoratis uiris ut talia uitantur, uel existimantur, mortalia censenda sunt. Tertio ex lumine naturali, ex quo hanc regulam certam haurire possumus. Quæ ex directo & grauiter repugnant charitati Dei, uel proximi, ea mortalia censentur. Quæ uerò rationi quidem dissonant, non tamen contrariantur dilectioni Dei, & proximi, ut uerbum otiosum, risus superfluus, & alia huiusmodi, ea uenialia iudicanda sunt. Et de peccato, eiusq; natura, qualitatibus, causis, effectibus, diuisionibus, ac differentijs in communi, pro modo compendij satis, &c.

LIBER PRIMVS
In quo de' Contractibus, Vltimis voluntatibus, & Restitutione, & primo
DE CONTRACTIBVS IN GENERE

V. Alienatio, Culpa, Depositum, Ludus, Pœna, Societas, Venditio.

1 Contractus est ultrò, citroq; obligatio l. labeo ff. de uerb. oblig. idest Contractus est quidam actus, ex quo actu, uel facto oritur obligatio ex utraq; parte, addunt alij, ut Silue ver contractus num. 2. ex uoluntate partium surgens.

2 Quasi contractus est obligatio ueniens non ex contractu, aut maleficio, sed qua quis obligatur alicui ex officio, uel facto licito, & honesto, ut tutela, cura, negot. gest, &c. l. cit. Vide plenius apud Monetam de commut. ult. uol. c. 2. q. 2. num. 28.

3 Contractus ex S. Tho 2. 2 q. 61. ar. 3. pertinet ad iustitiam commutatiuam. Commutationum autem aliæ sunt uoluntariæ, aliæ inuoluntariæ. Ad uoluntarias reducitur contractus hoc modo, Aut enim quis alteri rem suam, eiusq; dominium transfert, accepto pretio, & est Venditio, & Emptio: aut rem quidem confert, sed non transfert dominium, sed recuperare constituit, & hoc uel gratis, gratis etiam recepturus; aut cum aliqua utilitate, & lucro; primo modo, uel in solum bonum recipientis, & est Mutuum; aut ut illa melius conseruetur, & est Depositum; aut ut accipiens reddatur securus de re aliqua sibi debita, & est fideiussio, siue Pignus. Secundo modo idest cum accepturus est cum aliquo lucro: aut res illa ex illis est, quæ usu consumuntur, & est Vsura; aut ex illis, quæ usu non consumuntur, & est locatio, & Conductio. Et sic colliguntur ex commutationes uoluntariæ Emptio, & Venditio, Mutuum Depositum, Fideiussio, Locatio, & Vsura.

4 Inuoluntariæ uerò commutationes sic colliguntur. Aut enim fiunt in rebus & in persona, aut in his, qui nobis coniuncti sunt. Si in rebus, uel occulte, & est furtum; aut manifestè, & cum ui, & est Rapina. Si in persona, siue occulte fiat, siue per insidias, uel uenenum, siue manifestè per inuasionem, & uim, si inferatur damnum in uita, est homicidium; si in membris, est Mutilatio, aut Verberatio. Si in Dignitate, &c. aut occultè per infamiam, vel detractionem, aut manifestè per Conuitium, aut apud Iudicem, ad quem reducitur falsum testimonium. Si in nobis coniunctis, aut hi sunt liberi, aut serui. Serui inter bona temporalia computantur, quare illos seducens furtum committit, si liberi, aut est pro-

propria uxor aut affines, & consanguinei, & in his se habent eodem modo damna istis illata, ac ea quæ nobis ipsis: quare si sit uxor propria, dicitur Adulterium, cum sit una caro cum uiro, grauissimaq; ei inferatur iniura. Ita colliguntur decem commutationes inuoluntariæ, Furtum, Rapina, Homicidium, Mutilatio. Verberatio, Infamia, Detractio, Conuitium, & Adulterium, de quibus in hoc primo libro, & alibi sparsim.

5 Dicuntur autem primæ commutationes uoluntariæ, quia utroq; consentiente fiunt. Inuoluntariæ uerò quia utroq, dissentiente, uel illo Saltem, cuius bona surripiuntur, differuntq; solo assensu, & dissensu, licet conueniat in obiecto, quia utriusq; obiectum est bonum debitum particulari personæ ut illi actui proprium, & suum. Plures modos enumerandi contractus, eosq; distinguendi uide apud Conrad de contract. quest. 17.

6 Diuiditur primo in contractum nominatum, & innominatum Prioris generis sunt Vēditio, Locatio, Societas, Commodatum, Mutuum, Sponsalia, Matrimontum & his similia, Posterioris uerò sunt Emphyteusis, Feudum, Stipulatio, Acceptilatio. Est autem Acceptilatio liberatio ab obligatione per hoc, quòd debitor acceptum habet debitorem illi soluisse; ut si ego obligatus ex stipulatione dicam creditori, Vis acceptum habere, quòd ego tibi soluerim, & ille dicat, Acceptum habeo. Dicuntur autem nominati, qui in nomine generalis pactionis, aut contractus uon stant, sed transeunt in proprium, & specificum nomen contractus l. Iuris gentium ff. de pact, Innominati uerò sunt, qui proprio, & specifico contractus nomine carent, eorumq; nomina possunt alijs contractibus conuenire & sequuntur naturam contractuum, quibus assimilantur. Silu. uer. Contractus q. 4.

7 Secundò Alij sunt respectiui, quibus unus obligatur, ut alter se obliget, ut uenditio, locatio, Societas, Commodatum, Sponsalia, Matrimonium. Alij non respectiui, qui non pariunt utrinq: obligationem. Respectiui innominati ad quattuor reducuntur Dò ut des, Dò ut facias, Facio ut des; Facio ut facius.

8 Tertio, Alij dicuntur contractus bonæ fidei, alij stricti iuris. Bonæ fidei sunt, in quibus Iudicis officium, ac dispositio iuxta id, quod æquitas, & natura rei postulat, plurimum potest. In contractibus verò stricti iuris iudicare non potest Iudex nisi iuxta expressa in conuentione. Prioris generis sunt Venditio, Emptio, Locatio, Conductio, Negotiorum gestio, Mandatum, Depositum, Tutela, Commodatum, Pignus, & alij qui numerātur Instit de action. Secundi generis sunt Emphyteusis, Ias in l. Si quid id quod ff. de iurisdi. omn. Iud. & feudum Iul. Clar. parag feudum q. 6. & stipulatio, & Mutuum, & his simllia, Glo. in c. Cū venerabilis, ver. bonæ fidei de except. Ang. uer. contractus num. 5. Silu. eo. q. 1.

9 Quarto, alij dicuntur lucratiui, quibus absq; vllo onere, aut recompensatione ex mera liberalitate aliquid conceditur, aut permittitur, vt Donatio, Acceptilatio, Commodatū, Precarium. Alij dicuntur onerosi, quibus onus vicissim imponitur, ut Venditio, Locatio, &c.

10 Quinto, Alij sunt, quibus transfertur dominium etiam directum, vt Donatio, Permutatio, Venditio, Mutuū, &c. Alij quibus transfertū dominiū tantū vtile, vt feudum Emphyteusis etiam perpetua. Quidam quibus conceditur solum Vsusfructus, vt multæ ex locationibus. Quidam, quibus conceditur tantum vsus, vt Commodatum, & Locatio v. g. iumentorum ad iter Quidam quibus nil horum conceditur, vt Depositum, Pignus, Hypotheca.

11 Si seruetur ius naturale, etiam omissa iuris solemnitate, tenet actus in conscientia, Silu. verb. Alienatio parag. 12. & 13. Pan. in c 1. de in integ rest. & in c. Quia plerique de immun. eccl. num. 31. & alij plures, quos pro prima sententia refert Azor. p. 3. lib. 6. c. 9. sunt enim inuentæ solemnitates ad vitandas fraudes Silu. ubi supra Ang. eo. parag. 14. limitat Sot. de iust. lib. 4. q. 5. ar. 3. nisi lex omnio impediat dominij translationem, ut à pupillo, sic etiam Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 7.

num.

num. 18. limitant alij nisi illæ solemnitates sint contractus essentiales, quod colligitur ex illis verbis, aliter nullus sit, irritus sit, pro infecto habeatur, sic Salon. 2. 2. q. 2. de dominio ar. 4. Azor. vbi supra Couar. c. Cũ esses de testamentis num. 6.& alij quos refert. Vide infra ver. Testamenta n. 19.

12 Contractus minoris doli capacis validantur iuramento S. Tho. 2. 2. q. 89. art. 7. less. lib. 2. c. 17. num. 56. in fi. Sanchez de matr. lib. 6. disp. 38. q. 2. contra Cou. in 4. decretal. p. 1. c. 5. parag. 1. num. 4.& Molin. de iust. disp. 138.& 161. tract. 2. Nisi alterius vi, vel dolo sit extortum c. Cum contingat de iureiur. in art. & c. licet eo. in 6. aut nisi sit læsus vltra dimidium Angel. iuram 5. parag. 24. & 26. Couar. num. 4. cit. quod Sanchez de matr. lib. 4. disp. 9. num. 16. in fi intelligit in contractibus gratuitis, in quibus non consideratur enormis læsio, quia donator clare intelligit se læsum in toto V. Gouar. in c. Quamuis pactum p. 3. parag. 4. Azon. in sum. C. si ad vers. vẽd. Pan. in c. Cũ causa de empt. num 6. & 11

13 In contractibus, ex quibus oriri solet mutua obligatio, vt in emptionibus, locationibus, mandatis, &c, tenet contractus maioris cum minori, Si minor voluerit, etiam sine auctoritate Tutoris Molin. vbi supra disp. 124 parag. In contractibus. Non enim tenetur minor stare contractui Instit. de auct. Tutor. parag. Vnde in ijs causis, Sanchez in sum. lib. 7. c. 31. num. 28. & trib. seqq vbi num. 30 quod teneatur minor aut totum contractum ratum habere, aut totum irritum, & num. 31. posse cogi, vt solemniter declaret

14 Cõdemnatus ad triremes etiã perpetuò, nõ efficitur seruus pœnæ, e& eo potest validè contrahere, cum non ammittat bona, & libertatẽ Rota decis. 40. apud Farin. p. 2. Auth. Sed hodie C. de don. inter. vir. & vx. & parag. Quod autẽ Auth denu. p. coll. 4.

15 Dolo inductus ad contractum spiritualem, vt religionis, tenetur, c. Constituit 20. q. 3. 1. vbi Glo. ver. cogantur, idem asserit dicendum in matrimonio c. 2. & c. Veniens de conuers. coniung. c. Dilectus de his quæ vi, & ibi Glo. fi. & Pan. num. 11. Nau. de regul. cons. 46. Si tamen dolus sit talis, quo prudens circumueniri posset, non tenet contractus Pan. loc. cit. Nau. de regul. cõmẽt. 2. num. 31. V. ver. Votum num. 60.

16 Contractus facti inter ludentes aleis prohibitis nõ tenent, Aug. ver. ludus parag. fi Silu. eo parag. 9. Vnde nec valet transactio in ludo facta Pan. in c. Clerici de vita, & hon. cler. num. 16.

17 Successor in Dignitate tenetur ex contractu prædecessoris inito nomine Dignitatis Pan. in c. 1. de probat. Silu. ver. Dignitas q. 1. Ang. eo. parag 1.

18 Contractus facti ab hæretico rati, & firmi nõ sunt Idem in crimine læse Mai. pẽdent enim ex conditione futura, scilicet ex condemnatione delicti. Si tamen nunquã probetur delictum, nunquam dirimuntur Azor. p. 1. lib. 5 c. 7. q. 7. & generaliter, vbi lex pro aliquo delicto imponit pœnam confiscationis bonorum ipso facto quo casu non potest sic delinquens contrahere, aut aliter bona sua dilapidare in præiudicium fisci, Suar. de legib. l. 5 c. 5. num. 9 Valent. 1. 2. disp. 7. q. 4. p. 3. vers. Ex quo deinde consequitur. Farinac. de heresi q. 190. parag 5. Quod si alienauit etiam titulo oneroso, repetit fiscus, etiam non restituto pretio secundum eosdem, & Silu. heresis 1. num. 14. Nisi pretium inueniatur in bonis ipsius damnati Azor. vbi supra q. 8.

19 In contractu, qui italicè dicitur Scomessa, qui certus est de re, tenetur restituere: est enim periculũ de natura huius cõtractus Io: medin. de rest. q. 22. Boninsign. de ludo q. 14. Alij tamẽ vt Nau in man. c. 20. n. 18. Dec. cons. 115. quẽ refert, & sequitur Couar. in reg. Peccatũ p. 2. parag. 4. n. 6. docẽt nõ teneri restituere si absit dolus; abest verò si alterũ certificauit de veritate B. Med. instruct. l. 1. parag 28 Grazia de cõtract c. 42. num 7. Azor. p 3 lib. 11. c. 19. dub. 5.

20 Nõ est cõdẽnãdus cõtractus qui cõmuniter fit, & est vtilis Reip. nisi cõstet esse illicitũ, Nã in dubio præsumendum est iustè fieri arg. extrau 1. de empt. inter cõ. & pluribus probat Castracã. de societ. offic. c. 4 n. 19

21 Quæ requirunt liberum consensum facta metu etiam leui ad id tamen incusso, & qui sit causa illius actus, non tenent in

B con-

conſcientia; deficit enim illa qualitas libertatis, quæ eſt de ſubſtantia contractus Nau. in man c. 17. num. 5. 15. & 30. & c. 22. num 51. & de elect. conſ. 5. num. 3. Angel. ver. metus parag. 13. & 15. Silu. eo q. 2. & reſtit. 2. parag. 7. Couar. vbi ſupra parag. 7. num. 7. Sanchez de matr. lib. 4. diſp. 9. à num. 4. etiam ſi interueniat iuramentum, petenda tamen ab Epiſcopo relaxatio Sanchez ibid num. 13,

22 In rebus temporalibus dolus, qui cauſam dat, annullat contractum, in ſpiritualibus autem metus. Nau. de regul. com. 2. num. 31. Glo. in c. conſtituit 20 q. 3. Quod verum eſt in contractibus bonæ fidei; Nam qui conſentit propter dolum errat in cauſa contractus, cum verum non ſit id, propter quod conſentit ad contrahendum; & ideo deficit conſenſus ſecus autem in contractibus ſtricti iuris, in quibus cauſa, in qua erratur, eſt extra contractum. Sanchez de matr. lib. 4. diſp. 8. num. 10. ad. 5.

23 Poſt contractum donationis apponi poſſunt conditiones, modò vel in ipſo contractu, vel ſtatim poſt contractum, nullo medio temporis interuallo, & hoc non modò in fauorem ipſius donantis, ſed etiam tertij Couar. 1. var; reſol. c. 14. num. 1. & 2.

24 Contractus in eccleſia celebrati, licet prohibeantur per c. Decet, de immun. eccl. in 6. & peccent mort. ſic contrahentes, niſi magna neceſſitas excuſet Glo. in 6. c. Decet. Pan. in c. Qua fonte de appell. recus num. 2. Silu. ver. negotiatio q. 2. Ang. eo parag. 2. quia tamen in 6. c. Decet non irritantur, tenent; niſi fiant per Iudicem per viam contentioſæ iuriſdictionis Pan. in c. Cum eccleſia, de immun. eccl. num. 8. per cit. c. Decet.

25 Conditio contra ſubſtantiam actus poſita à principio per ambas partes, vitiat contractum Si autem non eſt contra, ſed impoſſibilis, aut turpis, reijcitur in ſpiritualibus c. fi. de condit. appos. at verò in temporalibus communiter vitiat Ang. ver. condititio parag. vlt. Silu. eo num. 8.

26 Conditio impoſſibilis reijcitur tantum in vltimis voluntatibus, non autem in donatione irreuocabili, & alijs contractibus; ſecus de modo; hic enim habetur pro non adiecto Molin. alios referens de iuſt. trac. 2. diſp. 208. verſ. modus impoſſibilis

27 In contractibus ſeruandæ leges loci, vbi fiunt, quo ad ſolemnitates in ipſis requiſitas: cum ratione contractus quilibet ſortiatur forum in loco contractus c. fi. de for. comp. Pan. in c. 1. de ſponſal. & com. Quare contractus abſolute initus, cenſetur celebratus iuxta ſtatuta, & conſuetudines loci, in quo initur. Pan. in c. Cum M. de conſtit. num. 5. Angel. ver. Contractus num. 4. Silu. eo. q. 8. mol. vbi ſupra diſp. 260. num. 1. Excipe contractum dotis, in quo attenditur ſtatutum loci, in quo vir habet domicilium l. Exigere ff. de iudic. Sanchez de matrim. lib. 3. diſp. 18. num 11. Vide Addit. ad Afflictum decis. 224 & eiuſdem decis. 236. cum ibi not. per Vrſill.

28 Clauſula, quæ in aliqua diſpoſitione contra naturam actus, qui celebratur, apponitur, habetur pro non appoſita, & diſpoſitio, quæ principaliter geritur, rata manet Anchar. cons. 207. num. 13, Et, ſi illa clauſula, aut pacta contra naturam actus qui geritur, ſapiunt naturam alterius contractus, cenſeri non debet contractus ille, cuius nomine vocitatur, ſed alterius, ad cuius ſubſtantiam accedit pactum fuſe Conrad. de contrac. q. 33. 34. & 45. in Tertio modo dicendi Pan. in c. conſtitutus 1. de relig. dom. num. 22. & in c. 1. de commod. num. 10. Vt ſi in inſtrumento dicatur contractus Emphyteoticus, cum reuera eſſet cenſualis, quia translatum vniuerſum ius, dici debet cenſualis Afflic. decis. 72. modò translatum ſit dominum Idem decis 80. num. 6. Vide etiam Molin. de iuſt. trac. 2. diſp. 155. verſ. his ita explicatis Gratian. diſcep. for. c. 657. num 3. Rotam coram Burato in finitos cogerentem decis. 334.

29 An poſſit Princeps ſecularis lege ſua cauere, ne iuramentum in contractibus vel pactis interponatur, & quod tale iuramentum non firmet contractum lege humana

mana prohibitum; affirmatiuam tuetur, relatis solis Doctoribus Hispanis ad legum regiarum defensionem Sanchez in sum. lib. 3. c. 22. Azor vero pluribus in vtramq; partem citatis p. 2. lib. 10. c. 7. q. 11. & p. 3. lib. 6. c. 6. q. 3. negatiuam tenet, cum huiusmodi leges fiant in fraudem iurisdictionis ecclesiasticæ, ne ratione iuramenti, laicorum causæ ad ecclesiasticum forum deferantur, Nec possit lex ciuilis de iuramento aliquid statuere. V. Ias. in Auth. Sacramenta puber. C. si aduersus venditorem in si.

30 Clausulæ, quæ de more, & consuetudine apponi solent in contractibus, intelligendæ veniunt, licèt non exprimantur, id enim dicitur actum, quod est solitum fieri Azor. p. 3. lib. 9. c. 11. de societ. q. 1. per l. Quod si solet ff. de ædilit. edic. & l. Si prius parag. rectè placuit ff. de aqu. plu arcen. Pan. in c. Cum M. de const. num. 5. Vide ibi annotantes.

31 Consensus in contractibus requisitus, si sit intrinsecus, i. voluntate partium interueniens, aut de iure naturali gentium non potest per Principem suppleri: secus in his, quæ a mera facultate pendent, vt in alienatione rerum ecclesiasticarum. Riccius alios referens p. 3. decis. 64. num. 5. Si verò sit extrinsecus, qui pro solemnitate, aut etiam forma iure humano introductus est, suppleri potest. Moneta de commut. vlt. vol. c. 7. num. 315. vbi à num. 318. ad 323. de consensu tacito, & expresso quid, & quotuplex, & c. 8. num. 675. & seqq. notat, quod tacitus consensus idē operatur, quod expressus, nisi lex, aliaue dispositio requirat expressum, vel pro forma.

PACTVM

V. Alienatio. Culpa. Depositum Audus. Pœna Societas Venditio.

Est duorum, vel plurium in idem placitum, & consensus l. 1. ff. de pactis

1 Pactum est duplex, vestitum, & nudum Vestitum dicitur sex modis, Primo re, vt in Commodato, Mutuo, Deposito, & huiusmodi. Secundo verbis in stipulando. Tertio litteris, vt quando in litteris confitetur se recepisse aliquid, quod non recepit. Quarto solo consensu, vt in Societate, Mandato, Venditione, Locatione, &c. in his enim non requiritur scriptura, nec præsentia, sed sufficit contrahentium consensus per se, vel per nuntium, aut litteras. Quinto cohærentia contractus, vt si vendidi tibi domum cum pacto, vt mihi liceat in ea ad annum commorari. Sexto interuentu rei, vt si promissi tibi aliquid dare, au facere, vt faceres, aut dares mihi aliud; statim enim ac promissum impleuero, vestitur pactum ex parte mea Ang. ver. pactum parag. 3. Pan. inc. 1. de pact. num. 3. & in c. Si cautio de fid. instrum. Septimo iuramento Rom cons. 76. Nudum dicitur primo quando non vestitur aliquo prædictorum, sed est in puris finibus conuentionis. Secundo quando non continent causam; traditio enim rei sine causa nullius est efficaciæ Angel. vbi supra. Obligat autem pactum nudum ad sui obseruantiam sub mortali, quando exprimitur causa alias nō, quia præsumitur per errorem promisisse, & sic allegari non potest naturalis obligatio, cum nihil ita sit consensui contrarium sicut error. Pan. in c. Prudentes de donat. & in c. Si cautio cit. Ex eo tamen oritur ciuilis obligatio, si iuramento firmetur Couar. in c. Quamuis pactum p. 1. parag. 2. à num 3. & p. 2. parag. 4. num. 15. & seq. si quis tamen promittat donare alicui centum, aut si promittat loco pio, obligatur. Nam in pri-

mo liberalitas præſumitur cauſa donandi:in Secundo verò præſumitur ſe obligaſſe fauore piæ cauſæ, ſi tamē habuit animū ſe obligādi Ang. vbi ſupra parag. 4. Alij tamen vt Silu. ver. pactum q 4. Nau. in man. c. 18. num. 16. Sanchez de matrim. lib. 1. diſp. 5. num. 21. docent in foro conſcientiæ, in quo veritas præualet præſumptioni, obligari ex nudo pacto, licet non inſeratur cauſa, cum hæc requiratur tantum pro foro exteriori.

2 Per clauſulam generalem Non obſtantibus quibuſq; non tollitur pactum iuratum Glo. in Clem. Dudum de ſepult. ver. pacta Felyn. in c. Conſtitutus de reſcrip. & in c Nonnulli eo. num. 8. Couar. rubr. de teſtam p. 2. num. 9. verſ. Inferrur. Molin. de iuſt. trac. 2. diſp. 153. Glo. in c. Cum non deceat, de elect. in 6. Ang. ver. Statutū parag. 4. Silu. eo. q. 14. v. Pan. in cit. cap. conſtitutus. Nec tollitur conſtitutio Concilij generalis, Roder. de regul. to. 1. q. 8. ar. 10. c. Ex parte de capell. mon. & c. Nonnulli de reſcrip. Mandos in regul. 19. q. 17. num. 12. Nec regula Cancellariæ Gomez. in proemio reg. Cacell. q. 5. Vbi quod nec priuilegia iuri communi inſerta. Nec priuilegia miſerationis, vel pietatis, ſeu alimentorum cauſa conceſſa Nau. de priuil. conſ. 5. num. 7. Nec alia priuilegia c. Cum ordinem de reſcrip. Nec priuilegium, aut lex præcedens habens clauſulam derogatoriam Felyn. in c. Nonnulli de reſcrip. num. 4. Suar. de legib. c. 38. num. 2. Debet enim in his omnibus fieri ſpecialis, & expreſſa mentio ſaltem per æquipollentia, vt Non obſtante lege in contrarium, etiam ſi de ipſa oporteret fieri mentionem Felin. vbi ſupra num. 6. Pan. in c. Cum inſtantia num. 5. de cenſib. Nec tolluntur ſtatuta particularia iurata etiam per Papam confirmata, niſi ſimul fiat mentio de iuramento, etiam ſi dicatur, non obſtante tali ſtatuto talis eccleſiæ. Nec particulares ordinationes in beneficij fundatione appoſitæ, etiam per clericos fundantes de bonis eccleſiæ Monet. de commut. vlt. vol c. 10. num. 260. Vide eundem fuſius diſputantem c, 7 q. 3. Caſſador. ad regul, Cancell. decis 38. Intellige niſi de ipſis nominatim, & expreſſe fiat mentio, Glo. in extrau. Sedes Apoſtolica, de off. deleg. inter com. ver. immutare. Huiuſmodi enim non obſtantiæ tendunt tantum ad tollendum vitium ſurreptionis non ad huiuſmodi iura ſpecialia perimenda, vt ibi. Vide Ex com. Bullæ in fi & Monetam vbi ſupra c. 5. num. 168; vbi quòd in diſpoſitionibus. & gratijs contra Trid. propria manu Papæ ſignatis non requiritur generalis, aut ſpecialis derogatio, ſed ſufficit clauſula Non obſtantibus. Notat autem Mandos loco cit. illam dici conſtitutionem conciliarem, quando dicitur Ex concilio. Quando verò dicitur, in Concilio, eſſe conſtitutionem Papæ, vt ſunt Clementinæ in concilio Vienenſi, & huiuſmodi.

3 Si conuentum eſt iuxta alicuius arbitrium, illud pactum intelligi debet, ſicut bonus vir arbitrabitur, etiam ſi interueniat pœna, vel iuramentum Io: Andr. in c. Scienti de reg. iur. in 6. relatus à Silu. ver, Arbitor q. 7. Quare ſi conuentum eſt v. g. de mercede famuli iuxta Domini arbitrium; taxanda eſt arbitrio boni viri Silu. ver. familia q. 5. Ang. eo in ſi. Nau. in man. c. 17. num. 108

4 Si paciſcaris de ſoluenda certa ſumma pro veriſimili intereſſe, vel periculo, potes iuſte accipere, licet vltro mutuaueris, modò abſit dolus, vel fraus palliandi vſuras, & intereſſe æſtimetur vt res in ſpe, quæ poteſt multis modis impediri Nau. vbi ſupra num. 211. & de vſur. num. 42. quod ampliat Arag. 22. q, 78. ar. 2. in ſol. ad 4. vers. His ergo, & alijs licet intereſſe non ſequatur V. Vſura num. 16.

5 Pactum non reuocandi donationem ob ingratitudinem donatarij non valet, quia præbet anſam delinquendi. Ias de vſib. feud. num. 19. Silu. donatio 1. q. 20. Ang. eo. parag. 45. limitat Molin. de contract. diſp. 281. niſi firmetur iuramento quod directè cadat ſuper donationem, vt ſi iuret non reuocare, etiam in caſu ingratitudinis. ſed hoc ego non approbo per c. non eſt obligatorium de reg. iur. in 6. & per multa exempla, quæ ibi congerit Glo. & quia eſt

pactum turpe, & de rè turpi, quod non valet, c. fi. de pact. quod scilicet aliquis impunè ingratitudinis vitium committat. V. glo. in c. Quemadmodum, ver. crimine, de iureiur. & in c. Vnusquisq; 22. q. 4. & eundem Molin. Sibi contrarium disp. 271. Anchar. in c. fi. de donat. in fi. Suar. de relig. to. 2. lib. 2. c. 17. à num. 14. Sanchez in sum. lib. 2. c. 18. num. 38. Dolus enim de futuro remitti non potest, quia sic inuitaretur quis ad delinquendum Ias. in l. Si vnus parag. Si illud num. 3. ff. de pact. Marta de clausul p. 1. cl. 351. cum ibi cit. Dolus autem de præterito remitti potest Ias ibid Rota coram Coccino in vna Hispalen, distribut. 2. maij 1603. Mynsinger. Instit. de donat parag. sciendum est Gratian. discep. for. c. 96. num. 36. & seqq.

6 Pactum factum Patri à filia dum nuptui traditur, vt dote contenta, nullum habeat regressum ad bona paterna, non tenet. l. Pactum C. de collat. Si tamen firmetur iuramento non vi, nec dolo præstito, seruandum est, c. 2. de pact in 6.

Pactum cantra bonos mores etiam iuramento firmatum, non valet, si turpitudo versetur ex parte vtriusq; scilicet iurantis, & recipientis, aut saltem iurantis, 22. q. 4. per totum Secus si ex parte tantum recipientis, c. Debitores de iureiur. Ang. ver. pactum parag 8. Si tamen ideo est contra bonos mores, quia manifestam tribuit peccati etiam venialis occasionem; vel præiudicium affert, facileuè afferre potest moribus, quos expedit esse in bene instituta Repuplica, tunc enim nullum est, nec seruandum. Et si pactum huiusmodi iure humano irritum, homini fiat, obligat nisi eodem iure irritetur etiam iuramentum. Vbi verò non irritatur iuramentum iure humano necesse est pactum huiusmodi esse de re mala iure diuino, vel humano prohibita non tantum fieri, sed etiam executioni mandari Molin. de contract. disp. 271.

7 Pactum est contra substantiã actus, quod facit illum transire de vna speciè in aliam Rota coram Coccino, quam refert Cencius de censib. in fi. decis 146. & seq.

OBLIGATIO

V. Alienatio. Culpa. Depositum. Ludus. Pœna. Societas. Venditio.

1 OBligatio est iuris vinculũ, quo necessitate Astringimur ad aliquid dandũ, vel faciendũ. Instit. de oblig. initio.

2 Duplex est obligatio. Vna naturalis tantum, quæ oritur ex ipsa rei natura, neque iure positiuo impeditur, iure tamen ciuili non fouetur, vt in læsione citra dimidium. Dicitur etiam naturalis obligatio illa, quam Doct vocant Antidoralem, quæ consistit solum in quadam decentia ex gratitudinis virtute, oriturq: ex natura beneficij Molin. de contract. disp. 308. num. 2. Nau. in man. c. 17. nũ. 113. & de redd. eccl. q 1. mon. 36. num. 1. & de dat. & promis nũ. 11. Altera naturalis, & ciuilis simul, quæ & oritur ex ipsa rei natura, & iure ciuili fouetur. Tertiam addit Ang. ver. obligatio parag. 2. quæ dicitur ciuilis tantum, cum quis ciuili iure tantũ est astrictus, sed naturalis æquitas dissuadet eũ teneri, vt in cõfessione facta per instrumẽtũ sub spe futuræ numerationis, & hæc non obligat in cõscientia, nisi cogatur à Prælato.

3 Secunda obligatio oritur primo ex cõtractu, vt emptione &c. Secundo ex quasi contractu vt cũ quis alterius negotia gerit sine mandato. Tertio ex maleficio, vt furto. Quarto ex quasi maleficio, vt cum quis non directè, & dolosè deliquit, fuit tamẽ in culpa vt aliquod malũ accideret. Instit. & Ang. v. s.

4 In generali obligatione non veniũt ea, quæ si cogitasses, non te specialiter obligasses c. In generali de reg. iur. in 6. Ang. vbi s. parag. 4. Silu. eo. num. 3. Vt si aliquid turpe superueniat c. Quemadmodum de iureiur. Pan. in c. litteras de coniug lepros. nũ. 2.

5 Si quis negotia tua vtiliter gessit, illi obligaris, nisi cõtra sis protestatus, l. Quæ vtiliter ff. de neg. gest. Ias. in l. Rogastis parag. si à furioso ff. si cert. pet, nũ. 1. Inst. de oblig quæ ex quasi cõtr. parag. Igitur. Silu. vbi supra nũ. 7. Molin. disp. 503.

6 Obligatur Pater ex filij contractu conuerso in ipsius Patris vtilitatem, vt si mutuò

accepit

accepit pecuniam vt se vestiret secundum conuenientiam suam Inst. quod cum eo, parag. Præterea, & seqq. Ang. vbi supra parag. 13. Silu. q. 6. aut si habet peculium filij Inst. de action. parag. Actiones autem Aret. Inst. Qui test. tutor dari pos parag. Dari autem num. 4. & in parag. Si filius familias, de oblig. quæ ex quasi del. Nau. de regul. com. 1. num. 62. aut si gessit negotia Patris ipso scientie, & non contradicente, Afflic. cum ibi not. per Vrsill. decis. 308. Idem dic de mercatoribus, qui præponunt institores, qui tenentur de contractibus suo nomine factis Ang. vbi supra, Cum autē Pater tenetur de peculio, prius ex ipso deducendum quod Patri debetur, parag. Præterea cit.

7 Obligatus v. g. coquere pro familia certo pretio, tenetur, etiam si augeatur. Si tamen augmentum esset notabile, aut decrementum, mutandum pretium c. Quanto de censib. vbi Anchar. & Pan. Ang. ver. familia parag. 8. Silu. eo. q. 3. & ver. locatio q. 12. Armill. ver. familia parag. 8. fuse Ias. in l. Sugestioni C. de verb. sign. à num. 3.

8 Morosus debitor tenetur de damno, & lucro cessante, & interesse Angel. ver. mora parag. 1. & Vsura 1. parag. 15. 16. & 30. Nau. de vsur. cons. 29. in fi. Molin. de de contract. disp 299. num. 6. & seq. & disp. 315. num. 2. & 3. Excipitur Vsurarius, qui tantum tenetur de damno emergente, si res illa non fit lucrosa quæ transiuit in eius dominium: acquisitum enim ex tali re non est fructus rei sed humanæ industriæ S. Tho 2. 2. q. 78. art. 3. Silu. vsura 6. q. 2. V. infra ver. vsura num. 35. Non est autem in mora, quem iusta causa excusat c. Non est in mora de reg. iur. in 6. Silu. ver. mora q. 1. Armill. eo. parag. 2. Toler. lib. 5. c. 25. reg. 4. licet Molin. disp. 315. conetur probare non excusari, esto absq; culpa etiam iuridica solutio sit ommissa. Obligatus ex delicto semper est in mora Ang. ver. furtum parag. 44. Silu. eo. parag. 10. & ver. mora parag. 1.

9 Falsum est teneri aliquem sine pacto ad interesse damni emergentis ante morā Couar. 3. ver resol. c. 4 num. 6. in fin. aut ad lucrum cessans Molin. disp. 314. num 6. Nau. de vsur. num. 46. fortè enim mutuatarius non accepisset cum illo onere quare imputandum mutuanti, quod de eo expressè non cauerit. Immo etiam post moram non teneri, nisi à creditore saltem extraiudicialiter moneatur, docet Salon. 2. 2. q. 88. art. 2. contr. 8. num. 17.

10 Quoties contrahuntur duo vincula æqualis potentiæ incompassibilis, primum præiudicat Secundo Quod si sint disparis potentiæ incompassibilis, fortius repellit minus forte, vt in sponsal. v. g. Si enim sponsalia præcedat votum simplex castitatis, impedit, & dirimit etiam iurata; est enim hoc casu illicitum iuramentum Si verò sponsalia præcedunt, nec impediuntur, nec dirimūtur Sil. ver. sponsalia q. 7. & votū 2. q. 17. Glo. in c. Sicut ex litteris de sponsal. Exemplum 2. si iuraui aliquam ducere, postmodum cum alia contrhaxi de præsenti, tenet enim matrimonium non obstante iuramentuo, c. Ex litteris cit.

11 Morosus non liberatur ab obligatione restitutionis rei interitu, si constat vel dubium sit, an fuisset perinde apud dominum peritura Silu. ver. mora q 4. & rest. 7. q. 5. vers. 3. Ang. ver. mora in fi. In dubio enim fit interpretatio contra morosum l. Cum res ff. de lega 1.

12 Obligatus præstare operas certo tempore, & impeditus, non obligatur pro alio tempore quia non sunt eædem operæ, sed variantur ex tempore l. si non sortem ff. de condict. indeb. Silu. ver. ieiunium num. 22. & ver. obligatio q. 8. Pan. in c. Significauerunt de iudic, & c. Ex parte num. 2. de obseru. ieiun.

13 Obligatio non dissoluitur adueniente termino, si terminus appositus sit ad solicitandum complementum contractus, vt quando apponitur perfecto contractu: Secus si ad limitandam, seu finiendam obligationem vbi per promittentem non stetit, quin adimpleret in termino, Silu. ver. obligatio q 11. Ang. eo parag. 7. Pan. in c. ex litteris de sponsal. num. 11.

14 Minor obligatur naturaliter, & in conscien-

conscientia, licèt sine Curatoris auctoritate contrahat Sanchez alijs cit. de matr. lib. 6. disp. 38. num. 21. & si interueniat iuramentum, obligatur etiam ciuiliter Molin. de contract. disp. 573. num. 34. Sed datur Restitutio in intregum, in primo quidem casu probata minoritate, in Secundo verò si sit enormiter læsus, & absolutus à iuramento Riccius p. 2. decis 264. Afflict. decis. 249. Thesaur. decis. 66. Panor. in c. Cum causa de empt. Amittit autem priuilegium restitutionis, si maior factus ratificauit, aut intra quinquennium non petijt restitutionem; aut contraxit obtenta prius ætatis venia Molin. loco citato.

PROMISSIO

V. Contractus. Fideiussio. Obligatio. Iuramentum. Pactum Restitutio.

1 EST affirmatio vel negatio, qua quis præcedente rogatione se aliquid facturem, vel dicturum affirmat, vel negat. Silu. ver. pactum q. 1.

3 Promissionum alia est mutua, & reciproca, vt in venditione. Alia Simplex vt donatio.

3 Primam vult Sot. de iust. lib. 4. q. 1. ar. 1. & lib. 7. q. 2. ar. 1. non obligare in foro conscientiæ, nisi verbis, aut signis sufficienter exprimatur. Secundam verò obligare, nisi lex humaua ob publicum bonum aliter statuerit. Immo probabile esse, teneri promittentem suam voluntatem, & huiusmodi simplicem promissionem patefacere. In primo dicto conueniunt omnes; cum enim sit mutua requiritur ea, quæ vtriq; parti per exteriora signa constet. S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 1. & ibi Arag. ar. 3. in solut. ad 2. Salon. de dominio q. 5. ar. 1. Garzia de contract. c. 3. Sanchez de matr. lib. 1. disp. 5. & 6. In Secundo vero dicto communior est contra Sot. qnia cum dare, & accipere sint relatiua, quandiu non est qui accipiat, neq; est donatio, neq; translatio dominij per actum verò internum nihilhorum præstatur. Salon. & Garz. vbi supra Arag. de dominio dub. 2. Si quis tamen statuat interno actu dare v. g. centum puellæ vt nubat, simulq; habeat animum se obligandi, in conscientia tenetur: implicitè namq; huiusmodi promissio facta est Deo. Idem de omni alia deliberatione interna facta de aliquo opere pio. Molin. de contract. disp. 266 num. 8.

4 Promissio externa, vel est cum iuramento vel est Simplex, & hæc vel omnino est simplex, quæ nec fit ratione alicuius debiti præcedentis, nec sub conditione vel conuentione, sed ex mera promittentis liberalitate, & dicitur pactum nudum: vel cum causa, quæ fit vel ratione alicuius debiti, vel vt alter aliquid faciat, & item quæ fit ecclesiæ, & locis pijs, in qua Dei obsequium est veluti causa, & debitum.

5 Hæ promissiones fieri possunt, aut verè animo adimplendi, aut sine tali animo item vel præsenti, & acceptanti, vel absenti.

6 Fiunt autem non solum per uerba promissoria, vt promitto, fidem do, &c. sed multoties per assertoria, vt quando per ea animum habeo me obligandi: vel quando iuxta communem conceptum prudentum, illa verba habent sensum promissorium, vt cum aliquid à me poscenti respondeo faciam.

7 Vt vero promissio sit valida, & obliget, requiritur, vt sit vera, deliberata, & voluntaria rei licitæ, possibilis, & quam mutatio rerum, vel status non eneruet. S. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 5. Nau. in man. c. 18 num. 6.

8 Non obligat promissio ante acceptationem S. Tho. & Arag. vbi supra Molin. disp. 263. num. 1. Sot vbi supra, Sanchez de matr. lib. 1. disp. 5. & seq. & com. etiam si sit fauore piæ causæ: est enim acceptatio de natura promissionis, vt multis probat Sanchez disp. 6. num. 16. licet Felin. c. 1. de pact. num. 7. & alij contrarium sentiant. Ampliat Sanchez multis relatis disp. 7. num. 24. etiam in promissione iurata de non reuocanda, cum iuramentum sequatur naturam primordialem actus, super quo interponitur,

ponitur, cuiusmodi est donatio facta absenti. Couar. tamen in c. Quamuis pacti m p. 2. parag. 4, num. 11. & 16. Molin. disp. 263. Et alij multi contrarium docent. Dicitur autem acceptata etiam quæ fit præsenti, & tacenti quoties n. de tacentis commodo agitur, censetur tacens in sui fauorem consentire. Glo. in c. Qui tacet de reg. iur. in 6. Sanchez de matr. lib. 1. disp. 6. num 11. Azor. p. 3 lib. 11. c. 16. q. 2. vers. quæres. Molin. de contract disp. 264. & disp. 274. vers. In foro autem conscientiæ Iul. Clar. asser. de com. parag. Donatio q. 14. vers. sed pone licet Roder. in sũ. p. 2. c. 27. concl. 4. & alij quos refert, & sequitur Tiraquell. l. Si vnquam ver. libertis num. 66. C. de reuoc. donat, velint requiri expressam acceptationem.

9 Si promissio simplex fiat absenti, sitq; promissario vtilis, reuocari non potest, si acceptata sit eius nomine à quouis. Salon de dominio q. 5. ar. 3. quod Couar. rubr. de testam p. 3. num. 13. & 1. var. res. c. 14. num. 11. & 13. Iul. Clar parag. Donatio q. 14. Molin. disp. 264. num. 7. & alij multi concedunt quando acceptatio fit per alium à iure concessum. Si verò sit reciproca, requiritur expressa acceptatio promissarij siue per se, siue per nuntium, aut per epistolam, siue per procuratorem speciale mãdatum habentem. Quare liberum est promittenti ante acceptationem reuocare, cum sint contractus onerosi Sanchez disp. 6. cit. num. 12. Salon. d. ar. 3. Molin. disp. 264. num. 10. vers. Quinto quando. Nuntiũ intellige ad id destinatum Sanchez vbi supra num. 3. & alij relati à Molin. disp. cit. num. 5. Acceptare autem possunt pro alijs ij qui sub aliorum potestate sunt, eorum respectu, sub quorum sunt potestate, vt mancipium pro Domino, licet mancipium sit alienum, possessum tamen bona fide. Item filius pro Patre, dum est sub patria potestate. Item Religiosus pro Abbate, & Monasterio. Item concessum est Iudici, & Tabellioni, vt personæ publicæ, etiam extra iudicium. Item Pater pro filio, non verò Mater cum non habeat filios in potestate, nisi sua intersit. Similiter Tutor pro pupillo & curator pro minore: Intellige tamen hos acceptare posse promissionem, & donationem lucratiuam; secus respectiuam, & onerosam. V. Sanchez disp. 7. à num. 4. Molin disp. 264. cit.

10 Mortuo promittente ante acceptationem potest nihilominus promissarius acceptare, quamuis hæredes reuocauerint, cum facultas reuocandi ad eos minime transeat, vt docent Couar. 1. var. resol. c. 14. num. 17. Iul. Clar. parag. Donatio q. 15 Henric. Boich. in c. Propter de donat. num. 4. & 5. quod tamen rectè limitant Sanchez vbi supra num. 5. Less. lib. 2. c. 18. num. 46. Capell. Tholos. q. 384. modò donans ante mortem nuntium, vel epistolam miserit ad intimandam promissionem.

11 Mortuo promissario docent Couar. vbi supra Sanchez num. 5. & 6. Azor. p. 3. lib. 11. c. 5. q. 3. non posse eius hæredes acceptare. Ego tamen censeo veriorem esse Molinæ sententiam, qui disp. 264. num. 12. docet ad hæredes promissarij transire vtilem actionem ad rem promissam, quando per Tabellionem acceptata fuerat viuente promissario, aliàs minimè. Idem dic de donatione.

12 Acceptata licèt probari non possit, obligat tamen in conscientia ex virtute fidelitatis, & iustitiæ commutatiuæ, & in re graui sub mortali. Si verò probari possit, obligat etiam ex iustitia legali Arag. 2. 2. ar. 88. ar. 3. Sot. de iust. lib. 7. q. 2. ar. 1. Ban. de dominio disp. 5. in princ. Salon. vbi supra Dicitur autem etiam acceptata, si fiat præsenti, & tacenti Sanchez lib. 1. de matr. disp. 6. num. 11. Si tamen promissio sit gratuita Molin. vbi supra num. 6.

13 Promissio ficta, idest sine animo se obligandi, non obligat S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 1. Nau. c. 12. num. 26. & c. 18. num. 6. & in c. Reuertebatur de pœnit d. 2. num. 1. Pan. in c. litteraturam de vot. num. 3. Sanchez lib. disp. 9. num. 5. Salon. de dominio q. 5. ar. 3. vers. An promissio ficta, etiam si sit iurata Sanchez ibid num. 9. Potest igitur ex causa mutari Roder. in Sum. lib. 2. c. 20. Peccat tamen mortaliter fictè promittens, si alicui notabiliter noceat, aut

nocer

nocere intendat Nau. num. 6. cit. Vt si promisit puellæ se illam ducturum, si copiam sui faceret, & illa consensit, nec erat inæqualis conditionis, & tunc tenetur eam ducere, iuxta dicenda ver. restitutio c. 11. num. 61: Item si res promissa erat ex contractu mutuo, aut ex causa præcedente, tunc enim tenetur habere animum, se obligandi, quem si non habeat tamen obligatur Salon. vbi supra Garz. c. 3. num. 4. Silu. ver. pactum q. 4. Ang: eo parag. 4. Sanchez vbi supra, & disp. 20.

14 Promittens animo quidem promittendi, sed non implendi tenetur, hoc enim ipso quòd promisit, se obligauit, & peccat dupliciter, Primo quia mentitur contrarium loquens, ac habens in mente Secundo quia propositum habet non implendi promissum, vt tenetur eo ipso, quod habuit animum promittendi Nauar. c. 12. num. 13. & 27. Molin. disp. 268. num. 7.

15 Promittens vsuras soluere, non tenetur, nisi firmauerit iuramento, c; Debitores de iureiur vbi Glo. Pan. & alij Nau.. c 17. num. 246. Siul. ver. obligatio q 4. & com. Potest tamen eo iuramento non obstante, repetere in iudicio, illeq; cogendus restituere, iuxta cit. c. Debitores vel petere absolutionem à iuramento, quam dare potest Episcopus, Silu. iuram 5. q. 24. vbi habes plura remedia tum ante, tum post solutionem

16 Promittens aliquid etiam cum iuramento, intelligitur, nisi enormiter lædatur Pan. in c. Quintauallis de iureiur. num. 31. s: Ant. p. 2. tit. 20. c. 6. darag. 7. faciet c. Venies & d. c. Quintauallis, c. In generali de reg. iur. in 6. V. Nau. c. 18. num. 7. Less. lib. 2. c. 27. num. 20.

17 Promissio rei notabilis obligat sub mortali S. Tho. 2.2. q. 110. ar. 3. ad 5. Aragon. 2. 2. q. 88. ar. 3. Salon. de dominio q. 5: ar. 8. vers. An promissio facta præsenti, &c. Garg. v. 3. num. 10. Silu. ver. pactum q. 4. Ang. eo. parag. 4. Sot. de iust. lib. 7. q: 2. ar. 1. Nau. c. 18. num. 7. Limita secundum eosdem, nisi res ita sint mutatæ, vt si cogitasses, non promisisses; intelligitur enim, nisi mutatæ sint conditiones rerum, & personarum: rerum, vt si res fiat illicita c: In malis 2.2 q 4. aut impossibilis c. Nemo ad impossibile de reg. iur. in 6; Personarum vt si insanuerit, cui enim promisi; si fornicetur, quam desponsaui; si factus sit inimicus, cui aliquid promisi, aut si exhibuit signa ingratitudinis; aut si res promissa facta est mihi perniciosa, aut promissario inutilis V. Sayr. cla. reg. lib. 4. c. 6. dub. 8. & Sanchez in sum. lib. 2. c. 2. à num. 20.

18 Qui sic promisit, vt si ab eo requireretur, vt se obligaret sub mortali, id negaret non tenetur, quia non propriè promisit Caiet. 2. 2. q. 88. art. 1. dub. 1.

19 Qui dicit faciam, sed non diceret promitto, censendus non est se obligasse sed tantum facere proposuisse Sot. vbi supra q. 1. ar. 2. Molin. disp. 262. num. 1. Solum autem propositum non obligat, c. Litterarum de voto Caiet. loco cit.

20 Promissio extorta vi, aut dolo non obligat, est enim inuoluntaria Garz. c. 3. num 6. & seq. Nau c. 18. Agzo. 3. lib. 11. c. 16. q. 3. Molin. disp. 29. Nisi cessante vi, aut dolo voluntarie adimpleat promissionē, Molin. ibid, aut nisi firmetur iuramento, quod seruari possit sine dispendio salutis æternæ c. Verum, & c. Si verò de iureiur S. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 7. ad 3. Nau. & alij cit. sed absoluit Episcopus, iur. cit. Idem de promissione facta metu cadente in constantem. Azor. q. 3. cit. Molin. vbi supra num. 5. & 6. de quo vide infra ver. restitutio parag. Quid restituendum num. 8. Valet tamen si sit iurata, sed potest repetere in iudicio, quod soluit, vel Prælato denunciare, non obstante, quod iurauit contrarium S. Tho. vbi supra Silu. tamen iuram 4. q. 7. & 8. dicit non obligare iuramentum vi, aut metu extortum nisi iurans intendisset se obligare. Iuramentum vero dolo extortum non obligare, si sit de re illicita, vt porè à iure reprobata, aut si non reprobata, dolus tamen est tantus, quod excipit mentem iurantis, quia cessante dolo non se obligaret:

21 Non peccat mortaliter, qui promissionem non implet ex causa, quæ sibi videtur rationabilis, nisi proximo notabiliter noceat, aut scandalum generet. Caiet. in sum. ver. perfidia.

22 Promittens aliquid pro facienda re illicita, vt pro fornicatione, opere secuto, tenetur implere, nisi ipsa donatio sit lege prohibita, vt in simonia Caiet. 2. 2. q. 31. ar. 7. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 2. num. 1. Ban. 2. 2. q. 62. ar. 5. dub. 5. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 2. num. 34. Molin. de iust. trac. 2. disp. 94. contra Nau. in man. c. 17. num. 40. & seq. V. infra Cui restituendum, num. 4. & Azor. p. 3. lib. 11. c. 14. q. vlt. & c. 17. per tot.

23 Ad promissionem rei, quam dare illicitum est, non teneris, quando ipsa datio est peccatum; secus si peccatum sit tantum in ipsa promissione, vt in promissione facta ex prodigalitate, in cuius ad impletione nullum est peccatum, immo executio debiti iam contracti Molin. disp. 271. num. 4. Sanchez de matr. lib. 1. disp. 14. num. 5.

24 Probabile est non tenere promissionem etiam iuratam factam nominatim excommunicato, Io: med. de rest. q. 3. causa 4. & alij plures: idq; intellige siue excommunicatio præcedat, siue superueniat: semper enim intelligitur, si res in eodem statu permanserit c. Quemadmodum de iureiur. V. infra Quæ excusent à restitutione num. 18.

25 Promissio iurata per falsos Deos, si non seruetur, an incurratur crimen periurij, vide c. Ecce dico 22. q. 5. & c. Mouet. ead. causa q. 1. & ibi Aug. Barbos plurimos referentem, & Couar. in c. Quamuis pactum p. 1. parag. 1. num. 7. & seq.

26 Promittens factum alienum etiam cum iuramento, de iure communi, & ciuili satisfacit procurando vt fiat, Glo. in c. Eleutherius dist. 91. & in c. Sicut ex litteris, ver. iurantis de sponsal, & in c. Ex rescripto ver. in hibentis de iureiur, & ibi Pan. num. 16. & Felin. num. 14. Couar. vbi supra p. 2. parag. 5. Item Pan. vol. 1. cons. 90. & in c. Ex litteris 2. de sponsal. num. 2. & 6. Azor. p. 3. lib. 11. c. 17. q. 12. Si tamen cum promisit sciebat se implere non posse, vel probabilem causam non habebat credendi, quod posset facere, peccauit mortaliter iurando: in primo enim defuit veritas, in secundo iudicium, & sic est periurus Ang. iuram. 5. parag. 31. Silu. iuram. 4. q. 18.

27 Potest quis promissum non implere compensando, si alter non det quod promisit Molin. disp. 272. num. 11. etiam si promissio sit iurata, si ambæ promissiones sint reciprocæ, & mutuæ, vt si alter promittat equum, propter quod alter promisit centum, aut si promissio sit conditionalis, vt promisi ire Romam si centum dederis: secus si obligationes illæ non referantur ad inuicem sed ad diuersa Pan. in c. Peruenit 2. de iureiur. num. 2. Angel. iuram. 5. parag. 17. Nau. c. 18. num. 7. Less. verò lib. 2. c. 18. num. 75. & Sanchez in sum. lib. 3. c. 17. num. 16. docent idem dicendum in promissione non reciproca, quia hæc iura, & debita sunt eiusdem rationis, & ideo datur compensatio; & promissio iurata patitur easdem exceptiones, quas non iurata. V. infra. ver. Iuramentum num. 55. Quod si alter non seruet promissum ex aliqua necessitate, vt quia non potuit, secundum Silu. vbi supra q. 13. alter nihilominus tenetur Sed alij verius docent non teneri, quia videtur tacitè sub illa conditione iurasse Pan. in c. Sicut 3. num. 6. de iureiur. Ang. vbi supra parag. 18. Sayr. cla. reg. lib. c. 5. num 17.

28 Non omnis materia furti mortalis, est sufficiens materia promissionis obligantis ad mortale, Lopez instruct. p. 2. c. 30. conc. 3. Vnde infert Sanchez de matr lib. 1 disp. 5. num. 24. quadruplò maiorem quantitatem requiri in promissione, quàm in furto. Limitat Sayr. vbi supra lib. 6. c. 6. num: 19. nisi ex defectu adimpletionis alter notabile damnum pateretur.

29 Promissio facta ex errore non valet, quia videlicet error fuit in causa finali, vt mulier, quæ putans ex errore maritum à pœnis non eximendum, donec eius debita soluantur, promittit se soluturam, aliàs non promissura; deficit enim consensus Molin. de iust. tract. 2. disp. 209. Sanchez de

de matr. lib. 4. disp. 9. num. 15. in fi.

30 Promittens aliquid etiam cum iuramento, si intendit se tantum obligare ad veniale, non seruando peccat solum venialiter, etiam in re graui, Sanchez de matr. lib. 1. disp. 9. num. 5. 6. & 9. Suar. de relig. tract. 6. lib. 4. c. 4. promissio enim est lex priuata, quam promittens sibi imponit. Potest autem legislator & in re graui obligare tantum sub veniali. Vide infra Lex num. 12.

31 Qui promisit seruire per annum, si ægrotat aliquo tempote, tenetur minuere stipendium, non tamen supplere. Silu. ver. familia q. 5.

32 Non tenet promissio rei indeterminatæ quoad speciem, aut quantitatem vt si promisi animal, vel frumentum, l. Titium, & l. Stipulatus, in principio ff. de verb. oblig. Nisi facta sit fauore piæ causæ Sanchez alios referens lib. 4. Sum. c. 13. num. 4. At Pan. alijs cit. in c. ex parte de censib. num. 5. docet de æquitate canonica idem dicendum in omni promissione, nec arctandum ad solum votum, sed quantitatem taxandam esse arbitrio boni viri. V. Glo. in c. In obscuris de reg. iur. in 6. In voto tamen si sit de re non plenè determinata vt si, quis voueat mensuram tritici, non explicando quam, vel cuius bonitatis, deberi pretiosiorem docent Couar. c. Indicante de testam num. 4. Menoch. præsump. lib. 4. præsump. 106. num. 33. Pan. in 6. c. Indicante num. 4. Alij verò vt Ang. Votũ 3. parag. 22. Silu. Votum 2. q. 15. docent deberi minimam mensuram, vel illam, quam vouens tempore voti cogitabat. Et quod debeatur minima docent Dec. Bald. Imol. & Ias. relati à Couar. vbi supra.

CVLPA, DOLVS, CASVS

V. Commodatum. Iudicium. Lex. Locatio. Obligatio. Peccatum. Restitutio.

1 CVLPA est duplex Theologica, & Iuridica. Theologica est deuiatio a recta ratione, & lege Dei. Iuridica secundum Pan. in c. vn. de commod. est deuiatio ab eo, quod est bonum, & per hominem diligentem poterat præuideri, & est triplex, lata, leuis, & leuissima Lata est, quã omnes cõmuniter vitant, leuis, quã diligẽtes, leuissima, quã diligentissimi. Exemplũ primæ; Cõmodaui tibi librũ, dimisisti extra domũ in banco, & sublatus est; id enim non fecissent tuæ professionis homines. Exemplum secundæ Si rem commodatam in cubiculo reposuisti, sed ostium apertum reliquisti. Exemplum tertiæ Si rem commodatam in cubiculo, & arca reposuisti, sed arcam claue non firmasti, & sublata est Silu. ver. culpa num. 2. & com.

2 Dolus est executio solertiæ, seu astutiæ dicendo faciendo, aut ommittendo aliquid, quo rectè, aut non rectè aliquis decipiatur in aliquo, siue sit in damnum illius, siue non & est duplex, primus, qui dat causam contractui: alius qui non dat causam, sed tantum incidit. Dare causam dicitur dolus, quo cessante, ac cognita veritate, non fuisset factus contractus, sed renuisset alter cõtrahentiũ consentire; cõsẽtit autẽ, quia illum omnino latet dolus. Incidere verò dicitur, quando licèt dolus defuisset, vel fuisset cognitus, nihilominus contractus factus fuisset. Salon. 2. 2. q. 77. art. 3. contr 1. Conrad. de contract. q. 54. concl. 1 in fi. & in primo casu non tenet contractus, si sit bonæ fidei Pan. in c. Cum dilecti, de empt. In Secundo vero casu, vbi contractus est bonæ fidei, agitur ad supplementũ vbi prætiũ sit diminutũ; aut ad restitutionem pluris, quando prætiũ fuit excessiuũ l. Iulianus parag. si venditor ff. de act. empt. & vend.

3 Casus secundũ Pan. in c. vn. de commod. Est inopinatæ rei euentus, qui præuideri non potuit, vt hostium incursus, naufragium.

4 Quando in aliquo contractu, quis tenetur solum de dolo, vt in deposito, & in commodato facto in gratiam commodantis, acceptio mercedis pro custodia facit vt teneatur de leui c. 2. de loca. Si verò tenetur de leui, vt in locato, acceptio mercedis pro custodia, facit, vt teneatur de leuissima, immo, & de culpa eorum quorum

rum opera vtitur, si ipse diligentiam non adhibuit. Si quis tamen locat operas suas nre, quæ diligentissimam curam requirit, vt in gemma expolienda, tenetur de leuissima, alias tantum de leui Silu. ver. Custos q. 2. & ver. locatio q. 17. Armill. ver. locatio parag. 22. Angel. eod. parag. 23. Fallit tamen in pastore, qui cum in curando grege tam multa præstare teneatur, satis est, si de leui Molin. disp. 494. num. 19.

4 Vbi contractus est in fauorem alterius tantum, tenetur is de culpa etiam leuissima c. vn. de commod. alter verò de dolo. Si verò in fauorem vtriusque, vterq; tenetur de leui, non de leuissima Silu. ver. Commodatum q. 8. Ang. eo parag. 11. Sot. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 2. Nau. c. 17. num. 179. Excipe Precarium, quod licèt in gratiam tantum recipientis, accipiens tamẽ tenetur de dolo, & lata culpa l. Contractus ff. de reg. iur. & l. Quæsitũ ff. de precar.

5 Ingerens se tenetur de exacta diligentia; requisitus de mediocri: quare ille de leuissima, hic tantum de lata; Nisi Dominus diligentem fuisset quæsiturus; nisi fuisset deceptus, eò quod se peritum profitebatur, quia tunc tenetur tantum de leui Si verò quæsijsset diligẽtissimum, tenetur de leuissima Silu. ver. Culpa q. 4. Azor. p. 3. lib. 4. c. 6. q. 2.

6 Inferens damnum non tenetur in conscientia de leui. Innoc. in c. Sicut dignum de homicid. Silu. ver. Aduocatus q. vlt. & ver. culpa q. 4. in fi. & restit. 2. q. 12. & 17. & alij quos refert Couar. in 4. decrer. p. 2. c. 6. parag. 8. num. 12. qui tamen docens teneri de leui, dubitat de leuissima, maximè vbi natura contractus ex legis dispositione etiam leuissimam considerat Idem Arag. 2. 2. q. 62. ar. 2.

7 Dolo procurans delictum non potest tenere ad se peruenientia ex statuto ob illius delictum Pan. in c. Postulasti de concess. præb. & fauet idem textus in fi. Anchar. cons. 408. Silu. ver. culpa p. 8.

8 Communiter nemo tenetur de damno, quod casu fortuito contingit, nisi in tribus casibus, primus quando præcessit culpa, secundus post morã c. Bona fides de depos. tertius cum fit de eo pactum c. vn. de commod. Silu. ver. Casus fort. q. 2. in secundo casu dicunt Silu. ibidem, Ang. eo Nau. c. 17. num. 179. teneri morosum, nisi res fuisset eodem modo apud dominum peritura, quicquid Glo. in 6. c. vn. in contrarium dicat. In tertio casu Ang. & Silu. affirmant non teneri, si casus eueniant culpa eius, cui res illa erat restituenda per l. Cum proponas C. de naut. fœnore.

9 Pactum generale quod quis teneatur de omni casu, non intelligitur de casu fortuito, facit c. In generali de reg. iur. in 6. Quod si in specie renunciauit aliquibus casibus, & secuta fuit clausula generalis de omnibus alijs; tunc sub illa clausula generali veniunt casus similes expressis, non maiores. Clem. non potest de procur. Silu. & Ang. vbi supra Molin. de contrac. disp. 495. vers. quintus euentus Pan. in c. vn. de commod. num. 18. & hoc in odiosis, vt ibi. Rota coram Buratto decis. 359. asserens de com. qui omnes id concedunt etiam vbi illa generali renunciatio est iuramento firmata. V. Infra ver. interpretatio, num. 16. & Azor. p. 2. lib. 8. c. 12. qui & p. 3. lib. 6. c. 8. q.

10 Mandans tenetur mãdatario de omni damno ex casu fortuito, qui verisimiliter cogitari potuit Pan. in c. Sicut de iureiur. Molin. disp. 549. Azor. p. 3. lib. 4. c. 10. q. 2. vers. quid verò. Nisi mandatarius fecisset ob stipendium, aut ex pietate, aut ratione parentelæ, aut alicuius debiti præcedentis Ang. ver. mandatum parag. 5. Silu. eo q. 6. aut nisi mandatarius excessisset fines mandati, cum in eius potestate esset seruare; vt si mandauit percutere ligno, & ipse ense percussit Azor. vbi supra q. 4. & lib. 2. c. 8. not. 5.

11 Perdens pecuniam mutuatam casu fortuito tenetur, quia in ipsum erat translatum dominium, res autem suo domino perit. Silu. ver. commodatum q. 10. Ang. ver. mutuum parag. 1.

12 Officiales à superioribus electi, qui nec se ipsos locauerunt, nec officium quæsierunt, nec operam suam sub aliqu mer-

ede promiserunt; aut etiam ipsi assumunt ex mera liberalitate, & pietate, facturi quod potuerunt, tenentur tantum de dolo, & lata culpa, & graui. Reliqui verò, qui stipendia accipiunt, & se ipsos locant, tenentur de leui Sayr. cla. reg. lib. 10. tract. 2. c. 14. num. 6. Et qui officium quæsiuit, vt Iudex, & huiusmodi, vbi alius diligentior fuisset, tenetur de leui Ang. ver. culpa parag. 5.

13 Qui ex munere, & officio suo aliquid facit in gratiam alterius, tenetur de dolo, & lata culpa, non autem de leui; nisi adesset alius diligentior, isq; causa fuit, ne ille eligeretur, tunc enim tenetur de leui. Si verò faciat mercede conductus, tenetur de leui tantum. Si tamen profitetur se valdè peritum, vt propterea cliens deceptus peritiorem non adijt, tenetur de leuissima Silu. & Ang. ver. culpa parag. 5. Azor. p. 3. lib. 4. c. 6. q. 8.

14 Casus fortuiti qui sint, & quomodo differant a casu improuiso V. Corsett. ad Indic. Pan. ver. Casus.

De dolo fusè Molin, de cōtract disp. 352.

POENA

V. Ignorantia. Interpretatio. Lex. Excom.

1 POENA est id quod pro culpa infertur. vel Est quæ punit, & vindicat quod quisque cōmisit Silu. ver poena nū. 1.

2 Poena imposita ipso iure, vel facto non incurritur ante condemnationē s Tho. 2. 2. q. 62. ar. 3. Sot. de iust. lib. 1. q 6. ar. 4. Salon. ar. 3. cit contr. 1. concl. 3 Silu. vbi supra q. 25. Ang. eo parag. 3. Nau. in man c. 23. num. 66. & seqq. Adde, etiam post sententiam criminis declaratoriam, quod sit commissum crimen: immo vbi lex dicat non requiri sententiam, aut declarationem, satisfacit enim reus, si Iudici exequenti obediat non resistendo Ang. ver. Assassinus parag. vlt. Couar. in 4. decretal. p. 2. c. 6. parag. 8. num. 10. vers. secundo infertur contra Silu. ver. assassinus in fi. Fallit primo si Iudex ipsum condemnaret ad soluendum, seu aliquid agendum citra corporalem læsionem, Sot. vbi supra concl. 5 Fallit secundo in sententia excommunicationis, suspensionis, interdicti, irregularitatis, priuationis vocis actiuæ, & passiuæ, huiusmodi enim poenæ secum trahunt executionem Caiet. in sum. ver. poena. De censuris concedit Molin. de iust. tract. 2. disp. 96. De inhabilitate verò ad officia, & beneficia, & priuatione vocis actiuæ, &c. negat, nisi lex dicat, soluendam esse poenam in foro conscientiæ De quo vide Sanchez in sum. lib. 2. c. 39. num. 32. & lib. 6. c. 15. num. 10. 66. & seq. vbi docet omnino requiri sententiam. Fallit tertio in bonis, quorum delinquens non est dominus, & poena. in mera priuatione consistit, vt in legato relicto vxori, vt castè viuat; in Clerico curato non residente, aut non recitante officium Caiet. vbi supra. V. Reginald. lib. 13. sect 3 & 4.

3 Probabile ac iuri antiquo consentaneum est, nullum crimen subijci poenæ ecclesiasticæ nisi de illo planè constet, saltem cum non potest legitimè probari, vt cum vnus scit: immo, & cum sunt pauci testes, & res non est ad iudicium adducta; Sed nunc vsus repugnat Castr. de lege poen. lib. 2. c. 15. concl. 3. & constat ex Trid. sess. 14. c. 7. de reform.

4 Nemo tenetur ad poenā conuētionalē, nisi petatur; præsumitur enim nolle poenā recipere non petendo Couar. vbi supra nū. 11. Nau. c. 23. nū 67. Azor. p. 2. lib. 5. c. 8. q. 7.

5 Qui non est in culpa non tenetur soluere poenam appositam non soluenti tempore conuento. Silu. vsura 1. q. 28. vers. sciendum tertio. Ang. eo num. 31. Reginald. lib. 25. num. 230. Garz. de contract. c. 12. num. 7. Idem in soluente parte debiti, quia non tenetur ad totam poenam, saltem quando obligato est diuidua Silu. ver poena q. 19. Nau. c. 17. num. 15. V. Conrad. de contrac. q. 32. concl. 3. & clarius concl. 5. & 11.

6 Non tenetur quis ad poenam statuti excludentis à Collegio, vel municipio antequam iubeatur abire Nau. c. 23. num. 63. Molin. vbi supra Azor. p. 1. lib. 5. c. 8 q. 3. Alij tamen vt Sot de iust. lib. 5. q. 6. ar. 4. in resp. ad 4. Salon. vbi supra vers. an lex

poena-

pœnalis, docent teneri, quia non est pœna, sed conditio, sub qua institutor collegij instituit. Prima tamen opinio mitior, & iuri communi magis consentanea Azor. vbi supra

7 Pœna imposita præsumenti requirit dolum Nau. de reb. eccl. non al. cons. vlt. & de sepult. cons. 10. & de dat. & promis. num. 38.

8 Mutuans potest recipere à moroso debitore præter lucrum cessans, & damnum emergens, etiam pœnam conuentionalem moderatam; id enim non ex mutuo prouenit, sed ex mora debitoris. Cui in sum. ver. Vsura exterior in fi. Silu. vsura 1. q. 28. & ver. pœna q. 15. vers. 7. Nau c. 17. num. 212. Ang. ver. pœna parag 12. Garz. de contract. c. 12. num. 5. Nisi sit in fraudem vsurarum Silu: & Ang. loc. cit. Pan. in c. Dilecti de arbitr. num. 4. & seq. Si tamen morosus non sit in culpa, non potest ab eo exigi huiusmodi pœna. Est autem in culpa, qui bona sua dilapidando efficitur non soluendo Molin. de contract. disp. 217. num. 5. V. supra ver obligatio num 8.

9 Inhabilis ob crimen ad officia, aut beneficia, non est ipso iure priuatus obtentis, sed est priuandus, & inhabilis ad obtinenda Nau. c. 17. num. 151.

10 Pœna imposita facienti aliquid non ligat, nisi secuto effectu Pan. in c. 1. de eo qui mitt. in poss. caus. rei ser. num. 13. quare non ligat conantem facere c. Hæc verba de pœnit. d. 1. Nec mandantem, auxiliantem, fauentem, consulentem Nau. in c. Si quis non dicam de pœnit. d. 1. num. 17. & in man. c. 27. num. 51 & de sent. exc. cons. 19. & 20. V. Glo. in c. fi. de sponsal. ver. conatus. Ang. ver. pœna parag. 6. fusè Anchar in c. 1. de homic. in 6. V. ver. lex num. 37.

11 Careat significat lata sententiam Gemin. in c. 1. de cler coniug. in 6. Ammittat non significat ipso iure. Couar. in c. Si hæredes, de testam num. 8 Non valeat est latæ sententiæ, si ponatur propter omissam solemnitatem, quæ in ipso actu interuenire debet Felin. in c. Rodulphus, de rescrip. num. 24. Castro de leg. pœn. cap. 7.

12 Subiaceat excomunicationi significat ipso iure Pan. in c. licet de vitãda; num. 7. de elect. & in c. Clericis num. 14. ne cler. vel mon. dicens sic tenere communiter. Doct. Idem Significat, Nouerit se suspensum, excommunicatum. Idem in c. Si quorundam num. 7. de Solut

13 An pœna extendatur extra territorum statuentis? Pan. in c. Postulasti de for. comp. citato Bart. in l. cunctos populos C. de sum. Trin. dicit quod aut pœna respicit personam, & hoc tripliciter, aut diminuendo eius statum sicut infamia, excommunicatio, interdictum, & huiusmodi, & sic extenditur, cum sit affectiua personæ, & ipsam sequatur, sicut lepra leprosum. Quare infert quod semel condemnatus, licet effugiat, remanet nihilominus seruus pœnæ, vbicunque fuerit, & idem non potest testamentum facere, nec contrahere, & huiusmodi. Aut interdicendo certum locum, aut ne moretur in tali loco, & sic extenditur tantum per quandam consequentiam, quia scilicet detentus in loco habitationis, videtur etiam interdictus ei locus originis, licet sit extra territorium. Non potest tamen Ciuitas imponere suo ciui, vt moretur in tali loco non subdito, aut ne eat ad aliquem locum statuenti non subditum, si sit in pœnam eius, contra quem fertur sententia. Si tamen statuatur, ne subditi eant ad talem locum non subditum; vel propter commoditatem Ciuitatis, vel propter odium eorum, ad quos iret, valet. Aut interdicendo certam artem, & sic non porrigitur Aut sententia respicit bona, quia videlicet publicat, & tunc, si sit de iure communi, porrigitur ad bona extra territorium sita, & remanent ibi tamq; vacantia, & occupabuntur per Iudicem illius territorij. Si verò sit de iure speciali, vel municipali, non porrigitur.

VEN-

VENDITIO, EMPTIO

V. Furtum. Officium. Restitutio. Vsura.

1 Venditio est contractus, quo dominium transfertur per traditionẽ ipsius domini, pro ipso soluto pretio Silu. ver. emptio, initio

2 Doctiores licitè carius vendunt operas suas. est enim scientia non gratis data sed multo labore acquisita Arag. 2. 2. q. 100. ar. 1. Sot de iust. lib. 9. q. 5. ar. 1.

3 Officia secularia sunt venalia speculatiuè; practicè verò abhominabile est Secundum Caiet. in sum. ver. officia venalia Sot. vbi supra lib. 6. q. 6. ar. 4. Pan. in c. 1. & 2. ne Prӕl. uic. suas Secundum alios licita est huiusmodi venditio, modò non vendantur personis, de quibus probabiliter dubitari possit, quòd malè vtentur, & prӕtium non sit excessiuum, sic Nau. c. 25 num. 7. Garz de contract. c. 18. Silu. verò dominium q. 4. vers. 2. Azor. alios referens p. 3. lib. 8. c. 7. q. 1. Secundum Arag. 2. 2. q. 63. ar. 2. dub. vlt. licita est si ex iusta, & rationabili causa fiat, & quinq; concurrant, primo quòd non vendantur nisi in magna necessitate Reipublicӕ Secundo quod non vendantur iudicaturӕ, sed alia officia inferiora, quibus non tam pendet administratio, quàm executio iustitiӕ. Tertio quod contrahatur potestas huiusmodi officialium inferiorum, taxenturq; moderata Stipendia. Quarto quod non vendantur excessiuo pretio, ne emptor pro recuperãdo pretio populum deprӕdari cogatur. quod etiam docent Silu. & Nau. vbi supra. Quinto quod non vendandantur minus dignis, quàm par est, aut quã eligendi essent, si citra venditionem fieret. Secundum alios, licet vendi possint non tamen expedit s. Tho. opusc. 1. ad Ducissam Brabantiӕ, Silu. vbi supra Cordub. in sum. q. 117. vbi plures refert. Certè inferiores, nisi de consensu Regis, aut ex prӕscripta consuetudine, vendere non possunt: Nec qui à Rege emerunt in alterum transferre sine ipsius Regis licentia. Arag. & Nau. vbi supra.

4 Christianus bello captus emi non potest Silu. verbo emptio q. 4. Garz. c. 17 num 2.

5. Licitum est emere pretio communiter currente, licèt res ob aliquod extraordinarium plus valeat, vt falcem herbarũ à rustico, licet scias ibi esse herbam medicinalem multi pretij; aut agrum, in quo scias esse auri venam: Nam alioqui etiam pharmicopola teneretur restituere, si huiusmodi herbas colligeret in agro animalium pastui deputato Molin. de contrac. disp. 353. num. 13. Garz. c 15. num. 2 Est. enim is valor rei accidentarius, & contingens V. P. Nau. de rest. lib. 3. c. 2. num. 61. & seq. Azor. p. 3. lib 8. c. 24. q. 2. Nec tenetur manifestare virtutem rei, quam ipse solus peculiariter ex singulari sua peritia nouit Salon. 2. 2. q. 77. ar. 3. contr. num. 3.

6 Cũ venditur res quotidie fructificans, vt domus, censum, &c. si nihil est expressè conuentum, fructus pro rata diuidendi, nempe vsq; ad tempus rei traditӕ sunt venditoris, reliqui verò emptoris, secus est in vinea, omnes enim nondum collecti sunt emptoris Couar 1. var resol. c. 15. num 3. Molin. disp. 398. idem affirmantes ex plurimorum Doct. sententia de pensione, quam pro his soluit conductor Azor. p. 3. lib. 8. c. 19. q. 4. licet pensio iam esset soluta, aut dies solutionis iam adueuisset, nam tunc tenetur venditor emptori ad pensionem pro rata V. Francum decis. 79.

7 Obtinens priuilegium, vt solus vendat certi generis merces cum populi damno, pecat mort. nec potest eo vti Nau. c. 25. num 97. Garz. c. 13. num. 5 Sot. de iust. lib. 6. q. 2. art. 3. Conrad. de contrac. q. 51. circa fi. Less. lib. 2. c. 21. num. 148: & seq. Nec potest Princeps, aut Magistratus huiusmodi priuilegia concedere in rebus victui humano necessarijs Salon 2. 2. q. de monopol. num. 3. nisi necessitas Reip. & boni communis aliud postulet, vt quia desunt victui necessara, nec est qui curet illa aliunde asportare, tunc enim iustè obtineri potest Ibid, & tunc statuendum est à Princ-

cipe,

cipe, vel Repub. pretium, ne grauentur ementes Nau. vbi ſupra Roder. in ſum. lib. 2. c. 82. num. 1.

8 Si quid emisti minoris iuſto pretio ſatisfacis reſtituendo defectum pretij: fructus autem non teneris reſtituere; niſi pro rata pretij non ſoluti Molin. diſp. 349. num. 10. Melius tamen Silu. vſura 2. q. 15. verſ. 4. docet teneri tantum de reſiduo, quia ſi contractus tenet, res eſt ſua, & conſequenter omnes rei fructus. Adde, niſi venditor aliquod inde damnum paſſus ſit.

9 Vendens cum probabili periculo perdendi rem ipſam, aut pretium, vt quia debitor pauper fugitiuus, & periculoſus eſt, licitè poteſt pro eo tãto amplius accipere; quãtum à prudente æſtimatur. Nec illicitum, quod poſtea debitũ in tempore ſoluat; recipitur enim auctarium pro dubietate, & periculo, quod re vera paſſus eſt creditor. Arag. 2. 2. q. 77. ar. 4. verſ. Circa tertiam verò cauſam. Silu. vſura 1. q. 3. 4. & vſura 7. q. 6. Valent. to. 3. diſp. 5. q. 20. p. 2 concl. 4. Idem dicendum ratione expenſarum, laboris, & anxietatis in recuperando pretio docent Arag. vbi ſupra verſ. circa quartam, & verſ. ex dictis omnibus, &c. Io: med C. de reſt. q. 38. cauſa 3. & 4. Valent. & Silu. loc. cit. licet Sot. de iuſt. lib. 6 q. 4. ar. 1. concedat tantum ratione periculi, & expenſarum in eo, qui iniuſtè, ac inuoluntariè damnum patitur, non in eo, qui voluntariè ſe ſe offert. & Nau. c. 23. num. 81. Azor. p. 3. lib. 8. c. 8. q. 7. abſolutè negent concluſionem. Salon. verò 2. 2. q. 78. art. 2. cont. 20. concedit; vbi debitor fideiuſſorem, aut pignus non habet, quo debitorem ſecurum reddat.

10 Mercator non inueniens iuſtum rei pretium ex aliorum culpa, vt quia adſunt multi fraudolenter pretium commune minorantes, poteſt dilata ſolutione carius vẽdere, non tamen plus iuſto, vt ſe indemnẽ ſeruet Silu. vſura 2. q. 1. & Valent. vbi ſupra p. 4. concl. 5. docet poſſe venditorem eo caſu minuere menſuram, dareq; emptori v. g. tantum tritici, quantum iuſte meretur pretium quod ille dat.

11 Poteſt ad tempus vendi carius, quod ita communiter, & frequentius ſolet vendi Couar. 2. var. res c. 3. num. 6. Licet etiam vilius emere, quæ niſi anticipata ſolutione emi non poſſunt, v. g. merces maritimæ, que nequeunt niſi in tanta copia traduci, quanta ſimul præſenti pecunia vendi non poteſt Sot. de iuſt. lib. 6. q. 4. ar. 1. Adde, Et quando non ſolet communiter aliter vendi Cord. in ſum. q. 85. V. Arag. 2. 2. q. 77. ar. 4.

12 Si vendas quæ non eras ſeruaturus, non potes credità vendere pretio currente tempore ſolutionis c. Nauiganti, de vſur. Io. med. de reſt. q. 3. cauſa 5. Sot. vbi ſupra ar. 2. Moliu. de contract. diſp. 355. num. 7. Arag vbi ſupra, verſ. c. quintam Addunt, & recte Nau. c. 17. num. 219 Couar. v. ſ. ſi credas tempore ſolutionis plus eſſe valituram: ſecus ſi dubium ſit, an plus minuſuè: & modo nõ auferas debitori facultatẽ ſe liberandi quãdo voluerit, Ang. vſura 1. parag 36. Caiet verò 22. q. 78. ar. 2. ad 7. & multi recentiores Thomiſtæ præcipuè Vict. relect. in 6. ar. 2. dicunt poſſe vendi pretio currente tempore ſolutionis, quòd tunc dicatur perfecta venditio. Quam ſententiam licèt probabilem dicat Sor. vbi ſupra, contra eam tamen diſputant Arag. vbi ſupra, & Salon. ibid contr. 22. Rebell. p. 2, lib. 9. q. 11. num. 4 Si autem vendas quæ eras ſeruaturus, deducendæ expenſæ, ac labores in mercibus conſeruandis, pericula, quibus forte ſunt expoſitæ Vict. med. Silu. Arag. Salon. vbi ſupra, & contr. 25.

13 Iuſtum pretium rei venditæ ſub haſta eſt, quod non excedit dimidium iuſti pretij in plus, aut minus Garz. c. 21. concl. 2. Cord. in ſum. q. 8. Roder. in ſum. lib. 2. c. 78. & quod pro illa ceſſante fraude repertum fuerit Arag. q. 77. cit. art. 1. verſ. tertio aduertendum Nau. c. 23. num. 79. & ſeq. Sot. lib. 6. q. 2. art. 3. Azor. p. 3. lib. 8. c. 16. Molin. de contract. diſp. 349. P. Nau. lib. 3. c. 2. num. 34 & ſeq. An autem detur minori, fiſco, & Eccleſiaſticæ reſtitutio in integrum contra huiuſmodi venditionem, quando læſio eſt vltra, vel citra dimidium iuſti pretij, vide notata [illegible] Vrſillum ad Afflic. decis 40. Ven[illegible]res,

quorum

auctoritate bona venduntur, possunt alium supponere, qui prætium offerat, ne res minoris vendantur, quàm valeant, si bona fide credant minoris emptum iri. Azor. vbi supra q. 3.

14 Licet anticipata solutione minoris emere, quando verisimiliter dubium est, an tempore traditionis sit plus, minusuè valitura Silu. vsura 2. q. 2. Ang. eo parag. 33. perc. In ciuitate, & c. Nauiganti de vsur. Sot. vbi supra Arag. ar. 1. cit. vers. circa quintam. Et si tempore traditionis crescat, aut decrescat valor, non ideo variandum in pretio Molin. disp. 358.

15 Extorquenti venditionem licet tantò carius vendere quantum est damnum, quod ille dat Nau. c. 23. num. 83. Arag. vbi supra, vers. his non obstantibus arg. vlt. Silu. ver. emptio q. 6. & 7. Admonet tamen Sot. de iust. lib. 6. q. 3. art. 1. concl 3. monendũ esse emptorem, an velit ea lege emere, alioqui iniustitiam committi V. Molin. disp. 348. num. 5.

16 Potest vilius emere, qui emit in gratiam venditoris Silu. q. 7. cit. Caiet. 2. 2. q. 77. art. 1. vers. quoad Secundum Sot. vbi supra Nau. 6 num. 83.

17 Vendens non tenetur vitium rei manifestum prodere; præsumitur enim emptor sciens emere S. Tho. 2. 2. q. 77. ar. 3. Nau. c. 23. num. 89. & com. etiam si emptor non aduertit, modo res illa non sit prorsus inutilis emptori, Sot. vbi supra ar. 2. concl. 6. cuius contrarium docent Arag. vbi supra ar. 3. Valent. to 3. disp. 5. q. 20. p. 4. concl. 3. Conrad. de contract. q. 54. concl. 2. quando emens ignorantia inuincibili laborat. Occultum non tenetur prodere, si emptor nullum inde patitur damnum Sot. ar. 2. cit concl. 5. tenetur tamen minuere de pretio quantum valet defectus. S. Tho. vbi supra Silu. ver. emptio q. 20. Nau. vbi supra, ut si uendat uinum limphatum; quia purum, cum sit fumosum, uendi non potest, aut alias res sophisticatas, ut se seruet indemnem, quia pura non inueniunt emptorem S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 4. in fi. Conrad. ubi supra Coroll. 3. secus si emptor emeret uinum causa medicinæ uel alterius rei; nam talis defectus directè aduersatur intentioni emptoris Valent. vbi supra concl. 5. Idem dicendum, cum emptor est vinum seruaturus, & non statim bibiturus, quia limphatum difficilè seruatur. Vbi autem nullum est damnum, licet quærenti de vitio, mentiatur, non videtur perniciosum Sot. vbi supra concl. 6. in respons. ad arg. Nisi res illa sit ementi inutilis Salon. 2. 2. q. 77. art. 3. contr. 1. num. 20. aut nisi emptor in particulari quærat de tali vitio, aliàs non empturus num. 19. Tenetur tamen post ea per se, vel alium monere de uitio; ne postea alij uendendo tamquem non uitiosam, illum damnificet Caiet. ubi supra art 3. Garz. c. 14, num. 5. Sot. ubi supra Salon. 2. 2. q. 77. art. 3. quòd si res illa inutilis sit ad finem, quem uult emptor, tenetur illum monere aliàs peccat mort. Arag. ubi supra uers. Infero 3. Nau. c. 23. num. 89. Tolet. de septem pecc. mort. c. 49. Garz. ubi supra num. 12. Conrad. q. 54. cit.

18 Si uenditor ignorans rei defectum, eam bona fide uendit ut sanam, cognito uitio, tenetur ad petitionem emptoris uel contractum rescindere, uel eum ad æqualitatem reducere; optio autem datur uenditori, nisi defectus talis esset, quod emptor illum sciens nullo modo emeret, tunc enim optio erit ementis Io: Med. de rest. q. 34. concl. 4. Salon, vbi supra contr. 1. num. 14. Arag. ibid concl. 5. Idem in omni venditione, in qua sit læsio vltra, vel citra dimidium iusti pretij; quo casu si deceptio sit citra dimidium, optio erit emptoris uel rescindere contractum, vel æquare pretium. Si verò sit vltra dimidium, optio erit vendentis Silu. ver. emptio num. 9. Molin. disp. 349. Si tamen dolus ex parte lædentis interuenit, optio erit læsi Molin. loco cit. & disp. 352. num. 14. contra Silu. ver. culpa q. 7. & Aug. ver. dolus num. 9.

19 Est autem deceptio vltra dimidium quando venditur vltra dimidium supra iustum vt si rem valentem decem pretio rigoroso, vendans sexdecim. Citra verò dimidiũ, quando

quando rem valentem decem, vendis pro quatuor. Molin. & Silu. loco cit. Reginald. lib. 25. num. 188. & com. In foro tamen conſcientiæ tenetur lædens ad iuſtũ pretium, licet deceptio ſit citra dimidium. Doct. cit S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1.

20 Illicitum eſt emere quod probabiliter dubitatur eſſe alienum. Furtum enim committit, rem alienam inuito domino contractando; Silu. reſt. 3. q. 7. Nau. c. 17. num. 84. B med. in ſum. lib. 1. c. 15. parag. 30. Garz. c. 17. num. 4. Dubitare autem debet emptor rem heſſe alienam, quando rumor eſt, aut vehemens ſuſpicio vendentem multa vendere furto ablata, quo caſu emptor non dicitur bonæ fidei poſſeſſor: ſed præter peccatum, tenetur debitam adhibere diligentiam; quæ ſi nulla poſſibilis occurrat, perſeueretq; dubium, tenetur reſtituere pro quantitate dubij vel illi, quem dubitat dominum, vel eo ignoto pauperibus Molin. tract. 2. diſp. 35. concl. 2. in fi. & vers. tota hæc concluſio. Sanchez de matr. lib. 2. diſp. 41. num. 25. vbi præterea docet, ementem mala fide, credendo rem eſſe furtiuam, ſi adhibita diligentia adhuc adſit iuſta dubitandi ratio, teneri tantum reſtituere pro quantitate dubij vel domino, vel pauperibus, & nũ. 28. cum Molin. diſp. 36. concl. 1. & 3. docet ementem cum dubia fide ab eo, qui iuſtè poſſidet, non peccare, nec teneri reſtituere, ſi adhibita diligentia non inueniat rem illam eſſe alienam: ſecus ſi à fure, aut alio, qui mala fide poſſidet.

21 Venditor dubitans rem eſſe furtiuam, debet id emptori manifeſtare, nam alioquin damnum illi inferret, exponendo periculo rem illam amittendi. Io. med. de reſt. q. 10. & 34. Couar. in reg. Peccatum initio num. 4 & alij

22 Poteſt fieri pactum, vt in reuenditione detur maius pretium, ſi res tunc plus valebit. Immo poteſt à principio fieri pactum de certo incremento, ſi res exiſtimatur tunc plus, minuſuè valitura Couar. 3. r. res. c. 9. num. 3. Io: Med. de vſur. q. vlt. Molin. de contract. diſp. 316. contra Conrad. de contract. q. 84, concl. 4. Roder. in ſum. lib. 2. c. 85. & Nau. c. 17. num. 248. de quo vide Azor. p. 3. lib. 8. c. 12. Admonet tamen Medin, quod ſi in primo contractu, propter pactum de retrouendendo, aliquid imminutum ſit de pretio alioqui iuſto, in redemptione non petatur, niſi quantum res ſperatur plus, minuſuè valitura ſupra pretium quo res eadem in prima venditione ſine pacto de retrouendendo venderetur. Et ſi venditio fiat contra voluntatem venditoris, ſed rogatu emptoris, poteſt fieri eodemmet pretio, ac ſi abſolutè ſine pacto reuenditionis fieret. Roder. vbi ſupra concl. 3. At Garz. c. 20. num. 6. docet redimendum omnino eſſe pretio, quo res valebat tempore redemptionis; quia fieri poteſt, vt eo tempore ſit res deteriorata, vel meliorata: quare iniquum eſſet eodem pretio redimere deterioratam, cum minus valeat, aut melioratam, cum pluris; deterioratur enim vel melioratur res ſuo domino; & conſentit Reginald lib. 25. num. 295. ſi res ſit meliorata induſtria emptoris, aut ipſius negligentia deteriorata; ſecus ſi id accidat curſu vel lapſu temporis. Azor. p. 3. lib. 8. c. 12. q 4. concedit etiam quando res fortuitò melioratur, &c. id tamen non accidiſſet apud venditorem.

23 In venditione licitum eſt pactum, quod poſſit redimi ex vtraque parte; ſunt enim ibi paria contrahentium iura. Couar. vbi ſupra Res tamen vendita cum pacto redimendi ad voluntatem emptoris pluris valet. Fructus autem percepti interim dum non redimitur, non computantur in ſortem, percepit enim illos ex re ſua Molin. diſput. 377. num. 8. Couar. vbi ſupra Medin. de vſur. q. vlt. quicquid Pan. in c. Illo vos de pignor. in fi. & Sot. de iuſt. lib. 6. q. 5. ar. 3. in contrarium dicant. Monent tamen & rectè. Molin. Couar. & Med. diſſuadendos huiuſmodi contractus propter ſuſpicionem vſurarum; quamuis verè liciti ſint, ſi pretium redemptionis ſit iuſtum, ſi abſit praua intentio occultandi vſuras, & abſit ſcandalum.

24 Pactum vt non redimatur venditum ante, vel poſt certum tempus, licitum eſt, ſed res pluris valet, quam ſi venderetur cum pacto

pacto redimendi quandocumq; Sot. vbi supra Nau. c. 17. num. 250. & concedit Couar, 3. var. res c. 8. num. 8. si vendantur prædia, aut alia, mobilia, siue immobilia; secus si annui reditus. Vide Io. med. de rest. c. de censib.

25 Res tanti valet, quanti vendi potest, cessante fraude, & vtriusq; necessitate, & ignorantia Silu. ver. emptio q. 9. Sot. vbi supra q. 2. ar. 3. De fraude, & ignorantia est com. quia tollunt voluntarium. De necessitate docet Caiet. 2. 2. q. 77. ar. 1. vers. quoad tertium, & in sum. ver. Emptio, & alij, necessitatem venditoris non reddere emptionem iniustam, cum ille voluntariè vendat, & pretium sit iustum, quod hic, & nunc, & sub hoc modo vendendi, & emendi communiter inuenitur.

26 Qui excedens pretium dat sine coactione, & necessitate, præsumitur donare Io. med. de rest. q. 31. ad fi. Nau. in c. Nouit. de iudic. not. 6. num. 63. & in man. c. 23. num 85.

27 Omnes vendentes tenentur ad pretium in eo loco legitimè constitutum Io. Med. vbi supra q. 36. Cast. de leg. pœn. lib. 1. c. 12. Sot. de iust. lib. 6. q. 2. art. 3. Couar. 2. var. res. c. 3. num. 4. etiam clerici Sot. ibid Nau: de empt. cons. 3. alioqui peccant mort. & restituere tenentur, licet legislator non habeant animum obligandi ad mortale; peccant enim contra legem naturalem de non vendendo vltra iustum pretium Mol. disp. 364 Salon. 2. 2. q. 77. ar. contr. 10.

28 Proxeneta, aut alius vendens rem pluris, quam dominus rei constituerat, tenetur ei ad incrementum, quia pertinet ad rei pretium Molin. disp. 363. num. 1. Nisi dominus tacitè donasset, aut eius opera non debita illud plus meruit, vt si v. g. facta morali diligentia in loco in quo vendere rogatus est, & non inueniens nisi decem, accedat ad locum valdè distantem, & ibi vendat duodecim, potest sibi retinere illa duo Nau. c. 23. num. 97. Armill. ver. emptio parag. 30. Silu. eo. q. 24. & sic intelligendus Ang. ver. emptio parag. 28 qui dicit ideò posse sibi incrementum retinere, quia est industria sua. Quod si huiusmodi proxeneta gratis suscepit curam sibi commissam, aut si mercedé accepit ob laborem, &c. aut si sit famulus, non potest sibi retinere incrementum Azor. p. 3. lib. 8. c. 23. q. 8. vbi in fi. docet mandatarium, cui ab amico mandatum est aliquid emendi, si emat viliori pretio, quem alij soleant, non posse sibi retinere quod mercator de iusto pretio deduxit, licèt etiam iureiurando dicat, se in eius gratiam minuere de pretio. Item si dominus mandet, vt vendat vestem tribus aureis, & ille vẽdidit quinque, aut si mãdet emi pro sex, & ille emit pro quatuor, non potest incrementum sibi retinere, Azor. ubi supra lib. 9. c. 6. q. 3. de mandato Ad uitandos uerò scrupulos placet cõsilium Less. qui lib. 2. de iust. c. 29. docet famulum, aut proxenetam debere rem illam sibi comparare pretio sibi à Domino indicato, ut sic uendens proprio nomine, auctarium suum efficiat.

29 Peccat mortaliter uendens arma si dubitet emi ad bellum iniustum Silu. uer. Ars q. 3. Io. med. ubi supra q. 31. Nau. c. 23. num. 90. Item si credit emi ad usum peccati mort. Silu. ibidem. Alij tamen ut S. Tho. 2. 2. q. 169. art. 7. ad 4. Nau. de Iudæ cons. 1. Salon 2. 2. q. 77. art. 4. contr. 5. Arag. ibidem uers. Et si quis contra docent non esse mortale uendere id, quo alter possit bene, & malè vti. Caiet. 2. 2. q. 147. art. 4. dub. ulti. docet non peccare, qui uendit cœnam in die ieiunij; sed hoc non probat Nau. c. 21. num. 26. nisi ille probabiliter credat habere iustam causam non ieiunandi, & occultè ministret, aut sine scandalo. Salon, & Arag. ubi supra docent peccare mort. si uendens sciat, aut saltem probabiliter præsumat alium emere in damnum tertij, quia cooperatur peccato, quod ipse uitare tenebatur.

30 Vendens agrum, tradensq; emptori, secundum aliquos, potest recipere fructus pro rata pretij non soluti sic Glo. in c. Conquestus, uer. de feudo, de usur. Nau. eo tit. cons. parag. 5. & 21. & concedit Ang. uer. empto 5. si à principio deducatur in pactum, aliàs minimè, nisi post moram

debitoris. Couar. 3. var. res. c. 5. num. 6 Silu. vſura 2. q. 11. At Garz. de contract. c. 13. multis probat non poſſe ſi dominium ſit tranſlatũ; quia tunc cum rei periculum pertineat ad ementem, ſic etiam pertinent rei fructus, & ſic vendens ex re non ſua nihil capere poteſt. Couar. vbi ſupra duo docet, primum, quod licèt tranſlatum ſit dominium poteſt deducere in pactum vſuras pretij non ſoluti vſq; ad quantitatem fructuum, quos venditor colligere potuiſſet, quod ſint vſuræ compenſatoriæ nullo iure prohibitæ. Secundum poſſe vendentem in pignus accipere agrum venditum vſq; ad ſolutionem pretij, non computando fructus in ſortem. Contra primum optimè concludit Garz. cit. Contra ſecundum eſt communis, præcipue Gabr. in 4, 6. 15. q. 11. Nau. de vſur. cons. 19. Nam res ſuo domino fructificat, pignus autem eſt dantis, ergo ei fructificat. Nec Couar. alio nititur fundamento, quem ſola impij Molinæi auctoritate. Melius Azor. p. 3. lib. 8. c. 15. q. 1. in fi. Reginald. lib. 25. num. 301. & ſeq. docent licitam eſſe huiuſmodi venditionem, modò habeatur non pro venditione, ſed pro locatione, idem dummodo emptor fundi habeat illum pro conducto dum pretium non ſoluit, & ſoluat quotannis certam penſionem, & ſoluto pretio, habeat illum pro empto, non antea. V. Pan. vol. 1. cons. 5. vbi caſus in terminis

31 Licitum eſt pluris vendere, quam res valeat uendenti, non quia pluris emit ſed quia commoda tantum eſt ſibi, ſi tamen rogatus uendat Cai. in ſum. uer. uenditio, & 2. 2. q. 77. art. 1. Garz. c. 8. num. 3. & c. 9. num. 4. B. Med. in ſum. c. 14. parag. 15. s. Ant. p. 2. tit. 1. c. 16. parag. 3. uers. Tertio innoteſcit latitudo. Ang. uer. Emptio parag. 9. Sot. de iuſt. lib. 6. q. 3. art. 1. concl. 3. Azor. p. 3. lib. 8. c. 21. q. 10. Molin. de contract. diſp. 348. num. 5. qui tres poſtremi docent monendum eſſe emptorem, alioquin deficiente alterius partis conſenſu claudicaret contractus: fortè enim ille nollet emere uendentis incommoda. Rebell. p. 2. lib. 9. q. 11.

32 Qui rem alienam bona fide emit, & uendit, comperta ueritate non tenetur emptori de pretio, niſi de eo, in quo factus eſt locupletior, ut ſi pluris uendidit quam emit Cai. in ſum. uer. reſtitutio c. 2. & 2. 2. q. 62. ar. 6. Nau. c. 17. num. 8. ubi docet liberari uenditorem, cedendo actionem de euictione, quam contra eum habet, à quo bona fide emit. Sot. uerò de iuſt. lib. 4. q. 7. ar. 2. Io Med. de reſt. q. 10. concl. 2. Rebell. p. 1. lib. 2. q. 3. Molin. diſp. 721. num. 10. contra Nau. loco cit. & alij docent teneri ad pretium, & ueriorem dicit P. Nau. lib. 3. c. 4 num. 204. tenetur enim ſeruare emptorem indemnem addit Sot. modò ſecũdus emptor petat; alioqui ſi uitium agnoſcat, & uoluntariè taceat, ad nihil tenebitur uenditor. V. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 6. & infra uers. Emens à fure.

33 Poteſt ſe quis uendere ob grauem neceſſitatem; ſed poteſt deinde per ſe, uel per alium reddito pretio ſe redimere, eo ſaltem quo ualebit tempore redemptionis, etiam inuito poſſeſſore, & redemptus fit liber, non libertus Nau. c. 23. num. 95. & ſeq.

34 Agrum, aut domum neceſſariam cõſtructioni loci ſacri, aut eiuſdem ampliationi, aut etiam utilem tantum, cum paruo domini detrimento, poteſt Iudex cogere uendi Couar. 3. uar. res. c. 14. num. 7. & ſeq. affirmans eſſe communem poſſe Iudicem omnino cogere, etiam ubi domus &c. non ſit ſimpliciter neceſſaria, ſed tantum vtilis. Ampliat Rota decis 2. 23. apud Farinac. p. 2. etiam quod domus non ſit contigua Eccleſiæ, ſed ad ſit via intermedia, ſcilicet pro paranda via commodiori ad Eccleſiam. Couar. tamen retenta priori opinione, docet in vtili ta ntum poſſe Principem cogere, non verò Iudicem inferiorem. V. Molin. tract. 2. diſp. 341. Rebell. p. 2. q. 18. ſect. vlt. lib. 9.

35 In rebus ad vitam non neceſſarijs, vt ſunt Margaritæ, ſi pretium non eſt taxatum, poteſt accipi quantum emens ſciens, & prudens dat. Sot de iuſt. lib. 6. q. 2. art. 3. in fi. Salon. 2. 2. q. 77. art. 1. num. 3. Arag. ibid vers. Huc vſque Garz. c. 9. num. 11. Azor. p. 3. lib. 8. c. 21. q. 8.

36 Sciẽs rem perituram emptori, & tacẽs

tenetur

tenetur rescindere contractum, vbi damnũ ex ijs sit, quæ pecunia reparari nequeunt, vt si vendit seruum laborantem morbo incurabili. Si verò damnum reparari potest, non reuocata venditione, sufficit reducere ad æqualitatem Salon vbi supra art. 3. conctr. 1. num. 24. Silu. uer. emptio q. 19. vers. 3 & 10.

37 Potest in venditione fieri pactum de retrouendo, & quod emptor interim tenetur locare venditori Molin. disp. 376. Nau. c. 17. num. 248. Caiet 2, 2. q. 77. art. 1. Silu vsura 2. q. 15. vers. 2. Garz. c. 20. Imminuendum tamen est de pretio c. Cum Ioannes de fid. instrum. & vbi Pan. num. 3. & Felin. num. 4. l. fundi partem ff. de contrah. empt: Cyned. ad Decretal. collect. 28. insi· Couar vbi supra c. 20. num. 1. & com. Locari autem potest eodemmet pretio, ac si absolute emisset; cum emptor sit verus, ac legitimus dominus illus fundi, ac si iust o pretio, ac sine illis oneribus emisset. cauendum tamen ne instrumento apponatur ad rationem v. g. decem pro centenario, quia in fòro exteriori peæsumeretur vsura Nau. de empt. cons. 7.

38. Si res aliqua determinata, quæ in pondere, numero, & mensura consistit, vendatur tota vnico pretio, quod dicitur vendi ad corpus, quia scilicet incipitur à corpore; & additur mensura, seu quantitas, totum periculum pertinet ad emptorem. Idem cum aliqua determinata in indiuiduo venduntur vt hic equus, vel hi boues; celebrata enim venditione, periculum pertinent ad emptorem; nisi facta sit uenditio cum conditione pendente in futurum Molin. disp. 366. Inst. de empt. parag. cum autem Azor. p. 3. lib. 8. c. 26. initio. Si uerò uenditior determinato pretio pro unoquoq; pondere, mensura, aut re numeranda (dicitur autem uendi ad mensuram, idest cum incipitur à mensura, & additur res) non perit emptori, nisi post mensurationem. &c. Emptæ enim censetur singulæ amphoræ, singula pondera, &c. sub tacita conditione, si mensurentur. Idem dicendum, cum emitur res, quæ gustari consueuit: si enim tacitè sub ea conditione conuentum est, si gustatum placeret, non pertinet periculum ad emptorem, nisi post degustationem. Molin. ubi supra Silu. uer ẽptio q. 2. Afflic. decis. 390. Couar. pract. qq. cap. 3. Ang. uer. emptio parag. 11 & com Idem dicendum cum emuntur v.g. decem oues ex tali grege; Si enim ante consignationem totus grex periret, uenditori perit, & sic de similibus Molin. ubi supra num. 8.

39 Tutor emere nõ potest rem pupilli, l. Si in emptione parag. vlt ff. de contrac. empt. Nisi iam desierit esse tutor, aut interueniat Iudicis auctoritas, aut fiat cum consensu aliorum contutorum Glo. in d. l. Si in emptione V. Molin disp. 224. uers. Res minoris: aut nisi palam emerit, cum uidelicet res sub hasta uenduntur; aut cum necesse esset rem pupilli uendere, alius non esset, qui eam iusto pretio emeret Azor. ubi supra c 3. uers. Res pupilli.

40 Notarius faciens instrumentum, in quo alter fraudatur citra dimidium iusti pretij non tenetur quidquam restiruere, si tamen instrumentum sit simplex, idest ex quo aperte constet de ipsa defraudatione Io: Med. de reb. per usur. acquis. q. 4. uers. Sed obijcit in quarto Arg. principali Arag. 2. 2. q. 78. art. 3. in fi.

41 Venditor tenetur tradere uacuam possesione rei uenditæ. Vacua uerò dicitur; quæ à nemine detinetur l. 2. parag. Vacua ff. de actio. empt. & quæ auocari non potest l. 3. ff. eo. Quòd si res uacua tradatur, & satisfactuũ fuerit de pretio, uel fides de ea habita (Non est tamen necessaria fideiussio, aut pignus, sed sufficit ipsi emptori fidem habere, l quod uendidi ff. de contrah empt.) efficitur emptor dominus, & consequenter ipsi perit. Venditor tamen semper tenetur de euictione, id enim est de natura contractus Host. in sum. de contrah. empt. num. 6. At Ias in l. Traditionibus C. de pact. num. 21. docet non esse necessariam uacuam possessionem ad transferendum dominium, nisi aliud sit expressum, sed sufficere traditionem.

42 Res duobus uendita est secundi, si ei tradatur, l. Quoties ff. de rei uendic. ubi Ias. num. 33. & in l. Traditionibus cit. Silu. uer. Emptio q. 23. Couar. 2. uar. res c. 19. Molin. disp. 369: Fallit primo in re uendita Ecclesiæ, uel Ciuitati, in quas ex priuilegio dominium sine traditione transfertur l. Vt inter diuinum C. de sacrosan. Eccl. Fallit secundo in pauperibus, in fisco, in ultimis uoluntatibus, Ias. in 6. l. Traditionibus, ubi uide alias fallentias. Fallit ultimo ex Molin. ubi supra, ubi is, cui res tradita est, pretium non soluit, neque obtulit, neque uenditor illud habuit pro soluto; nam præferendum esse docet illum qui soluit, esto res ei non fuerit tradita. Sed uerius docet Silu. ubi supra q. 5. præferendum esse cui primò res fuit tradita, licèt pretium solutum non fuerit; quia uenditor tradendo rem, uidetur fidem habere de pretio.

43 Si fiat pactum de pretio currente aliquo die, si uarietur, stabitur medio si septimana, aut mense, stabitur diutius duranti Silu. usura 2. q. 1. uers. 3. Garz. c. 24. num. 9. Nau. autem c. 17. num. 239. & de vsur. cons. 14. docet semper standum esse medio. Quòd si ueleт quantum plus ualeret Maio, esset usura aperta Ang. usure 1. parag. 34.

44 Pretium rei est, quo æstimatur res cum traditur Sot. de iust. lib. 6. q. 4. art. 2. Molin. disp. 358.

45 Debitum post annum soluendum minus ualet, & ideò potest minoris emi Cai. in sum. uer. Pagas certas Nau. c. 17. num. 231. & de usur. cons. 15. Negant S. Ant. p. 2. tit. c. 8. parag. 12. Silu. usura 2. q. 14. uers. 4. Garz. c. 19 num. 2 Io. med. de rest. q. 38. in fi. Azor. p. 3. lib. 8. c. 10. q. 5. & communior, licèt dicant contrariam non esse condemnandam, & concedit Mol. si debitum non est liquidum, aut certum; aut quia emens exponit se periculo perdendi capitale, aut expensas faciendi in recuperatione: uel quia aliquod interesse damni, uel lucri cessantis patitur, & emptio fit ad instantiam uenditoris. Sic etiam docet Salon. 2. 2. q. 78. art. 2. contr. 17.

46 Si anticipans tui debiti solutionem minus soluis, vsura est Cai. in sum. ver. vsura implicita, vers. Tertius casus Silu. vbi supra vers. 3. S. Ant. parag. 4. Azor. q. 6. nisi id faceres, quia debitum non est liquidum, aut ratione interesse, quia cum haberes pecuniam negotiationi, aut frugiferorum emptioni destinatam, rogatu creditoris id facis Nau. vbi supra num. 230. Io. Med. vbi supra in fi. aut ratione absentiæ, & periculi, non ratione temporis id facis, quia verè pecunia præsens plus valet quem absens. Tolet. lib. 5. c. 31. Tertius potest minoris emere, si labor, impensæ, aut periculum subeunda sunt in recuperando capitali, aut ratione interesse Nau. vbi supra. Molin. disp. 361. num. 2. vt v. g. Si mihi stipendium debetur, & creditor timet aut non totum, aut non sine expensis, aut molestia se recepturum Sot. lib. 6. q. 4. art. 1. in solut. 3. Silu. vbi supra vers. 2. Obseruat autem Mol. centum ita debita aliquandó valere quinquaginta, & aliquando minus, pro quantitate eorum quæ timentur. Obseruat secundo quod si debitum creditori parum valeat, vt quia parua est spes recuperandi, alius autem sua industria, & fauore sperat se facilè recuperaturum, iustum illius pretium erit, quãtũ creditori valet, licet ille totum recuperet. Garz vbi supra num. 3. dicit seclusis periculis, impensis, &c posse redimi proprium debitum minoris, modò intra limites iusti pretij, vt si vendidisti viginti, quod erat summum, potes redimere pro 18 quod erat pium.

47 Emens à fure etiam bona fide, tenetur restituere vero domino etiam cum amissione pretij Caiet. in sum. ver restitutio cap. 1. Io: Med. de rest. q. 10. initio Sot. lib. 4. q. 7. art. 2. Molin. disp. 722. Alij, vt Nau. c. 17. num 9. Salon. 2 2. q. 62. art. 6. cont. 1. P. Nau. lib. 4. c. 2. dub. 3. docent ementem bona fide posse restituere furi, vt pretium recuperet. de quo fusè Rebell. p. 2. lib. 2. q. 9. Silu. rest. 3. q: 7. vers. 1. & alij, quos refert, & sequitur Less. lib. 2. c. 14. num. 22. dicunt non requiri bonam fidem, sed satis facere inducendo furem, vt verò domino restituat. Si tamen ex quacumq; causa recuperare non potest pretium, nequit alteri vendere, ne pretium ammittat,

sed

sed tenetur eo casu vero domino restituere, Less. vbi supra dub. 3. Azor. p. 3. lib. 4. c. 3. q. 1. Quòd si vendat, tenetur pretium domino restituere si rem ipsam recuperare nequit, Salon. vbi supra; Nisi vendiderit durante bona fide, etiam si pluris vendiderit, cum id sit fructus industriæ. Et si res ipsa vel consumpta sit, vel secundus emptor disparuit, vnde illa recuperari non potest, nihil tenetur restituere, cum res iam euinci non possit Molin. disp. 721. Idem cum res illa perijt etiam culpabiliter. Tenetur autem emptori de euictione si res extet. ibid sed non ratione rei acceptæ, sed ratione contractus Rebell. p. 1. lib. 2. q. 3. num. 3. Et contra Salon. loco cit. decet Molin. vbi supra num. 6. ad nihil teneri domino venditorem bonæ fidei, quia nec ratione rei acceptæ, nec ratione acceptionis, & quia inde non est factus locupletior: Si probabilis sit coniectura quod fur restituet verò domino, docet Couar. in reg. Peccatum p. 3. initio num. 3. posse furi restituere, aliàs minimè quod Salon. vbi supra intelligit de emptore malæ fidei, est enim velut fur, rem alienam inuito domino scienter contrectando. Reginal. lib. to 1. lib. 10. c. 5. q. 1. docet opiniones Soti, & Silu. esse probabiles v. infra cui restituendum num. 2.

48 Venditor quando teneatur de euictione, & quando non vide c. vlt. de vendit vbi Glo. & Aug. Barbos Couar. 3. var. res. c. 17.

49 Merces expositæ, etiam à necessitate coacto, viliori pretio emi possunt Cai. in sum. ver. Venditio Nau. c. 23. num. 79. Sot. lib. 4. q. 2. ar. 3. Salon. 2. 2. q. 77. ar. 1. contr. 6. & com.

50 Possum vendere triticum, & alia pretio nunc currente, licèt sciam propter aduentum multarum mercium breui minuendum pretium, nec teneor emptori denunciare S. Tho. 2. 2. q. 77. ar. 3, Arag. & Salon. ibid Sot. lib. 6. q. 3. ar. 2. in fi. Silu. ver. emptio q. 15. Ang. eo parag 26. Couar. vbi supra p. 2. parag. 4. num. 6. Mol. disp. 354. Menoch. de arbitr. casu 185. num. 22. Azor. p. 3. lib. 8. c. 23. q. 4. Less. lib. 2. c. 21. dub. 5. contra Io. med. de rest. q. 25. & probabilem dicit Conrad. de contract. q. 62. licet contrariam de iure veriorem affirmet. Idem dicendum si sciam Senatus decreto diminuendum pretium, vel mensuram, aut pondus, aut valorem monetæ Garz. c. 14. num. 8. Azor. & Less. vbi supra, licet Molin, loco cit contrarium dicat V. Cordub. lib. 1. qq. q. 14. Secus secundum eosdem si iam merces sint deportatæ, aut Senatus decreto iam immutatum pretium, vel mensura, me sciente, alijs verò ignorantibus. Item, secundum eosdem, possum locare domum communi pretio; licet scias decessu Curiæ breui mercedem locationis minorem futuràm, contrarium tamen docet Valent. tom. 3. disp. 5. q. 20. p. 4. ad 4.

51 Mercator infimo pretio vendens, sed partem mercis sibi retinens in compensationem pretij rigorosi, aut aliam compensationem faciens, restituere tenetur. Molin. disp. 351.

52 Tempore carestiæ compelli possunt habentes annonam vendere etiam pretio viliori Ias. in l. Nec mere. C. de liber. num. 3. Pan. in c. 1. de vend. & alij. Possunt etiam ad sterilitatem vitandam cogi mercatores alias regiones adire, vt emant frumẽta in communi vendenda, & alij ad mutuandam pecuniam. Silu. ver. Emptio q. 5. Pan. vbi supra V. Couar 1. var. res. c. 3. num. 5. & lib. 3. c. 14. num. 2. vbi docet eo casu taxandum esse pretium à Principe, vel Magistratu.

53 Principe indigente potest Ecclesia cogi rem suam permutare, si quod Principi expedit euidens est, & Ecclesia non damnificatur, hoc enim est priuilegium Principis, & sufficere debet Ecclesiæ, quod aliunde habeat tantundem. Non tamen potest cogi per Principem secularem, sed per Ecclesiasticum c. 1. de rer. permut. vbi Boich, & alij ab ipso relati, & Panor V. Ancar. in d. c. 1.

54 Quibus casibus cogatur quis rem suam vendere, vide apud Couar. num. 3. & & apostill. ad Pan. in c. 1. de empt.

55 Cum aliquid pluris vendis iusto pretio ratione damni emergentis, aut lucri cessantis aut affectionis, &c. teneris emptorem monere

monere idcircò te pluris vendere, alioqui iniustitiam committis: fortè enim emens intendit res tuas, non damna emere Sot. lib. 6. q. 1. ar. 3. & q. 3. art. 1. Molin. disp. 3<8. num. 7. Nau. c. 17. num. 211. & c. 23. num. 82. Garz. c. 10. condit. 3. & 7. Aragon. 2. 2 q. 78. ar. 2. Valent. to. 3. disp. 5. q. 10. p. concl. 4 Rebell. p. 2. lib. 9. q. 8. num. 4. vbi docet non posse mercatorem pacisci de lucro cessante, nisi quando in præsenti numerata pecunia eras venditurus, sed gratia ementis, illi creditò vendis.

56 Res ab alio empta ex pecunia mea, non est mea, ideoq; eam vendicare non possum, l. Si ex ea pecunia C. de rei vendic. intellige, nisi mandato, aut nomine meo empta sit; aut nisi pecunia sit Ecclesiæ, aut pupilli, aut militis Silu. ver. Emptio q. 22.

57 Non licet vendere Iudæis agnos; ramos, &c. quia præsumendũ est Iudæum illa emere ad suos ritus, & festiuitates Rosell ver. Iudæus parag. 2. Rebell. p. 2. lib. 9. q. 18. sect. 3. in fi. Licere, si bono fine vendas, asserit Ang. ver. infidelitas parag. 2. Adde primo cum Silu. eo q. 4. & Nau. de Iudæ. cons. 1. licere ex causa rationabili, puta ex magna necessitate, aut vtilitate, quia ad hoc sunt parati, vt cum ab vsurario accipio mutuum sub vsura Adde secundo cum Caiet. 2. 2. q. 10. art. 4. & q. 147. art. 4. & q. 160. ar 2. ad 3. modò abusus ille tolleretur ab Ecclesia, & vendas, non eo animo, vt alicui peccato seruiant, sed tantum vt res tuas vendas. Addit Azor. p. 2. lib. 12. c. 18. q. 10. etiam si scias emi ab infideli ad cultum infidelem; si res sunt communes, & indifferentes. Sed q. 9. clarius docet, quod si vendas ijs, quos credere debes malè vsuros, emiq; ad malum vsum, peccas, cum consentias illorum peccato. Si verò promiscuè vendas ijs, quos probabiliter vides aut putas ad malum vsum emere, peccas: secus, si dubium, aut incertum sit, an emptor ad bonum, vel malum vsum emat, Nemo enim præsumendus malus, nisi constet sic etiam Conrad. de contract. q. 53. in fi. Clarius Salon: 2. 2 .q. 77. ar. 4. contr. vlt. si rerum indifferentium abusus sit tantum in damnum ipsius abutentis, non peccas res huiusmodi vendens, & sic non peccas vendens Iudæis agnos, &c. si verò sit in damnum tertij, vel probabiliter dubitetur, peccas mort. cum tenearis ex præcepto charitatis vitare damnum proximi. Egò verò censeo peccare contra iustitiam, & consequentur teneri ad restitutionem, quia concurrit ad damnum non solum tâquã non impediens, sed tamquã ministrans materiam proximam. Si tamen ad sit iusta causa subministrandi huiusmodi indifferentia, & talis, quæ meritò præferri possit damno alterius, non peccas, nec teneris restituere. fusè, & optimè Sanchez in sum. lib. 7.

58 Si vendita res euincatur, idem si interposito Iudicis decreto, ab emente, aliouè titulo possidente auferatur, tenetur venditor de euictione, idem tenetur proprijs expensis rem illam tueri, & defendere. Fallit tamen primo si emptor non denuntiauit venditori litem motam. Secundo si emptor à Iudice vocatus contumaciter abfuit. Tertio si per iniuriam sententia lata fuit contra emptorem. Quarto quando emptor compromisit, & contra ipsũ lata fuit sententia. Quinto Quando emptor nõ vsu cæpit, cum posset. Sexto quando scienter emit rem alienam, nisi de euictione specialiter sibi cauerit. Septimo si aliquid casu contingat Octauo quando per speciale pactum venditor cauit se nolle teneri de euictione, vt si dicat se nolle teneri, si res euincatur à certa persona, vel in causa certa: secus si generaliter tantum pactum fecerit; tunc enim eo non obstante, tenetur venditor Silu. ver. emptio q. 27. Ang. eo parag. 21. Molin. de contr. disp. 380. num. 11. Azor. p. 3. lib. 8. c. 30. Immo Fel. in c. Si diligenti de for. comp. num. 23. docet regressui contra venditorem de euictione renuntiari non posse, per Glo in l. Non dubitatur C: de euict. licet Io. And. à Fel. relatus limitet dictum Glo. vbi venditor scienter occultauit vitium rei, aliàs non.

59 Mercator nollens mutuare, si petenti mutuum vendat merces summo pretio, statimq; rogatus emat infimo, non peccat,

sunt

fint enim ibi duæ venditiones iusto pretio factæ Nau. in man. c. 23. num. 90. P. Nau. de rest. lib. 3. c. 2. num. 170. Less. lib. 2. c. 21. dub. 16. qui tamen docent dissuadendas esse huiusmodi emptiones propter periculum scandali, & propriæ infamiæ. Eandem sententiam tenet Reginald. lib. 25. num. 296.

60 Emens à Turcis, aut Piratis, quæ ipsi à Christianis surripuerunt, potest sibi retinere, nec tenetur ea priori domino restituere Rosel ver. Bellum num. 29. Azor. p. 3. lib. 4. c. 4. q. 12.

61 Emens tempore messis, aut vindemiæ, aut alio, quo rerum est abundantia, tantam eorum copiam in aliud tempus conseruandam, quo carius vendentur, vnde in Republica caritas oriatur, peccat mort. Nau. c. 23. num. 91. Silu. ver. emptio q. 10. Angel. ver. negotiatio num. 3. Sot. de iust. lib. 6. q. 2. art. 2. Io: Med. de rest. q. 36. Less. lib. c. 21. num. 150. An verò contra iustitiam, vt propterea restituere teneatur? Med. Silu. & Ang. affirmant, quando fuit causa augumenti pretij, quod alias non fuisset. Negant verò Less. & Rebell. p. 2. lib. 9. cap. 18. sect. 4. At Molin. de iust. tract. 2. disp. 34. num. 5. duo dicit. Primum nullum esse peccatum, si iusto pretio emāt, & retendant; modo singulis de Republica impedimento non sint, quominus tempore abundantiæ sibi necessaria emant, & copia earum rerum, quas emunt tanta non sit, vt propterea earum pretium augeatur. Secundo non teneri huiusmodi inducentē caritatem aliquid restituere, quia non peccauit contra iustitiam; vtitur enim iure suo, intra iustitiæ limites emendo tempore abundantiæ iusto pretio alijs de Republica ex iustitia minimè debita. Et in hoc etiam expresse consent Less. loco cit.

CENSVS.

1 EST ius exigendi pensionem in fructibus, vel pecunia ex re vtili alterius Sot. de iust. lib. 6. q. 5. art. 1. Nau. de vsur. num. 69. vel vt definit. Salon. 22. tract. de censib nū. 3. Est cōtractus emptionis & vēditionis, in quo reddita pecunia tāquam pretio emitur, & venditur ius percipiendi aliquem annuum redditum, re aliqua ad securitatem illi subiecta. Ideò autem hic Autor dicit, re aliqua, &c quia cēset obligationem in censu esse personalem. Est verò contractus innominatus do, vt des Garz. de contrac. c. 29. num. 5.

2 Cēsus ex modo, quo instituitur diuiditur primo in reseruatiuū, & consignatiuū Sot. vbi supra Salon. art. 1. Cōrad. de con. trac. q. 12. Reseruatiuus est cum quis cōcedit aliquid alicui quoad omne, quod potest concedere, reseruata sibi annua mēstruaue pensione, quæ modica solet reseruari in memoriam antiqui dominij, & beneficij collati, transferturq; non solum vtile dominium, vt in emphyteusi, sed etiam directum. Consignatiuus dicitur, quod consignatur, constituitur, ac exhibetur in rebus eius, qui illum constituit, manente vtroq; dominio penes ipsum concedentem, qui si pretio concedatur, erit vera emptio. potest verò concedi alijs titulis, vt permutatione, donatione, in recompensationem, &c.

3 Diuiditur secūdo ex parte rei, cui imponitur. qua ratione est triplex, realis, personalis, & mixtus. Realis est, qui in aliqua re ita est collocatus, vt in illa, & ex illa debeatur. Personalis duplex, vel personalis simpliciter, cui nulla respondet obligatio realis, eò quod sola persona sit obligata vel personalis non merè, quando vltra personam est aliquid obligatum, tamquam hypoteca ad censum, illiusque assecurationem. Mixtus est quādo obligationi reali adiungitur obligatio personalis.

4 Diuiditur tertio ratione rei, in qua pensio reddenda est, in fructuariū, vel pecuniarium. Ille est cum pensio redenda

est in fructibus; & hoc vel certè, ac determinatè, vt cum certa fructuum quota assignata est, vel incertè, vt cum quarta, vel quinta pars fructuum colligendorum assignatur. Pecuniarius est, quando pensio soluenda est in pecunia.

5 Diuiditur quarto ratione durationis, qua ratione alius est redimibilis, vel ad tempus determinatũ, vel perpetuo. Alius est irredimibilis, alias est ad vitam ementis, aut vendentis, aut alterius, vel etiam plurium, siue simul, siue successiue, qui Vitalitius dicitur: qui si realis sit, licitus est, iustumque illius pretium taxandum est prudentis arbitrio, attenta ætate, complexione, & periculis vitæ eius, pro quo vitalitium emitur, descendendo de pretio, quo in eadẽ regione iustè emeretur census realis perpetuus. Si verò sit personalis, eius pretium taxandum est attendendo ad vltimum terminum, quo moraliter, & naturaliter peruenire potest vita eius, in qua conceditur sumendo dimidium annorum à die, qua vitalitium incipit vsque ad terminum illum, ita vt pretium illius adæquet in quantitate pensiones omnium illorum annorum. Si alio modo fiat, censet Molin. disp 381. esse vsuram, & prohibitos per Bullam Pij V. Alij verò docent licitum esse, licèt pensiones excedant. Sic Less. lib. 2. c. 22. num. 20. & Garz. de contrac. c. 29. num. 4. dicens hunc censum iustificari propter periculum, cui vterq; contrahentium sic exponit, si tamen periculum sit æquale. Vnde infert iniustum esse, si à sene, vel infimo, qui ad decennium tantum probabiliter sunt victuri petas mille pro pensione annua decem, cum maxima sit inæqualitas. Constituenda igitur pensio talis, vt vterq; subiaceat periculo lucrandi, vel admittendi V. Azor. p. 3. lib. 10. c 17. q. 6. & seq. Nau. de empt. cons. 20. Couar 3. var. res. c. 9 num. 7. Valent. to. 3. disp. 21 q. 22. punct. 5.

6 Ad iustitiam huius contractus ex Bulla Pij V. oportet rem, cui census imponitur, esse ex natura sua frugiferam, immobilem, aut pro immobili habitam, & nominatim certis finibus, idest limitibus designatam: totum pretium recipi in celebratione instrumenti, non autem prius, & numerari coram Notario, & testibus: non posse augeri, aut minui pretium, aut censum augeri: perire censum pro rata re pereunte, aut sterili facta: posse redimi semper eodem pretio, denutiando per bimestre; & post denunciationem posse etiam ab inuito intra annum repeti, si res censui subiecta vendenda sit, præferendus dominus census eiq; explicandæ omnes rei vendendæ conditiones, & integrum mensem expectandus: Non posse creari censum super eadem re, aut super quacunq; alia in fauorẽ cuiuscũq; personæ pro pẽsionibus non solutis, aut in futurum non soluendis. Non obligari ad aliquod interesse, aut onera ante solutionem, aut pœnam in casu, in quo aliàs non tenebatur. Solutiones anticipatas fieri, aut in pactum deduci non posse: conuentiones directè, aut indirectè obligantes ad casus fortuitos eum, qui alias ex natura contractus non tenebatur apponi non posse.

7 Pretium census non potest ab inuito repeti ex Bulla cit. Fallit primo quando debitor census denuntiauit creditori futuram illius redemptionem iuxta Bullam Secundo quando ignorante, & non consentiente emptore, census impositus est super re aliena, tunc enim cogitur venditor vel pretium restituere, vel rem propriam liberam subijcere etiam non secuta euictione. Rota coram Seraph. p. 1. decis 321. Tertio quando census impositus fuit super re subiecta fidei commisso, & restitutioni subiecta Rota coram Pegna in vna Romana census: aut super re feundali, aut emphyteutica, de quo infra, nam aperto feudo resoluitur contractus Less. de iust. lib. 2 c. 24. dub. 12. Quarto quando dominus fundi censualis dolo, & fraude fundum destruxit, ac penitus infructuosum reddidit Less. vbi supra num. 91. Quinto quando domino census non fuerunt adimpleta promissa tempore constitutionis census circa dationem fideiussoris, & similium; tunc enim petitur capitale, non

VB

vt pretium, sed vt interesse, Gratian. discep. for. c. 301. num. 6. Sexto quando inter partes conuentum est sub iureiurando, vt non soluente ipso venditore censum tempore debito, possit dominus census repetere sortem principalem, Rota coram Pegna in vna Vrbeuetana census 31. Maij 1581. Septimo quando inter venditorem, & fideiussorem pactum fuit, vt venditor teneatur infra certum aliquod tempus censum redimere; transacto enim eo tempore potest venditor à fideiussore compelli ad redimendum Cencius de censib. p. 2. c. 1. q. 3. ar. 8. num. 52. Octauo quando contractus ab initio fuit nullus, & inualidus Rota corã Pegna in Romana census 18. Iunij 1593. Nono quando prædium censui subiectum emptum erat cum pacto de retro: facta enim retrouenditione euanescit census, sed venditor tenetur ad pretij restitutionem. Vltimo quando dominus census emit prædium, tunc enim potest liberè pretium repetere Cenc. p. 3. c. 1 q. 5. Vide eundem vbi supra q. 5. art. 4.

8 In censu creando pro assignanda dote, necessariam non esse pecuniæ actualis numerationem coram Notario, & testibus, vbi pecunia ad manum haberi non potest, declarauit Pius V. an. 1570. vt in Bull. nouo post bullam de censib.

9 In contractu census iuxta Bullam Pij V. de substantia contractus esse tantum creationem super re immobili certis finibus designata, & in pecuniam numerata; cetera verò tamquam accidentalia vitiari, non vitiare contractum censuit Rota coram D. Coccino apud Farin. p. 1. decis 674. vbi num. 5. quòd prohibitio Bullæ Quòd debitor census non teneatur ad damna, & interesse intelligitur de interesse extrinseco, non intrinseco. Et num. 4. quòd pactum de redimendo censum per emptorem factum in euentum quod venditor esset morosus in solutione, non improbatur; si simpliciter est adiectum, quia contractus est purus, licet sub conditione resoluendus. Vide locum.

10 Vt census redimi possit ad voluntatem emptoris, an liceat ex natura rei Negant Sot. lib. 4. q. 5. ar. 3. Azor. p. 3 lib. 10. c. 17. q. 4. Nau. de vsur. num. 22. & alij. Non pugnare asserunt alij quos refert Azor. loco cit. Certè post Bullam Pij V. illicitum est.

11 Si res in qua census est collocatus, non producat fructus consuetos ex sterilitate, aut alio casu fortuito, sed longe pauciores, debetur integra pensio ex ijs fructibus, si sufficiant, etto domino rei nihil remaneat Nau. de vsur num. 117. Molin. disp. 291. Idem si bello, peste, aeris intemperie, hostium incursu vno, aut pluribus annis nullum fructum reddit, quia non emuntur fructus, sed ius eos percipiendi. Corad. de contract q. 8. concl 12. Io. Med. de reb. per vsur. acq: q. vlt. Azor. p. 3. lib. 10. c. 6. q. 5. de censib. secus si dicta impedimenta præcedant quia tunc habenda est tamquam res infrugifera, si sint crebra, & perpetua. Azor. q. 4. Si verò res in parte pereat, aut perpetuò infructuosa reddatur, saltem debetur pensio pro rata eius, quod ex illis remanet, esto plures fructus ferat quàm qui ad integram pensionem sufficiant. Nau. & Med. vbi supra Contrarium tamen tenuit. Rota coram Card. Mellino 30. oct. 1602. vt testatur eadem Rota in vna Romana fideicom. apud Farinac. p. 1. decis 232. nempe non esse curandum, si pars fundi censualis perierit, modo fructus illius partis, quæ remanet, sufficiant pro solutione census.

12 Oportet fructum non esse minorem censu, alioqui esset vsura, sicut emere pecora ab eo, qui non habet Nau. de vsur. num. 79 & de empt. cens. 18. Tolet. lib. 5. c. 47. Garz. c. 28. num. 4. Ang. vsura 1. parag. 78. Silu. vsura 2. q. 12. Azor. vbi supra q. 1. quicquid Sot. vbi supra in contrarium dicat, ea ratione quod ematur ius ad fructus, non ipsi fructus. Attendenda regionis consuetudo Gratia. discep. for. c. 141

13 Vbi Bulla Pij V. non est recepta, licere censum super persona, modò sit vtilis, & frugifera, asserunt Sot. lib. 6 q. 5. art. 1. Salon. de censib. art. 3. contr. 4. Tolet.

4. Tolet. vbi ſupra. Negant S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 8. parag. 10. Ang. vſura 4. parag. 78. Nauar. vbi ſupra num. 81. Couar. 3. var. reſol, c. 7. num. 5. Azor. p. vbi ſupra c. 5. q. 1. Leſſ. lib. lib. 2. c. 22. num. 18. Vide Molin disp. 387. Rebell. p. 2. lib. 10. q 3.

14 Non poteſt cenſus conſtitui ſuper duobus, tribuſuè prædijs, ſi vnum ſufficiat; id enim videtur prohibitum per Bullam cit. licèt non ſit contra naturam contractus, ſi ita in pluribus prædijs conſtituatur, vt vno pereunte, pereat cenſus pro rata Azor. vbi ſupra q. 6. Dicendum tamen vt ſupra num. 11. in fi.

15 Si cenſus perpetuus ſit, poteſt ſuper eo alius cenſus conſtitui; habetur enim inter immobilia Nau. de vſur. num. 87. Azor. vbi ſupra c. 7. q. 1.

16 Non poteſt nouus cenſus imponi ſuper eadem re. Quod ſi inſcio ſecundo emptore imponatur, tenetur venditor vtrumq, ſoluere nec ſecundus emptor tenetur reſtituere penſiones bona fide acceptas: ceſſante autem illa ignorantia, tenetur vel reſcindere contractum, vel primi emptoris conſenſum petere, ſi fundus vtriuſq; cenſus ſit capax Azor. vbi ſupra q. 2.

17 An vendi poſſit cenſus ſuper re emphyteotica, vel feudali, Gratian. diſcept. for. c. 43. num. 20. & c 926 num. 24. citato Follerio de cenſib. affirmat durante vita emphyteutæ, nam aperto fundo Domino, vel agnatis, omnes obligationes peribunt. ipſe tamen dicit hoc verum tantum de impoſitione cenſus ſuper fructibus, non autem in re emphyteotica cum hypoteca. Rota in nouiſſ. diuers. p. 1. decis. 480. Emphyteuta enim ſolum prohibetur vendere ius emphyteoticum, aut in alium transferre: quæ tranſlatio non fit per conſtitutionem cenſus ſuper fructibus, qui pleno iure ſunt ipſius emphyteutæ, & ideo valebat obligatio reſpectu perſonalis obligationis, non autem vt conſtituatur ius in re. Surd. de alim. q. 10. tit. 4. à num. 25. ad 34. Vlterius, dicendum, quod ſi emphyteuſis ſit hæreditaria, poteſt conſtitui cenſus ſuper fructibus, durante vita imponentis, quia hoc caſu volens ſuccedere debet eſſe hæres, qui tenetur ſatisfacere pro defuncto, cuius perſonam repreſentat, & ſic fructus ad eum pertinent ex perſona anteceſſoris. Gratian c. 43, cit. num. 15. loquens in ſpecie de feudo valere autem argumentum de feudo ad emphyteuſim docent idem Gratian. num. 12. & Surd. decis 188. num. 5. Cencius de cenſib. p. 1. q. 2. c. 2. ar. 3. duas contrarias opiniones conatur ſic conciliare, vt ſi directus Dominus in conceſſione expreſſè prohibuit alienationem, cenſus ſit ipſo iure nullus, quia tunc eſt etiam prohibita hypoteca, & obligatio rei emphyteoticæ. Si vero dominus directus contentus fuit ſola legali prohibitione, tunc ualidus eſt cenſus, ſed reſoluendus cum iure ipſius emphyteutæ iuxta Rotam pluries ita diſtinguentem, ut refert idem Cencius. Et in hoc ſecundo caſu dicendum id uerum eſſe, ſi ius empytheoticũ finiatur ex proprio iure domini directi, puta ob lineam finitam, uel ob lapſum temporis, uel ex delicto ipſius emphyteutæ: ſecus ſi res emphyteotica reuertatur ad dominium ex cauſa uoluntaria, ut ex donatione, uel uenditione ipſi domino facta, ſucceſſione ex teſtamento, uel ab inteſtato, uel aliter, ut multis cit. docet idem Cencius ubi ſupra num. 9.

18 Idem de clerico ratione beneficij & de marito reſpectu rei dotalis. Ille quidem, quia cum fructus beneficij, reſpectu, illius, perpetui non ſint; non dicitur cenſus conſtitui ſuper re pro immobili habita. Maritus uerò, quia ſine uxoris conſenſu, non poteſt fundum dotalem obligare, Azor. p. 3. lib. 10. c. 5. q. 5. & 6.

19 Nec Vſufructuarius ſuper Vſufructu Riccius p. 2. decis 74. Intellige ſuper Vſufructu formali, idem ſuper iure utendi, fruendi, &c. ſecus ſuper commoditate percipiendi fructus durante iure ipſius Vſufructuarij. Cencius aliòs referens de cenſib. p. 1. c. 2. q. 3. art. 3.

20 Nec fideicommiſſarius ſuper re ſubiecta fideicommiſſo. ſuſtinetur tamen in præiudicium eius, qui cenſum impoſuit, licet cenſus nullus ſit, Rota coram Gipſio, & coram Ludouiſio apud Cencium decis 59. & 60. Gratian. c. 175.

21 Re censui subiecta legata, ones, soluendi censum transit ad legatarium pro censibus decurrendis: onera enim realia semper transeunt cum re legata & ad personas, quæ huiusmodi res possident: secus in censibus decursis ante mortem Testatoris, aut in legato facto fauore piæ causæ, vt pro missis dicendis, tunc enim præsumptio est, quod voluerit Testator rem illam legare Ecclesiæ Gratian. alios referens, & de communi asserens discep. for. c. 611. à num. 1. ad 8.

22 Emens censum super re aliena, ignorans huiusmodi defectum, potest exigere pensiones pro tempore ignorantiæ: debet enim sic ignorans à damno excusari c. 1. de constit. imo potest venditorem compellere ad pretij restitutionem Nau. de vsur. num. 118. q. 16. & seq. Molin disp. 394 Azor vbi supra c. 7. q. 7. Gratian. discep. for. c. 175.

23 Si emptor census pecuniam non habens alium rogat, vt pecuniam sibi det, quam venditori numeret, pollicitus se statim eam redditurum, quia in id consentit venditor, simulatè, & fictè soluit; non enim censetur solutum, quod statim recuperatur l. Qui sic soluit ff. de solut. Secus dicendū si emptor mutuo accipiat, vt soluat, quia tunc de suo soluit. quare modò pactum nō sit de statim restituenda, vera est solutio. Idē dicendum cum venditor census debitor emeritus, accipit quidem totum pretium, sed cum pacto statim restituendi quod debebat; nam perinde est, ac si pretium non soluat, si ea pactione det, vt statim recuperet, In hoc tamen postremo contrarium verius docent Nau. de vsuris num. 88. Molin. disp. 390. num. 2.

24 Emens censum tutus est in conscientia, si verè iustum pretium soluit, licet non in præsentia Notarij, & testium, nec in pecunia numerata, sed per liquidi, & iusti pretij recompensationem, vel sine fraude in mercibus, quas tunc venditor census emere volebat Nau vsur. num. 88. & 121. Bonsign. trac. de cabib. à num. 5. Salon. de casib. art. 3. contr. 8. Azor. p. 3. lib. 10. c. 8. q. 6. lib. 2. c. 22. num. 80. Roder. in Bullam cruc. trac. de censib. condit. 3. & 4. vbi concl. 5. negat in mercibus, &c. Alij tamen docent id iam non licere post Bullam Pij V. Sic Molin. vbi supra in fi. B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 26. Garz. c. 28. num. 11. Ban. 2. 2. q. 78. ar. 4. dub. 5. Valent. to. 3. disp. 5. q. 25 p. 2. Nau. sibi contrarius de emp. cons. 13. Vtrumq; probabile.

25 Census debitorius idest cum venditur fundus domus, vel alia res frugifera, & quia non statim soluitur pretium, sed venditore consentiente, differtur in aliquot annos interim contrahentes simul conueniunt, vt quandiu pretium non soluitur, emptor eandem, vel similem pensionem venditori persoluat, quam redditurus esset, si ex eo pretio fuisset census super ea re constitutus, iniquus est. Silu. vsura 2. q. 11. dicto 2. Salon. alios referens vbi supra art. 6. num. 3. Pan. uol. 1 cons. 5: Couar tamen, & alij quos refert. 3. var. res. c. 4. num. 5. & 6. & c. 11. num. 5. huiusmodi contractum probant, & vt licitum multis defendunt, & fatetur Salon. à multis Theologis approbatum Roder. in Bulla cruc. tract. de censib. condit. 4. in fi.

26 Debens centum v.g. potest constituere censum super bonis suis, illumq; creditori in solutum dare, modò verè debita sint, & ex iusto contractu, cesset q; fraus Salon. contrau. 8. cit.

27 Pretium census est, quod consuetudine, aut communi vsu fori, sine dolo receptum est, vbi lege non sit taxatum S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 8. parag. 14. Sot. lib. 6. q. 5. art. 3. in fi. Couar. 3. var. res. c. 9. 10. Nau. de vsur. num. 104. Tolet. lib. 5, c. 47. V. Salon. art. 3. cit. contr. 9.

28 Ad vitam ementis solent dari octo pro vno, atq; adeò pro centum aureis emitur census circiter duodecim Couar. vbi supra c. 9.

29 Emere potes censum duodecim, & quatuordecim pretio centum cum pacto redimendi perpetuo, qui sine illo vale-...centa, & amplius Nau. in man. c. 23. num.

c. 23. num. 86. per extrau; 1. & 2. de empt.

30 Non est necesse pretium census numerari coram Notario, & testibus, sed satis est, si coram eis soluatur pretium, quia nihil fit in fraudem legis Azor. p. 3. lib. 10. c. 8. in fi.

31 Iniquum est pactum, vt pensiones anticipatè soluantur, quia verè non emeretur census iusto pretio. Si enim emas decem pro centum; si decem statim soluantur, certè non dantur nisi nonaginta. Tolet. lib 5. c. 48. in fi. Salon. vbi supra contr. 12. Azor. vbi supra c. 9. Less. lib. 2. c. 22. num. 81. Si tamen anticipata solutio fiat ex liberalitate, sustinetur. Rota coram Card. Lanzeltoto, quæ est 95. post tractatum Cencij de censib. & docet idem Cencius p. 2. c. 1. q. 3. ar. 2.

32 Ad tributa, quæ soluuntur pro ratione bonorum cuiusq; aut pro quantitate redditu um prædiorum, ex quibus tributa exiguntur, tenetur etiam dominus census pro rata, & quantitate iuris, quod habet ad fructus eius prædij Mol. disp. 391. Alij tamen vt Nau. de vsur. num. 132. Bonins. gn. de censib. num. 22. Azor. vbi supra c. 15. docent ad venditorem, non ad emptorem census spectare solutionem dictorum tributorum, quia cum sit onus prædio impositum, pertinet ad dominum prædij.

33 Posse in censu fideiussorem accipi non tantum pro euictione, sed etiam pro solutione pensionis, docent Nau. de empt. cons. 18. & de vsur. num. 77. per c. si de empt. Valent. to 3. disp. 5. q. 22. punct. 6. vers. quarto sequitur. Molin. vbi supra. Garz. verò c. 18. docent quatuor modis posse fideiussorem accipi, primo vt deficiente fundo fideiussor soluat, & hoc non licet. Secundo vt non soluente censualista, possit ad fideiussorem recurri. Tertio rem censuatam esse ipsius censualistæ, & talem, vt onus pensionis sustinere possit. Quarto vt tutus sit de damnis, quæ posset incurrere, qui censum emit, vt quia fundus fortè non est liber: & hæc tria licent, sunt enim de natura contractus idem docent Lopez instruc. lib. 1. c. 57. Salon. vbi supra contr. 14. num. 1. Reginald. lib. 25. num. 417.

34 In censu fructuario potest emptor tuta conscientia percipere fructus in mensura, & quantitate conuenta, licet in pretio plus notabiliter creuerint, quam tempore contractus: Nam etiam si tempore venditionis eorum pretium esset valde diminutum, non ideo obligandus venditor ad aliquid restituendum Nau. de vsur. num. 119. Azor. p. 3. lib. 10. c. 20. q. 3.

35 Licitum est pactum, vt non redimatur nisi totum simul Sot. de iust. lib. 6. q. 5. ar. 3. concl. 4. Immo, seclusa consuetudine, non potest venditor inuito emptore per partes redimere Roder. in sum. p. 1. c. 44. concl. vlt. Reginald. lib. 25. num. 424. nisi in pactum deducatur Molin. disp. 363. & concedunt Nau. de vsur. num. 78. & Sot. vbi supra concl. vlt. modò pro eo grauamine redimendi totum simul augeatur pretium census. Certè Pius in sua constitutione huius conditionis non meminit. Nec Martinus V. & Calixtus III. dicunt esse necessariam, sed tantum approbant appositam in contractibus sibi propositis, oppositum non damnantes Tolet. lib. 5. c 45. in fi. Salon. de censib. art. 3. controu. 1. Et cum alioqui, & naturæ contractus, & communi Doct. doctrinæ magis consentaneum sit non nisi toto simul pretio reddito redimi posse, id omnino tamquam probabilius tenendum est, nec admittenda compensatio, de qua Sot. & Nau. sic Rebell. p. 2. lib. 10. q. 6. difficul. 5.

36 Licitum est pactum, vt si non redimatur intra certum tempus, sit perpetuus, & quod non possit intra certum tempus redimi, modò pro eo grauamine pretium augeatur. Sot. vbi supra concl. 3. Tolet. lib. 5. c. 48. quòd tamen Molin. disp. 395. num. 6. licet ex natura contractus dicat fieri posse; vbi tamen Bulla Pij V. recepta est, docet esse illicitum, cum statuat Pontifex posse quocumq; tempore redimi, etiam immemorabili præscriptione non obstante, Azor. vbi supra c. 17. q. 5. relatis varijs Doct. sententijs dicit non esse huiusmodi pactum in Republica permittendum.

37 Bulla Pij. non includit census reales perpetuos ante ipsam factos, nec alios redimibiles per viam legati, fidei commissi, vel alterius vltimæ voluntatis; nec factos per contractus gratuitos, vt donationis. dotis, sponsalitiæ largitatis, donationis alicui Ecclesiæ, aut Capellæ ad aliqua officia celebranda: sed solum includit census, qui fiunt per emptionem, & venditionem aut alium contractum æquipollentem, ob quē alteri constituit censum in re sua ob aliquod pretium. Nau. de vsur. num. 98. Molin. vbi supra num. 8.

38 Census irredimibiles secundum regulas Bullæ prædictæ constituendos esse docet Molin. loco cit. in clausulam 9. Sed id negat Nau. vbi supra, & de empt. cons. 11. Si legitimè sint constituti, qui scilicet longe maiori pretio, quam redimibiles constituuntur, eò quòd nulla penitus redimendi facultas fiat venditori. Tolet. verò lib. 5. c. 43. & seq. Boninsign. de censib. num. 8. Molin. vbi supra Garz. c. 18 num. 13. volunt post dictam Bullam, vbi vsu recepta est, constitui non posse huiusmodi census irredimibiles per clausulam 9 irritantem pacta directè, vel indirectè redimendi facultatem auferentia.

39 Non obstante dicta Bulla licitus est census in foro conscientiæ, cum pacto redimendi ex vtraque parte: id enim sentiunt grauissimi Doctores. vt Io. Med de vsur. q 15. vers: quibus non obstantibus. Maior. Gabr. & Conrad. relati à Valent. to 3. disp. 5. q. 25. p. 2. Glo. 3. Anchar. in c. Illo, vos. de pignor. in fi. vbi Pan. num. 2. Imola, & alij; & nouissimè id approbatum esse Romæ à plerisq; Theologis se præsente asserit Valent. Licet dicant non suadendum propter periculum. Pretium verò huiusmodi census, ubi lege, aut consuetudine non est taxatum, esse potest idem met, quod in censu redimibili ex parte uenditoris tantum. V. Valent. loc. cit. Azor. p. 3. lib. 10. c. 17. q. 7. Reginald. lib. 25. num. 416.

40 Etiam si conuentio præcesserit de soluendo interesse, &c. tenetur tantum ad damnum emergens, & alia damna post moram. Nau. de usur. num. 93 At Azori ubi supra c. 13. q. 1. & 2. uerius censet prohiberi tantum per Bullam Pij V. pactum obligans morosum: non uerò ne creditor possit uia Iudicis obtinere id omne quod sua interest, quod sibi in tempore non fuerit satisfactum.

41 Vbi Bulla prædicta non est usu recepta, debetur census etiam re subiecta pereunte; obligatio enim est personalis, bona uerò assignantur pro securitate Sot. lib. 6. q. 5. ar. 1. Couar. 3. uar. resol. c. 7. num. 5. Salon. ubi supra ar. 3. controu. 18. contra Nau. de usur. num. 115. q. 19. Fallit tamen in tribus casibus. Primo quando census est solum fructuarius. Secundo quando uenditor cum emptore conuenit se obligare tantum rem illam censui suppositam, eiusq; fructus. Tertio quando uenditor census rem suppositam alteri uendidit, cōsentiente Domino illius census Salon. cit.

42 Qui seruatis conditionibus de iure naturali ad iustitiam census necessarijs, eum emit, licet alias à Pio V. positas ommittat, addatq; contrarias iuri tamen naturali non repugnantes, tutus est in conscientia: potest enim constitui census super omnibus bonis, &c.

Census cōstitutus cum expressa protestatione quod contrahentes intendunt constitutionem Pij V. obseruare, & non alias, aliter, nec alia modo contrahere: quodcunq; pactum fuerit appositum contra tenorem ipsius const. habetur pro non apposito in instrumento: Rota coram Orano 13. Nou. 1589, & coram Mantica decis. 302.

LOCATIO

CONDVCTIO

V. Commodatum. Culpa. Dominium. Emptio. Furtum. Emphyteusis.

1 LOCATIO est personæ, vel rei ad usum facta concessio mercede

cede in pecunia numeranda Sil. ver. locatio.

2 Condnctio est personæ, vel rei ad vsũ acceptio interueniente pecuniaria mercede. Silu. vbidem.

3 Extrau. Ambitiosæ de reb. Eccl. non al. vbi agit de non locanda re Ecclesiæ vltra triennium nõ est vbique recepta quoad poenas extrinsecas excommunicationis, priuationis, &c. sed in multis locis quoad poenas nullitatis contractus, quare seruandas esse locorum consuetudines docet Nau c. 27. num. 149. excom. 52. Sunt qui putent dictam Extrau. intelligi de locatione rerum, vt agri, domus, &c. non verò de locatione fructuum, hanc enim fieri posse ad vitam. sic multi, quos refert, & sequitur Sanchez in sum. lib. 7. c. 11. q. 3. & lib. 9. c. 2. q. 7. Azor. p. 3. lib. 8. c. 3. q. 5. Nisi consuetudine receptum sit, ne Clericus beneficij sui fructus vltra triennium locet Barbos. uerò ad d. Extrau. docet per eam prohiberi etiam locationem fructum ultra triennium. In quam sententiam plurimos congerit.

4 Requiritur in locatione rei ecclesiasticæ solemnitas; nisi res sit solita locari; Et dicitur solita locari quando præcessit vnica locatio solemnis, & valida; uel hac deficiente, adsunt duæ locationes cum spatio quadraginta annorum. Rota in una Zamorensi Castri, ut refert Rubeus p. 1. singul. Rotæ decis. 434. ad Seraph. Quaranta uer. Alienatio num. 4. & quod res sit modica, ut ibi. V. Clem. 1. de reb. eccl. non al Silu. uer. locatio q. 2. Ang. eo parag. 2. Per lapsum uerò triginta octo, uel quadraginta annorum cum continua quasi possessione, seu solutione canonis præsumitur beneplacitum Sed. Ap. ex Puteo de reb. Eccl. non al. & alijs pluribus. Rota in una Romana S. Laurentij in Damaso coram D. de Rubeis, & alij Neapol. Fundaci 1. Ian. 1576. quam ad uerbũ refert Quaranta uer. alienatio num. 46. uers. Vt huius articuli.

5 Si ex re Ecclesiastica unicus fructus tota triennio colligatur, potest ad nouennium locari Couar. 2. uar. res. c. 16. num. 6. Azor. p. 2. lib. 7. c. 10. q. 8. Ricc. in sua praxi decis 15, & ubi res est modica potest ultra triennium locari Ricc. decis 163.

6 Locatio rei ecclesiasticæ ad nouennium, cum pacto de renouanda locatione singulo triennio, non tenet, cum sit in fraudem legis, & in totum nulla est, etiam quo ad primum triennium Couar. ubi supra num 5. & 6. Ricc. resol. 106. Azor. ubi supra c. 5. & 6. Aug. Barbos. ad d. extrau Ambitiosæ Idem tenuit Rota coram D. Penna, ut refert Rubeus p. 1. singul decis. 215. eiusdem Pen. quam ad uerbum refert Farin. p. 1. decis. 30. Gratian. to. 1. discep. for. c. 162. num. 21. & to. 4. c. 715. num. 16. V. Molin. de contract. disp. 467.

7 Locatio rei ecclesiasticæ facta per Prælatum ad tempus à iure permissum nomine ecclesiæ, non potest per successorem retractari. Si tamen Ecclesia notabiliter læsa comperiatur, petere potest restitutionem in integrum. Secus si Prælatus, aut beneficiatus locet res suæ Dignitati aut beneficio deputatas ad proprios ipsius redditus, & sustentationem Couar. ubi supra num. 6. Molin. loc. cit. Glo. in c fi. Ne Præl. uic. suas.

8 Idem dicendum de Rectore Hospitalis, vel Ciuitatis, si ipsius uel Hospitalis nomine sit facta locatio Couar. loco cit. Azor. p. 3. lib. 8. c. 5. q. 5. Molin. ubi supra in fi.

9 Locatio rei ecclesiasticæ facta anticipata solutione, si sit in præiudicium successorum, nulla est. Conc. Trid. sess. 25 c. 11. de reform.

10 Locans domum meretrici in ea parte Ciuitatis, in qua huiusmodi mulieres à publica potestate permittuntur, aut etiam Vsurario, non peccat modò non eo fine locet, ut meretricentur, &c. sed tantum ut huiusmodi personæ in ea habitent. Valent. to. 3. q. de uendit. quæ est 20. p. 5. disp. 5. Nau. c. 17. num. 195. & de poenit. & rem. conf. 4. 5. & 6. Molin. disp. 500. Less. lib. 2. c. 24. num. 4. Et de Vsurario intellige, modò non sit alienigena, huic enim

prohibi-

prohibitum est locare domum c. 1. de vsur. in 6 Vide Sanchez fusius de hac materia differntem lib. 1. Sum. c. 7. præcipuè num. 20.

11 Conductor potest alteri æquè idoneo, & ad eundem finem locare rem conductam, nisi aliter sit conuentum l. Nemo C. locati Glo. in c. Inter dilectos, ver. locatio in fi. vbi Felin. num. 24. de fid. instrum Silu. ver. locatio q. 2. parag. 5. Idem potest scholaris, si socij consentiant. Fel. & Silu. vbi supra Pan. in d. c. Inter dilectos num. 17. Glo. Inst: de locati in fi.

12 Illicitum est rem aliquam locare abusuro ad mortale si ideò locetur, & cum rei locatæ vsus futurus est ad iniuriam læthalem proximi, etiam si locātis int enrio eam iniuriam & peccatum non attingat. In primo enim casu communicat alterius peccato, & ordinat actum ad finem mortiferum in. Secundo tenebatur sub mortali cauere, & poterat. Molin. disp. 500. Silu. ver. Locatio q. 3. dicto 5. Nau. c. 17 num. 125.

13 Locator si non impediatur casu fortuito, tenetur conductori ad omne interesse, nec mercedem consequetur. Silu. ver. Locatio q. 12. Ang. eo. parag. 16. intellige interesse etiam extrinsecum, idest quantum conductor lucraturus erat, si non locasset quoniam verè locator in causa damni fuit Molin. disp. 493. contra Greg. Lopez ibi citatum asserentem non teneri ad extrinsecum, nisi conductor esset mercator.

14 Vxor tenetur stare locationi rei dotalis factæ à marito constante matrimonio, si sit facta ad modicum tempus Silu. ver. Locatio q. 11. Ang. eo. parag. 20. Couar. 2. var. res. c. 15. num. 5. Communis tamen, vt ibi asserit Couar. asserit sufficere, si soluat interesse conductori, cum ea ratione seruet maritum indemnem, per l. si in quinquennium ff. sol. matr. V. Molin. disp. 492

15 Pupillus finita tutela tenetur stare locationi per Tutorem factæ l. Si tutela ff. de admin. tut Couar. Ang. & Silu. vbi supra. Si tamen minor sit notabiliter læsus conceditur restitutio in integrum. Molin. vbi supra num. 1.

16 Iurans non alienare, potest sine periurio locare ad longum tempus Cou. vbi supra c. 16. num. 9. Regulariter tamen secundum eum, prohibitus alienare censetur prohibitus locare ad longum tempus. Et ideò secundum Pan. in c. Intellecto de iureiur. num. 10. & Molin. disp. 466. num. 6. est periurus, & periurij poenas incurrit.

17 Alienum torquem bona fide possidens, & locans, non tenetur pretium locationis restituere, cum non torqui, qui est res sterilis, sed humanæ industriæ imputandum sit Nau. c. 17. num. 25. Silu. rest. 3. q. 9. in fi. Ang. ver. restitutio parag. 16. vers. Possessor. Sot. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 2. concl. 4. Teneri docent Roder. in sum. p. 2. c. 42. concl. 3. Azor. p. 3. lib. 4. c. 4. dub. 3. P. Nau. lib. 4. c. 1. num. 49. Less. lib. 2. c. 12. num. 114. Alij vt Couar. asserens de comuni 1. var. res. c. 3. num. 6. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 3. c. 14 num. 6. volunt teneri solum in quantum factus est locupletior. Mihi magis placet prima sententia, Nisi dominus fuisset locaturus

18 Singularis successor expellere non potest inquilinum, qui rem ipsam, vel omnia locātis bona habet hypotecata pro obseruatione contractus: sufficit verò hypoteca generalis Molin. disp. 490. num. 8. At secundum Couar. 2. var. res. c. 15, num. 3. Nisi expressè cautum sit de non alienando, non cogitur emptor stare locationi, sed soluitur hypoteca eo ipso, quod ipsi conductori soluitur interesse nisi pactum fuerit iuramento firmatum. aut hypoteca sit specialis. V. Capell. Tholos. cum ibi not q. 421.

19 Si res locata detur æstimata ad hoc, vt qui accepit eandem rem, vel eius pretium reddere teneatur, transit in venditionem. Si verò detur simpliciter æstimata, est locatio, datur enim æstimata, vt si culpa conductoris perierit, reddatur æstimatio. Azor. alijs cit. p. 3 lib 8 c. 11. q 8. Bart. ver. ibi relatus hanc regulam assignat: Si res detur æstimata per

contractum, cui non repugnet, vt dominium transferatur ad accipientem, vt si detur dos æstimata, hoc casu transit in venditam: Si verò repugnet transferri dominium in accipientem, vt in locato; tunc æstimatio non facit venditionem, sed tantum vt qui ex lata, vel leui culpa tenebatur, teneatur de leuissima, & qui de leuissima, teneatur de dolo. Et hoc placet etiam Io: Andr. & Pan. in c. 1. de commod.

20 Conductor tenetur de leui, non de leuissima, aut casu fortuito, nisi aliud sit deductum in pactum Molin. disp. 494. Tenetur de leui in parte pro ratione culpæ, & degraui, in totum Sot. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 2. concl. 4. Tenetur etiam de culpa suorum, atq; etiam externorum quos si duxit in prædium locatū, & domum, si vita, & moribus probati nō fuerint, & quos consideratus Paterfam. improbasset l. Videamus in princ. ff. loca. Azor p. 3. lib. 8. c. 7. de locato q. 4.

21 Cum timetur conductoris negligligentia res peritura, potest is cogi suscipere in se periculum; sed tunc imminuendum est pretium, quantum valet illa obligatio Io: Med. de rest. q. 38. causa 3. Azor vbi supra c. 12.

22 Conductor potest domo pelli ob nouam locatoris necessitatem habitandi, quæ non imminebat tempore locationis c. Propter parag. Verum de loca. Couar. 2. var. res. c. 15. num. 4. Item si peruersè ibi conuersetur, vt si admittat meretrices Couar. ibidem, & hoc casu nihil immunendum de pensione secundum Nau. c. 17. num. 194. Host. in d. c. Propter. Anger. ver. locatio parag. 13. Sed hoc non videtur sustinendum; quia potest Dominus agere contra inquilinum pro damno dato, glo. in d. parag. Verum, ver. peruersè. Et si locans malam conuersationem antea sciebat, expellere non potest conductorem Anchar. in d. c. Propter num. 12. Silu. ver. locatio q. 9. Nec cum domus est propè lupanaria posita l. Cum supra C. de remiss. lib. 12. Molin. disp. 493. Item si malè vtatur cædendo arbores, & tunc de pensione remittendum pro rata; sed aget locator pro damnis Nau. & Silu. vbi supra. Host. in sum. de loca num. 7. Pan. in 6. c. Propter num. 16. Ang. vbi supra. Item si canonem non soluit per biennium, nec moram purgauit celeri solutione parag. Verum cit. etiam si iurasset non expellere; habet enim is contractus tacitam conditionem, vt conductor per biennium non soluens expelli possit l. Quaro, parag. Inter locatorem ff. loca, & docent cit. Doct.

23 Famulo ægrotanti non debes stipendium temporis, quo ægrotauit l. Si vno anno parag. Item cum quidam ff. loca. Silu. ver familia q. 12. Nau. c. 17. num. 108. Pan. in c. 1. de cleric. ægr. num. 9. Couar. 3. var. res. c. 13. num. 8. V. Ias. in l. Diem functo ff. de off. Asseff. num. 47. & seq. Anchar. in c. 1. cit. Azor. vbi supra c. 14. in fi. Capell. Tholos. cum ibi not. q. 360.

24 Famulo suas operas locanti ad annum, & exactis sex mensibus discedenti, non debetur dimidium mercedis, sed paulo minus arbitrio boni iuri Azor. p. 2. lib. 2. c. 39 q. 7. quod Silu. ver. familia q. 5. rectè intelligit, quando exactis sex mensibus hyemis vult discedere. Idem videtur sentire Ias. qui loco cit. num. 46. citato Baldo docet de rigore iuris nihil deberi. de æquitate tamen soluendum Salarium temporis præteriti nisi Dominum multum intersit propter recessum famuli.

25 Si famulo nullam certam mercedem pactus es; teneris tamen tandundem illi soluere, quantum alij pro more patriæ huiusmodi seruis soluere solent Azor. vbi supra q. 8. Intellige secundum Silu. vbi supra. q. 4. Ang. parag. 10. citato feder. cons. 18. Si famulus solitus erat locare operas suas, & tu conducere: tunc enim teneris saltem ad eam mercedem, qua alios fuisses conducturus. Quòd si conduxisti mercede taxanda, & soluenda arbitrio tuo, intelligitur arbitrio boni uiri, Doct. cit. Sayr. cla. reg. lib. 9. c. 14. num. 6. V. Cord. lib. 1. qq. q. 34.

26 Tene-

26 Tenetur conductor ad pensionem, si ipsius odio, cuius ipse causa fuit, damnum ab inimico inferatur prædio. quòd si ipse causa non fuit, solum tenetur, si non adhibuit debitam custodiam, ac curam, ne huiusmodi damnum inferretur, l. Si merces parag. Culpæ, iuncta Glo. ver. inimicitias ff. loca. Silu. ver. locatio q. 8. Ang. eo. parag. 19. Nau. c. 17. num. 198. Molin. disp. 494. num. 5.

27 Si colonus, & inquilinus impediatur ob pestem, vel bellum vbi re locata, remittenda pensio pro rata Silu. vbi sup. q. 10. Roder. in sum. p. 1. c. 20. concl. 3. Rota coram Mantic. decis. 35. Idem dicendum vbi alia iusta de causa cogitur non vti re locata Silu. q. 12. Molin. disp. 393. Nau. c. 17. num. 187.

28 Ob sterilitatem facienda remissio, quando si solueretur, esset vltra dimidium iusti pretij, v. g. secundum Couar. pract: quæst. c. 30. si non colligitur dimidia pars pensionis deductis expensis, vel dimidium soliti fructus Nauar. vbi supra num 188. Armil. ver. locatio parag. 12. less. lib. 2. c. 24 num. 17. Rota coram Coccino, & coram Cordub. vt refert Gratian. discep. for. to. 3. c 534. num. 39. V. Host. in sum. de loca.

29 In sterilitate fortuita remittenda pensio pro rata v. g. Si ex tribus partibus solitis vix duæ colligantur Molin. 495: num. Couar. ubi supra Intellige si non sit compensatio cum præcedentis, & sequentis anni fertilitate c. Propter de loca. Quòd si sterilitas contingat ex culpa conductoris ut quia illi fugiendum fuit, nec id circò frui potuit re locata, tenetur ad integram pensionem Nau ubi supra num: 197. & seq. Molin. disp. 493. num. 5. Non fit autem remissio si res data sit in longum tempus: scilicet decem annorum, aut in Vitam, aut in perpetuum quando exigua pensio soluitur potius in recognitionem directi dominij Nau. ubi supra. num. 190. Armilla ubi supra parag. 17.

30 Non dicitur sterilitas, si collecti fructus pereunt, nec fertilitas, si fructus multũ ualeant; sicut nec fieret minutio, si minus ualerent; uel si id fiat industria conductoris; uel si id contingat propter bonitatem rei locatæ. Silu. uer. locatio q. 13. & seq. Ang. eo parag. 16. & 17. Pan. in c. Propter de loca. num. 20. & ibi Anchar. num. 16. Secus si fertilitas contingat casu fortuito, ut si locaui Molendinum, ex quo conductor percipiebat quinquaginta, & postea propter alia molendia uicina destructa percipit centum, tunc enim augenda pensio, sicut fit remissio propter sterilitatem contingentem. Silu. q. 14. cit. Ang. parag. 17. Nau. c. 17. num. 191.

31 In casu fortuito ex parte conductoris contingente soluenda pensio, si locator alteri locando uerisimiliter pensionem habuisset, aliàs non Silu. ubi supra q. 12: Ang. parag. 16. quam tamen limitationem non admittit Nau. ubi supra num. 198. Less. uer. lib. 2. c. 2. dicit de æquitate aliquid remittendum; cum eo casu conductor potestatem faciat locandi alteri: & ubi uerè locauerit, tantundem de pretio prioris locationis detrahendum.

32 Tenetur conductor soluere locatori operarum, si per eum non steterit, quominus eas soluerit l. Qui operas ff. loca. Nau. ubi supra num. 197

33 Lectori publico ob pestis, aut belli susceptionem impedito legere, uel à loco infecto discendenti, debetur integrum salarium, si iam cæpit legere, aut saltem ad locum studij se contulit. Dec. cons. 70. & alij plures, quos refert, & sequitur Marchin. de bello diu. p. 9. c. 1. limitans num. 27. Nisi grassante peste in loco, ubi legere solebat, operas suas locauerit alteri Vniuersitati, ab eaq; salarium acceperit De Aduocato, Procuratore, Canonico Beneficiario, an idem dicendum. Idem ubi supra cap. 4.

34 Pro pensione, & deterioratione domus locatæ, uia executiua competit in bonis inuectis, modo non peruenerint ad tertium titulo oneroso: Secus si titulo lucratiuo, ut iure hæreditario, aut alio titulo lucratiuo in fraudem: aut quando conductor detulit bona sua clanculò extra domum, quo casu agi potest contra eum, ut illa reportet. licet enim fuerint amota bona, non

non tamen præiudicatur Domino, cum semel inciderint in obligationem. Gratian. discep. for. c. 117. vbi num. 2. refert Bald. in l. Cum domini ff. loca. docentem pro cautela quòd locator adeat domum locatam assumpto Notario, qui describat res conductoris ibi repertas, vt si facta descriptione pensio non soluatur, possint prædicta capi. Et quãdo colonus ob deteriorationem possit expelli, & quæ deterioratio requiratur, vide eundem Gratian. c. 142.

35 Si domus locata sit pro conseruatione rei, vt sunt horrea, & apothecæ, pro pensione præfertur dominus in rebus inuectis etiam creditoribus anterioribus. Secus si domus sit conducta ad habitandum; tunc enim non præfertur, sic plurimis cit. Gratian. vbi supra c. 68. num. 4. vbi num. 5. ampliat licèt res inuectæ essent minoris; & num. 15. etiam si res inuecta esset aliena patiente domino; modo sit inuecta, vt ibi sit toto tempore locationis ibidem num. 29. V. eundem to. 4 c. 713. & to. 1. c. 117.

36 Famulus sub certo salario conductus si finito tempore locationis seruire continuat censetur pro eodem salario continuare. Rota in Rom. mercedis coram Pamphilio iun. Item electo ad certum seruitium, si postea etiam aliud demandetur, duplex salarium ei debetur Rota p. 1. recent. decis 354. num. 2. & aliàs sæpe vt refert Ferentil. ad Buratt. decis. 508. Barbos. ad c. Singula dist. 89.

37 Doctores, & Scholares facultatem habẽt expellẽdi obstrepentes, & malleãtes, ne per tales strepitus distrahantur à suis studijs. Idẽ in similibus impedimẽtis, vt in malis odoribus, importuno sono campanæ, sibilationibus, & vocibus infestis. Idem propter infermum vicinum, qui molestatur propter strepitum. Intellige tamen, quãdo Doctor præuenit eum, quem vult expellere. Barbos. ad c. Propter sterilitatem num 43. de loca.

COMMODATVM. DEPOSITVM. PIGNVS. HYPOTHECA. PRECARIVM.

V. Locatio. Mutuum. Culpa. Stabularius.

1 Commodatum est alicuius rei ad aliquem specialem vsum gratuitò facta concessio. glo. in c. vn. de commod.

2 Depositum est quid custodiẽdum alicuis fidei datum, vel creditum l. 1. ff. depos. & habet locum tantum in mobilibus.

3 Pignus est obligatio rei licitæ pro debito facta ad securitatem Host. in sum. de pignor Silu. ver. pignus initio.

4 Hypotheca idem est quod pignus, sed differunt primo, quia pignus est de re mobili, hypotecha de immobili. Silu. vbi supra. Secundo rei traditione, quia in hypoteca, res ipsas hypotecata remanet penes dominum, secus in pignore Garz. de contrac. c. 40. num. 17.

5 Precarium est quod precibus petenti vtendum traditur, quandiù patitur is, qui concessit, c. fi. de precar.

6 Precariæ femi. gen. & numer. plur. dicitur contractus ad preces alicuius, vel aliquorum initus vsque ad certum tempus, prout partes conuenerunt, nec ante illud reuocari potest. Vel dicitur Precaria ad preces aliquorum facta donatio vsque ad mortem naturalem accipientis c. Precariæ 10. q. 2. Et in omnibus, & per omnia est eiusdem naturæ cum contractu emphyteotico. Differunt tamen quod precaria reuocatur de quinquennio in quinquennium d. c. Precariæ, & c. Precariæ de precar. non sic in Emphyteusi. Et fit aliquando gratis, aliquando non Ang. & Silu. ver. precarium. Est etiam precaria fæm. gen. habens num. singul. & plur. Et est quædam præstatio vsufructus in recompensationem eius proprietatis, quæ datur Ecclesiæ. fit autem sic ex c. Precariæ 1. 10. q. 2. Si quis donet Ecclesiæ proprietatem, retento vsufructu, duplum accipit ex rebus Ecclesiæ ipso tantum viuente. Si verò statim transfe-

rat in Ecclesiam proprietatim, accipit ab Ecclesia triplum, ipso tantum viuente. V. Conrad. de contrac. q. 17.

7 Commodatum ad certum vsum non potest ante vsum expletum reuocari. Seruanda enim fides c. vn. de commod. nisi commodans tantundem damni paterentur non repetendo Ang. ver. commodatum parag. 4. Et Commodatarius etiam alias sine re commodata sibi prouidere potuisset Silu. ver. commodatum q. 4. Sed hanc limitationem reijcit Nau. per c. vn. cit. quod indistinctè loquitur; Et quia commodans sua voluntate vsum rei suæ alteri concessit, & ideo seruare tenetur. Quod si repetat ante tempus, tenetur Commodatario, ad omnia damna l. In commodato parag sicut ff. cōmod. Silu. & Ang. vbi supra Garz. c. 5. num. 13.

8 Commodatum, Pignus, Depositum, aut locatum missum per hominem communiter habitum fidelem, domino perit c. significanta de pignor. vbi Pan. num. 8 glo. in c. vn. de commod. l. Argentum ff. commod. Nisi dolus, pactum culpa, aut mora præcedat Nau. vbi supra num. 185. Salon. 2. 2. q. 62. ar. 5. contr. 5. concl. 2. Silu. ver. Commodatum q. 10. & ver. Solutio q. 5. vers. 5. Tolet. lib. 5. c. 24. num. 4. Intellige quando res illa necessario per nuntium mittenda erat, alioqui tenetur, cum fuerit in culpa mittendo cum non oporteret Garz. c. 5. num. 23. vers. quarta causa. V. infra ver. Debitum num. 11. Item perit domino, si perit apud te sine culpa tua, aut casu fortuito; aut si perinde fuerat apud dominum peritura, quo casu teneris ad interesse, sit quod dominus passus est post morā Silu. vbi supra q. 9. Ang parag. 14. Nau. num. 183. Garz. num. 25. cit. Molin. disp. 295. & com. De casu fortuito teneris primo si casus accidat culpa tua, vt si equum accepisti iturus ad villam, & ad bellū profectus es, ibiq; casu perijt. Secundo si interuenit pactum. Tertio si fuisti in mora, nisi esset apud dominum eodē modo peritura, c. vn. cit. Docet supra cit.

9 Commodans scienter rem vitiosam tenetur de damno secuto l. In rebus parag. Item ff commod. Silu. vbi supra q. 8. Ang. parag. 7. Nau. c. 17 num. 96.

10 In commodato datur compensatio, si debitum sit liquidum Pan in c. fi. de depos. num. 12. Silu. vbi supra q 3. Nau. num. 186. & licèt contrarium statuat l. fi. C. cōmod. glo. tamen ibi. ver. debiti declarat nō procedere vbi res cōmodata restituenda non sit in specie, sed eius æstimatio propter rei deteriorationem, siue eius interesse, aut si cōmodata sit pecunia; aut si retineatur propter impensas probabiliter in re factas, & debitum sit liquidum. Et Pan loco cit. dicit. Doct. communiter tenere dari compensationem. V. Garz. c. 5 num. 19.

11 Non videtur cōmodatarius teneri in conscientia nisi de culpa mortali Sot. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 7. si cōmodatum sit in gratiam cōmodantis, vt si ensem cōmodauit, vt se defendat, tenetur cōmodatarius tantum de culpa lata. si verò sit in gratiam commodatarij tenetur is de culpa leuissima c. vn. de commod. si ingratiam vtriusq; vt si commodaui vasa ad excipiendum communem amicum, tunc commodatarius tenetur de leui, non de leuissima Molin. disp. 295. Garz vbi supra Silu. ver. commodatum q. 8. & com. Culpa in materia contractuum, non Theologico sed iuridico modo consideratur; ideoq; quæ apud Iuristas leuis est, apud Theologos mortalis erit. Sot. vbi supra.

12 Deposita apud te, aut commodata gratia deponentis, & commodantis in periculo postponere potes tuis omnibus etiam vilioribus. Si gratia tui solum; tuis pretiosioribus, non uerò æqualibus. Si gratia vtriusq; tuis omnibus Sil. ubi supra q. 12. Secundum Molin. disp 296. teneris præponere pretiosiora cōmodantis, compensando tamen rem tuam uiliorem, si in gratiam commodantis, uel deponentis res fuit deposita, uel commodata. V. P. Nau. lib. 3. c. 1. num. 380. Less. lib. 2. c. 2. dub. 10. In Secūdo casu præponere debes res cōmodatas

æqua.

æquales, alioqui teneris ad earum æstimationem. In primo item, & tertio casu præponere potes res tuas æquè pretiosas absq; ontre restitutionis. Garz. vers. c. 5. num. 24. docet semper teneri commodatarium ad rerum commodatarum æstimationem, licèt viliores sint, si, vt suas saluet, illas periculo exposuit, siue periculum sit facti, vt si iter faciens incidat in lotranes, à quibus equo spolietur; siue sit iuris, vt res debitis grauati, quæ cum sint creditoribus pro debitis hypotecatæ, in periculo sunt; ne via iuris sibi auferantur. neq; enim si fur equum tuum postulet, alienum offerre potes; neq; si Iudex rem tuam velit, vt tuis debitis satisfiat, aliena apud te deposita illi exhibere potes: neque in tempestatis, aut incendij casu potes aliena proijcere, vt tua salua maneant. Secus si in periculo constitutas non salues, vt tua liberes. Sat est curare, ne tua culpa in id periculi adducantur. Est hoc placet.

12 Tenetur Ecclesia de deposito apud Sacristam ad custodiam depositorum à Prælato & Capitulo deputatum, quia dicitur factum ecclesiæ Pan. in c. Ea quæ de off. Archid. num. 3 Ang. ver depositum parag. 4. Silu. eo. q. 2.

13 Depositarius reddens depositum familiari deponentis ad nihil tenetur, nisi res sit pretiosa, & dederit afferenti signum, quia de facili simplici signo credere non debet Silu. vbi supra q. 8. & ver. pignus in fi.

14 Depositum dandum fisco, non deponenti, vbi omnia eius bona sunt publicata l. bona fides in princ, ff. depos. Ang. vbi supra parag. 10. Silu. q. 10.

15 Depositum rei numero, pondere, & mensura constitutæ data facultate vtendi, fit mutuũ simul ac depositarius incipit vti l. certi cõditio parag. fi. & l. Rogasti ff. de reb. cred. Brun. de augm. mon. concl. vlt. vers. secundò præmittendum. Silu. vbi supra q. 9. Nau. c 17. num. 181. & de empt. cons. 2. & de depos cons. 1. & trib. seq. & de vsur. cons. 22. Secundum alios, quos tacito nomine refert Azor. p. 3. lib. 7. c. 7. de depos. excedit terminos depositi, non tamen mutat eius naturam. At ipse Azor. docet in huiusmodi deposito reperiri aliquid quod est proprium depositi, quia deponens potest nihilominus repetere quandocunq; voluerit: & aliquid, quod est proprium mutui, quia depositarius potest illo vti, & cum sit res vsu consumptibilis, transit in dominium eius qui accepit.

16 Si deposita pecunia auctoritate Principis, vel Reipublicæ aucta est, si eius dominium apud depositarium est translatum, vt quia non obsignata, vel clausa in aliquo, nec ex conuentione eadem omnino pecunia reddenda est, tunc reddi debet æstimatione temporis depositi & consequenter incrementum cedit in vtilitatem depositarij. Secus autem si eiusdem pecuniæ dominium remanet penes deponentem Silu. ver. solutio q. 2. vers. 2. V. Angel eo Pan. in c. Quanto de iureiur. & in c. Olim de censib.

17 Pactum quòd Depositarius de dolo non teneatur, illicitum est: est enim contra bonos mores, & bonam fidem l. In commodato ff. Commod. Silu vbi supra q. 2. Ang parag. 3. Molin. disp. 395. num. 3.

18 In deposito non datur compensatio: quare non potest pro debito teneri, est enim in hoc priuilegium c. Bona fides eo tit. Silu. vbi supra q 22. Garz. c. 2. num. 2. quod intelligunt alij de directa compensatione, id concedentes in indirecta quia scilicet potest retineri donec deponens soluat Silu. vbi supra, & ver. Compensatio q. 2 Ang. eo parag. 2. & ver. Depositum num. 12. vbi in anuot. vide quibus casibus fieri possit indirecta compensatio. Contrarium tamen meritò docet Molin. de contract. disp. 526 Reginald. to 2. lib. 2. c. 46. sect. 2. Est enim speciale priuilegium depositi, vt retineri non possit in totum vel in parte, sed statim repetenti fit restituendum. Nec admittenda est indirecta compensatio, prohibetur enim per c. Cum quid el. 1. & c. Cum quid el. 2. de reg. iur. in 6. vbi Cum quid vna via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti, si ergo prohibetur, directa, etiam indirecta. In alijs datur compensatio vtroq; modo, & sic clarè loquitur Silu. vbi supra V. infra

ver.

ver. Interpretatio num. 34. Est autem compensatio debiti, & crediti inter se contributio Anchar. in 6. c. Bona fides num. 37. Pan.num. 12.

19 Offerens se deposito tenetur de leui, & leuissima, quia contractus videtur celebratus gratia offerentis. Si verò mercedem accepit pro custodia, tenetur de leui, non de leuissima, quia est in gratiam vtriusque Anchar. vbi supra num. 2. Pan. num. 3. Si verò præcessit mora in restituendo, vel culpa, vel pactum, tenetur de casu fortuito Anchar. num. 3. Pan. num. 4

20 Ex deposita pecunia potest depositarius aliquid lucrari, ac lucrum sibi retinere, modò non sit contra voluntatem saltem præsumptam deponentis vt quia in sacculo obsignato deposuit, & statim reddat, si repetatur l. Si ea pecunia C. de rei vendic. Silu. ver. depositum q. 9. Garz. c. 2. num. 12. Molin. disp. 327.

21 Liber homo si accipiatur in pignus pro debito, perditur debitum. Auth. Vt nulli iudicum parag. Quia vero. Silu. ver. pignus q. 3. est enim prohibitum, etiã iure can. c. 2. de pignor. vbi Pan. & l. Qui filias. C. quæ res pign. oblig. poss.

22 Pignus pignori dari potest pro eadem quantitate, quam prius debitor debet c. Cum contra iuncta Glo. ver. extenuassent, de pignor. l. fin. C. si pignus pign. dat. Nau. c. 17. num. 205. Sed prius debitori notificandum Silu. vbi supra q. 8.

23 Pignus, si fuerit alteri pignoratum, & ille alter pignorauit tertio, quidisceffit cum re primus liberatur cedendo actionẽ, quam habet contra secundum; quia cum legitimè pignorauerit, desinit sine dolo possidere, & idem dicendum in secundo respectu tertij Pan. dicens id notandum in c. Cum contra num. 8. de pignor.

24 Res Ecclesiæ immobiles, vel mobiles pretiosæ, quæ seruari possunt, nequeunt pignorari Pan. in c. 1. de pignor. vbi Anchar. & Boich. & in c. Nulli liceat, de reb. Eccl. non al. Quæ enim prohibentur alienari, prohibentur etiam obligari, & appellatione alienationis pignoris obligatio continetur, vt in 6. c. Nulli in casu tamen grauis necessitatis, licet, c. 2. de pignor. V. Quarant ver. alienatio num. 27. Azor. p. 3. lib. 7. c. 6. q. 4. Pan. in c. In causis num. 10. de pignor. l. In quorum ff. eo. tit.

25 Clericus accipiens rem ecclesiæ in pignus, non tenetur computare fructus in sortem, secundum Silu. vsura 3. q. 10. Alij tamen negant, & meritò; quia c. Conquestus de Vsur. loquitur tantum in casu, quo datur in pignus res feudalis. Si tamen intelligatur de re Ecclesiæ, iniustè ab alio possessa, quæ Clerico data fuerat in beneficium; aut si non sit sibi assignata, id tamen facit de licentia Ecclesiæ, quasi recipiendo fructus nomine ecclesiæ, licet. Glo. in c. 1. de vsur. ver. beneficium. Valent. to. 3. disp. 5. q. 21. p. 5. & sic potest intelligi Silu. loc. cit. Conrad. de contract. q. 32. concl. 2. per c. 1. cit. & c. fin. de decim. docet huiusmodi clericum non teneri computare fructus in sortem, quando res ecclesiæ ab alio iniustè detenta sibi datur in pignus, quia recepit fructus rei sibi debitæ Azor. vbi supra de pignor. c. 9. in fi. Addit Conrad. coroll: 1. quòd si recipiam in pignus non solum agrum meum ab alio iniustè detentum, sed alios etiam ex fructibus agri mei emptos, possum etiam fructus horum agrorum percipere non computandos in sortem, quia etiam illi agri mei sunt, quia empti de rebus ad me spectantibus Immo idem dicit in casu, quo illi agri empti sunt ex propria pecunia dantis pignus, quia tunc possum retinere fructus in compensationem pro fructibus, quos ille ex agro meo percepit, nec vult restituere. Pan. in c. Conquestus num. 3 & 5. de vsur. docet quod habens proprietatem rei potest capere in pignus rem, cuius vsusfructus pertinet ad alium non computando fructus in sortem, quasi consolidetur tunc vsusfructus cum proprietate.

26 In pignore pactum legis commissoriæ reprobatum est, nisi interuenerit iuramentum c. Significante, de pignor. aut nisi fiat per modum poenæ, aut vt venditum sit iusto pretio legali, idest vltra dimidium iusti pretij; & ideò si non fiat in fraudem

vsura-

vsurarum, sed in pœnam ad coercendam contumaciam debitorum, erit licitum. Et, si plus valet, erit emptoris ratione pœnæ Silu. ver. pactum q. 14. vers. 2. Non tenetur tamen debitor ad dictam pœnam, nisi culpa præcedat, vt quia soluere poterat, & non soluit Azor. vbi supra c. 10. vers. mea sententia.

27 Cum Dominus accipit feudum in pignus, vt faciat fructus suos, non debet recipere seruitium à Vassalo c. 1. de feud, neq; fructus ex melioramentis Silu. ver feudum q. 30. Nau. c. 17. num. 217. Pan. in c. Conquestus de vsur. & in cit. c. 1. de feud. & in c. licet ex suscepto de for. comp. num. 16. contra Sot. lib. 6. q. 1. art. 2. ad 6. Neq. cum feudatarius pretium dedit pro feudo Silu. loc. cit. Ang. eo parag. 31. Azor. vbi supra c. 9. vers. secunda causa. Neq cum fructus maiores sunt seruitio illo, quod remittitur Vassallo P. Nau. lib. 3. c. 2. num. 360. quod ego intelligo quoad fructus excedentes seruitium.

28 Non computandos pignoris fructus, quos dominus non fuisset percepturus putat Sot. lib. 6. q. 1. art. 2. in fi. vt quia impignorasti sterilem agrum, quem colere non cogitabas; alter verò, cui impignorasti, illum colit, & fructus percepit. Si tamen, inquit, emolumentum esset alicuius momenti, vt quia ager non sterilis domini incuria non colebatur, tunc fructus sunt computandi, Melius tamen Nau. c. 17. num. 117. & Garz. c. 4. num. 8. absolutè docent esse computandos cum res fructificet Domino; deducendæ tamen expensæ, & industria c. 1. & 2. & c. Conquestus de vsur. V. Panor. in 6. c. 1. num. 5.

29 In contractu Pignoris tenetur qui accepit de dolo, culpa lata, & leui non de leuissima, aut casu fortuito, nisi præcesserit mora in restituendo, aut pactum ab initio Azor. p. p. 3. lib 7. c. 10. q. 5.

30 Vxori pro dote soluto matrimonio restituenda, si detur aliquod pignus, tenetur computare fructus in sortem Pan. in c. Salubriter de vsuris. Limito tamen. nisi ipsa mulier aliquod interesse patiatur: V. infra Mutuum num. 36. & seq.

31 De obligatione dantis, & accipientis pignus, vide Garz. toto cap. 40.

32 Precarium soluitur tribus modis, primò voluntate concedentis, etiam si concessum esset ad certum tempus Pan in c. fin. de precar, secundo morte eius, cui concessum est c. fi. cit. tertio alienatione rei precario concessæ, si is cui alienata est à primo domino, velit eam reuocare. c. fin. cit.

33 Precarium concessum expresse ad voluntatem concedentis, ipsius morte finitur. Couar. 3. var. res. c. 15 num. 3. vers. 4. Verius tamen alij affirmant non finiri donec expressè reuocetur. Sic Pan. in c. fi. cit. num. 6. Silu. ver. precarium q. 4. Ang eo parag. 1. & est casus in 6. c. fi. vbi dicitur solui obitu eius, cui concessum est, non etiam concedentis. Concessum simpliciter durat vsq; ad expressam reuocationem concedentis Couar. vbi supra num. 1. Nec valet pactum vt non reuocetur, nisi post tantum temporis; est enim id contra naturam contractus l. Cum precario ff. de precar. & c. fin. cit.

34 Precarium reuocari non potest cum damno eius, cui concessum est, nec ita statim, vt omni prorsus commodo, & vsu priuetur Pan. vbi supra num. 13. Couar. num. 6. Silu. & Ang. ubi supra in princ. Nisi rationabili causa superueniente reuocetur Nau. c 17. num. 182. Reuocans tamen cum alterius damno, licet peccet contra charitatem, non tamen contra institiam, utitur enim iure suo Garz. c. 5. num. 9. & sic intellige Silu. & Nau. ubi supra.

FEVDVM

V. Pignus. Census.

1 EST concessio rei immobilis facta pro homagio. Silu. uerbo feudum.

2 Feudales cõsuetudines ligant Ecclesiam, & Ecclesiasticos in defectum legum, & canonum Pan. in c. Quod alterius de

for.

for. com. num. 7. & 15. Anchar. conf. 174. Ias de vsib. feud. num. 6

4 Si feudum deuoluatur ad Dominum per mortem Vasalli post Cal. Martij vsq; ad finem Augusti, fructus illius anni pertinent ad hæredes eius. Si verò ante dictas Cal. ad Dominum. Couar. 1. vars. res. c. 15. num. 14. Glo. in c. Si propter ver. primi anni de rescrip. in 6. Franch. decis 572.

4 Si feudum alio modo, quam morte ammittatur, fructus pendentes ad eum pertinent ad quem feudum deuoluitur Couar. vbi supra.

5 Concesso feudo pro se, & descendentibus masculis, & foeminis, masculus præfertur, nec foemina cum ipso admittitur. Quod si nepos dictæ filiæ decedat sine filijs, feudum reuertitur ad Dominum; quia foemina semel exclusa per masculum non admittitur: nisi feudum concessum sit ad certum seruitium, quod ipsa per se, vel alium præstare possit tunc enim cum masculo admittitur. Silu. vbi supra q. 7. Non tamen quando adest masculus, aut alia foemina propinquior vltimo possessori. Iul. Clar. parag. feudum q. 30. Molin. disp. 474. num. 8.

6 Si Pater obtineat feudum pro se, & suis hæredibus, & successoribus quibuscumq; non transit ad extraneos, nec ad legatarios Silu. vbi supra q. 10. Ang. eo. parag. 17. Bald. in cap. 4. parag ponere qual. olim feud. poss. alie. vt refert Ias. vbi supra num. 47. qui tamen alios referens docet transire etiam in extraneum cum eo casu non retineat propriam naturam feudi.

7 Alienans feudum sine consensu domini, secuta traditionu perdit ipso facto; nisi in alienatione apponat clausulam. Saluo iure Domini, & aliter, vel alio modo alienare non intendo. Si tamen captio aliqua Domino posset interuenire vt si daret Castellum tali, quem Dominus expellere non posset, cadit. Silu. vbi supra q. 18. Ang. parag. 20. Pan. in c. fide feud.

Non potest pignori dari. quæ enim prohibentur alienari, prohibentur pignori dari Silu. q. 21. Ang. parag. 24. Panor. vbi supra, & secuta traditione perditur ipso facto Iul. Clar. vbi supra q. 35. Potest tamen dari in dotem in tempus vitæ feudatarij. Pan. & Glo. in 6. c. fi. ver. feudum c. Nuper de donat. inter uir. & ux.

9 Si duo fratres obtineant feudum quandiu ipsi, vel eorum hæredes masculi viuerent, vel deficientibus masculis foeminæ; vno dictorum fratrum moriente relicta filia, ipsa succedit excluso patruo in portione patris lib. 1. feud. c. 8. Regulariter autem foeminæ excluduntur extantibus maculis lib. 1. cit c, 8 parag. filia. V. Pan. in c. L.cet. de vot. num. 7. Anchar. conf. 174. & 339. Azor. p. 3. lib. 10. c. 8.

10 Religio possidens immobilia in communi succedit in feudum, quando seruitium est reale, aut personale, quod a Religione honestè exhiberi potest, aut per substitutum, durante vita religiosi, in cuius persona Monasterium succedit: Nisi in ipsa feudi constitutione expresse excluderetur monasterium Sanchez plurimos referens in sum lib. 7. c. 15. à num 30. ad 40. V. Rosental. de feud. & Molin. de iust. trac. 2. disp. 40. parag. Regulam.

11 Filius natus antequam Pater adeptus sit Regnum non dicitur filius Regis, nec dicitur primogenitus Regis, sed is, qui primò natus est post adeptum Regnum. Glo. in c. Iam itaque 1. q. 4. ver. reatum Dec. in c. Inter ceteras num. 4. & 5. de rescrip. & facit text in c. Non imputatur ea q. l. Si Senator. C. de Dignit. lib. 12. l. Si Decurio 3. l. Doctit j, l. pen. & l. vlt. C. de Decur. lib. 10. Felin. in c. Prudentiam num. 8. de off. Deleg. Quare hic. secundus succedit in Regno, non ille prior, secundum eundem, & alios ab ipso relatos. Idem die de alijs Magnatibus. V. Pan. in c. licet de voto, num. 11. Sanchez in sum. p. 2. lib. 11 c. 27. & Azor lib. 11. c. 2. q. 10. p. 2.

EMPHYTEVSIS

V Alienatio. Culpa. Feudum. Obligatio. Pœna.

1 EST contractus per quem transfertur vtile dominium in Emphyteutam retento directo dominio, apud Dominum, cui aliquid soluitur singulis annis Pan in c. Potuit de loca. num. 7. Azon. in sum. de iur emphyt. Host. in sum. de loca. parag. Quid sit de materia.

2 Si emphyteuta non soluit per biennium, potest dominus rem propria auctoritate recipere Dec. consil 146. vol 1. Neg. t Afflic. decis. 97. Si res est Ecclesiæ, cadit, si non soluit per biennium: Si priuati, per triennium; sed in Ecclesia purgat moram soluendo celeriter. c. Potuit de loca. Priuati verò minimè. Dicitur autem solui celeriter, qui etiam in iudicio exactus statim sine dilatione persoluit, secundum Innoc. in 6. c. Potuit.

3 Si res emphyteotica soleat tertio quoq; anno fructus reddere, in priuata cadit si non soluit per nouennium; in Ecclesiastica vero si non soluit per sex annos Azor. p. 3. lib. 10. de emphyt. c. 6. in fi. Riccius resol. 100.

4 Non cadit qui est legitimè impeditus Silu. ver. Emphyt. q. vers. 7. aut cui dominus tantundem debet. Silu. q. 2. aut qui eo tempore, quo canonem non soluit, rem ipsam emphytoticam non possedit. Iul. Clar. parag. Emphyt. q. 8. num. 5. aut qui propter bellorum calamitates nullos fructus percepit Idem vbi supra num. 6. Sed non ideo excusatur à solutione canonis, si pensio est parua in recognitionem directi dominij. ibidem. Qui autem cadit perdit meliorationes, quas fecit l. 2 C. de iur. emphyt. Silu. vbi supra q. 5. Pan. in c. fi. de loca. num. 13. quod tamen Ias. in 6. l. 2. num. 28. concedit tantum vbi cadit ob non solutum canonem; Secus si per generationem, aut tempus sit finita. V. Molin. disp. 455. & 463. Idem de vendente irrequisito domino secuta traditione affirmant Pan. & Silu. cit. Molin. disp. 459.

5 Non est necesse nunciare Emphyteutæ vt canonem soluat, quia dies statuta interpellat, c. fi. de loca.

6 An cadens ipso iure ob non solutum canonem statim possit à Domino propria auctoritate expelli, an verò requiratur sententia Iudicis, res est controuersa, vt est videre apud Ias. vbi supra à num. 10. Ipse affirmat non requiri, & idem afferunt alij plures, quos refert, & sequitur Molin. dispur. 453. dub. pen. V. etiam Silu. q. 2. cit.

7 Donans rem emphyteoticam non tenetur soluere laudemium Nau. c. 23. num. 65. Capell. Tholos. decis. 279. Alij vt Ias. vbi supra num. 30. Annot. ad Capell. Tholos. cit. Silu. q. 21. Molin. disp. 461. dicunt teneri pro noua inuestitura. Nisi facta sit donatio filiæ in dotem, aut filio propter nuptias, nisi donetur æstimata ea æstimatione, quæ faciat venditionem. Specul. lib. 4. tit. de emphyt. num. 109 & seq. Ias. vbi supra num. 49. & 107. Laudemium est quinquagesima pars. l. fi. C. eo. & secundum Host. est tricesima, quæ solet Domino solui cum transit ad alium emphyteutam pro noua inuestitura.

8 Emphyteuta vendens rem emphyteoticam, cum pacto retrouendendi, si redimat, non cadit secundum Tiraquell. de retract. conuent. num. 155. Secundum Silu. q. 5. vers. 2. Ang. eo parag. 14. Molin. disp. 459. num 4. cadit cum per alienationem statim acquisitum sit ius perfectum proprietario. Rota in Sigobien. beneficij coram Iusto Iul. Clar. parag. emphyteusis q. 10. num. 135. Limita primo vt non cadat, si res non sit tradita. Secundo si tradita sit ea lege, vt si dominus eã vellet eodem pretio, ẽptor eã illi restituat. Tertio si fiat saluo iure proprietarij; nec aliter, nec alio modo alienare intẽdo. Quar si alienans fecit pactum incontinẽti retro sibi vendi, aut in continenti sibi restitui Silu. Ang. Molin. vbi supra Ias. in 6. l. 2. num. 136. & 148

9 Emphy-

9 Emphiteuta vendens rem emphyteoticam irrequisito domino, re tradita, incidit in commissum, & perdit meliorationes Pan. in c. fi. de loca. Silu. vbi supra Fallit si venditio sit nulla, & inualida Felin. in c. Ex tenore de rescrip. num. 6. Molin. vbi supra num. 13. Tiraquell. alios referens de retrac. lignag. parag. 1. Glo. 2. num. 6. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 2. num. 5. ratione 4. Quòd si in inuestitura actum fuerit, vt possit vendere cuiq. voluerit, non tenetur requirere consensum pro venditione, sed tantum pro immissione emptoris in possessionem; & expectandus dominus per bimestre, & soluendum nihilominus laudemium Corbull. de emphyt. causa 14. ampliat 2. vbi alios in contrarium refert.

10 Emphyteuta vendes rem emphyteoticam potentiori, & qui facilè conueniri non potest, expelli potest c. fi. de loca. & ibi Panor. Iul. Clar. parag. Emphyt. q. 22. & Com. Est etiam prohibitum alienare in militem, mulierem, pauperem notabiliter, Clericum propter mutationem fori, Ecclesiam, vt retineat, non verò vt habeat æstimationem & Curiales, & generaliter in Emphyteusi etiam Ecclesiastica omnes illas personas, per quas deterior fieret conditio domini Ias. vbi supra à num. 90. ad 100.

11 Emphyteuta deteriorem faciens rem emphyteoticam potest expelli. Auth. Qui rem C. de sacrosan Eccl. Intelligo tamen, quando esset notabilis deterioratio, vt si incidat arbores fructiferas Ias. in l. 1. C. de iur. emphit. num 49. Iul. Clar. vbi supra q. 26. Silu. q. 5. Ang. parag. 41. Nisi aliæ vtiliores subrogentur Molin disp. 457. aut nisi incidat Syluam, vt rem emphyteoticam ad culturam, vel pratum redigendo efficiat meliorem; Vbi tamen cautum non sit de soluendo canone ex ipsa sylua, vel aliter, Corbul. vbi supra causa 13. num. 30.

12 Emphyteuta etiam ecclesiæ potest rem emphiteoticam legare, aut donare, modò id non fiat in personam prohibitam, & nulla subsit fraus, & requiratur consensus domini, qui tenetur præstare, & fiat saluo iure domini Iul. Clar. vbi supra q. 15. De consensu docent Ias, in l. Cum dubitatur C. de iur. Emphyt. à num. 70. Silu. q. 14. & seq. & Molin. disp. 461. non requiri.

13 Si emphyteuta leget vni fundum; alteri vsum fructum, si durante vsufructu, alienetur res emphiteotica, debetur laudemium vsufructuario. soluit autem laudemium acquirens propter nouam inuestituram. Iul. Clar. vbi supra q. 23. & com.

14 Si bona data in Emphiteusim redeant ad Ecclesiam pleno iure, vt quia finitum est tempus concessionis, vel propter defectum hæredum Emphiteutæ, vel propter eorum delictum iuxta c. Potuit de loca. non possunt de nouo licitè concedi, sine solemnitate, licèt nondum fuerint mensæ incorporata, nisi adhuc prima causa perseueret, vt quia bona illa nondum sunt ad culturam redacta. Dicuntur autem mensæ applicata cum primum Prælatus, vel Conuentus statuens non amplius tradere in Emphiteusim illa mensæ applicat: aut si vacent postquam ad culturam sunt redacta, fructuosaq; effecta, neque legitima causa adest ea iterum emphiteoticandi Pan. in c. Vt super de reb. eccl. non al. num. 11. Molin. disp 468. V. Silu. ver. Emphit. parag 2. Azor p. 3. lib. 10. c. 2. de emphit. q. 8. in fi. & c. 3 q. 2. Anch. conf. 176. num. 2. Suar. de relig. trac. 2. lib. 1. c. 26. num. 9.

15 Si res emphiteotica pro parte pereat, tenetur nihilominus emphiteuta integrum canonem soluere; secus si tota pereat l. 1. C. de iur emphit. Inst. de loca. parag. Adeo. Glo in c. fi. de loca. & ibi Pan. num. 6. Silu. vbi supra q 1. Ampliat Corbul de caus. quib. emphit. iur. suo cadit. ampl. 12. alios referens; etiam si pensio respondeat fructibus, alios tamen refert contrarium sentientes. V. Silu. loc cit. Molin. disp. 504.

16 Propter sterilitatem non fit remissio,

sio. Glo in c. si. de loca. ver. expelli nisi casum sterilitatis exceperit Corbul. vbi supra num. 8. aut nisi pensio correspondeat fructibus, & sit pro vsu rei, non in signum recognitionis dominij, tunc enim facienda remissio, nam aliàs nihil haberet emphyteuta in recompensationem Silu. vbi supra.

17 Masculinum in emphytheusi non concipit foemininum, Com. apud Corbul. causa 12. Addunt alij; nisi emphyteusis concessa sit à fœmina; sed id non approbat Corbul. ibidem Alij tamen, vt Couar. 3. var. resol. c. 18 num. 1. Iul. Clar. q 32 Molin. disp. 474 num 10. docent sub masculino compræhendi foemininum, licet non fuerit expressum.

18 Potest Emphiteuta rem Emphiteoticam impignorare sine consensu domini, non enim alienat, cum pignus in bonis debitoris remaneat. Ias. in l. Cum dubitatur de iur. Emphit. num. 78. Nisi sit Ecclesiæ Silu. q. 17. Molin. disp. 519. num. 12.

19 Emphiteuta tenetur ad onera realia, & personalia tam præterita, quàm futura, nisi aliquid extraordinariè imponatur concernens perpetuam vtilitatem rei Emphiteoticæ, tunc enim tenetur proprietarius; aut nisi imponatur subditis pro ratione bonorum cuiusq; quia tunc Emphiteuta solum tenetur pro vtili dominio, deducta pensione, aut pensionis onere, sic multis legibus citatis Molin. disp. 456. num. 3.

20 Non potest Emphiteuta rem emphiteoticam proprietario relinquere, sed cogi potest perseuerare Silu. vbi supra q. 6. Molin. disp. 453. num. 22. Pan. in c. Indicatum, de immun. Eccl. num. 1. Azor. asserens de com. p. 3. lib. 10. de emphit. c. 9. q. 6.

21 Concessa Emphiteusi pro se, & filijs, si emphiteusis sit laica, admittuntur naturales Clar. vbi supra q. 30 & Com. vt testatur Dec. in c. In præsentia de probat num. 136. & legitimati priuilegio Principis Clar. dicens esse Com. q. 31. & legitimati per subsequens matrimonium Pan. in c. Tanta, qui fil. sint legit. si verò sit Ecclesiastica excluduntur naturales Clar. 6. q. 30. & legitimati à Principe, nisi sint à Papa quoad omnia Azor. p. 3. lib. 10. c. 10. q. 6. de emphit.

22 Emphiteusis hæreditaria computāda in legitimam, secus si hæreditaria non sit Azor. vbi supra c. 14. q. 7. dicens esse communem. Est autem hæreditaria, quæ etiam ad hæredes extraneos & voluntarios; siue necessarios, & naturales transfertur. Non hæreditaria, quæ habetur donatione; venditione, permutatione, præscriptione, vel nominatione Azor. c. 5. in fi.

23 Proprietarius accipiens rem Emphiteoticam in pignus facit fructus suos Silu. ver. feudum q. 30 Ang. eo parag. 33. modò tria concurrant Secundum Nau. c. 17. num. 218. primo quòd nihil aliud præter fructus recipiat ab emphiteuta. Secundo vt res illa non sit meliorata ab Emphiteuta; vt ait Silu. Quod tamen limitandum est ad partem fructuum habitam non ex melioramentis, hi enim sunt Emphiteutæ. Tertio quod Emphiteuta obtinuerit dominium vtile gratis, aut quasi gratis, alioqui, si data sit pecunia, capere non potest fructus respondentes pretio dato, Idem si datum sit pro obsequijs docet Molin. disp. 323.

24 Emphiteuta si religionem profiteatur, donans Monasterio omnia bona sua transfert etiam Emphiteusim Anchar. alios referens cons. 410. At secundum Ias. in l. 3. C. de iure Emphit. & Io. And. c. In patientia de probat. Et Com. transit si intra biennium non reuocet Ecclesia, & constat ex Auth. de alie. & Emphit. Iul. Clar. vbi supra q. 33. absolute docet Emphiteusim, quæ non est simpliciter hæreditaria, idest in quam extraneus non succedit, siue sit priuati, siue Ecclesiæ non transire saltem vt monasterium retineat, quia tenetur alteri vendere V. Molin. disp. 482. Pan. in c. In præsentia num. 70. Dec. num. 294. Felin. num. 49. Intellige autem si monasterium sit capax. Azor; vbi supra c. 10. q. 5.

25 Ec;

25 Ecclesia potest pro se retinere Emphiteusim ad se reuersam ob lineam finitam, nec eo casu tenetur admittere agnatos petentes renouationem Gratian. discep. for. 1. c. 88. Si autem uult alteri de nouo in Emphiteusim dare, praeponuntur agnati. Benintend. concl. 19. Pan. in c. Bonae 2. num. 28. de postul. Prael. Clar q. 43. si tamen petierint renouationem intra annum a die scientiae quod sit finita emphiteusis, Clar q. 42. cit. Quod si interim extraneo data sit, non audiuntur agnati, quodiam sit alteri ius quaesitum. Clar. ibidem.

26 Si bona Emphiteutica ob eius delictum publicentur emphiteusis laica hæreditaria ad fiscum transit sed is cogitur in alium transferre, ne deterior fiat conditio domini, cum fiscus sit perpetuus, ac persona potentior. Non hæreditaria uerò non transit, sed statim ad uocatos defertur, aut eis deficientibus, ad dominum. Ecclesiastica uerò etiam si possit ad extraneos transmitti, non tamen ad fiscum transire potest. Iul. Clar. ubi supra q. 27. V. Sanchez de hoc fusius disputantem in sum. lib. 2. c. 19. per totum.

27 Emphiteuta non cadit si deficiat in re minima à solutione canonis Benintend. concl. 6 Clar. q. 8. Non potest tamen inuito Domino soluere per partes Benintend. concl. 4. Nec cogitur dominus plures anticipatas solutiones recipere Silu. q. 8 Azor. ubi supra c. 7. q. 8.

28 Si res Emphiteotica inter plures diuidatur, omnes tenentur in solidum ad integrum canonem, quia Emphiteusis de sui natura est indiuidua, atq; adeò vno eorũ non soluente parte suam, omnes incidunt in cõmissum Clar. q. 8. cit. Molin. disp. 452. Silu. q. 4. uers. primo, & Com. ut testatur Ias. in l. si. C. de iure Emphit. Glo. in l. Communi diuidundo, uer. confunderetur ff. com. diuid. Ad uitandam pœnam caducitatis soluat alter pro non soluente, & deinde contra illum agat. Silu. cit. Si Dominus consensisset diuisioni, sibi præiudicat Afflic. decis. 153 nisi dixisset, Saluo iure meo. Vrsill. ad decis. cit.

29 Renouatio Emphiteusis locum non habet, ubi Dominus directus declarauit uelle pro se retinere, qui cogi non potest ad renouandam proximioribus. Gratian. discep. for. to. 1. c. 88.

MVTVVM VSVRA.

V. Commodatum. Debitum. Iudęus. Iudex. Obligatio. Pactum. Pęna. Promissio. Restitutio. Societas. Vẽditio.

1 MVTVVM est traditio rei ad usũ, ut statim fiat accipientis, & restituat postea tantundem eiusdem rationis, & qualitatis Molin. disp. 299.

2 Vsura est lucrum ex mutuo 14. q. 3. per tot. Cai. in sum. uer usura. Addunt alij, ui mutui principaliter intentum. Sed hæc definitio conuenit tantum Vsuræ materialiter sumptæ, idest rei circa quam committitur peccatum usuræ Vsura uerò formaliter, idest prout est peccatum, sic definitur à Reginaldo lib. 10 c. 10. num. 391. Est mutuatio, ob quam pretium aliquod supra id, quod datum est petitur, uel accipitur.

3 Mutuum, in quo committi potest Vsura, est duplex, Expressum, & virtuale siue tacitum. Expressum est, quando apertè & explicitè celebratur contractus mutui, & aliquid vltra sortem exigitur: & dicitur Vsura aperta. Virtuale est v. g. Si quis carius iusto pretio rigoroso uendat credito, illudq; incrementum ob dilatam solutionem recipiat; si tamen uenditor non erat seruaturus, iuxta ver.

emptio

ver. emptio dicta sunt. Item si quis anticipata solutione vilius emat iusto pretio infimo, & dicitur Vsura palliata. Armill. ver. Vsura parag. 11. Quoties igitur accipitur lucrum non ex mutuo, licet iniustè accipiatur, non erit Vsura.

4 Vsura pro vitio, & peccato, est acceptio, aut voluntas accipiendi lucrum ex mutuo, & diuiditur communiter in realem, & mentalem, non quidem per pactum expressum, & tacitum, quasi realis sit ex pacto expresso, mentalis verò ex pacto tacito: neq; vt in alijs, actus interior, & exterior, quasi realis sit, quæ exterius exercetur in actu mutui: interior verò sit propositum dandi ad vsuram, sed diuiduntur per solum pactum, ita vt ex vtraque parte requiratur actus mutui; sed ita, vt in reali interueniat pactum expressum, vel tacitum; si verò nullum interueniat pactũ, sed sola spes, & intentio animo concepta ratione mutui aliquid vltra sortem accipiendi, est mentalis. Quare duplex quodammodo constitui potest vsura mentalis vna, quæ est solum propositum dandi cum foenore, & hæc licèt sit peccatum mortale, aut veniale pro qualitate illius propositi, de hac tamen hic non est sermo. Altera, quæ est non solum propositum mutuandi cum auctoritate, sed re vera facto mutuo, nulloque interueniente pacto, adest sola intentio, & spes interior accipiendi aliquid vltra sortem, & de hac loquimur V. Salon 2. 2. q. 78. art. 1. Conrad. de contrac. q. 21.

5 Tria requiruntur ad Vsuram ex Sot. de iust. lib. 6. q. 1. art. 2. primo vt sit mutuum expressum, aut tacitum, ita vt propria actio, in qua vsura exercetur, sit mutuatio alicuis rei earum, quæ vsu consumuntur, vt vini, pecuniæ, &c. Secundo, vt mutuans aliquid vltra sortem ratione mutui intendat accipere tamquam pretium illius mutui per quod excluditur ab vsura, qui mutuat alicui centum, vt alia centum iam debita simul soluantur Conrad. ubi supra, vers. tertium dictum, & qui mutuat alicui, vt is ab iniusta vexatione desistat. Idem q. 37 tertio vt interueniat pactum, aut aliqua ciuilis obligatio, qua possit mutuatarius in exteriori foro ad soluendum auctarium obligari.

6 Hoc pactum potest esse duplex, aut explicitum, aut implicitum. Implicitum est cum mutuans dicit, Optime nosti te mihi gratum esse debere, & me ex his pecunijs viuere. Et hoc pactum implicitum contingere potest vel ex parte vtriusque, vt cum vterque nutibus, & signis, aut verbis ambiguis sibi vicissim illud pactum significant, & tunc accipiens tenetur restituere danti, vel ex altera tantum parte, & hoc vel ex parte tantum mutuantis intendentis sub illis signis, & verbis ambiguis mutuatarium obligare ad aliquid vltra sortem, & hoc est vsura, propter solam intentionem mutuantis, licet mutuatarius id non intelligat: vel ex parte mutuatarij, ita vt is existimet se obligatum ad auctarium soluendum cum tamen mutuans id non intendat: quo casu, cum tantum sit error mutuatarij, non interuenit Vsura. Si tamen tempore solutionis existimet, aut suspicetur mutuans quod sibi vltra sortem exhibetur, id fieri ratione mutui, recipere non debet, & acceptum tenetur restituere; accipit enim ratione mutui in quo consistit iniquitas Vsuræ. De hoc infra vers. Mutuans sine pacto &c. num. 20.

7 Et quia duobus modis potest mutuans lucrum ex mutuo sperare aut intentione primaria, ita vt nisi ex mutuo lucrum speraret, nequaquam mutuaret; vel intentione secundaria, & concomitanter, quando mutuaret quidem, quamuis lucrum non expectaret, sed ex amicitia, & beneuolentia expectat tamen ex illo mutuo, & vi illius aliquod lucrum; vtroq; modo lucrum sperans & intendens est vsurarius secundum Salon 2. 2. q. 88. art. 2. contr. 1. & art. 3. contr. 10. (Per intendere autem lucrum vi mutui, intelligit intendere tamq; debitum obligatione ciuili, vt apertè dicit de cont. 1. conclus. 1. & 2.) & hæc opinio est S. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 2. ad primum Cai. in sum. ver. Vsura. Salon. contr. 1. cit. Sot. de iust. lib. 6. q. 1. ar. 2. Nau. in man. c. 17. num. 209. & de vsur. not. 11.

num. 22. P. Nau. de reſt. lib. 2. c. 2. num. 197. & ſeq. Molin. de contrac diſp. 505. num. 2. Cum enim lucrum immediatè terminat mutuationem ſiue vt cauſa præciſe, ſiue vt concauſa ſimul, ex æquo tamen cum amicitia, neceſſe eſt, lucrum non liberaliter ſperari, & titulo gratioſo, ſed ex debito cauſa mutui, & titulo iniuſto, & nullo. Contra verò ſpes, ac intentio comparandi per mutuum lucrum aliquod aut commodum vltra ſortem, quod ex beneuolentia, gratitudine, ac liberalitate proueniat, non efficit mutuantem vſurarium, eſto intendatur lucrum tamquam principalior finis, ad quem mutuum ordinatur, & eſto mutuans non eſſet alias mutuaturus. quare ea via acceptum non eſt obnoxium reſtitutioni, eſt S. Tho. Molin. & aliorum cit. & probat Caiet. art. 1. Nam remuneratio ſperata non eſt ratio, vt mutuet, ſed eſt conditio, quare huic magis, quem illi mutuet, quia hic gratus, ille non. Et quoniam facere, & deſiderare ſunt eiuſdem rationis; ſi quis non ſolum hæc intus ſperet, ſed etiam extra demonſtret talem ſpē vt ſupra moderatam, & ſequatur effectus gratuitæ remunerationis, nullum eſt peccatum vſuræ. At Io. med. de reb. per vſur. acqu. q. 1. & Couar. 1. var. res. c. 20. num. 3. & in reg. Peccatum p: 2. initio num. 3. & videtur Silu. vſura 1. in princ. dicunt Vſuram committi, quoties ſpes illa fuerit cauſa primaria, & vltima, & finalis mutui; ſecus ſi tantum impulſiua. Prior ſententia verior, quā ſequitur Azor. p. 3. lib. 5, c. 16. in fi. V. Conrad. de contrac. q. 21. concl. 5.

8 Ad maiorem autem prædictorum intelligentiam Notandum ex Nauar in man. c. 17. num. 209. Cauſam principalem ſeu finalem in aliquo actu illam eſſe, quæ per ſe appetitur, & propter quam aliud appetitur, id enim eſt de ratione finis, vt per ſe deſideretur, & ex illius affectu alia ſint volita, tamq; media ad illum, quæ enim ſunt ad finem, non tam propter ſe, quam ex amore, & cupiditate finis ſunt volita. Vnde fit, cauſam principalem, & finalem pro eodem à Doct. reputari. at cauſa minus principalis, ſiue impulſiua eſt, quæ non affectu per ſe, ſed alterius eſt volita, & concupita, quamuis eſſet cauſa, ſine qua non.

9 Notandum Secundo intentionem, vt ait. San. Thom. 1. 2, q. 12. & Com. ſemper eſſe de fine cum enim intentio ſit actus voluntatis, cuius obiectum eſt bonum; ideo voluntas per ſe, & principaliter tendit in finem in quo ſolo eſt ſecundum ſe bonum. in media verò, quia non inuenitur in eis propriè ratio boni, niſi vt dicunt ordinem ad finem, non fertur voluntas, niſi quatenus fertur in finem, ad quem illa conducunt. Quando igitur dicimus non licere intendere lucrum ex mutuo, & vi mutui, intelligitur lucrum eſſe cauſam finalem, & principalem mutui, &c amicitiam autem volumus tamquam medium conducens ad finem, ideſt lucrum.

10 Licitum eſt aliquid accipere pro obligatione mutuandi; eſt enim obligatio pretio æſtimabilis S. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 2. ad 4. & ibi Cai. & Valent. Sot. de iuſt. lib. 6. q. 1. ar. 2. ad prima, & art. 6. in fi.

11 Mutuatum triticum reſtituendum eadem menſura, & bonitate, aut pretium quo valebit tempore reſtitutionis, ſiue pretium ſit auctum, ſiue diminutum Sot. ar. 2. cit. Salon 2. 2. q. 78 ar. 2. contr. 15 num. 3. Quòd ſi non eſt præfinitum tempus ſolutionis, peti poteſt tempore, quo carius eſt niſi mutuans det operam, ne antea ſoluatur. Sot. cit. Pecuniæ verò mutuatæ valor, an attendendus ſit tempore, quo data eſt, an tempore ſolutionis V. ver. Debitum.

12 Mutuare triticum cum pacto, vt tempore ſolutionis reddatur pretio quo tunc valebit, non eſt vſura: eſt enim venditio cum dilatione ſolutionis Nau. c. 17. num. 125. intellige, ſi erat in id tempus ſeruaturus, c. Nauiganti parag. vlt. de vſur. Conrad. de contrac. q. 38.

13 Non potes vi mutui alterum ad aliquid pecunia æſtimabile obligare, vt v. g. ad colendum agrum tuum iuſto pretio, ad frequentandum tabernam, ſiue molendinum tuum &c. S. Tho. vbi ſupra ar. 1. & ibi Arag. Sot. ar. 2. cit. cit. Silu. vſura 1. g. q. 7. Nau. c. 17. num. 220. Licet autem obligare ad alium contractum ſtatim ine-

undum

ineundum, sine damno tamen ipsius mutuatarij P. Nau. de rest lib 3. c. 2. num. 242. & seq. Reginald. to. 2. lib. 25. num. 192. contra Sot. vbi supra Io. med. de reb. per vsur. acquis. q. 4. vers. supposito ergo, Azor. p. 3. lib. 5. c. 7. de vsur. q. 5. Molin. de contrac. disp. 310. vbi num. 2. excipit casum, in quo mutuatarius volebat huiusmodi contractum v. g. colendi agros, &c. celebrare, sed necessariâ illi erant 100. quæ ideo mutuans illi mutuat, vt commodius colat, &c.

14 Licet alicui mutuare, donec v. g. frequentaueris scholas meas, vel tabernam &c. quia hic tantum designatur, tempus, ad quod fit mutuum, nec adimitur libertas, &c. Azor. p. 3. lib. 5. c. 7. de vsur. q. 2. & concedit Molin. disp. 309. si animus dantis non sit accipere illud tamq; pretium mutui. Dissuadenda tamen illa limitationis appositio tamq; periculosa Cai. 2. 2. q. 78. ar. 2.

15 Vsura est mutuare Medico cum pacto, vt suos ægrotos curet temporibus debitus iusto pretio Silu. vsura 1. q. 8. Nau. c. 17. num. 120 Cai. in sum. ver. Vsura c. 2. casu 7 & alij plures; licet alij velint, quod sit conductio operarum anticipata solutione. Sed id est extra casum, cum iam non sit mutuum.

16 Etiam vltro, regatus tamen, mutuans pecuniam potest pacisci de lucro cessante intra terminum, ad quem mutuum conceditur Nau. c. 17. num. 211. & de vsur. not 13. & consil. 3. Immo & sponte non rogatus offerens indigenti pecuniam Io. Bapt. Conrad. p. 1. q 230. in addit. initio. Arag. art. 2. cit. Intellige si pecuniam illam habebat negotiationi destinatam, nec dum ab eo statu transtulit. Cai. vbi supra ad primam Molin. disp. 315. Salon 6. ar. 2. contr. 9. Arag. vbi supra ad primam Nauar. not. 7, num. 58. de vsur. Immo etiam vbi aliam haberet pecuniam otiosam; non enim tenetur ex hac mutuare Azor. p. 3. lib. 5 c 5. vers. Secundo notan. præcipuè si illam ad alios vsus, & fines, vt ad fortuitas necessitates, destinasset. Nau. in man. c. 17. num. 212.

17 Mutuans coactus per vim, aut metum, potest propterea aliquid accipere Conrad. de contrac. q. 45. ad secundum modum dicendi Nau. nu 212. cit. qui id intelligit etiam de vi, & metu incusso à Rege, vel Ciuitate. & verum dicit de coactione iniusta; Nam Rex, vel Ciuitas pro communi bono cogere potest diuitem ad sibi mutuandum, vt etiam idem docet Conrad. vers. Quarto defectus:

18 Potest mutuans à principio pasci de lucro cessante si tempore mutuationis verisimiliter ratione mutui erat illi cessanturum, licet postea non cesset: idq; sufficit; vt interesse non sit fictum Valent. to. 3. disp. 5: q. 10. p. 2. concl. 4. & in compend contrac. Arag. vbi supra ad 4. vers. His ergo, & alijs, & q. 77. art 4 vers. circa tertiam causam, in resp. ad 2. Sot. vbi supra ar. 1. in solut. 2. Less. lib. 2. c. 20. dub. 13. Molin. afferens de Com. disp. 314. num. 5.

19 Licitum est aliquid vltra sortê accipere ratione laboris in mutuando Silu. vsura 1. q. 42. Nau. de vsur. not. 12 in fi. Conrad. de contrac. q. 46 vers. 13. casus Item ob grauamen, ob quod priuatis pecunia mutuata, est enim interesse quoddam Io. Med. de rest. q. 32. vers. Infertur sed meritò contradicit Arag. 2. 2. q. 77. art. 1. quisq; enim id dicere posset cû mutuat. & Lessi. vbi supra dub. 14. dicit esse laxandas habenas, vbi aliud interesse non inuenitur.

20 Mutuans sine pacto tacito, aut expresso, non peccat aliquid vltra sortem accipiens vltrò, & liberè datum à mutuatario S. Tho 2. 2 q 78. ar. 2. & ibi Salon. Couar. 1. var. res. c. 20. num. 4. & in reg. Peccatum p. 2. in principio à num 4. Quòd si putet sibi non liberè datum, tenetur danti restituere, propter conscientiæ læsionem, licèt uerè animo libero datum sit manetq; huiusmodi obligatio donec læsio conscientiæ aliquo modo cessauerit Caiet. q. 78. cit. ar. 1. Couar. 6. c. 20 V. Cai. in sum. ver. Vsura ment. Silu. usura 1. q. 4. Si uerò putet sibi liberè datum, cum tamen non sit, durante bona fide excusatur à restitutione ratione bonæ fidei: hac uerò cessante tenetur restituere; nisi fortè ea durante consum-

consumpserit, nec factus sit locupletior. Arag. 2. 2. q.78.ar. 1.de vsura ment. concl.3.Molin. tract.2. disp. 246.& com.

21 Mutuatarius tenetur tantũ ad interesse proprinquũ, non ad remotũ, id enim infinitũ Io.Med. de reb.per.vsr acqu.q. 3.casu.2 in fi.

22 Potes emere à genero ius, quod habet in possessionẽ sibi à socero datã in pignus dote non soluta, modo non fraudulenter facias, fingẽdo emere cũ intẽdas mutuare. Sil.vsu 3.q 5. Ang.vs.1.parag 17. v. Molin.disp.321.Soluto tamẽ matrimonio, aut soluta dote à socero, eo ipso dissoluitur cõtractus ẽptionis, &c. Quare vsura erit, si deinceps accipias fruct⁹ pignoris.

23 Quod sub vsuris accepisti potes alteri mutuare, cũ pacto ut restituat usurario sortem, & usuras, si ex ea pecunia satisfacere uolebas usurario, Sil.usura 1.q.20. id enim est, te indemnẽ seruare Ang.usura 1.parag.21. Archid.in c. De usura 14.q.3.Azor.p.3 lib.10.c. 20. de censib. q 4.Less lib.2.c 20.dub.10 in fi. V.Cõrad. hunc art. fuse disputãtẽ de cõtrac.usur.q. 41. Ego cũ Anchar.cons.276.n. 10. id puto uerũ si statim eras Vsurario satisfacturus Nam si ea pecunia erat tantũ pars debiti, & ad annũ futura erat otiosa, nõ potes interim aliquid ratione mutui exigere: nullum enim damnum sustines.

24 Mutuãs nõ potest lucrũ cessans siue certũ, siue incertũ statim exigere Io.Med. de usu. q.3.uers.septima cõditio Arag.ubi sup. ar.2. P. Nau.lib.3.c.2.dub.9. quod Azor.p.3.lib.5.c.5. q.3. cõcedit, quãdo mutuãs ex ipsa pecunia mutuata statim accipit ĩteresse, secus si aliquid aliud, quæ opinio licèt nõ careat probabilitate, mihi nõ probatur, perinde enim est accipere oleum, uinum, &c. ac si acciperet pecuniam.

25 Mutuãs ratione periculi restitutionis potest accipere quantũ fideiussor pro eo potest accipere modò mutuatariũ nõ cogat, ut se in fideiussorẽ accipiat, & sit probabile periculum Sil.uer. fideiussor.q.17 & vsura 7.q.6. Less.ubi sup.dub. 13. Molin.disp.318. ubi de intelligẽtia c. Nauiganti de usur. de quo etiam Conrad.

26 Mutuãs, aut cõmodans nullũ debet damnum pati, nisi fortè mutuatarij necessitas tãta sit, ut teneatur mutuãs id damnũ pro illius subuentione sustinere, quia scilicet nequè hic, neq, alibi habet Io Med. de reb. per usur. acq.q.3. V. Arag.ubi sup.Sal.ibidẽ cõtr 8.n.18.

27 Si mutuum nõ est causa amissionis lucri, nil ea ratione potes accipere quod cõtingit, quãdo mutuans habet aliã pecuniã in arca, quã mutuò dare, uel negotiationi exponere potest; ipse tamẽ nõ uult nisi eã extrahere, quã habet negotiationi expositã. Nisi forte huiusmodi pecunia sibi sit necessaria ad alias occurrẽtes necessitates, uitæq; subsidia. Nau c 17.nu. 212. Arag.ar.2.cit.uers. His ergo cõdit. 2. Petr. Nau.lib. 3. c.2.nu.301 V.supra nu. 16.

28 Mutuare pecuniã cũ pacto, ut mutuatarius eã alibi restituat, aut tẽpore messis uẽdat mutuãti triticũ pretio tũc currẽti nõ uidetur usura. ratio primi est, quia id nõ est mutuare, sed cãbire, quod licet vnicuiq; præsertim cũ hic nulla sit interesse solutio, sed tãtum uirtualis saltẽ trãsportatio, modo tamẽ mutuatarius habeat in loco solutionis, uel pecuniã uel aliũ qui soluat, de quo Molin.disp.310.nu.6. In secun.uerò casu docet Mol.dis.309.n.9. esse ẽptionẽ ãticipatã tritici iusto pretio, in quo nulla cernitur iniustitia. Sed id ego concedere nõ audeo: quia ille mutuũ petit, & accipit cum pacto, &c. & quia mutuatarius fortè nõ erat uenditurus tẽpore messis, quo uiliori pretio uendi solet frumẽtũ. quare cogitur id damni ex mutuo sustinere.

29 Mutuare cũ pacto, ut mutuatarius soluat quod aliàs ipse mutuãti ex iustitia soluere tenebatur, nõ est usura Io. Med ubi sup.q.7.Sot.de iust.li.1.q1.ar.3.Az.ubi s.q.15.Ang.usu.1.par.9

30 Mutuũ retineri potest quatuor cõcurrentibus Pri. si debitũ sit liquidũ Secun si debitũ & creditũ sint eiusdẽ speciei quãtitatis, & qualitatis, hæc enim necessario requiri in cõpẽsatione docet Pan.c.fi.de depos.nu.12.sed id communiter reprobari docẽt Sayr.cla.reg. lib.9.c. 14.nu.5.P.Nau.lib.3.c.1.par.4.nu 384.Tert. si aduenit tẽpus solutionis debiti. Qar. ut nõ teneatur mutuatarius ex pacto aliud à re mutuata in solutum recipere. Garz. c.6. nu.8. Vide Molin.disp. 560. num 14.

31 Filius fam. nõ tenetur soluere mutuũ sibi factũ l.1.& 2.ff.ad sen.cons.Maced.Inst.Quod cũ eo, qui in al.est pot.para.pen.etiã in foro cõsciẽtiæ Sãch.affirmãs de cõ.lib.6.de matr disp. 38.n 3.& to.2.sũ.lib.7.c.31. n.22.Nec uerũ est quod Rebell.p.2.lib.9.q 2.sec.2 docet in cõsciẽtia teneri filiũ fam. soluere, licèt a Iudice sit absolutùs V.Mich.Ferrũ qq.moral. & Vicar.p. 2.q.10.& 105.n.37 & seq.qui vult teneri in foro consciẽtiæ mortuo Pat. cũ eo casu cesset su-

ſpicio.Mac.Et de Clerico idẽ affirmat etiã viuẽte Pat. ſi habeat bona eccl. Sed alij extẽdũt priuilegiũ ad eoſdem filios, ſui iuris effectos per mortẽ Pat. & ad parẽtes ipſos, etiã ſi filiorũ peculiũ habeãt, & ad fideiuſſores niſi quo tẽpore fideiuſſerũt habuiſſẽt animũ id donãdi huiuſmodi filijs Mol.diſ.301.n.2.& ſeq. Pater tamẽ quãdo fili⁹ erat ſolitus accipere mutuũ, & ipſe ſolitus erat reſtituere, cogitur ſoluere Afflc.decis 308.per l.Titianus ff.Quod cũ eo. Nec. valet renũciatio huiuſmodi priuilegij, cũ potius in parentũ fauorẽ introductũ ſit, ne filij in eorũ necẽ machinareẽtur Mol nu.4. In decẽ caſib⁹ locũ non habet Sen·cons.Macd (quos vide ibi nu.8 & Glo.Inſtit.loco cit. Tenetur tamen reſtituere id in quo factus eſt locupletior per huiuſmodi mutuum.Molin.diſp.573. num.15.

32 Vſurarij bona eſſe tacite hypothecata pro vſuris docent Glo. in c. Cum tu,&c Tua nos de vſur.in ant &c.Quanuquam eo in 6.Io. Med.de reb.per vſur.acq q.4.Negant Silu.vſura 6. q.5.Sot lib.6.q.1. Nau.c 17.nu 265. Couar.3.var.reſol.c.3.nu.6. Hoſt.in ſum.de vſur. nu.12.Pet.Nauar.de reſt.lib.4.c.fi.nu.7.Quòd Pan. & Ancar in d c.Cum tu ampliant etiam ſi acquiſita ſint per pecuniã vſurariam,& tranſierit ad tertiũ ex cauſa lucratiua: quo tamen caſu dicunt poſſe per Iudicis officium vẽdi ex quadam æquitate.Couar.vbi ſu. in fi Caiet to. 1.opuſ 8.q.4.Molin diſp.329. docẽt. hypothecata eſſe quæ alienauit, cum non eſſet ſoluendo, ſi accipiens id ſciebat. V.Salon.2. 2.q.78. art.3, contr. 5.

33 Non valet donatio Vſurarij, nec alia eius alienatio, ſi tempore quo facta eſt, impotentẽ reddidit alienantem ad ſoluenda debita, quæ tunc habebat, quocunq; titulo alienauerit,& ſic alienata recipiens ſiquidem ſcienter, tenetur omnino reſtituere quia illa alienatio facta fuit in fraudem creditorum. Si autẽ ignoranter ad nihil tenetur, niſi obtinuerit titulo lucratiuo, tunc enim tenetur reſtituere rẽ ſi extat, aut in quãtum factus eſt locupletior modo tamen a creditoribus petatur intra annum à die ſcientiæ alienationis factæ in ipſorũ fraudem Silu vſura 6.q.11.Ang. reſt. 1.vers.Vſura à nu. 7.Molin.diſp.330.nu.4. & 12.

34 Dos data ab Vſurario, cuius bona ſoluendis vſuris, quæ debet, non ſufficiunt, eſt reſtituenda ab accipiente, qui id ſcit, aut ſcire debet, etiam ſi data ſit in pecunia, aut alia re, cuius dominiũ ſit translatu in ipſum Vſurariũ, quia capit ab eo, qui nec donare, nec dotare poteſt. Sot. de de iuſt lib. 6.q.1. art.4. Nau. c. 271.Ang. vbi ſup. parag.35. Si tamen bona fide accepit, & ea durante conſumpſit, nec factus eſt locupletior, ad nihil tenetur. Salõ.vbi ſupra contr. 2. num. 8. At ſecundum Molin. num.12. cit ad nihil tenetur, licèt adhuc poſſideat. Si bona fide accepit, retinere poteſt quantum alendæ uxori eſt neceſſarium cum huiuſmodi alimenta ſint Vxori debita Azor. p.3.lib. 5 c. 14.de vſur.

35 Dominium rei per vſuram acquiſitæ transfertur in vſurarium Nau. c. 17.num.265. & concedunt Ang. Vſura 2. parag. 18. Silu. vſura 6.q. 1.in rebus vſu conſumptibilibus cõſiſtentibus in numero, pondere, & menſura, vt pecunia, grano, vino, &c. Si enim cum rebus vſurarij permixta ſunt, aut cõſumpta, cum hæc recipiant functionem in genere ſuo. In rebus verò mobilibus, quæ vſu non conſumuntur, aut mobilibus, aut mobilibus non mixtis, nec conſumptis, ſiquidem ipſa ſunt immediatè per vſuram extorta non transfertur dominium, ſed reſtituenda eſt res ipſa cum fructibus quos dominus percepiſſet, ſi res ſit lucroſa; ſi verò non ſit lucroſa, reſtituenda eſt tantum res ipſa, non verò fructus, ſunt enim induſtriales: niſi forte per detentionem talis rei alter ſit damnificatus, tunc enim tenetur damnum reſarcire. Quod ſi iam non extet res ipſa, quia v. g. alij vendidit, poteſt dominus illam de manu ementis euincere. Si autem ſunt mediatè acquiſita, vt quia ex pecunia vſuraria fundum emit, tenentur tantum ad pecuniam extantem; niſi ſoluenti vel lucrum ceſſauerit, aut damnum emerſerit, tunc enim ad vtrumq; tenetur S.Thom. 2.2. q 78. art. 3. & ibi Ara. & Salon. contr 1. & trib. ſeqq. Molin. diſp. 326. & ſeq. Silu. & Ang. vbi ſupra Couar. 1. var. reſol. c. 3. num. 6. Sot. lib.6.q.2.art.4.

36 Poteſt gener, aut alius cui ſit promiſſa dos percipere fructus pignoris ſibi dati donec ſoluatur dos, c. Salubriter de vſur. ſot. vbi ſupra art. 1. quamuis ſocero dederit ſolutionis dilationem Couar. vbi

ſupra

ſupra c. 1. num. 3. Anchar. & Pan. in d. c. Salubriter. Niſi ſocer exprimat ſe tradere pignus tantum in ſecuritatem dotis non verò fructus, ipſo genero liberè conſentiente Salon. 2. 2. q. 78 art. 2. contr. 14 num. 5. Amplia etiam ſi fructus excedant onera matrimonij, modo non excedant fructus dotis Nau. de vſur. not. 21. contra Silu. vſura 3. q. 2. Ang. vſura 1. parag. 25. Arag. ar. 2. cit. circa finem Reginald lib. 25. num. 223. Poteſt item Vidua, donec ei dos detur, licet à mariti domo receſſerit Arag. loco cit. Idem Vir mortua vxore, & viri hæredes ſi omnes hi ſuſtineant onera matrimonij Armilla Ver. Vſura parag. 23. Salon. vbi ſupra contr. 15. De hæredibus viri negat Ang. vbi ſup parag. 24. de Vidua concedit Silu. vbi ſupar q. 7. & ver. Dos ſi accipiat ratione intereſſe, quia ſcilicet mallet dotem ſed eam non accipit, vel quia non poteſt, vel quia hæredibus compatitur. De hæredibus verò concedit, ſi Viduæ præſtent alimenta q. 7. cit. Poteſt autem loco fructuum tantundem in pecunia accipi Couar. & Sot. vbi ſupra, Nau. not. 21. cit. num. 67. Salon contr. 14. contra Silu. vſura 3 q. 3. qui id concedit tantum vbi Gener ſolitus ſit mercari aut deponere pecuniam apud mercatorem, & ex dote ſoluta fuerat probabiliter fructum reportaturus. V. Couar. vbi ſupra Molin. diſp. 321. Azor. p. 3. lib. 7. c. 9.

37 Iuſta ſunt ſtatuta decernentia vt certum quid ſoluatur viduæ, donec ei dos reddatur Nau. vbi ſupra num. 68. & in man. c. 17. num. 213 Salon. contr. 15 num. 3. Silu. Vſura 5. q. 8. Ang. ver. dos. parag. 28. Couar. vbi ſupra verſ. 7. licèt ipſe cum Silu. concedat tantum ratione intereſſe, quia potius vellet habere dotem, vt poſſeſſiones, vel annuos redditus emeret. Et Pan. vol. 1. conſil. 39 conſuluit huiuſmodi ſtatuta condi non poſſe. Addit Molin. diſp. 322. num. 7. non debere plus taxari à ſtatuto quàm ſint alimenta debita vel fructus dotis vel lucrum ceſſans. Quòd ſi vidua, aut Gener eſt in cauſa, vt dos à ſocero, aut hærede retineatur, vti non poterit huiuſmodi priuilegio Cai. 2. 2. q. 78. ar. 2. in reſp. ad 6. V. Rotam coram Card. Mantica decis 171. Gratian. diſcep. for. to. 1 c. 143.

38 Qui per vſuram acquiſiuit officium aliquod temporale, non tenetur reſtituere fructus perceptos ex eodem officio, ſunt enim præmium laborum Nau. c. 17. num. 223. vers 94. Immo nec officium ipſum, ſed tantum aliquid pro grauamine obligationis, quam vltra ſortem accepit ad arbitrium boni viri Arag. ar. 2. cit. At P. Nau. lib. 3 c. 2 num. 273. docet, quod ſi officium illud ſit vendibile, ſiue ex natura rei, ſiue ex lege, ſiue ex conſuetudine, ſi gratis non ſit dandum, licèt operæ æquent redditus, reſtituendum eſſe valorem illius officij. Idem ego dicerem de fructibus, quia cum officium ſit lucroſum, ſi reſtituendum eſt officium ergo, & omnia ex illo lucra; ſicut tenetur reſtituere fructus ex agro immediatè per vſuram acquiſito collectos. Limito tam cum Arag. Niſi labores æquent fructus ipſius officij deducendæ enim expenſæ, & labores neceſſarij Salon. vbi ſupra art. 2. contr. 4. num. 13. docens reſtituendum eſſe officium circa fructus, & ſtipendium diſtinguit duplicia eſſe, quædam honorifica, quæ non tam pro laboribus, quàm pro dignitate illius muneris, & officij conferuntur. alia quæ directè & propriè in mercedem, & precium laborum redduntur. Stipendia primi generis, cum non reſpiciant labores officij docet non poſſe tuta conſcientia recipere, & retinere, niſi qui iuſtè officium obtinet. Stipendia verò ſecundi generis, quia ſunt premium laborum, qui in officio ſuſtinentur poſſe iuſtè retineri.

39 Pecunia poteſt locari, & vendi, vt aurum, & argentum S. Tho. de regim. Princ. lib. 2. c. 14. Silu. vſura 1 q. 12 & vſura 4. q. 2. & 3 Nau. c. 17. num. 187. Tolet lib 5. cap. 51. Salon. de camb. q. 3. art. 1. & q. 4 art. 2. contr. 1. num. 22. Mercad. de camb c. 2. num. 4. & com.

40 Non eſt mortale accipere ad vſuram a parato, etiam ſine neceſſitate, aut vtilitate Cai. 2. 2. q. 78 ar. 4 modò ſcandalum abſit, vt in Epiſcopo, aut ſi propte-

rea neceſſaria familia debitis fraudatur obſequijs Sot. lib 6. q. 1. ar. 5. Nau. c. 14. num. 39. & c. 17. num. 262. Eſſe mortale accipere ad vſuram, etiam à parato ſine neceſſitate docet Molin. diſp 33. cum det alteri occaſionem noui peccati mortalis. Certè mortale eſt petere ad vſuram etiam à parato, eſt enim ad peccatum inducere S. Thom. 2. 2. q. 78. ar. 4. Caſtr. de iuſt. Hæret. pun. lib 5. c. 15. Armill. ver. vſura parag 39. niſi in extrema neceſſitate, cum ſciret ſe aliter fruſtra petiturum, Nau. num. 262. cit. Salon. d. q. 78. art. 4. contr. 1. in fi. modò id fiat ſine complacentia in peccatum, Idem contr. 2. & modò amicum non habeat, à quo gratis recipiat ibidem num. 7. Conrad. de contract. q. 47. V. Sanchez in ſum. lib. 3. c. 8. à num. 25.

41 Merus executor vſurarij non tenetur reſtituere; nullo enim modo cooperatur iniuſtæ actioni, aut contractui, quæ iam facta ſunt Sot. ubi ſupra artic. 4. Niſi aliquo modo cogat mutuatarium ſoluere, ſiue importunis verbis, & exactionibus, ſiuè minis &c. P. Nau. lib 3. c. 2. num. 427. Agentes autem ſemper tenentur, quia cauſam damni dant: niſi excuſet ignorantia, & & nihil retineant, Silu. vſura 7. q. 4. Nau. c. 17. num. 266. Sunt autem Agentes apud quos reſidet quaſi principalis poteſtas domini: & quia cum contrahitur, & ipſi taxant pretium, & cogunt ſoluere Silu. cit.

42 Emanuenſes, qui in Comentarios rationes dati, & accepti referunt, ad nihil teneri docet Sot. vbi ſupra. Contrarium docet P. Nau. vbi ſupra numero 435. quia cooperantur exactioni iniuſte, & iuuant Vſurarium ad extorſionem proſequendam, & conſequenenter tenentur ad reſtitutionem principali non reſtituente.

43 Famuli cuſtodientes pecunias, & vt ait Palud. in 4. d. 15. q. 2. art. 3 numero 17. ſolum derigrantes manus in computanda pecunia vſuraria, nullam tamen habentes à dominio auctoritatem ad aliquos contractus exercendos, cum ſe habeant merè materialiter, nec effectiuè concurrant ad contractum vſurarium, vel ad ſolutionem, non tenentur ad reſtitutionem Salon. vbi ſupra contr. 9. num. 9. Azor. p. 3. lib. 4. c. 19. q. 7. idem dicens de emanuenſibus.

44 Notarius conficiens inſtrumentum contractus vſurarij ſimulati, in quo v. g. Si mutuum eſſet mille, & centum vſurarum, fidem faceret mutuata eſſe mille, & centum, tenetur ad centum. Idem de teſtibus, qui ſcienter huiſmodi contractibus aſſiſtunt Sot. & Salon. vbi ſupra P. Nau. c. 3. cit. num. 434. Secus ſi in inſtrumento conſtat de vſuris Io. Med. de reb. per vſur: acqu. circa quintum Arg. coroll. 3. Niſi in ijs locis vigeret conſuetudo. aut ſtatutum, quibus per tale inſtrumentum cogerentur homines vſuras ſoluere. quo caſu, præter peccatum mortale, tenetur ad reſtitutionem Sayr. cla. reg lib. 12. c. 25. num. 13. Secus item ſi ad petitionem mutuatarij confecit, quia aliàs mutuans nolebat mutuare, & mutuatarius indigebat, gratiam enim ei præſtat. Sayr. & P. Nau. vbi ſupra Silu. vſura 7. q. 7. &. 9. Nau c. 17. num. 276, Aug. reſt. 1. vers. Vſurarius num. 6. Armill. ver. vſura parag. 42. Molin diſp. 331. num. 6. & ſeq. Salon. vbi ſupra Azor p. 3. lib. 5. c. 17. q. 6. peccat tamen mort etiam cum inſtrumentum conficit in gratiam mutuatarij Nauar Silu. Azor. cit.

45 De vſuris non alienis in ſpecie, quarum dominium in eum tranſiijt puls tenetur Vſurarius vxori, & filijs quàm creditoribus modo aliunde vxor victum habere non poſſit, & ſumptuoſius quàm eius ſtatum doceat, non viuat. Filij

ubi supra contr. 6. famuli si sint omnino Domino necessarij ad tuenda, & conseruanda bona, eauè augenda, un de restituendæ sunt usuræ, ut illæ melius restitueantur, uiuere possunt ex bonis prædictis, & stipendium accipere Molin. & Salon. ubi supra. Limitant Nau. & Azor. ubi supra Ang. num. 21. modi non alantur, aut stipendium de bonis alienis in specie V. Anchar. in c. Peccatum de reg. iur. in 6. num. 26.

46 Hæredes usurarij tenentur restituere usuras solum pro rata, idem qui ex dimidio dimidium, qui ex tertia tertiam, licet alij non restituant Cai. opusc. de usur. q. 1. Sot. lib. 6. q. 1. ar. 4. Arag. 2. 2. q. 78. ar. 3. Silu usura 6. q 10. uers. 2. Azor. ubi supra c. 17. q. 11. Less. lib. 2. c. 20. dub. 20. quod Ang rest 1. uers. Vsura num. 16. intelligit de usuris non alienis in specie, nec de emptis ex pecunia per usuram extorta. Quòd si uans hæredum fiat non soluendo, alius ad id quantum fert sua hæreditatis pars obligabitur Nau, c. 17. num. 298. per c. Tua nos de usur. Couar. 3. uar. resol. c. 3. num 7. Priorem opinionem censent ueriorem, & amplectendam Malin. disp. 332. num. 3. Salon. 2. 2. q. 78. art. 3. contr. 8.

47 Vsurario manifesto nullum debet administrari sacramentum ante satisfactionem saltem fideiussoriam, aut iuratoriam iuxta c. Quamquam parag. vlt. de vsur. in 6. & eius testamentum ipso iure nullum est, nisi præuia saltem cautione iuratoria Nau. vbi supra num 279. & de vsur cons. 4. sufficit antem relinquere Procuratorem qui præstet cautionem post mortem Vsurarij; tunc enim præstitia cautione conualescit testamentum Gratian. discep. for. c. 79. num. 14. Valent tamen legata ad pias causas, si decedat cum signis contritionis, non potens præstare cautionem Silu. vsura 6. q. 7. Couar. vbi supra in fi. Intellige solutis prius vsuris, de quibus constiterit esse debitas Molin. trac. 2. disp. 137. Absoluens huiusmodi Vsurarium sine præuia satisfactione tenetur de proprio secundum Nau. vbi supra. V. ver. restitutio vers. Non obstans.

48 Est autem Vsurarius manifestus, qui ita palam dat ad vsuram, vt nulla se possit tergiuersatione celare. & qui per sententiam condemnatus est de hoc crimine, vel in iudicio confessus Nau. c 17. num. 280. Molin. disp. 334. num. 13. Et qui licet non possit conuinci testibus, conuincit tamen alijs præsumptionibus; Et qui habet mensam paratam ad mutuandum omnibus Pan. in c. Cum in Diocesi de vsur. Vide

49 Tenetur Vsurarius mutuatario ad omnia d m a etiam lucri cessantis ex solutione vel detentione rei per vsuram acquisitæ S Tho. 2. 2. q. 78. ar, 3. Silu vsura 6. q. 2. Molin. disp. 327. & 395. num. 5. Sot. vbi supra; licet Couar vbi supra num. 6. dicat satis esse, si restituat id, in quo mutuatarium læsit, idest usuras non uerò alia damna.

50 Inducens usurariū ad foenerādū nō tenetur restituere, nisi quantū ad eum peruenit; in exigendo enim non in dando damnificatur proximus. Silu. vsura 2. q. 2. Contrarium docent Nau. c. 17. num. 265 Sot. ar. 4. cit circa finem Molin. disp. 331. num. 3. Vasq. to. 2. disp. 5. q 6. p. V. salon. 2. 2. q. 26. artic. 3. contr. 6. Azor. p. 3. lib. 5. c. 12. de vsur. q. 1. & eos qui de restitutione tractant ex iniquo consilio.

51 Cessante iure positiuo, possunt Domini fine peccato tollerar Vsurarios moderate exigentes, si expediant bono communi. Quòd si repetantur vsuræ, & iustitiam negent, tenentur restituere. Nau. c. 17. numero 275. & de vsur. cons. 73. & dub. seq. Molin. disp. 231. num. 5, Ang. vsura 1. paragrafo 1. Tolet lib

tene-

tenetur restituere, nisi quantũ ad eum peruenit; in exigendo enim non in dando damnificatur proximus. Silu. vsura 2. q. 2. Contrarium docent Nau c. 17. num. 265. Sot. ar. 4. cit circa finem Molin. disp. 331. num. 3. Valent. to. 3. disp. 5. q. 6. p. 3. V. Salon. 2. 2. q. 62. art. 7 contr. 6 Azor. p. 3. lib. 5. c. 12 de vsur. q. 1. & eos qui de restitutione tractant ex iniquo consilio

51 Cessante iure positiuo, possunt Domini sine peccato tolerare Vsurarios moderatè exigentes, si expediat bono communi. Quòd si repetantur vsuræ, & iustitiam negent, tenentur restituere Nau c. 17 num. 275. & de vsur. cons. 73. & duob. seq. Molin. disp. 231. num. 5 Ang. vsura 1. parag. 1. Tolet. lib. 1. c. 56. & est in cap. Post miserabilem de vsur, & in Clem. 1. eo. tit. V. Silu. vsura 9. q. 21.

52 De vsura inter laicos cognoscit etiam Iudex secularis, vbi quæstio est facti, idest an sit solutum nec ne. Vbi verò quæstio est de iure, idest an id quod petitur, sit vsura, necne, pertinet ad Ecclesiasticum Silu. vsura 9. in principio Anchar. cons. 17. num. 4. & in d. c. Post miserabilem num. 2. vbi Pan num. 2. Azor. p. 3. lib. 5. c. 18. q. 1. Salon. 2. 2. q. 78. ar. 2. contr. vlt felin. in c. Cum sit num. 1. de for. comp. Conrad. de contrac. q. 25 vers. primo arguitur. Item cohibere vitium Ecclesiasticis pœnis, & aliquibus temporalibus, si animarum saluti expediat, ad Ecclesiasticum spectat Molin. disp. 333. in princ. Idem vbi pro crimine vsurarum agitur criminaliter. Iul. Clar. prac. crim. q. 57. vers. quæro igitur. Esse mixti fori vbi quæstio est facti docent Pan. in d. c. Cũ sit num. 16. & in d. c. Post miserabilẽ num. 2. & alij plures, quos refert. Couar. 3. var. res. c. 3. num. 1. vbi & de sponsal. p. 2. c. 6. num. 19. & c. 8. parag. 12. num. 4. & seq. cum dixisset priorem esse communem, docet Iudicem laicum posse de hoc crimine cognoscere tam vbi agitur de iure quàm de facto. Certè ad solum Ecclesiasticum spectare præter Doct. cit. docent Nau in c. Nouit de iudic. not. 6. num. 11. post Glo. in d. c. Cum sit & in Clem. Dispendiosam de iudic. & alij relati à Couar. c. 3. cit. V. Anchar. cons. 234. & 236.

53 Mutuum repeti non potest ante eius vsum expletum, vel ante tempus constitutum, nisi mutuans pari necessitate vrgente prematur, aut in æquale damnum incurrat. Nec potest etiam statim repeti vt datum est, etiam si datum sit ad beneplacitum dantis, quia esset inutile, vt docent Bart. Bald. in l. Si parum ff. de verb. oblig. & Pan. in c. Præcarium num. 1. de præcar, quos refert, & sequitur Azor. p. 3. lib. 7. c. 6. vers. Secunda obligatio

54 Vendens merces petenti mutuum credita pecunia ad tempus, & statim eas emens præsenti pecunia cum lucro, vsuram committit, quia est mutuum cum lucro; Secus si egens pecunia sponte sua emat merces, vt granum, &c. intentione eas statim vendendi, quò pecunias habeat ad sua negotia: tunc enim si prior ille vendens rogatus illas emat currenti pretio, licitè facit Bernard. Iustin. de camb. q. 6. num. 6 contra Less. lib. 2. c. 21. dub. 16. & Salass. de camb. dub. 17.

55 Vsura non est dare mercatori pecunias, vt eas retineat in cambijs licet mercator sumat in se periculum dictarum pecuniarum; id enim intelligitur de periculo ex accidenti, & præter naturam negotij vt per decoctionem mercatorum, quibus dantur pecuniæ ad cambiendum; non autem de periculo proueniente ex natura negotij licitaq; est dicta assecuratio data competenti mercede iuxta Dec. cons. 7. Ne per negligentiam, culpam, aut dolum eorum, qui alienas pecunias cãbiunt, fiant cambia cum personis minus idoneis, aut fraudes in hoc committantur, de quo Molin de contrac. disp. 417. Est autem hic contractus vel locatio operarum, vel quædam institoria, vel mandatum in gratiam vtriusq; vel innominatus, in quibus cadit quædam recompensatio Rota apud farinac. p. 2. decis 504. & 556. V. Bern. Iustin de camb. q. 10.

56 Mutuatario non soluente tempore debito, si mutuans ad id compulsus est sub vsuris accipere pecunias, tenetur mutuatarius

fins huiusmodi vsuras soluere, modò mutuans pecunias accipiat ad vsus necessarios tantum, & moneatur debitor se velle mutuum sub vsuris accipere. Pan. in c. Plures num. 6. de vsur. Ang. vsura 1. num. 20. quem sequitur Azor. p. 3. lib 5. c. 4. q. 3. de vser.

57 Abbatissa potest recipere certam pecuniæ quantitatem, donec dos promissa pro Nouitia profitente soluatur Rodrig. quæst. regul. to. 2. q. 48. ar. 7. Barbos. ad c. Salubriter de vsur num. 6. V. Gratian. discep for. c. 143. num. 4. Ang. ver. simonia num. 4. Silu. eo q. 15.

58 Dans alicui pecuniam cum intentione generali lucrandi eo meliori modo, quo iustè potest, licitè, & absque vsuræ labe pasci potest de certo lucro saluo capitali, modo hæc concurrant, Primo vt illa persona, cui datur pecunia, habeat bona fructifera, vel sit industria Secundo vt illla clausula generalis (aliquo iusto titulo) non solum apponatur à Notario de Stylo, sed etiam sit ex vtriusq; contrahentium intentione expressa, & vtrique nota. Tertio vt vterque sibi persuadeat posse se aliquo modo iusto contrahere, considera tis facti, & personarum circunstantijs, vt quòd habeat bona, vel sit industria: tunc enim ex vi illius generalis intentionis erit contractus vel emptionis census realis vtrinque redimibilis, si pecunia detur habenti bona fructifera; aut societatis, cum assecuratione capitalis, & lucri certi si ille sit industrius Valent. to. 3. disp. 5. q. 15. p. 2. asserens sic à grauissimis Theologis iudicatum Romæ se præsente. sic etiam Less. lib 2. cap. 20. dub. 12. V. Conrad. de contrac. q. 34. in solut. arg. Molin. disp. 417.

59 Testatore grauante hæredem vt singulis annis soluat decem Vxori, donec dotem soluerit, posse Vxorem illa decem accipere sine vsura docent Couar. 3. var res. c. 1. in fi. Petr. foller. de contrac. censuar. num. 77. & alij, quia (inquiunt) hoc procedit ex mera liberalitate Testatoris: & contraria opinio procedit, quando deducitur in pactum inter socerum, & Generum, qui socero dat dilationem pro dote soluenda, & non est solitus negotiari de quo supra num. 36. Contrarium veriùs docent Anchar. cons. 93. Port. ad Instit. de lega. num. 46. Conrad. de contrac. trac. 2. q. 34. in solut 6. Alex. consil. 27. lib. 4. & alij ibi cit. Nald. in sua sum. ver. Testam. num. 14. Nec dissentit Gratian. discep. for. to. 1. c. 34 à num. 34. licet enim contrarium prima facie docere videatur, verè tamen non contradicit. Nam casus illius cap. diuersus est. ibi enim testator legauit centum soluenda post biennium, cum onere illa inuestiendi ad commodum legatarij, & interim donec soluatur legatum, quinq; in singulos annos dentur legatario; Et quia non est in facultate legatarij exigere sortem à principio, ideò licitè per eum percipitur quicquid sibi à Testatore fuit relictum, quasi tunc adsit ratio exclusiua vsurarum cum cesset voluntas differendi executionem, propter quam inducitur vsura. In casu vero nostro in facultate vxoris est transacto anno luctus exigere dotem, quare, si non petat, nec faciat quod potest, vt sibi præstetur dos, eius culpa hæres non soluit, & sic sibi non debetur legatum, quia esset vsura.

60 Deponens pecuniam apud Vsurarium non habentem alias pecunias ad exercendas vsuras, peccat mort. quia est illum ad malum iuuare S. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 4. ad 3. Sot. de iust. lib. 6. q. 1. ar. 5. in fi. Excusatur autem, quando ob necessitatem vel vtilitatem suam deponit. vtitur enim tunc iure suo quod habet deponendi apud ipsum pecuniam suam. Reginald. lib. 10. c. 26 num. 407. Sanchez in sum. lib. 1. c. 7. num. 36.

61 Non est vsura exigere remissionem iniuræ ex mutuo Silu. vsura 2 q. 11. Distinguit Nau. c. 17. num. 238. vt liceat quidem exigere gratiæ, & beneuolentiæ reconciliationem, non tamen remissionem pœnæ pro iniuria, aut damni per iniuriam illati nisi hæc debeantur tantum post Iudicis condemnationem. Sed Azor. p. 3. lib. 5. c. 7. de vsur. q. 14. docet non posse exigi remissionem damni, si erat debitum ex iustitia: secus de remissione pœnæ, cum

hæc

hæc non debeatur ante sententiam. Non tamen potest in pactum deduci, vt desistat à vexatione, si ius habeat vexandi Caiet. 2. 2. q. 78. art. 2. Azor. q. 15. in fi. Conrad. q. 27. Ang. vsura 1. parag. 3. vbi additionator, id intelligit, quando vexabat in iudicio, aliàs enim quantumuis iniuriatus, iniustè vexat, cum sit vindictam inferre, quod est peccatum V Salon. q. 78. ar. 2. cit. Arag. ibidem Molin. disp. 307.

162 Vsura est prohibita iure diuino, naturali, & humano S. Tho. 2. 2. c. 78. a. 7 Couar. 3. var. res. c. 1: num. 5. Auctor lexic. Theol. vsura 2. Azor. p. 3. l. 3. c. 2. & alij, quos plena manu congerit Aug. Barbos. ad ad c. Quoniam enim 2. de vsur. Diuino quidem, quia vt habetur c. Quoniam 14. q 4. vsura in vtroq; testamento est prohibita. In lege veteri reprehenduntur qui mutuant cum vsuris, & laudantur qui non accipiunt Psalm. 14. & 71. Ezechiel 18. Ierem. 15. & alij alibi & ad c. 23. Deuter. vbi videtur concessum Iudæis fœnerari gentibus, respondent multi ex supradictis, id fuisse tantum permissum, vt minus malum Sic S. Tho. vbi supra, & Cai. ibid. & alij citati ab Azor. vbi supra Respondent alij, quibus consentit Azor. dicens, esse probabilissimum id concessum fuisse, quia cum Deus sit Dominus omniũ bonorũ, potest lucrum à gentibus per vsuram acquisitũ transferre in dominium Iudæorum. In lege verò Euangelica constat prohibitam esse vsuram per ea Christi Domini uerba, mutuum date, nihil inde sperantes, ut eum locum communiter intelligunt Theologi, & Canonistæ, & Concil. Lateranen sub Leone x. sess. 10. & C. Consuluit, de Vsur. De iure naturali esse prohibitam usuram inde constat, quia mutuans transfert dominium rei mutuatæ in mutuatarium, ergo si accipit lucrum, illud accipit ex re aliena inuito domino, pecunia enim mutuata non parit pecuniam, est enim infructuosa, sed sunt fructus meræ industriæ. De iure humano prohibita est usura Concil. Nicen. & refertur c. Quoniam multi, dist. 4. & in Decretal. & in 6. est titulus de usur. ubi aperte, & sub diuersis pœnis prohibentur usuræ. & Clem. un. parag. sane, eo titulo damnatur ut hæreticus asserens pertinaciter licitas esse usuras. Et licèt iure ciuili uideantur concessæ, iam illæ leges ut contrariæ legi diuinæ, & naturali meritò sunt per sacros Canones abrogatæ.

SOCIETAS

1 EST contractus duorum uel plurium contrahentium ad commune lucrum, uel ad usum Azon. in sum. C. pro socio. De societatibus tractatum edidit Hector Felic. & Rebell. lib. 15.

2 Diuiditur primo in societatem maximè communem, quæ dicitur omnium bonorum, quocunq; modo ad aliquem sociorum perueniant. Et in eam, quæ dicitur generalis omnis quæstus, & lucri, & eorum omnium, quæ aliquo titulo oneroso alicui ex socijs contingunt. Et Tertio in eam, quæ dicitur certæ rei, quæ ad aliqua particularia, ut ad aliquam particularem negotiationem contrahitur.

3 Hæc tertia tribus præcipuè modis exerceri solet. Primo utroque sociorum tum pecuniam, uel mercem, tum industriam, & operas, ac expensas conferente, siue per partes æquales, siue inæquales. Secundo altero solam sortem apponente altero solam, & omnem industriam. Tertio altero solam pecuniam conferente altero uerò pecuniam, & industriam

4 In prima societate, quæ est omnium bonorum, efficiuntur omnibus socijs communia bona omnia quacunq; uia, & ratione honesta illis contingant tam præsentia quàm futura. & quidem bona futura quæsita nomine societatis, utrique socio quæruntur quoad dominium, & possessionem. quæsita uerò nomine proprio sunt quidem communicanda, tamen sine traditione socio non quæruntur Couar. 3 uar. resol. c. 19. num. 1. efficiuntur etiam communia illa, quæ ex aliquo damno, uel iniuria accepta tam in propria, quam suorum persona, siue priuata compensatione, & satisfactione, siue Iudicis sententia fuerint collata. Bona

item

item castrensia, vel quasi iuxta l. Qui stipendia C. de procur. stipendia quoque, idem salaria l. Cum duobus parag. Idem Papinianus ff. pro socio. Horum omnium bonorum docent I.D. statim acquiri dominium. At Theologi contrarium asserunt. Verum illi intelligunt de societate illa, quæ est in vniuersum omnium bonorum. Theologi autem de societate ad negotia.

5 Prima hæc societas iusta, & licita, est, licet bona tempore contractus sint inæqualia, quòd industria eius, qui minora bona confert, compensare potest maiorem bonorum abundantiam, & in futurum etiam euenire potest, vt pauciora habenti plura accrescant l. 3. parag. cum specialiter l. Si fratres parag. Idem Pomponius, & l. Societatem vniuersorum ff pro socio Couar. 3. var. res. c. 2. num. 3. vers. 5.

6 In secunda Societate non efficiuntur communia ea bona, quæ alicui ex socijs contingunt ex officijs, vel meritis personæ; vt quæ donatione hæreditate, legato, aut alio quouis titulo à societate diuerso alicui obueniunt. Sicut nec damna, vel debita non ex societatis causa contracta; debetq; versari non circa certa, & definita negotia.

7 Hæ duæ societates contrahi possunt non solum expressè, sed tacitè etiam effectibus Silu. peculium 2. q 5. per doctrinam Bart. in l. Titium ff. de admin. & peric. tutor. parag. altero. Vide plura apud Salon. to. 2 trac de societ De tertia hic potissimè agendum

8 In Societate qui plus ponit plus lucri habere potest iudicio boni viri; vt si quis ponat bis mille, alter verò solam industriā æstimatā mille Caiet. 2. 2. q. 78 ar. 2 ad 5. Salon vbi supra ar. 4 contr. 3. num. 13. Silu. societas 1. q. 1. & 6 Sot. lib. 6. q. 6. art. 1. Arag. 2. 2. q. 78. art. 2. Nau. c. 17. num. 202.

9 Societas intelligitur contracta iuxta consuetudinem loci, in quo fit si aliud non exprimatur Silu. q. 6. cit. in fi. Molin. disp. 416. num. 2. & disp. 458. num. 2. & com.

10 Si ex pacto, & consuetudine periculum capitalis est socijs commune, lucrum quoq; debet esse commune, & è contra. Quare quod in fine societatis superest, diuidendum, & consequenter si perit quilibet perdit partem suam Silu. vbi supra Ang. eo. parag. 20. Si verò ex capitali, & alterius opera æqualis sors fuerit coacta, ita scilicet quod opera vnius æquet alterius capitale, erit etiam æquale damnum in capitali, & lucro: Si verò alter minus posuit tunc pro rata parcipabit in lucro, & damno. Et similiter, si opera perdita, maneat capitale, debet ei pro rata, vel ad æqualitatem recompensari, qui operam perdidit P. Nau lib. 3. c. 2. num 463. Nau. c. 17. num. 253. Armill. ver. societas parag. 10. Rodrig. in sum p. 2. c. 46. num. 5. sicq. intelligendum Couar. vbi sup. nu. 4. Idem dicendū quando cumulus constat ex cōmuni pecunia, idest quia vterque ponit pecuniam, & operam. Valen. to 3. disp. 5. q. 24. puncto. 1. vers. circa tertium.

11 Secluso pacto, & consuetudine, damnum ad eum solum socium pertinet, ad quem constat pertinere sortem, cuius iactura facta est in totum, vel in partem Cai. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 5. Valent. vbi supra Sot. lib. 6. q. 6. art. 1. in fi. Silu. societas 1. q. 20. Salon vbi supra. art. 4. concl. 3. num. 13.

12 Damnum ponentis operas debet esse commune, si societas sit eius causa propinqua, ut si deferens pecuniam à latronibus est vulneratus, & foecit expensas, & perdit aliqua, quæ secum non tulisset, nisi communi nomine profectus esset; si infirmetur, si naufragium faciat; si ab hostibus captus in seruitutem redigatur l. Cum duobus parag Quidam sagariam .l. Si fratres parag. Si quis ex socijs .l. Secundum Iulianum ff pro socio. Silu. vbi supra q. 9. Molin disp. 418. P. Nau. vbi supra

num. 464. limitans si aliquid remaneat de capitali, & bonis ipsius Societatis, nam de alijs non tenetur socij, nisi in societate primi, & secundi generis. Si verò societas sit causa remota, non tenentur socij, vt quia cum causa societatis abesset, eius consanguineus alium instituit hæredem, sicut nec ipse tenetur socijs communicare, quæ non occasione societatis, sed intuitu personæ illi obuenerunt; vt si eadem occasione Regem adijt, qui ipsum castro donauit Silu. & P. Nau. vbi supra per l. Socium parag. Socius ff. pro socio.

13 Expensæ necessariæ mercibus, ipsisue rebus, in quibus versatur societatis negotium faciendæ sunt de communibus bonis, nisi aliud sit deductum in pactum, cum in communem omnium sociorum vtilitatem fiant parag. Si quis ex socijs cit. Simil. t. r. quæ extra domum, & patriam ratione societatis facit, nisi aliud sit conuentum: sic enim habet communis vsus Nau. c. 17. num. 183. Molin disp. 418. nu. 3. limitat P. Nau vbi sup num. 466. nisi forsan quando lucrum deberet esse æquale & ipsius industria nō tanti valeret; tūc enim labor, & expensæ sunt ipsius ponentis, habentq; rationem capitalis. Nec deducendæ expensæ quas domi fecisset, vt volunt Silu & Aug. vbi supra num. 12. P. Nau. nu. 465. & seq. Sic Nau. & Salon. vbi supra ar. 4. num. 26. nisi aliud sit conuentū Salon. num. 25. Perdito etiam capitali, & lucro, potest socius actione saltē neg. gest. petere à socijs quæ de suo insumpsit in cōseruandis mercibus alioqui perituris. Molin. vbi supra num. 8.

14 Elemosynæ factæ ab altero sociorum, alijs nescientibus, si sint moderatæ, & intuitu societatis ad eius felicem exitum pertinentes, de communi lucro soluendæ sunt P. Nau. num. 467.

15 Diuisa societate, si aliud tacitè saltem non sit conuentum, vt quia nulla est consuetudo, reddito capitali ei, qui dedit, lucrum si sit pro rata diuiditur Caiet. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 5. Silu. q. 20. Armill. num. 3. Nau. c. 17. num. 251. Salon. art. 4. cit. Nec ideo iniquum, quod huic salua maneat sua pecunia, alteri verò nihil maneat laboris sui, & operarum; nihil enim posuit consistens in sorte, sed fructum tantum suæ personæ, qui correspondet vsufructui pecuniæ alterius Caiet. Ang. Silu loc. cit. Limitant Couar. & P. Nau. num. 462. nisi industria sit tanta, quòd non solum æquiualeat vsui pecuniæ, sed ipsimet; sed hæc limitatio ab alijs communiter reijcitur. Limitat Secundo P. Nau. si sine culpa leui, aut saltem lata socij perdatur lucrum, alioqui tenetur alteri de damno. Non tenetur autem de leuissima, aut casu fortuito, cum sit contractus in fauorem vtriusq; Molin. disp. 413. num. 2. Quòd si aliter conuentum sit, compensandum grauamen. ibidē V. Garz. c. 41. Pan. vol. 2. consil. 77.

16 Socio se male gerēti in alijs negotijs nō tenentur socij, licet in lucro participent; solum enim tenentur pro negotijs propræ societatis Molin. disp. 418. num. 7. & seq.

17 Si ponens pecuniam eius partis solum vult subire periculum, non potest totius lucrum participare, sed tantum illius partis, cuius periculum subit; reliquum enim censetur socijs mutuatum Sot lib. 6. q. 6. ar. 2. ad 2. Arag. 2. 2. q. 78. ar. 2. ad. 5. Salon. ar. 3. contr. 1. Armill. societas 1. q. 6. docet totum contractum esse viciatum, quòd non concedo, Immo dico cum Corrad. de contrac. q. 93. corall. 1. & Molin. disp. 417. nu. 12. posse ponētē participare in lucro totius capitalis, si pro periculo, quod subit socius, in alio releuetur; quia tūc dicitur socius partem illam assecurare pro mercede.

18 Potest qui pro duodecim v. g. lucri verisimilis accipere quatuor saluo capitali, reliqua enim data intelliguntur pro assicuratione capitalis, & lucri certi pro incerto. Licitum enim esse huiusmodi contractum ad iungere societati etiam cum eodem socio asserunt Nau. c. 17. num. 255. & de vsur. à num. 33. Garz. c. 41. num. 5. Toler. lib. 5. c. 41. Ban. 2. 2. q. 78. art. 4. dub. 1. concl. 4. P. Nau. lib. 3. c. 2. dub. 2. Silu. vbi supra Couar. 3. var res. c. 2. num. 4. Salon. ar. 3. cit. contr. 2. Molin disp. 417. Val.

to. 3. disp. 5. q. 25. p. 2. Cai. opusc 17 resp. 11. Roder. in sum. lib. 1. c. 46. conclus. 2. & alij Et secundum hoc saluari potest consuetudo in multis locis viduarum, & pupillorum accipiendi quinq; pro centum vt ait Nau. & alij cit. Alij tamen vt Sot. lib. 9. q. 2. ar. 2. Arag. q. 78. ar. 2. ad 3. Rebell. lib 15. q 4. Pa. in c. Per vestras de donat. inter. vir. & ux. dicunt celebrari quidem, posse cum diuersis personis, non verò cum socio, sed mutuo se destruere, siue simul fiant, siue successiuè. Sed verior prima sententia. Eosdem contractus, eodemq; plane modo, & regulis pacisci potest socius apponens operas, & industriam cum ponente pecuniam, si verè ibi societas sit, non verò locatio operarum Salon. ar. 4. cit. contr. 2. dub. 4. V. Silu. societas, 1. q. 4. Armill. eo. parag. 7.

19 Non transit ad hæredes, nisi quoad res, & negotia, quæ tempore mortis socij defuncti coepta erant & pactum vt transeat, nullum est. l. Nam & Seruius parag. si viuo Titio ff. de neg. gest. l. Hæres socij ff pro socio Instit. de societat parag. soluitur.

20 Societas vtrinq. libera, quæ dici solet vt etiam alios referens reprobat Gratian. discep. for c 14. num. 10, & seq. godere, vt cum v. g. Ego dò tibi mille, & tu mihi dabis domum tuam ad vtendum, & liberum est vtriq; rem suam, vel pecuniam repetere, a plerisq. approbatur; ab alijs vt vsuraria iudicatur. V. Azor. p. 3. lib. 9. c. 20. de societ. huiusmodi contractum reprobantem.

21 Dissoluitur societas Primo morte naturali cuiusuis sociorum: nisi inter eos conuentio sit, vt per mortem vnius, aut plurium eorum societas non dissolueretur quoad alios. Secundo morte ciuili vnius eorum, & vbi omnia eius bona confiscantur: Inst. de societ. parag. soluitur, vers. publicatione. Tertio si aliquis eorum cedat bonis, Instit. vbi supra vers. Item si quis Quarto si instituta ad aliquid præcisè illudq, finiatur vers. Item si alicuius rei. Quinto conuentione, idest finito tempore, quo conuentum est, vel consuetudine si nihil de tempore conuentum est. Silu. societas 1. q. 19. Sexto renuntiatione Inst. vbi supra parag Manet autem, si videlicet aliquis eorum alijs significat se velle à societate discedere: sed tunc tenetur socios omnes etiam absentes cétiores facere, & non ante tempus renuntiare, ita vt renuntiatio sit societate damnosa; sed absoluere tenetur cæpta negotia, opportunumq; tempus ad absoluendum concedere. Quòd si societati præfinito tempore contractæ ante tempus renunciet, ab eo tempore subit periculum solus, lucrum verò erit commune Molin. disp. 414. num. 19. Nisi renunctiatio necessitate quadam facta sit l. Actione parag. Diximus, vers. Item qui societatem ff. pro socio Idem erit cum renunctiat altero absente, & ignorante l. Sedet si socius parag. si absentiff. pro socio. Præterea cauere debet ne dolosè renunctiet, vt ipse solus aliquo lucro participet, quod alioqui ex vi contractus futurum erat comune societatis. quod si fiat, commodum erit commune, damnum verò renunctaintis parag Manet autem cit. Sept. si vnus eorum in amentiam incidat, Curator poterit dissoluere l. fi. C. pro socio. Octauo Tacito consensu sociorū, vt si separatim agere cœperunt in proprium commodum l. Itaq; cum ff. pro socio Vltimo perdito capitali: nec si parum superest, tenetur alter pro re parua magnas operas ponere Silu. societas 1. q. 4. Armil. eo. parag. 15. P. Nau. lib. 3. c. 2. num. 469.

22 Societas circa animalia ijsdem regulis ineunda est vt pecudes stent periculo tradentis, nec altera pars iudicio boni viri nimis grauetur.

23 Si tradantur animalia maiora, potest fieri triplex pactum, scilicet circa ipsum animal, circa fructus, & circa tempus. Primo modo cum traditum sunt æstimatum (nam alioqui esset venditio non societas) pacisci non potest, vt periculum sit accipientis, nisi dans in alio grauaretur. Circa fructus, seruanda est iusta, & rationabilis consuetudo, de qua si non appareat, seruanda æquitas arbitrio boni viri. Quod

Quod idem ſeruandum eſt circa tempus. Si inter partes nullum pactum factum ſit, ſeruanda conſuetudo, modo ſit rationabilis. Si animal inæſtimatum tradatur, & ſine terra, vt quia eſt equa, &c. capitale eſt ponentis periculo; poledri, & quod acquiretur tempore triturationis, ideſt omnes fructus, & vtilitates communes. Si verò tradatur cum terra cultiuanda, ponens bouem & terram paciſci poteſt de maiori parte fructuum. niſi induſtria, & opera ruſtici magis æſtimetur. Si verò dentur æſtimata, & ſine terra, periculum erit commune, ſi ſit caſus fortuitus, cum hoc caſu æſtimatio faciat venditionem, & ſic dominium pro parte remanet apud ponentem, alia verò pars ratione communionis cenſetur ſocio mutuata & tunc non poteſt ponens percipere medietatem fructuum, cum ſocius participet in capitali, & amplius ponat operas, ſoluenda tamen in fine ſocietatis medietas illa tacitè mutuata. Silu. ſocietas 2. per tot. Si tamen id circo dentur animalia æſtimata, vt conſtet quantum pro vnoquoq; ſoluere debeat ſi pereant. cum eorum dominium apud ponentem remaneat, non eſt ibi mutuum, ſed vera ſocietas, aut locatio operarum Molin diſp. 420. V. Azor. p. 3. lib. 9. c. 7. q. 8. & ſeq.

24 Si detur bos, & vitulus nutriendi ad annum, ſic quod eis venditis dans accipiat ſuum capitale, & lucrum diuidatur, ſi dans retineat in ſe periculum fortunæ, & accipiens non teneatur ſupplere, ſi minus valeant, licet. Item ſi det duos boues ſub certa penſione ſingulo menſe, licita eſt locatio, ſi dans retinet in ſe periculum, & penſio ſi moderata arbitrio boni viri. Poteſt autem, retento in ſe fortunæ periculo, in ſocium reijcere periculum damni emergentis ſua, ſuorumuè culpa. Quod ſi det æſtimatos, cum pacto, vt arent ſibi annis ſingulis certa iugera terræ, & poſtea vendantur, & extracto prius capitali, lucrum ſi ſit, diuidatur, licèt; modò operas in agricultura arbitrio boni viri ſatisfaciat, & penes ipſum ſtet periculum Armill. ver. Societas.

25 Si detur vacca cum fructu nutrienda, & conſeruanda expenſis accipientis ſed periculo caſuali dantis, ſub conditione, quòd de primis fœtibus ſoluatur capitale, & reſiduum diuidatur, non licet. Nam ſoluto capitali ſi omnia perirent, accipiens perderent operas, & expenſas.

26 Dans duas vaccas ad arandum ſub conditione. Quòd de primis earum fœtibus accipiat dimidium pretij deinde ſint communes etiam fructus, ita tamen quòd accipiens ſingulis annis ſoluat danti ſextarium frumenti, licitè facit, & eſt magis locatio, quam ſocietas. Dans enim locat vaccam, quæ ſua eſt, quæ arat, & fructificat pro ſextario frumenti, & loco paſtus accipiens habet fœtum. Immo ſi vacca arando paſtum lucratur, poteſt etiam fœtus eſſe dantis. Hæc ex Silu. vbi ſupra.

27 Circa animalia minuta, præter ea, quæ dicta ſunt poteſt fieri pactum, quòd de fœtibus recuperentur capita mortua; aut de velleribus emantur capita ad augendum gregem, ſi communicant omnia pericula, & damna, & lucra pro rata eius quod poſuerunt. Quòd ſi dentur certa capita æſtimata, cum pacto, vt ex primis fœtibus reſtituatur totum capitale, antequam accipiens percipiat aliquam vtilitatem, illicitum eſt, cum nimis grauetur accipiéns. Quia tamen capitale ſtat periculo domini ponentis, non eſt ibi vſura, ſed iniuſtitia. Com.

De huiuſmodi ſocietatibus Vide Silu. Ang & Armill. loc. cit. Molin. de contr. diſp. 420. Salon. vbi ſupra art. 5. Nau. c. 17. à num. 151. & de vſur. conſil. 26. Pan. vol. 1. conſ 77. Azor. p. 3. toto ferè lib. 9. præcipuè cap. 7. Leſſ. lib. 2. c. 25. Et de ſociet. animal. Caſtrad. toto trac. de huiuſmodi ſociet. Couar. de contract. q. 92. Rebell. vbi ſupra q. 6.

28 Societates Officiorum fieri non

poſ

possunt vltra officiorum valorem Bulla Pij V. totque societates iniri possunt, quot officium valet Pius 4. qui præterea præcipit, vt Officialis rogatus ab eo, qui cum ipso societatem contrahit, debeat specialiter exprimere, si quis alias societates emerit. Quod si eas falso negauerit, aut celauerit etiam pro parte, eo ipso est priuatus officio, sine præiudicio tamen creditorum. Debet etiam Socius pecuniam numerare coram Notario, & testibus. Plures conditiones vide apud Azor. vbi supra c. 15. & seq.

29 Non possunt socij habere plures redditus quam obueniat ex officio. Bull. Pij V. cit. Possunt verò vendere partem suam alicui Tolet lib. 5. c. 40.

30 Cum officia habent aliquam industriam, sine qua non facerent tot fructus, non possunt socij tantum recipere, quantum officialis qui laborat vltra sortem Tolet vbi supra vbi habes plures modos contrahendi huiusmodi societatem Vide etiam Nau. de vsur. cons. 29. Sot. de iust. lib. 6. q. 6. art. 2. Azor. vbi supra, & alios ibi relatos.

CAMBIVM.
PECVNIA. MONETA.
V. Debitum. Falsare. Mutuum.

1 CAMBIVM est negotiatio in commutatione numismatum Silu. vsura 4 q. 1.

2 Pecunia est mensura rerum venalium. s Tho. 2. 2 q. 100.

3 Cambiorum ex Nau de camb. num. 10. septem sunt genera, siue modi Ratione officij. Per minutum. Ratione loci, siue per litteras. Ratione lucri, seu interesse. Ratione translationis realis. Ratione custodiæ. & per emptionem, permutationem, aut alium contractum innominatum.

4 Cambium ratione officij solet in nundinis hoc modo exerceri. Accedit Mercator ad nundinis, in quibus cum Mercatoribus multa fit necessaria pecunia, obtenta, si opus sit, à Magistratu licentia, multam parat, exponit seipsum, offert, obligatq; ad eam conferendam negotiatoribus ad eas nundinas confluentibus, ita tamen vt ipsi in primis soluant cambium, quod communi vsu fori censetur iustum ex eo loco, vbi nundinæ celebrantur, in eum, in quo accepta pecunia est restituenda, & præterea stipendium illius obligationis cui se ex officio deuinxit Salon. to. 2. tract. de cabm q. 4. art. 1. num. 8 Item ob laborem, ac industriam, quam in quærendo, habendo, & seruando multas pecunias ad id necessarias, tum in referendis rationibus, periculis, molestijs, &c. potest certum quid accipere, sunt enim omnia pretio digna Valent. to. disp. 5. q. 23. p. 4. concl. 5. Salon. vbi supra q 5. art. 1. conc. 1. Nau vbi supra num. 17. & seq. Molin. disp 399.

5 Cambium minutum, quod fit commutando pecuniam grandiorem cum minuta, vel è contra, licitum est Sot. lib. 6. q. 9 art. un. Nau. vbi supra num. 19.

6 Obsonatores, & huiusmodi auream pecuniam ad impendendum acceptam possunt cum argentea, aut æra commutare, & auctarium sibi retinere; est enim cambium. secus si pecunia illa sit apud alium deposita periculo domini quia auctarium est domini. Nau. de empt. cons. 3. V. Molin. disp. 402.

7 Qui non ex officio, sed pro libito cambiunt pecunias cum pecunijs, non possunt excedere pretium legale, si pecunias sub ratione pecuniæ commutant. Io: Med. de rest. tract. da camb. q. 1. An pecunia vendi possit. Silu vsura 4. q. 3. Caiet. opusc. de camb. initio. Licet tamen quatenus metallum est, nam tunc ratione materiæ vendi potest. potest enim esse metallum adeo pretiosum, vt superet pretium legale Silu. & Sot. ubi supra Salon. q. 5 art. 3 num 9. Item si copia aut inopia metalli alicuius pecuniæ jam non est

eadem, quæ fuit, cum illius pretium est taxatum, licitum est variare pretium legale, etiam secluso peculiari interesse. Limita primum dictum, nisi commutent pecuniam integram, perfectam, & expendibilem cum deformata, & ferè inutili, ac in expendibili, aut pretiosiorem cum minus pretiosa Sot. vbi supra Cai. c. 6. Limita 2. nisi campsor recepturus sit ex illa pecunia aliquas commoditates, quibus ideò priuatur, quòd alteri roganti cambit Cai. cit. Aut si Rex in illius taxatione illas commoditates non considerauit; vel ratione lucri cessantis Med. vbi supra Licere hoc cambium etiam priuatis affirmant Sot. vbi supra, Nau. num. 19. Tolet. lib. 5 c. 51. Molin. disp. 405. num. 1.

8 Cambium per litteras est virtualis pecuniæ transportatio de vna Prouincia ad aliam. Vel Est illud in quo simpliciter commutatur pecunia præsens pro alia verè, & realiter absente tradenda in alio loco. Et, si nihil doli admisceatur, reale est, & vndequaq; iustum Sot. vbi supra q. 8. ar. 2. Nau de camb. num. 21. Salon. q. 4. art. 2. contr. 1. num. 3.

9 Fit hoc cambium per litteras tribus modis Primus quando propter vtriusque cambientis vtilitatem, vel necessitatem fit permutatio pecuniarum in diuersis locis, vt si ego indigeam Romæ mille aureis, alter Romanus indigeat Neapoli totidem, communi consensu illos inter nos commutamus. Secundus est quando ego Neapolim profecturus vbi pecunia indigeo, nolo autem meam eò transferre propter pericula, & labores, trado campsori Romæ, litteris ab eo acceptis, per quas eandem recipiam Neapoli Tertius est quando ego indigens Romæ pecunia, illam recipio restituendam Neapoli, vel in illo loco ad quem huiusmodi cambia, pecuniarumq. commutationes fieri solent Silu. vsura 4. q. 8 Tolet. lib. 5. q. 54.

10 Ad iustitiam huiusmodi commutationum habenda ratio maioris vel minoris valoris pecuniæ; vt si ducatus Romæ pluris valet propter numorum penuriam, non accipiantur illic, nisi quot respondeant mille Neapolitanis, & è contra, alioqui esset iniustitia. Si autem commutatio fiat in eodem loco, licet accepta pecunia reddenda sit alio tempore, quando ratione penuriæ plus valebit, eadem omnino quantitas reddenda est: Numquam enim eadem pecunia ratione loci, in quo est, habet rationem mercis sed semper retinet valorem, & pretium lege taxatum; ideoq; non plus valet vno tempore, quam alio: quare si hac ratione aliquid accipiatur, restituendum, nisi acceptum fit ratione lucri cessantis, aut damni emergentis. Molin. disp. 410. num. 2. id intelligens de diuerso valore ratione penuriæ, aut abundantiæ aut quando habet se ad instar mercis, de quo etiam agit tota disp. 406. Si enim fiat comparatio maiorum monetarum cum æreis, aut minutis, tunc illa variatio in ratione ducati nihil operatur circa commutationem, sed eadem omnino quantitas reddenda est. Idem disp. 407: contra Nau de vsur. num. 60. & in man. c. 17. num. 295. & Sot. de iust. lib. 6 q. 2. ar. 2.

11 Potest campsor iustè lucrum recipere velut stipendium laborum, onerum, & expensarum, quas faci in ea transportatione, licet faciat per litteras, & consequenter sine periculis, expensis, & Salon vbi supra.

12 Licet cambium per litteras etiam in eodem Regno, etiam lege prohibente præsumit enim fraudem, modò tamen tantò minus lucri accipiat campsor, quantò minus interuallum inter vtramq; Ciuitatem interiacet. Sot. vbi supra q. 13. ar. 1. Nau. in man. c. 17. num. 290, & de camb. num 28. Tolet. lib. 5. c. 54 Garz. c. 26. num. 7. Roder. in sum. p. 2. c. 103. num. 4. Molin. disp. 405. num. 5 Quod Salon. vbi supra num. 6. non concedit, nisi in cambio primi, & secundi modi. In Tertio vero docet illicitum esse si iure humano prohibeatur. V. Mercado de camb. cap. 2. & 8.

13 Plus valet pecunia præsens absente, quando vtraquæ est eiusdem valoris Nau. de camb. num. 62. Tolet. vbi supra. Valent. to. 3. disp. 5. q. 13. p. 5. Molin. disp. 403. Silu. vsura. 4. q. 4. Salon. vbi supra num.

19. &

79 & com. Item cum multi accipiunt ad cambium, & pauci dant Nau. c.17. num. 295. Valent. vbi supra Molin. disp. 403. num. 6. & disp. 406. num. 3. Salon. vbi supra contr. 20. Sumenda vero copia vel penuria pecuniarum, & dantium, & accipientium ad cambium non ex vno, aut altero campsore abundante, neq, ex aliorum hominum statibus, sed ex communitate mercatorum, & ex maiori eorum parte, qui huiusmodi negotia exercent: sicut etiam abundantia, vel penuria cambientium, vel quærentium pecunias desumenda est, quæ vt in pluribus, & maiori parte negotiantium reperitur Salon. contr. 16. num. 3. Mercado c. 8. cit. Item plus valet pecunia præsens absente, aut alia propter diuersitatem metalli: magis enim æstimatur idem ducatus in auro, quam in argento. Item ob figuram, & pondus, & ob diuersitatem regionum, & temporum, & dubium de valoris mutatione, siue per superiores, siue per regionis consuetudinem facienda Nau. c 17. num. 294, & de camb. à num. 93. Item ob penuriam Valent. vbi supra p. 2. & com.

14 Vsura est dare ad cambium ad locum aliquem, si probabiliter credas accipientem non posse illic soluere, quòd ibi nec creditum, nec pecuniam habeat: sed omnino hic soluturum cambium, & recambium. Salon. vbi supra contr. 7. num. 7. Nauar. de camb. num. 25. Garz. c. 37. Quòd si bona fide id fecit campsor, probabiliter putans Campsarium posse soluere in loco &c. potest, non quidem per recambium lucrari, sed ratione interesse &c. Mercado c. 10. num. 3. quantum scilicet sua intererat dari sibi pecuniam in loco constituto: poteste; eum cogere, ut suis sumptibus pecuniam illam cum incremento ponat in eo loco. Molin. disp 404. num. 7.

15 Iniustum, & usurarium est cambium, cum uel litteræ non mittuntur, sed in arca asseruantur ad tempus, &c. uel si mittuntur, Campsarius tamen illic non habet, qui soluat, sed remittuntur cum recambio Bulla Pij V. 1570. quia ibi uerè est mutuum Salon. ubi supra num. 9. Garz. c. 37. Nisi ratione ueri interesse Nau. de camb. num. 28. Sed ego ita intelligo, si uidelicet Campsor ignorabat Campsarium non habere in loco, qui solueret.

16 Licet monetam Romæ v. g. minus ualentem ob diminutionem emere iusto ibi pretio, & aliò traasferre, vbi tanti valet, ac si esset integra, & auctarium illum instè sibi retinere S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 18. parag. 5. Silu. uer. falsarius num. 8. Nau de camb. num. 31. Salon. ubi supra contr. 3. ad. 3. Non potest tamen habens huiusmodi pecuniam diminutam uendere absenti, ubi tanti ualet, ac si esset iusti ponderis cum lucro. S. Tho. 2. 2. q. 77. ar. 1. Nau. in man. c. 23. num. 78. Quod si faciat tenetur restituere h's, qui bus] vendidit aut, illis non repertis, pauperibus, iuxta c. Cum tu, & ibi; Glo. de usur. Nau de empt. cons. 1. dub. 2. V. uer. falsare.

17 Licitum est cambium ratione custodiæ, quo nummularius curam suscipit custodiendi pecunias apud se depositas, & habet rationes dati, & accepti, paratus reddere cum petuntur Nau. c. 17. num. 293. & de camb. num. 36. Valent. to. 3. disp. 5. q. 23. p. 3.

18 Potest huiusmodi campsor pro custodia aliquod stipendium accipere Sot. lib. 6. q. 11. ar. un. Valent. ubi supra, etiamsi non sit conuentum Nau. num. 293. cit. licèt less. lib. 2. c. 23. dub. 8. id neget, quod alioqui non censeatur locasse operas suas sed gratis, ut usu pecuniæ frueretur. De huiusmodi cambio, ut fit innundinis Vide Mercado c. 13. Molin. disp. 400.

19 Numularius, siue mensarius, qui deponentis nomine pecuniam alicui alteri soluit, potest quidem ab ipso deponente stipendium accipere, huic enim operam suam locauit, non uerò ab eo, cui pecunia numeratur Valent. & Nau. ubi supra Molin. disp. 409. num. 8. less. ubi supra num. 79. Salon. q. 4. ar. 4. contr. 1.

20 Cambio,

20 Cambia, quæ prætermissis primis nundinis fiunt in alias sequentes, in quibus propter solutionis dilationem nulla ratione augetur pretium, sed idem omnino accipitur, ac si statim facienda sit solutio, licèt de iure naturæ, & diuino, & ex natura rei iusta sint; iam tamen non licere post bullã Pij V. docet Salon. q. 4. ar. 2. contr. 20. num. 7. Sed verius Nau. c. 17. num. 301. not. 5. Molin. disp. 404. num. 5. dicunt non non esse illicita, quoniam beneficium, & charitas est, maius illud tempus sine maiori lucro concedere, sic etiam Mercad. cap. 8. num. 5.

21 Proximæ nundinæ, de quibus in Bulla prædicta, intelliguntur, non illæ quæ ita parum distant à tempore, in quo cambium fit, vt litteræ cambij peruenire non possint ad eas proximas nundinas, vt in illis solutio fiat; sed quæ post illas sequuntur. loquitur enim Bulla de proximis, in quibus possit fieri solutio Garz. c. 26. num. 4. Molin. vbi supra.

22 Iniqua sunt Campsorum monopolia siue ita fiant, cum vnus, aut plures omnem ferè Ciuitatis, & loci pecuniam congerunt, & penes se habent, vt paucissimis existentibus campsoribus, multis verò campsuarijs, augeantur cambiorum pretia, quod & re ipsa iniustum est, & Pij V. constitutione prohibitum. Siue cum communi consensu constituunt campsores iniqua, & iniusta pretia sibiq; ipsis spondent, ne vllus eorum cambiat, nisi pretio abj ipsis constituto Salon contr. 13. Azor. p. 3. lib 10. de camb. in fi. fi. Si tamen Campsores propriam pecuniam occultent, vt appareat illarum inopia, peccant quidem, sed non contra iustitiam Salon. ar. 3, contr 2.

23 Iniquè etiam agunt Campsuarium compellentes acceptam pecuniam restituere vbi maius est lucrum, & interesse; vt si Campsuarius recipiat Romæ mille restituenda Lugduni, vbi habet pecunias, velit Campsor, vt restituat Parisijs, vbi nullas habet: Nisi Camspor in loco campsuario commodo nullum haberet factorem, vel negotium, quia tunc ibi accipere, illi noxium esset: Vel nisi alius postulet pecuniam eandem soluendam in loco Campsori commodiori, & vtiliori quia, & hoc casu cum proprio damno cambiret Salon. contr. 13. cit.

24 Licet Campsori exigere pignora, vel fideiussores, aut similem securitatem à Campsuario, non enim repugnat naturæ cambij Salon. q. 4 cit ar. 2. contr. 12 conclus. 3. Boninsign. de camb. c. 7 in resp. ad 10. diffic. De fideiussoribus est com. potest enim accedere in omni obligatione Instit. de fideiuss. parag. In omnibus, & alios referens probat Cencius de censibus p. 2. c. 1. q. 2. De pignore concedit Azor. p. 3 lib. 10. c. vlt. q. 11. de camb. sed computandos esse fructus in sortem, si pignus sit frugiferum.

25 Facultate data creditori recambiendi vsq; ad debitam satisfactionem, tenetur debitor ad recambia absq; aliqua interpellatione; quia hoc casu creditor petit hoc interesse, non ratione moræ debitoris, sed tamq; mandatarius ratione mandati; etiam si creditor cambia à se ipso accipiat. quo caso duplicem personam repræsentat, mandatarij scilicet. & creditoris dantis pecuniam ad cambium, quod non est nouum Rota decis 379. apud Farin. par. 2. Hoc tamen rectè limitant. & interpretantur multi, quos refert & sequitur P. Bernardus Iustinianus in suo tractatu de camb. q. 4. & 7. vt procedat quando mandatariu s de suo soluit, aut de pecunia ab alio accepta: Nam si de pecunia principalis campsoris, vsura est. Sufficit autem si mandatarius in proprio rationum libro describat. V eundem q. 4. cit. num. 13. De cambijs ad nundinas fusè, & optimè Idest Primum in dicto tractatu, & in Apologia eiud. operis.

* *
*

DE

DEBITVM

V. Beneficium. Commodatum. Ecclesia. Furtum. Mutuum. Obligatio. Pecunia. Religio. Restitutio. Votum Quæ excusent à rest.

1 DEBITVM soluendum æstimatione pecuniæ currentis tempore contractus, nisi aliud sit expressum Silu. ver. solutio parag. 2. Couar. coll. vet. numis. c. 7. parag. vn. Sot. de iust. lib. 6. q. 1. ar. 2. & est casus in c. Cum olim. de censib. vbi Pan. & in c Cum Canonicis eo. Molin. disp. 312. num. 2.

2 De augmento monetæ fusè tractant Pan. vbi supra, & in c. Quanto de iureiur. Anchar. in 6. c. Cum olim. & in c. Cui de non de præben. vers. Ad 3. quæst. Curt. iunior cons. 24. Alex. cons. 21. vol. 2. Abb. Brun. Colleg. Papien Mart. de laude. Franc. Curt. Iac. de puteo in tract. quæ sunt inter opera ipsius Bruni Ant. Sola. Thesaurus, & alij multi, inter quos Molin. de contrac. disp. 312. Rebell. de obligat. lib. 11. q. vlt. p. 2.

3 Vbi obligatio concepta fuit sub certa specie monetæ, sufficit soluere, etiam in moneta diuersæ formæ, & characteris, modo eiusdem materiæ sit, & ad eandem æstimationem, quæ debetur. Immo secundum quosdam, sufficit soluere æstimationem in quauis moneta probata tam in materia, quam in forma Couar, vbi supra num. 1. & 2.

4 Qui aurum dedit, aurum eiusdem bonitatis intrinsecæ recipere debet, siue plus, siue minus valeat; etiam si nullum fecit pactum, & non fuerat serua turus Nau. de camb. num. 49. Brun. vbi supra concl. vlt. declarat 3.

5 Quando est obligatio soluendi certam pecuniæ quantitatem in certa nummorum specie, vt si mutuaui mille libras soluendas in ducatis, facienda erit solutio designatæ quantitatis in eisdem nummis expressis sub numero incerto, æstimatis tamen secundum æstimationem quæ currit tempore solutionis Quare si mille libræ faciebant centum ducatos, & ducatus ante solutionem sub duplo minus per legem valeat, reddendi sunt ducenti & è contra si augeatur in duplum, reddendi sunt tantum quinquaginta, & hoc, nisi aliud sit conuentum Rebell. vbi supra num. 11.

6 Augmentum monetæ debetur in pluribus casibus, vt apud Nau vbi supra num. 50. & in man. c. 17. num. 294. Salon. de camb. q. 4. ar. 2. contr. 4. Primus est quando dans erat seruaturus; modò non auferatur debitori libertas se liberandi cum voluerit, Silu. vsura 4. q. 14 Sed hoc non probat Molin. disp 312. quia sicut si decresceret, vitaret damnum illud ratione mutui, ita subire debet iacturam illius augmenti. Secūdus quando expressè actū est, vt tot, & tales, quot, & quales dedit sibi restituantur siue in pretio augeatur siue diminuantur Silu. vsura c. q. 14 Tertius quando ita repente eorum pretium sic creuit vt qui illam recepit iam in illo pretio sic aucto expendit. Sed hoc ego probare non possum, quia translato dominio sicut periculum pertinet ad accipientem, ita pertinere debet & lucrum ut docent Nau Salon. & com. Et si statim accepta pecunia fuisset diminuta, aut reprobata, tenebatur nihilominus accipiens ad illius æstimationem. V. c. Cum canonicis de censib. ubi Barbos. plures referens. Sot. lib. 6. q. 1. art. 2. Roder. in sum. p. 2 c. 105.

6 Debitor u g. centum librarum ad rationem uiginti solidorum pro singula libra, non tenetur nisi ad solidos uiginti, etiam si libra creuit quoad bonitatem extrinsecam, uel intrinsecam. Nam libra est in facultate soluendi, solidus in obligatione. Quod si diminuatur, id erit in damnum debitoris; semper enim tenetur ad solidos uiginti Brun. & alij cit. Thesaur. à num. 75. Silu. uer. solutio q. 2. uers. 5 Vide Gratian. discept. for. c. 417. ubi contrarium uidetur docere & Cencium de censib p. 2. c. 12. q. 4. ar. 4. qui post alios ibi cit. num. 27. docet

ſolidorum mentionem fieri ſolum ad demonſtrandum de qua libra contrahentes intellexerint.

7 Cum pecunia minor mutatur in liga, vel pondere, & pecunia maior tantum in valore, ita vt plures ſolidos valeat, quàm prius valebat, non poteſt debitor ſoluere in pecunia minuta ita deteriorata, & diminuta Brun. vbi ſupra declàr. 6. verſ. Et prædicta. huiuſmodi enim deterioratio minutæ pecuniæ eſt cauſa augendi valorem extrinſecum maioris, vel minoris pecuniæ ibidem verſ. ſed maius dubium. Quare debitor ſolidorum Imperialium, quorum 80. faciebant ducatum, non poteſt loco antiquorũ ſoluere totidem de nouis, qui ſunt vilioris metalli, vel minoris ponderis, ſed debet ſoluere de antiquis ſi reperiantur, vel de nouis ad æſtimationẽ antiquorum hoc modo: quia cum 80. ex antiquis facerent ducatum, ex nouis verò ſint neceſſarij 90. tenentur ad 90 ex nouis. Et è contra ſi noui ſint meliores, &c. Et hoc vltimum niſi ex mandato Principis moneta noua, licet vilior, aut minoris ponderis ſucceſſerit loco antiquæ, ita vt pro tanto expendatur, quanto antiqua melior. Nam ſi pro 80. nouis vilioribus poteſt haberi ducatus ſicut pro 80. antiquis, nullum eſt intereſſe creditoris. Niſi conuentum ſit de rendenda certa ſpecie pecuniæ aut conſuetudo habeat quod ſolui non poſſit in altera materia Brun. vbi ſupra limit. 1. verſ. Ex prædictis, & alij quos refert V. Rotam coram Burat. decis. 790.

8 Si pecunia, quæ eſt in facultate ſoluendi ſit mutata quòd bonitatem extrinſecam, attenditur valor temporis ſolutionis: ſi verò quoad intrinſecam, tempus obligationis, niſi aliter ſit conuentum. Brun. vbi ſupra declar. 6. Couar. concl. 10. Pan. in c. Quanto de iureiur. Quòd ſi pecunia eodem pondere, & materia manentibus, vel augetur, vel minuitur extrinſecus, ea mutatio ante moram, & nocet, & prodeſt creditori Brun. limit 1. concl. vlt. Couar. nom. 3. & com. Mutatio verò poteſt moram nocet ei qui fuit in mora; modo illa mutatio non ſit facta in moneta ita minuta, quod per aliam minutiorem æſtimari non poſſit, ſecundum Bartol. & alios relatos à Couar. num. 4. qui cum Bruno, Mart. de laude, & alijs contrarium docet, Bart. limit. non admittens quod pecunia minuta poſſit per maiorem æſtimari.

9 Si tempore ſolutionis moneta ſit omnino reprobata, ſoluenda æſtimatio, & ſi debitor fuit in mora, ſoluenda æſtimatio temporis, quo ſoluenda erat. Sil ver. ſolutio q. 2. verſ. 1. in. fi. Immò ſecundum, eundé, etiam vbi reprobata ſit in partem, vt quia principis edicto non poteſt niſi pro tanto expendi. Immò ſolui debet valor, qui fuit maximus à die moræ l. In re furtiua. ff. de condict furt, quod Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 6. num. 2. cum. ver. furtum. q. 16. limitat in foro conſcientiæ. Si Dominus eo tempore fuerat venditurus: quia ex vi iuſtitiæ commutatiuæ ſufficit reſtituere rem, & intereſſe.

10 Qui non eſt ſoluendo, ſi verberatur exigente id creditore, ãplius conueniri nõ poteſt: ſecus ſi pro maleficio. Quòd ſi conueniatur ex contractu, vel quaſi cedat bonis. Silu. ver ſolutio q. 5. Ang eo parag. 22 V. infra, cui reſtituen.

11 Res in ſpecie debita, ideſt cuius dominium non eſt in debitorem tranſlatum miſſa per hominem communiter habitum fidelem, de cuius fidelitate non erat cur dubitaretur, creditori perit, l. Argentum ff. commod. Pan. in c. Significante de pignor num. 8. & in c. vn de comod. num. 8. Ang. ver. commodatum parag. 15. & ver. ſolutio parag. 10 Silu. vbi ſupra q. 4. verſ. 5. Nau. c. 17. num 67. & 185. Roder. in ſum. p. 2. c. 43. conc. 7. 8. Tolet lib. 5. c. 24 caſus enim fortuitus non imputatur ei, qui non fuit in culpa c. vn. de commod. Quod verum eſt, ſi debitum ſit ex contractu. ſecus ſi ex delicto, aut per moram, quia interceſſit culpa, per quam alius eſt damnificatus. Leſſ. lib. 2. c. 16. dub 6. contrariam opinionem dicens probabilem, quod debitor ex delicto non teneatur cum detrimento ſuæ famæ reſtituere Salon

verò

verò q. 2. 2. q.62. art. 5. contr. 5. distinguit, quod si dominus eligit nuncium, aut mihi commisit, vt eligerem, & fidelem elegit, tunc in vtroque foro liberor: Si verò ego pro meo arbitratu elegi, & tenebar ratione acceptionis, aut etiam ratione rei acceptæ, in conscientia mihi perit. Nam si haberem rem illam paratam, vt domino restituerem, interimq; sine culpa mea mihi surriperetur, tenerer nihilominus retinere in æquiualenti, ergo similiter, si perit in via culpa nuncij. Si autem teneor ratione rei acceptæ suo domino perit. Quòd si furtò abstuli, nec volo domino significare, teneor id præstare per confessarium, vel alium vt committat dominus, cui danda sit res illa. Item Perit creditori si rem obsignatam apud honestam personam deposuisti absente, vel deficiente Iudice l. Si creditrici C. de vsur Item si creditor opportunè oblatum non vult recipere Silu. rest. 7. q. 4. & verb solutio q. 1. Molin disp. 564. num. 5. Perit autem debitori, si eius culpa perit, aut mora nun purgata. Com. Purgat verò qui offert nollenti recipere Silu. uer. furtum. q. 16. & restit. 7. q. 5. ver. mora q. 9. V. P. Nau. lib. 4. c. 1. dub. 3. Io: Med. de rest. q. 3 causa 6. Molin. disp. 651. & supra ver commodatum num. 8.

12 Si res debita ex contractu, siue ex delicto erat perinde apud Dominum peritura, nec antea futura vtilis debitor ad nihil tenetur respectu interesse, cum nullum sit Silu. rest. 7. q. 5. in fi Roder. in sum. p. 2. c, 47. concl. 12 Couar. in reg. Peccatum. p. 2. Parag. 6. num 1. P. Nau. vbi supra num. 17. Nec respectu rei debitæ Less. lib. 2. c. 18. dub. 6. Valent. to. 3. disp. 5. q. 6. p 7. Item si perit post moram sine culpa debitoris Silu. vbi supra Nau. c. 17. num. 80. etiam si mala fide haberet B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 30. de secundo cap. rest. reg. 5.

13 Si quis tenetur sub alternatione, ad ipsum spectat eligere Silu. ver solutio q. 5. vers. 3, Ang eo parag. 16. Nisi aliter sit conuentum Molin disp. 569. num. 5.

14 Si debitor non habens pecuniam offert rem meliorem, tenetur creditor eam accipere, Auth. Hoc nisi C: de solut. Nisi debitor iurauerit soluere in pecunia numerata, quia tenetur seruare: Nec eo casu cogitur creditor rē etiā meliorē accipere Seraphin de priuil. iuram. priuil. 241n. |33. cum aliis, quos refert Mancin. de iuram. effectu 138. limitans, nisi debitor facta diligentia non reperiret suorum bonorum emptorem. vt etiam docet Paris. decis. 64. num. 9 & 10. par. 2. dicens esse communem. quo casu, vt tenuit Rota apud Farin. to. 1. decis. 42 offerat creditori bona, ad ipsius creditoris electionem, ac fideiubeat pro euictione, tradat instrumenta, & transferat dominium. Limitant alij, nisi consuetudine receptum sit, vt solutio fieri possit in alia bona, & probata moneta, & licet actum sit de soluenda certa specie; quo casu attenditur valor speciei debitæ tempore solutionis. Sic multi, quos refert, & sequitur Raner. Bindel de moner. c. 15. num. 14. & seq. ubi numero 19. rectè limitat, nisi accipiendo aliam constet de ipsius damno, ut si aliò migtandum sit negotij gratia, & multam pecuniam argenteam ferre non possit. Adderem ego, aut si in loco negotij argentea illa expendi non possit, aut non nisi cum interesse, ut quia minus ibi ualeret. Regulariter autem, & de iure standum est conuentis, & species promissa omnino soluenda est. Ecclesia non tenetur offerre meliorem, ut in Auth. Hoc ius C. de sacros.

15 Peccat mortaliter contra iustitiam debitor repudiaudo hæreditatem legatum, aut donationem in fraudem creditorum, & à die repudiationis tenetur ad lucrum cessans, & damnum emergens. Valet tamen repudiatio, nec rescinditur ad instantiam creditorum Sanchez late probans de matrim. lib. 6. disp. 4. num. 9. & in sum. lib. 2. c. 15. num 54.

16 Tenetur Prælatus ad debita prædecessoris contracta pro Ecclesiæ suæ vtilitate, aliàs nec ipse nec Ecclesia tenetur e;

de ſolut. c. Quod quibuſdam de fideiuſſ. c. Hoc ius 10. q. 2. Idem de ſucceſſore in dominio temporali docet Silu vbi ſupra q. 3. Vide Nau. de fideiuſſ. conſ. 7.

17 Si alterius debitum ſoluiſti ipſo ignorante, aut etiam nolente, tenetur tibi, ſi modò ſua intererat, vt ſolueres. l. Soluendo ff. de neg. geſt. Silu. reſt. 3 q. 8. vers. 5.

18 Soluens filio familias ſine conſenſu Patris, aut minori ſine conſenſu Tutoris, aut Curatoris, liberatur, ſi conuerſum ſit in vtilitatem Patris, vel minoris. Silu. ver. Solutio q. 4. Ang. eo. parag. 8.

19 Poteſt ſolutio fieri ſocio, ſi vtrique in ſolidum eſt obligatus Silu. & Ang. vbi ſupra. Immo, & filio, famulo & mancipio expoſito adminiſtrationi, aut negotiationi l. Solutam ff. de ſolut. Molin. diſp. 563. num. 41. Et procuratori etiam reuocato, ſi eam reuocationem ignorabat. Silu. Ang. Mol. loc cit.

20 Soluens creditori creditoris ſui liberatur. Glo. inſtit. quib. mod. toll. oblig. in principio. Silu. vbi ſupra vers. 1. Ang. parag. 13. Nau. de ſolut. conſ. vlt. io. Medin. de reſt. q. 3 cauſa 5. Quod ſi faciat in fraudem immediati creditoris, peccat & tenetur de damno. Et quando res etiam in ſpecie reddenda eſt, ſi immediatus creditor iniuſtè retinet, non peccat, cum vero domino reſtituerit. Si verò iuſtè, vt quia ſibi locatam, aut commodatam, &c licet peccet, non tamen tenetur aliquid reſtituere P. Nau. lib. 4. c. 2. dub. 5.

21 Vbi debitor tenetur adire domum creditoris, ſufficit quærere apud vicinos, & notos, & in locis, in quibus eſt ſolitus conuerſari Pan. in c. Significante de pignor. Silu. ver. ſolutio q. 5. verſ. 4. Tenetur autem adire. Primo vbi vult moram purgare l. Cum quid C. de condit. inſert. Secundo ſi obligatio eſt ſolum ad hoc, ſi vult acquirere, etiam ſine monitione, ſecundum Bart. quem citat. Silu. vbi ſupra. Tertio in his quæ debentur, quibus annexa eſt recognitio dominij, & exhibitio reuerentiæ, vt Emphyteuſis, cenſus dominicalis, feudum Lup. in l. 2 comment. 2. parag. 1. num. 46. C. de pact. inter emptor. Porrò tenetur debitor ire ad domum creditoris, quando ſunt eiuſdem fori, & in eodem loco morantur. ſecus ſi ſint diuerſi fori, vt ſi vnus Bononien. alter Florentinus Pan. in c. Significante de pignor. num. 9. Mancin. de iuram. p. 4. effectu 229. Ang. ver. obligatio parag. 18. Silu. eo. q. 9.

22 Quando dies adiectus eſt ſolutioni fauore debitoris, præueniri non poteſt, & ſic non poteſt debitum repeti ante tempus c. vlt. de plus petit. Niſi in vergente ad inopiam, vel in debitore fugiente, vel in ſuſpecto, qui cogi poteſt ſatiſdare c. fi. de fideuſſ. Ias. in l. Si ab arbitrio ff. qui ſatisd. cog. num. 6. & 7. Silu. vbi ſupra q. 6. Niſi eſſet ſuſpectus tempore contractus, quia tunc ſibi imputet, qui cum eo contraxit Molin. diſp. 571. num. 2.

23 Debitor fugiens, ſi alia bona competentia non habet ad debita ſoluenda, poteſt capi, & in vincula conijci, licet dies ſolutionis nondum aduenerit, Pan in c. lator de pignor. Anchar. cons. 81. etiam die feriato in honorem Dei, & à Iudice incompetente, immo, & auctoritate propria Mandos. in reg. 31. q. 3. num 5.

24 Vxor poteſt de bonis mariti nolentis ſoluere, creditoribus ſatisfacere, etiam contra mariti expreſſam voluntatem; modò id faciat ſine ſcandalo, & caueat ne maritas iterum ſoluat. Nau. c. 17. num. 116. & de iniur. & dam. dat. conſ. 1.

25 Debita, & legata ſoluenda à proprietario de bonis relictis, non autem ab Vſufructuario omnium bonorum; vt voluit Bart. in l. ſi ff. de Vſufr. Silu. ver. Vſufruc. q 9. verſ. 4. & q. Tenetur tamen Vſufructuarius pati, vt de facultatibus hæreditatis ſatisfiat cræditoribus, & legatarijs Moned. de appell. decis. 4. alias 123. Silu. ver. vſus. 2. q 9. vers. 4. Couar. 2. var. res. c. 1. num. 7. parag. Ceterum. Si tamen legata annua ſint, ſoluenda ex fructibus. l. ſi. parag. ſin autem C. de bon. quæ liber, Ias, in l. Explicito Secunda lect. à num. 13. ff. ad Sen. conſ. Trebell Couar. vbi ſupra Cyned. ad Decretal. collect. 114.

Fiscus tenetur ad debita contracta ante sententiam contra deliquentem cum in illum transeant omnia iura actiua, & passiua. Peregrin. de iure fisci lib. 5. trac. 1. num. 54. Nam ante sententiam nullum ius habet in bonis delinquentis. Bart. in l. Post contractum ff. de donat. num. 15. & seq. vbi quod pro poenis non habet fiscus bona obligata.

26 Si mandasti mihi, vt certæ personæ crederem, teneris, etiam si aliàs crediturus eram Azon. in sum. C. mandati.

27 Si sit diuersa consuetudo inter locum contractus, & locum destinatum solutioni, vel locum, vbi est res vendita, attendi debet consuetudo loci contractus Brun. vbi supra conf. vlt. parag. Secundũ præmittendum vers. Est tamen aduertendum.

28 Ad debita per Religiosum contracta non tenetur monasterium, sicut nec ex alio facto delicto, vel contractu, nisi in duobus casibus. Primo si versum sit in vtilitatem monasterij. Secundo si commissa ei fuit administratio à monasterio, in quantum se extendit administratio, & non plus. Et idem intellige de Abbate, & Superiore Silu. religio 8. q. 3. Ang ver. Monasterium initio. fusè Sanchez in sum. lib. 7. c. 31. Molin. trac. c. 2. disp. 140. vers. Monasterium ex delicto.

29 Solutio metu censurarum facta operatur, vt aquiratur exigenti quasi possessio exigendi, si soluens in actu solutionis non protestetur Rota coram Seraph. in vna Corduben. decim. & in alia Rom. donat. coram Ludouisio, & in alia Rom. Census coram Pegna, apud Farin. p. 1. decis. 24.

FIDEIVSSIO.
V. Iuramentum.

1 EST alienæ obligationis in suam fidem receptio, principali tamen manente obligato. Silu. ver. fideiussio.

2 Fideiubere potest, qui habet bonorum suorum administrationem. Quare excluditur Religiosus nisi de licentia Abbatis, & maioris partis monasterij assensu c. pen. eo. tit. Item, Clericus pro laico, nisi in necessitate c. Te quidem, iuncta Glo. ver. fideiussor. 11. q. 1. num. 3. & c. 3. num. 11. de fideiuss. tenet tamen fideiussio quoad patrimonium, & fructus beneficij Ang. eo. tit. parag. 8. Silu q. 3. Azor. p. 3. lib. 11. c. 12. dub. 2. de fideiuss. Item excluditur mulier pro viro suo semper, nec etiam pro alio, nisi in sex casibus Primo quando fideiubet de pretio dando, vt quis seruum manumittat. Secundo quando pro dote alicuius mulieris. Tertio quando renuntiat certiorata priuilegio Veliani, præsertim cum iuramento, de quo Molin. disp. 540. Pan in c. Ex rescripto num. 9. de iureiur. Quarto quando pretium, vel aliquid loco pretij accepit pro fideiussione. Quinto quando fideiussit in fraudem. Sexto quando pignus, vel fideiussorem pro alio dedit, & post biennium à die primæ cautionis iterum se obligauit. V. Silu. vbi supra q. 6.

3 Potest fideiussor pro fideiussione aliquid accipere; est enim obligatio ciuilis pretio æstimabilis Cai. 2. 2. q 78. art. 2. Nau. c. 17 nũ. 285. vers. In num. 6. Silu. vbi supra q. 17. Couar. 3. var. res. c. 2. num 6. Roder. in sum. p. 1. c. 120. concl. 4. licèt Silu. & Couar. Rota coram Ludouisio in Rom affictus, 8. Martij 1604. id concedant, si inspecta qualitate, & bonis debitoris exponat se periculo soluedi debita Alij tamen absolute docent sic Salon. 2. 2 q 78. art, 2. contr. 4. Azor. p. 3 lib. 5. c. 2 in fi. Arag. 2. 2. q. 77 art. 4. circa tertiam causam. Item Azor. lib. 15. lib. 10. c. 22 dub. 6.

4 Successor Prælati nõ est eius hæres: quare non obligatur pro eius fideiussione. Silu. vbi supra q. 5.

5 Promittens alterũ præsẽtare liberatur, si is, pro quo fideiussit, post fideiussit cõmissit capitale crimen, pro quo condemnatus fuit ad mortem, ũel bannitus, & fugit l. sed. & si quis ff. si quis caution. in principio. Nisi fideiussor esset in culpa lata respectu maleficij postea perpetrati quia in conscientia tenetur ad restituendum damnum Silu. ub supra q. 6. Ang. eo parag 9.

6 Fideiussor non cogitur soluere principali debitore in discusso, etiã quod cõstitue. rit se principalẽ debitorem. Auth. Præsente

C. de

C. de fideiuss. Nisi specialiter renunciet beneficio d. Auth. Pan. in c. Peruenit num. 6. de fideiuss. An verò cesset hoc priuilegium si fideiussit cum iuramento. Zachar. apostill. ad Pan. loco cit. affirmat. At Ant. Franc. ibidem negat, quia iuramentum validat quidem, & corroborat contractum & actum super quo interponitur; non tamen tollit iuranti priuilegium.

7 Debitor fideiussori tenetur ad omnia damna, quæ ex sua culpa illi eueniunt c. 2. & 3. de fideiuss. Silu. q. 10. Ang. parag. 15. Garz. c. 38. num. 8. Azor. c. 22. cit. dub. 10.

8 Simpliciter fideiubens non tenetur ad interesse, aut debiti augmentum Glo. in 6. c. 3 & ibi Pan. num. 7. Silu. q. 13. Quòd si soluit sciente, & consentiente debitore, repetere potest in conscientia, siuè spontè, siue coactè soluerit, & debitor tenetur, quia sic intelligitur mandasse, vt soluat, alias non Silu. vbi supra Ang. parag. 16.

9 Fideiubens ad certum tempus, si id à creditore prorogetur, non tenetur: secus si obligatio sit pura, licet solutio ad tempus differatur Pan. vbi supra in fine Silu. q. 14. Ang. parag. 17. Roder. in sum. p. 1. c. 120. concl. 3. Azor. vbi supra q. 12.

10 Fideiussio accessoria ei, quod non tenet, non est valida, vt si profilio fam. Glo. in c. Si diligenti, de foro comp. & in c. Grauis de censib. Garz. vb supra num 7. Nisi creditorem nescientem deceperis asserendo debitorem posse contrahere, & esse soluendo Azor. vbi supra q. 16.

11 Potest creditor aliquid moderatum accipere à fideiussore vt eum ab obligatione liberet Molin. disp. 319. num. 3.

12 Fideiussor agere potest ante solutionem contra debitorem, vt eum liberet si diù in obligatione stetit; aut si debitor incipit vergere ad inopiam: aut si fideiussor condemnatus sit, c. fi. de fideiuss. aut si hoc ab initio conuentum sit. Silu. q. 15. Azor. q. 13. aut si fideiussor timore alicuius pœnæ offert solutionem, & quia creditor non vult recipere, illam deponit in loco sacro, aut aliter ad id deputato, aut apud publicum depositarium Molin. disp. 546. num. 11. per l. fideiussor qui minori ff. de fideiuss. aut quanda breui est condemnandus: aut quando est obligatus per instrumentum guarentigiatum Rota coram Buratto decis. 401. num. 7. vbi Ferentill. littera B. multos cumulat, & variè limitat. Vel quando principalis est rixosus Barbos ad c. vlt. de fideiuss. vbi plures casus enumerat in quibus fideiussor agere potest, &c. Regulariter autem fideiussor agere non potest contra principalem pro releuatione suæ indemnitatis antequàm soluat, iuxta text. expressum in l. Si pro ea C. mandati Vide c. Constitutus, & c. fi. de fideiuss.

ALIENATIO.

V. Contractus. Dos. Filij. Legatum. Pactum. Peculium. Promissio. Suspensi ipso iure. Testamentum.

1 ALIENATIO est actus, per quem dominium transfertur, l. 1. C. de fund. dot; Glo. in c. Cum nulli de reb. Eccl. non al.

2 Alienatio continet donationem, conditionem, venditionem, permutationem, & Emphyteusim perpetuam, c. Nulli de reb. Eccl. non al. Et omnem contractum, per quem dominium transfertur l. 1. cit. Item hypothecam specialem Molin. disp. 464. & seq. Item census impositionem: quare in census impositione re Ecclesiastica requiritur assensus Apostolicus. Riccius p. 2. decis. 154. cum ibi relatis.

3 In alienatione rerum ecclesiæ, etiam mobilium pretiosarum quæ seruari possunt, requiritur solemnitas extrau. Ambitiosæ de reb. eccl. non al. Pan. in 6. c. Cum nulli Host. in sum. eo. tit. parag. Quæ resol. Silu. ver. alienatio q. 10. Ang. eo. parag. 5.

4 Ad solemnitatem requiritur Primo causa

causa legitima, de qua lib. 6. ver. suspensi ipso iure. Secundo auctoritas Episcopi; quæ nihil aliud est, quàm eius consensus, Glo. in c. 2. de reb. ecc. non al. ver. tractatus. Sed nunc requiritur assensus Apostolicus per d. Extrau. Quaranta ver. Alienatio num. 15.

Tertio tractatus, idest propositio, ac discussio, num conueniat rem alienari Pan. in c. Tua, de his, quæ fiunt à Præl. num. 6. Sufficit verò secundum eum num. 3. Molin. de contract. disp. 468. num. 5. Anchar. in 6. c. Tua, & ibi Io. And. Azor. p. 2. lib. 9. c. primo q. 4. vnicus tractatus.

Quarto consensus expressus maioris partis capituli, non habita ratione absentium. Pan. in c. 1. de his quæ fiunt à Prælat. num. 5. sufficit autem rati habitio, vbi fortè superior alienauerit inconsulto capitulo, c. Cum vos, eo. tit.

Quinto Subscriptio, vbi res donata venditur, aut permutatur c. 1. cit. quæ in multis locis non seruatur, vt affirmat Pan. in 6. c. num. 4. Vbi verò seruatur, sufficit subscriptio Notarij seruanda tamen consuetudo Armill. ver. alienatio parag. 6. V. Molin. disp. 468.

5 In alienatione rerum ecclesiæ inferioris sufficit consensus superioris; nec requiritur supradicta forma, nisi ea ecclesia inferiores habeat Silu. ver. alienatio q. 12. Ang eo. parag. 10. Hodie Episcopi, & Abbates iurant non alienare inconsulto Romano Pont. etiam accedente consensu Capituli. Pan. in c. Vt super his, de reb. eccl. non al. num. 8. & 15. Molin. vbi supra num. 8. Nunc tamen per Constitutionem Vrbani VIII. anno 1624. emanatam requiritur assensus Apost. etiam in constitutione census.

6 Si ex huiusmodi alienationibus Ecclesia sit notabiliter læsa, restituitur, licet sit seruata solemnitas, c. Ad nostram, & ibi Pan. de reb. ecc. non al. Couar. 2. var. resol. c. 17. num. 2. non tamen post quadriennium c. 1. & 2. de rest. in integr. in 6. & Clem. vn. eo. tit. Glo. in 6. c. Ad nostram, ver. per multos, per l. fin. C. de temp. in integ. rest. Nisi læsio sit enormissima Capell. Tholos. decis. 239. cum ibi not. text. in 6. c. 1. vbi Glo. fin. notat quadriennium currere à die mortis Prælati, qui alienauit, aut qui impediuit petitionem restitutionis, & Glo. in 6. c. Ad nostram dicit subueniri Ecclesiæ iure communi etiam post quadriennium, vel Iudicis officio De alienatione rerum Ecclesiæ, omnibusq; ad eam requisitis, optimè Quaranta ver. alienatio. Roder. de regul. to. 1. q. 27. Molin. disp. 464. ad 469.

7 Ex diuturnitate temporis, vt triginta annorum præsumuntur interuenisse solemnitates requisitæ in alienatione rei Ecclesiasticæ Riccius p. 1. decis. 174. vbi ad verbum refertur consilium Io. Mariæ Nouarij, & in praxi Archiep. decis. 34. Gratia, discep. for. c. 415. num. 19. & seqq. & c. 468. num. 61; modò cum ipsa diuturnitate temporis concurrat scientia, & patientia eorum, cum quibus res est gesta 6. c. 415. num. 29. ad fi. Et modò non ostendatur instrumentum alienationis sine aliqua solemnitate, aut defectiua, quia tunc cursus temporis non iuuat possessorem Barbos. ad c. Ea noscitur, num. 4. de his quæ fiunt à Præl. & Quaranta vbi supra num. 46. vers. præsumuntur. Et modò concurrat continua quasi possessio, seu solutio canonis. Rota in vna Neapol. Fundaci 1. Iunij 1578. relata à Quaranta num. 46. cit. Et modò per partium conuentionem Papæ beneplacitum non requiratur. per clausulam Et quatenus Papæ assensus, & beneplacitum interueniat ibidem Vbi quod præsumitur Papæ beneplacitum, quoties de iustitia tituli, alijsq; de iure requisitis appareret, & sic quòd causa alienandi, & euidens Ecclesiæ vtilitas subesset. Item quando transactum est tempus immemorabile Quaranta ibidem Non præsumitur tamen per huiusmodi diuturnitatem temporis, mandatum Barbos. ad c. Ex parte de rescrip. num. 8. & alij ibi relati.

8 Iurans non alienare potest cum vtilitate Ecclesiæ; nisi iurauerit non alienare inconsulto Papa, aut alio Superiore Pan. in c. Vt super de reb. eccl. non al. nisi res sit modica Silu. vbi supra q. 16. Ricc. p. 2. decis. 163.

9 Accipiens rem ab ecclesia alienatam sine solemnitate, est ipso iure excommunicatus extrau. Ambitiosæ cit. & restituere tenetur, nec potest repetere pretium c. Nonliceat 12.q.2. Nisi pretium versum sit in ipsius Ecclesiæ vtilitatem: aut nisi causa alienandi fuerit legitima: aut nisi alienatio effecta sit vtilis Ecclesiæ; tunc enim omnia starent in conscientia, & contrahentes tuti essent à censuris, quæ latæ censétur ad vitandas fraudes Ang. ver. alienatio paragr. 14. Silu eo q. 14. adde si ipsa Ecclesia velit contractum stare: Nam recedere potest: Secus de emente. Rota coram Seraphino decis. 256. Pan. in c. causam quæ Ext. 1. de iudic. num. 11. Tertius autem allegare non potest nullitatem, nisi talis sit, quæ sanari non possit per partis consensum, & in casu, quo saltem ille, qui habet principale interesse non cõtradicit. decis. cit. Adde Secundo ratificationem huiusmodi non valere nisi adhibitis solemnitatibus, quæ ante contractum erant obseruandæ Villagut pluribus cit. de reb. Eccl. malè al. lib. 2. c. 5. a num. 200. Adde Tertio ex Sarmiento de redd. Eccl. p. 1. c. 2. num 6. & seq posse quem retinere rem Ecclesiæ sine solemnitatibus alienatam in euidentem &c. quousq; Ecclesia restitutionem petierit

10 Res Ecclesiæ alienari possunt ob vrgentia debita Ecclesiæ, quibus aliter satisfieri non potest c. Ad nostram de reb. Ecc. non al. Intellige si debita sint legitimè contracta ab Ecclesia. Dicitur verò debitum legitimè contractum ab Ecclesia, quando fuit cum consensu Apostolico, sine quo Ecclesiæ bona obligari non possunt; nisi versum fuisset pretium in vtilitatem Ecclesiæ, quod probare tenetur creditor in mutuo, in deposito, & pro solutione debiti legitimè contracti Couar. alios referens 2. Var. res. c. 17 num 3. Nec creditur assertioni Prælati Addit. ad Quarantam ver. alienatis ad num 36 Rebuff. & Dec. ibi cit.

11 In modicis non requiritur Solemnitas c. Terrulas 12. q. 2. Silu. ver. alien. q. 3. Armill. parag. 18. quæ verò dicatur res modica, vide glo. in d. c. Terrulas & alios, quos refert, & sequitur Quaranta vbi supra, vers. Quarta limita. Regulariter dicitur modica Terrula, que vix ascendit ad summã decem aureorum Prax. Neapol. c. 60. vel viginti glo. in d. c. Terrulas. licet præcesserit iuramentum de non alienando: modica enim sunt exempta ab omni solemnitate iuris Silu q. 16. Nec in his quæ Religio incapax sibi relicta cogitur vendere, quia ex regula possidere non potest Silu. q. 21. Immo huiusmodi Religio potest cum hærede conuenire de certa summa, & quantitate pecuniarum semel tantum soluenda pro legatis, & institutionibus, &c. vt Minoribus concessit Clem. 7. in Bulla incip nuper 1525. 22. Ian. & est 15 in ordine. Nec in alienatione, vel commutatione minus vtilium pro vtilioribus c. vt super parag. Possessiones de reb. Eccl. non al. Nec in alienatione bonorum Hospitalis priuati non fundati auctoritate Episcopi. Nec in alienatione bonorum Fraternitatum, & relictorum pauperibus in genere Felin. in c De quarta col. 2. de præscript. V. Quarantam vbi supra num. 29. Ricc. in sua praxi decis. 48. & alios plurimos, quos congerit Barbos. de offic Epis. p. 3. alleg. 75. num. 32. quorum multi absolute dicunt bona fraternitatum esse bona laicalia. Alij inter quos Menoch. de recup. poss. remid. 15. num. 34. volunt, quod si Oratorium in quo isti laici conueniunt eo animo ab eis sit extructum, ac bona eo animo simul congesta, vt confraternitati deseruiant, & possit de illius bonis libere disponere, ac tractare; & tunc illa bona tamquam loci prophani ad libitum alienari possunt, secus verò si Oratorium sit ab eis extructum, vt sit sacrum, Deoq; dicatum, eaq; bona congesta sunt ad opera Oratorij necessaria, & ad pauperum solamen. Alij verò tenent, quòd si Oratorium sit Episcopi autoritate fundatum eius bona sine solemnitate distrahi non possunt: secus si non sit Episcopi autoritate fundatum. Hi sunt inter alios Barbos ubi supra Bonac de contract. disp. 3. q 8. punc. 4 num. 2.

12 Licet Rectori alienare res Ecclesiæ in casibus iure permissis, licet donatæ sint

ea

ea conditione, ne alienari possint. Host. Imol. Archid. Pan. quos refert, & sequitur Silu. ver. alienatio q. 21. Azor. p. 2. lib. 9. c. 2. q. 9. Glo. in c. Verum, ver. debeat re- uocari, de condit. appos

13 Prohibitus alienare sub poena pri- uationis, si redimat, excusatur: & alienans partem non cadit à toto. Rota multos re- ferens apud Farin. p. 2. decis 593. num. 6.

14 Clausula quæ assensu Apostolico apponi solet in alienatione rei ecclesiasticæ, quod prædium subrogetur in aliud præ- dium, importat modum, non conditionem quare non spectat ad emptorem curare, quod pretium conuertatur in vtilitatem Ecclesiæ Glo. in Auth. Hoc ius porrectum, vers. aliter in prima solut. C. de sacrosan. Eccl Riccius in sua Praxi for. eccl. decis. 100. Silu. q. 26. ver. alienatio sufficit enim emptori emere iusto pretio reliquum relin- quitur conscientiæ vendentium.

15 Prohibitus alienare potest mobilia quæ seruari non possunt Sunt autem fru- ctus, triticum, vinum, oleum, lana, agri, & cœteri redditus. Vestes etiam, quæ quo- tidie veterascunt, & his similia Item iumenta, & mancipia, non tamen ea quæ sunt prædiis quasi affixa. Item pe- cunia quotidiano vsui inseruiens Pan. in c. Nulli de reb. eccl. non al. & in c. Præla- torum de accus. num 8. Molin. disp. 465. Silu. vbi supra q. 7. Nomine mobilium, & immobilium non veniunt iura, & actio- nes, & nomina debitorum: sunt enim hæc bona tertiæ speciei. Nisi dispositio intendens compræhendere totum alicuius patrimonium, mentionem faciat solum de mobilibus, & immobilibus, Silu. 9. 4. Vide tamen Molin. tract. 2. disp. 68.

16 Alienari prohibita dari possunt de- sceudentibus in dotem, & donationem propter nuptias Auth. Res quæ C. Com- mun. de lega. quod recte intelligit Ias. in l. Quæ de legato ff. de lega 1. num 8. eo. in l. filius fam. parag. Diui prima lect. à num. 50. & in 2 lect. num. 77. num. 157. quando prohibitio facta est per testamen- tum, non verò si per contractum.

17 Alienationem accipiens, etiam in conscientia non tenetur restituere quod in fraudem creditorum est sibi alienatum, si à creditoribus non petatur infra annum à die scientiæ Molin. disp. 328. num. 9.

18 Etiam Papa alienare nequit rem Ecclesiasticam in vsus non pios, nec Eccle- siasticos, & si alienauerit, non tenet alie- natio Nau. de spol. cler. parag. 2. à num. 3.

DONATIO.

Vide vbi supra.

1 DONATIO est quæda libe- ralitas, quæ nullo iure debetur, l. Donari ff. de reg. iur. & perficitur nudo pacto l. Si quis argentum parag. vlt. C. de donat aut traditione rei, quando sine vlla promissione præcedente quis rem suam al- teri tradit, vt statim fiat eius ibidem Azor. p. 3. lib. 11. c. 1. q. 1.

2 Diuiditur autem donatio primo in donationem causa mortis, & in donatio- nem inter viuos. Illa est cum quis propter mortis suspicionem ita donat, vt si quid ei humanitus contigerit, res fiat donatarij, si autem superuixerit, sit donantis. Alia est, quæ sine vlla mortis cogitatione fit, & res statim fit donatarij. Instit de donat. initio, & parag Alia. Secundo diuiditur dona- tio inter viuos in puram, & absolutam, & in conditionalem, vel modalem, vel ob causam. Pura est, quando res donata statim fit donatarij Conditionalis, quan- do eius effectus suspenditur in tempus cō- ditionis impletæ. Modalis est, v. g. do- naui equum, vt non si tuus vsque ad an- num, & hæc non suspenditur, sed statim valet, Donatio ob causam est, qua ali- quid datur alicui, vt certum quid faciat, Azor vbi supra c. 2.

3 Donare ij tantum possunt, qui re suæ dominium, siue proprietatem habent & nullo iure donare prohibentur. l. Cui ius donandi ff. de reg. iur.

4 Filius fam. donare potest de castren- si, vel quasi l. filius fam ff. de donat. & de aduentitiis, si habeat liberam eorum

adminiſtrationem à Patre, ſi iuſta ratione motus donauerit vt ſi donauerit Matri, vel ſorori, aut alijs conſanguineis, qui alimentis indigent; Cauſa verò mortis donare non poteſt de aduentitijs ſine conſenſu expreſſo Patris, licet Vſusfructus &, plena ipſorum adminiſtratio ad filium ſpectet Iul. Clar. parag. Donatio nũ 5. & 6. Molin. diſp. 288. num 24. & duob. ſeq. Si tamen donet ipſi Patri, aut alijs fratribus in poteſtate Patris conſtitutis, requiritur Iudicis auctoritas, quia nullus in facto ſuo auctorizare poteſt Pan. vol. 2. conſ. 42. in fi. Azor. vbi ſupra c. 3.

5 Filius, qui de conſenſu Patris in ſcholis, aut in Curia commoratur, donare poteſt quatuor, aut quinque de centum. Item Religioſus, qui de ſuperioris licentia, & impenſis ſtudet, aut negotiatur, modò id honeſtæ recreationis cauſa faciat: quia Pater, & Superior tacitam eius rei facultatem facere videntur. Nau. c. 20. num. 12.

6 Donatio ad ſui ſubſtantiam requirit donatarij conſenſum, ſufficit autem tacitus, cum videlicet præſens eſt, & tacet qui enim tacet conſentit in his, quæ ad eius vtilitatem ſpectant Iul. Clar. vbi ſupra q. 14. Azor. c. 5. q. 1 & 2 Sufficit etiam factam eſſe donationem coram Notario, & teſtibus ad hoc, vt non poſſit ante acceptationem, vel repudiationem reuocari. Sot. de iuſt. lib 3. q. 5. art. 3. Intellige ſi Notarius tamquam perſona publica, aut alius, cui à iure conceditur, acceptet nomine abſentis Couar 1. var. res. c. 14. num. 12. Iul. Clar. vbi ſupra q. 14. Molin. diſp. 264. Nau. de iureiur. conſ. 6. un. 10. & Com. Qui verò acceptare poſſint pro alijs vide ver. promiſſio num 9.

7 Donatio vltra quingentos aureos, non facta inſinuatione Iudici, nulla eſt, l. pen parag. vlt. C. de donat. Intellige nullam quoad exceſſum; nam valet quoad quingentos Molin. diſp. 278. Si tamen confirmetur iuramento, quod vim inſinuationis ſupplet, valida omnino eſt etiam quoad exceſſum Nau. de donat. cons. 10. Iul. Clar. q. 18. in c. Cum contingat de iureiur. Couar. rub. 2. de teſtam. num. 10. Sil. donatio 1. q. 6. Ang. don. 3. parag. 4. Azor p. 1. lib. 11. c. 7. q. 1. vers. Sed conceſſis & p. 3. lib. 11. c. 6 q. 10. Idem ſi donatio ſit facta Eccleſiæ, aut alteri piæ cauſæ. Silu. ver. ſtatum q. 2. Azor. plures referens par. 3. c. 6. cit. q. 6. Molin. diſp. 279. nũ 2. Quingenti ſolidi, de quibus l. pen. cit. hodie faciunt ſumma ſeptingentorum ſcutorum huius temporis. Iul. Clar. q. 15. num. 1. vel octingentorum, vt vult Azor vbi ſupra q. 1. Item non eſt neceſſaria inſinuatio in donatione remuneratoria, quæ dicitur antidoralis; Nec in donatione ob cauſam præteritam Clar. q. 16. Secus in gratuita, & liberali remiſſione debiti excendentis ſummam quingentorum ſolid. Clar ibidem. Eſt autem inſinuatio, Iudicis approbatio. Sufficit autem ſi donatio ipſa ſcripta Iudici denuncietur ſiuè in loco iudicij, ſiuè in alio; nec requiritur decretum, cum cauſæ cognitionem non requirat. Clar. q. 15. & 16. cit.

8 Donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum facta inter viuos non valet Pan. vol 2. cons. 41. num. 1. Iul Clar. alios referens q. 19. & com. vt teſtatur Cou. rub. de teſtam. p. 2. num. 4. & 5. Etiam ſi iuramento firmetur. Sed rectius alij affirmant eo caſu validam eſſe, ſic Couar. loc. cit. alios referens Molin de contrac. diſp. 280. num. 3. & 4. Azor. p. 3. lib. 11. c. 9. q. 7. cum non ſit contra bonos mores naturales, nec peccatum contineat: alioqui enim inualida eſſet facta Eccleſiæ, aut locis pijs, quam tamen omnes approbant. Limita primam opinionẽ, niſi reſeruauerit ſibi vsũfructum, de quo poſſit liberè diſponere etiam per vltimam voluntatem. Couar 3. var. res. cap. 12. num. 3 Clar. vbi ſupra. V Molin diſp. 280. num. 8. Itẽ niſi donauerit Eccleſiæ Pan. in. c. In præſentia de probat. num. 2. & conſ. 102. num. vol. 2. Leſſ. 2. lib. c. 18. nũ. 13. Clar. vbi ſup. Cou. de teſtam. loc. cit. num. 3.

9 Collatũ beneficiũ nõ poteſt propter ingratitudinẽ reuocari; non enim eſt propriè donatio Pan. in c. fi. de donat. nũ. 9. Iul. Clar. vbi ſup. q. 21. Sil. donato 1. q. 14. Ancha. in d. c. fi. num. 10. Molin. diſp. 281. in fi.

10 Donatio ob cauſam, vt remuneratione

ſionis, non poteſt reuocari; habet enim potius ratione ſolutionis debiti, quam donationis Ang. donatio 1. parag. 53. Silu. vbi ſup. in fi &. 21. Mol. diſp. 181. V. Anchar. in Clem. 1. de reb Eccl. nõ al. nu. 6. Felin. in c. ſicut de re iud. nu. 27. Sanch. fusè de matr. lib. 6. diſ. 6.

11 Donatio facta extraneo ſiuè partis, ſiuè omnium bonorum reuocatur in totum per ſuperuenientiam liberorũ l. ſi vnquam C. de reuoc. don. Quota verò eſſe debeat pars bonorum, non conſtat inter Doctores, alijs ſaltem dimidiam, alijs etiam minorem dimidia, quorum opinionem veriorem eſſe docet Couar. 2. ver. res. c. 19. num. 12. Alijs ſaltem quartam partem: alijs id eſſe iudicis arbitrio relinquendũ, affirmantibus vt præter Couar. aſſerit Mol. diſp. 282. nu. 6. Quod, ſi donans non reuocet, filij non reuocãt niſi quatenus inofficioſam. Excipe Eccleſiam, & Piam cauſam: his enim facta donatio nõ reuocatur, niſi vſq; ad legitimam filiorum Silu. donatio 1. q. 18. & com. Si tamen donatio eſſet omnium bonorum, reuocanda eſſet in totũ de æquitate Molin. vbi ſup. Excipe item Monaſterium, quia habetur loco filij, & non reuocatur donatio ei facta, niſi vſq; ad legitimam Couar. 2. var. reſ. c. 19. nu. 5. Excipe item caſum quando donãs cum iuramento ranontiauerit d l. Si vnquam: aut cum in ipſo actu donandi de liberis cogitabat, & nihilominus donauit Molin. vbi ſupra nu. 7. Reuocata non confirmatur morte filiorum; niſi donans poſtea ſaltem tacitò cõfirmet, vt quia patitur donatarium donatis frui. Iul. Clar. q. 23. Molin. vbi ſupra nu. 8.

12 Donatio facta extraneo reuocatur natiuitate filiorum, etiam ſi confirmata ſit iuramento Clar. in c. Quamuis pactum p. 1. parag. 4. num. 3. Silu. vbi ſupra q. 19. Armill. eo parag. 14. Tiraquill. in d. l. ſi vnquam in præfat. à num. 164.

13 Donatio inter ſponſos de futuro valet, ſi matrimonium ſequatur, glo. in c. Donatio, de don. inter vir. & vx. Quòd ſi non ſequatur culpa donantis, res efficitur pleno iure donatarij, & ſi donans aliquid à donatario accepit, reſtituit. Si verò culpa donatarij, totum quod accepit, reſtituit danti l. Cum veterum C. de don. ante nup. Si verò neutrius culpa, vt alterius morte, aut religionis ingreſſu, aut alia ſimili, ſiquid; ſponſus donauit ſponſæ, neq; oſculum, neq; copula interuenit, ipſe, uel eius hæredes totum recuperabunt. Si uerò oſculum, aut copula interuenit, recuperabit dimidium. Si autem ſponſa donauit ſponſo, totum recuperabit etiam interueniente copula l. ſi ab ſponſo C. de donat. ante nupt. Silu. donatio 2. q. 1. Molin. diſp. 190.

14 Donatio inter coniuges facta contracto matrimonio, aut ante, ſed in tempus, quo erit celebratum, poteſt reuocari l. Cum hic ſtatus parag. Si ſponſus ff. de don. inter uir. & ux. Nau. c. 17. num. 149. Molin. diſp. 289. num. 2. & com. Immo donatio in tempus matrimonij eſt nulla, quia nec ante matrimonium dominium tranſiuit, cum noluerit, nec poſt, cum non potuerit l. Quod ſponſæ, & ibi Glo. C. de donat. ante nupt. Silu. uer. Dos q. 6. Fallit primo ſi interueniat iuramentum de non contrauenien-do Nau. de don. inter uir: & ux. conſ. 2. & de donat. conſ. 8. Couar. rub. de teſtam. p. 2. num 10. Ias in l. Pacta C. de pact. Sanchez de matr. lib. 6. diſp. 11. Silu. donatio 2. q. 4. Ang. donatio 3. parag. 4. Pan. in c. fi. de don. inter vir. & ux. num. 9. & uol. 2. conſ. 95. Tuſc. tom. 1. uer. Donatio concl. 91. à num. 34. & concl. 94. per tot. V. Clar. parag. Donatio q. 22. Secundo ſi fiat ob piam, & honeſtam cauſam, ut ſi alteruter locum dederit cauſa ſepulturæ licet enim donans fiat pauperior, recipiens tamen temporaliter non fit ditior. Non fit autem pauperior, qui non acquirit cum poſſet, ſed qui de patrimonio ſuo depoſuit. Tertio Si donatur in tempus finiti matrimonij, ut ſcilicet res tunc fiat mariti, uel uxoris, cum mors fuerit ſubſecuta, iuxta l. Sed interim ff. de don. inter uir. & ux. Quarto Si donatio ſit remuneratoria Ias. in l. Ex hoc iure ff. de iuſt. & iur num 66. & in l. Iulianus parag. Qui fundum

num. 13. ff. de verb. oblig. Pan. rubr. de donat. Sanchez lib. 6. matr. disp. 6. Couar. c. Cum in officijs de testam. num. 10. Quinto si fiat causa mortis, cuiusq; speciei sit donatio l. sed interim cit. Sexto si maritus constante matrimonio remittat vxori promissam dotem in toto vel in parte. Non iurata confirmatur morte donantis, si tacitè saltem non reuocauit. c. fi. de don. inter uir. & ux. Et non excedat summam quingentorum solidorum vbi non fuerit insinuata Silu. donatio 2. q. 3. & 4. Confirmatur etiam morte ciuili, vt professione in religione, quæ non potest possidere, aut cum quis efficitur seruus pœnæ mortis. Silu. q. 4. cit. Septimo cum dans non fit pauperior, licet recipiens fiat ditior vt si maritus repudiet hæreditatem, vt deferatur vxori substitutæ, glo. & Pan. in d. c. fi. Octauo cum plebeius ducit nobilem, quia videtur recompensare nobilitatem Silu. donatio 2. q. 1. & ver. Dos. q. 6

15 Non dicitur donare, qui necessarijs rebus succurrit, vt si vir pro vxore soluit vectigalia l. Ex annuo ff. de don. inter vir. & vx. Sil. q. 1. cit. Nec qui ad dandum necessario cogitur. Anchar. cons 295 num. 7.

16 Donatio facta vxori à consanguineis uiri, ipsius uiri est. facta uerò à consanguinei uxoris, sunt uxoris. Silu. donatio 2. q. 5 Molin. disp. 430. Clar. q. 10. V. Sanchez de matr. lib. 6 disp. 26.

17 Donatio inter parentes, & liberos nulla est, nisi in casibus, in quibus ualet donatio coniugum Azor. in sum. de don. inter vir, & vx. num. 28. Ias in l. Pacta quæ C. de pact. num. 6. Nauar. c. 17. num. 146. Item valet si confirmetur iuramento, vt dictum est de donatione inter coniuges. Item facta proficiscenti ad bellum, aut ad Regiam aulam, quia statim fiunt bona castrensia. Item donatio librorum, si filius in procintu sit exercendi facultatem quam didicit; fiunt enim bona quasi castrensia. Item si donet Vsumfructum bonorum filij l. Cum non oportet parag: Non autem, uers. sin autem C. de bon. quæ liber. V. Molin disp. 291. Item facta propter nuptias l. Pomponius ff. famil erusc. Item ob remunerationem Nau. ubi supra num. 145. Item ad alimenta Molin. disp. 238. Et generaliter donationes ob causam, quæ tamen iuxta com. ut refert. Molin. adducendæ sunt ad partitionem, nisi Pater prohibuerit l. Vt a liberis C. de coll.

18 Donatio simplex facta filio in potestate, morte Patris confirmatur si non reuocauit, & retrotrahitur ad tempus, in quo facta est, debenturq; ex ea die fructus omnes. Si tamen excedat summam quingentorum solid. nec fuit insinuata, non confirmatur quoad excessum, nisi confirmata sit iuramento Molin. disp. 243. aut Pater in morte expresse confirmauerit, idem disp. 238. Confirmatur etiam emancipatione, quando donatio facta fuit filio in potestate existenti, & non fuit reuocata, l. siue C. do don. V. Silu. donatio 2. q. 7. Igitur donatio Matris facta filio etiam non emancipato statim tenet, quia non habet filios in potestate, etiam si non sit facta traditio l. Cum de bonis & l. Cum res C. de donat. Molin. disp. 243. Ias in l. frater à fratre in fi. ff. de cond. indeb. & com. licet Capella Tholos. q. 192. dicat non ualere donationem matris factam filio in Patris potestate.

19 Donatio Aui censetur aduentitia, Nepotiq; acquiritur quoad proprietatē quoad usumfructū Patri, l. Cum non oportet C. de bo. quæ lib. quod Molin. disp. 232. affirmās de com. intelligit de bonis Aui materni respectu Patris, & de bonis Aui paterni respectu matris: nam de bonis Aui paterni respectu Patris, docet acquiri potius Patri, quia eius contemplatione donata cēsetnur; nisi aliud in ipsa donatione appareat.

20 Donotio facta filio, quem tunc Pater unicum habebat, per superuenientiā aliorum filiorum non reuocatur; nisi quoad eorum legitimam Couar 1. uar. res. c. 19. num. 1. Pan. in c. fi. de donat. num. 5. Iul Clar. parag. Donatio. q 2. & 14. Molin. dicens esse com. disp. 283. licet Tiraqel. in l.

ſi unquiam C. de reuoc. don. uer. liberi à num. 60. dicat reuocari in totum ex præſumpta donantis uoluntate. Ampliant Molin. loco cit. & Clar. q. 24. etiam ſi ea donatio eſſet iuramento firmata. Pater enim ſuo iuramento præiudicare non poteſt filijs, quoad eorum legitimam.

21 Donatio facta extraneo reuocari poteſt propter ingratitudinem donatarij, ut ſi in donantem impias manus iniecerit; ſi iniuriam atrocem, aut graue rerum ſuarum damnum, aut uitæ periculum inferre præſumpſerit, c. ſi. de donat; aut ſi conditiouem appoſitam non impleuerit, c Verum de condit. appoſ. Si uerò donatio facta à matre ſecundò nubente reuocatur, ſi donantis uitæ inſidiatus fuerit; aut ſi atroces manus in eam intulerit; aut ſi totius ſubſtantiæ illius iacturam molitus ſit Auth. Hæ quoq; C. de reuoc. don. Quòd ſi donans non reuocat, eius ſucceſſores non reuocant c. ſi cit Poſſunt tamen agere, ut ille conditiouem impleat Molin. diſp. 2. Donatario mortuo, non poteſt donans reuocare, ſi illo uiuente tacuit. ibidem. An uerò ob alias cauſas ingratudinis etiam maiores illis quinq, poſſit reuocari donatio, communis opinio affirmat, ut docet Pan in cit. c. ſi. & alij. Molin tamen. loco cit. negat, quia d. Auth. Hæ quoque, utitur uerbo excluſiuo tantummodo. V. annot. marg. ad Pan. in c. Propter de donat. litera 6. & ſupra uer. Pactum. num. 5.

22 Donatio mera ideſt inter uiuos reuocari non poteſt ex pœnitentia donantis. Silu. donatio 1. q. 12. Rebell. de oblig. p. 2. lib. 1. q. 3. ſect. 1. num. 6. & com. ſi tamen ſit acceptata, vt ſupra de promiſſione dictum eſt. Nec profeſſione donantis in religione, quia Monaſterium eſt filius fictus, donatio verò non reuocatur, niſi per natiuitatem filij veri. Sanchez in ſum. lib. 7. c. 3. num. 41.

23 Donatio facta per metum non cadentem in conſtantem, in foro conſcientiæ non valet Silu. q. 12. cit. & uer metus q. 12. & reſtit. 2. verſ. 8. Nau. c. 17. num. 5. & c. 18. num. 7. Roder. in ſum. lib. 1. c. 69 concl. 6, Molin. diſp. 267. P. Nau. lib. 3. c. 1. num. 378. Niſi donans fuerit in culpa ſui metus, & iuſtè incutiatur: Secus ſi iniuſtè, vt donatum ab adultero, ne à marito adulteræ occidatur: non enim poteſt ſibi retinere donatum, niſi in recompéſationem ſui intereſſe, puta famæ leſæ, & huiuſmodi Silu. ver. mutus q. 6. Ang. eo. 10. Sanchez de matr. lib. 4. diſp. 9. num. 9.

24 Donatio facta ſub modo non reuocatur, ſi modus non ſeruatur, ſed agitur tantum ad obſeruantiam modi; præcipuè ſi facta ſit in piam cauſam, niſi expreſſè hoc cautum ſit in ipſa donatione c. Verum, de condit. appos. Quòd ſi donatarius recuſat, nec vult adimplere, reuocatur, niſi facta ſit eccleſiæ, cui non præiudicat Prælatus, & cui aduerſus factum Prælati ſuccuritur per remedium reſtitutionis in integrũ, tamq, eccleſia ſit priuilegiata, vt ex facto inutili Prælati non cadat à dominio, & poſſeſſione rei acquiſitæ, adeo vt etiam Prælatus ipſe, qui contrauenit, poſſit agere nomine Eccleſiæ tam in petitorio, quam in poſſeſſorio. Gratian. diſcep. for. c. 911. num. 15. vbi alios refert. Quòd procedit quando eccleſia conuentum habet, alias ſolus Prælatus præiudicat. Felin. in c. Verum, de for. comp. num. 9 Glo. in c. Potuit, ver. expelli, de loca Intellige autem ſupradicta, vbi modus fuit cauſa impulſiua; Si enim fuit cauſa finalis reuocatur, etiam ſi donatio ſit facta Eccleſiæ c. Verum, iuncta Glo. ver. conditione, de condit. appos. In dubio autem cenſetur cauſa impulſiua, niſi aliter fuerit expreſſum in donatione pia enim cauſa videtur principaliter contemplata vt cauſa principalis, Silu. alin. q 20. donatio 1. num. 19. & 28 Ang. eo. parag. 47. Azor. p. 3. lib. 4. c. 24 q. 2.

25 Donatio facta filio per Patrem ex cauſa clericatus, ad cuius titulum poſtea fuit ordinatus, non poteſt amplius per Patrem reuocari, quia ex huiuſmodi donatione obligatur Pater Epiſcopo, qui aliàs eum non ordinaſſet. Gratian. diſcep. for. c. 159. a num. 29. vbi num. 34. idem de donatione facta à Pater ex cauſa matri-

matrimonij, vbi donatio procedit non ex iuris necessitate, vt est dos, & donatio propter nuptias, quam Pater facere compellitur. De eadem materia agit idem Doctor c. 296. An conferenda sit, ubi cum alijs succedere velit in hæreditate, uide Bonac. & ab eo citatos de contract. disp. 3. q. 6. puncto 7. parag. un. num. 4. & 5. Quòd si filius ante susceptionem ordinis moriatur, succedunt hæredes, Riccius p. 3. decis 80. Cōtrariū uerius docet Grati. discep. for. to. 1. c. 159. requiri videlicet ordinationem, alias nullam esse donationem, aut saltem reuocari posse cum sit donatio ob causam Idem tenent Marchin. de ord. trac. 2. par. 6. c. 7: Molin. de iust. to. 1. disp. 141. in fi. V. uer. Peculium in fi. & Marchin. de Ordine tit. 2. p. 6. c. 6. diffic. 10 & seq.

26 Donatio dicitur inofficiosa, uel re tantum, uel re, & consilio. Re tantum est, quando est in damnum, & læsionem filiorum, ut quia Pater non retinet in patrimonio quantum capit legitima filiorum Glar. parag. Donatio q. 24. num. 2. Re, & consilio dicitur inofficiosa, si Pater habens filios nihil eis relinquit Tuscus concl 665. num. 2. ubi loquitur de omnibus bonis præsentibus, & futuris. Et quando Pater scit se habere filium, & donat omnia bona mobilia, & immobilia, Bart. cons. 47 in fi. ib. 2. Et quando est facta ex proposito, & ad læsionem filiorū Clar. ubi supra debet tamē probari talis animus, & tale consilium Patris fraudandi filios. Dicitur autem inofficiosa donatio, siue sit de omnibus bonis, siue de aliquibus quæ æquipollent omnibus Gratiā. ubi supra c. 729. num. 35. Dabitur autem reuocatio, siue unica uice, siue pluribus donet omnia bona Surd. cons. 197. num. 17. lib 1. Quod si Pater tempore donationis, non habebat filium, si postea suscipiat, non dicetur inofficiosa re, & consilio Olasch. decis. 122. num. 29. in fi. Et competit quærela inofficiosi quamuis donatio fieret pio loco Rota coram Sacrato 28. Iunij 1625. Vide Couar. 1. var. res. c. 19. num. 12. Reuocatur autem in totum per superuenientiam filiorum, si sit inofficiosa re, & consilio: si verò re tantum, quoad legitimam V. Molin. trac. 2. disp. 283. num. 7. & seq.

27 Prohibitus donare vltra certum quid, poterit donare causa remunerationis Ias in l. Res quæ C. Commun. de lega. Pan. in c. Per tuas de donat. num. 6. Ang. donatio 1. parag. 52. aut causa gratitudinis, aut eleemosinæ, aut alterius operæ piæ Nau. c. 26. num. 39. & de donat. cons. 9.

28 Mandatum donandi morte donantis expirat re integra, l. Mandatum C. Man. modò non ad pias causas Couar. 1. var. res c. 14. num. ib. Molin. disp. 263.

29 Promittens cum iuramento non reuocare donationem causa mortis, si reuocet, est periurus, nec tenet reuocatio; transit enim in donationem inter viuos Cou. rub. 2. de testam à num. 11. Molin. disp. 287. num. 18. Nisi ex causa, vt natiuitate filiorum Silu. donatio 4. q. 6. At Decius cons. 305. & alij relati à Couar. docent non obstante iuramento reuocari posse. Sed prima opinio verior.

30 Si donans exprimat rem donatam per nomina designantia certam speciem, vel corpus determinatum, tota debetur, licet postea mensurata inueniatur maior: Secus si exprimat conceptum suum incipiendo à numero, vel mensura, vt si donet quatuor iugera ex tali terra, quia tunc non venit plus Silu. donatio 1. q. 8. Bald. rubr. de empt. & vend.

31 Qui sub forma boni Christiani, vel religiosi per hypocrisim eleemosynam accipit, secundum Innoc. & Anchar. in c. Quia plerique de immun. Eccl. non potest sibi retinere. At secundum Ang. Simonia 3. parag. 21. Silu. restit. 3. q. 10. vers. 1. potest sibi retinere, si tantum abscondit fragilitatem suam, nihil bonitatis prætendens vltra communem statum suæ religionis: secus si fingeret sanctitatem. Cui autem restituenda sit elecmosyna, vide infra Cui restituendum, vers. Accepta per simulationem.

32 Donatio facta ab ingressuro monasterium Cognatis, quamuis iure antiquo

quo non valeret, præsertim Concil. Trid. sess. 25. de regul. c. 16. Congregatio tamen Card. dicti Concilij interpretum statuit Valere, nisi facta sit in fraudem dicti cap. 17. intuitu scilicet religionis ingrediendæ V Nau. de regul. cons. 81.

33 Legatum relictum à Testatore quoad proprietatem, reseruato sibi in vita sua vsufructu, transit in donationem inter viuos, ita vt si primum illud testamentum per aliud reuocetur, non censeatur reuocatum legatum Afflic. decis. 275.

34 Donatum monasterio ob ingressum, professione non secuta, restituendum Concil. Trid. c. 16. cit. Riccius plures referens p. 2. decis. 27, & in sua praxi resol. 540. Omnis enim donatio facta ecclesiæ, vel monasterio tempore ingressus tacitam habet conditionem, vt duret eo ibi perseuerante, ibidem. Amplia etiam si facta sit donatio cum promissione de habendo semper ratam, & illam non reuocando, etiam si contingat eum à religione exire: cum hæc dixerit, quia firmiter credidit, se non egressurum. Neque enim præsumendum est velle in seculo remanere suis bonis spoliatum. Gratian. discep. for. c. 96. num. 35. per cons. 183. num 3. lib. 2. socin Vnde talis clausula non alterat naturam donationis, vt fuit decisum per Rotam coram Lanzellotto 6. Decemb. 1605.

35 Donatum per modum dispositionis ad aliquid agendum, retineri potest, licet illud non fiat; vt pecunia data ad tollendum impedimentum religionis, quo oblato non ingrederis Io. Med. de rest. q. 27. Idem de dato v. g. mulieri ad alliciendum ad fornicationem quamuis illa nunquam consentiat. huiusmodi enim donationes censendæ sunt absolutæ, non conditionales Molin. tract. 2 disp. 86 & 93. in fi. & 170 num. 5. V. Lopez de contrac. d. 2. c. 44 de donat. modal. coroll. 2.

36 Donatum, vel relictum religioso cum conditione, vt nihil Monasterio acquiratur intelligitur, vt monasterium priuatur, ac sinat Monachum illum administrationem, & vsum habere, manente dominio apud Monasterium, estq; verum licet in conditione exprimatur, vt nihil iuris Monasterio acquiratur. Quod si superior nolit cum ea conditione suum assensum præbere docet Pan. in c. Monachi. de Sta. Mon. numero 8. non valere donationem deficiente conditione, sed manere penes grauatum Sit etiam docet Azor. p. 1. lib. 12. c 10. q. 3. citato Bart. in primo casu, sed hanc opinionem recte limitat Pan. vt vera sit, quando ille Religiosus haberet administrationem in casu licito ad dispensanda in pia opera, vel ad vsus proprios licitos: secus, vt ille ad libitum illa bona tamquam propria administret Silu. religio 4. q. 5. V. ver. religio num. 3. de voto Paup.

37 Donatarius tenetur alere donantem ad inopiam redactum, si donatio fuit magna, alioqu potest donans reuocare Anchar. alios referens in c. Propter num. 4. de donat. & ibi Pan. num. 5. Silu. donatio 1. q. 12. vers. 5.

38 Donato sub modo, siue lege, vt donatarius teneatur donantem alimentare, si donatarius modum non seruet, statim res donata reuertitur ad donantem. Molin. tract. 2. disp. 3. vers. 5. per. l. C. de donat. quæ sub modo Vide tamen eundem disp. 208. vers. Vt autem constet.

39 Donatio causa mortis non confirmatur professione in Monasterio capaci, sed expectanda est mors naturalis. Idem in testamento facto ante ingressum, quia mors ciuilis non habet eundem effectum, quem mors naturalis. Sanchez. de matrim. lib. 6. disp. 27. num. 17.

FVRTVM. RAPINA. Naufragium

V. Confessio. Eleemosyna. Inuenta. Restitutio Sacrilegium.

1 Furtū ex S. Tho. 2. 2. q. 66. ar. 3. Est occulta acceptio rei alienæ. Vt verò includit rapinam, latrocinium, & prædam, sic definitur à Silu. ver. furtum initio. Est côtrectatio rei alienæ fraudulenta inuito Domino, lucri faciendi gratia siue ipsius rei siue possessionis.

2 Rapina est ablatio rei alienæ iniusta, & violenta S. Tho. vbi supra art. 6.

3 Naufragium est Naue fracta rerum, corporumq; submersio. Silu. est. ver. Naufragium.

4 Furti quantitas in se considerata, abstrahendo à damnis quæ sequuntur, Nau. c. 17 num. 4. in c. si: 14. q. 6. num. 11. vult esse dimidium argenteum. Tolet. lib. 5. c. 10. quatuor Iulios. Cordub. in sum. q. 29. Couar. 1. var. res. c. 3. num. 12. Vnum argenteum Sot de iust. lib. 5. q. 3. art. 3. ad 3. Ang. ver. furtum parag. 34. & alij vnum, aut duos ducatos. Io. Med. de rest. q. 10 Silu. ver. furtum q. 2. P. Nau. lib. 3. c. 1. à num. 35. Sayr. cla. reg. lib. 9. c. 15. num. 9. Arag. 2. 2. q. 66. art. 6. Azor. p. 3. lib. 5 c. 13. q. 2. docent non posse in genere taxari, quæ quātitas sit notabilis in communi sine ordine ad personam, sed statuendam arbitrio boni viri habita ratione personarum, & locorum, quia quod vni est magnum detrimentum, alteri est parum. Igitur iuxta hanc opinionem respectu diuitis, & Principis furtum vnius aurei erit mortale A communibus personis, quatuor, aut quinque argenteorum. A pauperibus vnum, vel duo regalia. Hoc [illegible] non est intelligendum indiuidual[illegible], ita vt vnus quadrans, vel dipondium variet P. Nau. vbi supra num. 63. Alij [illegible] Greg. Val, to. 3. disp. 5. q. 10. p. 5. docet attendendam esse quantitatem ex nocumento; quod moraliter loquendo, res ablata affert vel secundum se, vel ratione detrimenti, quod ex rei ablatione obuenit huic personæ hic, & nunc; vt cum furaris à sartore acum, quem non possit aliundè habere, & propterea operari non potest; vel si à paupere quatuor obolos, quibus se vna die sustentat.

5 Excusatur à peccato, qui ob suam, suorumq; necessitatem extremam furatur. Silu. rest. 5. q. 2. Nau. c. 17. num. 60. Tolet lib. 5. c. 15 Sot. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 1. S. Tho. 2. 2. q. 66. ar. 7. Turrectem. in c. Discipulos de consecr. d. 5. Host. in sum. de furt. num. 1. Suar. de pœnit. disp. 3. sect. 9. num. 3. Excusat etiam grauis Roder. in sum. lib. 1. c. 147. num. 2. Nau. vbi supra num. 5. Silu. ver. furtum q. 2. Io. med. de eleem. c. 7. Ang. vbi supra parag. 37. P. Nau. num. 374. & seq.

6 In extrema necessitate tua, vel alterius potes à quocunq; etiam per vim tollere S Tho. vbi supra Sot. lib. 5. q. 3. ar. 4. concl. 3. Est autem extrema necessitas non modo cum imminet mors, sed etiam cum imminet periculum grauissimæ infirmitatis, aut miseriæ, quæ moraliter loquendo soleat homines conficere; vt si alioqui excidendum tibi, tuisue sit ex tuæ dignitatis, statusuè gradu aut incurrenda grauis calamitas, vt captiuitatis, aut diuturni carceris Valent. to. 3. disp. 3. q. 9. p. 4 & disp. 5. q. 10. p. 5. Limitat, & rectè Less. lib. 2. c. 12. dub. 12. cum. Silu. ver. furtum q. 5 vers. 3. Nisi dominus sit in pari necessitate, cum in pari causa melior sit conditio possidentis. Extra quem casum, si te volentem occupare rem tibi adeò necessariam conetur dominus te impedire, potes te tueri, si scandalum absit, & si necesse sit, seruato iustæ defensionis moderamine, impedientem occidere. Less. vbi supra num. 6. & 75.

7 Furans rem paruam sciens, vel scire debens domino secuturam notabilem mole-

molestiã, vel quia ea valdè delectatur, vel quia est pusilli animi, ita vt amissione cuius libet rei valde turbetur, peccat mort. Sot. lib. 5. q. 3 art. 3. ad 3. Nau. c. 17. num. 2. Silu. vbi supra Non est tamen furtum mortale; sed est mortale contra charitatem P. Nau. lib. 3. c. 1. num. 46.

8 Qui paulatim furatur modica, cum peruenerit ad quantitatem notabilem tenetur sub mortali restituere totam summam Cord. in sum. q. 70. Sot. vbi supra Io. Med. de rest. q. 10. dub. 2. B. medin. 1. 2. q. 88. ar. 4. ad 3. Salon. 2. 2. q. 96. ar. 6. contr. 3. concl. 1 Nau. autem c. 17. num. 139. & Less. vbi supra dub. 8 dicunt secluso animo perueniendi ad quantitatem notabilem, omnia illa furta esse venialia quidem, detentionem tamẽ voluntariam eius quantitatis esse mortalem, obligariq; ad restituendum sub mortali. An verò teneatur restituere omnia, v. g. si quantitas mortalis sit quatuor siue simul, siue paulatim acceperit. Io. Med. & Cord. vbi supra docent absolutè teneri. At P. Nau. vbi supra dub. 9. Sayr cla. reg. lib. 9. c. 15. num. 29. Azor. p. 3. lib 5. c. 13. in fi. Sanchez in sum. lib. 7. c. 21. num 9. docent teneri tantum ad vnum, non ratione vnius, quia hæc est materia leuis, sed ratione nocumenti, cuius fuerat causa, sicut tenetur restituere acum sartori ratione nocumenti quod infert, quia non tenetur sub mortali remouere à proximo, nisi damnum notabile, quod facit reddendo vnum; tria enim non sunt notabilia, & peccauit mort. tantum accipiendo illud quartum, ergo liberatur à peccato iniustæ retentionis, & receptionis rest ituendo vnum. V. Reginald vbi supra, & lib. 23. c. 1. q. 4.

9 Qui furatur plura à diuersis, quamuis modica, & paulatim, cum primum peruenit ad quantitatem notabilem peccat mort. & tenetur restituere Sot. Med. Cord, Salon. vbi supra Valent. to. 3. disp. 5. q 10. p. 5. P. Nau. vbi supra dub. 7. Arag. 2. 2. q. 66. art. 6. dub. vlt. At Tolet. lib. 5. c. 16. negat huiusmodi quantitatem facere mortale; nisi quando fur habebat animum omnia illa furta committendi, & fauet Sayr. cla. reg. lib. 9. c. 15. num. 27.

10 Excommunicatio lata ob furtum non comprehendit furtum ex natura sua veniale, licet fortè ex parte damni, vel molestiæ sit mortale Nau. in man. c. 17. num. 4. & de sta. mon. consl. 3. dub. 5. & in c. Inter verba concl. 6. perfecta num. 84. P. Nau. vbi supra num. 64. Salon. contr. 2. cit. licèt enim damnum datum sit iniustitia mortalis, non est tamen furtum mortale, Arag. ar. 6 cit. vers. supponimus tamq; certum.

11 Rem tuam iniusto titulo ab alio possessam, vel aliàs tibi iure debitam, potes clam accipere, si aliàs commode recuperare non potes, vt propter rei paruitatem, & magnitudinem sumptus in recuperatione: aut quia ex lite simultates orirentur: aut non sine gratiæ, & amicitiæ ammissione: modò caueas, ne scandalum, vel periculum mortis, mutilationis, aut infamiæ sequatur. S. Tho. vbi supra ar. 3. & ibi Ban. Arag. & Caiet. in resp. ad 3. & Salon. contr. 2. Savr. vbi supra c. 14. à num. 3. P. Nau. lib. 3. c. 1. p. 4. dub. 8. Less. lib. 2. c. 12. dub. 10. Silu. ver. furtum q. 13. Nau. c. 17. num. 116. & seq. Cauere tamen debes, ne debitor iterum soluat, secundum Nau. num. 113. Et si à Iudice interrogeris, iurare potes te non accepisse, intelligendo, iniustè. Nau. 6. num. 116. Less. vbi supra Et, si feratur excommunicatio, non teneris reuelare tu, neq; scientes Doct. cit. licet Prælatus dicat etiam in casu recompensationis licitæ, continet enim errorem intollerabilem. Silu. vbi supra q. 15.

12 Accipiens quod dubitat an suum sit, mortaliter peccat, & restituere tenetur: in dubio enim melior est conditio possidentis. c. Nau. 17. num. 117. Less. vbi supra Sot. lib. 5. q. 3. art. 3. contra Io. Med. de rest. q 11.

13 Furans rem, qua Dominus nullo modo vtebatur, non tenetur restituere: damnum enim non dedit B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag 10. reg. 5 in fi.

14 Si fur rem alienam offerat domino, loco, & tempore, & ille non acceptet, liberatur, quia moram purgauit l. In re furtiua ff. de furt. Et si perit sine culpa furis, domino perit, & deterioratur, l vlt. C. de cond. furt.

furt. Silu. vbi supra q.16. & rest. 6.q. 7. vers. 8. Ang. ver. furtum parag 44.

15 Potest pauper clam accipere à diuite, qui eius necessitati subuenire tenetur, licèt necessitas sit tantum magna Nau.c. 17. num. 5. Ang. vbi supra parag 34. & 37. Silu. eo. q. 5. & 9. P. Nau. vbi supra num. 374. Less. dub. 10. Idem in alterius inopia fieri posse asserunt Ang. parag. 45. Armill. eo. parag. 10. Silu. loc. cit.

16 Furans fidelem ab infideli ad nihil tenetur c. Dominus 23. q. 2. & c. Vt pridem q. 8. Non hominem propter periculum animæ; non æstimationem, quia infidelis iniustè retinet Christianum captiuum Rubr: C. ne Chist. mancip. Si tamen id fiat tempore treuguæ, restituenda est tantum æstimatio, c. Noli 23. q. 1. Silu. vbi supra q. 6. Roder. in sum. lib. 1. c 147 concl. 3. Armill. vbi supra parag. 12 Nisi Paganus compulisset Christianum ad aliquod mortale; tunc enim omnino efficitur liber. Silu. Ang. Armilla cit.

17 Filius accipiens aliquid notabile ex bonis parentum contra eorum voluntatem peccat mort. Maior tamen quantitas requiritur repectu filiorum, quàm respectu extraneorum: habenda enim ratio conditionis, status personarum locorum. & aliaram circunstantiarum, si Pater diues sit, &c. Less. vbi supra dub. 13. Silu. q. 21. Sot. lib. 5. q. 3. art. 1. Salon. 2.2. q 66. art. 3. & tenentur restituere Patri, vel cohæredibus secundum eosdem. Fallit primo si Pater rogatus facile esset concessurus. Secundo vbi versatur in scholis, vt super uer. Donatio. Tertio cum accipit ad subueniendum graui necessitati proximi. Quarto si ex bonis castrensibus, vel quasi. Quinto cum gerit negotia Patris: quo casu accipere potest iustam sui laboris mercedem, si primò protestatus sit de lucro; aut non constet parentem per se, vel per alium sine mercede idem omnino facturum, & id non accipiat nisi vel mortuo Patre, aut se emancipato. Less. vbi supra Sexto quando parens crudelis est & cum possit, deficit in necessarijs: potest enim tunc filius accipere, occultè tamen, sibi necessaria Salon. art. 3. cit. Idemq; dicendum de vxoribus docent Less. dub. 14. P Nau. lib. 3. c. 1. à num 65. & alij supra cit. An verò teneatur se releuare, si ad instantiam Patris vel Mariti feratur excommunicatio ad finem reuelandi, vide ver. Excommunicatio c. 1. num 59. Si Pater, aut maritus sciant de furtis filii, vel vxoris, dissimulent, ac tollerent, aut verò remittunt, non tenetur restituere Silu. vbi supra.

18 Vxor habens virum prodigum, vel luxorem potest celare de bonis mariti contra eius voluntatem, & prohibitionem, vt sibi, & domui necessaria prouideat, nec tenetur obedire viro præcipienti, vt ei omnia tradat Ang. ver. furtum parag. 35. Silu. eo q 10. Arag. 2. 2. q. 66. art. 3 Nau. c. 17. num. 154. Armill. ver furtum parag. 13.

19 Si vxor dedit marito dotem sufficientem, quicquid propria industria acquirit ipsius est, nec tenetur marito reddere; modò communibns obsequijs, ac domus gubernationi non desit, aliaq; huiusmodi præstet, quæ ipsius conditioni, & nobilitati non repugnet. Pan. in c. litteras de rest. spol: num. 21. & seq; Silu. ver Vxor q. 6. Ang. eo parag. 21. Nau. vbi sup. Debet autem vxor marito operas obsequiales, & officiosas, & quod per eas quærit, industriales verò, & artificiales non itē, vt si sit medica obstetrix, vel pollet alia arte lucrosa, modò non desit communibus obsequiis, &c. Nau. de elem. in c. Quiescamus dist. 42. num. 66. Dicitur verò dos sufficiens, quæ datur inspecta qualitate, & dignitate natalium, facultatibus Patris, & qualitate mariti l. Quæro ff. de iur. Thesaur decis. 192. Et facultates Patris considerandæ, quæ erant tempore contracti matrimonij, non quæ postea aduenerint Monach. de arbitr. lib. 2. centur. 2. casu 149. Vide Afflic. decis. 382. cum ibi not. per Visill. Secundom Sil. ver elemosyna q. 5. in fi. dicitur dos sufficiens, quæ sufficit oneribus matrimonij sustentandis, quæ igitur huiusmodi dotem

non

non attulit, operatur verò vsque ad supplementum, & quod superest cedit lucro ipsius non mariti.

20 . Ligna scindens in sylua communi suæ ciuitatis non tenetur restituere, nisi graue damnum intulerit. So de iust. lib. 4. q. 6. art. 4. Savr. clar. reg. lib. 11. c. 10 Arag & Ban 2. 2. q. 62. art. 3 Less. lib. 2. c. 5. dub. 14. qui ampliat etiam extante prohibitione, quæ non potest in totum prohibere. Idem dicendum de incolis duorum Oppidiorum habentium sylas ceduas, si aliter in alterius sylua soleat ligna cedere. Doct. cit.

21 Famulus iustæ ætatis, qui ex necessitate minoris se locat quàm valeant eius operæ, potest aliquid vltra conuentum clam surripere Nau. de loea. cons. 1. num. 5. 5. Cord. in sum. q. 119. & lib 2. qq. q. 34. quibus in locis vide varias limitationes. Less. lib. 2. cap. 12. num 63. & cap. 14. Azor. p. lib. 2. c. 39. q. 10. Limito primo, vt non possit clam accipere, quoties merces conuenta, licet minor respectu operarum, est tamen consueta in eo loco, nec maior dari solet, habita ratione seruitiorum, &c. Silu. ver. familia q. 2. Limito secundo, vt etiam id non possit, quando Dominus illius opera non indigens, vel ex caritate, vel aliorum rogatu, illum in famulorum numero adscribit vt de pueris nobilium, qui in aula commorantur, docent Nau c. 17. num. 109. Azor. vbi supra q. 7. P. Nau. lib. 3. c. 1. p. 4. num. 409. & seq.

22 Rapiens vi non satisfacit in confessione dicens se rem proximi iniustè occupasse, sed fateri debet se per vim rapuisse, & pro iniura tenetur satisfacere; differunt enim specie rapina, & furtũ s. Tho. 2. 2. q. 66. art. 4 & 9. & ibi Caiet. Sot. lib. 5. q. 3 art 2. Couar in reg. Peccatum p. 2. parag. 1. num. 2, P. Nau. vbi supra num. 19.

23 Qui rem naufragam à domino omnino derelictam, aut desperatam saluauit cum vitæ periculo, non tenetur restituere; fit enim primò occupantis Nau. c. 17. nu. 93. Roder in sum. lib. 2. c. 41. concl 6. V. Salon. 2. 2. q. 66. art. contr. 1. Silu. Ang. & Summistas ver Naufragium. P. Nau. lib. 4. c. 1. dub. 8. Molin. trac. 2. disp. 53. & infra ver. restit. vers. Quid restituendum num. 11. Quid dicendum de alienis bello captis, vide eundem Molin. disp. 18. Dicuntur autem habita pro derelictis primo quæ dominus abiecit ea mente, vt amplius esse nolit in numero rerum suarum. Instit. de rer. diuis parag. pen. Ex quo sequitur proiecta in mare leuandæ nauis causa, non haberi pro derelictis, vt Inst. cit. parag. si. Secundo ea quæ fluctibus procul abiecta, si dominus sciens ubi sint, ea recuperare non curat. Less lib. 2. c 5. dub. 18. Tertio quando dominus ita ea proiecit, aut reliquit, ut moraliter loquendo, sperare uerisimiliter non possit aliqua industria, uel casu ea recuperare; quia tunc extrordinaria industria eripiens, & saluans efficit suam P Nau. lib. 4 c 1 num. 58. quod Less. ubi supra putat uerum, ubi dominus significauerit se eam occupanti concedere, aut eius æstimatio sit fere par illi rei.

De Excommunicatione Papali lata in rapientes bona naufragorum, uide uer. Excom Bullæ num. 9. Caiet. 2. 2. q. 66. art, 5. uers. Nota tertio.

THESAVRVS Inuenta.

V. Furtum.

1 Thesaurus est res pretiosa mobilis, cõdita ab ignotis dominis tempore uetustiori l. un C. de thesaur. Vel Est uetus depositio pecuniæ, cuius non extat memoria l. Numquam ff de acquir. rer. dom.

2 Qui in alieno fundo thesaurum inuenit si casu, dimidium erit domini si de industria, domino ignorante, aut nesciente ibi latere thesaurum, aut contradicente, totum est domini, alioqui inuentoris. Instit de rer. diuis. parag. Thesauros. Sed hoc casu in conscientia

sufficit dimidium dare domino quia lex pœnalis est Less lib. 2. c. 5. num. 59 Si reperit habens directum dominium debet dimidium domino vtilis, & è contra Nau. c. 17. à num. 171. Sot. de iust. lib. 4. q. 3. art. 3. Silu. ver. Inuentum q. 3. Couar in reg. Peccatum p. 3. parag. 2. Azon in sum. rubr. C. de thesaur. & Iust. de rer. diuis. num. 54. Contrarium tamen alios referens docet Gratian. discep. for. c. 453. totum scilicet esse Emphyteutæ, si ipse inueniat in fundo Emphiteotico. Idem de inuento in loco sacro, vel religioso Less. vbi supra nom 64. Et tenetur inuentor in conscientia, etiam ante sententiam Cai. Arag. Ban. & Salon. 2.2. q. 66. art. 5: Molin. disp. 56.

3 Inuentus in fundo dotali pro parte quæ domino fundi debetur, licet constāte matrimonio pertineat ad maritum, quoad vsum, dissoluto tamen matrimonio, aut facto diuortio pertinet ad vxorem l. Deuortio parag. si fundum ff. sol. matr. Nau Silu. & alij cit.

4 Inuentus in fundo Emphytheotico diuidendus inter Emphyteutam inuentorem, & dominum Specul. lib. 4. cit. de Emphyt. num. 137. Ang. ver. inuenta parag. 1. in fi. inte Si tertius inueniat, dimidium, quod ad dominium spectat, diuidendum inter proprietarium, & Emphiteutam Molin. vbi supra. Vide tamen Gratian. vbi supra.

5 Si Licitè quis emit domum, vbi scit esse Thesaurum, & inuentum totum est suum, non vendentis S. Tho. 2. 2. q. 66. art. 5. ad 2. vbi Salon. concl. 5. Nau. c. 17. num. 175. & com. Sot. tamen lib. 5. q. 3. art. 3. videtur contradicere, & duo dicit Primo Thesaurum inuentum in pariete domus, vel fundo depositum à priori domino, aut alio antiquiori, cuius ille prior dominus est successor, restituendum omnino esse priori venditori domino, quia hic non est propriè thesaurus. Secundo Thesaurum inuentum in huiusmodi domo, vel agro hoc fine empto in visceribus terræ, cuius tamen nulla erat memoria, diuidendum, est enim thesaurus propriè. In primo dicto conueniunt reliqui Doct. cum Soto. In Secundo dissentiunt, & meritò V. Salon. cit. & Michaelem Ferrum quæst. mor. & Vicar. q. 170. Rebell. p. 2. lib. 9. p. 5.

6 Si thesaurus inuentus sit in re mobili, v. g. in saccis lana plenis, qui efficitur dominus lanæ, non efficitur hoc ipso dominus thesauri, quia non intendit illum occupare, habet tamen ius occupandi ante alios. Quare miles, qui hosti saccos lana refertos excussit, in quibus erant laminæ auræ, & argenteæ reconditæ, non fuit effectus illarum dominus, cum saccos vendiderit, antequam sciret, quid lateret. Less. lib. 2. c. 5. num. 26. in fi.

7 Cum in parag. Thesauros cit. dicitur Inuentum in loco fisci, vel publico, vel Ciuitatis, dimidium esse fisci, &c. Per locū publicū non intelligitur forum, platea, & huiusmodi, qui propriè nullius est, sed de loco, quē Respublica specialis dominij iure possidet, vt Sylua, pascuum, domus. Quare in illis inueniens totum sibi retinet. Less. vbi supr. nu. 64.

8 Non potest Princeps quidquam exigere à reperiente thesaurum, cum nullibi iure reperiatur cautum Farinac. pract. crim. q. 104. num. 1. asserens de com. & patet ex l. vn. C. de thesaur vbi hæc habentur Ne vlterius Dei beneficium inuidiosa calumnia prosequatur. & ex. c. Thesauros cit. vbi dicitur dimidium deberi Cæsari, vel fisco, aut Ciuitati, aut loco Sacro, si in loco Cæsaris, aut Ciuitatis, vel fisci, &c. repertus fuerit. Nec contraria consuetudo obligat, vt potè introducta non per modum iustæ legis, sed per violentiam, nec vtentium moribus approbata, nisi violenter. Silu. vbi supra num. 13. Sot vbi supra Contrarium docent Palud. in 4. dist. 15. art. 5. concl. 1. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 9. Salon. vbi supra conclus. 6. Molin. disp. 56 Tolet. lib. 1. c. 18. Arag. & Ban. 2. 2. q. 66. ar. 5. Azor. p. 2. lib. 11. c. 4. q. 9. in fi. Et secundum Tolet. obligat ante sententiam. At secundum Ban non debetur, nisi petatur Vt verò totum applicetur, durum videtur, & iuri naturali dissonum. Less. lib. c. 3. dub. 17. in fi.

37. in fi. Mihi magis placet sententia Farinacij, vt potè, & iuri naturali, & ciuili conformis.

9 Quæ Domino carent, aut sunt omnino derelicta, sunt occupantis vbiq; Nau. c. 17. num. 170. Molin. disp. 75. Instit. de rer. diuis. parag. feræ.

10 Inuenta, quorum post diligentem inquisitionem ignorantur dominus sunt inuentoris. Vbi tamen appareat dominus, tenetur in conscientia restituere P. Nau. lib. 4. c. 2. dub. 9. Salon 2. 2. q. 66. ar. 5. contr. 1. & ibi Arag. vers. Superest ergo. Sot. vbi supra. Alij tamen docent restituenda esse pauperibus, nec posse sibi retinere inuentorem, nisi sit pauper sic Caiet. d. ar. 5. Couar. vbi supra p. 3. parag. 1. num. 2. Silu. ver. Inuentum num. 2. Nau. c. 17. num. 171. & communior, vt testatur Azor. p. 3. lib. 4. c. 27. ea enim bona non caret domino, licèt ignoretur; Ergo furtum committit qui ea propria auctoritate sibi vsurpat, & retinet.

VENATIO
Piscatio. Columbarium.

1 VENATIO, est exercitium ordinatum ad capienda animalia terrestria. Piscatio ad capiendos pisces. Silu. ver. Venatio.

2 Capta in alieno laqueo, aut rete sunt accipientis l. In laqueum ff. de acquir. rer. dom Nauar. c. 17. num. 176. Silu. ver. inuentum num. 5. Intellige nisi alieno laqueo ita sint irretita, vt probabile sit ad eius manus peruentura, qui laqueum tetendit. Molin. disp. 42. Less. lib. 2. c. 5. 11. Seruanda verò consuetudo, si quæ legitimè introducta fuerit. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 8. num. 13. Nau. vbi supra

3 Fera est capientis, aut sic vulnerantis, vt capi possit, modò eam persequatur Inst. de rer. diuis. parag. Illud quæsitum Silu. vbi supra uers. 2. Less. c. 5. cit. dub. 10. Molin. ubi supra.

4 Auis, & fera est capientis etiam in alieno loco, & domino prohibente ingressum; non enim sunt fructus agrorum, uel syluarum. Quare licèt ager ille, uel Sylua talia sint, ut eius fructus in uenatione consistat, ipsaq, uenatio sit alteri locata, non ideò illa animalia fiunt conductoris, uel Vsufructuarij quandiu naturali libertate fruuntur; sed Conductor, & Vsufructuarius solum habent ius ibi uenandi P. Nau. lib. 3. c. 1. dub. 18. Couar. ubi supra num. 4. & 9. uers. 5. Io. med. de restit. q. 12. Less. ubi supra dub. 9. Azor. p. 3. lib. 1. c. 13. uers. si roges, docet quod quãdo fructus fundi ex uenatione, aucupio, uel piscatione constat, capiens contra uoluntatem Domini suum non facit per l. Venationem, l. Item fundi ff. Aucupium, & l. Vsufructuarium parag. si in uiuarijs ff. de Vsufructu.

5 Fera facta domestica habens consuetudinem reuertendi ad certum locum possessoris non potest ab alio capi, quandiu habet animum redeundi, quem deposuisse uidetur, cum bis aufugit, nec horis solitis non impedita reuertitur. Silu. ubi supra num. 6, Nau. c. 17. num. 128. Couar. ubi supra num. 14. Si tamen facile queri possit, & inueniri, non censetur amisisse consuetudinem reuertendi: sicut etiam cum uel in suburbanis commoratur, aut uagatur per alienas domos Less. ubi supra 6. Molin. disp. 41 Idem affirmans de falconibus, & huiusmodi V. Valent. to. 3. disp. 5. q. 6. p. 5.

6 Examen Apum etiam in alieno agro, siue arbore, etiam domino prohibente, & fauus mellis accipi possunt; nisi uenerint opera domini, aut nisi prior ipse occupaueri t Inst. de rer. diuis. parag. Apum, Molin. & Nau vbi supra Si uerò ex alueo ita euolent, ut difficilis sit eius prosecutio, potest à quocumq; capi Less. ubi supra Silu. uer. Inuentum q. 2. uers. 3.

7 Fera egressa è loco appropriato domino dolo, aut fraude uenatoris, potest capi, efficiturq; capientis Ban. 2. 2. q. 62. ar. 1. dub. ult concl. 3. Molin. disp. 51. Couar. ubi supra num. 15. Sayr, cla. reg. lib. 11 c. 9. num. 21.

8 Potest

8 Potest Princeps prohibere venationem in locis publicis ex libero consensu populi, siue gratis, siue per aliquem contractum. Item si iudicetur necessarium ad Reipublicæ onera sustinenda, scilicet vt inde confletur magna pecuniæ copia. Item ad honestam recreationem Sot. de iust. lib. 4. q. 6. act. 4. P. Nau. lib. 3. c. 1. num. 288. modò tamen populum ab omnibus locis publicis non excludat, id enim esset tyrannis Io. Medin. de rest. q 12. Less. vbi supra dub 7. & modò priuatis hominibus, qui in locis publicis habent sua prædia, fiat aliqua compensatio pro quantitate damnorum, quæ sustinere coguntur vel propter multiplicatas feras, vel etiam ab ipsis venatoribus segetes conculcantibus. Caiet. opusc. 17. resp. 12. dub. 12. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 8. num. 11. Nisi fortè illa prædia à Principe donata sint cum eo onere Molin. disp. 46. Potest etiam prohibere, ne venetur certis anni temporibus, vt cum animalia sunt grauida, vel foetus educant, & lepores, cuniculi, perdices capiantur tempore niuium.

9 Domini superiorem agnoscentes minimè possunt prohibere venationem, nisi ex Principis priuilegio, vel consuetudine legitimè præscripta, non malo titulo, aut tyrannide vsurpata Less. & Molin. vbi supra, & consensu libero totius populi Nau. c. 12. num. 120.

10 Prohibens venationem etiam in locis proprijs, quicumq; sit etiam Princeps, tenetur ad damna, quæ vicinis ab ipsis feris inferuntur, si ipsi vicini liberè non consentiant: peccant enim contra iustitiam Cai. vbi supra dub. 5 Couar. & Nau. loc. cit.

11 Capiens feram in loco prohibito, modò non sit ita conclusus & circumseptus, vt egredi non possit, non tenetur restituere: peccat tamen ratione iniuriæ, & damni illati, quia venatur in alieno agro inuito domino, qui ius habet, vt nemo se inuito ibi venetur. Et si damnum aliquod intulit, vt si segetes conculcauit, aut si dominus feram illam capere voluerat, aut ius venandi alteri locarit, tenetur restituere. Less. dub. 9. Molin. Io. Med. & Couar. vbi supra. Immo secundum alios, etiam vbi locus circumseptus est, capiens non tenetur ad restitutionem rei captæ. P. Nau. vbi supra num. 293. Nisi dominus eas feras incluserit vbi nullæ erant, easq; ibi contineat; tunc enim capiens tenetur restituere l. parag. Item feras ff. de acqu. rer. dom. Salon. 2 2. q. 62. art. 2. contr. 3. Vide Couar. vbi supra num. 14. & seq.

12 Prohibens ne feræ non inclusæ agros uastantes pellantur aut occidantur, peccat mort. etiam si proponat restituere Nau. c. 17 num. 124 & seq. Alij tamen rectius docent, quod si paratus est totum damnum restituere sine mora, & diligenter de eo inquirit, non peccat mort. cum non inferat notabilem iniuriam sic Caiet. & Couar. vbi supra. Less. dub. 7.

13 Illicitum est imponere poenam mortis, uel mutilationis, aut flagellorum uenantibus in loco prohibito, Et exequentes, ubi forte ad terrorem esset imposita, peccant mortaliter, cum onere restituendi damna illata. Si quis tamen sæpius admonitus, & poenis leuioribus sæpius punitus desistere nollet, & graue damnum inferret, flagellorum poena, si eius ferret conditio, puniri posset Molin disp. 46. Less. dub 9. num. 45. Certè peccant mort. mutilantes pro prima uice, licet statutum, aut loci consuetudo sit, quia iniqua silu. rest. 3. q. 2. uers. 4. & uer. Venatio in fi. Sot. de iust. lib. 4. q. 6. ar. 4. Nau. ubi supra num. 121.

14 Si columbæ uideantur profugæ à columbario, ut quia amiserunt consuetudinem redeundi, licet accipere, & fiunt occupantis Tolet. lib. 5. c. 20. Less. vbi supra dub. 6.

15 Licet habere columbaria, si est consuetudo, & populus non conqueritur, nec damnum notabile inferunt, & prouideantur alimenta necessaria & propriè habeat dominus agros ex quibus magna anni parte ali possunt, & paratus est, si, quæ inferunt damna resarcire. Nau. c. 17. num. 176. Sot. ubi supra

Silu.

Silu. rest. 3. q. 4. ver. 3. Caiet. in Sum. ver. Columbarium Arag. 2.2. q. 63. art. 3. Immo secundum Asten. quem refert Silu. etiam in agro exiguo licet habere columbaria, quia tantum prosunt, quantum nocent cum vermes, & mala semina consumant, & terra longo tempore stercorizent, modo sit paratus emendare notabilia damna, si constiterit.

16 Spargens semina, aut alia quauis arte vtens, qua columbas alienas ad suum columbarium pertrahat, si id principaliter intendat, peccat mort. & restituere tenetur: secus si intendat principaliter suas, pascere, & retinere ne aliò euocentur, licèt per accidens aliæ inuitentur Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 8. num. 10. Nau. vbi subra num. 127. Salon. 2.2. q. 62. art. 3. cont. vlt. Molin. disp. 50. Less. dub. 6.

17 Habens sata intra terminum à lege præscriptum, si inuenit columbas sata conculcantes licitè potest eas capere, nec tenetur ad restitutionem Arag. vbi supra intellige si dominus alimenta non subministrat, ob idq; terras aliorum deuastant Tolet. vbi supra in fi. V. Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 10.

18 Quando Principis edicto statutus est terminus intra quem columbas aucupare non licet, intra illum sumens peccat mort. & tenetur restituere. Extra verò capiens nec pecat, nec ad restitutionem tenetur. Doct. cit. & Ban. 2.2. q. 62. art. vlt. concl. 5. Tolet. vbi supra, licet Cord. in sum. q. 21. vers. 3. & Lud. Lopez p. 1. instruc. c. 146. parag. Tertia propositio contrarium dicant.

CVSTOS.
stabularius.

V. Culpa. Obligatio. Restitutio.

1 CVSTOS est triplex. Quidam accipiens mercedem pro custodia specialiter Quidam accipiens quidem, sed non specialiter pro custodia, sed fortè pro suo opere Quidam nullam omnino accipiens mercedem. Primus tenetur de leuissima, quando prius tenebatur de leui. Secundus tenetur de leui. Tertius tantum de lata culpa. Silu. ver. Custos in principio.

2 Custos potest dissimulare cum capientibus ex magna necessitate, si moderatè se gerant Io. Med. de rest. q. 12. Nau. c. 17. num. 122. Sayr cla reg. lib. 11. c. 11. num. 6. Salon. 2. 2. q. 62. art. 7. contr. 4 concl. 3. licet iurauerit accusare Azor. p. 3. lib. 3. c. 17. initio. Et generaliter quotiescunq; accipiens non peccat: quo casu si custos accuset, restituere tenetur damnum quod is sine culpa incurrit P. Nau. lib. 3. c. 4. nu. 128.

3 Custos non impediens damnum cum possit, peccat mort. & tenetur restituere, si ad id tenebatur ex officio, vt quia mercedem accepit pro custodia l. Qui mercedem, & seq. ff loca. Silu. ubi supra concl. 4. & 5 Less. lib. 2. c. 13. dub. 10. P. Nau. vbi supra num. 142. Si verò ex officio non tenetur, licèt malitiose taceat, non tenetur restituere, peccat tamen mortaliter agens contra charitatem. Immo neq. peccaret, si non ex malitia, sed ex negligentia, aut modestia non se ingerendi negotijs alienis, non impediret. Nau. c. 17. num. 36. P. Nau. vbi supra num. 129. contra Ang. ver. furtum parag. 16. Caiet. in sum. ver. restitutio. V. Azor. p. lib. 4. c. 16.

4 Custos se abscondens, quò ingredientes in flagranti capiat peccat mort. Nau. vbi supra num. 123. Azor. ubi supra c. 16. q 6. ac proinde, si pœna contra fures apposita talis sit, quæ in domini commoditate cedat, tenebitur ad pœnam ipsam, & ad damnum sua dissimulatione illatum. Iis verò, quos in delicto capiunt ad nihil tenetur. Sayr vbi supra num 9. Io. Med. q. 12. cit Alij tamen docent non peccare, quia permittit ingredi, quò semel depræhensi iterum non ingrediantur, nec finit graue damnum inferre, sic Nau. vbi supra. Cord. in sum. q. 66. P Nau. vbi supra num. 116 dicens tutius esse non se abscondere, ne sua absconsione al-

terius

terius peccati occasio esse videatur. V. Sanchez.de matrim.lib 10.disp. 12.num.52

5 Custos non accusans quos reperit damnificantes, tenetur non solum ad dãnum, sed etiam ad pœnam pecuniariam, ad quam ille iustè condemnaretur, si tamen delictum probare possit: alon. vbi supra art. concl. 3. & 4. Io. Med. de rest q. 15. B. Med. lib. 1. sum. cap. 14. parag. 30. P. Nau. vbi supra num. 141. Alij volunt teneri ad valorem rei acceptæ, & ad vectigal, quo iniustè priuatus est dominus: ad pœnam verò non teneri, cum non debeatur ante sententiam sic Less. lib. 2. c. 13. dub. 10. c. 25. num. 34. Silu. rest. 4. q. 5. vers. 7. Cord. in sum. q. 66. Prima opinio verior, si custos mercede pacto, vel iuramento constitutus est ad denunciandum, quia hoc casu peccat contra iustitiam non denunciando Secunda verò opinio vera est, cum nec pacto, nec iuramento se obligauit Azor. p. 3 lib. 4. c. 16 q. 5. Acceptum vt taceat nec accuset, non tenetur restituere Nau. vai supra licet Io. Med. de rest. q. 1. causa 10. Cord. vbi supra volunt restituenda esse edanti. V. Restituto ver. Mutus

6 Custos ex pacto, si finito tempore rem offerat domino, & hic nolit acceptare, ad nihil tenetur, si res pereat. Silu. ver. Custos q. 5. vbi refert Bartol. & Imol. in l. Si mora ff. solut. matri. docentes ad nihil teneri etiam si non offerat.

7 STABVLARVIS est hospes recipiens etiam equos Silu. ver. Nauta initio.

8 Tenetur de damno dato à suo familiari in rebus, non autem de expensis, & interesse, si ille vulnerauit Silu. q. 5 cit. Idem dic de quocumq; familiari, quo dominus in aliquo ministerio vtitur, annot ad Cappell. Tholos. decis. 196.

9 Stabularius, qui semel id officium suscepit cogi potest hospitem recipere Couar. 3. var. res c. 14. num. 1. Azor. p. 8. lib. c. 17. q. vers. 10. Idem de Nauclero, Caupone, & Aduocato docent alij Armill, ver. Aduocatus Molin d. 527.

10 Si a principio dedit hospiti claues cubiculi, protestando se nolle teneri, non tenetur. Silu. vbi supra q. 3. Ang. eo parag. 1. Molin. vbi supra num. 6. f. vlt. parag. 1. iuncta glo. Nautæ, cap.

11 Stabularius tenetur ex facto institoris & præpositi sui circa id, ad quod est præpositus expresse, vel tacitè. & eo ipso quod quis exercet officium domino sciète videtur illum præponere parag. vult. Inst. quod cum eo Azor. vbi supra c. 13 q. 9. de locato. Quare si hospes immittat equũ in stabulum, præposito illum permittente, si postea furto sublatus sit, tenetur, licèt nulla consignatio equi facta sit. eo enim ipso quòd patitur illum immitti in stabulum, videtur permittere equum saluum fore, quæ procedunt ratione custodiæ, ob quam tenetur dominus non solum de facto suo, & familiarium, sed etiam extraneorum. Sic plurimos referens, & Asserens de Gratian. discep. for. c. 678.

LVDVS
Torneamenta Chorea.
V. Clericus Contractus

1 LVDVS est dictum, uel factum quo quæritur sola quies animalis S. Tho. 2. 2. q. 68. art. 2.

2 Torneamentum est, in quo aliqui ex condicto conuenire solent ad ostentationem uirium unde mortes hominum sæpè proueniunt. c. 1. de torneam.

3 Inspector ludi, qui fit cum peccato mortali peccat mortaliter, si ex hoc aspectu alij efficaciter inducuntur ad ludendum, uel ad ludum continuandum. Ang. uer. ludus parag. 6. Aliter Silu. uer. ludus q. 8. relato S. Ant. Si ludus, inquit, est expressè prohibitus à iure, eius exercitium est mortale, non autem eius inspecto, licet ibi probabiliter immineat uitæ periculum: nisi ita esset affectus ut non abstineret, quamuis contrarium præciperetur; aut nisi propter hoc ommittantur diuina in diebus festis: aut iuxta eundem S. ilu. uer. Curiositas q. 3. ludus sic

dus sit de se malus mortaliter, vt in duello vel nisi placeret peccatum alterius, quia vult id fieri vi videat. Si verò non est expressè prohibitus, & tamen repræsentantur valdè turpia, mortale est videre, cum sit delectari de turpibus, & se tentantionis periculo exponere, Si tamen casu videret, nesciens huiusmodi fieri non peccaret mortaliter, Si verò sunt ludi vani non in opprobrium Ecclesiæ, vel cleri, vt in choreis, hastiludijs, &c. non peccant mort. nisi ratione intentionis, periculi, aut scandali. Quod si huiusmodi inspector sit Clericus, aut Monacus, peccat mortaliter, si ludus sit mortaliter malus, & multo tempore spectet, aut eius præsentia sit causa ludendi. Laicus verò, si non sit causa, nec de eo delectatur quatenus mortale, sed tantum industria ludentium, non peccat mortaliter Nau. c. 20. num. 14. V. Azor. p. 3. lib. 5. c. 17. q. 7.

4 Ludus aleorum, & taxillorum prohibetur Clericis, religiosis, & Prælatis ratione dignitatis personæ, & scandali, vt patet can. Episcopi dist. 35, & c. Clerici 2. de vit. & hon. cler. Et, si clerici sint in sacris, aut beneficiati, aut religiosi, peccant mort. cum iubeantur deponi c. Inter dilecto, de excess. Præl. Sot. de iust, lib. 4. q. 5. ar. 2. ante conclus. 4. Nau. c. 20. num. 9. Salon. 2. 2. q. 5. de dominio ar. 6. concl. 2. & fauet Conc Trid. sess. 22. c. 1. de ref. vbi innouatis sacris can. de vita, & hon. cl. & pœnis in eis contentis, præcipit ea omnia obseruari. quod Azor. vbi supra q. 2. intelligit de Clerico aleæ deseruiente, idest frequenter alea ludente: secus si simel, aut etiam ter per annum luderet secreto, & absq; aliorum scandalo, & modò huiusmodi ludi fortuiti non sint prohibiti constitutione synodali sub excommunicatione,

5 Lucrifacta ludo illicito, & lege humana prohibito ab eo qui donare potest, non est de necessitate restituendum etiam pauperibus Nau. c. 20. num. 19. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 4. Io. Med. de rest. q. 12. Sol. vbi supra Valent. tom. 3. disp. 5. q. 6. p. 4. Less. lib. 2. c. 26. dub. 3. contra Silu. ver. ludus q. 13. & alios limitant Doct. cit. modò absit fraus, & dolus contra ipsius ludi leges, vis, & coactio alterius ad ludendum, & lex humana impediens dominij translationem V. Mol. disp. 517. Limitant alij, vt Molin. disp. 88. & 514. num. 2. Couar. vbi supra num. 8. Io. med. vbi supra q. 22. vers. Neq; obstat, nisi interueniat Iudicis sententia, à quo tamen interrogatus negare potes debitum, secundum eosdem; nec sufficit extraiudicialis repetitio. Immo nisi sit semiplenè probatum, potes etiam iurare te non esse lucratum: Nisi fortè, vt ait molin. iniustè prohiberes sententiam. Sed Salon. p. q. 5. de dominio ar. 6. parag. An per ludum pecunia præsente, & conclus. vlt. vers. quæres hic duo, docet teneri lucrantem respondere Iudici, licèt desint testes, maximè si sub iuramento interroget. Sed hoc non concedo, quia si desint testes, Iudex non iuridicè interrogat;

6 Si à minori, mentecapto, surdo, cæco, furioso, & huiusmodi lucratus es, teneris restituere, nisi modicum sit, de quo præsumitur quod Curator non curat, & acquisitum ludo licito S. Tho. 2. 2. q. 32. ar. 7. ad 2. Silu. vbi supra q. 11 Nau. c. 20. num. 12. Non teneri ad restitutionem, nisi à Tutore, aut Curatore repetatur docet Molin. disp. 519. addens facta repetitione à Curatore, aut Patre, teneri filium, aut minorem de euictione ei, qui lucratus, est in foro conscientiæ: Nisi vti velit priuilegio legis concedentis sicut repetionem soluti ita, & retentionem postq; recuperauit: aut, si minor, beneficio restitutionis in integrum. Sed contraria est com. & verior, quia contractus est nullus; cum huiusmodi minores, & multò magis filij fam. alienare non possint, nisi hi habeant bona castensia, vel quasi. Si tamen minor sit pubes, & careat Curatore, qui lucratus est non tenetur restituere, nisi post Iudicis sententiam. sufficit

verò illum esse pubertati proximum, vt obligetur minor in foro conscientiæ, nec alter teneatur nisi post sententiam, secundum vnam opinionem, quam refert Sanchez de matr. lib. 6. disp. 38. num. 30. Vide eundem in sum. lib. 7. c. 19. num. 87.

7 Lucratum à filiofam. ei non est restituendum, si iterum sit lusurus idem de minori, &c. Petr. Nau. lib. 4. c. 2. num. 35. Angles q. Cui restituendum diff. 2.

8 Filiusfam ludens ex bonis aduentitijs, quorum administrationem habet Pater, non tenetur restituere Patri, aut fratribus Molin. disp. 519. Si tamen res esset alicuius momenti, & de Patris donatione, saltem tacita non constaret, ego dicerem teneri saltem fratribus post mortem Patris: quia cum Vsusfructus esset Patris priuauit fratres ea portione, quæ illis obuentura erat.

9 Qui vi aut fraude, aut nimia importunitate alium ad ludendum induxit, tenetur acquisitum restituere S. Tho. 2. 2. q. 32. ar. 7. ad 2. & ibi Caiet. Silu. ver. ludus q. 11. Io. med. de rest. q. 2. 2. S. Bonau. in 4. dist. 15. p. 2. ar. 2. q. 3. Sot. de iust. lib. 4. q. 5. ar. 2. Castr. de leg. pœn. lib. 2. c. 2. corol. 2. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 4. num. 7. Garz. c. 43. num. 11. Nimia importunitas, nisi sit cū iniuria, non obligat ad restitutionem. Est verò cum iniuria, quādo illa importunitas adhibetur, vt pudore, aut conuitijs, & huiusmodi, quis omnino trahatur ad ludum Caiet. Sot. Couar. vbi supra P. Nau. lib. 2. c. 3. num. 447. quibus tamen contradicit Garz. num. 11. cit. Attrahens inuoluntarium mixtè non tenetur totum restituere, quia alioqui, & attractus teneretur restituere Garz. ibidem. Et vi tractus, si aliunde motus acceptat postea de nouo ludere, attrahens ex tunc ius lucrandi acquirit Lopez de contrac. lib. 2. c. 22. Garz. cit.

10 Vbi in ludo lex concedit repetitionem, potest quis non soluere quod promisit Couar. vbi supra num. 4. Nau. c. 20. nu. 17. Less. lib. 2. c. 26. dub. 4. Molin. disp. 515. nu. 5. Alij tamen docent, teneri ad solutionem, cum sit promissio de re licita, sic. Io. Med. de rest. q. 22. Castr. de leg. pœn. lib. 2. c. 2. concl. 3. Salon. 2. 2. q. 5. de dominio ar. 6. vers. An quando luditur pecunia absente, concl. vlt. Tu dic, posse sibi retinere beneficio legis, concedentis repetitionem, sed implorata publica auctoritate, & obtenta Iudicis sententia, quomodo intelligenda est prima opinio: Non posse autem sibi retinere propria auctoritate sine sententia, & sic vera est secunda opinio Valent. to. 3. disp. 5. q. 6. p. 5. In eodem casu non potest amittens facere occultam compensationem, licèt prè verecundia, vel timore repetere non audeat, vt volunt Doct. cit. & Less. dub. 3. Molin. disp. 514. Quod Salon. vbi supra, ver. An per ludum pecunia præsente, concl. vlt. intelligit, quando in ludo debitæ circunstantiæ reperiuntur, nec aliud est præter legis prohibitionem, aliàs si fraus, &c. potest occultè compensare, si alia via recuperare non potest, V. Sot. de iust. lib. 4. q. 5. ar. 2.

11 Si cum iuramento promisisti to solusurum, nec legis beneficio vsurum, teneris soluere Nau. Less. Couar. vbi supra, nec potest relaxari iuramentum, quia est de re licita, prohibita tantum iure humano ob priuatam vtilitatem. Sanchez de matr. lib. 1. disp. 32. à num. 24. Si verò non iurasti, sed solum promisisti, non teneris soluere secundum eosdem. qui & concedit Molin. disp. 515. num. 5. in ludo prohibito, in quo lex concedit repetitionem. Dicendum tamen vt vers. superiore. Qui iurauit non vti legis beneficio potest petere absolutionem à iuramento, si magna rerum iactura facta est. Sot. vbi supra: quod tamen relaxari non potest absq; consensu eius, cui factum est, qui iure iam acquisito inuitus spoliari non potest. Less. vbi supra Quis autem possit relaxare iuramentum, vide Iuramentum num. 80.

12 Potest qui perdidit cominari repetitionem, ac pacisci cum lucrante, vt partem restituat, nc totum in iudicio repetat, etiam si no haberet animum repetendi, sed fingeret: accipit enim pro cessione iuris repetendi, quod habet: Azor. p. 3. lib. 5. c. 24. q. 8. Less. vbi supra. In hoc tamen postremo dissentit Molin. disp. 514. in fi.

13 Qui

13 Qui valdè excedit peritia ludendi, ita vt certus sit, vel quasi certus se lucraturum, tenetur restituere, si alter huiusmodi excessum ignorabat, vel totum, si certus erat, vel partem, vbi quasi certus pro quantitate certitudinis Molin. disp. 518. Less. dub. 5. Sed Azor. vbi supra c. 25. q. 4. vult quod si ille tantum probabiliter credit se victurum, aut si certus, alterum monet, se illo in ludendi peritia superiorem, potest lucrifactum sibi retinere. Quòd si vterq; ignorans alterius peritiam se periculo commisit, non tenetur restituere Molin. cit. Roder. in sum. lib. 1. c. 189. concl. 8. Bart. Med. lib. 1. sum. c. 14. parag. 28. Nauar. c. 20. num. 17.

14 Filijfam. possunt modicum ludere, cum versantur in studijs, aut aula, videntur enim Patres consentire Sot. de iust. lib. 4 q. 5. ar. 2. Nau. vbi supra nu. 12. Valent. to. 3. disp. 5 q. 6. p. 5. Silu. ver. ludus q. 11. Idem de monacho, modò non ludo prohibito docent Tolet. lib. 1. c. 17. B. Med. vbi supra parag. 9. Sed negant Roder. vbi supra concl. 4. Lopez instruc p. 1. c. 33. Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 12. nu. 18. licet priorem opinionem probabilem dicant. Huiusmodi aliæq; personæ non possunt plus lucrari, quam perdere Sot. vbi sup. sed intelligendus est in eadem sponsione, & iactu; secus in diuersa; Nã si in primo iactu v. g. quinq; ducatorum iustè lucrati sunt alios quinque, iam habet decem, & sic in alio iactu lucrari possunt alios decem, & sic deinceps. Secundo intelligendus est etiam cum eodem vno colludente; si enim sint plures, possunt a singulis totidem lucrari eodem iactu, quot perdere poterant Molin. disp. 51. Salon q. 5. de dominio ar. 6. vers. An filijfam conclus. 2. Graz. c. 43. nu. 6. Less. lib. 2. c. 11. num. 11. & sic intellige Sot. & Nau vbi supra V. Sanchez in sum. lib. 7. c. 19. nu. 83.

15 Mortale est subministrare domum, mensam, candelam ad ludum, qui fit cum peccato mortali, si absq; huiusmodi subministratione non luderetur Nau c. 20. nu. 15. Silu. vbi sup. q. 9. Azor. p. 2. lib. 12. c. 18. q. 6.

16 Obtinens primas, & potiores ludi partes, ita vt certus sit de victoria, potest augere sponsionem. Idem etiam potest obtinens inferiores partes ludi, quò alter deterius sponsionẽ concedat Couar. in reg. Peccatum par. 2. parag. 4. nu. 6. Sayr. vbi sup. nu. 21. Io. med. de rest. q. 22. B. med. vbi sup. reg. 3. Boninsign. de ludo c. 14. Garz. c. 43. nu. 9.

17 Ludẽtes ludo prohibito, si pecuniarũ summa magna est, vix à mortali excusantur. Tolet. lib. 5. c. 27. Salon. vbi supra concl. 2.

18 Iocosum dictum causa recreationis non est peccatum: & ludus etiam ad recreationem potest esse meritorius, & pertinet ad virtutem eutrapeliæ; modò non misceantur turpia, & nociua, & non resoluatur totaliter grauitas animæ, & congruat personæ, loco, & tempori, & secundum alias circunstantias. S. Tho. 2. 2. q. 168. ar. 2. Silu. vbi supra in principio, & com.

19 Bulla Pij V. prohibens agitationem taurorum non ligat, quando ita moderatè fit, vt probabiliter credi possit non secutura notabilia nocumenta personarum; cessat enim eo casu ratio legis Nau. c. 15. nu. 11. V. Quarant. ver. Torneamentum.

20 Ludus funambulorum licet, quando prudentis arbitrio sine periculo exerceri potest Nau. vbi sup nu. 8. Graff. decis. p 1 lib. 2. c. 121. nu. 3. At Silu ver. Ars q. 8. simpliciter damnat, quòd vt plurimum moriãtur

21 Histriones, si modestè se gerant, cõdẽnandi non sunt Silu. ver. Ars q 7. Turrecr. Archid. & glo in c. Donare dist 86. Ang. ver. Ars. parag. 1. Boninsign. de ludo c. 2. in fi.

22 Mortuus in torneamentis, etiam si pæniteat, priuatur ecclesiastica sepultura c. 1. de torneam. Cai. ver. torneam. Ang. eo. par. 10. Silu. eo. & ver Sepultura q. 9. dicto 2.

23 Choreæ, si fiant ex causa alicuius honestæ lætitiæ à personis secularibus, congruo loco, & tempore, & alijs debitis circunstantijs, licitæ sunt. S. Tho. Isai. 3. Turrecr. in c. Cohibeat. de pœnit. d. 5. Silu. & Ang. ver. Chorea. Azor. p. 3. lib. 3. c. 26. Ecclesiasticis personis prohibetur chorea c. Clericum dist. 46. c. Nullus præsbyterorum de consecr. d. 5. & alibi sæpè. & Trid. sess. 24. c. 12. de refor. Quare Ang. & Silu. putant esse mortale ratione prohibitionis, & scandali: Nisi fortè qualitas, & modicitas operis excuset, vt si fiant in secreto, & parum V. Nau. in man. c. 25. num. 120.

TESTAMENTVM

V. Clericus. Contractus. Debitum. Episcopus. Excommunicatio. Filij. Hæreditas. Religio. Vsura.

TESTAMENTVM est voluntatis nostræ iusta sententia de eo, quod volumus post mortem fieri l 1. ff. de testam. cum hæredis institutione Pan. rub. de testam intellige directa Molin. de iust. tract. 2. 124. vers. Testamentum.

2 Duæ sunt species Testamentorum. Aliud enim dicitur testamentum nuncupatiuum, & sine scriptis; idest testium subscriptione, & sine alijs solemnitatibus requisitis in testamento facto in scriptis: & quia etiam sine omni scriptura potest quis nuncupatiuè testari, modò coram testibus, & conditione debitis nominet hæredem suamquem explicet voluntatem Inst. de testam. ord parag. si. Aliud dicitur testamentum in scriptis, cum quis v. g. nolens alicui suam voluntatem notam esse, propria manu scribit testamentum, & coram Notario, & testibus dicit Volo vt hæres meus in omnibus, & per omnia faciat prout in hac scriptura: aut prout inscriptura manu mea scripta, quæ est apud talem, &c. Com. vt testatur Silu. testam. 1. q. 1. Iul. Clar. parag. testamentum addens debere Notarium à tergo ipsius cedulæ apponere nomina testium, tempus, & rogitum ne postea contingat dubitari circa identitatem scripturæ. Prædictæ solemnitates non requiruntur, si testamentum fiat coram Imperatore, Rege, aut alio Principe non recognoscente superiorem. Iul. Clar. vbi supra num. 56. Molin. disp 119.

3 Testari potest coecus coram Notario, & septem testibus, aut Notario deficiente, coram octo testibus: Inter liberos sufficit solemnitas in aliorum testamentis requisita Molin. disp. 130.

4 Testari non potest de iure communi damnatus ad mortem naturalem, nec deportatus, nec damnatus ad metalla l. Eius qui parag. Sed. cui ff. de testam. cum aliis iuribus. Nec damnatus ad carcerem perpetuum Pan. rub. de testam. Sunt qui putent, præter damnatum ad mortem naturalem, alios si ingenui sit, posse de iuri communi testari per Auth. Sed hodie C. de danat. & Auth. de nupt. parag. Quod autem. sic Couar. alios referens. rubr. de testam. p. 3. num. 17. sed contrarium docent Pan. vbi supra Molin. alijs cit. trac. 2. disp. 9.

5 Religiosus professus tria vota testari non potest. c. Quia ingredientibus 19. q. 3. Nauar. de. regala commen. 2. à num. 44. S. Tho. 2. 2. q. 185. Art. 8. ad 3. Ang. ver Testam. parag. 1. Less. lib. 2. c. 41 dub. 8. Nec ante factum reuocare Silu religio. 6. q. 3. & 4. Nau. ubi supra num. 53. Couar in c. 2. de testam. num. 9. & alij quos refert, & sequitur Sanchez in sum. lib. 7. c. 11. num. 20. Potest tamen declarare cum de aliquo dubitatur. Roder. in sum. p. 2. c. 34. num. 1. modo declaratio verbis conueniat, eisque commodè aptari possit Sanchez vbi supra num. 19. Potest etiam, si ante non dispofuit diuidere bona inter filios. Idem c. 9 à num. 1. per Auth si qua mulier C. de sacrosan. Eccl. filios intelligens legitimos, vel saltem legitimatos, non verò illegitimos, nisi in hijs locis in quibus hi succedunt deficientibus legitimis; hoc enim casu, si desint legitimi, potest professus inter eos bona diuidere. Potest etiam illis substituere vulgariter, & per fideicommissum, & substitutione compendiosa, & exemplari, non tamen pupillari, cum hæc patriam exigat potestatem, qua caret professus Sanchez alios referens vbi supra c. 9. concl. 7.

6 Equites S. Io. Hierosol licet soléniter professi, testari possunt de licentia sui superioris.id enim sibi concedi per suas constitutiones docet Saach. ubi supra c. 8. num. 36. V. Azor. p. 1. lib 12. c. 6. 4.

7 Ex Monaco factus Episcopus testari non potest, nisi de licentia Papæ quia sola rerum Ecclesiasticarum administratio ei committitur. S. Thom. vbi supra redd. testam. 1. q. 3. uers. 11. Nau. de Silu. Eccl. q. 1. Mon. 9. & q. 3. Mon. 11. num. 11.

8 Filius fam. prima tonsura initiatus testari potest inuito Patre, glo. in c. Quia ingredientibus 19. q. 3. Auth. de sanctiss. Epis. parag. Præsbiteros. intellge de bonis castrentibus, vel quasi, c. licet de Sepult in 6. & de bonis aduentitijs post clericatum, quæ sortiuntur eo casu naturam bonorum quasi castrensium Silu. vbi supra q. 4. & clericus 4. q. 2. Nau. c. 17. num. 142. Less. lib. 2. c. 19. dub. 4. Anchar. in c. Quia nos, de Testam. & ibi Couar. num. 2. Secus de aduentitijs ante Clericatum; esset enim in præiudicium Patris ad quem spectat Vsusfructus Sanchez vbi supra c. 1. num. 31. Less. Couar. & alij quos referunt, contra Pan in c. In præsentia de probat. num. 56. Clericum intelligit Molin. disp. 138. qui vel beneficium habet Ecclesiasticum, vel iuxta Trid. sess. 23. c. 6. de refor. fori priuilegio gaudet, alias intelligendam esse Auth. cit. de clerico min. ord. Sed. Sanchez. vbi supra docet non requiri eas conditiones

9 Filius fam. testari potest ad pia de aduentitijs, quorum habet vsumfructum secundum Bart. in l. 1. C. de sacrosan. Eccl. sed eius opinionem communiter reprobari docet Couar. rubr. de testam. ubi Pan. & alij Silu. testam. 1. q. 4. Molin vbi supra, & patet ex c. Licet. cit. vbi dicitur filium testari non posse etiam ad pia, nisi de castrensi, vel quasi inuito Patre. Ego Bart. opin. veram censeo, si huiusmodi bona relicta, vel donata sint sub ea conditione vt eorum Vsusfructus non competat Patri, quo casu nec earum administratio illi competit, etiam si filius sit minor; sed dabitur Curator, quia Pater suspectus habebetur à lege Auth. vt liceat Matri in principio vers. Res autem In castrensi, uel quasi non requiritur solemnitas iuris, c. Cum. tibi de testam.

10 Nouitius religionis approbatæ testari potest sine solemnitate iuris ciuilis Molin. disp. 139. Silu. testam. 1. q. 10. vers. 4 Pan. in c. Quia non de testam. Contrarium docet Nau de regul. com, 2. num. 52. Sanchez. in sum. Lib. 7. c. 3. num. 17. & seq. Prima tamen opinio uerior est, quam sequuntur Azor. p. 1. lib. 12. c. 2. q. 15. Roder. de regul. to 3. q. 69. art. 11. in fi. Ang. ver. testamentum. Parag. 26. & alii plures, quos num. 16. cit. refert Sancez. Bona uerò de quibus disposuit per ultimam uoluntatem pertinent ad Monasterium usque ad mortem naturalem talis religiosi quoad usum, & Vsumfructum, excepta legitima filiorum; neque interim admittitur institutus. Quare si dictus hæres præmoriatur, euanescit dispositio, & succedit monasterium pleno iure, si tamen monasterium sit capax Pan. in c. In præsentia num. 54. de probat. Nau de regul. com. 2. nu. 54 & cō. ut testatur Molin de Iust. tract. 2. disp. 140. uers. quin. & bona, cum ibi cit. Nisi aliud in dicto testamento sit expressum Couar. c. 2. de testam. num. 8. in fi. Contrarium docet Nau. de testam. cons. 10. quando ille disposuit cogitans de ingressu, quo casu dicit non esse expectandam mortem naturalem. Sed prima opinio uerior, quia communis, ut testatur Sanchez in sum. lib. 7. c. 3. num. 55.

11 Minor, prodigus, cui bonorum administratio, est interdicta aut furiosus ingrediens religionem testari, legare, & disponere potest de rebus suis etiam sine auctoritate curatoris, modò tempore dispositionis non sit furiosus Pan. in c. in præsentia de probat. num. 54.

12 Beneficiarius quicumq; etiā Prælatus & Commendatarius, testari non potest de ijs, quæ ad sacrum usum sunt destinata, ut sunt paramenta, ornamenta,

ua-

vasa, missalia, libri cantus, omniaq; huiusmodi aurea, & argentea; sed ea omnia apud ipsos tempore mortis reperta spectant ad propriam beneficiarij Ecclesiam, solutis tamen prius debitis, si aliunde solui non possint: Bulla Pij V. anno 1567. relata à Roder. in sum. p. 2. c. 34. num. 4. quæ tamen, vt ex ipsius proemio constat, intelligitur de rebus huiusmodi acquisitis ex fructibus Ecclesiasticis. Quare dicendum videtur, posse dictos beneficiarios testari, & disponere de aliunde acquisitis, puta ex fructibus patrimonij; donatione de quo etiã vide Molin. disp 147.

13 In testamento ad pias causas non requiritur solemnitas iuris. quare valet, licet non instituatur ibi hæres, aut non hæreditas, aut solum interueniat Parochus, aut duo testes, aut loco Parochi alij duo, vel vbi deficit alia solemnitas iuris ciuilis, quæ quoad hoc censetur reuocata per c. Cum esses, de testam. vbi Pan. Silu. testam. 1. q. 5. vers. 3. Less. lib. 2. c. 19. dub. 2. Molin. de iust. trac. 2. disp. 134. Iul. Clar. parag. Testamentum q 6. Couar. in c. Cum tibi, & c. Relatum 1. num. 12. de testam. Item valent legata pia cum Testator morte præuentus perficere non potuit testamentũ cum cæptum Couar. in d. c. Relatum nu 9 & 12. Mol vbi supra c. 605. num. 24. c. legata extraneis facta.

14 Quando testamentum principaliter fit causa pietatis, sustinetur etiam quoad legata non pia, Couar. in c. Relatum de testam. & alij, quos refert. Idem in testamento militis, & inter liberos Iul. Clar. parag. Testamentum q. 6. 8. 15 & 89. Sed de testamento inter liberos contrarium docet Gratian. discep. for.

15 Cum in testamento ad pia, in quo seruata non fuit solemnitas iuris ciuilis testator facultatem habebat testandi ad alia, valida sunt legata non pia in eo testamento relicta Iul. Clar. q. 6. cit. Molin. disp. 134.

16 Vltima voluntas captatoria, idest quæ in alterius voluntatem confertur, valet fauore piæ causæ, c. Cum tibi de testam. vbi Anchar. num. 15. Couar. num. 12. Pan. vol. 2. cons. 32. num. 3. Iul. Clar. d. q. 6. Silu. testam. 1. q. 9. vers. 4. Ias. in l. Captatorias C. de testam. Nau. de testam: cons. 16. num. 3. & com. In alijs verò valet cum datur facultas eligẽdi ex certis incertũ, vt vnum ex tali familia Nau. vbi sup. cons. 14.

17 Si testator non expressè testetur ad pia; sed dicat, committo dispositioni Titij omnia bona mea, sustinetur huiusmodi dispositio tamquam facta ad pia Silu. vbi supra vers. 5. Innoc. & Imol. in c. Cum tibi de testam. Clar. vbi supra.

18 Testamentum factum coram Parocho, & duobus testibus, vel loco Parochi cum alijs duobus testibus, volunt valere etiam in terris Imperij, licet non sit ad pia Pan. in c. Cum esses, de testam. Silu. vbi supra q. 5. vers. 3. Alij tamen docent in terris Ecclesiæ valere in vtroq; foro, alibi verò tantum in foro Ecclesiastico, glo. in d. c. Cum esses, ver. imploramus. Clar. vbi supra q. 57. & alij, quos refert Silu.

19 Testamentum minus solemne valet in foro conscientiæ; & institutus in huiusmodi testamento licitè possidet; oritur enim ex eo naturalis obligatio, Pan. in c. Quia plerique de immun. Eccl. num. 42. & in c. 1. da in integr. rest. Innoc. in c. Quod sicut de elect. Silu. hæred 3 q 7. & testam. 1. q. 5. vers. 4. Io. med de restit. q. 23. ad fi. Nau. de testam. cons. 1. Ias. in l. Nemo potest ff. de lega. 1. num. 72. Less. lib. 2. c. 19. dub. 3. Fachin. contr. iur. lib. 4. c. 5. Contrariam sententiam tuentur Couar. in c. Cum esses, de testam. num. 6. Arag. 2. 2. q. 62. de dominio, vers. Nunc disputandum est, concl. 2. Clar. vbi supra q. 89. Anchar. in d. c. Cum esses num. 4. Ban: verò 2. 2. in præamb. ad q. 62. disp. 5: & Sot. de iust. lib. 4. q. 5. ar. 3. mediam tenent sententiam, vt ille, in cuius fauorem lex irritum facit testamentum, possit ob defectum solemnitatum agere in iudicio, & petere sibi adiudicari hæreditatem, eamque adiudicatam tuta conscientiam retinere; interim verò prior possidens possit adire, & celare defectum testamenti, & retinere. idem docet Molin. disp. 80. addens adiudicata hæreditate in foro exteriori hæredi ab iu-

ab inteftato, hæredem inftitutum in minus folemni teftamento, poffe occultè facere compenfationem ceffante fcandalo. Ego adhæreo primæ fententiæ tamq; probabiliori. Vide Lazar. prax. can. lib. 1. fect. 3. q. 6.

20 Tenetur quis inftituere filios in quota voluerit parte, etiam minima, & illis mortuis Nepotes Inft. de hæred. quæ ab inteft. parag. Ita demum nec ideò rumpitur teftamentum, fed agitur ad fupplemẽtũ legittimis. Filiabus dos fufficit, fecundum quofdam: totius tamen inftituere in modico præter dotem Silu. teftam. 1. q. 10. vers. 1. & 2.

21 Non valet prohibitio Teftatoris, ne Epifcopus executorem compellat Pan. in c. Tua nobis de teftam. Quoad deuolutionem vers. executionis, fi Teftator prouidit de executore in cafu negligentiæ primi, ille exequitur, Si verò non prouidit, exequitur Epifcopus in legatis ad pias caufas Ang. ver. Executer parag. 14. Immò etiam in legatis ad non pia Pan in c. Si hæredes de teftam. num. 7. licet num. 3. afferat effe mixti fori, etiam in legatis ad pia. Item vbi executor indebitè adminiftrat, quia non valet prohibitio, vt non reddat eo cafu rationem adminiftrationis Ordinario Silu. teftam. 2. q. 8. V. Couar, in c. 3. & c. Tua nobis num. 6. de teftam. Anehar. cons. 45. Pan. vbi fupra.

22 Hæ conditiones fi non nupferis, fi non intrabis religionem, fi fine liberis deceſſeris tamquam turpes reijciuntur, cum retrahant à matrimonio carnali, & fpirituali Silu. hæred. 4. q. vlt. & Legatum 1. q. 9. Conditio cælibatus reijcitur in his, qui numquam nupferunt Auth. Cui relictum, de indicta Vid. toll. Fel. in c. In præfentia de probat. num. 63. Conditio non nubendi cum certa perfona, aut nubendi cum tali, alijs exclufis, valida eft; modò tamen cum illa perfona poffit licitè, & honeftè contrahere Silu. legatum 1. q. 4. Ang. eo. Si tamen alij nupfit de confenfu Patris, legatum non efficitur caducum Cou. in 4. decretal. p. 2. c. 3. parag. 8. nu. 2. Molin. difp. 207. Valida item eft conditio non nubendi ad temgus, vt viduæ, quoufq; filij prioris matrimonij ad annos difcretionis peruenerint l. Sed fi hoc parag. vlt. & l. feq. ff. de contit. appos.

23 Peccant mort. hæres, & executor notabiliter differentes executionẽ teftamẽti S. Tho. quol: 6. ar. 13. Silu. teftam. 2. q. 9. Na. c. 25. nu. 65. Et, fi hæres fit extraneus, priuatur hæreditate; filio vero referuatur legitima glo. in c. Licet, ver. priuandum, per Auth. Hoc. amplius C. de fideicom.

24 Solus Papa, aut fupremus Pinceps mutare poffunt voluntatem Teftatorum; nifi relictum fit ad certum vfum pium non ita neceffarium, quia tunc poteft Epifcopus conuertere in alium vfum pium Reip. Chriftianæ, ac religioni magis neceffarium; cui neceffitati aliundè fubueniri non poffit fine magna difficultate Couar. in c. Tua nobis nu. 7. de teftam. per tex. in l. fpen. ff. de oper. publ. Et de Papa, ac fupremo Principe feculari, rectè intelligunt multi, quos refert, & fequitur Moneta de commut. vlt. vol. c. 6. q. 1. fi adfit iufta caufa, alioqui malè, & nulliter agere, nec præfumi caufam. Nifi fiat commutatio motu proprio, ac præuia cognitione caufæ, & citatione partis, & aliqua iufta caufa excogitari poffit, qua motus fuit Princeps. In foro tamen confcientiæ præfumendum eft pro fuperiore, dum inferiori non conftat de caufæ defectu Monet. loco cit. num. 55.

25 Iurans non reuocare teftamentum, fi reuocet, eft periurus Hoft. in fum. tit. de fepulturis parag. An licitum Specul. de inftrum. edit. parag. Compendiosè Molin. difp. 151. & 153. Leff. lib. c. 19. dub. 8. Couar. Rubr. 2. de teftam. à num. 19. quidquid Bart. & alij Iurifp. à Couar. citati in contrarium dicant. Limita primo nifi prius obtinuerit relaxationem iuramenti Iul. Clar. parag. Teftamentum q. 94. Secundo nifi fuperueniat noua, & legitima caufa Salon. q. 5. de dominio art. 5. vers. An teftamentum iur. Valet tamen reuocatio, fi in fecundo teftamento id expreffe per claufulam derogatoriam, mentionem facientem prioris teftamenti, & iuramenti

Couar.

Couar. vbi supra, & alij plures relati in annot. ad Felin. in c. Nonnulli de rescrip. num. 5. Molin. loc. cit. qui cum Less. vbi supra docet teneri Testatorem, vel eius hæredem adimplere prius testamentum, quod ex eo iam acquisitum sit ius instituto, ac legatarijs, non obstante reuocatione, modò tamen institutus in illo testamento sciuerit, & acceptauerit: Nam si ignorauit, cum ex eo oriatur tantum obligatio personalis, non transit ad hæredes. Prima tamen opinio est tenenda; nulla enim reperiri potest via, per quam testamentum etiam iuratum sit irreuocabile, vt multis citatis docet Monet. de commut. vlt. vol. c. 9. c. 170. idem etiam tenet Sanchez in sum lib. 3. c. 12. num. 31. Barbos. ad c. Vltima voluntas 13. q. 2. V. annot. ad Pan. in c. cum Marthæ de celebr. miss. num. 2.

26 Pupillo intestato, si non hebeat fratres, succedit mater in totum, licèt ad secunda vota transierit ante mortem filij l. fæminæ parag. Illud etiam C. de sec. nupt. Si verò pupillus habeat fratres, & illa secundò nupserit, succedit tantum quoad virilem partem in vsufructu, reseruata proprietate fratribus pupilli l. cit. & l. Matrem C. ad sen. cons. Tertill. Azon. in sum. C. de sec. nupt. Pan. cons. 75. vol. 1. Afflic. decis. 38 75. & 310. Boer. decis. 185.

27 Pupillaris substitutio euanescit, profitente Patre in religione bonorum capace, quamuis testamentum principale Patris sit legitimum, nec rumpatur professione Couar. c. 2. de testam. num. 8. Nisi Pater in testamento suo disposuerit vt à die professionis vim haberent contenta in suo testamento Sanchez lib. 7. sum. c. 3. à num. 42. ad 46.

28 Mater per expressam pupillarem substitutionem excluditur etiam à legitima filij c. Si Pater de testam. in 6. Afflic. decis 38. & 310. Ias. in l. Si seruus, & l. Si Titio parag. sicuti, de lega. 1.

29 Si ante annum luctus mater transeat ad secunda vota, amittit priuilegium Auth. de nupt. coll. 4. Eadem omnia intellige de Patre respectu bonorum vxoris.

30 Per secundum testamentum, in quo instituta fuit pia causa, nullus tamen fuit rogatus notarius, est omnino reuocatum primum solemne, si secundum probetur per duos testes Anchar. cons. 337. Corn. cons. 300. lib. 3. & cons. 147. lib. 4. Regulariter autem vbi secundum testamentum fuit inualidum, vel quia cœptum, & non perfectum superueniente morte, vel quia non fuit facta hæredis institutio; vel ex defectu solemnitatis, vel alia de causa, non reuocatur primum. Molin de iust. trac. 2. disp. 153. & est causa in parag. Ex eo autem Inst. quib. mo. testam. infr. quæ enim à iure conficta sunt iure etiam tolli, ac perimi debent. V. ibi Minsinger. & Gratian. discep. for. cap 659.

31 Vltima voluntas propria manu testatoris scripta pietatis causa, & inter liberos, seruanda est, licet non sit coram testibus publicata Couar. in c. Relatum num. 12. de testam. & tenuit Rota in pluribus causis teste eadem Rota coram Buratto decis. 475 & licèt in ea non adsint testes, neque dies, neque annus, si probetur schedulam scriptam fuisse propria manu Testatoris, vt plures referens docet Gratia. vbi supra c. 235. num. 54. asserens sic seruari de stylo Curiæ, & magis communiter teneri, & c. 895. & Rota coram Buratto vbi supra, quod sufficit schedulam recognosci per duos testes habentes notam manum, & scripturam Testatoris; Et per huiusmodi bonam voluntatem sufficienter derogatur primum testamentum solemne, dicta decis. 475. V. Pan. p. 2. cons. 98. Marchin. de peste par. 8. vbi de testam. tempore pestis.

32 Per secundum testamentum, in quo apposita fuit clausula derogatoria prioris, hactenus, quomodocunq, seu quibuscunq; verbis etiam derogatorijs factum, reuocatum censetur primum, licet in priori posita sint verba formalia Salue Regina, ac etiam non obstantibus quibuscunq; verbis generalibus, & derogatorijs, & nisi adessent illa verba Salue Salue Regina, censetur reuocatum primum Rota apud Farin. p. 2. decis. 721. vbi licet in prima esset instituta

pia causa V. Pau. ubi supra, & Silu. testam. 1. q. 12.

33 Per secundum testamentum non reuocatur primum factum inter liberos, nisi expresse fuerit reuocatum, maximè quando secundum est inter extraneos, & reuocatio ita debet expressè apparere, ut nulla sit dubitatio Rota coram Buratto decis. 901.

34 Testamentum factum ante ingressum religionis, in quo non fuit institutum Monasterium, non rumpitur per professionem, siue ille cogitauerit de ingressu, siue non; nisi in ipso ingressu contulerit Monasterio omnia bona sua, modò id fiat ex interuallo post conditum testamentum sic multos referens Sanchez in sum. lib. 7. c. 3. à num. 34. diluens contraria, idem asserens num. 4. de donatione causa mortis.

35 Prædictum testamentum non sortitur effectum nisi à die mortis naturali ipsius religiosi, interimq; ea bona efficiuntur Monasterij, nisi is in testamento aliter disposuisset. Et, si institutus, aut legatarius moriatur ante naturalem mortem ipsius Testatoris, non transmittitur hæreditas, aut legatum ad hæredes, sed pleno iure remanet penes monasterium, si capax sit succedendi, com. vt plurimos congerens testatur Sanchez vbi supra à num. 45. idem dicens num. 54. de hæreditate ipsi professo obueniete post professionē ab intestato iure agnationis: hæc enim debetur hæredi cum alijs bonis post naturalem mortem ipsius professi. Si verò ex testamento, efficitur, statim pleno iure monasterij capacis. In dubio autem quando conseatur testator omnino velle, vt statim à professione deferatur hæreditas instituto, plures coniecturas affert, & declarat idem Sanchez à num. 60. ad 67;

HAEREDITAS
LEGATVM FIDEICOMMISSVM.
V. Beneficium, Coniux. Debitum. Donatio. Dos. Filij. Restitutio. Sepultura. Testamentum Vsura.

1 Hæreditas est successio in vniuersum ius defuncti Bart. rub. de acqnir. hæred.

2 Legatum est donatio quædam à Testatore relicta, & ab hærede præstanda. Instit. de lega parag. 1.

3 Fideicommissum est legatum, quod fidei hæredis commissum est alteri ab eo dandum, Azor. in sum.

4 Hæres est, qui succedit in vniuersum ius defuncti l. Cum hæres, ff. de diuers. & temp. præscript. Vel est dominus hæreditatis, qui in voluntarijs fit aditione hæreditatis parag. fin. Inst. de hæred. qual. In necessarijs defertur ipso iure.

5 Hæredum multiplex est differentia. Primus est testamentarius, qui ex testamento succedit; & est duplex, Vniuersalis, qui instituitur in totum, vel in quota hæreditatis; & particularis, qui instituitur in re certa, & proprie dicitur legatarius. Secundus est ab intestato, qui succedit in ius defuncti sine omni testamento Inst. de hæred. quæ ab intest. defertur.

6 Hæres fideicommissarius est, cui ex fideicommisso relicta est hæreditas, illi danda, cui testator disposuit. Sed verè non est hæres, cum sit rogatus adire, & postea restituere.

7 Hæres legatarius est, cui legatum factum est l. Quoties ff. de hæred. instit.

8 Hæres legitimus est, qui ex iuris dispositione, etiam sine testamento defuncto succedit, ut agnati proximi. Inst. de legit. agnat. success. initio.

9 Hæres suus dicitur, qui est in potestate Patris tempore mortis ipsius Patris Inst. de hæred. qual. parag. sui autem Molin, disp. 177. Nec nomine suorum

hæredum veniunt extranei, in his scilicet, quæ non transeunt ad extraneos hæredes Silu. hæreditas 3. q. 1. Requiritur etiam, vt suus hæres quis dicatur, vt nullus alius in eadem linea sit interpositus. quare quandiù filius est hæres suus nepos ex ipso filio nondum mortuo, nec emãcipato, non est hæres suus, respectu Aui, sic de Pronepote, &c. Inst. de hær. qual. parag. sed & Nepos & de hæred. quæ ab intest. parag. Ita demum. Soli autem descendentes dicuntur hæredes sui respectu Ascendentium, non è contra. Descendentes tamen comparatione fœminæ non sunt sui esto illa sit Mater, aut Auia cum non habeat filios in potestate. Inst. de adopt. parag. Fœminæ, & de hæred. qual. parag. Cæteri. Et quamuis filia respectu Patris sit hæres suus; eius tamen filij id priuilegium non habent Molin. disp. 179. Religiosus, & Episcopus licèt desinant esse sub patria potestate, retinent tamen priuilegium suitatis. Ias. in l. Gallus parag. Et quid si tantum ff. de liber. & posthum nu. 5. Nau. de regul. com. 3. num. 47 item. Ias. in l. sub. conditione de lib. &c. Itẽ adoptiuus, si adoptanti succedat ab intestato, qui dicitur hæres legitimus. Item Nepos ex filio exhæreditato si ab Auo instituatur, vt non adita hæreditate eam ad Patrem suum transmittat Molin. vbi supra.

10 Hæres suus, & legitimus appellatur, qui fuit in potestate morientis, vt filius, filia, nepos, neptis ex filio, vel filia natis qui etiã dicuntur sui, & necessarij. Inst. de hær. q. lit parag. sunt autem, & necessarij.

11 Hæres domesticus est, qui in potestate moriẽtis est, dũ eum alius non præcedit

12 Hæres necessarius est seruus institutus à domino, qui suspicatur bona sua creditoribus non sufficere, vt propterea alienus hæreditatem suam non sit aditurus, dicitur verò seruus hæres necessarius, quia velit, nolit tenetur adire hæreditatem, vt sat sfaciat creditoribus Inst. de hær. qual. parag. 1.

13 Hæres estraneus est, qui tempore mortis non est in potestate morientis, etiam si sit filius emãcipatus, Inst. vbi supra parag. Ceteri autem, & generaliter, qui nihil attinet, Silu. 3. q. filius tamen emancipatus in casu intestati cum alijs suis hæredibus æqualiter succedit, sed aditione opus habet Mynsinger Inst. de exhæred. liber. parag. sed hæc quidem, & de hæred. quæ ab intest. parag. Ita demum.

14 Hæres substitutus est, qui hæredi instituto substituitur. Host. in sum de testam.

15 Qui prohibeantur à iure hæredes instituti Vide apud Silu. vbi supra q. 1.

16 Deficientibus Ascendentibus, & Descendentibus, potest quis instituere quẽ vult l. fratres C. de inoff. testam. Silu. hæred. 1. num. 2. Mol. disp. 158. Inst. de inoffic. test. parag. soror autem. Habent tamen collaterales quærelam inofficiosi, si instituta sit turpis persona, vel infamis l. fratres cit & l. fratris eo, intellige de fratre consanguineo, & vterino simul aut saltem consanguineo, non verò de vterino tantum Silu. & Mol. cit. & modo frater præteritus non laboret etiam infamia nec in Defunctum fuerit aliquid machinatus Molin ibidem vers. vlt.

17 Intestator non succeditur, nisi vsque ad decimum gradum iuxta ius ciuile glo. in l. Vacantia C. de bon. vacan. ver. linea c. Ad sedem 35. q. Couar Epit de testam num. 11. Molin disp. 164. concl. 11. Decem verò gradus ciuiles faciunt quinq; in iure canonico d. c. Ad sedem Molin. disp. 161. V. infra Cognatio carnalis.

18 Legitima successione deficiẽte, succedit coniux l. vn. C. vnde vir. Couar. vbi sup

19 Occidens aliquem, vt ei succedat, potest nihilominus succedere, glo. in l. His consequenter parag. 1. ver. pertinere ff. fam. euisc. Iul. Clar. parag. homicidium vers. priuatur Molin. disp. 178. & com. Si frater fratem occidat succedet Fiscus post latam sententiam. Clar. ibidem si maritus occidat vxorem succedunt hæredes in lucro dotis, & è contra, non Fiscus. Dec cons. 725. Couar. in 4. decretal. p. 2. c. 7. parag. 7. Clar. vbi supra

20 Clerico intestato, nec habenti consanguineos, succedit Ecclesia, cui seruiebat

bat Silu. Clericus 4. q. 17. & hæred. 1. q. 3. c. 1 de success. ab instest. iuncta glo. & ibi Pan. num. & c. vul. 12. q 5. Intellige secundum Pan. de Ecclesia. cui actu interuiebat tempore mortis: si enim prius inseruisset alteri Ecclesiæ, bona non diuiduntur Si verò Ecclesiam non habet, succedit Episcopus, non vt sibi retineat, sed vt in pauperes distribuat. quòd si ipse sit pauper potest sibi retinere Pan. in c. 1. de success. ab intest. num. 40. & in c. 2. num. 2. de pœnis.

21 Filius infedelis Patre conuerso perdit ius hæreditatis: sed si conuertatur, restituitur. s. Tho in 4. dist. 39. art. 5. ad. vlt.

22 Impēsæ funeris deducendæ āte omne æs alienū, si tamē moderatæ sint, habita ratione personæ, filiorum, debitorum, &c. l. 1. parag. vlt. ff. ad l. falcid. Molin. disp. 235. Couar. in c. Rainaldus de testam. parag. 3. & com. Item necessariæ adeundæ hæreditati legatis exaustæ Sil. hæred. 3. q. 6.

23 Successor in beneficio soluit impensas factas circa corpus suis prædecessoris: vestes verò lugubres, & sepulchrum magnum soluit hæres Couar vbi supra num. 2. Pan. disp. 3. quæ incip. Sempronius, post consila dub. 1. & in c. vt præteritæ de elect. in fine.

24 Vestes lugubres, si sint viles, & quotidianæ, retinentur à Vidua transeunte ad secundas nuptias, prætiosæ verò restituntur Sanchez de matr. lib. 7. disp. 87. nu. 32 vbi recenset varias Doct. Sententias. Couar. tamen plurimos referens in 4. Decr. p. 2. c. parag. 9. & alij docent teneri hæredem ad huiusmodi vestes etiam prætiosas, attenta regionis, & personarum qualitate. Et, si dederit in casu, quo dare non tenetur (est autem casus, cum hæres illam alimentare tenetur) præsumitur donasse pro tempore viduitatis. Quòd si nubat intra annum luctus, restituere debet, etiam si viles sint.

25 Non potest Pater filiam exhæredare eo quod ipso inuito nupsit Silu. hæred. 2. q. 8 Couar. vbi supra parag. 8. Sot. in 4. d. 29 art. 3. ad 4. Molin. disp. 176. & alij Potest verò, si elegit turpem vitam, non verò si aliquoties sit fornicata; requiritur enim, vt luxoriosam vitam elegerit in lupanari idque ante 25. annum, vt in Auth. Vt cum de appell. cognos. vers. Aliud. quoque, Couar in c. Rainaldus de testam. parag. 8. num. 5. Iul. clar. parag. testam. q. 41. silu. ubi supra q. 2, & uers. Dos q. 4. & est casus in l. si filiam C. de inoff. testam. Item si nupsit mancipio, etiam post 25. Annum Auth. cit. l. sed si potest C. eo uide Sanchez. de matr. lib. 4. disp. 25. Anchar. cons. 29 Rebell. de oblig. p. 2. lib. 2. sect. 14 q. ult. num. 29. defendit posse ferri leges exhæredantes filias nubentes etiam digno fine parentum consensu. De hac materia fusè Gratian. discep. for. toto c. 213.

26 Filius exhæredatus, causa in testamēto inserta, quam tamen, neq. Pater, neq; hæredes sufficienter probare possunt, licite intentare potest querelam inofficiosi, & paternam hæreditatem sibi adiudicatam tura conscientia retinere, Molin. disp. 175. idem dicens in præteritione. Si tamen in eo testamento legata, fideicommissa, libertates, &c. relinquantur, ea omnia debentur. sustinentur enim huiusmodi testamenta quoad omnia præter hæredis institutionem d. Auth. Vt cum parag. siue igitur omnes. Nisi Testator id circo præterijsset, quia ignorabat se filium habere, ut quia natum post mortem Patris ignorantis uxorem esse grauidam, &c. tunc enim nulla sunt legata, &c. Molin alios referens disp. cit. vers. Intelligendum præterea est. Quibus uerò causis possit Pater filium exhæredare, uide glo. in c. Tua nos uer. exhæredaret, de iureiur. Molin. disp. 176.

27 Illegitimus institutus cum conditione, si à Principe legitimetur, capere potest hæreditaté, si legitimi desint, interimq; administrare illa bona ex bonorum possessione secundum tabulas Iul. Clar. parag. Testamentum q. 31. Petenda tamen quāprimū legitimatio, qua semel negata nulla redditur institutio Molin. disp. 269. in fi.

28 Excusantur Domini, qui de legitimè præscripta consuetudine accipiunt bona defuncti absq; liberis Host. quem refert, Silu. hæred. 1. q. 9.

29 Hæres non conficiens inuentarium non tenetur ad debita vltra vires hæreditatis, siue debita sint ex contractu, vel quasi siue ex maleficio, vel quasi P. Nau. lib. 3. c. 4 num. 171. Io. Andr. & Pan in c. Quia pleriq; de immun. Eccl. Ias. rub. de acquir. hæred num. 8. ilu. hæred. 3. q. 5 & alij, quos refert Couar. de testam c. 2. num 16. vbi num. 17. cum Clar. q. 46. & alijs docet teneri ad debita, non ad legata licet testator remiserit confectionem inuētarij Sed prima opinio verior, & æquior.

30 Legata in certum vsum potest Episcopus mutare in magis pium, & cum dubium est an causa sit legitima. Papa verò sua absoluta potestate potest mutare omnia legata etiam sine causa se tenente ex parte rei, si bono fine id faciat. Silu. legatum 4. q. 12 Couar. in c. Tua nos de testam. num. 7 & non sit alteri ius quæsitum: clausula enim sine præiudicio tertij, semper subintelligitur in literis Apostolicis. Monet. de commut. vlt. vol. c 9. num. 558. cum alijs ibi relatis, De Episcopo verò Secus: Nam si voluntas Testatoris adimpleri potest, nequit Episcopus etiam cum consensu executorum mutare etiam in magis pium Pan. in d. c. Tua num. 4. Molin. disp. 249. Clem. Quia contingit iuncta Glo. ver. non ad alium de relig. dom. V. Trid. sess. 22. c. 6. Ricc. p. 2. decis. 125. Vgol. de potest ep. c. 61. Monet. c. 3. q. 3. Item potest Episcopus mutare, cum legatum ad certum vsum adimpleri non potest Monet. vbi supra c. 5. num. 322. Vel si res legata non potest deseruire pro vsu designato, iuris, aut facti impedimento, aut cum est factum ad vsum non ita necessarium Barbos. ad 6. Clem. Quia contingit num. 12 Ricc. p. 4. decis. 171.

31 Legatum creditori factum, si debitum sit ex contractu, aut quasi non computatur. Si verò sit ex legis præscripto vt in legato ei facto, cui dos debetur, computatur, nisi de mente Testatoris aliud appareat. Quòd si legatum sit factum creditori ea lege, vt illo sit contentus, si ille acceptet, non poterit petere incrementum, si legatum non æquet debitum, nisi Testator fraudolenter id fecerit Molin. tract. 2. disp. 200. V. Pan. in c. officij de testam. num. 4.

32 Si res legata in specie sine culpa hæredis pereat, legatario perit. Tenetur autem hæres etiam de leui, vbi ipse ac legatarius, ac fideicommissarius æqualem ex testamento percipiunt vtilitatem. De leuissima verò vbi ipse magnum, legatarius verò paruum commodum consequitur. Si autem hæres modicam vtilitatem, legatarius verò magnam ex testamento habeat, tenetur tantum de dolo & lata culpa Mynsinger ad Instit de lega parag. si res legata.

33 Legatum causa dotis aut donationis propter nuptias, cum conditione si nupserit, aut filios procreauerit, habebit nihilominus, si religionem ingrediatur Auth. de sanctiss. Episc parag Sed, & hæc, & Auth. nisi rogati C. Ad Trebell. Pan. in c. In præsentia de probat. à num. 42. & in c. Ecclesia S. M. de constit. à num. 35. Silu. hæred. 4. q. vlt. vers. 6. & legatum 1. q 9. Felin. 6 c. In præsentia num. 67. Io med de rest. q. 23. Afflic. decis. 204. Boer. decis 3. Ias. in Auth. Si quia mulier. C. de sacros. Eccl. vbi testatur de com. At Couar. 1. var. res. c. 19. à num. 7. Molin. disp. 207 dicunt quod si Testator ideò relinqua centum si religionem ingrediatur, ducentum verò si nubat, quia maior dos ad matrimonium carnale, quam ad spirituale requiritur seruanda est, nec dicenda turpis. Idem tenet Gratian. discept. for. to. 3. c 401 à num. 28. & verum dicunt si legatum ita concipiatur. Secus si legatum sit simpliciter, & relictum solum sub conditione si nupserit. Hoc enim casu tenenda est communis opinio, quam pluribus defendit Beia par. 2. casu 44. Vbi quod si legatum sit trium millium, totum debetur, licet mille sufficiant pro dote ingredientis monasterium. Nec potest hæres illa duo millia sibi retinere. Si tertium Ordinem S. Francisci professa in domo maneat, debentur ducenta; immo rumpit testamentum tamq; instituta sub conditione Ias. in

l. Com-

l. Cōmodissime ff. delib. & posthum. nu. 43.

34 Legatum vt nubas Francisco si voluerit; si primo noluerit postea velit, habebis etiam si alium ducas, as in l. si stipulatus fuero parag. Chrysogonus ff. de verb. oblig. n m 18.

35 Legatum puellæ vt nubat non ammittit si cælibē vitam ducat præsertim accedente auctoritate Prælati Molin. disp. 208.

35 Non potest Vxor sibi retinere legatum contra statutum sed restituere debet hæredibus Nau. de testam. cons. 7.

36 Falsa demonstratio, aut causa non vitiat legatum l. falsa demonstratio ff. de cond. & dem. Silu. lega 1. q. 12. Nisi aliud de voluntate Testatoris appareat, vt si dicat lego Petro filio meo, aut consanguineo meo mille. Si enim Testator credebat filium suum esse, aut consanguineum, & non erat, nulla est dispositio Molin. disp. 211. V. Monetam de commut. vlt. vol. c. 6. à num. 173. ad 196. & num. 372. & seq. Vitiat autem, si erretur in nomine debitoris, vt si dicat, lego centum, quæ debet Petrus qui tamen nihil debet, non valet legatum, quia si demonstratio est falsa, non demonstrat, & non apparet de legato. Et si Petrus debeat tantum quinquaginta, ad hæc tantum tenetur hæres, l. Si seruus legatus parag. Qui quinq; 1. l. si sic parag. 1. ff. de lega 1. l. legauit ff. de liber. lega. l. 1. parag. vlt. vers. Sed, & si dotem ff. de dot. prælega. Intellige vitiari legatum, quando falsa demonstratio, & legatum continentur in eadem oratione; vt si dicatur, lego centum, quæ sunt in tali loco, vt de com. Iurisp. testatur Lugo de iust. to. 2. disp. 24. sect. 9. parag. 2. num. 235. per l. Quidam ff de lega 1 & l. nomen debitoris parag. Vni ex hæredibus ff. de lega 3. In foro tamen conscientiæ, vbi constat de re, & voluntate, falsa demonstratio nunquam vitiat legatum Silu. ver. conditio q. 7. adde, & de persona, cui fit legatum, Molin. de iust. trac. 2. disp. 211. V. Sanch lib. 4. consil. c. 2. dub 17. num. 1.

37 Legata domo debetur hortus contiguus, nisi aliter constaret de voluntate Testatoris Pan. in c. Raimutius de testam. quod Ang. lega 1. parag. 25. limitat quando eadem ianua claudit domum, & hortum domus aut areæ cum omnibus, quæ in ea sunt nullo excepto, non comprænhendit pecuniam ibi repositam non vt thesaurus, sed ad mercimonium, aut ad quotidianos sumptus l. Si mihi mæuia, iuncta Glo. ver. Excepto. item l. Si chorus parag. his verbis l. si ita legatum est ff de lega. 3. Nec ea quæ ibi reperta est, cum ibi esse non soleret l. Quæsitum est, parag. Rebus, & l. Si ita cit. ff. eo quia nec quod casu abest minus legatū est, nec quod casu ibi est magis legatum est.

38 Legatis vestibus vxori ueniunt accessoria pretiosa, ut ornamenta aurea, & argentea Ang. ubi supra parag 39. Armilla lega. 3. q. 3. Nisi huiusmodi ornamenta essent prohibita mulieribus Bart. relatus à Silu. lega 1. uers. 2.

39 Legatum annuum, ut emas uestem, si per aliquot annos nō emas, poteris repetere pro præterito Armil. ubi supra parag. 10 Silu q. 10. Ang. parag. 14.

40 Legare potest Pater filio spurio ratione alimentorum, & filiæ spuriæ dotem, cum dos succedat loco alimentorum Silu. lega. 2. q. 1. Ang eo. parag. 3 Armil. uer. alimenta parag. 6 Nau. de spol. cler parag. ult. num. 10. Molin. disp. 168.

41 Legatum mulieri quandium erit uidua, substituto illi altero post eius mortem, si nubat, statim perdit, & acquiritur substituto Las. in l. Et quid si tantum ff de liber. & posthum. à num. 33. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 89. num. 9.

42 Legatarius iustè possidet, licet testamentum sit nullum ob defectum solemnitatum, de quo supra. uer. Testam. num. 19. & Iul. Clar parag Testam q. 90.

43 Conditio si fias præsbyter, aut religiosus, ualida est Couar. 1. uar. resol. c. 19. Molin disp. 207. las ubi supra nu. 47. & seq. si bona fide religionem ingrediatur, & tempore nouitiatus ex iusta causa egrediatur, habebit legatum sub ea conditione sibi relictum Azor. p. 1. lib 11. c. 22. q 6. & alij relati a Barbos ad c. super eo num. 3.

44 Legatario non accrescunt acquisita ex legato ante aditam hæreditatem nisi

nisi hæres sit in mora adeundi, tunc enim accrescunt a diè moræ Com. vt testatur Molin. trac. 2. disp. 194. rectè limitans Nisi legatum sit purum, rei certæ, ac determinatæ in singulari&c, hæreditas sit adita, tunc enim deberi à puncto mortis Testatoris.

45 Hærede scripto non adeunte hæreditatem nulla sunt legata non pia, pertinentq; ad hæredem ab intestato l. Nemo ff. de testam. tutel. Excipe primo Nisi in testamento apposita sit clausula codicillaris, aut alia æquipollens, vt multis probat Couar. c. Rainaldus de testam. parag. 3. num. 8. Si tamen hæres ab intestato adeat hæreditatem, & is sit, cui tempore testamenti competebat ius legitimæ successionis ex primo gradu, non autem alij, qui non censentur rogati per clausulam codicillarem, vbi simpliciter non est adiecta. Excipe Secundo si hæres nolit adire, quòd à Testatore prohibitus si detrahere falcidiam, Auth. de hæred. & Falcid. parag. Si verò expressim Couar. vbi supra num. 9. Molin. disp. cit. Est autem falcidia quarta pars totius hæreditatis, quam retinet institutus extraneus, cum supra tres partes hæreditas grauata est legatis, aut fideicommisso. Hæc porrò non detrahitur de legatis ad pias causas, nec de legitima filiorum, nec ex legato dotis, aut pro Virginibus maritandis, aut vbi Testator expressè prohibuerit. Fusè Moneta de commut. vlt. vol. c. 3. à num. 319. ad 348. Molin. trac. 2. disp. 187, & 213. vbi quod detrahitur etiam ex donatione causa mortis.

46 Legatum mulieri, si castè vixerit; habebit, si transeat ad secunda vota Pan. in c. Vt clericorum, de vit. & hon. cler. num. 5. Nau. in man. c. 23. num. 62. & 25. num. 65. Si legatum sit à marito, aut filijs, negant Couar. in 4. p. 2. c. 3. parag. 9. num. 11. & seq. & c. 6. parag. 8. num. 17. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 89. num. 9. Aret. Inst. de iust. & iur. parag. Iuris præcepta num. 1. & alij; secus si à consanguineis viduæ, aut etiam ab extraneis Sanchez loc. cit. Molin. disp. 207. qui tandem cum Silu. lega 1. q. 5. docet standum communi intelligentiæ verborum iuxta patriæ consuetudinem, & coniecturis quæ fuerit mens testatoris. In dubio autem docet Molin. non esse ab ea auferandum legatum, Si nubat indigno, qui esset dedecori agnationi suæ, & relinquenti, ammittit. Silu. vbi supra. An huiusmodi legatum ammittat mulier, si tactus, & oscula, & amplexus impudicos admittat citra copulam, Negat Nau. c. 23. num. 62. Alij tamen contra sentiunt vt Roder. in sum. lib. 1. c. 99. num. 1. Cyned. ad Decretal. collect. 154. num. 9. Alij verò docent tunc ammittere, cum toties in eos actus labitur, vt arbitrio boni viri dici possit impudica, & inhonesta; secus si semel, aut iterum Lopez instr. p. 1. c. 293. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 91. num. 40.

47 Legatum sub dicta conditione amittit mulier per vnicum actum fornicationis: nomina .n. Verbalia, vt castè viuere, importantia delictum, vnico actu sunt contenta Sanchez vbi supra num. 32. qui num 33. ita intelligit, si legatum sit à marito, vel eius filijs, aut filijs ipsius vxoris, aut alterius coniugis consanguineis, vel arctissima familiaritate coniunctis, quorum interest viduam illam omnimodam castitatem seruare; Secus si ab extraneo. Secus item si vxor sub ea conditione marito leget: is enim vna, aut altera fornicatione non perdit num. 34.

48 Legatum relictum sub conditione non transeundi ad secundas nuptias amittit qui fornicatur Boer. decis. 338. Anchar. in c. Vxoris de conuers. coniug. num. 1. Verius tamen docent Nau. c. 25. num. 65. Sanchez vbi supra num. 42. non ammittere, licet à marito sit relictum, nam sub conditione secundarum nuptiarum non venit fornicatio.

44 Legatum vxori relictum quandiu cum filijs coniugis legantis commorata fuerit, amittit illa, si iterum nubat Sanchez plures referens vbi supra num. 48. Idem intellige de legato vsus domus, etiam sub his verbis, dum steterit in domo ipsius mariti. Si tamen filijs defunctis illa iterum nubat, non ammittet; Nam mors filiorum impedit ne cum eis stare possit. V. Sanchez vbi supra

vbi supra, Anchar. cons. 185.

45 Legatum puellis maritandis, conferri non potest viduis Secundo nubentibus l. Boues parag. hoc sermone ff. de verb. oblig. Nec ingredientibus monasterium, si legatum sit indefinitè puellis maritandis; secus si personæ determinatæ Sanchez alijs cit. lib. 1. de matrim. disp. 32. à num 29.

46 Res legata vendita à Testatore, debetur nihilominus ad hærede; nisi testator vendendo habuerit annum adimendi legatum Inst. de lega parag. Si rem, Et in dubio probabit hæres voluntatem defuncti esse mutatam, Glo. in d. parag. si rem. Idem si testator pignori tradidit Silu. legatum 5. q. 15. Ang. legatum 1. parag. 26. Vide Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 5. tit. 6. num. 16. vbi docet quod ex alienatione spontè facta intelligitur reuocatum legatum per l. Rem lægatam, & l. Si seruo cum libertate ff. de adim. lega.

47 Si Testator scienter legauerit rem alienam, tenetur hæres emere, & tradere, vel soluere æstimationem, si eam habere non possit Inst. de legat parag. non solum, & parag. non autem. Intellige si res omnino erat aliena: Nam si erat Testatori pignorata, aut in ea habebat aliquod ius, non præsumitur legasse nisi ius quod habebat Pan. in c. Pastoralis de donat num. 2. aut si res illa erat illi cum altero communis, quia tunc intelligitur legasse partem suam, & prædicta vera sunt etiam in foro conscientiæ Silu. vbi supra q. 2. Ang. parag. 23. licèt Pan. in c. filius noster, de testam. dicat id procedere tantum in foro exteriori. Ad legatarium verò spectat probare scientiam rei alienæ in testatore, Glo. in d. c. filius, ver. alieni, Nisi legatarius esset consanguineus Couar. in d. c. filius num. 4. contra Pan. loco cit. quod per accidens se habere docet Silu. q. 2. cit. cum etiam in consanguineo considerandum sit, an Testator alias esset relicturus. V. Molin. disp. 196.

48 Lagatum pro puella maritanda, si illa ante euentum conditionis moriatur, non cedit hæredi, sed in aliud simile pium opus impendendum, Nisi Testator potius habuerit respectum ad fauorem puellæ, vt quia diù sibi seruierat, quia tunc cedit hæredibus puellæ Silu. lega 1. q. q. 10. Couar. c. 3. de testam. num. 11. Molin. disp. 249. Pan. in c. Nos quidem de testam. in fi. Idem si legetur Puellæ, vt possit nubere, quia, est legatum purum Couar. vbi supra vers. Secundo apparet.

49 Legatum duobus coniunctim, si alter repudiet, aut viuo Testatore moriatur, aut deportetur, alteri accrescit. l. Re coniuncti ff de lega. 3. Silu. lega 2. q. 4. Angel. lega 1. parag. 9. Molin. disp. 199.

50 Si testator dicat, lego v. g. Seruum meum, & peculium, vtrumq. venit principaliter; quare mortuo Seruo debetur peculium. Secus si dicat lego seruum cum peculio quia peculium venit accessoriè: dictio enim Cum, habet coniungere accessoriè Pan. in c. Cum Marthæ num. 3. de celebr. miss. quare seruo alienato vel manumisso, vel mortuo, extinguitur legatum, sic multis cit. Sanchez in sum. lib. 7. c. 1. num. 22. per l. Si cui fundum ff. de fund. instruc. Fallit tamen cum legatur homo cum filijs: tunc enim propter hominis dignitatem, ne homo homini accessorius sit, vtrumq; venit æquè principaliter, atq; adeo mortuo Patre debentur filij; & è contra, ibidem de quo Inst. de lega parag. si quis ancillam, vbi Mynsinger. docet peculium deberi, si seruus mortuus sit viuente Testatore, & dat regulam. Quando duæ res coniunctim legantur, & altera non accedit, si vtraq; principalis est, vna perempta, reliqua debetur; & è contra, si altera sit accessoria, principali perempta, accessoria non debetur.

51 Ad legata, & debita tenentur hæredes pro rata hæreditatis, quæ ad eorum singulos peruenit, & si aliquis hæredum fiat impotens, non tenentur cæteri ad eius portionem l. Legatorum ff. de lega. 2. V. Mynsing. Inst. de vulg. substit. parag. Et si ex disparibus. Gratian. discep. for c. 150. num. 20 & seq. Rebell. p. 2. lib. 8 c. 16. sect. 2. Glo. & Pan. in c. Tua nos, de vsur. num. 6. & seqq. Silu. Vsura 6. q. 10. & Hæreditas d. q. 11. vbi habes multas fallentias

Molin.

Molin. de iust. trac. 2. disp. 55. parag. vt quæ.

52 Valet legatum, licèt erratum sit in nomine, aut cognomine, si constet de quo legatario intenderit Testator Inst. de lega. parag. Si quidem. Vide infra dispensatio in lege. num 84. &c. vt supra num. 36.

53 Legatum relictum Ecclesiæ alicuius Sancti, si in eo loco sint plures Ecclesiæ eiusdem Santi, nec constant de qua intellexit Testator, ei debetur in qua orare solitus erat, aut habet sepulchrum; alioqui debetur Parochiæ, de quo vide Pan. in c. indicante de Testam. num. 4. Couar. ibidem num. 2 Molin de iust. trac. 2. disp. 197. vers. quando legatum est pium.

54 Legatum conditionale expirat, cõditione purificata ante mortem Testatoris, nisi aliter constaret de ipsius testatoris voluntate, vt si legauit centum puellæ maritandæ, idest quando nubet, & illa nupsit ante mortem testatoris Silu. Legatum 4. q. 12.

55 In legato conditio, quòd nubat ad arbitrium Petri v. g. habetur pro non adiecta l. filiæ suæ ff. de cond. & dem.

56 Legatum in diem incertum non transmittitur, si legatarius ante eum diem moriatur, etsi Testator ante eum diem mortus fuerit, & hæreditas adita: nisi dies in gratiam tantum legatarij esset apposita, vt si legatum sit mulieri centum cum nubet, non ante ne dissiparet Molin. disp. 205 contra Sil. legatum 1. q. 1.

57 Legatum pro construendo Hospitali, vbi poneretur Rector ad arbitrium certi Prælati, possunt hæredes cum consensu Episcopi conuertere in ædificium monasterij Religiosorum, etiam contradicente illo Prælato Io. Andr. in c. Nos quidem de testam. quem refert, & sequitur Silu. lega. 1. q. 2.

58 In legato in diem, si dies apponatur in gratiam legatarij, vt quia puer, debentur fructus medij temporis Silu. lega. 1. q. 2.

59 Si legatarius moriatur defuncto Testatore, etiam ante aditam hæreditatem, transiuit legatum ad proprios hæredes l. vn. parag. sed vt manifestetur C. de caducitate tollenda. Intellige si legatum, sit in diem certum: nam dies incertus facit conditionem Molin. disp. 205. Intellige Secundo, Nisi legatum factum sit alicui ratione dignitatis, non personæ, tunc enim successor habebit Silu. lega. 2. q. 5. vers. 1.

60 Legatum, vt pium sit, concurrere debet pietas personæ, vt verè pauper sit, & causa pia, vt scilicet fiat intuitu, & amore Dei, quorum alterum si desit, non erit pium Tiraquell. de priuil. piæ causæ, in præfat. num. 3. Sanchez de matr. lib 1. disp. 4. num. 9. Ad hoc autem non est necessaria iuris solemnitas, sed sufficiunt duo legitimi testes c. Relatum 1. de testam. & in foro conscientiæ sufficit voluntas Testatoris Molin. disp. 134.

61 Legatum ad aliquod pium efficiendum, si illud iuxta Testatoris præscriptum fieri non potest, in aliud opus pium arbitrio Episcopi, & executorum est conuertendum; ita tamen, vt quoad fieri potest, voluntas testatoris seruatur Pan. c. 3. de testam num. 5. & ibi Couar num. 9. Anchar. num. 8. Molin. disp. 249. Ricc. p. 2. decis. 125. num. 8.

62 Legata pia facta ab existente in peccato mort. nisi post factam confessionẽ reualidentur, nil proderunt defuncto, ve ad meritum, vel ad satisfaciendum cum sint opera mortua Nau c. 26. num. Sot. in 4. dist. 8 q. 2. ar. 5. S. Bon. ibidem.

63 Legatum Vxori relictum à marito, siue donationem propter nuptias nõ perdit vxor, si intra annum luctus transeat ad secunda vota, c. Cum secundum Apostolum de sec. nupt. & ibi Pan. & com. Quare correctæ sunt leges ciuiles contrariæ.

64 De conditione, modo, demonstratione, latè Silu. ver. Conditio, & legatum 1. q. Molin. à disp 206. Bart. in l Termillius ff. de com. & dem. Vbi que modus appositus in fauorem legatarij videtur magis impulsiuus, quam finalis. Et modus differt à conditione, quia ille impleri debet post, hæc verò ante V. c. Verum, & ibi glio. ver. conditione, de condit. Azor. p. 3. lib. 4. c. 24.

63 Legatum pro puellis dotandis conferri

ferri potest iam maritatæ sine dote, aut cum modica, quando vir propter paupertatem sustinere non potest onera matrimonij, adhuc enim iubest pia causa, idq; verè est fœminas dotare; Secus si legatum sit pro puellis maritandis Sanchez alios referens lib. 7. de matr. disp. 91. num. 63. & seq. Si tamen legatum sit pro consanguineis maritandis, potest dari iam maritatæ post mortem Testatoris num. 66.

66 Legatarius non de manu hæredis, sed propria auctoritate capiens rem legatam post aditam hæreditatem, perdit: Si verò ante, non tenetur restituere nisi quando detrahenda esset falcidia Tusc. ver. legatarius concl. 151. Vxor tamen, vel mater Vsufructuaria, Domina, &c. non perdit. Dec. cons. 607. Neq; legatarius, qui reperitur in possessione rei legatæ Castr. cons. 396. V. Tusc. vbi supra.

67 Legatum annui redditus factum fatribus minoribus, tamquàm pro non scriptum posse hæredem tuta conscientia sibi retinere, quod huiusmodi fratres sint incapaces, censuit Anchar. alios referens cons. 199. Nau. verò de testam. cons. 8. & 9. contrarium docet, si relictum sit pro fabrica, candelis, &c. Si verò fratribus, est inualidum idem Pan. vol. 2 cons. 63. Item vbi legatum est modicæ quantitatis, & ad vitam alicuius fratris annosi Pan. vbi supra Item vbi legatum factum est Ecclesiæ vel Sacristiæ non ad fratrum victum, sed ad certum vsum diuini cultus, vt ad frumentum, & vinum necessaria pro materia consecrationis, oleum pro lampade, ornamenta altarium, & calices. Rota in vna Romana computorum coram Merlino, & alij plures, quos congerit Ferentill. ad Burattum decis. 756. Nisi legatum si tantæ quantitatis, quod præsumatur fieri in fraudem, idest relinqui hæreditatem sub nomine legati Clem. Exiui, parag. Cupientes, vers. Nec liceat fratribus de verb. sign. De quo tamen vide Sanchez in sum. lib. 7. c. 25. Regulariter autem fratres minores sunt incapaces legatorum annuorum perpetuorum, licet illis relinquantur cum onere perpetuo missarum, &c. computantur enim inter immobilia, & tamquam certa, & perpetua sapiunt proprietatem. V. Ferentill. vbi supra. Tenetur tamen hæres celebrari facere missas, aliaquæ diuina officia apud dictos fratres, dato stipendio ratione eleemosynæ, non in vim legati. Quòd si aliquid ex legato supersit, hæres sibi retinet, quia legatum est caducum, solumquæ tenetur hæres ad onera Sanchez vbi supra num. 50. & seq. Item valet huiusmodi legatum, si sit ad libros, & alia studio necessaria emenda, modò administratio non sit penes fratres, sed penes seculares Barbos. ad cit. Clem. Exiui num. 21. vbi Glo. V. Gratian. discep. for. c. 771. num. 49. & c. Exijt de verb. Sign.

68 Si legetur prædium fratribus min. debetur æstimatio, ideoq; debet per hæredes vendi. Nec requiritur solemnitas in huiusmodi alienatione, cum ex legis necessitate fiat Sanch. alios referens in sum. lib. 7. c. 26. num. 30. & num. 38. idem dicit de legato annuo, quando non per modum annuorum redditᵘum relinquitur, vt si legatus sit census; hic enim vendi debet, & dari æstimatio, & num. 36. & quatuor seqq. quod dicti fratres sunt capaces annui redditus ad modicum tempus, vt infra decennium; secus si ad longum tempus vt ad decennium, & vltra. V. Pan. vol. 2. cons. 47. & Silu. legatum 2. q. 3.

69 Legatum annuum restrictum ad certam quantitatem, si fructus non sufficiunt, debent bona vendi: secus si legatum sit simplex, & interminatum, quod liquidatione eget, quo casu restringitur ad quantitatem fructuum, quibus non extantibus, non debetur Rota apud Farin. p. 2. decis. 587.

70 Relictum pauperibus, aut ad alia opera pia, si testator non exprimat personas, aut loca, aut vbi, &c. distribui debet pauperibus loci vbi Testator habebat domicilium, aut ubi mortuus est, si ignoratur domicilium, aut valdè distat. Distributio verò fiat per Episcopum, si Testator alium non designauit Molin de iust. tract. 2. disp. 157. vers. Quando Testator, per l. Nulli, & l. Si quis ad declinandum. C. de Episc. & Cler.

71 Legatum conditionale debetur si conditio adimpleri non potest culpa ipsius legantis, vt si legauit centum Ecclesiæ, si in ea sepeliretur, & moritur excommunicatus Silu lega. 1. q. 6. Ang. parag. o. Idem dicendum si ex aliquo alio casu superueniente ibi non sepeliatur Pan. in c. In nostra num. 4. de sepult. V. Gratian. discep. for. c. 851. à num. 3. ad. 9. Molin. de iust. trac. 2. disp. 206. vers. Quando Legatum.

72 Legatum factum cōsanguineo pauperi in testamento minus solemni, est legatum pium, cum factum sit propter paupertatem; Secus si factum sit cum solemnitatibus requisitis; tunc enim præponderat ratio consanguinitatis, sic pluribus citatis Gratian. vbi supra c. 605. num. 28. & seq.

73 Si post testamentū graues inimicitiæ oriantur inter testatorē & legatarium, censentur ademptum legatum. Sunt autem graues, si legatarius occidit consanguineum Testatoris: Si ipsum accusauit de crimine capitali, aut quando esset quæstio omnium bonorum, aut maioris partis; si intulit minas mortis. Si legatarius post mortem Testatoris cōcubuit cum eius vxore, aut si cum ea turpiter lusit tangendo &c. Post instit. de adempt. lega. Vide c. fi. & ibi glo. ver. atroces de donat. Hoc tamen vltimum, cum sit in pœnam, non ligat ante sententiam. Molin. disp. 272. V. sui Donario num. 21

74 Legatum relictum Vxori, vt sit Domina, & vsufructuaria, sumitur pro lega tos alimentorum, & moriente filio cōmunis matrimonij hærede instituto, intelligitur de integro Vsufructu. Quòd si extraneus institutus sit hæres, ipsa habebit integrum vsumfructum, deducta falcidia. Capella Tolos q. 463. quod si instituti sint filius, & extraneus, pro parte filii habebit alimenta; pro parte extranei integrum vsumfructum. Bart. in l. Titia. parag. Titia ff. de leg. & fideic. num. 9. Idem si legatum dicat, quandiù cum filio meo steterit, quia eo mortuo habebit integrum Vsumfructum Anchar. cons. 185. V. Benintend. concl. vlt. Marta p. 3. clausula 18. & Pan. vol. 2. cons. 4. num. 6.

75 Validum est legatum, & institutio cum conditione nubendi cum certa persona, aut cum aliquo de familia, sub pœna amittendi legatum, aut hæreditatem, si tamen illa persona sit digna; conditio enim contrahendi cum indigno in nuptijs reijcitur. Intellige tamen si ea fœmina, cui hoc grauamen imponitur, nondum contraxit aliud matrimonium; si enim sit vidua, non cogitur quidem cum indigno contrahere, at tenetur ab alijs nuptijs abstinere Quòd si legatum sit Virgini vt nubat Titio, & virginis Pater nolit, non amittit legatum, quia non potest illa honestè nubere, nisi de consensu Patris fusè Sanchez de matr. lib. 1. disp. 33. vbi plura circa huiusmodi legata conditionalia.

76 Conditio non nubendi nisi ex consensu alterius, reijcitur in ijs, qui nunquam nupserunt, vt aduersa libertati matrimonij. Quare, etsi legatum debitum non sit, si tamen fiat, conditiones à iure improbatæ ab ipso reijciuntur. Sanchez vbi supra disp. 34. num. 19.

77 Legatis alimentis, nisi Testator dicat, in domo v. g. Petri potest legatarius percipere, & habitare vbi voluerit Anchar. in c. Si Pater de testam. in 6. num. 4. Nomine alimentorum venit etiam habitatio l. legatis ff. de alim. & cibar. lega. habitatio enim dicitur pars alimentorum, Surd. de alim. tit. 4. q. 4. num. 1. Et vestitus, cum sine eo non possit ali corpus. Item lectus Surd. vbi supra q. 7. num. 1. & alij plures quos refert & sequitur Gratian. discep. for. c. 610. num. 10. & seq; Vbi

autem

autem sint soluenda alimenta, vide eundem c. 84. num. 62.

78 Legatum ei factum, cui debetur, censetur institutio Thsaur decis. 58.

79 Legatum mobilium, & immobilium non comprӕhendit iura, & actiones, & nomina debitorum; sunt enim hӕc bona tertiӕ speciei, & verba propriè accipienda Sunt. Silu ver. alienatio q. 9. Molin. disp. 202.

80 Legatum omium bonorum quid contineat, Vide Couar. 2. var. res c. 5.

81 Legato, donato, aut vendito vsu-fructu Ancillӕ, partus ad proprietarium pertinet, non ad Vsufructuarium l. Vetus ff. de Vsufr. & l. In pecudum ff. de vsur.

82 Legatum factum puellӕ, ita quod non nubat v. g. militi, si huic nubat, perdit Neque enim est pœna, per quam aliud proprium absit, vel absuturum sit; sed est relictum sub lege, & sub spe cuiusdam lucri ad certas honestas nuptias inuitare. Oldrad. quem refert, & sequitur Ancha. in c. Gemma de sponsal num. 9.

83 Fideicommisso subiecta alienari possunt causa dotis, & donationis propter nuptias, etiam promissӕ post fideicomissum Auth. Res quӕ C comun. de leg. vbi Ias. refert varias Doct. opiniones. Ipse tamen, & Thesaur. decis. 191. & alijid concedunt, nisi testator expresse prohibuerit alienationem etiam ex causa dotis. Si tamen filia aliunde dotari possit, cessat priuilegium Auth. cit. Monach. verò de arbitr. Ind. lib 2. centur. 2. casu 182. num. 68. & seq. docet alienari posse etiam pro restituenda dote, vbi alia bona non suppetunt adde, & pro dote ingredientis monasteriorum, vt multis relatis docet Less. lib. 4. c. 26. num. 7. Et pro necessarijs alimentis, quando hӕres est ex descendentibus testatoris non autem si extraneus Rota apud Seraph. decis 925. V. Monetam fusè de hoc tractantem de commut. vlt. vol. cap. 9. num. 201 & seq. & Rotam coram Card. Mantica decis 152. & 130. vbi quòd si puella secundum eius conditonem honeste nubere non possit, nisi omnia subiecta fideicommisso in dotem dederit, ea dare possit, etiam si ea bona expresse prohibita sint alienari, Bald. Paul. Castr. & Ias. ibi citati. Item pro impensis studiorum filii, quem Pater studijs destinauerat, vt multis probat Monet. de commut. vlt. vol. c. 6. num. 196. citato Menoch prӕsumpt. 191. num. 12. Et pro impensis funeris ipsius fideicommittentis Mon. num. 151.

84 Hӕrede grauato restituere hӕreditatem post mortem, si interim fideicommissarius moriatur, non transmittitur fideicommissum, sed manet penes grauatum, nisi aliud de voluntate Testatoris appareat. Nau. de testam. cons. 14. num. Vide Molin. disp. 189.

85 Relicto fideicōmisso cum conditione, si sine liberis decesseris, necesse est filiū Patri superuiuere, vel breuissimo tempore l. Ex facto parag Si quis autem ff. ad Trebell. Quod si filium superstitem relinquat potest de illius bonis liberè disponere, etiam in extraneū nō enim filius cēsetur vocatus Corsett. relatus in repert. Panor. vers. substitutio facta de Patre, & filio Trētacinq. de substit. p. 4. c. 10. à nu. 20. & alij plures quos refert Iul. Clar. Parag. Testamen q. 77. Ipse tamen cum aliis plurimis, & cōmuniori sententia, à qua in iudicando dicit recedendum nō esse, docet filios positos in conditione esse vocatos, illisq; deberi hӕreditatem, si sint descendentes Testatoris, & subsit aliqua cōiectura, quòd uoluerit eos uocare. Quӕ sint huiusmodi coniecturӕ, uide apud eundem Clar. q 7. & Trentacinq. ubi sup. Et quòd satis sit esse descendentes docet Rota coram Seraph. decis. 1329. Mantica de coniect. ult. uol. lib. 11 tit. 20 à num. 11.

86 In fideicōmisso cuicumq; relicto sēper intelligitur, si sine liberis decesserit Boer. decis. 202. Intellige si sit ex descēdētibus de ascendentibus enim collateralibus id uerū non est Molin. alios referens disp. 190. Dicitur autem sine liberis decedere, qui moritur relicto unico filio professo in religione incapaci, ut multis relatis docet Sanchez in sum. lib. 7. c. 3. nu. 87. intelligitur enim ea conditio, sine filijs hӕredibus V. tunc. Anchar. cons. 396.

87 Hæres siue suus, siue extraneus grauatus restituere hæreditatem cum expressa, aut tacita conditione si sine liberis, &c. si religioné profiteatur expirat fideicommissum, transitq; in Monasterium Couar. 1. var. ref. c.19. num. 11. nisi pia causa sit substituta c. In præsentia. & ibi glo. ver instituit de probat. Auth. de sanctis. Ep. parag. Sed & hoc præsenti. & l. nisi legati. C. ad Trebel. Pan. in Ecclesia S. M. de constit. num. 35. Anchar. cons. 420. & in d. c. in præsentia, vbi Pan. alios referens, & Fel. num. 41. Limita primo si Monasterium sit capax Couar. c. 2. testam. num. 6. Secundo nisi testator expresse, aut tacitè exclusserit Monasterium Dec. cons. 259. Nau de testam. cons. 23. Molin. dis. 190. Couar. num. 11. cit. vbi cum com. docet Monasterium excludere substitutum, quamuis substitutio his verbis concepta sit, si decesseris sine filijs legitimis, & naturalibus ex tuo corpore nasci turis. idem docet Dec. in d. c. In potentia num. 233. vbi id concedit, quando non constat Testatoré cogitasse de exclusione Monasterij Ias. ver. vol. 2. cons 210 Molin. alios referens. disp. cit docent Monasterium excludere substitutum extraneum, non verò filium grauati V. M. Ant. Peregrin. de fideic. art. 28. à num. 58. & Sanchez fusè tranctem in sum. lib. 7. c. 16. & Molin. disp 172. vers. Dubium propterea optimò Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit 7 & seq.

88 Si grauatus simpliciter restituere hæreditatem post mortem, Religioné profiteatur bonorum capacem, substitutus non admittitur vsque ad mortem naturalem ipsius grauati Couar. num 6. cit. & 1. var. res. c. 19. num. 5. Molin. disp. 186. Sanchez vbi supra, & c 3. à num. 76. vbi num. 27. quod si huiusmodi religiosus superuixerit substituto, fideicommissum expirat, & remanet perpetuò apud Monasterium, vt multis probat Trentacinq. de substit. p. 4. c. 6. vbi quod si religio sit incapax, interim succedunt venientes ab intestato. Sed quid si huiusmodi religiosus professus in Monasterio incapaci, autem ingressu alienauerit ius, quod in ea hæreditate habebat, numquid tenet huiusmodi alienatio in præiudicium tertij: Duas opiniones refert Sanchez vbi supra num. 80. & seq. Ipse tenet affirmatiuam cum Peregrino de fideic. art. 28. num. 63. & alijs, quia professio in religione incapaci operatur ex proprietate eorum, quæ tunc professus possedebat; non vero respectu iuris, quod in aliud traustulerat. Vide omnino Gratian. Discep. for. c. 815. Barbos ad d. c. In præsentem. Grauatus hæreditatem restituere, si sine liberis decesserit; si sit in sacris, & efficiatur Clericus Eccl. secularis, & perpetuo in Clericatu præseruaret: & in fine vitæ bona illa det Ecclesiæ, vel in alia opera pia expendat, euanescit substitutio: modò continuo habitet in domo ipsius Ecclesiæ, non autem in paterna. Sic Barbos. ad c. In præsentia num. 19. de probat. relatis Abb. Butrio, Ferretto Mantua, Menoch. Sanchez. & alijs.

89 Hæres grauatus restituere, si ex ijs sit, quibus debetur legitima, & sit grauatus simpliciter, ita vt statim facienda sit restitutio, potest sibi retinere, vel legitimam, vel Trebellianticam, quæ est quarta pars hæreditatis, minimè verò vtramque. Si verò sit grauatus sub conditione, si sine liberis, potest vtramq; detrahere c. Rainutius de Testam. vbi glo. & Couar. parag. 2. num. 5. & alij quos refert. Amplia etiam in ascendentibus rogatis ab eorum filijs Couar. vbi supra. Quoties tamen legitima semis esset, vtramque detrahere non potest, ne plus accipiat grauatus, quàm honoratus Couar. cons. 50. p. 1. Couar. vbi supra parag. 11. num. 6. Contrarium tamen cum plerisq; alijs docet Molin. disp 187. vers. quod. dictum est de detractatione, &c. V. glo. cit. & in c. Rainaldus eo.

90 Liberis primi gradus [hi sunt quibus debetur legitima) non potest Pater nec directè nec indirectè prohibere deductionem Trebellianicæ, vt scilicet computentur fructus percepti à die aditæ hæreditatis l. Iubemus C. ad

Tribell.

Trebell. Couar. alios referens parag. 11. cit. num. 9. licet alij præcipuè Molin. ubi supra contrarium sentiant. Iul. Clar. parag. Testam. q. 63. docet prohiberi non posse quoties hæreditas restituenda esset extraneo: secus si descendentibus fauore conseruandæ agnationis. Tenetur computare fructus, si sit in mora restituendi à die moræ: & si quid superfit, restituere Molin. ubi supra Cassador. de testam. decis. 2.

91 Conditio si sine hærede decesseris intelligitur idest sine liberis l. ex facto parag. ult. ff. ad. sen. con Trebell. fuse Ias. in l. Gallus parag. Et si parente ff. de lib. & posth.

92 Hæres institutus cum pacto, ut restituat hæreditatem filio, aut filiæ, cui testator relinquere non poterat, tenetur dare, Vict. in sum. num. 301. Sot. de iust. lib. 4. q. 5. ar. 1. Negant, alii cum illa promissio facta sit in fraudem, sic Couar. Epit. ad 4. p. 2. c. 8. parag. 5. num. 9. Salon. 2. 2. de obiecto. dominij q. 5. art. 5. dub. ult. Less. lib. 2. c. 19. dub. 6. Si defuit pactum, quamuis Testator eo animo dedisset, poterit huiusmodi retinere, Salon. ubi supra concl. 2. Molin. disp. 169. quicquid Sol. in instituto à Clerico, uel religioso, uide c. prox. uers. Spiritus num. 32.

93 Fideicomissum simplex, perpetuum, & absolutum censetur inductum per prohibitionem alienationis, adiecta ratione, vt bona perpetuò maneant in familia Gratian. discep. for. c. 774. num. 18. Rota apud Farin. p. 1. decis. 193. num. 6. & prohibetur deductio Trebellianicæ Rota apud eundem p. 2. decis. 155. & in alia coram Cantuccio relata à Cencio post trac. de censib. aliàs non extenditur vltra quartam generationem Couar. asserens de com. 3. uar. res. c. 5. num. 4. uers. 2. Vide eundem in c. Rainaldus de testam. initio, num. 9. & Barbos ad c. In præsentia, de probat.

94 Si testator prohibeat diuisionem inter hæredes, intelligitur quoad dominium, non quoad fructus Gratian. ubi supra c. 917. Vide eundem c. 905. num. 18. & potest diuidi causa facilioris culturæ. Idem c. 425. num. 28.

95 Fideicommissarius debet capere de manu hæredis, si hæres possidet bona subiecta fideicommisso, aliàs secus Rota coram C. Coccino apud Farin. par. 2. decis. 276.

96 Filia semel exclusa per masculum, an censeatur perpetuò exclusa, an uero mortuo fratre sine liberis, admittenda sit uide Afflic. decis. 148. cum ibi annot. Anchar. cons. 220. masculis deficientibus reintegratur, quia non est simpliciter exclusa, sed tantum extantibus masculis, quare illius exclusio est temporalis, ac tandium durat, quandium sunt masculi, Gratian. alios referens discep. for. c. 218. num. 85. Si statuto, aut consuetudine masculus excludat fœminam à successione parentum, non excludetur, masculo professo in religione capaci, Sanchez plures referens in sum. lib. 7. c. 3. num. 86,

97 Testatore filium instituente hac forma, si filios non habebis, substituo Caium, excluditur substitutus habitis liberis; qui uiuo Patre obiere Mantica de coniect. ult. uol. lib. 6. tit. 11. num. 5. cum ibi ralatis.

98 Hæres grauatus potest ante casum fideicommissi restituere hæreditetem etiam in creditorum præiudicium Peregr. de fideic. ar. 3. num. 127. Secus si fideicommissarius uocatus esset conditionaliter, aut in diem incertum Idem art. 4. num. 13. Mynsing. inst. de fideic. hæred parag. restituta, docet eum, qui ex fideicommisso restituit, posse adhuc à creditoribus hæreditarijs conueniri, quia semel hæres hæredis nomen exuere non potest, l. Et si non solum ff. de hæred. inst. l. 2. C. de hæred. uel act. uend. repetit tamen solutum à fideicomissario. In contrarium tamen facere uidetur l. 1. ff. ad Sen. cons. Trebell.

99 Vbi ad successionē maioratus uocatur filius major, primogenitus, uel proximior

de eo

de eo debet intelligi, qui tempore testamenti erat primogenitus, maior, aut proximior: non vero de illo, qui tempore mortis primogenitus, maior, aut primogenitus reperitur Menoch. conf. 97. num. 70. & 72. & conf. 106. num. 6. & seq. Barbos. ad c. Quan num. 7. de decensib.

100 Filij positi in conditione an censeantur vocati, Vide Rotam coram Buratto decis. 383. cum ibi not. per Ferentill. vbi quindecim coniecturæ. Vide etiam Tract. D. Iosephi de rusticis An, & quando liberi in conditione positi vocentur, &c. Filia dotata à Patre, vel matre, vel fratribus, siue à quocumq; alio, non succedit Patri, matri, &c. vbi Statutum illam excludit Gratian. discep. for c. 15. Quòd si statutum specificet tantum Patrem, illa succedit Matri, & fratribus, Statutum .n. non extenditur ad personas non specificatas. Thesaur. decis. 62. num. 1.

FILII. PARENTES. LEGITIMA. MINOR. TVTOR.

V. Charitas. Dispensatio. Dos. Legatum. Obligatio. Religio. Contractus Restitutio.

1 Filijfamilias dicuntur, qui sunt in potestate Patris, aut Superioris, scilicet Aui, Proaui, qui etiam Patres dicuntur Inst. de patr. pot. Silu. ver. fil. fam. mater enim non habet filios in potestate. Inst. de adopt. parag. fœminæ, & de hæred. qual parag. Cœteri. Nepos ex filia non est in potestate aui materni Inst. de patr. pot in fi.

2 Legitimi dicuntur qui lege probătur, vt adoptati; legitimi, & naturales, qui ex legitimo matrimonio; Naturales, qui ex coitu nec improbato nec probato lege ciuili requiritur autem vt nati sint ex concubina: retenta in domo loco vxoris soluta, & vnica. Itẽ nati ex consanguinea, altero ignorante consanguinitatem Couar. epit. ad 4. p. 2. c. 8. parag. 2. num. 17. Spurij, qui ex coitu lege ciuili damnato, vt ex consanguinea vel adultera, aut qui vulgo concepti Patrem demonstrare non possunt Silu. ver. filij parag. 1. Propriè verò dicuntur Spurij, qui nati sunt ex ijs inter quos matrimonium esse non potest. Turrecrem. in c. liberi 32. q. 5 Afflic. decis. 96. num. 10. Vel qui è religioso aut Clerico in sacris constituto Couar. vbi supra parag. 5.

3 An naturales filij veniant simplici filiorum appellatione in testamentis, & vltimis voluntatibus, vide Pan. in c. In præsentia de probat. & ibi Gio. & Decium à num. 127. ad 135. Fel. num. 22. Card. Paleott. de noth. & spur. c. 29. Azor. p. 2. lib. 2. c. 6. q. 11. & trib. seqq. Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 8. num. 8.

4 Filius natus post solemne votum parentum, est spurius Panor. in c. Carissimus num. 7 de conuers. coniug. relato Innoc. in c. Dudum Zachar. ad Pan. loc. cit. ver. contra votum Azor. p. 2. lib. 2. c. 6. q 8. vers. Si quæras. quia non est amplius matrimonium quoad exercitum carnis Glo. in c. ministri dist. 81. Sayr. de censur. lib. 6. c. 10. num. 41. succedit tamen parentibus in hæreditate, quia interdictum non illegitimat prolem, & sufficit ad legitimandam prolem substantia matrimonij Pan in c. literas num. 4. de fil. presb. Ma ol. de irregul. lib. 1. c. 4. num. 7. citans Archid. in d. c. ministri. Sed quoad ordines eget dispensationa secundum eosdem, & Sanchez de matr. lib 9. disp. 38. Rebuff. [prax. benef. tit. de dispensat. super deffec. natal.

5 Naturalis legitimatur per subsequens matrimonium si tamen poterat esse legitimum inter parentes vel tempore conceptionis, vt volunt Silu. ver. filij num. 20. Nau. de sec. nupt. conf. vlt. & est casus in c. 1. & c. Tanta, Qui fil. sint legil, vel saltem tempore natiuitatis, vt docent Couar. vbi supra parag 2 num. 2. Molin. disp. 165. etiam si post natiuitatem intercesserit aliud matrimonium Couar. ibidem num. 15. Sayr. plures referens de censur. c. 10. cit. num.

num. 19. Panor. in d. c. Tanta num. 3.

5 Natiex matrimonio nullo, contra tamen in facie Ecclesiæ bona alterius coniugis fide, sunt legitimi c. 2. & c. ex teno re Qui fil. sint legit Nau.eo tit.cons.2. Roder. in su n. lib. 1. c. 132. num. 2. Couar. vbi supra num. 16. Intellige respectu filij, & eius parentis, qui fuit in bona fide: Nam alter qui fuit in mala fide, non gaudet priuilegio legitimi parentis, quare nec succedere potest filio, nisi eo solo modo, quo parens spurius potest proli succedere. filius tamen tamq; legitimus succedit Patri Sanchez de matr. lib. 8. disp. 34. num. 46. Item sunt legitimi nati non ex legitimo matrimonio, sequenti ecclesiæ approbatione c. Quod nobis, qui fil. sint legit. Couar. vbi supra Silu. ver. filij num. 10. & concedit Mol. disp. 272. si ea approbatio facta sit ante Natiuitatem filij. Item ex matrimonio contracto auctoritate ecclesiæ, c. Perlatum eo. tit. licèt postea detegatur error Anchar. ibi. Item ex matrimonio putatiuo, etiam si prius nati fuerint Couar. num. 17. sufficit autem quod matrimonium tunc esse potuerit secundum opinionem hominum Silu. vbi supra; etiam si detecto impedimento celebretur diuortium, non enim ideo tollitur legitimatio

6 Legitimatus non intelligitur quoad præiudicantia, nisi exprimatur Silu. vbi supra q 15. Immo etiam si exprimatur, non præiudicare in his, quæ ex contractu, vel vltima voluntate expresse prohibentur, docet Couar. alijs cit. 3. var. res. c. 6. num. 7. Si tamen ius sit tertio iam acquisitum legitimans non potest præiudicare, nisi bonum publicum aliud postulet Mol. disp. 174. vbi præterea docet excludi legitimatum, licet in testamento vel in contractu agatur tantum de filijs legitimis. Idem si dicatur, si sine liberis decesseris, si maioratum instituens v.g erat nobilis, cum hic agatur de familia nobilitanda, aut si ex alijs coniecturis præsumendum sit, eam esse Testatoris voluntatem. De effectu clausulæ, sine præiudicio venientium ab intestato vide Gratian. discep. for. v. 3. c. 496. Tomasium trac. 1. tit. 15. num. 1.

7 Filius naturalis mortuus non legitimatur per subsequens matrimonium: eius tamen filij legitimantur Couar. in 4. p. 2. c. 8. parag. 2. num. 19. Molin. trac. 2. disp. 172. vers Dubium est.

8 Per professionem in religione, legitimatur quis ad ordines, non verò quoad Dignitates c. 1. & c. fi. de fil. præsb. Silu. ver. legitimus q. 1. Molin. disp. 273. circa fi. V. infra Irregul. ex defectu corpor num. 6.

9 Potest Rex, & Princeps non recognoscens Superiorem legitimare filium suum, non tamquam Pater, sed tamq; Princeps. c. Per venerabilem, qui fil. sint legitimi, vbi Aug. Barbos & alij ab eo cit. Pan. in c. Nouum genus num. 6. de decim. Silu. ver. legitimus q. 5. Molin tamen disp. 173. parag Princeps, putat huiusmodi filios succedere non posse, quando institutio Regni à Republica ipsa fuit, vt soli legitimi succederent.

10 Episcopus legitimare potest subditum quoad ordines min. & beneficium sine cura, & Dignitate c. 1. de fil. presb. in 6.

11 Legitimatus à Papa quoad spiritualia est etiam quoad temporalia vbiq; vt putat Goffred. in sum. relatus à Silu. ver. legitimus q. 4. Sed alij negant, vt Couar. Epit. ad 4. p. 2. c. 8. num. 16. & 18. Ang. ver. legitimatio num. 1. Molin. trac. 2. disp. 29. Alij verò, quos refert, & sequitur Silu. vbi supra dicunt posse quoad Dignitates, & officia publica alteri non præiudicantia. Item respectu iuris succedendi viuente Patre, si id Papa exprimat. Item quantum ad prolem futuram, remouendo aliquem gradum prohibitum, vel dispensando vt contrahant in gradu prohibito. Alij vt Pan. in c. Per venerabilem qui fil. sint leg. num. 1 & satis constat ex c. cit censent id posse Papam pleno iure in terris temporaliter sibi subiectis; in alijs verò non semper, Sed cum bonum aliquod supernaturale id exposcit, & in hoc consentiunt etiam Couar. num. 16. cit Molin. & Silu. vbi supra, & ver. Casus q. 1. casu 44. Sanchez verò alios referens de matrim. lib. 8. disp. 2. num. 4. censet Papam id posse dispensando in radice matrimonij,

trimonij, ex quo legitimantur filij prius nati. Vide Anchar. cons. 329.

12 Peccat mort. filius non obediens parentibus ex contemptu in rebus honestis. contemptum intellige obstinationem, & animi pertinaciam Silu. ver. filius q. 22. Ang. num. 30. Nau. c. 14. num. 11. & seq. Item defunctos maledicens, aut verbis contumeliosis afficiens, & conuicijs lacerans, eosq; ad notabilem iracundiam prouocans Sayr. cla. reg. lib. 7. c. 5. num. 3. Item eos ita despiciens, vt se inhonoratum putet, quod pro illorum filio habeatur, nisi id faceret non ex contemptu, ad euitandum aliquod damnum vitæ, honoris, aut rerum, paratus eos in necessarijs succurrere num. 4. Reginald. lib. 20. num. 24. V. infra ver. maledicere Item intuens eos semper toruo aspectu, & rarò amoris signa illis ostendens, & asperè alloquens. Silu. & alij cit. Et illos odio habere est circunstantia necessariò confitenda Nau. num. 11. cit.

13 Peccant mort. filij contrahentes matrimonium contra parentum voluntatem sine iusta causa, vt quia à parentibus plus iusto opprimuntur vel à Nouerca inde. center tractantur; vel nimis differunt eos matrimonio copulare, vel indignam aut infimam personam offerunt Nau c. 14. num. 15. Molin. disp. 176. Salon. de dominio q. 5. ar. 5. vers. Possint ne parentes, &c. & alij Tolet verò lib. 5. c. 1. docet non peccare mort. Nisi ducat indignam; aut nisi maximè expediat Patri id inire matrimonium, vt quia ex eo paternæ inimicitiæ componerentur. V. ver. matrimonium num. 39.

14 Vrgente fama potest Pater filium vendere, aut pignori dare l. 2. C. de patr. qui fil. distrax. Tiraquell. lib. 1. de retract. parag. 26. num. 14. Nau. in man. c. 17. num. 88. & c. 23. num. 95. Valent. to. 3. disp. 5 q. 20. p. 3. Intellige, nisi sit clericus in sacris Couar. 3. var. res. c. 14. num. 4. Host. in sum. de contrah. empt. parag. & de quibus rebus. Molin trac. 2. disp. 32. aut vxoratus quia esset in præiudicium vxoris Mol. cit. aut extra Patris potestatem Couar. vbi supra, & com. Quare Mater non potest vendere, cum non habeat filios in potestate, Glo. in l. 2. cit. Silu. ver. Emptio q. 4. vers. 4. Cogitur autem Pater, si ad pinguiorem fortunam venerit, illum redimere, & redemptus etiam à quocumq; efficitur ingenuus, ac si numquam in seruitutem incidisset Silu. Couar. & Mol. cit. Extra hunc casum non potest Pater filium vendere, vt ait Couar. cum alijs, quos refert; licet Molin. extendat per epicheiam ad casum æqualem, aut etiam maiorem nimiæ paupertatis, & egestatis, vt si Pater sit alioqui occidendus, vel in seruitutem redigendus. V. Azor p. 2. lib. 2. c. 19. & c. 21. q. 7. & seq.

15 Potest Pater castigare filios suos in min. ord. constitutos Sayr. de censur. lib. 3. c. 27. à num. 11. Cai. in sum. ver Excom. c. 10. not 6. Pan. in c. Cum in voluntate de sent. exc. num. 8. Tolet. lib. c. 33. Alij vt Silu. excom. 6. num. 6. vers. 12. Nau. c. 27. num. 81. Ang. excom. 5. parag. 19. Arag. 2. 2. c. 65. ar. 1. Azor. vbi supra c. 21. q. 6. Anchar. & Glo. in d. c. Cum in voluntate num. 5. & seq. docent verberare posse etiam constitutos in sacris, cum non sint exempti à patria potestate quod Salon. ar. 4 cit. limitat ad solos subdiaconos, & Diaconos Alij tamen rectius docent ordinem sacrum eximere à patria potestate ad effectum vt filius puniri non possit paterna correctione, propter indecentiam. V infra ver. Excom. Papæ reser. num. 8.

16 Potest Pater filium suum non modò verberare causa disciplinæ, & moderatè, sed etiam carcerare, & aliter punire citra mutilationem, & occisionem cum habeat imperfectam potestatem coercendi secundum leuiores poenas, quæ non inferunt irreparabile nocumentum S. Tho. 2. 2. q. 65. art. 2. & 3. Potest etiam eadem ratione in vincula conijcere, ne alijs sit exitiosus Azor. vbi supra q. 4. Felin. in c. Cum contingat de foro comp. in fi.

17 Debita contracta à Patre propter studia filij soluenda ex communi massa, Molin. & Nau. vbi supra.

18 Pater tenetur de filij dolo, quatenus est in eius peculio Nau. de reg. com. 2. num. 62.

19 Tenetur Pater ſoluere quod eius mandato tacito, aut expreſſo filius expēdit Afflic. decis. 308.

20 Filius debet Patri operas obſequiales, & reuerentiales non induſtriales Ias. in l. Illud. ſine C. de collat. num. 7. Afflic. vbi ſup. num. 3. Sanchez de matr. lib. 6. diſp. 39. num. 5. & ſeq. Quare non tenetur miniſtrare Patri, niſi adeò inops eſſet, vt ſine ipſius opera vitā cōmodè traducere non poſſet. Nec tenetur habitare cum patre ipſius opera non indigente, ſi à Patre nolit alimēmenta recipere Sanchez num. 5. cit.

21 Filius, qui viuente Patre curam rei familiaris diù exercuit, ſi de ſalario cum Patre non conuenit, nec proteſtatus eſt ſe petiturum, mortuo Patre, à fratribus nihil petere poteſt; cenſetur enim feciſſe amore filiali. Ias vbi ſupra Nau. c. 17. num. 148.

22 Filius Patris infidelis, ſi conuertatur, non ammittit ius ſuccedendi Patri, & alijs agnatis Vgol. de poteſt. Ep. c. 23. parag. 7. Immo poteſt etiam viuente Patre, habere legitimam Paulus Tertius in Bullæ quæ incip. Cupientes. Quam interpretatur Nau. de Iudæ. con. 2.

23 Puer perfectæ ætatis poteſt ſequi quem voluerit parentem, ideſt fidelem, uel infidelem, niſi ipſe ſit fidelis, quia tunc ob periculum ſubuerſionis tenetur ſæqui fidelem, S. Tho. in 4. diſt. 39. art. 4. ad 4. Imo pubes verſ nondum doli capax adiudicādus eſt fideli c. Iudæi. 28. q. 1. & c. Ex litteris de conuerſ. infid. Sot. in 4. d. 39. q. vn. art. 3. Rocch. Anchar. & Pan. in d. c. Ex litteris Suar to. 3. diſp. 25. ſect. 3.

24 Pater perpetuò exul amittit patriam poteſtatem, ſi ſit cum amiſſione omnium bonorum Inſt. quib. mod. ius patr. pot. Silu. parag. Cum autem. Quod ſi Principis indulgentia reſtituatur, eo ipſo filius in patriam regreditur poteſtatem. Inſtit. ibidem.

25 Patria poteſtas non tollitur per ordinem ſacrum, niſi ſit Epiſcopatus, aut Cardinalatus Couar. in c. Quia nos de teſtam. num. 5 Pan in c. Indecorum de ætate. & qual. ord. num. vlt. Ang. excom. 5 num. 10. Et de Epiſcopatu, eſt tex in c. Per venerabilem, qui fil. ſint legit. Tolli etiam per Sacerdotium docent Silu. ver. Epiſcopus q. 5. & ord. 1. q. 3. glo. in c. In uoluntate, de ſent. exc. vbi Pan. num. 8 docet tolli tantum quoad ſpecialia, & percuſſionem. Tollitur etiam per profeſſionem patris & filij Nau. de regul. comment. 3. num. 47. Silu. ver. patra pot. Couar. cap. 2. de teſtam. num. 8. Tollitur etiam cum pater contrahit inceſtas nuptias Auth. Inceſtas C. de incoſt. nupt. parag. 1. Intellige poſt eas nuptias copula conſumatas. Couar epit. ad 4. p. 1. c. 6. parag. 8. num. 20. Tollitur etiam per hæreſim patris, etiam ante ſententiam c. 2. parag. vlt. de hæret. in 6. Item per emancipationem legitimè factam ideſt coram iudice, partibus liberè conſentientibus filio pubertatem egreſſo Inſt. vbi ſupra parag. preterea. Alios caſus vide apud Molin diſp. 228. filia per matrimonium ab ipſa contractum non liberatur Anchar. conſ. 76. Nam ſoluto matrimonio reincidit, & dos ad patrem reuertitur, licet eam dimittere non poſſit Auth. Sed quamuis C. de rei vx. act. Gram. decis. 54.

26 In extrema neceſſitate tenetur quis potius ſubuenire patri, quā filio S. Tho. 2. 2. q. 26. art. 9. ad. 3. & q. 31. art. 3. ad. 3. Aragon. & Ban. d. art. 9 Valent. to. 3. diſp. 3. q. 4. p. 5. Silu. uer Elemoſina q. 3. & uer filij q. 22. Ang. uer filius parag. 24. Tolet lib. 5. c. 1. & de ſept. pecc. mort c. 39. concl. 3. Extra uerò caſum extremæ neceſſitatis, ſecuudum eoſdem, potius ſuccurrendum filio, quam patri.

27 Filia etiam coniugata tenetur alere parentes, qui aliunde commode ali non poſſunt Quare etiam inuito marito, & occultè, quando alias iurgia intereos orirentur, poteſt eiuſmodi debitum ſoluere Molin. tract. 2. diſp. 128. uers quintus effectus. Rebell. lib. 5. q. 8. ſect. 2. num. 9.

28 Filius tenetur alere matrem, non uerò dotare. Ias. in l. Res quæ Comun. de lega. num. 9. & com. intellige ſi aliunde non habeat, etiam ſi ſecundò nupſit. Ad dotem uerò tenetur filius, quando in illa ratione ætatis, eſt continentiæ

periculum. Sic multi quos refert, & sequitur Sanchez de matr. lib. 7. disp. 88. num. 32.

29 Naturales succedunt Matri vna cũ legitimis, l. si qua Illustris. C. ad sen. cons. Orfic. Silu. ver. filij q. 4. Couar. de Matr. p. 2. c. 8. parag. 4. num. 15. quod tamen fallit si mater sit Illustris, & filius vulgò quæsitus secundum eundem, & Pan. in c. Tanta, qui fil. sint legit.

30 Alimenta debentur etiam spurijs, est enim hoc de iure naturali Salon. 2. 2. q. 5. de dominio ar. 5. vers. An liceat testatoribus concl. 4. Couar vbi supra c. 8. parag. 6. Silu. ver. alimenta q. 1. & ver. filij q. 21. & est casus in c. Cum haberet de eo qui dux. quam poll. vbi Pan. num. 5. Nau. de spol. cler. parag. 8. num. 9. & de testam. cons. 5. Capicc. decis. 164. & com. licet Couar. vbi supra parag. 6. num. 14. Azor. de liber. agnos. num. 7. dicant non deberi filijs natis ex incestuoso coitu. Debetur etiam dos filiæ illegitimæ iuxta quantitatem alimentis debitam Pan. vbi supra Couar num. 11. Intellige supradicta, si huiusmodi spurij aliunde non habeant: alimenta enim dantur tantum in subsidium Pan. cit. Quod si huiusmodi filia decedat sine filijs legitimis, statim dicta dos ad Patrem, aut dotantem reueritur Pan. vol. 2. cons. 5. & latè per Surd. de alim. tit. 5. q. 7. num. 3. Nec transmittit ad hæredes proprios, quando Pater inuitus ad mandatum Iudicis dictam dotem assignauit; secus si Pater voluntariè dedit, & voluit eam ad filiæ hæredes transmitti Benitend. concl. 22. num. 6. Rota tamen decis. 395. apud Farin. p. 2. declarauit, quòd si dos fuerit à Iudice constituta secundum taxationem, & valorem alimentorum, tunc transeat ad hæredes filiæ, quia taxatur id quod pro alimẽtis pro illis annis deberetur. Vnde sicut, si daretur pro alimentis, non deberet restituere, quia vna vice datur pro tanto tempore, ita nec debet restitui si datur pro dote; quia datur vnica vice id, quod debetur pro pluribus annis pro alimentis, licet detur in dotem. Cum autem dos ad dotantem debet reuerti; id fieri non potest, nisi mortuo marito, qui eam habet titulo oneroso, & sine dote non contraxisset. & ideo decipi non debet Bart. & alij, quos sequitur Surd. vbi supra num. 11. Quod secundum alios intelligitur quãdo nihil datur vltra modum alimentorum, Nam quoad excessum, statim reuocatur. Ad prædicta tenentur hæredes viuente spurio Molin disp. 268. et etiam Aui Couar. vbi supra.

31 In taxatione alimentorum attendenda est quantitas patrimonij eius qui ea præstare debet, Item dignitas, & qualitas personarum. Nam iuxta vires patrimonij, & redditus qui ex eo percipiuntur, debet ali. Dignitas autem, & qualitas personarum attendenda est in alendo; quibus, si augeatur familia, augenda etiam erunt alimenta; licet taxationi factæ præstiterit consensum; non enim poterat renuntiare, quãuis pactum fuerit iuratum: nec ex conuentione, seu præcepto Testatoris taxata fuerit certa quantitas pro alimentis annuatim præstandis, tunc enim non debetur augumentum, neq; diminutio, sic plurimos congerens Gratian. discep. for. c. 613. V. Azor. p. 3. lib. 5. c. 7. q. 7. & duabus seq Rot. coram Mantic. decis. 33.

32 Ad alimenta præterita non tenetur Pater in foro conscientæ; nisi filius debita contraxerit, vt se aleret Azor. asserens de com. p. 2. lib. 2. c. 4. q. 18.

33 Mater tenetur alere filium intra triennium, si potest Silu. ver. alimenta q. 2. Nau. c. 14. num. 17. Couar. vbi supra num. 13. per l. Nec filium C. de patr. pot. Intellige tamen quoad lac dumtaxat. Quòd si ipsa lac non habeat, aut propter paupertatem, aut aliud iustum impedimentum lactare non possit, fiet expensis Patris. Nobilis si illi sit dedecori, aut secundum Patriæ consuetudinem lactare non soleat, non tenetur Azor. in sum C. de patr. pot. Molin. disp. 168. Couar. num. 13. cit. qui negans nobili esse dedecori proprium lactare filium, consequenter docet non excusari. Post triennium non tenetur, nisi Pater sit pauper, & ipsa diues. Silu. & Couar. vbi supra Pan. in c. si. de conuer. infid.

34 Pater non tenetur alere filium ille-

gitimum quia non tenetur credere esse suum. Sot. de iust. lib. 4. q. 7. art. 2. circa fi.

35 Facto diuortio causa Patris, eius expensis alendus filius apud Matrem. Si verò causa Matris eius expensis, si locuples sit, apud Patrem, nisi Pater sit minus idoneus Auth. Si Pater C. de diuort. Intellige de minori triennio Silu. ver filij q. 21. Si vero alter eorum esset infidelis, alendus apud fidelem c. Iudæi, & seq. 28. q. 1. Nisi sit doli capax; hic enim suo iudicio relinquendus c. fi. de conuers. infid. vbi Anchar. in fi.

32 Lege definiente certam quantitatem, quam alimentorum loco liceat Patri filio etiam spurio relinquere. potest Pater eandem quantitatem eidem filio legare, licèt spurius aliunde habeat. Couar. vbi supra num. 10.

33 Alimenta debentur filio, etiamsi ex Doctoratu, & procura victum quærere possit. Nec enim attenditur industria, aut operæ propter fragilitatem humanæ potentiæ, quæ variatur ex tempore, sed an habeat vnde ex redditibus viuere possit Aimon. cons. 199. vers. tamen diligentius Rota decis. 244. apud Farinac. p. 2.

34 Alimenta quæ spurio debentur, quæ pro alimentis legantur, vel traduntur, non transeunt in filios Spurij Couar. vbi supra num 15. vbi alios refert contrarium docentes, quoties res ad alimenta spurio relicta, in æstimatione proprietatis non excedit quantitatem alimentis necessariam, vt supradictum est de dote filiæ spuriæ. Et Molin. disp. 168. docet idem dicendum quando filij spurij sunt nepotes eius, qui fundum dedit, & ab ipso ob eorum inopiam alendi. Item quando fundus traditur æstimatus interueniente pacto, vt illo esset contentus, licet in futurum pluribus aliměτis indigeret.

35 Tenetur Pater alere filium ducentem vxorem sine sua licentia, modo honesta sit, & ipsám etiam vxorem. Couar. alios referens, Epit. ad 4. p. 2. c. 8. parag 6. num. 5.

36 Auus maternus tenetur alere nepotem, si linea paterna non potest, l. si quis à liberis, & ibi Glo. ver. compellat ff. de liber. agnosc. Silu. ver. alimenta q. 1. Molin. disp. 228.

37 Alimentorum nomine veniunt ea, sine quibus non post honestè viui, vt victus, vestitus, lectus, habitatio, medicinæ, expensæ pro studio necessario, vt grammaticæ Silu. vbi supra initio. Item impensæ funeris, & competentes expēsæ pro anima defuncti Molin. disp. 268 & dos filiabus Nau. de spol. cler parag. 19. num. 10. etiam de redditibus Ecclesiasticis, ibidem, & de testam. cons. 4. Si alia bona non habeat. Silu. ver. Dos q. 5. Habenda tamen est ratio personæ cui alimenta præstanda sunt, & facultatum parentum, vt tantum eis supersit, vt possint commodè viuere, atiam secundum dignitatem Silu. vbi supra q. vlt. Molin vbi supra.

38 Spurius tenere potest sibi à Patre relicta vsq; ad Iudicis cōdemnationem Sot. de iust. lib. 4. q. 5. ar. 1. At Couar. vbi supra num. 3. Iul. Clar. parag. Testamentum q. 31 Ban. 22. ad. q. 62. Less. lib. 2. c 19. dub. 6. & alij docent retinere non posse siue ex testamento siuè ab intestato, siuè ex contractu inter viuos cum leges illum faciant incapacem, vt l. licet C. de natur liber. Et accepta tenetur restituere, vel dāti. vel hæredibus, vel Fisco post sententiam Less. vbi supra Salon de dominio q. 5. ar 5. vers. An filij illegit. conc. 3, Ampliant Couar. & Less. vt nec substitui possit à Patre vulgari, aut fideicommissaria substitutione; Secus de pupillari non circa bona paterna, sed circa alia bona pupilli. Secundum Molin. disp. 169. & Vict. in sum. num 301. potest retinere, si tertius, cui Pater etiā sub fide data reliquerat, restituat quamuis Pater, & hæres peccent mort. contraueniendo. Neq; tenetur Fisco tradere, est enim hoc casu lex pænalis V. Azor. p. 1. lib. 2. c. 9. & duob. seqq. Quòd si delictum occultum sit, neq; vlla infamia præcessit, aut semiplena probatio, non tenetur dictus hæres interrogatus à iudice verum fateri Couar. in 4. p. 2. c. 7. parag 5. num. 10,

11 LEGITTIMA est pars hæreditatis aliquibus à lege decreta. Silu. ver legitima.

2 Si sint plures, quàm quatuor, debetur dimidium bonorum, alioqui tertia pars Auth. Nouissima C. de inoff testam. Reliquum est in parentum potestate, quibus licet, vel inter filios, vel inter extraneos elargiri Auth. de trien. & semiss. parag. 1. Non computatur tamen in eo numero professus in religione incapaci, quia habetur tamquam mortuus naturaliter Sanchez alijs cit. lib. 7. sum. c. 3. num. 85. An autem possit filius in vna, vel pluribus rebus hæreditatis legitimam accipere, & an ad ipsum spectet electio, Vide Panor. in c. Rainaldus de testam. num. 28. Magn. decis. Florent. 35. Bertachin. ver legitima num. 81. vers. adde, docet posse filium in vna re, quam vult, sibi eligere, quando hæres est extraneus. Si vero sit alter frater, eligit arbitrio Iudicis. de quo optimè Menoch. de arbitr. Iud. casu 183. Fructus legitimæ taxandi sunt ad rationem, quinque pro centnm, pro vt regulariter taxantur fructus stabilium, quod dicitur iustū interesse. Rota coram D. Pegna in vna Ascula, fideic. 26. oct. 1601. & in alia coram D. Buratto Ascul. fideic. Si tamen ad sint statuta taxantia ad rationem certæ quantitatis, sunt seruanda, quia valida. Surd. de alim. q. 42. num. 27. Molin. de iust. trac. 2. disp. 321. & alij plures, quos refert, & sequitur Gratia. discep. forens. c. 726. num. 14. & seq. Vbi quod etiam non extante statuto; seruanda est regionis consuetudo.

3 Legitima filiorum Patre bannito, & eius bonis confiscatis, est dimidia hæreditatis, etiam quod vnicus, aut duo sint filij Rota apud Farinac. p. 1. decis. 479. num. 2. 3. & 6. & debetur à die condemnationis &, confiscationis, non à die mortis, ibidem num. 4. V. Gratian. discep. for. c. 135. num. 1. & seq. & Silu. ver. legitima. q. 7.

4 Si Filius viuente Patre habuit integram legitimam, morto Patre non petet supplementum, si Patris facultates creuerint; sicut nec minueretur legitima si Pater pauperior fieret Naldus in sum. ver legitima num. 3. & ver. Tempus num. 16. vbi quòd nec filia dotata eo casu potest petere supplementum, quia tempus constitutæ dotis, non mortis Patris inspicitur, ad iudicandum an assignata sit dos congrua. In quam sententiam citat Bald. cons. 400. Idem sentit Gratian. discep. for. c. 148. num. 1. Rota apud. Farin to. 1. decis. 10. & seq. V. Azor p. 2. lib. 2. c. 27. q. 8. & Couar. de pact. p. 3. parag 1. num. 2. contrarium sentientes nempe posse petere supplementum.

5 Filijs debetur legitima, eisq; mortuis legitimis hæredibus per stirpes non per capita Silu. ver legittima q. 1. ver. 1. Molin. disp. 158.

6 Pater potest extra testamentum relinquere filijs illegitimis, modo non in præiudicium legitimorum, Sot. de iust. lib. 4. q. 5. ar. 1.

7 Legitimæ nullum potest imponi grauamen, nulla conditio, vel dilatio, aut modus. quòd si apponantur, habentur pro non adiectis l. Quoniam in prioribus C. de inoff. testam. Amplia, etiam si filius instituatur in tota hæreditate, cum onere restituendi si sine liberis, &c. Molin. disp. 177. vers. vsq. adeo, & seq. Azor. p. 2. lib. 2. c. 29. q. 6. Couar. in c. Rainutius de testam. parag. 11. num. 9. Potest autem legitima filio assignari Patre viuente, si filius consenserit. Franc. p. 1. decis 123. à num. 2.

8 Si Pater donet alicui ex filijs ob benemerita, non per hoc diminuitur legitima aliorum filiorum, sed deducenda etiam ex donatis Crauet. cons. 165. p. 1

9 Expensum inhonestè ex bonis Patris, nisi præsumatur donatum computandum est in legitima. Item solutum à Patre pro filij delicto ex necessitate, statuto sic dictante; secus, si ex naturali pietate Silu. peculium 2. q. 9. & 14. Item consumpta in filij nuptijs animo computandi Nau. c. 17. à num. 164.

10 Non

10 Non computantur in legitima quæ Pater inſumpſit in ſtudijs filij. Niſi haberet filius bona caſtrenſia vel quaſi; tunc enim præſumitur eum aluiſſe tamq; eorum bonorum adminiſtrator Silu. vbi q. 8. Nau c. 17. num. 166. Aut Pater proteſtatus fuerit fore computanda, aut aliunde ſaltem conſtaret, quia in libro rationum ſcribebat Molin. diſp. 239 Nec etiam computanda ſunt quæ Parentes ad maiorem, ac ſplendidiorem vnius filij ſuſtentationem in veſtitu, cibis, equitatu, &c. inſumpſerunt, modò metas rationis debitæ non excedant Nau. & Molin. vbi ſupra. Nec quod Pater ſoluit pro delicto filij, niſi expreſſè, aut tacitè conſenſiſſet delicto: aut ſi ſoluiſſet, vt fideiuſſor aut ex aduentitijs filij Gratian. diſcep. for. c. 50. num. 1. 4. & 5. Nec quæ aſſignata ſunt filio pro patrimonio ad ſacros ordines, ſecundum eundem c. 159. num. 40. & ſeqq. Contrarium tamen alios referens docet Couar. in c. Rainald. de teſtam. parag. 2. num 7. & Azor p. 2. lib. 2. c. 24. q. 2. per Auth. Ex teſtamento C. de collat. & Auth. de trien. & ſemis. parag. Eum quoq; Niſi Pater aliud expreſſerit V. & ver. Clericus num. 15. nam facultas, & abdicatio iuris, quod quis habet, facta ex cauſa, ea minimè ſubſecuta, rata, & firma non eſt; & donatio cauſa profeſſionis facta, ea non ſecuta reſcinditur V. ver. Donatio num. 15. & infra Cui reſtituendum num. 15.

11 Libri ſi ſint traditi, & donati, non computandi; niſi aliud in ipſa donatione fuerit expreſſum. Idem ſi ſtudia litterarum abſoluit, & iam doctorandus, alioquì ſic, ſi non erant verè donati. Cum vero computandi ſunt, attenditur valor temporis mortis Patris Silu. vbi ſupra q. 10. Molin. diſp. 239. Nau c. 17. num. 159. Quòd ſi ſtudia non abſoluit viuente Patre, non poterit perficere de communibus bonis Silu. q. 11.

12 Donatio Patris à principio valida non computatur in legitimam, niſi Pater id dixerit; ſecus de confirmata morte l. Si quando parag. & generaliter C. de inoff. teſtam. vbi Ias. & com. in c. Rainaldus de teſtam. parag. 2. num. 6, Silu. ver. legitima parag. 2. V. ver. Donatio num. 17. Patre diſſipante bona debetur legitima filijs etiam ipſo viuente, ſiue culpa ſua, ſiue in fraudem diſſipet. Gratian alios referens diſcep. for. c. 44. num. 18. & ſeq.

13 Pater alienare non poteſt titulo donationis, aut per contractus ſimulatos in præiudicium filiorum. poteſt tamen per remunerationem, & opera pia C. de inoff. teſtam. per tot. Ias in l. Ex hoc iure ff. de iuſt. & iur. Ang. ver. legitima parag. 19. Silu. eo q. 5. Nau. c. 26. num. 39. Molin. diſp. 478. Si alienet titulo oneroſo, nulla reuocatoria competit filio in bonis Patris, niſi in quinq; caſibus, quos enumerat Couar in c. Rainutius de teſtam parag. 10 num 9. Primus eſt quando emptor eſt particeps fraudis. Secundo quando ceſſante fraude facta fuit venditio minori pretio, quàm iuſto; eſt enim donatio ex ea parte, quæ deeſt iuſto pretio: quare quoad illam reuocatur, tamq; inofficioſa. Tertio quando pretij ſolutio aliunde non conſtat, quam ex confeſſione Patris. Quarto ſi præter fraudem probata fuerit ſimulatio, & fictio aliquot coniecturis; vt ſi in morte fiat venditio ſuſpectis perſonis. Quinto ſi parentes totum patrimonium alienauerunt, ita vt vt nulla bona ſuperſint, ex quibus poſſint filij alimenta percipere; tunc enim reuocatur vſq; ad debita alimenta probandum tamen eo caſu factam eſſe alienationem animo fraudandi; aut alia cauſa adducenda, quæ ipſam alienationem ſuſpectam reddat, vt ſi à matre facta ſit alienatio dotis etiam cum iuramento.

14 Pater poſt diſponere de legitima filij de eius libero conſenſu ſine metu ſaltem reuerentiali extorto Nau. c. 17. num. 152. Roder. in ſum. lib. 1. c. 132. concl. 2. Cou. in c. Rainaldus de teſtam. parag. 2. num. 2. requiritur autem expreſſus conſenſus, nec ſufficit tacitus Molin. diſp. 175. vers. ſecundum eſt, & diſp. 177. vers. Quando filius V. Gomez in reg. Cancell. de impetr. ben. per. ob. fam. Card. q. 11. Mandos. ibi q. 26. Magon. decis. 31. Franc. p. 1. decis. 20.

15 Patre ingrediente religionem, quæ

etiam

etiam in communi possidere non potest secuta professione legitima debetur filijs etiam ante mortem naturalem Patris. secus si religio sit capax, quia in communi possidet Silu. ver. legitima q. 5. Gratian. discep. for. c. 102. à num. 1. quod de rigore iuris in regularibus immobilia possidentibus negant Nau. de regul. coment. 2. num. 48. & 54. Less. lib. 2. c. 41. dub. 10. licet de æquitate canonica contrarium probabilius esse dicant cum Couar. de testam. c. 2. num. 7. & alijs ibi relatis, & Pan in c. In præsentia num. 58. de probat. vbi Fel. num. 55. & satis videtur probari per c. Cum simus, de regul. Immo deberi de iure docet Sanchez pluribus citatis in sum. lib. 7. c. 10. num. 3. contrariam dicens probabilissimam, sed interim deberi filio alimenta à monasterio: Eadem omnino dicenda esse de legitima debita ascendentibus in defectum descendentium docet Gratian. vbi supra c. 815. num. 3. & duob. seq. De quo videndi sunt Molin. de iust. tract. 2 disp. 140. vers. Dubium est. Sanchez vbi supra num. 10. & seq. Bart. in l. Si qua mulier, C. de sacrosan. Eccl. vbi num. 12. docet non deberi nisi post mortem naturalem. Idem docent Ang. ver. mors. parag. 5. Silu. eo q. 3. Rota in vna Ianuen. officiorum coram Coccino, apud Farin. p. 2. decis. 543. Sanchez de matr. lib. 6. disp. 17. à num. 7. Gratian. vbi supra c. 102. num. 8. & seq. Molin. de primog. lib. 1. c. 13. Alter Molin. vbi supra, & de maiorat. trac. 2. disp. 323. num. 2. Balthas. Tomas. de success. in maior. trac. 9. tit. 8 num. 25 & de legitima trac. 4. tit. 9. num. 2. Couar. vbi supra num. 6. & alij plures, quos plena manu congerit Sanchez in sum. lib. 7. c. 10. à num. 2. & Barbos. ad c. Susceptum num. 17 de rescrip. in 6. licet hi duo postremi contrariam amplectantur, & secuta est Rota coram Buratto decis. 461. post alios ibi relatos per Ferentil. Probatur. Nam monachus professus in religione capaci succedit in maioratu non habente iurisdictionem, & in fideicomisso eius vita naturali durante; nisi institutor expressè excluserit monasterium, & in omnia eius bona, de quibus ante professionem non disposuit. Quòd si per vltimam voluntatem alijs reliquit, succedit monasterium eius vita naturali durante, nisi ille aliter disposuerit Rota coram Buratto decis. 639. Molin. 6. disp. 140. quando enim religio est succedendi capax, professio non æquiparatur morti naturali, quia monasterium succedit loco monachi, eiusq; personam repræsentat, dum ille naturaliter viuit Fel. c. In præsentia de probat. num. 55. Sanchez de matr. lib. 6. disp. 17. num. 9. Et regulariter mors ciuilis non æquiparatur morti naturali nisi in casibus expressis in iure, Glo. in c. susceptum, ver. non morte de rescrip. in 6. Et quando in casu occurrenti tantum operatur mors ciuilis quantum mors naturalis Paris de resign. ben. p. 1. lib 1. q. 4. num 6. Pan. in c. In præsentia de probat. num. 58. & in c. Cum sis num 8. de conuers. coniug. Et ciuilis non sufficit per professionem quando sumus in religione bonorum capace saltem in communi Bart. in l Cum Pater parag. Hæreditatem 1. ff. de lega. 2. Mandos. ad reg. 30. q 7 num. 24. Farinac. fragment. crim. litera M. num. 758 ad 386. Gratian. c. 815. num. 16. Mors enim ciuilis est mors ficta, in dubio autem intelligitur mors naturalis Idem c. 481. num. 36. per l. fi. C. de his qui ven. æta. impetr Ang. ver. Mors. parag. 5. Silu. eo. q. 3. vbi quod si verbum mors proferatur à iure in materia stricta, & exorbitante à iure com in dubio intelligitur de morte naturali: Si verò non sit in materia stricta, sed extendibili ex identitate rationis, si non habet per omnia eundem effectum mors ciuilis, & mors naturalis, non extenditur, neq; æquiparatur. Si uerò proferatur ab homine intelligitur in dubio mors naturalis. Exempli gratia Clericus renuncians, quoad idem beneficium habetur pro mortuo c. In apibus parag. Ecce in quibus, vbi Glo. 7. q. 1. & tamen mortuus non est, quia ad eandem Ecclesiam assumi potest. Vir ab uxore separatus ab Ecclesia, quoad ipsam pro mortuo reputatur, & tamen reintegratur, &c. Et uir deportatus habetur pro mortuo, & tamen usq; ad eius naturalem mortem uxor non

conse-

consequitur dotalitium. Item si statuto caue tur quod mortuo Patre filius eximatur à patria potestate, intelligitur de morte naturali Gemini relatus à Glossatore ad Angel. vbi supra ver. à iure com. Item quando bona alicuius confiscantur, quorum dominium per illius mortem, aut sub aliqua conditione pendente in futurum deuenire debet ad alium; dum ita condemnatus viuit, aut conditio illa non impletur, commoditas, & Vsusfructus eorum bonorum pertinet ad fiscum, dum ille naturaliter viuit, non ad alium Molin. de iust. trac. 2. disp. 9. parag. Quoad bona, vbi adducit alia exempla ad probandnm mortem ciuilem non semper æquiparari morti naturali. Item professio non verificat casum mortis positæ in testamento, quando monasterium est capax, quia non est omnino similis morti naturali Bart. in l. Cum Pater parag. hæreditatem ff. de lega. 2. quem sequitur Felin. in c. licet vndique num. 2. de off. deleg. Item Donatio causa mortis non confirmatur professione in monasterio capaci, sed expectanda est mors naturalis Sanchez de matr. lib. 6. disp. 17. num. vbi idem dicit in testamento facto ante ingressum & donationem causa mortis posse reuocari etiam post professionem, idq; ea vnica ratione cōmuniter approbata, quia mors ciuilis non habet omnem effectum, quem mors naturalis. Item Vsusfructus transit in monasterium durante vita naturali ipsius ingressi Pan. in c. In præsentia de probat num. 72. & in c. Cum constet num. 2. de pignor. Silu. hæred. 1. q. 7. vers. 3. Barbos. plures referens ad c. Si qua mulier 19. q. 3. num. 14. Sanchez in sum. lib. 7. q. 4. Felin. in d. c. In præsentia num. 58. Pan. vol. 1. cons. 65. ad fi. Gratian. discep. for. c. 815. à num. 1. ad 8. Item hærede grauato in diem mortis, si in insulam deportetur, & sic mortuus ciuiliter, non debetur fideicommissum ante naturalem mortem, sed interim pertinet ad fiscum; & si interim moriatur fideicommissarius extinguitur fideicommissum l. Cum Pater cit. & l. Statius parag. Cornelio ff. de iure fisci. Item sit Pater ingrediatur monasterium, non amittit Vsumfructnm quem habet in bonis filij quasi dicatur naturaliter viuere, Glo. in Auth. excipitur C. de bon. quæ lib. Gratian. vbi supra c. 19. num. 20. & seq. Azor. p. 2. lib. 2. c. 22. q. 4. Cum ergo militet eadem ratio in casu nostro, dicendum videtur non deberi legitimam Ascendentibus, cum filius nō dicatur naturaliter mortuus. Gratian. vbi sup. c. 702. num. 7. & c. 815. vbi num. 18. & seqq. quod monasterium succedit in bonis fideicommissi durante vita naturali religiosi, si monasterium sit capax, nec interim admittitur substitutus, hoc enim casu mors ciuilis non æquiparatur naturali, cum possit substitutus præmori, Nicas. ad Instit. Quib. mod. ius patr. pot. solui num. 13. parag. Cum autem, & sic effici caducum fideicommissum. Rota coram Marco Montio in vna Assisien hæreditatis 31. maij 1606. & in alia corā eodem in eadem causa 1. Iun 1607. & in alia Vrbeuetana fideic. 14. Apr. 1604. coram Manzanedo, etiam adiecta clausula, vt bona perpetuò maneant in agnatione, cum religiosus retineat iura sanguinis, nobilitatis, & suitatis, vnde succedit tamquam suus hæres, perinde ac si religionem non fuisset ingressus, quare eius religiosi nomine succedit monasterium in hæreditate, donatione, &c quod esse non posset si censeretur naturaliter mortuus: Nam hæreditas delata post mortem talis religiosi adiri non potest per monasterium. sic multi, quos refert, & sequitur Sanchez in sum. lib. 7. c. 12. num. 5. & 10. Vbi quòd Monachus præteritus in testamento Patris rumpit ipsum testamentum. Item substitutio pupillaris non expirat per professionem factam in religione capaci, quia si decedat post pupillarem ætatem expirat statim substituto adueniente ætate, & succedit monasterium Sanchez vbi supra c. 3. num. 52. Plures casus adducunt Doct. cit. ad probā. bandūprofeū in religione capaci non censeri mortuum naturaliler. Quare miror quomodo multi concedentes huiusmodi religiosum non censeri mortuum naturaliter in successionibus, &c. de quibus supra, vt negent circa legitimam debitam ascendentibus;

tibus; nec video conuincentem rationem rationem in contrarium. Si enim ideò dicimus in ombibus ſupradictis caſibus mortem ciuilem non æquiparari morti naturali quia non habet eundem effectum, cum in fideicommiſſo v. g. eſſe poſſit vt præmoriatur fideicommiſſarius, & conſequenter fiat caducum fideicommiſſum; cur ob eandem rationem non idem affirmamus de legitima aſcendentium; cum eſſe poſſit, vt præmoriantur, & ſic tota hæreditas remaneat penes monaſterium? Vbi enim eadem ratio, eadem etiam debet eſſe diſpoſitio c. Inter eos, de hæret. c. Cum dilecta de confir. vtil c. Cum Marthæ parag. Tertio loco de celebr. miſſ. Adde quod licèt res ſit aliquo modo dubia propter varias Doct. opiniones; tamen cum agatur de fauore Eccleſiæ, pro ipſa iudicandum eſt. Nam in conflictu opinionum illa magis amplectenda eſt quæ fauet Eccleſiæ, vt optimè docet Benintend. concl. 19. per tex. in c. fi. de re iud. V. Pan. in c. Cum ſis num. 5. & ſeq. de conuers. coniug. Felin. late in c. Licet vndique num. 2. de poteſt Deleg. Ias. in l. Si qua mulier à num. 50. C. de ſacr. ſan. Eccl. vbi approbat communem legiſtarum dicentium non deberi legitimam niſi poſt mortem naturalem; & num. 13. docet quòd quando ſunt opiniones Doct. hinc inde, debet in iudicando, & conſulendo teneri illa opinio, quę fauet religioni per l. Sunt perſonæ ff. de relig. & ſumpt. fun. Idem docet Diana p. 4. trac. 5. reſol. 12. citato Valenzola in d. l. Sunt perſonæ Dec. in c. In præſentia de probat. num. 123. vbi quod quando res eſt dubia, in fauorem Eccleſiæ pronunciandum eſt.

15 Si filia renuntians legitimæ præmoriatur Patri, eius filij nihilominus illam habebunt, fuit enim nulla huiuſmodi renunciatio per l. Pactum dotali C. de collat. niſi firmetur iuramento c. Quamuis pactum de pact. in d. iuramentum intellige non vi aut dolo extortum Molin. trac. 2. de iuſt. diſp. 149. Si Patris facultates creuerint, poſt petere ſupplementum Ias. in l. Si quando C. de inoff. teſtam. V. ſupra num. 4.

16 Tenetur Mater relinquere filijs prioris matrimonij omnia ex illo lucra Auth. lucrum, & l. fœminæ C. de ſec. nupt. Azoz. in ſum. eo tit. Item acquiſita ex donatione facta intuitu viri Auth. In donatione C. eo. Habebit tamen ipſa eorum omnium vſumfructum in vita ſua; proprietas verò erit filij l. fœminæ, Auth. In donatione cit. Idem dicendum de viro tranſeunte ad ſecundas nuptias. Si tamen, vir, aut mulier in viduitate permaneant, non habet locum diſpoſitio dictarum legum, quæ apertè de ſecundis nuptijs loquuntur V. mol. diſp. 341.

17 Ius primogenituræ, quo alij filij priuantur legitima, licet; eſt enim bonum publicum Silu. ver. filij q. 15. Pan. in c. Licet de voto.

18 Primogenitus eſt, qui primò natus eſt legitimus. quare ſi frater prius natus ex concubina per ſubſequens matrimonium legitimetur, non præiudicat fratri nato ex legitimo matrimonio ante matrimonium contractum cum concubina Io. And. in c. ſine culpa de reg. in 6. Theodulphus de ſpecie poſt cons 1. Felin. Sanchez dicens eſſe receptiſſimã ſententiam lib. 7. ſum. c. 3. num. 81. Silu. vbi ſupra Mol. diſp. 172. & com. licet Ias. in l. Quoties C. de rei vindic. num. 40. & in l. Pomponius parag. Quæſitum ff. de acquir. poſſeſſ. num. 7. art. 2. & Couar. epit. ad 4. c. 3. parag 2. num. 28. contrarium defendant in legitimato per ſubſequens matrimonium; id concedentes in legitimato reſcripto Principis. Priorem ſententiam defendunt Vaſquez opuſc. de teſtam. c. 5. parag. 4. dub. 1 Azor. alios referens p. 2. lib. 2. c. 13. Sayr. de cenſur. lib 6. c. 11. num. 4. V. Anchar. in c. Tanta, qui fil. ſint legit., & ibi Barbos, num. 23. Gratian. diſcep. for c. 695. num. 4. & 13. & c. 976. Mantic de coniect. vlt. vol. lib. 8. tit. 10. num 6. cum ibi cit. Primogenitus propriè is eſt qui primò natus eſt inter fratres. Rota apud Farin p. 1 decis. 566. num. 7. Quando vocatio eſt reſtricta ad eum, qui mortis tempore eſt primogenitus, vel maior natu nunquam filius aſſumit locum, & gradum Patris, quia tunc in filio deficit illa qualitas, quæ erat in Patre, & ſine qua

non

non potest succedere. Regulariter autem filius Primogeniti dicitur Primogenitus Gratian. discep. forens c. 695. num. 4. & 13. V. Tomas. trac. 11. tit. 14. c. 15. num. 834.

19 Tutela est ius, & potestas in capite libero ad tuendum eum, qui propter ætatem se tueri nequit, à iure ciuili data, & permissa Inst. de tutel. par. g. Est autem. Et est triplex Testamentaria, quæ datur à Patre in testamento; Legitima, quæ defertur à lege, vt cum nullus est tutor testamentarius; quia tunc, qui primo loco succedere debet ab intestato, illius curam suscipere tenetur; Datiua, quæ datur à Iudice, quando nullo dato testamentario, nulloque existente consanguineo idoneo, Iudex ex officio dat tutorem. Silu. ver. tutela q. 1.

20 Tutor est qui pupillum, vel pupillam morte Patris, vel emancipatione sui iuris factum, vel factam tuetur, & est triplex Testamentarius, legitimus, & datiuus

21 Curator est is, qui res adolescentis administrat. Differunt autem Tutor, & Curator. Primo quia Tutor datur personæ, secundo rebus Curator verò è contra. Secundo, quia ille datur impuberi. hic verò adulto, furioso, prodigo, surdo, muto, & huiusmodi. Tertio quia ille datur aliquando à Iudice, quandoque à Testatore, & datur etiam inuito. hic verò minime. V. Pan. in c. Ex parte 2. de appell. Est autem prodigus, qui neque tempus, neque finem expensarum habet, sed bona sua dilapidando profundit, & ei interdicitur bonorũ administratio. Azor. in sum ad Instit. de Curat.

22 Minoris tutela dura tuiri quidẽ ad 14. fœminæ ad 12. annum. Inde sequitur Cura vsque ad 15. completum. Inst. quib. mo: tut. fin.

23 Mater minor excluditur à tutela filij Si tamen interim efficiatur maior excludit datiuum, & legitimum tutorem, non verò testamentarium. Sed ante omnia renuntiare debet secundis nuptijs, & beneficio Velleiani. Aut. vt liceat Matri, & Auiæ. Silu. ver. Tutela q. 2. V. Molin. disp. 221. vers. Vtrum [illegible]o.

24 Mater secundò nubens statim amittit tutelam filij etiam testamentariam, vt pluribus relatis docet Sanchez de matr. lib. 7. disp. 88. num 8. De quo etiam vide Panor. in c. Ex parte 2. de appell. Vrsill. ad. Afflic. decis. 281. & aliquos relatos à Barbos. ad d. c. ex parte num. 3. Et nisi prius petat tutorẽ filijs, reddatq; rationem administrationis, iustè punitur pœnis l. 1. & Auth eiusdem pœnis C. de sec. nupt. quæ cum in filiorum fauorem editæ sint minimè censentur iure canonico abrogatæ. Immò priuatur successione filij intestati. sic de com. testatur Couar. alios referens de matrim. p. 2. c. 3. parag. 9. num. 6. & sequitur Azor. p. 1. lib. 5. c. 20. parag. leges omnes, &c.

25 Tutor, & Curator tenetur ad damnum sua culpa accidens Nau c. 25. num. 65. Intellige de culpa leui l. Quicquid. C. Arbitr. tut. Silu. vbi supra q. 4. & rest. 3. q. 8.

26 Si minor fiat religiosus, alienare potest bona sua Pan. c. In præsentia de probat. num. 10. & seq. fingitur enim mori l. Deo nobis C. de Episc. & cler.

27 Tutor bona immobilia minoris in solutum dare non potest sine Iudicis decreto secus in mobilibus Capella Tholos q. 404. & est text. in l. Vtere parag. Si minor C. de prædij minor. Molin. disp. 224. vers. Res immobiles min.

28 Quid possit, vel non possit Minor circa contractus, etiam obtenta ætatis veniam à Principe, vide Azor. p. 3. lib. 6. c. 14.

29 Quando impuberi nullus à Patre datur, aut si datus, mortuus est ante Patrem, vel post, impubere nondum ad ætatem deueniente, tunc incipiunt tutores legitimi, inter quos primum locum obtinet, Mater, si tutrix esse velit (non enim cogitur) V. Molin disp. 220. vers. Quando impuberi, &c.

RESTITVTIO Cap. I.

V. Bellum. Conſcientia dubia. Debitum. Donatio. Dos. Electio· Emphyteuſis. Emptio. Excommunicatio Falſare·Furtum. Hæreditas. Infamatio. Iudex. Irregularitas. Locatio. Luxuria· Matrimonium· Beneficium Dominium. Obligatio.

1 RESTITVTIO eſt actus commutatiuæ iuſtitiæ, quo cuique redditur, quod ab eo ablatum, vel acceptum eſt S. Tho 2. 2. q. 62. art. 1. & com. Vel, Reſtitutio eſt in priſtinum ſtatum repoſito. l. Quia minor ff. de minor. Vel ſecundum alios. Reſtituere eſt aliquem iterato ſtatuere in poſſeſſionem, & dominium rei ſuæ.

2 Oritur obligatio reſtitutionis vel ex iniuſta acceptione, vel ex iniuſta retentione, cum quis v. g. aliena rapuit, aut ſic rapta ſcienter emit, vel dono accepit; aut ſi ignoranter à principio, poſtea ceſſante bona fide, non reſtituit.

3 Nouem genera perſonarum ad reſtitutionem tenetur his verſibus compræhenſa.

Iuſſio, Conſilium· Conſenſus, Palpo, Recurſus.
Participans, Mutus, non Obſtans, non Manifeſtans·

Ex quibus quinque tantum ad reſtitutionem tenentur regulariter Iuſſio Conſilium, Conſenſus, Recurſus, Participans, non Obſtans, cum ex officio tenetur. Aliæ verò non ſemper, niſi cum verè ſunt cauſa vel iniuſtæ acceptionis, vel iniuſtæ retentionis.

4 Mandans, tenetur, ſi mandatum non reuocauit ſaltem tacite, vt quia cum inimico pacem, vel parentelam fecit. Io. And. Innoc. Pan. in c. Ad audientiam de damno accidenti mandatario, etiam caſu, qui veriſimiliter contingere poteſt. & cogitari Azor. p. 3. lib. 9. c. 6. q. 2. Etiam ſine omni culpa ipſius mandâtis, Glo. in c. fi. de homic. in d. Silu. homicid. 1. q. 7. verſ. 4. V. Irregularitas ex defec. non ergo tenetur, ſi à latronibus fuit ſpoliatus Azor. ibidem. Niſi mandatarius feciſſet cauſa ſtipendij, vel ex debito aliquo, aut ratione pietatis, vel cognationis Silu. ver. Mandatum q. 6. Ang. eo. parag. 5. Immo tenetur ex iuſtitia etiam poſt reuocatum mandatum, ad impediendam v. g. mortem illius, eum ſaltem in communi admonendo parari ei inſidias, quando conſtat mandatarium non obſtante reuocatione mandati omnino velle illum occidere. Nam ex vi illius mandati is verè conſtitutus eſt in tali periculo Suar de cenſur. diſp. 44. ſect. 3. num. 8. V. Pan. in c. Petrus de homicid. Tolet. lib. 1. c. 80. num. 5. Communis tamen, vt docet Sayr. de cenſur. lib. 7. c. 2. num. 14. docet id non eſſe neceſſarium. Quid ſi mandatarius à principio reſpuit mandatum, poſtea tamen occidit? mandans non tenetur de delicto patrato Azor. p. 3. lib. 4. c. 10. q. 6. in fi. citatis Bart. & Baldo.

5 Si mandatum non fuit cauſa efficax damni, vt quia mandatarius omnino paratus erat facere, mandans peccauit mortaliter, non tamen tenetur reſtituere Sot. de iuſt. lib. 5. q. 7. ar. 3. poſt med· P. Nau. de reſt. lib. 3. c. 4. num. 26. Ias. in l. Seruum fugitiuum C. de ſeru. fug. num. 22. Felin. in c. Sicut dignum de homic. num. 7. Nec talis, ſi ille occidat, erit irregularis Fel. ibidem num. 8. & in c. Nuper de ſent. excom. num. 6. Glo. 1. Nau. de homic. cons. 15. Silu. ver. Conſilium q. 6. & homicid. 3. q. 5. verſ. 4. Niſi ille citius occiderit Couar. in Clem. ſi furioſus de homic. p. 2. parag. 2. num. 1. Sayr. vbi ſupra num. 11. Idem de conſulente docent Doct. cit. Si is, qui iubetur, non eſt ſubditus, iubens non tenetur ratione mandati, & iuſſionis, ſed mali conſilij, ſi ſit cauſa Alen. p. 4. q. 24. memb. 5. art. 3. Tenetur verò tamquam nō obſtans, ſi ſit Superior Salon. 2. 2. q. 62. ar. 7. vers. De præcipiēte, V. Azor. p. 3. lib. 4. c. 19. q. 3. reg. 4.

6 Con-

6 Consulentis nomine intelligitur hortans, dirigens, instruens Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 2. c. 8. num. 1. Et qui proponit vtilitatem, & honorem, qui ex iniquo opere consequetur, & qui occultam nocendi rationem aperit Less. lib. 2. c. 13. dub. 3. num. 16. Et qui alium præsentem laudat de peccato commisso, vel vituperat, quia non peccauit. Illa enim laudatio, vel vituperatio æquiualet consilio. Et tunc præter peccatum scandali explicanda est species peccati; Lugo de Pœnit. disp. 16. enim 274.

7 Consulenti non sufficit reuocare consilium, sed oportet, vt dissuadeat. Nau. c. 27. num. 233. Silu. homic. 1. q. 7. vers. 3. Tolet. lib. 1. c. 44. Nisi bona fide putaret sufficere simplicem reuocationem Sayr. de censur. lib. 7. c. 3. num. 6. At S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 12. parag. 12. Io. Med. de rest. q. 7. ad 2. P. Nau vbi supra num. 12. sic distinguunt Vel consilium datum est in delicto, vel in contractu. Si primum, vel consilium est causa delicti, & tunc tenetur consulens, sicut & agens, nisi excuset ignorantia inuincibilis. Si non est causa, ad nihil tenetur Dicitur autem causa, quando ob consilium ipsum mouetur agens ad furandum, &c. Si secundum vel consulens ex ijs est, quibus ex officio seu ratione eminentiæ, aut stipendij incumbit alijs consulere, vt Aduocati, Theologi. item Confessarij docti, Medici, & huiusmodi; & tales, nisi prius dent operā vt rectè consulant, tenentur de damno ex eorum consilio, etiam secluso dolo. Immo qui stipendium accipit tenetur etiam de leui. Vel non tenetur ex officio, & hi, si se ingerant, ad dandum consilium, tenebuntur, etiam si sint idiotæ, & mulieres, & bona fide id fecerint, sunt enim in culpa. Si verò rogati bona fide consilium dant, excusantur. Immo in vtroq; casu eos excusat P. Nau. num. 25. cum non teneantur scire iura, imputandumq; sit huiusmodi consilium quærenti. V. Ang. ver. Consilium parag. 1. Silu. eo. q. 7. Pan. in c. Nuper de sent. excom. num. 7. Azor. p. 3. lib. 4. c. 6. q. 2. & c. 11 q. 4 Salon. 2. 2. q. 7. ar. 2 contr. vlt. Arag. ibidem art. 3. & q. 62 art. 7. ad Nau. c. 25. num. 2. & alij.

8 Consiliarius vocatus, vt consulat, si taceat inuoluitur pœna, & peccato cum his, qui delicto consenserunt, quia est in culpa tacendo Pan. in c. Aduersus de immun. eccl. citato Innoc. in c. 1. de his quæ fiunt à mai. parte &c.

9 Parato occidere possum consulere, vt tantum vulneret; licitum enim est consulere minus malum ad vitandum maius quando alia ratione retrahere non possum delinquentem ab eo malo patrando Valent. to. 3. disp. 5. q. 21. p. 4. Arag. 2. 2. q 62. ar. 7. & q 78. ar. 4. & alij fuse Barbos. ad c. Duo mala, dist. 13. per tot. Caiet opusc. 17. resp. resp 13. dub. 5. & in sum. ver. Tyrannus. Sot. de iust. lib. 4. q. 7, ar. 3. & lib. 6. q. 1. ar. 5. Nau. c. 14 num. 40. Contrarium docent Silu. matr. 7. q. 5. vers. 9. & Conrad. de contrac. q. 26. coroll. 1 quia est consulere peccatum, & in illud consentire. quare permitti quidem, & tolerari posse minora peccata, ad euitanda maiora vt idem concl. 6. Priorem sententiam limitant P. Nau. lib. 3. c. 4. num. 29. Less. lib. 2. c. 13. dub. 3. quando consulo minus malum ei, cui maius erat inferendum; secus si alteri, Non enim licet consulere minus malum fieri Petro, vt vitem maius faciendum Paulo: alioqui tenetur Petro, licet possit ex bonis Pauli soluere, quia vtiliter eius negotium gessit. Azor. p. 2. lib. 12. c. 17. q. 5. Idem dicendum vbi v. g. fur omnino paratus malum facere, dubitat vtri duorum faciat; non enim possum consulere, vt minus malum faciat vni, vt vitem maius alterius: Nisi fortè damnum illius vnius esset magnum, alterius verò paruum, maximè si is sit diues, ille verò pauper. Secus est si fur omnino decreuit ab vtroque simul furari, tunc enim licet consulere minus malum. Nam minus est damnum vnius, quem duorum. Secus item, si furi de vtroq; damno cogitanti consulam in genere faciendum minus. Et cum fur in communi statuit malum facere, illi consulo, vt diuiti potius, quem pauperi faciat, neminem nominando Sanchez de matr. lib. 7. disp. 11. num. 24. Salon. 2. 2. q. 62. art. 7. contr. 7. Less. & P. Nau. vbi supra.

V. Arag. art. 7. cit. ad 2. Et volenti surripere bona mea possum consulere, vt ab alijs surripiat, non nominando certam personam Sanchez, vbi supra num. 25. contra Salon loc. cit.

10 Consentiens idest adiuuans, fauens, approbans, auxilians suffragium ferens.

11 Ratum habens suo nomine factum tenetur ad restitutionem S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 12. parag. 12. Silu. rest. 3. q. 6. ver. 2. Azor. asserens de com. p. 3. lib. 4. c. 12. q. 1. Quod Ang. ver. furtum parag. 10. & Nau. c. 17. num. 133. intelligunt, quando tale damnum non fuisset datum, si non præsumpsisset damnificans eum ratum habiturum; aut secundum Monald. relatum ab Ang. quando ex tali ratihabitione damnificati impediuntur damnum recuperare. Io. med. de rest. q. 7. ad 4. P. Nau. lib. 3. c. 4 num 69. Less. dub. 3. cit. num 13. docent peccare mortaliter propter complacentiam, sed non teneri ad restitutionem, cum hæc ratihabitio non sit causa damni prius perpetrati. Sic etiam Sayr. cla. reg. lib. 10. trac 2 c. 9 num. 2. & de censur. lib. c. 4. num. 7. Monaldi sententiam approbat, & meritò Med. loco cit. quia est causa iniustæ retentionis. Quæ requirantur, vt ratihabitio confirmet actum præcedentem, vide Ang. ver. consentire parag. 4. Silu. eo. q. 5. Tolet lib. 5. c. 83. Suar. de censur. disp 44 sect. 3. num. 24. & infra lib. 7. ver. Ratihabitio.

12 In suffragijs ferendis qui postremò suffragantur, si videant priorum suffragijs rem esse determinandam, suaq; vota in contrarium nihil prodesse: si iniusto actui aliquo modo, & humano respectu consentiant, peccant mort. sed non tenentur ad restitutionem Cai in sum. ver. restitutio c. 1. Nau. c. 17. num. 20. At med. vbi supra ad 5. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 7. Cord. in sum q. 191. docent teneri ad restitutionem si de eorum voluntate ac suffragio decretum executioni mandatur. Secus, si de eorum votis priores nil curant, aut executor de posteriorum votis nullam habent rationem Salon vbi supra vers. de Consentiente Sayr. cla. reg. vbi supr. à num. 3. & alij affirmant teneri, primo si necessarius est numerus omnium suffragiorum vt res executioni mandetur. Secundo si suffragia secreto ferantur, & ignorat quisque, aut saltem dubitat, quid alij facturi sint. Tertio si vltima vota sunt causa, vt citius, & acrius iniusta executio effectum sortiatur. Quarto si postremi tantæ sint auctoritatis, vt probabile sit posse præcedentium vota mutari. Quinto cum postremi ius habent confirmandi præcedentium vota. Sexto si in aliorum partem inclinent quod eis placeat, idemq; sit animus. Sed hoc postremum non placet, quia solus animus non obligat ad restitutionem, cum non sit causa damni, vt de ratihabitione dictũ est.

13 Palpo idest adulator, qui laude, sua, & applausu incitat, procurat, vel prouocat ad damnum proximi. Ad hoc genus etiam reducitur qui deridet, aut vituperat eum, qui non furatur, &c. Item si quis v. g. exprobraret marito adulterium vxoris, quo irritatus vxorem occidit Nau. c. 17 num. 132. Sayr. c. 10. Less. dub. 3. cit. num. 25. Item qui laude sua aut etiam irrisione, causa est ne fur restituat. Et hi tenentur ad restitutionem cum sint causa damni. Item qui falsò iactat se bonum medicum, Aduocatum, &c. vnde alijs damnum infert Nau. c. 12. num. 13. Sanch. in sum. lib. 1. c. 3. concl. 1 V. infra ver. Vanagloria.

14 Receptans est qui nutrit, aut conseruat malefactorem, vel audaciam illi præstat Cai. in sum. ver. restitutio c. 1. Et qui apud Iudicem intercedit, aut alio modo impedit, ne ablata restituantur. Io. Med. de rest. q. 2. dub. 6. in fi. & tales tenentur ad restitutionem. Excusatur autem qui ignorat se recipere malefactorem; aut res illas esse furtiuas: aut si non eo intuitu recipit, sed vel ratione amicitiæ, aut consanguinitatis B. med. in sum lib. c. 14 parag 3. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 7. Vel quia sibi est vtile illum recipere, & alij parati sunt illum recipere vt Stabularij Salon. d. ar. 7 contr. 1. vers. De receptante. Sot. de iust. lib. 4. q. 7. art. 3. Vel quia metu mortis, aut alio iusto titulo id facit; tunc enim est propriæ vexationis redemptio P. Nau. lib. 3. c. 4. num. 119.

15 Par-

15 Participat, qui est socius criminis, vel mediator, vel explorator, aut quouis modo exequendo iuuat, aut de re furtiua aliquid habuit à fure, siue bona, siue mala fide. Salon vbi supra vers. de participatione Cai. c. 1. cit. & com.

16 Concurrentes ad damnum tenentur in solidum, quando sunt causæ, sine quibus damnum non fieret. Si uerò sint tantum causa partis, ad eam tantummodo tenentur. Si uerò eorum consilium, uel operatio nihil contulit ad alterius actionem quod nihilominus sine ipsis eodem modo, & tempore facta fuisset, ad nihil tenentur. P. Nau. lib. 3. c. 4. à num. 47. Io. Med. de rest. q. 8. Azor. p. 3. lib. 4. c. 19. Less. lib. 2. c. 13. dub. 4. & alij. Et sic intelligendi sunt Ang. uer. furtum parag. 16. Silu. rest. 3. q. 6. uers. 3. Nau. c. 17. num. 17. & 130. Host. in sum. de pœnit. & rem. parag. Quid de rapina, qui dicunt non teneri, nisi quatenus sunt causa sine qua non; quicquid Cai. & Arag. 2. 2. q. 62. art. 7. Sot. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 3. in contrarium dicant V. Suar. cla. reg. lib. 10. trac. 2. c. 12. dub. 1. Est autem causa sine qua non, qua posita aliud ponitur aliunde, & datur tantum in uoluntarijs, quoniam scilicet causa uoluntaria determinat se ad præsentiam alicuius, quod non est naturaliter productiuum certi effectus, producere talem effectum Lexic. Theol. uer. Causa sine qua non Vel secundum S. Tho. opusc. de prædest. c. 4. ad 1. Est ad cuius esse sequitur aliud per modum consecutionis.

17 Cum multi tenentur in solidum, vno restituente totum, alij tenentur ei pro rata; vnoq; aut pluribus eorum restituere nolentibus, relinqui tenentur pro omnibus Sayr. vbi supra num. 21. Azor. p. 3. lib. 4. c. 19. q. 4. S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 7. ad 2. vbi supra. Salon contr. 8. Silu. rest. 3. q. 6. vers. 5. P. Nau. vbi supra num. 86. & com.

18 Si furtum inter socios diuisum sit ob laborem, & stipendium, tunc principali restituente, cæteri ad nihil tenentur, Arag. & Ban. q. 62. cit. ar. 7.

19 Principalis, qui alios induxit alioqui non facturos, tenetur ad totum damnum, eoq; soluente, socij nihil ei debent, nisi participauerint in re furtiua Io. Med. de rest. q. 8. Cai. 2. 2. q. 62. ar. 6. ad 2. Arag. ubi supra P. Nau. à num. 97. S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 12. parag. 14. B. Med. lib. 1. sum. c. 14. parag. 30. reg. 5. Sot. ar. 3. cit. & com.

20 Si damnificatus remittat principali, qui minus principalis est liberatur, non è contra Doct. cit. Si autem remissio sit tantum actionis contra damnificantem, quia cum ab eo in utroq; foro petere posset totius damni refusionem, ratione amicitiæ non uult, sed tantum uult agere contra alios in solidum obligatos; tunc non liberatur is, cui fit remissio, sed tenetur ei qui soluit. Si uerò remissio sit debiti, liberatur, habetq; contra reliquos ius, & actionem pro ea parte sibi remissa; cum damnificatus in eum transtulerit omnem suam actionem P. Nau ubi supra num. 115. Salon 2. 2. p. 62. ar 7. contr. 11. Et ego id concedo, si remissio sit totius debiti, quia cum teneretur in solidum, damnificatus ei totum remittit: secus si remissio sit tantum partis: tunc enim illa remissio id solum operatur, ut damnificans possit sibi retinere, quod restituere tenebatur, nec socij ei in aliquo tenentur. Immo socij, qui in solidum tenebantur, iam non tenentur pro parte remissa.

21 Si damnificantes sint omnes in eodem gradu, remissio uni facta non liberat reliquos quominus teneantur ad suarum partium restitutionem Med. Cai. & alij supra cit. Immo uno, uel pluribus nolentibus, aut non ualentibus restituere cœteri pro illis tenentur Azor. p. 3. lib. 4. c. 19. dub. 5. Less. lib. 2. c. c. 13. dub. 8.

22 Qui rem furtiuam sibi commissam bona fide de loco ad locum transfert, si in via comperiat rem esse furtiuam, tenetur uero Domino restituere, si id facere possit sine suo detrimento; alioqui nec lege charitatis, nec iustitiæ tenetur, sed potest in eo loco reponere, ubi iussus est Azor. ubi supra q. ult. Si uerò mala fide accepit, tenetur uerò domino restituere, quamuis

quamuis trāſportationis mercedem ſit amiſſurus Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 1. num. 22.

23 Conſumens cum ipſo fure aliena, tenetur, niſi eſſent ſic mixta cum rebus furis, vt diſcerni non poſſint, & bona fide conſumpſerit, nec inde factus locupletior Salon. vbi ſupra art. 6. contr. 3. P. Nau. c. 4. cit. dub. 6. & com. Adde cum Silu. reſt. 3. q. 6. verſ. Et ſexto, vt non teneatur, etiam ſi conſumpſit mala fide, vbi fur eſt ſoluendo V. P. Nau. num. 216.

24 Quis dicatur factus locupletior ex re aliena, vide Sanchez in ſum. lib. 2. c. 23. à num. 7. vbi num 38. concludit non ſatis eſſe rem illam expenſam eſſe in poſſeſſoris vtilitatem, ſed oportere vtilitatem illam in eius patrimonio permanere, ita vt tempore, quo ceſſat bona fides, inueniatur auctum patrimonium ratione illius rei alienæ. Azor. verſ. p 3. lib. 4. c. 2 in fi. obſeruat id quod dicitur de poſſeſſore bonæ fidei teneri de conſumptis, quatenus factus eſt locupletior, intelligi, quando rei dominus fuit in eo deterior effectus, & nihil referre ſi poſſeſſor bonæ fidei ſit factus ditior, modò dominus rei non ſit factus pauperior, quia id lucrum non prouenit ex re aliena, ſiue ex fructibus, ſed caſu.

25 Si plures eandem vineam ingreſſi vnuſquiſq; racemum capiat, licèt omnes ſimul graue damnum inferant, non tenentur ad reſtitutionem, ſi alter alterius ſit ignarus Nau. c. 17. num. 130. Vera opinio durante illa ignorantia probabili. Nam illa ceſſante tenetur ſub mortali reſtituere quantum accepit; damnum enim graue eſt quod reſarciri non poteſt, niſi vnoquoq; reſtituente partem ſuam Salon vbi ſupra art. 7. verſ. De participante, & q. 66 art. 6. contr. 3. concl. 1. Io Med. de reſt. q. 10. dub. vlt. Cord. in ſum. q. 70. Azor. p 3. lib. 5 c. 13. q. 5. Et ſi feratur excommunicatio, incident non reſtituentes Sayr. de cenſur lib. 1. c 9. num. 11. Tolet. lib 1. c. 9. Azor. cit Niſi tam paruum eſſet furtum, vt pro nihilo reputetur Sot in 4 6. 23 q. 1. art 2. caſu 3 in fi. V. Sanchez in ſum. lib. 7. c. 21. num. 26.

26 Mutus eſt, qui tenetur loqui præcipiendo, vel repræhendendo, vel diſſuadendo, aut conſulendo, & tacet Arag. 2. 2. q. 62. art. 7. V. ver. Cuſtos.

27 Qui tacuit, cum ex lege iuſtitiæ, & ex officio non teneretur loqui, non tenetur ad reſtitutionem, licèt peccet contra charitatem Nau. c. 17. num 18. Sot. de iuſt. lib. 4. q. 7. art. 3 & de teg. ſecr. memb. 2. q. 7. dub. 3. Arag. vbi ſupra Salon. contr. 2. Quare famulus videns furari res domini ſui, ſi earum cuſtodia ſibi non incumbit non tenetur ad reſtitutionem Arag. ibidem Niſi aliqua ratione ſignificaret verbis, vel ſignis ſe taciturum, & propterea furis animus firmatur, ac determinatur, qui alioqui auſus non eſſet damnum inferre P. Nau. lib. 3. c 4 num. 132 Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 2. c. 14. num. 2. & 9. Salon. vbi ſupra verſ. De ijs qui tenentur ex officio obſtare. Aut niſi iuraſſet domino ſe reuelaturum, & dominus eſſet manſuetè, & rationabiliter proceſſurus. Secus ſi non iurauit, & res non eſt eius cuſtodiæ commiſſa. Ang. ver. familia parag. 8. Silu. eo. q 8

28 Qui aliquid accepit, ne aliquem accuſaret, quem iuſtè poterat, non tenetur reſtituere, niſi fortè ſit pars furti Nau c. 17. num. 15. & 21 & c. 24 num. 34. Silu. reſt. 3. q. 5 verſ. 7. Sot. lib. 4. q 7. art 3. Azor. p. 3. lib. 4. c. 16. q. 3. & lib. 14. c 20. dub. 1 Sanchez de matr. lib. 4. diſp. 9 num. 9. Ang. ver. metus parag 10. Silu. eo. q 6. quamuis ſine animo accuſandi minaretur accuſationem Sanchez loc. cit. contra Molin. de iuſt. trac. 2. diſp. 514. in fi. Et, ſi aliquid ſibi furto ſublatum ſit, poteſt accipere non ſolum quod ſibi datur, ne accuſet, ſed etiam damnum quod paſſus eſt Salon. q. 68. art. 1. contr. 2 in fi. Rebell. tamen lib. 2 q. 14. num. 64. ita diſtinguit Si pretium datur vt teſtis taceat, nec manifeſtet etiam in iudicio interrogatus reſtituendum danti, & manifeſtandum; niſi datum ſit liberaliter, & tamquam motiuum ad alliciendum, tunc enim retineri poteſt, & manifeſtandum delictum, ſi iuridicè interrogetur, & in hoc ſecundo dicto concordant Sot. vbi ſupra Molin. diſp. 755. num. 3.

At circa primum docet Molin. teneri ad restitutionem, quando nullum sibi imminet damnum; taciturnitas verò illa causa est, ne fur restituat, etiam si non adducatur in testem; quia ex lege charitatis sub peccato mortali tenetur curare, vt fur damnum restituat. Sed contra, quia lex charitatis non obligat ad restitutionem Tolet. lib. 5. c. 19. num. 3. Salon. verò vbi supra docet in causa propria partem læsam posse aliquid accipere ne accuset, quia ius habet ad accusandum ortum ex accepta iniuria; alios verò, qui tenentur siue ex officio, siue ex iustitia legali accusare, nihil posse accipere neq; vt accusent, neq; vt non accusent, sed teneri ex iustitia restituere.

29 Qui ex officio tenetur accusare, & non accusat, tenetur restituere damnum passis Nau. c. 17. num. 21. Less. lib. 2. c. 13. num. 69. & alij supra cit. & com. Non tamen tenetur ad pœnam, ad quam reus fuisset à Iudice mulctatus: hæc enim non debetur ante condemnationem Nau. cit. Nisi se se obligasset ad accusandum vel pacto, vel iuramento; tunc enim peccat mortalit. non accusando, & tenetur fisco, vel illi cui pœna debetur vsq; ad complementum pœnæ in ciuilibus Ang. & Silu: ver pœna fi. Azor. vbi supra q. 5. & lib. 13. c. 20. dub. 4.

30 Qui pretium accipit ne accuset non tenetur ad damnum datum Sot. de iust. lib. 4. q. 7. art. 3. quod intelligunt Salon. q. 62. ar 7. contr. 2. concl. 1. P. Nau. vbi supra Less. num. 68. post. damnum datum ante enim si accipiat, tenetur, & cooperatur, ipso enim loquente, & obstante furtum illud non sequeretur. Intellige autem de illo qui non tenetur ex officio accusare.

31 Inducens ad tacendum illum, qui clamare volebat ad impediendum damnum tenetur restituere Io. med. de rest. q 9. in fi. Nau. c. 17. num. 140. Azor. p. 3. lib. 4. c. 16. q. 3. & concedit Sayr. cla. reg. lib 10. trac. 2. c. 13. in fi. Si is, qui disuasit, vel disuasus est, tenebatur ex officio impedire, alias ad nihil teneri, nisi inducens vsus fit fraude, & mendacijs Molin disp. 735. num. 4. V. P. Nau. lib. 3. c. 4. à num. 136.

32 Non obstans est in duplici differentia. Aut enim est persona priuata cui ex officio non competit obstare: aut est persona publica, ad quam id spectat ratione officij, vt sunt Imperator, Rex, Princeps Consiliarij, Aduocati, Procuratores, Ministri iustitiæ, Custodes montium, itinerum, &c. cæteriq; Officiales, & Medici.

33 Qui ex officio tenentur, si non obstent debent damnum restituere S. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 7. vbi Arag. & Salon Silu. rest. 3. q. 6. vers. 8. Nau. c. 17. à num. 21. Pan. in c. Tua de homic. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 3. & com. Non tamen ad id semper tenetur cum periculo vitæ, aut vulnerum, sed tantum vbi agitur de bono publico totius Reipublicæ, vt in publicis latrocinijs, hæresibus, & huiusmodi Sot. art. 3. cit. in fi. Salon. vbi supra contr. 2. in fi. Less. lib. 2. c. 13. num. 30. Nau. loco cit.

34 Iudex per iniquitatem non ferens sententiam, nec reum condemnans ad soluendum pœnas à lege impositas, & quas soluere debet, tenetur ad restitutionem S. Tho. vbi supra art. 4. Silu. Iudex 1. q. 11. vers. 5. Sot. lib. 5. q. 4. ar. 4. Arag. vbi supra. Et pronuntiata sententia, si Iudex pœnam non applicet, tenetur fisco, vel parti Sayr. c. 13. num. 13. Arag. vbi supra.

35 Confessarius non iubens restituere ex ignorantia crassa, aut affectata, tenetur ad restitutionem, si ideo pœnitens non restituit Nau. c. 17. num. 22. Ang. rest. vlt. parag. 5. Silu rest. 1 q. 16 vers. Et idem de Rectore B. Med. in sum. lib. 2. c. 14. parag. 33. vers. 6. P. Nau lib. 3. c. 4. num. 124. Ignorantiam affectatam hic intelligit Roder. in sum. p. 1. c. 49. num. 11: cum dedita opera non aduertit, nec curat iniungere pœnitenti restitutionem, qui alioqui paratus est restituere, si sibi iniungeretur: ideo verò non restituit, quia sibi non præcipitur Alij tamen, vt Greg. Val. to. 3. disp. 5. q. 6. p. 3. Less. vbi supra dub. 10. Azor. p. 3. lib. 4. c. 16. q. 7. Suar. to. 4. disp. 22. sect. 6. ad fi. Sanchez in sum. lib. 1. c. 6. num. 1. in fi. censent non teneri Confessarium ad restitutionem

tionem, cum nulla lege institiæ sit obligatus ad consulendum bono pœnitentis, aut Creditoris: Nisi Confessarius interrogatus respondeat, aut significet pœnitenti eum non esse obligatum cum re vera esset; tunc enim tenetur ad restitutionem ex malo cõsilio. Azor. cit. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 7. in resp. ad 3. Less. vero loco cit. priorem sententiam concedit in habente curam animarum, cum ad id teneatur ex officio. Secundam verò in Confessore ordinario. Sed hanc distinctionem meritò reijcit Suar. vbi supra disp. 33. sect. 6. docens etiam in priori casu non teneri Confessarium ad simpliciter restituendum, sed ad monendum pœnitentem, & tollendam deceptionem, modò id faciat opportuno tempore.

36 Non manifestans. dicitur, qui cum ex officio tenetur, omittit manifestare malefactorem, sine ante factum, cum damnum erat impediendum, siue post factum quando resarciendum, vt Custos, Testis, & huiusmodi. Sot. Silu. Med. Nau. & Azor. vbi supra.

37 Tenetur testis legitmè interrogatus de furto respondere, & verum fateri, alioqui tenetur ad restitutionem damni, cuius tacendo fuit causa; nisi tacuisset timore periculi sui, aut rerum suarum. S. Ant. p 2. tit. 1. c. 19. parag. 7. Silu. rest. 3. q. 6. Azor. vbi supra q. 8. Sot. lib. 4. q. 7. art. 3. & lib. 5. q. 6. ar. 1. Nau. c. 17 num. 134. & c. 25. num. 40. Salon. 2. 2. q. 70. art. 1. cont. 3. concl. 6. & ibi Arag. circa primam conclusionem. Tenetur etiam cum dolo se abscondit postquam est vocatus, ne testificetur Salon concl. 1 Arag. vbi supra Rebell. lib. 2. q. 14. sect. 8. Sayr. clar. reg. lib. 12. c. 20. num. 24. & seq. Azor. vbi supra q. 8. in fi. Reginald. lib. 24. num. 147. & seqq. Item vbi alij desint, qui testificentur. ibidem non tamen tenetur ad pœnam, ad quam reus fuisset condemnatus; est enim interesse remotum, & extra rem. Nau. c. 25. num. 34. & 51. Silu. rest. 3. q. 5. vers. 7. vt de reo, etiam affirmant Nau. c. 18 num. 49. Arag. q. 62. art. 3 Nisi testes vocentur ex parte accusatoris, aut alterius, cuis per leges applicata ast pæna, & vocetur super causa de pœna legis, in qua reus incidit dætegenda, & delicto, ob quod est debita pœna, contra iustitiam Azor. q 9. cit.

Custodes tacentes ad quid teneantur, Vide ver. Custos.

Quid restituendum Cap. 2.

Restituendum est primò omne alienum iniustè acceptum, vel retentum, vel iustè debitum. Secundo si extat restituenda res aliena in specie; nisi creditor sit alia re contentus. Tertio si res aliena est fructifera, reddenda cum fructibus, habita ratione bonæ, vel malæ fidei. Quarto restituenda etiam omnia damna, quæ passus est rei dominus.

2 Fur tenetur ad impensas, quas dominus rei furatæ fecit in ea perquirenda, si tamen sint rationabiles; fuit enim earum causa Nau. c. 17. num. 140. Sayr. cla. reg. lib. 10. tract. 3. c. 1. num. 2. Azor. p. 3. lib. 4 c. 20.

3 Adulter non tenetur restituere ratione filij, nisi ei moraliter certum sit esse suum. Non videtur autem certum quandiù habet probabilem rationem dubitandi de contrario Nau. c. 15. num. 49. Arag. 2. 2. q 72 ar. 6. & ibi Salon. in fi. Sot. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 2. in fi. Less. lib. 2. c. 10. dub 6. Ang. ver Adulterium parag. 5. Silu. eo q. 5. & com. addita Sot. quod si adulter credit esse suum aut etiam constet, non tenetur ex iustitia de damno, sed ex sola honestate, si adultura libere consensit in peccatum. Sed contra ipsum est com. vt præter Doct. cit. asserunt S. Ant p. 2. tit. 2. c. 7. parag. Caiet. in sum ver. adulterium Azor. vbi supra lib. 5. c. 6. Tenetur item quando consuluit alteri, vt illum spurium supponeret uiro suo com.

4 Adultera dubitans an filius sit adulteri, an uiri sui, ad nihil tenetur Salon. ubi supra.

5 Adultera debet reuelare filio suo, si putet illum crediturum, & seruaturum ueros hæredes indemnes, neq; ex reuelatione secuturum maius aliquod damnum, ut uitæ

aut

aut famæ Arag. vbi supra in resp. ad vlt: Less. dub. 7. Salon. controu. 7. Silu. ver. Adulterium q. 2. Pan. in c. Per tuas, de probat. & com: filius tamen non tenetur credere Matri sine causa sufficienti Io. Med. de rest. causa 4. q. 3. Nau c. 27. num. 201.& de fil.præsbit·cons. 1. Azor. p. 3. lib. 5. c. 6. q. 4. & com. vt testatur Suar. de censur. disp. 10. sect. 4. etiam si ipsa iuret Sot. vbi supra Est autem iusta causa credendi si mater ipsum benigne tractet, sitq; moribus reformata, timoratæ conscientiæ, & propriæ famæ amica, nec mentiri solita, maximè si in articulo mortis sit, aut cum talibus coniecturis, vt si illa probet tempore conceptionis maritum fuisse absentem, & huiusmodi Med. vbi supra Tolet. lib. 5. c. 11. Con. in reg. Peccatum p. 1. num. 6. Arag. ar. 6. cit. Less. vbi supra B. Med. lib. 1. sum. c. 14. parag. c. 8. Roder. in sum. p. 1. c. 205. num. 8. & com. Quòd si credat, tenetur renuntiare hæreditati Doct. cit. & Silu. vbi supra q. 2. Non tenetur autem mater reuelare si dubia sit, an filius sit crediturus; sed debet esse maximè certa, & tanta certitudine, quæ ferè faciat euidentiam Salon. vbi supra concl. 1. V. infra Quæ excusent à restitutione num. 2. Consulendum tamen est adulteræ, vt non reuelet etiam in mortis periculo propter varia pericula Azor. p. 3. lib. 5. c. 6. q. 2. vers. & est aduertendum.

6 Adulter, & adultera tenentur in solidum ad damni compensationem, vnoq; eorum totum restituente, alter tenetur ei pro rata, vt supra de concurrentibus ad idem furtum Arag. vbi supra Sayr. cla. reg. lib. 8. c. 3. num. 21. Salon. ar. 6. cit. in fi. Ang. ver. Adulterium parag. 4. & alij supra cit. Quòd si adultera vim passa fuit, tenebitur solus adulter, quia hic solus damnificauit.

7 Ad expensas educationis tenetur adulter, vbi adultera non possit S. Ant. p. 2. tit. 2. c. 7. in fi. adde, vel nolit Silu. ver. adulterium q. 5. Sayr. vbi supra.

8 Extorta per metum etiam non cadentem in constantem: Item accepta à non audente negare ex reuerentia, vt si patronus à libero, maritus ab vxore, quæ consentit alienationi ex reuerentia: Item in Clerico renuntiante beneficio ex reuerentia Episcopi, sunt restituenda Silu. ver. Metus q. 12 & rest. 2. vers. 7. Ang. ver. Metus parag. 10. Nau. c. 17. num. 16. & c. 22. num. 51. vers. 7. & de elect. consil. 5. num. 3. Couar. in reg. Peccatum. p. 2. parag. 3. num. 7. Azor. p. 3. lib. 4. c. 23. q. 1. Intellige si metus sit iniustus, & ad id illatus, hic enim tollit liberum, & voluntarium Silu. q. 12. cit. Less. lib. 2. c 17. num. 43. Sanchez de matr. lib. 4. disp. 9. num. 7.

9 Homicida, & mutilans tenetur etiam de iniuria. satisfacit autem signis doloris, & petitione veniæ Sot. de iust. lib. 4. q. 6. ar. 3. ad 3. Less. lib. 2. c. 9. num. 145. Hæredes tenentur tantum de damno, de deformitate, cicatrice, & c. Sot. cit. Immo etiam de iniuria, est enim, & ipsa contra iustitiam Azor. p. 3. lib. 5. c. 3. q. 3. V. Salon. q. 62. ar. 2. contr. 12. P. Nau. lib. 4. c. 2. à num. 65.

10 Acceptum in extrema necessitate numquam restituendum secundum communem opinionem Sot. vbi supra q. 7. ar. 1. Host. in sum. rubr. de furt. Glo in c. Si quis propter de furt, & ibi Pan. Silu. ver. furtum q. 5. Ang. eo. parag. 37. Turrecr. in c. Nolite 14. q. 5. Roder. in sum. lib. 1. c. 151. concl. Arag. 2. 2. q. 62. de dominio dub. 2. ad vlt. & q. 66. art. 7. P. Nau. lib. 4. c. 4. à num. 24, qui tamen ita distinguit, quod qui alienum accepit, siue ante necessitatem siue post, vt sibi subueniret aut habuit per depositum, aut alium contractum non transferentem dominium, & tunc non tenetur restituere, cum alienum sibi debitum iustè, ac licitè consumpserit. Aut habuit ratione mutui, aut alterius contractus transferentis dominium, & tunc tenetur restituere, consumpsit enim quod suum est, maneate personali obligatione, quæ per huiusmodi necessitatem consopitur, non extinguitur. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag 2 num. 4. Nau. in man. c. 17. num 61. & in Apol q. 21. mon. 4. Tolet. lib. 5. c. 24. & alij docent absolutè huiusmodi acceptum esse restituendum,

cum ad pinguiorem fortunā ventum fuerit, siue ex furto, siue ex contractu habitum fuerit. Verior tamen prima opinio, cum aliquot limitationibus. Prima est cum virtute contractùs alienum habuit, vt docuit P. Nau. Secunda cum res consumpta est,& ille est simpliciter indigēs idest si neque hic, neq; alibi,neq; in proxima spe bona habet; neq; per se neq; per amicum se iuuare potest, mutuò petendo, & huiusmodi. Tertia si res nondum sit consumpta; si quid enim superst, est restituendum Sot. & Roder. vbi supra Less. lib. 2. 2. c. ab num. 3. P. Nau. vbi supra qui tamen secundam limitationem non admitit. Tunc autem dicitur quis peruenisse ad pinguiorē fortunam, quando peruenit ad eum statutun in quo potest de bonis se honestè sustentare. Nec tenetur soluere, nisi deducto, ne egeat, habitu respectu, personæ, &c. Nau. de verb. sign. cons. 2. Ias. in l. Inter eos,& l. Miles ff. de re iud. V. supra ver. furtum num. 6.

11 Qui cum periculo mortis saluauit merces alicuis perituras, non tenetur restituere; nisi dominus speraret se alio medio recuperaturum, aut alios inueniret, qui mercede illud periculum subirent; tunc enim tenetur restituere, soluta illi sui laboris mercede Nau. c. 17. à. num. 98. Roder lib. 2. c. 41. conc. 6. Si verò dominus habebat pro derelictis, possunt retineri: Si non, sed fuerunt proiecta, vt periculum euaderet, cum dominus non amiserit dominium, sunt restituenda. Inst. de rer. diuis. parag. vlt. l. Pomponius ff. de acq. rer. domin. S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 15. parag. 2. Silu. ver. Naufragium q. 4. Ang. eo parag. 3. Pan. & Felin. ic c. Cum dilectum de accus. Less. lib. 2. c. 5. dub. 18. salon. 2. 2. q. 66. ar 5. contr. 1. in fi. deductis tamen secundum eosdem expensis, solutaque mercede, pro labore, & periculo. Quod si nullo modo appareat dominus, censet Less posse eas sibi retinere tamquam tanto periculo emptas. Secundum Nau. loco cit. potest sibi retinere tribus concurrentibus. Primo si illud fuisset omnino deperditum, si ipse non saluasset. Secundo si dominus amisit spem recuperandi. adde ex Les. vbi supra. cum dominus sciens, ubi sit quærenda, non curat, vel ob rei paruitatem, vel ob magnas impensas. Tertio si saluans maximo vitæ periculo ea de causa se obiecit. V. Molin. disp. 118. P. Nau. lib. 4. c. 1. dub. 8. Duard. in Bull. Coenæ can. 4. q. 15. De non restituente bona naufragorum, quomodo incidant in excomunicationem. Ver. Excom Bullæ can 4.

12 Non teneris restituere acceptum, quod si petijsses, dominus dedisset Nau. c. 17. num. 138. & regul. com. 2. 12. dub. 8. Cai. in sum. ver. furtum; nisi acceperis ad eum vsum ad quem ille nullo modo concederet, vt ad ludos, scortationes, &c. Less. cit. V. Sanchez lib. 4. sum. c. 1. num. 7.

13 Qui bona fide habet rem alienam, non tenetur restituere, si interim pereat etiam culpabiliter, si non est factus locupletior P. Nau. lib. 3. c. 4. num. 183. & lib. 3. c. 1. num. 10. Silu. rest. 3. q. 7. vers. 3. & vers. fructus q. 1. Pan. in c. Grauis de rest. spol. c. 16. num. 6. Tolet. lib. 5. c. 17. Quod P. nau. num. 20. cit. verum esse dicit quando res aliena perijt cum esset aliena, vt si esset res non habens functionem, vel si habet, non est mixta, habet enim tunc realem actionem: secus vbi est mixta, quia tunc non res, sed personas est obligata, & hoc casu tenetur, vt etiam docet Azor. p. lib. 4. c. 3. q. 4. Nec etiam tenetur restituere incrementum pretij, quo rem ipsam vendidit, si id proueniat ex industria, cura, &. diligentia ipsius, non autem ex re ipsa Idem q. 2.

14 Violans promissionem tenetur de damno inde secuto P. in c. Accedens de præben. Si violatio promissionis fit tantum per omissionem, debet solum interesse intrinsecum, vt si frumentum non est datum in termino debetur illud, quod plus valuit. Si verò fit per omissionē, & cōmissionē, venit etiā extrinsecū, vt quia promisit dare frumentū in tali termino, & creditor aliter sibi prouidisset, nisi fuisset deceptus Silu. rest. 3 q. 8.

15 Non

15 Non tenetur meretrix reſtituere extortum mendacijs, quibus tales vti ſolent. Sot. lib. 5. q. 7. ar. 1. Azor. vbi ſupra c. 21. q. 2. verſ. tertio quæres. Sanchez de matr. lib. 4. diſp. 11.

16 Tenetur quis de damno dato ab eo, cuius opera vtitur in aliquo officio. Item ſi fuit in culpa non corrigendo, cum ad id ex officio teneatur Felin. in c. Petrus de homic. à num. 2. Niſi ille eſſet perſona valde integra, aut datus eſſet ab alio Superiore, & ipſè illum non elegit Ang. ver. dominus parag. 4. Silu. eo. q. 6. & reſt. 3. q. 6. vers. Intellige in ciuilibus.

17 Mercedem acceptam ob fornicationem non tenetur quis reſtituere, nec accipens peccat. Si tamen meretrix plus debito extorſerit, vt quia ſe finxit non niſi aliquoties, aut à Magnate cognitam, tunc tenetur reſtituere exceſſum vel quia non non fuit voluntaria donatio, aut ſaltem fuit exceſſiua, conſideratis facultatibus, & familia, quam tenetur alere, & qualitate meretricis Salon. 2. 2. q. 62. ar. 3. contr. 4. concl. 1. 2. & 3. & q. 78. ar. 3. contr. 1. num. 7. Silu. reſt. 2. parag. 2. Sot. de iuſt. lib. 4. q. 7. ar. 1. Nau. c. 17. à num. 32. P. Nau. lib. 4. c. 2. num. 214. Azor. vbi ſupra & com. contra Io. med. de reſt. q. 19. & ſeq. Sanchez vbi ſupra. Et publicæ meretrici datur actio contra fornicarium ad pretium non ſolum promiſſum, ſed etiam ad conſuetum, vbi nulllum fuit pretium conſtitutum Molin. de iuſt. trac. 2. diſp. 94. concl. 3.

18 Aſſiſtens delicto cauſa pacificandi, ſi hoc aduerſarijs non intimauit, tenetur ad damna: ideo enim non ſunt auſi reſiſtere propter eius præſentiam, quia ignorabant eius intentionem Anchar. in c. Sicut dignum de homic. num. 21. & ibi Fel. Mol. diſp. 736. num. 4. Silu. reg. 3. q. 6. vers. 2. Excuſatur autem, ſi non potuit aduerſarijs intimare Salon. vbi ſupra ar. 7. contr. 1. ad vlt.

19 Acceptum ob cauſam debet reſtitui, ſi cauſa ſecuta non fuit, modò ſit tota cauſa, ob quam datum eſt. vt v. g. licet beneficium detur, vt Clericus in ſua Eccleſia reſideat; hæc reſidentia non eſt tota cauſa collationis beneficij, quia ſunt aliæ cauſæ, vt ſcilicet habeat Clericus vnde viuat, ne mendicet, vt horas canonicas recitet. Azor. p. 2. lib. 7. c. 6. in fi.

QVANTVM. RESTITVENDVM. *Cap. 3.*

1 TANTVM reſtituendum eſt, quantum ſatis eſt ad æqualitatem, vel debiti, vel damni illati S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 3. & com.

2 Re furtiua deteriorata tenetur fur ad maiorem æſtimationem à die furti l. In re furtiua ff. de condict. furt. & ibi Glo. ver. plurimi Silu. ver furtum q. 16. Ang. eo. parag. 44 S. Tho vbi ſupra art. 6. Nau. c. 17. num. 26. Couar in reg. Peccatum p. 2. parag. 6. num 1. P. Nau lib. 4. c. 1. dub 4. Leſſ. lib. 1. c. 12 dub. 15. & ſeq. Medin. de reſt. q 6 rectè limitantes primo. Niſi res eodem modo fuiſſet apud dominum peritura, aut deterior futura. Secundo ſi dominus eo tempore quo res melior erat, illa vſurus non erat, ſiue conſumendo, ſiue vendendo. Niſi fortè dominus ob carentiam rei ſuæ coactus fuerit aliam emere ſummo illo pretio, quia tunc tenetur ad illud damnum Tertio ſi fur obtulit rem ſuam domino opportuno loco, & tempore, & ille non acceptauit vt ſupra ver. furtum num. 14. Quarto Quando incertum eſt, quo pretio, aut in quo ſtatu dominus erat venditurus, tunc enim in foro conſcientiæ non debet reſtitui ſecundum optimum ſtatum. Si ea res non fuit meliorata, & perijt, tenetur ad æſtimationem. Si vero fuit meliorata, debetur cum melioramentis, deductis expenſis quas dominus in ea melioranda facere debuerat, etiam ſi res ſic meliorata peruenerit ad manus domini. Leſſ. Conar. P. Nau. & Med. vbi ſupra, quidquid Silu. q. 16. cit. in contrarium dicat. Quòd ſi rem illam vendidit fur tempore quo pluris valuit, vel eam conſumendo factus eſt locupletior, tenetur ad reſtitutionem quatenus factus eſt locupletior, etiam ſi fuiſſet apud dominum peritura. Leſſ. dub. 15. cit. in fi.

3 Possessor malæ fidei debet restituere fructus perceptos industria sua, licèt dominus rei non fuerat percepturus Azor. p. 3 lib. 4. c. 4. Less. vbi supra c. 17. Ang. ver. rest. 1. vers: Possessor malæ fidei Silu. rest. 3. q. 9. P. Nau. lib. 4. c. 9. num. 44. docet non deberi fructus merè industriales, & quos dominus non percipisset, idque de æquitate verius esse docet Pan. in c. Grauis de rest. spol. num. 13. Si tamen non extent Couar vbi supra num. 4. Cum autem tenetur restituere fructus, potest ex eis deducere quantum valet eius industria, & repetere expensas vtiles, & necessarias Azor vbi supra c. 5. q 4. P. Nau. num. 39. & alii cit. Et si rei dominus singulari industria sua plures fructus erat percæpturus, tenetur malæ fidei possessor ad totius damni compensationem. Cou. vbi supra Azor. c. 4. q. 4. Secus si nec dominus eos percipisset, vt quia agrum non coluisset Cou. Ang. & Silu vbi supra V. Sanchez fusè tranctantem in sum. lib. 2. c. 23. q. 3.

4 Quantum sit restituendum v. g. pro vulnere, cicatrice, iniuria, arbitrabitur bonus vir. Sot. de iust. lib. 4. q. 6. art. 3. Nau. c. 17. num. 27.

5 Potest ex causa pro re valor restitui, vt quando pro restitutione eiusdem rei manifestaretur occultus peccator Nau. vbi supra num. 26. P. Nau. lib. 4. c. 1. dub. 2

6 Qui nocet alteri in re, ad quam erat solum in potentia, si casu id fecit satisfacere tenetur non integrum, sed arbitrio boni viri pensatis periculis, &c. S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 4. & ibi Arag. Sot. vbi supra ar. 5. Si verò ex intentione, multo actior facienda est æstimatio Sot. ibid. Si omnino inuoluntariè nocuit, & sine vlla culpa, nihil tenetur restituere: si verò cum culpa, & voluntariè, si non directè, & per se, sed reductiuè, vt quia non adhibuit debitam diligentiam, dans operam rei illicitæ, tenetur restituere non quantum illa res valeret, si ad maturitatem, & perfectionem perueniret. Si autem damnum datum, sit formaliter, & per se, tenetur tantum restituere, quantum res illa, in qua nocuit, valuisset perueniens ad perfectionem, deductis expensis in illa interim faciendis Salon. ar. 4. cit. In hoc tamen postremo aliter docet Sayr. cla. reg. lib. 10. tract. 4. c. 1. num. 6. Si damnum inquit, cum culpa datum est in seminibus, & plantis, si sint in proxima dispositione restituendum, ac si essent matura, deductis expensis, secus si adhuc longè distabant Less. verò lib 2. c. 12. dub 19. absolutè negans prædictas distinctiones docet huiusmodi inferenté damnum siue ex malitia, siue ex negligentia teneri ad restitutionem, secundum æstimationem temporis præsētis. Sed verior, & æquior videtur prior sententia V. V. Ban. ar. 4. cit.

7 Possessor bonæ fidei, etiam si titulum non habeat, facit suos fructus industriales, vt multi citatis docet Sanchez in sum. lib. 2. c. 23. num. 69. at naturales suolum quanduo titulum habet l. Bonæ fidei ff. de acqu. rer. dam. Pan. in c. Grauis de rest. spol. num. 4. Anchar ibi nom. 5. si tamen titulus est validus, nec à iure reprobatus Sanchez num. 69. & 72 docet etiam fructus extātes facere suos, limitans num. 72. & seqq. nisi. à vero domino petantur, quo casu tenetur restituere naturales extantes, & consumptos, quatenus factus est locupletior. De industrialibus, vero alij negant esse restituendos, sed pleno iure effici possessoris. alij verò affirmant teneri quatenus factus est locupletior ex consumptis, & ad extantes, licèt ad tertium possessorem transierint], deductis tamē expensis in ijs fructibus colligendis, & valore industriæ & laboris impensi de quo Silu. ver. fructus q. 1. Ang. eo parag. 2. Molin de iust. to. 3. disp. 719. num. 4. Si tamen triennio legitimè vsu ceperit, ad nihil tenetur, licèt titulo careat; sufficit enim generalis pro suo, Sanchez pluribus relatis num 83. q. 2. & num. 94. Quod verò dicitur, Quatenus factus est locupletior intelligit num. 147. vt si res non extet deducendæ sint expensæ qualescenque illæ sint. Si verò res extet apud ipsum possessorem bonæ fidei, deducendæ sint expen-

se qualescunque, quæ seruato illæso pristino statu deduci possunt, quæ si auferri nequeant, tenetur dominus eas soluere, aut rem illam possessori vendere. V. Munsinger. Instit. de rer. diuis parag. Ex diuerso, & parag. si quis à non domino. Less. lib. 2. c. 12. dub. 17. Couar. 1. var. res. c. 3. Azor. p. lib. 4. c. 2.

C V I
RESTITVENDVM. *Cap.* 4.

1 RES aliena siuè male accepta, siuè malè retenta, siuè bona fide accepta, & retenta, restituenda est vero domino S. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 5. & com. Per dominum autem intellige eum, qui habet rei dominium, & proprietatem, vel quasi dominium, vel Vsumfructum, vel vsum, vel possessionem, & qui est Dispensator, Custos, Depositarius, Commendatarius, Curator, Tutor, & omnis, qui iusto titulo est possessor alienæ rei, vt Sartor vestis conficiendæ Nau. c. 17. num. 28.

2 Acceptum à fure sufficit ei restituere, cui ipse mandauit Nau. c. 17. num. 29. Intellige si probabiliter credit, quod is cui mandatur restitui, illam domino reddet Cou. in reg. Peccatum p. 1. initio num. 3. P. Nau. lib. 4. c. 2. dub. 3. Sayr. clar. reg. lib. 10. trac. c. 1. num. 3. Sic misti à fure potes eidem restituere, vt pretium datum recuperes, illum tamen inducendo, vt domino restituat. Silu. rest. q. 7. vers. 4. Ang. rest. 1. vers. Emens num. 1. Nau. c. 17. num. 84. & aliorum, quia id non est alienare sed contractum pristinum resoluere, quod licet ad vitandum damnum pretij, si alia ratione cauere non potest, V. supra ver. emptio num. 47. Id concedunt alij si bona fide emisti; si enim mala fide volunt domino restituendum etiam amisso pretio, sic Azor. c. 3. lib. 5. c. 13. q. 3. Nau. sibi contrarius vbi supra num. 9. Salon. 2. 2. q. 62. ar. 6. vers. De emptore malæ fidei contr. 3. concl. 2. Et si furi reddas, illo non restituente, teneri te nihilominus domino restituere, docet Sayr. vbi supra, Vtramque opinionē probabilem putat Reginald. to. 1. lib. 10. c. 5. q. 1. Ego tamen probabiliorem censeo primam; nullo enim titulo teneor cum meo damno vtiliter agere negotium domini. Satis enim fecisse puto reponendo rem in eo statu, in quo erat antequam ad manus meas peruenerit. Si emisti à fure, vt vero domino restituas, potes deducere pretium pro illa solutum, si tamen iustum sit, & dominus non esset sine expensis recuperaturus. Sic multi quos refert, & sequitur Diana p. 4 trac. 3. resol. 33. V. omnino. Azor. toto c. 3. cit. Rebell. p. 1. lib. 2. q. 8.

3 Quod restitui non potest Domino sine magno periculo, & scandalo, dandum pauperibus, alijs vè pijs operibus Nau. num. 29. cit. vers. 4. vel certè reseruandum hæredibus. S. Ant. p. 2. tit. 2. c. 8.

4 Turpiter accepta à turpiter dante, opere non secuto restituenda sunt danti, aliter enim non est libera donatio; cum causa non extet. Opere verò secuto, nemini restituenda, nisi de consilio pauperibus Nau. c. 17. num. 30. P. Nau. lib. 4. c. 2. num 144. & seq. Io. Med. de rest. q. 20. Nisi recipiens sit inhabilis; vt in pecunia simoniace data; hæc enim ante sententiam danti restituenda Petr. Nau. loco cit. de quo infra ver. Simonia. Amplia etiam si id acceptum sit pro peccato contra iustitiam v. g. pro homicidio Nau. c. 17. num. 30. Ban. 2. 2. q. 62. ar. 5. dub. 3. Tol. lib. 5. c. 21. Ang. rest. 1. vers. Turpe lucrum Silu. rest. 2. parag. 1. & rest. 4. q. 1. Molin. de iust. trac. 2. disp. 94. Azor. p. 3. lib. 4. c. 21. q. 4. P. Nau. lib. 4. c. 2. num. 130. Less. lib. 2. c. 14. dub. 8. & leges cōtrarium disponētes, vt l. Multa C. de modo mulct. & l. Generaliter, ff. de verb. oblig. & l. In hæredem ff. de calumn. intelligi debent vel ante rem turpē patratā, vt docet Reginal. lib. 10. c. 13. sect. 4. præcipuè num. 186. Azor. vbi supra vel vt procedant tantū

in foro

in foro exteriori in quo negatur actio, & repetitio, vt præter Doct. cit. asserit Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 2. num. 7. licet Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 13. num. 12. Sot. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 1. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 5. & ibi Salon. contr. 3. in fi. Io. med. de rest. q. 10. Roder. in sum. lib. 2. c. 40. concl. 1. dicant teneri ad restitutionem nulla expectata sententia. Nec enim aliter probant, quem auctoritate legum cit. Immo deberi pretium opere secuto, & homicidam v. g. suum id efficere docet Mol. vbi supra disp. 38. & etiam petere tamq; sibi debitum ex iustitia, Idem disp. 94. concl. 2. Azor. vbi supra quæst. 4.

5 Dans beneficium, aut officium indigno, tenetur Reipublicæ, aut Ecclesiæ læsæ, non autem digno, aut digniori Nau. c. 17. nnm. 72. Fel in c. Si quando de rescrip. num. 12. Sot. lib. 4. q. 6. art. 3. in fi. Less. lib. 2. c. 12. num. 129. Secundum alios tenetur restituere digniori non solum officicium, aut beneficium, sed etiam fructus, quos precepisset ex eo tempore, quo exclusus est, sic Salon. 2. 2. q. 63. ar. 2. contr. 3. p. 2. Cai. 2. 2. q. 62. art. dub. 3. P. Nau. lib. 2. c. 2. à num. 134. V. Reginald. lib. 23. c. 3. Sect. 3. vbi docet Reipublicæ nihil esse restituendum, quando ipsa officium indigno scienter dedit: nisi is per vim obtinuerit, aut malitiosè in aliquo læderet, quod ipsa non potuit probabiliter præuidere.

6 Nuncius, cui aliquid datur donandum alteri, si vel sibi vsurpet, vel iniustè differat manifestare donatario, vt acceptet, interim donans moriatur, tenetur ad duplicem restitutionem, alteram hæredibus donantis, cum mandatum morte donantis cessauerit, re integra; alteram ipsi donatario, cum iniuste fuerit causa, ne ille huiusmodi donum consequeretur Sanchez de matr. lib. 1. disp. 6. num. 8. Molin. disp. 263. num. 7. Less lib. 2. c. 18. dub. 9. in fi. Limitant Sanchez, & Couar. 1. var. resol. c. 14. num. 16. nisi mandatum sit ad pias causas, quod fauore piæ causæ non expiret mandatum morte mandantis.

7 Quod prodigo debetur seruari potest pro ipsius prodigi necessitate, aut pro filijs, & hæredibus eius Armill. ver. restitutio parag. 18. Differri etiam potest restitutio ad euitandum eius probabile damnum, vbi id commodè fieri potest. Immo Nau. c. 17. num. 63. Less. lib. 2. c. 16. dub. 4. Sot. lib. 4. q. 7. art. 1. docent eo casu omnino differendam esse restitutionem ex præcepto charitatis, quo tenemur impedire malum spirituale proximi. Regulariter autem restituenda quando petitur: petit enim quod suum est Azor. p. 3. lib. 4. c. 39. causa 3. P. Nau. lib. 4. c. 2. num. 34. Salon. 2. 2. q. 62. ar. 5. contr. 1.

8 Si dominus vult re sua abuti cum alterius iniuria, non debes restituere, alioqui teneris ad omnia damna inde secuta. Salon. vbi supra contr. 2. Arag. ibidem Sot. vbi supra ad prima, & videtur Cai. in sum: ver. restitutio c. 1. V. Petr. Nau. vbi supra.

9 Qui post diligentem inquisitionem, non reperto domino, rem pauperibus distribuit, non tenebitur amplius, etiam si eius dominus, vel eius hæres postea appareant. Ang. rest. 2. parag. 12: Silu: rest. 3 q. 7. & rest. 4. q. 4. & rest. 8. q. 4. Sot. vbi supra, & lib. 5. q. 3. ar. 3. Ban. 2. 2. q. 6. ar. 5. dub. 9. concl. 5. & ibi Arag dub. vlt. Tolet. lib. 5. c. 23. Sot. tamen ar. 1. cit. docet restitutionem pauperibus faciendam auctoritate publica, vbi res huiusmodi sint alicuius ponderis.

10 Accepta per simulationem, vt cum quis v. g. fingit se bonum, pauperem, &c. debent restitui non danti, sed pauperibus. Si tamen sic acceptum sit beneficium Ecclesiasticum, aut officium, non sunt in conscientia restituenda. Pan. in c. Quia plerique, de immun. Ecc. num. 36. Silu. ver. Simulatio q. 5. & rest. 3. q. 10. Ang. rest. 1. vers. Turpe lucrum & com. vt testatur Nau. c. 17. num. 107. Quam tamen opinionem idem Nau. loco cit. Io. med. de rest. q. 24. Azor. p. 3. lib. 4. c. 21: q: 8. Sic limitant Vt quando illa simulatio est causa finalis ad eleemosynam acquirendam, tunc teneatur restituere, cum

sit inuo-

ſit inuolunraria donatio. Si verò ſimulatio eſt cauſa impulſiua, qua donans mouetur ad dandum ſaltem promptius, & facilius, tunc non tenetur reſtituere. Porrò cauſa finalis in hac materia illa eſt, ex qua ſequitur aliud, & quæ ſi adeſſet non ſequeretur aliud. Cauſa verò impulſiua ea dicitur, quæ tantum mouet ad agendum, vel dandum promptius, facilius, citius. Azor. loco. cit. Quod autem ait Sot. lib. q. 9. ad. 3. ad 4. teneri reſtituere, vbi ex ſimulatione acquiſiuit quis magnas eleemoſynas, verum habet, quando dans non tantum daret, ſi noſſet petentem non eſſe pauperem. Regulam generalem aſſignat Azor. Si aliud eſt cauſa cur aliquid detur, & non ſubſiſtit, eſt obligatio reſtituendi: Si verò non mouet ad ſimpliciter dandum, ſed ad facilius, & promptius, non eſt obligatio reſtituendi Et per hæc patet, qui dicendum de Hoſpitalibus, Collegijs ad certas perſonas recipiendas, de legatis pijs, montibus, &c. V. ſupra ver. Qui ſub forma, &c. vers. donatio num. 31. Leſſ. lib. 2. c. 18. ſtub. 17. in fi. Arag. 2. 2. q. 63. art. 6. S. Ant. p. 2. tit. 2. c. 8. in fi. Azor vbi ſupra. c. 22. Tu dic quòd ſimulans ſe pauperem, &c vel non eget, vel ſaltem non ita vt fingit. In primo caſu peccat mortaliter, & tenetur reſtituere, ſi à principio ſtatuerat eam conflare quantitatem quæ ſufficiat ad peccatum mortale, quia eſt mendacium perniciosum contra iuſtitiam. In ſecundo caſu nec peccat mort. nec tenetur reſtituere: verè enim adeſt paupertas, quam ideò finxit maiorem, vt facilius conſequeretur, quod non eſt contra iuſtitiam. & in praxi ita ſeruandum eſt cum in foro conſcientiæ ſtandum ſit veritati, non præſumptioni. Nec in caſu particulari recurrendum eſt ad coniecturas alienæ mentis, & intentionis, id enim eſſet velle diuinare, & ſic intelligenda regula Azorij V. Suar. de relig. trac. 6. lib. 4. c. 18.

11 Mulier ſe Virginem affirmans, & propterea dotata v. g. in mille ab eo, qui eam duxit; ſi ſit corrupta, tenetur reſtituere, eſt enim donatio ob cauſam. Si tamen vir, cognito vitio cum illa perſeueret, cenſetur remittere. Et ſi cognito vitio, illam nihilominus duxiſſet, reſtituere illa tenetur id pluris quo dotata eſt, quod putaretur virgo Lopez inſtruc. p. 1. c. 76. Roder. in ſum lib. 1. c. 109. Contrarium docet Sanchez, de matr. lib. 6. diſcep. 27. num 5. quod error ille non ſit cauſa legitima, & ſubſtantialis; ſecus ſi in cauſa ſubſtantiali, vt quod ille ſit ſenex, vel ignobilis, illa verò iuuencula, & nobilis.

12 Seruus furatus à Domino quinquaginta qui animo cōpẽſãdi fecit, vt dominus qui ſtatuerat in teſtamẽto illi relinquere ducenta relinquat tantum quinquaginta, ſecundum Nau. de teſtam. conſ. vlt. non liberatur ab onere ſoluendi illa quinquaginta. Sed contrarium puto verius; Nam Teſtator omnino ſtatuerat ille relinquere ducenta; relinquit autem tantum centum quinquaginta ſuaſu famuli, qui aliàs habuiſſet ducenta V. Comitiel. lib. 7. q. 13.

13 Accipiens alienum domino vidente, & non contradicente præ timore, verecundia, vel alia ſimili cauſa, quia ſcilicet non poteſt tunc commodè impedire, reſtituere tenetur, cum dominus coactè conſenſerit. Silu. uer. furtum num. 1. Ang. eo parag. 8. Pan. Nau. lib. 3. c. 1. num. 378. Armill. uer. furtum parag. 2.

14 Quod accepiſti pro eo ad quod tenebaris ex iuſtitia u. g ut deſiſtas ab accuſatione iniuſta, ut rectè iudices, ut uerum teſtimonium dicas, &c teneris reſtituere danti Nau c. 17. num. 33. & 96. Silu. reſt. 2. num. 1. Couar. in reg. Peccatum d. 2. parag. 3. Arag. 2. 2. q. 71. ar. 4. Tolet. lib. 1. c. 21. P. Nau. lib. 4. c. 2. num. 34. Rebell. lib 2. q. 10. num. 8. & com. quorum ſententiam ſic intelligunt Sot. lib. 4. q. 7. ar. 1 ad primam, & Azor. p. 3. lib. 4. c. 21. q. 6. Si uidelicet accipias ab eodem contra quem eras peccaturus: Si uerò accipias ab alio, potes retinere, licet enim ex iuſtitia tenearis ad bonum Petri u. g. non teneris tamen ex iuſtitia id facere in gratiam Pauli. Sed id meritò impugnat Leſſ. lib 2. c. 14. dub. 9. quia quando opus, uel omiſſio ſecundum ſe, eſt inuendibilis, etiam eſt inuendibile obſequium, quod fit in gratiam alterius

Si quid

Si quid tamen datum sit, non ad redimendam vexationem, sed ad alliciendum, aut aliàs ex mera liberalitate donatum, potes retinere Less. vbi supra Molin. disp. 88. & com. Item quod accepisti pro eo, ad quod tenebaris ex alia virtute, quam iustitiæ, non est restituendum Nau. c. 34. num. 7. & de dat. & promiss. concl. 6. Tolet. vbi supra limitat Less. si opus illud sit laboriosum, vel sumptuosum, alioqui non posse pretium accipi, quod etiam docent Io. Med. de rest. q. 26. Couar. vbi supra.

15 Aduocatus debet restituere acceptum pro iniquo patrocinio S. Aug. Epist. 54 & refertur c. Non sane 14. q. 5.

16 Quod à Tutore, Curatore, Dispensatore, Procuratore, & huiusmodi accepisti, illis, non vero domino restituendum Io. med. vbi supra q. 2. p. 2. Cai in sum. ver. rest. c. 4. Silu. ver. restitutio 4. q. 1. P. Nau. lib. 4. c. 2. dub. 1. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 1. a num. 4. Nau. c. 17. num. 28. Salon. 2. 2. q. 6. art. 5. qui omnes docent, quòd si verò domino restituas, illos esse admonendos, ne iterum restituant, admonendum item dominum rem suam sibi esse restitutam. Excipe autem à regula prædicta, vbi acceptum est ab vxore, aut religioso, quia restitutio facienda est marito, & Prælato. Idem si à filiofam. aut habente Tutorem, aut à Seruo, vel famulo, &c. Item quod acceptum est à Clerico, quod erat Ecclesiæ, non illi, sed eius Prælato est restituendum Doct. cit. & Sot. ar. 1. cit. Quod verò de Vxore, & filiofam. dictum est, intellige, si illa non habet aduentitia, vel alia, de quibus possit disponere; & ille castrensia, vel quasi; & de religioso, nisi sit procurator, & administrator.

17 Si dominus niminum distat, aut res modica est, danda pauperibus pro illius anima. bona enim creditoris longissimè absentis æquiparantur incertis Nau. c. 17. num. 29. Armill. ver. rest. parag. 16. Sayr. vbi supra c. 2. dub. 9. V. infra vbi rest.

18 Donans, aut alienans post commissum crimen, ob quod eius bona erant publicanda, si ideò donauit, ne fiscus caperet, ipsi tenetur Cast. de lege poen. lib. 2. c. 2. coroll. 2. Contraria sententia est com. Sot. lib. 1. q. 7. ar. 6. Nau. c. 23. num. 66. Azor. plures referens p. 1. lib. 5. c. 7. cum ante condemnationem nullum sit fisco acquisitum ius. V. ver. Contractus num. 18. Peccat tamen mort. si alienet cum onere, vel damno alterius, vt si alteri vendat, aut dotis, vel nuptiarum causa donet, non quidem peccato iniustitiæ contra fiscum, sed contra Emptorem, uel alium, cui damni verisimile periculum imminet Silu. hæresis 1. num. 14. Ang. ver. pœna parag. 3. Azor. vbi supra q. 7. Nisi alienet ob alimenta sui, & suorum vel nisi crimen ita sit occultum, vt ad forum iudiciale deferri nequeat. item vbi paratus est compensare damna, si quæ emptor sit perpessurus; aut si emptorem moneat de vitio rei venditæ. Item nisi alienet gratis, & liberaliter donando, aut cum alijs bonis, pretio, & æstimatione æqualibus commutando. Ang. Silu. Azor. vbi supra.

19 Qui mandacijs, vi, aut dolo impedit habentem ius ad rem aliquam tenetur restituere impedito, & damnum passo, non tamen ad æquale, Sed arbitrio boni viri Nau. c. 17. num. 69. & seq. P. Nau. lib. 3. c. 5. num. 11. Azor. p. 2. lib. 4. c. 9 Less. lib. 2. c. 12. dub. 18. Sot. lib. 4. q. 6. ar. 3. V. Salon. 2. 2. q. 62. art. 2. contr. 25.

20 Impediens sine vi, & fraude liberam donationem, sed precibus, & blandicijs, etiamsi animus donatoris esset firmatus, non tenetur restituere Nau & Sot. vbi supra Less. num. 178. Item Nau. prælud. 6. num. 8. Azor. vbi supra Silu. rest. 3. q. 12. vers. 3. P. Nau. vbi supra num. 11. & c. 2. eodem lib. num. 114. Nisi vsus sit dolo, metu, mendacijs Azor. vbi supra q. 1. aug nisi preces illæ, &c. essent importunæ B. Med in sum. lib. 1. c. 14. parag. 3. Afflic. decis. 69. Molin disp. 125. Quod tamen cessat, quando ille potest illam importunitatem alia ratione minore incommodo repellere Less. vbi supra c. 17 num. 48.

21 De impediente ne beneficium detur dignori V. ver. Beneficium num. 42. & Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 7. concl. 3. & 4.

3. & 4. Arag. 2.2. q. 62. ar. 7 Salon. Azor. P. Nau. vbi supra Cord. in sum. q. 100. Caiet. 2.2. q. 62. ar. 2 dub. 4.

22 Famulus ministri publici aliquid accipiens, vt alicui prius aditum ad Dominum præbeat aut eius negotium ante alios dicto ministro offerat cum damno eorum, quorum causæ erant prius expediendæ, peccat mort. & tenetur restituere: Nisi huiusmodi aditum intempestiuè daret, idq; in causa non esset, vt alij remorarentur Molin. trac. 2. disp. 88.

23 Dubitans vtri eorum debeat, certus se alteri eorum debere, tenetur debitum inter illos, eorumuè hæredes diuidere Sot. lib. 5 q. 7 ar. 1 in sol. 3. Et quidem, si dubium sit æquale, res est æqualiter inter eos diuidenda: si verò sit inæquale, ei debetur maior pars, de quo minus est dubium. Quod si postea constiterit quis fuerit dominus, alter tenetur restituere quod accepit: eo verò nolente, tu liber eris. Less. lib. 2. c. 15. num. 59. Sot. lib. 4. q. 6 ar. 3. c. finem.

24 Auertere scholares à Doctoribus, mortale est, cum obligatione restituendi Nau. c. 15. num. 59. quod verum est, si iam intrabant scholas. Si vero tantum intrare disponebant, nec se adhuc dederant alicui Doctori, idq; fecit vt sibi prouideret, quia erat Doctor sine fraude, ad nihil tenetur. Si verò id faciat in alterius vtilitatem, vt quando scholaris subtrahere conatur alterius Doctoris scholares, vt intrent cum Doctore suo, si illi scholares iam intrabant, tenetur: Nisi fortè insufficientia Doctoris, cui subtrahuntur, aut aliqua ipsius scholaris cura ipsum excuset S. Ant. p. 2. tit. 2. c. 2 parag. 1.

25 Si quis falsò condemnatur pro crimine, quod tu perpetrasti, nisi tu accusaueris, vel contra eum testificatus fueris, non teneris te ipsum prodere, nec ei in aliquo satisfacere: cum non fis causa illius damni Sot. ar. 3 cit. ad 4. dub. 1. in fi. Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 7. num. 4. V. infra rest. bon. corp. vers. Petrus,

26 Qui deceptus tuis ad alium litteris, etiam de industria proiectis vt deciperetur, damnum accepit, leuiter credidit, ideoq; non teneris ei aliquid restituere S. Ant. p. 2 tit. 2 c. 2 parag. 8 Less. lib. 2 c. 12. num. 133. Armil vers. [illegible] parag. 22. Silu. eo q. 16. licèt rest. 3 parag. 10 contrarium asserat, nempe teneri in solidum mittentem, & exequentem, cum vterque dederit causam effic. eiusdem damni.

27 Si creditor est in eadem necessitate cum debitore, restituenda est ei res, cuius dominium non fuit translatum Nauar. cap. 17 num. 60. Alij verò vt Ang. rest. 3 parag. 3. Silu. rest. 5 q. 2. dicunt quod si dominus rei venit prius in eam necessitatem, restituenda est ei res sua; si verò detentor prius venit ad eam necessitatem, non tenetur reddere. Alij, vt Caiet. 2.2. q. 62 ar. 5. ad 4 Sot. lib. 4 q. 7 ar. 1. ad 4. Salon. q. 62. cit. ar. 5. contr. 8 Arag. & Ban. ibid. P. Nau. lib. 4 c. 4 dub. 5 Azor. p. 3 lib. 4. c. 39. q. 1. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 6 dub. 1. Less. lib. 2. c. 16 num. 13. rectius docent in casu extremæ necessitatis posse sibi retinere, siue iusto, siue iniusto titulo apud se habeat. Nam in extrema necessitate cessat ius gentium, quo diuisa sunt rerum dominia. Ampliant primo Ban. vbi supra dub. 10. Less. num. 14. Salon. contr. 9. & alij etiam in casu, quo Pater, Mater, fratres, Vxor. filij, & amicus, à quo in extraordinario vitæ periculo liberatus est, extremè egent. Et de Patre idem affirmat S. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 5 ad 4. De Vxore, filijs, fratribus, &c. eadem est ratio, sunt enim vna caro nobiscum. De amico affirmat Salon. vbi supra. Azor. verò cum Ledesma, & Tabien ab ipso cit. docet potius præferendum esse creditorem Patri; cum creditori teneatur ratione iustitiæ, & misericordiæ, Patri verò ratione tum ex miseri cordia, præualet autem iustitia. Ampliat Secundo Sot. etiam si iurasset ea die soluere, intelligitur enim excepta necessitate. Nisi iurasset eo etiam casu se soluturum, seruandum enim iuramentũ Sayr. vbi supra num. 8.

28 Homicida si suspendatur, ad nihil aliud tenetur ratione iniuriæ Nau.c.15.nu. 22. fusè P. Nau. lib 4. c. 1. num. 8. & seq. Salon. 2.2. q 62. ar. 2. contr. 12. ad 2. Less. lib. 2. q. 23. Pro cicatrice tamen, &c. docent faciendam esse compensationem arbitrio boni viri S. Tho. d. ar. 2. ad primum Cai. in sum. ver. rest. c. 2. Silu. rest. 3 q. 2. & alij V. infra Rest. bonor. corp. num. 2.

29 Auertens aduentum Tabellionis, ne Testator aliquid extraneo relinquat, peccat mort. & restituere tenetur quidquid sciebat relinquendum S. Ant. p. 3. tit. 10. c. 1. parag. 2 Et qui fraude, vel dolo vtitur, ne infirmus testamentum condat, hæreditatem amittit, quam ab intestato expectabat, & ad alios propinquos deuoluitur. l. 2. C. Si quis aliq. testari prohib. Quæ lex cum iusta sit, obligat in conscientia, & ita impediens tenetur ad restitutionem Salon de domin. q. 5. ar 5. Idem cum reuelando crimen occultum legatarij causa fuit, ne testator illi aliquid legauerit, aut iam legatum ademerit, quamuis ob proprium commodum, non malo animo id fecerit P. Nau lib. 2. c. 4. p. 3. dub. 4. Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 3. num. 21.

30 Filia, Coniugata, monialis, restituant Patri, marito, & Monasterio quod pro copula habuerunt, nisi sit modicum: cauendum tamen ne propterea infamentur. Sot. lib. 4. q. 7. ar. 1. ad 2. Ban. 2. 2. q. 62. ar. 1. dub. 5. concl. 1. Roder. in sum. lib. 2, c. 40. concl. 5. Mol. trac. 2. disp. 94. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 3. num. 24. De moniali verissima est conclusio, quia est incapax dominij Sanchez in sum. lib. 7. c. 12. num. 53. De coniugata negant P. Nau. lib. 3. c. 1. num. 137. Salon. 2. 2. q. 62. ar. 5. contr. 4. Idem dicentes de filiafam. cum sit domina sui corporis quoad illius vsum, licet sit sub parentum custodia.

31 Tutor non conuertens pupilli pecunias in prædia aut honestas negotiationes, tenetur ei ad omnia damna Silu. ver. Tutela q. 4. Cord. in sum. q. 163. Mol. alios referens disp. 224.

32 Episcopus potest sibi reseruare peccatum non restitutionis incertorum, non uero ipsam restitutionem; nam potest debitor per se restituere; licet consilium sit id facere saltem de consilio confessarij, Salon. vbi supra contr. 7. Nau. c. 17. num. 92 Sayr. vbi supra c. 2 num. 19 Azor. p. 3 lib. 4 c. 26 num. 2 Ang. rest. 2 parag. 14 Silu. rest. 8 q. 5 Molin disp. 747 num. 3 Fallit primo cum mortuo debitore nullus relictus est hæres. Secundo, quãdo debitor restituere non vult, & contra eum agitur in iudicio. Tertio quando ille malè distribueret. Quarto quando huiusmodi bona possidentur à manifesto Vsurario. Quinto quando compertum est restitutionem non fieri, aut certè male Sexto quando certò, vel probabiliter putatur restitutionem per præsbyteros male fieri. Nau. Azor. Sayr. Ang. &c. De hoc fusè Pan. in c. Cum sit de Iudæ.

VBI RESTITVENDVM. *Cap. 6.*

1 RESTITVTIO regulariter facienda est in loco, vbi res accepta fuit, vt in c. Episcopus, & c. Reintegranda 1. 3. q. 1.

2 Possessor bonæ fidei, qui tenetur tantum ratione rei alienæ restituere debet vbi res est. Si autem sit malæ fidei possessor, vt quia ex delicto vel quasi, restituere debet sic, vt damnificatus in nullo damnum patiatur Nau. c. 17. num. 63. Quare tenetur rem illam mittere vbi est dominus, si eò transferenda erat, deductis expensis, quas dominus facturus erat, Azor. p. 3 lib. 4 c. 32. Si tamen dominus industria sua, aut alterius amicitia nullas expensas facturus erat, tenebitur debitor proprijs expensis eò transferre. Pan. in c. Cum tu, de vsur. num. 9 Silu. rest. 4 q. 4. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5 c. 4 num. 13 P. Nau lib. 4. c. 3 num. 6 Cai. 2. 2. q. 62. ar. 5 ad 3. Valent. to. 3 disp. 5. q. 6 p. 8. Azor.

vbi

vbi ſupra vers. Quare tertio dicimus. Couar. in reg. Peccatum p. 1. num. 7 Sot. lib. 4 q. 7 ar. 1. Hi omnes docent debitorē ex delicto, vel quaſi teneri ad omnes expenſas, etiam vltra rei valorem, vt res vero domino reſtituatur. quod licet rigidius viſum fuerit Salon. 2. 2. q. 62. ar. 5. contr. 4 Sayr. vbi ſupra num. 15. qui volunt, quod vbi res eſt modica vel reſpectu eius cui debetur, vel in ordine ad expenſas, & dominus longè abeſt, ſatisfit eam pauperibus elargiri. Verior tamen prior opinio, cum fur fuerit in culpa, rem alienam ſurripiendo; nec dominus ſine culpa ſua teneatur vel rem ſuam amittere, vel magnas expenſas facere pro ipſa recuperanda.

3 Debitor ex contractu, vel quaſi reſtituere debet in loco expreſſe aut tacitè ſolutioni deſtinato. quod ſi non ſit deſtinatus locus, ſoluendum vbi coram competenti Iudice petitur, ita tamen, vt ea ſolutio nec creditori, nec debitori damno ſit Nau. c. 17. num. 42. Aliter docet Azor. vbi ſupra c. 33. Si locus ait non eſt deſtinatus, ſiue contractus ſit in gratiam, & bonum creditoris, ſiue debitoris, reſtitutio facienda eſt eius impenſis, in cuius gratiam factus eſt. Si in gratiam vtriuſq; communibus impenſis facienda reſtitutio Azor. p. 3. lib. 7. c. 8. de commod. In alijs contractibus vera eſt Nau. opinio Leſſ. lib. 2 c. 9. à num. 52.

QVANDO RESTITVENDVM. *Cap. 7.*

1 TENETVR vnuſquiſq; reſtituere quam primum commode poteſt, aut dilationem à creditore accipere S. Tho. 2. 2. q. 62 ar. 8 & ibi Caiet. Arag. Ban. Salon. Nau. c. 17 num. 54. Azor. p. 3 lib. 4. c. 34 Sayr cla reg. lib. 10. trac. 5 c. 5. dub. P. Nau. lib. 4 c. 4 num. 1 & 2 Intellige ſtatim, non mathematicè, quaſi in inſtanti, ſed moraliter, ideſt conſideratis circunſtantijs omnibus. Neq; enim debet ſtatim è lecto ſurgere, &c. vt reſtituat. adde quod leſſe poteſt aliquod periculum vel vitæ, vel famæ, &c. Quare ad vitandum peccatum ſatis eſt ſtatim reſtituere in præparatione animi, vt docent Autor. cit & com.

2 Qui poteſt ſtatim totum reſtituere, ſed non vult niſi per partes ob aliquod emolumentum inde ſibi proueniens, poteſt abſolui, ſi creditor nolit concedere dilationem parum ſibi nocuam Nau. c. 17 num. 65. Ang. reſt. vlt. parag. 5 S. Ant. p. 2 tit. 2 c. 8. P. Nau. lib. 4. c. 4 dub. 11. additq; vterq; Nau. Si Confeſſor probabiliter credit, quòd negata abſolutione, & dilatione nunquam vel non ita vtiliter reſtituet. Alij tamen rectius docent huiusmodi non eſſe abſoluendum. Nec confeſſarium poſſe dilationem concedere. Sic Sot de iuſt. lib. 4 q. 7. ar. 4 Io. Med. d. reſt. q. 5 dub. 3 Cord. in ſum. q. 68. puncto 2. Salon. vbi ſupra contr 1. concl. 4. vers. Sed contra, in reſp arg. Arag. vbi ſupra Roder. in ſum lib. 2 c. 44. num. 4 Sayr. vbi ſupra dub. 5. Molin. diſp. 756. num. 1. Eo enim ipſo, quod reſtituere non vult niſi per partes, cum teneatur, & poſſit totum reſtituere, verè conſentit in detentionem rei alienæ iniquam illius reſidui, ratione cuius manet in peccato, & conſequenter eſt incapax abſolutionis, Adde quod ſi liceret creditori ob aliquod ſuum emolumentum differre ſolutionem, nunq; fieret, eadem enim ratione ſe ſemper excuſaret. V. infra Quæ excuſent num. 11.

3 Qui cum poſſit ſtatim reſtituere, non reſtituit, ſed mandat hæredibus non eſt abſoluendus. nam & ſanus eo caſu abſolui non poſſet S. Ant. p. 2 tit. 2 c. 1. parag. 25. Ang. reſt 3. parag. 2 Sot. vbi ſupra Silu. reſt. 5 q. 7. Nau. c. 17. num. 68. Salon. vbi ſupra ar. 8 contro 1 verſ. ſequitur tertiò Azor. p. 3 lib 4 c. 35 in fi. P. Nau. lib. 4 c. 4 dub. 12. Roder in ſum. lib. 2 c. 44. concl. 7. Tol lib. 5 c. 24. Sayr. vbi ſupra dub. 12. Limitant tamen

primo quando, si ipse restitueret, manifestaretur aliquod eius peccatum. Secundo ex Nau Ang. P. Nau. Cord. vbi supra q. 68. p. 1. quando id facit, quia putat hæredem, vel testamentarium melius esse facturum; quod nisi crederet, ipse per se restitueret. In hac tamen limitatione dicunt P. Nau & Cord parum esse fidendum, cum. experientia constet, vel nunquam, vel tardissimè huiusmodi restitutionem ab hæredibus fieri. Eadem ratione docent cit. Doct. non esse absoluendum eum, quæ cum possit in vita restituere, non vult, nisi in articulo mortis.

4 Qui ter, aut quater promisit confessario se restitututurum, & non restituit, cum commode posset, non est absoluendus, nisi prius restituat. Doct cit.

5 Potest creditor ante debitum tempus petere solutionem sibi fiere in tribus casibus. Primo in eo, qui vergit ad inopiam. Secundo in debitorem fugientem l. Aut Præter parag. Debitorem ff de his quæ fiunt in fraud. cred. Tertio in debitorē, qui incipit esse suspectus post contractum; hic enim cogitur satisdare l. Si fideiussor parag. fi ff. satisd. cong Si enim ante contractum erat suspectus, sibi imputet, qui cum eo contraxit Silu. ver. solutio in fi. Ang. eonū. 25.

QVO ORDINE RESTITVENDM.

Cap. 8.

1 IN debitis eiusdem ordinis, cæteris paribus, soluenda priora. Nam qui prior est tempore, potior est in iure de reg. in 6. Alioqui maiori damno occurrendum, vt si creditor posterior est longe pauperior, tunc enim posterior videtur præferendus Io. Med. de rest. q. 5. dub. 5. dicto. 5. S. Tho. opusc. 74. & 18. Salon. 2. 2 q. 2 art. 8. in fi. & probabile dicit Less. lib. 2 c. 15. At Nauar. c. 17. num. 91. S. Ant. p. 2 tit. 2. c. 7 parag. Arag. ar. 8. cit. dub. vlt. concl. 5 Silu. rest. 6. q. 5. Ang. rest. 3. parag. 16. Azor. p. lib. 4 c. 36. q. 5. Molin. disp. 536. & alij docent quod quando creditores sunt personales non priuilegiati, non tenetur debitor alicui in solidum satisfacere, sed omnibus pro rata quod iure ciuili nullum ius prælationis habeant huiusmodi creditores. idem docet P. Nau. lib 4. c. fi. num. 30 vbi num. 36. cum citatis secunda opinione docet contra S. Tho. & alios paupertatem non esse sufficientem rationem præferendi; Nisi vel debita essent merè personalia; aut si realia, pari tame priuilegio, & antiquitate.

2 Cum bona debitoris non sufficiunt omnibus debitis, restituendum primo certis dominis, quam incertis; & primo quod in sua specie adhuc extat. Secundo acceptum titulo oneroso, & nondum solutum, si manet penes debitorem, S. Ant. Silu Ang vbi supra Caie. in sum. ver rest. c. 8. Tolet. lib. 5. c. 16. Ban. 2. 2. q. 62. ar. vlt. dub. penult. conc. 2 At Couar. 1 var. res

c. 7. num. 3. Arag. d. art. vlt. dub. vlt. Roderi in sum. p. 2 c. 46 num. 4. Aor. vbi supra q. 1. Less. c. 15. cit. dub 2. P. Nau. vb. supra num. 12. Sayr. clau reg. lib lib. 10. tract 5. c. 10. num. 9. Salon. art. 8. cit. docent rem ipsam non esse necessario restituendam, quia per contractum emptionis iam translatum est dominium, & consequenter nulla est obligatio realis; nam si alioqui emptor alteri vendidit, prior venditor posset illam euincere. Sic etiam Nau. & alij dum dicunt vendita re pluris, quàm sit empta, soluto pretio promisso, reliquum cedere alijs creditoribus. Tertio ijs quibus bona erant antea expresè hypotecata. Quarto por dote, & Fisco. Præfertur autem dos posteriori creditori habenti expressam hypotecam, vt quia mutauit pecuniam ad emendam, vel reficiendam domum Couar. vbi supra per Auth. de æqual. dot: parag. His consequens est, & ex Nouell. 54. lib. 2 quæ expressis verbis id statuunt. Molin. disp. 438. num. 12. Arag. vbi supra concl. 4. Sayr. cap. 10. cit. num. 18. Silu. ver Dos. q. 12. & rest. 6. q: 5. vers. 2. & com. vt testatur. Couar. Quinto ijs, quibus bona sunt tacitè hypotecata, vel Qui prior est tempore. Sexto Depositoribus rei non extantis. Septimo cœteris pro rata; Doct. cit. & com. V. Molin. disp. 536. Si alicubi peculiari statuto aliter decretum sit circa ordiné restituendi, id seruandum, secundum eosdem.

2 Prius restituenda sunt debita ex delicto, quam ex licito contractu S. Tho. opusc. 73. c. 18. Salon. vbi supra concl 1. Io. Med. de rest. q. 2. dub. 3. dicto 4. Secundum alios prius soluenda debita ex licito contractu iusto oneroso, non gratuito; Nisi forte res parta ex delicto extet in specie. Cai. in sum. ver. restitutio c. 8. Nau. c. 17 num. 53. Valent. to. 3. disp. 5. q. 6 p. vlt. vers. Quarto, &c. Alij docent nullum esse ordinem seruandum, sed illa pari iure censeri, esseq; debita personalia, sine iure prælationis, & præsertim, si res ex contractu accepta apud debitorem non extet. Ita Silu. q. 5. cit. in fi. Ang. rest. 2. parag. 18. Arag. vbi supra P. Nau. lib 4. c. fi. num. num. 41. Azorius p. 3. lib. 4. c. 36. q. 6. Less. lib. 2. c. 15. dub. 2.

4 Vsurarius prius soluere debet debita ex licito contractu, quo non est factus pauperior, vt emptione, mutuo, &c. quàm Vsuras etiam priores Si vero factus est pauperior, vt ex contractu gratuito dotis, donationis, &c. prius soluendæ vsuræ Cai. & Nau vbi supra. Tu. dic. in primo casu vt supra cum Silu. & alijs.

5 Pius soluenda debita certa, quàm incerta Cai vbi supra Io: Med. q. 2. art. 5 Silu. rest. 6. q. 5. Nau. c. num. 47. & com. vt testatur Molin. tr. 2. disp 760. qui tamen ab hac opinione, licèt grauatè discedit; asserens æqualem locum tribuendum esse incertis cum certis, attendendumque esse ius, quod habent creditores illi, ad quos ea bona spectant, quibusque restitutio fit in pauperibus, & alijs pijs operibus.

6 Qui mutuauit, dedit, aut expendit aliquid pro moderata alicuius sepultura præfertur alijs creditoribus etiam habentibus expressam hypotecam in bonis defuncti Molin. tract. 2. disp. 235. 526. in fi. & 536. per l. pen. ff. de relig. & sumpt. fun. V. Azor. p. lib. 4. c. 73 vers. Sexto impensa funeris, & c. 38. q. 6.

7 Is ex cuius pecunia emptum fuit prædium præfertur omnibus creditoribus etiam anterioribus modo adsit expressa conuentio de speciali obligatione sibi reseruata, & pactum de huiusmodi obligatione facta in ipso actu Gratian. discep. for. c. 670. num. 1. Azor. vbi supra vers. Quinto, & c. 37. q. 7.

8 Soluens

c. 670 num. 1 Azor. vbi supra vers. 5. & c. 37. q. 7.

8 Soluens posteriori in iudicio, vel extra ante alios non peccat. Immo tenetur primo petenti, & diligentiori prius soluere, si creditori huiusmodi sint omnes æquè priuilegiati, aut habentes eandem actionem Ang. rest. 2. parag. 18 Ban. 2. 2 q. 62 art. vlt. dub. pen. Roder. in sum. lib. 2 c. 62. concl. 6 Nau. num. 53 cit. Les. vbi supra dub. 5 Azor. q. 6 P. Nau. d. fi. dub. vlt. Molin. verò disp. 536 num. 34 affirmat posteriorem, etiam non priuilegiatum, non peccare, si accipiat sibi debita, esto sciat id præiudicare alijs creditoribus, quia alia bona omnibus non sufficiunt, quamuis aliqui eorum gaudeat priuilegio prælationis. Gratian. tamen discp. for. c. 37 num. 38 docet non liberari huiusmodi debitorem, idem enim esset, ac si soluisset ei, qui non est creditor V. Couar. pract. qq c. 29 Azor. vbi Supra q. 8 e. 36 Tho. Grammat. q. 1 quæ est post decisiones

9 Deponens pecuniam in sacculo obsignatam præfertur omnibus creditoribus etiam anterioribus, quia apud ipsum deponentem manet eius pecuniæ dominium, ideoque ei restituenda est: secus si non obsignatam quia eius dominium transit in depositarium. Azor. p. 3 lib. 4 c. 38 q. 5. Ang. ver. depositum. V. eundem rest. 2 parag. 16 ver. Idem etiam Silu. ver depositum q. 10 & rest. 6 q 5 Molin. disp. 526. num. 9 vbi concedit prælationem tantum in deponente apud nummularium publicum.

QVOMODO RESTITVENDVM. *Cap. 9.*

1 RESTITVTIO facienda est eo modo, quem causa cur debetur postulat, vt si v. g. delictum, ob quod facienda est restitutio, sit publicum, vt in Viusario manifesto, publicè facienda est. Non est tamen necesse, vt restitutio fiat per ipsummet damnificantem, sed sufficit, si per alium. Si verò delictum est occultum & restitutio fieri non potest sine famæ detrimento, debet per alium fieri Nau. c. 17. num. 44. Azor. p. 3 lib. 4 c. 35. P. Nau. lib. 4. c. 5 num. 1

Quomodo restituendum sit depositum pecuniæ, quando ipsa aucta, vel diminuta est, & generaliter de qualitate pecuniæ restituendæ, Vide ver. Debitum.

De restitutione facienda per Internuntium. V. Commodatum, Debitum.

RESTITVTIO in bonis spiritualibus. *Cap. 10.*

1 NOMINE bonorum spiritualium intelligitur primo gratia diuina, & virtutes, quibus ipsa augetur, nutritur, & conseruatur. Secundo scientiæ, artes, memoria, fides, doctrina, & omnis alia bona cognitio, & huiusmodi pertinentia ad naturalem, vel supernaturalem perfectionem intellectus.

2 Lædens malo exemplo tenetur ad bonum, non tamen ad aliquam publicam pœnitentiam S. Ant. p. 2 tit. 2 parag. 1. vers. Quantum ad tertium Silu. rest. 3 q. 1. vers. 5 Ang. rest. 1. parag. 1 vers. Animam lædens.

3 Qui dolo, & vi alium in peccatum induxit, tenetur ex iustitia ad restitionem omni meliori modo quo potest. quare tenetur liberum relinquere, si per vim detinet in occasione peccandi: Si metu est oppressus, securum facere: si decepit, veritatem docere: quæ tamen quoniam magis videntur remedia ad cauenda futura peccata, quem ad delenda commissa, vlterius

terius tenetur admonere, exhortari, preces ad Deum fundere, ac omni meliori modo dare operam, vt illum ad viam salutis reuocet Arag 2.2.q.62.ar.2 dub. 1. Salon. ibidem cont. 2. concl. 3. Nau in man. c. 14 num. 45 & in c. Noli putare de penit. d. num. 12. & de Simon conf. vlt. num. 4. Cord. in sum. q. 173 Sayr. cla. lib. 11 c. 1. num. 12 & com. Non tamen tenetur facere compensationem in temporalibus, nisi quando spirituali damno adiunctũ est damnum temporale, aut cum vi, & fraude in eum peccati statum alium induxisti, à quo sine temporali sumptu eripi non potest, vt si fœmina alterius libidini ita sit exposita, vt reuocari non possit, nisi matrimonio copuletur, Arag. vbi supra num. 17 Si verò sine vi in peccatum induxit, tenetur tantum ex charitate monere: ille enim hoc casu voluntariè peccauit. Doct. cit.

4 Lædens in bonis secundi generis tenetur restituere omne damnum inde secutum; vt si quis ex officio v. g. aut stipendio tenetur docere, & ex eius negligentia ignorantem discipulum paret; idq; amplia in omnibus scientijs, & artibus Sayr vbi supra dub 3 Qui verò errores disseminauit, tenetur errorem illum reuocare, verumq; docere idq; ex iustitia, si scienter id fecit. Lædens verò in naturalibus, vt memoria, cæterisq; potentijs, vt si quis potione aliquem demẽtauit, restituere debet sicut in alijs corporalibus Ang. vbi supra Sayr dub. 3

4 Qui religionem spogliauit vi, aut fraude persona valde vtili, siquidem ingressurum, aut iam nouitium, tenetur primo ad dimittendum eum liberum, & ad suadendum ingressum. Sot de iust. lib 4 q. 6 art. 3 Arag. 2. 2. q. 62 ar. 2 Secundo tenetur ad arbitrium boni viri restituere religioni quanti valebat spes illa temporalis commodi, quod ex ipsius hæreditate, donatione, vel industria expectabatur. Less. lib. 2 c. 8 num. 15 Arag. vbi supra ad 4 Salon. ibidem contr. 3 concl. 3 Azor. p. 3 lib 5 c. 12. concl 4. licet Sayr cla. reg. lib. 11 c. 1 num. 3 neget de ingressuro. Si verò illa persona erat professa, tenetur restituere quod religio illa patitur tam in bonis industrialibus, quàm hæreditate, &c. Doct. cit. Non tamen tenetur vel alium eius loco substituere, vel ipse intrare. Less. tamen dicit de æquitate tantum teneri alium inducere, ut sic quoquomodo illatum damnum compenset, & P. N. lib. 2 c. 2 docet quòd si ille in animo habet, & eius consilio efficaciter ingredietur, tenetur ex iustitia inducere. Quare reicienda opinio Silu. rest. 3 q 1 S. Ant. p. 2. tit. 2 c. 2. parag. 1 & aliorum affirmantium retrahentem professum teneri tradere seipsum, aut alium, & Nau c. 12 num. 44. docentis teneri ad inducendum alium, nisi fortè iuxta opinionem P. Nau. & de æquitate quadam. De impediente volentem ingredi Vide infra excom. non reser. num. 27.

RESTITVTIO BONORVM CORPORIS.

Cap. II.

1 INiustè hominem occidens, tenetur primo alere familiam occisi, quam ipse proprio labore sustentabat com. Nomine autem familiæ Arag. 2. 2. q. 62 ar 2 ad primam Salon. ibidem contr. 7. concl. 1 Less. lib. 2 c. 9 num. 154. Sot. lib. 4. q. 6 ar. 3. intelligunt eos tantum, quos occisus ex iustitia alere tenebatur, ut Patrem, Matrem, filios, Vxorem, non autem eos, quos alebat ex liberalitate; si enim interfectus non tenebatur, ergo nec interfector. Azor. p 3 lib. 5 c. 3. q. 11 P. Nau. lib. 4 c. 1. dub 10. M. Nau. c. 15. num. 24. censent hos etiam alendos, quod contra iustitiam impediti sint ab illis alimentis, licet ex sola liberalitate alerentur. Non tamen ijs faciendam esse restitutionem in totum. Quomodo autem sint taxanda, quæ occisus, vel mutilatus erat lucraturus, vide

vide apud Azon. in sum. Instit. de oblig. quæ ex quasi del. Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 2 num. 15. Non excusat autem à restitutione, quod damnificati aliunde habeant vnde viuant, vt voluit Mai. in 4 d. 15. q. 19 id enim parum refert ad æqualitatem iustitiæ commutatiuæ, Sot. & Arag. vbi supra. Restitutio in prædictis casibus facienda est arbitrio boni viri, secundum diuersitatem damnorum, lucrorum, personarum, &c. P. Nau. vbi supra num. 72. etiam cum magno damno rerum ipsius homicidæ, qui tamen non est in extremam pauperiem redigendus Sot. vbi supra Salon. ar. 2 cit. contr. 6. Secundo tenetur etiam ad expensas in Chirurgis, medicis, medicinis, cibis carioribus, & alijs, quæ rationabiliter insumpta sunt in eius curatione, attenta qualitate occisi, Sic præter Doct. cit. Silu. rest. 3. q 2 Couar. 2 var. res c. 10 num. 7. Detrahendæ tamen expensæ, quas occisus aliàs fecisset in cibo, & potu. Less. & P. Nau. vbi supra Sayr. num. 4. Tertio tenetur ad lucrum cessans; quod tamen P. Nau. num. 98. ita limitat, quod si illud sit iam de præterito, totum debeatur, nec deducendi labores, vt voluit Mai. vbi supra, quem meritò impugnant Sot. Arag P. Nau. Beia p. 2 casu 43. & alij quia si occisus labore se, suamq; familiam sustentabat dempto labore, nihil esset restituendum, quod est absurdum vers. sed Secundus iam oritur; Si verò lucrum sit de futuro, facienda est restitutio, non in totum, sed arbitrio boni, viri quanti spes illa valere potest, quidquid M. Nau. Couar. & alij in contrarium dicant. Ad expensas funeris, licet Nau. num. 21. affirmet teneri; Verius tamen alij communiter docent non teneri nou enim est damnificatus, cum illæ omnino faciendæ essent, si ille naturaliter moreretur.

2 Punitus pœna corporali pro homicidio, tenetur nihilominus hæredibus occisi ad damna, & interesse Arag. Nau. Couar. Less. Sayr. vbi supra Azor. verò q. 4. censet non teneri nisi ad expensas in curatione morbi iuxta supradicta. Salon. vbi supra contr. 10. concl. 1. docet quòd si homicida suspendatur parte læsa instante, nec volente remittere, non tenetur aliquid restituere, cum reddat æquiualens, idest vitam pro uita. P. Nau lib. 4 c. 1. num. 83 & seq. docet huiusmodi homicidam ad nihil teneri ratione iniuriæ, sed tantum ad damnum datum. Less. ubi supra dicit, quòd si hæredes occisi præter pœnam tallionis exigant aliam compensationem pro damnis, ad illam tenentur hæredes homicidæ; pœna enim tallionis exigitur pro iniuria, damnum autem datum per huiusmodi pœnam non est reparatum. Supradicta intellige etiam de uulnerante, uel mutilante, eadem enim ratio. Et hæc uidetur uerior.

3 Vulnerans non tenetur de fœditate relicta ex citatrice l. fi. ff. de his qui deiec. uel effud. Nau. c 15. num. 20 P. Nau. num. 80 & seq. Less. lib. 2 c. 9. dub. 23. Nisi ex ea nascatur damnum temporale, ut si deformata sit fæmina, & propterea maiori dote indiget, tunc enim debet augmentum. Couar. 2. var. res. c. 10 num. 7. vers. 4 in fi. P. Nau. num 90. Alij tamen vt Salon. 2. 2. q. 62. ar. 2. con. 12. Azor. p. 3. lib. 5 c. 3. q. 3 Arag. ar. 2. cit. vers. Superest ergo, docent aliquid esse pro iniuria restituendum: pulchritudo enim, & corporis decentia est quoddam bonum corporalie.

4 Iniustè in carcerem conijciens tenetur etiam de iniuria; patitur enim iniustè maximam molestiam Nau. vbi supra num. 12. Salon. loco cit.

5 Petrus occultè occidens Antonium, ex cuius homicidij occasione Ioannes coniectus est in carcerem, & condemnatus, ad nihil tenebitur Ioanni, nisi ea intentione occidisset, vt damnum illi inferret Lopez p. 1 instruc. c. 63. Cord. in sum. q. 174 Quòd si sciebat ea de causa Ioannem condemnandum, etiam si absq; illa intentione occidisset, tenetur ad expensas curationis, & alia damna, ad quæ Ioannes condemnatus est Azor. vbi supra dub. 10. Nau. c. 15. num. 17. Roder. in sum. p. 1 c. 139. num. 9 Salon. vbi supra contr. 16. concl. 3. P. Nau. lib 2 c. 1. num. 79. Cordub verò in sum. loc. cit. docet Petrum teneri ad omnes expensas curationis ad lucrum cessans, &

iniuriam

iniuriã, siue præuiderit, siue nõ: fuit enim omnium horũ causa culpabilis. V. Less. vbi sup. dub. 16

6 Occidens in sui defensionem, sed causam dans aggressuræ, tenetur arbitrio boni viri Silu. rest. 3. q. 2 vers. 2. Alij tamen communiter docent ad nihil teneri. sic Ban. 2. 2. q. 64. art. 7 dub 1 concl. 3 ibidem contr. 1 concl. 2. P. Nau. lib. 2 c. 3. à num. 302. Sayr. cla. reg. libr 2. c. 10 num. 24. Less. lib. 2 c. 19. dub. 15. Lim ta primo nisi taliter dedisset causam, vt licitè impugnaretur, vt cum ob crimen capitur a ministris iustitiæ. Secundo nisi sufficienter præuiderit secuturam huiusmodi mortem: cum enim posset, & teneatur non committere peccatum periculosum, id volendo, voluit & consequens, idest homicidium. Less. vult non peccare huiusmodi homicidam, si iam constitutus in tali periculo inuasorem occidit cum debito moderamine: quod verum esse potest circa restitutionem, non circa reatum homicidij. Nau. c. 15. num. 27 & Azor vbi supra q. 8. volunt huiusmodi occidentem teneri ad omnia damna, quia fuit in graui culpa. Sed id meritò ab alijs improbatur.

7 Si tuo falso testimonio cum culpa alium coniecisti in vitæ periculum, teneris illum liberare, etiam cum tuæ vitæ periculo Cord. in sum. q. 17. & 174. Io. Med. de rest. q. 2. c. 4. ad 4. Sot. de iust. lib. 4 q. 6 ar. 3. dub. 3 P. Nau. vbi supra num. 252. Salon. vbi supra Less. lib. 2. c. 30. dub. 7. Azor. p. 3. lib. 5. c. 9. q. 12. lib. 13. c. 28. dub. 10. Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 19. dub. 2. & com. Quare tenetur retractare dictum suum, etiam cum propriæ vitæ periculo, etiam vbi illa retractatio nihil esset profutura, vt quia per alios testes conuincitur: Nisi tamen id facere possis constituens teipsum in loco tuto, sic Salon. & Azor. cit. Sed melius Less. & Sayr. Si iam aliorum testimonio reus erat conuictus, tuumq; dictum accedens nihil efficit, non teneris. Si verò fuisti causa falsi testimonij aliorum, illis nolentibus se retractare, teneris eos manifestare, etiam cum tuæ vitæ periculo. P. Nau. vbi supra num. 253. Cord. verò q. 174. cit. docet non teneri se retractare cum vitæ periculo, vbi alia quacunq; via possit innocentem liberare, & hoc verum est. Si caruisti culpa vt quia ex ignorantia non culpabili, vel obliuione falsum dixisti testimonium, teneris non ad damna, sed tantum retractare, sine tuo tuo tamen magno periculo P. Nau. Sayr. Less. vbi supra Cai. 2. 2. q 70. ar 4. Reginal. lib. 21. num 46.

8 Virginem volentem, ac vltrò consentientem violans ad nihil tenetur Nau. c. 16. num. 16. & de cland. desp. cons. 3 Vict. in sum. num 268. Ban. 2. 2. q 62. ar. 2. ad 2. & 3. Silu ver. Luxuria q. 5. S. Ant. p. 2. tit. 5. c. 6. parag. 1. Azor. p. 3. lib. 5. c. 5 q. 9. Less. lib 2 c 10 dub 11. Salon. 2. 2. q. 62. ar. 2 contr. 5 concl. 1 P. Nau. lib. 2 c. 3 num. 435. Sayr. cla. reg lib. 11. c. 3 dub. 12. Suar. to. 4. disp 22. sect. 4. circunst. 2. Nisi forte aliquid promiserit pro copula Sot. lib. 4. q. 7. art. 1. scienti enim, & liberè consentienti non fit iniuria, c. Scienti de reg. iur. in 6.

9 Si autem vi, aut fraude, & dolo violauit, tenetur arbitrio boni viri Nauar. de consang. cons. 5. in fi. Satisfacit verò si tantum det, quantò pluris eget corrupta ad inueniendum virum sibi æqualem, ac si esset virgo. satisfacit enim reparando damnum quod dedit, id autem est augmentum illu. sic Couar. in reg. Peccatum p. 2 parag. 3 num 7. Ban. vbi supra dub. 7 concl. vult. Sayr. & Less. vbi supr. Salon. concl. 5 Nau. in man c. 16 num. 17. Sanchez de matr. lib. 1 disp 10. nũ. 15. Cord in sum. q. 50.

10 Si importunis precibus, & blandicijs, aut etiam donis violetur, violans ad nihil tenetur, n si preces illæ sint armatæ Roder. lib 1. sum. c 208. concl. 3. Azor. vbi supra q. 2. P. Nau. c. 3. c t. num 445. Less. vbi supra dub. 2 num. 14. Sayr. vbi supra c. 2. num. 28. preces enim importunæ non æquiparantur metui, nisi in Tyranno, & in eo, qui semper solet minas suas executioni mandare Pan. in c. Cum inter de elect. & in c. 2. quod met. cau. Alter to. 1. lib. 5 de censur. disp. 17. c. 1. Igitur

reijcienda eſt opinio Nau. c. 16. num. 17. Cord. lib. 1 qq. q. 13. Salon. vbi ſupra. concl. 3. affirmantium teneri ad reſtitutionem tum Virgini, tum parentibus. Vide Sanchez de matr. lib. 4 disp. 10. & ſeq. Molin. tract. 3. diſp. 106. concl. 2.

11 Si fictè promiſit ſe ducturum, vt extorqueret copulam, tenetur ducere. Nauar. c. 17. num. 18. Azor. Leſſ. Sayr. vbi ſupra. Optimè Sanchez de matr. lib. 1. diſp. 10 à num. 3. vbi multis citatis, aſſerit huiuſmodi decipientem non poſſe ingredi religionem. Excipe primo ſi ſint valdè impares, idq; ipſa ſciebat; quia facilè poterat ſuſpicari ipſum ſimulatè agere; tenetur tamen ad damna. Si verò ignorabat, nec exterius habuit aliquam cauſam ſuſpicandæ fraudis, tenetur eam ducere, ſi ipſa velit, P. Nau. Leſſ. Sayr. & com. Secundo ſi ex alijs coniecturis facilè depræhendere poterat fictionem; quia potius dicendum eſt ipſam finger ſe deceptam. An autem hoc caſu teneatur ad dotem Cord. & Nau. affirmant, quod illa quidem conſenſiſſe videatur in fraudem de accipiendo in vxorem, non autem in neganda competenti dote. Leſſ. verò, & alij negant, quia ſi facilè aduertere potuit fictionem ſibi imputet. Tertio ſi ex huiuſmodi matrimonio timeatur ſequi ſcandalum, inimicitiæ, &c. Quarto ſi ſit legitimè impeditus, vt ſi ſit ſacris initiatus, aut cum alia contraxit de præſenti, vel ſuperuenerit affinitas; & in his caſibus ſufficit damnum reſarcire. Quinto ſi velit ducere, & ipſa eiuſuè Pater recuſauerit, niſi forte recuſetur, quia ſunt valdè impares, aut alia iuſta cauſa Roder. in ſum. lib. 1. c. 208 concl. 1. tunc enim tenetur ad dotis augmentum, vbi illa ignorabat ſimparitatem. Sanchez tamen vbi ſupra num. 15. Rebell. p. 1. lib. 5 q. 8. num 16. docent ad nihil teneri, ſi abſq; legitima cauſa recuſetur; non enim tenetur niſi eam ducere, vt promiſit. Sexto ſi putabat Virginem, & inuenit corruptam Azor, & Leſſ. vbi ſupra. Rebell. num. 17. Niſi infamaſſet, cum reputaretur virgo; tunc enim tenetur ad damna arbitrio boni viri P. Nau. num. 449. Leſſ. vbi ſupra Sanchez. num. 12. Azor. q. 11. Nau. num. 19. Septimo ſi ea Virgo poſtea cum alio fornicetur, quia tunc nec ducere, nec dotare tenetur Leſſ. vbi ſupra. Azor. q. 6. Niſi antea fuerit illa obligatio mutata in obligationem pecuniariam Leſſ. vbi ſupra.

12 Violans Virginem vltrò conſentientem non tenetur Patri aliquid reſtituere. pro iniuria Sanchez de matr. lib. 7. diſp. 14. num. 11. & com. Si verò vi &c. ratione damni in temporalibus, tenetur ipſi virgini, & parentibus P. Nau. à 437. Sayr vbi ſupra, qui id ampliat vbi etiam illa æquè benè nupiſit, quod re vera paſſa ſit damnum, & periculum fuit aut non ita benè nubendi, aut patiendi moleſtiam à marito vitium depræhendente. Aut Nau c. 16. num. 17. & 29. Azor. q. 10. Leſſ. num. 15. P. Nau. à num. 450. docet nihil eſſe reſtituendum, ſi maritus non depræhendit, aut non curauit. Verum eſt tamen, ſecundum eoſdem, quod ſi poſtea maritus depræhenſo vitio illam male tractaret, aut deſereret, tenetur violator arbitrio prudentis.

13 Acceptum pro virginitate ſecundũ Leſſ. non eſt reſtituendum, quamuis periculum, quod timbatur non obueniat, & nõdum ſolutum poteſt exigi. P. Nau. à num. 454. docet pretium acceptum retineri poſſe, & nondum ſolutum exigi. Non promiſſum verò, aut nondum acceptum non teneri violatòrem dare, poſtquàm illa æquè bene nupſit, ſi aliud damnum non patiatur.

14 Quod c. 1. de adult. & ibi Pan. Hoſt. in ſum eo tit. S. Tho. 2. 2. q. 154. art. 6. ad 3. & alij docent violantem Virginem teneri ad dotandum, & ad ducendum, intelligendum eſſe in foro exteriori poſt ſententiam, vt docent Silu. Leſſ. & alij cit. Couar. de ſponſal. p. 2. c. 6. parag. 8. num. 15.

DE RESTITVTIONE BONORVM EXTERNORVM

Cap. 12.

DE FAMA.

V. Iniuria.

1 FAMA est communis, & clara opinio, est æstimatio bonæ, & inculpatæ vitæ quam de aliquo habent homines Arag. 2,2. q. 62 ar. 2 Sot. lib. 5 q. 9. art. 1. Vel secundum communem. Est illæsæ dignitatis status, lege, & moribus comprobatus in nullo diminutus Silu. ver. fama num. 3.

2 Honor est reuerentia alicui propter aliquam excellentiam, ac potissimum propter virtutem exhibita. Sot. vbi supra.

3 Reuelans venialia non peccat mort. nec tenetur restituere, cum per huiusmodi non lædatur fama Silu. ver. detractio q. 1 Ang. eo parag. 2. & alij quos refert, & sequitur Sayr cla. reg. lib. 11. c. 3. dub. 2. & c. 6 dub. 1. Nisi referantur venialia ex consuetudine facta ratione personæ, vt si de Episcopo, aut religioso, aut de alia graui persona. idemq; in mendacio ratione nocumenti. Arag. vbi supra q. 73. ar. 2 dub. 4. P. Nau. lib. 2. c. 4 dub. 5 Less. lib. 2. c. 11. dub. 3.

4 Narrans defectus, qui in bonam, & malam partem interpretari possunt non peccat, mort. Ang. Silu. vbi supra S. Ant. p. 2 tit. 8. c. 4. ante parag. P. Nauar. vbi supra dub. 6. Less. dub. 3 cit. in fi. fieri tamen potest mortale ratione dignitatis personæ, de qua dicuntur, aut cui dicuntur, quia scilicet in malam interpretantur, aut ratione damni P. Nau. & Less. cit. Arag. vbi supra dub. 6. Sayr. lib. 10. c 6. num. 9 Nau. c. 18. num. 24.

5 Infamans seipsum peccat mort. & tenetur ad restitutionem etiam si id faciat vi tormentorum, secundum Caiet. 2. 2. q. 73. art. 3 & in sum. ver. Detractio, ea ratione, quod non sit dominus propriæ famæ. Communis tamen sententia contrarium docet, quod homo sit dominus propriæ famæ, nec teneatur cum tanto cruciatu famam, aut vitam seruare. Silu. ver. detractio q. 3 P. Nau. vbi supra dub. 1. Less. c. 11. cit. dub. 6 & 7. Sot. lib. 5. q. 10. ar. 2. Couar. 1. var. res c. 2. num. 8. Azor. vbi supra c. 6 dub. 3 Sayr. cla reg. lib. 11. c. 3 dub. 7 qui tamen cum Arag. 2. 2. q. 62. de dominio, vers. De illo autem qui metu, & Sot. vbi supra docet peccare mort. si iurauit dicere veritatem, quia periurat. Item sit falsum crimen alijs imposuit Sayr. P. Nau. Sot. Less. vbi supra Salon. 2. 2. q. 74 ar. 1 contr. 3. quo casu tenetur se retractare, etiam cum vitæ periculo, vbi alteri simile periculum imminet Azor. vbi supra q 11. Non verò quando alteri tantum imminet periculum famæ, cum vita sit pretiosior fama Nau. c. 17 num. 8 & seq. & c. 18. num. 47. Cai. 2. 2. q. 62 ar. 2. Nisi infamia sit maxima, vt si propter hæresim & crimen læsæ maiestatis alteri impositum maneat eius familia, vel posteritas infamis, cum alioqui sit illustris. Sot. de iust. lib. 4 q. 6 ar. 3. Couar. in reg. Peccatum p. 2. num. 6 & seq. & alij quos refert Azor. vbi supra. Item si sibi imponat crimen grauissimum, vt hæresis, proditionis, vitij nefandi: est enim hoc maxima occasio scandali, & iniuriæ vel fidei, vel suæ familiæ, in cuius famæ præiudicium non potest ob tormenta sibi falsum crimen imponere Nau. c 18. num. 28. Sot. & Salon. vbi supra. Item quando cedit in scandalum proprium, vel alienum; vt si propterea sibi, alijsuè detur occasio liberius peccandi. Salon. vbidem. Aut nisi sit Prælatus, & cui incumbit aliorum saluti prouidere S. Tho. 2. 2. q. 72 ar. 2 Silu ver. fama parag. 5. & com. Aut nisi eius infamia redundet in aliorum infamiam, vt est Religiosus Nau. vbi supra. P Nau. num. 127. Et quando infamia præponderat tormentis, vt si inde bonum publicum notabiliter læderetur. Less. num. 50 Si extra torturam ratificet, ob quod damnatio

ad mortem sequenda sit, peccat mortaliter Arag. 2. 2. q. 62. de dominio. Azor. p. 3. lib. 5. c. 9. q. 11. Nisi prudenter metuat se iterum torquendum. Silu. Ang. vbi supra Less. dub. 7. cit. num. 44. P. Nau. num. 134. Nec tenetur retractare in extremo vt volunt Ang. & Silu. Pan. in c. Ex parte 2. de sepult. & c 1. de test. cog. vbi Fel. Nisi putet se profuturum (quod tamen ordinariè nihil prodest) Less. vbi supra. Azor. c. 6. cit. aut nisi alijs falsum crimen imposuit. Ang. & P. Nau. ubi supra.

6 Remittere famæ restitutionem non potest is, per cuius infamiam læditur Resp. Nau. vbi supra num. 43. Azor. q. 15. An verò valida sit remissio facta à persona publica, Sot. vbi supra, & P. Nau. num. 390. affirmant. Negat Arag. 2. 2. q. 62. ar. 2 dub. 5. dicto 3. Salon. verò ar. 2. cit. contr. 23. docet quod si Prælatus, & persona publica velit perseuerare in officio, peccabit contra iustitiam remittendo restitutionem famæ, & infamans tenebitur nihilominus restituere; est enim fama illa subditorum, sibiq; necessaria, cui iuri Superior cedere non potest. qua ratione non potest Pater restituere restitutionem famæ, quando ipsa familiæ, ac filijs est necessaria. ibidem.

7 Subdito, aut alij infamato, si fama non proueniebat immediate ab ipso remittente, sed aliunde ex rebus à se gestis, vel maiorum successione, inualiua est remissio: Nam filij, & familia ius perfectum habent in illam famam, quo per Superioris remissionem spoliari non possunt. Si verò proueniebat ab ipsomet remittente, valida est remissio, ipse enim solus est dominus P. Nau. vbi supra num. 393. Cord. ad Sot. de teg. secr. memb. 4. q 3. concl. 14. dub. 1. & alij.

8 Falsò tibi crimen obicienti potes dicere esse mendacem, & calumniatorem. Silu. rest. 3 q 3 Azor. p. 2 lib. 5. c. 9. q. 8. asserens de com. Immo si probare possis, potes prodere eius crimen licet occultum ad infirmandum eus testimonium, quamuis ille verum dixerit, sed non seruato iuris ordine Salon. 2. 2. q. 70. ar. 3 cont. 1 concl. 3. & 4. Less. lib. 2. c. 3. duq. 2. P. Nau. vbi supra num. 350. Ban. & Arag. art 3 cit. Roder in ord. iudic. c. 8. modò crimen verum obijcias, quod etiam fatetur Cai. in sum. ver. rest. c. vlti. casu 2 & 2. 2 q. 63 art. 2. in resp. ad 4. vbi Arag. dub. 4. concl. 4. quidquid Ban. vbi supra, & aliqui ex recentioribus Thomistis, vt refert Salon. vbi supra dicant obijci posse testi falso crimen falsum: est enim mendacium perniciosum, & illicitum. Limitant Secundo Sot de iust. lib. 4 q. 6 ar 3 & lib. 5 q. 7 ar. 3 q. 9. ar. vlt. Tolet. lib. 5 c. 59 Salon vbi supra, modò illa tantum crimina manifestentur, quæ faciunt ad inualidandum eius testimonium. Limitant Tertio Less. & Salon. modò id sit medium necessarium, nec possit alia commodiori via se defendere, alioqui non esset iusta defensio cum moderamine.

9 Quod autem appellans calumniatorem ad nihil tenetur, præter Doct. cit. asserit Pan in c. 2 num. 5. de calumn. quòd in iure accusator probare non valens dicatur calumniator glo. in d. c. 2 ver. calumniari. Folin. in 1. & 2. de calumn. vtrobique num. 4. fallit tamen.

Primo quando quis accusat ex necessitate officij, vt in Tutore.

Secundo quando id facit, vt hæres vindicans necem defuncti.

Tertio quando propter immensitatem delicti, vt cum quis accusatur de crimine lesæ maiestatis.

Quarto quando accusatus iam laborabat infamia delicti

Quinto Si audiuit à fide dignis

Sexto si testes deceperunt accusatores nolentes testificari, cum prius promisissent

Septimo Quando accusator semiplenè probauit. In his enim, & similibus casibus, licet quis deficiat in probatione, non præsumitur calumniator, nisi aliunde constet Pan. loco cit.

10 Non est mortale prodere alienum crimē vni, vel duobus quibus dicere perinde est, ac si nulli diceretur, si non est periculum

riculum euulgationis Nau. c. 18. num. 33 Ca. 2. 2. q. 73 ar. 2. P. Nau. lib. 2 c. 4. dub. 10. & num. 27. Alij tamen vt Arag. & Ban. ar. 2 cit. Less. lib. 2. c. 11 dub. 11. Azor. p. 3 lib. 5 c. 9 q. 2 & lib. 13. c. 6 dub. 5 Sot. de iust. lib. 5 p. 10 ar. 2 & de teg. secr. memb. 3. q. 4. dub. 3. post 4. concl. Valent. to. 3 d sp. 3. q. 10. p. 5. vers. tertio controuersū. Salon. ar. 2 cit. cent. 1. conclus. & alij communiter dicūt esse mortale: grauius enim quisque fert crimen suum detegi vni viro probo, quàm quatuor plebis.

11 Historici non peccant narrando alicuius mala non omnino occulta, nisi talia sint, quæ illi, eiusue posteris futura sint dedecori, & sit persona Illustris. Sot. de teg. secr. memb. 2 q. 1. in fi. Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 6. num. 19. Si tamen huiusmodi delicta publica erant cum scribebantur, & vtilitas posterorum præponderat infamiæ, &c. non peccant Salon. vbi supra contr. 3. concl. vlt. ad 4

12 Infamanti alium si non resistas cum possis sine tuo magno damno, peccas mort. Nisi forte id facias ex negligentia, timore, aut verecundia; tunc enim plerumq; est veniale Mortale verò cum ex eo quòd non resistis sequitur maximum aliquod periculum, vel infamiæ, vel rerum, &c. aut cum auditio est velut causa, vel concausa huiusmodi periculi; & hic tenetur ad restitutionem, sicut de inducente: aut cum in animo tuo ita dominatur timor, vt charitati fraternæ præponas humana S. Tho. 2. 2. q. 73. art. vlt. vbi Cai. Arag. & Salon. P. Nau. lib. 2. c. 4 dub. 11. Less. lib. 2. 11. dub. 4 Ang. ver. detractio parag. 5 Silu. eo. q. 2. Nau. c. 18. num. 37. Cai. in sum. ver. detractio; Sayr. vbi supra c. 7. à num. 37.

14 Si sis superior, & persona publica, Prælatus, Paterfam. siue dominus, non prohibendo cum possis, etiam cum aliquo tuo incomodo, si detractio sit mortalis, peccas mortaliter, siue alij tuum subditum infament, siue subditus infamet alienum, ad id enim teneris ex officio Cai. Arag. Salon. P. Nau. Sayr. vbi supra, licet Sot. lib. 5. q. 10. ar. 4. & Less. vbi supra dub. 24. dicant. Prælatū non impedientem eum, qui subdito suo detrahit, non peccare contra iustitiam; nisi illa fama necessaria sit bonæ vitæ, saluati spirituali subditi.

14 Infamans, si potest famam læsam restituere sufficienter, tenetur in æquiualenti, Ang. ver. detractio parag. 3. & consequenter tenetur retractare, & si opus sit, iurare, testes adhibere, alijsq; vti remedijs, quò læsa fama reparetur. Salon. 2. 1. q. 62 ar. 2 contr. 3. Sot. lib. 4 q. 6 ar. 3. sufficit autem obtinere remissionem quā infamatus facere potest, vt præter Auct. cit. docet Nau. c. Inter verba concl. 6. coroll. 72. Quod tamen limita ut supra uers. Remittere, &c.

15 Reuelare licet alterius crimen ad illius vtilitatem c. Hoc uidetur 22. q. 5. ut cum v. g. quò frater corripiatur, seruatur ordo euangelicus S. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 2 & ibi Cai. & Salon. concl. 1. contr. 2 & q. 62. art. 2. contr. 17. Silu. ver. detractio q. 1. Ang. eo parag. 3. Sot vbi supra. Item. vt alij caueant, ut si sit fur, aut Medicus imperitus, ut amicum moneat, ut ab illis caueat, Less. lib. 2. c. 11 dub. 9 Sot. ubi supra Nau. concl. 6. coroll. 69 initio. Item ut alij pro illo orent Nau. ibidem num. 454. Reuelare ex inconsiderata loquacitate, aut in re leui, non est mortale; nisi fama inde notabiliter lædatur, præcipue in pertinentibus ad honestatem morum. S. Thom. Silu. Ang. vbi supra Sot. lib. 5. q. 10. ar. 2

16 Infamans hic alibi infamatum non peccat mort. nec tenetur restituere secundum Cai. opusc. 17. resp. 9. ad 3. Nau. c. 18 num. 26 & de temp. ord. cons. 23. in nou. cum ille amisserit ius ad famam. Alij contra sentiunt, inter quos Adr. quodlib. 21 q. 1 quia ubi ignoratur delictum habet illæsam famam. Alij, ut Sot. ubi supra Salon. q. 62 ar. 2. cont. 3 docent quod si delictum sit publicum cum auctoritate publica, & ille non est emendatus, reuelans nō peccat mort. nisi malo animo id faciat; si uerò sit emēdatus peccat mort. nō

ta.

tamen tenetur ad restitutionem. Sed verius docet Tolet. lib. 5. c 65. teneri restituere, quia per Iudicem ablata fuit fama antecedens, non autem sequens; vnde vere possidet bonam famam, quam qui aufert, contra iustitiam facit. Ampliat Nau. in man. c. 18. num. 16. &c. Inter verba concl. 6. coroll. 68. vt etiam id liceat citra peccatum, quando crimen est notorium siue de iure, siue de facto. Salon. vbi supra concl. 1. Silu. ver. Detractio q. 1. dicunt peccare contra iustitiam, nisi probabiliter credatur statim eò perueturam notitiam eorum, aut nisi sint notoria ei, cui dicuntur, quod etiam docent P. Nau. lib. 2. c 4 dub. 2. & Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 6 dub. 10. num. 26. & addit Salon. esse peccatum mort. si ille iam sit emendatus, & crimen non est ex atrocioribus, vt hæresis, proditionis, &c. aut non est publicum auctoritate publica. Si verò est publicum solum per rumorem viciniæ, & loci, peccat contra iustitiam. Item vt ait P. Nau. cum damnum notabile infertur, vt quia plus notabiliter peccatum publicatur, vel in alijs rebus V. Nau. coroll. cit. Salon. vbi supra contr. 18. Azor. p 3. lib. 13 c. 6 dub. 8. Valent. to. 3 disp. 5. q. 17 p. 3 dub. 2.

17 Audita referens non peccat mort. nec tenetur restituere, nisi referat augendo, vel affirmando, aut nisi auctoritas personæ cum additione aliquorum rem certiorem facientium, aut aliud huiusmodi, iustam credendi occasionem præbeat, aut nisi credat audientes facilè credituros Nau. c. 18. num. 36 & 50. Cai. 2. 2. q. 73. ar. 2. S. Ant. p. 2 tit. 2 c. 2. parag. 3. P. Nau. vbi supra dub. 9 Azor. p. 3 lib. 5 c. 9 q. 10. Less. lib. 2 c. 11 dub. 5. Silu. ver. detractio q 1. Ang. eo parag. 2. & com. Non tenetur ad restitutionem, vt docent Cai. & Less. quia non dedit iustam caufam credendi: Nisi ea crimina essent grauissima, vt hæresis, &c. licèt faciat hæsitando, tunc enim cum noceat in re graui, peccat mort. & tenetur ad restitutionem Less. & Salon vbi supra, & q. 74 ar 2 art. 2 contr. 2. concl. 3 Sayr. vbi supra dub. 7. P. Nau. dub. 2 cit. Alij vt Sot. lib. 4 q. 6, art. 3 & lib. 5. q. 10. ar. 2 & Salon. q. 62. ar. 2 contr 22. concl. 4. volunt huiusmodi referentem occulta crimina fratris, quamuis audita, ignorantibus illa, non solum peccare, sed etiam teneri ad restitutionem quod ego concedo iuxta primam opinionem Nau.

18 Reuelans eius crimina, qui de eis solet gloriari, non peccat mort. nec tenetur restituere, quia non læditur fama Cai. vbi supra dub. 1. Arag. ibi dub 5 & Salon. concl. 4 Tolet. lib. 5. c. 64 Sot. loc. cit. Nau. c. 18. num. 33. Sayr. cla. reg. lib. 11 c. 6 num 6 P. Nau. num. 123.

19 Qui ad vitanda grauia tormenta alium infamat, manifestando eius crimen occultum, non peccat; non enim videtur causæ sufficiens infamiæ, nisi ratificet Silu. vbi supra q. 3 Ang. parag. 6. Etiam si reuelet, quod sub sigillo secreti acceperat; eadem enim ratio. Sot. ar. 2 cit. ar. q. 10. in fi. Tolet. vbi supra P. Nau. c. 4 cit. num. 130 licet per iniuriam illud extorserit, modo tamen damnum sit reparabile, vt quia infamato non imminet mors, mutilatio, &c. sed tantum pœna pecuniaria, huiusmodi secundũ Nau. c. 18 num. 54. & sic intelligenda opinio Sot. & P. Nau. vbi supra, & Sayr. c. 6. cit. num. 41. dicentium absolutè licere huiusmodi secretum prodere. Less. tamen reiecta limitatione. Nau. docet posse huiusmodi secretum reuelari ad vitanda grauia tormenta, licet immineat alteri vitæ periculum; non enim infert damnum huiusmodi confessio, nisi postea ratificetur. Excipe secretum sacramentale auditum in confessione, etiam ab eo, qui est interpres, etiam à laico, qui audit in necessitate; & à literato, qui consulitur de remedio peccati; & ab eo qui aliqua via audit confessionem; Est enim secretum de iure diuino, quod nec metu mortis licet reuelare. Idem dic, quando secretum est Regis, Reipublicæ, vel exercitus Salon. 2. 2. q. 73 ar. 2. contr. 4

20 Si Illustris infamauit priuatum, non tenetur famam restituere cum propriæ famæ iactura; sed satisfacit si pecunia, aut

aut alia ratione compenset Sot. lib. 4. q. 6 ar. 3 ad 4 Tolet. lit. 5 c. 70. Less. lib. 2 c. 11 dub. 26. Nau. vbi supra num. 50

21 Cum duo seinuicem infamant, vno non restituente, nec alter tenetur, atque fieri potest compensatio. Vno verò restituente, alter cogi potest ad restituendum Sot vbi supra Salon. q. 62. art. 2. cont. 23 Sayr. cla. reg. lib. 11 c. 7. num. 22 Tolet. vbi supra Less. dub. 25 & alij. Vter autem tenetur prior veniam petere? Qui prior offēdit, si cœtera sint paria, alioqui, qui grauius offendit; vel si offensus sit longè inferioris conditionis. In dubio autem iudicabit bonus vir. Azor. p. 2. lib. 12 c. 3 in fi. Limitat Tolet. modò infamia sit æqualis. Cum verò est inæqualis & fama ablata non potest per partes restitui, vt quia grauiore crimine, alter infamatus est, potest illius fama loco pignoris detineri, vt ille ad restitutionem compellatur. Less. vbi supra. Limitat Secundo nisi alter sit in extrema suæ famæ necessitate, quam alter solus potest defendere Sayr. vbi supra. Limitat Tertio nisi alterius fama alij sit necessaria, vt de Prælato Patrefam. &c. dictum est. Salon. vbi supra. Alii tamen, vt Caiet. 2. 2. q. 62 ar. 2 ad. 2 dub. 1 Nau. c. 18 num. 47 Azor. p. 3 lib. 5 c. 6 dub. vlt. P. Nau. lib. 2 c. 3 dub. 8 docent non dari compensationem in fama: Nam per reciprocam famam non tollitur damnum illatum, sicut in alijs. Mihi magis placet prima sententia iuxta primam limitationem.

22 Libellus famosus est signum, vel scriptura, quæ alicuius infamiam continet, nondum antea publicam, vt publica fiat, & in aliorum notitiam veniat statim, aut paulatim Silu. ver. libellus. Non sunt verò dicendæ libellus, literæ priuatæ ad amicum, in quibus continetur alicuius vitium infamatorium, sed est detractio. Nec scriptura in qua continetur alterius vitium publicum Molin. de iust. trac. 4 disp. 35 num. 39.

23 Libellum famosum componēs aliena peccata falsa, vel vera occulta continentem, & in publicum proiciens, vt legatur, & inueniens, si non laceret, peccat mort. Nau. c. 18 num. 45 & de pœnit. dist. 6 c. penult. num. 5 & tenetur restituere, ille, quia iniustè damnificauit; inueniens verò vt cœperator, si manifestauerit. Salon. 2. 2. q. 72. Ang. ver. libellus famosus. Silu. eo q. 5

24 Pro restitutione famæ, tenetur exponere aliam scripturam restitutoiram famæ, & ad omne damnum. Docet cit. Sayr. reg. lib. 12 c. 4 num. 9 & seq. Nisi probare possit, & hoc fine confecerit libellum, vt huiusmodi delicta puniantur. Salon. vbi supa concl. vlt.

25 Libellum famosum conficiens, vel diuulgans Mediolani est ipso facto excommunicatus, nec absolui potest, nisi restitutione facta arbitrio Episcopi Concil. Prou. 4 tit Quæ ad fidei tuendæ.

26 Libellum famosum publicans, aut conficiens, quo infamatur persona publica, & in magno honore habita, non tenetur cum vitæ periculo famam restituere; est enim vita altioris ordinis: Nisi ex huiusmodi infamia alia grauia dissidia, & neces orirentur, vt si Princeps, vel Respublica, de proditione infamarentur P. Nau. vbi supra num. 414.

27 Hæres infamatoris tenetur non quidem restituere famam, cum sit obligatio personalis, sed ad admna ex illa infamia secuta. quare infamato mortuo restitutio faciēda hæredibus Salon. q 62 ar. 6 contr 21 Nau. c. 19 num. 56 Sayr. lib. 11 c. 7 num. 36 P. Nau. vbi sula num. 425 Less. dub. 21. Et licet M. Nau. cit. & Salon. contr. 14 sentiant hæredes infamatoris teneri infamato ad compensationē pro fama; merito tamen contradicit alter Nau. quia hæres retractare non potest. In pecunia verò nec læsor viuus tenetur Silu. ver. detractio q. 4. d cto 2. Less. vbi supra dub. 16. Azor. p. 3. lib. 5: c. 9. q. 13. & colligitur ex eodem N. N. c. 17. num. 9.

28 Omnes contumeliæ sunt eiusdem speciei, omnesq; detractiones, sed sunt tantum modi quidam accidentarij, magis, minusuè augentes malitiam peccati consistunt enim omnes in verbo contra honorem debitum proximo. hic autem honor non distinguitur in species. Contumelia est

est contra honorem, & palam; detractio contra famam occultè S. Tho. 2.2.q. 72.ar. 1. & q 73. art. 1. Silu. & Summistæ ver. Contumelia, & ver. Detractio Sot. lib.5. q. 9. ar. 1. in fi. Azor. p. 3 lib. 13. c. 4. dub. 1.

29 Procurans sibi locum dignum, excluso alio etiam possidente, sed indigno, prodendo eius crimen, quod testibus probari poterat, non peccat contra iustitiam, sed tantum contra charitatem, si malo animo id fecit Sot. lib. 4. q. 6 ar. 3 ad 4.

30 Amice conuersans videtur remisisse restitutionem iniuriæ, sed non famæ Nau. c. 18 num 47. P. Nau. lib. 2. c. 4 num. 399. V. eundem num. 92. vbi fusè. & Sayr. vbi supra c. 8. num. 14.

31 Si famam à te læsam læsus iam recuperauit vel grauium virorum testimonio, vel probitate vitæ, non teneris restituere. Si tamen interea ratione infamiæ aliquod damnum passus est, teneris ad illius compensationem Sot. 3 cit. Nau. c. 18. num 43 Ban. 2. 2. q. 62. ar. 2 & ibi Arag. vers Secundo aduertendum Less. lib. 2 c. 11. dub. 17. P. Nau. vbi supra dub. 3 & 4. Azor. p. 3. lib. 3 lib. 5. c. 9 q. 4. An autem tenearis ad integram restitutionem. Sot. vbi supra, & Armil. ver. rest parag. 41. putant teneri tantum arbitrio boni viri rectius tamen vterq; Nau. docet in bonis quæsitis teneri in integrum, in quærendis verò arbitrio boni viri, sicut de impediente alium à consecutione &c. supra dictum est.

32 Infamans alium detegendo eius crimen verum, sed occultum, secundum communem, non debet famam restituere dicendo se esse mentitum, aliàs mendacium committeret S. Tho. 2.2. q. 62 ar. 2 ad 2 Nau. c. 18 num. 41 Silu. ver. detracto q. 4. Azor. p. 3 lib. 5 c. 9. q. 7. & alij quos refert. Sayr. cla. reg lib. 11. c. 4. Quomodo autem facienda sit restitutio non conueniut Doct. Nam Ang. Silu. & alij antiqui docent infamantem debere affirmare ijsdem, apud quos infamauit, se malè, & perperam dixisse. Cai. 2. 2. q. 62 ar. 2. ad 2 Sot. lib. 4. q. 6 ar. 3 ad 4. vers. secundo modo, Arag. ar. 2 cit. Nau. c. 18. num. 45. dicunt silendum de delicto, & laudandum infamatum coram ijsdem, &c. narrando eius virtutes, ac familiariter, & amicè conuersando. Sed neuter modus restituendi satisfacit. Melius ergo P. Nau. lib. 2 c. 4 num. 380. Salon. 2.2. q. 62 ar. 2 contr. 15. Valent. to. 3 disp. 5. q. 6 p. 5 propor 2. B. med. lib. 1. sum. c. 14. parag. 54. dicunt posse huiusmodi infamatorem affirmare, se falsum, & mendacium dixisse: est enim hic restituendi modus conuenientissimus, Nec propterea interuenit in hoc mendacium. Nam licet re uera commissum sit delictum, quia tamen non est publicum, sed secretum, sensus est, quòd non dixit verum publicè, quia rem carentem veritate publica publicè affirmauit. V. Sayr. vbi supra num. 21.

33 Si mea fraterna correptione sufficienter possum remedium adhibere, & corrigere, pecco mort. deferendo fratris delictum ad Superiorem siue vt Patrem, siue vt Iudicem. Nec superiori obediendum, cum præcipit reuelari occulta, ommissa correptione fraterna S. Tho. quod l. 11. ar. 16 & 2. 2. q. 33. ar. 7 & ibi Ban. dub. 6 ad 6 Sot. de reg. se memb. 2 q. 4. concl. 3. dub. 3 vbi Cord. Nau. c 14 num. 14 B. med. vbi supra parag. 16. Limitant tamen primo nisi delictum sit infectiuum, vt hæresis, proditionis, &c. quæ sunt in nocumentum proximi corporale, siue spirituale; tunc enim statim denunciandum; nisi firmiter crederet per secretam monitionem impedire posse S. Tho. ar. 7 cit. Limitant secundo. Nisi superior pius, & discretus notabiliter melius id esset præstiturus, à quo frater magis iuuaretur, & vix tandem per me fieret, aut notabiliter minus benè Sayr. vbi supra num. 14. quod tamen ego ita simpliciter non admitto vbi sufficienter [illegible] per secretam monitionem prouidere, licèt minus benè; seruanda enim fama proximi ex iustitia. Admitterem verò, ubi forte frater diutius esset in peccato perseueraturus, nisi denunciarem; tunc enim bonum spirituale, est præponendum famæ.

34 Supradicta obseruari debent etiam circa regulares, quibus ad benè, & quietè viuendum necessaria est fama, bonaq; opinio

nio apud ſuos ſuperiores. Niſi aliquo ſtatuto aut regula à Sede Apoſtolica approbata, aliter ſtatutum ſit; profitendo enim ſcienter huiuſmodi regulam, renuntiauit iuri ſuo, Sayr. vbi ſupra.

35 Iniuria læſo poteſt aliter quam veniam petendo, ſatisfieri. reſtituit autem ſufficienter exhibendo honorem, & reuerentiam Cai. 2. 2. q. 72. art. 3. P Nau. lib. 2. c. 4. dub. 6. Item adhibendo ad menſam, dando locum honorificum, & huiuſmodi Leſſ. lib. 11. c. 9 dub. 27. Alij tamen, vt Sot lib. 4 ar. 3. ad 5. Couar. 2 var. res. c. 10. num. 7. Cai. opuſc. 17. reſp. reſp. 13. dub. 5. Salon. 2. 2. q 62. ar. 2. contr. 24. cenſent relinquendum eſſe viri prudentis arbitrio, qui omnibus conſideratis iudicet, an ſit neceſſaria veniæ petitio. Si tamen læſus aliter remittere non vult ſatisfactionem tenetur lædens veniam petere; nec ſatisfacit compenſando pecunia, etiam pluſquam debet. Silu. ver. contumelia q. 4 Arag. 2. 2. q 62. ar. 2. in ſolut 3 Sayr. cla. reg. lib. 11. c 8 num. 11. Excipiunt tamen Prælatum, & quemlibet ſuperiorem; hi enim non tenentur à ſubdito veniam petere, vt ait. S. Aug. in reg. ſic nec nobilis à plebeio, magiſter a diſcipulo, &c. ſatis enim eſt, ſi ſecundum illorum ſtatum. & gradum illis debitum honorem exhibeant.

36 Infamans eum, qui fictis virtutibus ſibi famam parauit, niſi illa ſimulatio vergat in aliorum præiudicium, & perniciem (tunc enim reuelandum) peccat non ſolum contra charitatem, ſed etiam contra iuſtitiam: quandiu enim eius malitia occulta eſt, ius habet ſaltem, vt non iudicetur malus Salon. 2. 2. q. 73 ar. 2. in fi. Sot. lib. 5 q. 10. ar. 2 P. Nau. lib. 2 c 4. num. 341. Sayr. vbi ſupra cap. 6 num. 18: Leſſ. dub. 10 Valent. to. 3 diſp. 5. q. 17. p. 3. lib. 13. c. 7 dub. 8. citato Adr. docet in vtroque caſu non peccare contra iuſtitiam huiuſmodi infamantem, quia infamatus contra ius eam famam poſſidet. Verior eſt prior opinio.

QVAE EXCVSENT

A RESTITVTIONE

Cap. 13.

1 DVodecim cauſas excuſantes à reſtitutione enumerat Io. Med. de reſt. q. 3. Prima eſt inopia debitoris Secunda remiſſio creditoris. Tertia Ceſſio bonorum. Quarta Damnum, quod ex reſtitutione timetur veriſimiliter euenturum. Quinta ſolutio facta creditori creditoris. Sexto rei debitæ interitus. Septima iuris, aut Iudicis auctoritas. Octaua Religionis ingreſſus. Nona Excommunicatio creditoris. Decimo Incertitudo. Vndecimo Diſpenſatio, vel Compoſitio cum Papa Duodecimo Compenſatio.

2 Impotens dicitur eſſe qui malè poteſt; qui autem non poteſt, non eſt in mora, atque adeo non tenetur ad intereſſe ratione moræ Cai. 2. 2. q. 62. ar 8 Arag. ibi ar. 4. Si impotentia ſit ſimpliciter, & abſoluta, ſemper excuſat, non obſtante quacunq; obligatione etiam in forma Cameræ, & conſequenter etiam ab excommunicatione, quæ ſi feratur non erit valida, cum ceſſet contumacia; & impotentia eximat ab omni culpa, tollatq; vel ſaltem ſuſpendat obligationem reſtituendi. Si verò impotentia non ſit abſoluta, licet per ſe ſuſpendat obligationem naturalem reſtituendi; ſi quis tamen renuntiauit huic impotentiæ, vt quia poſſet quidem reſtituere ſimpliciter, ſed cum diminutione ſui ſtatus, & gradus: tunc ea impotentia non excuſat à culpa, & à cenſura, quia non includit abſolutum defectum poteſtatis ad ſoluendum, ſed adiungit

tantum difficultatem moralem Alter, de cenſur. to. 1. lib. 3. diſp 1. c. 7. ubi duo affert remedia, Primum, ſi debitor ſit Clericus, & beneficiatus obtinere ab Auditore Cameræ, ut ex fructibus beneficij illi aſſignet congruam ſuſtentationem ad decentiam ſtatus Clericalis cœteris fructibus aſſignatis creditoribus. Secundum, & melius, impetrare à Summo Pontifice priuilegium, ut non obſtante quacumq; obligatione camerali poſſit coram quocunq; Ordinario uti priuilegio c. Odoardus de ſolut: Si huiuſmodi debitor peruenerit ad pinguiorem fortunam, & non ſoluat, incidet in excommunicationem.

3 An accepta in extrema neceſſitate ſint reſtituenda uide ſupra Quid reſtituendum num. 10. Creditore exiſtente in pari neceſſitate cum debitore, quis potior. Vide Cui reſtituendum num. 27.

4 Remiſſio creditoris excuſat à reſtitutione; eſt enim donatio Cai. ubi ſupra art. ult. & in ſum. uer. reſt c. 7 Nau. c. 17 Silu. reſt. 7 q. 1. & 2. Sot. lib. 4. q. 7 art. ult. & com. Oportet autem remiſſionem eſſe liberam. quare facta metu, ui, fraude, non tenet Sanch. de matr. lib. 4 diſp. 9. num. 17. Item à potente donare. Vnde non poteſt filius fam. condonare paterna credita. Item ut non fiat in caſibus à iure exceptis, ut in Epiſcopo uiſitante, & recipiente ultra ſumptus neceſſarios; id enim retinere non poteſt, quamuis ſibi remittatur c. Exigit de cenſib. in 6 Conc. Trid. ſeſſ. 4 c. 3. de refor. Et in Delegato accipiente à partibus præter exculenta modica, aut expenſas itineris c. Statutum parag. In ſuper, iuncto parag: ſi quid, de reſcrip. in 6. Item in Inquiſitore prætextu officij pecunias extorquente Clem Nolentes de hæret. Item in canonico accipiente diſtributiones cum officio non intereſt. Trid. ubi ſupra c. 12.

5 Cedens bonis non excuſatur niſi pro ratione neceſſitatis, quæ aliàs ſine ceſſione eum à reſtitutione excuſaret; ac propterea illi tantum conceduntur alimenta, & artis ſuæ inſtrumenta, Glo. in c. Odoardus de ſolut. Nau. c. 17. num. 86 Silu. reſt. 7. q. 6. uerſ. ult. Leſſ. lib. 2 c. 16 dub. 3. qui ampliant etiam in debitore ex maleficio: Alimenta intellige neceſſaria, ut non cogatur mendicare, ſed retinere poſſit ea, quæ conſiderata conditione ſuæ perſonæ, & eorum, quos alere tenetur iudicio prudentis cenſetur neceſſaria quod Nau. c. 17 num. 86. & Molin. de contrac. diſp. 572 num. 9. intelligunt de bonis poſt ceſſionem acquiſitis: ex his enim non ex prioribus deduci debent alimenta. Alij tamen vt Couar. 2. uar. res. c. 1. num. 9 Salon. 2. 2 q. 62 ar. 2 contr. 3. Silu. ſibi contrarius uer. Cedere bonis, Ang. eo. Sot. de iuſt. lib. 4 q. 7 ar. 4 in fi. P. Nau. lib. 4. c. 4 dub. 10. & com. diſtingunt, quod ſi eſt debitor ex delicto, non habetur reſpectus ne egeat, ſed debet creditoribus omnia cedere. Si tamen habeat bona iuſtè quæſita, uera eſt Nau. opinio. Item ſi benè poſſeſſa malè expendit in uſus illicitos, & prophanos, uel aliàs ex culpa graui ſui infortunij ſoluere non poteſt, ut faciunt mercatores, qui mutuò, & credito magnam quantitatem congerunt, qua ſplendidè uiuunt, poſtea fiunt non ſoluendo, uel ſe abſentant, uel in Eccleſiam ſe recipiunt, ut creditores ſaltem partem debiti remittant, aut dilationem concedant, hi enim non gaudent beneficio legis ſic, & Leſſ. P. Nau, & Sot. ubi ſupra Cord. in ſum. q. 68. puncto 3. Et remiſſio à creditoribus obtenta ualida non eſt, ut potè coacta, minimeq; ſpontanea, licèt Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 7 num. 3 contrarium ſentiat.

6 Qui abſq; culpa cogitur cedere bonis, quia debitor ex contractu licito, caſu, aut alijs ſucceſſibus in aduerſam fortunam eſt coniectus; ſi per creditores fiat executio in eius bonis, poteſt abſcondere quantum eſt neceſſarium ad ſuam ſuſtentationem iuxta ſupradicta. Leſſ. Salon. & P. Nau. vbi ſupra Silu. reſt. 7 q. 6. Nihil tamen petere poteſt à Iudice pro alimentis. quòd ſi petat, & obtineat, reſtituenda quæ ſecretò abſconderat. Salon. ubi ſupra.

7 Cedens bonis reſtituere tenetur cum uenerit ad pinguiorem fortunam c. Odoardus de ſolut. non enim extinguitur debitum, ſed conſopitur ob inſtantem neceſſitatem; qua ceſſante reuiuiſcit obligatio l. 1. C. qui

bon.

bon. ced. poss. & Doct. cit. quod verum est, licet ignominiosè cesserit, Less. & Covar. vbi supra.

8 Cui confiscata sunt bona non tenetur creditoribus nec ciuiliter, nec naturaliter, cum habeatur pro mortuo. hoc enim casu mors ciuilis eundem effectum habet, quem mors naturalis. quare non poterit amplius à creditoribus conueniri, cum omnes actiones, & obligationes sint transfusæ in fiscum, ad quem ideo pertinet soluere debita Peregrin. de iure fisci lib. 5. tit. 1 num. 54. Intellige de debitis contractis ante sententiam, ibidem. Gratian. discep. for. c. 413. vbi num. 1. quod nec tenetur prior ille debitor, licet peruenerit ad pinguiorem fortunam. hæc enim bona non quæruntur per obligatum priuato, qui iam est exemptus, sed per hominem nouum, qui nihil amplius habet negotij cum creditoribus. Si bona confiscata essent insufficientia tenebitur pro illa parte quæ non sufficiunt. Farin. de Hæret. q. 190. parag. 1 in fi. si restituatur ad bona, tunc esset restitutus etiam ad obligationes. Quòd si restituatur tantum ad partem, tenebitur ad debita pro rata bonorum, & pro residuo fiscus. Et si huiusmodi restitutus negligat recuperare bona à fisco, nihilominus tenebitur ad debita; cum enim habeat actionem, & ius recuperandi, dicitur habere rem ipsam. Hæc omnia, & legibus, & multorum Doct. auctoritatibus firmat Gratian. vbi supra, qui tamen fatetur sumpta intelligenda non esse de bonis ante delictum V. Bart. in l. Post contractum ff. de donat. & Azor. p. 1 lib. 5 c. 7 q. 8.

9 Intendens committere delictum propter quod poterit deportari, vel bona publicari, potest donare Vxori, vel filijs sub conditione si contingat eum deportari, & tunc, si casus eueniat, fiscus auferre bona non poterit. Immo poterit huiusmodi donans donationem reuocare, & tunc bona erunt sua, & non fisci, quia non fuerunt inclusa in deportatione, & fiscus non potuit auferre. Ias. in l. Si qua mulier num. 30. & duob. seqq. C. de sacrosan. Eccl.

10 Credens probabiliter incendium ad domum suam peruenturum, potest diruere domos, quæ sunt in medio, nec tenetur restituere, nisi de æquitate l. 1. ff. de incend. rui. & naufr. parag. quod ait Prætor. Silu. ver. Incendiarius q. vlt. Ang. eo. parag. 4. Anchar. in c. Quanto num. 3. de consuet. V. Felin. in c. Tua nos, de sent. exc. vbi num. 3. in fi. quòd non tenetur, si probetur, & quod omnino illa domus fuisset combusta, vt in l. Si alius parag. est & alia ff. quod vi, aut clam. Secus si domus fuisset destructa ad abundantem cautelam, quia tunc tenetur.

11 Excusat à restitutione saltem statim facienda damnum quod creditori vel alteri obuenire potest, de quo supra Cui rest. num. 7. & seq. Item si restitutio fieri non potest sine præiudicio famæ. Item maius damnum debitoris, quam creditoris, vt quia rem suam multò minoris vendere cogitur; aut quia oportet eum alienare instrumenta quibus viuit, aut artem relinquere Io. med. de rest. q. 2. vers. Ad aliud quod quarto, &c. Silu. rest. parag. q. 3. vers. 4. P. Nau. lib. 4. c. 4. num. 40. S. Ant. p. 2 tit. 2 c. 8 Nau. c 17 num. 58. Intellige de iactura notabili rerum propriarum, vel status iustè quæsiti. Nam si damnum ex eo resultat quod res restituenda est ingens, aut quia non lucratur ex alieno, non excusatur quia id non est vitare proprium damnum, sed dimittere alienum, Vterque Nau. vbi supra Arag. 2. 2. q. 62. ar. 8 ad 2 & ibi Caiet.

12 Excusat à reddenda pecunia damnum vitæ, salutis, libertatis, famæ, & à reddenda re minoris ordinis, damnum maioris. Est autem ordo iste Anima, corpus, fama, honor, pecunia Cai. vbi supra Nau. c. 17 num. 89. Ban. ar. 8 cit. Azor. p. 3 lib. 4 c. 39 q. 4 P. Nau. vbi supra dub. 3. At secundum Arag. 2. 2. q. 62. ar. 2. dub. 8. & Salon. ibi contr. 16. Sot. lib. 4. q. 6. art. 3. Toler. lib. 5 c. 27. non excusat aliquando, vt cum pecunia est in magna quantitate, fama verò non tanta: vel cum fama restituenda est maxima, vt cum illustrem hominem iniustè notauit

plæbeius de crimine hæresis, ex quo tota eius posteritas infamis manet: tunc enim dicunt postponédam esse vitam, & famam. Sed hæc opinio merito ab alijs reijcitur. Quare adultera non tenetur cum periculo magni damni vitæ, vel famæ reuelare filiũ esse ex adulterio, ne hæreditas ad illum deueniat c. Officij de pœnit & remiss. vbi Pan. & alij Caiet opusc. 17. resp resp. 14. S. Ant. p. 2. tit. 1 c. 8 parag. 8 in fi. Idem Caiet in sum. ver. adulterium P. Nau. lib. 2 c. 4 num. 408. Io. Med vbi supra causa 4. Nau. c. 17 num. 89 & seqq. Azor. p. 3. lib. 5. c. 6. 2. & de periculo vitæ asserunt Couar. in reg. peccatum p. 1 num. 3. Innoc. Host. Pan. in ind. c. Officij Silu ver. adulterium q. 1 Ang. eo parag. 4. De fama verò docent Couar. cit. Salon. contr. 16 cit. concl. vlt. & ar. 6. contr. 2. concl. 1. Sot. lib. 4 q. 7. ar. 2 aliquando teneri cum eius dispendio reuelare, vt cum mulier est vilis conditionis, hæreditas verò pinguissima, & cum alienum filium supposuit Regi, ex quo verus filius Regis priuatur Regno; quo casu Sot. & Salon. volunt non excusari, licèt immineat vitæ periculum. Sed non est a prima opinione recedendum. Nisi forte spurius ita esset malis moribus imbutus, & ad malum propensus, vt inde cædes bella, vexationes & huiusmodi orirentur, tunc enim, cum agatur de communi bono, etiam spirituali totius Regni, tenetur adultera etiam cum vitæ periculo reuelare Sayr. cla. reg. lib. 8 c. 3 num. 12

13 Debitor bonæfidei, vt restituat tenetur mutare statum, si creditor ex tali mutatione cogatur statum mutare, alias potest differre solutionem, licet statum ex alieno conseruet, & siue ex infortunio, siue ex prodigalitate in eas deuenerit angustias. tenetur tamen statum illum citra notam paupertatis minuere, vt paulatim restituat Ang. rest. 3 parag. 3 Alij tamen vt Nau. c. 16 num. 58. Salon. 2 2 q. 62. ar. 5. contr. 8 & art. 8. contr. 8. & ibi Caiet contrarium docent nempe non teneri mutare statum, licet debitum contractum sit cum iniuria, & creditor prius inciderit in necessitatem. Less. lib. 2 c. 16 num. 28. Sot. vbi supra ar. 4 P. Nau. lib. 4 c. 4. num. 44 Tolet. Lib. 5. 27. docent omnino teneri restituere, etiam cum mutatione status, nec mereri dilationem, qui ex culpa sua in eas angustias deuenerit; vt qui lusibus luxurijs, & prophanitatibus expendit aliena; Statum illicitè acaquisitum omnes docent eum teneri mutare, etiam vbi creditor illa necessitate non laborat, est enim id non de suo statu cadere, sed in suum descendere ab illo qui non erat suus. Retinere tamen potest, vnde familia sua, ipseque possint parce viuere iuxta statum, quem ante habebant.

14 Soluens creditori creditoris an excusetur, vide ver. Debitum num. 20

15 Rei debitæ interitus quando liberet debitorem V. Debitum num. 11. & seq.

16 Iudicis sententia in duobus casibus liberat debitorem ob onere restituendi. Primò quando ius non est solum permissiuum, sed concessiuum, ex intento volens rem alicuius applicare. Secundo quando non est solum declaratoria iuris alterius, licèt secundum iuris ordinem lata sit: potuit enim inniti falsis probationibus, aut præsumptionibus; secus si veritati, & ei constet pro qua lata est. Si verò est priuatiua ex causa, aut punitiua, tunc tutus erit, qui retinet huiusmodi rem ita sibi applicatam. Io. Med. de rest. q 3. causa 7 Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5 c. 8. num. 19

17 Religionis ingressus an liberet à restitutione, vide ver. Religio num. 7.

18 Punitus pœna corporali pro pecunia non tenebitur amplius restituere Felin. in c. Sicut dignum de homic. num. 15. Couar. 1 var. resol. c. 1 num. 6. Id tamen iuxta eundem Fel. in c. Ad liberandum de Iudæ. Silu. rest. 7. q. 6. vers. 5. & ver. Solutio q. 5. vers. 2. Ang. eo parag. 22. intelligendum est, quando est punitus pro debito, exigente id creditore; secus si pro maleficio. Idem docet Pan. in c. Statuimus de maled. num. 2 V. supra rest. bon. corp. num. 2.

19 Credi-

18 Creditoris excommunicatio excusat ad restitutione facienda donec absoluatur Pan. in c. Inter alia de sent. ex c. glo in c. Absolutos, ver. pacto de hæred. Ang. excom. 8 parag. 12 Sayr. de censur. lib. 2 c. 9 num. 21 Limitat Pan in c. Veritatis de dol. num. 40 nisi excommunicatus multum indigeat. Alij vt Silu. excom. 5 num. 21 P.Nau. lib. 4. c. 4 num. 84 Less. dub. 9 Couar in reg. Peccatum q. 1 num. vlt. docent non excusari quod hæc communio leuis sit, & nullo iure prohibita; nisi forte spes esset ex dilatione ipsum Ecclesiæ reconciliandum. Sayr. vbi supra num. 12. Io. Med. de rest. q. 3. causa 9 docet quod si debitum contractum sit verbis, vt stipulatione, promissione, aut iuramento suspenditur tale debitum, & sic vera est prima opinio. Si verò contractum est reipsa, & per viam restitutionis soluendum, vt si alienum furatus est, aut mutuum, commodatum, &c. accepit, tunc vera est secunda sententia præceptum enim non communicandi cum excommunicato est de iure humano; præceptum autem soluendi debitum de iure naturali, & diuino; & hoc etiam placet Anchar. in cit. c. Inter alia num. 6.

De restitutione incertorum vide supra Cui restit. in fi.

19 Super incertorum restitutione potest fieri compositio cum Episcopo ex causa de minori quantitate, quam sint incerta, vt quia residuum relinquit debitori, vt vere pauperi. Sine causa verò rationabili, nec cum Papa fieri potest. S. Ant. p. 2. tit. 2. c. 6. in fi. Silu. rest. 8. q. 8 Ang. rest. 4. parag. 6. Alij censent compositionem proprie fieri non posse nisi cum Papa, ad quem solum competit dispensatio eorum, quæ in pios Ecclesiæ, pauperumuè vsus eroganda sunt sic Io. Med. de rest. q. 3 causa 11. Less. dub. 11. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 8 num. 23 M. Nau. c. 17 num. 93. P.Nau. lib. 4. c. 5 dub. 6. In necessitate Reipublicæ potest fieri compositio etiam cum Principe Sot. lib. 4 q. 7 ar. 1 circa fi. Arag. 2.2 q 62 ar. 5. V. Ban. d. ar. 5 dub. 8. Si tamen componens habet alia debita, quibus reliqua eius bona non sufficiunt, tenetur soluere ex ea summa, nec potest sibi retinere Idemque dicendum de hærede, aut alio, quoquunque executore testamenti, qui eo modo componendo agunt negotium, & partes hæreditatis, ac bonorum defuncti, ad proinde ea summa mãet pars bonorum defuncti, & ideo restituenda creditoribus. Molin de iust. trac. 2 disp. 760. num. 3.

20 Compensatio debiti pro debito omnino excusat debitorem ne cogatur soluere iuxta dicta supra furtum num. 11. Requiritur autem ad iuxam compensationem primò, vt debitum sit certum, & liquidum & ex iustitia, non gratitudine. Secundo, vt non plus accipiat, quàm sibi debetur, aliàs erit furtum quoad excessum. Tertio, vt nullum inde sequatur scandalum. Quarto, vt debita sint in omnibus paria, quare si tu nunc debes, ille verò post annũ, nõ potes nunc compensare V. Iuram. num. 5. Item si habeam penes me rem tuam depositam; Nam in deposito non datur compensatio c. Bona fides de depos. de quo supra ver. Depositum num. 18. Vltimo, quod alter absolutè non iurauerit soluere Io. Med. causa 12 Sayr. alios referens vbi supra c. 7. num. 10. & seq. V. Sanchez in sum. lib. 2. c. 11 à num. 10.

PRAESCRIPTIO. VSVCAPIO. V. Emptio.

1 PRæscriptio, vt compræhẽdit Vsucapionem, est continuatio dominij per cõtinuationem possessionis per spacium, à lege definitum l. 1 ff. de Vsucap.

2 Præscriptio est immobiliũ. Vsucapio mobilium, & completur triennio. Inst. de Vsucap. parag. 1 Silu. præscrip. 1. parag. 1. & ver. Vsucapio. Molin. tract. 2 disp 68. Sed Couar in reg. Peccatum p. 1 initio, & parag. 1 docet vtramq; locum habere tam in mobilibus, quàm immobilibus. Ad hanc verò non satis est credere rem esse suã, nisi merito id sibi persuadeat non ex ignorantia affectata, vel crassa, sed probabili facti, non iuris minimè dubij Moli. vbi sup. disp. 64. De quo fusè Couar. q. 2. parag. 7. à num. 5.

3 Ad præscriptionem requiritur possessio, vel quasi possessio non interrupta l. Vsu capio, ff. de Vsucap. Item bona fides c. vigilanti, c. Si diligenti, & c. fin. de præscript. & c. Possessor de reg. iur. in 6. Item titulus iustus saltem præsumptus d. c. Si diligenti, vbi agitur de amittendo rerum dominio, quia agitur de magno præiudicio. Secus in præscriptione iurium, & seruitutum, & seruitiorum extraordinariorum Pan. in c. De quarta eo tit. num. 25. Limitat tamen primo, vt hoc non procedat, quando præscriptio est contra ius resistens in specie non tantum in genere per. c. 1. eo tit. in 6 de quo per Felin. in d. c. Si diligenti à num. 8. Secundo in præscriptione Vsusfructus Tertio quando agitur de obliganda persona ad aliquod seruitium; tunc enim propter grauitatem, saltem est necesse allegare titulum, & probare præsumptionē per lapsum longi temporis. Quarto cum præscribitur contra Ecclesiam, nam tunc, licèt non requiratur titulus, requiritur tamen tempus quadraginta annorum. Item requiritur ad præscriptionem quod res possit præscribi, & præscribens sit capax. Pan. in c. Quanto de consuet. num. 2. Laicus enim non præscribit Ecclesias, loca religiosa, ius decimarum, primitiarum, obligationum, aut alia iura spiritualia c. Causam de præscript. glo. in c. fi. de consuet. ver. legitimè præscripta; Nisi ex priuilegio Sedis Apostolicæ Molin. vbi supra disp. 65. V. Silu. præscriptio 2. q. 4. Ang. eo Sayr. cla. reg. liu. 9. c. 12 & Azor. p. 1 lib. 5 c. 14. præscribit tamen conta libertatem soluendi decimas quoad quotam; vel de hoc, aut illo prædio; dummodo Ecclesiæ ministris relinquantur ex alijs Ecclesiæ iuribus sufficientia alimenta Nau de decim. cons. 2 Immo præscrbi etiam totam decimam Moneta de decim. c. 5 num. 105 Suar. alios referens de relig. trac. 2 lib. 1 c. c. 12. num. 16 Azor. p. 1 lib. 7 c. 36 q. 4. requiruntur tamen secundum eosdem quadraginta anni. Item requiritur scientia aduersarij in præscriptione iurium, & seruitutum, non autem in præscriptione immobilium, quia iura, &c. non possunt verè possideri, & ideo non potest acquiri eorum quasi possessio, nisi sciente aduersario qui rem possidet, & sine possessione non currit præscriptio c. Sine possessione de reg. iur. in 6. & ideo requiritur scientia Pan. in d. c. De quarta num. 29. & Felin. num. vlt.

4 Quando ad præscribendum sine titulo requiritur immemorialis possessio; cum titulo sufficit quadragenaria c. 1. de præscrip. in 6.

5 Petens rem præscriptam, si fundat intentionem suam de iure communi, tenetur probare titulum, aliàs non; nisi esset præsumptio contra præscribentem, aut nisi præscriptio esset tanti temporis, cuius contrarij memoria non existat c. 1. de præscript. in 6 & ibi Glo. ver. titulum, & Aug. Barbos. Completa legitima præscriptione, præscribens non tenetur in conscientia restituere, etiam si superueniat scientia rei alienæ Silu. præscriptio 1 q. 13. Cai. in sum. ver. præscriptio Molin. alios referens de iust. trac. v disp. 61. Minoribus tamen, & Ecclesiæ conceditur restitutio in integrum contra præscriptionem iam completam, licèt sit longissimi temporis, & licèt nulla interuenerit eorum ignorantia, neq; impedimentum; extenditur autem solum ad quadriennium post completum 24. annum. Maiori non conceditur nisi ex legitima causa, vt plures commemorantur ff. Maiores 25. annis & C. Quibus non objciatur longi temp. præscrip. & alibi; non conceditur tamen vltra quadriennium à tempore, quo cessant impedimenta, & ignorantia inuincibilis præscriptionis. Molin. vbi supra disp. 80. vbi supra q. 14. & alij.

6 Dubitatio adueniens bonæ fidei non eam tollit, Glo. Pan. & Fel. in c. fi. de præscrip c. Si virgo 34. q. 2 Ias. in l. 1. ff. de cond. indeb. l. Qui scit. parag. bonæ fidei ff. de vsur. Silu. præscriptio 1 q. 3 dicto 3 & rest. 3. q. 7. dicto 3. Cou. in reg. Peccatum p. 2 parag. 7 Less. lib. 2 c. 6. dub. 3: contra Sot. de iust. lib. 4. q. 5 art. 4. Arag. 2. 2. q. 62. de dominio, & alios quosdam. Dubium intelligunt Salon. 2. 2. q. 62. de

dominio

dominio q. 5. ar. 7. concl. 1. quando est tantum quidam scrupulus, & hæsitatio: si enim iustè, & grauiter dubitat, nec inquirit quis sit verus dominus, mortaliter peccat, nec præscribit V. Molin. trac. 2. disp. 63 concl. 2 & supra ver. conscientia dubia.

7 Consuetudine immorabili, famæ, & si nihil probabilitatis innotescit de contrario, præsumitur iustus titulus Silu. q. 4. cit. dicto 1.

8 Mala fides defuncti nocet hæredi vniuersali, non autem habenti ab hærede Silu. præscriptio 1 q. 8. & com. Si verò sit hæres particularis præscribit spatio triginta, vel quadraginta ann. Pan in c. Nihil de præscrip. num. 8. Et de habente ab hærede affirmant Aret. in c. Si diligenti de præscrip. Molin. trac. 2 disp. 65. Ang. ver. præscriptio parag. 44. De hærede vniuersali, præter Doct. cit. affirmant Pan. & Butrius in d. c. Si diligenti & d. c. Nihil. Item Pan. vol. 2 cons. 19 Couar. in reg. Possessor p. 2, parag. 8. Mol. cum alijs distinguit de hærede suo, & non suo quomodo præscribere possint. Si à seipso incipiat præscribere, & non vtatur accessione actoris, præscribit spatio 30. vel 40. ann. Si tamen ignorauit malam fidem defuncti Barbos ad c. fi. num. 10. de præscript.

9 Possessio centenaria non est eadem cum immemorabili. Illa enim probari potest per scripturam, & per testes. Immemorabilis verò per testes, qui testificentur se semper audisse, eamq; semper fuisse opinionem, & famam suorum maiorum, nec extitisse aliquid in contrarium. In centenaria est necessarius titulus, in immemoriali verò non item. Et probata centenaria, non censetur probata immemorialis. Molin. vbi supra disp. 76 vbi aduertit primò non tolli immemorialem ex eo quod constet possessionem aliquam cepisse, etiã post mille annos, modo initium illius memoriam hominum, qui nunc sunt, etiam ex auditu, & traditione suorum antecessorum excedat. Secundo non esse necessarium, vt quãdo id accidit testes ad pubertatis annos deuenerint, sed satis esse, si ea de re sufficienter recordentur, quando testificantur ex c. Cum olim de præscrip.

10 De immemoriali quomodo probetur. vide Buratt. decis. 673.

11 Præscribi non possunt primo liber homo c. Placuit 2. parag. 16. q. 3. l. vlt. de long. temp. præscrip. l. Vsucapionem parag. sed aliquando ff. de Vsucap. Secundo res publicæ, vt viæ, pontes d. l. vsucapionem, l. Præsumptio C. de oder. publ. Tertio publicæ functiones, idest pensiones agrorum, siue canon debitus Reip. parag. Potest cit. Quarto possessiones agrorum à colono, l. malè agitur C. de præscrip. 30. ann. Idem de conductore, depositario, & huiusmodi, & de Emphyteuta quoad proprietatem Molin. trac. 2 disp. 62 Quinto res vitiosæ, vt res furtiuæ, vel vi possessæ Inst. de vsucap. parag. Quod autem, & parag. Furtiuæ. Amplia etiam ad ementes bona fide a latrone; hi enim non præscribunt, nisi præscriptione longissimi temporis, vt 30. vel plurium annorum Pan. in c. Nihil num 8 & c. si diligenti num. 39. & seq. de præscrip. Siul. præscriptio 2. num. 12 Si res immobilis, præscribitur ab emptore secundo bonæ fidei, quamuis in primo fuerit mala Pan. in d. c. nihil num. 7. Silu. præscriptio 1. q 4 dicto 3 Quòd si secundus possessor sit hæres vniuersalis primi non præscribit Silu. q. 8. Sexto res prohibitæ alienari, vt res sacræ, fundus dotalis; nisi præscriptio esset inchoata antequàm esset dotalis, l. Si fundum ff. de fund. dot. Pan. in c. Cum non liceat de præscrip. Septimo res, quam testator ex causa prohibuit alienari l. 2. C de Vsucap. pro empt. Octauo res prohibita alienari per pactum l. si creditor parag. vlt. ff. de distrac. pig. Intellige non præscribi ab altero contrahentium, alius enim ab ipsis potest præscribere Silu. præscriptio 2 num. 15 Nono Obedientia d. c. Cum non liceat. Intellige de subdito, quia talia debet Prælato: alius enim potest præscribere, vt Abbas, vel alius Prælatus contra Episcopum circa eius subditos Pan. in d. Cum non liceat in fi-

Decimo res quæ tenetur precario nomine l. Certè parag. Is qui rogauit ff. de precar. Vndecimo res empta à prodigo, aut luxurioso, aut lusore, quibus prohibita est administratio Pan. in d. c. Si diligenti; vel si emens sciebat illos in malum vsum conuersuros, l. Si quis cum sciret ff. pro empt. Duodecimo res excommunicati, qui non est in mora petendæ absolutionis, cum sit impeditus a lege l. fi. de ann. except. Pan. in c. 1. de præscrip. Ang. ver. præscriptio parag. 28. Decimotertio Procuratio debita Episcopo, dum personaliter visitat c. Cum ex officij de præscrip. & c. Cum instantia de censib. Secus de ea, quæ debetur ratione institutionis cū fundata est Ecclesia, aut ratione pacti Capella Tholos. q. 335. cum ibi adnot. Nec Cathedraticum cum detur in signum subiectionis; in parte tamen præscribitur. Pan. in c. Cum venerabilis de censibus num. 5. Piasecc. prax. Episc. lib. 2. c. 2 num. 10 & Bott. de synodo d. 3 num. 81 Pan. in c. Cum olim de censib. num. 1. docent valere consuetudinem super diminutione, vel augmento cathedratici. Si tamen aliqua Ecclesia legitima præscriptione se in totum exemerit à iurisdictione Episcopali, non tenetur ad cathedraticum, sicut nec ad alia iura Episcopalia Anchar. & Pan. in d. c. Cum venerabilis V. Pan. in c. Auditis, & c. Cum olim. de præscrip. Alia multa, quæ præscribi non possunt. Item quando dormiat præscriptio siue tempore Sedis vacantis, siue tempore belli, siue tempore pestis, vide apud Molin. trac. 2 disp. 78. Ang ver. præscriptio parag. 30.

12 Papalis constitutio per contrarium vsum non præscribitur, nisi data certa positiua, & expressa scientia, & consensu Papa, quia eius auctoritas non est ab homine, sed à Deo, & ideo sine eius consensu non potest ab homine aliquid fieri, quod sit firmum. Caputaqu. decis. 114. num. 2 p. 3. Rota in nouiss. decis. 220. apud Farin. p. 2. & decis 21. apud eundem p. 1. & decis. 795. coram Buratto, cum ibi cit. per Ferentill. litera B. & in alia cora D. Cocci no num. 88. & seqq. relata ad verbum à Massubr. prax. benef prælud. 8 V. Barbos. ad c. In istis dist. 4. à num. 15. Hoc tamen intelligendum puto de constitutione Papæ, vt Papa est, non de ea quam facit vt Princeps temporalis: Nam contra hanc datur consuetudo contraria; nec hac ratione habet immediatam auctoritatem à Deo.

13 Ad præscriptionem rei Ecclesiæ; aut religiosæ requiruntur quadraginta anni c. De quarta, c. Ad aures, & c. Illud, & seq. de præscrip. Contra Ecclesiam Romanam requiruntur centum anni c. Ad audientiā, & seq. eo. tit. Intellige de rebus primario, idest immediatè ad eam spectantibus Pan. in d. c. Ad audientiam à num. 12. A laicis non præscribuntur vllo tempore Silu. præscriptio 1. q. 4. dicto 4 Ang. eo. parag. 33. Hodie per Bullam Cœnæ interrumpitur præscriptio contra Ecclesiam Romanam Gratian. discep. for. c. 521. num. 6. cum ibi cit. Couar. in c. Possessor c. 2. parag. 12 num. 5. Mol. trac. 2 disp. 38. vers. filia.

14 In rebus alienari prohibitis sine certa solemnitate, si erratur in iure, non currit præscriptio, vt si putabam Capellum posse sine Prælato, autē contra. Intellige de iure irritante, de quo latè Felin. in cit. c. De quarta num. 35. vers. Limita Quarto Ang. vbi supra parag. 2.

15 Clericorum bona patrimonialia præscribuntur vt laicorum Pan. in cap. sanctorum, de præscrip. num. 6 & ibi Felin. Host. in sum. eo tit. parag. quartum Silu. vbi supra q. 7 vers. 7 Ang. eo. parag. 38. Ang. p. 3 lib. 1 c. 22. q. 5 Felin. in c. Ecclesia S. Mariæ de constit. & alij plures. V. ver. Clericus num. 23.

16 Contra pia loca, & legata ad pias causas requiruntur 40. anni Auth. de Eccl. tit. parag. Pro temporalibus l. omnia priuilegia C. de Episc. & Cler. Io. And. in c. 2. de rest. in integr. in 6. Silu. vbi supra q. 6 Azor. q. 9. & com.

17 Contra laicos vbi concurrit sola patientia, in actionibus personalibus requiruntur triginta anni Pan. in c. In causa, de caus. possess. num. 9. In rebus corporalibus immo-

immobilibus cum titulo decem anni inter præsentes, viginti inter absentes. Sine titulo cum bona fide triginta anni. In incorporalibus verò, vt sunt iura, & seruitutes, si habent causam continuam, vt ius aquæductus, requiruntur inter præsentes decem anni inter absentes viginti. Si uerò habent causam discontinuam, vt seruitus viæ, & seruitiorum extraordinariorum, non potest præscribi l. seruitutes la 4 ff. de seruit. nisi aut vsus fuerit tanto tempore, de cuius initio non extat memoria, glo. in d. l. Seruitutes, ver. certamen. Ias in l. 1. ff. de acqu. posses. num 68. & 76, aut habuerit tit. concessionis à Domino, aut habuerit verum titulum à domino, & in his duobus casibus requiruntur decem anni inter præsentes, viginti inter absentes Silu. præscriptio 1. q. 7 q. 7. Præsentes dicuntur, qui habent domicilium in eadem Ciuitate, aut Prouincia. Absentes verò qui extra Prouinciam habitant; nec requiritur præsentia rei. l. fi. C. de præscrip. long. temp. V. Pan. & Anchar. in c. De quarta de præscrip.

18 Quomodo cognoscatur seruitus cōtinua, & discontinua, ponit Felin. in cit. c. De quarta num. 37. in fi. Vt illa seruitus habeat causam continuam, vel quasi, ex qua percipitur commodum naturæ; alia verò ex qua percipi non potest commodum nisi ex facto hominis, & quatenus homo vtitur, dicatur habere causam discontinuam, quia natura semper est, seu esse potest in actu, & operatione, non sic homo. Exemplum continuæ est seruitus aquæductus, tigni suscipiendi, & huiusmodi, quia eius actus, seu vsus, quantum est ex se perpetuo, & continuo durat. Exemplum quasi continuæ est Stillicidium admittendi, seu auertendi, quia eius actus non semper est, sed tantum potentia, & in præparatione, si videlicet causæ naturales concurrerent. Exemplum discontinua est iter, actus, aquæ haustus, via, & his similia quia eius vsus in actione hominum est positus Molin. trac. 2. disp. 11. V. Azor. p 3. lib. 1. c. 36. & seq. Arg. ver. præscriptio paræg. 41.

19 Contra Minorem non currit præscriptio temporalis, ea videlicet quæ non attingit 30. annos, & vltra Pan. in c. 1. de rest. in integr. num. 10.

20 Contra Pupillum non currit præscriptio in ijs, quæ seruando seruari possunt l. Sicut C. de præscrip. 30. ann. Est autem pupillus sub Tutore Minor sub Curatore. Quod si postquam ad debitam ætatem peruenerint, non petant, & præscriptio fortè capta sit contra defunctum coniungitur tempus præteritum cum futuro. Nam durante pupillari, & minori ætate, dicitur dormire præscriptio, quæ postea expergiscitur, Glo. in d. l. Sicut, ver. seruanda sunt Molin. disp. 38. vers. Præscriptio cessat.

21 Si Ecclesia succedat laico, contra quem erat inchoata præscriptio, contra ipsam currit præscriptio sicut contra priuatum, sed alio modo, pro tempore præterito vtitur Ecclesia iure priuati; sed pro futuro vtitur priuilegio suo Et sic quando contra priuatum præscribitur spatio viginti annorum, & contra Ecclesiam quadraginta, si contra priuatum elapsi sunt decim anni, & sic medietas temporis, satis est contra Ecclesiam succedentem complere aliam medietatem habito respectu ad priuilegium suum, & sic requiruntur ad complendam præscriptionem viginti anni, qui sunt medietas temporis respectu Ecclesiæ Pan. in c. De quarta de præscrip. num. 20. & vol. 1. cons. 14. num. 2.

22 Ad præscribendum contra contractum iuratum requiruntur 40. anni Brun. cons. 39.

23 Præscribi possunt annuæ præstationes debitæ spatio centum annorum, vt tollatur omne ius soluendi. Singulæ autem præstationes singulis annis præscribuntur Guid. Papæ decis. 306. cum alijs quos refert. Vtrumq, negat Io. Med. de rest. q. 16. quia debitor est in mala fide; nisi ex pacto non teneatur debitor pensionem soluere etiam adueniente termino solutionis, nisi ad expressam petitionem creditoris; eo enim casu, ipso

creditore non petente, cum bona fide potest debitor pensionem non soluere, & sic præscribere V. Pan. in c. fi. de præscript. num. 21.

24 Filius illegitimus putatus legitimus, si post completam præscriptionem sibi constet de sua illegitimitate, non tenetur restituere. Incipit autem præscriptio cum primum coepit nominari legitimus, aut pro tali reputari; præscribit enim bona fide, & titulo legitimo. Silu. ver. adulterium q. 3. Ang. eo parag. 6. Pan. vbi supra num. 37.

25 Ad Vsucapionem requiritur bona fides etiam in tradente rem Silu. ver. Vsucapio q. 1. Ang. eo. parag. 2. Molin. disp. 68.

26 Ad fructus acquirendos sufficit abesse malam fidem, licèt non adsit bona Couar. 1. var. res. c. 3 num. 5. Rota coram Buratto decis. 188. num. 6. vbi Ferentil. alios referens.

27 Vsucapiuntur fructus, non ius ad fructus, quia ius cum immobilibus computatur Pan. in. c. De quarta de præscript. num. 27. Silu. præscriptio 1. q. 4. dicto 4.

28 Contra Ecclesiam Romanam non est Vsucapio. Pan. in c. Cum dilecto de confir. vtil. num. 12. Ang. ver. præscriptio parag. 34. in fi. Azor. p. 3. lib. 1. c. 22. Secundum alios vsucapiuntur mobilia Romanæ Ecclesiæ sine titulo spatio triginta annorum: cum titulo autem quadriennio inter absentes, & inter præsentes triennio Less. lib. 2. c. 7 Sayr. cla. reg. lib. 9 c. 12. num. 25. V. Molin. trac. 2 disp. 68.

LIBER

LIBER SECVNDVS

De Eccleſia, & quæ ad Eccleſiaſticos pertinent.

ECCLESIA. ECCLESIASTICI.

V. Conſecratio. Gabella. Sacrilegium. Altare. Feſtum.

1 ECCLESIA, vt hic, eſt locus publicus Epiſcopali auctoritate conſtitutus, & conſecratus, in quo fideles conueniunt ad percipienda fidei ſacramenta Silu. Eccleſia 2. num. 1.

2 Eccleſiæ nomine non venit Monaſterium in materia odioſa ſecus in fauorabili Felin. cons. 233. & 280. Gemi. in c. Sciant cuncti de elect. in 6. Silu. ver. Hoſpitale q. 3 Anchar. in c. fraternitatem de ſucceſſ. ab inteſt. num. 1

3 Eccleſia poteſt quolibet die conſecrari, c. Tua fraternitas, de conſec. Eccl. Pan. in c. ſane de temp. ord. num. 5. Silu. conſecr. 2. q. 2.

4 Credendum eſt Eccleſiam eſſe conſecratam, ſi vnus teſtis dicat ſe audiuiſſe Innoc. rubr. de conſecr. & Pan. in c. Propoſuiſti eo. tit. num. 6 & in c. Licet de teſtib. in fi. Glo. in c. Placuit de conſecr. diſt. 4. ver. teſtentur Silu. conſecr. 2 q. 3. Si verò ſit dubium, conſecranda, c. Eccleſia de cenſecr. d. 4 & diſt. 68. parag. Quod ergo. Alter de interdicto diſp. 3. c. 8. & d. c. Placuit

5 Materia loci ſacri diruti vendi poteſt de licentia Epiſcopi, & in prophanos vſus, non tamen ſordidos, conuerti: pretium tamen in ipſius Eccleſiæ vtilitatem conuerti debet, Glo in c. Quæ ſemel 19. q. 3. Cong. Concilij Azor. p. 3 c. 3 q. 11.

6 Manet locus ſacer etiam diruto ædificio Silu. vbi ſupra q. 5. Niſi diruatur præcepto ſuperioris, quia tunc non gaudet priuilegio fori, Glo. in c. Et hoc diximus 16. q. 7.

7 In Eccleſia fieri poſſunt in neceſſitate, quæ alioqui ſunt licita, vt comedere Silu. immunitas 1. num. 5 & 7. & honeſtæ repræſentationes, & reponere ſuppellectilia Ang. ver. immunitas num. 8 Silu. num. 7. cit. Non autem publica parlamenta, Vniuerſitatum conuocationes, negotiationes, & huiuſmodi, c. Decet. de immun. Eccl. in 6. & ibi Glo Anchar. in c. Cum in Eccleſia num. 8 eo tit. in ant. Silu. vbi ſupra num. 4. Nec ludi theatrales c. Cum decorem de vit. & hon. cler. Non eſt tamen mortale, etiã ſine neceſſitate in Eccleſia cõſilia facere, hoſpitari, &c. ſecundum Ang. vbi ſupra parag. 4. Niſi ea ibi fiant, quæ impedirent diuina officia, & orationem tempore debito Silu. vbi ſupra num. 7. Immo abſolutè prohibentur c. 1. de immun. Eccl.

8 Polluitur Eccleſia per effuſionem iniurioſam ſanguinis humani intra Eccleſiam c. eccleſijs diſt. 68. & c. Eccleſijs de conſecr. d. 1. c. Propoſuiſti de conſecr. Eccl. Secus ſi ſubtus, aut ſupra, Archid. & Turrecr. d. c. Eccleſijs de conſecr. glo. in c. vn. de conſecr. ecc. in 6. Requiritur autem copia ſanguinis, per verbum (effuſionis) quod abundantiam ſignificat c. Reuertimini 16. q. 1. Glo. in c. Cum illorum ver. effuſionis, de ſent. excom. & com. Polluitur etiam per

vulnus factum in Ecclesia d. c. Proposuisti, si tamen sit vulnus cum sanguine Glo. & Pan. ibi, & vulnus sit mortiferum, & graue, idest constituens peccatum, si copiosa sanguinis effusio sequatur Alter. de interd. disp. 3 c. 1 q. 1. & 4. si fiat ab ipsomet patiente q. 3. Suar. to 3 disp. 81. sect. 4. Etiam si vulneratus exeat ante effusionem, aut in catino recipiatur sanguis; immo etiam si ex vulnere non effluat, quia tamen opus est ferro aperiri, magna copia effluit; quia sufficit percussionem iniuriosam factam esse in Ecclesia Glo. in c. vn. de consecr. ecc. in 6. Nau. c. 27. num. 256. Tolet. lib. 5. c. 8. Turrecrem. in c. Ecclesijs de consecr num. 7. V ct. in sum. num. 99. Non tamen polluitur, si quis extra Ecclesiam percussus in eam sanguinem fundat Silu. consecratio 2. q. 5 vers. 2. & com. Item polluitur si quis moriatur in Ecclesia sine effusione, vt quia ibi suffocatur, Silu. Pan. & Turrecr. vbi supra, non verò si per sententiam ibi latam condemnetur Nau. vbi supra: Nisi per Iudicem ibi suffocetur. Glo. in d. c. vn. Non polluitur autem multa à naribus effusione, non enim percussio grauis, vt solet accidere in rixa puerorum Sot. in 4. dist. 22. ar. 3. Vict. vbi supra Roder. in sum. lib. 1. c. 155. concl. 3. licet Gemin. in 6. c. vn. num. 11. contrarium asserat. Intellige autem Ecclesiam sacram, vbi solet fieri sacrum Roder. concl. 2 quare non violatur per effusionem factam in Sacristia, aut campanili, aut Camera Ecclesiæ adiacente quia vnum corpus cum Ecclesia non constituunt Sot. in 4 disp. 32 q. vn. art. 2 Sanchez de matr. lib. 9. disp. 15. num. 29. & seq.

9 Secundò polluitur effusione voluntaria seminis humani c. Ecclesijs dist. 68. etiam fæminæ Nau. vbi supra etiam si fit per copulam coniugalem Host. in sum. rubr. de consecr. Eccl. in 6. Gemin. & Turrecr. vbi supra Io. Andr. in c. 1. de consecr. Eccl. Glo. in c. Is qui, de sent. exc. & in c. vn. de consecr. ecc. in 6. V. infra ver. Debitum coniug. vers. Copulari in loco Sacro. Intelligit autem Silu. consecr. 2 q. 5 vers. tertius casus, magnam effusionem; Sed contrarium asserit, & multis probat Alter. de interd. disp. 3. c. 2. Si effusio sit occulta non polluitur Ecclesia Silu. vbi supra, & confessio 3 parag 18

10 Tertiò polluitur Ecclesia, sepulto ibi excommunicato c. Consuluisti, de consecr. Ecc. & c. Ecclesijs de consecr. dist. 1. Intellige de excommunicato denuntiato, aut notorio Clerici percussore; hos enim post Concil. Constant, vitare tenemur. Alter. vbi supra vers. Quæ conclusio.

11 Quartò polluitur Ecclesia sepulto ibi infedeli, & tunc radendi parietes, & iterum benedicenda, vel consecranda c. Ecclesiam, 2. de consecr. d. 1. Io. And. in c. Proposuisti, de consecr. Ecc. Nau. & Silu. vbi supra Doct. tamen Pan. in d. c. Consuluisti num. 4. non esse raddendos parietes Ecclesiæ consecratæ, quia per hoc violaretur consecratio, & sic esset consecranda. In tertio & quarto casu prius exhumanda corpora, quàm consecretur, aut benedicatur Ecclesia d. c. Ecclesiam Idem dicendum, si sepeliatur ibi infans non baptizatus docet Suar. to. 3 disp. 81. sec. 4. parag. 5. Alter. vbi supra disp. 3 c. 1. Sed contrarium docent Vgol. de potest Epis. p. 2 c. 29. parag. 5 in fi. Sayr. de censur. lib. 5. c. 16. num. 25. quia licet non sit fidelis, non est tamen propriè gentilis, aut infidelis. Idem si ibi sepeliatur cathecumenus Alter. vbi supra. Intellige autem si prædictorum corpora discerni possint, c. Sacris de sepult.

12 Quintò polluitur, si sit consecrata, aut benedicta ab Episcopo publicè excommunicato c. Consuluisti de consecr. Ecc. Nau. Pan. & Silu. vbi supra. Idem de altari, & Cemeterio, quare tunc nec celebrandum, nec sepeliendum.

13 Sextò polluitur si maior pars parietum simul corruat c. ligneis de consec. Ecc. Nau. & Silu. vbi supra

14 Non polluitur Ecclesia prædicta nisi factum sit publicum rei euidentia, aut confessione delinquentis c. significasti de adult. Pan. ibi & in c. vlt. de consecr. Ecc. Glo. in c. vn. ver. pollui eo. tit. in 6. Silu. consecratio 2. q. Nau. c. 27. num. 256. Intellige de confessione iuridica arg. c. si. de cohab.

cler; & mul. & c. vlt. 15 q. 8 Sot. in 4. d. 13. q. 2 ar. 3 vers. & est hic notandum, & sufficit dictum alterius ex delinquentibus, vt si mulier fateatur se cum alio in Ecclesia rem habuisse. d. c. Significasti. Host. tamen in sum. de consecr. Ecc. num. 6 & de poenit. & remiss. parag. In quo teneatur vers. quid si tibi quis confiteatur, quod dormiuit in Ecclesia, & Anchar. in d. c. significasti] voluut sufficere famam; Immo scientiam Episcopi à Confessario reuelante in genere. Sed contraria est com. & verior, quam præter Doct. cit. sustinet etiam Sayr. alios referens num. 25. cit. Ecclesia enim non iudicat de occultis c. Erubescant dist. 13. Conc. Trid. sess. 24. c. 1. de refor. matr. Occultum verò est, si duo sciunt, & tacent. Si verò factum occultum postea reueletur, opus est reconciliatioue Pan. in d. c. Significasti num. 2. Nau. & Sayr. vbi supra. Secundum alios non tenetur abstinere à celebrando in Ecclesia polluta, licet factum sit notorium, nisi post iuridicam declarationem, & hoc post Conc. Constant. restringens censuras, vt minime obligent ad abstinendum, nisi post iuridicam denunciationem, nisi in casu publicæ percussionis Clerici Suar. to. 3. disp. 11. sect. 4. dub. 2. Roder. in sum. p. 1. cap. 854. num. 13. citato Pegna, & probabile dicit Alter. vbi supra, licet ipse in contrarium magis inclinet V. intra ver. occultum.

15 Non polluit Ecclesia per factum extra clausuram portæ idest, extra lineam, quā attingunt valuæ in liminibus Gemin. in c. vn de consec. Eccl. in 6. Silu. ver. Cæmetrium q. 3 Ang. consecratio 4 num. 3. Sanchez de mat. lib. 9 disp. 15. num. 28. Nec ob effusionem casualem, vt si lapis à tecto decidat, & occidat Silu. consecr. 2 q. 5. Nec ob homicidium factũ in ecclesia ad necessariā sui defensionem. Silu. ibidem vers. 1. Nec si puer, aut infans seipsum, aut alium occidat, aut mutilet. Gemin. vbi supra Pan. in d. c. Proposuisti Nau. c. 27. num. 256. Sayr. vbi supra num. 4. Silu. q. 5 cit.

16 Polluta Ecclesia polluit cœmeteriũ coniunctum, non è contra; & illa reconciliata, reconciliatur c. 1 cit. & c. Si Ciuitas de sent. ex c. eo lib.

17 Polluto vno cœmiterio nō polluitur alterũ ei contiguũ, etiā si vna sit amborum porta c. vn. cit. Quōd si vna sit amborũ porta, & in ea fit pollutio, illud polluitur, in cuius parte viciniore fit. Si vero in medio porta, id polluitur cuius gratia principaliter est facta. In dubio autem vtrumque polluitur Silu. ver. Cœmiterium q. 1. Ang. eo parag. 2

18 Ecclesia consecrata reconcilianda ab Episcopo aqua ab ipso benedicta cap. Aqua de consecr. Ecc. aqua scilicet exorcizata cũ vino, & cinere. c. Proposuisti eo tit. A Præsbytero id fieri non potest, nisi de licentia Papæ Host. vbi sup. Ang. ver. consecratio Ecclesiæ parag. 1. Silu. consecr. 2. q. 8 Potest vero Episcopus dare licentiam celebrandi donec ipse reconciliet S. Tho. p. 3. q 33 ar. 3 ad 2 Alter. vbi sup. c. 3. & eo absente eius Vicarius, non tamen faciendũ absq; graui necessitate Sot. in 4. disp. 13. q. 2 ar. 3. Si post celebrationem publicaretur violatio, non opus esset reconciliatione, præsentia enim corporis Christi reputanda est pro sufficienti reconciliatione Alter. vbi supra, relato Henriquez de sacrificio Missæ lib. 9 c. 27. num. 5 in glo. litera I Castr. de leg. poen. lib. 2. c. vlt. concl. in fi. qui loquitur per verbum Credo, & videtur, & hanc secuti sunt duo priores cit. Regulares Prælati reconciliare possunt suas Ecclesias aqua per ipsos benedicta benedictione Episcopali, si Episcopus distet vltra duas dietas, & propterea aquam ab ipso benedictam habere non possunt Leo Decimus vt refert Collector priuiligiorum, ver. benedicere vbi Sorb. & Confect. sum. priuil. tit. 18 c. 5 Alter. de interd. disp. 3 c. fi. Non consecratam recounciliat Presbyter aqua à se benedicta, glo. in c. fi. de consecr. Eccles. vbi Io. And. & Pan. Nau. eo tit. cons. 1 Nec requiritur Episcopi commissio Pan. vbi supra Silu loco cit. q. vlti. Alter. d. c. 5. Vide Riccium par. 3 decis. 190.

19 Amoto, vel fracto Altari, nō id eo de-

bet

bet Ecclesia iterum consecrari, c. 1. & c. Proposuisti de consec. Ecc. nec è contra, c. De fabrica de consec. d. 1 Pan. in d. c. Proposuisti, glo in c. Eccelesijs d. 1. Secus si Ecclesia polluitur, quia pollutio concernit totum corpus Ecclesiæ Silu. ver. Altare q. 1

20 Episcopus potest delegare simplicem Sacerdotem ad ponendum primarium lapidem in ædificatione Ecclesiæ Host. in sum. de Eccl. ædific. parag. 3. Turrecr. in c Nemo de consecr. d. 2 ad 3 V. Azor p. 2 lib. 9 c. 7.

21 Ecclesia non ædificanda sine auctoritate Episcopi d. c. Nemo nisi locus sit exemptus, tunc enim requiritur licentia sum. Pont. c. Auctoritate de priuil. in 6. Azor. vbi supra c. 3 q. 2. Nec sine dote sufficienti d. c. Nemo, & c. Cum sicut de consecr. Eccl. Regulares non possunt Ecclesias, & noua monasteria construere sine licentia Episcopi Conc. Trid. sess. 25. de regul. c. 3. & consensu aliorum regularium Mendicantium si nouum monasterium sit mendicantium Clem. 8. Paulus V. & Vrbanus 8. Quorum Decretum, vt voluit Rota apud Farin. p. 4. decis. 745. considerauit tantummodo præiudicium, quod inferri potest Ecclesijs fratrum mendicantium, ne propter eleemosynas erogandas in nouum Collegium mendicantium detrimentum patiantur, non autem alijs Ecclesijs. Igitur si nouo Collegio non mendicanti assignati sint sufficientes redditus, non possunt mendicantes impedire noui Collegij erectionem. v. Riccium p. 2 decis. 139. & p. 4. decis. 131.

22 Vbi locus à principio est deputatus ad diuinas laudes, non exigitur alia licentia Episcopi ad ibi celebrandum Pan. in c. fin. de consecr. Ecc. num. 3 Host. relatus à Silu. ver. loca religiosa num. 8. V. ver. Missa num. 16. Non sufficit tamen impositio primi lapidis benedicti, nisi simul detur licentia celebrandi nisi sit Ecclesia regularium; tunc enim satis est licentia construendi, ad hoc enim tantum obligantur per Trid. sess. 25. de regul. c. 3.

23 Ecclesiæ Oeconomus potest esse laicus in temporalibus Armill. ver. laicus parag. 4 Ang. eo. parag. 1. Oeconomus verò propriè, idest habens generalem administrationem esse non potest c. Quibusdam, c. Iudicatum, & c. Quoniam in quibusdam, & seq. 16. q. 7.

24 Ecclesiæ de iure communi Collegiatæ sunt Cathedrales, & regulares, quæ sufficienter dotatæ ad Congregationem tenendam in communi viuunt Turrecrem in c. Si ex laicis 10. q. 1. V. Glo. in ver. Ecclesijs in extrau. vn. ne sed. vac intercom Rota coram Card. Mantica decis 107. num. 9 De Ecclesijs regularium contrarium docet Roder. de regul to. 1 q. 43 ar. 12. inde inferens non teneri regulares ad dicendum duas missas in ferijs quadrag & Vigilijs iuxta rub. missalis, quando in eis fit officium de Sancto. At P. Moneta de commut. vlt. vol. c. 11. num 36 & trib. seqq. multis probat Ecclesias regulares esse proprie collegiatas. Vide Massubr. de concursu ad benef. Prælud. 2. Deficientibus personis Collegij, desinit esse Collegium, Glo. in c. Licet canon de elect. in 6. ver. parochialis Ecclesiæ.

25 Ecclesiasticæ personæ dicuntur quæcunq; sunt fori Ecclesiastici, etiam si non sint Clerici Pan. in c. Nullus de for. comp. Silu. Ecclesia 1. q. 5 vbi quæ sint huiusmodi personæ

26 Ecclesiæ tenetur Rector instar Tutoris, si ei non acquisiuit Pan. in c. ex præsentium, de pignor. Silu. immunitas 1. q. 3. vers. 8.

27 Potest Rector obligare res Ecclesiæ pro sua necessitate, vt si est infirmus, aut indiget vestimentis, & pro necessitatæ Ecclesiæ, & tenebitur successor. Innoc. in d. c. Ex præsentium. Pan. ibi & in c. 1. de solut. Posse Rectorem obligare res Ecclesiæ pro sua necessitate vix sustineri potest. Primò quia id nullo iure cauetur. Secundo quia successor Prælati non tenetur ex contractu, vel facto prædecessoris, nisi probetur versum in vtilitatem Ecclesiæ c. 1. cit, quia successor in beneficio non consequitur ius à defuncto, vt facit hæres, sed à superiore

à quo habuit institutionem. ita Ias. in l. Quæsitum ff. de nou. oper. nunt. Nau. de solut. cons. 7 V. Ang. ver. immunitas parag. 51.

28 Si Ecclesiam minantem populus instaurare nõ vult destruenda Cong. Concil. Nomine autem populi hic intellige quemcumque, ad quem pertineat instauratio. Immo ad Clericos, non ad Parochianos pertinet Ecclesiæ instauratio c. Discernimus 10. q. 1 c. Quatuor 12 q. 2. glo. in c. Si Monachus 18 q. 1 & concurrere debent, qui in ea Ecclesia beneficia obtinent c. 1. de Eccl. ædific. Intellige vbi redditus non sunt deputati ad fabricam, aut non sufficiunt glo in d. 1. Quòd si Rector non potest, & redditus deputati non sufficiunt, cogẽdi Parochiani, omni appellatione, exceptione, & contradictione remota. Si verò omnes egestate laborent, ad matrices, seu viciniores Ecclesias transferendi Trid. sess. 21. c 7 Si verò consuetudo transfert huiusmodi onus in populum, seruanda Pan. in d. c. 1 num. 4 Capell. Tholos. q. 500. cum ibi adnot. Nisi populus egeret, & Ecclesia abundaret Silu. Ecclesia 2 q. 4 in fi.

29 Potest quis cogi vendere domum, aut agrum ad Ecclesiæ, & Monasterij necessariam constructionem, & ampliationem. Si verò non sit omnino necessaria, opus est auctoritate Principis Couar. 3. var. res c. 14 num. 8 vers. His tandem, & alij ibi relati. Ias in l. 1 parag. Nunciatus num. 1. ff. de nou. oper. nuntiat Molin tract. 2 disp. 341. V. ver. emptio num. 34

ECCLESIAE IMMVNITAS.

V. Clericus Gabella Iudex.

1 IMMVNITAS Ecclesiæ est libertas concessa Ecclesijs, vel Ecclesiasticis personis, & rebus ad eam pertinentibus Silu. eo tit. in principio. An hæc immunitas sit de iure diuino, latè Azor. p. 1. lib. 5 c. 12 vbi affirmatiuam tenet, & optime probat.

2 Contra Ecclesiasticam libertatẽ fit, cum violantur concessa Ecclesiæ vniuersali; Secus si particulari Silu immunitas 2 q. 2 Nau. c 27 num. 119 & seq. Item cũ fit statutum, per quod Clerici efficiuntur timidiores Silu. cit. Item quoties tollitur, vel minuitur libertas etiam Ecclesiæ particulari quando illa libertas non est particularis, sed generalis aliarum c. 1. de immun. Eccl. in 6. V. Pan. in c. Nouit de sent. ex c. & Anchar. cons. 11 Duard. in Bullæ cœnæ can. 15 q. 18 vbi quinque præcipuas regulas ponit ad cognoscendũ, quando statutum sit contra libertatem Ecclesiæ.

3 Gaudet immunitate Ecclesiastica Palatium Episcopi, c. Id constituimus 27 q. 4 Nisi distet ab Ecclesia per quadraginta passus, vt de consuetudine sic seruari docet Silu. Clar. prac. crim. q 30 vers. scias etiam. Immo etiam si distet vltra 40. passus Barbos. ad c. Quia plerique de immun. Eccl. vbi plurimos congerit, & ad c. Id constituimus 17. Diana p. 1. trac. 1 resol. 27. Item Hospitale, & Oratorium Episcopi auctoritate fundata, l. Omnia priuilegia C. de Episc. & Cler. Pan. in c. Ecclesia de immun. Eccl. Et Ecclesia destructa sine auctoritate Superioris, aut cum spe reedificationis Clar. vbi supra, vers. Maius est Silu. Ecclesia 2. q. 5 & Monasterium c. Cum pro causa de sent. ex c. vbi Pan. num. 4. Roder. de regul. to. 2 q 50 ar. 1. Silu. immunitas 3. q. 1. & Grangiæ Monasterij Roder. l. cit q. 25. ar. vlt. Et Corpus Christi obuium Couar. 2 var. res. c. 20 Host. in sum. de immun. Eccl. num. 12. & in c. Sanè de celebr. miss. vbi Anchar. num 5. Pan. num. 1. Ang. ver. immunitas num 18 Et domus Clericorum Ecclesiæ contingua c. Quisquis 17. q. 4 Idem Anchar. in c. Immunitatem de immun. Eccl. num. 3. vbi tangit quæstionem An pœna insultantis ad domum, locum habeat in insultante ad porticum. Gaudet etiam locus in quo Episcopus posuit primarium lapidem, licèt ibi nondum celebratum sit. Anchar. in c. Ecclesia eo tit in fi. Boich. ibidem num 12.

4 Gaudent Iudæus, Paganus, excommunicatus

municatus Silu. vbi ſupra q. 3 Felin. in c. Iudæi 2 de Iudæ. Imola in Clem. 1 de pœnit. & rem. & alij & de Iudæo affirmant Hoſt. vbi ſupra Ang. ver. immunitas parag. 3. ſi confugiat zelo fidei; nec tenetur Chriſtiano, prius enim ſoluenda debita. Sed Panor. in c. Inter alia de immun. eccl. num. 6 Couar. vbi ſupra num. 12. Nau. c. 25. num. 19 Alter. to. 1 diſp. 1 lib. 2 c. 6. circa fi. affirmant ſolis Chriſtianis Catholicis eſſe conceſſam immunitatem. & de excommunicatis Alter. gaudere docet.

5 Manu appræhendens Eccleſiæ portam, aut vectes, auelli non poteſt. Couar. 2. res c. 20 num. 17

6 Gaudet damnatus ad mortem, ſi dum ducitur tranſit per locum ſacrum Nau. vbi ſupra. Iul. Clar. ſ. prac. crim. q. 30. vers. Scias autem, qui de communi teſtatur, licèt Couar. vbi ſupra num. 16. contrariũ affirmet.

7 Non gaudent latrones publici, viarũ graſſatores qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur. Depopulatores item agrorum c. Inter alia, de immun. Eccl. quiue homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſijs eorumuè cæmeterijs committere non verentur: aut qui proditoriè proximum ſuum occiderit, aut aſſaſſinij, vel hæreſis, aut læſæ mai. in perſonam ipſius Principis rei Bulla Greg. XIV. in c Cum alias. Nec enormia in Eccleſia committens ſpe quod ab Eccleſia defendatur, c. Immunitatem de immun. Eccl. Silu. vbi ſupra q. 2. vers. 3. Ang. parag. 17. Pan. in d. c. Inter alia. licèt in c. Immunitatem cit. num. 8 extendat etiam ad eos, qui talia agunt ſine ſpe, &c. V. Capell. Tholos cum ibi adnotat. q. 413. vbi concluditur, quod ſi aliquis commiſit ſacrilegium in Eccleſia, & poſtea ob aliud delictum fugit ad Eccleſiam, non debet gaudere immunitate.

8 Non gaudentem immunitate etiam Iudex ſecularis poteſt auellere, quia Eccleſia eum non tuetur. prius tamen requirendus Epiſcopus, quo recuſante, capi poteſt a laico, ſed ad carceres curiæ Eccleſiæ conducendus, nec inde abducendus, niſi prius per Epiſcopum cognito, an vere delictum commiſſerit; aliàs laicus contrafaciens ipſo facto eſt excommunicatus Bull. Greg. XIV. cit. quæ tamen pleriſq; in locis non eſt vſu recepta.

9 Eccleſia incaſtellata tempore belli ad offendendum non gaudet Silu. vbi ſupra q. 2. vers. 4. Nec hæreticus Coa. Nau. Alter. vbi ſupra quod Silu loco cit. non concedit quoad alia maleficia præter hæreſim. cui ſubſcribit Azor. p. 2. lib. 9. c. 9. q. 9. verſ. Quid de pagano.

10 Dimiſſus è carcere iureiurando promittens ſe redditurum, ſi iniuſtè detinebatur, & ad Eccleſiam confugiat, redire non cogitur, præſertim imminente periculo mortis, vel mutilationis. petenda tamen iuramenti relaxatio. Si verò iuſtè detinebatur, redire cogitur, nõ tamen per vim extrahendus, niſi præſtita cautione ſaltem iuratoria Azor vbi ſupra vers. quid dicendum, citato Io. And. ad Speculatorem, tit. de iureiur.

11 Seruus ad Eccleſiam confugiens, præſtita à Domino cautione de impunitate ei redditur. c. Id conſtituimus 17. q. 4. & c. Inter alia cit. Quòd ſi confugit quia timet per Iudicem puniri, quia fortè commiſit atrox delictum, idem dicendum quod de libero, quoad mitigationem pœnæ. Anchar. c. Inter alia cit. num. 4.

12 Clerici, & Religioſi non gaudent Pan. d. c. Inter alia num. 13. Angel. ver. immunitas num. 14. quod Couar. 2. var. res. c. 20 intelligi, ſi Iudex vult extrahere cauſa diſciplinæ, aut ſi commiſit crimen degradatione dignum. Vſus tamen teſte Clar vbi ſupra q. 30. vers. Vlterius quæro, obtinuit Clericum poſſe abduci ad criminis punitionem. Idem docet Azor. vbi ſupra vers. Quid de pagano Limitat Sayr. de relig. trac. 3 lib. 3 c. 10. num. 7. cum Nau. c. 23 num. 21 & ſeq. primo vt intelligatur de Clerico reſpectu Iudicis Eccleſiaſtici, quia ſi Clericus non beneficiatus, nec tonſuram, & habitum deferens ad eccleſia confugiat, extrahi non poteſt à Iudice Laico, quia reputatur vt Laicus Secundo,

vt crimen degradatione dignum ex ijs sit, vt Ecclesia ad se confugientes non defendat. Nam si non excipiatur ab Ecclesiæ tutela, licèt propter incorrigibilitatem tradi possit sæculari brachio, extrahi non debet: nec enim esse debet peioris conditionis quam laicus. Et quod Clericus sæcularis gaudeat immunitate tenent Graff. de immun. Eccl. cons. vn. num. 5. Farinac. prac. crim. q. 28. de carcer. & carcerat. qui hanc opinionem, & communem, & veriorem esse ostendit. Idem docent Ambrosin. ad Bull. Greg. 14. c. 12. num. 3. Duard. in Bull. Cænæ can. 15. q. 16. num. 13. At Carolus Graff de effec. Clericat. eff. 38. plurimis cit. asserit communem opinionem esse Clericum non gaudere, sed posse ab Ecclesiastico Iudice extrahi pro quocunq; delicto. Iul. Clar. q. 30. cit. dicit communem opinionem esse Clericum gaudere, licet contrarium de consuetudine seruetur. Ego veriorem puto Farin sententiam. V. Barbos. ad d. c. Inter alia à num. 16. ad 32.

13 Confugienti ad Ecclesiam, si aliunde non habet, nec proprijs manibus victum quærere potest, Ecclesia ipsa de victu prouidere tenetur Panor. vbi supra num. 28. Silu. immunitas 3. q. 5.

14 Gaudenti immunitate potest Iudex secularis arma, & alia à lege prohibita auferre in Ecclesia Couar. vbi supra num. 34. & 36. Vide tamen Michaelem ferrum, & ab ipso citatos quæst. moral. p. 1. q. 11. vbi Couar. sententiam interpretatur, & limitat.

15 Ecclesia non debet incastellari ad offensam: secus vt boni, & Christiani viri à malis defendantur. quare excusantur rustici, qui tempore hostilitatis cum bonis suis ad Ecclesias confugiunt, & ibi fortificantur. Panor. asserens de com. in c. Cum Ecclesia de immun. Eccl. num. 3. Silu. immun. 1. q. 2. vers. 3. Azor. vbi supra q. 6.

ALTARE CALIX.

V. Missa: Benedicto.

1 Altare extruendum non est in Ecclesia consecrata sine licentia Episcopi, c. Nullus de consecr d. 1. Alia possunt præsbyteri instituere, & construere in Ecclesia non consecrata Silu. ver. altare q. 2.

2 Reliquiæ non sunt necessariæ in altaris consecratione Sot. in 4. dist. 13. q. 2. ar. 3. Turrecr. in c. Placuit de consecr. d. 1 num. 1. Suar. to. 3. disp. 81. sect. 5. Contrarium tamen habet vsus, & consuetudo totius Ecclesiæ, & est casus in c. De fabrica, & c. Placuit de consecr. d. 1. & esse de substantia consecrationis docent Silu. vbi supra q. 1. Graff decis. lib. 2. c. 14. num. 5. Azor. p. 1. lib. 10. c. 27. q. 8. Poni tamen non potest corpus Christi loco reliquiarum si desint Silu. vbi supra q. 4. Ang. eo. parag. 5. V. Suar. vbi supra sect. 8.

3 Altare, in quo degradatus celebrauit, non eget reconciliatione Silu. vbi supra q. 6. in fi. Armil. eo q. 11.

4 Altare debet esse lapideum, c. Altaria de consecr. d. 1. Host. in sum. eo tit. num. 10. S. Tho p. 3. q. 83. ar 3 ad 3.

5 Altaris portatilis lapidem oportet capere maiorem partem hostiæ, & calicis Silu. vbi supra num. 1. Armil. eo. parag. 4.

6 Execratur Altare stabile, primo mensa notabiliter fracta. Secundo remota ipsa mensa, aut iunctura, quæ stipiti adhæret c. 1. de consecr. Ecc. Pan in c. Proposuisti eo. tit. Tertio motis sic lapidibus vt formam amittat, Glo. in d. c. 1. ver. altare. quarto fracto, aut amoto sigillo sepulchri c. Motum de consecr. d. 1. & c. In dubijs de consecr. Eccl. Anchar. c. 1. eo. tit. & com. Quinto amissa Altaris forma, glo. cit.

7 Altare portatile execratur primo lapide notabiliter fracto c. ligneis de consecr. Eccl. intellige quando fractura talis est, vt in neutra parte eius lapidis possit

commodè Calix, & Hostia collocari Suar. sectio. 5 cir. Secundo moto sigillo sepulchri existenti in lapide c. 1 de consecr. Ecc. vbi Pan. num. 4 Silu. vbi supra num. 6. Idem secundum Anchar. vbi supra in fi. si commoueatur licèt remotus non sit. Sed alij communiter docent id non sufficere, vtentes verbo auellantur, amoueantur. Et apertè Suar. sect. 5 vers. tertio additur, docet requiri separationem, remotionem, &c. Fiasec. prax. Episc. p. 1 c. 5 num. 8. Azor. p. 1 lib. 10. c. 27 q. 12

8 In Altari portatili potest in magna necessitate celebrari in Ecclesia non consecrata sine licentia Episcopi, cum haberi non potest Silu. vbi supra Armil. parag. 5. Alij tamen communiter docent, licere etiam extra necessitatem, modo locus sit saltem benedictus. quare Silu. intelligendus est, quando locus non est benedictus, Suar. vbi supra circa fi.

9 Polluta Ecclesia polluitur Altare stabile, & è contra non sic de execratione Pan. in c. Præposuisti de consec. Eccl. num. 10. Silu. vbi supra q. 11

10 In Altari, in quo celebrauit Episcopus non celebrandum eadem die sine eius licentia, c. fi. de consecr. d. 2. Ang. ver. Altare parag. 6. Silu. eo q. 7. Intellige quando celebrauit Pontificaliter Vgol. de pot. Ep. c. 2. parag. 2. num. 4. Graff. de celebr. Miss. cons. 5 num. 5 Azor. p. 1. lib. 10. c. 27. q. 10 & satis colligatur ex d. c. fi. vbi dicitur, Missam cantauit.

11 Altare consecrari potest non consecrando Ecclesiam, non è contra S. Tho. vbi supra ad 2

12 Sicut Ecclesia, vel Altare sine licentia Episcopi consecrari non potest, ita nec execrari Azor. p. 1. lib. 10. c. 27. q. 6

13 Altaris vestes consumptæ incendendæ, & cineres in sacrarium reponendi c. Altaris palla de consecr. d. 1 S. Thom. p. 3. q. 83. ar. 3. ad. 3

14 Calix tornatilis diuisus non execratur, si scyphus separatim sit consecratus Silu. ver. Calix q. 1. S. Ant. relato Palud. p. 3. tit. 13 c. 6. parag. 5. Alij vt Armill. ver. Calix num. 2 Azor. vbi supra c. 28 q. 7 & q. 2 lib. 9 c. 7. q. 7 dicunt, non amittere consecrationem, quando per artem sic fit, vt separari, & coniugi possit, & ita consecretur, vt multi faciunt, quò minorē locū occupent, & facilius portentur Suar. to. 3. disp. 91. sect. 8. vers. rursus inquiri potest.

15 Si cadit Calicis deauratio, non perditur consecratio: perditur autem cum deauratur Ang. ver. Calix parag. 2, Silu. q. 1. Armill. parag. 3 Solet etiam execrari ab Episcopus clauis percussione. Sed Vgol. de potest. Episc. c. 3 num. 4 censet id non sufficere, nisi interior superficies enormiter lædatur. Et de simplici Sacerdote docet illum de iure non posse, sed de consuetudine.

CONSECRATIO.

Benedictio. Sacra Res V. Altare. Ecclesia. Matrimoniū. Missa.

1 Cosecrat Virgines solus Episcopus S. Thom. p. 3. q. 82. art. 2. ad 4 vbi dicit omnes consecrationes, præter Eucharistiæ ad solos Episcopos pertinere Pan. in c. 1 num. 1 de temp. ord. Silu. consec. Virg. q. 1. et die Dominico, & festis solemnibus, nisi necessitas aliud suadeat c. Deuotis 20. q. 1 Velum autem continentiæ dat etiam præsbyter, glo. in c. Viduas 26. q. 1

2 Corruptæ sola mente, etia cum complacentia voluntariæ pollutionis possunt consecrari: dicuntur enim cōmuniter Virgines, satis enim est integras esse corpore Caiet. in sum. eo. tit.

3 Corruptæ corpore etiam sine peccato, vt quia vi benedicendæ nomine continentiæ Nau. c. 16 num 3. Silu. vbi supra. Ang. eo parag. 2 Armill. parag. 2 S. Ant p. 3 tit. 2 c. 2 parag. 1 & 2 Si sit occultè corrupta consecranda benedictione Virginum, accipiendo verba quæ virginitatē sonant intra mentem pro verbis castitatis, ne, alioqui infametur mulier, Nau. de-

sta.

stat. mon. cons. 2. num. 6 & licèt alij supra cit. velint mutanda esse verba Virginitatis in verba castitatis; id tamen non videtur tutum, cum astantes ex huiusmodi mutatione facile putare possint mulierem illam non esse Virginem. quare tutius est, quod ait Nau. cons. cit. præsertim quod huiusmodi consecrationes sunt de iure humano, quod probabile non est velle obligare cum tanto periculo, & iactura propriæ famæ Roder. de regul. to. 1 q. 02 ar. 3 Mihi magis placet distinctio Azor. p. 3 lib. 3 c. 12 q. 1: quod illa Monialis vel permittit tantum se consecrari, & tunc non peccat, nec enim tenetur vitium suum superiori detegere, seq; infamare. Vel petit se consecrari, & tunc peccat, quia spontè velum sibi indebitum procurat. Sed quid si omnes moniales alicuius Monasterij certo tempore soleant petere velum consecrations? Dicendum non peccare huiusmodi occulè corruptam petendo, quia aliàs possent aliæ facilè malum suspicari, & sic infamaretur; lex autem hamana etiam Ecclesiastica non obligat in casu infamiæ vt docet Nau c. 27. num. 139. Nec in casu scandali, c. super quodam de sta. Mon. Nam & excommunicatus occultus, vt famā tueatur potest absq; irregularitate celebrare Vict. in sum. num. 13 de excō. Silu. Euchar. 2 nu. 10 Nau loco cit.

4 Ecclesia consecranda ab Episcopo proprio, vel de eius licentia. c. Tua fraternitas de consecr. Eccl. Nec potest Episcopus non episcopo id muneris demandare c. Aqua. eo tit. sufficit autem si in ipsa consecratione Sacerdos Missam celebret Silu. consecr. 2 q. 1 Potest verò consecrari etiam die feriato d. c. Tua.

5 Non potest Episcopus consecrare, vel fundare Ecclesiam sine dote sufficiente, aloqui tenetur de suo dotare, si absque detrimento propriæ Ecclesiæ id facere possit, nisi haberet proprium c. Cum sicut, & ibi glo. ver consecranda de consec. Eccl c. Nemo de consecr. d. 1.

6 Consecrandus Episcopus die dominico, & à tribus Episcopis c. si Archiepiscopus, & c. Nec Episcopi de temp. ord. Quòd si à paucioribus, nihil fit. dist. 66. per tot. glo cit. communiter recepta, vt testatur Azor. p. 2. lib. 3 c. 30 vers postremo quæritur. Silu. consecr. 1 q. 1 id enim esse de substantia consecrationis docent glo. cit. & ibi Pan num. 2 per textum in c. Porro dist. 66. vbi glo. ver. irrita, & Palud. relatus à Silu d. num 1 dicunt validam esse consecrationem, & impediri tantum executionem Sed non est recedendum à prima sententia.

7 Calicem consecrat Episcopus de iure & Abbates de consuetudine, si vtantur insignibus Episcopalibus, & Episcopalem iurisdictionem habeant, & consuetudo sit saltem Romani Pont. tacito consensu approbata, Silu. ver. Calix q. 1 Ang. eo q. 1. Azor. alios referens p. 2. lib. 9. c. 7. q. 2. Idem de corporalibus, & cœteris paramentis docent Silu. & Ang loc. cit. & de paramentis altaris docet Nau de consecr. Ecc. cons. 2. in fi. posse benedici à Parocho, Sed contrarium verius docet Vgol. de potest. Ep. c. 31. num. 4.

8 Omnes Prælati regulares benedicunt corporalia, & alia Ecclesiastica paramenta, in quibus non interuenit Chrisma Leo x. Innoc. 8. & Iul. 2. vt refert Confect. sum. priuil. tit. 14. c. 4. & clarius Sorb ad Collector ver. benedicere vbi dicit idem concessum esse Vicarijs dictorum Prælatorum in eorum absētia Innoc. 8 Congreg. S. Iustinæ. & Cōfect. loco cit. affirmat etiam simplices Sacerdotes posse, exceptis corporalibus pro eorum vsu tantum ex priuilegio Sixti 4. Generales verò Ordinum eorumque Vicarios etiam ad vsum extraneorum, ex eodem priuilegio An possint suas Ecclesias pollutas etiam consecratas reconciliare, Vide Ricc. p. 3 decis. 190

9 Aqua benedicta etiam pœnam peccatorum venialium remittit non per se simpliciter, sed secundum modum feruoris in Deum, qui per prædicta exercetur S Th p. 3. q. 87. ar. 8. ad. 3 Potest ei addi alia non benedicta in infinitum, dommodo semper minor 5. p. 3. q. 77. ar. 8. ad 3. Silu ver.

Aqua bened. q. 3; immo & maior addi potest secundum Ang. ver. eo. parag. 1. Idem de oleo sancto c. Quòd in dubijs de consecr. Eccl.

10 Nuptiæ secundæ non benedicendæ c. 1 & 3 de sec. nup. si alterutter fuit aliàs benedictus Pan. in c. Vir eo tit. Ang. Silu. Host. & alij eo. Secundum alios verò si mulier est Virgo, benedicitur, propter significationem, quia Christus habet plures sponsas, sed anima non habet nisi vnum sponsum, idest Christum S. Th. suppl. q. 63 ar. 2. ad 2 seruandus vsus Ang. & Silu. vbi supra Nau. c. 22. num. 83. Intellige de vsu a Papa scito, & tollerato. Silu. vbi supra. V. infra suspensi ipso iure num. 6. & Alter. de suspens. disp. 11. c. 4

11 Vestis sacra polluta luxuria iterum benedicenda Sil. ver. Vestis.

12 Vestes cum quibus schismaticus celebrauit, vel altare in quo celebrauit, non sunt iterum benedicenda: secus si ille benedixisset Silu. ver benedictio q. 6 Idem de degradato affirmat ver. Altare q. 8. in fi.

13 Sacræ res venditæ ad vsus prophanos prius dissoluendæ sic vt formam amittant S. Th. 2. 2. q. 10 ar. 4 Sot. de iust. lib. 9 q. 7 ar. 1. ad 2. Silu. ver. Simonia q. 12. & ver. emptio q. 4 vers. 4 Valent. to. 3. disp. 6. q. 16. p. 2 q. 5. Tolet. lib. 5 c. 8. 9.

14 Laicis, & Clericis non sacratis non licet sacra vasa tangere. c. Non oportet dist. 32 Nec Monialibus, c. Sacratus ea. dist. Si tamen tangant, non ex contemptu, non peccant saltem grauiter Sot in 4 dist. 13 q. 1 ar. 3 vers Sed circa hoc quæritur Suar. to. 3. disp. 81. sect. 8

15 Ligna, & lapides loci sacri possunt seruire religiosis pro loco honesto, c. Ligna de consecr. dist. 1. Silu: ver. benedictio q. 7

COEMETERIVM.

SEPVLTVRA. HOSPITALE.

V. Ecclesia. Hæreditas. Religio. Torneamentum.

1 COEmeterium est locus per Episcopum ritè, & Solemniter benedictus ad vsum sepulturæ Anchar. in c. 1. de sepult. num. 4

2 Fieri potest ex sola Episcopi deputatione Silu. ver. sepultura q. 1 Ang. eo pa rag. 1.

3 Ossa fidelium, si sint tradita perpetuæ sepolturæ, transferri non possunt sine licentia Episcopi Silu. ver, Cœmiterium in fi. aliàs transferri possunt sine alicuius auctoritate, non quidem de loco proprio, sed de communi, puta de vno Cœmiterio ad aliud, vt ibi.

4 Potest Episcopus ex causa in sepulchro vnius alterum ponere, etiam Domino reclamante Silu. ver. sepultura q. 3. id tamen negat Ang. citato Ludou. Rom. in suis notat. ver. sepultura.

5 Sepultura impediri non potest respectu debitorum, aut alterius cuiuscumq; obligationis, nec debet inferri molestia infra decem dies ab obitu, alias perditur debitum Silu. vbi supra q. 12 Ang. eo parag. 34 Couar. 2 var. rel. c. 2 num. 10 per Auth. Qui domum. C. de sepulch. viol. Potest verò ex causa negari condemnatis Couar. vbi supra num. 11

6 Meretrix occisa in domo Amasij non priuanda sepultura, si communicauit in Paschate Roder. de regul. to. 3. q. 61. ar. 2: Nau. de sepult conf. 6. Nec repertus suspensus in cubiculo, etiam clauso ostio, nisi constet quod se occiderit. Nau. cons. 7. Nec repertus in puteo, non enim præsumitur se occidisse Couar vbi supra. V. cap. 2 de Torneam., & ibi Panor.

7 Sepultus à Schismatico non exhumandus c. A nobis de sacram. non iter. Nec sepultus ab hæretico, aut infideli, aut excommunicato Silu. ver. cœmet. q. 2

8 Vxor consumato matrimonio, aut

saltem

saltem ducta ad domum viri, si non eligit alibi sepeliri, sepelienda in sepulchro viri, c. Vnaquæq; 13 q. 2 Si tamen propter adulterium sit à viro separata non sepelienda in sepulchro viri, nisi sit reconciliata Ang. ver sepultura parag. 23. Vidua licèt recesserit à domo mariti, sepelienda cum viro, vel saltem erit locus præuentioni Ang num. 24 Quòd si plures habuit, sepelienda cum vltimo. Ibidem V. Anchar. in c. Is, qui de sepult. in 6. num. 3 & 4 qui textus vers. Mulier continet hunc postremum casum, nisi ipsa elegerit alibi sepeliri.

9 Filius impubes sepeliendus vbi elegerit Pater, nisi aliud habeat consuetudo c. de Vxore parag. Vtrum autem, de sepult. in ant. & c. licet eo. in 6 Pubes verò etiam sub patria potestate, potest sibi eligere, etiam contra voluntatem Patris, quod si non, eligat Pater non eligit, sed sepeliendus in sepulchro maiorum, si habet, aut in parochia Silu. ver. sepultura q. 7. Ang. eo parag. 5 & 11

10 Ad sepulturæ expensas tenentur hæredes: Vxoris nihil habentis vir: filij Pater: Serui Dominus. Quòd si vir dotem habet, & alter bona, vterq; pro rata Silu. vbi supra q. 14. Ang. eo parag. 45.

11 Clerici sepeliendi in Ecclesia, cui inseruiunt, aut in qua sunt beneficiati. Et si duas obtinet, datur locus præuentioni, aut sepeliendus in ea, in qua moritur Silu. vbi supra q. 8 vers 6 Ang eo parag. 22.

12 Peregrini, & Forenses sepeliendi in Cahtedrali glo. in c. In nostra de sepul. ver. apud eos. Innoc. & Host. in c. 1 eo. tit. Alij vt Pan. in d. c. 1. num. 4 & in c. Ex parte eo. not. 2 & in c. 1 de celebr. Miss. num. 2 docent sepeliendos esse in Parochiali. S. Ant relatus à Silu. q 8 cit. vers. 2 docet sepeliendos esse in parochiali, si ibi moram traxerunt, aut venerunt animo trahendi, vt scholares: aliàs sepeliendos in Cathedrali; nisi recepissent Sacramenta à Præsbytero parochiali, quia tacite videntur eligere sepulturam, nisi aliud habeat consuetudo saltem 40. ann, Rota coram Mantica decis 366. Ang. vbi supra parag. 19. dicit vtramque Ecclesiam habere ius præuentionis. Silu. verò vbi supra concludit standum esse consuetudini; qua non apparente, standum distinctioni S. Ant.

13 Si quis sibi eligat sepulturam extra Parochiam, huic debetur quarta pars funeralium c. Cum super de sepult. Conc. Trid. sess. 25. c. 13. de refor. aut tertia, aut dimidia iuxta locorum consuetudines c. Certificari de sepult. Valet tamen consuetudo etiam in maioribus, vel minoribus si sit legitimè præscripta: secus de consuetudine nihil dandi. Anchar. alios referens in d. c. Certificari num. 11. & seq. Ego sentio standum omnino esse decisioni Trid. d. c. 13. vbi non obstantibus concessionibus, gratijs, priuilegijs etiam Mari magno nuncupatis, aut alijs quibuscumq. vult quartam deberi parochiali, &c.

14 Ne Regulares cuiuscunq; ordinis; ac Congregationis vllo modo etiam prætextu alicuius specialis consuetudinis, parochias cum cruce processionaliter, aut aliàs ad deferenda, & leuanda defunctorum funera intrent, vel leuent, & auferant, nisi vocato, & expectato proprio defuncti Parocho, eoq; itidem præsente; Nisi aliter ipse fieri consentiat, & permittat: vel nisi requisitus venire expressè omnino recuset. Sic Congreg. Card. super negotijs Episc. & regul. vt testatur Vgol. de potest. Ep. c. 17. num. 3. & ad verbum refert. Gratian. discep. for. c. 492. in fi.

15 Sepultura priuantur primo excommunicati maiori, & publicè Clem. 1. de sepult. c. Sane 14. q. 2. etiam iniustè Silu. ver. Sepultura q. 8. ver. 10. Glo. in c. Litteras ver. tollerare, de rest. spol. Nisi in articulo mortis sit absolutus à suo præsbytero c. fi. de sepult. aut nisi saltem dederit signa contritionis B. Med. lib. 1. c. 11. parag. 3. in fi. Excomunicatum intellige publicè denuntiatum, aut notorium Clerici percussorem, ob Extrau. Ad euitandum Sayr. de

de censur. lib. 3. c. 35. num. 9 Secundo Vsurarij manifesti, Clem. cit. Nisi saltem cauerint de restituendo, c. Quamquam de vsur. in 6. Tertio Morientes in peccato mortali notorio Silu. ver. Sepultura q. 9. vers. 7. Pan. in c. Cum ad monasterium num. 14. de sta. mon. et qui contempsit confiteri per annum & decessit sine signis contritionis Silu. ibidem vers. 4. Pan. in c. Ex parte num. 3. de sepult. & in 6. Audientiam de torneam oportet autem hoc esse certum, & manifestum Silu. q. 10. vers. 2. Et de moriente in peccato mortali notorio quod priuetur Ecclesiastica sepultura, tenent etiam Pan. rubr. de sepult. num. 3. & Nau. c. 25. num. 132. per c. Quibus 13. q. 2. qui tamen tex. cum seq non prohibent sepeliri in loco sacro, aut iam sepultos exhumari præcipiunt; sed tantum dicunt non prodesse huiusmodi defunctis Ecclesiasticam sepulturam. Quarto Qui se ipsos voluntarie occidunt, c. Placuit 25. q. 5 Glo. in c. Ex parte 1. de sepult. ver. non sponte Silu. vbi supra q 9. vers. 3. Pan. in c. Tuanos, parag. vlt. num. 6 de homic. Quinto Decedentes in Torneamentis qui eo accesserunt animo pugnandi c. 1. de torneam: & eorum armigeri illis inseruientes in armis c. 2. de torneam. vbi Pan. Silu. vbi supra S. Ant. p. 2. tit. 10. c. 5. Sexto Interdicti nominatim ab ingressu Ecclesiæ, Clem. cit. Septimo Monachus inuentus proprietarius, c. Super quodam de sta. mon. Octauo Hæretici, Iudæi, &c. etiam si post mortem appareat de hæresi, cap. Ecclesiam de consecr. d. 1. & c. Sane 2. 24 q. 1. Item fautores hæreticorum, receptatores, credentes, & defendentes, c. Excommunicamus 1. parag. Credentes, de hæret. Nisi probetur saltem per vnum testem eos pœnituisse c. Super eo, de hæret. in 6. Qui autem eos scienter sepulturæ tradere præsumpserit, ipso facto est excommunicatus, nec absolui potest, nisi prius proprijs manibus publice exhumulet & proijciat. c. Quicumq. eo tit. in 6. Predictorum corpora, si discerni possunt, exhumanda, & proijcienda, Ecclesia, & Cœmeterium reconcilianda. Circa hæc omnia videndi Host. in sum. tit. de sepult. Silu. Ang. & alij Summistæ ver. Cœmeterium, & ver. Sepultura. Couar. vbi supra.

16 Puer de ventre matris extractus mortuus extra cœmeterium sepeliendus Silu. ver. Sepultura q. 10.

17 Hospitalis cura regulariter pertinet ad Ordinarium simpliciter c. De xenodochijs, c. Ad hæc, & Clem. Quia contingit de relig. dom. Trid. sess. 2. c. 8. de refor. Silu. ver. Hospitale q. 1. Et ei reddenda ratio administrationis; nisi aliter in eius institutione cautum esset Trid. c. 9. Aut nisi sint sub immediata Regum protectione c. 8. cit. aut nisi sint pia loca Vniuersitatum Cong. Concil. Quòd si ex consuetudine, aut priuilegio, aut constitutione aliqua loci, alijs ad id deputatis ratio reddenda esset, cum ijs adhibendus Ordinarius, alioqui nullæ sunt liberationes dictis administratoribus factæ Trid c 9. cit. In casu negligentiæ executorum, potest Episcopus se intromittere, & visitare Hospitalia erecta cum conditione ne Ordinarius se intromittat; & cognoscere vtrum piæ instituentium voluntates executioni mandentur Congreg. Concil. facit Clem. Quia contingit cit & expresse sic docent Pan. in quæst. incip. Sempronius num 14 & in c. Ad hæc de relig. dom. & in c. Sopitæ de censib. & ibi Anchar. Felin. in c. De quarta de præscrip. Nau. de relig. dom. cons. 3. Si tamen huiusmodi Hospitale sit prophanum, & viuit fundator, secundum eosdem non debet Episcopus de eo se intromittere, nec visitare. Ipso verò mortuo, poterit visitare, & videre, an pia defuncti voluntas executioni mandetur, non obstante contraria Testatoris voluntate, de quo vide Monetam de commut. vlt vol. c. 10. num 478. Addit tamen Nau. satisfacere Rectores huiusmodi loci, reddendo rationem administrationis laicis personis, notificando Ordinario, vt, si velit, adesse possit. Est verò locus pius ex Doct cit qui est fundatus auctoritate Episcopi, & constat ex d. c. Ad hæc, & ex Anchar. cons. 129 & Specul. ibi cit. in quo Senes, Infantes, & miserabiles personæ aluntur, & alia pietatis opera exercentem

centur: ex opere enim, & effectu, non ex nomine iudicandum an sit locus pius. Hoc tamen non sufficere, quia aliud est de loco, & aliud de operibus docent Franch. ni c. 1. de reb. Eccl. non alie. In 6. Paris. cons. 34. vol. 4. Felin. & alij quos refert Quarant. ver. Alienatio num 28. Azor. p. 2. lib. 3. c. 40. q. 12. V. eundem Anchar. in cit. cap. Sopitæ Pan. in c. Patentibus de priuil. & c. Inter dilectos de donat. Vgol. de pot. Ep. c. 24. Beni-tend. concl. 13. fuse Adnotator ad Capell. Tholos. q. 215. Adde ex Pan. in c. fi. de censib. Dec. in c. Pastoralis de priuil. num 2. & Fel. in d. c. De quarta vers. tertia declaratio, Hospitale præsumi religiosum, si actus in eo celebrandus sit publicus, ad quem omnes indifferenter admittuntur; si habeat campanile, & campanam publicè, Rectorem perpetuum, dotem. Sunt enim hæc signa fundatum esse auctoritate Episcopi. V. Pan. in d. c. De xenodochijs & d. c. Inter dilectos, & vol. 1. cons. 31. Quæ Hospitalia dicantur esse sub immediata Regis protectione, vide Hieron. Gabriel. p. 1. cons. 195. vbi quod Hospitalia Ecclesiastica possunt nihilominus ab Episcopo visitari, & Decretum Concil. sess. 22. c. 8. intelligitur de prophanis. Vbi quid significet immediata protectio. V. Barbos. ad c. Ad hæc num. 3. de relig. dom.

18 Potest poni Rector in omni Hospitali sine Episcopi institutione, aut confirmatione, nisi aliud habeat consuetudo Silu. ver. Hospitale q. 2. quod Ang. eo initio intelligit de Hospitali non religioso, idest fundato sine auctoritate Episcopi, quo casu non potest Episcopus illud iure proprio visitare sed auctoritate Apostolica delegata ex forma Concil. Trid. Fatin. p. 2. decis 30. num. 8.

19 Hospitale, & eius familia, & pauperes ibi degentes pertinent ad matricem. Glo. in Clem. Quia contingit de rel. dom. ver. altare Nisi per antiquam consuetudinem haberent proprium Sacerdotem, & Ecclesiam vel Cœmeterium, aut à Parocho in cuius parochia est Hospitale, sacramenta administrentur Clem. cit. parag. vlt. Anti-qua est consuetudo saltem 40. ann. Anchar. in d. Clem. num. 18.

20 Si Hospitale habeat curam animarum, potest ei præfici religiosus Pan. in d. c. De xenodochijs num. 4 Ang. ver. Hospitale parag. 1 possunt enim religiosi intitulari in Ecclesia Curata Pan. in c. Super eo num. 3. de regul. & in c. Quod Dei num. 7. de sta. mon. vbi testatur de com.

PRÆLATVS ELECTIO.

V. Episcopus. Beneficium. Iuspatron. Papa. Potestas. Religio. Scandalum. Superior.

1 PRælati nomine, latè sumpto vocabolo, venit Clericus habens curam animarum. Minus latè veniunt alij habentes prærogatiuam maiorem sine iurisdictione, vt Plebanus, Decanus, Archipræsbyter, & huiusmodi. Strictè verò veniunt habentes iurisdictionem ordinariam, vt Episcopi, Abbates, & alij Ecclesiastici Iudices ordinarij Pan. in cap. Decernimus num. 16 de Iudic. & Generales, Prouinciales, & qui monasterij, & Cœnobij totam curam, & administrationem cum ordinaria iurisdictione habent Ang. ver. Prælatus initio Silu. eo. q. 1.

2 Prælationis officium indignè assumit, qui non est perfectus in virtutibus S. Tho. 2. 2. q. 185. ar. 1. & quol. 2. ar. 11. & quol. 3 ar. 9. & quol. 5. ar. 22 & quol. 12. art. 17. Excusat autem obedientia, aut necessitas, quando scilicet non inuenitur alius, qui velit illud onus sustinere S. Tho. q. 185. cit. a. 2.

3 Prælationem appetere principaliter ob cupiditatem, aut ambitionem mortale est S. Tho. vbi supra Silu. ver. Episcopus q. 3. vers. 4. Ang. eo. parag. 2. & ver. Prælatus parag. 5 Sot. de iust. lib. 10. q. 2 ar. 1. concl. 9.

4 Mortale

4 Mortale est non præficere in Episcopum digniorem, & vtiliorem Ecclesiæ Trid. sess. 24 c. 1. de refor. Ang. ver. electio parag. 21. qui ex S. Hieronymo intelligit de meliori tali prælationi.

5 Electio tenet, si seruetur ius ius naturale, idest si adsit eligentium consensus, licet positiuum ius desit, si confirmetur; nec tenetur electus resignare Innoc. in c. Quod sicut, de electionibus. Silu. ver. alienatio num. 13. & electio 1. q. 10. in fi. Nau. de orat. miscell. 95. num. 2. & de spol. Cler. parag. 2. num. 7. In electione tamen Episcoporum, & aliorum Prælatorum Ecclesiarum collegiatarum, seruandam omnino esse formam iuris, alioqui nullam ipso iure esse electionem docent Ang. ver. electio parag. 29. V. duas decisiones coram D. Coccin. relatas ad verbum à Massubr. prax. consues. prælud. 8. à num. 31. vsq. ad fi. vbi num. 101. & seqq. impugnatur opinio Innoc. Pan. in c. Quia propter de elect. vbi num. 12. & seqq. ponit 18 substantialia ad huiusmodi electionem. Idem dicit eo. cap. parag. vel saltem, num. 5.

Contempti in electionibus possunt opponere ipsi soli, non alij. Rota coram Buratto decis. 351. num. 4. Quòd si non prosequantur, eorum tamen vota debent numerari ad cognoscendum, an habito respectu ad illos, electio facta fuerit à maiori parte, aliàs enim remaneret nulla. Ferentill. multis cit. ad cit. decis.

7 Vbi vniuersitatis consilia fuerint conuocata de mandato superioris, tunc si omnes sunt vocati siue per Nuntium, siue per campanam, &c. licet omnes non veniant, illi tamen qui venerunt, poterunt negotia expedire, licet non faciant duas partes ex tribus. Mandatum enim Superioris constituit non venientes in contumacia, per quam priuantur facultate dandi suffragia, & non veniendo faciunt se alienos, ita vt ius Vniuersitatis resideat penes illos, qui comparuerunt, licèt non faciant duas partes sic de veriori opinione Canonistarum asserit Gratian. discep. for. to. 5. c. 933. Pan. in c. Cum omnes de constit. num. 13. & c. Bonæ 1. de postul. num. 9

8 Ad intelligentiam Extrau. Iniunctæ de elect. inter com. Vide Rubeum in singul. Rotæ p. 1. ad Accorambon. decis. 7. & ad Bubal. decis. 236. & Gratian. c. 127. à num. 41. Azor. p. 2. lib. 3. c. 20. q. 9. & lib. 6. c. 26. p. 5. vbi supra intelligitur de beneficijs à Rom. Pont. impetratis, non quæ ab Ordinario.

9 Electio fieri debet de gremio ipsius Ecclesiæ si in ea est dignus, nec admittendi extranei, nisi in defectum. Quod si maior pars eligat extraneum, minor pars potest contradicere Glo. in c. Nullus inuitis dist. 61. & dioecesano non dioecesano præferendum esse docent Mandos. in reg. 16. fi. 3 Piasecc. prax. Ep. p. 2 c. 5 num. 19. in fi. citans Lambertin. de iurep. lib. 2 p. 3 ar 6. Zecch. c. 12. num. 36. V. Glo. in c. Ad decorem de instit. Et oriundus non oriundo præfertur, reg. 16. cit. quamuis inter alienigenas alij fuerint digniores Azor. p. 2 lib. 6. c. 15 q. 1. in fi. & fusius c. 4. q. 25. V. Beneficium num. 27.

10 Eligens non dignorem, sed tamen idoneum, non tenetur restituere Sot. de iust. lib. 3. q 6 ar. 2 concl. 7. Cai. in sum. ver. electio Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 7 num. 6. Peccat tamen mort. S. Tho. 2. 2. q. 63. art. 2 Sot lib. 4. q. 6 ar. 3 circa fi. Silu. vbi supra q 16. Pan. in c. Bonæ 2. num. 15. de postul. Præl. Couar. num. 6. Arag. 2. 2. ar. 2 cit. Idem dic de præsentatore. Intellige dicta primo si excessus sit notabilis Sot. ar. 2. cit. Secundo si æquè facilè eligere potest meliorem, sed ideo non eligit, quia non vult. Secus si ex aliqua affectione, vt quia est sibi inimicus Ang. ver. electio parag. 20. Sed vere non subsistit hæc limitatio, quia quotiescumq; alij aliquid debeo, non excusor à reddendo, & à peccato iniustæ retentionis, quòd ille sit mihi inimicus. Et Conc. Trid. alijq; sacri Can. & Doct. absolutè dicunt eligendum meliorem, & peccare mort. contrafacientem. V. Azor. p. 2. lib. 6. c. 15. q. 1. Excusatur tamen prætermittens digniorem, quando digni mores sunt magis noti, quàm dignioris Cong. Conc. vt refert Piasecc. num. 19. cit. eo enim casu præferendus dignus.

gnus: Pius tamen 15. Kal. Apr. 1566. concessit appellationem magis digno, & coram Iudice ad quem iterum faciendus concursus, & magis idoneus præferendus. Interim vers. non suspenditur collatio facta ab Ordinario. V. Rotam apud Farin. p. 1. decis. 537. & apud Buratt. decis. 22. & Massubr. prax. concurs. requis. 5. dub. 1.

11 Electus, si non consentiat electioni cogente Superiore, peccat mort. c. nisi cum pridem de renunc. Nisi forte obstet aliquod impedimentum, quod nec per Superiorem, nec per se potest remoueri. S. Tho. 2. 2. q. 185. ar. 2. in corp. & ad 2. Item peccat mort. si alioqui fit notabile Ecclesiæ detrimentum c. In scripturis, & c. Olim. 8. q. 1. Silu. electio c. q. 19. Sot. lib. 10. q. 2. art. 1.

12 Eligens Prælatum quem scit esse in peccato mort. peccat mortaliter. Cai. in sum. ver. electio Pan. in cap. vlt. de cler. excom. affirmant enim huiusmodi esse ineligibilem. Verum magis placet aliorum opinio dicentium peccare mort. qui eum eligit, qui est in peccato mortali notorio, aut depositione digno: aut si ex manifesta malitia, & inueterata quadam peccandi consuetudine peccator est, quod probabiliter iudicetur in peccato permansurus. Azor. p. 2. lib 6. cap 14. q. 25.

13 Confirmatori sufficit quod electus sit dignus Sot. de iust. lib 3. q. 6. ar. 2. Arag. 2. 2. q. 62. art. 2. P. Nau lib. 2. c. 2. num. 149. & seq. Præsentare quidem debet patronus digniorem; at dignum præsentatum à maiori parte patronorum tenetur Episcopus instituere, etiam si præsentatus à minori parte sit dignior. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 7. num. 4. & com. Si Iuspatronatus sit Ecclesiastici cum cura animarum, is præsentare tenetur digniorem ex approbatis ab examinatoribus. Quòd si institutio ad alium, quàm ad Episcopum spectet; tunc solus Episcopus ex dignis eliget digniorem, quem patronus ei præsentat, ad quem spectat institutio. Si verò Iuspatronatus sit laicorum debet nihilominus præsentatus ab examinatoribus approbari Trid. sess. 24. c. 12. de refor.

14 Idoneus est, non qui maiorem charitatem habet, aut sanctior; sed qui ad tale officium hoc loco, tempore, &c. aptior huiusmodi ministerio videtur, S. Tho. 2. 2. q. 63 ar. 3. Cai. in sum. ver. electio. Azor. p. 2. lib. 6. c. 15. q. 1. in fi. Couar. & Sot. vbi supra. Massubr. vbi supra dub. 2. & alij ibi relati.

15 Eligendus maximè idoneus, licet timeatur futurum in periculum animæ suæ, non tamen consuluendus, vt accipiat: Nam & ipse tunc nequiter acciperet, et retineret. quod verò sit eligendus, ideo est, quòd bonum vniuersale præstãtius est particulari. Sot. lib. 10. de iust. q. 2. art. 2. in fi. Sed hæc ratio suadere videtur non peccare consulentem, vt accipiat, neque accipientem, & retinentem.

16 Confirmator ius habet examinandi mores, & vitam electi, & præsentati c. Nihil est de elect. Trid. vbi supra Azor. c. 16. q. 6. & c. 22. c. 16.

17 Duobus aut pluribus ab examinatoribus approbatis vt æquè dignis ad patronũ spectat alterum eligere Azor. c. 22. cit. q. 15.

18 Inuitus nemo compelli potest, vt intersit in aliqua electione facienda, nisi multum intersit Ecclesiæ, c. Quia propter, & ibi Pan. num. 4. & glo. ver. volunt de elect c. Cum nobis &c. Quod sicut eo Potest enim elector iure suffragij se abdicare Azor. vbi supra c. 14. q. 7. in fi. quia quilibet potest iuri suo cedere Rod de regul. to. 2. q. 53. art. 10. V. infra ver. Religio de voto obed. num. 43.

19 Electio, si coarctetur ad tres, vel quatuor personas nulla est. secus si restringatur ad certum collegium, vel certum genus personarum Roder. alios referens vbi supra q. 52. art. 11.

20 In electionibus, institutionibus, &c. vbi vota sunt paria, præferendus qui maioribus iuuatur meritis. Quod si magis idoneus post haberetur, posset appellare, quia committitur hoc iudicio Episcopi, tamquam bono viro: Nam dictio (Iudicium) sapit discretionem, & arbitrium boni viri. Pan. in c. Cum autem de Iurep. num. 5. & seq.

21 Electus debet esse idoneus in sciẽtia,

ætate, & ordine tēpore electionis; aliàs electio est nulla; nec sufficit quòd superueniant istæ qualitates post electionem. Quod enim nullum est ab initio, tractu temporis non conualescit, c. Non firmatur, de reg. iur. in 6. Pan. in c. Dudū de elect. num. 8. Barbos. ad c. ex literis num. 8. de translact. V. infra ver. Benef. num. 20. & seq.

PAPA. CONCILIVM. CARDINALIS.

V. Obedientia. Literæ. Lex.

1 PAPA peccat mort. non seruando legem humanam, aut in ea sine causa dispensando Sot. de iust. lib. 1. q. 6. art. 7.

2 Papæ electio simoniaca nulla est. Concil. Later. nec conualescit per sequentem adorationem Bulla Iul. 2. Cum tam diuino, &c.

3 Contra Papam de hæresi suspectum potest Concilium prouidere, si nolit corrigi, c. Si Papa dist. 40. Silu. ver. Concilium num. 5. & seqq. & ver. Papa q. 4. Azor. p. 2. lib. 4. c. 7. q. 5.

5 Nulla excomunicatio, aut censura impedit Papæ electionem. Pius 4. Bulla In eligendis 1562.

5 Viuente Papa tractantes de eligendo successore excommunicati sunt ipso facto Paulus 4. in Bulla, Cum secundum Apostolum 1558.

6 Papa peccat mort. dando bona Ecclesiæ consanguineis, vt præ alijs eos diuites faciat. Archid. in c. Non liceat Papæ 12. q. 2. quem secuti sunt Pan. in c. Constitutus num. 16. de relig. dom. & Felin. in c. Quæ in Ecclesiarum. num. 44. de constit. & Dec. in Episcop. num. 15. de præben. inde inferentes posse Ecclesiæ Prælatum aliqua dare consanguineis ad sustentationem, vt in c. Monemus 12. q. 2. &c. Non satis dist. 86. Anchar. cons. 306. & nouissimè Conc. Trid. omnino ecclesiasticis interdicit, ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresue suos augere studeant: cum & Apostolorum canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donēt. Immo Sancta Synodus quam maximè potest eos monet, vt omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosq; carnis affectum, vnde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant. quod non solum ad Episcopos, sed etiam ad S. R. E. Cardinales pertinere decernit.

7 Concilium Tridentinum cæpit obligare quoad ius positiuum à Cal. Maij 1564. Pius V. in Bulla quæ in c. Sicut ad sacrorum. eo. anno.

8 Concilium Prouinciale faciendum quolibet triennio: Diœcesanum quotannis. Conc. Trid. sess. 24. c. 2. de reform. Sed Prouinciale publicari non potest, nisi prius Sedi Apost. præsentatum ab ea approbetur Piasecc. prax. Ep. p. 2. c. 2. in fi. & statuit Sixtus V. in sua const. incip. Immensa 25. Martij 1584.

9 Concilium Synodale potest Episcopus celebrare sine auctoritate metropolitani Silu. ver. Episcopus q. 8. vers. 7. & ad eius decreta non requiritur consensus, & approbatio Cleri, sed tantum consensus capituli, non tamen necessariò sequendus. Congreg. Concilij.

10 Ad Synodum Diœcesanam ire tenentur soli Curati. Anchar. & Io. And. in c. Quod super de mai. & obed. Piasecc vbi supra num. 2. quia hi soli, cum habeant populum, tenentur ad Cathedraticum. Pan. verò in d. c. Quod sicut num. 1. distinguit. Quia aut in Synodo ea sola agitari debent, quæ concernunt curam animarum et tunc soli Curati tenentur accedere: aut agendum est de morum reformatione, aut similibus, et tunc totus Clerus Dioecesis conuenire debet, ita tamen, quod Ecclesijs non subtrahatur diuinum officium; & sic dicit intelligendum Innoc. qui in c. Graue de præben. dicit totum Clerum venire debere ad Synodum. Certè præter Curatos, reliquus Clerus non tenetur ad Cathedraticum Host. quem refert, ac sequitur Anchar. vbi supra num. 4. & ad Panor. posset

respon.

respondeti Synodo satisfieri publicatis ipsius Synodi Decretis, ad quorum obseruantiam tenetur vniuersus Clerus dioecesis V. Massubr. de Synodo Diœces. cap. 3. dub. 2. cum ibi cit.

11 Cardinalis Episcopus debet in sua Ecclesia residere Trid. sess. 23. c. 1. de refor.

12 Cardinali aliquid asserenti, an semper credendum, vide infra ver. Literæ.

EPISCOPVS.
CAPITVLVM. ARCHIDIACONVS.

V. Beneficium. Confessor. Irregularitas. Legatum. Ordo. Scriptio. Religio. Statutum. Verberare. Vicarius.

1 POtest Papa præcipere alicui, vt Episcopatū accipiat S. Tho. 2. 2. q. 185. ar. 2 ad 2. Roder. in sum. p. 2. c. 9 num. 6.

2 Episcopus potest duas Ecclesias vnire, c. Sicut de excess. Præl. Trid. sess. 21. c. 5. de refor. Nau. de reb. Eccl. non al. cons. 12. Et vnam diuidere, & vnam alteri subijcere, requisito assensu eorum, quorum interest Silu. ver. Episcopus q. 8 vers. 7. Nau. vbi supra c. 15. Pan. in c. Auaritiæ de præben. not. 3. Et, si subest causa, potest diuidere, etiam inuito Rectore, vt ob locorum distantiam, siue difficultatem Trid. vbi supra c. 4. c. Ad audientiam 1. de Eccl. ædif. vbi Pano. & Ecclesiæ de nouo erectæ debet assignari congrua portio de redditibus matricis Trid. loco cit. Nouus autem Parochus matricem tamquam Patronam agnoscet, cum ius patronatus in ea consequatur, Glo. in d. c. Ad audientiam ver. præsentationem: Vgol. de potest. Episc. c. 35.

3 Episcopus non potest delegare simplici sacerdoti ea quæ sunt ordinis Episcopalis c. Aqua de consecr. Eccl. vt consecrare calices, vestes sacerdotales, aram, vel Ecclesiam, & hanc pollutam reconciliare, c. Quamuis dist. 68. Silu. vbi supra Castr. de iust. hæret. pun. lib. 2. c. 22.

4 Episcopatum appetere aliquando licet, ob necessitatem, aut charitatem S. Tho. vbi supra ar. 1. Sot. de iust. lib. 10. q. 2. ar. 1: Appetere verò ob temporalia animo bene administrandi non est mortale Sot. ibidem.

5 Episcopus respondet se scire vtrunq; testamentum, idest quantum satis est ad suum officium Silu. ver. Episcopus q. 4.

6 Ob nullum periculum temporale potest deserere gregem sua præsentia indigentem c. Sciscitaris 7. q. 1. Silu. vbi supra q. 8. vers. 2. Arag. 2. 2. q. 64 ar. 7. dub. 1. ad 3. Ob periculum autem corporale, aut propter aliquod Ecclesiæ commodum licebit deserere, si possit per alium sufficienter prouidere S. Tho vbi supra ar. 5. lib. 10. q. 3. art. vlt.

7 Potest tempore interdicti vbique celebrare, & celebrari facere c. fi. de priuil. in d. Non tamen alta voce, & admissis interdictis, & interdictum violando iuxta c. Quod nōnullos de priuil. in ant. glo. fi. eo. in 6.

8 Non incurrit suspensionem, aut interdictum, nisi fiat expressa mentio, c. Quia periculosum de sent. exc. in 6. Secus de excommunicatione, Glo. Gemin. & Doct. in d. c. Quia. Silu. vbi supra.

9 Potest eorum resignationes recipere, qui aut senio confecti, aut valetudinarij aut corpore impediti, vel vitiati, aut crimini obnoxij, censurisue Ecclesiasticis irretiti, aut nequeunt, aut non debent Ecclesiæ, aut beneficio inseruire; seu qui vnum aliud, vel plura beneficia obtinuerint, vel quos contigerit ad aliud promoueri, Religionem quoq; ingressuri aut matrimonium contracturi, si statim id exequantur; & in casibus Bullæ Innoc. 3. de dimitt. Eccl. Cathed. Idem qui ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent in loco beneficij residere securi; modo huiusmodi resignantes aliunde habeant, vnde possint commodè sustentari. Item potest admittere commutationes beneficiorum, quæ canonicis, & Apostolicis

ſanctionibus permittuntur iuxta c. Quæſitum de rer. permut. & c. 1 eo. tit. in 6. Nau. de reb. Eccl. non al. conſ. 15. Sic ſtatuit Pius V. in Bull. Quanta Eccleſiæ Dei, relata à Sayro de cenſur. lib. 4 c. 12 num. 55. Non poteſt tamen de dictis beneficijs prouidere ſuis, aut dimittentium conſanguineis, affinibus, vel familiaribus, ſub pœna nullitatis ipſo facto, & ſuſpenſionis, donec à Papa remiſſionem obtinerit. Et ſi interim conferat, eſt excommunicatus, cum reſeruatione Sum. Pont. Bulla cit. non extenditur autem hæc conſanguinitas vltra tantum gradum, nec affinitas ex copula licita Monaſter. in praxi concurſ. requis. 7. dub. 25 & ſeq. & Epiſc. conferre poteſt familiari ſui Vicarij, ſed Vicarius nequit conferre familiari Epiſcopi. Idem vbi ſupra dub 30 Non prohibetur tamen huiuſmodi familiaris à concurſibus vbi beneficium vacet per obitum Rota in vna Ciuitatis Caſtelli coram Orano. Non compræhenduntur tamen beneficia Iuriſpatronatus quoad conſanguineos Cong. concil. apud Quarant. ver. Beneficiorum. reſignat.

10 Poteſt eſſe Legatus Regius pro cauſa iuxta Pan. in c. Non eſt de vut. Sot. lib. 10 q. 4. ar. 4

11 Poteſt prouidere pauperibus conſauguineis, etiam in perpetuum mutato ſtatu, vt in poſterum non egeant Sot. vbi ſupra Pan. in c. Inquirendum de pecul. cler. S. Tho. 2. 2. q. 185 art. ad 2 Intellige idem etiam in alijs Clericis Molin. trac. v diſp. 146.

12 Poteſt præcipere Clerico, vl Romam eat pro Eccleſiæ cauſa Silu. ver. obedientia q. 7 vers. 3.

13 De iure antiquo poteſt in aliena Diœceſi exiſtens ſuis conferre beneficia; eſt enim id voluntariæ iurisdictionis actus, c. Qua front. de appell. c. Poſt electionem, de conceſſ. præb. glo. in c. Nouit. de off. lega. Couar. 3 var. reſol. c. 20 num. 8 Nau. de temp ord. cons. 41. Sed nunc repugnat Bulla Clem. 8. de quo infra ver. Beneficium num. 65

14 Non poteſt in aliena Diœceſi Pontificalia exercere ſine Ordinarij loci expreſſa licentia, ſub pœna ſuſpenſionis ipſo facto Trid. ſeſſ. 6. vlt. Nau. de Cler. ex com. conſ. 12 vbi ait Epiſcopum conſecrantem calicem, vel corporalia in aliena Diœceſi ſine licentia, etiam credentem id ſibi licere, incurrere ſuſpenſionem, & celebrando irregularitatem. V. glo. in Clem. Quamuis de fer. comp & in Clem. 2. de priuil Sanchez de matr. lib. 3. diſp. 9 iu fi.

15 Poteſt teſtari de acquiſitis propria induſtria Pan. in. c. Cum in officij de teſtam. num. 3. Silu. Clericus 4 q. 6 & de datis ab Ordinatis Couar. c. 1. de teſtam num. 11. V. Molin. trac. 2 diſp. 117.

16 Debet intereſſe diuinis officijs ſaltem in dominicis c. Epiſcopus de conſecr. d. 3 Hoſt. in ſum de cler. non reſid. parag. 1. Et ceſſante infirmitate, etiam alijs ſolemnibus diebus, glo. in d. c. Epiſcopus Pan. in c. Magnæ de vot. num. 11

17 Qui non eſt idoneus ad Epiſcopatum, aut ad curam, tenetur renunciare Sot. lib. 10. q. 2. art. vlt.

18 Ob ſenectutem, aut ægritudinem, aut cum populus ita durus eſt, vt nihil fiat, poteſt Epiſcopus renunciare, retenta tamen ſuſtentatione Sot. loco cit. Item ob conſcientiam criminis, defectum ſcientiæ, graue ſcandalum, & irregularitatem, requiritur tamen licentia Papæ c. Cum pridem de renunc Crimen autem intellige, cum per ipſum officij executio impeditur Anchar. in d. c. Niſi num. 2.

19 Ex Monaco factus Epiſcopus exceptus eſt religionis inſtitutis, præterquam tribus votis, & habitus geſtatione Couar. c. 1. de teſtam. num. 11. Tenetur etiam ad obſeruantias, quæ nõ impediũt Epiſcopale officiũ S. Tho. 2. 2. q. 185. ar. 8. Silu. religio 6 q. 12. vt jejunare die veneris, nõ comedere carnes

ni die Natiuitatis Domini, si accidat in fer. Sextam quando ex regula tenebatur Cai. d. ar. 8. quod tamen idem Cai. opusc. 25. à prima opinione discedens Sot. lib. 10 q. 5 ar. 7. Couar. vbi supra num. 18. Ang. ver. monachus parag. 8. negant potest verò secum dispensare, vt Prælati religiosorum, S. Tho. Couar. sot. cit. Mutat autem obedientiam à Prælato in Papam, & est dominus fructuum sicut alij Prælati seculares, & potest frui paterna hæreditate, sed non potest testamentum condere sine licentia Papæ Sot. vbi supra, licèt S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 11. ad 4. velit huiusmodi Episcopum non esse dominum fructuum sed tantũ dispensatorem. Intestato nõ succedit monasterium, sed propria Ecclesia c Statutũ 18. q. 1.

20 Episcopi possident sicut dispensatores pauperum, & non autem vt proprietarij S. Aug. epist. 50. Nau. de redd. Eccl. & in Apol. eiusdem operis, & in man. sæpè. Couar. vbi supra Sot. ver. vbi supra q. 4 ar. 3. & plures ex recentioribus contrariũ affirmant.

21 Qui ante Episcopatum fecit votum religionis, tenetur ingredi c. Per tuas de vot. vbi Anchar. Pan. Boich. & alij S. Tho. 2. 2. q. 189. ar. 3 ad 1. & alij quos refert, ac sequi Suar. de regil. to. 3. lib 1. c. 19. num. 3.

22 Episcopus visitans per alium tenetur ei de omnibus, excepto victu c. Si Episcopus de off. ord. in d. vbi glo. dicit Hodie Episcopos ex priuilegio posse per alios visitare, & integram procurationem recipere. Visitans per se ipsum omnia potest accipere c. Cum Apostolus, c. Sopite, & c. Nuper de censib. in ant. & c. 1. & 2. eo. in 6. Et, volentibus visitatis, potest accipere procurationem in pecunia c. 3. eo. Vbi verò viget consuetudo, vt nihil omnino detur pro visitatione seruanda est. Abstinendum verò a muneribus in actu visitationis sub poena dupli intra mensem restituendi, alioqui interdicti d. c. 2. & extrau. vn. de censib. quæ omnia innouauit Conc. Trid. sess. 24. c. 3. de refor. V. Anchar. in c. 1. de censib. in 6. not. 15. Si Ecclesia, quæ visitatur; adeo sit pauper, vt soluere procurationem non possit, opem ferent vicinæ Ecclesiæ prærata. c. Cum instantia, & c. Procurationes de censib. Quod si vicinæ Ecclesiæ præ paupertate id non possint, visitabit Episcopus proprijs sumptibus: Nec enim tenentur Rectores Ecclesiæ paramenta ea de causa distrahere Glo in c. Cum Apostolus, ver. graue de censib. Paul. Rom. de pens. c. vlt. num. 8. Azor. p. 2 lib. 8. c 42. q. 10. Nomine procurationis non veniunt vecturæ equorum, aut iumentorum sarcinas deferentium; nec expensæ factæ in itineris transitu. Glo. in c. Romana parag. procurationes, de censib. in 6. Sed tantum quotidiana victualia Surd. de aliment. tit. 4. q. 22. Azor. vbi supra q. 7. V. Anchar. in c. 1. de cens. in 6. num. 7. Si tamen Visitator sic Delegatus Sum. Pont. omnia debentur, Glo. in Clem. 2. ver. si voluerit, de cens. non obstante contraria consuetudine, cum circa hanc procurationem non detur præscriptio, c. Cum instantia de censibus.

23 Laici visitati non solum tenentur ad procurationem, quando eorum Ecclesia præ paupertate non potest, sed nomine suo Io. And. Imol. & Anchar. not. 5. in c. 1. de censib. in 6. Azor. vbi supra q. 3. & colligitur ex eodem textu, vbi dicitur visitandum esse Clerum, & populum, & subdit, Ac procurationes à locis tantum recipere visitatis Sed tamen Glo. in d. c. 1. ver. laicos Vgol. de potest. Ep. c. 49. parag. 4. num. 3. Megal. instit. confess. lib. 2. c. 10. q. 2. Marian. Socin. in trac. de visit. lib. 11. q. 5. & 8. Aug. Barbos. ad c. Cum instantia de censib: num. 5. & trib. seqq. & de off. & pot. Ep. p. 3. aleg. 74. vbi alios refert contrarium docent per d. c. Cum instantia, & c. Procurationes decens, & ego ex supradictis id verum esse censeo. Si enim cum Ecclesia visitata adeo est pauper, vt procurare non possit vicinæ Ecclesiæ coguntur opem ferre, vt etiam concedit Azor. vbi supra q. 10. & constat ex cit. c. Procurationes; ergo laici non tenentur, alioqui dixisset textus, procurent laici Extante consuetudine vt Episcopo visitante à laicis victualia ministrentur, si laici spontè perseuerant in hac consuetudine seruanda est,

quan-

quandiù ipſi non reclament. Quod ſi recuſent, cogendi non ſunt Cong. Concilij ad c. 3. ſeſſ. 24 de refor. De præſcriptione circa procurationem latè Fel. in c. Cum ex officij de præſcrip. Et in eius Repert. ver. Procuratio Illud aduertẽdũ eſt, quod aduertit Surd. de alim. tit. 1 q. 64 num. 6 & tit. 4. q 22. & conſtat ex d. c. procurationes, habendam eſſe rationem, ne Rectores Eccleſiarum egeant, qui non debent quotidianis alimentis fraudare. Et c. Cum Apoſtolus, & c. Sopitæ cit. dicitur, quod Epiſcopi non grauent Eccleſias vltra quam ferre poſſit earum facultates, Idem in c. Conquerente de off Ord. & Belenzin. in trac. de charit. ſubſid. docet non eſſe exigendum huiuſmodi charitatiuum ſubſidium à Clerico paupere, qui ſcilicet ex redditibus non percipit vltra decentem victum ſuum

24 Debet Epiſcopus propriam Diœceſim per ſe, vel Viſitatores totam biennio ſaltem viſitare, Trid. ſeſſ. 24. cap 3 de refor.

25 Pro Eccleſia recõcilianda nihil poſſe Epiſcopum accipere docent Fuſc. de viſit. lib. 2 c. 15 num. 16. Cined. ad Decretal. collect. 135. num. 2 Contrarium docet Azor. p. 2 lib. 3 c. 42 in fi.

26 Epiſcopus ſola Dominica conſecratur c. 1 & c. Quod. die diſt. 75. eius ætas triginta anni completi, c. Cum in cunctis de elect.

27 Epiſcopus poteſt reducere numerũ Miſſarum in beneficio, etiam abſq; interuentu Synodi Nau. e. 25. num. 138. quod Cong. Concilij intelligit de miſſis ante Concilium Trid. Idemq; poſſe Generales Ordinum, notant Confect, ſum. priuil. tit. 19. c. 3. Roder. de regul, to. 1 q. 43. ar. 13. Ricc. prax. Ep. reſol 341. Niſi huiuſmodi Miſſæ impoſitæ ſint in fundatione Cong. Conc. Nunc tamen per Decretum eiuſdem Cong. de mandato Vrbani 8. anno 1625. reuocatis quibuſcumq; priuilegijs, &c. reſeruata eſt miſſarum reductio Sedi Apoſtolicæ, ſi huiuſmodi onus impoſitum ſit poſt Concil. Trid. vel in limine fundationis.

28 Poteſt commutare votum factum dandi aliquid alicui Eccleſiæ ex iuxta cauſa, etiam ſine conſenſu illius Eccleſiæ Caiet. to. 2 opuſ. tract. 11 q. 3 Nau. de redd. Eccl. q. 1. mon. 60. Silu. votum 4. num. 7. verſ. 4.

29 Si beneficia vacent in Curia Romana, poteſt Epiſcopus conferre poſt menſem à die vacationis, ſi tamen ſit in Diœceſi: Ipſo autem in remotis agente, poteſt eius Vicarius habens ſpeciale mandatum conferendi beneficia c, Statutum, de præben. in 6 V. ver. Beneficium num. 84

30 Poteſt Epiſcopus viſitare Congregationes laicorum exiſtentium in Eccleſiijs & domibus regularium, & cogere adminiſtratores ad reddẽda computa Congreg. Concil. Vide Marchinum de bello diu. p. 4 c. 7 num. 8

31 Quid poſſit Epiſcopus circa reſtitutionem incertorum vide ſupra Cui reſtitu. en. num. 31.

32 Poteſt Epiſcopus, ſi ſubſit cauſa rationabilis, petere à Clero ſuæ Diœceſis charitatiuum ſubſidium c. Cum Apoſtolus parag. Prohibemus, de cenſib. c. Conquerente de off. ord. in 6. Immo, & exigere, & compellere ad ſoluendum Innoc. Hoſt. Io. And. Pan. Anchar. & alij in d. c. Cum Apoſtolus; & ſi ſoluere recuſent, excommunicare. Rot. in nou. deciſ. 23. incip. Item extra Romam. Non poteſt tamen Epiſcopus loco pignoris accipere calices, libros, & alia ornamenta Eccleſiæ Clem. Si Beneficiorum de decim. Libros intellige diuinis officijs deſtinatos, alij enim libri, & iocalia alijs vſibus deputata capi poterunt; & diſtrahi, glo. ibidem ver. deputata.

33 Dicitur autem charitatiuum ſubſidium, quia in principio ex charitate peti debet, non per vim extorqueri Hoſt. in d. c. Conquerente

34 Cauſæ legitimæ exigendi huiuſmodi ſubſidium ſunt. Prima cum redditus propriæ Eccleſiæ non ſufficiunt ad onera ſuſtinenda Belenzin q. 14 Secunda ſolutio debitorum, quæ Epiſcopus pro Eccleſiæ ſuæ iure tuendo contraxit, & aliunde ex bonis Eccleſiæ ſolui commodè nequeunt Hoſt. in ſum. Vt Eccl. benef. parag. 7. & de cenſib. parag. ex quibus cauſis. Tertia

tia si rem aliquam magni momenti emerit ad suam Ecclesiam conseruendam necessariam Host. vbi supra. Quarta si Episcopus in cõmunibus negotijs totius Dioecesis pertractandis magnas impensas fecerit Innoc. in c. 1. de sta. mon. Quinta Si Episcopus sit iter facturus ad Papam, vel Imperatorem, vel Regem ob suæ Ecclesiæ, vel totius Dioecesis, aut etiam totius vniversalis Ecclesiæ bonum Innoc. & Host vbi supra. Sexta si visitaturus sit limina Apostolorum, vt iuramentum impleat, c. Ea quæ de censib. Septima si vocatus ad generale concilium iter suscepit Inn. & Io. And. in c. Graue de præben. Item si ad Concilium Prouinciale Inn. & Pan. in c 1. de sta. mon. Octaua si impensas necessarias fecerit, & alicuius momenti in aduentu Imperatoris, Regis, aut Principis, præsertim si ab eo habet regalia non debet tamen in hoc casu Clericos, aut Ecclesias nimium grauare, vel ad hoc compellere Nona Si Episcopus impensas fecerit alicuius momenti ad soluendam annatam, quæ solui consueuit in promotione Episcopi. Item ad electionem suam in Curia prosequendam S. Ant. p. 3. tit. 20. c. 2. parag. 10. & alij Intellige tamen si consuetudine recepta petat Remig. Gom. in suo trac. q. 5. num. 4. Nau. de censib. cons. 5. in nou.

35 Si petente Episcopo subsidium Clerus contradicat, contendens se non teneri, quod causa non sit rationabilis, eligendi arbitri, qui iudicent Inn. Io. And, & Butr. in c. Cum Apostolus de censib. Glo. in Extr. Bened. 12. de cens. vers. charitatiuum. Vel per Superiorem dirimenda lis Anchar. in d. c. Cum Apostolus num. 11. & in Clem. frequens de excess. Præl. num. 12.

36 Vicarius Episcopi generalis, non potest exigere nisi ex speciali mandato Episcopi Belez. q. 11. Nec alij Prælati Episcopo inferiores, nisi ex priuilegio, vel consuetudine Belenz. q. 4. & 5. Excipe tamen primo administratorem generalem datum à Papa Ecclesiæ Cathedrali vacanti Belenz. q. 8 ex c. Is cui de elect. in 6. & c. vlt. de suppl. negl. Præl. eo. lib. vbi dicitur Adiutorem simpliciter datum Episcopo à Papa omnia posse, quæ Episcopus, præter alienationem immobilum. Secundo Commendatarium perpetuum, cui Ecclesia Cathedralis commendatur; habet enim legitimam administrationem, & exercere potest ea, quæ sunt iurisddictionis, quareј exigere potest subsidium ab Ecclesijs sibi subiectis Belenz. q. 6 ex Archid. in c. Nemo deinceps, de elect. in 6. & alij. Tertia Episcopum tantum electum, & per Papam confirmatum Belenz. q. 9. Generales Ordinum pro sumptibus necessarijs ad totius Ordinis gubernationem Calder. cons. 3. de censib.

37 Exigere potest Episcopus huiusmodi subsidium à Clericis suæ Dioecesis, c. Conquerente de off ord. non autem à laicis Archid. in c. Cauendum 10. q. 3. Nec à Monasterijs Inn. in c. 1. de sta. mon. Host. in sum. eo tit. & de censib. parag. Ex quibus causis, & com. Licèt Panor. in c. Dilectus de off. ord. dubitet, per Clem. 1. & 2. de censib. quæ intelligi debent de monasterijs habentibus Ecclesias sæculares sibi subiectas, & solitas prius huiusmodi subsidium proprio Episcopo soluere. Item nec ab Ecclesijs suæ dioecesis exemptis Anchar. in Clem. frequens de excess. Præl. num. 12. Item nec à Clerico non beneficiato, licèt habeat amplum patrimonium Belenz. q. 31. Nec à Clericis inopia pressis, qui ex redditibus suorum beneficiorum nihil habent vltra commodum, & honestum victum. Idem. q. 30.

38 Non excusatur à solutione subsidij beneficiarius, qui excommunicatus fuit dum huiusmodi subsidium ab episcopo exigitur. Idem de Clerico suspenso à beneficio, nullus fructus beneficij percipiente durante suspensione Azor. p. 2 lib 9 c. 14. q. 6. parag. Quid item dicendum.

39 Si Clericus ex beneficio nullos fructus percipit: aut si habet titulum, non autem possessionem, quia ab alio per vim possidetur, non tenetur ad subsidium, sed possessor siue bonæ, siuæ malefideij. Quod si duo Clerici super eodem beneficio contendant, liberum est Episcopo à quo maluerit exigere, reseruato illi iure repetendi, si vincatur. Belenz. q. 14.

40 Ha-

40 Habens Ecclesiam in vna Dioecesi, in alia verò prædia, tenetur subsidium soluere Episcopo, in cuius dioecesi sita est Ecclesia, quia est onus ecclesiarum Belenz. q. 35. Vide ver. Tributum num. 16.

41 Pensionarius ex stylo Curiæ est immunis à subsidio, & alijs oneribus licet Belenz & alij quidam dicant teneri cum beneficiario pro rata quod verum est quando pensio simpliciter assignatur: Secus si cum clausula, libera, & immunis ab oneribus, &c. Azor. vbi supra.

42 Hospitalia, & alia pia loca, si habeant titulum beneficij, tenentur, com. ex Belenz. q. 38. Si verò beneficij rationem non habent, nec sunt fundata auctoritate Episcopi, non tenentur. Si autem fundata sunt actoritate Episcopi, Card. Clem. Quia contingit de rel. dom. & alij dicunt non teneri; Beléz. verò vbi supra affirmat Episcopum posse exigere. Vtramq; opinionem dicit probabilem Azor. vbi supra.

43 Habens Ecclesiam in confinio duarum dioecesum non tenetur vtriq; sed Episcopi conueniant, vt alternis vicibus subsidium exigant: quibus discrepantibus, ad Metropolitanum recurrendum Belenz q. 52.

44 Successor in beneficio non tenetur ad subsidium à prædecessore non solutum, sed hæredes, vel qui fructus perceperunt, vt rectè colligit Domin. in c. fi. parag. Porrò de off. ord. Belen. tamen q. 51. docet teneri successorem, quia est onus impositum beneficio. Azor. vbi supra docet Episcopum à quo maluerit exigere posse.

45 Non potest Episcopus subsidium remittere, & Clericos, ac Ecclesias ab huiusmodi onere immunes reddere, com. vt testatur Belen. q. 47. licèt Inn. in c. Pastoralis de donat. doceat id posse. Tu dic posse semel, aut iterum, non tamen perpetuò. Cauendum tamen, ne dum aliquem eximit, alios grauet Azor. vbi supra.

46 Potest Episcopus cum Clero conuenire, vt subsidium alia re compenset Belen. q. 48.

47 Si subsit causa rationabilis, potest Episcopus sæpius charitatis subsidium exigere Pan. in c. Cum Apostolus de censib.

48 Potest sibi reseruare censum super beneficio Primo in fundatione Iurispatronatus de consensu patroni c. Eleutherius 18. q. 2. c. Scientes de censib. & ipsi etiam patrono siue pro se, siue pro alio c. Grauis, c. Quanto, & c. Præterea 2. de iurep. quando tamen illud impendi potest extra dotem necessariam, sine qua scilicet Ecclesia in statu debito commode sustentari non potest. Nec prodest Episcopi auctoritas cum sit contra ius. Pan. in c. 1. de censib. num. 1.

49 Secundò Quando concedit alteri Ecclesiam, cui etiam remittit iura Episcopalia. quo casu potest sibi reseruare annuam pensionem, siue censum in signum subiectionis c. Constitutus de rel. dom. vbi Anchar. & Pan. Præter hæc non potest Episcopus aliquid sibi reseruare cum præter iura Episcopalia in iure expressa non possit Episcopus aliud ab Ecclesijs sibi subiectis exigere c. Conquerente de off. Iud. ord. Pan. num. 3. Sunt autem illi de iure reseruata, Primo charitatiuum Subsidium de quo supra. Secundo Procuratio tempore visitationis, de qua etiam supra dictum est; & pro consecratione Ecclesiæ, c. Cum sit de simon. Tertio Cathedraticum, siue synodaticum, idest duo solidi siue argentei, siue aurei monetæ vsualis. Et dicitur Cathedraticum, quia soluitur in honorem Cathedræ, & in signum subiectionis. Et Synodaticum, quia soluitur in Synodo. Et vnum tantum ab vnaquaq; Ecclesia parochiali debetur Glo. in c. Conquerente cit. ver. duos solidos c. Placuit, & c. Cauendum est 10. q. 3. Pauin. de Visit. q. 5. p. 1. num. 12. Boich. de Synod. Ep. p. 3. Sbrocc. de Vic. lib. 2. q. 48. num. 1. Concil. Prou. mediol. 2. sub. S. Carolo decr. 41. Turrecr. in d. c. Placuit Pan. in d. c. Conquerente, & in c. Pastoralis de donat. num. 7. Quare habentes Ecclesias, siue capellas sine populo episcopo subiecto, non tenentur ad cathedraticum, cum iuxta communiorem sententiam nec teneantur ire ad Synodum

c. Quod

c. Quod super his, de mai. & obed. vbi Glo. ver. dioecesana. Anchar. lo. And. Felin. Boich. vbi supra q. 2. dicto 18. Glo. fin in c. Dilectus de off. ord. Piasecc. prax. Ep. lib. 2. c. 2. num. 10. V. ver. Concilium num. 10 & alia, quæ congerunt Anchar. & & Pan. in d. c. Dilectus siue de lege dioecesana, siue de lege iurisdictionis, de quibus vide in d. c. Dilectus.

50 Non potest Episcopus de nouo censum imponere beneficio, nec veteres augere; quod si fiat, irritum est c. Prohibemus, de censibus. Nec valet pactum etiam iuratum de nouo censu soluendo, Lancellot. instit. can. lib. 2. tit. 21. parag. Sed nec Episcopus per tex. in c. Significauit, & c. Grauis de censib. V. ver. præscriptio num. 11.

51 Non potest ad suam Ecclesiam accedere, aut bonorum Ecclesiasticorum administrationem accipere: nullusq; eum recipere, aut ei parere pot, estabsq; Sedis Apost. literis eius promotionem, & consecrationem continentibus. Contrafacientes Episcopi nihil de Ecclesiæ suæ prouentibus accipere possunt. Et, si interim aliquid actũ fuerit, nullum, & irritum est. Extrau. Iniunctæ de elect. inter com. vbi Glo. ver. consecrationis, dicit verbum (consecrationis) referri ad electos in Episcopos, & Superiores Prælatos. V. Quarant. ver. Capitulum sed vac. num. 13. Non igitur ali debet nouus Episcopus ex fructibus Ecclesiæ sibi collatæ, vbi Bullas prædictas non obtinuit, & possessionem non cœpit, si per eum stetit Vbi autem electus necesse habet litigare pro consequenda Dignitate, alimenta cum expensis ministranda sunt ab Ecclesia eligente c. vt Præterita de elect. & c. Cupientes in fi. eo. tit. in 6. & alijs relatis docet Surd. de alim. tit. 1. q. 84. num. 2. & seq. v. Suar. de censur. disp. 3. sect. 5. num. & licet Rebuff. prax. benef. de simon. in resig. num 31. doceat extrau. cit. intelligendam esse in casu resignationis: alij tamen communiter absolute intelligunt, vt præter cit. docet Azor. p. 2. lib. 3. c. 29. & lib. 5 c. 25. q. 11.

52 Ex concil. Trid. sess. 23. c. 2. de refor. videtur posse colligi, Episcopum ante consecrationem & adeptam possessionem percipere posse fructus Episcopatus ibi enim Episcopus intra tres menses non suscipiens munus consecrationis iubetur fructus perceptos restituere, iuste igitur prius perceperat. Vide tamen Riccium in sua prax. Ep resol. 500. vbi quòd ante expeditionem Bullarum, & earum præsentationem Capitulo Ecclesia dicitur vacare. Surd. de alim. tit 1. q. 84. num. 2. & seq. Azor. p. 2. lib. 3 c. 29. q. 9. & lib. 6. c. 25. q. 11. & vbi 7. c. 1. vbi licet Extr. cit. non sit vniuersalis de omnibus beneficijs tamẽ Iul. II. Paulus III. & Iul. III. ibi relati extendunt ad omnia, & quæcunq, beneficia à sede Ap. impetrata. Alter de censur. lib 5 disp. 17. c. 1. vers. solutio huius quest.

53 Episcopi donationes in vita factæ, reseruato sibi Vsufructu, nullæ sunt per Bullã Clem VIII quã Rota decis. 241. in fi. apud Farin. p. 2. intelligit de donationibus, quæ viuentibus donatarijs non sunt sortitæ effectum. Quia tamen hæc Bulla non est generalis, sed directa cuidam Episcopo Camera. Secundum eam non iudicat, nisi circa spolia, quia præsumit fraudem. ibidem.

54 Episcopus in Dioecesi sua est maior quocunq; Principe sæculari illius Dioecesis Pan in c Omnes, & c. solitæ num. 5. de mai. & obed. Immo absolutè Episcopum maiorem esse quocunq; Principe sæculari tradit Riccius p 1. decis 97. per tex. in c. Omnis anima de censib. & c. Duo sunt dist. 97.

55 Potest cum consensu Capituli Ecclesiam in Collegiatam erigere, & disponere, vt clerici, licèt sæculares, viuant in communi Pan. in c Quoniam, de vit. & hon. cler. num. 2. Primum negat Rebuff. reg. 21. post Glo. vlt. vbi de erect. in Colleg. & Cong Concil. in vna Conuersana 17 Iunij 1626. vt refert Lotar. de re benef. lib. 1. q 14. num. 49 declarauit, sine auctoritate Sed Ap. erigi non posse Ecclesiam Collegiatam, & idem docent plures relati a Ferentillo ad Burattum decis. 912. vbi licèt alios referat contrarium sentientes, docet tamen à priori sententia non esse recedendum. Idem docet

Maſſubr. prax. concurſ. prælud. 2. dub. 1. & quæ dicatur Eccleſia inſignis, ibidem dub. 2. vbi habetur integra decis Rotæ coram D. Pegna At Moneta de comut. vlt. vol c. 11. num. 328. priorem ſententiam vt communem multis probat. addens insuper poſſe in Collegiata Eccleſia erigere nouas numero Dignitates, licet non ſpecie diſtinctas ab ijs, quas ius, vel approbata conſuetudo in collegiatis Eccleſijs introduxit. quod etiam docuerunt Pan. in c. Cum acceſſiſſent de conſt. num. 4. & alij, quos refert ibidem Moneta exponens c. Cum olim de conſuet. quod videtur innuere contrarium.

56 Quid poſſit Epiſcopus tamq, Delegatus Sed. Apoſt. Vide Azor. ex Conc. Trid. colligentem p. 2. lib. 3. c. 14.

57 An poſſit Epiſcopus denuntiare regulares, ſi inciderint in aliquam excommunicationem Vide Dianam duas opiniones referentem p. 3. trac. 2. reſol. 35 vbi Conciliat. V. Excommunicatio num. 11.

58 Capitulum ſede vacante ſuccedit Epiſcopo in iuriſdictione Pan. in c. Illa deuotionis num. 3. & ſeq. Ne ſed. vac. Itaque poteſt abſoluere c. vn. de mai. & obed. in 6. Item diſpenſare Pan. in c. Cum olim. co. tit. dub. 8. Interponere auctoritatem in alienatione bonorum Eccleſiæ Feder. cons 30. Viſitare Diœceſim, non tamen moniales exemptas, quas viſitat Epiſcopus auctoritate Apoſtolica Pan. in c. Cum olim. cit. dub 5. Item concedere ſtatuta, Idem dub. 7. Et concedere indulgentias, dub. 13. contra. Fel. in tract. de indulg. num. 28. Et recipere reſignationes beneficiorum Innoc in c. Quod in dubijs de renunciat. Pan. dub. 6. allegans Rotam Et caſus reſeruare Azor. p. 2. lib. 5. c. 37. q. 6.

59 Non poteſt ſede vacante intra annum à die vacationis, ordinandi licentiam aut literas dimiſſorias dare, niſi ei, qui Eccleſiaſtici beneficij obtenti, vel obtinendi occaſione arctatus ſit Trid. ſeſſ. 7 c. 10. de refor. de quo vide Monet. de commut. vlt. vol. c. 10. num 164. & ſeqq. vbi num. 171. quòd dicitur arctatus, qui præſentandus eſt a patrono, modò intra certum tempus recipiat aliquem ordinem, licet non requiſitum in fundatione, alioqui amiſſurus beneficium. Pan. vbi ſupra dat regulam Quod Capitulum Succedit Epiſcopo in his, quæ Epiſcopus facit iure ſuo, non autem iure delegati. Sed ego dicerem Capitulum Succedere in ijs etiam, quæ Epiſcopus facit delegatione generali, vt viſitare moniales exemptas & parochiales ſubiectas monaſterijs nullius Diœceſis in caſu negligentiæ Abbatum, & corrigere regulares extra monaſteria degentes; quia caſus quotidiani ſunt, & qui præſenti egent remedio. Et cum ſede vacante multa accidere poſſint, pro quibus minimè expediat conſulere Sedem Apoſtolicam; ideo videtur hæc auctoritas Capitulo competere. Item in his quæ pertinent ad Epiſc. iure communi ſpeciali, vt ſunt caſus à Conc. Trid. Epiſcopo reſeruati ſecus in his quæ Epiſcopo competunt iure communi ſpeciali gratioſo. Roder. alios referens de regul. to. 1. q. 6. ar. 9.

60 Poteſt Capitulum ſede vac. conſtituere duos Vicarios etiam æquè principales. aut vnum generalem, & alterum particularem, & alium monialium, ſi viuens Epiſcopus ita faciebat Pauin. p. 2. q. 10. num. 6. relatus à Quaranta ver. Capitulum ſede vac. num. 9. Azor. c. 17. cit. q. 18. Congregatio tamen Conc. ſtatuit ceſſante conſuetudine immemorabili, vnum tantum creandum eſſe V. Vgol. de poteſt. Ep. c. 4. parag. num. 4.

61 Non poteſt Capitulum ſede vacāte conferre beneficia ſpectantia ad collectionem Epiſcopi c. Illa deuotionis, ne ſed vac. Limitat Pan. vbi num. 3 ex Io. And. in c. Quamq; de elect. in 6. Niſi ſint deuoluta ad Epiſcopum propter negligentiam. vel delictum inferioris. Limitat ſecundo num. 4. vt licet non poſſit conferre, poſſit tamen commendare donec aliter per ſuperiorem fuerit prouiſum. Limitat tertio, Niſi beneficij collatio pertineat ad Epiſcopum, & Capitulum ſimul: tunc enim conferre poteſt ſed. vac. Alia in quibus ſuccedit Capitulum vide apud Pan. loc. cit.

62 Vocem in Capitulo non habet, qui non est Subdiaconus Trid. sess 22. c. 4. de refer. Clem 2 de æta. & qual.

63 Ad quem spectet Cura animarum annexa Capitulo Vide Ripam de rescript. resp. 6 & alios, quos refert, & sequitur Prob. ad Monac. in c. super eo. num 19. de præben. in 6. Rota apud Farin p. 2. decis. 340. tenuit spectare ad omnes Canonicos vti Collegium.

64 An possit Sede vacante Confessarios ab Episcopo defunctoo approbato reprobare Vide Marchin. de bello diu. p. 5. c. 4. num. 15.

65 Archidiaconus respondet, scio esse dignum, quia præsentatur à bonis, & nihil scio de eo mali publicum c. vn de scrut. in ord. fac. vbi Pan. & alij Silu. ver. Archid. q. 7.

66 Maior est dignitate Archipræsbyter secundum ius commune c. 1. de off. Archid. & c. 1 de off. Archipresb.

VICARIVS. PAROCHVS.

V. Excom. Confessor. Domicilium. Episcopus. Missa. Ordo.

1 Vicarius Episcopi non potest esse Laicus c. Quoniam, & c. In noua 16. q 7 Pan. c. Quoniam de off ord. num 2. Nau. de off. Iud. del. cons 1. Cou. uar. in c. Alma p. 1 parag. 11 num. 5 Silu. ver. laicus q. 3 Intellige in spiritualibus Pan. in c. Decernimus de iudic. num. 12. Nec etiã esse potest Vicarius coniugatus, Franc. in c. 1 de off. Vic. in 6 Anchar. ibi num. 3. Cessat mortuo Episcopo glo. in Clem. fi. de procur. Pan. in c 1 Ne sed. vac. & in c. Tua nobis de off. Vic Silu. ver. Vicarius q. 4 in fi. Idem de omni Vicario mortuo illo, à quo est factus Pan. in d. c. Tua citato Host. in c. Quoniam Abbas de off. deleg.

2 Vicariatus perpetuus est beneficium 8. Postulasti de rescrip. glo. in c. 1 de off. Vic. & c. fi. eo. Clem. 1 eo. tit. Nau. c. 23. num. 111. ad 13 in fi. Et non datur nisi in beneficijs curatis iur. cit. Potest autem huiusmodi Vicarius sibi facere Vicarium temporalem. c Illud. 7 q. 1 Silu. ver. vicarius q. 2 ver. 2.

3 Vicarius temporalis potest substituere Vicarium, si sit consuetudo, aut habeat speciale mandatum; aut si partem committat, non potens totum implere. Silu. q. 5.

4 Gesta per Vicarium excommunicati vices committentis valent, c. Romana de Off. Vic. in 6 Intellige de excommunicato denuntiato, aut notorio Clerici percussore post extrau. Ad euitanda. al jenim in officio publico tolerantur, & eorum gesta tenent, de quo infra ver. Excom. num. 36.

5 Vicarij generalis, & Episcopi sui vnum est tribunal. quare à Vicario ad Episcopum non datur appellatio; nec valet contraria consuetudo, ne ab eodem ad seipsum appellatio interposita videatur, c. 2. de consuet. in d. 6 c. Romana de appell. eo lib. vbi Anchar. & alij. Intellige in ijs, in quibus est ordinarius, non in ijs, in quibus est deligatus Episcopi, vt multis cit. docet Sanchez de matr. lib. 3 disp. 29. num 9.

6 Potest audire confessiones omnium de Dioecesi, & alijs licentiam dare audiendi. Ang. confessio 3. parag 3. Silu. confessor 1. q. 4. Anchar. in c. Omnis vtriusq; de poenit. & remiss. num. 8. Pan. ibi num. 12. & alij multi, quos refert, & sequitur Sanchez vbi supra num. 15.

7 Parochus in foro interiori potest quicquid non est Episcopo reseruatum Nau de poenit. & remiss. cons. 24.

8 Tenetur subditum morientem, etiam peste, audire confitentem, & communicare Nau in man. c. 24. num. 10. & c. 25. num. 133 Nisi sufficienter supplere possit per Vicarium Idem de consit cons. 12 Idem de baptismo affirmat Roder. in sum. lib. 1. cap. 26. num. 1. Tempore pestis tenetur quidem Parochus ad personalem residentiam: Sed sacramenta Baptismi, & Poenitentiæ ministret infectis per alios; ne sani recusent conuersari cum Curatis euntibus

bus ad infectos Cong. Concil. de mente Greg. XIII. ad S. Carolum.

9 Tenetur sub mortali docere subditos rudimenta fidei Sot. de iust. lib. 10. q. 1. ar. 3. Vide Concil. Trid. sess. 24. c. 4 de refor.

10 De Parochia efficitur quis acquisitione domicilij: Et quoad poenitentiam, & Eucharistiam habitatione plus sex mensium, licèt domicilium illuc non transtulerit. Quoad decimas sepulturam & huiusmodi vtilia Parocho requiritus animus habitandi quasi per annum Silu. ver. Parochia, ver. domicilium, & ver. Confessor, 1. q. 10. Quoad poenitentiam, & Eucharistiam in Paschate, sufficit cuiuis etiam parui temporis habitatio Eug. IV. vt refert Sorb. ver. Absolutio quoad sæculares, & ver. communicare. Et satis est communicare, vbi eo die contingerit reperiri. ibidem V. Suar to. 4. disp. 25. sect. 2. Nau. in c. Placuit de poenit. d. 6. num. 77. & seqq. Quare Vagabundi dicuntur habere proprium Sacerdotem vbi vagantur cum in huiusmodi hominibus actualis habitatio succedat loco domicilij Silu. confessor q. 1. Io. Med. de Confess. q. 36.

11 Quantum ad matrimonium, sufficit parui temporis habitatio, si non sunt vagabundi Congr. conc. Adde, si cum animo habitandi per maiorem anni partem; Secus si statim redituri Sanchez de matr. lib. 3. disp. 33. à num. 10. V. Ricc. p. 2. decis. 108. V. ver. Matrimonium, in fine.

12 Quoties teneatur Parochus celebrare, res est controuersa. Nau. c. 25. num. 134. vult non teneri nisi in diebus festis, vbi consuetudo, aut institutio aliud non requirit. addit Cord. lib. 1. qq. q. 4. dub. 5. aut nisi lex dioecesis aliud statuat. Sot. de iust. lib. q. q. 3. ar. 1 docet teneri singulis diebus si habeat redditus ad sui sustentationem. Toler. lib. 5 c. 5 affirmat sufficere, si præter festa, aliquod etiā ex alijs diebus celebret.

13 Parochus nullo iure tenetur pro suis Parochianis sacrificia offerre, vt multis relatis docent Ricc. p. 4 decis. 201 Suar. in 3 p. to. 3 disp. 88, sect. 1 ver. De beneficijs igitur Curatis, & alij plures quos refert, & sequitur Bonac. de sacram. disp. 4 q. vlt. p. 7 num. 5 Nau. c. 25 num. 131. Cord. l b. 1 qq. q 4

14 Parochus in funeralibus debet præcedere Canonicos & beneficiatos capitulariter inseruientes: dicitur enim esse in proprio officio, cuius ratione datur prælatio etiam contra eos, quibus alias extra illud officium postponeretur Gratian. discep. for. c. 298 vbi à num. 7 ad verbum refert consilium D. Theodosij Rubei. V Barbos de off. Parochi cap. 9

15 Cum in priuilegijs Religiosis mendicantibus concedi solitis dicitur (saluo iure Parochiali) intelligitur de decimis, primitijs, & alijs oblationibus iure communi Ecclesiæ parochiali debitis. Silu. ver. parochia, dicens sic declarasse Greg. IX. eo. parag. 1. in fi. Azor. p. 2. lib. 3 c. 13 q. 8

16 Parochus intra tempus, quo promouetur, legitimè impeditus, cessante impedimento, quoad vtrumq; forum non alium annum integrum, sed tantum complementum partis anni, in qua legitimè impeditus fuit, ad promouendū acquirit. Nau. de in integr. restit. cons. 1. in nou Barbos. ad c. Commissa de elect. in 6. num. 7

17 Tenetur suorum confessiones audire, quoties ipsi confiteri voluerint: modò per hoc à maioribus Curæ oneribus non auocetur Nau. in c. Placuit de poenit. dist. 6 num. 141. & in man. c. 25. num. 137 Suar to. 4 disp. 32 sect. num. 4. V. ver. confessor. num. 4.

18 Potest Episcopus vti opera Parochi in visitatione per bimestre singulis annis, prouisa ipsa Parochia de idoneo Vicario Congreg. Concilj Quaranta ver. residentia.

19 Parochialis Ecclesia, si perpetuis vniatur Cathedralibus, Collegiatis, seu alijs Ecclesijs, vel Monasterij beneficijs, seu Collegijs, aut pijs locis, potest in ea constitui Vicarius perpetuus, aut etiam temporalis, si Episcopus ita expedire iudicauerit cum idonea fructuum assignatione Conci. Trid. sess. 7. c. 7.

20 Pa-

20 Parochianus moritur in sua Ecclesia, quando moritur vbi secesserat animo redeundi c. Is qui, de sepult. in 6 Nau.de paroch. cons. 2. num. 3. Silu. Confessor 1. q. 6 Nisi sit Clericus Mercator, & huiusmodi: horum enim parochus est, in cuius parochia habitant de præsenti, nec possunt commodè adire proprium. Pan. in c. Omnis vtriusq; de pœnit. & rem num. 23 glo. in Clem. 1. de priuil. ver. parochialis Nau. vbi supra Suar. loc. cit. dub. 2. Non admittens limitationem illam, si non possit commode, &c.

CLERICVS.

V. Benef. Domicilium. Excom. Bullæ. Filij. Gabella. Iudicium. Ordo. Peculum.

1 Clericorũ nomine in materia fauorabili venit Religiosus, & Episcopus non autem in odiosa, in qua, nec Canonicus Cathedralis, nec in Dignitate constitutus, arg. c. statutum de elect. & c. Quia periculosum de sent excom. in 6. Sil. Clericus 1 parag. 1. Venit etiam Clericus primæ tonsuræ Pan. rubr. de vit. & hon. cler. num. 4. & alij quos refert, & sequitur Sanchez in sum lib. 7 c. 13 num 33

2 Clerici in materia fauorabili veniunt nomine Monachorum, & populi Silu. vbi supra Pan. in c. Rodulphus de rescrip. vbi dicit., quod vbi vnum verbum potest capi in suo genere, & in certa speciè, si sumus in materia odiosa debet capi in sua specie, non in genere; secus in materia fauorabili, seu indifferenti.

3 Clericorum suorum nomine veniunt tantum illi, qui recepti sinè fraude, & fictione, verè sui Clerici familiares existunt, & in suis expensis continui commensales. c. vlt. de verb. sign. in 6. quod verum est in priuilegijs odiosis. aliàs enim appellatione Clericorum suorum veniunt omnes subditi glo. in d. c. vlt. per c. Cum tib. eo in ant.

4 Clericali priuilegio gaudent, etiam Hæremitæ alicui regulæ, aut superiori subditi Silu. ver. Hæremita, & ver. Ecclesia 1. q. 6 Pan. in c. Nullus de for. comp. Et inclusi ob deuotionem, mutato habitu Felin. in c 1. de for. comp. Et fratres, & sorores tertij ord. S Francisci, & S. Dominici Silu excom 6. parag. 3 Bulla Sixti IV. Fel. Qando lit. Ap. præiud. patr. Ecc. num. 24 Pan in c. vn. de oblig ad ratioc. num 6. V. infra ver Religio num. 3 Anchar. in c. cum Ioannes, de fide instr. in fi.

5 Clericus primæ tonsuræ non solet esse exemptus in ciuilibus à potestate sæculari Couar. prac. quæst. c. 31 Contrarium verius docet Pan. in c. Qualiter de iudic. Intellige, modo ex ijs sit, de quibus Trid. sess. 25 c. 6. de refor.

6 Qui est in sacris, si dimissa tonsura, & habitu, se multis enormibus immiscet, potest secundum communem opinionem, sine degradatione, & traditione, per iudicem sæcularem puniri, quod fortè verum est in aliquo casu Couar. vbi supra c. 32. Regulariter prærequiritur trina monitio, c. In audientia de sent. exc. Potest etiam quicunq; inueteratus in enormibus, vel incorrigibilis, si Prælati Ecclesiastici fuerint negligentes, vel periculum in mora non patitur eos adire, vel incorrigibilitas est notoria. Silu. excom. 6. num 7. Tu dic Seruandum c. Cum non ab homine de iudic. vt prius ab Ecclesiastico Iudice deponatur, & incorrigibilis excommunicetur, & si non se corrigat, Curiæ sæculari tradatur.

7 Clerici tenentur seruare leges ciuiles non impedientes administrationem Ecclesiasticam Vict. de potest. Papæ relect. 1. Sot. in 4. dist. 25. q. 2. ar. 2. Molin. trac. 2. disp. 31. V. Host. in c. fi. de solut. Anchar. in c. filius de testam num. 2. Et canones antiquos de vit. & hon. cler. Trid. sess. 22. c. 1. de refor.

8 Clericus in sacris, vel beneficiatus aduocare potest coram Iudice sæculari in causa propria, vel Ecclesiæ, vel consanguineorum, qui id commodè per alium non possunt; vel miserabilium personarum, toto. tit. de postul. In ijsdem casi-

casibus possunt etiam Episcopi coram Iudice Ecclesiastico Silu. ver. Aduocatus q. 2. vers. 3. & q. 3. Clericus verò in minoribus non beneficiatus potest coram Iudice sæculari, etiam in criminalibus Nau. c. 25. num. 110. modò non immineat pœna sanguinis Pan. in c. fi. de postul. Nau. eo. tit. cons. 1. Glo. tamen in in c. 1. eo. tit. ver. stipendijs negat in criminalibus. Beneficiatus non potest, nisi in ciuilibus: & qui non est Sacerdos, aut si beneficiatus, non tamen sufficienter, potest ex tali aduocatione victum querere, si eget. Silu. vbi supra.

9 Clericus coniugatus ipso facto amittit priuilegium fori, non autem canonis si quis suadente, si incedat in habitu, & tonsura Silu. Clericus 3. q. 3. Falsa opinio de priuilegio fori, si contraxit cum vnica, & Virgine, & habitum, ac tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi seruiat c. vn. de cler. coniug. in 6. Trid. sess. 23. c. 6. de refor. In reliquis verò, vt circa debita, tributa, lites, &c. non gaudet, vt ex d. c. vn. rectè colligit post alios, & Glo. Couar. pract. seq. c. 31. num. 9 Mortua verò vxore omnia priuilegia consequitur, quæ Clericis non coniugatis sunt concessa Pan. in c. clericus 2. de vit. & hon. cler. num. 4. V. Riccium p. 2. decis. 169. & seq. vbi quòd gaudet etiam in ciuilibus.

10 Nullus Clericus primæ tonsuræ, aut quatuor min. ord. gaudet priuil. fori nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut Clericalem habitum, & tonsuram deferens alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi seruiat, vel in Seminario, vel in aliqua Schola, aut vniuersitate de licentia Episcopi versetur. Trid. vbi supra De Stylo tamen Romanæ Curiæ non seruatur hoc postremum, vt scilicet alicui Ecclesiæ, &c. Farinac. pract. crim.

11 Clerici familia eiusdem fori priuilegio gaudet Pan. in c. Nullus de for. comp. glo. in c. Clericum 11. q. 1 l. 1. & 2. C. de Episc. & Cler. Bald. ibi, & in l. si non plures C. de Sacr. san. Eccl. Silu. Cler. 1 q. 1. vers. 5 Intelligit autem Capicc. decis. 12. de seruis perpetuis, non de conductitijs, & Bald. in l. 1 cit. de seruis necessarijs. Felin. vno in c. 1. de for. comp. dicit tunc familiam gaudere priuilegio Domini, quando Dominus non posset commode vti priuilegio suo, nisi includeretur familia. De familia Episcopi omnes consentiunt illam omnino gaudere Pan. & Capicc. vbi supra Iul. clar. prac. crim. q. 35. vers. Quæro nunquid familiares, &c.

12 Clericus vti potest Statuto, & consuetudine laicorum ad suum commodum Silu. Cler. 2 q. 8. Pan. in c. Ex literis de vit. & hon. Cler. & in c. Ad nostram, deprobat Seruanda tamē forma statuti, & consuetudinis Ias. in l. De quibus ff. de legib. num. 12 vbi ex Baldo in d. l. & in c. At si clerici de iudicijs decet clericum vti non posse huiusmodi statuto, quando statuentes à principio exceptuarunt Clericos. Nec id esse contra libertatem Ecclesiæ, si nolo tibi dare priuilegium meum, & quo nihil de tuo aufero Azor p. 1. lib. 5. c. 14. q. 4 Pan. in c. Ecclesia S. M. de const. num. 33 Sed contra Baldum pluribus agit Duard. in can. 15 Bull. Can. q. 19 à num. 31. V. infra excom. non reseru. num. 5. An verò Ecclesia tenetur vti eo statuto contra se, ex quo fruitur eius commodo? Pan. vbi supra, & in Nouit de iudic. negat, quia posse vti est speciale fauore Ecclesiæ, quod in eius læsionem retorqueri non debet. de quo idem in c. Quod clericis de for. comp. Glo. in d. c. Ex literis verse tuentur, signat contrarium. Anchar. autem ibidem num. 4. citato Io. And. distinguit. Aut priuatus vtitur iure, de quo quæritur de facto percipiendi vtilitatem, & sic tacite approbando, & tunc tenetur recipere contra se; vel de iure tantum in iudicio caute allegando, & tunc non tenetur contra se.

13 Si eget potest honesto labore manuum victum quærere c. Clericus 1. & 2. dist. 91. S. Ant. p. 3. tit. 13 c. 2. parag. 3. Ang. clericus 9. parag. 2. Silu. cler. 3 p. 2 Potest etiam tutelam à lege positam suscipere, non autem datam à Iudice Silu. im-

munitas,

munitas 1 parag. 17 Poteſt etiam qui eſt in minoribus fieri laicus ex cauſa Silu. ver. Apoſtaſia q. 2 Ang. eo. parag. 1 & aduocare coram Iudice eccleſiaſtico pro mercede, & etiam coram Iudice ſeculari pro negotijs eccleſiaſticis & pro ſua cauſa, & Eccleſiæ ſuæ, vel perſonarum coniunctarũ, aut miſerabilium ſecundũ Pan. in c. 1 & c. fi. de poſtul Silu. ver. Aduocatus q. 4. citato Hoſt.

14 Clericus in ſacris, aut beneficiatus peccat mort. negotiando negotiatione illicita Pius IV. conſt. incip Decens, relata ad verbum à Redoan. de ſpol. Ecc. q. 2. & docet Silu. ver. Apoſtaſia q. 2 Nomine autem negotiationis illicitæ venit mercatura, qua aliquid emitur, vt immutatum carius vendatur c. eiiciens, et c. Conſequens eſt diſt 88. & c. Canonum 14 q. 4 Secus ſi aliquid emat, vt deinde arte induſtria, vel alio modo mutatum vendat, eſt enim artificium, non negotiatio Redoan. vbi ſupra num. 15 Secus item ſi negotietur propter curam pupillorum, & orphanorum, & viduarum; aut ſi proprius Epiſcopus Eccleſiaſticarum rerum ſollicitudinem habere præcipiat c. Decreuit diſt. 88 Poteſt verò negotiari per alios Arag. 2. 2 q. 77 art. 4 concl. 4. Nau. in Man. c 25 num. 11. verſ. Clericus verò in fi. glo in Clem. 1 ver. publice, & perſonaliter de vit. & hon. cler. vbi Pan. docet, quod ad incurrendam pœnam duo copulatiuè requiruntur, quod publicè, & perſonaliter. Si ergo occultè, vel per alium licet non excuſetur à culpa, euitat tamen pœnam: Niſi per alium negotietur pro ſua, & ſuorum neceſſitate V. Azor. p. 2. lib. 7. c. 15. in fi. & lib. 8. c. 2. q. 4. Silu. Clericus 3. num. 4. Molin. diſp. 342. num. 10 Io. Med. de reſt q. 20.

15 Quod Laico eſt aduentitium, Clerico eſt quaſi caſtrenſe Pan in c. Quia nos de teſtam. & in c. Conſtitutus de in integr. reſt. Auth. Præsbyteros de Epiſc. & Cler. Intellige de acquiſitis poſt Clericatum etiam primæ tonſuræ Couar. in d. c. Quia nos num. 3. Nau. c 17. num. 142 Sanchez. lib. 7. ſum. c. 13. num. 31 & 33 licet is Clericus eas conditiones non ſeruet, quas requirit Trid. ſeſſ. 23. c. 6 de refor. Eſt etiam quaſi caſtrenſe, quod Clerico datur pro patrimonio, vt ad eius titulum ordinetur in ſacris. Si tamen datum ſit à parentibus adducendum eſt ad partitionem cum cœteris fratribus Molin diſp. 138 verſ. Dicendum tamen arbitror, iuncta diſp. 231 verſ. Item quaſi caſtrenſia Sanchez vbi ſupra num. 29. Vide tamen ſupra ver. legitima num. 10

16 Clericus in ſacris exercens iudicium ſanguinis, peccat mort. cap. Niſi à quibus 23 q. 8. Sot. de iuſt. lib. 5. q. 5 ar. 1. Ang. Clericus 9 parag 12.

17 Clericus in crimine fragranti capi poteſt à ſæculari, vt tradatur eccleſiaſtico c. Cum non ab homine, & ibi Pan. à num. 11. de iudice Intellige, ſi id faciat de mandato expreſſo Iudicis Eccleſiaſtici c. Vt famæ iuncta glo. de ſent. exc. Niſi enormibus ſe immiſceat. c. Cum non ad homine eo. tit V. Sayr. num. 6.

18 Clericus poteſt capi, & incarcerari ad impedienda mala Pan. vbi ſupra Silu. Clericus 2. parag. 2. Nau. de ſent. exc. conſ. 26. & 29. Iul. Clar. prac. crim. q. 77. verſ. Sed hic quæro.

19 Cum in iure aliquid iubetur, aut prohibetur clericis, intelligitur de clericis in ſacris, aut beneficiatis Nau in man. c. 25. c. 111. & de regul. comment. 4. num. 28. Hoſt. in c. 1. Ne cler. uel mon. Ban. ibidem, & in c. 1. de poſtul. num. 4. Tolet. lib. 1. c. 47.

20 In prohibitis iure humano, vt geſtare arma offenſiua, intereſſe executioni ſententiæ capitalis, vti officio medicis, niſi circa pauperes, & coniunctos, vbi non eſt periculum mortis, aut mutilationis, negotiari, &c non peccat mortaliter clericus, ſi abſit contemptus, aut ſcandalum, aut pœna grauis Cai. in ſum. ver. Clerici peccata. Cuius opinionem putat nimis laxam Nau. in man. c 25. num. 110. verſ. Adde quod Caiet. niſi limitetur, vt procedat in tranſgreſſione earum legum, quæ non vtuntur verbo præceptiuo, & quæ communiter nec à ſubditis inter magna peccata

com-

computantur De interessente executioni sententiæ capitalis, licèt id faciat ex curiosita te, volunt esse mortale, cum faciat contra c. Sententiam sanguinis, Ne cler. vel mon. non tamen fieri irregularem, docent Glo. ibidem, & Pan. num. 4. & seq. Anchar. num. 10. Silu. homic. 3. q. 5. vers. 3. item Pan. in c. Ex literis de excess. Præl. num. 2. & alij, quos sequitur Sayr. de censur. lib. 6. c. 18. num. 20. Id tamen limitat Nau. c. 17. num. 214. ad solos Clericos in sacris, & religiosos, ac beneficiatos, sed Roder. in sum p. 1. c. 170. num. 21. dicit consuetudinem contrariam eos omnes excusare à mortali.

21 Clericus relinquens habitum ad tempus ex causa, etiam si sit in sacris, non dicitur Apostata, Silu. ver. Apostasia q. 2.

22 Clericus suspectus de fuga potest à creditore capi, & tradi Iudici proprio Io. And. in c. Si Clericos de sent. ex c. in 6 Couar. 1. var. res. c. 1. num. 9. Ias. in l. Vinum ff. si certum pet. Etiam in criminalibus; vt cum familia capit Clericum criminosum, ne fugiat. Pan. in c. Cum non ab homine de iudic. à num 12. & in c. Vt famæ de sent. ex c. num. 6.

23 Bona patrimonialia Clericorum eodem priuilegio gaudent cum bonis Ecclesiasticis Butr & Imol. in c. 1. de consuet. & Speculator de cler. coniug. parag. fi. vers. Quid si Clericus. Innoc. in c. Cœterum de iudic. Dec. in c. Ecclesia S. M. de constit. num. 21. & seq. Glo. ibidem ver. personis, & in c. Quamquam de censib. in 6. ver. ipsarum, in c. Ex literis de vit. & hon. cler. Alij tamen docent id non esse vniuersaliter verum, sed tantum in casibus in iure expressis, sic Fel. in d. c. Ecclesia. Couar. vbi supra c. 4. Sot. lib. 9. q. 4. ar. 4. Pan. in d. c. ex literis, & d. c. Ecclesia in repet. num 3. qui casus notantur à Io. And in c. 1. de cler. coniug. in 6. vbi refert Oldrad. dicentem huiusmodi bona esse de foro sæculari. Idem tenet Anchar. in c. Non minus de immun. Eccl. num. 5. Vide Excom Bullæ num. 45. Si Clericus sit coniugatus eius bona patrimonialia non gaudent priuilegio c. Ex parte de cler. coniug. vbi Pan. num. 1.

24 Bona patrimonialia data in titulum sunt exempta etiam in casibus in iure non expressis Felin. vbi supra Ricc. p. 2. decis. 299. Nau. de immun. ecc. cons. 5. Glo. in c. Episcopus de præb. Contrarium docent Pan. & Couar. vbi supra Dicendum esse exempta quoad defensionem ratione possidentis, qui ad laicum forum trahi non debet. Ita Innoc. & alij quos refert Pan. in c. Cum sit generalis de for. comp. & in c. Si Clericus, & c. Si Episcopus de præben. & in c. Si diligenti de præscrip. num. 36. Ang. uer. præscriptio parag 38. Certè si illa bona habebant prius onera perpetua. & inuariabilia, tenentur Clerici ea præstare. Secus si imponantur postquam in Clerici potestatem deuenerunt, pro tempore, quo ipse possidet Pan. in d. c. Ex literis. Vide eundem in c. Dilectus filius de præb. num. 3. & cons. 13 uol. 2. Ricc. ubi supra Megall. 1. Secundæ par. lib. 2. c. 17. num. 114. Couar. 1. uar. res. c. 4 num. 4.

25 Bona patrimonialia data in titulum alienari non possunt, donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens sit adeptus, aut aliunde habeat, unde uiuere possit; requiriturq; licentia Episcopi Trid. sess. 21. c. 2. de refor.

26 Clericus in minoribus non beneficiatus potest esse tabellio in foro sæculari, beneficiatus uerò, si eget, in Ecclesiastico. Et in negotijs, quæ expediuntur extra forum, & etiam qui est in sacris Couar. prac. qq. c. 9. num. 8. Ang. cler. 9. parag 6. V. Pan. in c. Sicut, ne Cler. uel mon.

27 Clericus portans arma lege laicorū prohibita, & uetita, potest à Sæculari ministro iustitiæ spoliari sine restitutione, aut excommunicatione Couar. ubi supra c. 33. in fi. Iul. Clar. affirmans de com prac. crim. q 36 num. 27. Probabilius tamen est, id ad Ecclesiasticum spectare Azor. p. 1. lib. 5. c. 26. q. 1. Barbos. ad c. 2. de uit. & hon. cler. num. 6. & ad c. Nimium 23. q. 8.

28 Non potest esse procurator generalis laici, sed tantum in aliquo negotio Pan. in c. Per uenerabilem, Qui fil. sint legit.

git. quod intellige in causis sæcularibus in iudicio. Immo prohibentur Clerici esse ministri, aut procuratores laicorum, & si moniti non desistunt, si depræhendantur in fraude, ab Ecclesia non defenduntur. c. Sacerdotibus Ne Cler. vel Mon. In causis Ecclesiasticis potest esse ex charitate non ex cupiditate Pan. in d. c. Sacerdotibus Ang. Cler. 9. parag. 11.

29 Potest esse consiliarius Principis, non autem locumtenens Pan. in c. Sed nec, ne Cler. vel Mon. num. 7. & in c. Clericus eo. num. 10.

30 Potest deponi, & tradi Curiæ sæculari, ob furtum, homicidium periurium si sit incorrigibilis c. Cum non ab homine de iudic. Intellige tamen, non pro simplici furto &c. sed quando Ecclesia condignam pœnitentiam imponere non potest, aut de iure non potest, quia grauissimum est delictum, quòd non habet condignam pœnam Pan. in d. Cum non ab homine nũ 6. & c. At si Clerici eo nũ. 41

41 Vtens in peccato mortali potestate accepta per ordinem, aut consecrationem peccat mort. Nau. c. 25 num. 31 Ang. Clericus 8. parag. 1. V. ver. 8. ordo num. 13 & seq.

32 Sacerdos etiã absens est subditus sui Episcopi Pan. in c. Meminimus num. 5. de apell. & in c. Licet num. 41. de for. comp.

33 Ecclesiastici possunt præsidere in ciuilibus ciuiliter, & in criminalibus extra iudicium tanquam is Pan. in c. Sed nec, Ne Cler. vel Mon.

34 Venatio sine strepitu (etiam Prælatis est licita causa recreationis et am cum canibus modeste Pan. in c. 1. de cler. ven. Silu. & Ang. ver. Venatio Hoc dictum videtur contra c. 1. eo tit. Episcopus, præsbyteris, & diac. prohibitum est sub pœna suspensionis, ne canes. aut accipitres ad venandum habeant. & c. 2 interdicuntur venationes & siluaticæ vagationes cum canibus, & accipitres. & falcones. Idem habetur c. 1. Ne cler. vel Mon.

35 Clerico aleatori conferri non potest beneficium. Et quidem si publicus sit, nulla est collatio; si verò occultus irritanda c. Inter dilectos de excess. Præl. si tamen se libenter corrigat, in obtento potest Episcopus facere gratiam. glo. ibidem ver. aleatorem. Excipe ludentem modicum quid recreationis gratia Silu. ver. ludus q. 10. Ang. eo. parag. 4 hic enim non peccat mort. Nisi eius præsentia sit causa ludendi, ludo mortali. Nau. c. 20. num. 14. Immo nullo modo peccat etiam si sit religiosus, si ludat causa recreandi ægrotum, quia cessat ratio legis Nau. c. 23. num. 3.

36 Peccat mort. habitando cum fœmina suspecta, toto tit. de cohab. cler. & mul. Silu. Cler. 2. parag. 2. Ang. Cler. 5. parag. 2.

37 Non tenetur seruire Ecclesiæ, in qua non habet beneficium, & cui ab Episcopo non fuit in ipsa ordinatione ascriptus Cong. Conc.

38 Clericum incedere personatum, & ludum laruualem exercere mortale est Silu. ver. ludus q. 2 vers. 4. Ang. eo parag. 2. Salon. 2. 2. q. 5. de dominio art. 4 concl. 2.

39 Cogi non potest Clericus ad hospitandum l. 1. C. de Episc. & Cler. vbi glo & com. Pan. in c. de immun. Eccl. Quod priuilegium extenditur ad Patres, fratres, nepotes cum ipsis Clericis habitantes in indiuiso. Carol. de Grass. de effec. Cleric. off. 3 num. 122. cum alijs ab eo citatis, quicquid alij in contrarium dicant. Et sacra Congreg. Card. Episc. & Regul. in vna Nouar. 9. Iulij 1617. declarauit non posse Magistratus sæculares hospitari facere in domibus Ecclesiasticorum, quamuis laicis locatis, cum per indirectum redundet in præiudicium bonorum Ecclesiasticorum. Idem docet Barbos. ad c. 1. num. 3. de immun. Eccl.

40 Iudex ecclesiasticus potest per laicum torquere, & verberare etiam Sacerdotem, nec incidit in excommunicationem, si ita est consuetum; peccat tamen Nau c. 26 num. 80. Quòd si id fieri potest per Clericos non sunt admittendi laici, aliàs incidunt in excommunicationem Iudex & ministri Pan. in c. Vt famæ, & c. Vniuersitatis de sent. Exc. vbi Felin. num. 3.

41 Clericus laici hære nõ potest propter

ea bona conueniri coram Iudice sæculari, nisi lis cum ipso Testatore iam intentata esset Couar. pract. qq c. 8. num. 4. Ias. in Auth. Quas actiones C. de sacr. san. Eccl. Contrarium docet Pan. in c. Quia V. de iudic. num. 12. quia habet omnino suos Iudices separatos, & alterius qualitatis, quàm haberet defunctus. Eandem opinionem tamquam veriorem tenet Dec. in d. c. Quia V. & Philip. Simoneta addit. ad Felin. in d. c. Quia. Vide ibi notata ad Pan. per Ant. Franc. & Alterium de censur. lib. 5. disp. 16. c. 1. vers. Tertius causus. Certè res est dubia propter multorum Doct. opiniones. V. Gratian. discep. for. to. 1. c. 16. num. 31. & seq.

42 Clericus etiam primæ tonsuræ beneficium, aut etiam pensionem obtinens, si habitum & tonsuram non deferat iugiter, beneficio, officio, & pensione eo ipso priuatus est sine alia citatione, aut monitione, aut Iudicis decreto, & beneficia, &c. sic vacantia alijs liberè conferri possunt. Sixt. V. in Bull. quæ in c. Cum sacrosanctum, &c.

BENEFICIVM.

V. Clericus. Debitum. Dispensatio. Electio. Episcopus. Horæ canon. Irregularitas. Iudicium. Iurisdictio. Iuspatr. Lex. Missa. Religio. Residentia. Restitutio. Simonia.

1 Beneficium est ius perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis propter aliquod officium spirituale, auctoritate Ecclesiæ constitutum, ex Host. & Innoc. in c. Relatum de præbendis.

2 Aliud est sæculare, aliud regulare. Sæculare est, quod non est pro regularibus institutum. præsumitur autem esse sæculare, nisi contrarium probetur. Regulare est quod est pro regularibus institutum, vt Abbatia, Prioratus, Canonicatus regularis, aut ita annexa, vt per eos debeant administrari, vt quædam parochiales; aut si per quadraginta annos possessum fuit à regularibus absq; dispensatione.

3 Rursus Aliud duplex, aliud simplex. Duplex est, quod habet administrationem, vt Episcopatus, Cardinalatus, Dignitates, Præpositura Decanatus, Archidiaconatus, Personatus, Sacrista Thesaurarius, Parochialis, &c. Simplex est, quod neq; administrationem neq; eminentiam singularem habet, sed tantum institutum est ad preces Deo persoluendas, &c. vt Canonicatus etiam Cathedralis Nau. de præben. cons. 45. Canonicatus regulares, Capellæ, Sacella, Altaria, Præstimonia, quæ instituta sunt pro studiosis aut in subsidium contra Infideles cum paruo onere Rebuff. prax. ben. initio, ver. sæculare beneficium quotuplex. Præstimonium quod datur in titulum perpetuum, & annexum habet aliquod onus spirituale, est verè beneficium, quod verò non datur in titulum, vt potè quia in sola temporalitate consistit, cuius etiam laici sunt capaces, non venit nomine beneficij Mandos. in reg. 34. q. 12. num. 3. Cassador. decis. 3. num. 34. V. Azor. p. 2. lib. 3. c. 8. Monet. de commut. vlt. vol. c. 10. q. 2. Alter. de censur. to. 1. lib. 2. disp. 6. c. 4.

4 Est autem Dignitas Ecclesiastica administratio rerum Ecclesiasticarum cum iurisditione etiam in modicis causis. Anchar. in Clem. Si dignitatem de præben. Et secundum Pan. in c. De multa eo. tit. Est habere iurisdictionem in foro contentioso. Personatus est prærogatiua in Ecclesia sine iurisdictione, vt habere stallum honorificum in Choro, in Capitulo, in optionibus, in processionibus, in vocibus dandis, & similibus. Anchar. in c. 1. de consuet. in 6. num. 6.

5 Rursus alia compatibilia, alia incompatibilia, & hæc sunt duplicis generis; primi sunt beneficia cum cura animarum, Dignitas, personatus, & huiusmodi quorum vnum alterum excludit, vt

præben.

præbendæ vniformes sub eodem tecto c. Literas de conceff. præb. Secundi generis sunt, quæ simul quidem absq; dispensatione licitè retineri non possunt, non tamen ita pugnant, vt alterum vacet, altero obtento. V. Quarant. ver. Benef. resignat. concl. 5.

6 Beneficiarius potest disponere de redditibus, & de immobilibus ex illis emptis nomine proprio Nau. de spol. Cler. parag. 6. num. 4. & de redd Eccl. q. 1. mon. 47. V. Azor. p. 2. lib. 7. c. 7.

7 Clerico intestato decedenti sine hæredibus succedit Ecclesia, cui præerat; si autem Ecclesiam non habebat, succedit Christus c. 1. de success. ab intest. c. Sicubi, & c. Quicunq; 12. q. 5. Pan. in c. Excommunicamus 2. de hæret. & in c. Præsbyteri de pœn.

8 Debita contracta honesta causa ab habente administrationem soluet successor Armill. ver. beneficium parag. 3. Silu ver. Solutio q. 3. per cap. 1. de solut. vbi Pan. num. 2. Non tenetur tamen ad contracta ratione Ecclesiæ, si hanc sustentare ad populum, aut alium pertinet; vel is habet ad id bona Nau. de spol. cler. parag. 10. num. 7. V. supra ver Ecclesia num. 27.

9 Potest Episcopus ex causa dispensare cum hæredis consensu in casu, vt detur beneficium non habenti omnia requisita à fundatore Nau. de orat. c. 2. num. 73. Felin. in c. Cum accessissent de const. à num. 28. & clarius Pan. ibi V. Iuspatr. num. 12.

10 Dignitatem habet Rector Ecclesiæ Collegiatæ, Prior, Guardianus, &c. Pa nor. vbi supra & in c. Nisi essent, eo. tit. num. 6. Silu. ver. Dignitas num. 1. 2. & 3. Imol. in Clem. Quia regulares de suppl negl. Præl num. 30. V. eundem in Clem Et si principalis de rescrip. & Alphons. Hoied. de incomparb. benef. p. 1. c. 7.

11 Ad Dignitates sine cura requiruntur 22 anni Trid. sess. 24. c. 11. de refor. oportet autem esse completos Cong. Concil. Molin. de iust. tract. 2. disp. 57. Less. lib. 2. c. 34. num. 108. Ad episcopatum requiruntur triginta compleci c. Cum in cunctis de elect. innouatum per Conc. Trid. sess. 7. c. 1. Ad cœteras autem Dignitates cum cura requiruntur viginti quinq; incepti Trid. sess. 24 c. 12. de refor.

12 Beneficia promoti ad Episcopatum vacant ipso iure per intronizationem in sede Episcopali, idest per adeptionem possessionis, d c. Cum in cunctis parag. Cum verò De quo plura Mandos in reg 16. q. 4. Rota tamen coram Seraph. decis. 110. num. 2. tenuit non vacare ipso iure; nisi Papa in ipso actu promotionis vel translationis decernat vacare beneficia. Certè si Episcopatus sit Titularis, vt sunt Episcopatus in partibus Infidelium per huiusmodi promotionem, non vacant beneficia, vt multis relatis docet Ferentil. ad Buratt. decis. 464. Beneficia quot modis dicantur vacare latè Barbos. de auct Episc. par 3 alleg 57 num. 197 Massubr. prax. concur. requis. 1. dub. 2. pertot.

13 Habens Dignitatem, Personatum, aut Curatum, si alterum tale accipiat vacat primum ipso iure. quòd si statim non resignet, sed retinere contenderit, priuator etiam secundo, c. De multa de præb. Nau. eo. tit. cons. 12. 15. Et nisi infra sex menses alterum coram Ordinario realiter sub testimonio publico dimiserit, vtroq; ipso iure priuatus est. Extrau. Execrabilis de præben. Trid sess. 24. c. 14. & huiusmodi beneficia sic vacantia, vel dimissa Sedi Apost. sunt reseruata, estq; ad ordines sacros, & beneficia inhabilis, Extr. cit. Intellige secundum Silu benef. 4. q. 4. Nau Pan. vbi supra quoad Dignitates. quando sunt in eadem ecclesia. Secundo si habeat pacificam possessionem secundi; aut si per ipsum stat, & non renuntiat priori. Extr. cit. Silu. vbi supra, Et si fructus secundi beneficij potest percipere, c. Si tibi concesso de præben. in 6. Tertio intellige de Curato, nisi alterum sit Curatum tantum habitu, vt quia derelictus est locus, c. Licet canon de elect. in 6. Pan. in c. De multa de præben. num. 24. aut non per se, sed per vnionem Curati, c. Super eodem, de præb. in d. aut si sit Episcopatus, qui sine

licentia Papæ renunciari non potest c. Inter incorporalia de translat. Episc. Aut si retineatur primum ob expensas in eo factas de patrimonio. c. Quicunq, 12. q. 4. Aut non acceptum nomine perpetui beneficij Anchar. in c. 1. de consuet. in 6.

14 Episcopus potest dispensare, vt quis præter canonicatum obtineat sub eodem tecto Capellaniam, quæ personalem residentiam non requirit Pan. in c. Cum iam dudum num. 6. & in c. Extirpandæ parag. Quia verò in 2 lect. de præben. num. 40. Contrarium tamen declarauit Congreg. Concil non posse videlicet, sed necessariam esse dispensationem Sed, Apost. Nisi alterum sit de Iurepatr V. Quarant ver. Benef. resign. causa 9. concl. 3. Nau. de præben. consl. 16. & duob. seq. Ricc. p. 2. decis. 156. Azor. p. 2. lib. 6. c. 11. & seq.

15 Habens parochialem, aut huius perpetuum Vicariatum, si intra annum à die adeptæ possessionis non fit præsbyter ipso iure priuatur Trid sess. 24. c. 12. de refor. c. Licet canon. de elect. in 6. Nau. in man. c. 25. num. 118. Nisi sit in Ecclesia Collegiata; si enim cura sit annexa canonicatui, sufficit 22. an. c. Statutum de elect. in 6. vbi Anchar. Congreg. Concil. Aut si sit Plebania habens sub se capellam, potest enim suppleri per alios Silu. benef 3. q. 3. Excusatur autem qui habet iustum impedimentum Gemin. in c. Elapso de elect. in 6. quale est morbus faciens ineptum ad functiones Sacerdotis Congreg. Concil. Item si intra annum petierit se promoueri, offerens se paratum, sed Episcopus nolit promouere. ibidem. Azor. p. 3. lib. 6. c. 5. q. 9.

16 Episcopus potest dispensare cum Curato causa studij per septem annos, ne fiat præsbyter, debet tamen fieri subdiaconus, c. Cum ex eo, de elect. in 6. Nau. vbi supra, & de hor can. c. 21. num. 59. Silu. vbi supra. Fertur tamen Sacra Cong. Concil declarasse, non posse Episcopum nisi per quinquennium Quòd si studijs non vacet, nullum est priuilegium, Glo in d. c. Cum ex eo, ver. literatum, & c. Tua de Cler. non resid. Ponendus tamen interim Vicarius, cum congrua portione, vt ibi. Amplia etiam ad Vicarium perpetuum, eadem enim ratio Gemin. c. Elapso de elect. in 6. V. Residentia num. 9. Interim autem non percipit distributiones quotidianas, etiam vbi nulli alij essent fructus, aut præbendæ, sed solum distributiones. Nec excusat licentia Papæ, nisi eas sufficienter exprimeret, aut nisi adsit consuetudo vt huiusmodi absentibus causa studij, aut ob alias iustas causas dentur. Moneta de distrib. quot. p. 2. q. 10. & 12. Azor p. 2 lib. 7. c. 7. q. 7. licet Ricc. prax. Ep. decis. 210. num. 14. contrarium doceat.

17 Habens beneficium curatum tenetur per seipsum residere Trid. sess. 7. c. 5. Gemin. in c. Is etiam, & c. Porro de elect. in d. Cyned. ad Sextum collect. 30. num. 2. Silu. ver. residentia q. 2. Nisi in casibus à iure permissis, de quibus infra ver. residentia num. 12.

18 Fructus perceptos sine animo clericandi non tenetur restituere qui non est Curatus, tenetur tamen sub mortali recipere ordinem ad seruitium necessarium Duard. in can. 18. Bull. Cœnæ q. 7. num. 3. Sanchez alios referens de matr. lib. 7. disp. 45. num. 13. Curatus verò, præter peccatum mort tenetur restituere fructus c. Commissa de elect. in 6. Intellige fructus illius temporis, quo non intendit clericari Sot. de iust. lib. 10. q. 5. ar 6. Nisi postea intentionem mutasset, d. c. Commissa Nau. c. 25. num. 118. & de orat c. 21. à num 45. Glo in d. c. Comissa, vbi ver. (Non mutata) dicit mutata voluntate fraudem purgari. Hoc vltimum intelligit Sot. de retentione beneficij: nam de fructibus docet esse restituendos pro eo tempore, quo non intendebat clericari. Verior tamen est opinio Nau. quam etiam docet Ang. cleric. 7. parag. 5. text. in d. c. Commissa id apertè statuit, ibi, Nisi voluntate mutata

promo-

promotus fueris, ad restitutionem fructum teneberis. Vnde infertur voluntate mutata, & assumpto Sacerdotio nullos esse fructus restituendos. Et de non Curato docet Duard. vbi supra non teneri ad restitutionem, si eo animo accipiat, & retineat, vt velit beneficio sufficienter inseruire donec illud relinquat. Fructus perceptos cum animo retrocedendi tenetur restituere etiam non Curatus, Glo. in Clem. I. de æta. & qual. V. Anchar. in d. c. Commissa Azor. p. 2. lib. 6. c 9. q. 5.

19 Beneficium curatum collocatum non attingenti 25. annum ipso iure vacat c. Cum in cunctis parag. Inferiora de elect. in ant. & c Licet canon. eo. in 6 Trid. sess. 7. c 3 & sess. 22. c. 4. & sess. 24. c 12. Nau. de æta. & qual. cons. 2. & 3. & in man c 25. num. 115. Cyned. ad Decretal collect. 30. ad 6. Silu. Ecclesia 2 q. 7. Nec potest Episcopus dispensare in ætate c. vn. de æta. & qual in 6. & ibi Glo. ver imminet, c. Nihil, iuncta Glo. ver. ætatis de elect. V. Glo. in c Dilectus eo. tit. ver. in ætate Nec vt retineat adueniente ætate, si beneficij possessionem scienter cepit, est enim intrusus Nau. vbi supra, & c 17. num. 94. cum sine legitimo titulo se intruserit Idem de rescrip. cons 12. num. 3. & seq. & consequenter inhabilis ad illud Felin. c. In nostra de rescrip coroll. 2. Secus si à principio iusto titulo acceptam possessionem continuauit; vt qui v. g. adepta possessione in ætate legitima, postea titulum amisit, quia non se fecit intra annum promoueri Nauar. 6. cons. 12. Non tamen poterit Episcopus idem beneficium illi conferre in illa vacatione, sed in alia c. Comissa de elect. in 6.

20 Quod verò in iure cauetur, vt prouisus de beneficio Curato teneatur intra annum sacerdotium suscipere; intelligitur de prouiso in ætate legitima, sed nondum ordinato: quia ætas requiritur tempore collationis, alias collatio est nulla d. c. Licet canon. & c. Si eo tempore de rescrip. in 6. & c. Ei cui de præben. eo. lib. Pan. in d parag. Inferiora num. 1. & in c. 2. de æta. & qual. num. 5. 6. & 9 Glo. in c. Si pro clericis de præben. in 6. & in c. 2. de instit. eo. lib. & Trid sess. 22. c. 4. & com. V. Nau. in c. Si quando de rescrip. excep. 10. Azor. vbi supra c. 5. q. 3.

21 Nec sufficit si ante adeptam possessionem ætas legitima superueniat. Quoties enim habilitas à principio requiritur, non sufficit, si postea superueniat, Flam. Paris. de resign benef. lib. 4. q. 1. num 14. Glo. in c. Ex literis, ver. tonsuratum, de transact. Vnde infert Glo. ibidem, quod ad beneficia iudicandus est habilis, qui talis reputatur tempore præsentationis, & non prodest, si habilitas superueniat. Rota diuers p. 3. lib. 1. decis. 63. & 1234. coram Seraph. & alij, quos refert, & sequitur Barbos. ad cit c. Ex literis, & ad c. Si eo tempore de rescrip. in 6. & ad Clem. II. de æta, & qual. Ricc. p. 4. decis. 115. & 343. & Gratian. discep. for. c. 508. num. 9. & seq alios referens docet quod reseruatio pensionis facta Clerico erit inualida si tempore reseruationis non erat Clericus, adeo vt neq; Clericatus superueniens validat gratiam, cum habilitas requiratur tempore datæ c. Si eo tempore de rescrip. in 6. & c. Non firmatur de reg. iur. in d. Et collatio facta laico, quamuis haberet propositum ordinandi, & esset destinatus ad clericatum, non valet Gratian. vbi supra num. 12. Pan in c. Cum adeo num. 3. & Dec. ibi num. 11. fuse Fel. a num. 2. cum ibi not. vers. 4. de rescrip. Item professus in religione incapaci tempore delatæ hæreditatis succedere non potest, licet ex post facto auctoritate Apostolica ad religionem capacem transferatur. Rota co am Buratto decis. 576. num. 3. & declarauit Congreg. Concil. 7. Iunij 1617 Vide Ferentill. ad d. decis. 576. & decis. 756 Sanchez in sum. lib. c. 14. num. 1. & lib. 7. c. 3. num. 42. & c. 23. q. 1. Azor. p. 2. lib. 8. c. 28. q. 7.

Barbos.

Barbos. ad c. Ei. cui, de præben. in 6. Felin. in c. Cum dilectus de accus. & Maslubr. in prax. conuers. requis. 9. dub. 1

22 Possessor triẽnalis beneficij non simoniacè obtenti, & pacifice possessi toto eo tempore, non est molestandus: modo in beneficio dispositioni Sed. Apost. ex aliqua reseruatione in corporis iure clausa reseruato se non intruserit. Regul Cancell. 35. Ampliant alij licet beneficium illi collatum sit tempore, quo erat excommunicatus Barbos ad c. Postulasti de cler exc. num. 22. Garz. de benef. p. 7 c 13 num. 7. Contrarium tamen merito docent Couar. in c. Possessor p. 2. parag 10. num. 10 Sayr. de censur lib. 2. c 5. num. 7. Azor. p. 2. lib. 7. c 35 q. 1. Nau in man. c. 27. num. 272. in fi. requiritur enim capacitas in possessore: excommunicatus autem est incapax d.c. Postulasti, et c. cum bona de æta. & qual Silu excõm. 3. num. 1. vers. 9 Angel. ex c. vlt. num 8. Couar. 3. var. res. c. 6. num. 14. de quo infra num. 60. & ver. excomm. vers. collocatio beneficij num. 34. Eadem capacitas requiritur in quocumque triennali possessore per reg. cit. vt multis probat Azor. vbi supra. Tribuit autem hæc regula possessori ius, & titulum, adeo quod nec ordinarius in eum inquirere, nec ex eo iuris, & tituli, quod in beneficio habet, rationem exigere possit Azor. q. 9. & 10. citato Rebuff. & satis constat ex regula cit.

23 Intrusus verò dicitur, qui sine auctoritate eius, cuius est beneficium conferre, se in beneficium immittit, & intrudit c. Ad aures, de excess. Præl. E qui sine titulo se in beneficij administrationem infert. Pan. in c. Cum iam dudum, de præben. Et qui sine canonico titulo, vel per vim beneficium occupat. c. Eum qui de præb. in 6. Et isti omnes, si postea beneficium impetrarit, nulla facta mentione suæ intrusionis, non valet impetratio. Intrusus etiam dicitur, qui post electionem ante confirmationem beneficium administrat, quia ipso iure acquisitum ius amittit, c. Auaritiæ de elect. in 6. Et qui beneficium adhuc retinet, postquã per iudicis sententiam ab eo est amotus; Nisi ab ea sententia ad superiorem iure appellauerit Innoc. in c. Qualiter 2. de accus Item qui beneficium alteri inique ademptum, & omisso iuris ordine detinet, c. Tanta de excess. Præl. Et qui à Superiore vinculo excommunicationis, suspensionis ab officio, vel interdicti obstricto beneficium adeptus est, vel ab eo, qui conferendi potestatem non habet c. Tanta cit. Item latè intrusus vocatur, qui crimen admisit, quo meretur à beneficio amoueri, vel ob quod est ipso iure priuatus beneficio d. c. Tanta. Item, qui possessionem cepit sine literis Pontificis, licet per impetrationem à Sum. Pont. simpliciter signatam. Et hic non facit fructus suos, sed in conscientia tenetur ad eorum restitutionem, nec iuuatur regula de triennali ipsoque iure priuatur beneficio sic obtento, & ad alia obtinenda inhabilis redditur Extrau. Iniunctæ inter com. iunctis constit. Pauli III. Cum nobis & Iulij II. Romani, & Iulii III. Sanctissimus Felin. & alii relati ab Azor. p. 1. lib. 5. c. 2. q. 5 contra Nauar. in c. Accepta de rest. spol. opposit 8. num. 24 Secus dicendum in prouisis auctoritate Ordinariorum. Hi enim si ante literarum expeditione beneficii possessionem adepti fuerint, nullis pœnis afficiuntur. quia supradictæ constitutiones de solis prouisis auctoritate Apostolica loquuntur Azor. loco cit. vers. Tertio animaduertendum &c Item qui absq; legitima institutione beneficii fructus percepit: quia ipso facto iure, quod habet in benefi[illegible] priuatur. c. Auaritiæ de elect. in 6. Vltimò qui simpliciter nominatus; vel præsentatus, sed canonicè non institutus beneficium administrat & ipso facto est priuatus. Item institutus dicitur, qui lite pendente impetrat comissionem se per priuationem alterius fuisse prouisum. Rota coram Mantica decis. 3 c.

24 Beneficium curatum non conferendum nisi saltem Subdiacono. potest tamen dispensari, vt etiam in minoribus, c. Præterea de æta & qual. Intellige modò aliàs sit idoneus ætate iuxta supradicta. Dispensat Episcopus glo. fin. ibidem

25 Beneficiorum multitudo prohibita

iure

iure diuino, ſed poſſeſſio tenet Arag. 2. 2. q. 63 ar. 3 Communior tamen opinior eſt, prohibitam tantum eſſe iure naturali, canonico S. Th quodl. 9 ar. 15 Silu. beneficium 4 parag. 1 Sot de iuſt. lib. 3. q. 6 ar. 3 & fusè Azor. p. 2 lib. 3 c. 10. & dub. ſeq. & c. 12. q. 7. docet poſſeſſionem tenere quoad forum exterius, non tamen in conſcientia, ſi nabſque iuſta cauſa ſit diſpenſatum. Quæ autem ſint iuſtæ cauſæ, vide apud Rebuff. de diſpenſ. ad plura benef. à num. 43 vbi num. 55 ſeqq. quod Papa ſine cauſa diſpenſans & ſic diſpenſatus nō ſunt tuti in conſcientia: peccat enim mort. ſic diſpenſatus Silu. vbi ſupra q. 2 Pan. in c. Dudum 2 de elect. Ang. ver. beneficium prag 35 & alij ſupra cit. Et de Curatis quidem certiſſimum eſt ſicut de aliis incompatibilibus, quæ aſſiduam beneficiarii reſidentiam requirunt. De ſimplicibus communis eſt ſententia non poſſe duo retineri ſine diſpenſatione Apoſtolica Congreg. Conc. Niſi quando vnum non ſufficit honeſtæ ſuſtentationi ipſius beneficiarij; tunc enim poteſt Epiſcopus aliud ſimile conferre, modo vtrumque perſonalem reſidentiā non requirat Trid. ſeſſ. 24. c. 17 de refor. Immo ſi duo non ſufficiunt, poteſt ab Epiſcopo conferri tertium, & quartum, quouſq; ille poſſit ſufficienter viuere, habita ratione ſtatus, & Azor. vbi ſupra c. 11. q. 8 Verum eſt, quod ſi conferatur vnum ſufficiens, omnia priora inſufficientia vacāt ipſo iure Congr. Concil. Non eſt tamen facile neganda abſolutio habenti plura incompatibilia ex diſpenſatione ſine cauſa rationabili, ſi per Vicarios bene prouideatur Cai. in ſum. ver. beneficium. V. Azor. vbi ſupra, Pan. in c. Conquerente de Cler. non reſid. & in c. non eſt deuot. num. 8. vbi quod diſpenſatus à Papa ſuper pluralitate beneficiorum non eſt totus apud Deum. Quod autem beneficium cenſeatur ſufficiens vitæ Clerici ſuſtentandæ, & quæ in eo conſideranda ſint, vide apud Azor. & ab eo cit. p. 2. lib. 6. c. 10. q. 8, & ſeq. & c. 11. vbi ex multorum ſentententia docet pluralitatem beneficiorum eſſe non tantum iure canonico, ſed etiam iure naturali damnatā. quæ opinio ſemper mihi placuit. Quis enim non miretur, videns aliquos ita Eccleſiaſticis beneficiis abundare ad luxum, ad pompas, ad proprios conſanguineos ditandos, &c. & pauperes Clericos Eccleſiæ inſeruientes adeo inopes, vt nec neceſſaria alimenta illis ſubminiſtrentur? vt rectè dixerit Cai. Vnus ebrius eſt, & infiniti eſuriunt. V. c. Quia intantum de præben. & Maſſobr. in praxi concurſus requis. 7. dub. 14.

26 Beneficii collocatio facta habili tenet, ſi ſuperueniat excommunicatio, ideoque poteſt acceptare, com. vt docet Barbos. ad c. Poſtulaſti de cler. exc. num. 2. contra Silu. excomm. 3. num. 1. vers. 9. Eandem ſententiam tenet Couar. in c. Alma mater p. 1 parag. 7. num. 4. vbi alios refert. Idem Azor. p. 2 lib. 6 q. 9 vbi q. 17 idem dicit de appræhenſione poſſeſſionis, cum hoc ſit quid facti, non iuris V. Couar. 3. var. res. c. 16. num. 4. Alter de cenſur. to. 1. lib. 2. diſp. 6. c. 5. Capellania erecta ſine auctoritate Epiſcopi, aut Papæ non eſt beneficium eccleſiaſticum Nau. dè hor. can. c. 20. num. 17 Azor. p. 1. Lib. 10. c. 3. q. 5 vbi quòd ſi teſtator certos annuos redditus nomine Capellaniæ relinquit, & expreſsè ait ſe nolle, vt in eiuſmodi bona Epiſcopus ſe inferat: aut ſi nominet, aut eligat certum Clericum, ſtatuens, vt ſui poſteri, vel ſibi genere proprinquiores abſolutè per ſe ius, & auctoritatem habeant ſine Epiſcopo nominandi, & eligendi Clericum ad Capellaniam, non erit beneficium. Quod ſi ſpatio quadraginta annorum quater, terue, aut etiam bis Epiſcopus contulerit, aut in ea inſtituerit Clericum oblatum à laico, haberi debet pro beneficio Eccleſiaſtico. Conſuetudine enim poteſt contra laicum præſcribi. Quare licet Capella prima ſui inſtitutione beneficium non fuerit, progreſſu tamen temporis in beneficium Eccleſiaſticum tranſire poteſt.

27 In beneficiis conferendis, cœteris paribus, oriundus non oriundo, Diœceſanus non Diœceſano præferendus eſt. Item graduatus non graduato, & inter graduatos

tos

tos magis graduatus. Sic. reg. Cancell. 16. Barbos. ad c. Si proponente num. 7. de rescrip. vbi quòd si fortè vel alienigena impetrat beneficium, falsò dicens se esse clericum talis Dioecesis, vel non facta mentione suæ originis, seu de sua dioecesi, gratia est subreptitia; quia in dubio intendit quilibet prouidere in dioecesi sua, & beneficia oriundis priusquam exteris conferre Flam. Paris. de resign. lib. 4. q. 7. Quòd si in supplicatione dicat se esse clericum talis dioecesis, cum re uera non sit ex ea oriundus, sed domicilium], vel beneficium in ea habeat, gratia non erit subreptitia sic Rota in vna Placentina canonicatus coram Orano 26. febr. 1596. & alij plures, quos refert Barbos. vbi supra in fi. Electio num. 9.

28 Potest Episcopus ex rationabili causa vnam præbendam in duas diuidere modo vtrique sufficiant illius prouentus, c. 1. Vt Ecc. ben. sine dim. &c. Vnde si postea reperiatur quod non sufficiant duobus, tenetur Episcopus reintegrare de his quæ vacare contigerit. c. Vacante eo. tit.

29 Beneficia resignari possunt à damnatis ad priuationem beneficij, & possunt resignari ad fauorem alterius pendente appellatione, etiam si habeat notitiam collationis factæ per Papam in casu priuationis, si allegans plures decisiones Rotæ Ricc. p. 2. decis. 213. dicens hoc esse indubitatum in Curia Romana V. Azor. p. 2. lib. 2. c. 3. p. 13.

30 Prouisio Apostolica non mutat statum beneficij. Rota apud Farin. p. 1. decis. 163. & p. 2. decis. 235. num. 2.

31 Potest Episcopus compellere promouendos ad beneficia præsertim Curata, vt sub iuramento promittant se in Ecclesijs, ad quas promouentur, perpetuò commoraturos, neq; citra ipsius vel successorum suorum consensum non dimissuros, vel cum alijs commutaturos, vel aliorum gratia depositur os, nisi superueniat iusta causa Azor. p. 2. lib. 6. c. 9. q. vlt.

32 Resignatio, siue permutatio parochialium, aliorumq; beneficiorum personalem residentiam requirentium, præsertim cum pensione, non admittitur in Curia, nisi exprimatur à quo tempore resignans vel permutans illud possederit, vel obtinuerit: Si enim est tempus breue, resignatio, & permutatio non admittitur in Curia. Paris. de resign. lib. 3. q. 2. num. 22. Idem in permutationibus beneficiorum personalem residentiam non requirentium docet Garz. de benef. lib. 3. c. 4. num. 46. vbi dicit sic seruari in Dataria à tempore Greg. XIV. ideoq; hodie requiri quod illud possederit per quinque aut saltem per tres annos; Sicquè refert Ricc. p. 2. decis. 337. Et de beneficijs curatis, & similibus prius statuit Innoc. IX. renuntiari non posse ante triennium, vt testatur Quarant. sum. Bull. ver Benefic. resign. in fi.

33 In concursu beneficij Curati ille dignior simpliciter est, qui iuxta munus, cui ille præficiendus est, aptior eius ministerio apparet, non qui doctior, vel sanctior. Præferendus etiam est is, cuius mores noti, probatiq; sunt, ei cuius vita ignoratur, licet doctiori. Ordinarius enim præsumitur instructus de vita & moribus concurrentium, & alijs vltra doctrinam requisitis, tamquam eius dioecesanorum. Rota coram Buratto decis. 22. num. 29. & seq. Glo. in c. Neminem, ver. Ciuitatis, dist. 70. De concursu ad benef. curata, latè Massobr. in suo tract. eiusdem tit. vbi prælud. 3. dub. 3. in quibus casibus ommittatur concursus.

Vacante Ecclesia Parochiali fieri debet examen per concursum, præmissis edictis. Examen autem fieri debet per examinatores in Dioecesana Synodo electos, iuxta Trid. sess. 24. c. 18. de refor.

An deficientibus examinatoribus synodalibus, vel ipsis impeditis, possit Episcopus, aut capitulum Sede vac. alios creare donec synodus habeatur. Cong. eg. Concil. respondit non posse.

Quid si tempore quo facienda est prouisio per concursum non adsint examinatores, vt quia absentes, vel mortui, vel impediti? Docet Riccius & alij ab eo cit. in sua praxi resol. 355. posse Episcopum deputare alios examinatores. Vbi enim forma a lege inducta nō potest præcise seruari,

remis-

remittitur. Et propterea quia quando constitutio inducit nouam formã & illa de facto seruari non potest, vt quia non adsunt personæ, vel qualitates requisitæ suffici actũ fieri eo modo quo prius poterat. c. Quia propter vbi Pan. num. 11. de elect. Quare in hoc casu potest Episcopus per se ipsum examinatores deputare, vt in c. Accepimus vbi glo. ver. examinari de æta. & qual. Et sic tenuit Rota in vna Placentina coram Litta. Adde quod si expectanda esset noua examinatorum deputatio in Synodo facienda, seruari non posset Decretum Concilij hoc cap. vt Concursus fiat infra decem dies. posset enim Synodi celebrandæ tempus per plures menses distare, & ita frustaretur intentio Concilij. De hac materia fusè tractat Massubr. in sua praxi concursus ad benef. requis. 12. vbi dub. 2. refert declarationẽ Congregationis in hæc verba. Si ex sex examinatoribus aliqui intra annum suæ electionis mortui fuerint, tota facultas examinandi vna cum Vicario ad superstites, etiam si vnus tantum superesset, spectabit eo anno durante. In vna Tolet. 3577. & dub. 3. refert Decretum Clem. VIII. in hæc verba.

S. D. N. Clemens VIII. hoc in futurum seruari decreuit, quando omnes examinatores Synodales intra ãnũ suæ deputationis mortui fuerint: Nempe, vt Episcopus ex antiquis examinatoribus, si fuerint, subroget alios non pauciores numero sex. Et si non steterint tot examinatores antiqui Synodales, qui ad hunc numerum ascendant; tunc Episcopus eligat illos, qui fuerint, & alios suppleat de nouo, approbatos tamen à Capitulo vsq; ad prædicti numeri complementum. Verum si nulli antiqui Synodales examinatores superstites fuerint; Episcopus omnes nouos examinatores probitate, ac scientia qui à Capitulo probati sint, non pauciores prædicto num. substituat: & veniente vacatione cuiuslibet parochialis Ecclesiæ Episcopus debebit ex præfatis examinatoribus eligere tres, qui cum eo examen iuxta Trid. perficiant. Officium autem omnium prædictorum examinatorum Syndodalium subrogatorum expirabit cum primum aduenerit tempus nouam synodum iuxta c. 12. sess. 24. celebrandi, Vide Rotam coram Buratti decis 479.

34 Fructus ciuiles vt census, pensiones domorum, responsiones, &c. quorum tempore resignationis beneficij nondum venerat dies solutionis, ad successorem pertinent, ad quem etiam spectant fructus pendentes, Glo. in c. Præsenti, de off. ord. in 6. Couar. 1. var. res. c. 15. num 2. Fructus verò naturales, & industriales si ante resignationem erant à solo separati, sunt resignantis, etiam si erant locati, & dies solutionis affictus venirent post resignationem, quia affictus subrogatur loco fructuum, & attenditur tempus perceptionis fructuum, Rota coram Caualerio apud Farin. p. 1. decis. 240. Vide Barbos. fusè tractantem ad c. vlt. de confir. vtil. num. 26. in ant. & ad c. Si propter num. 6. & seq. de rescrip. in 6. & ad c. In præsentia num. 26. de probat. in ant.

35 Episcopi auctoritate possunt fieri permutationes præbendarum, & beneficiorum si causa sit iusta, & non interueniat pactum, cum ipse simoniam purificare non possit, c. Quæsitum de rer. permut. & ibi Pan. Nau. de reb Eccl. non al. cons. 15. etiam si sint Dignitates, modò diuersæ Pan. in c. Cum olim de rer. permut. Possunt autem fieri ex interuallo, vt quando beneficia sunt in diuersis dioecesibus Azor. alijs relatis p. 2. lib. 9. c. 29. q. 28. & c 30. q. 1. Cum autem commutantur beneficia, quæ sunt in diuersis dioecesibus requiritur vtriusq; Episcopi consensus Azor. c. 29. cit. q. 8. asserens de com.

36 Qui potest conferre beneficium, potest concedere vt permutetur Silu. permutatio 2. q. 2. Armill. eo. parag. 71. seruata tamen forma const. Pij V. Quanta.

37 Papæ auctoritate fieri potest in commutatione compensatio pro fructibus maioribus per pensionem aut pecuniam, c. Ad quæstionem de rer. permut. Sot. de iust. lib. 9. q. 7 ar. 2. Silu. vbi supra q 6. Immo etiã auctoritate Episcopi ad vitã tantum ipsius grauati Nau. de Simon. cons 43. num 4 V. infra ver Pẽsio nũ 19 & Azor c 29 cit. q 17.

38 Fructus nondũ percepti sunt succes-

foris, sed is soluet debita prioris, & legata ad pias causas pro parte debita mortuo, quia eo viuente dies solutionis aduenerat Bulla Iul. 3. incip. Cum sicut. & est nona in ord. in Bullar. nou Nunc tamen in multis regionibus pertinent ad Cam. Apost. vt ex varijs bullis sum. Pont. præsertim Pauli III. probat Azor. p. 2. lib. 7. c. 9. q. 9.

39 Obtinens beneficium simulata ad id sanctitate, non tenetur restituere Sot. vbi supra ar. vlt. Pan. in c. Quia plerique de immun. Eccl. num. 36. Azor. p. 1. lib. 1. c. 28. in fi.

40 Beneficia obtenta auctoritate Episcopi per cessionem, aut permutationem vacant ipso iure, & nulla est prouisio, nisi cessiones, & permutationes huiusmodi publicentur in Ecclesia ipsius beneficij, & in Cathedrali, & possessio capiatur intra tres menses à die collationis. Item nisi collatio fiat intra mensem à die tractatus. Eadem pœna imponitur non publicanti bullas Papæ in casibus prædictis intra sex menses à die datæ. Greg. 13. in Bulla quæ in c. Humani. V. Nau. c. 23. num. 100. vers. 3. Quantant. ver. Benef. permutatio. De beneficiorum permutatione V. Azor. p. 2. lib. 7. c. 29. & seq.

41 Beneficia minora consistorialia, si in consistorio conferantur, nulla indigent promulgatione Paris. de resign. lib. 11. q. 3. num. 27.

42 Impediens vi, fraude, dolo, mendacijs, ne aliquis beneficium consequerentur quo dignus erat, si electorum animus iam erat firmatus, præter peccatum mortale, tenetur damnum compensare ad æquale. idem enim est, ac si iam habitum auferret. Si verò electorum animus non erat firmatus, peccauit; sed non tenetur compensare, nisi arbitrio boni viri S. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 2. ad 4. Quòd si solis precibus efficiat, vt illo excluso, alius dignor, aut æquè dignus obtineat, nil restituere tenetur, non enim contra iustitiam fecit, cum sic excluso nullum ius sit acquisitum ante electionem. Sic alios referens Azor. p. 2. lib. 6. c. 15. q. 16.

43 Si parochialis Ecclesia vniatur Canonicatui tamquam principali [accessorium, attendenda est natura canonicatus; vt is, cui collatio facta est, in ea sit ætate, quæ ad Canonicatum requiritur Congreg. Concilij.

44 Nulla est collatio beneficij facta habenti aliud licet modicum, si de hoc non fit expressa mentio in collatione secundi, c. Si proponente, & Cum adeo, iuncta Glo. ver. de præbenda, de rescrip. & c. Non potest, de præben. in 6. Mandos. in reg. 16. q. 37. Nisi illa collatio fiat motu proprio sanctissimi, c. Si motu proprio de præben. in 6. vel si non excedit 24. duc. de cam. tunc enim licet plura sint, quorum vnumquodq; eam summam non excedit, & dicatur illa plura non excedere, valet gratia Nau. de rescrip. cons. 20. huiusmodi enim beneficij valor non necessariò exprimendus, teste Gomez. in reg. de valore beneficiorum, vt refert Nau. loc. cit. quando scilicet beneficium confertur motu proprio Sanctissimi Quando verò ad alterius instantiam omnino facienda est mentio prioris beneficij quantumuis minimi, vt habetur expresse c. Non potest, & c. Si motu proprio cit. Idem tamen pluribus cit. intelligit Monet. de commut. vlt. vol. c. 6. num 250. ad 263. Si velit primum retinere, aut si primum pacificè possidet, vel per eum stat, aut si secundum est incompatibile, quia ex quo primum vacabit, cessat ratio expressionis. Idem in collatione facta à legato Papæ c. si. de off. lega. vbi Glo. ver. mentio. Secus in collatione ordinarij in qua taciturnitas prioris beneficij non vitiat gratiam secundi Clem. II. & ibi Glo de off. ord. Azor. p. 2. lib. 6. c. 10. q. 4. Felin. c. Ad aures de rescript. num. 15. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 21. num. 4. Nisi ambo essent Dignitates in eadem, aut diuersa Ecclesia cum residentia, aut Curata, Trid. sess. 7. cap. 2. & 4. & sess. 24. c. 17. de refor.

45 Resi-

45 Resignatio, siue renunciatio beneficij facta in manibus Papæ nulla est, donec præstetur consensus expeditioni literarum, vt in reg. 44. Cancell. Nau. de renunciat. cons. 12.

46 Episcopus validè confert beneficium in eius manibus resignatum. Nau. loc. cit. Potest autem beneficiorum resignationes admittere in casibus enumeratis supra, ver. Episcopus num. 9. & quos refert Quarant. ver. Benef. resignat.

47 Beneficium curatum sibi procurare, illicitum est S. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 5. ad 3. Silu. benef. 3. q. 13. Intellige si id faciat principaliter causa honoris, aut temporalis vtilitatis, quia tunc peccat mort. S. Ant. p. 2 tit. 3 c. 5. parag. 4. Nau. c. 23. num. 15. Secus si procuret, non vt habeat beneficium, sed vt alijs prodesse possit Ang. ver. beneficium parag. 32. sed hoc non concedit Silu. benef. 3. q. 17. quia inquit, potest etiam principaliter quærere beneficium ad sustentationem sui pauperis, quia non debet fame tabescere.

48 Filius legitimus potest habere beneficium in Ecclesia, in qua Pater, etiam viuente Patre, c. Ad hæc de fil. præsb. dummodo ad illas præbendas, & beneficia non promoueatur, quæ immediatè Pater habuit, c. Constitutus, c. Ex tua, c. Quoniam, & seq. co. tit.

49 Illegitimus non potest habere beneficium vbi Pater habuit, aut habet, nec ministrare, c. Cum decorem de fil. præsb. Nec pensionem habere super beneficio Patris nec quodcunq; aliud etiam dissimile beneficium obtinere in eadem Ecclesia Trid. sess. 25. c. 15. de refor. etiam mortuo Patre Cong. Concil.

50 Cum illegitimo potest Episcopus dispensare ad vnum beneficium simplex modò non paternum c. 1. de fil. præsb. in 6.

51 Qui est in sacris, si contrahat matrimonium, non perdit beneficium nec qui in minoribus, si sponsalia de futuro. Secus si matrimonium licet inualidum, modò adsit consensus Nau. c. 23. num. 120. Silu. benef. 3. q. 22. Et de minorbus asserunt etiam Couar. Epit. ad 4. p. 2 c. 6. parag. 3. num. 5. & Glo. in c. 2. ver. relinquendum, de cler. coniug. At tex. in c. Quod in et, & c. Diuersis eo tit. dicit esse priuandos. De constituto in sacris Couar. num. 4. alios referens, & Pan. in c. 1. cit. Azor. p. 2. lib. 7. c. 16. q. 5. affirmant amittere beneficium ipso iure; de quo etiam dubitat Sanchez de matr. lib. 3 disp. 2. in fine Dispensat Episcopus cum Clerico, si matrimonium fuit inualidum, et cum eo, qui est in sacris post longam pœnitentiam, & laudabilem vitam, cap. sanes de Cler. excomug. V. Azor. p. 2. lib 7. c. 16.

52 Dare beneficium simplex digno, relicto digniore, non est mortale Sot. de iust. lib. 3. q. 6. ar. 2. circa fi. Esse mortale docent Couar. in Reg. Peccatum p. 2. parag. 7. num. Azor. p. 2. lib 6. c. 26. q. 12. vbi notat esse mortale, quando occurunt duo vnus dignior, alter minus dignus, aut competitores apparent, vel facilè reperiri possunt. Limitat Tolet. lib. 5. c. 78. vt non sit mortale in beneficijs patrimonialibus. & in ijs, quæ ipse ex proprijs instituit, & modò non habeant curam animarum. V. Salon. & Arag. 2. 2. q. 63. ar. 1.

53 Dans beneficium indigno non tenetur digniori, sed Ecclesiæ damnificatæ secundum Nau. c. 17. num. 71. & 96. Couar. vbi supra. Secundum alios tenetur etiam digniori, sic Caiet. in sum. ver acceptio personarum. & 2. 2. q. 62. ar. 2. vers. Ad confirmationem. In foro exteriori sufficit eligere dignum Couar. & Sot. vbi supra V. ver. restitutio c. 4. num. 5. & ver. Electio num. 10. Salon. 2. 2. q. 62. ar. 2. contr. 15. Arag. q. 63. ar. 2.

54 Beneficiati sunt domini portionis sibi assignatæ pro stipendio S. Tho. 2. 2. q. 185. ar. 8. Sot. lib. 10. q. 4. ar 3. Nec tenetur restituere, si non det pauperibus Sot. ibidem Non enim tenetur lege iustitiæ, vt voluit Nau. de redd. Eccl. & in Apolog. post Pan. repet. c. Cum esses de testam. à num. 21. & in c. fi. de pecul. cler. in fi. Peccant tamen mort. si quod honestæ sustentationi superest, in alios vsus, præterquam in communes vtilitates pauperum

vel Ecclesiarum egentium insumant. Idem Nau. loco cit. Couar. vbi supra, & in c. Cum in officii de restam. & alii quos refert Azor. p. 2. lib. 7. c. 8. q. 2. vbi supra. Plures opiniones circa quæst. An Clericus sit dominus fructuum beneficii; an sit vsufructuarius tantum vide apud Azor. loco cit.

55 Institutio prohibens dari beneficium Curatum meliori, si sit extra familiam, iniqua est, nec seruanda Sot. lib. 3 ar. 2. vltra med. Contrarium docet Azor. p. 2. lib. 6. c. 4 q. 25.

56 Post sex menses ab obtento beneficio non legitime impeditus si non recitat diuinum officium, non facit fructus suos. Concil. Later. 1. sess. 6 parag. statutum. Si ommittat totius diei officium, omnes diei illius fructus perdit. Si matutinum, dimidium, si aliquam ex cæteris horis, sextam partem, etiam habens præstimonium. Qui autem habet pensionem, vt clericus tenetur sub eadem pœna ad officium B. M. Restitutio autem fieri debet fabricæ Ecclesiæ beneficii, vel pauperibus Pius V. in Bull inc. Ex primo Later. in ordine 138. in nouo Bullar. Si fecit alia, ad quæ ex beneficio tenebatur, potest retinere quantum illa merentur, Arag. 2. 2. q. 82. ar. 13. Toler. lib. 2. c. 12. dicto 2. Roder. in sum. lib. 1. c. 146. Lopez. instr. p. 2. c. 95. B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 11. De Canonicis Henriq. lib. 13. c. 13. parag. 2. dicit quod si omittat, sufficit, quod restituat quartam partem, sicut Curatus quintam, reliqui beneficiarij tertiam; & cum hac limitatione dicit receptam esse in praxi Bullam Pij V. & eam sic explicat B. Med. vbi supra. At P. Nau. lib. 2. c. 2. num. 198. dicit teneri ad restitutionem omnium fructuum, quia præter officium, vix est aliud, in quo Ecclesiæ deseruiant. Valent. to. 3. q. 2. p. 10. parag. 8. & fuse Suar. de relig. to. 2. lib. 4. c. 3. à num. 6 Azor. p. 1. lib. 10. c. 14. q. 2. dicunt quod licèt de iure naturæ aliqua tantum pars foret restituenda, tamen ob pœnam canonis statutam, esse integros restituendos. idq; ampliat Azor. ad quoscumq. beneficiarios, B. Med. vbi supra docet, quòd si beneficiarius omittat horas per octo dies, non est illi imponenda aliqua restitutio; id tamen falsum est: Nam in Bulla cit. dicitur, Qui vno vel pluribus diebus &c. V. Nau. c. 25. num. 122. Fructus illorum sex mensium non esse restituendos volunt Less. lib. 2. c. 34. num. 176. Azor vbi supra q. 3. Nau. loc. cit. num. 123. in fi. Secundum alios, quos refert, & sequitur Suar. vbi supra num. 7. sunt restituendi, quando obligatio ex beneficio oritur, non tamen omnes, si beneficiarius ad alia munera teneatur, vt si beneficium sit curatum. Potest verò fieri restitutio etiam in alijs spiritualibus, vt si per alios sex menses officium suppleat recitando quotidie duplicatum officium, aut etiam integrum Rosarium, vel per missæ Sacrificium. Idem num. 12. & seq. Sed de veritate huius sententiæ ego satis dubito, cum Bulla iubeat restitui fructus. at duplicatum officium, &c. non computatur inter fructus, &c. Restitutio facienda est ante Iudicis sententiam Idem Suar. vbi supra c. 30. De distributionibus quotidianis, vide infra ver. Residentia.

57 Renunciantem beneficium in manibus Prælati potest pœnitere antiquam alteri detur c. In causis, de elect. Glo. in c. Lectæ de renunc. ver. promiserunt Silu. ver. renunc. q. 1. Nisi Prælatus acceptauerit renunciationem Nau. de renunc. cons. 4. num. 2. Idem si renuntiet per Procuratorem, cuius acta tenent, etiam si reuocatum fuerit mandatum, modò ante reuocationis intimationem renuntiauerit Silu. loco cit. c. Ex insinuatione, & seq. de procur.

58 Collatio beneficij facta omnino illiterato non valet Innoc. in c. In nostris de consuet. Rebuff. de pacif. possess. num 213. Host. c. 2. de instit. Nec potest Episcopus dispensare, est enim irregularis Azor. alios referens p. 2. lib. 6. c. 6. q. 5. Habens verò aliquam litteraturam, si didicit quantum satis est, & collator manet in priori voluntate, reuiuiscit collatio Nau. in c. Si

quando

quando de reſcript. except. 8. num. 6. Illiteratus eſt, qui neſcit conſtruere quæ legit Clem. I: iuncta glo. ver. reputamus, de conceſſ. præb. & qui cantare neſcit Card. in 6. Clem. Tu dic ſufficere literaturam, quam in ordinandis requirit Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 4. 5. 11. & ſeqq. Nau. vbi ſupra excep. 13. Niſi beneficium ſit Curatum V. Azor. fusè tranctantem toto c. 16.

59 Iudex delicti poteſt priuare beneficio. quod delinquens alibi habet c. Poſtulaſti, vbi Pan. num. 7. de for. comp. V. infra ver. Iudicium. num. 4.

60 Collatio facta excommunicato non valet, c. Poſtulaſti, de Cler. excomm. etiam ſi excommunicatus ſit minore, & ignoranter, & occultus, nec denuntiatus Pan. in c. Si celebrat de cler. exc. & com. vt docet Couar. in cap. Alma mater, de ſent. exc. p. 1. parag. 7. num. 3 Azor. vbi ſupra c. 7. q. 7. Nec facta irregulari, ſuſpenſo, interdicto Nau. de temp. ord. conſ. 10.

61 Regularis beneficiatus poteſt diſponere de redditibus, vt ſæcularibus Nau. de regul com. 2. num. 3.

62 Nullus ante 14 annum beneficium poteſt obtinere Trid ſeſſ. 23. c. 6. ſufficit verò annus cæptus Cong. Concil

63 Renuntians beneficium habet titulum, donec ſit admiſſa renunciatio Couar. 1. var. res. c. 5. num. 6. Nau. in c. Acceptam de reſt. ſpol. oppos. 7. num. 26.

64 Sufficit dicere Papæ valorem beneficii ſine diſtributionibus quotidianis. Neque enim hæ compræhenduntur in gratia percipiendi fructus in abſentia Couar. 3 var. res. c. 3, num. 1. & 2. Sufficit etiam dicere valorem beneficii deductis oneribus Gomez. de valore exprimendo, &c. q. vlt. Mandos. in reg. 21 q. 5. num. 3 Rota coram Card. Mantica deciſ. 220 num. 5.

65 Beneficiorum collatio eſt voluntariæ iuriſdictionis Pan. c. Nouit de off. leg. Couar. Nau. &c. Et id. Epiſcopus de iure poteſt conferre beneficia exiſtens extra Diœceſim. Sed hodie per regul. 8. Cancell. Clem. VIII. Epiſcopus perſonaliter non reſidens in ſua Diœceſi non poteſt beneficia conferre V. Mandos. in reg. 27. q. 2

66 Docens publicè ſcripturam, eiuſq; ſcholares capiunt fructus beneficii Trid. ſeſſ. 5. c. 1. de ref.

67 Beneficium non perditur ipſo iure per officium Tabellionis, c. Sicut te ne Cler. vel Mon. Nec per ingreſſum religionis durante probatione. c. Beneficium de regul. in 6. etiam ſi contingat profeſſionem differri Sanchez alios referens lib. 7. ſum. c. 4. num. 6.

68 Beneficiatum inſufficienter non eſſe propriè beneficiatum putat Silu. ver. Tabellio q. 3. vers. 3. Sed contrarium docent Mandos in reg. 16 q. 37. num. 4 Reginald. alios referens lib. 30. à num. 33.

69 Beneficiatus tenetur intra annum ſuſcipere ordinem ad beneficium requiſitum Trid. ſeſſ. 22. ar. q. alioqui ipſo iure vacat beneficium c. Licèt canon de elect. in 6. Congreg. Concil. V. ver. Parochus num. 16.

70 Collatio beneficii, aut Eccleſiaſticæ iuriſdictionis facta non habenti primam tonſuram, eſt nulla c. 2. de inſtit. Nau. de hor. can. c. 11 num. 23. Non habet verò primam tonſuram qui eam accipit ſine dimiſſoriis proprii Epiſc. aut ob hæretico, ſciſmatico, interdicto, ſimoniaco in ordine, vel beneficio, excommunicato, &c. Rebuff. de lit. dimiſſ. num. 13.

71 Conferens beneficium abſenti non poteſt alteri conferre, donec ille recuſet. c. Si tibi abſenti, de præben. in 6. in eligo quando confert iure non proprio, ſed delegato. Nam Papa poteſt alteri conferre ante acceptationem Pan. in c. Poſtulationem de poſtul. Præl. num. 6. & in c. Accedens de præben. num. 3. Couar. var. res. c. 16.

72 Beneficium non perditur ipſo iure per homicidium Innoc. in c. Clerici. Ne Cler. vel Mon. Nau. de homic. con. 43. Pan. in c. Querelam de iureiur. num. 3. & com. vt docet Fel. in c. Inquiſitionis de accus. num. 3. fallit in quatuor caſibus,

quos

quos vide infra ver. Irregularitas num. 3. Perditur autem per condemnationem ad perpetuos triremes, si beneficium requirat residentiam, etiam si in sententia nulla fiat mentio de ipsa priuatione. Ricc. p. 2. decis. 97. quia residere non potest, cum nulla sit spes reuersionis. Io: M. de Nauar. post d. decis.

73 Beneficij collatio tenet, etiam si conferens moriatur ante adeptam possessionem; nec expirat potestas executorum, quia cum hæc sit accessoria, sequitur naturam sui principalis. c. Si super gratia de off. deleg. in 6. Vbi glo. ver. si super, dicit non spirare auctoritatem executorum per mortem Papæ, etiam re integra. Sic etiam Pan cons. 34 num. 6. vol. 2. V. eundem in c. literis de rescrip. Fol. in c. Scisci tatus, eo num. 37 & in rubr. de const. Nau. de off. deleg. cons. 2 & in parag. in leuitico not. 21. num. 26. & de redd. Eccl. q. 3. mon. 3. num. 7. & in. man c. 27. num. 253. Silu. ver. gratia q. 2 Boer decis. 346. Idem de quacumq; gratia facta à quouis alio superiore propter prauitatem rationis, docent Anchar. & Archid. in d. c. Si super gratia.

80 Priuandus beneficio facit fructus suos dum tolleratur: secus si priuatus est ipso iure Fol. in c. De quarta de præscript. num. 36. & alii ibi cit. Alij docent requiri sententiam declaratoriam etiam quoad priuationem ipso iure glo. in c. Licet Episcopus de præben. in 6. Nisi in lege dicatur teneri in conscientia dimittere; vel absolui non posse nisi, &c. vel eo ipso vacare, com. vt refert Quartant. vec. Benefic. resign. causa 5. V. Reginald. lib. 3 num. 291.

81 Beneficium datum ob causam, resignandum Silu. rest. 3. q. 20 dicto, in fi. Sot l. b. 9. q. 7. ar. 3. Nagar. Io med. de rest q. 24. in fi. Si Clericus alias sit idoneus.

82 Si beneficiatus propter infirmitatē teneatur ponere Vicarium ad Episcopum, vel populum pertinet prouidere de alimentis ipsi Vicario, vbi beneficii redditus vtrique non sufficiunt Pan. cons. 70. vol. 1. Quid si Episcopus, & populus prè paupertate non possunt huiusmodi Vicarium alimentare? Putarem eo casu ad matrices, seu viciniores Ecclesias proeo tempore transferendam esse huiusmodi parochialem iuxta Trid. sess. 21. c. 7. de refor.

83 Empta ex fructibus beneficij nomine proprio, sunt benficiarii secus si nomine Ecclesiæ, aut ex bonis Ecclesiæ, fusè Azor. p. 2. lib. 7. c. 10. q. 1

84 Beneficia in Curia vacantia spectant ad Papam c. Præsenti de præben. in 6. & extrau. Ex debito, de elect. inter com. Si tamen sint Curata, potest Episcopus etiam si viuo Pontifice vacauerint, si Papa ante obitum non prouidit c. Si Apostolica de præben. in 7. V. Massobr. in prax. concurs requis. 1. dub. 10. a num. 32. & requis 7 dub. 4.

Quomodo ante dicantur vacare in Curia, & qui dicantur Curiales vide glo. ad d. cap. Præsenti Mandos. in reg 5 Azor p. 2. lib. 6 c. 34. & quando dicantur vacare apud Sedē Apostol. Massobr. vbi supra prælud. 3. dub. 3 in fin.

85 Habens beneficium Curatum tenetur ad minus intra duos mensesà die adeptæ possessionis in manibus Episcopi, aut eo impedito coram generali eius Vicario publicam fidei professionem facere. Prouisi de Canonicatibus, & Dignitatibus in Ecclesijs Cathedralibus nō solum corā Episcopo seu eius Vicario, sed etiam in Capitulo idē facere tenentur, alioqui non faciunt fructus suos, nec illis possessio suffragatur. Trid. sess. 24. c. 12. de refor. V. Ricc. p. 1. decis. 220. Azor. p. 2. lib. 7 d. 2. q. 4. & Bullam Pij IIII 48. in ord. Bullar. nouo.

86 Beneficia siue generaliter, siue in specie reseruata Sedi Apostolicæ non possunt per Episcopum. quæ autem sint huiusmodi beneficia vide apud Paris. de resign. lib. 2. q. 16.

87 In collatione beneficii non potest Episcopus partē prouentuum sibi retinere c. 1. Vt Eccl benef. sine dimin. &c. c Prohibemus dē censib. & c. si quis præbendas 1. q. 3.

88 Collator si intra sex menses à die scientiæ vacationis non conferat collatio de-

deuoluitur ad superiorem c. 2. de concess. Præb. vbi Pan. num. 12. & Anchar. num. 13. Azor. p. 2. lib. 6. num. 26. q. 9. & seq.

89 Prouisio facta à Papa nulla facta mentione decreti, cui derogandum erat, vt potè irritantis, nulla est. Licet enim Papa præsumatur habere omnia iura in pectore, eaque subici eius voluntati; Immo licet habeat notitiam alicuius decreti, ea notitia non sufficit, nisi adsit clausula derogatoria Rota diuers. decis. 48.

90 Excommunicatus, & suspensus ob contumaciam non potest percipere fructus sui beneficii glo. in c. Pastoralis parag. de appell. vbi Pan. num. 16. Victor de excom. num. 15. Nau. in man. c. 25. num. 124. Intellige, si sit in mora petendi absolutionem Silu. Cler. 4. q. 24. P. Nau. lib. 2. c. 2. num. 237. Si tamen exequatur officia beneficio debita, potest participare P. Nau. num. 236. Sed hoc intellige, nisi delictum impediat delinquentem ipso iure ministrare Couar. in 4. p. 2 c. 6. parag. 8. num. 7. Suspensus in pœnam potest percipere fructus sufficientes ad se, & suos modestè sustentandos Nau. vbi supra.

91 Capellani beneficiati, non manuales, idest qui habent Capellanias in titulum, non tenentur in tempore infirmitatis etiam diuturnissimæ per alium supplere; ni aliud cautum esset in fundatione: secus non essent sufficienter prouisi ad honestam sustentationem iuxta Trid. sess. 21. cap. 2. de refor.

92 Nec obiicias hanc doctrinam procedere, quando Capellanus aliunde non habet, vnde viuat: Nam respondemus, beneficia non mutare naturam, quando dantur Clerico pauperi, vel diuiti, sed absolutè dari, vt Clericus, qui assumptus est in sortem Domini, viuat de patrimonio Christi, Cap. Cum secundum, de Præb. & Dignit. Panor. cap. penult. de cler. non resid. in Glo. vlt. Tab. de benef. 3. num. 1. circa medium, & num. 11. Fauet etiam Cap. significasti, eodem titulo.

PENSIO

V. Beneficium.

1 EST ius percipiendi fructus ex alieno beneficio Tolet. lib. 5. cap. 82.

2 Duobus modis solet dari, Vel ex causa lucratiua, vel ex causa onerosa Ex causa lucratiua, cum vacante beneficio, vni illud confertur, & alteri pensio reseruatur, vt ille cõmodius sustentari valeat. Mandos. de signat. gratiæ, tit. Pensio aut conceditur. quæ clausula operatur vt pensio censeatur apposita ex causa alimentorum. Ex causa onerosa datur pensio, vel propter extinctionem litis, vel propter resignationem beneficij in alterius fauorem.

3 Ad hanc autem cognoscendam, attendendum est, an renuncians dimiserit possessionem beneficij resignati, Datur verò hæc ex stylo, ne resignans ex renuntiatione nimium dispendium patiatur. Hæc autem pensio succedit loco beneficij, & ideo de illa facienda mentio in impetratione beneficij. Gigas de pension. q. 56.

4 Pensionario moriente ante diem solutioni præfixum, si fructus omnes erant percepti, debetur hæredibus integra pensio, vt si illi debebatur pensio in Natiuitate Domini, & tamen decedat de mense Octobris. termini enim solutioni præfixi sunt tantum causa commodioris solutionis. Si verò pars tantum erat collecta, debetur pro rata fructuum collectorum. Si verò adhuc pendebant, remanent apud Ecclesiam grauatam Caccialup. de pension. q. 25. Gigas q. 53. quicquid dicat Nau. de redd Eccl. q. 2. mon. 26. V. Couar. 1. var. res. c. 15. num. 13. Molin. de iust. trac. 2. disp. 635. num. 8.

5 Pensiones titulo sæculari concessæ, vt Regibus, & militibus possunt redimi, vendi, & constitui cum pacto redimendi. Sot. lib. 9. q. 7. ar. 1. & 2. Item quæ in commutationibus, & renunciationibus interueniunt, si eodem titulo concedantur, ar. 2. cit. Vtrumq; negat Azor. p. 2. lib. 8.

c. 10.

c. 10. q. 10: quia est ius quoddam spirituale, & stylus Curiæ contrarium seruat, vt nonnisi auctoritate Sum. Pont. redimantur. & idem docet Nau in man. c 23. num. 111. & de simon. cons. 63. num. 4 & 5. Roder. in sum. lib. 2. c. 21. num. 8.

6 Pensio non obligat ad habitum clericalem, quia non est propriè beneficium Pan. & Fel. in c. Ad audientiam 2. de rescrip. Sot. lib. 10. q. 5. ar. 4. Azor p. 2. lib. 3. c. 5. q. 2. Intellige de illa, quæ non datur Clerico, vt Clerico, & quæ non datur in titulum beneficij, ad hanc enim non requiritur habitus & tonsura Nau. de orat. c. 21. num. 53. Censetur autem data clerico, vt Clerico, nisi Papa aliud exprimat. Idem miscell. 50. & hæc obligat ad habitum, & tonsuram idem de præbend. cons. 54. num. 3. si tamen excedat sum. duc. 60. Sixtus V. 1. febr. 1589. Azor. p. 2. lib. 7. c. 17. vers. 17. Nec Episcopus potest concedere laico Nau. de simon. cons. 63. Perditur autem ipso iure, si Clericus non deferat habitum, & tonsuram; aut alius pensionarius non incedat in habitu militari regular, aut militiæ approbatæ conuenienti. Bulla cit. licèt Nau. d. num. 53. & de præben cons. 53. velit non extingui eo ipso quod Clericus clericaliter non viuit. Nisi fortè intelligat non de habitu, & tonsura, sed de moribus.

7 Pensio extinguitur ipso iure per matrimonium etiam nullum Azor. alios referens p. 2 lib. 8. c. 10. q. 1. etiam si sponsa ante matrimonij consumationem religionem ingrediatur, ibidem, si tamen sit data vt Clerico, seu titulo clericali, Couar. in 4 p. 2. c. 6 parag 3. Potest enim à Papa dari coniugato ad honestam sustentationem Nau. de orat. miscell. 50. & in man. c. 25. num. 115. Item extinguitur per ingressum pensionarij in religionem, secuta solemni professione. Item per militiam, si monitus non deserit Azor. vbi supra q. 3. & 4.

8 Non peccat pensionem, aut beneficium simplex accipiens animo transeundi ad statum coniugalem: modo eo animo accipiat, & retineat, vt velit interim sufficienter inseruire, viuendo clericaliter Nau. de orat. c. 21. num. 52.

9 Potest Episcopus constituere pensionem in collatione beneficij ad vitam beneficiati Nau. de iure p. cons. 8. num 19. id enim non est pensionem beneficio imponere quod nullus potest citra Papam, sed ipsi beneficiario, ad cuius successorem non transit, cum sit onus personale Azor. p. 2. lib. 8 c. 6. q. 1. Idem tenet Nau de simon. cons. 43. num. 1. Caccialup. de pens. q. 4. Rota decis. 166. apud Farin. p. 2. volunt imponi posse etiam ad vitam pensionarij renuntiantis, si tamen adsit iusta causa, qualis etiam est amor, quo Nepotem suum prosequitur. Ante collationem beneficij potest subtrahere de eius fructibus ad pios vsus S. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 4. ad 3. Item imponere pensionem super Ecclesijs ditioribus, vt Clericis egentibus subueniat. Pan. in c. Exposuisti de præben. quod iam non esse in vsu testantur Nau. de reb. Ecc. non al. cons. 15. Arag. 2. 2. q. 63. ar. 2. Item potest imponere pensionem in permutatione, vt adæquentur fructus ad vitam tantum eius, qui beneficium grauatum retinebit Nau. d. cons. 43. Sed hoc etiam ad Papam pertinere docet Sot. lib. 9. q 7. ar 2. & sic de stylo Curiæ seruari asserit Less. lib. 2. c. 34. num 206. Potest etiam imponere perpetuas pro bono pacis ex causa concordiæ, & ad lites dirimendas Mando. in reg. 33 q. 14. num. 11. & sic conciliat prædictas opiniones, vt Papa pro solito libito possit pensiones imponere, Episcopus verò cum causæ cognitione, ex iusta causa concernente vtilitatem Ecclesiæ, vt docent Anchar. consil. 274. Caccialup. de pension. q. 5. Cum autem Episcopus imponit pensionem, requiritur consensus beneficiarij, alias nulla est impositio Gigas de pens. q. 10. num. 1. Caccialup. q. 5. Azor. vbi supra c. 8. q 6. qui etiam asserunt vacante beneficio non posse Episcopum pensionem imponere nisi dato legitimo defensore, qui consentiat Pan. in c. Auaritiæ in fi. de præben.

10 Vicarius Episcopi non potest imponere pensionem super beneficio, nisi hoc

sibi

ſibi fuerit ab Epiſcopa ſpecialirer conceſſum Sbroc. de off. Vic; lib. 2. q. 71. num. 14 & alij quos refert, & ſequitur Monet. de commut. vlt. vol. 5. num. 696.

11 Excommunicatio lata in non ſoluentem penſionem tempore præfixo, non ligat, ſecundum ſtylum Curiæ, vſq; dum penſonarius declaret ligaſſe. Nau. in man. c. 23. num. 104. Tolet. lib. 1. c 9 Quod idem Nau. c. 17 num. 274. Caſſador. de penſ. deciſ. 2 Gomez. in reg. de infir. reſign. in fi. Mandos. in reg. 27. q. 7 Couar in c. Alma mater p. 1. parag. 10. num. 7. intelligunt quãdo conſenſit in penſionem per procuratorẽ: ſecus ſi per ſeipſũ: tunc enim ligatur etiam ſine declaratione.

12 Penſionarius tenetur recitare horas B.V. ſub pœna amiſſionis pro rata, vt de beneficiario dictum eſt, Bulla Pij Ex primo Lateran. Conc. Nau. de hor. can. c. 21 num. 10. Equites tamen religioſorum ordinum non tenetur ad horas canonicas, licèt percipiant annuos redditus ex comendis; & licèt non militent, ſed domi ſuæ otioſi manent: quia licèt dicti redditus ſint illis aſſignati cauſa militiæ, non tamen ea lege, & conditione, vt militent; dantur enim militi, quia miles eſt, non tamen, vt actu militet. Tenetur tamen ad alias preces iuxta regulæ præſcriptum Azor. p. 1. lib. 13. c. 4 q. 5

13 Alii penſionarij vt laici, quibus penſio datur pro aliquo miniſterio temporali extra Eccleſiam exhibito: Vel eccleſiaſtici, quibus ob officium aliquod ſpirituale erga Eccleſiam, datur penſio, vt cõcionatori propter concionem, Sacriſtæ, &c. non tenetur ad aliquid recitandum. Tolet. lib. 5. c. 82.

14 Peccat mortaliter penſionarius, qui canonicè obtinuit penſionem animo non viuendi clericaliter, non tamen tenetur ad reſtitutionem ſi recitat officium B. V. Nau. de orat. miſcell. 45. num. 6.

15 Cathedrales, quorum redditus ſummam ducatorum mille Parochiales, quæ ducata centum non excedunt, penſionibus grauare non poſſunt Trid. ſeſſ. 24. c. 13 de refor. & pro quantitate, quæ ſupereſt, ſolet imponi penſio Azor. p. 2 lib. 8. c. 8. q. 5. Hæc ducata intellige libera, ideſt deductis oneribus: ita vt centum abſque diminutione remaneat. Ricc. prax. Epiſ. reſol. 428. num. 1: Tenetur autem beneficiarius ad penſionem, licè poſſeſſionem non cœperit de ſtylo Curiæ; ſed id non operatur vltra duos, vel tres annos ex benignitate Rotæ, vbi iuxta fuit cauſa non adipiſcendi poſſeſſionem. Ricc vbi ſupra reſol. 429 Rotæ coram Seraph. deciſ. 66

16 Clauſula quod remaneant centum pro Rectore appoſita in penſionibus, verificanda eſt, non ſolum tempore gratiæ, ſed etiam requiritur, vt continuò duret, & ad hoc vt penſio ſuſtineatur, alioqui ex penſione detrahendum, & ſupplendum quod Rectori deeſt. Serap. deciſ. 91. num 4. V Rotam coram Buratto decis. 418. & 468. Ricc. p. 3. dec. 274

17 Beneficiario non ſoluente penſionem, datur penſionario regreſſus ad beneficium, quod per reſignationem dimiſit. Sic enim loquuntur literæ Pontificiæ, vbi penſio reſeruatur Azor. vbi ſupra c. 9. q. 4. Caſſador. & Mandos. vbi ſupra.

18 Si beneficij fructus in toto, vel in parte perirent, vt in bello, incendio, ſterilitate, &c. penſio non remittitur, quando fructus aſſignantur gratia demonſtrationis, non taxationis. Felin. in c. Ad audientiam 2. de reſcrip. vers. 6. Nau. de præben. conſ. 49. Dicuntur autem fructus aſſignati gratia demonſtrationis cum dicitur ſoluendam eſſe penſionem centum aureorum ex fructibus beneficij gratia verò taxationis, cum vnica oratione dicitur ſoluendam eſſe penſionem ex fructibus talis beneficij. De ſtylo tamen Curiæ debetur nihilominus penſio, ſed ex fructibus alterius anni Gigas de penſ. q. 02 num. 10. Azor. p. 2. num. 8 c. 13. q. 3. Nau. de præben. conſ. 49. numero. 7. aſſerentes id valdè pium, vt potè reſeruatum clerico pro alimentis) Ego verò (ſaluo ſtylo Curiæ ſi eſt

dicerem non deberi, quando fructus pereunt, ita vt beneficiario nihil omnino remaneat vltra congruum sui sustentationem Quid enim, si beneficiarius aliundè non habeat vnde viuat? cogendusne erit beneficio gratis seruire, & pensionem soluere, & mendicare? præterea si beneficium vix ferre potest annuam pensionem, si sequenti anno cogitur beneficiarius soluere pensionem præcedentis anni sterilis, duas cogetur pensiones, præteriti scilicet, & præsentis anni, & sic integros beneficij fructus pensionario dare, quod à recta ratione, & omni æquitate videtur alienum. Qui enim altari seruit, de altari viuere debet, 1. ad Corint. 9. c. Ex his 12. q. 1 c Cum secundum Apostolum, & c. Extirpandæ, de præben. quibus in locis dicitur id esse de iure diuino. Et in d c. Extirpandæ condemnatur consuetudo, qua beneficiario adeo exigua portio relinquitur, vt ex ea nequeat congruè sustentari V. Conc. Trid. sess. 24. c. 13. de refor. Et certè ratio illa, quod causa alimentorum sit pia, & fauorabilis, magis fauere debet beneficiario, cui potius debentur alimenta, cum sustinere debeat onera beneficij, & ideo duæ causæ in ipso concurrunt, scilicet alimentorum, & seruitij: in pensionario autem sola causa alimentorum. Fauet Barbos. ad c. De monachis num. 3. & 5. de præb. vbi pluribus cit. & in specie decis. Rotæ docet, quod Ecclesia non debet ita grauari, vt illius Rector non possit ex eius redditibus viuere, & iura Episcopalia persoluere; de quo etiam Flamin. de resign. lib 6. q. 2. num. 22. & Glo. in cit. cap. De monachis. V. Pan. ibidem, & Felin in c. Ad audientiam de rescrip. num. 17.

19 Pensio soluenda à Successore in beneficio, non ab hæredibus defuncti, licet defunctus habuerit integros fructus totius anni; nisi ex Pontificijs literis aliud colligatur. Pensionem autem intellige, non solum præsentem, sed etiam præteritam, quia est onus reale, Michael Nizol. alleg. 39. Nau. de solut. cons. 2. Azor. p. 2. lib. 8. c. 8. q. 14. Limita hoc postremum, vt teneatur quidem soluere præteritam, si ab eo petatur; quia pensionarius potest vel contra hæredes, vel contra beneficij possessorem agere attamen beneficiarius potest ab hæredibus solutam pensionem repetere Nau. consil. cit. Gigas q. 39. num. 11. & q. 43. cum alijs ibi relatis. Consultius tamen est vt pensionarius agat contra possessorem beneficij; Nam contra eum, cui literæ reseruationis beneficij intimatæ sunt, procedi potest executiue. at contra hæredes defuncti necesse habet iuris ordinem seruare. Quod si pensionarius debitis adhibitis diligentijs, à prædecessore pensionem exigere non potuit, tenetur successor Seraph. decis. 352. V. Ricc. in sua praxi resol. 372. Gratian. discep. for. c. 94. num. 51. 52 58. & seq. Rotam in vna Cæsaraugust. pens. coram Pamphil. Cassador. decis. 3 & 4.

20 Vbi soluenda sit pensio, Vide Gratian. vbi supra c. 55. num. 34. & seq. & c. 94. num. 6. Soluenda in auro potest solui in argento iuxta æstimationem auri, quando aurum difficilè reperitur. Idem num. 34. cit. & c. 94. num 65.

21 Pensio soluenda in festo S. Io. Baptistæ, licet eo tempore nondum sint collecti fructus, soluenda nihilominus Seraph. decis. 24.

22 Si pensio aliusuè census Ecclesiæ impositus Ecclesiam adeo grauat, vt non possit Ecclesiæ, ac præsbyteri necessitatibus subueniri diminui debet, & reduci ad mensuram moderatam, & restrictam iuxta facultates Eccesiæ iuxta c. 1. de consuet. vbi dicitur tolli debere, & moderari consuetudines Ecclesijs grauamen imponentes Pau. Rom. de pens. c. vlt. per consil. 369. q. 5. Lud. Rom.

23 In beneficijs simplicibus non solet imponi pensio quæ excedat dimidiam partem fructuum. Quòd si non excedat viginti quatuor ducata nulla imponi solet pensio. Mandos. de signat grat. tit. Pensiones. Si beneficium resignatum sit Canonicatus, aut Dignitas, non solet onerari pensione, nisi excedat centum ducata & tunc non nisi pro quantitate, quæ superest.

solet imponi pensio. Azor. p. 2. lib. 8. c. 8. q. 7. Vide Flamin. de resignat. lib. 9. quæst. 17. num. 53.

24 Non potest Episcopus, vel Archiepiscopus ab initio vni beneficium conferre, & sibi, vel nepoti, vel famulo, vel alteri ex eo reseruare pensionem, quia beneficia sunt sine diminutione conferenda c. 1 vt Ecc. ben, &c. Barbos. ibi, & in c. Extirpandæ de præb. num. 6. & c. Prohibemus de censib. Azor. p. 2. lib. 6. c. 26. q. 2. vers. sine diminutione.

25 Accipiens primam tonsuram ab alieno Episcopo sine licētia proprij est ipso iure suspensus, & pensionis incapax Azor. vbi supra c. 10. q. 7. & apud ipsum Gigas de pens. q. 49. De suspensione contrarium docent Suar. de censuar. disp. 31. sect. 1. num 19. Quaranta ver. Ordo, vers. Secundo limita.

26 Inhabilis ad beneficia, vt sunt filij, & Nepotes hæretici post parentum hæresim concepti, sunt etiam incapaces pensionis. Nau. de temp. ord. cons. 11 num. 2. In Nou. Gigas de pension. q. 94. num. 7. & alij relati a Sanchez in sum. lib. 2. c. 28. num. 36.

27 Pensio redimi non potest sine auctoritate Sum. Pont. Gigas q. 87. num. 5. & seq. Gambar. & Paulus Rom. ab eo citati.

28 Pensio reseruata resignanti cum clausula (Non alias. nec alio modo) si beneficium illam pati non potest, reduci non debet, aut nulla declarari, sed resignanti datur regressus ad beneficium. Rota decis. 286 apud Farin. p. 2.

29 Solutiones metu censurarum factæ non constituunt in quasi possessione. Rota coram Seraphino decis 1 7. Nisi soluens acquieuerit compulsioni, & protestatus non fuerit in actu solutionis. Idem decis. 147.

30 Nulla est pensio cum detractis oneribus ordinarijs, non potest æqualis summa remanere pro Rectore Rota diuers. p. 1. decis 298.

31 Duæ pensiones obtineri non possunt sub eodem tecto sine dispensatione. Rebuff. de dispens. ratione ætatis. ver. Etiam si sunt sub eodem tecto.

32 Excommunicatus non est capax pensionis super beneficio Ecclesiastico. Say. de censur. lib. 2. c. 5. num. 11. licet enim pensio beneficium non sit, sunt tamen fructus Ecclesiastici. Alter. de censur. to. 1. lib. 2. dis. 6. c. 4.

33 Milites Sacrorum Ordinum pensionem habentes super beneficijs Ecclesiasticis, non tenētur ad Horas paruas Beatæ M. Virg. Quia tales pensiones non dantur illis vt Clericis iuxta Bullam Pij V. & c. Homob. de Priuil. Cler. sect. 1. quæst. 14. Azor. p. 1. lib. 10. c. 14. quæst. 3. Suar. de Relig. to. 2. trac. 4. cap. 22. num. 6. & Alij.

IVSPATRONATVS

V. Electio.

1 IVspatronatus est ius, & potestas præsentandi instituendum ad beneficium Ecclesiasticum. Host. in sum. de iurepatr. Vel est ius honorificum, onerosum, & vtile alicui competens in Ecclesia ex eius vel donatione, vel fundatione, vel constructione. Silu. eo tit.

2 Est quid spirituale secundum Sot. de iust. lib. 7. q. 7. ar. 1. Tolet. lib 5. c. 90. quia vendi non potest sine simonia. Verius tamen est, non esse simpliciter spirituale, sed secundum quid, quia est spirituali annexum c. De iure eo tit. Non tamen vendi potest, nisi cum vniuersitate bonorum, cum qua ius ipsum transit pro quo nihil plus accipi potest. Sed nec illa bona principaliter emi debent ad id iuris consequendum: nec in eorum venditione exprimendum dictum ius: esset enim tunc simonia Pan. in c. Quia Clerici, & c. Ex literis de iurep. S. Tho. 2. 2 q 100. ar. 4. ad vlt, & ibi Arag Emens

autem, aut vendens, licèt committat simoniam, non tamen incidit in excommunicationem. Nau. in man. c. 23. num. 111. Transit etiam cum ipsa vniuersitate bonorum, licèt ea bona transeat tantum quoad vtile dominium, nisi aliter cautum sit. c. Ex literis cit.

3 Instituens præbendam de bonis suis reseruare sibi potest de consensu Episcopi Iuspatronatum, c. Quicunque fidelium, c. Filijs, & c. Monasterium 16. q. 7. Etiam meretrix de lucro meretricio, Gratian. discep. for. c. 202. num. 5. & seq. Item qui fundum dedit ad ædificandum c. Piæ mentis 16. q. 7. Pan. rub. de iurepat. & in c. Proposuit de fil. præsb. & vol. 1. cons. 54. Item qui Ecclesiam ædificauit. c. Nullus de iurep. & ita esse possunt tres patroni in vno beneficio, si vnus dotet, secundus det fundum, tertius ædificet. Doct. cit. Quod si Ecclesiam penitus collapsam, quis in totum reædificet, acquirit iuspatronatum. Rota coram Seraphino decis 555. quem ipso iure amisit prior patronus, etiam si ex priori materia reædificetur, Glo. alios referens in c. Quoniam de iurepat. Azor. p. 2. lib. 6. c. 19. q. 10. intellige autem supradicta, modo adsit consensus Episcopi. Pan. in c. Nobis de iurepat. Si fundus eius sit, qui primò ædificauit, ambo erunt Patroni. Viuian. de iurep. lib. 15. c. 1. num. 2. Acquirit etiam, qui auget dotem vltra medietatem valoris fructuum, vt pluries censuit Rota, teste Ferentillo ad Burat. decis. 931. num. 10. Nunc tamen vt docet Monet. de commut. vlt. vol. c. 10. à num. 204. iure nouo. Concil. Trid. sess. 14. c. 12. c. 12. & sess. 14. c. 12. & sess. 25. c. 9. de refor. duo tantum sunt tituli acquirendi Iuspatronatum. Nempe fundatio simul, & constructio, & dotatio. Quare fundans, & construens non prius acquirit Iuspatronatum, quam ipse, vel alius de eius licentia de proprio dotet. Monet. num. 109.

4 In plures hæredes vnius, & plures patronos transit Iuspatronatus per stirpes, non per capita. Clem. Plures eo. tit. V. Anchar. cons. 335. Quod si succedant alio iure, quam hæreditario, vt legati, aut donationis, vt si donetur familiæ, omnes de familia succedunt per capita. Ricc. p. 1. decis. 118.

5 Iuspatronatus transit in quoscunque hæredes etiam extraneos, etiam fœminas; & transit cum re data in feudum. c. Cum sæculum de Iurep. Non tamen transit ad extraneos, si adsint hæredes sanguinis Alex. Trentacinq. de substit. p. 4. c. 8. num. 17. Nec in illegittimos, si adsint legittimi. Rota. decis 126. apud Farin. p. 1. Gratian. discep. for. c. 218. præcipuè in Iurepatronatus de familia, cum illegittimus non dicatur de familia, nisi legittimetur cum expressione qualitatis incestus. Ric. in sua prax. p. 1. resol. 185. Azor. vbi supra q. 15. Regulariter autem Spurius succedit, & est capax Iurispatronatus; vt cum illi legatur, vel venditur vniuersitas, in qua est iuspatronatus, aut cum ab extraneo hæres instituitur, in cuius hæreditate est iuspatronatus: aut cum ipse de suo fundat, constituit, dotat, &c. sic multi, quos refert Azor. vbi supra.

6 Non transit in maritum cum vniuersitate dotis, sed ad vxorem pertinet nominatio, & præsentatio. Pan. in c. fin. num. 8. de concess. præb. Azor. vbi supra q. 6. relato Io: And. in d. c. fi. Non desunt tamen alij contrarium sentientes, inter quos Card. in Clem. 2. de iurep. Viuian. eo. tit. p. 1. lib. 1. c. 1. num. 70. Sed lib. 4. c. 7. num. 4 & 7. citato Mantica decis 141. priorem sententiam amplectitur, & lib. 12. c. 15. num. 6. docet in casu occurrenti vacationis dari locum præuentioni inter virum, & vxorem in præsentatione, & Gratia. discep. for. c. 521. num. 21. & Rota decis 10. de iurep. in nou. docent valere consuetudinem, vt præferatur maritus.

7 Possunt patroni inter se conuenire de Rectore ab eis alternis vicibus præsentando. Clem. II. cit.

8 Præsentatus si non est malus, non potest ab Episcopo repelli. c. Monasterium 16. q. 7. Adde Et si idoneus Trid. sess.

ſeſſ. 25. c. 9. de refor. Quòd ſi repellat, & patronus laicus alium præſentet, & Epiſcopus inſtituat, tenet inſtitutio, non obſtante appellatione per patronum prius facta. Epiſcopus autem compellitur competens beneficium primo conferre, ſi maliciose repulit. c. Paſtoralis de iurep. Euitat autem pœnas, ſi probet illum non eſſe dignum. Glo. ibidem ver. malitiosè. V Ricc. par. 3. decis 265.

9 Præſentatus debet exhiberi perſonaliter coram Ordinario, nec ſufficit mittere inſtrumentum præſentationis. Niſi præſentatus ſit perſona nota, & valde qualificata Ricc. plures referens p. 1. decis 13. Viuian vbi ſupra c. 11. Nunc tamen vſum eſſe in contrarium docet Azor. p. 2. lib. 6. c. 16. q. 6.

10 Patronus non poteſt ſe præſentare. c. Per veſtras de iurep. Nec ius præſentandi in alium transferre, quò ab illo præſentetur, quia eſſet præſentare ſe ipſum, cum procurator eius vicem gerat. Anchar in c. Conſuluit, caſu 2. num. 5. & in c. Ex inſinuatione num 8. & in c. fi. de inſtit. vbi Pan. num. 6. & facit c. Qui per alium de reg iur. in 6. Si Procurator conſtitutus ſit à multis patronis ad præſentandum, & vnum ex dictis conſtituentibus præſentet, modo comparuerit nomine omnium, valet actus Campanil. in diuerſor. iur. canon. rubr. 11. c. 13. num. 399. quem refert, & ſequitur Barbos. ad cit. c. Per veſtras num 3. Poteſt etiam patronus preces emittere coram Epiſcopo, vt ſibi prouideatur de beneficio. Pan. in d. c. Per veſtras. Immo poſſunt compatroni vnum ex ſe ipſis præſentare. Azor. p. 2. lib. 6. c. 21. q. 3. Barbos. ad. c. Conſuluit, de iurep. relatis Vgol Alar. Anton. Lambertino, Rocco, Viuiano, & alijs. Poteſt tamen Epiſcopus conferre motu proprio. Pan. in d. c. Per veſtras Silu. ver. Iuſpatr. q. 7. Poteſt præſentare filium c. Quia Clericis, & ibi Glo. ver. filij de iurep. Pan. in d. c. Conſuluit. Hoſt. in ſum eo. tit. parag. In quibus Silu. & alij.

11 Patronus in fundatione poteſt de conſenſu Epiſcopi ſibi reſeruare penſionem in recognitionem, c. Præterea 2. de Iurepat. modò præſentato remaneat ſufficiens ſtipendium. Pan. in d. c. præterea Ang. ver. Iuſpatr. parag. 23. Silu. eo. q. 3. item Pan. in c. 1. de cenſib. not. 1. Poteſt verò patronus vendere huiuſmodi penſionem, titulo apud ipſum remanente, ſecundum eoſdem, & Anch. in d. c. Præterea.

12 Iuſpatronatus inſtitutus cum clauſula, vt detur Sacerdoti, dari non poteſt non habenti ætatem ad Sacerdotium requiſitam, alias nominatio, & collatio eſt nulla. Rota coram Seraph. decis. 1328. Nau. de præben. cons 5. 7. & 8. Roder. in ſum. lib 1. c. 30. conc. 1. per c. Ei cui de præben. in 6. & fauet Trid. ſeſſ. 25. c. 5. de refor. V. Anchar. in c. Si pro Clericis de præben. in 6. Quod ſi inſtituens requirat Sacerdotem de familia, & non reperiatur, poteſt nominari Clericus. Nau. c. 5. cit. Poteſt etiam Epiſcopus cum conſenſu fundatoris, aut eius hæredis inſtituere nominatum, licet non habeat omnia requiſita, pro illa vice tantum. Fel. in c. Cum acceſſiſſent de conſtit. à num. 28. & clariſſimè Pan. ibi num. 5. dicit beneficium conferendum præsbytero poſſe de conſenſu patroni dari non præsbytero. idem Sapp. ad d num. 5. Nau. de orat. c. 3. num. 73. Item poteſt pro magna vtilitate Eccleſiæ, etiam renuente patrono. Pan. loco cit. Congregatio tamen Concilij declarauit etiam de conſenſu patroni derogari non poſſe qualitatibus in fundationem requiſitis: & per Conc. Trid. ſublatam eſſe facultatem, de qua Doct. in d. c. Cum acceſſiſſent. V. Monet. de commut. vlt. vol. 2 c. 20. à num. 348. Si tamen hic patronus eſſet ipſe fundator, non vero hæres, veram putarem Pan. & Felin. ſententiam: quia ſicut in limine fundationis poterat eas conditiones non apponere: ſic poteſt eaſdem tollere, ſi tamen non ſiat in præiudicium Eccleſiæ Vide tamen Maſſobrium in praxi concurſus, prælud. 6. dub. 9. Licet fundator Iuriſpatronatus in ipſa fundatione dixerit, quod ad ipſum beneficium præſententur præſbyteri, non erit tamen bene-

ficium

ficium sacerdotale, si ex obseruantia subsecuta, aliquando, & sæpe admissi fuerunt simplices Clerici. Sic decisum in Rota in vna Panpilonen. benef. 12. Febr. 1591. coram Mantica testator Gonzal. ad regul. 8. Cancell. glo. 5. num 85. & seqq. Licet enim nomine præsbyteri propriè veniãt Sacerdotes, id tamen etiam alijs Clericis conuenire colligitur ex. c. Vestra de cohab. Cler. & mul. Obseruantia enim est optima cuiuslibet dispensationis interpres. Idem dicendum, si in fundatione dictum sit quod præsentetur Sacerdos, si postea ex obseruantia subsecuta præsentati sunt minores Clerici, quia & in his intrat præscriptio. Sic Moneta de commut. vol. vlt. c. 10. num. 142. Viuian. de iurep. lib 6. c. 16. casu. 2.

13 Potest in alium transferri donatione, venditione, permutatione, & testamento; sed requiritur Episcopi consensus c. Quod autem, c. Illud. & c, fin de Iurep. & potest transferri in laicum, aut etiam Clericum, quando huic non donatur causa Ecclesiæ, sed suiipsius Azor. plurib. cit. par. 2. lib. 6. c. 20. q. 4. & seqq. Non sufficit verò licentia Vicarij, nisi habeat speciale mandatum. Rota decis 311. apud Farin. p. 1. Quod si donatio fiat alteri Compatrono, non requiritur consensus Episcopi. c. Ex insinuatione de iurep vbi glo. ver. liberaliter. Nec quando transfertur ex testamento, siue per viam legati in aliam Ecclesiam, aut locum pium Monet. vbi supra c. 11. num 214.

14 Patrono laico non præsentante intra quatuor menses, Episcopus per seipsum prouidere potest: Ecclesiastico dantur sex menses. c. Si verò. c. Eam te decet, & c. Cum propter de iurep. in aut. & c. vn. eo in 6. Non currit autem dictum tempus nisi à die scitæ vacationis. Rota coram Seraph. decis. 380. num. 1. Nec iuste impedito c. Quia diuersitatẽ de concess. præb. Nec orta lite inter patronum, & Episcopum, qui prætendens Ecclesiam esse liberam, mandat patronis, ne præsentent. Lambert. de iurep. lib. 2. p. 2. q. 1. ar. 1. 12. Nec patronis litigantibus super facta præsentatione, quod non fuerit seruatus modus, & c. Card. in Clem. Plures parag vlt. num. 1. de iurep. Possunt verò patroni in limine fundationis cum Episcopi consensu prorogare; vel abbreuiare tempus a iure statutum ad præsentandum. Viua. de iurep lib. 7. c. 3. num. 8. Potest etiam Episcopus per seipsum prouidere si patroni non concordant in præsentando cap. Quoniam de iurep. Pan. in c. Cum autem eo tit. Aut litigant super Iurepatronatus, & infra quatuor menses, si fuerit laicum, aut sex, si fuerit Ecclesiasticum, à die vacationis, non fuerit controuersia terminata, c. Cum te, & c. Cum propter de iurep. Ideo verò laico dantur quatuor menses, & Ecclesiastico sex, quia hic facta nominatione variare non potest, ille verò sic, c. Pastoralis iuncta glo. ver. robur. & c. Cum autem de iurep. Notat autem, & rectè, Anchar. in d. c. Postulasti num. 3. non posse dici variationem sed accumulationem, quia potest secundum accumulare primo, vt Episcopus alterum instituat. Potest autem Episcopus prorogare dictum terminum Ricc. in sua prax. p. 1. resol. 195. & instituere præsentatum in tempore, etiam post sex menses & c. quia Episcopo nullum est à iure præscriptum tẽpus, intra quod instituere debet sed tantũ rationis ad patronos Azor. p. 2. lib. 6. c. 22. q. 13 & c. 25 q. 11 Viuianus de iurep. lib. 7 c. 5. num. 9. & lib. 12. c. 6. vbi cum Pan in c. Causam quæ num. 6. de elect. & Rota decis. 4. de suppl. negl. Præl. docet quod vbi quis debet conferre, vel instituere ex iure ad se deuoluto ex negligentia patroni, aut debentis instituere habet semestre ad conferendum à die notitiæ deuolutionis. Et certe opinio Azorij non videtur vera per text. in d. c. Cum propter, vbi dicitur, quod contendentibus patronis super iure patronatus, si intra debitum tempus non fuerit diffinitum, Episcopus Ecclesiam de persona idonea non differat ordinare. Pan. tamen in c. 2 de concess. præb. num. 12. citat Rotam decis. 210 tenentem respectu institutionis nullum esse tempus à iure limitatum, sicut in collatione; ideo in casu negligentiæ Episcopi recurrendum esse ad superiorem, idem docet

in c. Pastoralis num. 8 de iurep. & Viuia. c. 6. cit.

15 Si laicus habet iuspatronatus cum ecclesia, habet sex menses ad præsentandum Vgol. de pot. Ep. c. 51. num. 5. glo. fi. in c. vn. de iurep. in 6. vbi Anchar. num. 5. in fi. Quoad derogationem autem censetur laicum, ita vt in dubio non censeatur Papa velle ei derogare, neque illud compræhendere sub quibusuis reseruationibus, nisi id exprimat Monet. de commut. vlt. vol. c. 10. num. 284. & seq. & num. 395. & seq.

16 Præsentatus à Clerico acquirit ius ad rem fixam, & irreuocabile, cum Clericus variare non possit, nisi fundauerit ex patrimonio, vt infra num. 5. q. Secus si à laico, qui variare potest Gomez. alios referens. q. 1. in reg. De iure alt. quæs. non toll.

17 Fundatum à Clerico ex patrimonio censetur laicale glo. in c. Clem. Plures ver. præsentare de iurep. Pan. in c. Eam te. c. Cum autem. & c. Cum dilectus eo. tit.

18 Patronus in fundatione, potest de consensu Episcopi, aut eius Vicarij Episcopo extra Prouinciã absente c. Ex frequentibus de instit. conditiones apponere, etiam contra ius, quæ omnino seruandæ sunt. Monet. de commut. vlt. vol. c. 11. num. 274. Nau. de iurep. concil. 7. c. Cum dilectus iuncta gol. ver. constitutum de consuet. Massobr. prax. concurs. prælud. 7. dub. 8. citato Lambert. modo tamen non sint contra iura, in quibus non licet Episcopus dispensare, vt quod possit præsentare Rectorem in Ecclesia Collegiata Azor. p. 2. lib. 6. c. 24. q. 1. & 5. Nec alius à Pontifice potest eas tollere, Clem. Quia contingit de relig. dom. quòd tamen facere non præsumitur, nisi expresse caueat q. 1. cit. Si tamen patronus consentiat, potest Episcopus. Monet vbi supra num. 188. & seqq. Nisi illæ conditiones essent vtiles, quia tunc etiam cum patroni consensu nequit Episcopus sine causa derogare. Idem num. 160. & latius num. 204. & seqq. Derogatur autem consuetudine contraria per 40. annos sine titulo: cum titulo autem, quia fuit dispensatum, aut aliter sufficiunt viginti inter absentes Nau. de iurisp. cons. 1.

19 Iuspatronatus laicale donatum Ecclesiæ efficitur Ecclesiasticum Pan. in c. De Monachis num. 14. de præben. Rota coram Seraph. decis. 1420. & in alia Valent. benef. coram O ano. Limitat nisi trãsferantur cum conditione vt retineat naturam laicalis iurispatr. Massob. vbi supra requis 8. dub. 1. in fi. Idem si patronus ex fundatione efficiatur religiosus Lambert. de iurepatr. lib. 2. p. 2. q. 1. art. 11. num. 12. Limitat tunc Garz. de benef. p. 5. c. 1. num. 555. ac vitam Episcopus Monach. iuspatron. iure sanguinis defertur in posteros, & illi adsunt.

20 Patrono egenti danda alimenta ab Ecclesia patronata c. Quicumque c. 16. q. 7. & c. Nobis de iurep. Intellige quando superest Ecclesiæ. Nam primo subueniendum est seruitoribus, & cultui diuino, & pro reparatione Ecclesiæ Pan. in d. Nobis num. 6. Rota plurimos referens decis. 454. apud Farin. p. 2.

21 Per patroni præsentationem in tempore factam acquiritur ius ad beneficium; quod censetur præseruatum per clausulam, Dummodo tempore datæ præsentium non sit alteri ius quæsitum Pan in c. Bertoldus num. 9 de re iud. Rota de præben. decis. 17. in nou & decis. 1238. coram Seraph. V. decis. 1153. 1274. & 1498. coram eodem Suspendit enim gratiam dicta clausula quare si tempore datæ vel gratiæ concessæ aliquis habeat ius in re, vel ad rem, gratia huiusmodi est resoluta, ac si non fuisset concessa: Si enim de eo constet, gratia pro non facta habetur, Rota decis. 1484. coram eodem. Habetur autem hæc clausula semper pro apposita. Vnde hæc conditio tacita, & subintellecta impedit ortum & suspendit Mandos. in reg. 17. q. 1.

22 Iuris autem quesiti appellatione venit non solum ius in re, sed etiam ius ad rem, & quodcunq; ius super quibuscunq; & quomodocunq; & quacunq; occasione verè, & certitudinaliter quæsitum Mandos. vbi

vbi supra. & ius quæsitum post spem firmam a præterito originem habentem. Idē q. 3. num. 3. æquiparatur enim effectui de de præsenti idem q. 9. num. 6. Nisi sit quæsitum per expectatiuam; quia expectanti, qui solum acceptauit, non præiudicatur cōsiderabiliter, cum illi maneat ius vtendi sua gratia in alia vacatione Monet. de commut. vlt. vol. c. 10. num. 465. Sed contrarium docet Gomez. in reg. de iur. alt. quæs. &c. q. 1. vers. Tertio modo in fi. si ius est quæsitum per acceptationem vigore gratiæ expectatiuæ.

23 Huic iuri licet Papa derogare possit, ipsumq; tollere cum in beneficialibus plenariam habeat potestatem Clem. 1. Vt lite pendente: & c. 2. de præb. in 6. non tamen vbi alicui competit ex collatione etiam absenti facta, iuxta c. Si tibi absenti, de præben. in 6. Vel ex electione, aut præsentatione, etiam ante acceptationem Rebuff. prax. benef. De iur. alt. quæsi, &c. glo. 6. num. 37. & seq. Gomez. ibidem q. 1 vers. secundus modus. Acquiritur etiam per præsentationem factā à patrono coram Ordinario, ipsi præsentato ius ad rem considerabile, cui non censetur derogatum, nisi cum expressa derogatione regulæ: Sicut etiam acquiritur per deductionem iuris ad rem validi in iudicium ante gratiam ab alio obtentam Rota decis. 253. apud Farin. p. 2. & decis 7. de iurep. apud Crescent. V. Gratian. discep. for. to. 3. c. 458. Rotam diuers. p. 3. lib. 3. decis. 492. & to. 4. c. 634. num. 16. Quomodo autem intelligendum sit, Papam habere plenitudinem potestatis, & esse dominum in beneficialibus, vide Monet. de commut. vlt. vol c. 5. num. 99.

24 Immò numquam intendit Papa derogare iuri alteri quæsitum, quibuscumq; vtatur verbis, & clausulis etiam si addat, Ex certa scienta, motu proprio, & de plenitudine potestatis; non enim id potest facere sine peccato Rebuf glo. 6. cit. Mandos. vbi supra q. 8. Limitat tamen primò Nisi Papa expresse deroget huic regulæ De iure alt. quæs. &c. quæ habet locum in iure quomodolibet quæsito, etiam ex priuilegio. Et dicto (quomodo libet) includit etiā ius minimum. Rota decis. 1082. coram Seraph. Limitat Secundo Nisi gratia sit natura sua præiudicialis, vt sunt exemptiones, & similia; tunc enim non requiritur expressa derogatio; quia sublato præiudicio cessaret gratia Rota decis. 174. apud Farin. p. 1

25 Præsentatus in tempore præferendus est prouiso Apostolico. Vnde si ante prouisionem, cum qua concurrit data institutionis, institutus fuisset per diem ante præsentatus à patronis, per talem præsentationem fuit ei tale ius quæsitum ad rem, vt præferri debeat prouiso Apostolico, licet in gratia adesset derogatio in totum iurispatronatus: quia cum huiusmodi gratia sit post præsentationem patronorum, nihil operatur Rota coram Seraph. decis. 1263. Vide decis. 574. par. 1. diuers. Massobr. in sua Praxi concursus, prælud. 7. dub. 2. Ampliat Selua de benef. p. 3. q. 11. num. 90. Etiam si adsit clausula Anteferri, &c. quia hæc non præiudicat habentibus ius ad rem per electionem, aut præsentationem. Hi enim præferuntur prouisis à Papa Monet. vbi supra num. 457. & seqq. Ricc. in sua praxi p. 1. resol. 177. De hac clausula Anteferri, vide Felin. in cap. Capitulum de rescript. num. 6.

26 Vbi post Concilium Trid. Ordinarius causa cognita approbauit Iuspatronatum, non tenetur patronus amplius docere de titulo Riccius vbi supra decis. 21. & Cong. Concilij apud Gonzales glo. 18 num. 26. quam ad verbum refert. Massobr. prax. concurs. requis. 1. dub. 26. num. 12.

27 Si Papa conferat beneficium Iurispatronatus Ecclesiastici nulla illius facta mentione, tenet collatio, modò patronus non præsentauerit: tunc enim ad collationis validitatem requiritur specialis derogatio ipsius præsentationis Selua vbi supra. Si verò Iuspatronatus sit laici, licet nondum præsentauerit, literæ Papæ non nocent. Felin. in c. Causam quæ, de rescrip. num. 26. relato Egidio conclus. 168. Nam iuripatronatus laicorum, aut etiam mixto, numquam præiudicat Papa, nisi id fuerit verbis expressum Felin. tract. Quando lit.

Apost.

Ap. noc. patr. Eccl. initio, & num. 6. & seqq. Pan. de off. lega c. Cum dilectus num. 4. Mantic. decis. 291. V. c. Cum dilectus, & ibi Glo. de iurep. Quarant. de benef. permut. Nisi cum clausula motus proprij simul addatur Non obstantibus quibuscunq; per quæ gratia nostra posset quomodolibet impediri, vel differri Monet. vbi supra c. 10. num. 173. Felin. in c. Ad aures num. 8. de rescrip. & in d. trac. quando literæ Ap. &c. ampl. 2. V. Massubr. in Prax. concursus prælud. 7. dub. 2.

28 Literarum Apostolicarum executio impediri potest per alterius possessionem, quando impediens est legitimus contradictor: vt quando clarum non est, beneficium esse Papæ reseruatum; & alius est à Patrono, vel Episcopo prouisus, & possidet. Rota decis. 523. apud Farin. p. 2. Impediri etiam potest, donec iustificentur in eis narrata, cum alias censeantur subreptitiæ Rota apud eundem decis. 251. Non enim danda executio, nisi literis iustificatis decis. 57. & 605. ibidem, & quoties adest legitima causa c. Si quando, de rescrip. vbi Felin num. 2.

29 Institutus permutare non potest sine consensu patroni, qui cogi potest ad consentiendum, & illo prorsus recusante approbari potest permutatio per Superiorem Rebuff. prax. ben. tit. de permut. num. 12 & seq & de signat. p. 3. num 40. & trib. seq. vbi quod audiendus est patronus, & recusationis causa examinanda. Sed num. 40. docet ex generali Ecclesiæ consuetudine, omnes ferè Episcopos huiusmodi permutationes expedire inconsultis patronis precipuè cum ea permutatio est Ecclesiæ necessaria Mandos. in reg. 32. q. 9. num. 4.

30 Non potest Episcopus Ecclesiam patronatã in Collegiatã erigere sine consensu patroni, Glo. in c. Nobis, de iurep. ver. in capella; quia sic patronus amitteret ius nominandi, cum in Ecclesia Collegiata Præfectum nominare non possit. Pan. in c. Suggestum num. 2. de iurep. Azor. p. 2 lib. 6. c. 22. q. 11. Intellige nisi Proponus sit absẽs, aut cõtradixerit, aut cõsenserit reseruato iure suo, glo. in c. nobis, & ibi Pan in fi. de iurep.

31 Nulla est Episcopi institutio, etiam si præsentatio facta sit, à sedis Ap. Nuntijs, nisi præsentatus fuerit prius ab Ordinario examinatus, & idoneus repertus. Nisi præsentatus sit, vel nominatus ab Vniuersitate, seu collegio generalium studiorum Conc. Trid. sess. 7. c. 13. de refor. etiam si beneficium sit simplex Cong. Conc. Et satis patet ex textu, qui generaliter loquitur Ad quæ vis beneficia.

32 Institutus ex vi fundationis obligatus in certo loco, vel altari celebrare, si legitimè impediatur, debet id alibi præstare, ne fundator debitis suffragijs fraudetur. Azor. vbi supra c. 23. q. 7.

33 Vbi sunt plures patroni, debet præsentatus niti maiori patronorum suffragio c. Quoniam de iurep. Quod Io. And. quem sequitur Pan. ibi num. 13 & Anchar. num. 8. ita intelligit, vt si conueniant patroni vt Collegium, non vt singuli, requiratur maior pars. Si verò vt singuli, sufficiat maior pars respectu aliarum partium; vt si sunt quatuor patroni, duo nominent Ioannem. tertius Petrum. quartus Franciscum, Ioannes est instituendus Azor. vbi supra c. 20. q. 20.

34 Renunciari non potest in alterius fauorem citra patroni consensum; renunciatio tamen tenet, sed venit irritanda, si patronus contradixerit intra id tempus, quo Clericum nominare potest Azor. p. 2. lib. 7. c. 25. q. 4. citato Lambert. lib. 3. q. 5. principali ar. 2. num. 2. V. eundem Azor. c. 23. q. 11. lib. 6.

35 Potest pensione grauari inscio patrono, cum iuri suo nihil propterea derogetur. Gigas de pens. q. 24. Rebuff. de signat. p. 3. num. 28. Quod si postea patronus alimentis indigeat, & patrono, ac pensionario satisfieri non possit, patrono prius subueniendum. Azor. p. 2. lib. 8. c. 8. q. 11.

36 Potest Vicarius generalis instituere præsentatum, Glo. in c. Ex frequentibus ver. officialiũ, de instit vbi Pan. num. 5. Anchar. nũ. 5. Azor. lib. 6. c. 22. q. 3. Sbrozz. de off. Vic. lib. 2. q. 11. Itẽ Capitulũ sed vac. c. Cũ olim. de mai. & obed. c. 1. de instit. in 6. Glo. in c. fi.

ver non possunt de off. Vicar. eo. lib. & in c. Cum in illis, ver. noscatur de præben. eo. lib. Azor. p. 2. lib. 3. c. 38. q. 2. & lib. 6. c. 25. 38. q. 13. Intellige nisi habeat mandatum limitatum Cong. Coucil apud Garziam de benefi. p. 5. c. 8 num. 83. & seqq

37 Episcopus instituere aliquem non potest sine consensu patroni aliàs irrita est institutio, c. Decernimus 16. q. 7. Pan. in c. Illud de iurep. Azor. p. 2. lib. 6. c. 2. q. 1. Nec officit d. c. Illud, vbi dicitur institutionem esse irritandam; quia idem est ac irritam declarandam. Vel, est irritanda quoad factum, sicut Episcopus de facto processit Pan. loco cit. num. 2. & apud ipsum Io. And. in c. 2. de off Vic. in 6. Intellige autem nisi patronus sit negligens, aut præsentauerit indignum. quo casu si patronus scienter præsentauerit indignum, priuatus est ipso iure pro ea vice potestate præsentandi. Si ignoranter, laicus potest intra quatuor menses alterum præsentare, cum ipse variare possit. Non sic patronus Ecclesiasticus Anchar. in c. Cum vos, de off. ord. & ibi Pan. alios referens num. 2. Azor. vbi supra q. 6.

38 Pluribus à patronis præsentatis tenetur Episcopus digniorem instituere Ricc. in sua praxi to. 1. resol. 206. vbi alios refert addens num. 3. ex multorum sententia peccare mort. Episcopum instituentem minus dignum, non tamen teneri ad restitutionem, nisi beneficium deberetur digniori ex aliquo statuto, vel lege reperto in concursu: Glo. tamen in c. 3. de iurep. docet illum esse instituendum, qui maiori patronorum suffragio nititur, si dignus sit. Si tamen plures æquè idonei ab examinatoribus pronuntientur, locus erit gratificationi, si præsentatio fiat à laicis: Secus si ab Ecclesiasticis, tunc enim primus præferendus c. Cum autem de iurep. V. Conc. Trid. sess. 24. c. 18. de refor.

39 Episcopus instituere non potest præsentatum absq; affixione edictorum, alias institutio nulla est ipso iure, vt pluribus cit. præcipuè Rota Rom. docet Ricc. resol. 143. sicut nullam esse factam intra terminum edicti docet resol. 144.

40 Patronus laicus potest quotcunq; præsentare Episcopo, siue simul, siue successiuè, vt vnum ex eis eligat Episcopus. Clem. Plures iuncta Glo. ver. præsentare, de iurepatr.

41 Quoties Iuspatronatus transit in monasterium, Solus Superior præsentare non potest, nisi hoc habeat ex priuilegio aut consuetudine præscripta, sed id spectat ad totum Collegium, c. Nouit, c. Quanto, & clarius c. Ea noscitur, de his, quæ fiunt à Præl. aliàs præsentatio est irrita d. c. Nouit.

42 Pupillus septennio maior præsentare potest sine auctoritate Tutoris aut Curatoris Io. Aud. Anchar. & alij, quos refert, & sequitur Rochus de iurepatr. ver. competens q. 2. Pan. in c. Cum dilecta in fi. de concess. præb.

43 Legatus de latere patronatam Ecclesiam concedere non potest, si patronus est laicus, aut clericus ratione patrimonij, c. Cum dilectus de iurepatr. aut cum est commune laico cum Clerico. Azor. p. 2. lib. 5. c. 28 q. 2.

44 Iuspatronatus confiscari non potest, nec transit in fiscum, sed Ecclesia libertatem consequitur Rota decis. 53. num. 5. apud Farin. p. 1. Monet. de commut. vlt. vol. c. 11. num. 164. Nisi patronus delinquens haberet compatronos: tunc enim ius præsentandi apud illos remaneret Sanchez in sum. lib. 2. c. 19. num. 3. Alij tamen, quos refert, & sequitur Surd. de alimen tit. 9 q. 22 num. 28 Pan. in c. Cũ laici num. 3 & c. Nobis num. 3. de iurep. docẽt transire cum vniuersitate bonorum, si tamen eius sit naturæ, vt transire possit in extraneos, vt docet Sãchez vbi supra num. 10. vbi num. 5. plures refert in contrarium, & Monet num. 165. id etiam intelligit, quando Iuspatronatus est hæreditarium, & transitorium in extraneos, & vltimus possessor sine hærede legitimo, aut honorario, istest bonorũ possessore, vsq; ad decimum gradum; vel sine vxore intestatus decedit. V. Imol. in Clem. Plures à num. 70. de iurep. Felin. in c. Quanto de iudic. num. 3. Azor. p. 2. lib. 6. c. 20. q. 14.

45 Præscribi potest aduersus patronum priuatum spatio decem annorum inter præsentes,

sentes, viginti inter absentes cum titulo, & triginta sine titulo. Mol. de iust. trac. 2. disp. 70. Verum Couar. in reg. Possessor p. 2. parag. 10. num. 8. censet omnino requiri quadraginta annorum quasi possessionem absq; titulo. Contra Ecclesiam liberam laicus non præscribit, cum sit incapax: nisi ex priuilegio, aut iuris communis titulo Molin. disp. 75. Excipit Couar. num. 2. cum alijs quando non esset omnino certum Ecclesiam fuisse liberam, & præscribentes sunt parochiani.

DECIMAE OBLATIONES. PRIMITIAE.

V. Præscriptio.

1 Decima est omnium bonorum mobilium licitè acquisitorum pars decima Deo data, constitutione diuina Deo debita Host. in sum. de de decim. Et est triplex, personalis, prædialis, mixta ex vtraq. Silu. ver. decima. Personalis est, quæ prouenit ex lucro industriæ. Prædialis, quæ debetur ex ijs, quæ nascuntur, vel quasi nascuntur ex prædijs, vt sunt fructus agrorum, domorum, molendinorum, pistrinorum. Mixta, quæ debetur ex ijs, quæ partim ex prædijs, partim ex industria hominum prouenit, vt ex animalibus, & eorum fœtu, lana, &c. De decimis P. Moneta in suo trac. de decim. Reginald. lib. 19. c. 3. sect. 3. Suar. de relig. trac. 2. lib. 1. c. 9. & seqq. Less. de iust. lib. 2. c. 39. dub. 1. & 2. S. Tho. 2. 2. q. 87. Sot. de iust. lib. 9. q. 4. Silu. & Summistæ ver. Decima. Panor. & Canon. in tit. de decim. & alij plures.

2 Oblatio idem est, quod decima. differt tantum, quod decima offertur ministris Ecclesiæ: oblatio verò immediatè ipsi Deo

3 Primitia est prima pars fructuum, vel frugum Deo offerenda Silu. vbi supra.

4 Decimas non debet Clericus ex fructibus Ecclesiæ, c. Nouum genus, & ibi Pan. de decim. S. Tho. vbi supra ar. 4. Host. in sum. de decim. Sot. vbi supra ar. 4. Nec de patrimonio, si seruit illi Ecclesiæ, Silu. ver. Decima q. 13. Ang. eo. parag. 7. Contraria est com. Host. Pan. S. Tho. Sot. loc. cit. Azor. p. 1. lib. 7. c. 35. q. 5. Nec agricola de eo, quod perit sine culpa graui Sotus vbi supra ar. 8. ad 2.

5 Decimæ personales nullibi ferè sunt in vsu, vbi verò viget consuetudo, soluendæ deductis impensis, iuxta. c. Pastorali de decim. Nau. c. 21. num. 31. Et debentur Ecclesiæ, vbi recipit sacramenta c. Ad Apostolicæ, de decim.

6 Decimæ non debentur, vbi non est mos. Host. eo. tit. parag. Cui danda Nau. vbi supra. Colonus prædij regularium, qui ex priuilegio exempti sunt à decimis, si priuilegium sit personale quia personæ sunt exemptæ, vt non teneatur ad decimas: tunc colonus tenetur pro parte, secus si priuilegium sit reale, quia agri, & prædia à decima eximuntur, ideo eorum conductor ad decimam non tenetur. Azor. p. 1. lib. 7. c. 26. q. 7. per Glo. in Clem. I. de decim. ver. Excelendas, & Anchar. Imol. & Cardin. ibidem Pan in c. Ex parte 1. num. 4. de decim. quia fructus capiuntur ex terra priuilegiata.

7 Non obstante Conc. Trid. sess. 23. de ref. c. 12. potest absolui, qui iustè impeditus non soluit decimas Nau. vbi supra, & de decim. cons 2. sed cum Trid. non excommunicet ipso facto; ideo intelligendus est Nau. post latam excommunicationem.

8 Si res aliqua ferat duplices, aut triplices fructus, ex omnibus soluendæ decimæ Azor. vbi supra q. 2.

9 Si prædia, quæ prius soluebant decimas, donentur Ecclesiæ, ex eaque donatione propria Ecclesia magnum damnum recipiat, transeunt cum onere cap. suggestum de decim. Caiet. & Arag. 2. 2. q. 87. ar. 4. Regulares de bonis emptis non tenentur ad decimas Congreg. Conc.

10 In decimis prædialibus non deducuntur impensæ, neq; sementis c. ex parte, & seq. c. Tua nobis, & c. Pastoralis de decim.

11 Decimæ prædiales an debeantur

sacramentali, aut prædiali, attenditur consuetudo Rota dec. 279 apud Farin. P. 2. c. cum contingat, & c. cum in tua de decimis. De iure tamen, com. debentur Ecclesiæ parochiali c. fi. de paroch. in 6. & d. c. Cum in tua. Excipe Colonum, qui tenetur soluere Ecclesiæ vbi sunt prædia, non Ecclesiæ sui domicilij Anchar. in c. Cum sit homines, de decimis; sed hic textus dicit, Etiã in hoc casu seruandam esse consuetudinem legitimè tamen præscriptam, vt docet ibi glo:

12 Decimæ ex fructibus animalium debentur propræ parochiæ, si in ea commorentur, & pascant. Si verò alibi pascantur, illi parochiæ debentur pro rata temporis, quo ibi pascuntur Suar. vbi supra c. 21. num. 8.

13 Decimæ Papales soluendæ etiam ex fructibus prædiorum, quæ sunt in alia Diœcesi, cui non sunt impositæ, quia non est onus prædialæ, sed ecclesiæ, Moneta alios referens, de decim. c. 9. num. 65. & seq.

14 Si laicus per plures annos decimas non soluit, & prædium vendidit, in electione Rectoris Ecclesiæ est, vel contra primum, vel contra secundum possessorem agere Feder. cons 54. & com. vt testator Anchar. in c. Cum sint homines, de decim. & in c. fi. eo in 6. vers. Duodecimo nota.

15 Oblationes notoriè diffidentium, & opprimentium pauperes, non recipiuntur c. Oblationes dist. 90. Nec raptorũ Ecclesiarum, qui sani non restituentes cum possint, in morte impotentes reperiuntur, c. Super eo de rapt. Nec Vsurariorum, c. Quia in omnibus de vsur. Nec meretricum Host. vbi supra Silu. ver Decimæ q. 9 glo. in c. Ex transmissa de decim. Ne videatur fauere peccato S. Tho. 2. 2. q. 86. ar. 3. ad 1. Nec violantis immunitatem Ecclesiasticam, qui non vult emendari c. Miror. 17. q. 4. Nec sacrilegorum quousq; ad communionem recipiantur c. De viro, 12. q. 2.

16 Offerre aliquid teneris in Ecclesia, si est consuetudo obtinens vim legis, vt cum decimæ in vsu non sunt, & ministri aliundè non habent, vnde viuant. Aut si sit consuetudo immemorabilis offerendi certum quid statis solemnitatibus: secus si per modum liberæ donationis Sot. de iust. lib. 9 q. 3. art. 2 Ang. ver. oblatio num. 1. Sufficit verò maiorem populi partem, etiam cum consuetudo obligat Silu. vbi supra num. 4.

17 Oblationes, quæ fiunt sacris Imaginibus, spectant ad Parochum intra limites suæ parochiæ Barbos. plurimos referens ad c. Quia Sacerdotes 10. q. 1. Panor. in c. Pastoralis num. 2. de his quæ fi. à mai. par. cap. Item si fiant Cappellæ vel Altari fundato intra parochiam: Pan. in rubr. de paroch. num. 3. Et licet pictura sit in domo alicuius priuati. Idem in c. Quoniam num. 1. de decim. V. tamen Felin. in cap. Dilectus, de off. ord. Limitat Pan. in c. Theodosius num. 4. de sta. mon. Nisi huiusmodi oblationes fiant in locis religiosis, quia hæ non cedunt Episcopo, nec parochiæ, sed ipsis locis religiosis.

18 Primitiæ soluendæ vbi est mos. Nau. c. 21. num 31. Quantitas pendet ex dantis voluntate S. Tho. vbi supra ar. 4. ad 3. Silu. vbi supra num. 3. Ang. ver. primitiæ Innoc. in c. 1. de decim. vbi Pan. num. 8.

RESIDENTIA

V. Beneficium.

1 Residentia est personalis solutio proprij officij in proprio beneficio Silu. ver. residentia. Residere, & interesse differunt: Non enim omnis residens in Ecclesia interest diuinis. Cassadr. de cler. non resid. decis. 22. Angel. clericus 2. parag. 2. Silu. ver. resid. q. 7.

2 Omne beneficium requirit residentiam de iure antiquo Inn. in c. Clericos

de

de cler. non resid. Host. in sum. eo. tit. num. 1. Nau. eo. cons. 4. num. 3. dicens contrarium esse probabile. Armill. ver. re. sid. parag. 2. Alij vt Panor. in c. fi. de cler. non resid. vbi supra q. 4. dicunt non omnia requirere, nisi ex priuilegio, statuto, aut consuetudine, Ang. cler. 9. parag. 1. docet omne beneficium etiam simplex requirere residentiam, nisi consuetudo, vel dispensatio ex legitima, & rationabili causa excuset. Sot. de iust. lib. 10. q. 3. ar. 1. docet beneficia, quibus annexa est cura animarum, vt Episcopatus, Parochiale, Abbatia, & huiusmodi, requirere residentiam. Azor. p. 2. lib. 7. c. 3. q. 1. vult teneri etiam habentes Dignitatem, vel administrationem, vel officium, vt Præpositi, Personatus, Decani, Archidiaconi, Thesaurarij, Præcentores, & huiusmodi, per c. Ad hæc de præben. & c. Ex parte nostra, c. Inter quatuor, & c. Ex parte tua, de cler. non resid. quæ iura innouat, & confirmat Conc. Trid. sess. 24. c. 12. de refor. Item habentes canonicatum, portionem, siue, præbendam in Cathedralibus, siue collegiatis. Trid. vbi supra. Alij, vt Host. vbi supra, & Io. And. in c. fi. de cler. non resid. censent illa tantum beneficia residentiam requirere, quæ dantur in titulum, siue sint Vicariæ, sine modicæ æstimationis. Verum de beneficijs simplicibus dicendum, quod licet de iure canonico teneantur beneficiarij ad residentiam: consuetudine tamen, priuilegio, aut statuto introduci potest, vt ad eam non teneantur. Et Congreg. Concil. declarauit beneficium simplex, etiam in titulum collatum ad residentiam non obligare, nec ad eam posse Episcopum cogere Mandos in reg. 1. q. 14. num. 8. Tenetur tamen sufficienter prouidere, ne Ecclesia sua debitis seruitijs fraudetur, Azor. vbi supra, vers. Quæres item,

3 Non dicitur residere, qui licèt præsens sit, non tamen seruit Host. vbi supra Silu. ver. residentia parag. 1.

4 Episcopus, & Cardinalis residere tenentur etiam in Ecclesia commendata Trid. vbi sup. Pius IV. in Bulla, quæ incip. In Suprema. Et Cardinalem Episcopum non excusat à residentia esse in Curia, Cai. 2. 2. q. 185. ar. 5. Sot. de iust. lib. 9. q. 3. ar. 1.

5 Curatorum residẽtia est de iure diuino, nec suppleri potest per Vicarium Sot. Vbi supra Nau. c. 23. num. 21. Silu. ver. residentia q. 2. Roder. in sum. p. 2. c. 23. Dec. repet. c. Cum omnes, de const. num. 3. & fauet Trid. sess. 7. c. 3. de refor. & sess. 23. c. 1. Caiet. vbi supra Co. uar. 3. var. res. c. 13. Azor. p. 2. lib. 7. c. 4. q. 1.

6 Potest Episcopus ex causa abesse tres menses, & Curatus duos, sed hic nonnisi causa per Episcopum cognita, & licentia in scriptis obtenta, prouisa Ecclesia de idoneo, & ab Episcopo approbato Vicario. Trid. c. 1. cit.

7 Non residens in beneficio sine iusta causa peccat mort. & tenetur fructus restituere ante condemnationem: aut fabricæ Ecclesiarũ, aut pijs operibus Trid. vbi supra.

8 Habentes beneficiũ Curatum in Cathedrali, aut collegiata non possunt abesse quotannis plus tribus mensibus Trid. d. c. 1. & sess. 24. c. 12. de refor.

9 Obtinens beneficium Curatum post Trid. non potest abesse causa studiorum Quòd si licentiam obtineat, exprimenda ætas. Nam si est 30. annor. non conceditur, nisi iam studia incepisset Cong. Conc. De iure abesse potest per septennium c. Cum ex eo, de elect. quod intelligit ibi Glo. ver. Septennio, à die commissi regiminis. Interim verò ponendus Vicarius in Ecclesia, cum congrua fructum portione Cong. Conc.

10 Potest quis abesse animi gratia, sed non diù Sot. de iust lib. 9. q. 3. ar. 4.

11 Non residentes tenentur tot Missas per Vicarium dicere, quot tenebantur residentes. Sot. vbi supra ar. 1.

12 Excusat à residentia auditio Theologiæ per quinquennium, docere, semper, c. Licet, iuncto c. fi. de magistr. Idem de prælectione, & auditione iuris canon. Pan. & Felin. d. c. fi. Archid. in c. 2. de priuil. in 6. Ad alias scientias requiritur Episcopi licentia c. Relatum, &c.

&c. Tua de Cler. non resid. c. Cum ex eo, de elect. in 6. & Pius IV. in const. quæ incipit Sanctissimus V Ancar. in d. c. 2. de priuil. Non valet dispensatio cum his qui docibiles non sunt, cessat enim ratio priuilegij. sicut etiam cessat, cum dispensatus studijs non vacat. quare perdit priuilegium glo. in d. c. Cum ex eo, ver literaturam. Excusat etiam seruire Papæ, aut Episcopo in vtilitatem Ecclesiæ c. De cœtero. c. ad Audientiam, & c. dilectus de cler. non resid. De Parocho statuit Congreg. Concil. Episcopum non posse illum extra Curã ad certa negotia adhibere, etiam constituto Vicario, nisi causam visitationis per bimestre. De Episcopo censent Cai 2. 2. p. 185. ar. 5. Sot lib. 10. q. 3 ar. 4. non excusari, si seruiat in Curia in officio Camerarij, Pœnitentiarij, Thesaurarij, & huiusmodi; quod ea officia ab alijs commodè obiri queant, & concedit Azor. p. 2 lib. 7 c. 4 q 5 quando absunt alij ad ea munera satis idonei. Excusant etiam licentia legitima; glo. in c. Inter quatuor de Cler. non resid. Item honesta consuetudo cum causa legitima Innoc. in c. Tuæ eo tit. quæ tamen duæ causæ non videntur legitimæ in Curato, qui ex Trid. c. 1. cit. abesse non potest, nisi ex quatuor causis.

Prima Christiana charitas, vt ad dirimendas lites, controuersias, simultates, odia, & diffidia inter aliquos orta.

Secunda, Euidens vtilitas, vt cum ad tempus abest ad morbum curandum, ob bellum, hostium incursus, pestem sæuientem, aëris intemperiem, vel ob inimicitias, odium, vel offensionem Principis, vel Domini loci, vel etiam populi declinandam, & ob vitæ salutis, vel libertatis periculum ad tempus deuitandum. Odium, & offensionem Principis &c. Intellige, si Episcopus eos reconciliare non potest, nec aliud beneficium illi conferat. Et si inimicitiæ non sunt exortæ culpa sua, & post obtentum beneficium. Nam aliàs non excusatur nisi per annum de licentia Episcopi.

Tertia, Obedientia, vt scilicet Papæ, vel Legato, vel Episcopo officium iustum, ac debitum imperanti pareat c. Cum dilecti, & seq. de Cler. non resid. qui textus cum loquatur tantum de Canonicis non habet locum in alijs curam, aut administrationem habentibus Io: Med. & Pan. in c. ad Audientiam de Cler non resid. licet Silu. ver residentia q. 6. vers. 2. extendat ad omnes, sed non rectè Azor. vbi supra q. 3. vers. quinta causa.

Quarta Euidens vtilitas, vel necessitas Ecclesiæ cui præest, vt cum ad Synodum generalẽ, siuè prouincialem rite & legitimè vocatus proficiscitur. Item negotia Cleri legitimè demandata Congreg. Conc. In omnibus tamen supradictis casibus Ecclesia fraudari non debet debitis obsequijs, sed supplendum per idoneum Vicarium Trid. c. 1. cit. Nau. c. 25. num. 121. vers. Quinta.

13 Obtinens Parochialem, & Canonicatum, qui consistit solum in distributionibus sine præbenda, eas lucratur absens causa parochiæ, si vtrique seruire non potest Congreg. Concil. Idem cum abest causa studiorum dempta tertia parte, quæ inseruientibus accrescit, & distributionibus Missis, aut defunctorum anniuersarijs applicatis. Ibidem referente Quaranta ver. residentia in addit. Idem de Lectore publico ex gratia, vt declarauit Greg. XIII. referentem eadem Quaranta.

14 Excusat à residentia in Collegiatis non insignibus consuetudo immemorabilis, & redditus tenuis, qui canonicos alere non potest Congreg. Concil.

15 Cæcus præbendatus non excusatur à residentia, nisi aliud obstet; ad id enim tenetur ex vi beneficij. Sicut eadem ratione non excusatur ab assistentia in Choro, & recitatione officij in quantum potest cũ alijs, si memoriam tenet Nau. de hor. can. c. 1. num. 13 quem sequatur Suar. de rel g. to 2. lib. 4. c. 27. num. 4. tract. 4

15 Dispensationes de non residendo, & beneficiorum fructus recipiendo ratione studij etiam concessæ à Sede Apostolica non valent sine consensu Ordinarij Pius IV. in const. quæ in c. incipit Sanctissimus 24 Nau 1564.

17 Distributiones quotidianæ deben-

tur impedito infirmitate c. vn. de cler. non resid. in 6. Et detento iniustè in carcere, iniuste excommunicato; non potenti adesse sine corporali læsione; in exilium iniustè misso: timenti vim sibi inferendam Nau. de Cler. non resid. cons. 10. & seq. & de hor. can. c. 11. num. 10. Silu. benef. vlt. q. 3. Intellige si dum non impediuntur soliti sunt adesse diuinis officijs in choro. Pan. in c. 1. de Cler. ægrot. & in c. Ad audientiam de Cler. non resid num. 5. & vol. 1. cons. 70. Felin in c. Apostolicæ de except. num. 12. Nau. de hor. canon. c. 10. num 11 Azor p. 2 lib. 7. c. 7 q. 11. Couar. 3. var. resol. c. 13. num. 8. Debentur etiā Senio confectis, qui ad Ecclesiam ire commodè non possunt, si prius erant soliti residere Congreg. Concil. Azor. vbi supra q. 12. Et absentibus ad euidentem Ecclesiæ vtilitatem c. vn. cit. Silu. & alij cit. Et celebranti tempore diuinorum officiorum de præcepto Superioris Pan. in c. Cum olim de re iud num. 4. & 6. V. Barbos. de Episcopo p. 3. allegat. 53. à num. 155.

17 Distributiones quotidianæ duplices debentur ei, qui habet in Ecclesia duo beneficia Cong. Concil. Panor. & Felin in d. c. Cum olim. Cou. vbi supra num. 6. quia eas obtinet diuerso iure. V. Azor. p. 2. lib. 7. c. 7. q. 13. Barbos. ad c. Eam te num. 7. de rescrip. & ad c. Cum olim. num 2. de re iud.

18 Distributiones quotidianæ secundum Nau. de hor. can. c. 22. num. 50 sunt in duplici differentia. quædam enim sunt extraordinariæ, quæ de redditibus particularibus Dignitatum, Personatuum, & Officiorum constituuntur, lucri faciendæ ab eis solis, qui eas habent, impendendo officia diuina eis ab Episcopo designata, vt v. g. cantantes missam solemnem certis diebus & hæ in defectu, fabricæ applicantur Congreg. Concil. Quædam sunt ordinariæ, quæ constituuntur de fructibus communibus, lucrifaciendæ à facientibus communiter officia diuina, & hæ alijs inseruientibus accrescunt. Et per hæc conciliantur c. 3. de refor. sess. 21. Conc. Trid. & sess. 22. c. 3. In illo enim de ordinarijs; in hoc verò de extraordinarijs distributionibus agitur.

19 Canonicus non legitimè impeditus non accedens ad chorum, præter distributionum amissionem, peccat venialiter: nisi talis esset eius consuetudo: vel propter eius absentiam officia in Ecclesia minimè dicerentur, quæ eo præsente recitarentur: Vel Ecclesia notabile damnum in diuino cultu pateretur; tunc enim peccat mortaliter Silu. ver. hora q. 10. Nau. de hor. can. c. 15. num. 18. Ang. ver. hora parag. 26. Cai. in sum ver. hora, & alij, id rectè intelligentes etiam de alijs Ecclesijs Collegiatis, & regularibus iuxta Clē. I. de celebr. Miss.

21 Canonici non possunt remittere distributiones quotidianas non interessentibus absq; legitima causa, non obstante statuto, aut consuetudine in contrarium c. Licet, & c. Extirpandæ parag. Quia nonnulli de cler. non resid. in ant. & c. Consuetudinem eo. in 6. Trid. sess. 24. c. 12. de ref. & accrescunt alijs inseruientibus, huiusmodi remissioni non assentientibus. Quòd si omnes assenserint, debentur vsibus Ecclesiæ Cong. Conc. sæpè. Si post earum restitutionem, ab ijs, ad quos pertinent, liberè, & sine coactione donentur, possunt retinere Nau. de orat. miscell. 14. Ang. clericus 7. parag. 8. Azor. p. 2. lib. 7. c. 7. q. 9.

22 Canonici Ecclesiæ collegiatæ compellendi sunt ad residendum, atq; ad horas canonicas statis horis recitandas Cong. Conc. vt refert Quarant. ver. Horæ canon.

23 Canonicus absens pro defensione iurium sui beneficij, cum licent. a sui Episcopi non amittit distributiones quotidianas, quia censetur præsens c. Ex parte 2. de cler. non resid. Rota in vna Asten. fructuum coram Manzenedo 15. maij. 1613.

24 Cum redditus beneficij consistunt in solis distributionibus quotidianis, eas lucratur residens in loco beneficij, licet non interfit horis canonicis, Glo. in c. vn. de cler. non resid. in 6. ver. receperis, quia potius sunt præbendæ quam distributiones Moneta de distrib. quot. p. 1. q. 7. num. 14. & p. 2. q. 10. num. 24. Azor vbi supra q. 7. Prosper de August. ad Quarant. ver. residentia,

HO-

HORAE CANONICAE.

V. Beneficium. Oratio.

1 HORA Canonica est officium diuinum dicendum certa hora ex institutione sacrorum Canonum. Silu. ver. hora.

2 Beneficiarij omnes qualecumq; habeant beneficiũ à die adæptæ possessionis, licet non sit in Sacris Paris. de resign. lib. 1. q. 9 num 13. Less. lib. 2. c. 34. num. 87. in fi. Aut si per ipsum steterit quo minus illam habuerit: vt quia malitiosè, aut negligenter se gessit Suar. alios referens de relig tract. 4. lib. 4. c. 14. num. 6. & seq. Aut cum sua culpa non admittitur in possessionem, Vasquez opusc. de benef. c. 4. parag. 3. art. 1. dub. 6. Item qui beneficium Ecclesiasticum habet non in titulum, sed in comendam, siuè ad tempus, siuè in perpetuũ: habet enim verã beneficij administrationem spiritualem, & temporalem, & fructus percipit sicut beneficiarius ratione tituli. Io. Med. de orat. q. 3. glo in c. Nemo de elect. in 6. Nauar. de orat. c. 20. num. 16. Azor. p. 1. lib. 10. c. 3. q. 6 Item in sacris constituti, Concil Basilien. sess. 21. Qualiter extra chorum, & constat de antiquitate consuetudinis quæ vim præcepti obtinet de quo Marchin. de ordi. tract. 2. p. 5. c. 12. difficul. 1. & alij ab ipso relati Sanchez de matri. lib. 9. disp. 15 num. 6 Suar de relig to. 2 lib. 4. c. 16. Monachi, & Moniales professi ad Chorum deputati tenetur sub mortali ad recitationem horarum canonicarum. Est com. Ang. ver. horæ can. parag. 3 Silu. eo Nau. c. 25. num. 97. & de orat c. 7. à num. 4. Cai. in sum. ver. horæ can. Sot. de iust. lib. 10. q. 5 ar. 3. Valent. to. 3. q. 2. p 10 parag. 2 Arag. 2. 2. q. 83. art. 12. B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 11. S Ant. p. 3. tit. 13. c. 4. parag. 1 Pan. & Canonistæ in c. 1. de celeb Miss. Azor p. 1. lib. 10 c. 5. Et licet quoad regulares negent ratione status obligari, nisi sint in sacris Cai. vbi supra. Io. Med. de orat. q. 7. & Suar. de relig. to. 2. tract. 4. lib. 4. c. 16. Verius tamen alij docent omnino teneri. Conuersi non tenentur sub mortali ad recitandas orationes illis à regula perscriptas: Nisi aliud in ipsa regula statuatur. Cai. Arag. Nau. loco cit. Silu. vbi supra q. 2. vers. 2

3 Habens Præstimonium, seu præstimoniales portiones tenetur ad horas canonicas; est enim verè beneficium Ecclesiasticum, cum sit perpetuum, nec conferri potest, nisi ab Episcopo, vel alio superiore Ecclesiastico; & nonnisi Clerico, & in titulum, nec obitu Clerici extinguatur, sed vacet, & alteri conferatur. Pan. p. 2. consil. 47 num. 1 & Pius V. const. incip. Ex primo Lateran. Concil. id aperrè statuit. Est autem Præstimonium beneficium institutum ad subsidium adolescentum, qui in studia literarum incumbunt; Vel eorum qui contra Christianæ religionis hostes bellum gerunt: aut Canonicorum, qui ex Canonicatu sufficientes ad victum redditus non habent. Ex Azor. p. 1 lib. 10. c. 3. q. 4 V. Beneficium num. 3.

4 Ad officium non tenetur, qui habet beneficium ad officium non ecclesiasticum, vt pulsandi organa, docere Theologiam Silu. vbi supra Nau. de hor. can. c. 7. num. 26. Nec Religiosus dispensatus in castitate Nau. vbi supra num. 26. Azor. vbi supra c. 6. in fi.

5 Excommunicatus, & suspensus tenetur ad horas, sed priuatim, & sine Dominus vobiscum Silu. vbi supra q. 3. Nau. num. 6. Couar. var. res lib. 3 c. 13 num. 8. Sot. art 3. cit. Item degradatus Silu. vbi supra Nau. num. 17.

7 Infirmus, & cœcus, si possint habere socium, cum quo recitent, tenentur si viuant ex redditibus Ecclesiasticis, aut patrimonium in titulum; aliàs non tenentur quære socium Nau. de hor. c. 12. num. 12. ad 18. Azor p. 1. lib. 10. c. 13. q. 3. & 6. At Suar. vbi supra c. 27 num. 14. docet quod licet non viuant ex redditibus ecclesiasticis, & c. tenentur aut quærere socium, si sine magna difficultate, aut sumptu possunt illum habere; aut si memoria teneant offici-

um,

ſum, aut aliquam partem totalem, vt horam integram, illam recitare. V. infra num. 40.

8 Habentes ſolos minores ordines nec Epiſcopus poteſt cogere ad aliquid Sot. vbi ſupra Io. Med. de orat. q. 7. Azor. p. 1. lib. 10. cap. 5. q. 2.

9 Capellania inſtituta ſine auctoritate Epiſcopi, aut Papæ non obligat ad officium Nau. de hor. c. 20. num. 17.

10 Ordo horarum non eſt in præcepto Silu. vbi ſupra q. 9. verſ. 4. Ang. eo. parag. 18. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 4. parag. 4. & ideo poteſt ex cauſa mutari Nau. vbi ſupra c. 3. num 66. Sot. ar. 4.

11 Veſperas ante prandium in quadrageſima dicere oportet in publico officio, non autem in priuato Nau. vbi ſupra num. 41. & miſcell. 70. Silu vbi ſupra vers. 5.

12 Poſſunt manè dici horæ vsq; ad veſperas incluſiuè Cai. in ſum. ver. hora parag. quoad quartum ſi tamen ad ſit iuſta cauſa Azor. vbi ſupra c. 9. q. 8. in fi. vt ob futuras occupationes, c. præsbyter diſt. 91. & c. præsbyter de celebr. miſſ. vbi Pan. num. 3.

13 Recitare matutinum veſpere vt manè voluptuoſius quis dormiat, non eſt mortale. S. Tho. quol. 5. ar. 28. Nau. in man. c. 25. num. 97. & de hor. c. 3. num. 54. S. Ant. vbi ſupra Silu. ver. hora q. 9. verſ 3.

14 Poſt mediam noctem tranſit obligatio officij illius diei Nau. c. 3. cit num. 50. Armill. ver. hora num. 17. Silu. eo. q. 9. verſ. 6. in fi. Azor. vbi ſupra c. 9. q. 6.

15 Tempus recitandi officium eſt poſt exactam horam completorij diei præcedentis, attenta diuerſitate dierum, & temporum Caiet. vbi ſupra Bellarm. to. 3. controu. 3. lib. 2. c. 18. S. Tho. quol. 5. art. It. & duabus, tribuſue horis poſt meridiem Azor. vbi ſupra q. 5. Suar. de relig. to. 2. trac. 4. lib. 4. c. 26. num. 14.

16 Officium B. V. vbi eſt conſuetudo apud omnes, vt etiam dicatur extra chorum obligat ſub mortali ad illius recitationem: Secus vbi non eſt huiuſmodi cõſuetudo Silu. ubi ſupra q. 5. & com. apud Summiſtas. Quæ obligatio licet uere ſublata ſit à Pio V. per conſtitutionem quæ initio Bræuiarij ponitur, non ſuſtulit tamen laudabilem conſuetudinem Eccleſiarum illud officium in choro canentium, ut ex ipſius uerbis conſtat: Sic Azor. p. 1 lib. 10. c. 16. q. 2. Hac porrò obligationis abrogatio illis tantum conceditur, qui Romano breuiario utuntur: alij uerò uti non poſſunt hac remiſſione. Idẽ intellige de pſalmis gradualibus Septẽ psalmis pœnit. ac officio Defunctorum. Et generaliter in ijs Eccleſijs quæ Romano breuiario non utuntur, conſulenda eſt conſuetudo, uel formula recitandi, aut ſpecialia ſtatuta Suar. ubi ſupra c. 23. nu. 3. & ſeq. V. Nau. de orat. c. 10. nu. 3. & 4. & Suar. lib. 4. cit. c. 25. nu. 7. Obligatus autẽ ea recitare in choro, non tenetur extra illud, Idẽ ubi ſupra nu. 8 & Nau. de celebr. miſſ. conſ. 12. Arag. 2. 2. q. 83. art. 12.

17 Officiũ defunctorũ, quod recitari ſolet poſtridie feſti Omniũ Sanctorum obligat omnes ſub peccato mortali, cũ ſi officiũ illius diei propriũ Sot. lib 10. q. 5. ar. 4. Ad officiũ uerò defunctorũ, quod dicitur initio cuiuſq, menſis ex præſcripto rubricæ, non eſt obligatio ſub mortali Bulla Pij V. cit.

18 Ordinatũ ad titulũ patrimonij poſſe dicere quoduis officiũ putat Silu. ubi ſupra q. 1. uerſ 4. & concedit Nau. c. 25. nu. 107. ad 3. ſi non habet beneficiũ ſed id meritò negat Sot. ubi ſupra Nam & Bulla Pij, & ſacri Canões iubent conſtitutũ in ſacris teneri ad ofcium iuxta laudabilem, & approbatam cõſuetudinem Eccleſiæ propriæ Nau. de hor. c. 19. num. 211 & c. 22. num. 23.

19 Ex cauſa dicere ſemel aut iterũ aliud officiũ non eſt peccatũ, & ſi abeſt contẽptus, non eſt mortale id facere ſine cauſa Nau. ubi ſupra c. 21. num. 23. Nec mutare qualitatẽ officij ex inaduertentia, uel ignorantia u. g. dicere de Sancto, cũ ſit dicendũ de feria: aut ſecũdũ vnũ ritũ, &c. Caiet uer. Hora, parag. Quoad ſecundũ Silu. eo. nu. 15: Sot. ubi ſupra Valent. to. 3. q. 2. de orat. p. 2. parag. 3. B. Med inſtruc lib. 1. c. 14. parag. 11. S. uerò fiat in fraudẽ, ut breuius recitetur, licet Silu. uelit eſſe ueniale; uerius tamẽ Philiarc. de offic. Sacerd. lib. 1. c. 6 Suar. ubi ſup c. 23. à nu 12 docẽt eſſe mortale poſt cõſt: Pij

20 Qui calet plures linguas dicere poteſt priuatim horas canonicas eo idiomate quod ſibi magis placuerit, etiam partem uno, patem altero, modo ſine contemptu

id fiat, & aliquo bono fine Nau. de hor. c. 13. num. 7. & de celebr. miss. cons. 12.

21 Recitans sine attentione tenetur repetere Nau. c. 13. cit. num. 46. Sufficit verò attentio virtualis saltem ad verba, vel ad sensum, ad Deum, vel ad rem petitam S. Tho. 2. 2. q. 83. ar. 13. & ibi Arag. Sot. de iust. lib. 10. q. 5. ar. 5. quælibet enim harum attentionum sufficit Cai. in sum. ver. Hora, vers. quoad 3. Si vagetur ex proposito, aut crassa negligentia, tenetur repetere Sot. vbi supra conclus. 7. Quòd si vagetur cum animo repetendi, non peccat mort. Arag. vbi supra P. Nau. de rest. lib 2. c. 1. num. 202. Valent. to. 3. q. 2. de orat p. 10 vers. licet. Item si studeat se reducere S. Tho. vbi supra ad 3.

22 Ecclesia non obligat ad attentionem interiorem S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 4. parag. 7. Silu. ver. Hora q. 11. vers. 2. Arag. vbi supra: quia lex humana non potest cohibere, nec ordinare actus interiores, qui latent. Potest tamen indirectè, quatenus actus interiores sunt conditiones, & forma actus exterioris, à quibus accipiunt bonitatem. qui enim præcipit recitationem officij ex consequenti præcipit attentionem, vt conditionem necessariam ad debitam recitationem. Colligitur apertè ex Clem. I. de sta. mon. vbi prohibentur Monaci sub pœna excommunicationis accedere ad Curiam animo nocendi, & Clem. Multorum de hæret. excommunicantur Inquisitores odio, vel amore contra aliquem procedentes. Sic Caiet. 1. 2. q. 91. ar. 4. Suar. to. 4. disp. 36. sect. 7. Et quod orans teneatur esse attentus, apertè asserunt S. Tho. 2. 2. q. 83. art. 13. & ibi Caiet. Nau. de orat. c. 43. num. 19. Sot lib. 10. q. 9. ar. 5. concl. 7. Azor. p. 1. lib. 10. c. 12. q. 6. Anchar. in Clem. I. de celebr. miss num. 4. & com. V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 10. & lib. 7. c. 5. q. 2. & 3. Glo. in d. Clem. Multorum parag. Verum, ver. eo ipso. Vasquez opusc. de benef. c. 4. parag. 1. ar. 3. dub. 3. Suar. de relig. trac. 4. lib. 4. num. 25. c. Dolentes vbi Barbos. & alios ibi relatos, de celebr. miss.

23 Vagari inuoluntariè non est peccatum Cai. in sum. ver. hora parag. Quoad tertium Quod si ex negligentia, est veniale Ang. ver. Hora parag. 28.

24 Omissio omnium horarum vnum est peccatum Silu. vbi supra q. 12. Nau. de hor. c. 7. num. 6. Azor. vbi supra c. 7. q. 4. S. Ant. p. 3 tit. 12. c. 4. parag. 5. quia vnum tantum integrum quotidianum officium negligitur.

25 Solus primus psalmus integer vna cum Hymno præcedente est pars notabilis, atq; ideo eam omittens peccat mortaliter Nau. vbi supra c. 10. num. 44. quia, inquit, est omissio circiter tertiæ partis, refertq. S. Ant. ita sentientem, & consentit Azor. vbi supra q. 3. licèt dicat eam regulam non esse vniuersaliter veram. Nam cum tertia pars diei naturalis sit octo horarum, non excusatur à mortali qui in die festo opus seruile fecit etiam per quatuor horas. Intelligendum igitur est; etiam partem minorem tertia esse notabilem, quando totum aliquid est magnum. Omissio vnius horæ integræ est peccatum mortale Nau. vbi supra c. 7. num. 1. Azor. q. 2. & com. Negat Marchin. de ord. trac. 2. p. 6. c. 12. diffic 3. quia singulis diebus vnicum tamen viget præceptum: omissio verò vnius horæ est parua materia comparata ad integrum diuinum officium.

26 Recitans horas sine animo, & intentione soluendi debitum officium, non satisfacit Io. med. de orat. q. 16. ar. 3. Nau. in man. c. 25. num. 106. vbi etiam explicat, quæ intentio sufficiat, & de hor. can. c. 20. num. 20. & c. 13. num. 15. & duob. seq. Azor. vbi supra c. 12. q. 8. Alij verò vt Arag. 2. 2. q. 83. art 12. Valent. to. 3. disp. 6. q. 6. in fi. Sanchez in sum. lib. 1. c. 13. num. 16. & lib. 4. c. 14. num. 26. Less. lib. 2. c. 37. dub. 10. num. 9 & alij plures relati à Barbos. ad c. Dilectos de celebr. miss. num. 10. docent satisfacere: Nam præceptum solum obligat ad recitandum officium, non autem ad hoc, vt quis peculiari alio actu voluntatis, & in actu signato velit etiam præcepto satisfacere. Sed quid, si recitat cũ animo non satisfaciendi? Azor loco cit. docet minime satisfacere. Contrarium tamen

men verius docet Suar. de relig. tract. 4. lib. 4. c. 28. num. 8.

27 Qui cantare nescientes tam notabiliter malè cantant ea, ad quæ tenentur, vt alijs risum, fastidium, vel perturbationem generent, grauiter peccant, Nau. de hor. c. 16. num. 30.

28 Domestici Cardinalium, & Episcoporum dicere possunt idem officium, quod ipsi dicunt Clem. II. de celebr. miss. Turrecr in c. 1. dist. 91. q. 19.

29 Canonicus tantam habere debet scientiam cantus, vt ea, ad quæ tenetur, canere valeat; & discere recusans non est absoluendus Nau. in cap. si quando de rescrip. excapt. 18. & de hor. c. 12. num. 41.

30 Qui dicendo officiũ cum socio, vel in Choro alternatim nimis anticipat verbum, ita vt non audiatur finis alterius partis, peccat quantitate defectus Nau. de hor. c. 16. num. 25. & in man. c 25. num. 99.

31 Canonicus, & quilibet alius recitans in Choro alternatim, satisfacit audiendo capitulum, antiphonas, lectiones, & alia, quæ ab vno tantum, vel duobus recitantur, absq; eo, quod ipse repetat Nau. de hor. c. 10. num. 17. Silu. est ver. hora q. 7. Azor. p. 1. lib. 10. c. 7. q. 8. S. Ant. parag. 5. cit.

32 Qui verba, & sillabas deglutiendo, sincopando, & corrumpendo horas recitant, si illud totum constituit partem notabilem horæ, peccant mort Nau. vbi supra num. 9. Certè grauiter repræhenduntur huiusmodi in Clem. I. de celebr. miss. & in Concil. Basil. sess. 25. parag. Qualiter horæ canonicæ sint dicendæ. Et negandum non est nonnullum peccatum esse admittere sic recitantem, non tamen mortale. Nec huiusmodi horæ sunt repetendæ. Immo si id vitio linguæ, vel consuetudine quadam ingenita, & quodammodo in naturam conuersa id faciunt; nullum est peccatum Azor. vbi supra q. 11. Suar. de relig. lib. 4. c. 25. num. 6. & c. 13. num. 10. & socius, qui cum huiusmodi impedito recitat, satisfacit, nec tenetur repetere Roder. in sum. p. 1. c. 143. num. 1.

33 Qui solus recitando horas canonicas oculis tantum officium percurrit nulla formando verba non satisfacit Io. med. de orat. q. 7. S. Ant. vbi supra parag. 7. in fi. Item cum labia mouet, vt nec seipsum percipiat, vel intelligat Io. med. cit. Nau. de orat. c. 20. num 15. Azor c. 11. q 4. Non requiritur tanta vox, vt seipsum recitando audiat Caiet 2. 2. q. 83. ar. 12. Sed sufficit formare verba intra labia, ita vt ipse ea intelligere valeat. Sic Doct. supra cit.

34 Qui inter recitandum horas confabulantur, vel polixè rident, vel vaniloquia immiscent, si sit excessus notabilis, peccant mort. nec satisfaciunt Nau. de hor. c. 16. num. 75. Suar. vbi supra c. 24. num. 11.

35 Qui dicendo horam ea nondum completa, aliquid interponit, v. g. locutionem, vel aliud opus sine causa necessaria per notabile tempus, ita vt meritò dicta, & dicenda non facerent quid vnum, tenetur repetere Nau vbi supra Io. med. de orat. q. 16. in fi. Azor. vbi supra c 8. q. 5. Contrarium docet 2. 2. q. 83. ar. 12. in fi. Quæ autem sint causæ iustæ vide apud Nau. & Azor. Interrumpens ex causa non tenetur repetere Nau. vbi supra num. 65. Azor. q. 9. & Io. med. q. 19. ad fi. Immo nec interrumpens sine causa Roder. in sum. p. 1. c. 143. num. 3. V. Suar. vbi supra à num. 9. Quanta verò esse debeat interruptio, vt non teneatur quis repetere, Less lib. 2. c. 37. num. 57. putat in officio priuato esse duas horas, etiam in medio vnius horæ canonicæ, citatq; alios. V. Marchin. & ab eo cit. de ord. trac. 2. p. 6. c. 12. diffic. 5.

36 Qui Choro, cœteris canẽtibus, partem suam submissè dicit, non satisfacit Caiet. opusc. 17. resp. 8. & in sum. ver. Horæ parag. quoad secundum Nau. de hor. c. 10. num. 47. & miscell. 79. Et nisi causa legitima eum excuset, non acquirit distributiones, & perceptas tenetur restituere, etiam si officium prius recitauerit domi Sot. de iust. lib. 10. q. 5. ar. 4. Nau. d. num 47. & de celebr. miss. cons. 13. Lopex instruc. p. 2. c. 96. Concil. mediol IV. tit. de minor Eccl. & colligitur ex Trid. sess. 24. c. 12. de refor. Intellige, nisi vigeat consuetudo vt satis sit interesse choro B. Med. lib. 1 c. 14.

parag. 1. Tabien. ver. Hora q. 36. Arag. vbi supra art. 13. & non canant, nisi per Cappellanos, si ea consuetudo sit recepta, tollerata, & approbata P. Nau. lib. 2 c. 2. num. 217. Less. lib. 2. c. 34 dub. 33. Azor. p. 1. lib. 10. c. 11. q. 6. non obstante Trid. loco cit. & const. Pij V. quibus huiusmodi consuetudini derogari potest Suar. vbi supra c. 12. num. 12. & seq.

37 Non tenetur supplere, quod iuste impeditus, v. g. occupatus in quærendis psalmis, in transferendis libris, in adferendo prunas ad thurificandum, in referendis nuntijs, in egrediendo paulisper animi gratia, non potuit audire, vel dicere, modo omissa sint pauca, & non plus temporis, quam sit necesse, in eis consumat Nau. de hor. c. 10. num. 36. & 37. & c. 21 num. 15. Sot. lib. 10. q. 5. art. 3. Arag. vbi supra ar. 12

38 Ingressus in Chorum serius continuet cum alijs officium, postea omissa suppleat Nau. c. 10. cit. num. 11. & c. 6. Idem cum ex aliqua necessitate psalmum intermisit. S. Ant. p. 3. tit. 19. c. 4. parag. 6.

39 Respondens organo, ipsum pulsando, satisfacit Arag. & Sot. vbi supra Nau. d. c. 21. num. 15.

40 Obligatus ad dicendum officium satisfacit adhibendo sibi socium, ita vt ambo alternos psalmos, & responsoria, versus, & lectiones recitent com. vt testatur Nau. de orat. c. 10. num. 16. S. Ant. p. 1 tit. 9 c. 12 parag. 3 vers. secunda negligentia in fi. Azor ubi supra c. 7 q. 5 Silu. uer. Hora q. 7 V. supra num. 7

41 Non est mortale in publico dicere officium in peccato, nisi sit in actu peccandi, uel actu proponendo peccare. Io: Med. ubi supra q. 12. parag. De oratione tamen publica.

42 Excusat à recitatione officij carentia breuiarij, quod eo tempore, quo dicendum est officium nullo modo haberi potest, sine culpa tamen Silu. uer. hora q. 4. Sot. ubi supra ar. 3 Nau. de hor. c. 11. num. 38. Roder. in sum. lib. 2 c. 185. num 3 Quòd si ex culpa sua omisit, tunc imputatur illi carentia, non uerò cum non recitat, cum iam fiat illi impossibile Nau. in man. c. 17 num. 101 Valentro 3. q. 2 de orat. p. 10 parag 7 Potest uerò eo casu recitare secundum alium ritum, & Breuiarium Suar. ubi supra c. 23. num. 15 V. eundem c. 27 per totum Si forte proiecit Breuiarium peccat toties, quoties, nisi illum pœnituerit Tolet. lib. 2 c. 14. Arag. ubi supra Tenetur tamen eam partem recitare, quam comode potest, ut si aliqua memoria teneat Philiarc. lib. 1 c. 20 Valent. dicens id esse securius parag. 7 cit. Et certè de cœco affirmat Nau. de hor. c. 11 num. 34 Sot. licet. dubius art. 3 cit. Azor. p. 1 lib. 10. c. 13 q. 5 is enim licet legere non possit, si maiorem officii partem memoria teneat, non excusatur. quando tamen pars illa est totalis, ut hora integra, alioqui non tenetur Sanchez in sum lib. 1 c. 19 num. 9 etiam in matutino, quando ob carentiam Breuiarij non possunt dici lectiones, quando officium est nouem lectionem. In officio enim feriæ, uel Sancti simplicis non excusatur, quia omissio trium lectionum est pars minima.

43 Excusat etiam urgens necessitas, cum aliqua occupatio absq; aliorum offensione prætermitti, aut in alius tempus commodè differri nequit, nec potuit præuideri, ut si ad populum tumultantem sedandum, conciones habendum, Confessiones tempore necessitatis, aut Iubilæi audiendas, cum alius ea præstare, uel non potest, uel recusat nec tempus suppetit recitandi horas Nau. de hor. c. 11 num. 34. Silu. uer. hor. q. ult. Azor. ubi supra q. 15 Excusat etiam damnum notabile corporis, Innoc. & Host. in c. 1 de celebr. missl. Nau. ubi supra c. 11 & dub. seq. & in man. c. 25. num. 100. Item Papæ dispensatio Turrecr. in c. Eleutherius dist. 91. Nau. c. 11. cit. num. 24. Item nullos fructus recipere, nec sperare Nau. d. c. 25. num. 103. Valent. vbi supra. Nisi sit in sacris. com. Item secundum Sot. lib. 10. q. 5. ar. 3. beneficij tenuitas, vt octo ducator. sed contraria est com. Glo. in c. Clericus victum dist. 91. Nau. d c. 25. num. 102. & de hor. c. 7. num. 26. & c. 21. num. 11.

Turrecr.

Turrecr. in c. Qui autem dist 91. ad 6 S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 4. parag 1. Silu. ver. hora q. 2. vers 2. V. Azor. p. 1. lib. 10. c. 3. q. 3. Reginal lib. 3. à num. 33. Limitat Less. lib. 2. c. 34. num. 169, in fi. vt non teneatur ad quotidianum pensum horarum canon. qui habet beneficium non suppeditans bonam partem tenuis sustentationis, vt quindecim, vel Sexdecim ducatorum: sed tenetur tantum aliquoties per annum, vt festis, & dominicis diebus, & probabilem dicit Azor. opinionem Soti. Item litigare super suo beneficio, pendente lite per appellationem, si ipsi nondum est acquisitum ius in ipso beneficio: nec fructus percipit. Nau. de celebr. miss. cons. 17

44 Excusatus ab officij recitatione non tenetur aliquid aliud recitare: non enim tenetur, nisi ad officium Nau vbi supra num 18. S: Ant. p 3. tit. 13 c. 4 parag. 6. quicquid Armill. ver. Hora parag. 16 in contrarium dicat

45 Canonicus accedens ad chorum principaliter propter distributiones peccat mort. & simoniam committit; secus si principali intentione propter Deum, secundaria propter distributiones S. Tho. quol 8. art. 11. Silu. ver simonia q 9. Pan. in c. Significatum de præb. num. 8. & in c. Consuluisti, de celeb. miss. num. 9. glo. in c. 1. de cler. non resid. in 6. Nau. in man. c. 23 num. 101.

46 Habens titulum reseruatis fructibus primo beneficiario, secundum Sot lib 10 q. 5. ar. 3. non tenetur recitare officiũ. Sed eius opinio sustineri non potest, nisi cum renuntianti reseruati sunt non modò fructus, sed etiam seruitium, & administratio beneficij, vt benè Nau. in man. c. 25 num. 104. Tolet. lib. 2 c. 14. alioqui daretur beneficium sine obligatione recitandi horas. Pensionarius enim non tenetur nisi ad horas B. V. habens titulum tantum ex Sot. non tenetur ad horas ergo, &c. Si fructus non percipit sua sola voluntate, vt quia alteri gratis cõcedit, nõ excusatur Cai. in sum. ver. Hora Arag. vbi supra dub. 3. V. Azor. p. 1. lib. 10. c. 4. q. 5

47 Beneficiatus in minoribus iusta de causa absens nihilq; de fructibus accipiens, & per alium idoneum recitans officium, fortè non tenetur recitare Ang. ver. hora parag. 4. Silu. eo q. 2. ver. 3. Verius tamen docent Io. And. & Panor. in c. Præsbiter de celebr. miss. Nau. de hor. c. 11 num. 33 Azor vbi supra q. 12. illum teneri, quia est onus personale

48 Canonicus si dum recitat in Choro, non attendit saltem ad verba, vt rectè pronunciet; Si desit etiam attentio externa, item compositio, modestia, & recollectio exterior, qua saltem videatur attentus, confabulationes vitando, &c. non satisfacit, & tenetur restituere distributiones. P. Nau. c. 22 num. 203 & seq. & num. 231. & seq.

49 Subdiaconus tenetur ad officium ab hora suæ ordinationis. quare si promoueatur post Nonam, tenebitur ad Vesperas Azor. vbi supra c. 13 q. 17. Suar. de relig. trac. 4 lib. 4 c. 27 num. 8

50 Dum diuina officia celebrantur, laici inter Clericos stare, vel sedere non debent, c. 1. de vit. & hon. Cler. Concl. prouinc. Mediol. I. Cõmunia de rat diuin. offic.

51 Regularis choro addictus, si ad sacros non sit promotus, & ad statum conuersorum cum sui Superioris licentia se transferat, non tenetur ad horas canonicas Sot. lib. 10. q. 5 art. 3. Azor. vbi supra c. 6 q. 7. Arag. 2. 2. q. 83. ar. 12. dub. 4. Sanchez in sum. lib. 6. c. 7. num. 80.

52 Sacri milites Religiosorum Ordinũ non tenetur ad horas canonicas, licèt percipiant annuos redditus ex Comendis, & licèt non militent, sed domi suæ otiosi maneant: quia licèt dicti redditus sint illis assignati causa militiæ; non tamen ea lege, & conditione, vt militent: dantur enim militi, quia miles est, non autem vt actu militet. Tenetur tamen ad alias preces iuxta regulæ propriæ præscriptum, Azor. p. 1. lib. 13. c. 4 q. 5 contra alios, quos q. 7. tacito nomine refert.

SIMONIA

V. Beneficium Suspensio.

1 SImonia est studiosa voluntas emendi, aut vendendi spirituale, aut spirituali annexũ. Vel Est dare spirituale aut spirituali annexũ pro re æstimabili pecunia S.Tho. 2.2.q.100 ar. 1. Silu. & Ang. ver. Simonia Sot. lib. 9. q. 5. ar. 1. & com. Nomine emptionis, & venditionis ex S.Tho. loco cit. veniunt omnes contractus non gratuiti, vt transactio, renunciatio, permutatio, quando debitum est liquidum, & ex remissione commodum applicatur parti, & redemptio ab eo, qui iustè possidebat: Spirituale verò dicitur primo essentialiter, vt gratia, & virtutes, & alia supernaturalia dona: & causaliter, vt sacramenta, quæ sunt causa gratiæ, & virtutum. Et effectiuè, vt est actus ex gratia, & sacro officio, vel quouis spirituali dono procedens. vt baptizare, &c. Spirituali autem annexum dicitur, primo ordinatum ad spirituale, vt Iuspatronatus, & vasa sacra, sacra vestis, Ecclesia, Cæmeterium reliquiæ sacræ Secundò sicut dependens ex spiritualibus, vt Ecclesiastica beneficia, ius precipiendi decimas, oblationes, & ius sepulturæ. Nomine pecuniæ intelligitur omne, cuius pretium potest pecunia æstimari Ex S.Tho. Ang & Silu. vbi supra Pan. in c. Consulere de sim. & alij com.

2 Vbi non est obligatio ciuilis, seu ex contractu, non est simonia, licèt sit obligatio naturalis, v. g. dicendo te intendere, & sperare sed non obligare Nau. in man. c. 23. num 106. Item si quis seruiat propter beneficium, sed non expectando vt pretium Sot. lib. 9. q. 7. ar. 4 V. Suar. de relig. trac. 3. lib. 4. c. 46. Regulam generalem assignat Tolet. lib. 5 c. 87. Numquam simoniam committi, nisi cum temporale datur tamquam pretium pro spirituali. Quare semper aduertendum, an intercedat ratio pretij. Cum enim datur temporale verè non vt pretium, tunc ibi non esse simoniam V. Suar. vbi supra c. 45. vbi de obligatione antidorali.

3 Simonia est triplex, realis mentalis, & conuentionalis. Realis est, cum ex parte dantis, & accipientis re ipsa completur, idest cum datum est, & acceptum ex pacto tum spirituale, tum temporale commodum, & emolumentum. Mentalis est cum temporale commodum datur, vel accipitur, spe, vel cupiditate aliquid spirituale consequendi sine vllo pacto tacito, vel expresso. Conuentionalis est, cum quis dat vel accipit aliquid spirituale, pacto expresso, aut tacito, vt det, vel accipiat aliquid spirituale. quare si quod spirituale est fuerit datum vel acceptum ex conuentione & nondum redditum temporale lucrum, & è contra, tunc est simonia conuentionalis.

4 Contrahitur autem tribus modis, vt constat ex c. Sunt nonnulli 1. q. 1. Datur enim spirituale ab aliquo, vt ipse recipiat vel munus ab obsequio, vel munus à manu vel munus à lingua. Munus ab obsequio est ministerium quo quis inseruit alicui. Munus à manu dicitur pecunia, vel quæuis alia res pecunia æstimabilis, & quæ manu apprehendi potest. Munus à lingua est fauor, & patrocinium vel preces hominum, vel laudes S. Tho. vbi supra ar. 5. Hæc verò si non intendantur vt pretium, sed sub alia ratione, vt stipendij, modò sit vera, & possibilis, non est simonia, quamuis intendantur principaliter per ministerium spirituale, vt finis operantis Suar. alios referens vbi supra c. 44. num. 11. V. eundem c. 30. num 1. & c. 54.

5 Simonia est in re supernaturali, qualis non est docere Theologiam Sot. lib. 9. q. 5. ar. 1. Cai. in sum. ver. simonia.

6 Simoniacus non est in foro conscientiæ fictè promittens, quia non habet voluntatem emendi, sed tantum decipiendi. quare beneficium sibi à Superiore ita collatum retinere potest. peccat tamen, quia alterum ad simoniam inducit Cai. to. 1. opusc. 9. q. 2. Sot. lib. 9. q. 8. ar. 1. Tolet. lib. 5. c. 90. in fi. Less. lib. 2. c. 35. num. 11. Suar. vbi supra lib. 4. c. 42.

7 Non est simonia renuntiare in fauorem alterius Sot. vbi supra q. 7. ar. 2. Nec dare

dare aliquid ad redimendam iniustam vexationem, si est iam acquisitum ius, S. Tho. vbi supra ar. 2. ad 5. Silu. ver. Simonia q. 13. c. Dilectus, & ibi Glo. de sim. Pan. in c. Matthæus eo. tit. Ang. ver. Simonia 2. parag. 11. Nau. in man. c. 23. num. 102. Nec dare aliquid impedienti possessionem & electionem, si quis solus dignus est eligi Sot. vbi supra q. 6. ar 1. & q. 7. ar. 1. De possessione est com. De electione autem verificatur in casu, quo impediens non est elector, sed alius, qui potest tantum obesse Arag. 2.2. q. 100. ar. 3. Et de possessione vide plenius Pan. in d. c. Dilectus num. 4. Innoc. in c. Ad aures eo. tit. Azor. p. 3. lib. 11. c. 11. q. 4.

8 Non est simonia soluere promissum pro se ignorante, aut contradicente ad ordines Silu. ver simonia q. 8. vers. 5. peccat tamen grauiter, sed dispensat Episcopus, Pan. in c. De simoniacis eo. tit. Immo potest soluere ei, qui pro se soluit, modò non eo fine vt ratificet simoniam Nau. eo. tit. cons. 10. & in man. cons. 25. num. 68. in fi. quod tamen apertè videtur contra c. Sicut 2. de sim. ibi Nisi postea consenseris pecuniam soluendo promissam, aut reddendo solutam.

9 Cum rescieris pro tuo beneficio ab alio datam pecuniam, teneris renuntiare cum fructibus extantibus, non verò consumptis bona fide Silu. vbi supra q. 13. vers 8. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 8. à num. 7. Nau. de simon. cons. 74. & 97. ad q. 1. & vlt. &. cons. 99. S. Tho. 2.2. q. 100. ar. 6. ad 3. Secus est, si sciuisti, & ne fieret contradixisti: aut si post electionem data est pro confirmatione, aut consecratione, te contradicente, aut ignorante, nisi postea à contradicendo destiteris voluntate mutata iuxta c. Sicut supra cit. S. Tho. vbi supra Aut si quis, vt beneficium perderes, tuo nomine dedit c. Noli eo. tit. Silu. q. 12. vers. 1. S. Tho. vbi supra.

10 Non est simonia dare spirituale pro spirituali. vt missam pro missa, nisi daretur tamquam pretium Silu. vbi supra q. 16. Sot. lib. 9. q. 5. ar. 2. in fi. Tolet. lib. 5. c. 88. Neq. ire ad Ecclesiam sola causa distributionum si aliàs non tenetur Sot. vbi supra. Nec dare beneficium secundariò ob finem temporalem Sot loc cit. ad 3.

11 Possunt vendi sacra ratione materiæ, si plus habent de temporali, quam spirituali S. Thom. vbi supra ar. 4. ad 2. Silu. q. 12. cit. Cai. in sum. ver. Simonia, reg. 1 Nau. in man. c. 23. num. 108. Hanc tamen distinctionē pluribus impugnat Suar. de relig. trac. 3 lib. 4. c. 14 à num. 9 Eam tamen meritò defendit, Less. lib. 2. c. 35. dub. 11. Potest item vendi locus sepulturæ honoratior, & pompa funeris non necessaria Sot. vbi supra q. 7. ar. 1 Arag. 2. 2. q. 100. ar. 4. De loco honoratiore, &c. negat Suar. vbi supra num. 22. contrarium docet Azor. p. 3. lib. 12. c. 11. q. 3. in fi. & Gratian. discep. for. c. 116. docet vendi posse sepulchra etiam fundata auctoritate Episcopi, quia venditur solum in quo est ius sepulturæ, non verò ius sepulturæ.

12 Dare alicui, vt suadeat collaturo, Simonia est Azor. p. 3. lib. 12. c. 19 in fi. Suar. to. 4. disp. 52. Sect. 6 num: 1. Item dare patrono, vt præsentet Nau. de Simon cons. 42, 54 61. & 67. & in man. c. 23. 106. Idem dare pro dimissorijs, examine, approbatione ad ordines; conferunt enim ius quoddam petendi, & accipiendi ordines à quo maluerit Antistite, id autem est quid spirituale Nau. cons. 67. cit. Azor. vbi supra c. 5. q. 1. & 3. Silu. ver. simonia q. 8. vers. 5. Item pro concessione potestatis absoluendi Nau. de pœnit. & rem. cons. 18. num. 5. Et pro licentia celebrandi Concil. Later. sub Alex. 3. can. 3. de simon. Et pro licentia docendi, c. 1. 2. & 3. magistr. & Glo. in d. c. 1. ver. consuetudinis. De mediatore, vide in fi. huius cap.

13 Pacisci de sustentatione ingredientis monasterium non est simonia, Silu. q 15. Sot. vbi supra q. 6. ar. 2. in fi. Arag. 2. 2. q. 100. ar. 3. in fi. etiam si monasterium sit locuples Azor. vbi supra c. 16. q. 3. & alij cit. cuius contrarium docet Less. lib. 2. c. 35. dub. 12. & videtur S. Tho vbi supra ar. 3. ad 4. Silu. q. 15. cit. vers 1. Nau. uers. de

sedd.

redd. Eccl. q. 1. mon. 62. docet monasterium illicitè recipere, & simoniam committere, si aliquid accipiat ex pacto præter id, quod alendæ moniali sit necessarium. Item si dotem exegerit quando monasterium posset eam alere. Sed hoc vltimum meritò improbat Suar. vbi supra c. 17. num. 9. V. Felin. in c. De simoniacè, de simon. vbi dicit Vrbanum IV. in sua extrau. de simon. de monialibus pauperibus, quæ vigore consuetudinis aliquid accipiunt pro ingressu, non esse loquutum.

14 Soluere aliquid annuatim ingrediendo sodalitatem, quæ non est religio, non est simonia Silu. vbi supra vers. 7. Neq; quod concionator accipiat pro sustentatione, pro victu, libris Sot. vbi supra. Secus si pro prædicatione Cai. in sum. ver. Simonia regula 2. Less. vbi supra dub. 6. Immo potest in pactum deducere Arag. vbi supra ar. 2. quod negat Sot. lib. 9. q. 5. ar. 1. Aut Capellanus pro seruitio, & labore in sacramentorum administratione; idem Sot. ar. 1. Nisi sit labor necessariò coniunctus cum ipsa administratione Arag. vbi supra dub. 1. concl. 1. Aut pro missa ad sustentationem Nau in man. c. 21. num. 120. & com. Aut pro obligatione obeundi munus spirituale, vt pro exercendo officio Capellani, Concinatoris per annum, & huiusmodi Nau. vbi supra vers. 10 B. med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 10. Iniustè excommunicatus si dat pecuniam, aut aliud temporale pro absolutione, non committit simoniam, quia nullum ius spirituale acquirit, c. Quæsitum 1. q. 3. & c. 1. de vsur. Immo quod dedit repetere potest Glo. in c. Nullus Episcopus, ver. restituat 1. q. 1. Si verò excommunicatio erat iusta, si interueniat pretium, incurritur Simonia ex vtraque parte, quia datur pretium pro re spirituali, c. Nemo de simon. & c. Nullus Episcopus cit. Alter. de censur. to. 1. lib. 4. disp. 6. c. 3.

15 Pœna non reuelantium simoniacos iam non ligat Silu. vbi supra q. 19. vers. 4. pœna Nau. de sent. excom. cons. 10. num. 5. & cons. 46. num. 4. Couar. in reg. Peccatum p. 2 parag. 8.

16 Simonia quædam est iuris positiui, vt vendere officium Oeconomi, aut Sacristæ Sot. vbi supra in sol. 2. Si tamen habeat spirituali annexum, Pan in c. 1. Ne Præl. vic. suas, & c. Silu. num. 9.

17 Simoniacus est qui dicit Impetra mihi beneficium, & ego consentiam in pensionem Nau. c. 23. num. 107. & de simon. cons. 67. Item qui aliquid accipit à publicè peccante, ne illius peccatum Episcopo reuelet. Et qui pœnitentem, vel minus dignè pœnitentem ad reconciliationem adducit, ac testimonium reconciliationis eidem ferens. Et qui quocunq; liuore dignè pœnitentem à reconciliatione remouet, c. Nemo de simon. de quo vide Suar. de relig. trac. 3. lib. 4. c 22. à num. 12. Et qui aliquid accipit vt desistat à beneficij concursu, vt dans, vel alius illud obtineat Nau. de simon. cons. 40. & duob. seqq. Vide Suar. vbi supra num. 16. & seq.

18 Bulla Pij IV. & Pij V. de confidentijs. intelliguntur, si fiant pacto saltem tacito Nau. in man. c. 23. à num. 110. & de simon cons. 17. & 76.

19 Permutatio beneficiorum est simoniaca, uisi intelligatur saluo beneplacito Superiorum Num c. 23. num. 108. modò antea non sequatur effectus Idem de simon. cons. 48. & 76.

20 Extrau. Cum detestabile de simon. procedit in simonia reali, non in conuentionali Rota diuers. decis. 405. num. 2. Cassador. de rescrip. decis. 5.

21 Electio simoniaca ad Dignitates nulla est c. penul. de elect. aut saltem cassanda c. Nobis eo. tit. Circa Regulares Pius V in Bulla quæ incipit Pastoralis 1571. statuit subornantes in electionibus, vel ante eas per sex menses pro se, vel pro alio incurrere ipso facto excommunicationis sententiam, ac voce actiua, & passiua perpetuò carere. Quod Roder. de regul. to 2. q. 56. ar. 1. intelligit de subornatione mala, qua ambiuntur officia pecunia, & alijs donis. Et obtinens per simoniam huiusmodi Dignitates, absolui non potest, nisi post renunciationem, iuxta c. penul. cit. V. eundem Roder. to. 3. q. 63, ar. 5. Absoluunt Superiores per Gregor. XIV.

22 Præ-

22 Prælatus pauper per substitutionẽ, vel subuentionem, potest citra simoniæ labem pro sacris dandi, siuè ministrandi accipere non solum à spontè dantibus, sed etiam ab inuitis · Mãdos in reg. 29 q. 6. nu. 9.

23 Seruire Episcopo in spiritualibus, & temporalibus, cum promissione de certo annuo salario, donec sibi de beneficio prouideatur, non est illicitum secundum Hostiensem in c. Cum esset de simon. Nec simonia committitur remittendo postea salarium; nisi eius promissio fuisset pura, & perpetua; quia salarium erat sub conditione, quæ expirat collato beneficio · Quod concedit Pan. in d· c. Cum essent num· 5. quando Prælatus non inducitur ad conferendum principaliter propter seruitium, sed quia ille meretur, & præstatio seruitij fuit tantum causa impulsiua, non finalis.

24 Renuncians simoniacè non perdit ipso iure ius, aut titulum, quia renunciatio non tenet Inn. in c. Cum vniuersorum, de ver· permut. Nauar. de simon. cons. 21. & 48.

25 · In simonia mentali non est obligatio restituendi, sicut est in vsura mentali; quia vsura benè soluitur, & malè accipitur. Nam vsuram soluere non est peccatum c· Debitores de iureiur. recipere autem sic Quoniam de vsur. qui autem malè recipit ab eo, qui bene dat, tenentur id danti restituere. Qui autem per simoniam mentalem bene accipit ob ignorantiam malæ intentionis, aut saltem accipit à malè dante, & consequenter nemini tenetur restituere, saltem si præstet id, propter quod datum est Nau. de vsur. c. vlt· à num; 12. & in man c· 23. num. 113 vers. 5· & cons. 23. eo tit· Pan· in c. fi. de simon. num. 6: Aug. Barbos· ad c. mandato de simon· vbi plurimos refert asserentes simoniacum mentalem non teneri ad restitutionem, quicquid in contrarium dicat B. Med. in sum. lib· 1. c. 14. parag. 21. V. S. Tho. 2. 1. q. 100. ar. 6. Sil ver. simonia q. 20. ver. 1· & ver. Adulatio q. 4. & Azor. p 3. lib. 12. c 20. q. 2.

26 Simoniaca collatio beneficij nulla est extr·. 2. de simon. Pius. V. in const; quæ incip. Cum primum, dandaque pecunia Ecclesiæ in cuius iniuriam facta est c· De hoc simon. vbi glo. ver. restituant· & Pan. num. 11. S. Th. ar. 5. cit· ad. 4. Sot. lib. 9 q. 8· ar· 1. Nau. de vsur. cons. 70. Aut si non potest commodè restitui: danda pauperibus Silu. vbi supra aut ei qui dedit, si pauper est, aut ignoranter dedit· Silu. & Pan. cit. Et si ipsa Ecclesia est in culpa, vt si totum Collegium consentit, debetur pauperibus Host. in sum. de simon. parag. vlt Pan. & Sil. vbi su. Restitutio verò facienda est ei, qui dedit, ante sententiam Sot. & B. Med. vbi supra Contrariũ docet Azor. ubi supra q. 11. quia turpiter dedit, & Canones præcipiunt restitutionẽ esse faciendam Ecclesiæ· idem ante beneficii collationem. ibidem V· glo. in c. De hoc de simon. Idem dicendum de simoniaco conuentionali statuit Pius V. ut refert Azor. vbi supra q. 3·

27 Non est simonia conferre beneficium cum onere docendi, aut soluendi certum quid, si illud onus erat illi beneficio annexum c. Significauit de præben. Nau. c. 23. num. 100. ver· 2. & c· 25. num. 58.

28 Fructus restituere tenetur beneficiatus, & in huius defectum participans Nau· de simon. cons. 70 De iure reseruantur successori legitimè electo; si tamen beneficium de iure vacet, non de facto; & modo non sint conuersi in utilitatem Ecclesiæ uel pauperum· ibidem De consuetudine uerò reseruantur Papæ. Quare ab eo obtineri potest remisso Sot ubi supra.

29 Bulla Pij V· contra simoniacos confidentiales, intelligitur pro foro tantum exteriori Nau c. 23. num. 110. & de simon. cons. 15. Nec compræhendit renunciationem factã intentione, ut alteri conferatur, nisi tacitè· uel expresè sit in pactum deductum Na. de simon con. 17. num. 4.

30 In simonia non datur paruitas materiæ, si agatur de re spirituali; quantumuis enim modica res spiritualis uendatur, & quantumuis modicum sit pretium, est mortale propter maximam irreuerentiam, quæ rei spirituali irrogatur Sanchez alios referens, in sum. lib. 1 c. 3. nu. 1. Contrariũ docet Reginald. lib. 23 nu.

166. Barbos. in prohem. Decretal. num. 47. cum alijs ibi relatis. Suar. de relig. to. 1. trac. de simon. lib. 4. c. 3. num. 4. & seqq. vbi c. 38. num. 2. per c. Etsi quæstiones, de simon. aduertit in eo textu non dici paruam pecuniam non sufficere ad simoniam, si pro pretio datur, sed probari quando datur paruum munus, & non constat datum esse pro pretio, tunc non præsumi tali intẽtione datum præsertim quando aliæ circunstantiæ non iuuant ad præsumptionem. V. Glo. in c. Statutum par. g. Insuper de rescrip. in 6. ver. consumi. & in c. Reuera de consecr. d. 2. ver. mortui.

31 Sacerdoti nolenti baptizare etiam adultum, aut ministrare Sacramentum pœnitentiæ in extrema necessitate, licet offerre pecuniam, vbi alius non est, qui id præstare sciat, aut velit: non enim emitur Sacramentum, quod est intrinsecè malum, & simoniacum, sed tantum pecunia obtinere, & mouere animum ministri, vt per sacramentum succurrat necessitatem patienti. Neq; propterea peccatur peccato scandali actiui, sed solum datur occasio minoris peccati, vt vitetur maius. Magis enim peccat faciens contra virtutem misericordiæ, quæ nos obligat, vt curam habeamus salutis spiritualis proximi, quam faciens contra virtutem religionis, iuxta illud misericordiam volo, &c. sic Vasquez opusc. de scandalo ar. 6. dub. vlt Suar. vbi supra c. 12. id extendens ad reliqua sacramenta, Barbos. ad c. Baptizandis 1. q. 1. contra Azor. p. 3. lib. 12. c. 3. q. 4. At Roder. in sum. p. 2. c. 58. num. 8. concedit tantum in adulto qui licet saluari possit per baptismum in uoto, tamen cum certus esse non possit de contritione ad baptismum necessaria, iustè petit baptismum in re, vt saluetur (iuxta tamen Silu baptism. 1. q. 2. sufficit attritio) De paruulo non concedit, quia petens pro eo baptismum, potest illum baptizare, quare cessat ratio necessitatis. Ego verò id concederem, vbi petens nesciret baptizare, aut non posset, quia mutus, vel carens manibus V. Azor. vbi supra q. 4. Silu. baptism. 3. q. 6.

32 Simonia quomodo probanda V. Rotam coram Buratto decis. 445. cum ibi notatis per Ferentillum.

33 Socius criminis in Simonia probat Simoniam, si tantum sit socius criminis. Secus si sit etiam socius muneris, hic enim non probat c. Veniens de testib. in ant. & c. 1. eo. tit. in 6.

34 Suspensio simoniaci occulti tollitur per pœnitentiam, & renunciationem beneficij simoniacè habiti. Manifesti verò per Episcopum, non eum tamen, cum quo commissa est simonia Silu. ver. Suspensio q. 7. Melius Pan. in c. Post translationem de renunc. num. 21. & in c. De simoniacè, de simon. num. 4. Si loquamur de simoniacè ordinato, sed ignoranter, dispensat Episcopus etiam vt ascendat; si vero scienter, solus Papa, Si de beneficio, si sciens, & sponte renuntiat non expectata sententia, dispensat Episcopus, alioqui solus Papa, quia per sententiam effectus est infamis, cum quo non dispensat Episcopus. Quòd si commissa est Simonia eo ignorante, dispensat Episcopus vt retineat, si beneficium est simplex. Ad Dignitates verò, & parochiales non item. Congregatio tamen Concilij declarauit Episcopum posse absoluere Sacerdotem sibi subditum in simonia occulta, & rehabilitare ad ordines, & beneficia, non tamen illa, quæ simoniacè obtinuit. V. glo. in d. c. Post translationem, ver. acquisiuit. Sed nunc per Bullam Sixti V. quam confirmauit Clemens VIII. vt refert Quaranta ver. ordo nullus præter Papam, nec Sacra Pœnitentiaria absoluere potest Simoniacum quantumuis occultum, si sit in ordine. Si tamen ratione impedimenti non sit recursus ad Papam, absoluit Episcopus Sanchez in sum. lib. 2. c. 40. num. 3.

35 Simoniacus occultus in beneficio non est ipso iure suspensus, sed est tantum suspendendus Suar. de relig. trac. 3. lib. 4. c. 56. num. 19. Nau. c. 23. num. 111. vers. 3. ex Inn. sententia, vbi dicit non esse suspensum, ac posse sacra ministrare dimisso beneficio, & peracta pœnitentia Azor. p. 3. lib. 12. c. 21. q. 9. At Pan. in c. Per lite-

ras 2: de simon. num. 8. & in c. Tua, co. & S. Tho. 2.2. q. 100. ar. 6. ad 2. docent ipso iure suspensum esse quoad se, non quoad alios V. infra Suspensi ipso iure num. 11.

36 Vt Ecclesiasticæ pœnæ incurrantur, non sufficit sola mentalis simonia c. Mandato de sim. nec sola conuentionalis, sed requiritur realis saltem ex vna parte, vt docent Cai. in sum. ver. simonia Sot. lib. 9 q. 8. art. 1. Tolet. lib. 5. vlt. & de iuris rigore verius esse docet Less. lib. 2. c. 35. dub. 23. Alij tamen verius asserunt requiri realem ex vtraque parte. Sic Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 8. num. 7. Roder. in sum. lib. 2. c. 56. conclus. 6. Armill. ver. Simonia parag. 4. Nau. in c. Si quando de rescrip. excep. 4. num. 6. & de simon. cons. 32. & in man. c. 23. num. 104. Suar. vbi supra num. 32. Valent. to. 3. disp. 6. q. 16. p. 5. & 6. & de stylo Curiæ concedit Less. cit. Quare reijcitur opinio Pan. in c. Veniens de simon. num. 2 & Toleti vbi supra affirmantium ligari huiusmodi pœnis, qui dat rem spiritualem, licet temporale sit tantum promissum. V. Gomez. in reg. de trien. q. 12. Cassador. de rescrip: decis. 5. Celebrans igitur post completam ex vna parte simoniã non efficitur irregularis Nau. nam. 104. cit.

37 Pœnæ simoniacorum precipuæ sunt duæ: Prima excommunicationis Papalis ipso iure. Extr. 2. de simon. Secunda priuationis beneficij simoniacè dati, vel accepti, & obligatio restituendi fructus. Nisi excuset ignorantia vt quia simonia ab alio se ignorante commissa fuit, tenetur tamen restituere extantes. S. Tho. 2.2. q. 100. ar. 6. ad 3 Nau. de simon. cons. 95. num. 5. vers. 3. & cons. 97 num. 15. Et quibus factus est locupletior Idem cons. 99. num. 12. & seq. V. Pan. in c. de hoc. de simon. Adde tertiam suspensionis in ordine quare simoniacus in ordine eget absolutione ab Excommunicatione, & suspensione Extr. cit.

38 Excommunicationem incurrunt tantum simoniaci reales in ordine, & beneficio Suar. vbi supra num. 33 & in religionis ingressu ibidem num. 2. Et per simoniacum intellige etiam mediatorem extr. cit. Mediator autem est, qui suam operam interponit, vt simonia committatur ibidem Less. lib. 2. c. 35 num. 14. Et qui pecuniam dat, vel accipit pro fauore, intercessione, &c. vt danti beneficium, aut dispensationẽ aliamve gratiam obtineat: licet mediator nil Prælato det, sed tantum gratiam, & amicitiam ab illo postulet gratia sui Nau. de simon. cons. 54. & 61. num. 2. sufficit enim ex S. Tho. vbi supra ar. 2. ad 5. & com. vt testatur Suar. vbi supra c. 33. à num. 14. ante ius acquisitum viam sibi pecunia sternere ad illud acquirendum. Et hic incidit in pœnas, siue ipse pecuniam accipiat, vt ipsius opera ordo, vel beneficium accipiatur, ignorante ipso ordinante, &c. vt docent Azor. p. 2. lib. 12. c. 5. Nau. in man. c 25. num: 106. & de sim. cons. 16. & 21. Siue ipse nihil accipiat; sed tamen ipsius opera inter ipsos principales commissa fuit Suar. vbi supra c. 53. num. 14. Azor c. 24. q. 4. Excusatur tamen quando nil accipit vt prætium, sed tantum stipendium debitum suorum laborum: modò inter principales simonia commissa non fuerit eius opera Nau. de simon. cons 98. Ant si principaliter datum sit amicitia, ob quam deinde suadeat electori, &c. Nau. d. num. 106. & cons. 16. & 21. cit. Appellatione autem ordinum, veniunt etiam quatuor minores, & prima tonsura c. Cum contingat, de ætа. & qual: vbi Pan. num. 1. Azor. c. 5. cit. initio Suar. vbi supra c 13. in fi. & c. 53. Alter de suspens. disp. 5. c. 4 in fi. Sed cum Theologi communiter, vt testantur Silu. ver ordo 1. q 1. Nau. c. 22. num. 18. velint primam tonsuram non esse ordinem, consequentur dicendum, pœnas constitutas contra Simoniacos in ordine, non afficere dantes pro prima tonsura.

LIBER TERTIVS
IN QVO
De Voto. Religione. Iuramento.

VOTVM

V. Contractus. Debitum coniug. Festum. Ieiunium. Iuramentum. Obligatio. Restitutio.

VOTVM est promissio Deo facta de meliori bono, S. Tho. 2.2. q. 88. ar. 1. & 2. Dicitur autem, de meliori bono, non quia id quod vouetur, debeat semper esse optimum, aut debeat esse opus consilij (nam etiam de rebus præceptis potest fieri votum, non quatenus præcepta sunt, sed quatenus liberè fiunt, & nouo nos religionis vinculo adstringimus Sot. lib. 7. q. 1. ar. 3.) sed quia maioris virtutis officium est, quod in uotum cadit, quam eius contrarium Suar. de relig. trac. 6 lib. 4. c. 1. num. 1. Azor. p. 1. lib. 11. c. 13. q. 1. Propriè autem uotum fit de opere consiliorum. S. Tho. ubi supra, quæ comparatione eorum, de quibus sunt data præcepta, haud dubiè meliora sunt bona: Quare non est improbabilis opinio Tabienæ Votũ 1. parag. Notandũ, Quòd materia voti propriè accepti non sit de rebus aliàs præceptis.

2 Ad votũ tria necessario requiruntur, deliberatio, propositũ voluntatis, & promissio facta Deo de meliori bono S. Tho. ar. 1. cit.

3 Ea deliberatio requiritur, & sufficit ad votum, quæ requiritur, & sufficit ad iudicium rationis, & consensum voluntatis ad merendum apud Deum, vel ad peccandum mortaliter. Sot. vbi supra ar. 2. Cai. in sum. de condit. ex parte vouentis, & 2.2. q. 88. ar. 1. & ibi Arag. & Ban. Silu. votum 2. num. 13. Pan. in c. Veniens, & seq. de voto Nau. in man. c. 12. num. 24. & de voto cons. 1. 2. 4. & 5. & facit c. Sic nobis, de regul. & c. Sunt qui opes 17. q. 4. quare puer ante pubertatis annos non obligatur, nisi habeat usũ rationis S. Tho. ubi supra ar. 8.

4 Potest quis vouere sine intentione tripliciter, Primò quando non est intentio vouendi, & tunc nullum est votum, nec vlla oritur obligatio Com. Secundo quando est intentio vouendi, & tamen simul adest intentio non se obligandi: & tunc ex Cai. d. ar. 1. Sot. Arag. vbi supra Cord. in sum q. 118. Vasq. 1. 2. disp. 148. c. 4. num. 34 obligatur sic vouens. Alij tamen, vt Pan. in c. Literaturam de vot. Silu. ver. metus num. 8, & votum 1. num. 2. Ang. votum 1 parag. 7. dicunt non obligari, quia tota voti obligatio nascitur ex intentione vouentis. Sic etiam Nau. in man. c. 12. num. 38. Suar. de relig. trac. 6. lib. 4 c. 4. num. 4. quare infert intendentem se obligare solum ad veniale, non peccare nisi venialiter, si faciat contra votum, quamuis sit in materia graui Sanchez de matr. lib. 1. disp. 9. num 6. & to. 1. sum. lib 4 c. 1. num. 30. Si tamen adest intentio vouendi licet vouẽs non habuerit expressam intentionẽ se obligandi obligatur, quia eo ipso tacitè se obligauit cum uouit. Tertio potest esse intentio se obligandi, non tamen faciendi quod vouit, & tunc secundum omnes, verè obligatur.

5 Vo-

5 Votum de re indifferenti, vt talis eſt, aut inutili, aut maioris boni impeditiua, non obligat S. Tho. ar. 2. & 10. Sot. vbi ſupra ar. 3. Nau. c. 12. num. 28 Tolet l b. 4. c 17 Arag. q. 88. cit ar. 2. Quoad materiam indifferentem, intellige quandiù indifferens eſt: Nam ſi propter circumſtantiam non ſit amplius indifferens, obligat, vt cum v. g. voues non ludere, non tranſire illac, qua eſt occaſio peccati, ſic præter cit. Doct Silu. votum 1. num. 4. Cai. in ſum. ver. votum parag. materia uoti in fi. Quod ſi tempore voti nulla ibi erat occaſio peccandi, votum eſt irritum, licet occaſio poſtea ſuperueniat, quia fuit de re indifferenti, nec aliqua honeſta cauſa honeſtatum Sanchez l b. 4. sum. c. 7. num. 19. Contra Nau. c. 12. in fi.

6 Qui non eſt certus ſe uouiſſe, ſed dubitat, non obligatur ad votum B. Med. in ſum. lib. 1. c. 14. parag. 7. Sot. lib 7. q. 3. ar. 2. Suar. vbi ſupra c. 5. Lopez intr. p. 1. c. 45. Roder. in ſum. lib. 1. c. 99. concl. 5. Sanchez vbi ſupra dub. 3. & alij ibi relati. Limitant hi duo poſtremi, modo ſufficientem ad hibeant diligentiam ad ueritatem aſſequendam, etiam ſi dubius poſtea nihilominus maneat. Alij verò, vt Ang. votum 3. parag. 12. Silu. religio 2. q. & ſeq. Nau. de voto cons. 26. docent obligari, quia tenetur eligere partem tutiorem. Sed prima opinio uerior.

6 Certus ſe uouiſſe, dubius autem qualitatis, ſeu modi vouendi, uel voluntatis ſe obligandi, vt ſi vouit religionem, dubitet vero an in communi, an hac in ſpecie: aut uouit ſe ad nullam fœminã acceſſurum, dubitet autem an intellexerit etiam de copula licita. Item dubitat, an vouerit caſtitatem, uel ſe non ducturum uxorem. Vel uouit caſtitatem, & religionem, dubitat tamen an caſtitatem uouerit independenter à religione, tenetur ad id, quod minus eſt, non uerò ad id, quod tutius, licet Nau. de uoto cons. 13. alij contrarium doceant de quo uide Sanchez in ſum. lib. 4. c. 16. num. 113. Quod enim ius eſt de toto ad totum, eſt de parte ad partem: at quando quis dubitat de tota uoti obligatione, ad nihil tenetur, ut ſupra dictum eſt, ergo idem dicendum eſt de parte obligationis quando de ipſa dubitatur. Concluſio eſt Glo. fin. in c. Ex parte de cenſib. ubi Pan. num 3. & 4. ait præſumi uouentem ſe minus grauare, quam poſſit. V. Suar. de relig. trac. 6. lib. 4. c. 7. & Dianam p. 4. trac. 3. regul. 48.

7 Dubitans an uotum obliget ratione debitæ materiæ, aut finis, aut alicuius circunſtantiæ, certus autem de ualore uoti ex parte ſuæ libertatis, tenetur uoto, quia uoluntas non poſſidet: cum certus ſit ſua ſe libertate priuaſſe Nau. c. 12. num. 54. uerſ. 26. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 2. dicto 3. Sot. lib. 7. q. 1. art. 3. circa ſecundam concl. in fi. Sanchez de matr. lib. 2. diſp. 41. num. 35. Dubitans uerò an tempore uoti habuerit uſum rationis, ut quia ante pubertatem, non tenetur ſecundum Sot. ubi ſupra q. 3. ar. 2. quia debet eſſe ita certus, ut nihil dubitationis de contrario relinquatur. At ſecundum alios, nulla ſunt uota emiſſa ante ſeptennium: niſi ex coniecturis appareat uerè tunc fuiſſe uſum rationis. Emiſſa uerò poſt ſeptennium regulariter tenent, niſi ex coniecturis appareat de fuiſſe uſum rationis, aut certè fiat res uerè dubia Suar. ubi ſupra c. 6. num. 7. De illo autem, qui carebat per accidens uſu rationis tempore uoti, ut quia ebrius, furioſus, dormiens, &c. dicendum, quod ſi uerum ſit dubium de tali impedimento, uotum non obligat Suar. ubi ſupra num. 8. & ſeq. ubi nu. 10. cum alijs docet uotum factum ex ſubita paſſione ut iracundia, &c. ſi non conſtet abſtuliſſe uſum rationis, eſſe ualidum Sanchez in ſum. lib. 4. c. 1. num. 2.

8 Votum de peccato mortali, eſt mortale, de ueniali, ueniale Sot. d. ar. 3. Nau. n. 12. num. 34. Valent. to. 3. diſp. 6. q. 6. p. 2. Arag uerò ubi ſupra Sanchez de matr. lib. 1. diſp. 9. num. 6. Suar. de relig. trac. 6. lib. 4. à num. 4. contra Cai. in ſum uer. uotum Cord. in ſum. q. 188. puncto 1. Vaſquez 1. 2. q. 158. c. 4.

9 Ligatus uoto ſimplici paupertatis eſt capax dominij, ſed peccat poſſidendo Nau. de regul. com. 1. num. 19. & 22. & de uoto cons. 9. & de red. eccl. q. 1. mon. 55. num. 20. Suar. de relig. to. 3. lib. 8. c. 5. num. 17.

10 Ratificans votum, quia putat se teneri, cum non teneatur, non obligatur Silu. matr. 4. q. 9. Nau. in man. c. 12. num. 71 errans enim non consentit l. Si per errorem ff. de iurisd. omn. iud.

11 Votum non tenet, si ipsum, aut rem quam voues in malum finem ordines Nau. vbi supra num. 30 Secus si votum ordines non ad malum finem, sed ad aliquod bonum, aut commodum ex malo consequendum, vt cum vouis, aut iuras te aliquid facturum, si ex bello iniusto incolumis euaseris: si prolem ex adulterio susceperis, &c. quia nec votum, nec iusiurandum est in malum finem ordinatum. Nam proles ex adulterio suscepta malum non est Azor. p. 1. lib. 1. c. 3. q. 2. Cum verò malum est finis obiecti voti, aut iuramenti, non tenet. Sicut nec votum factum, vt malum consequaris, aut in gratiarum actionem pro malo. Secus si sit finis ipsius actus vouendi, vt si voueas religionem vt pecces Nau. & Sot. vbi supra. Optimè Cai. 2 2. q. 88. ar. 1. Sanchez alios referens p. 1. 1. sum. lib. 4. c. 6. à num. 11.

12 Vouens sine animo implendi, item sciens, & aduertens se non posse illud adimplere, peccat mortaliter Ang. votum 2. parag. 9. Cai. vbi supra ar. 2. Nauar. num. 38. V. ver. Iuramentum num. 23.

13 In Baptismo non fit propriè votum: neq; est alia obligatio, quam præcepti, quod est in ipso baptismo Cai. & Arag. ar. 2. cx. Sot. vbi supra in resp. ad 1. Nau. num. 31. Vnde Christianus furando non peccat contra votum. Qui verò docent esse votum vt Mag. & alij in 4. sent. distinc 38. impropriè loquuntur.

14 Contrahens matrimonium post votum castitatis, an teneatur ante consumationem ingredi religionem, vide Matrimonium, ver. votum.

15 Vouens religionem laxiorem si propria auctoritate in strictiorem commutet, & hanc ingressus exeat ex iusta causa, quia eius austeritates ferre non potest, non tenetur ad laxiorem. Si verò exeat, quia expulsus quod eius religionis capax non sit, vt quia Neophitus, qui ex regula non admittitur, tenetur ad laxiorem Sanchez to. 1. sum. lib. 4 c. 16. num. 95. & 98.

16 Votum de religione, vbi regula non seruatur, non tenet, Neq, qui religionem vouet, debet ingredi, vbi quilq; pro libito viuit Nau. c. 12. num. 46. Sanchez vbi supra num. 14. Immo peccas ibi ingrediens aut filios offerens Nau. num. 51. Cai 2. 2. q. 189 ar. 5.

17 Vouens religionem simpliciter satisfacit quærendo quinque, aut sex monasteria diuersarum religionum in eadē Prouincia, nisi aliter intendisset. Sot. lib. 7. p. 2. ar. 1. Similiter quinque, aut sex monasteria ordinis, si vnum ordinem vouit Tolet. lib. 4. c. 17. Quòd si dubium sit, vtrū etiam ad distantes extra Prouinciam, tenetur tantum finitimas quærere quia probabiliter ita præsumitur, si memoriæ occurrisset. & quia mos non est, vouere religionem extra Prouinciam suam. Silu. religio 2. q. 15. Ang. votum 3. parag. 10. Si autem vouit sine expressa, vel tacita limitatione, tenetur ire ad remotas, si sit spes se recipiendum iuxta Nau. c. 12. num 48. & de voto cons 28. At veriorem puto sententiam Silu. quam etiam docuerunt Sot. vbi supra p. 1. lib 11. c. 21. de voto q. 1. Fœminæ non tenentur extra patriam quærere monasterium; nisi in loco distante æquè illi commodus sit ingressus, quia illic sunt consanguinei necessaria subministraturi Sanchez in sum lib. 4. c. 16 num. 45.

18 Vouens religionem non satisfacit ingrediens, vbi regula non seruatur Nau. nu. 45. Intellige de religione plenè collapsa, nisi spes sit reformationis. Nam si professores obseruent substantialia, quamuis a prima obseruantia defecerint, satisfacit Sanchez c. 16. cit. num. 13. Quod si vouit religionem in genere, tenetur aliam ingredi. Nau. cons. 28. cit. Et si certam vouit, & in ea nullum monasterium obseruantiæ reperitur, nec vlla est spes breui reformandam non tenetur illam, aut aliam ingredi Nau. locis cit. Nec tenetur domi regularem vitam agere, si intendit tantum id in religione præstare: quia si excusatur à voti implemento, quod erat primarium multò

ma-

magis ab eo quod est secundarium.

19 Vouens religionem in genere si in vna non admittatur, tenetur aliam quærere. S. Th. 2. 2. q 88. art. 2. & q. 189. ar. 3. ad. 2 Silu. relig. 2. q. 16. Ang. votum 3. parag. 10. Nau. in man. c. 12. num. 46. & de vot. conf. 21. Si verò certam vouit, illam solam quærere tenetur, in qua si non admittatur, est liber. Item si certum conuentum vouit, & non admittitur, Doct. cit. Quod si definire non potest, an religionem in communi, an talem in particulari promiserit, tenetur ad votum, sed potest eligere laxiorem, non tamen satisfacit petendo in vna religione, licet ibi repudietur Suar. de relig. tract. 6. lib. 4. c. 8. num. si tamen repudietur propter impedimentum temporale, eo cessante tenetur, secus si nihil impediebat Azor. p. 1. lib. 11. c. 22. q. 5.

20 Vouens absolutè religionem satisfacit assumendo ordinem S. Ioannis Hierosol. Arag. 2. 2. q. 88 ar. 11. vers. tertiò aduertendum in resp ad vlt. Cord. in sum. q. 178. Negat Sanchez alios referens to 1. sum. lib. 4. c. 16. num. 12. Nisi ingrediatur religionem clericorum militarium in communi viuentium.

21 Vouens in religionem ingredi, si anno probationis displicet, potest exire. Nau. c. 12. num. 47. Sot. lib. 7. q. 2. ar. 1. Caiet. 2. 2 q. 189. ar. 4. Ang. votum 3. parag. 18. Silu. relig. 2. q. 19. Non tenetur aliam ingredi Nau. de vot. cons. 21. num. 8. Idèm de eo, qui non cogitauit de perseruando: sufficit enim si probet secundum formam iuris. S. Th 2. 2. q. vlt. ar. 4. Sanchez de matr. lib. 1 disp. 34 num. 17. Couar. rubr. cap. Quamuis pactum p. 1. parag. 3. num. 12. Item si intendebat perseuerare, sed id non vouit: potest enim, si displicet, exire. secus si vouit esse religiosus Ang. & Silu. vbi supra Caiet. loco cit. videtur exigere aliam causam rationabilem, vt possit exire, nec sufficere quod vouenti modus illius vitæ non placeant. Sed id non placet Azor. c. 22. cit. q. 6. De illo autem qui vouit se professurum Nau. vbi supra docet non posse exire. At Sot. vbi supra Azor. q. 6. cit. Sair. clau. reg. lib. 6. c. 9 dub. 9 Arag. vbi supra ar 3. docet posse exire si bona fide ingressus, experimento discat sibi non conuenire, absolutumq; proinde esse ob obligatione voti. V. Suar vbi supra. c. 8 num. 7.

22 Votum ingrediendi religionem, & statim exeundi, non tenet, quia est de re mala. Idem de voto ingrediendi, & exeundi simpliciter Sanchez vbi supra num. 77. & seq.

23 Vouens religionem strictiorem potest in laxiori profiteri, & professus non tenetur ad strictiorem, quam vouit c. Quia post votum de regul. in 6. S. Th. vbi supra ar. pen. ad 3. Silu vbi supra q. 18 Pan. in c. Per tuas de uot. Nau. c. 12. num 43. peccat tamen mort. ingrediendo laxiorem, quia minus dat, quem promisserit Sanchez alios referens c. 16. cit. num. 16. cit. Suar. de relig. to. 3. lib. 6. c. 14. num. 15. Nisi votum ingrediendi strictiorem commutetur in votum profitendi in laxiori, & sic laxiorem profiteatur Sanchez vbi supra num. 18 Si tamen non profiteatur in laxiori tenetur ad strictiorem, vt de com testatur Nau. in man. c. 12. num. 48. Archid. in d. c. Quæ post votum Azor vbi supra q. 12.

24 Votum factum metu graui ad id incusso, non valet c. 1. de his quæ vi, & ibi Pan. Nau vbi supra num. 52. & de his quæ vi, cons. 7. Sot. vbi supra Etiam si interuenerit iuramentum Pan. in c. significauit, de eo qui dux. quam poll. Nisi postea ratificet Doct. cit. Aut nisi incussus sit ex iusta causa Nau. vbi supra coal. 8.

25 Non tenetur filius implere votum pro se factum à parentibus, vel alijs, nisi ratificet animo se obligandi Pan. in c. Olim de rest. spol. num. 4. Nau. c. 12. num. 74. citans pro se c. Licet. de vot. quod tunc non videtur ad nunc casum posse adaptari: cum agat de votis parentum exequendis per filios hæredes, &c.

26 Non est mortale pœnitere voti, sed animo implendi Nau. c. 12. num. 54 Ang. votum 3. parag. 13. Silu. votum 2. num. 20. Et, si pœnitentia est rationabilis, nullum est peccatum Sil. ibidem.

Pœnitere

27 Pœnitere operis factis ex uoto, mortale est, quia est pœnitere quòd votum impleuerit. Sot. vbi supra ar. 4. Nau. d. num. 54. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 5. ad. 2. dicto vlt.

28 Votum non faciendi aliquod opus supererogationis, seu consilij non licet, quia votum cum fiat Deo, esse debet de rebus illi gratis Nau vbi supra nu. 12. Arag. vbi supra ar. 2. circa 4. conclus. regulariter tamen non peccat nisi venialiter. V. Sãchez. in sum. lib. 8. c. 8. num 5.

29 Mulier vouens ad honorem Dei in sabbato non filare, si habet animum faciendi alia opera seruilia, nullum est votum Nam posito quod nolit ab alijs operibus abstinere, nihil interest an filet, nec ne. Sot. lib. 7. q. 4. art. 3. Arag. ubi supra Valent. to. 3. disp. 6. q. 6. p. 2. B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 6.

30 Violans uotum virginitatis tenetur ad castitatem S. Th. 2. 2. q. 88. ar. 3. ad 1. nisi intendisset se obligare ad solam Virginitatem Arag. d. ar. 3. Nau. ubi supra num. 44. uers. 14. Quòd si intendat perpetuam castitatem peccat toties, quoties contra uotum. Si uerò dubia est intentio, tutior pars est seruanda, & interpretandum votum de castitate perpetua Sanchez de matr. lib. 9. disp. 33. num. 7. Sayr cla. reg. lib. 6. c. 7. num 4. V. Azor. p. 1. lib. 11. c. 21. q. 11.

31 Votum religiosi de re non prohibita seruanda est donec Superior irritet. Sot. lib. 7 q. 2. ar. 1. Silu. votum 3. parag. 3. & alij quos refert. Et, si Superior in genere prohibeat huiusmodi opus post votum, non tenetur vouens indicare Superiori, aut petere licentiam illud adimplendi Arag. 2. 2. q. 83. art. 3. Roder in sum. p. 1. c. 98 conc. 2. Sayr. vbi supra c. 5. num. 21. De prohibita verò non est seruandũ ante superioris approbatione saltem tacitam, ideoque ei indicandum Sot. Arag. vbi sup. Nau. c. 12. num. 69. vers. septimo supponimus. Valent. vbi supra puncto 6. dub. 2. Sayr. nu. 20 si tamen sit de re non præiudicante ipsi Prælato, valet votum, donec ipse irritet Sot. & Silu. loc. cit. Nau. num. 67. Cai. in sum. ver. Vouentis conditiones. Et per hæc intellige Ang. votum 2 parag. 3. & alios immo, & S. Tho. 2. 2. q. 88. art. 8. ad 3 & 4. affirmantes nullum Monachi votum firmum esse nisi sit de consensu Prælati.

32 Puella vouens religionem metu parentum reuerentiali, non tenetur glo. in c. Præsens 20. q. 3. Nau. c. 22. num. 51. vers. 8. & de regul. com. 22. num. 31. & de his, quæ vi conf. 9. & de conuers. coniug. cons. 3. Intellige de metu cadente in constantem puellam; nempe quia alioqui eam parentes, & verbis, & re nimium tractarent asperius Pan. in c. Cum virum, de regul. num. 8. Sotus art. 1. cit. Sayr. alios referens Cla. regi lib. 6. c. 4. num. 18. Nau. vbi supra.

34 Votum numquam peccandi in certa materia, aut mortaliter, aut etiam venialiter. obligat, quia adimpleri potest, Sot lib. 7. q. 1. art3. Nau. c. 12. num. 66.

34 Votum numquam peccandi mortaliter obligat, quia potest vitari omne mortale, gratia Dei S. Tho. 2. 2. q. 47. ar. 1. ad primum & 1. 2. q. 109. ar. 8. Nemo tamen consulendus, vt sic voueat. Quod si factum est, peti potest commutatio, vel dispensatio: quia peccata interna cogitationis, vel delectationis diffic le cognoscuntur, & vitantur Sot. vbi supra Suar. de relig. tract. 6 lig. 2. c. 3. & alijs ques tefert Sayr. vbi supra c. 3. num. 9. Arag 2. 2. q. 88. ar. 2. ver. circa eandem rationem V. Sanch z. in sum lib. c 5. q. 2.

35 Non ideo votum non tenet, quia accidit aliquid, quod si præuidisses non vouisses: sed sic, si aliquid accidat, quod si fuisset tempore voti, impedisset eius obligationem, vt si materia voti fiat impossibilis, aut illicita; aut maioris boni impeditiua Sot. lib. 7. q. 2. ar. 1. vers. tertium Arag. Pan. in c. 1. de vot. num. 4. Cai. in sum. ver. veterum omissio. Sanchez de matr. lib. 10. disp. 9. num. 14. quod tamen nu. seq. intelligit, vt tunc etiam votum non teneat, quando aliquid accidit, quod si præuidisses, non te obligasses, vt etiam docuerunt Silu. ver. ieiunium num 17. &

iuram.

iuram. 3. q. 13. vers. 3. & iuram. 4. q. 12. & votum 2. num. 17. in fi. & alij plures: si videlicet illa conditio erat in virtute voluntatis vouendi, vt si quis voueat dare eleemosynam Petro pauperi, ex qua voluntate vouendi sequitur, vt nolit dare elemosynam Petro diuiti effecto, quia ea non est eleemosyna; & ideò is euentus non includitur in obiecto volito: secus si illa conditio solù includitur in virtute aliorum actuum, vel habituum vouentis, vt si quando vult dare elemosynam Petro, actu, vel habitu odio habebat fures, decernẽs nunquã se illis benefacturũ: tunc enim si contingat Petrũ, vel esse, vel postea effici furem, nihilominus obligatur: quamuis si prænouisset, illum excepisset; quia cum Petrus sit pauper, comprahẽditur sub obiecto eleemosynæ volito. V. Sanchez de matrim. disp. 33. num. 30. Item quando mutatio rei promissæ est notabilis Sanchez in sum. lib. 4. c. 2. num. 21. sic intellige Doct. quos num. 18. refert, asserentes neminem per votum obligari vltra id, ad quod se obligare voluisset, si id aduerteret dum promissit. V. cap. factum legitime de reg. iur. in 6. Mynsing. Instit. de lega. parag. si quis debitori ex com. dat regulam. Quæ semel vtiliter, & legitimè cõstituta sunt, durant; licet superueniat casus, à quo initium habere nõ possunt.

36 Si omnes conditiones voti non implentur, & de intentione dubitatur, seruandum est Silu. votum 2. num. 2. vers. 4.

37 Non peccat mort. quia violat uotum de seruanda lege non obligante sub mortali Sot. vbi sup. vers. Per hæc ad id, &c. Nõ enim videtur vouens aliter se obligasse.

38 Metus excusans violationem præcepti ieiunij, excusat etiam violationem voti de ieiunio, quia obligat votum ad instar legis Sot. ar. 1. cit. Sanchez in sum. lib. 4. c. 3. num. 38. Et quæuis occasio iudicio prudentis excusat à præcepto ieiunij, excusat etiam à voto. Nisi conuouens habens huiusmodi causam, nihilominus uoueat, quia tunc tenetur, vt sexagenarius, & minor vigintiuno annis Sanchez vbi supra c. 11. num. 74. & seq.

39 Qui vouit non nubere, non tenetur ex ui uoti ad castitatem, nisi aliud intendisset Sot. ubi supra, Silu. uotum 4. q. 4 Nau. c. 12. num. 43. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 3. Et in hoc dispensat Episcopus Arg. uotum 4. parag. 9 Silu. & Arag. cit Nau num. 76. contra Caiet. to. 2. opus. 15. q. 1

40 Vouens se aliquid facturum, si incidat in certum peccatum, intelligitur solum de prima uice, si aliud non cogitauit. Quare dispensatus super uoto eà uice, non tenetur amplius, etiam si reincidat. Nau c. 12. num. 43. & de uot. cons. 13. Et in eo dispensat Episcopus, etiam post commissum peccatum, quia nou est uotum absolutum; quamuis sit de reseruatis Papæ, ut religionis, castitatis, &c. B. Med. in sum. lib. 11. parag. 6. c. 14. Arag. ubi supra ar. 12. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 11. num. 72. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 10. num. 8. & in sum. lib. 4. c. 40. num. 91. & 99. Roder. de regul. to. 1. q. 63. ar. 7. licèt in Bull. cruc. parag. 9. num. 122. contrarium docuisset. Valent. to. 3. disp. 6. q. 6. p. 7. In uoto uerò couditionali, Sot. lib. 7. q. 4. ar. 3. Nau ubi supra Azor. p. 1. lib. 11. c. 19 q. 13. Cord. in sum. q. 152. & alij docent nec ante, nec post impletam conditionem posse Episcopum, sed pertinere ad Papam, sit sit ex reseruatis Azor tamen, & Sayr. ubi supra putant probabile posse Episcopum ante conditionis euentum. Alij ut Tolet. lib. 4. c. 18. in fi. Ledes. in sum. p. 2. tract. 10 c. 8. Sanchez disp. 10. cit. num. 13 docent. in utroq; casu posse Episcopum, quando tamen, ut ait Sanchez uotum uere est conditionale, nou uerò quando apparenter, ut cũ particula si, æquiualet dictioni Quando. Item si conditio sit de futuro, nec tacitè inest: secus si sit de præterito, aut præsenti. Idem possunt regulares uirtute priuilegiorum, ut docet Idem Sanchez disp. 16. ubi num. 2. addit, non posse regulares in casu, quo Episcopus ratione necessitatis tantum potest dispensare. Verum Couar. c. Quamuis pactum p. 1. parag. 3. num. 12. Roder in sum. p. 2. c. 19. num. 2. Suar de relig. to 2. trac. 6. lib. 6 c. 22. nu. 3. Sot. ar. 3. c. cit. negant posse Episcopum dispensare post factum, si uotum sit de reseruatis Papæ, quia iam

contracta est obligatio. Et hæc mihi videtur verior. V. Nau. de vot. cons. 15.

41 An coniux possit sine alterius consensu vouere non petere debitum v. voti irritatio num. 48.

42 Vouens abstinere ab ouis, non tenetur abstinere à carnibus; nisi id etiam intellexisset, si menti occurrisset Silu. ver. Ieiunium num. 28.

43 Votum factum de re aliqua probabiliter licita, & probabiliter illicita vt agitandi tauros in festo alicuius Sancti, quæ agitatio stat in opinione an sit licita, non obligat: quia votum esse debet de eo, quod constat esse bonum Suar. vbi supra lib. 2. c. 4. num. 7. Sanchez to. 1. sum. lib. 4. c. 7. num. 13.

44 Votum contrahendi matrimonium absolutè non obligat, quia est de re impeditiua maioris boni, com. vt testatur Sanchez de matr. lib. 1. disp. 4. num 1. limitans Primo, nisi matrimonium esset in præcepto, ut si uouens deflorauit Virginem fide data de matrimonio. Secundo nisi ex eo matrimonio speretur utilitas maxima totius Reip. christianæ, ut pax inter Principes Christianos. Tertio nisi uotum sit de ducenda paupere, aut meretrice ex pietate quæ autem sit causa pia uide ibi, & Suar. ubi supra c. 9. num. 17. Quarto nisi uouerit causa uitandæ fornicationis, & carnis tentationes, qui se nimis fragilem experitur. Nam respectu huius maius bonum est uxorem ducere sic Cai. 2. 2. q. 88. ar. 2. Nau. c. 12. num. 43. Valent. to. 3 disp. 6. q. 6. p. 2. Tolet. lib. 4. c. 17 & alij, quos refert, & sequitur Sanchez num. 7. At Sot. lib. 7. q. 1. ar. 3. Arag. q 88. cit. ar. 2. id negant, quia, inquiunt, licet matrimonium sit remedium ad libidinem refrænandam, ipsum tamen uotum non est, quia est impeditiuum maioris boni, idest religionis. Prima opinio uerior, quam Suar. ubi supra num. 13. ita intelligit, quando scilicet talis est personæ conditio, ut moraliter loquendo prudenter iudicetur melius, & securius illi esse nubere, quem religionem ingredi, uel aliter conari ad castitatem. V. Sanchez in sum. lib. 4. c. 8. num. 8. & seq.

45 Hæres tenetur adimplere uota realia defuncti c. Licet de uot. ut eleemosinas dare, extruere monasterium. Personalia uerò, ut ieiunare peregrinari, &c. non tenetur. Nisi Testator ipse grauasset hæredem suum ad uota sua licet personalia. Monet. de commut. ult. uol. c. 7. num. 41. Mixta tenetur implere, ex parte, qua sunt realia, ut si uouit ædificare monasterium, & ingredi, tenetur tantum ædificare. Personalia principaliter, & accessoriè realia non tenetur; non enim tenetur ad personale, & sublato principali, aufertur accessorium u. g. uouit peregrinationem, non tenetur ad expensas, quas fecisset eundo, & redeundo, nisi hæres acceptasset Silu. uotum 2. num. 11. Couar. in c. Si hæredes de testam. num. 9. Nau. c. 12. num. 53. & 56. Sot. l b. 7 q. 2. ar. 1. Arg. uotum 3. parag. 8. Intellige de quocunq; hærede etiam extraneo, & de executore Silu. hæreditas 3. q. 12. Item si hæres adiuit hæreditatem, quia adeundo quasi contraxit Silu. num. 11. cit. Item si vires hæreditatis sufficiunt. Silu. ibidem V. Pan. in d. c. licet in fi. vbi quod si non se obligauit ad voti executionem, potest compelli per priuationem hæreditatis, & per excommunicationem, non autem per coactionem personalem. Potest tamen petere commutationem, licet sit alteri ius quæsitum Monet. vbi supra num. 401. & seq contra Sanch. in sum. lib 4. c. 14. num. 57. & seq. Immo secundum eundem Mone. num 414. Si in hærede sit eadem, aut alia subiectio similis potestatis dominatiuæ eius, qui irritare potest vota sibi subditorum, cum ea, quæ erat in defuncto, potest etiam ea voti obligatio irritari. V. Sanchez in sum. lib. 4. c. 15. q. vlt.

46 Vouens non potest per alium adimplere vota personalia, secus de reali. & mixto, qua parte reale est. Sanchez alios referens c. 15. cit. num. 3. & seqq. Pan. tamen in c. Licet de vot. dicit quod si vouens tempore voti certus erat quod impedimentum esset perpetuum, tenetur implere per alium, ne votum sit derisorium, & idem tenet Silu. votum 2. q. 10.

47 In

47 In voto conditionali non satis est partem conditionis implere, licèt materia sit natura sua diuidua: vt si vouisti religionem, si frater tuus sanus ex India redierit, & redeat infirmus Sanchez vbi supra c. 23. num. 6. Oportet autem conditionem apponi in ipso vouendi actu, non autem post, etiam ex modico, & imperceptibili interuallo, num 7.

48 Quando de voto constat, excusatio verò est dubia præsumendum pro voto Sanchez vbi supra c. 1. num. 4.

49 Ad vota populi ex publica causa emissa cum consensu Episcopi, tenentur etiam regulares exempti Vasquez 1. 2. disp. 167. num. 33. quem sequitur Sanchez in sum. lib. 4. c. 15. num. 21. & Azor. p. 1. lib. 7. c. 3. q. 2. Sed contrarium docent Palud. in 4. d. 15. q. 4. ar. 3. S. Ant. p. 2. lib. 6. c. 2. parag. 2. Rosell. ver. Ieiunium num. 8. Silu. eo. q. 2. quia consuetudo laicorum non ligat Clericos sæculares, nec clericorum sæcularium regulares, quia sunt varij modi abstinentiæ inter eos tres status personarum. Excipe tamen festa ex Trid. sess. 25. de regul. c. 12. V. ver. Ieiunium, num. 25.

50 Vouens castitatem, & religionem, si vtrumq; principaliter vouit, tenetur in sæculo ad castitatem. Si verò vouit religionem principaliter, & castitatem accessoriè, non tenetur ante religionis ingressum Sanchez vbi supra c. 16. num. 113. In dubio autem censetur vouisse principaliter. Nau. de vot. cons. 13. num. 2.

51 In dubio an emissum sit votum eleemosynæ, si quis putans se teneri, soluat, non potest vti occulta compensatione; cum duæ sint circa hoc opiniones, & pauper habeat pro se probabilem: compensatio autem requirit iniustitiam certam possidentis. Sanchez vbi supra c. 11 num. 17.

52 Conditio impossibilis siue de præterito, siue de præsenti, siue de futuro non reijcitur in voto Sanchez vbi supra c. 23 num. 8. alios referens contra Azor. p. 1. lib. 11. c. 15. q. 9. docentem id verum esse tantum in foro conscientiæ.

53 De vouente sub conditione, & ex eius culpa conditio non adimpletur; vt se hoc facturum, si Deus illum ab vno peccato præseruet, & in illud incidit, Silu. votum 2. num. 2. dicit non obligari, quando, vt communiter fit, eius intentio fuit, vt præseruaretur per gratiam maiorem ordinaria. Sed Ang. votum 1. parag. 10. Nau. c. 12. num. 41. & de vot. cons. 19. & seq. Azor. vbi supra c. 20. q. 9. & Sayr. plures referens cla. reg. lib. 6. c. 8. dub. 1. volunt obligari, si postea non facit id, quod fecisset ad se præseruandum, etiam si non promisisset; vel si in illud peccatum se præcipitauit. De vouente religionem, si sanus fieret & per propriam intemperantiam fuit infirmus, Et similiter de vouente religionem si Doctor, fieret, & ex negligentia non fit, Nau. cons. 29. & 30. cit. cum alijs docet non obligari. si ordinariam curam adhibuit, vt sanus, aut Doctor euaderet. Secus si se præcipitem dedit in intemperantiam, vel inscitiam. Suar. de relig. to. 2. trac. 6. lib. 4. c. 17.

54 Votum simplex ex falsa causa emissum, si illa sit causa finalis voti non verò impulsiua, non tenet. Vt putans filium in extremo vitæ periculo constitutum, vouet Romam peregrinari, quò filij incolumitatem consequeretur. Nam vouens non absolutè eam rem pomisit, sed per modum vnius cum illo fine. quare si finis ille non extat, quia falsum erat id periculum, aut iam obierat tempore voti, non obligat, quia non est voluntarium. Sanchez de matrim. lib. 10 disp. 9. num. 16. Error enim causæ, quæ prom ittentem induxit, regulariter annullat promissionem Nau. c. 18. num. 17. Molin. de iust. trac. 2. disp. 209. Secus in voto solemni, c. fin. 20. q. 3. c. Ex parte 2. de conuers. coniug. Nisi error sit circa substantialia: licèt enim is status perfectior sit, liberam tamen electionem requirit. In dubio autem dicendum causam esse impulsiuam, & tenere votum: In omni enim voto causa finalis videtur esse Dei cultus, media illa re promissa, cœteræ verò videntur impulsiuæ Sanchez vbi supra num. 17. V. Suar. c. 18. cit. num 6. Anchar. in c. Magnæ de voto num. 13. distinguit, quòd defectus causæ vel fuit à

principio, uel superuenit: primo casu dissoluit obligationem, in secundo uerò minimè.

56 Vouens peregrinationem, uel ieiunium, licet ea faciat non cogitans de uoto satisfacit, si postea ratum habeat quod ieiunauerit, &c. Quod si ea fecerit ui, uel intentione expressa non implendi uotum, non satisfacit. Vide supra Horæ can. num. 14. Et si illuc postea accedat causa alicuius negotij aut stipendio conductus, aut uinctus à ministris iustitiæ; si obiectum uoti fuit sola inuisio templi, satisfacit si illic se inueniens templum liberè inuisat. Secus si obiectum uoti fuit etiam labor itineris. Sanchez in sum. lib. 4. c. 11. num. 68.

57 Vouens se ieiunaturum tali die, si non potest, aut etiam ex negligentia non ieiunat, si votum fuit in cultum illius diei, non tenetur alio die ieiunare. Si verò illa dies assignata est pro termino, vltra quem noluit differre ieiunium, tenetur Silu. votum 2. q. 4. Ang. votum 4. parag. 3. Cai. 2. 2. q. 88. ar. 12. & in sum. ver. Votum, vers. Voti dispensatio. Sot. lib. 7. q. 2. ar. 1 Nau. c. 12. num. 41.

58 Si præfixisti tempus voto, eo adueniente, teneris: commoditas verò relinquenda arbitrio pij, & docti viri Silu. vbi supra q. 2. Ang. parag. 2. S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 3. ad 3. & q. 189. ar. 3. Arag. q. 88. cit. ar. 3. Sot. & Nau. vbi supra V. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 8. num. 8.

58 Si vouisti religionem, & commodè potes nunc intrare, Si sit periculum impedimenti perpetui, peccas mortaliter differendo etiam ex negligentia Ang. & Silu. vbi supra Nisi differas, vt commodius postea intres, quia v. g. vis prius addiscere quod in religione nequibis, Suar. de relig. trac. 6. lib. 6 c. 6. num. 9. quia causa dilationis est vtilis religioni: modo tamen in sæculo viuere possis sine periculo salutis Mai. in 4. d. 38. q. 3.

59 Proponens vouere non obligatur c. literaturam de vot. & ibi Pan. S. Tho. vbi supra ar. 1. Couar. in c. Quamuis pactum p. 1. parag. 3. num. 12. & com.

60 Grauiter deceptus vouens religionem, quod si sciuisset non vouisset, non tenetur: quia fraus, & ignorantia tollunt voluntarium requisitum ad votum Arag. q. 88. cit. ar. 1. dub. 2. concl. 2. in fi. Roder. in sum. p. 2. c. 92. concl. 4. Sayr. cla. Reg. lib. 6. c. 4. num. 14.

61 Votum absolutè non ludendi non compræhendit ludum, qui ratione honestæ recreationis exercetur, cum ludus honestus sit actus virtutis eutropeliæ. Nisi vouens aliud intendisset: vel ratione periculi limites honesti ludi transgrediendi. Mens enim vouentis ea videtur esse, vt à solo ludo illicito, quo dilapidantur bona, abstineat. Sanchez de matr. lib. 1. disp. 4. num. 5. Nau. de vot. cons. 36. Sanchez in sum. lib. 3. c. 14.

62 Vota maiorum non ligant successores, nisi hi acceptent, aut interueniat auctoritas Episcopi, eiusuè approbatio. quare necesse est, vt Episcopus præcepto suo omnes cogat ad voti acceptationem, vel saltem ad obseruantiam actus promissi: & tunc obligabuntur qui non vouerunt, non in vi voti, sed in vi Ecclesiastici præcepti Suar. de relig. trac. 6. lib. 4. c. 9. num. 10. & seq. & licèt Nau. in man. c. 12. num. 74. putet obligari ratione voti, aut saltem vi pacti, & promissionis; vtrumq; tamen optimè impugnat Suar. vbi supra num. 6. 7.

63 Vouens generaliter ieiunare omnibus sextis ferijs, an obligetur ex voto ad ieiunandum si dies Natalis Domini incidat in feriam sextam; Palud. in 4. d. 38. q. 4. num. 36. Silu. ver. Ieiunium in fi. Vasquez 1. 2. disp. 30. c. 4. absolutè docent teneri, quod illa circunstantia omnino sit accidentaria respectu talis voti. Molin. de iust. trac. 2. disp. 272. post Io. And. in c. fi. de obser. ieiun. vult non teneri: quia in generali promissione non veniunt illa, quæ verisimiliter non essent intenta, si specialiter essent proposita, cuiusmodi est ieiunium Natalis Domini, cum sit præter generalem

Eccle-

Ecclesiæ consuetudinem. Suar. lib. 4. cit. c. 20. num. 7. dicit rem esse dubiam, ideoq; cum votum sit certum, & ius commune magis illi faueat, tutiorem partem esse sequendam Ego verò censeo rem esse certam. Nam in c. fi. cit. Expressè habetur, voto astrictum non posse vesci carnibus sexta feria, quando in eam incidit festum Natiuitatis Domini. Nam, & hoc est contra generalem Ecclesiæ consuetudinem; ergo etiam qui vouit ieiunare, &c. tenetur, eadem enim ratio. idem alios referens docet Sanchez in sum. lib. 4. c. 11. num. 59. & seq. V. Glo. in d. c. fi. & ver. Ieiunium num. 31. Quid, si frater minorita aut S. Francisci de Paula fiat Episcopus? Barbos. plures referens ad d. fi. docet posse vesci carnibus, si dies Natalis incidat in d. feriam, quia non tenetur amplius, nisi ad substantialia religionis. In reliquis enim est solutus.

65 Vouens ieiunare vigiliam alicuius Sancti, si ea incidat in diem dominicam, satisfacit ieiunando in Sabbato, nisi aliud intendisset cum vouit. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 8. dub. 5. Azor. p. lib. 11. c. 20. q. 4. S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag. fi. Quòd si si vouit ieiunare per totum mensem, nec expressit dominicos dies, potest quidem non ieiunare, sed vesci non potest cibis prohibitis Sayr. vbi supra V. ver. Ieiunium num. 9.

66 Votum de re leui, licèt sit totalis materia voti, aut de vitando aliquo peccato veniali, v. g. mendacium, otiosum, obligat tantum ad veniale. quare illud transgrediendo non peccat mort. S. Ant. p. 2. tit. 10. c. 4. parag 1. Silu. iuram. 3. q. 7. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 3. Sot. lib. 7. q. 1. ar. 1. Nau. c. 12. num. 40. Suar. de relig. trac. 6. lib. 5. c. 4. Azor. vbi supra c. 5. q. 3. Sanchez in sum. lib. 4. c. 12. num. 5. licèt de matr. lib. 1. disp. 5. num. 25. prius contrarium tenuerit, & com. contra Caiet. 2. 2. q. 89. ar. 3. Cou. 1. var. res. c. 22. initio. Sayr. alios referentem cla, reg. lib. 5. c. 4. à num. 18. Tolet. in sum. lib. 4. c. 17. asserentes peccare mort. quando res illa leuis est totalis materia voti.

67 Quando verò sit mortalis transgressio voti quæ fit per plures actus leues ex parte materiæ, vt si vouisti per annum quotidie dare assem pauperi, aut recitare semel orationem dominicam Azor. vbi supra, Sanchez in sum. lib. 1. c. 4. num. 14. docent quod si id fiat in honorem diei, vel temporis, cum huiusmodi obligationes cum tempore extinguantur, non peccat mort. licèt per annum omittas. Si verò votum sit tantum, ne vltra eum diem differatur, peccas quotidie uenialiter omittendo; mortaliter uerò ad finem anni, cum iam res magna euaserit. Arag. docet in uoto personali, ut de dicendo orat. dominicam, numquam peccari mortaliter; Secus in voto reali, quod in illo semper frangatur fidelitas in re leui, in hoc autem secus ratione nocumenti, uel grauitatis materiæ, quæ aufertur, sicut in furante quotidie assem. Sed hoc rectè impugnat Suar. c. 5. quia ad culpam contra uotum non rectè consideratur proximi nocumentum, cum in uoto reali non fiat iniuria proximo, cuius respectu nulla orta est obligatio, licèt materia uoti sit illi utilis. Eandem distinctionem improbat Vasquez 1. 2. disp. 146. c. 2. in fi. quia utrumque uotum fieri potest pro tali die, in specialem deuotionem, & cultum illius diei, & è contra pro singulis diebus, ut non differatur obligatio. Valent. to. 3. disp. 6. q. 6. p. 4. q. 2. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 6. num. 6. Sentiunt in utroque uoto omissionem in graui parte esse mortalem, licèt si onus diei, ut proprium eius, & semel omisso, nulla maneat obligatio: quod licèt probabile, scrupulosum tamen asserit Suar. ubi supra. Tu dic cum Suar. c. 5. cit. in huiusmodi leuibus transgressionibus diuersis temporibus factis, considerandum esse, an ex his componatur unus actus mortalis, uel non. Si enim non componatur, licèt multa leuia multiplicentur, numquam fiet peccatum mortale. secus ergo si plures illi actus tendant ad unum componendum. Sub actu uerò etiam omissionem contrariã intellige. Perficitur autẽ unus actus grauis per plures leues, uel quãdo ex prioribus actibus leuibus

relin-

relinquitur obligatio, quæ præsenti obligationi coniungitur, & ex vtraque fit vna gravis, quod sæpè in votis realibus contingit, & aliquando etiam in personalibus inueniri potest, vt supra dictum est. Vel quãdo secundum moralem vsum, & æstimationem censetur vnus actus moraliter ex multis componi vel successione quadam actuum, vel ommissionum. Sicut ex horis canonicis vnius diei censetur componi vna integra recitatio, quæ tamen non componit vnum actum moralem cum officio alterius diei. quare ex leui ommissione vnius psalmi in Matutino, & alterius in Prima, & alterius in Vesperis intra eundem diem, potest esse grauis transgressio. In diuersis verò diebus aliquando inueniri potest huiusmodi actus moraliter vnus: vt si voueas Rosarium integrum tribus diebus recitandum, singulam tertiam partem singulis diebus attribuens tamquam opus illius diei, si singulis diebus aliquid leui omittas, omnisque illæ leues ommissiones aliquid graue constituant respectu Rosarij, erit mortale.

58 Quoties igitur votum est de pluribus actibus leuibus, quorum singuli totales sunt, & diuisim, ac singulatim præstandi, siue in distinctis diebus, siue diuersis horis eisdem diei, ex multiplicitate transgressionium venialium, non peruenitur ad morale. Et sic vouens quotidie per annum recitare orationem dominicam, licet toto anno non recitet, non ideo peccat mortaliter, quia nulla est ibi vnio.

69 Votum ieiunandi ordinariè diebus dominicis nullum est, & illicitum can. 65. Apost nec transferendum Suar. vbi supra c. 6. num. 21. Secus de voto ieiunandi aliquibus diebus ob beneficium, secluso scandalo, & vano singularitatis studio Sanchez in sum. lib. 2. c. 37. num. 16

70 Vouens non vouere nisi scripto, aut coram aliquibus personis, aut de consilio Confessarij, ad vitandam vouendi facilitatem, & scrupulos inde consurgentes: si memor prioris voti aliud votum emittat, non seruatis illis circunstantijs, grauiter Peccat, non tamen mortaliter: Nisi maximè expediret saluti vouentis non aliter vouere. Si autem voueat immemor prioris voti, valet secundum. nisi vouens in priori voto expressam intentionem habuisset nullo alio voto se in posterum obligandi, nisi illis circunstantijs adhibitis; ita vt nulla tenus valeat votum à se aliter emissum. Sic multis citatis Sanchez in sum. lib. 4. c. 8. à num 14. ad 18.

71 Vouens abstinere ab vsu Fœminæ, si solum intendit se obligare ad abstinentiã actus externi, non pecat contra votum, si interius morosè delectetur; secus si absolutè vouit continentiam Less. lib. 4 c. 3. num 115. in fi.

72 Vouens excusatur, si superior etiam votum ignorans, non permittit adimplere Nau. c. 12. num. 69 Nec tenetur subditus aperire votum, sed sufficit petere licentiam v. g. ieiunandi Suar. de relig. tract. 6. lib. 3. c. 6. num. 6

73 Votum ex subita animi perturbatione emissum, si iudicium rationis non tollit, validum est, & ratum. Sicut enim ad meritum, vel peccatum sufficit ea mentis deliberatio qua quis dicitur mentis suæ cõpos, vt scienter, & spontè faciat; sic etiam ad votum. Est autem iusta causa facilè relaxandi, aut commutandi, &c. Si verò omne iudicium rationis peruerterent huiusmodi affectiones, irritum est votum.

VOTI IRRITATIO. Commutatio. Dispensatio.

V. Debitum coniugale. Dispensatio in matrimonio, in lege. Gratia. Iuramentum. Religio.

1 IRritatio est annullatio obligationis voti, ex solo beneplacito voluntatis, nec aliam causam requirit. Est autem duplex irritatio directa, indirecta. Illa se tenet ex parte voluntatis vouentis, reuocando, & quasi dissoluendo ipsum actũ

vouendi

vouendi, cadit enim immediatè in votum ipsum, habetq; specialem, & propriam rationem illud auferendi. Posterior verò se tenet tantum ex parte materiæ, & dicitur irritatio secundum quid, quia non cadit in votū ipsum, sed fit per subtractionem materiæ: & sæpe est quasi suspensio voti, sed per accidens, cum scilicet votum est tantum pro definito tempore, pro quo eius materia prohibetur. hoc porrò votum, cessante prohibitione, vel impedimento reuiuiscit: quando scilicet votum est indefinitè, vel perpetuum. Caiet 2 2. q. 88. ar. 8. Suar. de relig. tract. 6. lib. 6. c. 1.

2 Commutatio est annullatio obligationis voti, cum ligamine ad aliquid aliud faciendum.

3 Dispensatio est annullatio obligationis voti ex rationabili causa.

4 Irritare possunt, Pater, Mater, si sit Tutrix, Tutor, Curator, Dominus, Prælatus religionis, etiam Abbatissa Suar. vbi supra c. 7. num. 19 Roder. de regularibus to. 1. q. 25. ar. 7. & in sum. p 2. c 61. num. Et quidem illi possunt omnia impuberis vota, & realia puberum, nisi essent adiuncta voto religionis, aut facta de bonis castrensibus, vel quasi; non autem personalia non præiudicantia Nau. c. 17. num. 142. Silu. peculium 1. parag 3. & votum 3. q. 6 Azor. p. 1 lib. 11. c. 17. q. 7. Arag. 2. 2. q. 88. art. 9. vers circa 4. concl Sayr. alios referens cla. reg. Less 6. c. 10. num. 15. At Superior religionis potest omnia, etiam votum non mentiendi Nau. vbi supra à num. 72 Sayr. c. 11. a num 7. Sanchez in sum. lib. 5. c 33. à num. 4. Nec requiritur aliqua causa. quare non peccat Superior pro sua sola voluntate irritans S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag 6 in fi. Azor. vbi supra c. 7 q. 5. & alij: licet Sot. lib 7 q. 3. B. Med. lib 1. sum. c. 14. parag. 7. Valent. to 3. disp. 6. q. 6. p. 6. dicant peccare venialiter, & Sayr. num. 14. dicat id esse probabilius. Et Sanchez in sum. lib. 4. c. 24. num. 8. & 13. dicit ideò non vacare culpa, quia omnis actus humanus ad sui honestatem & vt vitio otiositatis liberetur, postulat aliquem honestum finem. Possunt prædicti etiam in vota emissa antequam tales essent sub sua potestate c. Noluit 33. q. 5. Silu. loco cit. Non tamen votum transeundi ad strictiorem, de quo infra num. 10.

6 Dominus, & coniux non possunt irritare vota sibi non præiudicantia s. Thom. 2. 2. q. 88. ar. Silu. votum 5. num. 1. Nau. d. cum 64.

6 Cum vterque Coniux de communi consensu vouet continentiam, neuter potest irritare. c. Quod Deo 33. q. 5. Sot q. 3. cit. ar. vlt. Cai. 2. 2. q. 88. art. 8. & ibi Arag. matr. 3. imped. 5. parag. 5. Silu. uotum 5. q. 2. in fi. Panor in c. Carissimus de conuers. coniug. num. 6. Nau. c. 12. num. 59. Limitat Sanchez ubi supra c. 34. num. 17. Nisi dent sibi iterum mutuā corporū potestatē, quo casu poterit uir irritare uotū uxoris ualide, licèt cū pacto, sine causa licitè uerò cum causa, quia matrimonium est plenè restitutum ad priorem statum. V. eundem de matr. lib. 9. disp 40. num. 22. & infra Debitum coniug. num 9.

7 Votum impuberis de faciendo aliquid tempore, quo erit liber non tenet. si semel irritetur: Secus si sit puberis: Nisi is vouisset vota explenda durante subiectione tantum, aut ea durante, & postea Silu. votum 3. q. 2. uers. 5 Idem uerò est de Religioso, ac de impubere. ibidem V. Azor. p 2 lib. 11. c. 17. q. 10. & 14. Sanchez in sum. lib. 4. c. 23. q. 1.

8 Irritans uotum, si postea consentiat, non ideo reuiuiscit, nisi ille iterum uoueat Silu. ubi supra uers. 3. & religio 2. q. 15. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 10. num 30.

9 Irritari possunt uota inuito uouente; dispensari uerò non item nisi ex urgentissima causa, & bono publico id exposcente: commutari uerò numquam Sanchez ubi supra c. 24. num. 25.

10 Votum impuberis de religione potest Pater, & Tutor, etiam potest pubertatem irritare, si ille pubes factus de nouo se non obligauit Nau. c. 12. num. 71. Caiet. 2. 2. q. 89 ar. 5. modò non fuerit solemne, id enim irritare non possunt post Pubertatem c. Puella 20. q. 2. Circa primum du-

dubitant Sot. lib. 7. q. 3. art. ult. licet in contrarium magis inclin. & Sayr. ubi supra num 183. cum Philiarco de off. Sacer. p. 2. lib. 3. c. 18. sic conciliat, ut uera sit Sot. opinio, quando Pater prius sciebat uotum filij, & tacuit, tunc enim aduenienre pubertate, illud irritare non potest, eò quòd sciendo, & tacẽdo uideatur illud confirmasse. Nau. uerò sententia uera sit, si prius ignorauit, &c. quia uotum fuit de re, quæ à Patris uoluntate pendebat: taciturnitas uerò filij, non potest, aut debet, ei in aliquo præiudicare. Ampliant Doct. cit. ad omnia uota personalia filij, ut castitatis, orationis, & huiusmodi. Sayr. plurens referens ubi supra num. 123. Azor. ubi supra q. 7. & 8. Suar. de relig. tract. 6. lib. 6. c. 6 Item ad uota relicta etiam de peculio castrensi, uel quasi Sanchez in sum. lib. 4. c. 35. num. 10. & seq. cum ibi cit.

11 Papa potest irritare uota Religiosorum tamquam Prælatus sed non laicorum: quia laici quoad bona temporalia, & obligationes personales, non subduntur absolutè Papæ, sicut religiosus sub Prælato, quorum primus est Papa. & quia super eos non habet potestatem dominatiuam, sed solum spiritualem Sayr. vbi supra c. 10. dub. 1. Cai. 2. 2. q. 88. ar. 12. Nau c. 12. num. 73. Sot. lib. 7. q. 4. ar. 1. dub. 1. At Roder. de regul. to. 1. q. 25. ar. 5. referens pro sua opinoine Mich. Med. de sacr. ord. contin. c. 44. & seq. contrarium docet, quia per baptismum fit Papa dominus uoluntatis Christiani hominis in ordine ad finem spiritualem. Priorem tamen sententiam tamquam probabiliorem plurimis citatis tuetur Sanchez in sum. lib. 4. c. 24. num. 18.

12 Coniux potest irritare votum continentiæ alterins coniugis, in quod consenserat, licet peccet Pan. in c. Scripturæ de vot. num. 8. Sayr. vbi supra lib 6. c. 10. dub. 4. & est casus in c. Noluit. & c. Manifestum 33. q. 5. Idque etiam affirmant Sot. lib. 7. q. 3. ar. 1. vers. An verò possit alteruter Sanchez de matrim. lib. 9. disp. 41. num. 17. Qui omnes id maiori ratione affirmant de Prælato religiosorum, vt possit omnia subditi vota facta de sui licentia irritare. Si tamen id faciant sine iusta causa, peccabunt mort. tum coniugati, tum Prælati: immo & petens dispensationem, quod alieno peccato cooperetur: tenet tamen dispensatio Cai. 2 2. q. 88. ar. 8. Silu. votum 4. q. 2. Nau. c. 12. num. 73. Sanchez in sum. lib. 4. c. 27. num. 32. Successor tamen, qui voto non consensit, non peccat irritando sine causa Sanchez q. 3. Nequit uerò directè irritare successor, cuius potestas est moraliter diuersa à potestate prioris, ut si prior erat Tutor, alter uerò Curator; sed potest tantum suspendere executionem pro tempore subiectionis; & hoc in uotis personalibus. In realibus uerò eadẽest utriusq; potestas Sanches ubi supra c. 28. num. 5. Molin. de iust. tract. 2. disp. 224. uers. Curator.

13 Potest uir irritare omnia uota uxoris ante matrimonium emissa, quatenus sibi præiudicant Pan. ubi supra Nau. num. 61. Arag. art. 8. cit. uers. Simile dubium Suar. de relig. to. 2. lib. 6. c. 4. At Sanchez. de matr. lib. 9. disp. 39. num. 25. pluribus absolutè docet posse omnia illa uota irritare Excipit tamen primo uota realia, ut si uouisset dare elemosynam, cum esset sui iuris, &c. iudicandum enim est de his uotis, ac de alijs debitis, ad quæ uxor antea tenebatur. Item si uxor habebat aliqua de quibus disponere possit sine licentia mariti. Abb. in c. Scripturæ de uot. Suar. ubi supra num. 4. Excipit secundo uotum castitatis ante matrimonium emissum, quod, licẽt quoad redditionem non egeat irritatione, cum fortiori uinculo matrimonij constringatur reddere; ualet tamen quoad petitionem; quia petere prohibetur gratia sui cum in hoc non sit uiro subiecta. Excipit tertio uotum religionis ante emissum, si matrimonium non sit consumatum, tunc enim tenetur implere, nec poterit irritari. Si uerò sit consumatum, non indiget pro tunc alia irritatione, cum impleri nequeat. Notat autem irritationem hoc loco à Doctoribus usurpari pro suspensione pro tempore matrimonij, & ita eo soluto re-

ui-

niuiscere. V. Suar. de relig. trac. 6. lib. 6. c. 14. Excipe Quarto votum tempore diuortij, aut tempore integri matrimonij, sed post diuortium confirmatum: Nisi enim reintegratur matrimonium reconciliatione, eiusue instauratione per simile alterius delictũ, irritari non potest Sanchez in sum. lib. 4. c. 30. num. 18 & seq. Vxor tamen irritare non potest vota mariti, nisi ea sola que sibi præiudicant quoad moderatam debiti redditionem, & mutuam cohabitationem Sanchez vbi supra c. 34. num. 20.

14 Commutatio sine causa facienda in melius, cum causa in æquale Sot. lib. 7. q. 4 art. 3 Caiet. 2. 2. q. 88. art. 12. Potest etiam in minus, si subest causa. Sot. loc. cit. Arag. d. ar. 12. V. Suar. vbi supra e. 17. Valet tamen commutatio facta à superiore sine causa in æquale Sanchez vbi supra c. 15. Suar. vbi supra c. 20. num. 7. Immo etiam facta in minus, sed remanet obligato supplendi quod defuit ad æqualitatem materiæ subrogatæ cum promissa Sanchez vbi supra num. 8. contra Suar. loc. cit. Etiam si commutatio facta sit propria auctoritate, aut alterius carentis iurisdictione in bonum æquale, aut minus; nam sufficit eo casu supplere, vt fit in euidenter melius. defuit enim domini voluntas quoad modum Idem num. 11 Nomine maioris, vel æqualis boni, in quod votum commutatur, intelligitur non id quod est Deo gratius, & magis acceptum per se, & ex natura operis quod fit; sed id quod ei qui vouit est melius, commodius, & aptius ad Dei gratiam, & charitatem assequendã, & ad votum quod sit implendum. Quare in votis commutandis perpendenda est vouentis vtilitas, potiusq; materiæ magnitudo Æqualitas verò non scrupulose accipienda est; sed sufficit arbitrium boni viri; cessante fraude, & lata culpa Silu. votum 4. q. 8. in fi. quem sequitur Azor. p. 1. lib. 11. c. 18. q. 13. Et quæ sint causæ iustæ relaxandi uota, Vide apud eundem c. 14. q. 17

15 Causæ commutandi sunt incommoditas exequendi, maior utilitas Silu. uotum 4. q. 6. Arg. eo parag. 10.

16 Cum Papa dat auctoritatem commutandi, intelligitur in aliquid minus: Nam ad apertè æquale non est opus auctoritate B. Med. instr. lib. 1. c. 14. parag. 7. Cord. in sum. q. 188. & seq. Roderig. lib 2. sum. c. 100. num. 4. Potest autem quis uotum suum commutare in apertè melius c. Peruenit 2. de iureiur. & c Scripturæ de uot. & ibi glo. Sot. lib. 7 q. 4. art. ult. Caiet. q. 88. cit. ar. 10. & fortè etiam in apertè æquale Sot. ibidem:

17 Omnia uota personalia per professionem extinguntur, c. Scripturæ, de uot. S Th. 2. 2. q. 88. ar. 12. ad 5. Realia uerò, & debita in Monasterium transeunt ut hæredem iuxta uires hæreditatis. Nouitius excusatur à uoto personali, non uerò à reali Silu. uotum 4 q. 7. S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag. 8 Si tamen quamdiu Nouitius est, impleri possunt sine damno & incommodo religionis impleri debent, ut sunt uota realia; Si uerò non possunt, ut sunt personalia ieiuniorum, peregrinationum, & huiusmodi, differuntur ad tempus, quia si non profiteatur, reuiuiscunt; si uerò profiteatur, extinguuntur. Potest tamen Superior ex priuilegio illũ absoluere, sicut & cœteros laicos Azor. ubi supra q. 17. Alij uerò ut Arag. 2. 2. q. 88. ar. 12. in solut. ad 1. Sanchez alios referens in sum. lib. 5. c. 5. num. 43. & 45. Suar. de relig. to. 3. lib. 6. c. 14. num 6. docent omnia uota realia per professionem extingui, nisi per uotum reale acquisitum sit ius alicui tertio, ut si promisit, aut iurauit dare alicui centum, & hic acceptauit, tenebitur dare, si sit soluendo. V. Sayr. cla. reg. lib. 6 c. 12 num. 11. Vota personalia, si nõ sint religioni incompossibilia, ut uota ieiunandi orandi, &c. implenda sunt, nisi uouens habuerit animum ea commutandi in ipsum ingressum religionis Suar. ubi supra num. 10. ubi num. 8. idem docet de ijs uotis, quæ implenda erant ante ingressum, iamq; tempus obligationis aduenerat; ut si hodie illi ieiunandum erat, & cras ingredienda religio; modo tempore ipsius obligationis habeat animum ad religionis ingressum, & in eam obligationem commutandi ieiunium,

vel aliud votum: Si tamen volens profiteri actualiter vult manere obligatus ad vota in sæculo facta, non commutabuntur in votum religionis. irritari tamen poterunt facta professione à Prælato religionis. Idem num. 14.

18 Potest commutare votum suum, qui vouit se daturum aliquid alicui, si huic non promisit, quia ex voto nulli acquisitum est ius reale Ang. votum 3. parag. 26. Silu. votum 4. q. 7.

19 Qui potest commutare vota, potest etiam cum sunt iurata Sot. lib. 8. q. 1. ar. 9. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 12. vers. Si quis quærat. Sayr. vbi supra c. 11. num. 103. Et iuramenta de eadem re, & etiam dispensare Sot. ibidem Roder. lib. 1. sum. c. 194. concl. 10. Suar. fuse de relig. to. 3. lib. 6. c. 14. Non tamen iuramenta in præiudicium tertij Sot. & Arag. cit. Silu. iuram 5 q. 6. Sayr. vbi supra & com. Alij tamen, vt Sanchez de matr. lib. 8. disp. 2. num. 25. sic distingunt. Vel iuramentum est de re diuersa ab ea, quæ est voto promissa, vel si sit de eadem re, iuramentum tamen est tantum ad voti confirmationem, & sic vera opinio Soti. Vel iuramentum est independenter à voto, & tunc potestas relaxandi votum, non extenditur ad iuramentum, quia sunt duo vincula diuersæ speciei, nec vnum pendet ab alio. In dubio autem iuratum censetur accessorium, quod semper soleat sic voueri. V. eundem lib. 8. cit. disp. 15. num. 11. & tota disp. 13. Azor. p. 1. lib. 11. c. 10. q. 2. & c. 18. q. 16. vbi priorem sententiam concedit in ijs qui hanc auctoritatem habent à iure; secus in ijs, qui ex priuilegio.

20 Votum factum alicui Ecclesiæ, si sit reale, potest vouens in melius commutare, in æquale verò de consensu Episcopi, quia illi Ecclesiæ nullum est acquisitum ius Silu. votum 4. q. 7. vers. 4. Ang. votum 3. parag. 26. Nau. c. 12. num. 78. & de redd. Eccl. q. 1. mon. 60. Couar. in c. Quamuis pactum p. 1. parag. 3. num. 4. Less. lib. 2. c. 49. num. 90, Cai. 2. 2. q. 88. ar. 12. immo ex Less. cit. sufficit auctoritas prudentis confessarij, & ex Arag. d. ar. 12. nulla requiritur auctoritas. Nisi instrumento, testamento, promissione coram testibus, vel acceptatione facta ab Ecclesia, aut alio auctoritatem habente eius nomine: tunc enim commutari non potest si auctoritate Episcopi Roder. in sum. p. 2. c. 109. num. 6. S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag. 8. & illius Ecclesiæ consensu, cui acquisitum est ius Sanchez in sum. lib. 4. c. 41. num. 13. Suar. de relig. trac. 6. lib. 6. c. 15. Azor. vbi supra cap. 19. q. 12.

21 Promittens alicui se votum eius impleturum, potest mutare in ingressum religionis Silu. vbi sup. vers. 5. Ang. eo. parag. 4.

22 Id in quod votum commutatū est tamq; votum seruandum est Com. ex Sayr. vbi supra c. 12. num. 2. & 23. Et si votum sit ex reseruatis Papæ, & commutetur, poterit postea Episcopus, aut alius confessarius virtute priuilegij, aut Iubilæi, vel relaxare, vel commutare id, in quod votum commutatum est Cord. in sum. q. 150. Silu. votum 4. q. 7. in fi. Sayr. num. 25. cit Suar. vbi suprac. 20. num. 14. Arag. vbi supra ver. Quando votum Sanchez de matr. lib. 8. disp. 9. num. 20. & in sum. lib. 4. c. 40. num. 46. Nisi id in quod commutatum est sit etiam ex reseruatis Papæ Azor. p. 1. l. c. 18. q. 11. relato Rom. cons. 460. Glo. in c. Tempora pœnitudinis 26. q. 7.

23 Si voti commutatio fiat ab homine & non impleatur, non ideo reuiuiscit votum: secus si à iure: Vt si commutes votum vltramarinum in religionem, & ex tua culpa redeas ad sæculum, teneris ad votum Sayr. & alij ab eo relati vbi supra num 24. Suar. vbi supra c. 21. in fi. V. eundem lib. cit. c. 20. num. 11. & to 3. lib. 6. c. 14 num. 21. & seq. & Sanchez in sum. lib. 4. c. 55. q. 2. nu. 16

24 Vouens religionem aliquam potest auctoritate propria ingredi strictiorem Cai. 2. 2. q. 88. ar. 12. ad æqualem verò requiritur licentia Papæ Nauar. de regul. com. 4. num. 11. Alij tamen verius docent, sufficere licentiam Episcopi, quia non dispensatur in substantia voti religionis, sed tantum in excessu vnius religionis ad aliam Silu. votum 4. q. 3. dicto 6. S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag. 9. Sanchez plu-

res

res referens, de matr. lib. 8. disp. 9. num. 17.

25 Qui potest dispensare, potest etiam commutare S. Tho. 2. 2. 88. ar. 10. Sot. lib. 7. q. 4. ar. 3. Silu. vbi supra vers. 2. Arag. q. 88. cit. ar. 12. Tolet. lib. 4. c. 18. in fi. Sayr. c. jn dub. 20. quod Nau. in man. c. 12 num. 79. & de Iubil not. 27. Azor. p. 1. lib. 11. c. 18. q. 7. dicunt verum esse in his, qui auctoritatem habent a iure, non verò in his qui habent ex priuilegio, aut per iubilæa. Sanchez vbi supra disp. 2. num. 15. id negat tantum in iurisdictione delegata, concedit verò in potestate ex priuilegio. Sed prima opinio verior. Cœterum cui conceditur potestas commutandi, non ideò potest dispensare, vt volunt Arag. Sayr. Azor. vbi supra, licèt Silu. contrarium sentiat, quia magis requiritur ad dispensationē, quam ad commutationem, qui enim dispensat, ex toto obligationem tolli. in commutatione verò in aliam materiam conuertit.

26 Confessarij ord. min. & participantes possunt in votis commutandis, & dispensandis quod Episcopi, vt Congreg. Cassin. concessit Mart. 5. vt refert Sorb. ad Collector. ver. absolutio quoad sæculares, Et dein de Pius V. in Bulla quæ inc. Ex supernæ dispositionis, & alij sum. Pont. vt refert Sayr. vbi supra c. 12. dub. 17. Roder. de regul. to. 1. q. 63. ar. 3. Quare secundum . an. in c. Nullus de paroch. Silu. ver. domicilium num. 3. non possunt commutare vota forensium. Sed melius Sanchez de matr. lib. 8. disp. 16. num. 10. docet id posse, quia illa restrictio dispensan. di in votis, in quibus possunt Episcopi sic intelligenda, vt non possint dispensare in votis Sum. Pont. reseruatis. Cum enim hanc dispensandi potestatem habeant a Papa, nulla est sufficiens ratio restringendi ad solus subditos illius Dioecesis, in qua religiosi inueniuntur. Verum est tamen quod Arag. vbi supra Sanchez lib. 2. disp. 40. num 9. & lib. 16. num. 10. Roder. in Bull. Conc. parag. 9. num. 118. docent nihil posse regulares in casu, quo Episcopus potest dispensare tantum ex necessitate, aut in alijs, quæ Conc. Trid. sunt specialiter concessa Episcopis, tamquam Apostolicæ sedis delegatis. Si tamen vota illa quantumcumq, Sum. Pont. reseruata ratione alicuius circunstantiæ occurrentis, deficiant a vera ratione voti, & materia, possunt etiam regulares dispensare Sanchez in sum. lib. 4. c. 34. num. 7. Quando verò id verificetur, notat idem eo. lib. c. 40. a num. 26. & c. 54.

27 Quod autem Nau c. 12. num. 79. Sorb. vbi supra post alios docent, regulares dispensare non posse in voto peregrinationis vltra duas dietas, non videtur habere fundamentum: quia si possunt quod Episcopi: hi autem possunt in omnibus (quinque illis Sum. Pont. reseruatis exceptis) cur circa regulares restringenda est hæc facultas ad huas dietas; Et certè Mart. V. in priuilegio cōcesso Cong. Cassin. & Paulus III. Soc. Iesu huius restrictionis mentionem non faciunt; sed absolutè loquuntur. Potest verò hæc dispensatio, vel commutatio fieri etiam extra sacramentum pœnitentiæ, vt asserit Sanchez num. 9. & 10. cit. licèt contradicat Sayr. lib. 6. c. 11. num. 105. V. Roder. de regul. to. 1. q. 63.

28 Si Papa concedat omnia vota præter votum castitatis, & religionis, censentur concessa vota triplicis peregrinationis. Et si excipiat votum v. g. Hierosolymitanum, censentur concessæ aliæ duæ Sanchez c. 40. cit. a num. 12. per tex. in c. Dominus 32. q. 7. & c. 2. de coniug. lepros, vbi Glo. & Pan. num. 2.

29 Confessarius approbatus transacto tempore Iubilæi commutare potest votum, cuius vouens ipso tempore Iubilæi inculpabiliter immemor fuit Sayr. ubi supra c. 12. num. 17. Immo ut docet Sanchez lib. 8. de matr. disp. 15. num. 18. potest commutare uotum, & dispensare in irregularitate, licet pœnitens memor noluerit eo tempore petere commutationem &c. quia licet semel noluerit, eo priuilegio uti; cum tamen perpetuum sit, nec tempori alligatum pro casibus ante iubilæum admissis, potest, mutata sententia, eo uti; & idem docet eodem libro disp. 31. num. 2. Contrarium ta-

men pluribus cit. docet Suar. de relig. trac. 6. lib. 6. c. 16. num. 14. & hæc mihi placet.

30 Commutans votum rationem habeat expensarum, quas vouens fecisset in eundo, commorando, & redeundo, c. Magnæ de vot. Immo, & laborum ipsius vouentis Anchar. ibidem num. 10. & expensarum, quas vouens iuxta statum sui decentiam facturus erat. deducendæ tamen quas domi fecisset vt multos referens docet Sanchez in sum. lib. 4. c. 56. num. 12. & 14. vbi num. 19. quod consideranda sunt itineris pericula, & damnum rerum suarum ex eius absentia, & tributa, quæ soluturus erat infidelibus, vt transitum ad loca sancta concederent.

31 Facultas commutandi vota virtute Iubilæi, aut aliarum indulgentiarum extenditur etiam ad vota post concessionem emissa Nau. c. 12. num. 96. in fi. & de indulg. not. 34. num. 4. Cord. in sum. q. 37. propos. 2. Azor. p. 1. lib. 11. c. 18. q. 9. Suar. ubi supra c. 13.

32 Facta voti commutatione, licet vouenti, omissa commutatione, redire ad priorem voti materiam Sanchez de matrimonio lib. 9. disp. 9. num. 21. Azor. vbi supra c. 18. q. 12. Suar. verò vbi supra c. 20. id concedit, si commutatio facta sit in æquale, aut in minus; secus si in melius: quia commutatio postquam est acceptata ab ipso vouente, habet vim noui voti, & num. 13. eo. cap. docet, quod vbi commutatio facta fuit in minus, si renuntiata commutatione, redierit ad prioris voti materiam, animo firmiter manendi in priori obligatione, non poterit ad commutationem redire. Idem si in æquale, si vouentis intentio fuit quasi de nouo vouere], dum commutationi renunciauit. Hanc Suar. opinionem pluribus refellit Sanchez in sum. lib. 4. c. 55. q. vlt.

33 Votum cadens in promissionem factam alicui tertio, commutari non potest sine eius consensu, si promissio sit acceptata, vt cum promissioni factæ pauperi puellæ de ea dotanda, & ab ea acceptatæ adiungitur votum ad robur, & confirmationem. Secus si votum fiat Deo de dotãda, &c. Quare vt voto adiungatur promissio humana, oportet vt directè fiat aliqua promissio homini, & quod ab illo acceptetur aliàs nõ obligabit Suar. ubi su. c. 15

34 Quomodo facienda sit votorum commutatio V. Sanchez in sum. lib. 4. c vlt.

35 Perpetuò impedito exequi votum indicitur redemptio c. Quod super his de vot. Si est verum impedimentum perpetuum, non tenetur vel redimere, vel implere per alium Pan. in c. 1: num. 4. & c. Licet num. 14. de vot. Silu. votum 2. q. 6. & 10. Ang. votum 3. num. 7. Si tamen non fuit in mora; aut nisi tempore voti certus fuerit se perpetuò impeditum exequi; tunc enim tenetur redimere, vel per alium implere, nisi aliud intendisset Pan. d. num. 14. Sanchez alios referens in sum. lib. 4. c. 2. num. 25. vbi num. 26. idem dicit, etiam cum vouens fuit in mora, & culpa, non teneri ad redemptionem, &c. Quod super his cit. intelligendum esse quando impedimentum non fuit verum reddens impossibilem executionem voti Azor. p. 1. lib. 11. c. 14. q. 12. dicit in eo textu sermonem esse de eo, qui vouit in subsidium Terræ sanctæ, qui non potens per se, tenetur per alium In alijs verò casibus ad nihil teneri.

36 Dispensatus etiam à Papa sine iusta causa non est tutus in conscientia Sot. lib. 7. q. 4. art. vlt. circa fi. Nau. c. 12. num. 76. V. Suar. de relig. trac. 6. lib. 6. c. 17. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 17. num. 3.

37 Causæ dispensandi sunt, inutilitas, maioris boni impedimentum S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 10. Silu. votum 4. q. 6. Nau. c. 12. num. 76. facilitas in vouendo, debilitas ad implendum, necessitas, vtilitas Nau. num. 77. Item habere numerosam familiam, quæ absq; notabili damno patroni absentiam ferre non potest Nau. ubi supra Ang. uotum 4. parag. 10. Item difficultas magna superueniens casu quo non sit talis, ut uoti obligationem extinguat Pan. in c. non est de uot. num. 6. Item cum uouens ratione uoti nimijs conscientiæ scrupulis uexatur, ita ut uoti impletio eius conscientiæ quieti ualde noceat Sanchez ubi supra disp.

20. num. 23. & in ſum. lib. 4. c. 46. num. 3. ubi num. 4. docet ſanum conſilium eſſe admiſcere aliquam commutationem, quod cauſæ ad omnino diſpenſandum raræ ſint

38 In dubio excuſat Prælati auctoritas, & diſpenſatio S. Tho. ubi ſupra ar. 2. ad 2. Silu. uotum 4. q. 6. Sanchez de matr. lib. 8. diſp. 18. num. 9.

39 Non eſt ſufficiens cauſa diſpenſandi in voto continentiæ periculum vitæ, melior eſt enim continentia quam vita S. Tho. vbi ſupra ar. 11. ad 3. & ibi Caiet. S. Ant. p. 2 tit. 11. c. 2. parag. 9. ad fi. quod tamen in voto ſimplici negat Sanchez vbi ſupra diſp. 20. num. 26. Eſt tamen ſufficiens magna fragilitas, quam voueus in ſe experitur ad obſeruandum votum, & ob quam credit ſe non adimpleturum Nau. c. 11. num. 78. & de vot. conſ. 36. num. 5. Sanchez vbi ſupra.

40 Exceptis votis caſtitatis perpetuæ, Religionis, liminum Apoſtolorum Hieroſol. & Compoſtellæ; in alijs diſpenſare poſſunt habentes iuriſdictionem Epiſcopalem adeoq; etiam Prælatus religionis exemptus Silu votum 4. q. 3. verſ. Nau. c. 12. num. 75. Licèt ſint vota perpetua, vt votum aſſumendi ordinem ſacrum, aut obedientiæ, & paupertatis extra ſtatum religionis Suar. vbi ſupra c. 21. Quomodo etiam in prædictis votis, cum ſunt pœnalia poſſit diſpenſari vide ver. Votum num. 40. Prædictis quinq; votis referunt Nau. de regul. com. 1. num. 2. & Graff. de caſ. reſeru. de vot cõmut. Greg. XIII. addidiſſe peregrinationem ad S. Mariam laurentanam. ſed id non eſſe in vſu aſſerit Azor. p. 1. lib. 11. c. 18. q 4. & Nau. aſſertioni credendum non eſſe docent Suar. vbi ſupra num, 14. Sanch. in ſum. lib. 4. c. 40. num. 10. Et certè plerique, qui poſt Greg. de voto ſcripſere, nullam eius faciunt mentionem.

41 Qui vouit religionem ſtrictiorem, poteſt diſpenſante Epiſcopo ingredi laxiorem; id enim non eſt diſpenſare in religione Pan. in c. Non eſt, & c. Significatum de regul. Sot. lib. 7. q. 4. ar. 3. Nau. de regul. com. 4. num. 11. & de vot. conſil. 40. & ſeq. Silu. votum 4. q. 3. dicto 6. S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag. 9. Sanchez alios referens lib. 8. de matr. diſp. 9. num. 17. Intellige

42 In voto religionis, & perſeuerantiæ, poteſt Epiſcopus diſpenſare circa perſeuerantiam tum ante, tum poſt ingreſſum ſi adſit iuſta cauſa Immo poſt exitum, vt non teneatur iterum ingredi, ſi eadem cauſa perſeueret: quia votum præſeuerandi eſt virtute diuerſum à uoto religionis, & diſpenſando in illo diſpenſat tantum in illa qualitate adiuncta, quæ nullibi reſeruatur Sanchez ubi ſupra num. 18.

43 Archiepiſcopus dum uiſitat non poteſt diſpenſare erga ſubditos ſuffraganeorum. Sot. & Silu. ubi ſupra Arag. 2. 2. q. 88. ar. 12. concl. 3. S. Ant. ubi ſupra Sanchez in ſum. lib. 4. c. 38. num. 14. Niſi Epiſcopus deneget petitam diſpenſationem, cum diſpenſare tenetur, uel adeſt iuſta cauſa diſpenſandi, tunc enim poteſt Archiepiſcopus per appellationem aditus uel officio eius implorato diſpenſare, Sanchez in ſum. lib. 4. c. 38. num. 12. Poteſt tamen diſpenſare cum Epiſcopis ſuffraganeis Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 11. num. 79. & alij, quos refert Sanchez in ſum. lib. 4. c. 38. num. 16. qui licet dicat rem eſſe dubiam, concludit tamen poſſe eam opinionem tuto ſequi; cum in contrarium non ſit ratio, uel auctoritas conuincens, & hoc etiam extra actum uiſitationis.

44 In uoto ſolemni caſtitatis poteſt Papa diſpenſare, ſi ſit ſolemnizatum per ſumptionem Sacri ord. com. ex Silu. ubi ſupra q. 5. In ſolemnizato uerò per profeſſionem affirmant Couar. de teſtam. c. 2. num. 10. Cord. lib. 1. qq. q. 4. S. Ant. ubi ſupra, Nau. c. 12. num. 75. & de uot. conſ. 37. num. 9. & conſ. 38. Caiet. 2. 2. q. 88. ar. 11. & to. 2. opuſc. 27. Sayr. plures referens cla. reg. lib. 6. c. 11. num. 17. Azor. p. 1. lib. 12. c 7. Suar. de relig. to. 3. lib. 6. c. 16. à num. 5. & c. 17. Negant uerò S. Tho. 2. 2. q. 88. ar 11. & ibi Arag. Sot. lib. 7. q. 4. ar. 2 S. Bon. in 4. d. 38. q. 3. Almain. de poteſt. Papæ c. 3. & alij plures, & facit c. Cum ad monaſterium de ſta. mon. ubi ſic habes, Abdicatio pro-

prie-

prietas, sict etiam custodia castitatis adeo ast annexa regulæ Monachali, vt contra eam nec Sum. Pont. possit licentiam indulgere. Tu sic concilia. Non potest Papa dispensare, vt manente vinculo voti, seu manente tali Monacho, non sit obligatus ad castitatem propriam, cum de essentia Monacatus sit castitas; & sic vera est secunda opinio. At verò potest Papa ex suæ potestatis plenitudine, de Monacho facere non Monachum, & tunc licitum illi erit matrimonium. Et sic verum dicunt Doct. primæ sententiæ. Et sic fecisse censentur varij Sum. Pont. qui cum multes professis dispensarunt, quos ex varijs historijs colligit Sayr. vbi supra:

45 In voto Hierosolymitano causa deuotionis non subsidij dispensare potest Episcopus, glo. in c. Ex multa, de uot. & ibi Pan. Fel. in c. Quod. super de fid. instrum num. 1. Nau. c. 12. num. 75. Negat Sot. vbi supra Arag. 2. 2. q. 88. art. 12. Azor. p. 1. lib. 11. c. 19. q. 4. Sayr. vbi supra nu. 36. Silu. votum 4. q. 3. vers. 5. Et ita seruat stylus Curiæ, cui standum est. Nec valeret absolutio data ab Episcopo, vt voluit Ang. alios referens votum 4. parag. 6. In voto facto dandi bona incerta in subsidium Terræ sanctæ dispensat Episcopus Suar. de relig. tract. 6. lib. 6 c. 21. nom. 13.

49 Dispensatio in voto perpetuo ad solum Papam pertinet: nisi ex ijs sit quæ frequenti indigent dispensatione, vt ieiunandi, peregrinandi, &c. S. Tho. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 3. Intellige de votis, quæ ex natura sua habent perpetuitatem vt votum castitatis, & religionis, hæc enim ad solum Papam pertinent. non autem quæ habent perpetuitatem ex intentione vouentis vt orandi, ieiunandi, &c. Caiet & Arag. d. ar. 12. Azor. vbi supra c. 18. q. 4. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 11. num. 44. Et generaliter nullum votum negatiuum est Papæ reseruatum, præter id, quod est de tota materia castitatis Suar vbi supra c. 21. num. 9 Excipe in voto perpetuæ castitatis, vbi sit graue periculum incontinentiæ, & non sit facilis recursus ad Papam. de quo infra dispens. in matr. num. 1. Quod Sanchez lib. 8. de matr. disp. 9. num. 22. extendit ad casum, in quo adiri quidem possit Papa, at ex mora graue periculum incontinentiæ imminet. Secundò, vbi intercessit aliquis metus in vouendo, & est periculum incontinentiæ Pan. in c. Venieus, Qui cler. vel vou. Armill. ver. dispensatio parag. 17. Tertio vbi imminet periculum scandali, vel magni damni alterius, licet non adsit periculum incontinentiæ; vt cum voto ligatus deflorauit Virginem Sanchez vbi supra in fi. addens non esse necesse adire legatum Apost. nisi is haberet in hoc peculiare priuilegium. Votum coniugum de continentia communi consensu emissum, est votum absolutum, & perpetuum Arag. vbi supra ar. 8. Silu. votum 5. q. 2. & ver. dispensatio q. 9. Nau c. 12. num. 59. Sayr. vbi supra c. 5. num. 16.

47 Episcopus dispensare potest in voto simplici Virginitatis, si vouens intendit solum de primo actu libidinoso; cum tale votum differat a voto castitatis; secus si intendit simpliciter castitatem seruare, aut si vouit simpliciter, & absolutè Virginitatem, nil cogitans, vel de primo concubitu, vel an id votum differat à voto castitatis, tunc enim ad solum Papam pertinet Sayr. cla. reg; lib. 6. c. 11. dub. 6

48 Episcopus dispensare potest in voto non vouendi Nau. c. 12. num. 76. Ang. votum 4. parag. 9. Silu. eo q. 4. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 9. num. 11. Et in voto non petendi debitum Silu. votum 5. num. 5. Nau. vbi supra num. 60 Immo secundum eundem Silu. loc. cit. alter coniugum potest irritare, quia coniux in vouendo non potest alteri præiudicare. Subdit tamen validum esse votum non petendi ratione sui tantum, sed non ratione Socij. secus sissit de non petendo absolutè, quia socio præiudicat. Sic etiam Sanchez de matr. lib. 9. disp. 35. num. 21. An verò alter possit sine alterius consensu vouere non petere debitum, S. Tho. in 4. dist. 32. q. vn. ar. 4. ad 3. Turrecr. in c. si dicat 33. q. 5. ar. 1. num. 1. ad 4. Armill. ver. Debitum num. 19. Roder. in sum. p. 2. c. 90. num. 3. absolute negant Vict. in sum. de

matr.

matr. num. 189 Sot. lib. 7. q. 3. ar. 1. uerſ. An uero poſſit alteruter, docent ualidum eſſe in fœmina, non autem in uiro, quia uxori onerosum eſt præ pudore ſemper petere: uiro autem ſecus. Silu. uotum 5. q. 2. Nau. ubi ſupra. Sanchez num. 21. cit. docent ualidum eſſe uotum non petendi gratia ſui tantum

49 Cum Religioſo, qui uouit tranſire ad arctiorem, poteſt ſuperior diſpenſare, ut maneat, non tamen uotum irritare. Sot. ubi ſupra dub. 2. & q 4 art. ult. coroll. 2. Arag. 2.2. q. 88. ar. 8. concl. 5. Cai. ibi ar. 12. reſp. ad 3. Azor. p 1. lib. 11. c. 17. num. 18. Sanchez ubi ſupra diſp. 39. num. 9. Leſſ. lib. 2. c. 40. num. 75. Silu. uotum 4. q 3. uerſ. 6. Nau. de uot. conſ 41.

50 Vouens non petere uoti diſpenſationem, poteſt nihilominus ex noua cauſa petere Sot. ubi ſupra Felin. conſ. 26. num. 10. Oportet tamen eandem cauſam in utroq; uoto reperiri, ut ſi ex metu uouit caſtitatem, & ex metu uouit non petere diſpenſationem Sanchez ubi ſupra diſp. 20. num. 31. Immo huiuſmodi uotum non eſſe obligatorium docent S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag. 9. Sayr. cla. reg lib. 6. c. 11. num. 10. Felin. c. Conſtitutus de reſcrip. num. 9 cum aliquando expediat petere diſpenſationem ob maius bonum uel ipſius uouentis, uel ipſius Reipub.

51 In uotis alternatiuis, ſi alterum tantum ſit reſeruatum Papæ, poteſt Epiſcopus, & priuilegiati diſpenſare in non reſeruato, ſi uouentis animus non ſit determinatus ad reſeruatum Suar. ubi ſupra c. 24. ubi nu. 2. docet idē dicendū in voto religionis, vel clericatus in ſacris, etiam ſi dicat promitto caſtitatē, uel ordinari in ſacris; Nā hoc poſtremū non eſt reſeruatū, nec quoad clericatum: nec obligatio eſt ad caſtitatem donec effectu ordinatio fiat.

52 In huiuſmodi alternatiuis, ſi pars non reſeruata fiat uouenti impoſſibilis, ut ſi uouit religionem, uel talem eleemoſynam facere; ſi poſtea factus eſt impotens ad eleemoſynam, durante obligatione altera atiua, implenda eſt obligatio in altera parte: non eſt tamen reſeruata, cum non ſit uotum determinatum tali materiæ; & obligatio illa proueniat tantum ex ſolo facto, & impoſſibilitate materiæ, non ex ui uinculi Suar ubi ſupra num. 4. Si uerò antequam altera pars fiat impoſſibilis, alteram eligat, hæcq; poſtea fiat impoſſibilis, abſq; uouentis culpa, non tenetur ad alteram. Et ſi ante uotum res altera perierat, uotum non obligaret. At ſi non perierat, ſed amiſſa erat; aut furto ſublata, ſuſpenditur uotum donec inueniatur, & tunc dabitur electio Sanch. in ſum. lib. 4. c. 13. num. 24. & ſeq.

53 In uoto faciendi aliquid certo die, ſi fiat comutatio materiæ uoti remanet obligatio illius diei, quia ſunt duæ obligationes non connexæ. Niſi commutans explicet ſe utrumque commutare; aut ex materiæ ſubrogatæ qualitate, & circunſtantijs adiunctis colligatur utriuſq; commutatio Sanchez. in ſum. lib. 4. c. 56. num. 29. Moneta de commut. uol. ult. c. 7. num. 422. & ſeq.

54 In dubio an uotum ſit reſeruatum, diſpenſare poſſunt habentes iuriſdictionem etiam ſolam delegatam; ſiue dubium ſit iuris, ſiue facti, ſiue utriſque cenſendum enim eſt non eſſe reſeruatum Sanch. ubi ſupra c. 44. à num. 1. ad 5.

55 Diſpenſatio, Commutatio, & irritatio uoti extorta metu cadente in conſtantem uirum, ualida ſunt, ſi ſuperior non ficte conſenſit, & adfuit iuſta cauſa diſpenſandi Suar. de relig. lib. 6. c. ult. num. 17 & ſeq. Idem docet de ſubdito Sanch. in ſum. lib. 4 c. 47. num. 8. Is enim, ſi uerè conſentit, ualidæ ſunt irritatio, & diſpenſatio, licet graui metu extorqueantur, ſed commutatio non tenet

56 Qui poteſt diſpenſare in uotis poteſt etiam remittere pœnam debitam ex uoti uiolatione. Vt ſi uouiſti non ludere ſub pœna decem aureorum pro qualibet uiolatione, & pluries luſiſti. Item in uoto elemoſynæ debitæ ex uoto abſoluto Sanchez ubi ſupra c. 22. num. 10. & de matr. lib. 8. diſp. 15. num. 14. Suar. de relig. trac. de uoto c. 20. num. 19.

RE-

RELIGIO.

V. Baptiſmus·Contractus, Debitum· Electio· Excomm· Fideiuſſio. Filij. Iudicium. Obedientia· Reſtitutio. Sepultura· Teſtm· Votum.

1 RELIGIO, vt hic, eſt Collegium, & Vniuerſitas hominum colentium Deum Siluest. religio 1. initio.

2 Nomine religioſi in odioſis non venit frater, aut ſoror Tertij ordinis, nec Mulier mantellata Pan. rubr. de regul. Felin. in c. Eccleſia S. Mariæ de conſtit. num. 1.

3 Religioſi tertij Ordinis S. Franciſci non ſun verè religioſi Pan. in c. Cauſam quæ 1 de iudic. num. 1. Nau. de regul. conſ. 35. Ang. ver. religioſus parag 1. Niſi viuant in Congregatione Nau. conſ. 54. & declararunt Pius V. & Greg. XIII. vt refert Sorb. ver. Tertiarij not. 2. V. Apoſtil. ad Pan. loco cit. De viuentibus in Congregatione affirmat Concil. Later. ſub Leone X· eſſe religioſos, & gaudere priuilegio Clericali, ſed poſſe ſibi eligere ſepulturam & in Paſchate teneri ſumere Euchariſtiā in propria Parochia, & extremam vnctionem. Viuentes autem in domibus ſuis gaudent priuilegio canonis · Confect. ſum. Priuil. tit. 14. c. 16. V. ver. Clericus num· 4.

4 Religiones ducentium vxores non ſunt ſimpliciter religiones, nec diſſoluunt matrimonium ratum S. Th· 2. 2. q. 186. ar. 3. ad 3. Huiuſmodi ſunt in Hiſpania S. Iacobi, Alcantaræ. Calatrauæ, & in Sabaudia SS. Mauritij, & Lazari, & in Tuſcia S. Stephani; licet Nau. de red. Eccl mon. 55. a num 3. Couar. in 4. p. 2. c· 3. parag· 1. num. 18. Sanchez alijs cit· to 1· ſum lib. 4. 16. multis probare conentur eſſe verò religiones, earumque ſubditos eſſe vere religioſos. Dicendum tamen cum Sot. lib. 7. q. 5. ar. 3 ad 3. Azor. p. 1. lib. 13. c. 3. dub 3. Ang. vbi ſupra Cord. in ſum. q. 149 Pan. rub.. de regul· Clericos, & Sacerdotes dictorum Ordinum Militarium eſſe propriè religioſos, quia ſimpliciter vouent caſtitatem. Milites verò, qui de licentia Magiſtri ordinis vxorem ducunt, non eſſe propriè religioſos: gaudere tamen priuilegio Eccleſiaſtico ex peculiari Sum. Pont· priuilegio· Quare habens votum religionis, non ſatisfacit aſſumendo eorum habitum · V. Alter. de cenſur. to· 1. lib. 5. diſp. 16. c. 1.

5 Ingreſſus religionis purgat omnem ingratitudinem, ita vt filius exhæredari non poſſit Pan· vol. 1. conſ· 27. num. 2· Sanchez plurimos referens lib. 5. ſum. c. 5. num. 33.

6 Ante ingreſſum ſuccurrendū eſt magnæ parentum neceſſitati c. 1· diſt. 30. S. Tho. vbi ſupra q. vlt. ar. 6. Profeſſus faciat quod poteſt ſalua obedientia Idem q. 101 art. vlti. ad 4. Silu. religio 6. q. 9. In graui neceſſitate Nouitius tenetur exire · Profeſſus autem ad ſubueniendum extremæ, ſi poteſt· S. Th. loc. cit· Silu. religio 2· q. 7. Nau. c. 14. num. 4 & de ſta mon. conſ. 4. & de regul. conſ. 3. Tolet. lib. 5 c. 1. Si neceſſitas grauis præceſſit profeſſionem, tenetur etiam profeſſus exire Nau. loco cit. & de reg. com. 3. num 48. Silu. religio. 6. q. 7. Eadem obligatio eſt in Patre reſpectu filij etiam emancipati, & in fratre erga fratrem viuente Patre, aut Matre ſi non habeant neceſſaria ad conuenientem educationem, & ad filias in decenti ſtatu collocandas Suar. de relig. to. 3. lib 5. c. 6. num. 2 & 3. V. Azor. p. 2 lib· 2 c. 3· q. 4 & 5. Ampliat Sanchez in ſum. lib. 4· c. 20 num. 5. non ſolum ad neceſſitatem præſentem, ſed etiam ad eam, quæ probabiliter futura creditur

7 Obligatus debitis etiam iuramento, poteſt ex feruore caritatis ingredi religionem. ſoluet autem Monaſterium, ex illius bonis, ſi habet: non tenetur in religione laborare, vt ſoluat: profitendo enim cedit bonis Ang. ver. religionis num. 6· 7. & 8 Silu. religio 2· num. 2. At Nau. de regul. com. 2. num. 8. vult prius ſolui debita ſi poteſt, differendo aliquandiu ingreſsū; alio-

qui

qui det quod habet creditoribus · quod si ingrediatur, tenetur laborare manibus, vt soluet, etiam renitente superiore, modò à diuinis non retrahatur. S.Th. 2. 2. q. vlt. ar. 6. ad 3. dicit quod soluat quod potest, & ingrediatur Hodie per Bullam Sixti V. incip. Cum de omnibus 1587. grauatus ingenti ære alieno supra facultates suas, neque ad religionem admitti, neque in ea validè profiteri potest; & ita professus expellêdus Hæc tamen constitutio per aliam Clem. VIII. 622. incip In suprema ita moderata est, vt professio quidem teneat: superiores autem admittêtes sint ipso facto priuati voce actiua, & passiua, & Officijs, ac Dignitatibus & ad obtinenda perpetuo inhabiles. Vide Sanchez in sum. lib. 4. c. 19. Quòd si postea monasterium ratione huiusmodi personæ, siuæ hereditario iure, aut donatione, aut legato, aut ipsius opera, & industria acquisiuit, tenetur creditoribus satisfacere Sanchez lib. 7. sum. c. 31. num. 4.

8 Non comprænhenduntur supradicto Breui Moniales; eas enim alio Breui exemit Sixtus. Nec Religiosi Militares, & Clerici in communi viuentes, si hi non adeo strictam paupertatem voueant, quin habeant bonorum administrationem; Nec per illam professionê reddantur impotentes ad soluendum. Nec qui sine graui culpa impotêtes facti sunt, si in sæculo permanentes non fierent soluendo. Immo etiam si in sæculo manentes possent artificio lucrari bona, quibus soluerent, quando absque graui culpa decoxerunt. Nec qui culpa sua ingentem æris alieni vim contraxerunt, si bona omnia creditoribus relinquant, nullaque sit spes, vt in sæculo manentes fiant soluendo. Nec qui debitores sunt ex sola liberali professione. Nec quando creditores consentiunt. Sic ex Breui cit. colligit Sanchez d. c. 19. à num. 22 ad 28.

9 Iurans cum aliqua contrahere si uult in religionem ingredi, tenetur prius contrahere, vt seruet iuramentum, & ante copulam ingredi poterit, c. Commis. sum de sponsal. Hunc tamen textum interpretantur multi, quos refert, & sequitur ibi Barbos. vt id sit consilium, non præceptum; & sic posse, non obstante iuramento, ingredi religionem. Non enim infringit iuramentũ, qui illud in melius commutat c. Peruenit 2. de iureiur. c. Scripturæ de vot. & idem tenet Pan. in d. Commissum. Sed hoc est intelligendum, nisi iuramentum tangat præiudicium tertij; tunc enim absq; eius consensu saltem tacito commutari non potest Barbos. ad d. c. Peruenit.

10 Hermaphroditus, si in eo præualet sexus virilis, non potest fieri religiosus in monasterio mulierum, & è contra, nec tenet professio. Quòd si profiteatur in Religione virorum, vbi præualet sexus virilis, tenet quidem professio, & è contra, sed expellendus. Immo fortè non tenet professio, cum tacuerit vitium, quo detecto, non fuisset admissus, & ideo deficiente consensu, non tenet professio. Si vterque sexus sit æqualis, omnino inualida est professio, De quo Sanchez in sum. lib. 5. c. 4. num. 41. V. Silu. & alios ibi cit.

11 Obligatus ad ratiocinia, siue publica, siue priuata, ingredi non potest, si propterea lis, vel molestia iam illata est, vel timetur inferenda, Bull. Sixti V, supra cit Barbos ad c. dist. 53

12 Criminosi, qui scilicet de aliquo crimine graui, vt homicidio, furto, & alijs similibus, aut grauioribus accusati, vel inquisiti fuerint, admitti non possunt Bulla Sixti V. Hoc tamen impedimentum non esse perpetuum docet Suar, de regul. to. 3. lib. 5. c. 7. num. 18. sed solum quandiu durat status pro quo merito dicitur aliquis criminosus. Quare si res iudicialiter absoluatur, licèt reipsa delictum perpetrauerit, potest ingredi Immo etiam sit conuictus, & condemnatus, si pœnam impositam impleuerit, & parti læsæ satisfecerit, non arcetur Peccat verò contra votũ, qui eius constitutionis conscius ea crimina perpetrat, vt sit probabile periculum,

ne coram ſæculari Iudice accuſetur, aduertens religionis ingreſſum propterea impediri, ſicut etiam peccat qui ære alieno grauatur ad ſplendidè viuendum, ad ludos, &c. quando non eſt ſoluendo. Immo etiam ſi contrahat ob vrgentem vitæ neceſſitatem, ſi tunc tenetur ingredi, & poſſit, & eo ingreſſu ceſſabit neceſſitas. Idem dicendum quando etſi nondum aduenit tempus obligationis, videt tamen ſibi pareri impedimentum pro debito tempore, quia tunc tenetur præuenire. Sanchez in ſum lib. 4. c. 16. num. 40

13 Seducens virginem cum promiſſione illam ducendi, etiam ſi ficté promiſerit, non poteſt ingredi religionem. Idem copula non ſecuta; ſi nihilominus illa notabilem famæ iacturam patiatur; etiam ſi ille poſtea religionis voto ſe aſtringat; quia tenetur illam ducere, & conſumare: quia moraliter loquendo, aliter iniuriam reſarcire non poteſt, ad quod iuſtitiæ lege tenetur. Sanch. de matr. lib. 1. diſp. 44. Azor. p. 3. lib. 5. c. 14. q. 15. Quòd ſi profiteatur in religione, aut cum alia matrimonium contrahat, vtrumque validum erit; ſed tenetur aliter ſatisfacere honori puellæ ſeductæ Cord. in ſum. q. 152.

14 Epiſcopus ſine licentia Papæ non poteſt fieri religioſus. c. Niſi cum pridem de renunc. Epiſcopum intellige conſecratum, aut ſaltem electum, & confirmatum, actualiter habentem ſuam Eccleſiam. c. Inter corporalia de translat. Ep. licèt fortè tota illa Eccleſia, vel Prouincia à fide defecerit cuiuſmodi ſunt hodie Epiſcopi titulares Suar vbi ſupra lib. 6. c. 8. num. 5. Quare Epiſcopus tantum electus: aut ſi conſecratus, tamen caret Eccleſia, quia renunciauit, &c. non prohibetur fieri religioſus c. 8. citat. num. 4.

15 Seruus, cum ſui iuris non ſit, ingredi non poteſt, niſi conſentiente domino, à quo intra triennium à diæ ſcientiæ repeti poteſt. Sanchez ubi ſupra à num. 43. per c. Siquis incognitus 17. q. 2. Quòd ſi intra triennium profiteatur ualida non erit profeſſio Azor. p. 1. lib. 12. c. 1. q. 3. Sanchez ubi ſupra num. 49. At Suar. lib. 6. c. 6. alijs cit. docet ualere profeſſionem, ſed domino petenti reſtituendum ſeruum; qui nihilominus manet uerus religioſus, teneturq; ad caſtitatem, & paupertatem; & ubi aliqua uia liber efficiatur, tenetur ad religionem redire. Poſt triennium uerò licet reuocari non poſſit, faciendam tamen domino iuſtam compenſationem docet Glo. in d. c. Si quis uer. intra triennium, &c. Comperimus 14. q. 6. Sed contrarium uerius docet Sanchez ubi ſupra num. 45. per d. c. Si quis, ubi iubentur tantum reſtitui quæ ſeruus attulit monaſterio.

16 Si annus Nouitiatus interrumpitur, v. g. Nouitio egreſſo, opus eſt poſtea toto anno integro, vt valeat profeſſio. Nau. in c. Ad Apoſtolicam, de regul. num 9. Silu. relig. 5. q. 4. Nau. de regul. conſ. 41. V. Roder. de reg. to. 3. q. 15. ar. 3. Niſi egreſſus ſit cum habitu de Superiorum conſenſu Azor. p. 1. lib. 12. c. 3. q. 7. Silu. religio 3. q. 19. Nau. in c. Statuimus 19. q. 3. num. 7. Gratian. diſcep. for. cap. 166. num. 14. & ſeq. Item ſi Nouitiatus licet integer, non tamen ſuo tempore factus, ideſt anno 12. in Fœmina, 14. in Viro: aut non in habitu illius religionis Sanchez alijs cit. lib. 5. ſum. c. 14. num. 22. Suar. de relig. 3. to. 3. lib. 5. c. 1. Neq; id eſt contra conc. Trident. ſeſſ. 25. de regul. c. 16. quod videtur requirere annum probationis immediatum ante profeſſionẽ, ibi finito tempore nouitiatus, ſuperiores Nouitios, quos habiles inuenerint, ad profitendum admittant, aut eijciant, quia qui 16. annum non expleuit, licèt per plures annos habitum geſtauerit, nondũ inuenitur habilis Suar. vbi ſup. nu. 6.

17 Si Nouitius finito probationis anno egrediatur, & poſtea reuertatur, non requiritur nouus annus probationis, ſed poteſt ſtatim profiteri: niſi conditio perſonæ, aut religionis ita ſit mutata, vt non cenſeantur eius difficultates moraliter exploratæ. Sanchez alios referens lib. 5. ſum. c. 4. nu. 34. Ang. ver. Nouitius num. 15. Silu. religio 5. q. 4. in fi. hoc tamen non probat Suar. vbi ſupra c. 15. num. 8. & dub. ſeq.

18 Si ante legitimam ætatem filius ingrediatur inuito Patre, poteſt ab eo intra

annum reuocari c. 1. 20. q. 2 c. 2. de regul. Nisi intra dictum annum expleatur ætas debita, qua tunc reuocari postea non poterit Suar vbi supra num. 8.

18 Nouitius egressus non tenetur ad expensas Silu religio 5. q. 8. Sanchez in sum. lib. 7. c. 31. num. 95. Suar. vbi supra c. 19. num. 5. Azor. vbi supra c. 3. q. 6

20 Interrogatus tacens v. g. morbum contagiosum, aut aliud notabile impedimentum, quo cognito non admitteretur: siquidem est nouitius expellendus, etiam si scienter admissus. si verò tempore professionis, & vitium huiusmodi est circa substantialia iuxta statuta religionis, nulla est professio. si verò non sit substantiale iuxta statuta à Sede Apostolica confirmata irritantia professionem, vt si quis morbo gallico laboraret, valeret professio Sanchez alios referens lib 5. sum. c. 4. à num. 56.

21 Etiam post Concil. Trid. ex causa potest aliqua fieri religiosa, manendo domi suæ, & habendo peculium, vnde sustentetur iuxta c. Insinuante. Quicler. vel vou. Nau. de regul. com. 2. num. 14. Sed circa peculium contradicunt Azor. vbi supra c. 9. q. 4 Graff. de cas. reser. lib. 3. c. 4. num. 46. sed intelligendi sunt de peculio à superiore non reuocabili Sanch. vbi supra num. 102. Ang ver. religiosus num. 19.

22 Filius fam. intrans religionem potest disponere de aduentitijs Pan in c. In præsentia de probat. Pater tamen non amittit Vsumfructum dum viuit Nau. de regul. com. 2. num. 55. Dec. in d. c. In præsentia num. 71. Molin de iust. tract. 2. disp. 138. & alij plures.

23 Nouitij renunciatio nulla est, nisi fiat cum licentia Episcopi, vel eius Vicarij intra quos menses ante professionem: ante quam nullum sortiatur effectum. Trid. sess. 25. c 16. de regul Nec sufficit decessisse in religione ante professionem; quia per Trid requiritur actualis professio Sanch. lib. 7. sum. c. num. 55 cuiusmodi non est facta ante legitimam ætatem, etiam obtenta ætatis venia: aut si intra quinquennium non reclamauit: aut si ratificauit. requiritur enim renunciatio facta bimestri proximo professioni, & in ætate apta ad profitendum num. 56 si tamen professio sit nulla, quia facta ante integrum annum probationis, si finito anno ratificetur professio, valet renunciatio. ibidem. Intellige autem duos menses proximos tempori, quo regulariter professio fieri debet. licèt enim differatur professio, non ideo inualida renunciatio Sanchez vbi supra num. 82. & declarauit S. Cong. Concil. in vna Mediolanen. Non prohibetur autem eo loco testamentum, sed solum dispositio inter viuos Nau. vbi supra num. 15. Nec habet locum in donationibus, & renunciationibus factis ante ingressum hoc est ante susceptionem habitus Congreg. Concil. V. Sanchez vbi supra num. 4.

24 Nouitius Religionis approbatæ potest eligere sepulturam. quòd si non eligat; & ante professionem moriatur, sepeliendus in Ecclesijs sui ordinis Roder. de regul. to. 3. q. 60. ar. 2 Henric. Boich. c. De his, de sepult. num. 16. Anchar. ibi num. 3. Sanchez in sum. lib. c. 14. num. 11. V. Bull. 2. Sixti IV. apud Confect.

25 Nouitius potest in votis dispensari à Prælato religionis, aut ab Episcopo eius Dioecesis in qua est in probatione Sanch. in sum. lib 4. c 39. num. 17. 18. & 20. Et potest etiam confiteri Sacerdoti sæculari, & ab eo absolui à reseruatis in religione. Diana alios referens par. 4. trac 4. resol. 5.

26 Si Nouitius ante professionem moriatur intestatus, nec expressè bona sua monasterio contulit, succedunt necessarij hæredes. Si verò bona sua monasterio donauit, nec postea reuocauit, succedit monasterium Pan. c. In præsentia, de probat. vbi Dec. & alij relati ab Azor. p. 1. lib. 1?, c. 3. q. 3. Nau de regul. comment. 2 num. 49. Quid, si Nouitius omnia bona sua monasterio absolutè donauit, & ante professionem emissa ad sæculum reuertatur, an ius habeat repetendi, & recuperandi donata; Si expressim inter viuos donata non sunt, in dubio præsumitur donasse causa mortis; ac proinde, non secuta professione recuperat. Secus verò, si non omnia, sed aliqua tantum expressè donauit Pan. vbi supra V. Donatio num. 34.

DE PROFESSIONE

1 Duplex est professio regularium, expressa, & tacita. Prima fit per expressa, & publica vota, quæ obligat in vtroque foro: Nisi emittens in ipsa emissione habuerit animum non profitendi, nec se obligandi Nau. de regul. cons. 15. num. 2.

2 Secunda fit multipliciter. Primo per spontaneum exercitium actus, qui ad solos professos pertinet cum habitu professorum à Nouitiorum habitu distincto c. Vidua de regul. etiam sine perseuerantia tridui Pan. in d. c. Vidua. Nau. d. c. regul. cons. 19. num 3. & actus professorum faciat, & habitum professorum suscipiat de consensu eius, qui potest religioni incorporare Nau. de regul. com. 4 num. 74. & eo. tit. cons. 24. 25. & 40. Roder. de regul. to. 3. q. 11. ar. 2. & q. 15. ar. 12. & q. 17. ar. 1. & 7. Intellige si post annum integrum probationis, & an. 16. ætatis iuxta Trid. Nec validatur professio ex eo, quod à Conuentu admittatur ad actus professorum, nisi eo animo admittatur. Nec per susceptionem sacrorum ordinum de licentia solus Superioris, cum ad totum Conuentum spectet admittere ad professionem Nau. cons. 24. cit. & cons. 29. & tit. Secundo per solam gestationem habitus professorum distincti patenter in colore, scissura, vel forma ab habitu Nouitiorum c. 1. de regul. in 6. Clem. Eos qui, eo tit. modò sponte scienter, & cum consensu potentis incorporare, & secundum Innoc. in d. c. Vidua, & cum perseuerantia tridui Pan. in c. Ad nostram de regul. num. 5. Tertio per delationem habitus annalem, vbi non sit patenter distinctus ab habitu professorum c. Ex parte de regul. Distinguntur autem etiam sola benedictione c. Statuimus de regul. in ant. & c. 1. parag. Distinctos eo. in 6. Glo. in d. Clem. eos qui De hac materia fusè Suar. de relig. to. 3. lib. 6. c. 19. & 20. Sanchez in sum. lib. 5. c. 3.

3 Hæc tacita professio non est sublata per Conc. Trid. vt declarauit sacra Cógregatio eiusdem Conc. & docet Nau. de regul. cons. 26. num. 5. modo fiat post 16. annum ætatis, & transacto integro probationis anno Sanchez in sum. lib. 5. c. 3. num. 36. & seq. Suar. vbi supra c. 20. Prima, & tertia obligant religioni in specie. Secunda in genere, quia potest transire etiam ad laxiorem, ex Panor. in d. c. Ad nostram. Si tamen perseueret per annum, obligat in specie Clem. cit. Immo non est propriè professio, sed habet tantum vim simplicis voti. Sanchez vbi supra c. 4. num. 18. & 86.

4 Si huiusmodi tacitè professus vere coram Deo semper fuit contrario animo requisito ad profitendum, & se obligandum, non erit coram Deo professus, nec regularis, & consequenter poterit relicto habitu fugere sine periculo Apostasiæ, & excommunicationis cum ea professio sit tantum in foro exteriori, & præsumptiua. Immo etiam si se habeat merè negatiuè; vt docet Suar. vbi supra lib. 6. c. 20. num. 3. Peccat tamen mortaliter faciendo propria professis, & accipiendo alimenta ex bonis monasterij, cum obligatione restituendi; nisi eius obsequia alia ratione ea mereantur Nau. de regul. com. 4. num. 74. & seq. Vide eundem de reg. consil. 13. 20. 21. 26. & 27. Et de expressè professo ibidem docet Sanchez de matr. lib. 7. disp. 37. num. 11. V. Roder. de regul. to. 3. q. 17. ar 16. & 17. ad intelligentiam Conc. Trid. sess. 25. c. 19. de regul. Quod si in aliqua religione sit statutum excludens tacitam professionem, nulla erit huiusmodi tacita professio ex defectu consensus Sanch. in sum. lib. 5. c. 3. in fi.

5 Ratificatio professionis nullæ requirit scientiam nullitatis, & causæ ipsius; nec sufficit exercuisse actus professorum; aut in religione mansisse per plures annos. Ricc. pluribus cit. p. 1. decis. 187. Suar. vbi supra lib. 7. c. 1. num. 5.

6 Professio non tenet, si desit consensus potentis incorporare Ang. ver. professio

ſio num. 1. Pan. in c. Porrectum de regul. num 5 & in c. Ad noſtram num. 9. eo. tit. Nau. com. 4. cit. nu. 24. Suar. lib. 6. cit. c. 11.

7 Dolo, aut per ignorantiam inductus ad profeſſionem non tenetur quando ignorantia eſt circa ſubſtantialia religionis, vt quia putabat obligationem non eſſe perpetuam, vel per profeſſionem non priuari rerum dominio, & huiuſmodi. Suar. vbi ſupra c. 5. Idem ſi decipiatur circa auſteritates, & difficultates religionis, quando tanta eſt, vt moraliter eius vires ſuperet. Sot. de iuſt. lib. 7. q. 1. ar. 2. Idem quando error vel ignorantia contingit non ſolum per iniurioſam deceptionem, ſed etiam ex quacumq; alia cauſa naturali, ſeu extrinſeca, quia impeditur conſenſus Suar vbi ſupra num. 9. Error etiam ex parte religionis impedit, ſi deceptio tanta ſit, vt ſufficiat reddere religionem ſimpliciter inuoluntariam, vt ſi erretur in perſona, vel in conditionibus ſubſtantialibus, iuxta ritum, & conſuetudinem religionis. Idem num. 10. Nau. de regul cõſil. 26 Pan. vbi ſupra nu. 10.

8 Profeſſio iuſto metu facta nulla eſt etiam ſi ille conſentiat Suar. vbi ſupra c. 4. num. 9. per c. 1. de ijs quæ vi, vbi Pan. V. ver matrim. parag. Vis. Si tamen quis non obſtante exteriori cauſa, & comminatione, quæ iudicio prudentis eſſet cauſa ſufficiens, vt vir, vel fœmina conſtans timeret; & nihilominus interius, & reipſa non timeret, velitq; religionem ingredi propter alias cauſas, profeſſio tenet Suar. vbi ſupra num. 14. Metus autem incuſſus religioni non vitiat, modo Superior verè conſentiat. idem nu 64. & ſeq. contra Leſſ. lib. 2. c. 41 dub. 7.

9 Profeſſio facta iuſto metu reuerentiali patris nulla eſt Nau. de regul. com. 2. num. 30. & de ijs que vi, conſil. 26. num 9 & de conuerſ. coniugat. conſ. 3. Sanchez de matr. lib. 4. diſp. 6. q. 2. Intellige tamen ſecundum eundem ibidem q. 3. & Suar. vbi ſupra num. 16. quando concurrunt minæ, & pater ſolitus eſt eas exequi: aliàs ſolus metus reuerentialis non irritat

10 Profeſſio ante 16. annum expletum, & ante integrum annum probationis poſt, ſuſceptum habitum, nullam inducit obligationem Trid. ſeſſ. 25. de regul. ſufficit verò vltima dies incæpta ſecundum aliquos relatos à Sanchez de matr. lib. 1. diſp. 24. num. 22. & in ſum. lib. 5 c. 4. ſeqq. Ipſe tamen docet requiri tempus completum de momento in momentum V. etiam Roder. de reg. tom. 3. q. 15. ar. 4. Quare ſecundum Nau de regul. conſ. 26. & 87. non valet ſtatutum, vt non recipiatur, niſi poſt 18. an. aliàs profeſſio ſit nulla; niſi huiuſmodi ſtatutum approbatum fuerit à Papa. Non tamen tenet profeſſio ſecundum eum, non ratione ſtatuti, ſed quia defuit conſenſus religionis. Quòd ſi ſtatutum non ſit irritans, valet profeſſio Sanchez c. 4 cit. num. 6. Poteſt enim Capitulum generale ſtatutum edere irritans profeſſionem, proteſtatione præmiſſa, non eſſe animum illum admittendi, ſi eo impedimento laboret: aut reſtringere facultatem admittendi habentem tale impedimentum. In primo enim caſu non valeret profeſſio ex defectu conſenſus, & intentionis admittendi. In ſecundo verò ex defectu iuriſdictionis in admittente cap. 4. cit. num. 73.

11 Poteſt Epiſcopus recipere profeſſionem nomine Superioris religioſi Silu. religio 6. q. 9. Non tamen valet profeſſio ante ratificationem ipſius Superioris Ang. ver: profeſſio num. 1. Ego adderem, niſi antea Epiſcopus haberet mandatum à Superiore, quia tunc ſtatim valeret.

12 Tacitè profeſſus eligere poteſt, non eligi in Prælatum c. Nullus de elect. vbi Glo. ver. eo ipſo irritum, c. Ex eo. parag. vlt. & c. Indemnitatibus eo.

13 Profeſſio affert plenariam indulgentiam S. Tho. 2. 2. q. vlt ar. 3. ad 3. Ang. ver religio parag. 46. Nau. de regul. com. 1. num. 60. Leſſ lib. 2. c. 41. nu. 72. Si tamen ipſa profeſſio fiat in ſtatu gratiæ Caiet. ar. 3. cit Suar. de relig. lib 5. c. 5. Azor. p. 1. lib 12. c. 5 q. 11.

14 Profeſſus religionem etiam emiſſis tribus votis in manu Epiſcopi, non eſt verè

pro-

professus, sunt enim vota simplicia Nau. de regul. com. 2. num. 5. & consil. 4 eo. tit. Nisi ea religio sit sub Episcopi iurisdictione. Suar. vbi supra c. 12. num. 5.

15 Professio coniugis de licentia alterius, in quo est periculum incontinentiæ, tenet; sed restituitur alteri petenti; nisi, & ipse fiat religiosus, aut continentiam voueat, aut saltem per ætatem non sit suspectus, c. 1. c. Cum sis, c. Ad Apostolicam, & c. Significauit de conuers. coniug. Coniux tamen qui reuocat potest nequit propria auctoritate exire, quia verè professus est, tenetur ad obedientiam. Barbos. ad cit. c. Vxoratus in fi. & ad c. Placet eo. 17. num. 4.

16 Professus inuita vxore, illa mortua contrahere non potest c. Quidam de conuers. coniug. Non tamen tenetur ingredi monasterium, sed tantum ad castitatem Suar. vbi supra num. 6. seq. per c. Placet de conuers. coniug.

17 Monialis nouitia, si tempore nouitiatus moriatur, potest prius ad professionem admitti ad effectum consequendi indulgentias, & gratias professis decendentibus concessas modò sit legitimæ ætatis. Pius V. 1570. vt refert Roder de regul. to. 3. q. 15. ar. 6 Vbi notat primo huiusmodi priuilegium non censeri reuocatum per Bullam Greg XIII. quam refert Nau. in fi. man. & hoc in foro conscientiæ. Secundo per dictam professionem nullum fieri præiudicium venientibus ab intestato circa bona monialis sic professæ. Tertio si dicta monialis non decesserit, & postea completo anno probationis professionem ratificauerit, succedere monasterium sed Sanchez in sum. lib. 5 c. 4. num. 16. docet per illam professionem succedere monasterium, cum illa fuerit vera professio.

18 Nulla est professio facta cum conditione contraria eius substantiæ vt quod profitens proprium retineat, aut nutu, & arbitrio suo viuat; &c. Pan. in c. fi. de cond. appos. & in c. fi. Qui cler. vel vou. num. 6. Azor. p. 1. lib. 12. c. 5. q. 2. Ang. ver. religiosus num. 19. Silu. religio 3. q 6. & duab. seq. Intellige modò ea conditio in ipso profitendi actu apponatur, non verò si ex interuallo, licèt modico: & sit cum retinendi, & liberè acquirendi facultate etiam quoad dominium independenter à Superiore. In dubio autem interpretandum, vt reseruatio facta sit tantum quoad vsum de licentia. Sanchez in sum. lib. 5. c. 4. à num. 42.

19 Receptus simoniacè indiget Apostolica dispensatione ad illic manendum, & est excommunicatus Papaliter Extr. 1. de simon Professus verò, vt ius habeat ad victum indeterminatum, aut portiones priuilegiatas Nau de regul. com. 4. num. 25. Sed hoc impugnat Sanchez vbi supra num. 38. & seq.

20 Professus incorrigibilis eijci potest Congreg. Conc. de mandato Vrbani VIII. 25. sept. 1624. Quando autem dicatur vere incorrigibilis, & que præmittenda, vide ibi, & Roder. à Chuna in Bull. contra solicitantes q. 24. num. 28. Barbos. plurimos referentem ad c. Ne religiosi eum. 5. de regul

21 Religiosus prætendens per vim, & metum ingressum esse religionem, potest intra quinquennium reclamare Conc Trid. sess. 25. de regul. c. 19. Ex quo septem conditiones colliguntur vt huiusmodi religiosus intra quinquenniũ reclamare possit. prima, ne antea habitum dimittat Secunda ne sine voluntate Superioris ob id à monasterio, etiam cum habitu recedat. Tertia, vt causas, quas obtendit prius coram Superiore, & Ordinario deferat. Quarta, vt si habitum antea exuerit, nullatenus ad allegandum causas admittatur. Quinta vt redire ad monasterium compellatur, si contra fecerit. Sexta Vt tamquam Apostata puniatur. Septima Ne vllo religionis priuilegio iuuetur. Quas conditiones putat Nau. de regul. coment. 4. num. 77. & seq. cessante scandalo, & aliorum damno, non semper locum habere. Si quis enim bona fide credat ob vim, & metum sibi contra ius illatum professionem irritam fuisse, ob idq; vt reclamet, è carcere fugiens habitum deposuerit, & Iudicem adierit,

adierit, nec aliter facere nequiuerit, pœnas apostatæ non incurrit. Adde quod si vi, vel metus, vel reclamandi impedimentum plusquam quinquennium durauerit, iure potest audiri, & in integrum restitui. Immo idem dicendum, vbi religiosus per multos annos impeditur, ne reclamet, licet vi, & metus desierint Azor. p. 1. lib. 12. c. 4. q. 10. Incipit autem quinquennium in professione expressa, die qua facta est professio. In tacita verò die, in quo religiosus tacite est professus per delationem habitus nouitiorum, & professorum communis, scienter, & sponte, & per annum integrum. Azor. vbi supra in fi.

DE VOTO

OBEDIENTIÆ

1 OBedientia est virtus inclinans subditum ad exequenda Superiorum præcepta, vt præcepta sunt, idest quando ratio inclinans ad obediendum est, eò quòd id superior præcipiat Sanchez in sum. lib. 6. c. 1 initio,

2 Sub voto obedientiæ à religioso promissæ comprahenditur solum præceptum siue ore tenus siue aliter à Superiore impositum, siue in regula expressum S. Tho. 2 2. q. 186. art. 9. Id autem non obligat ad obediendum formaliter, & vt est virtus specialis, sed ad materialem executionem præceptorum Superioris, & regulæ Sanchez vbi supra num. 6.

3 Obligat votum obedientiæ ad obediendum non solum regularibus Prælatis, sed etiam Romano Pontifici, tamquam supremo omnium religiosorum Prælato Sanchez lib. 6. sum. c. 1. num. 8. Quare Pontifice, & Prælato regulari contraria præcipientibus, potius obediendum Pontifici Idem num. 10. S. Tho. in 4. dist. 44. in expositione literæ, & 2. 2. q. 104. ar. 5. & q. 105. ar. 2.

4 Non tenetur religiosus ex vi voti obedire, licèt norit Prælatum ita velle, nisi adsit illius præceptum voce expressum. Silu. ver. obedientia in fi. & ver. præceptum q. 2. & alij, quos sequitur Sanchez num. 5.

5 Tenetur religiosus iudicium, & voluntatem suam conformare cum Superioris præcipientis iudicio, & voluntate quantum commode potest. Defectus tamen huius conformitatis non est mortalis, cum hæc repugnantia non tollat præcepti executionem Sanchez num. 7.

6 Non tenetur religiosus obedire, nisi in ijs, quæ sunt secundum regulam, vel expressè, quæ scilicet in regulæ statutis expresse continentur: aut indirectè, & implicitè, vt sunt ea, quæ in regula saltem virtualiter continentur tamquam necessaria ad regulæ obseruantiam, vt mutua obsequia, corporis afflictiones in cautelam recidiui, aut in iustam pœnam transgressionis regulæ, aut alterius delicti; non verò si ad magis merendum Sanchez lib. 6 sum; c. 2. num. 45. Less lib. 2. c. 41 dub. 9 Suar. de relig. to. 3. lib. 3. c. 8 & vt compræhendit omnia quæ ad præfectam regulæ obseruantiam vel necessaria, vel conuenientia, aut vtilia esse possunt Suar. loc. cit. num. 4. & seq. Neque enim potest Prælatus religionis etiam cum Generali Capitulo, nec Sum. Pont. aliud præcipere, aut. religiosos obligare ad altiorem. & altiorem vitam, quam quæ in regula continetur Sanchez vbi supra c. 15. 17 & 22. Azor p. 1. lib 13. c. 11. q 19 & com. Si tamen Capitulum, aut Sum. Pont. aliquid tale statuat obligabuntur illi de capitulo, qui consenserunt, & in posterum profitentes. Idem Sanchez num. 20 Suar. c. 8. cit. num. 11.

7 Abbatissa, & huiusmodi monialium Præfectæ ratione officij potestatem non habent ponendi præcepta spiritualia, sicut religiosorum Prælati, vt scilicèt eo ipso, quod in scriptis dantur, intelligantur obligare ad mortale, sed tantum ciuilia, vt quod literas nō scribāt, nec recipiā. Hæc autē præcepta ex natura rei æstimanda sunt adeò ò enim ad religiosæ disciplinæ custodiā cōferre

possunt,

possunt, vt eorum transgressio sit mortalis Sot in 4.d.20.q. 1.ar.4. Sanchez in sum. lib. 6. c. 1. a num. 17. Roder de regul. to. 1. q. 12. ar. 2. & q. 15. ar. 1. Mulier enim est incapax Dignitatis, cui spiritualis iurisdictio annexa est secundum eundem Roder. At secundum Pan. in c. Dilecta, de mai. & obed. Abbatissa non est capax iurisdictionis, quæ à potestate clauium pendet, vt absoluere, excommunicare, interdicere, & In alijs verò secus, cum possit beneficia conferre, & instituere, iuxta d. c. Dilecta sic etiam docent Anchar. ibidem Azor. vbi supra c. 10. q. 5. & 6. V. Silu. ver. Abbatissa, initio, & Alter. de censur. to. 1. disp. 7. de excom. lib. 3. c. 5. Peccant tamen mort moniales, quæ absolutè nolunt obedire Abbatissæ, cum ei teneatur obedire in spectantibus ad domesticam gubernationem. Et in his potest Abbatissa præcipere sub pœna voti obedientiæ sibi præstitæ, vel obedientiæ sibi debitæ Sanchez vbi supra num. 18. 22.

8 Professus in religione relaxata, si à maiori parte capituli regula sic collapsa ad statum pristinum restituatur, tenetur eam seruare Anchar. in c. Super eo, de regul. num. 4. Pan. ibidem num. 6. Azor. vbi supra q. 17. Nisi vel esset ita delicatus, vt eam austeriorem obseruantiam ferre non possit. quo casu dispensari potest, vt ad aliam laxiorem illi collapsæ similem transeat. Anchar. vbi supra. Vel nisi tempore professionis limitata fuisset eius intentio ad regulam sic relaxatam Azor. loco cit. Vel nisi a tempore immemorabili regula collapsa sit: tunc enim non tenetur huiusmodi professus eam reformatam seruare: præsumitur enim ob temporis diuturnitatem legitima relaxatio Silu. religio 3. q. 12. Nau de regul. cons. 43. Immo satis esse tempus ad alias ecclesiasticas leges abrogandas requisitum docet Probus ad Monac. c. 1. de regul. in 9. quem refert Sanchez vbi supra num. 41. Si tamen illa relaxatio sit circa substantialia, nulla valet contraria consuetudo, cum sit contra ius diuinum Suar. c. 8. cit num. 20 & seq.

9 In dubijs quomodo teneatur subditus obedire, vide ver. Conscientia erronea num. 15. & Conscientia probabilis num. 5.

10 Cum regula prima sui institutione non obligat ad culpam, sed ad solam pœnam, non potest Superior in vniuersum ad illius obseruantiam obligare sub mortali Po est tamen priuatum, qui minus parere consueuit, præcipuè ad aliorum exemplum Sanchez vbi supra num. 46.

11 An religiosus obediens Superioris præcepto obliganti sub mortali, peccet duplex peccatum, V. Sanchez in sum. lib. 4. c. 11. num. 25.

12 Non omnia contenta in regula obligant sub mortali: nisi vel alio præcepto ad mortale obligante præcepta sint, aut pertineant ad substantialia vota religionis. Ad alia enim, quæ vel continent consilia Euangelica, vel alias regulares externas obseruantias, quas institutor expressit ad culpam non obligare, non tenentur sub mortali Sanchez in sum. lib. 6. c. 4. per totum, præcipuè num. 11. vbi pluri nos refert. Si tamen transgrediatur ex animi torpore, ac negligentia, vel ex nimia cupiditate circa aliquid, erit culpa venialis Si verò ex contemptu mortalis S. Tho. 2. 2. q. 186. ar. 9. ad 1. & ibi Caiet.

13 Quomodo cognoscatur an regula obliget ad mortale, vel veniale V. infra ver. lex à num. 8. Easdem enim regulas afferunt Doct. quæ communiter afferuntur ad cognoscendum, an leges Ecclesiasticæ obligent, &c.

14 Tempore pestis tenetur Religiosus iubente Superiore ministrare infirmis sui ordinis eo morbo laborantibus, etiam cum vitæ periculo: nec potest fugere: Secus si iubeatur laicis ministrare Cai. to. 3. opusc. trac. 9. q. vn. Roder. de regul. to. 3. q. 31. ar. 3. Nisi cum ob multitudinem infirmorum, parochi supplere non possunt: tunc enim tenetur eorum confessiones audire sub peccato mortali Roder. vbi supra ar. 4. Intellige de religiosis, quorum institutum est spirituali saluti proximorum incumbere; & vbi desunt alij Sacerdotes, qui Episcopi sumptibus velint Parochis auxilio esse Sanchez lib. 6. sum. c. 2. à num 60.

15 Tenetur Religiosus sub mortali ex professione sua se disponere ad exercenda potissima sui Ordinis munera. quare peculiari oblgatione tenētur ad studia literarū Et Superiores tenētur sub præcepto specialiter curare, vt religiosi se exerceant in his operibus misericordiæ, quæ sunt secundum regulam Ban. 2.2. q. 33. ar. 3. dub. 5. contrarium tame docet Sanchez in sum. lib. 6. c. 5. num. 11

16 Cum dicitur Religiosus aliquid facere de superiorum consensu, intelligitur nō solum de expresso, sed etiam tacito Azor. p. 5. lib. 12 c. 12 & com. vt pluribus cit. testatur Sanchez lib. 7. sum. c. 19. num. 4.

17 Regularis frangens regulam in minimis non pecat mort. Nam, & promissio licet iurata de re leui etiam totali, nō obligat sub mortali Silu. iuram. 2. par. 2. vers. 7. Sot. de iust. lib. 7. q. 2. ar. 1. & com. Nisi adsit contemptus Silu. ver obedientia q. 1. Azor p. lib. 4. c. 9. q. 5. &. & Silu. ver. contemptus.

18 Non licet recedere à Cōuentu prætextu Superioris conueniendi, nisi ab ipso obtento in scriptis mandato. Contraueniétes puniri possunt ab Episcopo, vt apostatæ Trid. sess. 25. de regul c. 4. Aut nisi immediatus Superior nimis sæuiat: tunc enim recedens non est apostata Dec. in c. Ad nostram de appell. num. 1. Nau de regul. com. 3. num. 51. Roder. de regul. to. 2. q. 53. ar. 10. Aut nisi ad Superiorem recurrat, quia correctio non est moderata c. Licet de off. ord. c. De Priore de appell. & c. Vniuersitatis de sent. excom. Pan. in d. c. Licet. num. 11. Nau. de appell. cons. 4. V. Sanch. lib. 4. sum cap. 8. num. 17. Azor. p. 1. lib. 12. c. 11. q. 7. Ric. decis. 215. num. 1. & seq. qui decretum Trid. ita intelligit, quando regularis cum scandalo pergit ad Superiorem sine licentia; non verò quando ad illum accedit, vt eū à grauamine liberet. de quo etiam Barbos. ad d. c. Licet. & c. De Priore, vbi alios refert.

19 An Religiosus appellare possit à mādatis Superiorū, & quo ordine, vide Say. cla. reg. lib. 12. c. 17. num. 39. Azor. p. 1. lib. 12 c. 11. q. 8. Roder. de regul. to. 1. q. 29. ar. 2. Sacra Cong. decreuit hunc ordinē seruandum videlicet à Guardiano ad Prouincialē à Prouinciali ad Generalē, à Generali, ad Protectorem, ab hoc ad Sacram congregationem referunt. Sayr. & Roder. cit.

20 Potest Superior aperire literas, etiā legitimè scriptas ad Papā à suis subditis, nec vllam incurrit excommunicationem etiam si propterea incarceret scribentem, aut deferentē sine licentia Nau. de sta. mon. cons. 16. Vide tamē eundū de regul. com. 2. nu. 13.

21 Peccat mort. professus contemnens perfectionem S. Tho. 2. 2. q. 186. ar. 2. & ibi Caiet. Nau. de regul. com. 1. num. 10. V. Sanchez in sum. lib. 6. c. 5.

22 Apostata est, qui ex contemptu ab obedientia recedit Silu ver. apostata num. 3. Nisi transeat ad aliud Monasterium, etiam laxius Silu. eo num. 9. Pan. in c. Cum ad Monasterium de sta mon. Nau. de apost. cons. ult.

23 Habitum ex causa occultare, aut dimittere licet c. Pen. de uit. & honest. cler. glo. in c. Deus qui, eo Nau. de regul cons. 70. Silu. uer. habitus. q. 4. Plures causas dimittendi habitū ponit S. Ant. p. 3. tit 24. c. 53

24 Professus habitum personatorum induens ad malum finem est excommunicatus. c. Vt periculosa Ne Cler. uel Mon. in 6.

25 Professus apostata dimisso habitu est excommunicatus, cit. c. Vt periculosa. Non dicitur autem dimittere, qui dimittit ad currendum, vel iaculandum lapidem: Immo neq; ut expeditius fornicetur: Nisi relinquat, vt dissimulatus eat ad fornicandū, aut ad utendum alio ad scelus aliquod mortiferum; ut in tantum tempus, aut ob talem causam, ut iudicio boni uiri dicatur habitum dimittere. Silu excom. 9. casu. 9. not. 2. Nau. in man. c. 27. num. 131. Sed contrarium multis cit. probat Sanchez ubi supra c. 8. num. 54. si dimissio aut occultatio sit ad breue tempus. Si uerò assumat alterius religionis habitum, ad quam se putat licitè transire, non dicitur apostata Silu. ubi sup. num. 58. & religio 4. q. 4. Quot modis dicatur religiosus Apostata, uide Ric. p. 3. decis 176. Et quæ causæ illum excusent uede ibid. decis. 177. & p. 4. decis. 214.

26 Religiosus an teneatur singulis mensibus confiteri per Clem. Ne in agro, vide ver. Confessio num. 31.

27 Carthusianus, si alioqui fame moriendum sit, tenetur carnibus vesci. Pan. in c. Si verò de iureiur. num. 2. Fel. ibi num. 3. Potest, sed non tenetur Less. lib. 4. c. 3. num. 12. Sanchez in sum. lib. c. 15. num. 39 Intellige non teneri, quando id facit ad vitandum scandalum, & aliorum offensionem, ad conseruandum religiosæ disciplinæ consuetudinem, institutum, & regulam, ne relaxetur. Si verò nullum sit huiusmodi virtutis opus, vt si solus sit in deserta solitudine, nec alius cibus suppetit, & fame laboret, ac pereat, tenetur carnes edere Azor. p. 1. lib. 5. c. 6. in fi.

28 Regularis extra monasterium degens, etiam sui ordinis prætextu si delinquat, ab Ordinario loci vt sedis Apost. Delegato, inquiri, puniri, & corrigi potest Trid. sess. 6. c. 3. de reform. Ampliat Rubeus decis. 15. ad regularem existentem in aliqua domo ad erectionem monasterij destinata, si ibi non habet Superiorem, nec viuit iuxta regulam. Nec in casu delicti sufficit licentia superioris manendi extra claustrum. Vide Ricc. p. 1. decis. 223. Barbos. de auct. Episc. p. 3. alleg. 105.

29 Religiosus alloquens moniales sine licenta Sum. Pont. peccat mort. Cōg. Card. super reg. 1. Iul. 1606. vt ad verbum refert Duard. in Bullam Cœnæ parag. 9. q. 2. in fi. Nunc verò alloqui possunt consangineas in primo, & secundo gradu de licentia Episcopi seruatis quibusdam conditionibus, de quibus in Decreto eiusdem Congreg. de mandato Vrbani VIII. 1623.

30 Etiam post Conc. Trid. qui iustè credit se non esse professum, potest fugere, etiam relicto habitu Nau. de regul. com. 4. num. 77.

31 Licet transire ad laxiorem religionem, si non est spes reformationis; aut si dispenset Superior exemptus ex causa Silu. religio 4. parag. 1. Sunt autem iustæ causæ, prima, si religiosus infirma aut incommoda valetudine vtatur. Secunda si ita fragili corporis natura, vt religionis strictioris austeritates ferre nequeat. Tertia si is religiosus odio habeatur à cœteris fratribus; aut indignè, & malè tractetur. Quarta necessitas magna parentum, cui in ea religione nequit commodè subuenire Eman. Rodrig. to. 3. q. 52. ar. 9. Azor. p. 1. lib. 12. c. 14. q. 8 Barbos. ad c. Licet, de regul. num. 3. & ad c. Virgines 20. q. 4.

32 Professus in strictiori non potest à suo Superiore dispensari, vt ad laxiorem transeat sine graui, & iusta causa. A Papa potest cum causa. Dispensatus autem à Papa sine causa non est tutus in conscientia, nec valet dispensatio in foro conscientiæ Nau. de regul. consil. 56. & 58. & com. 4. num. 3. & 10. Ang. ver. religiosus num. 35. Silu. religio 4. q. 1. Glo. in c. Non est, ver. permittatis de regul. Sanchez lib. 6. sum. c. 7. à num. 67. vbi num. 71. enumerantur plures legitimæ causæ huius transitus ad laxiorem.

33 Ad strictioré sufficit petere licentiā licet Superior nolit concedere; expectandum tamen congruo tempore. quod verum est, licet prior religio gaudeat priuilegio, vt sui religiosi transire non possint ad strictiorem præsumitur enim concessum, ne transitus fiat timerè, leuiter, aut cum prioris ordinis detrimento, c. Licet de regul. vbi Anchar. Azor. p. 1. lib. 12. c. 14. q. 4. Si tamen dubitatur, an is transitus fiat leuiter, &c. Superior iudicabit, c. Licet cit. parag. Si verò Eodem etiam priuilegio gaudent Moniales de licentia Episcopi, aut sui Prelati si sint exemptæ, docet alijs cit. Sanchez vbi supra num. 61. Nunc vero hæc translatio fieri non potest sine licentia S. Cong. regul quæ id concedere non solet, nisi adiectis quibusdam conditionibus, quas refert Barbos. ad c. Virgines 20. q. 4. An verò si fiat transitus ad strictiorem licentia non petita, possit à priore religione reuocari; Glo. in d. c. licet, ver. consueuit Goffred. in c. Sanè eo. Nau. de regul. cons. 45. num. 4. Silu religio 4. q. 1. vers. 4. & alij negant Anchar. & Pan. post Io. And. in d. c. Licet Azor. vbi supra q. 6. Sanchez num. 45. Transiens admitti non debet sine dimissorijs superioris prioris re-

li-

ligionis, c. Statuimus 19. q. 3 alios referens docent reuocari posse & esse tutius dicit Host. V. decis. Rotæ in vna Bonon. profess. coram D. Merlino 14. martij 1622. Quis verò dicatur superior, à quo licentia petenda sit, variant Doct. relati à Sanchez c. 7. cit. à num. 51. ad 58. Ipse verò num. 59. & seq. docet Prælatum immediatum ipsius Conuentus posse dare licentiam transeundi ad strictiorem; si transitus fiat ex zelo melioris frugis, alioqui spectare ad Sum. Pont. Ad æquè verò strictam sine causa, & ad laxiorem cum causa, ad solum Generalem, aut Prouincialem. Transiens admitti non debet sine dimissorijs superioris prioris religionis c. Statuimus 19. q. 3.

34 Arctior religio habenda est, quæ sanctior, aut fructuosior Silu. religio 1. q. 4. Ant. p. 3. tit. 16. c. 4. fi. Alij tamen vt Io. And. & Canonistæ in d. c. Licet vbi supra q. 2. docent arctiorem esse, quæ arctius, & durius habet institutum. Pan. verò, & Anchar. in d. c. Licet, & in d. c. Sanè Item Pan. vol. 1. cons. 91. Ang. ver. religiosus parag. 35 docent eam esse strictiorem, in qua, licet laxior sit regula, melius tamen seruatur. quare habendam non esse rationem antiquitatis, aut regulæ strictioris, sed modi viuendi de præsenti, & hanc multis tuetur Sanchez vbi supra num. 24. asserens tamen num. 1. illam simpliciter esse arctiorem religionem, quæ asperior, & durior. Idem docent Less. lib. 2. c. 41. num. 101. Azor. vbi supra q. 3. & 8. & alij plures, & satis constat ex d. c. Sane. V. Silu. religio 4. q. 1. Ad iustificandum verò hunc transitum à religione ex suo instituto strictiorem ad arctiorem iuxta solum præsentem viuendi modum, requiritur, vt nullum sit in ea Prouincia Coenobium, in quo sit perfecta instituti obseruantia, nec subsit probabilis spes reformationis Anchar. in d. c. Sane num. 4. Pan num. 7.

35 Religiosus Choro addictus, si non sit in sacris, post de licentia Superioris ad Conuersorum statum transire Sot. de iust. lib. 10. q. 5. ar. 3. Azor. p. 1. lib. 10. c. 6. q. 7. Arag. 2. 2. q. 83. ar. 12. dub. 4. Sanch. lib. 6, sum. c. 7. num. 80.

36 Dispensatio transeundi ad aliam religionem est subreptitia, tacito animo, quo deposuit habitum, vt facilius obtineret dispensationem: eo quod nosset Pontificem non dispensare, nisi habitu prius dimisso Nau. c. 21. num. 86. Roder. de regul. to. 1. q. 46. ar. 6. Sanch. de matr lib. 8. disp. 25. num. 38.

37 Religiosus assumi potest ad Ecclesiam parochialem de licentia sui Prælati c. Quod Dei de sta. mon. & Clem. 1. de elect. Couar. de testam. c. 1. num 3. & de iure antiquo concedit Barbos ad cit. c. Quod Dei. At de stylo Curiæ contrarium seruari, & sic declarasse sacram Cong. Conc. Translatus de vno ordine ad alium, etiam Canonic. regul. est omnino inhabilis ad beneficia sæcularia & curata Trid sess. 14. c. 11. de refor. Immo etiam Canonici regulares sine assensu Apostolico assumi non possunt Ricc. p. . decis. 159. Contrarium tamen docet Nau. de sta. mon. consil 11 & seq. & de regul. com. 4. num. 12. modò adsit licentia Generalis. V. Sanchez in sum. lib. 6. c. 7. num. 82. & duob. seqq. & lib. 7. c. 29. q. 8. num 75. & Bull. Greg. XIII. Assumptus autē absolutus est ab obseruantijs, quas commodè obseruare non potest. In alijs verò dispensabit Superior, vel ipse secum, sit Ecclesia si exempta Silu. religio 7. q. 11. & seq. Potest etiam assumi ad officium Vicarij generalis Episcopi, de licentia Prouincialis, aut Generalis Roder. de regul to. 3. q. 76. ar. 3.

38 Professus obedientiam secundum aliquam regulam approbatam, censetur etiam profiteri paupertatem, & castitatem S. Tho. 2. 2. q. 186. ar. 8. Innoc. in cap. consulti de regul. Nau. de regul cons. 10. num. 9. & coment. 1. num 18. & de redd Ecc. q. 3. mon. 27.

39 Professus eiectus non tenetur ad vota paupertatis, & obedientiæ, nec ad officium diuinum, si non est in sacris, nec ad ieiunia, aliaue annexa religioni. Quod si antea vouerat religionem in genere, potest dici iam satisfecisse per illam professionem Sot. lib. 7. q. 2. ar. 1. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 3. Licet

dicat contrarium eſſe Probabilius. Nec tenetur ad vota ſub obedientia Epiſcopi Molin. de iuſt. tract. 2. diſp. 40. Roder. de regul. to. 1. q. 30 ar. 20. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 19. dub. 14. Leſſ. lib. 1. c 41. num. 114. Azor p. 1. lib. 12. c 17. q. 11. quidquid dicat Nau. de regl. conſ. 77. num. 3. & cons. 79. num. 1. & in c. Non dicatis num. 35. & ſeq. & de regul. com. 2. num. 46.

40 Legitimè eiectus non poteſt compelli redire Nau. d cōſ. 77. & 79. & cons. 78. & 80. & eo. tit. com. 2. num. 36. cuius opinionem eſſe minus tutam docet additionator ad d. cons. 77. & Sanchez lib. 6. ſum. c 9 num. 30. docet quantumcumque per diffinitiuam ſententiam eiectum, teneri, vbi Superior volet eum admittere, ad religionem redire, poſſeque ad id cogi. Immo teneri ipſos eiectos mores corrigere, & quandiù non corriguntur, nec petunt iterum admitti eſſe in malo ſtatu docet idem Sanchez loco cit. vbi alios refert contra alios priorem ſententiam tenentes. Poteſt autem in ſæculo cum Clericali habitu ſub obedientia Epiſcopi manere, cum correctus ad monaſterium rediens non recipitur Sot. ar. 1 cit. circa fi. Arag. vbi ſupra circa ſecundum Sanchez. vbi ſupra num. 26. & ſeq. Non tamen tenetur ad ſtrictiorem obedientiam Epiſcopo quam alij Clerici ſæculares Molin. vbi ſupra diſp. 140. Sanchez num. 29. Acquirit autem Eccleſiæ, ad quam eſt legitimè translatus; alioqui Epiſcopo ſub cuius obedientia viuit Nau. de reg. com. 2. num. 33. Idem dic. de ijs, quorum religio extinguitur Nau ibidem num. 34. Pan. tamen. in c. fi. de regul. docet quòd ſi ſtatum non mutauit ingrediendo aliam religionem, aut per legitimam translationem ad Eccleſiam ſæcularem, acquirit Monaſterio, à quo fuit eiectus. Hodie tamen per Bullam Greg. XIII inc. Officij 1572. 21. Ian. pertinent huiuſmodi acquiſita ad Camerā Apoſt. ſicut etiā bona acquiſita ab Apoſtata; ſed poſt mortem. de quo Nau. de ſta. mon. conſ. 17. in nou. & Sanchez in ſum. tit. 7. tot. c. vlt.

41 An autem huiuſmodi eiectus teneatur ingredi aliam religonem Negatiua verior, quia non vouit religionem in genere, ſed hanc Nau. de regul. com. 2. num. 76. Leſſ. in Roder. relati a Barbos. ad c. fi. de rrgul. num. 9. Ipſe tamen eiectus poteſt aliam ingredi etiam laxiorem ſine licentia, ſi in perpetuum eiectus eſt, ſi nulla ſit ſpes, vt quamuis correctus in priori religione admittatur Barbos. vbi ſupra alios referens Sanchez in ſum. lib. 6. c. 9. num. 36 Nau. de regul. conſ. 36.

42 Regularis eſſe non poteſt Tutor, aut Curator Auth. de Sact. Epiſc. parag. Deo auetm, & Auth. Præsbyteros 3. C. de Epiſc. & Cler. Molin. de iuſt. tract. 2. diſp. 221. Niſi interueniat licentia Superioris. quo caſu poteſt etiam ſuſcipere legitimam, aut niſi ſit miſerabilium perſonarum, quo caſu tenetur Ang. ver. tutela parag 1. Silu. eo q. 2. c. fi. diſt. 86. & ibi glo.

43 Religioſus poteſt voci actiuæ, etiam in caſu particulari renunciare; niſi huiuſmodi renuntians ſit perſona ſapiens, & erudita eiuſque ſuffragium vtile ſit communitati ad alios erudiendos Ric. p. 3. decis. 216. & conſtat ex. c. Quia propter, & ibi glo. ver. volunt. & c. Quod ſicut, & ibi glo. ver. voluerunt, & c. Cum nobis de elect. & c. Eccleſia veſtra 2. eo. & cap. Prudentiam parag. Adijcimus de poteſt. Deleg. Barbos. ad d c. Quia propter num. 11. Azor. p. 2. num. 6. c. 14. q. 7. in fi.

44 Translatus ad aliud Monaſterium non habet amplius vocem in Capitulo prioris Monaſterij etiam ſi Monaci expreſsè conſentiat. c. Conſtitutus de elect. & c. vlt. in fi. de relig. dom. Niſi ſecundum Monaſterium dependeret a primo Pan. in d. c. vlt. num. 5. & ſeq. Anchar. num. 4. & 5. quia vnus Monachus non poteſt eſſe in duobus Monaſterijs, vt in d. c. vlt. Nec poteſt ſibi ex pacto reſeruare, vt in d. c. Conſtitutus ſub Anchar. num. 2. fusè Pan. num. 3.

45 Regulares omnes, Franciſcanis exceptis, poſſunt de licentia ſui Superioris eſſe teſtamētorum executores c. 2.

de

de testam. in 6. Clem. vn.eo. tit. sufficit. autem tacita licentia Silu. testam. 2. q. 3. dicto 3. Sanchez vbi supra c. 11. num. 11. Sed glo. Glo. in d. Clem. ver. obtenta dicit requiri expressam, & idem videtur docere ibi Anchar. num. 1. dum dicit, quod non sufficit petere: rata tamen est executio facta sine licentia Azor. p. 1. lib. 12. c. 11. q. 1. Ius enim prohibet, ne religiosus id muneris recipiat, non tamen irritat factum. Si tamen is religiosus extra Claustra alicui Beneficio perpetuò præsit: aut si Superior, cui aut religionis statuto, vel consuetudine, aut Superioris præcepto interdictum non sit, potest absque alia licentia id munus obire Molin. vbi supra disp. 247. Sanchez num. 5. Datam verò licentiam si Superior re non integra sine iusta causa reuocare vellet, cogi posset non reuocare Sanchez num. 2. Peccat enim Superior reuocans; sed reuocatio tenet, & inferior non poterit amplius exequi Azor. vbi supra c. 11. q. 1. Perficiet autem vel Collega, si habet, vel is, de quo prouidit Testator, vel Episcopus, glos. cit.

46 Vbi ille Religiosus solus est executor, potest relictum in pauperes distribuendum proprio Monasterio applicare Anchar. cons. 38. Immo etam sibi, si eget, & a Monasterio sibi necessaria non suppeditentur Sanchez vbi supra num. 61. Et in casu etiam, quo illi traditur pecunia in pauperes destribuenda gratia exonerandi conscientiam ob incerta debita, potest Religiosus sibi applicare. Idem num. 63.

48 Professus non potest sibi eligere sepulturam: nisi ita remotus sit à proprio Monasterio, vt commode illuc deferri non possit c. Nimis iniqna de excess. Præl. vbi Pan. & clarius c. fi. de sepult. in 6. vbi glo. & Anchar. citans Archid, & Innoc. Quòd si eo casu decedat non electa sepultura, sepeliendus in parochiali Anchar vbidem. Nisi ibi sit aliud Monasterium sui Ordinis. Sanchez lib. 6. sum. c. 14. num. 4.

48 Professus non potest sine Superioris licentia esse testis iudiciarius idest, vt tamquam testis in iudicio deponat. sic multos referens Sanchez vbi supra c. 13. num. 103. Valet tamen eius testimonium datum sine licentia Pan. in c. Cum nuntius, de testib. num. 4. Guid. Pap. decis. 517. Farin. de testib. 9. 61. num. 134. Hæc verò licentia non requiritur, vt sit testis instrumentarius Farin. num. 128.

49 Religiosus potest alium etiam extraneum accusare, si intersit Monasterij, & habeat licentiam Abbatis, glo. in c. Ex parte, & ibi Pan. num. 7. de accus.

50 Pro iniuria sibi illata non potest religiosus agere, nisi absente Superiore, non relicto procuratore, sed ad Superiorem spectat Pan. in c. Parochianos de sent. exc. Sayr. alios referens cla. reg. lib. 11. c. 7. num. 15 Farin. verò alijs cit. prac. crim. to. 1. de accus. q. 13. num. 26. docet ad Superiorem, & Monasterium coniunctim pertinere. Ipse tamen iniuriatus remittere non potest, nisi cum absens est, aut moratur in scholis de licentia, Pan. vbi supra Sanchez in sum. lib. 6. c. 12. num. 5. & Potest. verò Superior remittere etiam inuito iniuriato Nau. de regul. com. 2. num. 64. V, ver. iniuria num. 8.

51 Monachus accusans Abbatem pro vtilitate Monasterij, si non habet proprium, nec administrationem, habebit expensas à monasterio, c. Ex parte, & c. Olim de accus. Secus si accuset ob propriam causam Rota de regul decis. 6. in ant. Sanchez vbi supra c. 12. num. 20. & seq. Potest tamen supplicare Papæ quòd sibi prouideatur circa expensas. Rot. cit. Tenetur tamen pendente lite, Abbati obedire, excepto litis articulo, quia ad præceptũ Abbatis non tenetur desistere Pan. in c. Ex parte de accus. nu. 4. per. c. Nonne 8. q. 4.

52 Tenetur religiosus ad id quod iurauit ante ingressum, nisi sit incompatibile religioni glo. in c. Præterea dist. 51. Nau, in c. Non dicatis num. 42.

53 Prælatus qui potest cũ subditis in regula dispensare potest cũ se ipso S. Th. 2.2. q. 185. ar. 8.

ar. 8. Cordub. ad Collector. tit. Accedere ad Monasteria. V. infra ver. dispensatio in lege num. 85. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 3. num. 6. & in sum. lib. 4. c. 24. num. 59. Molin. de iust. trac. 2. disp. 247. vers Religiosus.

54 Religiosus sine causa dispensatus in præceptis Regulæ, etiam à Papa, non potest ea dispensatione vti sine peccato, glo. in c. Non est de vot. Caiin sum. ver. Dispensatio Sot. de iust. lib. 1. q. 1. art. vlt. ad 2. Nau. c. 12. num. 76. Alij tamen, vt Couar. in 4. decretal. p. 2. c. 6. parag. 9. & Roder. alios referens de Regul. to. 1. q. 26. art. 27. docent validam esse dispensationem, si fiat à Superiore, non verò si ab inferiore. fuse Sanchez de matr. lib. 8. disp. 17. q. 2.

55 Abbatissa eligi non debet nisi quadraginta annorum, & octauo post professionem anno; aliàs ex alio eiusdem ordinis monasterio eligenda; aut si id commodè fieri non potest, ex monialibus eiusdem Monasterij eligitur, quæ triginta annos excesserit, & quinque saltem annis post professionem, de consensu Episcopi, aut alterius Superioris Trid. sess. 25. de regul. c. 7 Debet autem esse expresè professa, & idē de omnibus regul. c. Indemnitatibus, initio, de elect. in 6 & Clem. 1. parag. de regul. Eius autem electio pertinet ad Monasterium Roder. de regul. tom 2. q. 54. ar. 11. per. Trid. loco cit. Cum verò eligitur Monialis ex alio monasterio, id fieri non debet sine consensu saltem medietatis Monialium ipsius Monasterij Roder. ar. 2. In Italia esse non potest, nisi triennalis, quo elapso, ipso facto cessat authoritas; Nec iterum eligi potest, nisi post triennium; aliàs, & ipsa electio, & omnia inde secuta irrita sunt, & nulla Greg. XIII. & est Bulla 80. in nouo Bullar. V. Roder. vbi supra q. 16. ar. 2. & 3.

DE VOTO PAVPERTATIS.

V. Testamentum.

1 Votum solemne paupertatis est non habendi proprium. Nomine autem proprij intelligitur non solum dominium, & rei proprietas, sed etiam vsus iuris, vsufructus, possessio, & administratio, prout sunt quid iuris non facti Sanchez lib. 7 sum. c. 18. num 25.

2 Ad euitandum vitium proprietatis requiritur licentia saltem tacita Superioris, quæ scilicet in actu aliquo expresso iuxta legalem, & rationabilem interpretationem virtute continetur Azor. p. 1. lib. 12. c. 12. q. 2. & duab. seqq. S. Tho. 2. 2. q. 32. ar. 8. ad 1. Nau. c. 17. num. 205. & de regul com. 2. num. 200. Sanchez vbi supra c. 19 num. Intellige in eo casu, quo vel id commodè differi non potest quia periculum in mora, nec Superior adiri Less. lib 2 c. 41 num. 19 Suar. de relig to. 3. lib 8. c. 11. num. 3. vbi num. 9. quòd etiam sufficit licentia præsūpta, quæ scilicet ob aliquas coniecturas, vel rationes probabiles creditur futura fuisse, si Superior conueniretur; quia tunc res non accipitur nomine proprio, quod sufficit ad tollendam proprietatem. Excusat etiam consuetudo aliquid dandi, vel recipiendi sine licentia, presumitur enim hoc casu tacita. In priori tamen casu, quando scilicet non potest Superior adiri, si res nondum est consumpta, nec alienata, tenetur Religiosus id Superiori indicare, non sic in posteriori Sanchez vbi supra, num. 7. & duob. seq. V. Suar. c. 11 cit.

3 Relictum religioso ea lege, vt ad eū non ad monasterium pertineat, intelligi debet de vsufacti, concedente Superiore: dominium verò pertinet ad monasterium Pan. in c. 2. de sta. mon. num. 8. & vol. 2. cons 44. num. 4. & consil 63. num. 8. Anchar. in c. Nemo de reg. iur. in 6. q. 7 in fi. & alij plures Etiam si Testator addat,

& non

& non aliter, nec alio modo: non enim per ea verba resoluitur legatum, vt voluit Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 3. tit. 6. num. 9. sed valet Sanchez vbi supra c. 17. num. 6. Quòd si Superior non consentiat, legatum fit caducum, hærediq; acquiritur Pan. num. 8. cit. Silu. ver. Monasterium, num. 3. & alij. Intellige tamen vt religiosus possit habere quoad vsus tantum honestos, & religiosos Pan. & Silu. vbi supra, Sanchez num. 8. V. Suar. vbi supra num. 34. & supra ver. donatio num. 36.

4 Licentia superioris quantumcumq; iniusta excusat à vitio proprietatis etiam si sit iniusta ex parte materiæ, vt ad furandum, aut quia est accipiendi ab eo, qui vel donare non potest, aut saltem donat propter iniustam, & turpem causam; quia non accipit aliquid nomine proprio: aut quia datur sine necessitate, vel vtilitate rationabili Suar. vbi supra à num. 12. & c. 13. num. 11. Si autem si iniusta tantum ex parte petentis, vt quia per vim, dolum fraudem, aut subreptionem, non excusat Suar. c. 11. cit. num, 14. V. eundem c. 15. num. 3. & 4.

5 Religiosus accipiens aliquid sine Superioris licentia saltem tacita apud se retinendum, siue curans vt deponatur apud alios, vt eo pro libito suo vtatur, facit contra votum; etiam si solum rei vsum absq; licentia accipiat, manente dominio apud dantem, quia is vsus est pecunia æstimabilis Sanchez vbi supra c. 19. num. 48. & seq.

6 Non facit contra votum, & qui ab aliquo petit, vt pecuniam apud alium deponat, nolens tamen eius dominium, aut administrationem, vsumue acquirere. sed tantum volens habere opportunas pecunias, ex quibus, cum indiguerit, accipiat necessaria ex Superioris licentia Sanchez vbi supra num. 50. per cap. Exiuit de verb. sign.

7 Peccat mort. professus, qui obtenta licentia expendendi pecuniam in aliquam rem, expendit in aliam Roder. de reg. to. 3. q. 29 ar. 10. concl. 4. Sanchez c. 19. cit. num. 68.

8 Posse religiosum dare aliquid consanguineis diuitibus ratione gratitudinis ob consanguinitatem docent Lud. Lopez lib. 2. de contrac. c. 40. & lib. p. 1. instruc. c. 156. Roder. in sum. p. 2. c. 31. num. 5. Sed id meritò non concedit Sanchez vbi supra num. 98. Nisi ea remuneratio iustè petat hanc quantitatem ob alia ab eis accepta: alioqui illicitam esse: cum nec Superior ipse possit eam facultatem concedere.

9 Concilium Trid. sess. 25. c. 2. de regul. intelligitur de peculio cum potestate dispensandi etiam in prophanos vsus: secus si solum in pios ex causa Nau. de regul. com. 2. num. 15. Sanch. lib. 7. sum. c. 12. à num. 11. Sed Azor. p. 1. lib. 12. c. 9. q. 2. & 3. ex concilio contrarium docet. V. Suar. de relig. to. 3. lib. 8. c. 15. num. 5. Less. lib. 2. c. 4. dub. 5. Debet autem huiusmodi peculium esse moderatum quia Concilium interdicit mobilia superflua, nec Superioris licentia ad plura se potest extendere. Habenda verò ratio status, & gradus personarum, locorum, & varietatis temporum Sanchez num. 17. Potest autem religiosus excusari à vitio superfluitatis, vel quando regula ita est relaxata, paupertasq; eo modo intellecta, praualuitq; consuetudo: vel quia pars illorum redditum expenditur in bonum monasterij, aut in eleemosynas, aut Cappellanias. Vel quia ille monasterio arte sua multa comparauit, aut multa bona in illud attulit, vt propterea dignus sit, vt plura illi concedantur, modo in his omnibus accedat Superioris licentia Idem num. 18.

10 Peccat mortaliter Prælatus dans causam, vt religiosis permittatur peculium, vt quia non subministrat necessaria cum commodè posset Sanchez vbi supra num. 26. Peccat etiam mort. subditus dans causam, resistendo vitæ communi, cum illi necessaria ministrantur. Silu. relig. 6. q. 7.

11 Non fuit intentio Concilij Trid. sess. 25. c. 1. & 2. de regul. vt legitimè relaxata, aut mutata non liceant Nau. de regul. com. 3. num. 24

12 Professi bona intelliguntur esse monasterij, nisi ille aliter disposuisset Auth.

Ingressi

Ingressi, C. de Sacr. san. Ecc. c. Quia ingredientibus 19. q. 3. Silu. religio 3. q. vlt. Ang. eo parag. 51.

13 Religiosus institutus hæres acquirit monasterio: & in bonis etiam professi intestati, accepta legitima filiorum eius, nisi religio sit incapax Nau. de regul. com. 2. num. 50.

14 Profitente Patre filius habebit legitimam c. Cum simus de regul. Nau. eo. tit. com. 2. num. 58. Couar. in c. 2. de testam. num. 8. Sanchez plurimos referens in sum. lib. 7. c. 10. num. 3. Molin. de iust. trac. 2. disp. 140. vers. An verò statim; licet Bart. & alij quos refert Couar. id non concedant vsque ad mortem naturalem Patris sic etiam Pan. c. In præsentia de probat. num. 8. addens petenda alimenta à monasterio. Medietas Vsusfructus peculij aduentitij erit Patris, quare dimidium erit filij secundum Bart. in Auth. Idem est C. de bon. quæ lib. Pan. vbi supra, quia eo casu Patria potestas extinguitur facto Patris. Contra verò Couar vbi supra docet totum Vsumfructum esse filij, quia cum possit viuente Patre petere legitimam, multò magis Vsumfructum bonorum, quorum habet dominium. V. supra ver. legitima num. 14.

15 Regularis Beneficiarius habet dominium, & proprietatem, vt sæcularis: & sic potest de fructibus disponere Nau. vbi supra num. 10. & de redd. ecc. q. 1. mon. 51. num. 1. & q. 3 mon. 23. & de sta. mon. cons. 13. num. 4. Less. lib. 2. c. 4. num. 29. & c. 41. num. 93. Molin vbi supra disp. 277. vers. Religiosus in Conuentu, in fi. Idem de Episcopo, etiam ex ordine Minorum, est enim absolutus à voto paupertatis, vt docet Diana alios referens p. 3. trac. 2. resol. 50. Vide eiusdem resol 61. Et Sanchez in sum. lib. 6. c. 6. num. 14. vbi num. 8. contrarium docet cum Soto de iust. lib. 7. q. 4. ar. 2. ad vlt. & lib. 10. q. vlt. art. vlt. & alijs, & c. 6. cit. num. 5. vbi num. 36. in fi. quod huiusmodi beneficiarius tenetur ad monasterium redire, si beneficium renunciet.

16 Abbates, & Priores nunc dispone-re non possunt de fructibus plus quam regula permittat Clemens VIII. in Bull. 1594. quam refert Quaranta ver. Munerum largitio.

17 Potest Superior concedere subdito, vt donet ad vsus, ad quos ipse potest Nau. de regul. com. 2. num. 23. & 26. Et, si talem dederit licentiam conuertendi aliunde acquisita in suos vsus honestos, poterit etiam conuertere in opera pia num. 41. & de sta. mon cons. 3. num. 46. & 48. Potest etiam concedere vt maneat extra claustrum ex causa. Idem de regul cons. 63. 69. & 70. & in c. Non dicatis num. 40.

18 Licita est consuetudo, & statutum dandi certum quid religioso quotannis pro necessarijs, vt pro vestitu, &c. quidquid labore acquirit Nau. de regul. com. 2. num. 14. & de sta. mon. cons. 14. num. 5. Pan. in c Cum ad monasterium eo tit. num. 8. Azor. p. 1. lib. 12. c. 9. q. 7. Cord. in sum. q. 54.

19 Si religiosus moriatur ante aditam hæreditatem Patris; succedit monasterium Couar. in c. 1. de testam. Molin. vbi supra disp. 140. Sanch. in sum. lib. 7. c. 12. à num. 44. Anchar c. In præsentia de probat num. 18. citato Io And. Et eo viuente potest monasterium adire hæreditatem monaco delatam etiam ipso inuito Sanchez vbi supra num. 35. Quod si monasterium repudiet, succedent hæredes ab intestato, vsq; ad naturalem mortem ipsius monaci, nec interim admittitur substitutus. Idem c. 16. num. 25. citato Peregrino de fideic. ar. 28 num. 64. contra Pancirol. cons. 114. lib. 1.

20 Religiosus obesse potest monasterio in iure quærendo, non in quæsito Nau. de regul. com. 2. num. 32. Felin. in c. Contingit 1. de sent. ex c. num. 5. Feder. de Sen. & Doct. in c. Tua. de his quæ fiunt à Præl. quia antequam acceptetur non est quesitum ius in re, glo. in parag. Si vero 16. q. 3. Nec facit contra votum paupertatis si rem sibi donatam nolit acceptare; sed donātem roget, vt v. g donet consanguineo, quia tunc nil ipse donat, sed tantū pro alio intercedit. nec dici potest donare aliquid monasterij, cū ipsi nullum sit quæsitū ius. Nam donatio

religio-

religioso facta ad sui perfectionem requirit acceptationem saltem nomine proprio. Peccabit tamen contra charitatem, si absq; legitima causa non accceptet, quia impedit bonum monasterij. Sanchez de matr. lib. 6. disp. 4. num. 7. V. Capell. Tholos. q. 150.

21 An solus Superior possit repudiare legatum V. Felin. vbi supra Silu. ver. alienatio q. 19.

22 Religiosus absens pro negotio monasterijs, vel cui aliquid conceditur ad vsum, vel ad victum, non potest aliquid donare sine Superioris licentia, licet parcissimè viuendo sibi aliquid de necessarijs subtrahat. Nisi ea quantitas religioso assignata si ad sustentationem ea lege, vt ad nihil aliud teneatur monasterium; nec ille rationem reddere teneatur Nau com. 2. de regul. num. 8. concl. 1. Arag. 2. 2. q 30. ar. 8. Molin. iust. trac. 2 disp. 276. Etiam si is religiosus commoretur intra claustra Sanchez in sum lib. 7. c. 19. num. 101. Potest autem in elemosynam, aut pios vsus conuertere quicquid à Superiore conceditur cum plena facultate expendendi in quoscumq; vsus Salon. 2. 2. trac. de dominio q 1. ar. 2. concl. 1.

23 Accipiens pecunias promissis confessionibus, prædicationibus, nisi statim Superiori deferat, facit contra votum, & peccat mort. Est enim actus dominij de dicta pecunia disponere. Idem dicendum, cum sit pactum, Dicam tot missas, tu consanguineo meo eleemosynam dabis. P. Nau. de rest. lib. 3 cap. 1. num. 184. Item accipiens sine licentia pecuniam pro rebus sibi necessarijs vt pro vestitu, &c, quæ illi danda erant à monasterio, idem num. 185. Less. lib. 2. c. 141. num. 79. vers. 6. Etiam si ex causa extra monasterium commoretur de Superiorum licentia, ibidem, Roder. de regul. to. 3. q. 29. ar 13. Quod ego limito nisi verè egeret nec aliunde haberet; & propter absentiam non haberet copiam Superioris, à quo licentiam petere posset, aut nisi monasterium de necessarijs non prouideret iuxta religionis statuta, & laudabiles consuetudines, vt etiam declarauit Congreg. Concil. De quo vide Sanchez in sum. lib. 7. c. 31. num. 15.

24 Celans aliquid Superiori, vt illius liberæ dispositioni subducat; peccat mort. Pan. in c. Cum ad monasterium, de sta. mon. num. 8. Felin in c. cum M. Ferrar de constit. num. 26 in fi. Etiam si id habeat de ipsius Superioris licentia Silu. religio 6. q. 7. dicto 1. & alij plures. De quo plenius Suar. de relig. to. 3. c. 12. à num. 5.

25 Expendens concessa à Superiore in res illicitas, aut vanas, facit contra votum. Nam iura, & Canones administrationem regularibus non concedunt nisi ad vtilia, necessaria, & honesta. Nec superior potest aliquid contra iura cōcedere P. Nau. & Less. vbi supra, Non tamen incidit in pœnas contra proprietarios, quia ea statuta sunt contra retinentes peculium absq; licentia Nau. de regul. com. 2. num. 21. Sanchez in sum. lib. 7. c. 9. à num. 21. Accipiens autem tenetur restituere Sanchez ibidem num. 3. cum ibi relatis licet dans sit Prælatus num. 32. Molin. vbi supra disp. 94. vers. Si quid fornicariæ.

26 Peccat item mort. cum culpa leui res sibi ad vsum concessæ pereunt, vel deteriorantur: aut si non ad vsum, sed ad custodiam datæ sunt, & ipsius lata culpa pereunt P. Nau. vbi supra. In primo tamen casu docet Less. num 79. cit. & Sanchez vbi sup. c. 19. num. vlt. non teneri nisi de culpa lata

27 Item proprietar us est qui sine superioris consensu aliquid sibi vsurpat et am esculenta, libros, &c. Doct. tit. Quæ autem quantitas requiratur ad constituendum peccatum mortale contra votum paupertatis: Communis sententia est eam quantitatem sufficere quæ in homine sæculari sufficit ad materiam peccati mort; furti; furpatur enim res inuito superiore. De quo vide ver. Furtum num. 4.

28 Religiosus donans aliquid sine licentia duplex peccatum committit, alterum sacrilegij contra votum paupertatis, alterum furti, donando quod suum

non eſt Vaſquez 1. 2. q. 73. diſp. 99. c. 4. num. 10. Sanchez in ſum. lib. 4. c. 11. num. 27. & lib. 7. c. 20. num 7.

29 Qui ex ijs, quæ ſibi ad vſum conceſſa ſunt aliquid mutuò, vel commodato alteri dat abſq; licentia facit contra votum, quia eſt ſolum Vſuarius, habens nudum vſum facti: Vſuarius non poteſt vſum alter concedere quod intellige etiam ſi concedat alteri religioſo eiuſdem monaſterij Non erit tamen peccatum mortale: Niſi ob aliquam circumſtantiam credatur Superiorem eſſe notabiliter inuitum Sanchez lib. 7. citc. 19. num. 66. Nec accipiens, ſi huiuſmodi vſum tacitè ſaltem Superioris voluntati ſubijcit Azor. p. 1. lib. 12. c. 12. q. 7.

30 Cum religioſus donat alteri religioſo ſiue eiuſdem, ſiue alterius Conuentus requiritur licentia tam in dante, quam in recipiente, nec altera ſufficit Sanchez vbi num. 71. & ſeq. Et quoad alterius Conuentus puto rem eſſe certam. Sed quoad religioſum eiuſdem Conuentus ego dubito, & contrarium puto verius: quia dare, & recipere ſunt correlatiua; ſi igitur huic datur licentia dandi, ergo, & alteri recipiendi. quod enim in vno correlatiuorum ſtatuitur, & in reliquo locum habet l. 1. C. de cupreſſ. lib. 11. Panor. in prohæ. Decretal. num. 20. cum ibi annot. Corſett. ad Report. Pan. ver. Correlatiua. Sicut cum datur licentia ſubdito recipiendi ord. ab alieno, eo ipſo, ratione connexionis, videtur data facultas alieno conferendi, vt docet Rebuff. de for. litt. dimiſſ. num. 9. per tex. in c. 2. de temp. ord. in 6.

31 Cui commiſſa eſt aliquarum rerum diſpenſatio, ſi aliter, quàm à Superiore ſibi præſcribitur, diſpenſet, facit contra votum, quia diſpenſat eo caſu vt dominus independenter à Superiore Pau. vbi ſupra.

32 Obtinens licentiam precibus importunis accipiendi, vel retinendi aliquid, quando re uera Superior inuoluntariè conſentit, vt importunitatem repellat, aliàs omnino repugnaturus, non excuſatur à vitio proprietatis, quia non eſt licentia, ſed violentia Sanchez de matr. lib. 4. diſp. 10. num. 9. & in ſum. lib. 7. c. 19. num. 16. Item cum religioſus, licèt dicat ſe paratum relinquere quæ poſſidet; at fundendo querelas, murmurationes, & huiuſmodi, cauſa eſt vt Superior contradicere non audens taceat, vt maius malum euitet, non eſt tutus in conſcientia, tum ob ſcandalum, tum ob votum paupertatis, quia illa licentia non eſt voluntaria, ſed coacta permiſſio ad vitandum maius malum. Dion. Carthus de profeſſ. mon. lib. 11. ar. 11. P. Nau. lib. 1. c. 1. p. 3. dub. 1 verſ. Vnde infero. Quare infert Nau. de regul. com 2. num. 22. taciturnitatem Prælati non excuſare à vitio proprietatis, ſi ſit taciturnitas permiſſiua tantum; aut verò approbatiua tantum ſed iniuſta, vt quia nulla adeſt honeſta cauſa in id conſentiendi. Sed in hoc poſtremo meritò contradicit Suar. de relig. to. 3. lib. 8. c. 11. à num. 12. de quo ſupra. Preces importunæ ſunt, quæ inſtantiſſimæ, & ſæpius repetitæ, & inculcatæ Sanch. vbi ſupra diſp. 7. num. 8. V. eundem in ſum. lib. 7. c. 19. num. 12. 16. & trib. ſeqq. Rodrig. de regul. to. 3. q. 29. ar. 1.

33 Superior concedens multa ſuperflua, & non faciens quod in ſe eſt, vt viuatur in communi, eſt in malo ſtatu Silu. religio 6. q. 7. verſ. 4. V. Cõcil. Trid. ſeſſ. 25. de regul c. 2. Sanchez in ſum. lib. 7. c. 19. nu. 27.

34 Inferior de licentia ſui Superioris habens multa ſuperflua, etiam in notabili quantitate, non peccat mort. ſi paratus eſt ad nutum Superioris omnia relinquere, quia tunc non eſt cenſendus proprietarius Silu. vbi ſupra Azor. p. 1. lib. 12. c. 12. q. 5.

35 Vſus facti, quo religioſus vtitur re aliqua abſq; Superioris conſenſu ſaltem tacito, pugnat cum voto paupertatis. Azor. vbi ſupra q. 2.

36 Quid exteris donare poſſit religioſus priuatus; quid Superior; quæ forma ſeruanda in huiuſmodi donationibus, vide in Conſt. Clem. 8. quam ad verbum referunt Azor. vbi ſupra c. 9. q. 5. & Quarant. ver. munerum largitio, & declarat Sorb. ver. Donatio.

37 Non eſt proprietarius religioſus (intellige hic de religioſo, qui nulla regula, aut conſtitutione prohibetur pecuniam

per

per se, vel per alium accipere) emens libros ex pecunia sibi donata inscio Superiore, si illos penes se retineat tantum ad vsum, idq; palam inter cœteros libros, quos habet de Superioris licentia quidquid enim eo modo habet huiusmodi religiosus, Superiorum voluntati, & dispositioni subijcit Azor. vbi supra c. 12. q. 3.

38 Scribens litteras sine licentia peccat contra votum obedientiæ non paupertatis. Nisi scriberet vana, & superflua accipiens verò litteras peccat tantum contra obedientiam Sanchez c. 19. cit. num. 47. V. Nau. de regul. com. 2. num. 13.

39 Religiosus etiam ex ordine Minorũ factus Episcopus recuperat ius succedendi parentibus, & agnatis, & administrandi bona vndequaque acquisita dum uixerit. Sanchez lib. 7. sum. c. 32. à nom. 26. Intellige si ea capacitas præcedat parentum mortem. Idem num. 33. aliàs enim succedere non potest in eorum præiudicium, quibus ius in re iam est acquisitum. Et c 3. num. 47. & seq. idem dicit de religioso ordinis incapacis translato, ad ordinem capacem.

40 Bona professi transeuntis ad aliam religionem, siue ad aliud monasterium, aut ad Prælaturam, an pertineant ad priorem religionem, uel sequantur personam: latè Pan. in c. Quod à te, de cler. coniug. & in c. In præsentia de probat. Silu. uer. Apostasia q. 9. & religio 4. q. 10. Ang. uer. Monasterium parag. 5 Nau. de regul. com 4. num. 24. Couar. c. 1. de testam. num. 10. & 21. Azor. p. 1. lib. 12. c. 15. Roder. de regul. to. 2. q. 70. ar. 2. Sanchez ubi supra num. 9. Qui omnes (excepto Pan: qui uult bona patrimonialia sequi personam, si donatio facta sit intuitu ingressus, &c.) docent omnia bona professi acquisita siue in sæculo, siue in posteriori religione usq; ad professionem pertinere ad prius monasterium quoad proprietatem ad Secundum uers. quoad usum fructum durante uita ipsius religiosi V. c. Statutum 18. q. 1. Idem docet Anchar. in d. c. Quod à te nu. 8. Immo etiam acquisita post professionem in secunda religione, si translatio non sit legitimè facta Molin. de iust. trac. 2. disp. 140. vers. Quando religiosus. Quod si secunda religio sit incapax, & translatio fuit legitima bona post secundam professionem acquisita, pertinent ad eos, ad quos peruenissent si huiusmodi religiosus mortuus esset naturaliter. Item vers. Contra verò V. Rotam coram Buratto decis. 510. 576. & 756. cum ibi notatis per Ferentill. Barbos. ad c. Licet num. 24. de regul. cum ibi cit.

41 De peculio religioso concesso non ex bonis monasterij, sed à cognatis, vel extraneis, seu tempore professionis reseruato, docet Sanchez vbi supra num. 14. quod si illa concessio fuit absoluta, manebit apud prius monasterium. Si verò concessum sit ea lege, vt monasterium non se intromittat, alioqui perdat, eo casu transit in secundum monasterium.

42 Religiosus relinquere debet monasterio acquisita in Episcopatu titulari Sot. lib. 10. in fi. Sed Azor. p. 1 lib. 2. c. 10. q. 7. Sanchez in sum. lib. 7. c. 32. num. 68. docent deberi Sum. Pont. quia omnino solutus est à religionis obedientia.

43 Accipiens pecunias in pauperes distribuendas sine superioris licentia, licèt dans non designet pauperes, nec quantitatem eleemosinæ vnicuiq; pauperi elargiendam, sed vtrumque religioso committat, non peccat contra votum quia non accipit, nec retinet nomine proprio, sed alieno, & alieno nomine eas distribuit. Sanchez vbi supra dub. 1. dicens hanc sententiam à plerisq; viris doctissimis suæ religionis, & externis approbatam peccat tamen contra votum obedientiæ Idem lib. 4. c. 11. num. 34. De hac tamen licentia non meminit Suar. de relig. to. 3. lib. 8 c. 15. nu. 15.

44 Petens eleemosynam siue pro pauperibus in genere, siue pro certo paupere non nominando personam, potest sibi retinere si pauper sit, vel alteri pauperi applicare: secus si pro paupere aliquo determinato, siue petatur nomine proprio, siue ad ipsius pauperis instantiam. Si tamen etiam in hoc casu sibi applicet, vel alteri

det, erit reus furti, non voti violati; quia nil sibi acquirit, nec acqusitum monasterio detrahit Sanch. vbi supra a num. 6. ad fi.

45 Religiosus habens licentiam expendendi aliquam pecuniam in vsus, qui sibi placuerint, aut in suas honestas recreationes, si in vsus turpes expendat, non peccat contra votum paupertatis, nec accipiens tenetur restituere, secundum Ban. 2. 2. q. 62. ar. 5. Lud. Lopez de contrac. lib. 2. c. 40. vers. An autem religiosus. Rebell. p. 2. lib. 12. q. 4. sect. 2. num. 6. Contrarium verius docent S. Ant. p. 2. tit. 16. c. 1, parag. 11. not. 4. Silu. religio 6. q. 7. not. 2. Azor. p. 3. lib. 4. c. 21. q. 2. vers Vlterius quæro Molin. de iust. trac. 2. disp. 140. vers. Si aliquid testamento in fi. & disp. 94. vers. Si quid fornicariæ, & disp. 276. in fi. Sanchez lib. 7. sum. c. 19. num. 30. Sayr. cla. reg lib. 9. c. 16. Roder de regul. to. 2. q. 129. ar. 2. in 9. & in sum. p. 1. c. 40. num. 4. Suar. de relig. c. 15. cit. num. 11.

46 Translatus auctoritate Apostolica de religione incapaci bonorum in communi ad capacem recuperat annuum legatum sibi antea factum; quia non est vnum legatũ sed plura & tot sunt legata, quot anni l. In singulos, & l. Cum in annos ff. de ann. lega. Et in principio cuiuslibet anni dicitur nouum legatum, & noua oritur obligatio. Et cum sit legatum conditionale, attenditur capacitas de tempore purificatæ conditionis, sic multis relatis Rota coram Buratto deci. 643. & 756. num. 11.

47 Religiosus de licentia sui superioris potest bona ad vsum proprium retinere, & voto paupertatis non contrauenire Rota vbi supra vbi refert alias decisiones, & decis. 584. in Romana Saluiani, & in alia Caputaquen. pensionis coram Andrea Silu. & alij ibi relati Silu. religio 6. q. 7. V. Sanchez in sum. lib. 5. c. 4. à num. 92. ad 102.

DE VOTO CASTITATIS

1 VOtum castitatis solemne in religiosa professione, rectè docet Sanchez in sum. lib. 5. c. 16. num. 9. nil habere proprium, sed omnia illi esse communia cum voto simplici castitatis.

2 Ad duo potissimum obligat votum castitatis. Primò ad abstinendum à coniugio. Secundò ad abstinendum ab omni actu venereo siue interno, siue externo aduerso castitati, vt à turpibus cogitationibus, delectatione morosa, à pollutione, à turpi contactu, impudico aspectu, & à quocumq; coitu Sanchez de matr. lib. 7. disp. 27. à num. 19. Suar. de relig. to. 3. lib. 3. c. 4.

3 Quidquid in sæcularibus extra coniugium est aliqua ratione peccatum contra castitatem, est etiam in habente votum castitatis, sacrilegium Silu. religio 6. q. 8. mortale quidem in ijs solis actibus, in quibus huiusmodi luxuria est in sæcularibus, mortalis: Venialis autem, in quibus illa est venialis Less. lib. 2. c. 51. num. 78. Est autem mortalis delectatio, licèt sit modica, si deliberatè capiatur ex obiecto graui, licèt non fit periculum pollutionis; non enim datur paruitas materiæ in venereis. Rebell. p. 2. lib. 3. q. 19. sect. 3. Sanchez in sum. lib. 5. c. 6. num. 12. corrigens quod prius dixerat lib. 9. de matrim disp. 46. nu 7.

IVRAMENTVM

V. Confessor. Contractus. Iudicium. Mendacium. Pactum. Promissio Testamentũ Votũ,

1 IVramentum est inuocatio diuini nominis in testimonium S. Tho. 2. 2. q. 89. art. 1.

2 Potest diuinum testimonium esse in iuramento, vel explicitè, vt dicendo per Deum, vel implicitè iurando per Crucẽ, per Euãgelia, per Sanctos quatenus in illis diui-

na veritas manifestatur S. Tho. vbi sup. ar. 6.

3 Iuramentum habet tres comites, primò Iudicium scilicet discretionis, vt non leuiter, sed ex necessaria causa, & pro re graui, & seria, & discretè iuretur. secundò Veritatem, vt id quod iuratur, falsum non sit, & verum esse sciatur, quæ dicitur veritas rei, & conscientiæ. Tertiò Iustitiam, vt quod iuratur non sit illicum S. Tho. vbi supra ar. 3. glo. in c. Et si Christus de iureiur c. 2. iuncta Glo. 22. q. 1. per tot. V. Azor. p. 1. lib. 11. c. 1. vsq; ad 6. Conrad. de contrac. q. 3. circa med.

4 Defectus primi comitis tunc est peccatum mort. cum interuenit contemptus & cum quis se exponit periculo peierandi: vel cum dubitatur vtrū verum sit, quod pro verò iuratur maximè in præiudicium tertij.

5 Defectus secundi est mortalis, primò quando scienter iuratur falsum in iudicio. Secundò extra iudicium, quando quis aduertit de falsitate, & iuramento simul. Vnde excusantur à mortali iurantes ex iracundiæ impetu, si non aduertant S. Tho. vbi supra q. 98. ar. 3. ad 2. Tertio quando aliter est in re, quàm in conscientia, vt cum quis iurat verum, putans falsum: vel quando iurat falsum putatū verum, si diligentiā non adhibuit; vel quandò est dubius, tamen iurat certū.

6 Defectus tertij est mortalis, primò cum quis iurat se facturum, aut omissurum aliquid, quod faciendo, aut omittendo peccat mort. Neque enim satis est verum iurare, ut iuramentum sit licitum, sed cum iustitia iurare, idest non debet quis iurare illud uerum, quod reuelare peccatum est, ut cum quis occultum fratris crimen, licet uerum, reuelaret ipsum infamando, quia contra iustitiam facit Tolet. lib. 4. c. 21. uers. circa iustitiā, Et si iuramentum adiungat, ut probabilior fiat infamia, est peccatum mortale, quia augetur malitia contra religionem, & irreuerentia in Deum, & propterea est circunstantia necessariò in confessione explicanda Suar. de relig. trac. 5, lib. 3. c. 12. num. 8. Secundò, cum quis iurat aliquid quod potest esse, bonum, & malum, vt cum quis uoluntatem alterius se facturum in genere pollicetur sub iureiurando, animo absolute implendi quicquid ille petierit, vt fecit Herodes. S. Ant. p. 2. tit. 10. c. 4. parag. 1. Sot. de iust. lib. 8. q. 2. ar. 2. Addunt. Silu. iuram. 2. q. 7. Ang. iuram. 5. parag. 3. esse mort. cum quis iurat se non facturum opus consilij Euangelici, vt non intrare religionem; nisi res sit modica, quia præcluditur via Spiritui santo. Sed de hoc infra num. 39.

7 Triplex est iuramentum, Assertorium, quo iuratur de præterito, aut præsenti sic esse, vel non esse. Promissorium de futuro, quo quis iurat se facturum, aut daturum. Execratorium, cum aliquis se, aut aliquid ad se pertinens ad pœnam obligat, nisi verum sit, quod dicit S. Tho. vbi supra art. ad. 3.

8 Assertorium etiam in materia leui etiā si sit iocosum, aut officiosum, est peccat um mortale, quia adducitur Deus in testē mendacij, quod fieri nequit sine graui iniuria, S. Th. 2. 2. q. 88. ar. 3. ad. 1. Arag. ibi ar. 2. Cai. in sum. ver. periurium, & 2. 2. q. 89. ar. 7. Couar. in c. Quamuis peccatum p. 1. parag. 1. num. 4. & 1. var. res. c. 1. num. 2. Sot. de iust. lib. 8. q. 2. ar. 3. & de teg. secret. memb. 2. q. 7. concl. 2. in fi. Nau. in Man. c. 18. num. 3. In promissorio leuitas materiæ excusat à mortali Arag. Sot. Nau. loco cit. Nisi iurans in actu iurandi intendisset nolle seruare Azor. dicit esse cōmunem p. 1. lib. 11. c. 4. q. 1. Et generaliter ob defectum veritatis de futuro, quæcumque sit materia promissionis, etiam si parua sit, & partialis Valent. to. 3. disp. 6. q. 7. p. 3. vers. fit tertia conclusio. & sic intelligendi Caiet. & Couar. vbi sup. qui absolutè dicunt periurium in iuramento promissorio esse peccatum mort. In execratorio tunc est peccatum mortale, quando iurans credit punitionem, quam assumit, non afficituram. d. q. 89. ar. 8. Sunt verò hæc iuramenta eiusdem speciei; quia in omnibus est eadem ratio formalis, scilicet inuocatio diuini testimonij; quia Deus, qui in omni iuramēto testis adhibetur, vnus est.

9 Formulæ iurandi sunt, quæ simpliciter ab omnibus pro iuramento habentur. Aliæ de quibus dubitatur. Aliæ quibus additur

ditur maledictũ in Deum .i. cũ blasphemia.

10 Primi generis sunt quibus aliquid asserimus, negamus, promittimus, Deum expressè, vel tacitè in testem adducendo: vt Deum testor, testem adduco. Per Deum iuro; testis sit mihi Deus. Viuit Deus vel Viuit anima mea, vel tua, Per euangelia, per Crucem, per Sanctos, per Cœlum, per animam, vitam, vel salutem meã, vel Patris mei. Iuro per S. Petri caput. vestem, vel templum. Hæc vel illæ mala mihi, vel meis contingant: Ita me Deus amet, iuuet, seruet, liberet & alia huiusmodi.

11 Secundi generis sunt, Deus scit, Deus videt, vel audit, testor, vel dico coram Deo. In anima mea, in vita, salute, conscientia mea, & huiusmodi, quæ tamen si alicubi accipiantur pro iuramento, vim habent iusiurandi. Item si ea quæ his formulis nominantur adducantur in testimonium, tamq; ea in quibus Deus colitur, vel veneratur vt auctor omnis veritatis.

12 Dubiæ etiam, & ambiguæ iurandi formulæ sunt, sicut Deus est veritas aut sicut est filius B.V. sicut Euangelia sunt vera, sic verum est quod dico: aut sicut B. Franciscus est innocens, sic ego sum mundus. hæc enim si significent tantam esse veritatem in dictis nostris, quanta est in Deo, aut in Euangelijs: aut tantam esse nostram innocentiam, quanta est in B. Francisco, sunt blasphemiæ iuramento coniunctæ. Si verò tantum similitudinem quandam contineat; vt hoc, quod dico modo quodam verum est, sicut Deus natura sua est verus, tunc non est manifestè blasphemia, quia diuinæ veritati nostam non æquamus Azor. vbi supra c. 2. q. 2.

13 Tertij generis sunt, in quibus verbum profertur, quo aliquid Deo denegatur, quod ipsi conuenit; aut affirmatur aliquid, quod in ipsum non cadit. quare blasphemus est qui iurat per creaturam tamquam diuinitatis aliquid habentem, vt per Iouem, &c. Item si aliquid dicatur, quo quis Christi fidem abneget, aut à Christiani religione recedat. Item cum aliquid dicitur, quo Deus vel Sancti pœnis malitiuè subijciuntur. Item si per Dei, Sanctorumue membra obscena. Sunt verò huiusmodi tertij generis iuramenta, Renego Deum, non credo Deum, vel in Deum, Abnego fidem, Chrisma, quo sum per Baptismum imbutus, quæ significant defectionem à fide. Alia sunt, quæ contumeliosam execrationem continent, vt per vitam Dei: execror, ac detestor Deum, Deum tædeat, doleat Deus, malè Deus se habeat, nihil potest Deus: Al dispetto, &c. & huiusmodi alia, quibus quæ Dei sunt, contumeliosè, inhonestè, ac turpiter nominantur; aut impiè Deo detrahitur, quod illi conuenit. Azor. vbi supra, & hæ sunt blasphemiæ hæreticales; pertinentq; ad officium Inquisitionis; quamuis non animo discedendi à fide, sed iræ impetu proferantur Sot de iust lib. 8. q. 2. art. 3. vers. Tertio ordine.

14 Hæ locutiones, Testis est mihi Deus Deus scit quæ dico, si enunciatiuè tantum dicantur, vt si intendam tantum narrare veritatem, & simpliciter asseuerare Deum videre, non sunt iuramenta. Si verò inuocatiuè, ita vt intendam Deum in testem inuocare, sine dubio sunt iuramenta Cad. 2. 2. q. 89. ar. 1. & ibi Arag. Sot. vbi supra ar. 1. q. 1. Quare respiciendum est ad intentionem iurantis. attenta tamen proprietate sermonis, & communi acceptione, omnes illæ locutiones inuocatiuæ iuramenta dicuntur à Mag. sent. in 3. div. 39. S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 1. ad 3.

15 Per fidem meam esse iuramentum affirmant Silu. iuram. num. 7. Sot. vbi supra Negant Caiet. vbi supra Couar. in c. Quamuis pactum p. 1. parag. 2. num. 2. Nau. in man. c. 12. num. 5. intelligitur enim de fide humana, si intentio iurantis non sit intelligere de diuina.

16 In veritate ita est, volunt esse iuramentum, Pan. in c. Et si Christus, de iureiur. Tabien. ver. iurare num 32. quia adducitur prima veritas Deus in testem. In eo tamen, qui id non intendit, absolutè, & ex vi sermonis non est iuramentum Ang iuram. 1. parag. 4. & ver. Periurium in princ. Silu iuram. 1. num. 4. Caiet. vbi supra ar. 6. Arag. ibi ar. 1. ad 3.

17 Per

17 Per fidem Christianam, est iuramentum. idem enim est, ac per fidem Christi, & diuinam Couar. vbi supra Contrarium docent alij, quos refert, & sequitur Azor. p. 1. lib. 11. c. 2. parag De ijs verò, nisi fides Christi intelligatur Sensus enim est hoc dico, vel refero ea fide quæ haberi solet homini Christiano Idē cũ dicitur in fide boni Christiani aut in bona fine, in fide religiosi Sot. vbi sup Valent. to 3 disp. 6 q 7. q. 2.

18 In conscientia, per conscientiam putant esse iuramentum Silu. iuram. 1. q. 5. Arag. vbi supra. Primum negat Sot. lib. 8. q. p. ar. 1. Posterius dicunt esse iuramentum Nau. in man in c 12. num 6 Graff. decis p. 1. lib. 2. c 14. num. 7 Alij verius negant utrumq; esse iuramentum; quia conscientia propriè loquendo, non est idem cum anima, sed est testimonium synderesis quare idem erit, ac dicere, Ita mihi sum conscius: Id dico quod sentio Arag. ubi supra ante sol. tertij Sayr. cla. reg. lib. 5. c. 1 num. 13.

19 Iuramentum est dicere Deus scit me dicere verũ Nau. ubi supra num. 2. Negat Cai. ubi sup. ar. 2. Consulēda iurantis intentio, an inuocatiuè, uel enunciatiuè dixerit, iuxta superius notata Sayr. ubi sup nu. 5.

20 Dicere Per Deum, per uitam meam, &c. sine animo iurandi, non est iuramentum seruandum tamen propter scandalum Couar. ubi supra parag. 5. num. 2. Arag. ar. 7. ad concl. 6. Graff. ubi sup. nu. 10.

21 Iurare per creaturam non referēdo in Deum. sed ex ipsa quantum potest, ueritatem confirmando, nec iuramentum est, nec peccatũ Nau. c. 12 nu. 4. Arag. 2. 2. q. 89. ar. 1. Suar. de relig. to. 2. trac. 5 lib. 1. c. 5. nu. 8.

22 Non est necesse exprimere in confessione an iuramentum falsum fuerit execratorium Couar. de pact. in principio. Nec an fuerit per Deum, uel per creaturas, quamuis grauius sit per Deum, quem per creaturas, ut docet S. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 10. ad 2. & q. 98. ar. 3. ad 2. & grauius sit per Sanctos maiores Sot. lib. 8. q. 1. ar. 6. quæ intelligenda sunt cœteris paribus: Nam solemniter peierare per Euangelia, grauius est, quem per Deum sine solemnitate tam propter scandalum, tum propter maiorem deliberationem S. Tho. d. ar. 2. V. Suar. ubi sup. nu. 12: & c. d. 9. Cai. q 89. ar. 1. Azor. p. 1. lib 11. c. 1. & seqq. Sayr. cla. reg lib. 5 c. 2. Sanchez in sum. lib. 2. c. 32. num. 39.

23 Iuramentum minus obligat, quàm votum, obligatio enim voti causatur ex fidelitate, quam Deo debemus, vt ei promissum soluamus: obligatio verò iuramēti ex reuerentia, quam ei debemus, quia tenemur id verificare, quod propter nomen eius promittimus, at infidelitas peior est: quem irreuerentia S. Th. q. 89. cit. art. 8. & ibi Caiet. & Arag. Silu. iuram. 4. q. 5 Azor. vbi supra c. 15. q. 1. Quod secundum Nau. c. 12. num. 31. verum est quando otum principaliter fit in honorem Dei; iuramentum autem principaliter fit in vtilitatem proximi: secus verò quando vtrumque principaliter fit in honorem Dei, vel principaliter in vtilitatē proximi. Greg. Valent. to. 3. disp. 6. q. 7. p. 4. quoad primum Less. lib. 2. c. 12. num. 11. alij cit. docent contrarium: nempe iuramentum magis obligare, quàm votum. qui enim non implet quod promissit cum iuramento, facit Deum testem falsim: hoc autem grauius est, quem ei non seruare fidem in promissis per votum: eo enim ipso profitetur, vel Deum nescire quod verum est: vel, si sciat, posse induci, vt mendacio patrocinium ferat Adde quod iuramentum habet duplicem obligationem, scilicet religionis erga Deum, quæ per se est firmior, & iustitiæ erga hominem, cui fit inuiria, si violetur iuramentum: votum verò solo obligat Deo Melius Suar. de relig. to. 2. tract. 4. lib. 2. c 5. & lib. 5. c. 4. num. 2. vbi sententiam D. Th. veram dicit in iuramento promissorio, secus in assertorio. V. Sanchez in sum. lib. 3. c. 9. num. 4.

24 Assuetus siue verè, siue falsò iurate, etiam cum non aduertit, peccat mort. Caiet 22. q. 89. ar. 2. B. Med. c. 14. parag. 4. Nec est absoluendus, nisi habeat animum restituendi, & extirpandi, &c. cum sit in statu peccati mort. Arag. vbi supra ar. 4. Secundum Nau. vbi supra num. 6. peccat mort. si sic falsum iurat, vt, etiam si aduertiret iuraret sed id merito improbant. Sanchez alios referens in lib. 3 c. 5. num. 23. & Suar. de relig. trac. 5. lib. 3. c. 7. num.

7. num. 5. Illa enim conditionalis nihil refert ad actuala peccatum, ad quod requiritur plena aduertentia, vt actus sit voluntarius. Sot. verò de iust. lib. 8. q. 2. ar. 1. & clarius ar 3. concl. 7. docet non peccare mort. nisi negligentia aduertendi sit mortalis, neque huiusmodi esse in statu peccati mort. Hic enim non censetur nisi vbi illum peccati non pœnitet, vel habet animum delinquendi, vel occasionem nõ amouet, vt si domo non pellat amicum; aut si artem exerceat sibi periculosam, & quæ illum in peccatum inducit. quare in casu nostro, modo fugiat familiaritatem illius, qui est causa iurandi, vel alias quaslibet, non dicitur esse in statu peccati. Azor. vbi supra c. 3. q. 3. & 4 docet iurantem ex consuetudine, & prauo habitu si nullam rationem habeat eius quod iurat sit nè verum, vel falsum, peccare mort si ex plena deliberatione iurat: toties enim se peierandi periculo exponit V. S ar. vbi sup. lib. 3. c. 5. 6. 7. & 8. & Sanchez c. 5. cit

25 Mortale est iurare falsum, quod crassa ignorantia credis esse verum Ang. & Silu. ver periurium. Nauar. vbi supra num. 7.

26 Iudici non comperenti, aut non seruanti iuris ordinem potest quis iurare se non fuisse, aut dixisse aliquid, quod tamen fecit, intelligendo eo modo, aut animo, quo Iudex putat. Item cogenti facere, quod licitè non potest iurare potest se facturum, intelligendo, si tenebitur. Sicut mulier habens impedimentum, excõmunicata, quia non potest probare, cum in articulo mortis eam iurare oportet de stando cum viro Silu. iuram. 3 q. 2. Ang. eo. initio. Et vi extorquenti iuramentum potest iurare te nescire, scilicet sic, vt dicere tenearis sufficit enim si habeas intentionem seruandi in aliquo sensu vero. Neque enim iurare teneris ad intentionem illius, qui perperam te ad iurandum cogit Nau c. 12. num. 4. Silu. vbi supra Denique cum non teneris respondere ad intentionem petentis potes iurare secundum tuam Nau num. 8. & in c. Humanæ aures q. 2. a num. 10. Suar. c. 10.

21 Teneris respondere ad intentionem petentis. Pri nò cum vltrò teipsum offers ad iurandum. Tolet. lib 4 c. 21. not. 2; Secundo Interrogatus à Iudice competente secundum ordinem iuris, vt infra ver. Iudicium num. 50. Tertio quando persona priuata petit iuramentum sine violentia, & cum iustitia: vt si emens interroget sub iuramento vendentem de vitio occulto, aut iusto pretio rei venditæ. Et quoties petitur iuramentum ob bonum finem, vt ad sedandam controuersiam: vt sibi satisfiat, aut si commodato petitur res ipsi petenti aliquo modo debita Tolet. vbi supra. fusè Sayr. cla. reg. lib 5. c. 4. V. etiam Nau. in man. c. 12. num 8. 18. 19. & in c. Humanæ aures q. 3. num. 10 & seq. Silu. q. 2. cit. Ang. iuram 4. parag. 1. Sot. de iust lib. 8. q. 5. as 7. in quarto arg. Azor. vbi supra c. 4.

22 Iurãs dolose aliter intelligẽdo, ac ille cui iuratur, nulla intercedẽte legitima causa peccat mort licet desit animus iurãdi. Si tamẽ verba illa sophistica plus es patiantur sẽsus, & in vno vera sint, in alio falsa, à iurante verò intelligantur in sensu verò, extra iudicium, & in non præiudicantibus, quamuis fallere intendat, non peccat mort. ad sunt enim veritas, & iustitia, licet desit iudicium Caiet. 2. 2. q. 89. ar. 7. in resp. ad 4. Quod si iuramentum sit promissorium, seruandum est, continetur enim sub eo futura executio Cai. loco cit. Et quando iurans vtitur dolo, alter verò minime, debet promissum adimpleri secundum sanam, & communem intelligentiam illius, cui iuratur c. Quæcunq; 22. q. 5. Nau. c. 12. num. 13. V. ver. Promissio num. 13. & Suar. de de relig. trac. 5. lib. 2. c. . & lib. 3. c. 9. & duob. seq. Sanchez vbi supra c. 10. num. 13. docet huiusmodi dolosum non obligari in vim iuramenti, sed tantum ratione scandali, & peccare mort. Et num. 14. teneri ad damna inde subsecuta, etiam cessante scandalo

23 Iurans sine animo iurandi non obligatur coram Deo, quia reuera non iurat, nec iurare intendit, sed simulat, & fingit se iurare, nisi forsan ex tali iuramento non seruato scandalum, vel iniustitia sequeretur; quia tunc ratione scandali, & iniusti-

tiæ ſeruandum eſt Cou. de pact. p. 1. parag. 5. num. 2. Arag. 2. 2. q. 89. ar. 7. in ſol. ad 4. conclus 6. Suar. vbi ſupra c. 8. & 9. Eſt tamen mortale peccatum, quia magna irriuerentia eſt Dei, illius nomine abuti ad decipiendum alios Suar. c. 17. num. 2. V. Sanch. in ſum. lib. 3 c. 6. num. 8. & ſeqq.

30 De illo autem qui iurauit, animo quidem iurandi, ſed non ſe obligandi Silu. iuram. 4. q. 7. verſ. 1. Ang. iuram 5. parag. 38. Leſſ. lib. 2. c. 42. dub. 8. Sanchez vbi ſupra c. 10. num. 8. docent non teneri apponitur enim hic clauſula contra ſubſtantiam iuramenti. Rectius tamen Caiet. vbi ſupra Sot. ar. 7. cit. Sayr. cla. reg. lib. 1. c. 16. dub. 2. Suar. alios referens d. c. 7. num. 30. contrarium docent. Obligatio enim eſt effectus naturalis iuramenti, & ideo non poteſt illam à iuramento ſe mouere. Azor. vbi ſupra q. 2. docet vtramq; opinionem eſſe probabilem.

31 Mulier confeſſa adulterium ſacerdoti iurare non poteſt ſe illo crimine carere quia non eſt certa ſibi eſſe dimiſſum c. fi. de purg. can. S. Ant. p. 2. tit. 10. c. 4. parag. 1. Silu. iuram. 2. q. 8. Poteſt tamen iurare ſecundum propriam intentionem, quia, iniuſte cogitur à marito ad iurandum Azor. vbi ſupra q. 5. Tolet. lib. 4. c. 21. Silu. iuram. 2. q. 2. Ang. iuram. 4. initio. Nau in c. Humanæ aures q. 2. & ideo poteſt vti amphibologia Nau. cit. Azor. vbi ſupra reg. 3. cõtra Sot. de iuſt. lib. 5. q. 6. art. 1.

32 Non eſt mortale iurare falſum quantum ad verba, ſed verum quantum ad intentionem remotam exigentis iuramentum; vt non venio ex tali loco, ſcilicet, peſte infecto, vt tu ſuſpicaris: etiam ſi locus ille peſte infectus ſit, tamen certò ſcis te infectum non eſſe Suar. vbi ſupra lib. 3. c. 9. num 7. Tolet. vbi ſupra Non ſum loquutus cum illa, ſcilicet quod putas Silu. q. 2. cit Nau. d. num. 9. & in man. c. 12. num. 19. Et generaliter quoties officiales huiuſmodi concederent, aut concedere deberent ingreſſum ſi ſcirent veritatem Sil. ibidẽ

33 Cum credis te facere non poſſe quod iuras, peccas mort. Idem ſi non habes probabilem cauſam credendi; quia in primo deeſt veritas, in ſecundo iudicium Silu. iuram. 4. q. 45. Nau. c. 12. num. 22.

34 Mortale eſt inducere ad iurandum, quem credis falsò iuraturum c. Ille 22. q. 5. Niſi facias ordine iuris, vt perſona publica S. Tho. 2. 2 q. 98. art. 4. Sot. lib. 8 q. 1. ar. 4 Silu. iuram. 2. q. 9. Nau. c. 12. num. 20 & com. Ex cauſa rationabil poteſt admitti iuramentum parati iurare, quia ſe offert. Doct. cit. & aiij plures, quos refert, & ſequitur vbi ſupra c. 5. dub. 1. Si huiuſmodi inducens eſt Iudex, non peccat cum ex officio, & lege ad id obligante teneatur Secus ſi nulla neceſſitate cogatur Sanchez in ſum. lib. 3. c. 8. num. 2. & duob. ſeqq. Perſona verò priuata peccat mort. petens extra iudiciũ etiam à parato: niſi adſit iuſta cauſa petendi Idem num. 5 & ſeqq. V. Barbos. ad d. c. Ille Suar. de relig. trac. 5. lib. 3. c. 4. à num. 10. Azor. p. 1. lib. 2. c. 16. q. 6. verſ. quarta regula, & Silu. iuram 2. q. 9. Pan. in c. Paſtoralis num. 6. de except. & in c. Qua fronte in fi. de appellat. Inducens ad iurandum pro tuendo iure proprio, quem ſcit falſum reipſa iuraturum, ſed bona fide deceptum, putans eſſe verum, non excuſatur à crimine periurij, Sanchez vbi ſupra c. 28. num. 30.

35 Iuramentum metu extortum obligat, etiam ſi metus ſit cadens in conſtantẽ, ſi ſeruari poteſt ſine diſpendio ſalutis æternæ, ſed Eccleſia facilè abſoluit, c. Si verò de iureiur. cum metus non excludat voluntarium, eſt conſenſum c. Merito 15 q. 1. Molin. de iuſt. trac. 2. diſp. 579. num. 28. Non tamen peccat mort. non ſeruando c. Verum de iureiur. Pan. verſ. in d. c. Si verò num. 10. dicit, quòd metum paſſus aut habuit animum ſe obligandi, & tunc contraueniendo peccat mort. quia afficit conſenſus, ſed ratione metus non punietur ita acriter, ſicut ſi veniſſet contra iuramentum libere præſtitum. Aut non habuit animum ſe obligandi, & non indiget quoad Deum abſolutione: quia Deus recipit iuramentum, prout ex corde procedit, vt in c. Humanæ aures 22. q. 5. peccauit tamen venialiter iurando, quia aſſumpſit nomẽ Dei ſine effectu: quod dicit procedere in homine

perfecto: in alijs enim vult nullum esse peccatum ratione metus. Aut sumus in dubio an habuerit animum se obligandi, & tunc præsumendum est, quod non habuerit. &c. licet in foro exteriori Ecclesia velit huiusmodi iuramentum seruari, ne sic daretur materia peierandi. Quod autem dicitur, salutis, &c. intelligit glo. in d. c. Si vero etiam si sit salus temporis per c. Innocens parag. vlt. vers. Quisquis ergo 2. 2. q. 4. Intelligit Secundo si directè vergat in interitum salutis temporalis; secus si occasionaliter, vt si quis aduena iurasset non discedere Roma mense Augusto. Idem docet Pan. in d. c. Si vero num. 2.

30 Excipe primo iuramentum de non denunciando Ecclesiæ, quia est contra bonum commune S. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 7. vbi Cai. dub. vlt. Ang. iuram. 5. q. 14. & alij quod limitant Arag. ar. 7. cit. circa sol. ad 3. Sot. lib. 8. q. 1. ar. 7. ad 3. in 3. memb. Sanchez in sum. lib. 3. c. 21. num 12. vt non obliget, quando occurrit casus, in quo ex præcepto tenemur ad denunciandum, vt cum crimen est attrox contra bonum commune. aut cum à Iudice interrogatum; aut cum crimen est committendum: tunc enim iuramentum de non denunciando est turpe & contra bonos mores naturales, propter licentiam peccandi, & ideo non obligat Suar. de regul. to. 2. trac. 5. lib. 2. c. 25. in fi. & generaliter cum iuramentum est de materia incapaci, & quæ honeste impleri non potest. Idem c. 10. num. 4.

31 Excipe secundò iuramentum adhibitum matrimonio, quod ex metum contractum nullum est c. Veniens de sponsal. Arag. vbi supra Couar. in 4. p. 2. c. 3. parag. 5. num. 3. & com. vt testatur Sanchez de matr. lib. 4. disp. 20. num. 15. Alij tamen, vt S. Bon. in 3. disp. 39. q. 3. num. 55. & Pan. in c. 2. de ijs quæ vi num. 8. docent valere iuramentum donec a Superiore relaxetur. Non firmatur quidem matrimonium metu contractum, quia non restituit libertatem ad matrimonium requisitam, at obligat, vt contrahat, seu non veniat contra, nisi absolutione obtenta Pan. vbi supra, & in c. 2. de eo, qui duxit quam poll. quod Arag. vbi sup. ita intelligit valere, vt non possit cum alia contrahere: nam potest cælibem vitam ducere, aut religionem profiteri. sic etiam Caiet. in sum. ver. periurium. quidquid dicat Molin. de iust, trac. 2. disp. 149.

32 Non seruare iuramentum promissorium in re leui non est mortale S. Ant. p. 2. tit. 10. c. 4. parag. vers. 3. Silu. iuram. 2. q. 1. Sot. lib. 7. q. . ar. 1 Nau. c 12 num. 10. etiam si res illa sit totalis materia iuramenti Arag. vbi supra ar. 3. Sot ar. 1. cit. Azor. p. 1. lib. 11. c. 5. q. 3. Suar. de relig. trac. 5. lib. 3. cap. 16. à num. 15. Nau. vbi supra contra Cai 2. 2. q 89. ar. 7 & in sum ver. Periurium Couar. 1. var. res c. 22. initio Tolet. lib. 4. c. 22. in principio, & Sayr. alios referentem cla. reg lib. 5. cap. 4. à num. 28. V. Votum num. 66.

33 Iurare sine animo implendi mortale est, c. 22. q. 2. Arag. vbi supra ar. 7. Nau. c. 12. num. 13. Defectus enim animi ad obseruandū nō excludit vinculū iuramenti, sed tātū rectitudinē intētionis Cai. ar. 7. cit. ad 4.

34 Iurans se aliquem puniturum non tenetur, si postea videat non expedire Caie. in sum. ver. periurium parag Iuram. cominat. & 2. 2. ar. 7. cit. Sot. lib. 8. q. 1. ar. 7. vt cū mulier prius cominata punire filium, postea id non facit, quia commutat in melius, ne scilicet fletus conturbet domnm. Idem vbi quis v. g. iurat non præcedere: intelligitur enim secundum sanum, & commune sensum, quantum est ex se; neque enim de est veritas, cum in actu iurandi habuerit animum implendi Iam Cai. in sum. ver. Iuram. promissor. Azor. vbi supra c. 4. q. 4. Sot. vbi supra excusat ob leuitatem materiæ.

35 Iurans in alterius fauorem, eo relaxante non tenetur c. primo de iureiur. & c. 2. de sponsal. S. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 9. ad 2. Nisi ad honorem Dei spectaret; tunc enim induit rationem voti Sot. vbi supra ar 9. Intellige quando iurās principaliter cultum Dei respexit. Nam si non eo intuitu principaliter iurauit, sed animo fidē suam alteri astringendi ratione amicitiæ, potest alter remittere Sanchez in sum lib 3. c. 20. num. 6. Non cessat verò huiusmodi iuramenti obligatio, si prorogetur terminus ad soluendum, aut si eius materia in aliam commutetur

San-

Sanchez alijs relatis in sum.lib.4.c.55.num. 4. & 6. Cum verò tenetur relaxare potest ad id compelli per Iudicem Ecclesiasticum immo etiam per laicum, si is sit laicus, & res promissa pertineat ad laicum forum Molin. de iust. trac. 2. disp. 149. vers. Aliud accipe. Et in casu, quo adest turpitudo in recipiente Felin. in c. num. 22. de iureiur. Pan. in c. 2. num. 3. & tit.

36 An possit relaxari iuramentum parte non citata, & sine causæ cognitione, Vide Riccium to. 2.decis.87. & to.4 decis. 30. Duas opiniones refert Sanchez in sum. lib. 3. c. 21. num. 28. Vna negat, quando petitur relaxatio ad effectum agendi, & excipiendi, non autem, si ad tollendam omnino obligationem iuramenti, & hanc ipse amplectitur. Altera verò affirmat semper requiri, de quo latè Felin. vbi supra, vbi ponit multas limitationes. Regulam ponit Pan in c. 1. cit. num. 28. vbi post multa tandem concludit, quod vbicunq; iuramentum est obligatorium ex parte iurantis, si aliquam vtilitatem continet ex parte recipientis, numquam debet relaxari, nisi vocata parte: &, si aliter fiat, nulla est relaxatio. Nisi notoriè constet iuramentum continere turpitudinem ex parte recipientis, ita vt certum sit parti absenti nullam in hoc defensionem competere.

37 Fraude iuductus ad iurandum, quā si sciuisset, non iurasset, non tenetur c. Cum contingat de iureiur. in ant. & c. Licet eo. in 6. Silu. iuram. 4.q.1. & 30. Couar. vbi supra primo 3.parag. 4. num. 2. Nau. vbi supra fusè, & optime Suar. vbi sup lib.2.c.11.

38 Iurans facere peccatū veniale peccat venialiter. Silu.q.2.cit.Cai.in sū.ver periurimu, & 2.2.q.89.ar.7 ad 2. Intellige si omnino intendebat facere; si enim intendebat non peccare, est mortale, quia sine veritate iurauit Tolet. lib. 4. c. 21. Azor.p. 1. lib. 11.c.3; q. 1. Suar. vbi supra c, 14.

39 Iurare se non facturum quod melius est, vt non seruare consilia Euangelica, volunt non esse mortale Cai. vbi supra Sot. de iust. lib. 2.q.4. ar.2. Arag. 2.2.q. 89. ar 3. Nau. c. 12. num. 26. Alij verò, vt Ang. iuram. 5 parag. 3. Silu. iuram. 2.q.7. volunt esse mortale, & concedit Azor. vbi supra q. 1. quando adest contemptus, aut cum iurans habet in animo se non facturum, etiam cum præcepti vim habuerint, alias non peccare mort.

40 Iuramentum sequitur naturam primordialem contractus, cui adijcitur: atq; iuxta eius naturam, & cum eisdem conditionibus, quas ille inditas in se habet, interpretandum est. Iuramentum enim non auget obligationem nec consensum, sed tantum addit religionis vinculum: Vt iuramentum factum fœminæ de ea ducenda, tacitam habet conditionem, nisi illa postea fornicetur, aut notabiliter deformis fiat Couar. de pact. p. 1 parag. 4 num. 1. Sanchez in sum. lib. 3 c. 17. num 13. Vide tamen Molin. de iust. trac. 2. disp. 151. ad 4 Est casus in c. Quemadmodum de iureiur.

41 Non obligat iuramentum de re inepta: indifferenti, aut maioris boni impeditiua Silu. iuram, 4 q. 1. Caiet. vbi supra Tolet. lib. 4. c. 22. Arag. vbi supra ar. 4. De indifferenti intellige quamdiù indifferens est vt si quis iurasset non transire per talem domum; quamdiù transitus ille indifferens est, non obligat. Si verò sit ad vitandam occasionem peccati, tunc obligaret, quia non est de re indifferenti, sed de re bona Doct. cit. Ang. iuram. parag. parag. 5. Nau. c. 12. num. 12. & 17. Azor. p. lib 11 c. 5. q. 1. vers. Si quis præterea, V. ver. Votū nu. 5.

42 Iurans redire ad carcerem etiam iniustè occidendus, tenetur redire, quia est de re licita; velle enim pati etiam iniustum sanctum est; materia verò existente iusta iuramentum non perdit vim suam obligatoriam. Si tamen sit Iudicis incompetentis, aut non legitimè procedentis, non tenetur Cai. q. 89. cit. ar. 7. ad 4. vers. Ex his autem Nau. c. 12. num. 18. Neq. si carcer est iniustus, Glo. in c. Pastoralis de re iud. ver. violentam Pan. in c. si verò de iureiur. num. 8. vt quia priuatus alicuius latronis, vel Tyranni. Neq; si iurat sine animo se obligandi, sed ficte tantum animo euadendi Nau. vbi supra Ang. iuram. 5. parag. 37 Silu. eo q. 16. licet Cai. vbi supra contrarium doceat. V. Couar. 1. var. res. c. 2 Suar. de rel g. trac.

5. lib. 2. c. 12. à num. 10. & Sanchez vbi ſupra c. 11. num. 34. docent teneri ſeruare iuramentum, ſi præuidit periculum mortis etiam iniuſtæ, alias non teneri. Relaxat autem Epiſcopus, etiam ſi iuramentum ſit redeundi, ad carcerem iniuſtum, aut vbi pœna eſt Sanchez num. 35. Suar. num. 16. Immo etiam vbi carcer, & pœna mortis iuſtæ ſunt, ob naturale ius conſeruandæ vitæ Lopez inſtruc. p. 1. c. 46. Roder. in ſum. p. 1. c. 40 num. 3.

43 Ciuitas mutatis ciuibus non tenetur iuramento maiorum, niſi ex quadam æquitate, quia obligatio iuramenti eſt perſonalis, & ex parte iurantis non tranſit ad ſucceſſores S. Tho. 2. 2. q. 98. ar. 6. ad 4. Silu. iuram. 4. q. 2. verſ. 1. Ang. iuram. 5. parag. 40. Suar. vbi ſupra c. 31. num. 12. Azor. p. 1. lib. 11. c. 8. q. 5. Tenetur tamen vi pacti, non iuramenti Couar. de pact. p. 1. parag. 5. num. 4. Pan. c. Veritatis num. 3. de iureiur.

44 Iurans factum alterius tenetur dare operam vt fiat Silu. vbi ſupra q. 22. & iuram. 3. q. 3. Pan. in c. Ex reſcripto de iureiur. num. 10. Couar. vbi ſupra p. 2. parag. 5 per tot. S. Ant. p. 2. tit. 10. c. 4. parag. 1. in fi. V. ver. promiſſio num. 26.

45 Iurans parere mandatis, ſi grauetur, poteſt appellare, glo. in c. Prout nobis, & ibi Pan. num. 11. de dol. & cont. Silu. iuram. 3. q. 2. & 3. & iuram. 5. q. 6.

46 Iuramentum ad malum finem an obliget V. Votum num. 11.

47 Qui iurauit ducere vxorem poteſt ingredi religionem Silu. iuram. 3. q. 5. Ang. iuram. 4. parag. 3. aut fieri ſacerdos: ſunt enim iſta de iure excepta Sot. de iuſt. lib. 7. q. 1. ar. 3 circa fi. de quo pluro Sanchez de matr. lib. 1. diſp. 43. num. 2. & duob. & ſeq. V. Votum num. 49. Intellige niſi alicui mulieri promiſerit in particulari ſub iureiurando, quia tenetur illam ducere, nec poteſt manere in coelibatu Molin. de iuſt. trac. 2. diſp. 149. verſ. Hinc oritur. Contracto verò matrimonio poteſt ante conſumationem ingredi religionem, c. Commiſſum de ſponſal. quod glo. & Pan. ibi dicunt eſſe de conſilio, ne vulgò reputetur periurus. nam alioqui poteſt ante matrimonium ingredi, quia in omni voto ſemper intelligitur, ſi res in eodem ſtatu permanſerint. V. Sanch. in ſum. lib. 3. c. 11. num. 10. & ſeq.

48 Iuramentum non extenditur vltra veriſimiliter cogitata Silu. vbi ſupra q. 2. Ang. verb. Caſus fortuitus parag. 5. Nec obligat, ſi aliquid accidat, quod ſi fuiſſet à principio, iuramentum fuiſſet temerarium Ang. iuram. 5. parag. 12.

49 Iuramentum ſeruandi ſtatuta Reip. Communitatis, &c. non extenditur ad futura, niſi id expreſſè voluerit iurans Silu. iuram. 4. q. 23. Armil. ver. Iuram. num. 37. Ang. iuram. 5. parag. 25. Azor. p. 1. lib. 11. c. 8. q. 7. & alij quos refert, & ſequitur Sanchez in ſum. lib. 3. c. 14 num. 1. Intellige ſecundum eundem, & alios ibi cit. niſi nouum illud ſtatutum ad veteris declarationem ederetur. Si huiuſmodi ſtatuta à maiori parte Reip. vel Communitatis non ſeruantur, reliqui minimè tenentur Azor vbi ſupra q. 8. V. Silu. iuram. 4. q. 2. dicto 2.

50 Poteſt peti à pagano vt iuret Sot. lib. 8. q. 2 ar. 3. & recipi eius iuramentum per falſos Deos: non tamen licet illum ad hoc inducere S. Th. 2. 2. q. 78. ar. 4. q. 98. ar. 4 ad 4. Silu. iuram. 4. q. 4. Arag. 2. 2. q. 89. ar. 6. Nau. in man. c. 14 num. 39. & alij.

51 Iurans ſoluere debenti totidem, poteſt compenſare, niſi aliud intendiſſet: vel niſi quod ſibi debetur non eſſet liquidũ Sil. vbi ſup. q. 27. Couar. de pact. p. 2. parag. 4. num. 9 Sot. vbi ſup. q. 1. ar. 7. Azor. vbi ſu. q. 10. cõtra Pan. & alios ab eo relatos in c. Ad noſtrã de iureiur. nu. 3. Adderé ego, vel niſi debita non ſint in omnibus paria, quare ſi vnus non debet, alter verò poſt annum, non poteſt ille nunc compenſare.

52 Iurãs facere certo tempore, ſi tunc non poteſt, tenetur facere poſtea Sil. vbi ſu. q. 25. quia lapſus termini non ſuſtulit obligationem c. Cum dilecti parag. Præterea de dol. & cont.

53 Secundum iuramentum non obligat contra primum c. Intellecto de iureiur. in ant. & glo. fi. c. Licet eo. in 6. Sanchez in ſum. lib. 3. c. 17. nu. 18. Ang. iurã. parag. 6. Silu. iuram. 4. q. 12. Azor. vbi ſup. c. 6. q. 2. V. omnino Pan. in d. c. Intellecto num. 8.

74 Iuramentum de celando secreto intelligitur de honesto alteri non nociuo glo. in c. Ego, de iureiur. & ibi Pan. num. 7 Silu. vbi supra, q. 18. Si tamen alia via non potest nocumentum impediri, reuelandum, id tamen solummodo, quod est necessarium ad remedium Nau. in man. c. 18. num. 60. & in c. Inter verba concl. 6. num. 21. & in c. Sacerdos de pœnit. d. 6. num. 24. 5. Ant. p. 3. tit. 17. c. 22. parag. 2. in fi. Immo si producatur in testem cogitur reuelare, & vbi id respicit vtilitatem publicam Capell. Tholos. q. 241. cum ibi not. Pan. in c. Dilectus nu. 5. de excel. Præl.

55 Iurata promissio, si sit mutua, altero nõ implente, alter non tenetur c. Peruenit 2. & c. Sicut 3. parag. Iuramentum, de iureiur. etiam si ille non seruet ex necessitate Pan. in d. c. Sicut num. 6 Ang. iuram. 5. parag. 18. contra Silu. iuram. 4. q. 13. & veriorem dicit Sanchez in sum. lib. 3. c. 13. c. 17. num. 16. non admittens doctrinam illam pan. in d. c. Peruenit num. 4. & Sayr. clare. lib. 5. c. 5. num. 17. vt teneatur si illæ obligationes non se mutuò referantur ad inuicem, sed ad diuersa etiam altero deficiente. V. ver. Promissio num. 27.

56 Tenetur quis iurare etiam nõ requisitus, si agitur de magno bono publico, aut de seruãda vita innocẽtis Sot. lib. 8. q. 3. ar. 3.

57 Quod per alium fecisti iurare non potes te non fecisse Azor. p. 1. lib. 11 c. 8. q. 2. per l. 1. par. deiecisse ff. de vi, & vi armata, & l. Itẽ apud labeonẽ par. fecisse ff. de iniurijs.

58 Iurans per membra Dei, quasi Deus, vt Deus habet membra, est blasphemus Silu. iuram. 2. q. 10: Arag. 2. 2. q. 89. ar. 5. & colligitur ex S. Tho. 2. 2. q. 13. ar. 1. & ex c. Si quis capillum 22. q. 1. vt illud intelligunt S. Bon. in 3. d. 39. Arag. & Silu. cit.

59 Iurans per membra obscena Christi, & Sanctorum peccat mort. obijcit enim illis ea membra, tamquam turpia, & ignominiosa Cai. 2. 2. q. 13. ar. 1 & in sum. ver. Blasphemia Castr. de iust. hæret. pun. p. 1. c. 12. S. Ant. p. 2 tit. 10 c. 4 Sot. lib. 8 q. 2 ar. 3 concl. 1 Couar. de pact. p. 1 parag. 1 num. 6 Ang. iuram. 3 parag. 11 Arag. vbi supra Says. lib. 5 cit. c. 3 num. 15. Ab hac sententia discordat Silu. q. 10 cit. quia, inquit, huiusmodi membra sunt in Christo, & sãctis, nec est blasphemia, vt patet ex eius definitione: Sed concordat, ut prima opinio vera sit quoad peccatũ mortale ratione maximæ irreuerentiæ, non verò quoad blasphemiam, quia reuera nihil Deo, vel Sanctis tribuitur, quod in illis non sit.

60 Episcopi, & sacerdotes non iurant super Euangelia, sed super pectus Silu. ver. Testis q. 6. vers. 3. Ang. eo. parag. 25. vers. 3. quod an semper sit verum, & qui casus excipiatur, V. Pan. in c. fi. de iuram. calnu. 6, glo. in c. Vt circa, ver. corporali de elect. in 6 & in Clem. 1 parag. Porro ver. tacta de hæret.

61 Qui iurauit se nulli communicaturum experimentum, seu medicinam, non tenetur seruare, nisi quando docens ẽst præsens, & vult vti. S. Tho. quol. 11. art. 21. Silu. iuram. 4. q. 6 vers. 6. Immo secundum S. Tho. peccauit iurando, quia iuramentum interposuit, & animum obfirmauit ad aliquod bonum non faciendum, quod est illicitum.

62 In omni iuramento semper intelligitur excepta auctoritas Superioris c. Venientes, vbi Barbos. alios referens num. 5. de iureiur. Pan. in c. Significasti num. 1 de elect.

63 Cum in iuramento requiritur tactus sine illo nihil fit. Pan. in c. laudabilem de frigid. & malef. num. 3. & in c. 1. de regul. num. 2. quia quando dispositio pro forma exigit tacturam, non valet actus, si iuramentum non fuit corporaliter præstitum, glo. in c. Vt circa, & Clem. 1. supra cit.

64 Iuramentum super actu infirmato præstitum principaliter fauore iurantis, licẽt secundario in fauorem publicum, est seruandum, si nec vi, nec dolo præstitum fuit, & principaliter in alterius præiudicium non redundat c. Cum contingat de iureiur. Vt si mulier iurauit non venire contra contractũ alienationis rerum dotalium ab alio factæ ipsa consentiente. Licet enim casus non obliget secundum leges, tamen tenetur seruare iuramentum est casus d. c. Cum contingat.

65 Iurans non fideiubere non tenetur seruare. licet enim fideiusso nõ sit de præcepto; est tamẽ de consilio, & opus ex pietate faciendũ propter Deũ, & amorẽ proximi. Nec potest quis se obligare, vt à talibus abstineat; nec huiusmodi obligatio acceptatur à Deo Pan. in c. Si verò de iureiur. num. 5.

Felin. ibi

num. 5. Silu. iuram. 4. q. 29. p. 1. lib. 11. c. 5. q. 1. Idem dic de voto non fideiubendi, & huiusmodi Azor c. 14. q. 6.

66 Iurans non venire contra contractum, si sit læsus vltra dimidium, & petat supplementum iusti pretij, non est periurus, nisi expresse renunciauerit huic priuilegio Silu. iuran. 5. q. 5. Couar. de pact. p. 3. parag. 4. num. 9.

67 Iuramentum non obligat vltra intentionem iurantis Couar. de testam. p. 2. rub. num. 12 nisi interueniat dolus ex parte ipsius iurantis S. Th. 2. 2. q. 89. ar. 7. ad 4. Silu. iuram. 3. q. 2.

68 Admissus ad certum Collegium, vt in eo alatur ob studia literarum, si iureiurando promittat non ingressurum religionum inconsulto Collegij Rectore, potest ingredi, petita, licet non obtenta licentia. Idem possunt Alumni Collegij Anglici in Vrbe, licèt iurent absolutis literarum studijs se in Angliam profecturos ad fidem Catholicam defendendam. qui enim iusiurandum in melius commutat periurus non est c. Peruenit. 2. de iureiur, & clarius cap Scriptura de voto Azor. vbi supra c. 5. q. 4. vers. Ex his liquet, & seq. licèt Nau. cons. 1. de regul. contrarium sentiat in hoc postremo.

69 Plures casus, in quibus iuramentum non firmat contractum irreuocabiliter vide apud Anchar. in c. Accessorium de reg. iur. in 6 Duas regulas assignant Doct.

70 Prima est. Quoties actus in fauorem publicum principaliter prohibetur, non confirmatur iuramẽto: secus quando principaliter in priuatã vtilitatem; licet secundario publicam vtilitatem contineat. Pan. in c. Cum contingat de iureiur. num. 21. vers Octauus casus, Couar. de pacto p. 2. parag 1. num. 1 & 5. & alij plures. Exemplum primi est c. Si diligenti de for. cõ. vbi deciditur irritum esse pactum, quo Clericus fori priuilegio renunciat: quia id priuilegium in fauorem totius clericalis status concessum est. Exemplum secundi est in c. de pact. in 6. vbi contractus nulli fauore minorum confirmantur iuramento. Dicitur verò actus principaliter prohibitus ob bonum publicum, quando ipsum principaliter læditur, vt cum prohibetur, ne equi, arma, aut pecuniæ regno extrahantur: secus verò, quando lex primariò, & principaliter dirigitur in executione ad priuatam vtilitatem, & bonum commune immediatè non læditur, vt in alienatione fundi dotalis.

71 Secunda regula est. Quando contractus primò, & principaliter prohibetur propter priuatam vtilitatem semper firmatur iuramento: nisi reprobetur odio creditoris, in cuius fauorem iuratur; quia est turpitudo in ipso, licet iuramentum ob reuerentiã diuini nominis seruandum sit, donec relaxetur, vt in receptione vsurarum; & iuramento iniquo metu extorto Pan. & Couar. vbi supra Molin de iust. tract. 2. disp. 515. Debet autem esse turpitudo de iure naturali, & diuino, vt volunt Couar. vbi supra parag. 2. & alij, & patet, & Ex c. Quamuis pactum de pact. in 6. Plura vide apud. Sanchez de matrim lib. 3. c. 12. vbi hanc regulam assignat. Quoties iuramentum absq; peccato seruari potest, nec turpitudo reperitur in creditore, in cuius fauorem præstatur, & non solã faciendi promissionem continet, sed eã quæ formaliter, aut æquipollenter est non reuocandi contractum, firmat contractum, cui adijcitur.

72 In iuramento promissorio facto homini dispensat etiam potestas laica Molin. de iust. tract. 2. disp. 149. quando scilicet ille laicus est, idque postulat ciuile, ac politicum bonum; quo casu docet causam iuramenti esse mixti fori, & quando materia iuramenti est ipsi potestati laicæ subiecta Sanchez lib. 3. sum. c. 22. num. 2. & 15.

73 In dubio de validitate iuramenti interpretabitur habens Episcopi auctoritatem Silu. iuram. 3 q. 7. intellige ex causa recipientis Ang iuram. 6. initio.

74 Iuramẽtũ aliquid faciendi, aut omittendi, intelligitur ex causa substitute tẽpore, legitima, vt quia est turpitudo ex parte, quo præstitum est: secus si noua superueniat c. 2. de renunciat. vbi Pan. num. 9. Anchar. num. 1. & 2. Etiam si renunciatio fit iuris futuri; intelligitur enim de iure, & spe ex causa de præsent.

75 Im-

75 Impuberum iuramenta irrita sunt Patre contradicente S. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 9. ad 3. Silu. iuram. 5. q. 7. c. Mulier. 32. q. 2.

76 Pater potest in filij iuramenta, quæ habent speciem voti, vt in vota; secus si fiant contractu, quem ille irritare non potest Sot. lib 8 q. 1. ar. 9. Et generaliter omnis ille, qui dominium, & potestatem habet in rem promissam vt maritus in iuramenta vxoris, & dominus in iuramenta seruorum S. Tho. vbi supra ar. 9. ad 2. Silu. q. 7. cit. Sayr. cla. reg. lib. 5. c. 6. num. 5. & alij ibi citati Quod de Patre dictum est, sic intellige, vt iuramentum irritare debeat statim, vt cognouerit d. c. mulier. Votum verò secus, sed expectare possit tempus pubertatis. Quod verò de vxore dicitur, intelligendum in his, quæ fieri non possunt sine scandalo. & præiudicio virorum, vt docent Silu. Sayr. cum alijs ab eo citatis V. Pan. in c. Constitutus de rescrip. num. 8. Sanch. in sum. lib. 3. c. 19. num. 2.

77 Iuramenta ei subsunt, cui subessent, si vota essent Cai. & Arag. q. 89. cit. art. 7. Sot. vbi supra Silu. iuram. 5. q. 3. & 4. Si tamen ille habeat ordinariam potestatem, Com. vt testatur Azor. vbi supra c. 10. q. 2.

78 In iuramento omni ex parte licito solus Papa dispensat S. Tho. vbi supra Quod Sanchez in sum. lib. 3. c. 19. num. 5 post Sot. ar. 9. cit. intelligit tantum de æquitate. V. Pan. in c. Quanto num. 8. de iureiur. Si verò sit dubium, an illicitum, vel nociuum; aut extortum sit vi, dolo, metu, Episcopus dispensat Silu. d. q. 3. Sot. vbi supra, etiamsi metus sit leuis, non enim confirmat contractum, cum adsit turpitudo in recipiente. Sanchez de matr. lib. 4 disp. 20. num. 9 & alij eo citati.

79 Potest Episcopus dispensare in iuramentis non expressè, aut consuetudine Papæ reseruatis Sot. vbi supra. At secundum Cai. Silu. Arag. vbi supra Tolet. lib. 4. c. 23. potest tantum in illis iuramentis, in quibus posset, si vota essent. Sic etiam Pan. in c. Quanto de iureiur. num. 8. Azor. vbi supra c. 9. q. 6. Sayr. c. 8. num. 9.

80 Iuramentum ad Dei gloriam potest quisque in apertè melius commutare, cap. Peruenit 2. de iureiur. Silu. Arag. To. let. vbi supra Sayr. c. 8. num. 15. in fi. Cai. 2. 2. q. 88. ar. 12. & q. 89. ar. 9. dicto 5. Couar. de pact. p. 1. parag. 2. num. 4. vers. 6. Pan. tamen in d. c. Peruenit num. 1. & in c. Scripturæ de vot. num. 1. id non concedit, nisi quando commutatur temporale obsequium in perpetuum ingrediendo religionem. Prior tamen sententia magis placet. V. Voti irritatio num. 16.

81 Iuramentum in alterius vtilitatem non potest sine eius consensu etiam in melius commutari, nec eius relaxatio obtineri potest, quia acquisitum est ius Sanch. in sum. lib. 3. c. 12. num. 63. & quia debitor vnam rem etiam meliorem pro alia inuito creditore soluere non potest Inst. quib. mo. toll. oblig. Silu. iuram. 5. q. 6. Couar. vbi supra Nec dispensari potest etiam à Papa Sayr. vbi supra c. 8. & 15. in fi. Nisi ex causa rationabili Pan. vbi supra Quòd si impetrans relaxationem ad effectum agendi, nouit eum, cui iuratum est, iustè possidere, nulla est relaxatio; quia ex falsa causa; & proinde peccat contra iustitiam, & tenetur ad damna.

82 Iuramentum non petendi dispensationem voti, vel iuramenti, non valet, quia illicitum Nau. in c. Accepta de rest. spol. oppos 6 num. 9. & Consil. vn. Vt Eccl. ben. sine dim. conf. Fel. in c. Constitutus de rescrip. num. 14. Couar. de pact. p. 2. parag. 3. num. Azor. p. 1. lib. 11. c. 7 q. 6. Tutius tamen secundum eosdē petere absolutionem. Quod si iurasti non vti dispensatione, potes, si ratio postulat, rem Prælato indicare, &, si dispenset, vti dispensatione Sot. lib. 8. q. 1 art. 7. V. Felin, in c. Debitores de iureiur. num. 10. Monet. de commut. vlt. vol. c. 6. num. 306. & c. 9. num. 666.

83 Dispensatio iuramenti sine causa non valet. Sot. vbi supra Couar. de pact. p. 2. parag. 3. num. 4. Tolet. lib. 4. c. 23. Arag. 6. q. 89. cit. ar. 9 Silu. iurā. 5. q. 2. Azor. ubi sup. q. 3.

84 Viginti conditiones, quæ in iuramento subintelliguntur, uide apud Silu. iurā. 3. q. 1.

85 Iuramentum non tenet contra simplicem, & nudam promissionem; hæc enim seruanda, non obstante iuramento; ut si

pro-

promisisti dare Petro centum, & postea cum iuramento promisisti eadem Iacobo. Commun. ut pluribus citatis docet Azor. p. 1. lib. 11 c. 6. q. 1. Excipe uotum castitatis, religionis, aut sacri ordinis; hæc enim in omni promissione censetur excepta. Idem c. 14. q. 8.

MENDACIVM.

FICTIO. FALSARE

V. EXCOM. BVLLÆ.

1 MEndacium est falsa uocis significatio cum intentione fallendi S. Aug. contra mendacium c. 12. & habetur c. Illo ergo 22. q. 2.

2 Triplex est mendacium Perniciosum Officiosum, Iocosum. Perniciosum est, quo proximo damnum infertur. Officiosum, quod potius alteri prodest Iocosum quod nec prodest, nec obest. Primum semper est mortale, nisi excusetur vel leuitate materiæ, uel indeliberatione. secundum, & tertium est ueniale, nisi interueniat iuramentum.

3 Mendacium officiosum in iudicio non est mortale Sot. de teg. secr. memb. 2. q. 2. concl. 2. S. Tho. 2. 2. q. 10. ar. 4. Nau c. 18. num. 3. Suar. to. 4. disp. 22. sect. 10. Tolet. de pecc. mort. c. 54. Arag. 2. 2. q. 69. ar. 2. vers. Hucusq, diximus Silu. Confessio 1. q. 8. Ang. eo. parag. 7. Nau. in c. Fratres de pœnit. dist. 5. num. 20. Sot. de iust. lib. 5. q. 6. ar. 1. Valent. to. 3. disp. 6. q. 13. p. 1. Nec in re parui momenti, etiam in confessione. Nisi huiusmodi res parua esset totalis materia sacramēti tunc enim peccaret mortaliter non quia in re minima peccat; sed quia scienter suscipit absolutionem à peccatis, cum nullam sacramenti materiam præstet Nauar. vbi supra num. 27. Tolet. lib. 3. c. 9 Azor. p. 1. lib. 5. c. 28. vers. Ex his perspicitur. Adde nisi interueniat iuramentum cum enim adducitur in eo Deus in testem, mendacium etiam in re leuissima, est mortale Doct. cit. Cai. 2. 2. q. 69. ar. 1. & in sum. ver. mendacium, docet omne mendacium etiam in re leuissima in iudicio esse mortale, siue iudicium sit sacramentale, siue forense. Sed non concedo l. in sacramentali quidem, nisi cum supradicta limitatione. In forensi vero, nisi interueniat iuramentum in pertinentibus ad iudicium, vt docent Ang. ver. mendacium parag. Silu. eo. q. 3. vers. Et septimò.

4 Mentiri in concione in pertinentibus ad doctrinā est mortale si scienter id fiat S. Tho. 2. 2. q. 110. & ar. 4. Mentitur autem qui scienter prædicat miracula falsa, quia mentitur contra veritatem Christianæ doctrinæ: & quantum in se est, euacuat veritatem miraculorum Christi, & Sanctorum: Item cum Sanctorum vitas aliter fingit, quam sint Caiet. d. ar. 4. Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 2. dub. 3. Item cum mentitur circa res diuinas, & mores Silu. vbi supra q. 4. Et circa quodcumq. aliud quod ad docendum instruendum, persuadendum, mouendumq; Auditorem tamquam Verbum Dei prædicatur Caiet. in sum. ver. Prædicatorum peccata, & 2. 2. ar. 4. cit Nau. in man. c. 28. num. 141. Contra Ang. ver. mendacium parag. 4. & Rosell. ab ipso cit. docentes non esse mortale mentiri in huiusmodi pertinentibus ad doctrinam, nisi ratione scandali, vel contemptus doctrinæ annexi, vel nisi in his quæ de necessitate facienda, vel omittenda sunt secus autem si ex consilio V. Sayr. & Silu. loc. cit.

5 Petenti quæ reddidisti potes negare te accipisse, scilicet, vt petit, quasi adhuc sis obligatus Couar. 1. var. res. c. 2. num. 3. & 4. Azor. vbi supra lib. 11. c. q. 5. reg. 2. & p. 3. lib. 13. c. 25. dub. vlt. Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 2. dub. 4. licet enim vti amphibologia etiam sola mente concepta, si adsit iusta causa, vt multis probant Nau. in c. Inter verba concl. 6. corol. 65. num. 399. & Suar. de relig. to. 2. lib. 3. c. 10. & seq. trac. 5.

6 Petenti totum potes negare quod debes, si tantum partem debes, nec mendacium committis: Nam alioqui mendacium

commit-

cõmitteres fatendo totũ cũ tantum partẽ debeas Roder. in sum. lib. c. 247, num. 3. Hieron. à Laurentio decis. Auen. 35. num. 5. Sanchez in sum. lib. 3. c. 6. num. 33. quia propositio affirmatiua est falsa, nempe debeo centum, ergo negatiua eius contradictoria est vera, Azor. vbi supra, & alij quos refert Couar. vbi supra num. 5. & in simili defendit Nau. in c. Humanæ aures q. 2. & in man. c. 12. num. 8. & 18. num. 61. Ipse tamen Couar. cum alijs ibidem citatis contrarium docet. Placet tamen prior sententia V. Anchar. in c. Possessor. de reg. iur. in 6. num. 25. vers. Iuxta prædicta, & Capell. Tholos cum ibi adnot. q. 209.

7 Non licet mentiri etiam pro defensione alterius vitæ etiam spiritualis, cap. Super eo, de vsur. & ibi Pan. num. 3. c. 1. & seq. 22. q. 2. S. Tho. 2. 2. q. 110. ar. 3. ad 4. Silu. ver. mendacium q. 2. Ad sempiternam enim salutem nemo ducendus est opitulante mendacio S. Aug. contra mendacium c. 14. & habetur c. Primum 27. q. 2. vbi loquitur de mendacio officioso, Adde ex Silu. loc. cit. & Ang. eo. parag. 3. aut si interueniat scandalum, quod aduertens non curat.

8 Fingens sanctitatem, si bono fine id faciat. vt ad honorem Dei, & proximorum ædificationem, non peccat Silu. ver. simulatio q. 4. si tamen non contemnat vitam Ang. eo parag. 4. quod intelligunt Cai. in sum. ver. Hypochrisis, & Nau. in man. c. 18. num. 8. quando ille non intendit per illa opera ostendere se bonum: aut cum quis occultat peccatum suum, ne alios scandalizet, vt vult Silu. vbi supra q. 3. alioqui est veniale etiam si ad aliorum ædificationem id fiat, quia non sunt facienda mala; &c. Peccat vero mort. primo cum illa fictio est in damnum notabile spirituale, vel temporale proximi; vt cum ordinat illam fictionem ad finem facilius seminandi hæreses, vel corrumpendi bonos mores, aut assequendi Ecclesiasticam Dignitatem, qua indignus est; aut etiam bona temporalia, in quibus finem constituit. Secundò cum vult sanctitatem prætendere, & non curat eam adipisci Ang. Silu. Cai. & Nau. vbi supra Azor. p. 3. lib. 13. c. 4.

9 Falsarius monetæ non est qui tondet exuperantem, peccat tamen mortaliter & tenetur restituere Principi, vel Communitati materiam ablatam, aut ei, qui monetam cudit, si eius intersit. P. Nau. de rest. lib. 3. c. 1. num. 325. Silu. ver. falsarij q. 8. Nau. in man. c. 17. num. 168. contra Ang. ver. falsarius parag. 9. qui concedens huiusmodi non esse falsarium, dicit, quod si nolit abstinere, non credit eum esse extra statum salutis; ergo consequenter secundum eum non peccat mort. nec tenetur restituere, & licet hæc opinio sit contra communem, maximè si materia ablata sit notabilis, cum ipse tondens nullum ius habere videatur id faciendi ea tamen ratione fortè sustineri potest, quia vbi Princeps, aut cudens alienauit monetam, iam non est sua, sed ementis, & sic cudens nullum patitur detrimentum. Emens vero cum factus sit dominus illius monetæ, sicut potest ex ea sic exuperante conflare vasa, eaque vendere absq; eo quod cudenti, aut Principi in aliquo teneatur, ita potest tondere quia sufficit si illam expendat in iusto pondere.

10 Qui tondent non exuperantem, aut quouis modo minuunt à iusto pondere, tenentur damnificatis, aut, si illos ignorent, pauperibus, Ang. Silu. & Nau. vbi supra P. Nau. num. 238. Limitat Conrad. de contrac. q. 56. coroll. 3. vt radens non exuperantem ad nihil teneatur, quando eius generis pecunia, quæ communiter solet expendi, est valde diminuta, & suam integram expendere non potest nisi vt diminutam. Si tamen propter huiusmodi rasuram Resp. interdiceret pecuniam sic diminutam, radens tenetur damnificatis.

11 Ignoranter accipiens falsam monetam, & scienter expendens, tenetur damnificato ad restitutionem Silu. vbi supra q. 6. Ang. eo parag. 4. Igitur ex eorum sententia, si eadem bona fide in alium transtulit, non tenetur. Sed contrarium docent P. Nau. num. 312. M. Nau. in man. c. 17. num. 167. Error enim meus nulli nocere debet; sed error suos tenere debet

S s auto.

auctores. Excusatur certè à peccato ignoranter expendens huiusmodi monetam, sed non ideò liberatur ab obligatione restituendi cessante bona fide. V. ver. pecunia num. 16.

12 Falsa moneta est, quæ nõ fit legitima materia, pondere, signo, aut publica auctoritate Silu. Ang. P. Nau. vbi supra Couar. coll. vet. numis. c. 8. num. 1.

13 Princeps, si indiget, potest monetæ pondus paulum imminuere, modò sine præiudicio non subditorum, & etiam multum cum consensu saltem maioris partis Magnatum Silu. vbi supra q. 7. Hoc vltimum non concedit sic absolutè Pan. in c. Quanto de iureiur. num. 11. cum tractetur de præiudicio singulorum, Priorem sententam concedit Innoc. relatus à Pan. modò non spargatur extra Regnum; quia licet cum consensu sui populi id possit, quia quilibet potest renunciare iuri suo; id tamen non potest cum damno non subditorum. Ang. vbi supra parag. 6. dicit requiri consensum populi; nec sufficere Magnatum: Nisi populus ex alia causa alleuiaretur ab angarijs. At P. Nau. num. 33. Innoc. Secutus docet nullam extraneorum habendam esse rationem quia exteri nõ tenentur recipere illam monetam in eo valore, quo vtuntur qui percusserunt, cum subditi non sint. sed aliam æstimationem imponere possunt pro ratione veri valoris illius numismatis à vero pondere, & hoc placet.

14 Conuento super mutuo à se soluto non licet falsum solutionis instrumentum producere Couar. 1. var. res. c. 2. num. 3. parag. Cœterum.

LIBER QVARTVS

Dominium. Subiectio. Tyrannus.

V. Bellum. Iudicium. Locatio. Obedientia. Officium. Pactum. Reſpublica.

DOMINIVM eſt ius habendi, poſſidendi, fruendi. & vtendi aliqua re prohibito volũtatis, ſimpliciter, vel ſecundũ aliquem determinatum modũ, ex quadam Superioritate Silu. ver. dominium, initio Vel eſt ius perfectè diſponendi de re corporali, niſi lege prohibeatur Bart in l. Si quis vi parag differentia ff. de acqu. poſſ.

2 Dominium acquiritur etiam ſine appræhenſione per ſolam traditionem veram, vel fictam, l. Traditionibus C. de pact. Excipitur primò Eccleſia, quæ etiam ſine traditione acquirit dominium ſic reliqua pia, l. Vt inter diuinum C. de ſacr. ſan. Ecc. Secundò Hæres adita hæreditate, cum videlicet hæres eam acceptat, & profitetur ſe velle hæredem eſſe Inſt. de hæred. qual. parag fi. Tertiò legatum in ſingulari Couar. in c. Rainaldus de teſtam. parag. 1. num. 1. Ficta traditio fit multis modis Primò per viſum. l. Quod meo parag. Si venditore ff. de acq poſſ. Secundò per traditionem ſcripturæ, qua conſtet de titulo, & iure primi poſſeſſoris l. 1. C. de donat non tamen per ſcripturam de nouo confectam, qua venditor dicat ſe tradere venditori Molin. diſp. 13. citan. Tertiò per traditionem clauis eius domus, in qua res vendita continetur. l. Clauibus ff. de contrah. empt. modò ſit præſens dicta domus, Molin. de iuſt. trac. 2. diſp. 13. verſ. Tertius caſus, & modo ex iuſta cauſa tradatur, vt emptionis, donationis, & ſimili, quæ apta ſit dominium transferre. Secus ſi ex cauſa cuſtodiæ Mynſinger Inſt. de rer. diuis parag. Si quis merces. Quartò ſi venditor reſeruet ſibi Vſumfructum rei venditæ l. Quiſquis; & l. Si quis argentum parag. ſed ſi quidam C. de donat. Quinto cum venditor conſtituit ſe eius rei conductorem ab emptore Sexto quando res vendita reperitur penes emptorem l. Siue autem, verſ. Si quis ff. de public. in rem act. Septimo, quando rei venditæ apponitur cuſtodia ex parte emptoris. l. Quarumdam rerum ff. de acqu. poſſeſ. Octauo quando in inſtrumento alienationis venditor conſtituit ſe poſſeſſorem nomine ementis l. Quod meo cit. Ias. in l. Quoties C. de rei vendic num. 14. Pan. in c. Cum veniſſent de reſt. ſpol. num. 12. Couar. 3. var. res. c. 6 à num: 7. Nono, quando de voluntate alienantis emptor per ſe, vel per alium ſignat rem emptã: vt ſi quis emeret duas oues ex grege, eaſque ſignaret, l. Quarundam cit. Varios modos acquirendi dominium ponit Inſt. de rer. diuis ad fi. tit. & ibi Mynſing.

3 Homo eſt dominus propriæ famæ, & honoris, non tamen poteſt ſine cauſa negligere S. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 4. ad 1. Sot. de iuſt. lib. 5. q. 10. ar. 2. & de teg. ſecr. memb. 1. q 3. Turrecr. in c. Non ſunt. 10. q. 3. Nau. c. Inter verba concl. 2. num. 10. & 15. & in man. c. 18. num. 18. Couar. 1. var. res. c. 2. num. 8. V. Reſt. c. 12. num. 5.

4 Perſona publica non eſt domina famæ, quia eius infamia vergit in aliorum perniciem V. vbi ſupra.

5 Princeps poteſt compellere bonos ad ſuſcipienda officia publica S. Tho. opuſc. 21. ad Duciſſ. Brabant.

6 Princeps potest exigere à populo vltra Solitum ob Reip. vtilitatem S. Tho. vbi supra Silu. ver. dominium q. 5.

7 Potest ex causa iusta resistere electioni factæ per Papam, vt si eligatur Episcopus suspectus, &c. Pan in c. Quod sicut de Elect. num. 7. & in c. Super his de accus. num. 13. Aut si beneficia simoniacis conferantur Molin. de iust. tract. 2. disp. 31. concl. 2 Potest etiam secundum Couar. pract. qq. c. 35. num. 6. Cened ad Decretal. collect 5. num. 3. & alios ibi relatos populos sibi subiectos, & oppressos à Iudicibus Ecclesiasticis defendere, & obuiare abusui notorio Ecclesiasticæ potestatis. de quo vide Nau, in c. Cum contingat de rescript. remed. 1. per tot. Molin. vbi supra disp. 103. Verum Couar. sententiam falsam omnino esse multis probant Azor. p. 1. lib. 5. c. 12. & 14. & Alter. de censur. to. 1. lib. 5. disp. 15. c. 3. & Barbos. ad c. Ecclesia S M. de constit. contraria diluens per c. Qualiter de iudit. quod abrogatum fuit ius antiquum, siuè ciuile, siuè canonicum, quatenus concedebat Iudicibus sæcularibus defendendas esse causas Clericorum in casu negligentiæ Episcopi. Idem sentit Pan. in d. c. Qualiter num. 7. Quoad priorem partem quam defendit Salon. 2. 2. q. 67. ar. 1. contr. 1. in fi. quando subditis, licet Clerici sint, alia nõ suppetit via se eximendi ab iniusta vexatione, quo casu etiam Clerico licet appellare ad Iudicem sæcularē, exemplo S. Pauli appellantis ad Cæsarem. Sed hanc etiam opinionem pluribus refellit Alter. vbi supra.

8 Princeps exigens pedagia tenetur facere itinera secura; alioqui si ex eius negligentia committantur furta, tenetur ad restitutionem, aut saltem malefactorem exhibere Ang. ver. Pedagium parag. 8. per c. Dominus 23. q. 2. & c. Administratores q. 5. eadem causa Azor p. 3. lib. 5. c. 23. q. 4.

9 Non potest aliquid agere in præiudicium populi, ipsius consensu non requisito c. Quanto de iureiur. vbi Pan num. 1. Host. in sum. de poen. parag. fin. vbi quod Princeps per se non potest componere de damnis populo datis ratione belli. de quo Molin vbi supra disp. 113. Item non potest sine populi consensu mutare monetam: nisi id consueuisset facere tanto tempore, cuius initij memoria non existat. Mart. de laude de augm. mon. q. 8. Item non potest ad libitum dispensare de substantia subditorum Pan. vbi supra Arag. 2. 2. q. 62. ar. 3 Molin vbi supra disp. 25. Principem enim non posse sine rationabili causa tollere à subditis ius quæsitum, pluribus docet Marchin. de peste p. 7. c. 10. dicens contrariam sententiam à recta, & sana Theologia esse prorsus alienam. Principatus enim est de solo iure gentium, quæ Principes ad bonorum suorum defensionem non verò ad destructionem, aut iniustam oblationem elegerunt, & contraria argumenta optime confutat. Cum autem ex causa id facit, retribuere debet possessori æstimationem Monet. de commut. vlt. vol. c. 9. num. 563. & duob. seqq.

10 Potest Princepes ex causa rem vnius alteri dare Capicc. decis. 41. num. 13. Felin. c. Quæ in Ecclesiarum de constit. num. 28. & seqq. Nau. de censib. consi. 6. Ang. ver. Princeps num. 1. Intellige pretio, & æstimatione possessori retributa: aliàs minimè potest, etiam de plenitudine potestatis, vt de communi testantur Monet. vbi supra num. 562. & seq. Molin de iust. tract. 6. disp. 174. vers. Illud etiam Fel. loc. cit. & ibi Pan. num. 11. & alij relati d. num. 563. si tamen causa illa cessat, debet res ipsa restitui Fel. num. 29. Est autem causa legitima fauor publicus. Potest etiam aliquem locum communem Reipublicæ proprio vsui dedicare Sot. de iust. lib. 4. q. 6. ar. 4. Et ex causa rationabili rē Ecclesiæ immobilem cum alia immobili permutare, modo saltem sit æqualis, cap. Si Princeps de rer. permut.

11 Non potest Princeps venire contra contractum suum Ang. & Silu. ver. Princeps. Grãmat. decis. 65. num. 27. Pan. in c. 1. de probat. num. 1. Felin. ibi, & in d. cap. Quæ in Ecclesiarum vers. limita-

se-

ſecundo Azor. p. 1. lib. 5. c. 11. q. 1 vers. In hac itaq. nec reuocare priuilegium remuneratorium, niſi adſit iuſta cauſa Gram. loc. cit. Felin. in c. Nouit, de iudic. num. 12. Nec Priuilegium gratis conceſſum vbi per illud acquiſitum eſt dominium alicuius rei Fel. ibidem num. 8. Nec priuilegium, quod tranſit in vim contractus. Niſi conceſſiſſet ſuam iuriſdictionem: quia in huiuſmodi conceſſione ſemper intelligitur excepta autoritas ſuperioris Fel. num 5. & 6.

12 Rex tenetur pro populo vitam ponere Sot de iuſt. lib. 5. q. 1. ar. 8. & lib. 10. q. 3. ar. 4.

13 Domini tenentur de damno ab Officialibus dato, ſi, cum poſſint ſine ſuo, & Reip. periculo, ea non impediunt Silu. reſt. 3. q. 5. vers 5 V. Annot. ad Capell. Thol. 196. De damno verò dato à Mancipio non tenetur Dominus in foro conſcientiæ ante condemnationem, niſi inde factus ſit locupletior, aut iuſſerit, conſuluerit, aut ſciuerit, & cum poſſet, non impedierit. quo caſu tenetur ad damna, & pœnas, licet Mancipium alienauerit, aut manumiſſerit poſt delictum. Poteſt tamen Dominus adiuuare fugientem poſt delictum, occultareq. ac in locum tutum transferre, vbi delictum meretur pœnam mortis, mutilationis, aut flagellorum. Quòd ſi alienauit titulo oneroſo, tenetur poſteriori domino tamquam de re vitioſa Molin. de iuſt. trac. 2. diſp. 711. & 713. Rebell. de reſt. lib. 2. q. 10. in fi. Azor. p. 2. lib. 2. c 38. q. 10. in fi. Azor. p. 2. lib. 2 c. 38. q. 10. V. l. 2. ff. de noxal. act. & l. Si ſeruum C. eo.

14 Gubernare principaliter ob diuitias, aut gloriam mortale non eſt Nau. c. 25. num. 1. V. S. Tho. de regim. Princ. lib. 1. c. 17. & ſeq.

15 Domini tenētur corrigere mala publica ſi poſſunt ſine ſcandalo, aut damno Reipublicæ Ang. ver. Iudex parag 7. Nau. c. 25. num. 8.

16 Poſſeſſio eſt corporalis rei detentio corporis, & animi, & iuris adminiculo concurrente. Et eſt duplex Naturalis, cum quis eſt in re ſua, vel eius parte: vel ſaltem videt rem, vel eius partem in conſpectu verbis, vel factis eam defenſurus. Ciuilis, cum quis, nec eſt in re, nec res in conſpectu eius, ſed poſſeſſionem ſolo animo tenet: & rem retinet de iure vero, vel præſumpto Eſt, etiā poſſeſſio mixta quam quis, & corpore & animo iuſtè & conuenienter iuri ciuili habet. Quaſi poſſeſſio eſt incorporalium, vt iurium, & ſeruitutum, quæ corporaliter appræhendi non poſſunt Silu. ver. poſſeſſio. Hæc autem quaſi poſſeſſio incorporalium, vt iuris eligendi. præſentandi, vel conferendi, acquiritur per vnicū actum, vt plurimos congerens, & contraria diluens docet Barbos. ad c. Quærelam de electā num. 10. ad 14. Ad hoc autem requiritur Primo quod Electio ſit confirmata, & plerumq; ſuum effectum fuerit ſortita: factū enim non reputatur id quod non habuit effectū. Secudo, quod vſus iſte, quo acquiritur huiuſmodi quaſi poſſeſſio exerceatur iure proprio. Tertio, vt acquiratur ſciētibus ijs, quibus præiudicatur. Eſt enim generaliter receptū, iurium incorporalium quaſi poſſeſſionē minimè acquiri poſſe, niſi ſciente & patiente aduerſario. Rot. corā Card. Lancell. apud Farin. to. 1. decis. 110. num. 6. & decis. 547. coram Damaſc. & quia huiuſmodi quaſi poſſeſſio, traditionem, vel patientiam requirit, & in ea formaliter conſiſtit. Quarto quòd adſit bona fides vtentis, vt de com. teſtatur Barbos vbi ſupra num. 18. Quinto, quòd talis actus ex quo prætenditur acquiſita poſſeſſio, ſit clarus, & certus, non verò turbidus dubius, & obſcurus Rota in vna Taruiſana plebis, 5. Iunij 1587. coram Bubulo. Hæc omnia colligit Barbos. loc. cit. quem etiam vide ad c. Conſultationibus num. 6. de Iurepatr.

17 Poſſeſſio rei, quæ in nullius eſt bonis, requirit appræhenſionem Molin. tract. 2. diſp. 12.

18 Poſſeſſor non tenetur relinquere ius ſuum ad dictum executoris. eius enim poteſtas procedit tantum contra reſtitutionem de facto, non autem de iure Rota diuerſ. 204.

18 Possessio posterior præsumitur vitiosa, & clandestina, & consequenter non manutenibilis Rota apud Farin p. 1. decis. 366. num. 2. & decis. 658. num. 4 & decis. 555. & p. 2. decis. 47. num. 2. & decis. 658. num. 1. & decis. 761. num. 4. Bnrat. decis. 355 num. 4. Gratian. discep. for. to. 3 c. 533. num. 40. & c. 526. num 43. & seq. & 652. num. 2; p. 2. coram Verosp. Nisi iunior habeat iustum titulum, quo casu præfertur antiquiori, c. Licet causam de probat per scripturas publicas. vbi Barbos. alios referens. Non habet autem iustum titulum, qui non probat per scripturas publicas. Nam scriptura priuata non probat in præiudicium tertij Couar. 2. var. res. c. 11. num. 4. Barbos. ad c. scripta de fid. instrum. num. 1. vbi alijs cit. docet quod etiã mille scripturæ priuatæ, nõ probant. Et quod illa dicitur scriptura priuata, quæ à priuatis personis, idest nõ publicis cõfecta est. Et scripturam priuatã admittere in fauorem scribentis calumniosum esse docet Rota, apud Farin. p. 2. decis 139. Neque enim maior fides habenda est scripturæ priuatæ, quam voci scribentis Rota diuers. decis. 751. Gratian c. 527. num. 10. & recens. possessio, & ad modicum tempus habita, non adducit iustum titulũ in iudicio. Azor. alios referens p. 2. lib. 8. c. 13. q. 2.

19 Famulo operas locanti, si ægrotet, non debetur expensæ magnæ Silu. ver familia q. 2 sed cibaria, & expensæ modicæ Couar. 3. var. res. c. 13. num. 8. Pan in c. 1. de Cler. ægrot. num. 8. Si tamen aliunde habere non possit, tenetur Dominus etiam ad magnas, non quidem ratione famulatus, sed ex charitate, si dominus est diues Couar. & Pan. vbi supra, & potest eo casu ad hospitalia loca illum mittere Azor. vbi supra lib. 2. c. 39. q. 4. Ad salarium non tenetur Couar. loco cit. Azor. q. 5. nisi aliter habeat consuetudo Ang. ver. familia num. 2 Silu. eo. q. 2.

20 Famulus est liber homo, qui seipsum locat ad ministrandum, & seruiendum alteri cui vi famulatus debet honorem, reuerentiam, obsequium, & operas suas, dum inter eius familiares habetur. Sicut Dominus debet famuli saluti, & vitæ tum corporis, tum animæ prospicere, dum eius famulatu, & opera vtitur Com. vt testatur Azor. vbi supra q. 1 & 2. V. Sayr. clar. reg. lib. 7. c. 7. num. 11. Nau. c. 14. num. 21. & seq.

21 Famuli, quibus non est taxata portio victus, non possunt inde sumere aliquid vendendum, aut donandum, quia habent solum vsum facti Salon. 2. 2. tract. de dominio q. 1. ar. 2. concl.

22 Licita est consuetudo nobilium dandi pueris seruientibus solum victum, & vestitum, quia nihil conuentum est, sed recepti precibus parentum Nau. c. 17. num. 109. vers. sequitur tertiò Azor. p. 2. lib. 2. c. 39. q. 9.

23 Domini non tenentur domo pellere famulos concubinarios, aut aliter peccantes, si credat eos pulsos fore deteriores Silu. ver. familia q. 1. Nau. c. 14. num. 21. & secundum Sot. de teg. secr. memb. 2. q. 3 conclus. 4 non tenetur domo pellere, nisi propter scandalum V. Sayr. vbi supra Azor. p. 13.

24 Seruus iusto bello captus potest ad suos fugere Sot. de iust. lib. 4 q. 2. ar. 2. Couar. 2. var. res. c. 2. num. 10. & in reg. Peccatum p. 2. parag. 19. num. 10. quod licèt Silu. ver. seruitus, intelligat tantum de seruo christiano. Alij tamen etiam de infideli intelligunt, nisi fidem dedisset de non fugiendo Sot. vbi supra tunc enim nec Christianus potest fugere Salon. vbi supra q. 3. ar. 1. concl. 4. fi. V. ver. Bellum num. 17.

25 Bona Christiani bello capti à christianis non sunt Domini, nisi quæ tunc in bello deuenerunt; nec tales tenentur seruire more seruorum Nec Infidelis bello capti à Christianis bona dono, hæreditate, aut ludo acquisita sunt Domini Sot. vbi supra sed hoc vltimum esse contra communem, & contra leges probat Azor. p. 2. lib. 1. c. 35. per parag. 2. Inst. de ijs qui sui vel alie. iur. & clarius parag. Item nobis Inst per quas pers. nob. aquir. & ibi Aret. Molin. de iust. trac. 2. disp. 38 quia huiusmodi infideles licèt bello capti fiunt verè serui, & propte-

rea quidquid, & quouis modo acquirunt, dominio acquirunt l. Acquiritur nobis parag. 1. ff. de acquir. rer. dom. cum nihil proprium habere possint Ias. in l. Qui in aliena ff. de acqu. hæred. Molin. vbi supra Limita primo, nisi interueniat pactum inter ipsum, & Dominum, vt certum quid singulis mensibus ei soluatur, & reliquum sibi reseruet. Secundò si quid Dominus tacitè, vel expressè donet Seruo aut velit suum esse quidquid quocumque modo acquirat. Tertiò quando ipsi seruo vel à Domino, vel ab alio aliquid restituitur pro iniuria, aut damno sibi illato in ijs, quæ Domini potestati non subiacent. Quarto si quid ei donetur ea conditione, vt sit serui, non Domini. Quinto si bonis suis quorum est dominus, aliquid ludo, aut negotiatione lucretur, sine præiudicio tamen seruitiorum, quæ Domino debet Molin. vbi supra Azor. c. 35. cit. licèt Salon. de domin. q. 3. art. 1. in fi. & alij id intelligant de seruis emptitijs, qui se, operas, & iura vendiderunt.

26 Seruus simul ac habetur pro derelicto, aut illi denegantur alimenta cum languet, fit liber c. vn. de infant. expos. & ibi Pan. Silu. ver. seruitus q. 5. Ang. ver. Expositus, initio. V. Azor. p. 1. lib 2. c. 36 q. 9.

27 Licet tempore persecutionis dare se in seruum infideli cum pacto non relinquendi ritus Christianos Silu. vbi supra q. 8. Ang eo parag. 8.

28 Natus ex ancilla, licet Pater sit liber, fit seruus, quia partus sequitur ventrem c. vlt. de seru non ord. c. vn. de nat. ex lib. ventr. l. Partum C. de rei vendic. Nisi aliud habeat consuetudo c. licet de coniug. seru. Est verò liber, si ex libera nascatur: sufficit autem matrem esse liberam siue tempore conceptionis siue Natiuitatis, siue medio tempore. Inst. de ingen. parag. sed & si quis l. & seruorum parag. ingenui ff. de sta. hom. Præter seruitutem, aut libertatem, in alijs sequitur conditionem Patris l. Cum legitimè ff de sta. hom. V. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 24.

29 Ancilla, quam Dominus vult cogere ad fornicandum, potest fugere, & fit libera, potestq; dominus Episcopi auctoritate compelli ad manumittendum l Si lenones C. de Episc. aud. Ang. ver. seruitus parag. 2. Silu. eo. e. 5. Molin. trac. 2. disp. 39. quod Azor. vbi supra c. 38. q. 3. ita intelligit quando seipsam sine peccato incolumem seruare non potest.

30 Serui de domini voluntate contrahentes matrimonium non possunt sic distrahi, vt impediatur reddito debiti Pan. in c. Dignum de coniug Seru. Nau. c. 22. num. 34. Roder. in sum. lib. 1. c. 223. concl. 3. V Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 22. vbi refert plures Doct. sententias.

31 Emens bona fide seruum siue à mercatoribus illos ex India asportantibus, siue ab ijs, qui iam bona fide possidere cœperunt, licitè illum retinet; nec restituere tenetur, esto dubitare incipiat, num iusto titulo sit seruituti subiectus Molin. disp. 36. sed eo casu tenetur moralem facere diligentiam ad sciendam veritatem.

32 Papæ dissipanti bona Ecclesiastica in perniciem Ecclesiæ potest resisti Silu. ver. Papa q. 4. in fi. Victor. de potest Papæ, & Concil. num. 23. Caiet. opusc. eo. c. 27. ad 2.

33 Aedificatum in solo alieno, si bona fide, est quidem Domini soli, sed is soluet materiam, & mercedem fabrorum l. Adeo quidem parag. Ex diuerso ff de acqu. rer. dom. Si mala fide, omnia perdit: fuit enim in culpa, ædificans temere in eo solo quod sciebat alienum esse Inst. de rer diuis. parag. Ex diuerso V. Ias. in l. 1. parag. Nunciatio ff. de nou oper. nunc. Melioramenta necessaria, quæ nisi fierent, res interiret; aut quæ ex consuetudine sine dedecore omitti non possunt, debentur etiam malæ fidei possessori, si tamen perpetuam rei vtilitatem respiciunt. Rota apud Farin. p. 2. decis. 601. num. 5. Vtilia verò, quæ conferunt quidem, & meliorant, non tamen necesse erat, vt fierent, bonæ fidei possessor deducit, quatenus rei Dominus factus est locupletior si tamen Dominus ipse non erat illa facturus, vt quia pauper; vel quia non curaret pretiosiorem facere, permittetur possessori de impensis ea tollere, quæ sine domini detrimento potest, sibiq; vtile

futurum

futurum sit. Idem malæ fidei possessori conceditur. Si tamen ædificium non à fundamentis extruxit, sed tantum antiquum reparauit, aut ampliauit, sciens se in alieno ædificare nihil repetit, cum videatur donare. Nisi fecerit tamquam negotiorum gestor, vel Dominus is sit, qui donare non potest, vt cum vir in hæreditario vxoris fundo ædificat. Voluptuaria, si Dominus aliàs erat facturus, bonæ fidei possessor deducit. Si non erat facturus, nec Dominus soluere velit, abradere potest sine Domini detrimento. Malæ fidei possessor omnino, perdit, nisi habuerit causam à Domino, vt quia Inquilinus, Colonus, Emphyteuta; quia dabitur illi vindicatio materiæ diruto ædificio, nisi Dominus probet donandi animo factum esse; aut nisi separari non possint sine damno Mynsing. in d. parag. Ex aduerso.

34 Si ædificatum sit in solo proprio ex bonis Ecclesiæ, cedit solum, sed Ecclesia soluet pretium soli Silu. ver. ædificium parag. 1. Nisi ædificatum sit post nuntiationem noui operis. Si verò in alieno solo inscio domino, cedit ædificium solo, nec Ecclesia destruetur c. Intelleximus de nou. oper. nunt.

35 Quod per alluuionem agro tuo flumen adijcit, tuum est. Quod si impetus fluminis aliquam partem magnam ex tuo prædio detraxit eamque vicini prædio appulerit, tua permanet; nisi longo tempore fundo vicini adhæserit, ita vt arbores quas secum traxit in eum fundum radices egerint. Nam ex eo tempore vicino acquiruntur. Est vero alluuio incrementum latens, quod videlicet ita paulatim adijcitur, vt intelligi non possit quantum quolibet momento temporis adijciatur Inst. de rer. diuis. parag. præterea. V. Glo. fi. ibi.

1 TYRANNVS est cuius regimen non ordinatur ad bonum commune sed ad priuatum regentis, & est duplex. Quidam enim iustè possidet, sed tyranicè administrat. Quidam verò iniustè possidet per vim acquisito regno nolentibus, & inuitis subditis Cai. in sum. ver. tyrannus. Primus solo publico iudicio spoliari potest Sot. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 3. Boer. decis. 69. num. 31. & seq. Couar. in 4. p. 2. c. 3. parag. 4. num. 6. Lata autem sententia quilibet de populo potest fieri executor Sot. vbi supra. Secundùs verò potest à quocumq; de populo occidi, si non sit aliud remedium. Silu. ver. Tyrannus Sot. & Couar. l. cit. Caiet. & Arag. 2. 2. q. 64. ar. 3. Est enim communis Reipublicæ hostis Salon. ar. 3. cit. contr. 1. Less. lib. 2. c. 10. dub. 4.

2 Ad Tyrannum, qui non legitimè retinet dominium licet recurrere pro iustitia Cai. in sum. ver. Tyrannus Nau. in man. c. 24. num. 41. Azor. p. 2. lib. 12. c. 17. q. 6.

POTESTAS.
Iurisdictio. Superior.
Obedientia
V. Lex.

1 IVrisdictio est potestas de publico introducta cum necessitate iurisdicendi, vel æquitatis statuendæ Azon. ex Silu. ver. Iurisdictio, initio.

2 Iurisdictionum alia contentiosa, & necessaria, alia voluntaria. Contentiosa est, quæ habet contradictorem, & inter contendentes exercetur, & redditur in inuitos l. Inter stipulantem parag. 1. ff. de verb. oblig. Et dicitur contentiosa, quia actor contra reum contendit. Necessaria verò, quia reus in iudicium vocatus tenetur ibi respondere, & redditur in inuitum. Voluntaria in solos subditos volentes exercetur; vt sunt adoptio, emancipatio, manumissio, & huiusmodi, Glo. in l. 2 initio ff. de off. Procons. Hæc porro aliquando assumit naturam contentiosæ, & ad ipsam reducitur: quando nimirum sine causæ cognitione exerceri non potest. Maria Soc. in c. Licet ratione num. 91. de for comp.

3 Contentiosa exerceri nequit extra proprium Iudicis territorium l. 1. cit. quia nequit de causa cognoscere, nisi sedens pro tribunali, quod in alieno territorio facere

non

non potest, nisi de licentia Iudicis illius territorij. Pan. in c. Nouit num. 4. de off. leg. Ang. absolutio 2. parag. 5 Silu. absolutio 1. num. 11. vers. secundo adde, & de vtriusq; litigantis consensu, qui inuiti extra proprium territorium trahi non possunt. Voluntaria vero potest vbique, & semper exerceri, quia non requirit Iudicem pro tribunali sedentem l. Emancipari ff. de adept. Silu. ver. Iurisdictio parag. 1. Nau. de temp. ord. cons. 4. num. 3. Couar. 3. var. res. c. 20. num. 8.

4 Rursus alia est Ordinaria, Alia Delegata. Ordinaria est, quæ alicui inhærens, nomine proprio ab eo exercetur. Delegata verò est, quam quis ab Ordinario Iudice delegandi facultatem, tempore delegationis non impeditam habente accipit Sayr. de censur. lib. 1. c. 6. num. 2. & 26.

5 Ordinariam dant Lex, principes, Consuetudo. Pan. in c. Duo simul num. 2. de off. ord. addit Silu. vbi supra num. 2. & vniuersitas approbata, vt Mercatorum, & aliorum artificium; & vniuersitas facultatum Artium, vel Legistarum. hi enim omnes possunt de suo corpore creare, & eligere Iudicem ordinarium.

6 Rursus alia plena, alia semiplena. Illa est solius Principis, hæc inferiorum Silu. vbi supra.

7 Qui potest maiora, potest etiam minora, cum eadem est, aut maior ratio. c Cui licet de reg. iur. in 6. Idem verò quomodo aliquando non verificetur in dispensationibus, vide Sanch. de matr. lib. 8. tota disp. 1.

8 Concessa iurisdictione, intelliguntur etiam concessa illa, sine quibus expediri non potest l. 2. ff. de iurisd. omn. Iud. Silu. vbi supra Panor in c. fi. num. 5. de except.

9 Concessio Iurisdictionis est fauorabilis Cou. prac. qq. c. 1. in fi.

10 Iurisdictio non censetur reuocata donec sciat qui eam habet, licèt reuocetur propter delictum. Sic multis cit. Sanchez de matr. lib. 2. dispe. 3. à num. 11. Alij tamen quos refert, & sequitur Felin in c. Cœterum de rescrip. num. 24. docet censeri reuocatam, quoties reuocetur per sententiam priuantem ipso iure non generaliter, sed specialiter, & certitudinaliter, nec sufficere sententiam super crimine. Vide locum.

11 Ad intelligentia reg. Quod communis error tribuit iurisdictionem fusè Sanchez de matr. lib. 3. tota disput. 22.

12 Quiuis Superior potest facere præceptum obligans ad mortale Arag. 2. 2. q. 62. ar. 3. dub. 1. ad 2.

13 Obedientia excusat in dubio credentem licere quod iubetur Silu. ver. Obedientia parag. 2 & religio 6. num. 6. Tolet. de pec. mor. c. 15.

14 Non potest præcipi, vt quis propter sanitatem permittat sibi membrum abscindi, aut ferat grauissimum dolorem Sot de iust. lib. 5. q. 2. ar. 1. conct. 3.

15 Non potest præcipi reuelatio peccati omnino occulti c. Erubescant dist. 32. aut iteratio confessionis Nau. c. 23. num. 38. V. ver. Confessio num. 24.

16 Nolle aliquid facere eo ipso, quia iubetur, mortale est, etiam in re leui. est enim contemnere, seu nolle subdi Nau. vbi supra num. 36. Item nolle obedire in re notabili scienter sine causa, etiam sine contemptu Silu. ver. obedientia q. 1.

17 Papæ debent sæculares obedientiam in spiritualibus, non in temporalibus Silu. vbi supra q. 6. Pan. in c. Veniens de vot. num. 4.

18 Nolle obedire ex indignatione, idest non ex eo, quòd Superiori subdi renuat, ne ipsum ea re solatio afficiat, nisi indignatio ipsa sit mortalis, non est peccatum mortale. Sanchez in sum. lib. 1. c. 5. num. 12. Sicut nec mortale est contemnere Prælatum, quia imprudens est, aut infimæ fortis, aut quod eius auctoritas est exigua, aut circa res leues. Cast de leg. pœn. lib. 1. c. 5. conc. 2. Sanchez num 13.

19 Non est obediendũ superiori, cum præsumitur malum inde oriturum Pa. in c. Quando de rescrip. num. 2. Silu. vbi supra V. ver. Lex num. 49.

20 Credens Superiorem non fuisse præceptum, si veritatem sciret, potest non obedire Nau. vbi supra num. 39.

21 Nec Prælatus tempore pestis, nec Princeps tempore belli potest populum deserere Sot. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 8. Arag. 2. 2 q. 64. ar. 7. dub. 1. ad 3.

22 Non est obediendum cum proximi scandalo Silu. vbi supra q. 5. vers. Nec secundo Cou. in reg. Peccatum p. 1. num. 3. aut cum præcipitur aliquid contra legem Dei, aut in dispendium salutis, aut contra præceptum Superioris S. Tho. relatus à Silu. vbi supra q. 1. & ver. adulterium num. 3

23 Subditus an teneatur obedire contra propriam conscientiam, V. supra pag. 12. num. 29.

24 Non volo denotat præcisè resistentiam, & contemptum. Nolo verò non semper Pan. in c. finem de dol. & cont. num. 4. Immo nolo importat præcisè resistentiam, & non volo simplicem impotentiam. Ias. in l. Qui se Patris C. vnde liberi Dec. in c. Prudentiam parag. Sexta num. 19. de off. deleg

25 In dubio etiam practico, accedente Superioris præcepto, tenetur Subditus obedire Molin. de iust. trac. 2. disp. 113. vers. Illud circa rem. de quo Sanchez in sum. lib. 6. c. 3.

PECVLIVM.

V. Cleticus.

1 Peculium castrense, aut quasi castrense est quod acquiritur ratione militiæ aut Officij publici, & potest acquirens de eo liberè disponere. Profectitium est quod filius acquirit ratione Patris, nec in eo quicquam iuris habet, sed totum est Patris. Aduentitium, quod industria, donatione, successione, aut fortuna acquisitum; in quo proprietas quidem est filij, Vsusfructus verò Patris dum viuit: sed filius emancipatus habet dimidium Silu. peculium 1. q. 3. Castrense item est, quod ea conditione datum est, vt esset castrense, Acquisitum ex rebus Patris propria industria, partim est profectitium, partim aduentitium, itaque dimidium erit filij. Nau. in man. c. 17. num. 144. Ang. ver. peculium parag 11. relato Bart. in trac. de duob. frat. & in l. Cum oportet C. de bo. quæ lib. Silu. verò vbi supra q. 12. vult ita acquisitum totum esse Patris, nisi filius sit emancipatus, quo casu vera est opinio Nau. fusè Molin. de iust. tract. 2. disp. 231. & seq. Paschas. de iurib. patr. pot. p. 1. c. 3. Azor. p. 2. lib. 2. c. 22. & seq. Anchar. in c. Licet de sepult in 6.

2 Quod laicis est aduentitium, Clericis est Castrense, vel quasi Silu. vbi supra q. 2. Pan. c. In præsentia de probat. num. 56. V. Sanchez in sum. lib. 7. c. 13. num. 30. & seq. & supra ver. Clericus num. 15. Est etiam quasi castrense quod à Patre datur filio intuitu Clericatus, & ab eo donatum, vt esset patrimonium, ad cuius titulum ad ordines promoueretur, quando causa subsecuta est. Si enim receptio ordinum non subsequatur, non esset peculium quasi castrense, sed redit ad Patrem, vbi supra num. 29. & cum alijs fratribus adducendum. Molin. de iust. trac. 2. disp. 131. vers. Item quasi castrensia, &c. V. Donatio num. 25.

OFFICIVM.

DELEGATIO.

V. Dominium. Gratia. Venditio.

1 Domini tenentur sub mortali dare officia vtilioribus Reipublicæ Arag. & Ban. 2. 2. q. 63. ar. 2. præsertim si habeant iustitiæ administrationem Sot. de iust. lib. 3. q. 6. ar. 4.

2 Neophiti ad publica Officia promoueri non possunt Glo. in c Constituit 17. q. 4. vbi Barbos. plurimos congerens. V. tamen Couar. in Clem. si furiosus de homic. p. 1. parag. 2. concl. 5. & seq.

3 Quiuis Ordinarius potest delegare, cum potestate subdelegandi Com. ex Silu,

ver. Delegatus num. 10. & 12. Non potest tamen is delegatus subdelegare nomine proprio, quia neque Ordinarius ei potest eam facultatem concedere Fel. in c. Super quæstionem num. 18. de off. deleg. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 31. num. 8.

4 Delegatus à Principe potest delegare, nisi detur ei nudum ministerium, sed non potest delegare cum potestate subdelegandi d. c. Super quæstionem, c. Pastoralis, c. Quoniam eo. tit. Pan. in d. c. Super, parag. si verò num. 6. & c. Cum causam de appellat. num. 4.

5 Potest etiam delegare Vicarius generalis Episcopi, habet enim ordinariam iurisdictionem Pan. in d. c. Quoniam num. 11. Couar. 3. var. res. c. 10. num. 11. Item Parochus, eiusq; Vicarius, siue perpetuus, siue ab Episcopo datus loco Parochi, siue ab ipso Parocho constitutus cum huiusmodi facultate Suar. alijs cit. to. 4. disp. 26. sect. 1. num. 4. & qui ex priuilegio perpetuo ratione Dignitatis, aut Officij potest absoluere Nau. c. 27. num. 45. & de priuil. cons. 9. num. 1.

6 Potest Prælatus delegare priuilegium absoluendi subditos, vel cum eis dispensandi, si non sit concessum respectu certæ personæ, sed in genere Silu. vbi supra num. 11.

7 Delegatus cum nudo ministerio habet iurisdictionem coercendi impedientes Glo. in c. fi. parag. Cœterum, ibi Pan. num. 3 de off. deleg. Sed annot. marg. ad d. Glo. id negat, nisi in ipsa delegatione apposita sit clausula Contradictores, &c. Vel secundum Rom. 467. & Rebuff. prax. benef. de for. nou. prouis vers Contradictores, nisi illi se opponant de facto, non de iure V. Pan in c. Ex literis de off deleg. num. 4. Ego censeo veriorem Glo. sententiam per d. c. Ex literis, ibi, Cum huiusmodi demandata iurisdictio delusoria videretur, si subdelegatus huiusmodi coertionem aliquam non haberet. Et glo. ibi, ver. subdelegatus dicit, etiam merum executorem habere coërtionem. Quando dicatur electa industria personæ, & quibus verbis, vide Monetam fusius tractantem de commut. vlt. vol. c. 5. num. 549. ad 566.

8 Delegatio spirat mortuo delegante re integra, c. Relatum, & seq & c. licet vndique de off. deleg. Si tamen communiter ignoratur mors, tenent gesta per Delegatum, vt multis relatis docet Sanchez de matr. lib. 3. disp. 22. a num. 55. Item spirat morte eius contra quem mandatur, c. Significauit de rescrip. Item excommunicato, aut suspenso delegante re integra, Glo. in d. c. licet, ver. re integra. Nisi illa priuatio, & amotio hominis sit occulta; tunc enim tenent gesta, concurrente communi errore Sanchez vbi supra num. 58. In vtroq; tamen dicto alij multi contrarium docent. Spirat item finito officio delegantis re integra, etiam si sit delegatus Principis, & ad vniuersitatem causarum, glo. in d. c. Licet in fi. & ibi Pan. num. 7. Sanch. num. 32.

9 Potest delegari simplex ministerium absoluendi etiam à Delegato ordinarij, & à Subdelegato Delegati Papæ, non verò eorum iurisdictio Nau. c. 27. num. 45.

10 Delegato etiam Principis non creditur, nisi de ipsa delegatione constet per authentica scripta Extrau. 1. inter com parag. 1. de elect. l. vn. C. de mand. Princip. V. ver. Cardinalis, & ver Litteræ num. 2.

11 Delegatio realis, idest quæ fit Dignitati vel Officio non extinguitur morte Delegati, sed transit in successorem: secus si personalis. Item realis transit in successorem, amoto Delegato ab Officio; personalis verò secus; Nam potest adhuc cognoscere, etiam re integra, cum non expiret eius delegatio finita dignitate: nisi ea persona sit priuata dignitate in pœnam delicti; vel nisi translata sit ad statum incompatibilem, ita vt factus sit iurisdictionis Ecclesiasticæ incapax.

12 Sufficit autem Dignitatem, aut Canonicatum obtineri tempore impetrationis rescripti, licet tempore præsentationis cessarit Dignitas Sanch. de matrim. lib. 8. disp. 17. q 1. & 3. Vbi etiam vide, vtrum delegatio sit personalis, aut realis, quando commissio sit expressa nomine Dignitatis, & personæ. In quo enim

res ſit controuerſa, alijs dicentibus eſſe realem, alijs eſſe perſonalem, ſi præcedat nomen proprium. Ipſe docet ſemper eſſe perſonalem, quia nomen proprium reſtringit nomen Dignitatis, quod eſt generale ad omnes ea fulgentes. V. Pan. in c. mandatum de præſumpt.

13 Subdelegatio non ſpirat re integra quoad ipſum delegatum, mortuo ſubdelegante, ſed ſuperſtite primo delegante, quando delegatus ſubdelegauit ex ſpeciali poteſtate ſibi à delegante tradita, Secus de legato ſubdelegante iure proprio in caſu, quo ſubdelegare poteſt. Item mortuo delegante re integra quoad delegatum, ſed non quoad ſubdelegatum, qui iuriſdictione vti cæpit: quia cum ſubdelegatus vſus fuerit iuriſdictione, ipſa radicata in eo eſt: ac proinde eius duratio iam non pendet à primo delegante, aut ſubdelegante c. penul. de off. deleg. in 6. Idem dic mortuo primo delegante, re non integra quoad delegatum. Dicitur autem res non integra in huiuſmodi gratijs, in quibus non eſt, citatio partis, quando delegatus primum actum exercere cœpit correſpondentem citationi partis, vt ſi cœpit vocare ad cognoſcendum de veritate precum. In alijs verſ. cauſis dicitur res non integra quando facta eſt citatio partis c. vlt. de off. lega, c. Relatum, & c. Gratum de off. deleg aut alius actus citationi æquiualens Monet. alios referens de commut. vlt. vol. c. 8. num. 17. V. Couar. 3. var. res. c. 15.

14 Delegatus dicitur functus officio ſuo, eiusq; iuriſdictio ceſſat, cum per ſe, vel per alium executus eſt ſententiam ſuam, c. In literis de off. deleg. & Ideo non poteſt amplius ſe intromittere in cognitione cauſæ Pan. in d. c. In literis num. 2.

15 Delegatus renuntians ſuæ delegationi, poteſt nihilominus pœnitere, eaq; vti, ſi delegans nondum acceptauit renunciationem Monet. vbi ſupra num. 845. per c. Licet, & ibi glo. de procur. in 6. & ſi remiſit cauſam ad Superiorem, deſinit eſſe Iudex illius c. Licet, de off. lega Sanchez de matr. lib. 8. diſp. 14. num. 8.

TRIBVTVM

GABELLA

V. Excom. Bullæ. Officium. Clericus.

1 Tributum eſt cenſus, qui præſtatur de proprio ſolo Principi, vel Communitati.

2 Gabella genericum nomen eſt, exactionem publicam importans, ſub ſe continens Tributum, penſionem, cenſum, pedagium, guidagium, vectigal, Collectam, tallias, præſtantias, & huiuſmodi Silu. gabella 1. in princ.

3 Princeps imponens noua tributa ſine Reipublicæ neceſſitate, tenetur reſtituere Nau. in man. c. 23. num. 6. verſ. 16. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 3.

4 Poteſt ex conſuetudine immemorabili gabella exigi etiam de rebus ad ſuſtentationem allatis S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 13. parag. 8. Nau. c. 17. num. 203. verſ. An autem Silu. gabella 3. num. 6. Azor. p. 3. lib. 5. c. 21. Beia p. 1. caſu 13. verſ. Tum demum. Leſſ. lib. 2. c. 33. dub. 7. Salon. 2. 2. to. 2. de vectig. art. 3. contr. 6. à num. 12. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 3. qui etiam docent id licere in caſu vrgente, & neceſſario Reipublicæ. Alij tamen, quos S. Ant. loc. cit. refert, contrarium docent. Poteſt etiam vi præſcriptionis legitimæ exigi cauſa ceſſante. Silu. gabella 2. q. 6. ſed hoc meritò negat Azor. vbi ſupra.

5 Subditus nimium grauatus alijs impoſitionibus poteſt fraudare gabellas iuſtas, S. Ant. vbi ſupra in fi. Silu. gabella 3. num. 17. etiam ſi per id damnificentur gabellas ementes: quia Princeps non poteſt illis vendere, quod eſt alienum. eſt autem tunc ſubditis ius illud ſibi retinendi Silu. vbi ſupra num. 24. Beia p. 2. caſu 13 P. Nau. c. 1. p. 3. dub. 10. Leſſ. lib. 2. c. 33. dub. 10. V. Salon. ar. 3. cit. contr. 8. in fi, vbi alijs cit. docet id illicitum, quando illæ gabellæ ad diuerſos exactores pertinẽt ſed Molin. de iuſt.

tract.

tract. 2. disp. 64. num. 10. pluribus cit. absolutè docent dari compensationem non solum in dicto casu; sed etiam cum Princeps debet aliquid alicui, quod hic alia via recuperare non potest, & num. 8. & seq docet defraudantem cogendum non esse ad restituendum.

6 Res emptæ transeunt cum onere gabellæ nondum solutæ Silu. gabella 2. q. 9. & gabella 4. q. 4. & immunitas 1. q. 6.

7 Clericus non tenetur soluere gabellam pro grano, vino, &c. quæ habita ex præbenda vendit, glo in c. fi. de vit. & hon. cler: vbi Pan. num. 10. Silu. q. 6. cit. Nec pro vena ferri, ex qua facit ferrum, vt vendat, & lucretur. Anchar. in c. Ex literis de colab. cler. & mul. Nec de rebus delatis non causa negotiandi Silu. gabella num. 9. & gabella 3. num. 10. Immo nec pro rebus delatis causa negotiationis, & mercimonij, nisi tertio monitus per Episcopum, ab huiusmodi negotiationibus sæcularibus non desistat. Pan. vol. 1. cons. 13. per c. fi. cit & exigens est ipsofacto excommunicatus, c. Quamquam de censib. in 6. Nec pro bonis patrimonialibus assignatis in titulum, vt ad sacros ordines promoueatur Martha de iurisd. p. 4. cent. 1. casu 12. num. 45 quem sequitur Ricc. alios referens p. 2. dec. f. 298. Nec pro pane, vino, carnibus, pannis & alijs ad victum & vestitum necessarijs: & exigentes incidunt in excomm. Bullæ Cœnæ can. 18. per illa verba Quiuè Collectas, & alia onera clericis imponunt Alter vbi supra c. 6. dub. 3. Silu. immun. 1. parag. 22. Pan. in d. c. Non minus. Nau. c. 27. num. 128. Sperell. decis. decis. 13. à num. 18. Tolet. lib. 5. c. 24. num. 2. V. eundem Sperell. dec. 94. Nec excusantur qui exigunt, vel mandant exequi à Clericis huiusmodi gabellas, animo restituendi in fine anni, licet protestentur se id facere ad vitandas fraudes publicanorum. Nam præterquàm quod numquam tantundem restituunt, cogunt ad soluendū, quod Clericis est magnum onus, & incommodum, & verè exigunt ab inuitis Alter. c. 3. cit. vers. Sexto not. Pro bonis patrimonialibus, an teneātur Clerici ad tributa, vide supra ver. Clericus num. Azor. p. 3. lib. 5. c. 18. q. 7. Sayr. & plures ab eo citatos pro negatiua Alter. c. 6. cit. dub. 7. An teneātur soluere pro alijs bonis patrimonialibus, Vide ver. Clericus num 23. Quæ sint ea, quæ negotiationis causa dicuntur; optimè Magal. 1. 2. p. lib. 2. c. 17. q. 5. num. 65. & seq.

8 Sufficit gabellam soluere cum petitur, si res parui pretij vendatur. Item cum tributum magno rigore exigitur. Sot. de iust. lib. 3. q. 6. ar. 7. Immo ex Tabien. ver. pedagium parag. 8. siue res sit parui pretij, siue magni, modò publicè vendatur; & dolus non interueniat, non tenetur soluere, nisi petatur, vbi est consuetudo, vt non soluatur nisi petita Couar. in reg. Peccatum. p. 2. parag. 5. num. 5. vers. Quod si Vbi verò est consuetudo, vt vendentes quærant exactores, seruanda est in gabella iusta, Tolet. lib. 5. c. 75. Contra Sot. scribit Arag. 2. 2. q. 62. ar. 3.

9 In dubio seruandæ leges tributorum, & vectigalium Sot. de iust. lib. 3. q. 6. ar. 7. intellige de antiquis Castr. de leg. pœn. lib. 1. c. 11. Nam nouè impositum non tenentur Ciues soluere, vbi de eius iustitia dubitatur Gabr. in 4. dist. 5. q. 5. ar. 2. Io. Med. de restit. q. 13. Arag. vbi supra. quare si non apparet de iusta, non cogendi fraudantes ad restitutionem Cai. in sum. ver Vectigalia. Non videntur autem iusta quæ imponuntur ijs, qui nullam habent vtilitatem. Med. vbi supra q. 15. ad 3. & secundum Cai. vbi supra, vix vlla gabella iusta est. Nouæ non obligant, nisi constet iustè impositas Silu. gabella 3. q. 3. Arag. vbi supra. In qua verò est, quæ pro rebus ad vsum proprium allatis exigitur. Ias. in l Cœtea parag. sed si quis ff. de lega. 1. num. 8. Cai. & Sot. vbi sup. Et exigentes sunt excōmunicati per Bullā Cœnæ, vbi excōmunicātur exigētes vectigalia prohibita hæc autem prohibita sunt l. Vniuersi C. de vectigalibus. Tolt. lib. 5. c. 73. Possunt tamen reddi iusta, si alia onera imposita sint ciuibus, quibus magis

gra-

grauentur diuites quã pauperes Graff decis. p. 1. lib. 2. 125. num. 25. Iniqua etiam est, quæ pro vtilitate propria Principis exigitur Silu. gabella 3. num. 19. Ban. 2. 2. q. 62. art. 3. dub. 3. & com. aut causa cessante Host. in sum. de censib. parag. Ex quibus, vers. Sed quid si mercatores. Zachar. ad Pan. in c. 1. de constit. Azor. p. 3. lib. 5. c. 23. lib. 5. Nisi causa similis in genere, vel in specie superueniat Roder in sum. lib. 2. c. 72. in fi. Sayr. clar. reg. lib. 3. c. 7. nu. 12. Iniqua etiam est, quæ maior est, quam causa postulet, aut imponitur non pro ratione bonorum Arag. vbi supra Silu. gabella 3. num. 3. vers. 4. Item iniqua est, cum vna parte Ciuium exempta, reliqui totum soluunt. Silu. gabella 4. q. 9. Sot. lib. 3. q. 6. ar. 7. in fi. Tolet. lib. 5. c. 24.

10 Si statuto cauetur, vt ex quacumq; hæreditate, quæ alicui obueniat, soluatur certum tributum; non tenetur hæres suus. Molin. alios referens de iust tract. 2. disp. 180. vers. Ex hoc eodem.

11 Gabellas iustas defraudans peccat mort. & tenetur restituere Cou. Sot. Silu. Tolet. vbi supra contra Ang. ver. Pedagium parag. 6. V. Cordub. de cas. q. 95. Non verò si dubias, &c. vt supra.

12 Gabellas imponere possunt, qui superiorem in temporalibus non agnoscunt Silu. gabella 3. num. 1. & com. & consuetudo immemorabilis communiter approbata c. Super quibusdam de verb. sign. S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 13. parag. 8. Arag. ar. 3. c. cit. & com. de quo Alter. de censur. to. 1. disp. 6. lib. 5. c. 4. Azor. p. 3. lib. 5. c. 18.

13 Ecclesiastici tenetur ad collectas pro refectione pontium, murorum Ciuitatis, viarum, &c. aut pro communi bono totius Respublicæ impositas secundum Inn. in c. Non minus de immun. Eccl. Contraria est communis Canonistarum, vt refert Host. in sum. de immun. Eccl. parag. A quibus Pan. in d. c. Non minus dicens se ita obtinuisse in Ciuitate Senarum, & vol. 2. cons. 3. & 9. Silu. immunitas 1. q. 5. Ang. eo. parag. 37. Franc. Leo. in Thes. for. Eccl. ver. Immunitas Eccl. Regulares exemit Pius V. per Bull. quæ inc. Duo vbera. Tenetur Ecclesia ad munera realia de prædio habente tale onus perpetuò annnexum, glo. in c. 1. ver. bonorum de immun. Ecc. in 6. de quo iterum, ver. Excom. Bullæ nu. 45. & supra ver. Clericus num. 24. Item in concernentibus directè vtilitatem Ecclesiæ, & laicorum, vt si flumen inundet, &c. Si hostilis exercitus, aut prædonum incursus territorium Ciuitatis inuadit, prædia deuastat, vbi Ecclesia habet suas possessiones; & pro fonte, vnde etiam Clerici hauriunt aquas Azor. vbi supra c. 19. q. 11. Non tamen cogi possunt per Laicos Pan. & alij cit. Felin. in c. Ecclesia S. M. de const. num. 44. & seq. & in c. Verum, de for. in fi. Anchar. in d. c. Non in fi. Vide 23. q. 8. per tot. & Ias. in l. Placet rationabilis, prima lectura C. de sacr. san. Eccl. Et generaliter, vbi publica versatur vtilitas, vel necessitas potest Ecclesia contribuere, iuxta c. Aduersus de immun. Eccl. Anchar. vbi supra num. 2. fusè Carol. Grass. de eff. cler. effec. 3. & infra excom. Bull. num. 45.

14 Vsufructuarius tenetur ad onera Collectarum, gabellarum censuum, pensionum, tributorum, & similium, cum possideat, & fructus percipiat ex re possessa Gratian. discep. for. c. 611. num 4. Intellige quando Vsusfructus ferre potest illud onus. aliàs si remaneret inutilis, soluet hæres, vt quando his solutis nihil commodi ex vsufructu remaneret Vsufructuario. Surdus pluribus cit. decis. 38. num. 6. & seq; Silu. Vsus. q. 9. ver. 2. Ang. eo. parag. 9. Azor. p. 3. lib. 1. c. 19. parag. 20. quæritur. Regulariter autem Vsufructuarius tenetur ad collectas. l. Si pendentes parag. Si quid ff. de Vsufruc. V. ver. Debitum num. 25.

15 Ad Gabellam contractuum non tenentur Clerici, neque Ecclesia Felin. in c. Ecclesiæ S. M. de const. num. 142. Archid. in. c. Sancimus 23. q. 8. Nisi Clericus negotietur, tunc enim soluit Dec. in d. c. c Ecclesia num. 77. de quo tamen dic, vt supra ver. Clericus num. 14.

16 Forenses contrahentes in loco Hospitij tenentur ad gabellas illius, sunt enim onus

onus consecutiuum contractus Cai. in sum. ver. Vectigalia iniqua· Io. Med· de rest. q. 15. vers. Per hæc patet. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 18. num. 2.

16 Ecclesia tenetur ad onera iustè imposita, etiam pro bonis sitis in alio territorio, si onera sint realia Ecclesiarum, vel personalia, vt procurationes decimæ Papales, &c. secus si onera illa sint realia prædiorum, vt in tributis, quæ soluuntur vbi sita sunt prædia Anchar in c. 1. de immun. Eccl. in 6. q. vlt. & ibi Franch.

17 Pauperes, qui nihil præter quotidianum victum habent vel eleemosynis, vel diurna mercede acquisitum, non tenentur ad gabellas. Salon. to. 2. de vectigal. ar. 5. controu. 1.

LEX PRAECEPTVM. STATVTVM.

V. Actus. Clericus. Interpretatio. Iudicium· Oratio. Pœna· Priuilegium.

1 LEX est ordinatio actiua rationis practicæ ad bonum commune ab eo, qui curam habet communitatis, de iure, non de facto promulgata Silu. ver lex initio.

2 Præceptum est motio Superioris, aut legis interpretatiua aliquid faciendi, vel omittendi ex debito, idest ex necessitate salutis, ex S. Tho. c· 2. q. 16. ar. 1. & q. 100. ar. 9.

3 Statutum est ius ab homine positum vel est dispositio, ex qua ius producitur. Inst. de iur. natur.

4 Legem generalem facere possunt, Primò Papa in omnibus spiritualibus, & Ecclesiasticis c. fi. de const & in ciuilibus ex causa Silu. vbi supra q 4. in fi. Secundò Generale Concilium Papæ auctoritatæ auctoritate factum c. Regula dist. 3. Tertio Legatus in Prouincia sua, c. fi. de off. lega Quarto Concilium Prouinciale c. Si, quis Episcopus 1. dist. 92. Sed non ligat extra Prouinciam Silu. vbi supra Quinto Episcopus in sua Dioecesi, c. si quis de mai. & obed.

5 In ciuilibus generalem faciunt Imperator, & quibus ipse hoc mandat: Particularem verò omnis Ciuitas, & populus. Instit. de iure nat. parag. 2

6 Archiepiscopus, & Episcopi Prouinciales tenentur legibus Concilij Prouincialis, etiã quoad vim coactiuã, ita vt in eis dispẽsare non possint, nisi in casu necessitatis, cum non est recursus ad Papam Sanchez pluribus relatis de matr. lib. 8. disp. 17. num. 38. & seq Nau. de off. ord cons. 7. Vide Silu. absolutione num. 2. in fi.

7 Lex non obligat in conscientia, quãdo constat eius rationem cessare Nau. de sent. exc cons. 20. num. 5. Silu. ver lex q. 9. ver. 8. Pan. in c. Quia plerique de immun. Eccl. num. 30. Ang. ver. lex num. 4. Intellige quando ratio illa expressa est in ipsa lege Castr. de iust. hæret. pun. lib. 2. c. 26. ar. 2. concl. 1. V. Gio. in c. Neophiti ver. causa, dist. 61. Aut saltem si inde colligatur Ang. vbi supra vers. 7. Silu. eo. q. 9. vers. 8. & alij, quos refert, & sequitur Sayr. cla. reg. lib. 3. c. 7. num. 11. Intellige secundò, si ratio illa legis omnino cesset. Non enim sufficit, si cesset in casu particulari Sot. de iust. lib. 1. q. 6. ar. 8. Arag. 2. 2. de domin. vers. sed restat nunc respondere, & q. 67. ar. 2. Azor. p. 1 lib. 5. c. 16. q. 15. Sanch. de matr. lib. 2. disp. 37. num. 3. Sayr. vbi supra cap. 1. num. 6. Nisi ille casus particularis ex illis sit, quem si legislator cogitasset excepisset: tunc enim lex illum non compræhendit S· Tho. 1. 2. q. 56. ar. 6. & alij cit. Cessantibus inconuenientibus, ad quæ vitanda facta est lex, cessat ipsa lex Pan. in c. Quoniam contra de prob. num. 6. Nau. c. 16. num. 37. Caiet. to. 1. opusc. 12. q. 2. V. Roder. in Bull. Cruc. trac. de censib. condit. 4. dub. 1. dicto 3. Monet. de commut. vlt. vol. c. 8. num. 438. qui num. 457. cum Suar. de legib lib. 6. c. 9. num. 2. 3. 10. & seq. docet cessare legem, cessante contraria eius causa, seu ratione, idest quando eius vsus propter mu-

rationem materiæ, vel circumstantiarum factus est iniustus, vel iniquus. Secus si cesset tantum negatiuè, vt quia ratio, quæ mouit Principem, iam non subsistit; eius tamen vsus non est iniustus, nec per se contra aliquam virtutem, vt si monasterio concessum sit non soluere decimas propter eius indigentiam, & solum cesset eius indigentia, & num. 468. in primo casu cessare ipso iure; in secundo post sententiam. V. Michaelem Ferrum qq. moral. & Vicar. p. 2. q. 101.

8 An lex obliget ad mortale, in dubio conijciendum ex verbo præceptiuo, materia graui, & pœna Io. med. de ieiunio q. 7. Tolet de pecc. mort. cap. 20. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 3. Et quoad pœnam affirmat etiam Sot. lib. 1. q. 6. ar. 5. sed Nau. de const. consil. 3 & in man. c. 23 num. 54. negat, nisi id quod prohibet, vel iubet, sit per aliam legem diuinam, naturalem, vel humanam prohibitum. Alij vt Silu. ver. præceptum q. 3. & Salon. 2. 2. q. 76. ar. 6 docent esse mortale, si pæna sit corporalis, vt mortis, aut mutilationis, excommunicationis, suspensionis, depositionis, aut interdicti, &c. & hæc verior. V. Duard. in Bull. Cœnæ lib. 3. parag. 8. q. 2. & Sanchez in sum. lib. 5. c 9. à num. 31. & lib. 6. c. 4. num. 49. & Azor. p. 1. lib. 5. c. 5. q. 4.

9 Quantum & quomodo lex obliget, conijciendũ ex communi interpretatione, ac vsu præsertim doctorum, bonorum. Tolet. vbi supra c. 19. vers. quintum, & com.

10 Obligant ad mortale in lege Ecclesiastica verba Teneantur, sint obligati, Præcipimus, & æquipollentia Nau in man. c. 23. num. 52. sic etiam Iubeo. debet Silu. ver præceptum q. 2. Secus de faciant dicãt Nau nu. 49. Mandamus obligat tantum ad veniale Nau. de Iobel. not. 32. num. 52. Franch. decis. 639. num. 6 nisi sit in materia consilij Silu. q. 1. cit. aut de honestate tantum c. 1, de test. cog. Glo. fi. in c. 1. de despons. impub. Oportet dicit præceptum Io. Med. de ieiunio q. 9. Nau vbi supra num. 53. In dubio interpretandum pro consilio Castr. de leg. pœn. lib. 1. c. 6 docum 4. Præcipimus, Iubeo, dicunt præceptum, Glo. in Clem. Pastoralis, ver. de mora, de re iud. sic etiam Impero, edico Azor. p. 1. lib. 5. c. 6. q. 5. Item Iniungimus, glo. in Clem. Quia contingit, ver. iniungimus, de rel. dom. Item Prohibeo, Inhibeo, Veto, Interdico. Pan. & Fel. in c. Nam concupiscentiam de const. num. 5. Item Mando, quando ponitur in constitutione aliqua statuente Fel. vbi supra Silu. ver. præceptum q. 2. Castr. de leg. pœn. lib. 1. c. 5. Item Necessariò, Necesse est, quæ important necessitatem, vt etiam verbum Non potest, Non licet. Sanch. de matr. lib. 6. disp. 38. num. 20. & in sum. lib. 6. c. 2. num. 38. Pleniorem de hac materia tractationem vide apud Sayr. clar. rag. lib. 3. c. 8. & lib 7. c 7. & 8. Felyn. in c. Rodulphus de rescrip. parag. fi. Azor. vbi supra Suar. de legib. lib. 3. c. 26. Sanch. vbi supra.

11 Lex sub pœna excommunicationis tantum latæ obligat ad mortale Cai in sum. ver. peccatum Valent. 1. 2. de leg. hum. p. 6. Castr. de leg. pœn. lib. 1. c. 5. Alii contra sentiunt obligare etiam si sit ferendæ, sic Silu. vbi supra q. 3. Nau. in man. c. 23. num. 53. Cai. 2. 2. q. 196. ar. 8. & Tol. vt tunc Comminatoria nõ obliget ad mor. quando eius transgressio non peruenit ad hoc, quòd ille sit dignus excommunicari; tunc enim non peccat mor. nisi post legitimam monitionem V Sanchez in sum. lib. 9 c. 4. à num. 47.

12 Omnis Lex, nisi aliud dicat, ad culpam obligat Sot. de iust. lib. 1 q. 5. ar. 4. circa fi. Excusat autem à mortali defectus deliberationis, & materiæ exiguitas Com. Nau. autem c. 23. num. 49. putat nullam legem humanam obligare ad mortale, nisi legislator id intenderit. Sed melius alii docent præceptum etiam non intendentis, obligare ad mortale, si res sit grauissima; secus si leuissima, etiam si obligare intendat. V. Sanch. vbi à num. 3. & num. 67.

13 Ecclesiæ Lex non obligare cum periculo mortis Cai. 1. 2. q. 96. ar. Nisi interueniat Ecclesiæ, aut fidei contemptus Sot. vbi supra Nau in c. Inter verba præl. 5. num. 5 Aut nisi periculum mortis intrinsecè coniun-

coniungatur cum obseruantia legis; vt si tempore pestis Episcopus præcipiat Parochis, vt in suis parochijs resideant. huiusmodi enim præcepta talis naturæ sunt, vt ad eorum obseruantiam intrinsecè sequatur periculum mortis à legislatore præuisum, Arag. vbi supra, vers. In quarto argumento, V. Azor. p. 1. lib. 1. c. 11. & lib. 5. c. 8. q. 6.

14 Ecclesia non potest præcipere, nec punire actus interiores S. Tho. 2. 2. q. 91. ar. 4. & ibi Caiet. Nau. de pœnit. dist. 5. in princ. num. 23. Couar. in reg. Peccatum initio p. 2. num. 7. & com. Intellige directè, & per se, nam indirectè potest Arag. 2. 2. q. 83. ar. 13. V. Supra Horæ canonicæ num. 22.

15 Lex non obligat in casu, quo patet locum non habere Nau. rubr. de iudic nu. 75. & seq. Item quando est inutilis. Vict. de potest ciu. num. 22.

16 Lex prohibens quædam exportari à Prouincia, non obligat ad mort. nisi ea vi, vel armis defendere velis contra custodes. Nau. in man. c. 23. num. 60. & seq. Beia Congreg. 5. casu 1. aut tempore famis exportes frumentum vetitum, & idem dic de cæteris, si magni referant Sot. lib. 1. q. 6. ar. 4. Arag. vbi supra V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 26. q. 2.

17 Lex à maiori partæ non recepta, sciente Superiore, & cum possit, non contradicente, non obligat Silu. ver. Lex q. 6. sufficit autem binus, aut trinus actus. Idem ver. consuetudo q. 6. in fi. Pan. in c. 1. de treug. num. 4. cum lapsu decennij Ias. in l. De quibus num. pen. ff. de legib.

18 Lex etiam Papæ obligat post duos menses à publicatione in Prouincia Com. De lege Papæ verum est de iure scripto; sed stylus Curiæ contrarium seruat. qui tamen restringi potest ad forum exterius, & Romæ incolas. Nau. de constit. cons. 1. num. 18. & seq. Si est inferiorum Papa, & Imperatore, ligat statim à promulgatione scientes. Pan. in c. 2. de constit. & ibi Felin. & Dec. Nau. loc. cit. Et, si lex dicat statim ligare, intelligitur quoad annullationem actus; non quoad peccatum, & pœnam: ad hæc enim ignorantia iusta excusat Pan. & Nau. vbi supra V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 3. q. 8.

19 Leges Priuilegiorum reuocatoria vim non habent vsq. ad publicationem, non solum in Prouincia, sed etiam in Dioecesi Cai. 2. 2. q. 90. ar 4. Sot. vbi supra q. 1. ar. 4. Molin. de contrac disp. 395. num. 3 Sayr. cla. reg. lib. 3. c. 5. num. 13. Val. 1. 2. disp. 7. q. 5. p. 6. & videtur Ang. ver. Lex num. 13. sufficit vero abrogationem esse illi notam, cuius est priuilegium Azor. vbi supra q. 6.

20 Lex humana non obligat in casu metus cadentis in constantem Sot. vbi supra Sayr. de censur. lib. 7. c. 8. num. 18. asserens de com. adde, Nec cum infami Nau. c. 27. num. 139. Azor. p. 1. lib. 1. c. 11. q. 1. Nec in casu scandali, c Super quodam de sta. mon. Pan. in c. Si quando de rescrip. num. 2.

21 Lex, & Præceptum fundata super præsumptione non obligat, si constet contrarium Felin. in c. 1. de constit. vers. Fallit 6. Silu. ver. lex q. 9. uers. 2. Pan. in c. Quia plerisque, de immun. Eccl. in fi. Item si sit non ad bonum commune Reip. sed ad Principis utilitatem S. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 4. Silu ubi supra uers. 3 Sot. lib. 1. q. 6. ar. 4. & com. Si tamen lex illa fraudem præsumendo statueret, obligat. Pan. c. Inter alia, de immun Eccl. num 6. & seq.

22 Lex non obligat, quando eius verba ad casum non adaptantur, Silu. vbi supra vers. 9 Felin. in c. Nonnulli, de rescrip num. 101. & seq. Item quando eius pœna non potest casui adaptari, Anchar. in c. Vt hi, de æta. & qual. initio Item cum in lege multæ sunt pœnæ, nec possunt in casu omnes verificari Silu. ver. Interpretatio q. 5. vers 6. Immo secundum Hostien. sequitur Pan. in c. Si quisquam de cohab. cler. & mul. in fi. quando iura varias pœnas imponunt, optio erit Iudicis, &c. Imposita tamen vna pœna, non potest Iudex ad aliam transire.

23 Paruitas materiæ excusat à mortali in omni materia S. Tho. 1. q. 18. ar. 5. Nau. in man. prælud. 9. num. 12. & alibi sæpè, & com. etiam in venereis Nau. in c. si cui de pœnit. dist. 1. num. 17. Sanch. de matr. lib. 9 disp. 46 num. 9. qui in sum. lib. 5. c. 6 se correxit.

24 Legem ignorās sine culpa excusatur à pœna Sot. vbi supra Silu. ver. lex q. 6. Intellige de pœna extrinseca, nam afficit quoad intrinsecam annullationis actus Imol in Clem. 1. de elect. num. 34. Dec. reper. 6. 3. de constit. num. 31. Nau c. 23. num. 44. Sanchez alios referens lib. 3. de matr. disp. 25. num. re Azor. p. 1. lib. c. 5. q. vlt.

25 Cum ob periculum in mora non potest adiri Princeps, excusatur qui facit contra legem, putans sibi licere; etiamsi haberet dubium de opposito, sed nō æquale S. Tho. 1. 2. 9. ar. 6.

26 Cum in lege excipiuntur aliqui casus, intelliguntur etiam alij alias iure excepti, & in materia fauorabili omnes similes Nau. de sta. mon. com. 5. num. 4. & in rubr. de iudic. num. 73. vers. 3. & videtur Silu. vbi supra q. 18. & 21.

27 In his, quæ concernunt for nam actus, vel inducta sunt ad iuris rigorem conseruandum, non excusantur mulier, & rusticus, sed forma generaliter data saruari debet Ias. in l. Cum dubitatur C. de iur. emphyt. num. 119.

28 Quando aliquid requiritur pro forma, omissio formæ etiam in minima parte, vitiat actum Bur. & Pan. in c. Pitanis de rest. spol licet ex necessitate seruari non possit, l. Cum hi parag. si præter ff. de transact. vbi Bart. Pan. in c. Debitum num. 2. de bapt. & in c. Publicato num. 9. de elect. V. Felin. in c. Quoniam frequenter in princ. vers. Tu vero attende, vt lit. non contest Pan. in c. Cum olim num. 6. de arbitr. & c. Cum post num 1. de elect. Barbos. ad c. Quia propter num. 13. de elect. Nec quicquam addi, aut detrahi potest de forma, minusq; adimpleri per æquipollens Hoied de incompat. benef. p. 2. c. 1 num. 26. & seq. Silu. ver. alienatio q. 13.

29 Licere ex causa potestati sæculari statuere, ne pareatur literis Apostolicis sine examine; & beneplacito suo, putat Couar. pract. qq. c. 35. num. 4. citato Driedone de libertate Christ. Ego vero censeo id sine Sum. Pont priuilegio fieri non posse: Nisi fortè suspendendo executionem, donec Papa certior fiat de falsa supplicatione, aut alijs inconuenientibus idq. per Iudices ecclesiasticos, iuxta Bullam Pij V. anni 1560 Azor. citan. q. 4. & contra Couar. pluribus agit Azor. vbi supra c 14. q. 5. & 6. V. infra Excom. Bullæ claus. 12.

30 Licitum est facere contra Ecclesiæ legem ob subitam lucri occasionem non prætermittendam Caiet. in sum. ver. in festo licita c. Licet de fer. quia vt ait Silu. ver. dominica q. 4. vtilitas acquirendi, quod alio tempore acquiri non potest, excusat à violatione festorum.

31 Standum est legis menti apertæ etiam contra verba Silu. ver lex q. 17. & seq. Intelligitur autem mens legis ex ratione expressa. Idemq. 20. Azor. vbi sup cap. 16. q. 9. Rota coram Buratto decis. 22. anu 19.

32 Per ius nouum non receditur ab antiquo nisi quatenus exprimitur l. Præcipimus in fi. C. de appell. Nau. de priuil. consil. 24. num. 1.

33 Vbi eadem ratio indubitatè præsumpta, ibidem ius, nisi legislator aliud disponat; quod tamen sequi non tenemur, nisi exprimat S. Tho. de virt. q. 23. ar. 1. Silu. vbi supra q. 18. Intellige quando casus sunt similes re ipsa, non tantum iuris fictione Azor. vbi supra q. 10. Suar. de legib. lib. 6. c. 3. Alia enim est paritas rationis, alias identitas. In illa enim non valet conclusio. In hac verò sic num. 13.

34 Non seruans legem ob magnam difficultatem, aut ne rideatur a prudentibus excusatur Nau. c. 27. num. 223 S. Ant. p. 1. tit. 3. c. 10. parag. 18. reg. 7. Silu. ver. scrupulus q. 4. vers. 2. & 3.

35 Lex Papæ non tollitur per non vsum neq; per contrarium vsum, nisi data scientia Papæ, & illius tollerantia, & acquiescentia, & cursu quadraginta annorum Rota, apud Farin. p. 1. decis. 197. & 223. & 223. V. supra Præscriptio num.

36 Rex obligatur lege sua, si est in ipsa

& in

& in alijs par ratio Sot. de iust. lib. 1. q. 6. ar. 7. prope. fin. V. Couar. c. Alma mater p. 1. parag. 1. num. 3. Cum autem dicitur Principem solutum esse legibus, intelligitur de potestate absoluta. Nam de potestate ordinaria subiectus est. iuxta l. Digna vox. C. de legib. Monet. de commut. vlt. vol. c. 5 num. 83. V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 11. q. . & S. Thi. 1. 2. q 96 ar. 5. ad 3. vbi quod Princeps solutus est legibus quo ad vim coactiuam non quoad directiuam.

37 Fœmina prohibentibus maritis non tenetur obedire Episcopo præcipienti, ne se ornent, si ornatus sit licitus Silu. ver. Ornatus q 10.

38 Lex puniens delictum intelligitur de perfecto l. 1. parag. Hæc verba ff. Quod quisq; iuris, & ibi Ias. Nau. de sent. exc. cons. 10. num 3. Sayr. de censur. lib. 1. c. 20. num. 7. Nec sufficit peruenisse ad actũ propinquũ Pan. in c. 1. de eo qui mitt. in poss. eausa rei ser. num. 13. Et contra leges punientes solum conatum derogatum est consuetudine Ias. loco cit. Speculat. de accus. parag. 1. vers. Quid si primo, saltem quoad pœnam ordinariam, Nisi crimen sit atrocissimum c. Si quis cum militibus 6. q. 1. Regula verò illa, Verba cum effectu sunt accipienda, intelligenda est, non de quocumq; effectu extrinseco; sed de illo solo, quem verba propriè significant: Nisi Legislator tacitè, vel expresè aliud requirat Sanchez in sum. lib 6. c. 16. num. 117. V. Felin. in trac. Quando conatus, &c in fi. tertij tomi Couar. in Clem. Si furiosus de homic. p. 2. initio Iul. Clar. prac. crim. q. 9. & supra ver. Poena num. 10. Fallit quãdo delictum non perficitur in fraudem; vt quando quis peregit opus fornicarium vsq, ad consumationem, quod præuidens fraudolenter extra semen effundit Iul. Clar. parag. sodomia, vers. Quarto quæro. Graff. de cas. res. lib. 11. num. 15. Fallit secundo, quando quis affectat facere quantum potest, & impeditur propter impotentiam faciendi; tunc enim punitur, ac si ad effectum plenarie perduxisset, & hoc verum præcipuè in censuris Bellamer. cons. 40. num. 4. V. Riccium p. 2. decis 41. contrarium asserentes.

39 Ex prohemio colligenda est intentio disponentis Nau. in c. Si quando de rescrip. except. 8. num. 1. Sanchez alios referens de matr. lib. 2. disp. 37 num. 4. & à quibus mens dispositionis declaratur, restringitur, & extenditur Mandos. in reg. 24. q. 1. nu. 9. Sanchez in sum. lib. 7. c. 19. nu. 49.

40 Leges veteres per nouas mutari posse, & debere aliquando, & conuenienter docent Couar. in c. Alma mater p. 2. initio num. 1. S. Ant. p. 1. tit. 18. c. 1. parag. 3. Snt. lib. 1. q. 7. ar. 1

41 Lex noua veteris declaratoria non extenditur ad præterita. Glo. in c. 1. de postul. Præl. in 6. ver. de cœtero, nisi lex ipsa aliud dicat Anchar. ibi. Alij contra sentiunt, quos refert, & sequitur Azor. p. 1. lib. 6. c. 16. q. 13. Certe quoad pœnas non extenditur Rodrig. à Chuna in Bulla contra solicitantes q. 3. num. 8.

42 Lex respicit futura non præterita: nisi in ea de præteritis caueatur c. Cognoscentes, &c. Quoniam de constit.

43 Peregrini, & forenses an teneantur ad leges, & consuetudines patriæ, quando extra illam sunt: an verò ad loci, per quem transeunt: in vtramq; partem rationes, & Doctores affert Sanchez de matr. lib. 3. disp. 18. & latius in sum. lib. 1. c. 12. à num. 19. vbi num. 38. docet non teneri ad leges, & consuetudines loci transitus, & hospitij ad breue tempus quando ea non vigent in proprio domicilio V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 11. q. 3.

44 An lex aliqua dicatur fauorabilis, vel odiosa attenditur id, super quo principaliter constitutio intendit prouidere. Si enim primum intẽtum eius sit statuere in fauorem alicuius est fauorabilis, licet redundet in damnum, & odium alterius. Si verò principaliter sit in alicuius pœnam, licet cedat in fauorem alterius, est odiosa. Felin. in c. 1. de sponsal. num. 24. Sap. ad Pan. in c. Non dubium, ver. fauor. de sent. exc. & alij quos refert Sanchez de matr. lib. 1 disp. 1. num. 4 qui cum Couar. 1. var. res. c 11. num. 5. id intelligit, quoties odium a fauore distingui nequit. at si odium, & fauor commodè distingui possunt; fauor, vt fauor, odium vt odium adsumendum est: &

ideo extẽdẽda lex qua parte eſt fauorabilis: reſtringenda verò quatenus odioſa. ſic etiam Pan in c. de loca. num. 10.

43 Quando lex dat certam formam ſuper eo quod alicui conuenit ex officio factum tenet, etiam non ſeruàta forma. ſecus quando forma præſcribitur habenti tantum poteſtatem delegatam. Vt ſi Episcopo mandetur abſolutio ab excommunicatione iuris non reſeruata ſub aliqua forma, illa non ſeruata tenet abſolutio qua illa ex officio conuenit Ang. ver. lex num. 18 Silu eo. q. 18. Pan. in c. Ex parte de conſt. num 6. Anchar. in Clem. 1. de iureiur. nu. 4. Aut niſi formæ communi addatur aliquis modus limitatus; vt Coniunge, ſi per ſolertem indaginem inueneris non eſſe impedimentum; id enim importat conditionem, quæ iure non ineſt Tolet Lib. 5. c. 15 num. 7. Nau. in man. c. 26. num. 37. Sanchez de matr. lib. 3. diſp. 33. Aut niſi lex habeat clauſulam annullatiuam Barbos. ad Clem 1. de iurepatr. num 9. Quando dicatur lex aliquid tradere pro forma vide decem ſigna cum ſuis ampliat. & limitat. apud Fœlin. in e. Cum dilecta de reſcrip. num. 6.

44 Faciens contra Eccleſiæ præcepta ex cauſa, quam putant rationabilem, non peccat Nau. c. 21. num. 20. & de iniur. conſ. 12. num. 2. & de alien. rer. Eccl. num. 9. & 16. P. Sot de diſt. pecc. lect. 10. in. fi.

45 Præceptum Regis non induendi ſericis non ferendi arma, non equitandi mulas, ſi parui referant nõ obligat ad mort. Sot. vbi ſupra Sayr. clar. reg. lib. 5. c. 9. num. 15.

46 Non diſcere præcepta Eccleſiæ, & Decalogi, cum poſſis, eſt mortale, Tolet. lib. 1. c. 17. & Articulos fidei Nau. pœnit. & rem. conſ. 10. num. 10.

47 Præcepta Eccleſiæ, ſi non in totum, ſeruanda tamen ſecundum eam partem quæ ſeruari poteſt Cai 2. 2. q. 147. art. 7. Nau. c. 21. num 22. quod verum eſt, quando præceptum eſt de re diuidua; non indiuidua. de quo vide Sanchez in ſum. lib. 2. c. 19. num. 4. & lib. 4. c. 10. q. 1.

48 Finis præcepti non cadit ſub præceptum, niſi ſit etiam materia præcepti Suar to. 4. diſp. 15. ſect. 6. 12. in man c. 13. num. 1. & de red. Eccl. q. 7. mon. 6. num. 3. S. Tho. 1. 2. q 100. art. 9. & 10.

45 Executor excuſatur, ſi non obtemperat Superioris mandato, quando ex eo ſequitur abſurditas, ſcandalum, vel inconueniens Couar. in reg. Peccatum p. 1. initio num. 5. & alij relati à Cyned ad Decretal. collect. 3. Etiam ſi Superior mandet ſub pœna excommunicationis ipſo facto. Pan. in c. Si quando, de reſcrip. num. 2. Excuſatur etiam, ſi adſit cauſa rationabilis non parendi d. c. Si quando, & c. Cum teneamur, de præben. Factum contra legem prohibentem non tenet licet non ſit adiecta clauſula irritans l. Non dubium C. de legib. niſi ex alia lege aut ratione certa, & manifeſta conſtet illud ratum, & firmum eſſe Azor q. 1. lib. 5. c. 16. q. vlt. ad intelligentiam reg. Quæ contra legem, &c. de reg. iur. in 6. & c. Imperiali 25. q. 2.

50 Episcopi ſtatutum non obligat ſubditos delinquentes extra Diœceſim, c. A nobis 1. de ſent. excom. in ant. & c. fi. de conſtit. 6. Fallit primò quando ſtatutum originat cauſam in territorio proprio ex facto negatiuo in limitibus alterius territori commiſſo; cuius contrarium affirmatiuum in proprio territorio faciendum erat: vt ſi cauetur quod quicumque fecerit, vbicumque illud fecerit, niſi infra menſem à die commiſſi criminis coram Iudice comparuerit, ſit excomunicatus, talis delinquens ligatur ex ea parte, quia non comparuerit, quod faciendum erat in territorio ſtatuentis Fallit ſecundò quando ſtatutum reſpicit principaliter rem ſubiectam ſtatuẽti, vt cum excommunicãtur Clerici non reſidentes. Fallit tertio, quando quis tenetur ad aliquid faciendum, & illud non facit, vt cum mandatur Clericis, vt Synodo interſint. Fallit quarto, quando factum incoatum eſt in territorio & alibi cõſumatur Silu. excom. 2. num. 8. Sayr. de cenſur. lib. 1. c. 6 à num. 39. V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 25. p. 2. & infra Excom. num. 18. An autem delinquens intra Dioeceſim, ſed in loco exempto, V. Anchar. in repetit. c. Poſtulaſt. q. 4.

de.for.comp. & in c. fi de conft. in 6. num. 10. Alter. de cenfur. lib. 3. difp. 9. c. 5. propof. 4. V. Nald. in fum. ver. Monialis num. 17.

51 Statutum continens prohibitionem odiofam non porrigitur in dubio extra territorium ftatuentis, iuxta Anchar. in c. Canonum ftatuta, vers. Venio ad aliud membrum, de conft. Et ideo filia, quæ ex ftatuto non fuccedit, cum tale ftatutum fit odiofum, poteft nihilominus fuccedere in bonis alibi fitis Pan. in d. c. Poftulafti num. 10. & feq. Ang. ver. pœna num. 23. Silu. eo. num. 11. & ver. ftatutum 295. p. 1. vbi afferuntur fex cafus, in quibus forenfis fubijcitur ftatutis. vide etiam decis 304. & Anchar. in c. Cum olim. de cler coniug. num. 10.

52 Statuta generalia laicorum ad Ecclefias, vel Ecclefiafticas perfonas, vel earum bona in earum præiudicium non extenduntur. Nec ftatutum fpeciale, etiam fi earum commodum, & fauorem concernat, nifi fuerit à Papa confirmatum c. Ecclefia S. M. de conft. vbi Pan. & Felin. Item Pan. vol. cons. 83. num. 2. Deeft enim in laicis poteftas ftatuendi circa Ecclefias, & earum bona d. c. Ecclefia, & c. Quæ in Ecclefiarum de conft. Nec apponere poffunt modum, aut conditionem, aliamuè folemnitatem in difpofitionibus ad pia Silu. immunitas 1. num. 10. Molin. de iuft. trac. 2. difp. 134. Azor. p. 3. lib. 8. c. 4. q. 9. Vt quod mulier donare non poffit fine confenfu duorum agnatorum facta enim donatio fine dicta folemnitate valet ad pia Pan. repet. d. c. Ecclefia num. 34. Si tamen dicta ftatuta faueant, aut faltem non noceant, poffunt Clerici ea feruare, fi velint Azor. vbi fupra q. 8. de emphyt. Pan. vbi fupra num. 25. vbi num. 26. quod valet ftatutum inducens merum fauorem Clericis, fi difponit non præcipiendo, vt quod de bonis defuncti conftruatur Hofpitale: vel Clerici habeant certam partem quia laicus poteft priuilegiare Ecclefiam c. Nouit de iudic. Vide eundem in d. repet. num. 1. 14. 17. & 37. & Fel. vbi fupra num. 78. & feq. cum alijs ibi cit.

53 Stante ftatuto quod extantibus mafculis fœminæ non fuccedant, fi tempore ftatuti fœmina erat monialis excluditur à fucceffione: fecus fi erat fæcularis, licèt poft fiat religiofa, vt voluit Pan. alios referens in d. c. Ecclefia num. 25. & Ant. Zacchar. in annot. ad d. locum litera K. dicit communiter per fcribentes reprobari dictam diftinctionem; nec valere huiufmodi ftatutum excludens fæminas fiue iam ingreffas fiue quæ poft ingrediantur monafterium, & multos refert idem fentientes. V. Felin. in d. c. Ecclefia num. 78.

54 Statutum excludẽs forores dotatas à fucceffione fratrum, intelligitur etiamfi ab extraneo fint dotatæ Rota coram Seraphino decis. 1291.

55 Statutum laicorum, quod non vendantur immobilia non fubditis, non extenditur ad Clericos propter generale priuilegium, quod habent in acquirendo, de quo in c. fi. de immun. Eccl. in 6. Pan. in c. A nobis 1. de fent. exc. num. 5. V. Excom. Bullæ num. 45.

56 Statutum nõ ligat extraneos, & peregrinos nifi ratione rei fitæ in loco vbi cõditum eft ftatutum, vel ratione contractus in eo loco initi, vel ratione delicti ibidem perpetrati. c. fi. de for. comp. V. Confuetudo num. 8.

INTERPRETATIO. DISPENSATIO.

V. Affinitas. Beneficium. Confeffor. Gratia. Iuramentum. Lex. Matrimonium. Ordo. Pactum. Votum.

1 INterpretatio legis eft, cum declaratur cafum dubium, obfcurum, & aliqua ratione incertum non effe lege compræhenfum; aut cum verba legis ambigua, & obfcura explicantur.

2 Difpenfatio, aliàs relaxatio eft rigoris iuris per eum, ad quem fpectat, mifericors, & canonice facta relaxatio, vt ex Hoft. refert Silu. ver. difpenfatio, initio

3 Derogatio legis eft, cum ex parte lex tollitur l. Derogatur ff. de verb. fign.

4 Abrogatio legis eft, cum Princeps qui lit

legem tulit, eam in totum abolet, & tollit. l cit. Aliquando tamen idem est derogatio, & abrogatio, & aliquando derogare indifferenter, & genericè sumitur. De quo latè Mon. de eommut. vlt. voli. l. c. 5. q. 1.

5 Irritatio legis est cum lex inferioris Magistratus à Superiore rescinditur, & infirmatur, ac inanis fit. in quo sufficit sola superis potestas, & auctoritas Azor. p. 2. lib. 5. c. 15.

6 In subita necessitate, in qua superior adiri non potest, quisque potest legem interpretari, & dispensare, sequendo manifestam legislatoris intentionem, quia necessitas non subditur legi S. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 6. Et in omni casu emergente in quo si Papa adesset, deberet dispensare, poterit Episcopus Silu. ver. dispensatio num. 15. Regulariter autem eius est legem interpretari, cuius est condere c. Inter alia de sent. ex c.

7 Ampliatio legis fieri debet inter ea, quæ sunt eiusdem speciei Din. in c. Cui licet de reg. iur. in 6. quem refert, & sequitur Peregrin. de duel. q. 18. num. 10.

8 Constitutio facta ad roborandam, & interpretandam aliam, intelligenda est secundum eam, & concludenda terminis eius, glo. in Clem. Statutum, ver. consuetudo, de elect. Et easdem intentiones, & limitationes recipit interpretans, quas interpretata Felin. in c. 1. de iureiur. num. 1. Nau. de orat Miscel. 70. num. 4. & extenditur ad præterita, etiam si contra se habeat consuetudinem, modo declaret illam non valere, glo. marg. ad c. 2. de consuet. in 6. alias si consuetudo, & communis opinio prudentum sit in contrarium, non extenditur glo. in c. vn de postul. in 6.

9 In pœnalibus mitior interpretatio est facienda, c. In pœnis de reg. iur, in 6. Pan. in c. Estote de reg. iur. in ant.

10 Mixta veniunt sub simplici in materia larga. itaque qui potest in causa adulterij, aut incestus, poterit etiam si simul sint adulterium, & incestus Pan. vbi supra num. 5. & in c At si Clerici parag. adulterijs, de iudic. num. 10. & seq. & ibi Felin. num. 11. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 2. num. 28 Et ibi agitur de foro animæ, Pan. in c. Ex tenore, qui fil sint legit. num. 6. Et qui potest in secundo consanguinitatis, & affinitatis, potest, cum ambo in eodem concurrunt Sanchez vbi supra disp. 24. num. 10. V. annot. ad Pan. in c. Cum nuntius de testib.

11 Dictio (nullatenus) importat nullitatem actus ipso iure, si secus fiat: & tantum importat, quantum clausula decreti irritantis Gigas alios referens de pens. q. 10. & seq. Fel. in c. Cum accessissent num. 8. & in c. Ex parte num. 7. de const.

12 Dictio (seu) quando ponitur inter duo omnino similia, non est disiunctiua, sed præsentis declaratiua, glo. fin. in c. Bonæ postul. vbi Pan. num. 17. In vltimis voluntatibus est augmentatio, vt si dicat relinquo fundum meum suburbanum, seu ædes meas, quæ sunt in via, &c. Couar. 2 var. res. c. 15. num. 10.

13 Dictio (ad instar) licet indicet similitudinem, non tamen per omnia assimilat Zabarell. in Clem. Dudum, de iudic. Paul. Rom. de pensione c. 2.

14 Verbum (volo) quid importet, fusè Anchar. in c. Ex literis de sponsal. num. 4. & 5. & infrà num. 45.

15 Verba alicuius dispositionis, quando sunt obscura, vel ambigua, interpretari debent secundum communem intelligentiam d. c. Ex literis, vbi Anchar, num. 3.

16 Per clausulam generalem (quidam alij, & res aliæ) multitudo effrenata non includitur, nec personæ, nec res maiores expressis, c Sedes de rescript. Silu. donatio 1. q. 10. quod. Socin. p. 2. cons. 297 ita intelligit, vt quando post specialem promissionem adijcitur clausula generalis, restringatur, quatenus fieri possit ad similia expressis, non ad diuersas. Vide eundem cons. 200. & 300. & Pan in c. vn. de com. mod. num. 18. & Silu. ver clausula.

17 Alius, & aliud, significāt similia Fas. in l. Si filium ff de liber. & posthum num. 1. Fel in d. c. Sedes Gram. decis. 39. num. 32. Intellige quando ponuntur inter ea, quæ sunt eiusdem rationis, vt si dicat, Testamentum, vel aliam vltimam voluntatem Pan in d. c Sedes num 13. V. Azor. p 2. lib. c. c. 28. q. 2.

18 Particula, ſi, quando æquiualet in animo v. g. vouentis dictioni (quando) vt ſenſus ſit, quando hoc venerit v. g. ingrediar religionẽ ſi Pater meus obierit, tunc non facit propriè conditionem, ſed eſt determinatio temporis ad faciendum. Quando verò affectus non fertur directè in rem promiſſam, ſed in aliud quod optat conſequi, aut vitare. aut quando ea particula retinet ſuam naturam, quæ eſt ſuſpendere conſenſum, tunc facit conditionem Sanchez de matr. lib. 8. diſp. 10. num. 4. & ſeq.

19 Dictiones implicatiuæ, vt ſunt (maximè, etiam) implicant idem eſſe in caſu contrario, licet in illo fortior militet ratio Sanchez de matr. lib. 2. diſp. 32. num 6. Contrarium docet Pan. in c. Damnamus, de Sum. Trin. nnm. 3. & in c. directe num. 5, de appell. nempe idem importare in caſu contrario ſecundum propriam ſignificationem.

20 Dictio (omnino) excludit omnem gratiã, & diſpenſationem, quia eſt dictio præciſa Ias. iul. 1. num. 3 ff. de iuriſd. num. ſud. Pan. in c. Non magno num. 5. Ne Cleric. vel Monach. Tiraquell. in l. Si vmquam C. de reuoc. con. 78. & ſeq. vbi multis relatis, ait ſignificare ſine vlla exceptione, ſine remedio, & ad vnguem, & num. 81, excludere omnem gratiam. V. Sanchez de matr. lib. 2 diſp. 32. num. 6. & lib. 3. diſp. 17. a num. 4.

21 Maſculinum in fauorabilibus concipit fœmininum, non è contra l. Sita ſcriptum ff. de lega 2. Glo. in c. Generale ver. vniuerſos de elect. Etiam in reſcriptis ad lites Pan. in c. Significauit de reſcript. Excipe maſculinum prolatum à Canone; tunc enim concipit fœmininum, etiam in odioſis Glo cit. Sllu. ver. maſculinum, vt in c. Si quis ſuadente 17. q. 4. & in crimine læſæ maieſtatis l. Si quid id ff. de iuril. omn. Iudic. Si quis dicat, filios meos ex hæredo, filiæ non compræhenduntur l. 1. ff. de ventr. in poſſ. mitt. V. Ias. in d. l. Si quis, Et multas limitationes vide apud Aret. Inſt. Qui teſt. tut. dat. poſſ. parag. ſi quis filiabus. Iul. Clar. parag. Emphyteuſis q. 32. & Henr. Boich. in c. Mulieres de ſent. exc. à num. 7.

22 Maſeulinum adiectiuum, vt (Quisquis, Quicumque) & huiuſmodi, concipit fœmininum in omni materia, in qua ratione, vel lege, aut ſtatuto, vel vſu non eſt differentia inter vitum, aut mulierem vt Qui noctu proiecerit de feneſtra, ſoluat decem, &c. Silu. ver. maſculinum. Et vbi lex dirigit verbum ad maſculum, ſi materia eſt proportionabilis, compræhendit etiam fœminam Felin. in c. De monialibus de ſent. exc. ver. tertio infertur. Sanchez in ſum. lib. 6. c. 16. uum. 89.

23 Motus proprius cum clauſula Non obſtantibus ſtatutis, tollit omnia inpedimenta, & obſtacula à ſtatutis, Eccleſiæ inducta, ſed non tollit impedimenta iuris communis Imol. in c. 1 de fil præsb. in 6. V. ibi Anchar. num. 2. Sanchez de matr. lib. 8. diſp. 21. num. 47. Nec tollit ius tertij, niſi adſit certioratio de iure illius, Gratian. diſcep. for. to. 4 c 624. num. 32. Azor. p. 2. lib. 7. c. 24. q. 10. Nec firmat gratiam contra intentionem concedentis Io. And. in c. ſi motu proprio de præben. in 6. quem refert, & ſequitur Pan. in c. Quia circa nu. 7. de conſang. & in c. Cum olim num. 15. de re iud. V. Barbos. ad d c. ſi motu proprio, & ad Clem. ſi Romanus. Varios effectus clauſulæ motus propij congerit Monet. de commut. vlt. vol. q. 7. à num. 77. ad 93.

24 Stante ſtatuto quod extantibus maſculis, fœminæ non ſuccedant; ſi teſtator ſimpliciter inſtituat filios ſuos, non cenſetur inſtituiſſe fœminas à ſtatuto excluſas Com. apud Iul. Clar. parag. Teſtameutum q. 76. vers. ſcire tamen.

25 Verba (moneas, & in ducas) non inducunt præciſam coactionem Pan. in c. Præterea 1. de ſponſal num. 2. & ibi late Felin. num. 8. vbi per hunc textum, & alios plures probat, quod quando Papa intendit coactionem addit, & compellas. Debent tamen intelligi cum effectu, nec ſufficit modicum monere, niſi effectualiter inducant Pan. in c. Cum infirmitas de pœnit & rem num. 1.

26 Clauſula vltima generalis refertur ad omnia præcedentia, niſi ſit ratio diuerſa

Pan. in c. Secundò requiris de appell.num. 4. Nau. de Ipol, cler. parag. 10. num. 3. V. Ang. & Silu. ver. Casus fortuitus, & ver. Clausula generalis.

27 Indefinita æquipollet vniuersali, præsertim in fauorabilibus, & vbi non est ratio determinandi vnum potius, quem aliud Suar. to. 4. disp. 19 sect. 1. num. 20. Vbi vers. ad personam dirigitur, in odiosis non æquipollet l. 1. & 2. ff. de liber, & postum.

28 Clausula generalis post specialia in mandato expressa includit consimilia, non autem maiora Soa. cons. 95. num. 10. vol. 1. & cons. 23. ad fi relatus à Sanch. in sum. lib. 7. c. 29 num. 154.

29 Clausula, Ac si dictæ literæ non emanassent reducit negotium ad statum pristinum, idest ad ius, in quo erat ante prædictas literas Rota diuers. decis. 333. Paris. cons. 44. num. 6. & seq. lib. 4.

30 Clausula, Non retardata executione, sine alia clausula, licet apponatur in rescriptis, tamen denegatur executio quan. constat de non iure Rota vbi supra decis. 349 in fi.

31 Clausula, Non obstante, non reddit gratiam validam, neq; illam auget, supplens qualitatem necessariò exprimendam, sed tantum reddit validam, & confirmat expressam Sanchez de matr. lib. 8. disp. 24. num. 6. Monet. de commut. vol. vol. c. 6 num. 291.

32 Clausula, ex certa scientia, operatur tantum in ijs, quæ Princeps præsumitur scire, vt sunt ea quæ consistunt in iure: non verò in ijs, quæ præsumitur ignorare, vt sunt ea, quæ consistunt in facto Molin. de iust. trac. 2. disp. 124. vers. Addidi citato Felino, & alijs. V. Mandos. in reg 16. q 5. & 6. Pan. in c. De cœtero num. 8. de re iud. Glo. in c. Ad hæc ver. elegerint de rescrip. Monet. de commut. vlt. vol. c. 7. à num. 95. ad 109. vbi de effectibus dictæ clausulæ

33 Cum in lege dicitur, Nec in iudicio, nec extra suffragetur intelligitur tantum in foro externo, & ad alios effectus extra forum conscientiæ. Quare illa clausula non obstante, valent dispensationes, & gratiæ in foro conscientiæ Sanchez vbi supra disp. in fi. V. infra Dispensatio in matr. num. 108.

34 Cum dicitur, fiat cum consilio, sufficit petere; expectandum tamen congruo tempore c. Cum in veteri de elect, & ibi Glo. ver. in tractatu, & in c. Cum consuetudinis, ver. consensu, de consuet. Si verò dicitur, Secundum consilium, oportet secundum id facere Silu. ver. consilium q. 2. Nisi aliter constet de mandantis intentione, Ang. ver. consilium parag. 4.

35 Cum dicitur bonus vir, intelligitur in foro exteriori Iudex in interiori, prudens, & timoratus Silu. ver. Arbiter q. 12.

36 Lex priuans ob peccatum re iure possessa, intelligitur in foro exteriori post condemnationem Sot. de iust. lib. 1. q. 6. ar. 6. concl. 1. contra Pan. in c. Canonum de const. & in c. Dilectis de arbitr. & Castr. de leg. pœn. lib. 2. c, 6. & 7. Vide ver. Pœna num. 2.

37 Verbum vniuersale, quamuis non includat singulos de ipsa Vniuersitate: quia aliud est ius vniuersitatis, aliud ius singulorum: vbi tamen materia de qua loquitur lex, non potest comprehendere vniuersos, vt sic, sed vt singulos, quia Vniuersitas est persona ficta, & repræsentata, tunc verbum illud intelligendum est de singulis Anchar. in Clem ne in agro de sta. mon. num. 5. Vt cum tex. dicit Omnes monachi singulis mensibus communicent, &c. Idem dic in interpretatione dispositionum vbi quando dictio vniuersalis stare non potest in sua vniuersitate, resoluitur in particularem. Panor. in c. Nemo de simon.

38 Cum lex prohibet aliquid fieri directè, fieri non potest indirectè. c. Cum quid vna via de reg. iur. in 6. Menoch. de præsump. lib. 4. presump. 189. num. 82. Surd. decis. 21. num. 4. & alij quos refert, & sequitur Barbos. ad cit. c. Cum quid Vendens enim rem cum pacto, vt emptor illam alienare non possit, non potest emptor illam obligare, quia tunc res illa indirectè alienaretur facit l. vlt. C. si mancipium ita ven. vt non prostit Cum enim quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur

ex illo

ex illo, & per quæ perueniri potest ad illud Cum quid 32. de reg. iur. in 6. V. glo. ad vtrumq; cap. Cum quid Azor p 3. lib. 8. c. 4. de empt. q. 2.

39 Accessorium non semper sequitur naturam principalis, quando potest diuidi, & separari: tunc enim translato, seu finito principali, numquam finitur, aut transfertur accessorium Surd. cons. 27. num. 37. lib. 1. præsertim vbi in accessorio reperitur prouisio specialis Gratian. discep. for. to. 5. c. 987. num. 23. & seq. Et quia in accessorij concessione exigitur aliquis concedendi modus Sanchez in sum. lib. 6. c. 16. num. 13. Item quando accessorium per se obligat, vt in iuramento, quod accedit promissioni de soluendis vsuris: licèt enim promissio non teneat; iuramentum tamen per se obligat ex virtute religionis, & seruari potest absq; dispendio salutis, &c. Azor. p. 3. lib. 11 c. 16. q. 2. V. Sanchez matr. lib. 7. disp. 29. num. 11.

40 Declarans non disponit; sed quid in præteritum actum sit, ostendit, & declaratio retrotrahitur ad tempus dispositionis Rota plures referens apud Farinac. p. 1. decis. 502. num. 15.

41 Vtile per inutile non vitiatur in separabilibus, c. Si confirmationem de elect. in 6. vbi Barbos. contraria diluens. & c. Dilecti filij & ibi Glo. fi. de mai. & obed. Nec in Emphyteusi Gratia. c. 624. num. 32. Inutiliter adiectum vitiatur Rota coram Orano per l. 1. parag. Sed & si ff. de verb. oblig. apud Cencium post tract. de censib. decis. 117. Nec valet regula, quando aliquid requiritur pro forma substantiali, quia forma est indiuidua Barbos. ad c. Quia propter num. 15. de elect.

42 Qui vult antecedens, non necessariò vult consequens: nisi consequens ordinetur per se tamquam medium quoddam ad antecedens, vel è contra. Vt rectè sequitur, Iudas punitur in inferno, ergo peccauit mortaliter: & tamen Deus vult antecedens, non autem consequens V. Valent. to. 4. disp. 7. q. 8. p. 4. vers. minor. probatus.

43 Cum agitur de fauore animæ, & ad tollendum peccatum, fit extensio legis pœnalis Peregrin. de duello q. 21. num. 3. vbi alios refert. Item vbi ratio expressa in textu omnino militat; vel saltem ratio est indubitatè præsumpta, etiam in pœnalibus fit extensio Silu. ver. Lex q. 8. & ver. Pœna q. 4. Ang. ver. lex parag. 4. Pan. in c. 1. de iuram cal. num. 4. Glo. in Clem. 1. ver. eligatur, de elect Sanchez de matr. lib 3. disp. 42. num. 4 asserens de com. & in sum. lib. 6, c. 16 num. 77. Alij tamen quos refert, & sequitur Barbos. ad c. Odia, de reg. iur. in 6. negant etiam ex identitate rationis fieri posse extensionem in pœnalibus, & probabiliorem dicit idem Sanchez de matr. lib. 10. disp. 4. num. 5. & in sum. loco cit. num. 79. Nisi quando aliàs sententia esset frustratoria & nullũ consequeretur effectum; tunc enim lata fit interpretatio. Sayr. de censur. lib. 1. c. 8. num. 1. in fine, & Suar. de censur. lib. 5. c. 3. num 1. in fi.

44 Stante statuto exclusiuo fæminarum propter masculos, excluditur fœmina extantibus masculis; licet v. g. emphyteusis data sit pro masculis, & fæminis. Rota coram Buratto decis. 858. cum ibi not. per Ferentill.

45 Quando verbo futuri temporis iungitur particula suapte natura importans latam sententiam, non est sententia ferenda, sed continet latam Tiraquell. in l. Si vmquam, ver. reuertatur C. de reuoc. donat. quem refert, & sequitur Sanchez de matr. lib 3. disp. 53. num. 8. Vt in Conc. Trid sess. 25. de refor c. 6. & c. vn. de cler. coniug. in 6. & c. vlt. parag. Si quis verò de cland desp. in aut. vbi verbo, censeatur, quod est futuri temporis adijcitur dictio, prorsus, quæ latam sententiam importat. Item quando verbo futuri temporis adiungitur participium præteriti, sonat præteritum; Et eo magis, quando verbum sonat & præteritum, & futurum Barb in l. Verbum oportet ff de verb, oblig. num. 2. Alciat. in l. Verbum erit ff. eo. Extrau. 1. de regul. ibi. In monasterio in quo receptus fuerit.

46 In legis relaxatione non valet argumentum à pari, vel simili, vel etiam à maiori sumptum Azor. p. 2. lib. 6. c. 3. q. 10. Barbos ad c. vlt. de fil. præsb. in 6. Silu. beneficium 3. q. 12. citato Gemin. in d. c. vlt. Ang. ver. beneficium num. 25.

47 Dictio, Præsertim, exprimit casum minus dubitabilem, & continet casus magis dubitabiles, & in eis iudicat idem iuris esse Azor. vbi supra lib. 7. c. 32. q. 3. per l. 1. parag. Pater verè, vel maximè ff. de collat. bonor. V. Gratum de dict. dict. 180.

48 Dictio (dumtaxat) limitationem, & taxationem denotat, Glo. in extrau. Suscepti Io. 22. ver. duntaxat, de electio, & est exclusiua omnium aliorum casuum, præter eos, quos includit Clem. Exiui de paradiso, vers. Cum autem natura, de verb. sign. Et habet vim non solum tacitæ prohibitionis, sed etiam expressæ Grat. vbi supra num. 2. dict. dumtaxat. vbi alios refert.

49 Verbum (volo) in vltimis voluntatibus plenam dispositionem significat, l. Pamphilo parag. Propositum ff. de lega. 3 In contractibus verò Secus Non enim qui vult religionem ingredi, aut vouere, hoc ipso profitetur, aut vouet Azor. p. 3. lib. 8. c. 25. q. 5. de empt. V. Barbos de dict. ver. volo, vbi plenius.

50 Dictio, (Omnis) in singulari stat distributiuè. Omnes verò in plurali collectiuè Bald. in. c. Quia propter de elect. num. 7.

51 Dictiones A, vel Ab, sunt exclusiuæ, & denotant separationem, & regulariter huiusmodi dictiones, sicut etiam Ex, & similes denotantes terminum, sunt separatiuæ, & exclusiuæ termini: vbi enim dies termini adiungitur numero dierum, vel mensium, cum huiusmodi dictionibus, puta infra triginta dies à die præsentationis literarum, tunc non fit computatio temporis de momento ad momentum. propriè enim istæ dictiones ponũtur pro Post. Gratian. discep. for. c. 161. vbi nu, 21. limitat. dummodo materia subiecta, fauor, odium, mens dispo-nentium aliud non suadeat, quia tunc stant inclusiuè.

52 Dies cœpta non habetur pro completa in odiosis Rota diuers. lib. 2. decis. 75. q. 18. & alij quos refert, & sequitur Gratian. d. c. 161. in fi.

53 Dictio (Insuper) idē significat quod vltra, & diuersitatem à præcedentibus denotat; & de sui natura venit consecutiuè, addendo ad superiora, retenta eadem materia. Et, si priuilegium contineat plura capitula, illud dicitur diuersum ab alijs quod incipit per istam dictionem Et insuper. Barbos de dict. vsu frequ. dict. 146. Gratus de dict. ver. Et insuper. Dictio Vsque, stat inclusiuè Gratian. discep. for. c. 181. & alij plures, quos refert, & sequitur Barbos. ad c. Cum dilecti num. 3. de dol. & cont.

54 Verba generalia omnia comprehendunt glo in c. Si Romanorum dist. 19. Intelligenda tamen sunt secundum ea, quæ præcedunt, & ideo restringenda secundũ subiectam materiam Rota decis. 140. apud Farin. p. 1. & ad habilia, quando dicta verba proferuntur à lege, vel statuto: secus si ab homine. Gratian. vbi supra c. 724. nu. 18 Debent autem intelligi ciuiliter, & licet amplient præcedentia, tamen referuntur ad ea, quæ sunt eiusdem generis, & ad suam causam. Idem c. 557. num. 44. & non includunt casus insolitos, de quibus non est verisimiliter cogitatum Barbos. ad d. c. Si Romanorum num. 6. Item restringuntur, ne absurdi, aut iniqui quidquam sequatur Felin. in c. In omni num. 2. de testib.

55 Cum in lege dicitur, quòd aliquid liberè fieri possit, per (liberè) intelligitur, quando nec contradictio, nec difficultas ingeritur. Bellamer. cons. 40. num. 7. per c. Si beneficia, de præben. in 6. Nec mora Anchar. in c. Cum liberum de sepult. num. 7. Et quando non requiritur alterius consensus Bero. in c. Illud, de Iurep. glo. in c. Ordinarij parag. 1. ver. liberè de off.

ord. Pan. in c. Statuimus de regul. num. 12. Nec licentia Zabarell in Clem. Dudum. de sepult. num. 20 Nec dispensatio, glo in Clem. 1. de æta. & qual. Nec metus concurrit Bonif. Vitalin. in d. Clem. Dudum parag. Ad honorem num. 50. Et quod non indiget alterius auxilio Pan. in. c. Lator de homic. num. 4. Et quod ab omni solemnitatis, & necessitatis obseruantia abstractum est Mandos. in reg. 19. q. 15. num. 3. adde, & quod fieri potest præscriptione, vel appellatione non obstante, glo. in c. Romana ver. liberè de censib. in 6. Item quod excludit omne onus, & conditionem Rota coram Buratto decis. 354. num 6. Plura vide apud Rebuff super concord. sub. rubr. de reg ad præl. nom. parag. 1. ver. liberè, & latius rubr. de collat parag. Præfatique omnes verb. liberè, vbi probat quattuordecim modis accipi. Barbos, de dictionibus, dict. 164.

56 Careat, est verbum latæ sententiæ Felin. in c. Rodulphus de rescrip. num. 51. Gemin. in c. 1. de cler. coniug. in 6.

57 Verba futuri temporis de sui natura importantia priuationem, de notant ipso iure Felin. in c. Ex tenore de rescript. num. 29.

58 Verba imperatiui modi quandoque important consilium, quandoque necessitatem. Quare debent intelligi iuxta subiectam materiam, etiam in eadem oratione. Pan. in c. Magnæ num. 4. de voto. Vt cum dicitur Vouete, & Reddite, Psal. 75. Vouere enim est consilij: Reddite verò præcepti, & obligant sicut præceptiua, ex quo subiecta materia non suadet oppositum. Idem Pan. in c. Nouit, de iudic. num. 36. & satis constat ex Clem. exiui de verb. sign.

59 Lex pœnalis extenditur per eandem, vel paritatem rationis viginti, & vno modis quos vide apud Nau. in c. pœnæ de pœnit d. 1.

60 Cum in Bulla datur facultas absoluendi in articulo mortis, intelligitur etiam de præsumpto. Secus cum dicitur in vero articulo Roder. in sum. p. 1. c. 59. num 2.

61 Articulus mortis dicitur, cum non est probabilis spes vitæ. Periculum verò mortis cum de morte timetur, siuè id proueniat ex infirmitate, siue ex nauigatione, siuè ex bello; siuè ex commoratione in loco peste infecto, siue ex partu difficili; siuè quia hostem timet, aut potentis crudelitatem; aut per loca periculosa est transiturus. Silu. absolutio 1. num. 8 Roder. in sum. vbi supra num. 1. V. ver. confessor. num. 3.

62 Dictiones Donec, Quandiù, Quoad, vel Quousque, non dicunt perpetuam exclusionem, sed tantum ad tempus impediunt. Quare statutum excludens filias à successione, donec, &c. aliqui de descendentibus ex masculis superfuerint, ad tempus tantum suspendit, non verò perpetuò priuat. Anchar. cons. 220.

63 Constitutio loquens de Abbate compræhendi Priorem, seu Præpositū non habentem Abbatē; adeo quòd in omnibus fungatur loco Abbatis Pan in c. Cum illorum de sent exc. nu. 12. Et cōstitutio loquens de Præsbytero compræhendit Diaconos, & Subdiaconos c. 2. de cohab. Cler. & mul. Pan. in c. Clericus Ne Cler. vel mon. num. 8.

64 Verbum (exercere) significat frequentiam ex diuersis actibus diuerso tempore factis. Et dicuntur exercitores, qui quasi ex vsu continuo aliquid ex habitu, & consuetudine exercent Nau. in man. c. 27. num. 149. Sayr. de censur. lib. 7. c. 12. num. 24. vbi dicit hoc relinquendum arbitrio boni viri. Limita nisi coactè exerceant in delictis Graff. de cas. reser. libi 1 c. 11. num 27. Alter. tamen de suspens. disp. 15. c. 3. multis probat sufficere vnicum actum consummatū ad hoc vt subijciatur pœnis legis contra exercentes. Rigidior certè sententia.

65 Cum dicitur, Sodomita, propriè intelligitur agens: Nam patiens dicitur mollis. Quare cum Episcopus sibi reseruat casum Sodomiæ, non compræ-

henditur patiẽs Graff. vbi supra nu. 6.7. & 26. Marchin. de ord. trac. 1. par. 8. c. 4. nu. 9. Idem cum peccatur cum muliere contra ibidem. Cai. in sum. ver. mollities.

66 Corruptores monialium dicuntur non solum qui frangunt claustra virginalia, vel inueniendo fracta, cum ipsis coierint; sed etiam si fœdarunt absque fractione, siue per concubitum, siue per complexum, confabulationem osculum. sic Graff. vbi supra lib. 2. c. 4. num. 13. per tex. in c. Nec Aliqua 27. q. 1.

67 Si Papa conferat beneficium cum clausula non obstante quacumque collatione, intelligitur de inualida; ita vt nec videatur tollere possessionem, sicut nec ius quæsitum, cum possessio iuris sit Rebuff. de iur. alt. quæs. 9. glo. 3. Gomez ibidem q. 50.

68 Dispensatio sine causa facta ab habente facultatem à Principe, non valet. Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 9. num. 11. Silu. ver. Dispensatio q. 3.

69 Dispensandi facultas non extenditur ad alium casum, in quo est eadem ratio Pan. in c. Ad si Clerici parag. De adulterijs num. 8. de iudic. Felin. in c. Postulasti de rescrip. à num. 41.

70 Scienter iubens aut concedens id, in quo opus est dispensatione, censetur dispensare Pan. in c. Veniens de fil. præsb. num. 3. Silu. ver. irregularitas in fi. & ver. dispensatio q. 15. Item Pan. in c. fi. de schismat. Quare si Papa dispensat cum Spurio, sciens illum esse spurium, censetur cum illo dispensare in illa qualitate. Sufficit enim si Princeps sciat, licèt illa scientia non exprimatur in litteris Paris. lib. 4. cons. 44. num. 45. & seq. & alij ibi cit. Vnde infertur, quod si Papa det regulari facultatem testandi, sciens illum esse regularem, licet de hoc mentionem non faciat, tenet priuilegium. sicut etiam tenet collatio facta inhabili Papa sciente inhabilitatem, Viandos. in arg. 10. q. 5. Et vera est regula, si dispensatio fiat ab ipso legislatore, aut eius superiore. Inferior enim non censetur dispensare, nisi id exprimat Nau. de simon. cons. 4. num. 2. & in man. prælud. 9. num. 15. & in c. Si quando de rescrip. except. 10. num. 4. In foro tamen conscientiæ tenet dispensatio Roder. de regul. to. 1. q. 13. art. 16. Nau. in man. c. 25. num. 74. Inferior censetur dispensare in his quæ sibi de iure competunt, aliàs non, nisi expressa causa Nau. ibidem Sanch. de matr. lib. 8. tota disp. 4. vbi num. vlt. idem dicit, cum Superior videt aliquem contra legem agere, & cum facile posset, non contradicit, sed tacet. Illa enim taciturnitas est ratihabitio de præsenti S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag. 9. V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 15. q. 10.

71 Dispensatio in iure Superioris, etiam in casu, quo inferior relaxare potest, nisi fiat cum causæ cognitione, non tenet Azor. vbi supra 5. c. 5. q. vlt. Nisi causa sit notoria Sanchez vbi supra num. 22.

72 Dispensatio sine causa in iure diuino non tenet Silu. ver. dispensatio q. 3. Nau. c. 12. num. 36. Sot. de iust. lib. 1. q. 7. ar. 3. Pan in c. Non est de vot. Potest quidem superior interpretari ius diuinum, non vero dispensare S. Tho. 1. 2. q. 97. ar. 4. ad 3. Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 9. num. 4. Aliquando tamen tenet dispensatio, vt in beneficio dato indigno Suar. to. 4. disp. 54. sect. 2. num. 2 Secus in voto, aut iuramento Sot. vbi supra.

73 Qui vtitur dispensatione sine causa in iure humano, peccat, non tamen mort. nisi sit scandalum, aut alterius damnum notabile Sot. vbi supra Nau. in man. prælud. 9. num. 14. Couar. vbi supra num. 7. Et qui petit dispensationem putans bona fide causas esse veras, non peccat, licèt illæ sint minus bonæ Nau. vbi supra num. 13. Sanchez vbi supra disp. 18. num. 9. V. Azor. p. 1. lib. 5 c. 15.

74 Peccat Prælatus non dispensans, cum

cum est causa dispensandi Host. in sum. de dispens. c. 1. Silu. ver. Dispensatio q: 3. Pan. in c. Pastoralis de appel & in c. pen. de obser. ieiun. num 4. Glo. in c. Domino sancto, ver. necesse dist. 50.& in c. Exigunt. ver. causa 1. q. 7. licet peti non possit iure actionis, sed tantum implorari officium Superioris, vt dispensetur, ibidem.

75 Potestas dispensandi latè interpretanda Pan. in c. fi. de simon. num. 3. Nau. num. 4. Quare potestas dispensandi in aliquo gradu coniunctionis, extenditur ad eum gradum, licet duplicatum Sanchez vbi supra disp. 24. num. 9. Non tamen extendenda a casu etiam maiori ad minorem Fel. in c. Postulasti de rescrip. à num. 41.

76 Episcopus dispensare potest in lege Papæ, si sit materia leuis, aut casus frequens, aut respicit lex proprium eius Dioecesis bonum Sot. de iust. lib. 1. q. 7. art. 3.

77 Illegitimus dispensatus ad ordines, non ideo dispensatur ad Sacros. & si ad sacros, non ideo ad beneficium curatum Host. in sum. de fil. præsb. num. 9. Silu. Clericus 1. q. 4. Nau. de fil. præsb. cons. 6.

78 Data facultate dispensandi, intelligitur, si fuerit causa legitima Nau. in man. prælud. 9. num. 19. Silu. ver. dispensatio q. 3. Suar. to. 4. disp. 54. sect. 2. Et dubitans an sit legitima, potest dispensare, Silu. vbi supra num. 2

79 Non valent Papæ dispensationes, quæ gratiosæ dicuntur, vsq; ad notitiam Ordinarij Conc. Trid. sess. 22. c. 5 Intellige de concessis in foro exteriori Cong. Concil.

80 Litteræ Poenitentiariæ, licet non lacerentur, aut si parti reddantur non ideo frustrantur suo valore in foro conscientiæ. Nam illa verba, Nil illi suffragentur, intelliguntur in foro exteriori. id enim importat verbum suffragetur, Gomez de non iud. iux. for. suppl. q. 14. Pan. in c. Illud, de iurep. num. 15. Sanch. de matr. lib. 8. disp. 35. num. 42. Et cum ibidem dicitur, Absoluas in foro conscientiæ, intelligitur etiam extra sacramentum, id enim ea verba significāt, vt illa absolutio nil suffragetur in foro exteriori. Secus si dicat, In foro poenitentiæ; tunc enim dari debet in sacramento poenitentiæ Roder. de regul. to. 1. q. 20. art. 7. Sanch. de matr. lib. 8. disp. 34. num. 29.

81 Dispensatio est nulla, & subreptitia, cum tacetur veritas, quæ est causa non tantum finalis, sed etiam impulsiua concessionis; quia nimirum ea veritas declarata retraheret Principem à concessione, vel saltem difficilius notabiliter eam concessisset Pan. in c Constitutus num. 5. de rel. dom. Molin. de iust. to. 3. disp. 591. num. 5. & 6. & disp. 650. num. 2. per c. Postulasti de rescrip. Sed contra, quia alias non valeret concessio beneficij facta criminoso, qui tamen nullo canonico impedimento affectus sit: cum tamen verè præsumi posset, Pontificem, si sciret, non concessurum. Alij, vt Couar. 1. ver. ref. c. 10. Silu. ver. rescriptum q. 6. & alij multi docent solum vitiari gratiam, & dispensationem tacita veritate, quæ est causa finalis, idest qua cognita, Princeps minimè concessisset: secus quando solum est causa impulsiua, per c. Dudum vers. Non igitur de præben. in 6. & c. fi. de fil. præsb. eo. lib. Alij, vt Nau. in man. c. 22. num. 86. & de const. cons. 1. num. 48. & de consang. cons. 7. 8. & 9. & in c. Si quando de rescrip. excep. 3. num. 3. & de dat. & prom not. 32. num. 48. corol. 4. vers. Non obstat Roder. in sum. p. 1. c. 238. num. 1. & c. 179. num. 10. & de regul. to. 2. q. 46. ar. 6. docent non ex omni taciturnitate veritatis gratiam vitiari, sed tunc solum, quando tacetur veritas, quam iura iubent exprimi. Nam voluntas Principis præsumitur talis, qualis esset intentio legis l. ex facto in principio ff. de vulgar. Alij plerique quos refert, & sequitur Sanchez vbi supra disp. 21. dicunt.

82 Primò tunc esse gratiam subreptitiam siue rescripta sint gratiæ, siue iustitiæ, quando tacetur veritas, quā iura iubent exprimi,

primi, vt docent Nau. & Rota de præben. decis. 27. num. 7. in nou. Vel. eſt talis, quæ intrinſecè attinet ad diſpenſationem, eſtq; cauſa finalis illius. Et hoc intellige etiam de qualitatibus, quæ ex ſtylo Curiæ Romanæ in reſcriptis exprimendæ ſunt; quia ſtylus Curiæ facit ius, c. Quam graui, de crim. fal. Item quando ex conſuetudine Principis qualitas aliqua narranda eſt.

83 Secundo ſubreptitiam ſimiliter eſſe, quando contingit falſi expreſſio circa cauſam finalem; ita vt falſitate expreſſa denegarentur literæ, aut ſaltem illis eſſet aliquod moderamen adhibitum. Secus ſi plures cauſæ narrantur, & finalis eſt vera. Nam ſi vna ſola narretur, eaq; falſa ſit, qualiſcumq; ſit illa, non valebit reſcriptum.

84 Tertio ſi literæ motu proprio concedantur, valent, non obſtante ſubreptione ex tacita veritate: Secus ſi ex falſitate narrata.

85 Quarto, quando veri taciturnitas, aut expreſſio falſi contingit ſolum circa cauſam impulſiuam, in nullo foro vitiatur reſcriptum. Si verò circa cauſam finalem, & eſt cauſa totius reſcripti, totum vitiabitur, etiam ſi ignoranter contingat; aut ea ſubreptio commiſſa ſit ab eo, cui reſcriptum impetratur, ſiuè ab alio, vt à Curiali, vel à ſollicitatore, quia defuit intentio concedentis. Si verò cauſa ſit ſolius partis, & altera pars eſt omnino ſeparata: vt ſi in eodem reſcripto impetret quis diſpenſationem voti, & peregrinationis Hieroſol. allegata ſcienter falſa cauſa circa alterum, illa ſola pars vitiabitur, in qua eſt ſubreptio doloſa, iuxta c. Vtile per inutile de reg. iur. in 6. vbi glo, & Pan. in c Dilectus de præb. Si autem partes coniunctionem quandam habeant, ſeparabilem tamen quoad valorem, vt ſi diſpenſatum ſit in duplici impedimento ad matrimonium, vt voti caſtitatis, & conſanguinitatis: tunc, ſi ignoranter, non per fraudem, & malitiam admiſſa ſit ſubreptio, validum erit reſcriptum in vtroque foro, quoad eã ſolam partem, in qua non fuit ſurreptio. Si verò per fraudem, & malitiam, totum vitiabitur. Sed quo ad eam partem, in qua non fuit ſurreptio, non ipſo iure, ſed poſt Iudicis ſententiam.

86 Vltimò, ſubreptitia eſt, cum taceatur fraus facta, ad gratiam facilius inpetrandam Sanchez vbi ſupra diſp. 25. in fi. At Nau. de conſang. cons. 8. nu. 5. cum alijs, id non concedit niſi in matrimonio. Sed fallitur Nau. Nã ipſemet in man. c. 22. nu. 86. cum alijs docet idem dicendum in religioſo, qui obtinuit diſpenſationem tranſeundi ad aliam religionem tacito animo, quo dimiſit habitum, quo faciliùs obtineret. V. Sanchez in ſum. lib. 4. c. 47.

87 Limita quartum dictum, primò, vt huiuſmodi taciturnitas non vitiet, quando cauſa finalis eſt de futuris, quæ contingere poſſunt: ſecus quando eſt de præſenti, aut præterito, remouens Principem à gratia concedenda Felin. in c. In noſtra de reſcrip. num. 15. coroll. 7. Flamin. de reſign. lib. 6. q. 1. num. 86. Limita ſecundò, niſi taceatur veritas notoria, & quam creditur Principem noſſe, quia ea taciturnitas non inducit ignorantiam ac defectum intentionis Felin. vbi ſupra coroll. 5. Nau. de feud. cons. 1. num. 2. & 3. Limita tertiò, niſi qualitas tacita de iure inſit: de ipſa enim non oportet facere mentionem Felin. num. 14. Nau. num. 3. cit. Mandos in reg. 32 q. 9. num. 9. & ſeq. docet mentione non facta omnium, quæ Principem retardare poſſent ad concedendum reſcriptum, nullum, & inualidum reddi, niſi difficultas proueniat ex affectu, vel alia cauſa exorbitante, odioſa, & minimè conſiderabili.

88 Subreptio eſt, cum veritas tacetur, vel per confuſam, vel perplexã eius narrationem occultatur. Obreptio, quando falſum narratur. Dec. tamen in c. Super litteris de reſcrip. num. 4. & in c. 3. eodem num. 29. Menoch. de arb. Iud. lib. 1. cent. 3. caſu. 201. num. 10. & ſeq. docent eſſe ſynonima, nec inter ſe diferre.

89 In dubio præſumendum eſt cauſam eſſe impulſiuam, cum iura maximè faueant valori actus, & in dubio eum præſumant Sanchez de matr. lib. 8. diſp. 21. num. 20.

90 Man-

90 Mandata dispensandi in impedimentis matrimonij, alijsuè rebus, quæ in foro externo Ordinarijs, in interiori verò Confessarijs committuntur, non expirant morte concedentis, etiam re integra. quia quando executor est necessarius, vt qui exequi iubetur, si preces veritate nitantur, tunc est gratia facta; ac proinde acquisitū est ius ad rem, solaque executio desideratur Suar. de censu. disp. 41. sect. 2. in fi. Couar. pract. qq. c. 11. nu. 2. vers. quinta ratio Roder. de regul. to. 2. q. 46. ar. 7. Sanch. alios referēs lib. 8. cit. disp. 28. nu 87. vbi nu. 86. plures refert cōtrariū sentiētes. Secus si gratia sit facienda, quia eius minister est voluntarius. vt potè cui non præcipitur vt exequatur, sed sola facultas exequendi conceditur fauore tantum eius, cui gratia est concedenda. Secus item si literæ sint iustitiæ, quia pereunt morte concedentis re integra, idest antequam Delegatus cœperit vti iurisdictione c. Quamuis, de off. deleg. in 6. Idem dic finito officio delegantis re integra, etiam si sit Delegatus Principis, & ad vniuersitatem causarum vt supra, ver. Delegatio num. 8. Nisi gratia sit facienda personis indeterminatis, quia tunc cum sit in fauorem dispensaturi, non expirat sic multi, quos refert Sanchez num. 86. cit.

91 Ad cognoscendum quando potestas d. spensandi sit odiosa, vel fauorabilis; dic cum Felin. in c. At si clerici parag. De adulterijs, de iudic quod vel agitur de præiudicio tertij, & sic est odiosa, & consequenter non potest extendi. Vel nulli præiudicat, & sic est fauorabilis, & extenditur.

92 Mandatum dispensandi non habet vim dispensationis. Quare mandato dispensandi in aliquo impedimento matrimonij, non potest matrimonium contrahi, nec valet contractum antequam mandatarius dispensauerit Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 9. num. 11.

93 Valet dispensatio, licet erratum sit in nomine eius, cui impetratur, vel petentis. Error enim nominis proprij, quando constat de corpore, non vitiat rescriptum vt multis probat Sanchez lib. 8. cit. disp. 31. num. 37. & seq. Bellamor. concl. 642. Cassador. de præb. decis. 11. num. 3. fusè Monet. de commut. vlt. vol. c. 6. q. 5. qui tamen num. 345. secus dicit quando erratur in nomine petentis, aut si ex alijs circumstantijs constaret, à concedente spectatam esse personam nominatam, vt potè sibi notam. Idem c. 10. num. 499. V. c. Significante, & ibi Glo. de rescrip. Rotam apud Farin. p. 2. decis. 254.

94 Episcopi, & reliqui Prælati etiam regulares secum dispensare possunt in ijs omnibus, in quibus possunt cum subditis Sanchez vbi supra disp. 3. à num. 4. Item habentes delegatam potestatem dispensandi cum aliqua Communitate, cuius ipse est pars. Secus si limitatam cum certis personis, vel certo personarum numero. Idem num. 10. & seq. V. Azor. lib. 5. c. 15. q. 6.

95 Dispensare de plenitudine potestatis, vel de potestate ordinaria, quid sit, fusè Monet vbi supra c. 5. q. 2. præmiss. vn. vbi quod absoluta Papæ potestas sit, qua derogare potest, & derogat iuri positiuo humano. Ordinaria verò, qua ei non derogat, sed secundum vel præter illud duntaxat, agit; vel in ea iuris humani parte dispensat, in qua possunt ordinarij Iudices dispensare. Alios modos huius potestatis vide ibi.

CONSVETVDO

V. Clericus.

1 Consuetudo est ius moribus vtentium introductum, & approbatum quod pro lege habetur, vbi lex desideratur, ac deficit. c. Consuetudo dist. 1.

2 Triplex est consuetudo, Contra legem, Præter legē, & Secundum legem. Contra legem est, quæ vim habet corrigendi legem, vel abrogandi, derogandiq; legis auctoritatem, idest abrogandi, vel ex parte tollendi legem vsu receptam. Præter legem ea est, quæ moribus vtentium inducitur, vbi nulla est, quæ contrarium impetret, aut vetet. Secundum legem est, quæ legem

legem interpretatur, & declarat, ipsamq; confirmat. Legem in primo casu intellige humanam. Nam contra diuinam, vel naturalem, vel gentium, nulla potest induci consuetudo; Sed neq; contra humanam, cum agitur contra libertatem Ecclesiæ, vel contra bonum publicum. Silu. ver. Consuetudo q. 6. & 9. Azor. p. 1. lib. 5. c. 17. q. 3.

3 Consuetudinē inducere possunt, qui etiam statuta condere. quare nec pueri, nec amentes, nec fœminæ id possunt, Clerici licèt nequeant statuta condere, tamen possunt contra canones consuetudinem inducere Azor. q. 11.

4 Vt consuetudo sit legitima, requiritur, vt sit rationabilis, & legitimè præscripta c. Cum tanto, extra de consuet. & c. 2. eo. in 6. Rationabilis est, quæ est sine peccato. Quare irrationabilis est, quæ nutrit peccatum, & quæ sine peccato seruari nequit, Silu. & alii quos refert vbi supra q. 1. Plures theoricas refert Pan in c. fi. de consuet. num. 5. tandem concludens relinquendum esse Iudicis arbitrio, habito tamen respectu ad dictas theoricas. V. Mirand. in manual. Prælat. p. 2. q. 28.

5 Vt verò valida sit consuetudo iure præscriptionis, si quidem contra ius, & legem receptam; requiritur primò, vt ex certa scientia, & cum animo, & voluntate obligandi non per errorem, & ignorantiam inducatur: quoniam actus, ex quibus inducitur consuetudo, debent esse voluntarij: vbi verò error, & ignorantia est, ibi voluntarium esse non potest. Secundò, vt inducatur ab ijs, qui sunt iure habiles, qua ratione excluduntur pueri, amentes, exteri, peregrini, fœminæ, quando lege tenentur soli viri. Tertio, vt saltem maior pars communitatis eam consuetudinem inducat Silu vbi supra. Quarto, vt legitimo tempore sit præscripta, Præscribitur autem lex ciuilis spatio decem annorum, quia iura ad consuetudinem requirunt longum tempus; id autem est decem annorum. Ius verò canonicum ex Panor. vbi supra præscribitur spatio decem annorum Papa sciente; alioqui spatio quadraginta ann. Sic etiam Felin. in c. Cum accessissent de const. Silu. vbi supra q. 4. vers. 2. Ang eo. parag 8. Incipit autem præscriptio non ab ijs, qui contra legem receptam consuetudinem inducere incipiunt, quia peccant contra legem facientes; & ideo præscriptionis tempus computare nequeunt. Azor. p, 1. lib. 5 c. 17. q. 6. Sufficit autem in vtroque iure generalis Principis consensus, quo tacitè vult, vt vim habeat consuetudo, si fuerit rationabilis, & legitime præscripta Pan. in d c. fi. Azor. alios referens p. 1. lib. 5. c. 18. q. 6. & 7. V. ver. Præscriptio.

6 Non sufficit autem vnus actus ad inducendam consuetudinem, etiam cum scientia Principis, licèt si actus sit insignis, incipiat gigni, & introduci. Nisi fortè maior populi pars, sciens illum vnum actum, expresse, vel tacitè velit, vt prò consuetudine habeatur. Sed verè, ac propriè non est consuetudo. Requiruntur igitur saltem tres actus Azor. vbi supra q. 15. licèt Vasquez. 2. 2. q. 177. c. 8. num. 69. dicat sufficere vnum actum, quod ex Pan. in d. c. fi. num. 17. conceditur solum vbi ille actus habet causam successiuam continuam, & habuit continuationem toto tempore ad legitimam præscriptionem requisito, vt si ædificaretur pons in publico. Io. de Selua de benef. p 3. q. 11. num. 124. V. Mandos. reg. 3. q. 2. num. 4.

7 In consuetudine præter legem nulla requiritur quasi præscriptio, quia non est lex, contra quam sit opus præscriptione Felin. in c. fi. de consuet. Nec etiam requiritur scientia Principis: Nam ipso ignorante introduci potest huiusmodi consuetudo, cum in iure non reperiatur aliquid in contrarium.

8 Consuetudine non ligantur exteri, & peregrini, si ibi sint animo non commorandi sed redeundi: nisi vel ratione domicilij, vel contractus, vel rei in loco sitæ, vel delicti ibi commissi, aut scandali. Et consuetudine laicorum non ligantur Clerici, nec Ecclesiæ in ijs, quæ libertati, & immunitati Ecclesiæ nocent, vel incommodant Azor. vbi supra q. 22. asserens,

de com. Anchar. cons. 258. Capell. Tholos. q. 153. cum ibi not. Adde ex Pan. in c. Cum causam de sent. & re iud. num. 4. Nisi ea consuetudo sit communis laicorum, & Clericorum: dummodo aliàs sit rationabilis: vel nisi Clericus litiget in foro seculari, aliàs consuetudo laicorum non comprehendit Clericos in foro Ecclesiastico litigantes, quantumcumq; indeterminatè, & generaliter loquatur, Idem in cap Quod clericis, de for. comp num. 2. fusè fel. in c. Ecclesia S. M. de constit.

9 In ijs quæ sunt meræ facultatis, non potest induci consuetudo. Quare si quis ierit ad alicuius molendinum, etiam per mille annos; non per hoc tenetur perseuerare Pan. in c. Quod translationem de off. lega num. 4. & in c. Ad nostram de confir. vtil num. 10. & in c. Quoniam num. 5. de vit. & hon. cler. Silu. vbi supra q. 14. Mandos. reg. 34. q. 11. num. 4. Nec valet statutum Ciuitatis, per quod directè vel indirectè ciues coguntur ire ad molendinum Ciuitatis, relictis alijs particularium personarum Anchar. cons. 298. Sicut neq; statui potest per Dominos, ne subditi possint alibi molere, quam in molendinis ipsorum, quando ordinatio respicit proprium eorum commodum Gratian. discep. for. c. 89. num. 14. & seq per l. Ambitiosæ de decret. ab ord facien. Nisi simus in Principe Superiore qui potest cogere ibidem num 17 Item si quis alteri liberaliter donet, licèt per multos annos, non inducitur consuetudo. Quare si diues quotannis certam eleemosynam certo religiosorum collegio sponte sua, gratis, & liberaliter eroget, non possunt dicti religiosi vi cousuetudinis dictam eleemosynam postulare. Azor. alios referens p. 1. lib. 5. c 18. q. 5. Fallit tamen aliquando, Nam indigenæ, & incolæ alicuius loci possunt consuetudine ius acquirere cædendi ligna, venandi in prædijs, & piscandi in fluuijs alterius populi; dummodo consuetudo non sit per vim introducta Pan. in c Dilecti filij num. 7. de arbitr. Fallit secundò, quando iuit ad molendinum ex necessitate Pan. in c. Abbate num. 10. & seq. de verb. sign. vt quia cum nolles ire, ille iussit, & tu obtemperasti. Sed hoc ego non facilè admitto, cum ille coactus, non voluntariè obtemperauerit, non ausus resistere; fortè ob præcipientis potentiam; nec haberet, ad quem pro iustitia confugeret. Fallit Tertio quando aliquid fit ex aliqua causa prætensa, vt si rusticus soluat annuatim par caponum, quia tenet aliquid à Domino Pan. in c. Quod translationem de off. lega. num. 4. & in c. Querelam de elect. num. 14.

10 Consuetudo aliquo die ieiunandi, aut festum celebrandi, si à Ciuitate vel populo seruatur pietatis studio, affectuq; spontaneo, & voluntario, non obligat; licèt huiusmodi obseruatio sit sæpius repetita. Secus si seruetur animo, & voluntate consuetudinem inducendi Sot. de iust. lib. 1. q. 7. ar. 2. Obligat verò ex Azor. vbi supra c. 18. q. 5. Primò, quandocumq; populus dies festos colit, & obseruat, vsu à maioribus accepto. Sed hoc simpliciter non concedo: quia si maiores illi ex deuotione solum obseruabant, & ex eodem pietatis, & deuotionis affectu filios idem seruare docuerunt; quis velit sub præcepto hos obligare? Secundò obligat, si iam memoria non extet quando consuetudo introduci cœperit; Tertio, quando dubium est, an consuetudine nec ne, res obseruetur, tūc enim tutius est eligendum. sed in hoc Tertio dicto contrarium docet Diana to. 4 trac. 3. resol. 58. post Suar. de legib. lib 7. c 15. num. 10 & de relig. to. 1. trac. 2. lib. 2. c. 12. num. 5.

11 Interrumpitur consuetudo vnico actu, quando ipsa nondum erat completa, & tunc oportet de nouo incipere. Si verò erat completa, tollitur eo modo, & tempore, quo fuit introducta. sufficit verò tempus decem ann. Pan. in c. fi. de consuet. num. 19. Silu. ver. consuetudo q. 5. Ang. eo. parag. 11.

12 Lege non tollitur consuetudo, & statuta particularia, nisi de eis fiat expressa mentio c. Licet, de const. in 6. Silu. ver. lex q. 27. Item statuta particularia non continentia solum ius commune Silu. ibidem. Azor. p. 1. lib. 5 c. 16. q 4. 5. & 7.

13 Contra legem derogantem futuræ consuetudini potest ex causa derogari consuetudine Nau. de spol. cler. parag. 14. num. 8. contra Sot. lib. 1. q, 7. ar. 2. Si tamen illa causa noua sit, quæ non aderat tempore legis derogantis Pan. in d. c. fi q. vlt. & in c. Sicut consuetudo de probat. num. 7. & seq Silu. ver. consuetudo num. 10 Nisi lex irritet consuetudinem tamquam irrationabilem, & corruptelam Couar. 3. var. res c. 13. num. 4. Vasquez 1. 2. disp. 117. c. 8. num. 69. Azor. vbi supra c. 17. q. 10. vt quia cum ratione, & iure diuino, aut bonis moribus dissidet. V. Monetam, & ab eo c t. de distrib. quot. p. 2. q. 12. nnm. 20. & seq. V. Azor. vbi supra c. 12. q. 1.

14 Consuetudo non obligat, nisi id intendat, qui potuit legem condere Sot. vbi supra Silu. ver. consuetudo num. 7. uers. 4. Alij tamen, vt Couar. in 4. p. 2 c. 6. parag. 10. num. 19. Pan. in c. Cum ex officijs de præscrip. num. 13. & in c. fi. de consuet num. 13. docent non esse necessariam scientiam Principis, si tamen consuetudo sit rationabilis, adde cum Silu. ubi supra num 10. & legitimè præscripta; & sit tale ius, quod possit præscribi, si inducatur contra ius canonicum, id enim requiritur per cit c. fi. & c. 3. eo. in 6. Si uerò inducatur contra ius ciuile, non est necessaria præscriptio; quia sufficit populi consensus, quia sæculares habent ius condendi leges, etiam contrarias legibus Imperatoris, iuxta l Omnes populi ff. de iust. & iur. Ang. uer. consuetudo parag. 9. Verius tamen est requiri præscriptionem iuxta superius dicta. Vide uer. Præscriptio.

15 Consuetudo non uniuersalis, nec uniformis non est attendenda Mohed. decis. 3. de decim. Rota in una Mediol decim. corã Melin. & in alia Mediol. decim. coram Ilrouaoo decis. 474 apud Farin. p. 1. & in alia decim. coram Pamphil. decis. 441. apud eundem p. 2. Gratian. discep. for. cap. 679. num. 12.

16 An ualeat consuetudo, ut mors Prælati nuntietur Principi, ab eoquè venia petatur ad nouam electionem faciendam, ita vt aliter facta electio nulla sit, plures Doctores affirmantes refert Aug. Barbos. ad c. Messana de elect. V. tamen Azor. p. 2 lib. 6. c. 14. q. 6. & lib 10. c. 7. q. 7. citato Innoc. in c. Quod sicut, de elect. Silu. electio 1. q. 23. Pan. in c. Cum terra num. 2. de elect.

17 Ad probandam consuetudinem, de tribus copulatiuè deponere debent testes. De visu actus, cuius consuetudo allegatur. De eius frequentia, & De temporis diuturnitate; ex quibus elicitur consensus totius, vel maioris partis populi. Ferentil. plurimos referens ad Buratt. decis. 450. & 498. Consuetudo differt à præscriptione in septem casibus, quos refert Barbos. ad c. fi. de consuet in fi. Azor. p. 1. lib. 5. c. 18. q. 16.

PRIVILEGIVM GRATIA

V. Beneficium. Confessio Delegatio. Dispensatio Potestas.

1 PRiuilegium dicitur quasi priuata lex, & sic definitur à Silu. ver. priuilegium initio. Est priuatum indultum a Principe contra ius commune, c. Abbate de verb. sign. & ibi Pan. num. 7. Si verò aliquid conceditur, quod sit præter ius commune sine præiudicio alicuius, non dicitur proprie priuilegium, sed beneficium, seu gratia. Pan. in c. Olim num. 7. de verb. sign.

2 Priuilegium est duplex, personale, quod alicui personæ priuatæ, aut certo personarum generi conceditur. & hoc extinguitur cum ipsa persona, nec extenditur ad posteros. Reale, quod loco, aut Ciuitati, Collegio, vel Vniuersitati conceditur & hoc est perpetuum, & ad posteros in perpetuum transfertur. Sanchez in sum: lib. 6. c. 16 num 16. V Silu vbi supra q. 1. v. Monet. de commut vlt. vol. c. 8. à nu. 235.

3 Per vnum priuilegium non censetur reuocatum alterum eidem concessum Fel. in c. nonnulli de rescrip. Nisi secundum faciat

ciat plenam mentionem primi c. Veniens de præscrip. Silu. vbi supra q. 10. vers. 6. Sed quid si in primo priuilegio adsit clausula, quod non censeatur reuocatum per aliud. nisi in hoc Secundo fiat expressio primi de verbo ad verbum; nunquid censeatur reuocatum primum, si in Secundo adsit eadem clausula reuocans omnia priuilegia, etiam si de illis, &c Respondet Panor. in c. Cum instantia num. 5. de censib. quem sequuntur Silu. vers. 6. cit. & ver. Exemptio q. 11. & Azor. p. 1. lib. 5. c. 22. q. 12. per secundum priuilegium omnino esse reuocatum primum, eò quod secundum contineat plenissima verba reuocantia omnia priuilegia antecedentia.

Si reuocatio fiat per viam legis, non est necessaria dicta expressio Fel. num. 4. & 5. Fall. 1 nec vbi secundum est speciale, primum generale Host. quem refert Silu. loc. cit. V. Anchar. in c. Cum instantia de censib. num. 7. Sicut Romana de rescrip., vbi Pan. & Dec.

4 Priuilegio alicui concesso gaudet etiam eius socius, si alioqui illi esset inutile c. licet de priuil. in 6. & ibi Glo. ver. non debent Pan. & Fel. in c. Quam sit de Iude Silu. vbi supra q. 6. V. Anchar. in c. Licet, &c Magnæ de vot. num. 9.

5 Cessante causa finali priuilegij cessat ipsum priuilegium Glo. in d. c. Magnæ ver. causæ Silu. vbi supra q. 10. vers. 4. & ver. dispensatio q. 6. Ang. eo. parag. 14. Intellige, si sit alteri damnosũ, c. generaliter 16. q. 1. aut si habeat causam successiuam vt in solutionibus decimarum non ieiunandi, edendi carnes: secus si iam habuit suam perfectionem, & non continet actum successiuum Pan. in c. Suggestum de decim. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 30. num. 4. alios referens. Item si sit spes in futurum, eo quod non in totum cessauerit causa, nisi de præsenti Pan. in c. Abbate de verb. signif.

6 Priuilegium à Papa certæ personæ concessum, quod excommunicari aut interdici non possit, non extenditur ad sententias Ordinariorũ Nisi concessum sit Regibus, Reginis, eorumuè filijs, aut religioso loco, vel Ordini, c. Ne aliqui de priuil.

7 Per priuilegium, quo conceduntur priuilegia alteri concessa, non veniunt concedenda Pan. c. Super specula num. 4. Ne cler. vel mon. Roder. alios referens de regul. to. 3. q. 51. ar. 1.

8 Participantes priuilegia possunt illis vti contra illos, quorum contemplatione participant; si communicantur, ac si ipsis specialiter fuissent concessa, vt sunt omnes mendicantes, &c. quia iam facta sunt sibi propria, & independenter ab alijs Cordub. ad Collectorem ver. Commun. priuil. Roder. de regul to. 1. q. 55. art. 21. Vbi tamen in eadem causa, & respectu eiusdem duo sunt pariter priuilegiati, cessant priuilegia, & vtuntur dispositione iuris com. Pan. in c. Cum pro causa num. 2. de sent. exc.

9 Confirmatio priuilegiorum facta à Greg. XIII. & Sixto V. quatenus decretis Conc. Trid non aduersantur, sic intelligenda, quatenus scilicet decretis expressè irritantibus dicta priuilegia, per clausulam, Non obstantibus priuilegijs, & c non sunt contraria Roder. vbi supra q. 8. ar. 6. vbi infert Regulares per eorum priuilegia, etiam post Conc. Trid. ordinari posse extra tempora, cum sess. 23. c. 8. de refor. vbi de tempor ordin. nulla priuilegiorum mentio, aut reuocatio fiat. Sicq; plures Episcopos Hispaniæ, consultos à Theologis & alijs doctissimis viris Salmant. plures ordinasse. idem habent to. 3. q. 23. ar. 5. In materia priuilegiorum plura vide apud Azor. p. 1. lib. 5. c. 22. & seq. & quomodo priuilegia concessa alicui religioni aliqua limitatione, aut restrictione ab alijs cũ religionibus absolutè participentur vide Roder. de regul. to. 1. q. 55. art. 17. & q. 62. ar. 2.

10 Priuilegium ad instar idem importat, ac Comunicatio priuilegij. In vtroque enim casu reperitur similitudo, & identitas specifica Suar. de legib lib. 8. c. 15. & seq. V. Monet. de commut. vlt. vol. c. 8. num. 357. & duob. seq.

11 Papæ beneplacitum vbi adest, supplet quoscumq; defectus, & solemnitates aliàs requisitas Redoan. de reb. Ecc. non al. c. 25. rub. 1. De his qui consentiunt

num. 12. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. Glo. 12. in princ. num. 75. Barbos. ad c. Ad audientiam 2. de eccl. ædif. num. 3. Rota apud Farin. p. 1. decis. 461. num. 13. per l. Omnium C. de testam. & plures consulentes ibi cit. & p. 2. decis. 473. Gratian. discep. for. c. 473. num 19. Non tamen supplet defectum causæ Farin. p. 2. dec. 96.

12 Priuilegium concessum alicui personæ, vel loco Ecclesiastico, vel sæculari ab vno Episcopo, & respectiuè à quocumq; Principe dispensandi in aliquo particulari iure sui territorij, vel Regni, non valet ad operandum in alieno aliquid in eo prohibitum per simile speciale statutnm illius loci. vt de facultate legendi libros prohibitos concessa ab Inquisitore vnius Regni, quia non prodest in alio Regno, vbi adsit similis prohibitio Suar. de legib lib. 8. c. 26. num. 7. & seq. V. Azor. p. 1. lib. 5 c. 23. q. 5.

13 Priuilegium concessum Ecclesiæ, vel personæ Ecclesiasticæ à Principe sæculari reuocari non potest, quia concessum est non subdito. Secus est de Priuilegio ab Ecclesia concesso etiam Imperatori cum sit subditus Pan. in c. nouit de iudic. num. 23. & in c. Inter alia de immun. Eccl. num. 19. Felin. in d. c. Nouit num. 9. Suar. de legib. lib. 8. c. 36. num. 2. Azor. p. 3. lib. 5. c. 19 q. 3. & com. vt testatur Diana p. 4. trac. 1. resol. 82.

14 Priuilegium strictè interpretandum licet concessum sit à Principe, qui potest legem condere, etiam concessum toti Ordini religiosorum c. Porrò de priuilegijs, vbi Glo. & Barbos. alios referens num. 11. & seq. Quod tamen non procedit quando per dictum priuilegium derogatur alteri priuilegio, vel consuetudini; tunc enim latissime interpretandum Barbos. num. 13.

15 Priuilegium Regularibus concessum, vt possint tempore interdicti celebrare, & admittere laicos ad diuina, reuocatum est per Conc. Trid. sess. 25. de regul. c. 12. Nau. c. 27. num. 190. & latius de priuil. cons. 7.

16 Priuilegium audiendi diuina tempore interdicti ad illos tantum familiares extenditur, qui priuilegiatum solent comitari Barbos. ad c. licet de priuil. in 6. num. 5.

17 Priuilegium concessum loco, vt Ecclesiæ, & monasterio, si locus destruatur auctoritate Superioris, sine animo, & spe reficiendi, amittitur. neq; recuperatur. Si verò destruatur ab hostibus, aut casu, recuperat, si reædificetur. Si tamen sit priuilegium ipsi soli concessum, non perditur. Pan. in c. Abbate de verb. sign num. 16. Glo. in c. Priuilegium de reg. iur. in 6. Suar. de legib. lib. 8. c. 5. fusè Monet. de commut. vlt. vol. c. 8. q. 4. præmisso 2.

18 An si locus, vel Ecclesia alteri vniatur, veniant etiam priuilegia Vide glo. in c. 1. Ne sed vac. ver. vniendi.

19 Priuilegium, gratia, dispensatio, & huiusmodi alicui impetrata sine eius mandato valent Monet. vbi supra c. 6. q. vlt concl. 2. Sed ei non prodest, nisi post eius scientiam, & acceptationem vel ab eodem, vel ab alio, cum speciali mandato faciendam. Idem loco cit. concl. 3. per c. 1. vers. Ex parte, de concess. præb. in 6 & plures Doct. ibi relatos. V. Pan. in c. Nonnulli de rescrip. vers. sunt, & alij.

20 Innouatio priuilegiorum nouum ius non tribuit, sed antiquum conseruat. c. Ex parte Abbatissæ, & c. Quia intentionis de priuil. & c. Cum dilecta, de confir. vtil. intellige si extabat primũ priuilegiũ secus si fuisset sublatum, & reuocatũ: tunc enim si renouetur à Papa, confertur nouum ius Pan. in d. c. Quib intentionis.

21 Priuilegium perditur, si fiat contra Id, quod in priuilegio exprimitur concessum Felin, in c. Cum accessissent, de constit. à num. 36. Silu. ver. priuilegium q. 10. vers. 3. Ang. eo. parag. 5. Si priuilegium fuit concessum priuato, perditur vnico actu directè obuiante d. c. Cum accessissent, & ibi Pan. Varios modos perdendi priuilegium vide apud eosdem. & Ias. in l. fi. ff. de const. Prin à num. 53. glo. in d. c. cum accessissent, ver. contra venerit, & in c. Suggestum ver. priuilegia de decim. Roder. de regul.

de regul. to. 1. q. 8. ar. 2. & to. 3. q. 51. ar. 5. & Monet. de commut. vlt. vol. c. 8. q. vlt.

22 Priuilegia tolluntur per non vſum ſpatio ſexaginta annorum legitimè præſcripto: Quando igitur Papa confirmat priuilegia, quatenus ſunt in vſu, intelligitur, quod non confirmet illa, quæ per contrarium vſum toto illo ſpatio ſunt ſublata, Roder. vbi ſupra ex Priuilegio Eugenij 4. facto Benedictinis. Nec ſi vnus non vtitur, vtenti præiudicat Pan. vbi ſupra Silu. q. 11. Cord. ad Collect. ver. abſolutio quoad ſeculares primo Nec officit ignorantia, etiam in contrario vſu Roder. vbi ſupra to. 3. q. 9. ar. 4. De hæc materia fusè Monet. q. vlt. cit. Barbos. ad c. Si de terra, de priuil. Quandocumq; tamen caſus non accidit non cenſetur non vſus, ſiue deſuetudo l. 1. ff. de nundinis etiam ſi per centum, & mille annos lex non ſeruetur. Quare deſuetudo, ſiue nõ vſus is accipitur quo caſus legis accidit, & tamen lex non ſeruatur à tota Communitate, vel maiori parte Azor. p. 1. lib. 5. c. 4. q. 7. & ſeq. relato Nau. cons. 3. de conſtit. q. 6. num. 25. adde, etiam ſi oblata occaſione vtendi non eſt vſus propter impedimentum Azor. lib. 5. cit. c. 22. q. 8. Idem de priuilegijs.

23 Priuilegium ſimpliciter conceſſum hominibus alicuius loci, compræhendit Clericos eiuſdem loci, ſi eo vti velint. Barbos. plures referens ad c. Dilecti num. 5. de for. comp.

24 Mulier etiam poſt mortem mariti retinet eandem Dignitatem honores, nobilitatem, ius; priuilegia, domicilium, & forum, donec in viduitate permanſerit, & caſtè ac honeſtè vixerit, & quouſq, nupta fuerit viro inferioris ordinis. Sic plurimos referens Barbos. ad c. Ex parte B. num. 2. de for. comp.

25 Rei, quæ non eſt, non datur priuilegium c. Ad audientiam 2. de Eccl. nou ædific. & c. Abbate, de re iud. in 6.

26 Priuilegiatus non vtitur ſuo priuilegio contra alium priuilegiatum, concurrentibus pariter priuilegijs vtriuſq, Sanch. in ſum. lib. 7. c. 16. num. 34. De quo tamen vide, Barbos. & ab eo citatos ad c. Auditis num. 6. de integr. reſt.

27 Ad euitandam pœnam annullationis gratiæ, ſufficit quod in poteſtate obtinentis non fuerit implere formam datam à Superiore concedente Rota apud Farin. p. 1. decis. 567.

28 Gratia impetrata ex falſa cauſa nulla eſt, c. Super litteris de reſcrip. Nau. de præben. cons. 33. & de cognat. ſpir. conſ. 8. ſiue impetrata ſit ſit à Papa, ſiue ab Ordinario: niſi ſit ad beneficia, de quo ſupra ver. beneficium Sanchez de matr. lib. 8: diſp. 21. num. 4.

29 Habens gratiam motu proprio, cæteris paribus præfertur omnibus alijs quantumq; ſignaturam habentibus, adeò vt reddatur gratia fauorabilis quoad prærogatiuam, & pleniſſimam interpretationem recipiat Gratian. plures referens diſcep. for. c. 981. num. 7.

30 In gratijs quæ conceduntur contra decreta Concil. Trid. non eſt neceſſaria ſpecialis, & expreſſa derogatio, ſed ſufficit generalis, quando apparet de voluntate Papæ, cum in fine eiuſdem Concilij expreſſè diſponatur omnia eius Decreta eſſe facta Salua auctoritate Sed. Ap. Sic ſæpius Rota, vt teſtatur Gratian. vbi ſupra c. 911. num. 15.

31 Viuæ vocis oracula omnia reuocauit Vrbanus VIII. 20. Decemb. 1631.

32 Reſcriptum, vel Priuilegium, aut conſtitutio, an, & quando debeant mentionem facere de iure, contra quod emanat. Et quando reſcriptum ex certa ſcientia non valeat, & ex quibus præſumatur ſcientia Principis, latè Pan. in c. Nonnulli de reſcrip. num. 8. & duob. ſeq.

33 Priuilegium debet aliquid operari vltra ius commune c. In his, de priuil. & c. Si Papa eo in 6. Pan. in c. Abbate num. 8. de verb. ſign. Felin. in c. 1. de reſcrip. à num. 4. Silu. ver. priuilegium q. 3. Dato tamen aliquo effectu, quem operetur, non debet ad alium extendi, in quo non inuenitur eadem ratio. Dec. in c. Ex parte 2. de off. deleg. num. 34. & c. Eum plantare de priuil. num. 34.

34 Nulla gratia, aut concessio fauorabilis expirat morte concedentis Nau de off. de leg. consil 2. & de redd. Eccl. q. 3. mon. 8. num. 1. & in c. Placuit de pœnit. d. 6. num. 161. & seq. & alij multi relati a Cyned. collect. 1. ad Sextum num. 1. Quare facultas audiendi confessiones, suscipiendi ordines, eligendi Confessarium, non cessat per mortem concedentis. Nau. de Iubil. not 31. num. 26 & in d. c. Placuit num. 34. & 163. Roder de regul. to. 2. q. 47. ar. 8. Suar. de pœnit. disp. 27. sect. 4. num. 8. & seq. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 28. num. 75. Nec finitur vnico actu, sed potest toties, quoties Nau. in d. c. Placuit. num. 169.

35 Gratia concessa auctoritate Papæ durat eo mortuo, vel illo, qui concessit Silu. ver. gratia q. 6. in fi. Ang. eo. parag. 2.

36 Papæ beneplacitum cessat eius morte; non autem beneplacitum Sed. Apostol. c. si. gratiosè de rescrip. in 6. Nauar. de præb. cons. 31. num. 2. & de Iubil. not. 18. num. 7.

37 Cum dicit quis, Donec aliter ordinauero, durat gratia etiam eo mortuo: secus si dicat, Donec voluero; quia licèt per mortem desinat velle: non tamen videtur aliud decernere Nau. de priuil. cons. 3. Glo. in d. c. Si gratiose. Et cum in priuilegio dicitur, per nos, significatur persona, non dignitas, glo. cit. Pan. in c. Literis de rescrip. num. 6. Secus si sub expresso nomine dignitatis c. Quoniam de offic. deleg. Sanchez vbi supra disp. 28. num. 46.

38 Beneficium Principis latissimè interpretandum, l. Beneficium ff de const. Princ. c. Cum dilecti de donat. & c. Olim de verb. signifi. Nisi alteri præiudicet l. 2. & l. Nec filio, & seq ff. de natal. rest. glo in Auth. de æqual. docet. coll. 7. Silu. ver. priuilegium q. 3. Nau de mai. & obed. cons. 5. num. 12. Vel nisi præiudicet iuri communi, quibus casibus debet strictè interpretari, vt minus deroget, quam sit possibile Silu vbi supra Pan. in d. c. Olim. num. 7. Nisi præiudicet tantum ipsi concedenti, tunc enim latissimè interpretandum Pan. in c. Quia circa de priuil. not. 3. Aut nisi in specie impetrauerit l. 2. parag. Si quis à Principe ff. Ne quid in loco pub. fiat. Priuilegium concessum contra consuetudinem iuri communi derogantem latissimè interpretandum c. Cum tibi, & ibi Pan. de verb. sign. Quòd si enormiter lædat ius tertij non valet; nisi fiat mentio de hac enormi læsione Pan. in c. Cum ad hæc de cler. non resid. Silu. vbi supra. Et cum Papa concedit iura vnius Ecclesiæ alteri, debet intelligi, vt non vltra quàm facere possit illa Ecclesia, exigatur, idest deducto ne egeat Anchar. in c. fi. de decim. not. 9.

39 Gratia non cessat ante reuocationis certificationem. Nisi quando Princeps vellet statim non valere Gemin. in c. 1. de conces. præb. in 6. Silu. eod. ver. gratia num. 4.

40 Concesso aliquo intelliguntur etiã præparatoria, & necessaria cap. Præterea de off. del. & sine quibus non potest commodè fieri. Nau. de elect. cons. 12. num. 3. & in c. Nouit de iudic. not. 3. num. 18. & accessoria, & necessariò consequentia Silu. ver concessum num. 2.

41 In concessione generali non veniunt ea, quæ quis in specie verisimiliter non esset concessurus. c. In generali de reg. iur. in 6 c. fi. de off. Vic. & c. Si Episcopus de pœnit. & remiss. eo. lib.

42 In gratia de sui natura præiudiciali, vt sunt exemptiones, & huiusmodi, non requiritur specialis derogatio, quia sublato præiudicio, cessaret gratia Rota decis. 174 apud Farin. p. 1.

44 Gratia dicitur perfecta etiam per solam signaturam Cassad. decis. 4 de causa possess. Mandos in reg. 12. q. 5. num. 2. Ricc. decis. 206. num. 2. p. 2 præcipuè quando quis vti vult. gratia absq; literis expeditis, in foro conscientiæ Gomez de non iudic. iuxta formam suppl. q. 14. & de infir. resig. q. 18. Molin. de maiore tract. 2. disp. 549. num. 1.

44 Quãdo taciturnitas veri, aut expressio falsi vitiet gratiã, vide supra Interpretatio num. 75.

MANIFESTVM.

NOTORIVM. OCCVLTVM.

1 MANIFESTVM dicitur id, quod constat per confessioné, aut legitimam probationem, vel facti euidentiam, aut quod saltem probari potest, c. Cum olim, de verb. sign. vbi Pan. num. 2. Sed tale manifestum potius dicitur notorium c. fi. de cohab. cler. & mul. Manifestum igitur dicitur, quod ex scientia, & certo auctore procedit, & probari potest, glo. c. Vestra, ver. Notorium eo tit. Manifestum, & Euidens sunt synonima, c. 2. de verb. sig. in 6. V. latius per Pan. vol. 2. Consil. 92.

2 Manifestum in dubio, maximè in pœnalibus, propriè accipiendum, non pro notorio Silu. & Ang. ver. Manifestum. Pan. vbi supra.

3 Notorium factū dicitur, quod ita est euidens, vt negari nequeat. Notorium autem iuris, quod est notum in iudicio cō. fessione spontanea, aut clara probatione, aut sententia c. fi. & c. Cum olim. cit. Host. in sum. de cohabit. cler. & mul. num. 6.

4 Notorium facti, aliud est facti permanétis actu; ut cū quis publicè tenet adulteram in domo. aliud facti transeuntis actu, vt cum quis publicè hominem interfecit. aliud facti præsumpti; vt si quis publicè habitus est pro filio, glo. in Clem. Pastoralis de sent. & re iud.

5 Notorium facti requirit maiorem partem loci, seu Collegij, vbi saltem sint decem. quare, si pauciores sint, non dicitur Notorium. Silu. ver. Notorium. 2. Cord in sum. q. 187 puncto 5. Nau. verò in man. c. 25. num. 73. docet etiam sex si sint maior pars, facere notorium. Sed dicendum maiorem partem Collegij facere notorium in Collegio, non verò in Ciuitate. aut parochia. Lex. 5. lib. 2. c. 11. dub. 13. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 34. num. 55. V. Sayr. de censur. lib. 2. c. 24. num. 19.

6 Quod fit coram duobus, vel tribus, non dicitur publicè fieri Pan. in c. Si quis de purg. can. num. 2.

7 Occultum dicitur, quod potest celari tergiuersando, licet aliqui sciant; & quod probari non potest. Penè occultum verò, quod difficulter probari potest P n. in c. Ex literarum de temp. ord. & in c. Vestra de cohab. Cler. & mul. Silu. ver. Occultum. Et quod toleratur, etiam si ab aliquibus sciatur. d. c. Vestra, parag. Cæterum. Et quod non est publicum, nec publica laborat infamia Sanchez vbi supra Suar. de censur. disp. 41. sect. 3. num. 6. Sayr. vbi supra lib. 4. c. 17. num. 21.

8 Occultum dicitur etiam id, quod est penè occultum, & quod non est notorium Nau. c. 27. num. 255. Et quod licèt publicè sciatur, ignoratur tamen qualitas facti. vt in impedimento matrimonij, licet sciatur u. g. copula, ex qua orta est affinitas, ignoratur tamen id esse impedimentum Sanchez vbi supra num. 56 Nau. vbi supra num. 242. & 255. vers. 12. dicens sic esse definitum in sacra Pœnitentiaria Roder. in sum. p. 1. c. 166. num. 3. Item cum Reus absoluitur in foro exteriori, licet falsis testibus id obtinuerit Sanchez vbi supra num. 57. & lib. 2. disp. 37. num. 12. Sayr. vbi supra num. 23. Quod limitat Suar. num. 6. cit. modò non remaneat in foro exteriori aliqua semiplena probatio, quia ex huiusmodi probatione in iudicio generatur publica fama, ac publica notitia, quæ sufficit, ne delictum dicatur occultum. Sed hanc limitationem merito reijcit Sanchez num. 6. cit. per rationes ibi adductas.

IVDICIVM

V. Clericus. Confessor. Iuram. Matrim. Potestas. Restitutio. Secretum Tyrannus.

1 PRinceps non recognoſcens Superiorem poteſt eſſe Iudex in causa propria, quæ concernit vtilitatem, vel dignitatem officij, & ſtatus. Si verò concernat vtilitatem priuatam, æquius eſt vt eligantur arbitri, aut delegetur cauſa. Alter. citatis Gemin. Franc. Anchar. in c. 1. de pænit, in 6. de cenſur. to. 1. lib. 5. diſp. 11. c. 7. verſ Sed clarius. Si tamen ſubditus agat contra Dominum, poteſt conuenire coram Papa Pan. in c. Ex Epiſtola de probat. num. 5 De quo vide eundem in c. Cum veniſſent, & c. Nouit, de iudic & in vtroq; loco annot. in contrarium. Inferior verò Superiorem recognoſcens non poteſt, niſi in notorijs non requirentibus cauſæ cognitionem, & concernentibus Eccleſiam, aut dignitatem ſecundum eoſdem. V. c. 1 de maled. & ibi Pan.

2 An iuramentum liget, ad ſolum ſuperiorem Eccleſiaſticum ſpectat iudicare c. Cum laicus de lit. cont. Pan. in c. Venerabilem de elect num. 13. & 24. & in c. licet de vot. Nau. rubr: de iudic. num. 12. & in c. Nouit eo. not. 6. num. 11. & coroll. 12. Ias. vol. 4. cons. 113. num. 3. Cyned. ad Decretal. collect. 30. num. 2. Iul. Cler. pract. crim. q. 33. vers. quarto igitur. Silu. Iudex 1. q. 6. licet Couar 4. var. res c 3. dicat poſſe etiam Iudicem ſæcularem inter ſæculares iudicare tam de iure, quam de facto: eſt enim contra communem V. ver. Vſura num. 52. Item cum laicus conuenitur coram laico ob iuramentum, quando non vertitur in dubium an iuramentum obliget Sanchez in ſum. lib, 3. c. 13. num. 13. Quæ ſint cauſæ mere Eccleſiaſticæ quæ merè ſeculares, & quæ mixti fori, Azor. p. 2. lib. 3. c. 54. & p. 3: lib. 13. vers. Secundo notandum.

3 Cauſæ matrimoniales ſunt fori eccleſiaſtici Trid. ſeſſ. 24. can. 12. c. 1. & ibi Glo. ver. occaſione Qui fil. ſint legit: & c. Tuam de ord. cognit. & ad ſolos Epiſcopos pertinet c. Multorum 31. q. 6. & c. Accedentibus de exceſſ. Præl. Intellige vbi quæſtio eſt de iure. Quando enim eſt quæſtio facti. eſt mixti fori, & datur locus præuentioni: quare poteſt tunc Iudex ſæcularis iudicare, & punire ſic contrahentes Sanchez de matr. lib. 3. diſp. vlt. Molin. de iuſt. trac. 2. diſp. 176. verſ. Tertio cauſæ matrimoniales. Salon. de dominio q. 4. ar. 5. vers. An filij illegitimi V. Afflic. decis. 138. cum ibi not.

4 Iudex delicti poteſt priuare beneficio, quod reus alibi habet: ſed Iudex loci, vbi eſt beneficium, exequitur, c. Poſtulaſti de for. comp. vbi ſelin. num. 8. Pan. vol. 1. cons. 103. num. 2. & cons. 108. num. 3.

5 Iudex Eccleſiaſticus poteſt ſibi retinere pœnam pecuniariam a ſe impoſitam Couar. 2. var. res. c. 9. num. 9. Silu. ver. pœna q. 26 Sbroz. de Vic. Ep. lib. 2. q. 160. Piaſecc. prax. Ep p. 2. c. 4. num. 20. dicens tamen cautius facturum, ſi in pios vſus eroget. Ricc. prax. Ep. reſol. 479. Dicendum tamen pijs locis eſſe applicandas ſtatim ac exactæ fuerint, vt præcipit Trid. ſeſſ. 25. c. 3. de refor. Et de pœna impoſita inſordeſcenti in cenſuris, idem docet Alter. to. 1. lib. 2. diſp. 8. c. 9. vers, poſſunt eam. Si Epiſcopus eſſet admodum pauper, eas ſibi ſumere poſſet Cong. Concil. Barbos. ad c. Irrefragabili num. 15. de off. ord. Poteſt etiam ex cauſa moderari pœnas Eccleſiaſticas in ipſa ſententia Silu. vbi ſupra q. 8.

6 Poteſt Iudex pœnam imponere, quando non eſt impoſita à iure Silu. vbi ſupra, & ver. Iudex 1. q. 11. verſ. 2. Quiſq: Iudex etiam ſupremus allegari poteſt ſuſpectus, vt de Card. legato à latere docet Rolandus conſil. 19. num. 17. lib. 3. Immo, & totum collegium, vt per ſcribentes in c. 1 de iudic. & vt de com. teſtatur Rota. vbi ſupra num. 12. & ſeqq. Et ſecundum ius com. Iudex ſuſpectus allegatus, in cauſa, & cauſis, in quibus ſuſpectus allegatur, ſe

tur, se amplius ingerere, nec potest, nec debet, & per ipsum gesta de iure ciuili, & canonico absq; aliqua appellatione, seu probatione, sunt nulla ipso iure. Sufficit autem ad Iudicem suspectum allegandum quælibet causa etiam leuis Dec. in c. Postremo num. 12. & in c speciali num. 22. de appellat. Rota diuers. p. 2. decis 2. num. 13. cum alijs relatis per Farinac. cons. crim. 95. Intellige tamen si causa sit iusta, legitima, & rationabilis Barbos. ad cit. c. Postremo num. 8. & 11. Prælati tamen regulares recusari non possunt, quando per hoc impediretur eorum correctio; nisi credantur excessuri ob passionem. Idem num. 16. Et cum appellatio conceditur, hunc ordinem seruandum esse statuit Sacra Cong. A Guardiano ad Prouincialem, à Prouinciali ad Generalē, à Generali ad Protectorem, à Protectore a Sacram Cong. Hunc referunt Sayr. clau. reg. lib. 12. c. 17. Rodrig. de regul. to. 1. q. 29. præcipuè ar. 2. Potest autem recusari Iudex, si fuit Aduocatus in eadem causa contra recusantem: aut si sit consanguineus partis aduersæ d. c. Postremo Consanguinitas verò non extenditur vltra quartum gradum, glo. ibi, ver. consanguineus, licèt honestius dicat quod vsq; ad Septimum gradum, quia prima affectio remanet. Potest etiam recusari, si est Dominus aduersarij cap Causam quæ, de off. Deleg. aut si est eius suffraganeus c. Accedens 1. Vt lit. non contest. aut si est eius Vassallus glo. in d. c. causam, ver. Dominus. Item si est inimicus, c. Secundò requiris in fi. de apppell. si tamen inimicitia nō sit læuissima Baldus, ibidem num. 4. Aut si sit eius comensalis Insinuante de off. deleg. V. Marian. Socin. in d. c. Accedens num. 3. Vide d. c. Secundo requiris, & c. Vt debitus honor. de appell. & c. Ab arbitr's de off. deleg. in 6.

7 In crimine merè laico potest Ecclesiasticus Iudex procedere etiam ad effectum puniendi, quando Iudex laicus est negligens Silu. Iudex 1. q. 3. Nau. in c. Nouit de iudic. not. 6. num. 2. Potest enim ecclesiasticus Iudex supplere negligentiam Iudicis sæcularis, c. licet ex suscepto, & c. Ex tenore de for. comp. non è contra; quia ecclesia habet iurisdictionem in temporalibus saltem in habitu, quam non habet sæcularis in Clericos Pan. in d. c. Nouit num. 11. & seq. & in c. Qualiter eo num. 7. V. eundem in d. c. Licet num. 9. Nisi ecclesiasticus sit negligens in his, quæ ad fidem pertinent Gabr. in can. missæ lect. 75. V. Alter. de censur. to. 1. lib. 5. disp. 15. cap. 3. Duard. in c. 14. Bullæ coen. q. 8.

8 Non valet Iudicis sæcularis sententia data in Ecclesia c. Docet parag Ordinarij de imm. Eccl. in d. Pan in c. Qua fronte de appell. num. 2. & 13.

9 Non potest Iudex mutare sententiam diffinitiuam nisi sit nulla, aut annullāda propter errorem facti, aut ratione publicæ vtilitatis. Princeps tamen potest semper Silu. ver. sententia q 4. vers. 5. Ang. eo. parag 1.

10 Peccat mortaliter non visitando carceres, nec curando prouidere pauperibus Nau. c. 25. num. 24.

11 Si vsuras repetenti non cogit restituere, de suo tenetur Nau c. 17. num. 257. Ang. restitutio 1. vers. Vsurarius num. 9 & Vsura 1. parag. 14.

12 Iudex potest aliquid accipere pro sigillo, si est consuetudo Nau. c. 25. nu. 25. & munera sponte oblata animo disponendi ad iustitiam faciendam Io. Med. de rest. q. 27. dub. 4. Nau. de dat. & prom. not. 21 num. 26. Corol. lib. 2 qq. q. 32. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5 c. 3 dub. 2. Et pro eo, ad quod non tenetur ex iustitia, sed est in eius potestate facere, aut non facere Arag. 2. 2. q. 62. ar. 1. vers. tertio est aduertendum

13 Iudex inferior non potest absoluere à pœna legis nisi exigatur pro bono priuato, & pars consentiat c. Tho. 2. 2. q 67 ar. 4 Silu. Iudex 1. q. 12. Nec tunc debet cum damno reipublicæ Cai in sum. ver. Iudicis peccata Nau. c. 25. num. 13 Tolet. lib. 5. c. 56. Princeps autem iure potest parte non consentiente ob bonum commune Silu. vbi supra Ban 2. 2. q. 67. ar. 4. alioqui peccat mort. remittens sine causa rationabili, quia nocet Reip. Sot. de iust. lib. 5. q. 4. ar. vlt. in fi. Salon. art. 4. cit.

14 Iudex alijq; ministri plus accipientes pro munere suo exequendo, quam sit stipendium à lege taxatum peccant

mort. & tenetur restituere danti· Quæ verò liberè, ac liberaliter dantur, licet sit contra leges prohibentes huiusmodi donationes: peccant quidem mort. accipientes sed retineris possunt. Molin. de iust. tract. 2. disp 88 In hoc tamen postremo dissentit Salon. 2. 2. q 71. ar. 4.

15 Iudex non condenmans in expensis parte instãte tenetur ei. Silu. vbi sup. q. 12 Arag. eo parag. fi. Guid. Pap. decis. 36. Nisi reus iusta causa litigasset· Pan in c. Finem de dol. & cont. num. 22.

16 Iudex, qui est in peccato mort· graui, sed occulto, non pecat mort: condemnando reum: secus si in peccato publico, propter scandalum. S. Tho. 2. 2. q. 60. ar. 2. ad 3. Sot. de iust. lib. 3. q. 4. ar. 2.

17 Clerico respondere non licet coram Iudice sæculari Silu. Clericus 3. q. 10. nisi in quibusdã casibus quos refert Graff. decis p. 1. lib. 4 c. 18. num. 128. Eius tamen dictum, si respondeat, facit iudicium, licet coactus, & sine Superioris licentia testificetur Azor. p. 3. lib· 13 c. 26. q. 1. Pan. in c. Cum nuntius, de testib. num. 3: In criminalibus autem non facit iudicium Farin. prac. crim. q. 61. num. 61. vbi alios refert.

18 In causis Viduarum, & miserabilium personarum non potest Iudex Ecclesiasticus se intromittere, nisi in defectum Iudicis sæcularis c. Ex tenore for. comp. Potest verò vbi agitur de iniuria, & violentia eis illata, glo in d. c. Ex tenore, ver. iniustitia, & c. Si quis de potentibus 24. q. 3. Et vbi agitur possessorio, c. Ex parte de for. comp, V· infra num. 139.

19 In lite longa, & intricata potest Iudex partes cogere ad compositionem, Siln. Iudex 1. q. 7 vers. 3. Pan in Rubr. de treug. & pace num. 2. & in fi. de mai. & obed nu. 2. Angel. ver· Iudex parag. 4.

20 Etiam Iudex Ecclesiasticus potest recipere oblata esculenta modica Siu. vbi supra q. 8. vers. 3. Ang. parag· 8. Molin. de iust. tract. 2. disp. 84. per c. Statutum parag. Insuper de rescrip. in 6.

21 Iudex debet secundum allegata, & probata iudicare, licèt sciat reum innocentẽ S. Tho 2. 2. q. 62. ar. 2. & ibi Cai· Arag. Ban. & alij Iul. Clar. prac. cim. q. 8. vers· vlt. & q 67· Scias autem Couar. 1. var. res. c. 1. Nec tenetur iudiciũ relinquere, aut remittere ad Superiorem. glo. in c. 1. de off. Ord. ver secundum quod canones. Sot. de iust· lib. 5. c. 4. ar. 2. licèt Roder· in sum· in ord. iudic. c. 12. num. 9. dicat. teneri iudicium relinquere sub mortali. & Pan. in c. Pastoralis parag. quia verò de off. deleg & Ang. ver. iudicare num. 7. velit numquam licere condemnare, quem Iudex scit innocentẽ Si delegatus remisit causam ad superiorẽ desinit esse Iudex illius c. licet de off. lega. Sanch. de matrim. lib. 8. disp. 14. num. 8. Opinio. S. Tho· seruanda est etiã in ciuilibus Sot. vbi supra; Potest tamen Iudex conscius innocentiæ rei occultam illi fugiendi copiam facere Sot. ibidem concl. 2. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 37. num. 1. Santarel. var. resol. p. 1· q. 48. num. 22 cũ alijs ibi cit.

22 Iudex alibi notoriè excõmunicatus denuntiatus, validè iudicat vbi id est occultum· de quo infra ver· excõmunicatio nu· 36

23 Clericus compræhẽsus à Iudice laico antequam restituatur, potest cognosci an sit Clericus, cognitio tamen spectat ad Ecclesiasticum, cum sit spiritualis, vocato sæculari, aut alio, cuius interest: nisi in Clericalibus inuentus sit, aut manifestè constet esse Clericum: aut si communiter pro Clerico habebatur; tunc enim Ecclesiastico restituendus est ante cognitionem de clericatu c Si Iudex de sent. exc. in 6. Nau. c. 27. num. 24. V. Capell Tholos. q. 52. & Alter de censur to. 1 lib. 5. disp· 16· vers. Non est tamen prætereundum. Gratian. discep. for. to. c. 90 Couar. prac. qq. c. 33. Farin. prac. crim. q· 8. num. 17.

24 Factus Clericus post delictum in fraudem puniri potest à Sæculari Iudice. Silu· iudex 1. q· 2. ver. 6 Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 7. num. 9. Et è contra, si tempore delicti erat Clericus, licet efficiatur laicus, ab Ecclesiastico Iudice cognosci. Sayr. ibidem Ricc. p. 1. decis. 115. quod Pan. vol. 1. cons. 85. & seq. intelligit quando præuentus erat ab illo Iudice, & pendẽte lite mutauit forum, & dicit esse communem.

V. An.

V. Anchar. in c. vn de oblig. ad ratioc & in Clem. 1. de censib. num. 5. & in c. Ea quæ de reg. iur. in 6. Is enim citato Io: And. docet huiusmodi Clericum non posse personaliter distingui; nisi ordinatus sit existens in carceribus laici Iudicis: secus quoad processum & instantiam finiendam, & realiter exequendam. Et idem dicit de clerico obligato ex contractu V. Capell. Tholos. decis. 143. & 149. Couar. prac. qq c. 32 num. 4. Duard. in Bull. Cœn. can. 15. q. 11. vbi plenè. &c

25 Iudex Ecclesiasticus non potest sibi assumere laicum in assessorem, vbi eius consiliū sequendum esset ex necessitate, vt quia Iudex illud requirit ob imperitiam aut cum in rescripto id mandatur: aut cum assessor assumitur loco Arbitrorum iuris (Hi sunt qui eliguntur a partibus ex recusatione Iudicis ordinarij, vel delegati, qui in executione iustitiæ debent seruare formam iuris, & ab eis appellatur) vbi Iudex tamquam suspectus habetur c. 2. de iudic. c. Cū olim de arbitr. Bulla Leonis X. in Concil. Later. sess. 10. cum alijs adductis per Monet. de commut. vlt. volunt. c. 8. num 160. Iudex, qui iudicauit ita in prima instantia dicitur suspectus in causa appellationis: nec potest esse aduocatus in secunda instantia Gratian discep. forens c. 4. num 1.

26 An vi consuetudinis possint laici cognoscere causas Clericorum Vide Azor: p. . lib. 5. c. 12. vbi fusè de immun cler. &c Barbos c. Ecclesia S. M. de constit.

DE MODO PROCEDENDI

27 Potest Iudex contra aliquem procedere, vel per viā accusationis, vel denunciationis, vel inquisitionis Sayr. cla. reg. lib. 12 c. 10. num. 1. Accusatio est delatio criminis cum actione, qua Iudex petitur, & compellitur reum punire. Denunciatio iudicialis est mera criminis manifestatio sine aliqua actione, qua crimen Prælato denuntiatur, vt ipse ex officio faciat, quod secundum ius sibi videtur. Inquisitio est inuestigatio criminis, vel occulti peccatoris.

28 Posse ex causa Papam, vel Imperatorem secundum conscientiam in aliquibus casibus iudicare omisso iuris ordine docent Felin. in c. Pastoralis parag. Quia verò de off. deleg. num. 23. & in c. In causis de re iud. num 2. Tolet. lib. 5. c. 56. Sed contrarium verius docent Cai. in sum. ver. homicidium. Sot. lib. 4. q. 1. art. 3. ad 1. & q. 4. ar. 3. S. Ant. p. 3. tit. 9 c. 15. parag. 3. Silu. Iudex 1. q. 5. vers. 2 Nau. c. 25. num. 9. & seq. Arag. 2. 2. q. 67. ar. 2. dub. 1, concl. 2. Coua. 1. var. res. c. 1. num. 7. Sayr cla. reg. lib. 12. c. 8. num. 2. 2. quando crimen est omnino secretum, vel improbabile.

28 Papa, vel Imperator, & supremus Iudex possunt ex causa facere, vt procedatur in aliquibus sine accusatione vel æquiualente Couar. vbi sup. S. Ant. loco cit. parag. 1. Item in crimine hæresis, vel læsæ maiestatis & ad impedēda mala futura Na. rubr. de iudic num. 9 Sayr. vbi sup nu. 10. Non tamen sine sufficientibus testibus loco defensionis dato, citando, & audiendo partem: hæc enim, cum sint de Iure naturali, & diuino prætermitti nòn possunt, Cai. Sot. S. Ant. Silu. vbi sup. P. Nau. de rest. lib. 2. c num. 181.

30 Non potest quis hic puniri pro delicto alibi commisso Silu. ver. pœna q. 22. & com. vt testatur Gram. decis. 26. num. 20. Intellige si non est subditus. Couar. prac. qq c. 11. num 6. Ang. ver. pœna parag 14 Pan in c Licet. de for. comp. Clem. pastoralis de re iud. Vel nisi aliud habeat consuetudo Iul. Clar. prac. crim. q. 39. vers. Sed quæro, vbi multos pro vtraq parte citat.

31 Rem perniciosam Reip. si non potes aliter impedire, teneris accusare, aut denunciare Nau. in man. c. 25. num. 33 Silu. ver. accusatio p. 2. intellige si possis probare S. Thom. 2. 2. q. 68. ar. 1. Nau. de off. ord. cons. 11. num. 4. Amplia etiam si sit Clericus protestando tamen se non intendere pœnam sanguinis. quod licet etiam in alijs criminibus c. 2. de homic. in 6 Couar. in Clem. Si furiosus, de homic p. 2.

parag. 1. Nau c. 27. num. 213. Caiet. 2. 2. q. 33. ar. 7. Arag. q 68. ar. 1. in fi.

32 Accusandi ius habens, non tenetur prius fraternè corripere, Arag. vbi supra. Sot de teg. secr memb. 2. q. 5. concl. 4. Intellige in criminalibus contra bonum publicum, quando per secretam correptionē facile occurri non potest. Nam in crimine contra ipsum accusantem præmittenda correptio Arag. loco cit.

33 Accusator si expedit bono publico reū puniri, non debet causa desistere Arag. vbi supra ar. 3 dub. vlt. Tolet. lib. 5. dub. 57.

34 Qui non sit legitimus accusator, V. Anchar. in c. 1. de accus num. 3. & ibi glo.

45 Denunciationem iudicialem, siue publica sit, quæ videlicet fit coram Iudice in publico ob publicam delinquentis pœnitentiam: siue priuata, quæ coram iudice ob priuatam vtilitatem fit non necessario præcedere debet admonitio Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 10. dub cum ibi cit.

36 Hæreticum, etiam si Pater tuus sit, si aliter emendari non potest, teneris denunciare, & testificari, si alij desint, qui testificetur Castr. de iust. hæret. pun. lib. 2. c. 26. Nau in man, c. 25. num. 50. & in c, Inter verba concl. 6. à num. 420. Salon. 2. 2. q. 70. ar. 1. contr. 2. concl. 3. Azor. p. 2. lib. 2. c. 3. q. 13. Pegna ad Director. commen. 15.

37 Iussus iudicialiter denunciare, intelligitur si possit probare S. Tho 2. 2. q. 68. ar. 1. Arag. q. 70. ar. 1. Nau de off. ord. cons. 11. num. 4. & de hæret. cons. 11. num. 3. Non est autem opus, vt habeat denunciator duos testes, vt dicatur posse probare, quando agitur solum ad emēdationem: tunc enim sufficit si vnum habeat, cum eo casu ipse denunciator sit etiam testis Nau c. Inter verba concl. 6. num. 381. Id tamen non videtur admittendum, nisi cum ipsa principalis persona probat præmisisse correctionem fraternam, c. In omni negotio de test. iuncta glo. Est enim eo casu denunciatio Euangelica, ad quam necessario prærequiritur secreta admonitio, vt docet S. Th. 2. 2 q. 33. art. 7. & com.

38 In delictis, quæ sunt in proprium damnum, & in causa propria non obligatur quis per edictum denunciare. potest enim iuxta Euangelicum consilium proprias iniurias condonare Salon. 2. 2. 68. ar 1. in fi.

39 Potest sine infamia, aut denunciatione procedi, inquirendo in genere, an fiant adulteria, homicidia, &c. & contra sic cognita procedi; sic enim solere docent Pan. in c. 1. de off. ord. num. 16. Nau. de vsur. cons. 20. num. 7. Salon. 2. 9. q. 69. ar. 2 contr. 5 Non tamen, iudicialiter. Sot. de teg secr. memb. 2 q. 6 concl. 3 vers. quintus casus. Item in casu magni scandali, vel periculi Silu. inquisit o 1 q. 9. & ad euitandum damnum; & in crimine publico, vel atroci, aut nocenti tertio. Sot. vbi supra.

40 Sufficit crimen esse notorium, vt quæri possit quis fecerit: non tamen si quæratur de certa persona in particulari non infamata, nec inditiata; nisi necesse sit ad bonum publicum aut ad tollendum scandalum Salon. vbi supra Sot. concl. 3. cit. & de iust. lib. 5. q. 6. ar. 2. Arag. 2. 2. q. 69. ar. 1. & 2 Si tamen Iudex casu incideret in ipsummet delinquentem, non tenetur hic se manifestare, siue agatur inquisitione generali, siue speciali Sot. de teg secr. memb. 2 c. 7. Nau. c. Inter verba concl. 7. perfecta num 333. alias 731.

41 Infamia nata post capturam non sufficit ad inquirendum Nau. rubr. de iudic. num 91 in fi. Nec etiam quæ ante, nisi sit à personis honestis Idem in c. Inter verba concl. 6. perfecta num. 293 aliàs 651.

42 Fama ex certo autore, & suspicione nihil probat Host. in sum. de cohab. cler. & mul. num. 5. Non orta à vilibus, & æmulis, glo. in c. Cum dilecti de purg. can. ver. apud bonos. Silu. inquisitio 1 q 8

43 Quanta infamia sufficiat ad inquirendum, relinquitur arbitrio Iudicis Nau. vbi supra num. 8

44 Testis deponens de fama non probat, nisi dicat se audiuisse à maiori parte hominū talis loc i. Nec sufficit dicere, quod est publica vox, aut quod audiuit publicè

dici; cum esse possit quod vnus publicè dixerit ·Cassad.de probat· decis. 3. fama propriè est quando tota Ciuitas, aut vicinia, aut maior pars reclamat. Rumor quando aliqua pars, puta tertia, vel quarta Pan in c. Super eo, de eo, qui cogn. conf. vxor. V. eundem in c. Vestra de cohab·cler·& mul. & Capell. & Tholos. decis. 180 cũ ibi not.

45 Inquirens principaliter de vno, si incidenter aliud congnoscat, potest contra id procedere Sot. de iust. lib. 5. q. 6· ar. 2. Nau. rubr. de iudic. à num. 86. Quando tamen illud contingens est causa principalis, vt si reperiatur concubinatus cum moniali c. 1. de except. & ibi glo. ver. contingere, & in c. 2. de confessis, ver. confessus: Sot. de teg. secr. memb. 2· q· 6 concl 6. Salon. 2·2. e. 69 ar. 2 contr. 7. sed hanc limitationem reijcit Nau·loco cit. num. 96·Communis opinio est posse procedi, sed non in eadem tela iudicij Pan. in d. c. 2. de confess.

46 Cum requiritur infamia, non teneris prodere etiam simpleñè probatũ Nau. de accus. cons. 4. num. 3. & cons· 5. num. 1. & in man. c. 18. num. 38. requiritur autem cum proceditur via inquisitionis ibidem.

47 Cartula peccatorum reperta penes delinquentem non facit iudicium contra ipsum ad pœnam, cum scripta fuerit in ordine ad confessionem sacramẽtalem Ricc. pluribus cit. p. 1. decis. 172.

48 Sacerdos quocumq; modo reuelans audita in confessione non facit iudicium: nec aliud operatur in foro fori. com. vt pluribus relatis testatur Pegna ad Direct. Inquis p. 2. coment. 25.

49 Infamatus de vno crimine, interrogari non potest de alijs de quibus non est infamatus; nisi sint ita coniuncta priori, vt efficiant iustam sui suspicionem, vel sint circunstantia prioris Sot. de iust. lib. 5 q· 6. ar. 2. & de reg. secr memb. 2 q 6. Cai. 2. 2. q. 69. ar. 2·& ibi Salon. contr. 8. Ang. ver. inquisitio parag. 11. quicquid in contrarium dicat Silu· inquisitio 1· q. 3. vers. 4.

50 Confesso proprium crimen in iudicio, cum sit infamis, non est credendum contra socium c. 1. de confess. c· veniens 1. de testib. Nau de accus. cons. 3. fallit in crimine simoniæ, quando est socius criminis, & muneris, & agitur ciuiliter, c. 1. de testib. in 6. & in crimine Læsæ maiestatis d. c. 1 de confess· Nec eius dictũ facit indicium ad formandam, & transmittendam inquisitionem, nisi in casibus exceptis; aut vbi socius criminis ita confessus, esset periurus· c. Testimonium de testis Iul. Clar. prac. crim. q. 25. sufficit tamen ad inquirendum, vbi non sit periurus, ibidem vers. Scias tamen V. Pan. in d. c. 1. de confess.

DE TESTE.

51 NON tenetur quis testificari in occultis S. Tho· 2. 2. q. 70. ar. 1. Et cum sit inquisitio generalis de criminibus debet quis indicare notorium, & quorum est infamia, non autem occulta: nisi sint contra bonum commune, aut in damnum proximi, quod aliter impediri non possit. Et in crimine Reipublicæ perniciosо possunt testes sine infamia, & indicijs interrogari Sot. de teg. secr· memb. 2. q· 6. Non autem reus Idem q. 7. Salon 2. 2. q. 69. ar. 2. cont. 5. & 6. Idem cum per Inquisitionem generalẽ proceditur. ibidem & com. Si scis quis occiderit iacentem in platea, docet Arag. q. 69· cit. ar. 1. & 2. teneri prodere Iudici cum iuramento interroganti, licet infamia, aut indicia sufficientia non præcesserint. · Sed id meritò non approbat Salon· loco cit. cont. 7.

52 Secretum tibi commissum, quod aliàs nesciebas, non debes prodere Iudici nisi vergat in damnum alterius, quod aliter vitari nequeat, tunc enim prodendum Sot. de iust. lib. 5. q. 7. ar. 1. in fi. Nau. c. 18 num. 60· Etiam si iurasses te celaturum. Idem Nau. num. 54. & c. 26. num. 41 Silu. ver. secretum & ver. Testis. q 8. vers. 2. S· Ant. p 2. tit· 1. c. 22. parag. 5. Pan· in c. Sacerdos de off,

ord. num 7. Nisi maius sit damnum huius, quam illius si reueles. Ban 2. 2. q. 70. art. 7. Alij tamen, vt B Med. in sum. lib. 1. parag. 36. c. 14. reg. 1. docent omnino reuelandum Iudici iuridicè interroganti; nisi commissum fuisset petendo consilium, aut remedium ‡ Nisi fortè, vt docent Ban. vbi supra, & Nau. c. 25. num. 41. & 46. ad euitandũ notabile damnũ Reipublicæ V. infra ver. Excommunicatio nu. 59. & Sanchez de matr lib. 3. disp 13. Azor. p 3. lib. 13. c. 18. dub. 2. Vbi quod non tenetur reuelare huiusmodi secretum, cum damnum non pendet in futurum, & Iudex inquirit tantum ad punitionem: Secus si pendet in futurum & directè tendit contra bonum commune vel contra vitam innocentis, vt crimen hæresis, patriæ proditio, crimen latronum & piratarum. Idem docet Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 20. num. 14. V. Less. de iust. lib. 2. c. 30. dub. 6.

53 Qui est de familia non tenetur reuelare Domini delictum procedenti criminaliter: Secus si ciuiliter, & ex eo sibi damnum non imminet Silu. ver familia q. 7. & ver testis q. 1. vers 9 Ang ver familia parag 7. In crimine tamen hæresis, & læsæ maiestatis prodendus est Dominus Ban. vbi supra.

54 Non tenetur respondere testis, aut Reus, nisi sciant se teneri Sot lib. 5. q. 6. ar. 1. med. Arag. 2. 2. q. 69. ar 2. & q. 70. ar. 1. In dubio autem secundum Silu. ver. Inquisitio num. 7. præsumendum est pro Iudice, & dicenda veritas. Verius tamen docent alij reo potius fauendum, per c. Cum sunt partium de reg. iur in 6 Sot. de reg. secr memb. 2. q. 7. concl 3. Nau. c. Inter verba concl. 6 perfecta num 101. Roder. de regul. to 2 q. 9 ar. 5. Nisi crimen sit imminens, & in damnum publicum, tunc enim tenetur respondere cum legitimè interrogetur Salon. 2. 2. q 70. ar. 1. contr. 2. & ibi Arag ante sol. arg. Secus si præteritum; aut si reus vult abstinere Salon. ibidem

55 Non tenetur testis ad testificandum, si probabiliter timet damnum aliquod notabile vel in vita, vel in fama, uel in bonis temporalibus suis, vel suorum. Quare poterit eo casu veritatem occultare verbis ambiguis. quòd si occultet per mendacium, erit peccatum mortale Azor. p. 3. lib. 13. c. 27. dub. 6. Sot. concl 3. cit. & de iust lib. 5. q. 6. ar. 2. Nau. c. 25. num. 50.

56 Vbi alij sunt, qui testificari possunt; in criminalibus cogi non possunt ad testificandum rei ascendentes, aut descendentes, aut coniux, socer, gener, vitricus, priuignus, cognatus intra quartum gradum, libertus, aut patronus Nau. vbi supra num 47. & seq. Silu. ver. testis q. 1. vers. 8. Et de Patre, quod non teneatur contra filium, & è contra, etiam in crimine læsæ maiestatis docet Dec. in c 1. de probat. num 7. in fi. In ciuilibus, quando ob defectum aliorum testium res aliter sciri non potest, cogi possunt supradicti Ang. ver. denunciatio parag. 13. latè Nau. c. Inter verba concl. 6. à num. 410. V. infra ver. Excõmunicatio c. 1. circa fi. Lazar. prac. qq. sect 3. q 11. Annot. ad decis. 3. 4. & 41. Capell Tholos An testes in criminalibus cogi possint. Vide glo. in c. Dilectorum de testib. cog.

57 Tenetur quis testificari etiam non requisitus ad liberandum innocentem à morte, damno vel infamia S. Tho. 2. 2. q. 70. ar. 1. & ibi Ban. & Arag. Silu. ver. testis q. 8. Sot. de iust. lib. 5. q. 7. ar 1 concl. 3. Nau. c. 15. num. 17. & c. 18. num. 32. Nisi sciat in confessione Com. Regulariter autem Testis ultro se offerens præsumitur inimicus, & repellitur. Secus si ad mandatum Iudicis Felin. in c. meminimus de actus Miranda in ord iudic. q. 17. ar. 3. concl. 9. in fi. Farinac. de testib q. 80. nu. 1.

58 Cogi potest frater contra fratrem in ciuilibus verò, vbi agitur de magno crimine, & veritas aliter haberi non potest, Glo. in c. Statutum 2. q. 6. & in c. Quisquis metu 11. q. 3. l. Si quando inuitos C. de testib. Host. in sum de test. cog. parag. Iul. Clar. prac. crim. q 25.

59 Clericus, licet regulariter cogi non possit: quando tamen veritas aliter haberi non potest, cogendus est c. Quamquam 14. q. 2.

14. q. 2. Non tamen in criminalibus Clar. vbi supra q. 24. vers. Scias tamen.

60 Clericus testificari potest pro sua Ecclesia, modò causam Ecclesiæ non procuret c. super prudentia 14. q. 6. c. Insuper, & c. Cum nuntius, de testib. Regulariter autem domestici non admittuntur in testes pro domino nisi ad probandam consanguinitatem c. 1. 35. q. 6. V. Glo. in d. c. Insuper. Regulares, & qui sunt de aliquo collegio sunt testes idonei pro monasterio, & collegio, c. Tuis de testib. & c. Et si Christus, de iureiur. Latè Ricc. prax. Ep. p. 2. decis. 296. quia damnum, aut lucrum non pertinet ad eos proprio nomine; & sic non potest dici causa singulorum. id tamen procedit in defectum aliorum testium c. Et si Christus in fi. Pan. in d. c. Insuper num. 2. Anchar. num. 3. & Felin. afferens multas fallentias, & in c. Tertio loco de probat. num. 3. Vrsill. ad Affiic. decis. 400. glo. in c. In litteris, ver. de familia, de testib. Familiares dicuntur consanguinei, colonus, adscriptitius, mercenarius, filius in potestate, libertus, & seruus, & omnes habitantes in domo. Domestici verò dicuntur, quibus imperari potest ratione patriæ, aut dominicæ potestatis. Et hi nullo modo admittuntur in testes pro Domino. Illi verò cum distinctione affectionis, vt propterea contra eos præsumatur, vel non, glo. cit.

61 Rarò accidit, vt quis teneatur offerre se in testem in ciuilibus aut enim non est tanta necessitas proximi, vt id postulet: aut non potest sine suo damno, Nau. c. Inter verba concl 6. num. 318.

62 Quod audisti, & non vidisti potest testificari te nescire Sot. de iust lib. 5. q. 6. ar. 1. & de reg. secr. memb. 3. q. 3. concl. 4. & in 4. sent. dist. 18. q. 4. ar. 5. circa solut. 4. quando scilicet agitur de delicto, aut actu, qui non consistit in voce, sed in eo quod videtur Sanchez in sum. lib. 3. c. 7. num. 5. Ea enim censentur testes scire, quæ in eorum præsentia gesta sunt, c. Testis 3. q. 9. V. c. Hoc quidam 22. q. 5. Intellige nisi iustè interrogeris, an audieris Sot. lib. 5. cit. q. 7. ar. 1. in fi. Sanchez vbi supra.

63 Testimonium de auditu proprio valet, c. 2. de constit. quandocumque actus subijcitur sensui auditus, secus de auditu alieno Pan. in c. Tam litteris num 5. de testib. V. Farinac. de testib. q. 69 per tot.

64 Testis potest interrogari super occultis circunstantijs criminis non occulti Sot. vbi supra Iul. Clar. prac. crim. q. 45. vers. Sed pone Pan. in c. Qualiter, 1. de actus num. 7. & ibi Anchar. num. 8.

65 Non licet testi aliquid accipere pro dicenda viritate c. Non sane 14. q. 5. Secus pro interesse, aut testimonio, quod dare non tenetur Silu. ver. testis q. 8. vers. 5. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 3. nu. 2. Rebell. lib. 18 q. 20. V. supra ver. restitutio c. 4. num. 14. Idem de Aduocato docet Silu. loc. cit.

66 Testis legitimè interrogatus super crimine, ob quod bona erant publicanda & negans non tenetur fisco, cum sit pœna: Secus si super alterius furto, cum illud sit damnum Nau. c. 25 num. 51. P. Nau. lib. 3. c. 4. num. 123. Hoc tamen vltimum intelligunt, quando manifestare potest absq; honoris, vitæ, aut rei suæ detrimento V. restitutio c. 1. num. 37.

67 Legitimè productus in testem tenetur testificari de re, quam prius iurauit nemini dicere Pan. in c. 2. de off. ord. num. 7. & quoties iuridice interrogatur, vel saltem intimatur illi per ministrum iustitiæ mandatum Iudicis, tenetur ex iustitia vera dicere Regimald. lib 25. num. 163.

68 Testis non tenetur respondere Iudici iuridicè interroganti, quando accusator non habet nisi vnum testem Ban. 2. 2. q 70. ar. 1. p. 2. in resp. ad 4. Less. lib. 2. c. 15. num. 44. Nau. c. Inter verba concl. 6. nu. 310. Communis tamen sententia contrarium docet, teneri scilicet, etiam si solus viderit, si adducatur in testem. sic Sot. de iust. lib. 5. q 7. ar. 1. in fi. Salon. 2. 2. q. 60. art. 1. contr. 1. Silu. ver. test. q. 8. initio Azor. p 3. lib. 13. c. 27. dub. 2. Host. in sum de testib. num. 4. dicens oppositam sententiam esse temerariam. Intellige, si sit testis omni exceptione maior, cuius dictum facit indicium sufficiens ad torturam.

Excipe

Excipe quando Iudex per inquiſitionem generalem procedit; niſi certò ſciat eſſet alios, qui ſciant delinquentem. Nam Iudex tunc ſolum ius habet interrogandi, ita vt ille veritatem fateri teneatur, com duo, vel tres nouerunt crimen Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 10. num. 26. Si tamen non timeatur malum in futurum: aut ſi priuatis monitis ſperetur emendatio, non tenetur huiuſmodi teſtis denunciare, neq; teſtificari, licet duo, vel tres alij ſciant. Leſſ. vbi ſupra num. 46.

69 Qui reppellantur à teſtificando, notat Azor. vbi ſupra c. 28. V. c. forus de verb. ſiguif.

70 Teſtes ſingulares probant in quadraginta ſex caſibus, quos enumerat Aug. Barbos. ad c. In omni negotio, de teſtib.

71 Teſtis iuratus qui in ſecundo examine contraria dixit ijs, quæ in priori dixerat, eſt periurus, c, Sicut nobis de teſtib. Couar. var. res. c. 13. num. 1. & eius teſtimonium non valet, ſi ex interuallo ſe corrigit: niſi oſtendat cauſam, tunc enim admittendus eſt, ibidem num. 8. V. Farin. de teſtib. q. 56. a num. 186. Mirandam prax. crim. q. 17. ar. 3. num. 121. & ſeqq. vbi num: 125. Farin. cit. & Gratian. diſcep. for. to. 1. c. 192, num. 8. quod Periurium, & infamia teſtis non purgatur per torturam in cauſa criminali.

73 Teſtes de credulitate non probant, nec etiam præſumptionem faciunt, licèt dicant ſe pro certo credere, niſi cauſam ſuæ credulitatis oſtendant, c. litteris, & ſeq. de præſumpt. Barbos. alios referens ad c. Quoties num. 6. de teſtib, Rota apud Farin. p. 1. decis. 245. num. 5. & p. 2. decis. 358. num. 6. & decis. 299. num. 3. & decis. 611 V. c. Inquiſitionis parag. Quæſiuiſti, de accus. Probat verò contra producentem Gratian. diſcep. for. c. 469. nu. 10. V. etiam eundem c. 105. num. 5. & c. 109. num. 9. Ias. rubr. ff. de iureiur. vbi ponit plures caſus, in quibus ſtatur dicto teſtium deponentium de credulitate; Item probat in ijs caſibus, in quibus probant teſtes de auditu Farin. prax. crim. p. 2. q. 68. num. 106. Item ad Rei innocentiam probandam ibidem num. 77. Item in probatione ætatis num. 94. Item in probatione filiationis num. 88. Et in probatione æſtimationis, vel valoris num. 98. Et in factis antiquis num. 95. & ſeq. Et in his quæ conſiſtunt in peritia, vt ſunt medici, obſtetrices, & ſimiles, &c. num. 95. & q. 127. num. 109. Gratian. c. 151: num. 20. Et in his, quæ directò probari non poſſunt Farin. d. q. 168. num. 81. V. Pan. in d. c. Quoties, & c. 1. de ſcrutin. in ord. fac.

73 In criminalibus familiares non admittuntur in teſtes, c. Super eo, & c. In literis de teſtib. Nec criminoſi, qui in crimine perſeuerant. Nec emandati, ſi nihilominus remanet infamia. Nec periuri etiam poſt pœnitentiam, c. Teſtimonium, & c. ſuper, & vtrobiq, glo. de teſtib.

74 Teſtis dubitans an Iudex legitimè procedat, ſi cauſa eſt criminalis, capitalis, inclinare debet in fauorem rei Azor. p. 3. lib. 13. c. 27. dub. 1.

75 Sola paupertas non repellit à teſtimonio in ciuilibus, ſi alias ſit perſona honeſta & non ſuſpecta propter paupertatem, c. Si qui teſtium, iuncta Glo. ver. paupertate de teſtib. & ibi Pan. vbi de qualitatibus teſtium Gratia. vbi ſupra c. 277. num. 4. Si tamen aliàs carent ſuſpicione, Glo. in c. Si teſtis 4. q. 2. & 3. ver. locuples. Iul. Clar. prac. crim. q. 24. num. 11. Scriptura, vel iuſtrumentum ex publico Archiuio prolatum teſtimonium publicum habet Barbos. ad c. Ex epiſtolam 1. de probat. num. 11. & ad c. Ad audientiam num. 5. de præſcript. & alij plures ibi relali; & concedit Pan. ibidem num. 11. ſi Tabellio, aut alius ſuper Archiuio deputatus teſtetur illud de Archiuio eſſe, & Rom. conſ. 316. quod ſcriptura Archiuij publici facit notorium.

76 Libris mercatorum quando fides adhibenda ſit. Vide Rotam coram Buratto decis. 34. cum ibi cit. per Ferentill. in c. c. Bonæ el. 1. de poſtul. Præl. num. 30. & ſeq. Felin. in c. 1. de fid. inſtrum. Gratian. diſcep. for. c. 171.

77 In delictis occultis dictum ſocij facit indicium ad torturam Ricc. alios referens

rens decis. 236. à num. 10. Dictum Sodomitati an faciat indicium ad torturam V. Ricc.p.7.collut. 525.Farin.cons.crim.216.

78 Testis deponens super immemorabili, debet deponere de visu per annos quadraginta. quare opus est vt habeat ætatem congruam, qualis est annorum quinquaginta quatuor Farin. alios referens p. 2. decis.248. num. 3.

79 Laicus non potest testificari contra Clericum in criminalibus c. De cætero de testib. c. Cum P. Manconella de accus. Admittitur autem laicus, etiam fœmina ad probanda impedimenta electi ad beneficium, & in ciuilibus c. Tam literis vestris de testib. vbi Glo. ver. fœminas. Item ad accusandum pro sua, suorumuè iniuria d. c. De cœtero. Item in crimine Simoniæ, hæresis, læsæ maiestatis & similibus, si tamen ex bono zelo, & non ex odio procedant: aliàs nec ad accusandum, nec ad testificandum admittuntur. Item cum Clericus est de aliquo crimine infamatus, quo casu admittuntur laici, & viles personæ. Glo. in d. c. Cum P. ver. laicus. In crimine Simoniæ admittitur etiam meretrix c. Tanta de simon. & alij criminosi, præsertim emendati c. Per tuas eo. vbi Pan.num. 13. ad instructionem Iudicum ponit multas conside rationes V. etiam Indicem Felin. ver. laici.

80 In crimine graui seruanda omnia supradicta etiam circa regulares, siue agatur via accusationis, siue denunciationis, siue inquisitionis, docet Salon. 2. 2. q. 69. ar. 2. contr. 7. Sed Io. And. in c. Qualiter 2. & c. Olim de accus. docet seruandum esse iuris ordinem tantum quoad veritatem, & legitimam defensionem, & verum dicit, Nam in cit. cap. Qualiter in fi. sic habetur. Hunc tamen ordinem circa regulares non credimus vsquequaq; seruandum, & in d. c. Olim, mandat Papa Iudicibus vt procedant de plano, & absque iudiciorum strepitu. Secus in Inquisitoribus hæret. prauit: hi enim tenentur iuris ordinem seruare.

81 Liber mortuorum bonæ vitæ, & famæ, concurrente consuetudine; præstito iuramento hæredi in supplementum facit fidem Ricc. decis. 106. cum ibi cit. & saltem facit semiplenam probationem Capell. Tholos. concl. 497 cum ibi not. V. afflic. decis. 40. cum notatis per Vrsill. & Rotam coram Buratto decis. 39. cum notatis per Ferentill.

DE REO

82 ACcusatus tenetur verum fateri, si est probata infamia, aut indicia expressa probata, aut crimen semiplenè probatum, idque constet, alioqui non tenetur S.Tho. 2.2 q. 69. ar. 2. vbi Arag. De infamia negant Pan. c. 2. de confess. num. 19. Reginald. lib. 2. c. 29. dub. 15. & c. 31. num. 16. cum infamia sæpè sit fallax.

83 Reus iuridicè interrogatus de crimine, ob quod infligeretur illi pœna sanguinis, potest subducere veritatem, vtendo æquiuocatione, non tamen mentiri. P.Nau. de rest.lib. 5.p.1.dub.2. Roder. in sum, de ord.iudic.c.01.concl.1.& de regul. to. 2.q.19.ar. 4.Salzed. prac.crim c. 129. Panor.vbi supra Silu. ver. accusatio q.13.& ver.confessio non sacr. q. 1 Ang. confessio delicti num. 1. Armil. ver. accusatio. Less lib. 2.c.31.num.16.& probabile dicit Arag. vbi supra,& consentit Reginal. lib.24.num.37. quando crimen non est plene probatum. Contraria tamen est com.S Tho vbi supra ar.1 vbi Cai.Ban. Arag & alij. Sot. vbi supra Azor.p.3.lib.13.c.25.dub.3.Salon.2.2.q.69 ar.2. contr. 10. Nau.in man c 18 num. 57. & c. 25. num 36.& c Inter verba concl.6. 188.& latius coroll.65.Sayr. cla.reg. lib.12 c.6 dub. 1. Ego puto vtramque probabilē.

84 Semiplene probat vnus testis omni exceptione maior, qui directè testetur, v g. de visu, Cai. vbi supra ar. 2. Silu. ver. indicium num. 3.Nau.c. 25. num. 36 Pan. in c.1. de confes. num. 3. Iul. Clar. prac. crim q. 21.vers. Testis.

85 Cum dubitatur an Iudex legitimè pro-

procedat, non eſt illi obediendum in re alicui damnoſa, niſi damnum publicum præponderet, Sot. de teg. ſecr. memb. 2. q. 7. concl. 7. Intellige ſi intra ſe ſtatuit in illa dubitatione ſe nō teneri reſpondere quod ſcit Nau. c. Inter verba concl. 6. nu. 20

86 Accuſatus de aliquo crimine, & abſolutus non poteſt de eo amplius accuſari c. De his de accuſ. c. ſi. de collus. dereg. vbi glo ver. nouis, dicit delicto vnius hominis ſæpius quæri non debere, per l. licèt in fi. ff Nautæ caup. &c. Fallit primo ſi ſecundus accuſator doceat primum fuiſſe præuaricatum. Secundò ſi ſuum dolorem proſequatur, ignorans accuſationē ab alio inſtituram, ſi actum eſt in forma iudicij. glo. in d. c. De his, ver. replicari V. Anchar. & Pan. ibidem.

87 Negare veritatem in iudicio in re leui veniale eſt; niſi interueniat iuramentum Sot. vbi ſupa, & com. contra Cai. 2. 2. q. 69. ar. 1. V. Iuram. num. 8.

88 Crimen cenſetur probatum, probatis violentis ſuſpicionibus Direct. Inquis. p. 3. q. 46. num. 6. Silu. ver. indicium q. 3.

89 Confeſſus id, de quo erant iudicia, non poteſt de alijs interrogari; niſi in quibuſdam caſibus, vt in crimine aſſaſſinij, furti, &c. & vbi huiuſmodi eſſet bannitus Iul. clar. vbi ſup. q. 64. verſ. ſucceſſiue quæro.

90 Vbi reus eſt ſuſpectus de fuga, poteſt Iudex habita aliqua informatione delicti reum capere, & incarcerare, & poſtea pleniores informationes ſumere Iul. Clar. q. 28. ver. ſcas autem Villagut. ſpec. crim. p. 2. c. 20. ſufficit verò vulneratum v. g. manifeſtaſſe Villagut. cap. 4. Extra hunc caſum non eſt locus capturæ ante indicia ſufficientia, iuriſque ordine ſeruato. etiam inter regulares Nauar. rub. de iudic. 91.

91 Non legitimè interrogatus poteſt negare ſubintelligendo ſic, vt dicere teneatur Ban. 2. 2 q. 69. ar. 2. p. 3. & q. 70. ar. 1. p. 3. dub. 2. Sot. de teg. ſecr. memb. 3. q. 3. concl. 4. Nau. c. Inter. verba concl. 6. num. 368. Silu. ver. Mendacium, q. 6. etiamſi in particulari interrogetur, feciſti? audiſti? vidiſti? Salon. q. 69. cit. ar. 2 contr. 11 Contrarium, ſed minus verè docent Sot. ſibi contrarius de iuſt. lib. 5. q. 6. ar. 2. in fi. Arag. q. 69. cit. ar. 2. in fi.

92 Cum reus non tenetur reſpondere, nec tenetur iurare de dicenda veritate S. Tho. q. 69. cit. art. 1. & ibi Arag Nau. vbi ſupra num. 188. coroll. 65.

93 Reus interrogari non poteſt de ſocijs occultis Nau. vbi ſupra num. 15. Niſi in crimine contra aliquem, quod aliter impediri non poteſt, aut hæreſis, aut læſæ maieſtatis, aut quod ſine ſocijs committi non poteſt Roder. in ord. iudic. c. 10. num. 9. Nau. vbi ſupra coroll. 67. Aut ſi crimen ſit nimis pernicioſum, & atrox Sot. de teg. ſecr. memb. 2. q. 6 Aut cum id vult lex, aut conſuetudo Nau. vbi ſupra num. 191. quod tamen negat Arag. vbi ſup. verſ. Dico ſecundo, cum de iure naturali requiratur infamia ante inquiſitionem. V. Clarum prac. crim. q. 21. vers. dictum ſocij. Cum autem licet interrogare de ſocijs, non eſt quærendum de aliqo in particulari, niſi ſit infamatus Roder. vbi ſupra c. 6. concl. 9. etiam ſi ſciant tres teſtes occulti Cord. ad Sot. de teg. ſecr. memb. 2. q. 7

94 Non tenetur reus illa fateri, quibus proditis iniuſtè comdemnaretur, Sot. vbi ſupra dub. 2. Roder. concl. 7. Salon. vbi ſupra ar. 2. contr. 11. vers. Hinc. colligo 2.

95 Reus interrogatus de crimine proprio, ſed occulto, probato tamen per falſos teſtes, poteſt ſubticere. etiam ſi iubeatur ſub excōmunicatione, quam propterea non incurrit Sot. vbi ſupra memb. 3. q. 1. concl. 4.

96 Non tenetur manifeſtare complices, niſi ad obuiandū malis futuris in damnum Reipublicæ, vt tertiæ perſonæ, non autem ad vindicandum præterita Sot. de iuſt. lib. 5. q. 6. ar. 2.

97 Confeſſarius non debet reum cogere, vt fateatur, niſi clariſſimum ſit eum teneri; præſerti in re graui, & vnde non tantum periculi alteri imminet Sot. vbi ſup.

98 Quando crimen tuum alterius falſo imponitur, non teneris teipſum prodere Sot. de iuſt. lib. 4. q. 6. ar 3 poſt. med. Poteſt tamen ſi velis idem de teg. ſecr. memb. 2. q. 3

99 Vnum indicium probabile sufficit ad torturam Silu. ver. indicium num. 1. Ang. eo parag. 2. Debet tamen probari ad minus per duos testes, vt ex Bart. & Iul. Clar. probat Roder de regul. to. 2. q 21. ar. 2.

100 Dictum stupratæ facit indicium ad torturam, si illa erat bonæ famæ, ille verò male, quia in delictis, quæ occultè fiunt, socius criminis admittitur Ricc. p. 2. decis. 237. nu. 9V. Farinac. cons. crim. 216

101 Dictum vulnerati morientis non sufficit ad torturam, sed tantum ad inquirendum, & ad capturam Clar. prac. crim. q. 21. vers. Assertio vulnerati.

102 Nisi quis legitimè præsumitur habere socios, non debet torqueri, vt reuelet Nau. in man. ci 18. num. 59.

103 Reo non est danda tortura ante indicia sufficientia arbitrio Iudicis; alioqui tenetur Iudex de damno; neque ea confessio valet Pan in c. Cum contemplatione de reg. iur. Sot. de teg. sec. memb. 2. q. 2. concl. 5. Ban. 2. 2. q. 70 art. 1. p. 4. dub. vn concl. 3. Silu. ver. tortura, & ver. indicium num. 3. V. Felin. in c. Qualiter 1. de accus. num. 1. Nec etiam danda tortura pro delictò, quod non meretur pœnam corporalem ibidem vers. debet etiam Pan. & Silu vbisupra.

104 Crimen tuum occultum dignum morte reuelare non potes ne patiaris torturam, nisi certus sis te ad mortem esse torquendum Nau. c. 18. num. 19. Contrarium docet Sot. vbi sup. memb. 3. q. 4. concl. vlt. in primo casu, quia non teneris cum tanto cruciatu vitam seruare

105 Iuste tortus, vt crimen alterius sibi secretò commissum reuelet, non tenetur cum tanto suo damno celare. Nisi esset Reipublicæ, magnique momenti: aut ratione publici officij ad id teneretur: aut ab alio per vim, aut fraudem extorsisset, eiq; magnum damnum ex reuelatione sequatur Sot. vbi sup concl. 6. 7. & 8.

106 In criminalibus debent esse probationes luce clariores l. fi. C de probat. Pan. in c. Veniens de testib. num. 8. & in c. At si Clerici de Iudic. num. 39. & testes omni exceptione maiores Clar. vbi supra q. 66. vers. Debent autem.

107 Citatio non valet facta intra tempora angusta; aut causa non expressa, aut tempore feriato, aut à Iudice non suo; aut si in ipsa non inseratur rescriptum in causa delegationis; aut si fiat loco inhonesto. Glo. in c. Si Episcopus, 2. q. 3. Silu. ver. citatio q. 2. aut si fiat loco periculoso, c. Ex parte de appell. Clem. Pastoralis de re iud.

108 Reum, qui ordinario modo puniri non potest, potest Iudex curare occidendum etiam in alieno territorio, de voluntate tamen saltem præsumpta Domini loci; modò is Iudex auctoritatem habeat puniendi iuris ordine non seruato. Silu. homicid. 1. q. 2. vers. 3. & q. 3. Quòd si timetur in futurum, vbicunque occidi potest, etiam sine consensu domini loci; quia est defensio iure naturali concessa, licet enim vbique vim vi repellere. Nec potest Princeps esse rationabiliter inuitus, cum is non sit actus iurisdictionis, sed necessariæ defensionis: secus si ad vindictam P. Nau lib. 2 c. 3 nu. 231

109 Ad supplicium ductus non tenetur fateri, quod malè negauit: nisi alicui graue damnum sit secuturum Nau. c. 25. num. 38. Roder in ord iudic. c. 10. num. 2. B. Med. in sum lib. 1. c. 14. parag. 35.

110 Crimen læsæ maiestatis per nō subditū non committitur Clem. Pastoralis cit.

111 Furtum, quis sortitur vel ratione delicti, vel contractus, aut domicilij siue rei, de qua agitur possessorio. Et nomine contractus intelligitur etiā quasi conctractus, & id omne vnde oritur obligatio c. fi. de for comp iuncta glo. ver. seu conctractus.

112 Non potest is puniri à quo extorta est confessio contra ordinem iuris Silu. ver. Tortura Ban. 2. 2. q 70. ar. 1. p 2. concl. 3 Sot. de iust. lib. 5. q. 6. ar 2. Clar. vbi sup. q. 35. vers. si verò confessio Dubitat tamē idē Sot. de teg sec. memb. 2. q. 1, concl. 5. Nisi post expressè ratificet Grammat. decis. 34. num. 55. & 58. Aut nisi delictum sit contra bonum communem, & in fieri: aut nisi eius punitio sit necessaria bono communi; aut ad tollendum scandalum Salon. contra. 7. cit.

113 Condemnatus legitimè, ſed innocens poteſt ſe defendere citra vulnera Sot. q. 6. cit. ar. 4. licet dubius; & expreſsè Ban. 2. 2. q. 69 ar. 4. dub. 1 docet poſſe etiam Iudicem, & miniſtros iuſtitiæ occidere, ſi aliter euadere non poſſit, ſecluſo tamen ſcandalo. Sed id meritò negant alij Salon. ar. 4. cit. contr. 1. Arag. ibi in princ. & q 67 ar. 2. in fi. Couar. 1. var. res. c. 2. num. 13. Roder. in Sum. lib. 1. c. 136. concl. 9. Sayr. cla. reg. lib 12. c. 18. num. 3. Ex quorũ ſententia poteſt reus, vel fugiendo vel recipiendo ſe in locum munitũ, vel dum capitur eripere ſe à ſatellitibus citra vulnera. Et ſecundũ Nau. c. 17. num. 102. licet iuuare fugientẽ ſatellites volentes comprahendere, non tamen illis reſiſtendo. Non reſiſtit verò, qui à tergo ſe prahendentem trahit Sot. vbi ſupra.

114 Damnatus ad mortẽ poteſt fugere fractis vinculis, & carcere, licet Iudex id prohibuerit, ſed non reſiſtendo miniſtris iuſtitiæ S. Th. 2. 2. q. 69 ar. 4. ad 2. & ibi Cai. ad 3. Nau. vbi ſupra nu. 101 Etiam ſi ſciat alios vinctos fugituros; tenetur tamẽ de damno rei fractæ Sot. vbi ſup. & ad debita, ſi pro illis detinebãtur: niſi adeò eſſent pauperes vt neq; per ſe neq; per alios ſoluere poſſent Graff. deci. p. 1. lib. 3. c. 7. nu. 1. Verius tamen docet Salon. q. 69. cit. ar. 3. contr. 2. concl. 4. ad 4. nõ teneri ad debita; niſi fugã conſuluerit nolentibus fugere: nec ad damnũ rei fractæ. Sayr. alios referẽs vbi ſup. nu. 22. An verò liceat iuuare frãgentẽ carcerẽ. Sot. vbi ſup. Cai. d ar. 4 negant. Arag. & Bã. ar 4. cit Couar. 1. var res. c. 2. nu. 13 dicunt quò vbi licita eſt fuga, non peccant cooperantes, niſi ratione ſtatuti aut officij. Caiet. loco cit. ad 5. Sayr. dub. 9. Arag. vbi ſup docent licere præbare limã, clauem adulterinã, & huiuſmodi, non tamen ab extra effringere carceres, aut vincula rumpere. Poteſt talis fugere, ſed non tenetur Couar. & Graff. vbi ſu. nu. 5. Si tamen licite detineatur non ad mortem, aut mutilationem fugere non poteſt ſecundũ Silu. ver. fugere nu. 1. ſed cõtrariũ docet Azor. p. 3. lib. 13 c. 14. q. 2

115 Condemnatus ad carceres non poteſt fugere, etiam ſi poſſet ſine effractione Couar. & Graff. vbi ſup. Caiet. ar. 4. cit. dub. 5. Ang. ver. fugere num. 1. Silu. eo. Nau. c. 17. nu. 101. & ſeq. limitat Sot. vbi ſup. niſi immineat ei vitæ, aut corporalis ſupplcij periculũ. Limitant etiam, ſed minus verè Ban. 2. 2. q 69. ar. 4. dub. 2 conc. 5. & ibi Salon. controu. 2. concl. 4. Niſi ſit condemnatus ad perpetuos carceres. hoc enim negant alij communiter, vt docent Azor. vbi ſup. ſiue carcere r ſit ad cuſtodiam, ſiue ad pœnam, ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum.

216 Iuſtè damnatus, vt fame pereat, ſi cibus offeratur poteſt comedere, com. vt teſtatur Sayr. vbi ſup. dub. 11. Et ſecundũ alios tenetur: quia non comedendo, eſſet ſeipſum occidere S. Th. vbi ſup. & ibi Cai. Arag. dub. pen. Ban. dub. pen. & q. 31. ar. 2. dub. 3 Couar. vbi ſupra num. 10. At ſecũdũ alios licet poſſit comedere, non tamen tenetur. ſic. Sot. de iuſt. lib. 5. q. 6. ar. 4. Salon. vbi ſup. contr. 4. dub vlt. Sayr. vbi ſup. quia & feris obiectus non tenetur ſe defendere: poteſt enim licitè ſuſtinere pœnam, & pati ſententiam iuſtam qua damnatus eſt Azor. p. 3. libi. 2. c. 3. q. 6. Poſſunt verò qui non ſunt cuſtodes cibos offerre, ſed non tenentur. S. Th. & alij cit

117 Damnatus ad veneni hauſtum poteſt bibere: ſicut licet damnato ad mortem aſcendere ſcalam, præbere iugulũ Vict. relec. de homic. num. 31. Arag. 2. 2. q. 61. ar. 3 & 69. ar. 4. Tolet. lib. 5, c. 6. Roder. in ord. iudic. c. 14 concl. 2. Negant alij, cum ſit actus proximus, & immediatus, ex quo efficienter ſequitur mors. ſic Ban. vbi ſup. P. Nau lib. 2. c. 3 num 81. Salon vbi ſup. ar. 3 contr. 4. initio Sayr. clar. reg. lib. 7. c. 9. dub. 7. Cai. vbi ſu ad 7. Azor. verò vbi ſu. q. docet non poſſe ſibi miniſtrare, & parare venenum ad bibendum, vel edendum, poſſe tamen ſumere ab alijs miniſtratũ. Ego probabiliorem puto ſenteutiam Ban. &c.

118 Dimittenda eſt aliquando punitio delinquentium, ne ſequantur maiora mala Silu. ver. ſcandalũ q. 3. verſ. 3. Tabien. eoq. §.

119 Condẽnatus poteſt ex cauſa priuari cõmunione Nau. de pœnit. & rem. conſ. 10. Et confeſſione, ſi credatur id facere ſpe euadendi Silu. Iudex. 1. q. 11. Roder. in ſum. lib. 1, c. 135. num. 7.

120 Exe-

120 Executor sententiæ Principis iubentis suspendere absq; processu non excusatur; nisi crimen sit notorium Cai. in sum. ver. Homicidium.

121 Executor merus non debet expendere iniquitatem sententiæ Iudicis, sed remittere debet ad Superiorẽ, vbi de nullitate excipiatur Pa. c. De cætero, de re iud. nu. 3. Potest autem exequi sententiã superioris, quã scit esse iniustã sed validã si nõ potest detrectare executionẽ; nisi esset notoria iniquitas, aut error intollerabilis Sil. iudex 2 q. 6

122 Exemptus delinquens in loco non exempto incidit in pœnas, nisi delinquat in re exempta S. Tho. 2. 2. q. 67. ar. 5. ad 3. de quo vide Anchar. in c. 1. de excess. Præl. in 6. not. 12. Quare religiosus exemptus incidit in pœnas ab Episcopo statutas contra accendentes ad monasteria monialium Gemin. in c. 1. parag. Numquid de priuil. in 6. Nam ratione delicti efficitur de foro, c. 1. de for. comp. Glo. in c. Nuper, ver. tunc, & in c. A nobis 1. de sent. exc. nonnisi subditi. & declarauit S. Congreg. Conc. Trid. interpretum. Nisi regularis haberet priuilegium, vt non possit excommunicari Sayr. de censur. lib. 1. c. 6. num. 36. & multa huiusmodi refert Roder. de regul. to. 2. q. 63. ar. 3. & 7. Et optimè Sorb. ver. Conueniri in iudicio, & ver. Exemptio. & licet addat Roder. excommunicari posse à Legato de latere, referuntur tamen alia priuilegia comp. priuil. Cler. reg. ver. Exemptio, quibus nec à legato excommunicari possunt. V. Rotam coram Card. Mantic. decis. 237. c. 1. de priuil. in 6. vbi Barbos. plures referens.

123 Qui appellando impedit iustæ sententiæ executionem, tenetur ad damna, & interesse Arag. 2. 2. q 69. ar. 2. Nau. c. 25. num. 39. Ang. ver appellatio parag. 15. Silu. eo. q. 6 Sayr. alios referens cla. reg. lib. 12. c. 17. num. 34.

124 Appellationem prohibens etiam Princeps intelligit friuolam, non autem iustam Pan. in c. super de appell. num. 10. Anchar. in c. Licet de regul. num. 4. Silu. ver. appellatio num. 7. Intelligitur autem pro hibita omnis appellatio quæ in iure expresse non conceditur c. Pastoralis de appell. Vbi in glo. vide quibus in casibus conceditur. Fallit cum Papa committit causam super priuilegijs regularium, cum clausula, Omni appellatione remota, tunc enim prohibetur etiam iusta Roder. de regul. to. 1 q. 8. art. 13.

125 Qui appellauit potest interim officium suum facere; non enim censetur condemnatus. Nam appellatio, legitimè introducta suspendit, & extinguit pronunciatum Host. in sum. de appell. parag. Quis sit effectus. Nisi appellasset post sententiã cẽsuræ ecclesiasticæ Pastoralis par. Verũ de appell.

126 Regula illa, Actor sequitur forum Rei, quomodo intelligenda, V. Pan. in c. Si quis contra cũ ibi not. de for. comp. Et in quibus non procedat, Vide glo. ad Inst. Lancell. lib. 1. tit. 1. par. Quod si inter. ver. sequitur

127 Qui compromisit potest pro enormi læsione petere reductionem ad arbitrium boni viri, etiam si cum iuramento compromisisset; & etiam si renunciasset petitioni reductionis, si deceptio sit dolosè facta, Silu. ver. arbiter q. 1. 7. & 8.

128 Litigans tenetur ad expensas, si sciebat, se iniustam causam fouere Ang. ver. litigiosa res. parag. 2. Silu. ver lis. q. 10.

129 Reus, & Aduocatus, si iustam causam foueant, possunt arte aliqua aduersarium decipere si id ad victoriam sit necessarium, non tamen mentiri, aut dolo, & fallacijs vti S. Tho. 2. 2. q. 71. ar. 3. Couar. 1 var. res. c. 2. num 1. glo. in c. Cupientes, ver. malignantium, de elect. in 6.

130 Ordinatus ab Episcopo non suo sine licentia proprij, vel cum dimissorijs falsis, non gaudet priuilegio fori, ex Decreto Vrbani VIII. 11. Dec. 16. 24.

131 Familia Episcopi, Notarius, Scriptores, familia armata, licet viuat proprijs expensis, gaudent priuilegio fori Gratian. c. 340. & seq. Barbos. ac c. vlt. de off. Archid. num. 2. Diana multos referens p. 4. resol. 30. trac. 5.

132 Filio litiganti ad bona paterna, etiam ad partem, debentur à possessore collitigante expensæ litis, & alimenta à Iudice taxanda, vbi constat de pleno iure Rota apud Farinac. p. 2. decis 749.

133 Accu-

133 Accusatione inimici nemo condemnandus, licèt manifesta sint crimina accusati c. Quod suspecti 3. q. 5. Et citatus, qui non potest securè ad Iudicis præsentiam accedere, non tenetur, & potest liberè appellare, licet in commissione dicatur Appellatione remota c. Ex parte de appel. Clem. Pastoralis de iud. De timore autem tenetur fidem facere, saltem per proprium iuramentum c. Statutum parag. Cum verò de rescrip. in 6.

134 Clericus laicum pro rebus suis, vel Ecclesiæ ad Ecclesiasticum forum trahere potest. Nisi laicus res ipsas nō Ecclesiæ aut Clerici, sed suas proprias esse dixerit, quo casu debet ad forensem Iudicem trahi c. Si clericus laicum de for. comp.

135 Contra insordescentes per annum in excommunicatione, quando procedi possit, & quomodo, V. Barbos. & ab eo cit. ad c. Excommunicamus 1. de hæret. num. 10. & seqq. Farinac. de hæresi q. 92. parag. 2. num. 24: Monet. de commut. vlt. vol. c. 11. num. 160.

136 Torqueri potest Clericus etiam ministerio laici, de mandato Episcopi Azor. p. 3. lib. 13. c. 26. dub. 11. vers. Si quæras an Clerici. V. ver. Clericus num. 40. Contra exercentes vitium nefandum quomodo procedendum, & qua pœna sint afficiendi, Vide Bullam Pij V. 1568. & Roder. de regul. to. 1. q. 30. art. 19. & quæ requirantur in socio criminis ad hoc quod faciat inditium vide Farin. consil. crim. 216.

137 Actore non probante id quod est fundamentum suæ intentionis, reus, etiam si nihil præstiterit, debet absolui, c. Cum Ecclesia Sutrina in fi. de causa possess. c. vlt. parag. Sanè de iureiur. c. 1. Vt Eccles. benef.

138 Viduæ spoliatores, seu violenti inuasores rerum suarum, possunt ad Ecclesiasticum Iudicem trahi Pan. in c. Ex parte B. Pan. in c. Ex parte num. 11. de for. comp. Couar. pract. quæst. c. 6. num. 1. vers. Immo; Est enim miserabilis persona, simul, & oppressa Couar. loc. cit. & Menoch. quem refert, & approbat Barbos. ad d. c. Ex parte num. 7.

DE ADVOCATO

139 Aduocatus, quamdiu causa ita est dubia, vt vtraq; pars sit æquè probabilis, aut saltem sua sit valdè probabilis, potest patrocinari Cyned. ad Decretum collect. 28. num. 17. Limitat Sanchez in sum. lib. 1. c. 9. num. 51. cum alijs ibi relatis, modo Aduocatus clienti veritatem iuris suæ causæ aperiat, nec certius illi sententiam promittat, quam debeat. Addunt Silu. ver. Aduocatus q. 10 Ang. eo parag. 13. Aduocatum scienter asseuerantem causam omnino esse iustam, teneri clienti ad omnia damna; si Cliens aliàs non esset litigaturus. Cum auét scire debet causam esse iniustam, tenetur de damno aduersario, & clienti, si hunc non monuit Arag & Ban. 2. 2. q. 71. ar. 4. Nau. c. 25. nu. 28. In causa mortis, & infamiæ licet defendere minus probabilem in fauorem rei Sot. de iust lib. 5. q. 8. ar. 3. V. Sanchez vbi supra num. 53.

140 Aduocatus, qui se clienti obtulit vt doctum, tenetur de damno ex ignorantia, si hanc cliens ignorabat: alioqui solum de dolo, & lata culpa, Silu. ver. aduocatus q. 24. Immo tenetur de leui, si cliens ignorabat eius insufficientiam Salon. 2. 2. q. 71. ar. 2. contr. vn. concl. 2. Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 22. num. 10.

141 Aduocatus plures causas suscipiens, quàm quibus potest commodè patrocinari, peccat mort. Et qui habet animum suscipiendi omnes causas sibi oblatas, est in statu peccati mort. Salon. vbi supra concl. 3.

142 Si in principio putauit causam esse iustam, quæ postea in processu apparet iniusta, tenetur causam deserere, aut clientem ad cedendum inducere, siue ad componendum sine aduersarij damno. Non tamen debet causæ iniustitiam, eiusuè secreta aduersario reuelare S. Tho. 2. 2. q. 71. ar. 3. ad 2. Hoc postremū limitant Arag. & Salon. ibidem contr. 1. concl. vlt.. Nisi aduersario immineat periculum capitis. aut alicuius membri, vel maximi dedecoris,

vel

vel alterius rei grauissimæ; vt si ageretur de statu alicuius Ducis: tunc enim tenetur reuelare; Iudicemq; ac clientem de iniustitia causæ monere. Debet tamen esse certissimus de iniustitia, & quod non sit inde oriturum aliquod scandalum. Ad compromittendum verò inducere non potest, nisi cum causa est dubia.

143 Peccat mort, defendens minus iustam causam contra reum, si causa sit vel mortis, vel sanguinis, vel famæ, vel honoris, vel bonorum. In dubio enim melior est conditio possidentis. In alijs verò causis minoris momenti non est peccatum, Sot. de iust. lib. 5. q. 8. art. 2. Sayr. cla. reg. lib. 1. c. 11. num. 20. Hoc tamen vltimum meritò non concedit Azor. p. 3. lib. 13. c. 29. dub. 3. q. 2.

144 Non potest Aduocatus pacisci de quota litis loco salarij. Nec de certo quid sibi soluendo victa lite. Potest verò conuenire de certo salario, siue vincat, siue non Nau. c. 25. num. 3. vers. 7. Ang. ver. aduocatus parag. 15. Silu. eo. q. 19.

145 Tenetur Aduocatus gratis defendere causam pauperis non habentis vnde soluat mercedem, nec alius est in promptu, qui id faciat, nec habet propinquos, qui possint in promptu subuenire, Item si pauperis indigentia prius illi occurrit, quam alteri; hoc enim est plures esse obligatos in solidum, & æquè principaliter S. Tho. 2. 2. q. 71. ar. 1 Azor. vbi supra dub. 6. Quod si necessitas pauperis sit grauissima, tenetur sub mortali cum graui suo incommodo patrocinari, idest cum aliquali bonorum suorum iactura. Si verò necessitas sit communis, tenetur cum leui suo incommodo Arag. q. 71. cit. ar. 1 Ban. ibidem, idem asserentes de Procuratore, Tabellione, & huiusmodi officialibus.

146 Litigatore cum suo aduersario transigente, debetur Aduocato salarium pro rata laboris, si aliud inter eos conuentum non sit. Quòd si transactio sit cum dolo, debetur integrum salarium Silu. vbi supra q. 20.

147 Aduocato casu impedito in causa patrocinari, non debetur Salarium à cliente, nisi pro rata temporis. Salarium verò à publico promissum totum habebit Silu. vbi supra q. 21. citato Bart. in l. Diem functo ff. de off. assess. qui per eam distinctionem concordat leges, quæ ipsi Aduocato integrum salarium concedunt.

148 Aduocatus non potest esse Iudex in eadem causa, in qua aduocatus fuit: & recusari potest ab eo tantum, contra quem fuit aduocatus. Nec potest esse assessor Iudicis in causa clientuli, nec in causa, in qua filius, vel Pater est Iudex Barbos. ad c. Postremo num. 3. & duob. seqq. de appellat. Nec esse testis in eadem causa, c. Ex litteris, de transacti, vb, Barbos cum alijs pluribus ibi cit. Nec esse Aduocatus Rei in Secunda instantia, si fuit Aduocatus actoris in prima.

DE TABELLIONE

149 TAbellio tenetur de damno dato ex ignorantia Pan. in c. Sicut te ne cler. vel mon. num. 22. Ang. ver. Tabellio parag. 6. Silu. eo num. 8. Nauar. c. 25. num. 53. Est autem Tabellio persona habens publicum officium scribendi instrumenta ad faciendam fidē; aliàs dictus notarius, Silu. ver. Tabellio initio.

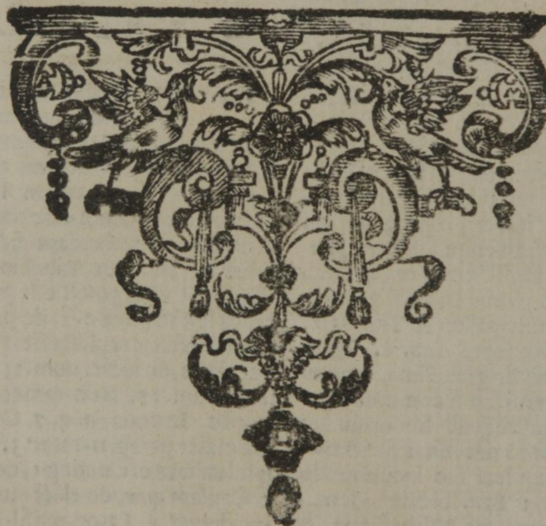
150 Laicus potest esse procurator in causis spiritualibus c. 1. de procur. in 6. & assessor Iudicis ecclesiastici Pan. in c. Decernimus, de iudic. num. 13. vide tamen supra num. 25. Non tamen Vicarius Episcopi c. In noua 16. q. 7. Couar. in c. Alma mater parag. 11. num. 3. Nec arbiter in spiritualibus c. Contingit, de arbitr. Pan. in c. Causam quæ, de elect. num. 5. Etiam incidenter, c. Lator, qui fil. sint legit. Nisi compromittatur in Clericum, & laicum auctoritate Episcopi, c. Per tuas de arbitr.

151 Notarius post datam copiam authenticam instrumenti parti, nihil potest addere, vel minuere, etiam punctum vel syllabam; nec clausulas ceteratas extendere, præcipuè post motam litem. Ferentill. alios referens ad Burattum decis. 931. Quòd si erratum sit circa substantialia, cor-

rigendus

rigendus error auctoritate Iudicis, cum causæ cognitione, & citatis citandis, & probato errore Gratia. discep. for. to. 5. c. 889. asserens de com. Pan. vol. 1. cons. 99. num. 4.

152 Falsum præsumitur instrumentum, ex quo originale non reperitur Menoch. remed. 4. adipisc num. 745. q 86. & de arbitr. casu 187. num. 3. Gratia c. 187. num. 11. vbi num. 15. & seqq limitat nisi exemplar sit authenticum cum manu Notarij, & alijs requisitis, quia tunc habetur pro originali de quo omnino vide c. Cum olim. 1. de priuil. & ibi Pan. & Rotam coram Mantic. dec. 32. num. 10. Præsumitur etiam falsum in totum quando falsitas respicit solemnia, seu substantialia, idest quando ea respicit, in quibus est vis totius instrumenti, & de quibus Notarius facit fidem de visu, vt est in loco, & tempore, rogitu, testibus, & huiusmodi Barbos. alios referens ad c. Si ad scripturas dist. 9. Vbi quando falsitas in vna parte vitiet totum. Pan. cons. 99. cit. num. 5. V. Farin. cons. crimin. 227. & seq.

LIBER

LIBER QVINTVS DE SACRAMENTIS

De Sacramentis in genere

V. Confessor

1 SAcramentum ex S. Tho. p. 3. q. 60 per tot. & Nau. c. 20. num. 1. & al js Est rei sacræ, quæ homini sanctitatem affert, sensui expositum signum, quod & Christi memoriam renouat, & futuræ beatitudinis gloriam prænuntiat. A Mag. vero in 4. sic definitur, Est inuisibilis gratiæ visibilis forma, ita vt eius similitudinem gerat, & causa existat. Causam intellige instrumentariam.

2 Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato, idest vi sua ex Christi passione accepta S. Tho. vbi supra q. 62. ar 5. Non quidem vt causæ principales, sed vt diuinæ misericordiæ instrumenta, ar. 1. & 4. (quod facere non poterant sacramenta veteris legis, cum præcesserint Christi passionem, a qua virtutem & causalitatem accipiunt sacramenta: sed solum significabant fidem, per quam homines iustificabantur, & gratiam per Christum dandam, quia erant figuræ sacramentorum nouæ legis. art. 6.) Et præter virtutes, & dona, conferunt etiam quoddam diuinum auxilium ad sacramenti finem facilius consequendum ar. 2. Et Baptismus quidem, ac Pœnitentia non ponenti obicem conferunt primam gratiam reliqua verò aliquando. Semper autem conferunt augmentum gratiæ existenti in gratia Suar. to. 3. disp, 7. sect. 2.

3 Septem sunt Ecclesiæ sacramenta, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, & Matrimonium Conc. Trid. sess. 7. can. 1 Quorum sufficientia sumi potest ex perfectione vitæ corporalis: in qua dupliciter quis perficitur. Primò per se, vt est particularis persona, vel in ordine ad alios. Respectu sui ipsius, vel per se acquirendo aliquam vitæ perfectionem, vel per accidens remouendo impedimenta vitæ, vt ægritudines. Per se perficitur vita corporalis, primo per generationem, per quam incipit homo esse, & viuere. & huic in vita spirituali respondet Baptismus, qui est spiritualis regeneratio. Secundò per augmentum, quo aliquis ad debitam quantitatem perducitur, & huic respondet Confirmatio, in qua datur Spiritus sanctus ad robur. Tertiò per nutrimentum, quo vita, & virtus in homine conseruatur, cui respondet Eucharistia, Nisi manducaueritis, &c. Io. 6. Et quia homo interdum corporalem infirmitatem, & spiritualem, scilicet peccatum incurrit, duplex remedium adhibetur, Primum est sanatio, quæ sanitatem constituit, cuius loco ponitur Pœnitentia. Secundum est pristinæ valetudinis restitutio per dietam, & exercitium, cuius loco ponitur Extrema vnctio, peccatorum reliquias remouens, & hominem ad gloriam paratum reddens.

4 In ordine ad communitatem perficitur homo, vel per hoc, quòd potestatem accipit regendi multitudinem, actusq; publicos exercendi. & huius loco in vita spirituali ponitur Ordo. Vel per naturalem propagationem, quod fit per ma-

matrimonium tam in corporali, quem in spirituali vita. Secundum igitur quòd sacramenta instituta sunt contra effectum peccati, patet ipsorum numerus. Nam Baptismus ordinatur contra carentiam vitæ spiritualis. Confirmatio contra infirmitatem animi, quæ in nuper natis inuenitur. Eucharistia contra labilitatem animi ad peccandum. Pœnitentia contra actuale peccatum post baptisma commissum. Extrema vnctio contra reliquias peccatorum, quæ non sunt per pœnitentiam sufficienter sublatæ, aut ex ignorantia, aut ex negligentia. Ordo contra dissolutionem multitudinis. Matrimonium contra concupiscentiam personalem, & contra defectum multitudinis, qui per mortem accidit S. Tho. p. 3 q. 65. art 1.

5 Et quàmquàm ordine quodam naturali, tertium inter sacramenta locum Eucharistia teneat: dignitate tamen, & maiestate cœteris omnibus antecellit Conc. Trid. sess. 13. c. 3. quia in ipsa continetur substantialiter Christus: in alijs verò sacramentis continetur tantum quædam virtus instrumentalis ab ipso Christo participata.

6 Ex septem sacramentis, tria tantum, Baptismus scilicet, Confirmatio, & Ordo imprimunt characterem in anima, hoc est signum quoddam indelebile, & spirituale, vnde iterari non possunt Trid. sess. 7. can 9. Et conferunt gratiam recedente fictione S. Tho. in 4. dist. 4. q. 3. ar. 2. questiuncula 3. ad 3. Idem de matrimonio, extrema Vnctione, & Pænitentia docet Suar to. 3. disp 28. sect. 6. Sed to. 4. disp. 52. sect. 2. num. 25. docet ea tantum sacramenta conferre gratiam recedente fictione, quæ aliqua ratione iterari non possunt. Est autem character in intellectu sicut in subiecto S Tho. 2. 2. q. 63. ar. 4. & ibi Cai. Valent. to. 4. disp. 4. q. 4. p. 4. Et secundum Suar. to. 3. disp. 11. sect. 4. propriè, & immediate est in ipsa essentia animæ est enim habitus formaliter perficiens animã Bellarm lib. 1. de sacram. c. 19.

7 Baptismus est necessarius simpliciter saltem in voto, vt in adulto non habente copiam Baptizantis. Eucharistia est necessaria saltem in voto quoad rem sacramenti, idest vnitatem corporis mystici Pœnitentia est necessaria lapsis. Ordo est necessarius Ecclesiæ in communi. Alia sunt voluntaria, nec peccat abstinens, cessante contemptu S Tho. vbi supra q. 65. ar. 4.

8 Tria sunt in vnoquoq; sacramento. Primo sacramentum tantum, idest ipsum signum exterius, vt in baptismo aqua. Secundo Res tantum, idest effectus interior vltimus, vt gratia, vel aliud ipsam significans, vt ablutio animæ in baptismo. vnitas Ecclesiæ in Eucharistia. Tertio res, & sacramentum simul, quæ est interior causa gratiæ, vt character vel ornatus animæ, vel corpus Christi in Eucharistia Suar. vbi supra disp. 1. sect. 2. & com. Silu. ver. sacramentum, initio.

9 Ad necessitatem sacramenti tria requiruntur, materia, forma S. Tho. vbi supra q. 60. ar. 5. & 6. & recta intentio conferentis respectu ipsius sacramenti. Idem q. 64. art. 8. & 10. Addunt alij vt Toler. in sum. lib. 2. c. 16. Etiã intentio suscipientis. Sed hoc non est verum in omnibus: Nam in Eucharistia non requiritur intentio suscipientis ad veritatem sacramenti, sed tantum ad effectum vt illa sumptio sit sacramentalis. De quo plenius Suarez to. 3. disp. 14. sect. 2. concl 1.

10 Est verò duplex materia, Proxima, & remota Proxima est actio aliqua humana, in quam forma proximè cadit: sicut proxima materia sacramenti Pœnitentiæ est confessio, & Baptismi ablutio: quia forma sacramenti immediatè cadit in illam, vel quia proximè constituit sacramentum. Remota verò materia est omne id, quod mediante proxima materia attingitur, vt ordinatur ad cultum Dei, & sic aqua, vel peccatum sunt materia remota sacramenti. Suar. de relig. trac. 6. lib. 2. c. 1. initio.

11 Est autem minister sacramentorum solus homo, non Angelus, aut Anima separata S. Tho. p. 3. q. 64. ar. 7. hæc tamen, si iterum vniatur corpori etiam gloriosa, ita vt illud viuificet, poterit huiusmodi resuscitatus verè conficere, &

&miniſtrare, ſi habeat alia requiſita, vt characterem, &c. Suar. ar. 7. cit. in comment. & diſp. 13. ſect. 1.

12 Poteſt, & debet quis accipere, ſacramenta à malo Paſtore, dum toleratur c. vlt. 15. q. vlt. Nec peccat, cum non communicet eius peccato, ſed Eccleſiæ, quæ illum tamquam miniſtrum exhibet S. Tho. vbi ſupra ar. 5. ad 2. Silu. baptiſmus 3. q. 5. & confeſſor 1. q. 19. Et Euchar. 3. q. 6. & ver. Sacramentum Etiam à ſuſpenſo, excommunicato tolerato S. Tho. ar. 6. cit. Couar. in c. Alma p. 1. parag. 6. Peccat tamen mortaliter miniſtrans in mortali S. Tho. ibidem Si tamen aliunde ſine detrimento, licitè poteſt accipere ſacramenta, tenetur ex charitate non recipere à proprio, ſed iniquo Suar. diſp. 18. ſect. . Alterius autem de cenſur. to. 1. lib. 1. diſp. 7. c. 2. docet, quod ſi huiuſmodi Sacerdos ſit excommunicatus toleratus, ſicut non peccat petens ab eo ſacramenta per extrau. Ad euitanda, ſic nec peccat miniſtrans ſi enim peccaret, teneretur non miniſtrare, atq; ita priuilegium extrau nihil prodeſſet non excommunicatis quorum gratia edita fuit. Quod concedit. Suar. to. 5. diſp 11. ſect. 4 aſſert. 2. ſi fiat cum aliqua neceſſitate, etiā citra extremam, vt quando non adeſt alius non excommunicatus, & ipſe non poteſt hic, & nunc prius abſolutionem petere ab excommunicatione. Si verò huiuſmodi excommunicatus ſit Parochus, & ſubditus alteri confiteri non vult, poteſt petenti licitè adminiſtrare, quia petit ius ſuum

13 Peccat mort. inducens Sacerdotem non propium excommunicatum, &c. ad miniſtrandū ſacramenta, quia cauſam peccandi dat, c. fi. de iurerur. Niſi ille ſit paratus inſtetq; neceſſitas, nec aliunde haberi poſſit Cai p. 3. q. 64. ar. 4. Suar. vbi ſupra V. Nauar. de orat. c. 19. num. 62.

14 In neceſſitate licet etiam ab hæretico, degradato, præciſo & Apoſtata baptiſmum accipere, c. Præter, parag. Verum diſt. 34. Concil. Trid. ſeſſ 7. de bapt. can. 4. S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 12. parag. 4. Suar. to. 3. diſp. 31. ſect 5. Immo, & pœnitentiam Ang confeſſio 3. num. 2. Silu: confeſſor 1. q. vlt. Victoria de clau. nu. 5. Can. relec. de pœnit. p. 5. ad 2. glo. in c. Non eſt nobis, ver. baptiſmum paruulorum, de ſponſal. Valent. to. 4. diſp. 3. q 5. p. 3. verſ. Corollarie ſequitur Suar. to 4. diſp. 26. ſect. 4. num. 5. & de cenſur. diſp. 21. ſect. 1. num. 4. Alter to. 1. diſp. 7. lib. 1. c. 3. licèt Sot. in 4. d. 18 q 4 ar. 2. neget de præciſo, & Apoſtata; & Io. Med. de confeſſ. q. 23. in ſi. abſolute neget de omnibus. Omnes ſupradicti non peccant mort. miniſtrando, &c. quia non ſe exhibent vt miniſtri Eccleſiæ, ſed ſubueniunt neceſſitatem patienti S. Tho p. 3. q. 64. ar. 6. ad 3. Niſi perſiſtant in ſua pertinacia; tunc enim peccant mort. ex praua diſpoſitione, & indigna adminiſtratione Alter, vbi ſupra V. Valent. loco cit. q. 1. p. 3. verſ miniſtro igitur nocet, & verſ. Sed notandum eſt.

15 Peccat mort. qui non ſe putans ſufficienter attritum, ſacramentum accipit Nau. in ſum. de pœnit. diſt. 5. Glo. 3. nu. 33. & in man. c. 22. num. 3.

16 Sufficit autem attritio cognita, cum per ipſam ſufficienter auertatur voluntas a peccato Suar. to. 3. diſp. 7. ſect. 4. Ideò verò ſufficit attritio, quia per ſacramentum recipit gratiam, fitq; de attrito contritus. Quod in alijs ſacramentis præter baptiſmum, & pœnitentiam, non putat certum, ſed tantum probabile Valent. to. 4. diſp. 7 q. 8. p. 4. aſſert. 5.

17 Ad miniſtrandum ſacramenta requiritur contritio ſaltem putata inculpabiliter Suar. vbi ſupra diſp. 16. ſect. 3. Nau. vbi ſupra V. infra verb. Pœnitentia num. 17.

18 Ad Euchariſtiæ ſumptionem non licet accedere exiſtenti in peccato mort, niſi præuia ſacramentali confeſſione, habenti copiam confeſſoris, quantumcumq; ſibi contritus videatur Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 7. & can. 11

19 Accedenti in gratia ad ſacramenta etiam indeuoto, & habenti peccata venialia in actu, augetur gratia habitualis: impeditur tamen actualis, ideſt actualis illa deuotio, refectio, & dulcedo S. Tho. vbi ſupra.

20 Accedere ad ſacramenta cū cōpla-

centia peccati venialis, non eſt obex gratiæ: cum peccatum veniale non habeat repugnantiam formalē cum ipſa gratia, id enim ſolum habet peccatum mortale S. Tho. vbi ſupra q. 79. art. 8. Suar. ſect. 4. cit. & to. 4. diſp. 35. ſect 4.

21 Formæ Sacramentorum poſſunt ex cauſa iterari; v. g. in dubio an ſint dictæ: & ad euitandam calumniam in matrimonio Io. Med. de Confeſſ. q. 25. Optimè Suar. to. 3. diſp. 13. ſect. 3. dicto. Quæ autem ſit forma ſacramenti matr. Vide infra ver. matrim. num. 4.

22 In ſolo Baptiſmo, & Confirmatione, eſt de eſſentia dicere In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. De Baptiſmo habetur Matt. 28. & c. multi de conſecr. diſt. 4. De Confirmatione aſſerunt S. Tho. vbi ſupra q. 72. ar. 4. Sot. in 4. diſt. 7. q. vn. ar. 4. Silu. ver. Confirmatio q. 1. Valent. vbi ſupra diſp. 5. q. 1. p. 3. & com. & patet per formam, quæ ab Eccleſia adhibetur.

23 Sacramenta data ab hæretico, Schiſmatico infideli valent ſi intendant facere quod facit Eccleſia c. Romanus Pontifex, & c. A quodam, & c. Sicut hæreticus de conſecr. diſt. 4. Trid. ſeſſ. 7. de baptis. can. 4. S. Tho. p. 3. q. 64. ar. 9. & q. 82. ar. 7. & 8. Sot. in 4. diſt. 1. q. 1. ar. 8. etiam ſi miniſter putet nihil valere, & nihil eſſe S. Tho. in 4. d. 6. q. 1. ar. 3. queſtiuncula 2. Tolet. lib. 2. c. 28. Ang. baptiſmus 5. parag. 7. Pan. in c. Licet de bapt. num. 5. Vt cum ad petitionem alicuius intendit eum baptizare eodem modo, quo Eccleſia baptizat, quantum ad exteriora, ſcilicet materiam, & formam, licet credat Eccleſiam decipi, quantum ad interiora. Aut cum nihil cogitat immediatè de faciendo quod facit Eccleſia: immo potius contrarium faceret ſi ſciret: ad petitionem tamen alicuius intendit ei conferre quod ille petit, & conſequenter implicitè, & mediatè intendit facere quod facit Eccleſia, quia hoc intendit petens, cui ille complacet Silu. baptiſmus 3. q. 1.

24 Poteſt quis accipere ſacramenta omnia in Cathedrali, ſi ſit eius Dioeceſis Gio. in c. 3. de off. Archid. 2. er. foris veniunt, & in 6. Spiſcopus, ver. ſuo ſubdito de pœnit, & remiſſ. in 6. Pan. in c. Vt dominicis, de paroch. num. 1. An autem poſſit Archipræsbyter, vel Curatus cathedralis aſſiſtere matrimonio in tota Dioeceſi, Negat Sanchez alijs relatis, de matrin. lib. 3. diſp. 27. in fi.

25 Addens, minuēs, tranſportans, vel interrumpens formas ſacramentorum perficit ſacramentum, niſi intendat contra ritum Eccleſiæ: vel niſi mutetur principalis ſententia S. Tho. p. 3. q. 60. ar. 8. Sot. vbi ſupra Silu. baptiſmus 1. q. 5. ad 11.

26 Sacramenta data a Curato communi errore taliter exiſtimato, ſi habeat titulum putatiuum à legitimo Superiore, valent, quare confeſſio facta huiuſmodi Curato non eſt iteranda, detecta nullitate iuriſdictionis ex defectu tituli Ang. confeſſio 4. num. 2. Silu. confeſſor 1. q. 19. Pan. in c. Nihil de elect. Idem quando legitimè electus, & confirmatus per Superiorem ex aliqua ſuperueniente cauſa priuatur ipſo iure, ſi priuatio eſt occulta, ſecundum eoſdē, & Nau. in cap. Placuit de pœnit. diſt. 6. nu. 179. & ſeq. & in man. c. 9. num. 11. Arag. 2. 2. q. 60. ar. 6. parag. Eſt aliud dubium. Caieſum. ver. cōfeſſionis iteratio c. Confeſſio Sacramentalis, quare. & c. Sufficit verò eſſe occultum, ac communem errorem eſſe in eo loco, quamuis alibi ſit notoria Nau. c. Inter verba concl. 6. num. 448. Pan. in c. Sciſcitatus de reſcrip. num. 13. V. infra ver. confeſſor. num. 64. & Mandos. in reg. 249. nu. 4.

BAPTISMVS
V. Sacrament.

1 BAptiſmus eſt ablutio corporis exterior facta ſub forma verborū præſcipta Mag. in 4. diſt. 8. S. Tho. p. 3. q. 66. ar. 1.

2 Sacramentum tantum eſt ipſa ablutio exterior corporis. Res tantum eſt ipſa hominis iuſtificatio. Res, & Sacramentum ſimul eſt character S. Tho. vbi ſupra.

3 Tres ſunt baptiſmi ſpecies, fluminis, flaminis, & ſanguinis, c. Baptiſmi vicem de conſecr. d. 4. S. Tho. vbi ſupra ar. 11. flu-

minis est baptismus aquæ, quo vitur Ecclesia ex Christi præcepto. flaminis est propositum suscipiendi baptismum proprie dictum modo debito, si dabitur facultas, & per hunc non imprimitur character; & priuatur Ecclesiastica sepultura, quamuis pro eo orent Ecclesia; & in eo requiritur contritio ad salutem. Sanguinis idem est, quod martyrium Silu. Baptismus 1. initio, & com.

4 Materia propria baptismi est aqua simplex, elementaris, etiam qualitercunq, transmutata, dummodo non soluatur species aquæ, quare baptizari potest in lixiuio, & aquis sulphureis, & in aqua expressa ex luto S. Tho. vbi supra ar. 4. Silu. baptismus 2. num. 1. Sot. in 4. dist. 3. q. vn. ar. 4. & com.

5 In dubio an sit vera aqua, non baptizandum. Quod si sit baptizatus, iterum baptizandus sub conditione Silu. vbi supra.

6 Forma Baptismi est, Ego te baptizo in nomine Patris, & filij, & Spiritus sancti Amen. Matt. 28. Potest autem in quouis idiomate Host. in sum. de bapt. parag. Quæ sit eius forma. Debet tamen esse vsus vocabulorum, quæ magis propriè sunt in vsu ad significandas personas, & alia, quæ sunt de essentia formæ Silu. baptismus 1. q. 10.

7 Non est mortale omittere, Ego, S. Tho. vbi supra ar. 5. ad 1. Sot. vbi supra ar. 1. Silu. bapt. 1. q. 3. & 11. Nec omittere Amen, Silu. ibidem Turrecr. in c. Multi dist. 4. Tolet. lib. 2. c. 19. licet secundum Nau. c. 22. num. 1. & 5 Viguer. & alios, sit de præcepto Ecclesiæ, alijs id negantibus, præcipuè de Amen, vt Silu. loco cit.

8 Dicere, Nos baptizamus Vos, est mortale, tenet tamen baptismus, si fiat ad significandum personarum dignitatem Silu. q. 10. cit. Ang. bapt. 2 parag. 4. Sot. in 4. d. 3. q. 1. ar. 8. Si verò dicatur In nominibus, nihil fit: quia de formæ essentia est vnitas essentialis personarum S. Tho. vbi supra ad d. Silu. d. q. 11. Ang. parag. 7. Turrecr. in c. Si non de consecr. d. 4. num. 10. Sot. ar. 5. cit.

9 Vbi mutatio vocum non est tanta, quin maneat eadem significatio secundum vsus accommodationem, est verus baptismus, si fiat ex simplicitate; non verò ex intentione alium ritum inducendi ab Ecclesia non approbatum S. Tho. vbi supra q. 60. ar. 7.

10 Non est mortale pro, baptizo, dicere Abluo Sot. in 4. dist. 3 q. 10. art. 4. Ang. vbi supra parag. 3. Vict. in sum. de bapt. nu. 18. Sot. vbi supra ar. 5. Sic etiam non peccat dicens mergo te, Aqua infundo, vel aspergo, vel lauo, quia sunt synonima, & denotant ablutionem Tolet. lib. 2. c. 19. Sot. ar. 5. cit.

11 Baptismus in nomine Patria, & filia, & Spiritua sancta tenet, si non fiat ex malignitate c. Retulerunt de consecr. dist. 4.

12 Tenet baptismus per iocum collatus, si adsit intentio baptizandi c. Spiritus sanctus parag. Ecce 1. q. 1. Idem cum ex baptismo non intenditur nisi sanitas corporalis aut huiusmodi temporalia. c. Non illud de consecr. d. 4.

13 Infantes Infidelium à parentibus oblati, vt fit à Turcis in Illirico, ob sanitatẽ aut alium finem tẽporalem baptizari possunt etiam cum parentibus mansuri Nau. de bapt. cons. 5. & satis colligitur ex d. c. Non illud Contrarium docet Azor. p. 1. lib 8 c. 25 q. 6 Nisi quando commoda occasio se obtulerit eos à patria potestate liberandi.

14 Baptismus in nomine Trinitatis valet, c. A quodam de consecr. d. 4. vbi statuitur rebaptizandos, non esse baptizatos in nomine Trinitatis. Idem tenuit Cai. p. 3. q. 66. ar. 6. Contrarium expressè statuitur in c. In synodo, cad. d. 4 & docent S. Tho. d. ar. 6. Ang. baptis. 2. parag. 9. Silu. bapt. 1. q. 10. Sot. in 4. d. q. vn. ar. 6. Valent. to. 4. disp. 4. q. 1. p. 3. & alij communiter, qui d. c. A quodam rectè intelligũt de explicita inuocatione personarũ; & idẽ docet glo. ibidẽ

15 In nomine Genitoris, Geniti, & procedentis ab vtroq, non valet; quia ea verba non significant personas principaliter, sed actus earum notionales, seu secundum originis ordinem, qui est inter personas: quod non sufficit S. Tho. vbi supra art. 7. ad 7. Silu. Ang. vbi supra Valent. p. 3. cit. S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 13.

c. 13. parag. 1: & com. Cai. tamen vbi supra Vict. in sum. de bapt. num. 14. post. Inn. & Goff. citatos à Silu. contrarium docent: quia illa verba ex vsus accommodatione significant personas saltem materialiter. Suar. to. 5. disp. 21. sect. 4. docet peccare mort. vtentem huiusmodi forma, & rebaptizandum saltem sub conditione, & probabile dicit Valent. cit.

16 In nomine Christi valet, d. c. A quodam Mag. in 4 d. 3. Glo in c. 1. de bapt. Contraria est com. S. Tho. Silu. Ang. Valent. Sot. S. Ant. & aliorum quos refert. & ad d. c. A quodam, respondet ibi glo. id concessum fuisse Apostolis propter nomen Christi ampliandum, dicit tamen quod si baptizatur in nomine Christi, quod valet baptismus. V. Barbos. ad cit. c. A quodam vbi quodidem sit baptizare in nomine Christi, ac baptizare baptismo Christi.

17 In necessitate non peccat baptizans sine solemnitate, etiam si sit præcisus S. Tho. p. 3. q. 64 ar. 6. ad 3. S. Ant. vbi supra parag 5. Silu. bapt. 3. q. 4. Tolet. lib. 2. c. 20. & alij relati à Sayro de censur. lib. 2. c. 2. num. 12. & seq.

18 Sacerdos extra casum necessitatis baptizans sine solemnitate, peccat mort. Valent. vbi supra q. 2. p. 1. & colligitur ex Clem. vn. de bapt.

19 Non potest solemniter baptizare, nisi Parochus, vel habens ab eo licentiam c. Interdicimus 16. q. 1. c. Constat de consecr. d. 4. S. Tho. p. 3 q. 67. ar. 4. ad 2. Sot. in 4. d. 4. q. vn. ar. 1. Valent. vbi supra Silu. bapt. 3. num. 1.

20 Baptizato domi adhibendæ postea solemnitates in Ecclesia, vt cathechismus, exorcismus, &c. c. Spiritus sanctus 1. q. 1. S. Tho. q. 71. ar. 3. ad 3 Angel. bapt. 4. q. 6. Tolet. lib. 2. c. 23. Sot. in 4. dist. 3. q. vn. ar. 9.

21 Nemo potest seipsum baptizare, etiam in articulo mortis, cum inter baptizandum, & baptizantem debeat esse discretio Si tamen quis in eo articulo seipsum baptizaret Saluaretur propter fidem Sacramenti c. Debitum de bapt.

22 In necessitate, in qua omnes baptizare possunt, hic ordo seruandus; quòd vbi plures reperiuntur, minor cedat maiori. quare laicus præsente clerico, & non Sacerdos præsente Sacerdote, vel mulier præsente viro c. Mulier de cons. dist. 4 Baptizare non debet, alioqui peccant. Nisi inferior sit magis peritus Sot. in 4. d. 4. q. vn. ar. 2. Tolet. lib. 2. c. 20. S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 13. parag. 4. Nau. c. 22. num. 7. Vel nisi maior esset ab Ecclesia præcisus Silu. vbi supra. An verò peccent mort non seruantes dictum ordinem? Sot. vbi supra Suar to 3. disp. 31. sect. 4. Negant, si sermo sit de ministris inferioribus. At de laico Baptizante præsente Sacerdote. docent esse mortale nisi excuset ignorantia facti putando periculum instans, cum non sit; vel iuris, quod licet diuinum sit, non tamen adeo clarum. Sot. vbi supra. At Valent. vbi supra q. 2. p. 1. docet huiusmodi laicum peccare tantum venialiter; nisi faceret in contemptum aut renuente Sacerdote, cui ministerium illud ex officio incũbit: idemq; docet de Sacerdote, præsente Episcopo.

23 Sacerdos non proprius solemniter Baptizans extra necessitatem sine licentia proprij quamuis peccet, iniustè vsurpando alterius officium. c. Interdicimus 16. q. 1. non tamen sit irregularis Silu. & Suar. vbi supra. At Clericus non Sacerdos solemniter Baptizans etiam in necessitate, fit irregularis. Sic multi, quos refert Sayr. de censur. lib. 7. c. 1. num. 4. Idem de laico solemniter Baptizante, præter cit. Doct. docent Valent to 4. disp. 4. q. 2. p. 1. in fi. Nau. c. 27. num. 242. Silu vbi supra & ver. irregularitas q. 12. & 27. Tolet. lib. 2. c. 20. Alij tamen contrarium docent, vt. Couar in Clem. si furiosus de homic. p. 1 parag. 1. nu. 1. Ang. ver. irregularitas parag. 38. Say. alios referens loco cit. nu 61. quia lex loquitur de Clerico non ord. min. laicus verò non est Clericus, & pœnæ sunt restringendæ. Diaconus solemniter Baptizans nõ vt Sacerdos, maximè si putat id sibi licere de licentia Parochi, non fit irregularis secundũ Nau. de Cler. nõ ord. cõs. & alios ibi relatos, qui idem insinuat in man. c. 27. nu. 242

242. vers. 7. Ex commissione tamen Episcopi, vel Parohci potest solemniter Baptizare Immo in casu vrgentis necessitatis, cum Parochus abest, potest iure suo solemniter Baptizare Suar. to. disp. 23. sect. 2. per glo. in c. Diaconos ver. necessitas d. 93. Valent. vbi supra Caiet. p. 3. 67. ar. 1.

24 Baptizans vnum putans alium: aut fœminam, putans esse marem. si aliud non intendit, verè Baptizat S Th. in 4. d. 30. q. 1. ar. 1. ad 3. & ibi Sot. Ang. Bapt. 5. parag. 13. Silu. Bapt. 3. q. 15. Host. in sum. de Bapt. parag. Quæ sit eius forma num. 20. Nau. de eo, qui furt. ord. susc. cons. 1 nu. 4. Tolet. lib. 2. c. 20. in fi. Val. vbi su. q. 1. p. 2.

25 Puero periclitante sufficit Baptizare quamuis corporis partem Nau. in c. Vulgaris de pœnit. d. 1. num. 3. & de Bapt. cons. 2. & in Man. c. 22. num. 7, glo in c Proprie. ver. trium millium de consecr. d. 4 Capell. Tholos. decis. 156 S. Th. p. 3. q. 68 ar. 11. ad 4. & com. Si tamen euadat, & perfectè nascatur; iterum Baptizandus sub cõditione si pars illa sit minima, vt manus, pes, &c. S. Th. Valent. vbi supra, & alij, quos refert, Silu. Bapt. 4. q. 1. licet Nau. d. cons. 2. & Tolet. lib. 2. c. 18. & alij dicant id non esse necessarium. Ego tamen puto id esse tutius. An sufficiat d igitum Baptizare non est certum Sot. in q. d. 3. q. 1. ar. 7. Sufficit verò secũdũ eundẽ, & Tolet. si aqua cadat super capillos, licet ad cutẽ non perueniat: sunt. n. capilli suo modo pars capitis

26 Si puer totus sit in ventre matris, nec appareat aliqua eius pars, si manu obstetricis potest immitti aqua, quæ vsq; ad infantem pertingat, validus erit Baptismus: quoniam nihil tunc deest ad essentiam Sacramenti, si forma adhibeatur; est enim alterum suppositũ à Matre, per se capax baptismi, habens distinctam animam, distinctam subsistentiã, & natiuitate prima, & cõceptione in vtero iam natus in Adam: ideo per Baptismũ renascitur Christo. Vict. in sum. de Bapt. num 31. Valent. vbi sup. Suar. to. 3 in q. 68. ar. 11. vbi docent quod quocumq; modo fieri potest, vt puer abluatur, satis est ad valorem Baptismi. Nec dissentit S. Th. d. ar. 11. vbi ideò negat id fieri posse, quia oportet ablui ipsam personã; si ergo id fieri potest etiã in vtero validus erit Baptismus. Validus est Baptismus datus ab infideli, modò intendat facere, quod facit Ecclesia. c. Romanus c. A quodã Iudæo de consecr. dist. 4. Suar. in 3. p. to. 3. disp. 23. sect. 1. Peccant tamen admittentes infidelem prætermisso fideli, etiam in necessitate Idem disp. 31. sect. 6

26 Teneris etiam cum tuæ vitæ periculo baptizare puerum alioqui sine baptismo moriturum Silu. bellum 2. q. 4. Cord. lib. 1. qq. q. 26. Ban. 2. 2. q. 16. ar. 5. & q. 33. ar. 3. Suar. to 3. disp. 31. sect. 4. P. Nau. lib. 2. c. 3. num. 145. Nec fugere potes ab alio inuasus Sanch. de matr. lib. 9. disp. 20. num. 17. Sil. loco cit.

27 Nisi certissimũ sit puerum esse baptizatum, omnino baptizandus c. Placuit 1 de consec. d. 4. Quare in dubio an aliquis sit baptizatus, debet iterum sub conditione baptizari c. 2. de bapt.

28 Validus est baptismus datus dormienti, vel amenti, vel furioso, si ante baptizari voluerunt c. Maiores parag. Item quæritur, ibi Pan num. 1. 6. 7. de baptis. Si tamen habent lucida interualla, expectandum, nisi periculum immineat. Datus autem amenti à natiuitate, valet; idem enim videtur de illis iudiciu n, ac de pueris, qui baptizantur in fide Ecclesiæ S. Th. p. 3. q. 68. ar. 12. Suar. disp. 24. sect. 1. Valent. disp. 4. q. 3. p. 2. Sot. in 4. d. 5. q. 1. ar. 12. Silu. bapt. 4. q. 2

29 Filij Iudæorum, aut infidelium non sũt inuitis parentibus baptizandi ante vsum rationis S. Th. vbi supra ar. 10. Suar. Val. cit. & com. Sufficit verò alterius parentis consensus, etiam solius Matris infidelis: & parentibus mortuis, consensus tutoris, aut alterius curam illius legitimè habentis Suar. disp. 25. sect. 3. V. Nau. de cõuers infid. cõs. 9. 9. Quod si de facto baptizentur, sunt nihilomiuus apud parentes educandi, præstita cautione, quòd eos in libertate constituent, cum rationis vsum adepti fuerint, eosq; præsentabunt, nec eis interim detestabuntur fidem. Felin. in c. Sicut Iudæi de Iudæ. Valent. to 4. disp. 4. q. 3. p. 3. vers. 4

ter.

tertio dico Vgol. de pot. Episc. c. 23. num. 4. vbi docet fauore religionis apud Christianos alendos. & idem docet Anan. in d. c Sicut, quem refert, & sequitur Afflic. decis. 15 . num. 10 per tex. in c. 2. de conuers. in fid. Limita primo nisi sint filij eorum, qui post baptismum in Iudaismum, aut infidelitatem lapsi sunt Suar. disp. 25. sect. 3 Limita secundo Nisi filij sint eorum infidelium, qui sunt mancipia Christianorum. Valent. vbi supra p. 3. dicto 5. Durand. & alij ibi cit. Tolet. lib. 3. c. 21. Suar. vbi supra sect. 4. concl. 2. Hoc tamen impugnatur a Silu. bap. 4 q. 6. ex doctrina S. Tho. quia Dominus non plus potest super filio, quem super Patre, at Patrem non potest ad baptismum cogere. Sed prima sententia verior est, si tamen prius separetur filius à Patre, vt docet Suar. loc. cit. Limita tertio Nisi ita sint à parentibus distracti, vt periculum non sit, ne ad eos redeant, aut ab eis peruertantur, vt sunt filij Aetyopum, & Indorum Suar. vbi supra Limita quarto Nisi iamiam sint morituri Asten. lib. 3. de Infidel. tit. 56. ar. 6. Sot. & Val. vbi supra Suar. loco cit. concl. 1. Limita quinto nisi filij sint eorum infidelium, contra quos suppetit Christianis ius belli iusti Valent. & Dur. vbi supra. Limitat vltimo Pan. in d. c. Sicut, nisi sint filij eorum infidelium, qui non vtuntur legibus Romanorum; hi enim cum non habeant filios in potestate, non est necessariò requirendus eorum consensus

30 Mater alioqui moritura non incidenda, vt puer extrahatur, & baptizetur S. Th. vbi supra ar. 11. ad 3. Silu. bapt. 4. q. 1. Vict. num. 32. Quod si mater iustè sit ad mortem damnata, & de morte pueri timeatur, si expectetur partus iuxta legum præscriptum, potest anticipari supplicium, Suar. to 3. q. 68. ar. 12. in coment.

31 Baptizans extra Ecclesiam sine necessitate peccat mor. Nisi sit Principis filius Clem. 1 de bapt. Nau. c. 22. nu. 7.

32 Qui falsò putans puerum baptizatum, adhibet ceremonias, tenetur postea omnia repetere Vict. de bapt. num. 38. Videtur tamen sufficere simplex baptismus: Sicut in matrimonio, si aliqui nulliter contraxerunt in facie ecclesiæ postea sufficit clam inter eos matrimonium ratificare Suar. vbi supra disp. 31. sect. 6. dub. 2. & in c. 1. & 2. de sacr. non iter. dicitur. Non esse aliquid iterandum, sed cau è supplendum, quod incautè fuerat prætermissum.

33 Si fune deponatur puer per canistrum in puteum, & eleuetur tenet baptismus Sot. Valent. Suar. & alij cit. Silu. bapt. 5. q. 1. Et cum poijcitur puer in flumen, etiam si puer non euadat. immo si simul etiam adesset animus illum ita occidere, modo integra forma proferatur ante mortem pueri, cum intentione baptizandi, validus erit baptismus. Neq; enim necessaria omnino est emersio cum non constet id esse de diuina institutione Valent. to. 4. disp. 4. q. 1. p. 2. Vict. de bapt. num. 21. Suar. to. 3. disp. 20. sect. 3. Pan. in c. Non vt apponeres de bapt. in fi. Licèt Silu. bapt. 4. q. 10. & bapt. 5. q. 1. Ang. bapt. 4. in princ. Sot. in 4. d. 3. q. vn. ar. 8. & alij, quos refert Valent. contrarium asserant.

44 Sufficit statim ante, vel post ablutionem proferre formam. Sot. vbi supra Suar. disp. 2. sect. 2. Vict. num. 38 & alij quos refert Suar. licet Nau c. 22. num. 7. & 12. & alij contrarium sent ant.

35 Obstetrix ignorans formam Baptismi peccat mort. secundum Nau. vbi supra num. 6. S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 13 parag. 4. & pium dicit Suar disp. 31. sect 5. licet de rigore asserat nullum extare tale præceptum; cum nullus teneatur esse paratus aut instructus ad dandum Baptismum, nisi quibus ex officio competit, vt Parochi, &c.

39 Mortuus ante completam formam Baptismi, sepeliendus in sacro, piè enim creditur Deum supplere Ang. Bapt. 7. parag. 8. Silu. Bapt. 1. q. 5. V. sepultura num. 16.

37 Potest quis filium suum ex vxore suscipere in baptismo, si desit alius. Immò & Baptizare in necessitate; nec ideo impeditur exactio, aut redditio debiti coniugalis. c. Ad limina 30. q. 1. c. Si vir, de cogn. sp. Nau. c. 16. num. 30. & c. 22. num. 40. Silu. matr. 8. 7. & alij plures, quos refert

fert

refert, & sequitur Sanchez de matrim. lib. 9 disp. 26. nu 3. vbi subdit quod existente puero in præsentissimo mortis periculo, si parens miseratione commotus, penè indeliberatè baptizet, quamuis alij adessent, non impediri ab exactione debiti. Idem dicendum, si parens leuet in eadm necessitate docent alij quos refert, & sequitur Barbos. ad d. c. Ad limina num. 9.

38 Patrini tenētur docere susceptos rudimenta Christianæ fidei, nisi credant alios id facere. habet enim se tamq, nutritij pedagogi, & fideiussores eorum, quos susci piunt S. Tho. p. 3. q. 67. ar. 8. Sot in 4. d. 4 q vn. ar. 5. Sil. bapt. 5. in fi & com. Itē tenentur curare diligenter, vt boni sint, si parentes eorum curam negligerent Doct. cit. & Mag. in 4. d. 4. c. 3. Debent autem in ea esse ætate, vt naturaliter esse possint parentes carnales Pan. in c. Debitum de bapt. vbi Anchar. num. 7. quòd quis 10. ann. esse non potest Pater spiritualis Iudæi baptizari volentis, si sit eiusdem, vel minoris ætatis V. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 61. vbi quod nulla requiritur certa ætas.

39 In necessitate idem esse potest patrinus in Baptismo, & confirmatione c. In Baptismate de consec. d. 4.

40 Si patrini certi non disignantur ad formam Conc. Trid. sess. 24. c. 2. de refor. matr. omnes tangentes contrahunt affinitatem iuxta c Quamuis de cogn spir. in 6. Et sic declarauit Congreg. Conc & docet Nau. c. 22. num. 39. & valde probabile dicit Sanch. alijs relatis lib. 7. de matr. disp. 57. num 11. & seq. si non constet quis primò tetigerit Contrarium tamen videtur dicendum per illa verba Concilij, Nullo pacto quæ denotant nullitatem ipso iure, vt docent Pan. in c. Non magno, Ne Cler. vel mon. num. 5. & in c Qualiter, & quando de accus num 18. Fel. in c. Ex parte de const. num. 7. Quare immeritò Nau. de cogn. spir. cons. 2. dicit non esse contra Conciliū. Et idem docent Sanchez vbi supra. Si vero desigēntur plures, siue viri, siue fœminæ, & à Parocho, vel expresè admittantur, aut certè non excludantur omnes contrahunt. Si autem à parentibus plures designentur; sed à Parocho vnus tantum admittatur ad formā Concilj ille solus contrahit, idem num. 14. & trib. seq. Suar. to. 3. disp. 67 ar. 8. Si verò nullus ex designatis tetigerit, sed alius non designatus, hic non contrahit, vt ex Trid. optimè colligit Sanchez num. 20. Episcopus dispensare non potest, vt duo viri loco viri, & mulieris suscipiant, Cong. Conc. l. Parochus non potest patrinos designare, nisi cum parentes non designarunt. Sanchez vbi su num. 17. & 19.

41 Patrini esse nō possunt primo Religiosus c. Non licet, & seq de consec. d. 4. & c. Peruenit 1. 18. q. 2. Nau. de sta. mon. cons. 10. quod intellige tenendo: secus baptizando, glo. in di c. Non licet, & d. c. Peruenit si tamen suscipiat, Contrahit. Silu bapt. 5. q. vlt. Ang bapt. 8. in principio Ego tamen dubito de opinione glo. quia canones cit. absolutè prohibent religiosis sibi compatres, vel commatres facere. at ita baptizando, ac leuando id faciunt. Secundo non baptizatus in baptismo, & non confirmatus in confirmatione c. In Baptismate de consecr. d. 4.

CONFIRMATIO.

1 EST Sacramentū pugnantium Host. in sum. de sacr. non iter. num. 3. Describitur autem à Nau. c. 22. num. 8. sic est Sacramentum vnctionis Chrismati consecrati, quo Episcopus frontem baptizati inungit sub certa forma verborum.

2 Sacramentum tantum est ipsa vnctio exterior: res tantum est plenitudo spiritus Sancti: res, & sacramentum simul, est character.

3 Materia remota confirmationis est Chrisma ex oleo, & balsamo confectum: proxima vero est ipsa vnctio Suar. to. 3. disp. 33. sectio 1.

4 Forma est consigno te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Pontific. Rom. Suntque omnia de essentia formæ

Valent. to. 4. disp. 5. q. 1. p. 2. Sot. in 4. dist. 7. q. 1. art. 2. & com.

5 Balsamum est tantum de necessitate præcepti c. 1. de sacr. non iter. Cai. p. 3. q. 72. ar. 1. & 2. Sot. & Val. vbi supra Couar. 1. var. res. c. 10. num. 4. Nauar. vbi supra, & de sacra vnct. cons. vn. Vict. in sum. de confirm. concl. 2. Alij tamen contrarium docent, esse videlicet de essentia sacramenti sic Silu. ver. confirmatio q. 1. & tutiorem dicit Tolet. lib. 2. c. 25. & multis probare nititur Suar. sect. 1. cit. præcipuè ex vsu totius Ecclesiæ. Ego tamen puto veriorem esse priorem sententiā Nam in c. 1. citato dicitur nihil esse iterandū, sed cautè supplendum. Si autem fuisset balsamum de essentia, nullum fuisset ibi sacramentum, & consequenter omnino iterandum non verò supplendum V. Pan. in d. c. 1. & Barbos. ibidem dicit balsamum esse accidentarium.

6 Si Chrisma non sit ab Episcopo consecratum, non confertur sacramentum. S. Tho p. 3. q. 72. ar. 3. Silu. & Tolet. vbi supra, & probat Suar. sect. 1. cit. ex Concilio Florent. sub Eugenio. & in Ep. 1. ad Decennium c. 9 Sot. vbi supra art. 3.

7 Proprius minister huius sacramenti est Episcopus. c. Manus. c. Nouissimè, & c. Vt ieiuni, de consecr. d. 5. Trid. sess. 7. can. 3. de confir. Potest tamen etiam simplex Sacerdos ex Papæ dispensatione Silu. ver. Confirm. q. 1. Cai vbi supra art. 3. Vict. num. 43. Nau. de priuil. cons. 14. Couar. 1. var. res. c. 10. num 6. & seq. Suar. vbi supra, & disp. 36. q. 2. Pan. in c. Quanto, de consuet. num. 7. Valent. to. 4. disp. 5. q. 2 p. 2. & communem esse asserit Barbos. ad c. Peruenit dist. 95. & ad c. vlt. de consacra V. nct. num. 12. & probant auctoritate S Greg. lib. 3. registr. ep. 36. & conc. Flor. in decr. vnionis. Ex quo hanc sententiam adeo certam esse asserit Valent vt dicat haberi iam tamq; de fide.

8 Episcopus degradatus, hæreticus non confert hoc sacramentum Castr. de iust. hæret. pun. c. 21. Couar. vbi supra ex Glo in c. Accedens, dist. 50. & in c. Degradatio de pœn. in 6. Verius tamen docent Suar. disp 36 sect. 3. & Sayr. de censur. lib. 2. c. 1. num. 5. huiusmodi Episcopum peccare quidem ministrando, verum tamen conferre sacramentum: est enim verè Episcopus, & consequenter verus, & sufficiens minister. Auctoritates vero S. Patrum, quibus nititur contraria opinio, non agunt de hoc sacramento sed de manus impositione reconciliatiua, quæ erat per modum cuiusdam publicæ pœnitentiæ, & absolutionis, qua scilicet ab hæresi conuersi ad communionem laicam admittebantur. Et contrariam sententiam tamquam erroneam improbat Alter de censur. to. 1. disp. 8. lib 1. c. 3.

9 Archiepiscopus visitans confirmare nequit subditos suffraganeorum c. Interdicimus 16. q. 1. Confirmando tamen, licèt peccet, non efficitur irregularis, & confert verum sacramentum Silu. vbi supra q. 4. vers. 5 Tolet. lib. 2. c. 24. & com.

10 Chrisma debet esse eiusdem anni, & nouo consecrato, vetus comburitur c. Literis de consecr. d. 3. c. Si quis de alio, eo. d. 4. glo. in c. Quoniam de sent exco. in 6. In vrgenti tamen necessitate, si nouum desit, licet vti vetere Suar disp. 38. sect. vlt.

11 Confirmandi morituri S. Th. vbi supra ar. 8. Silu. ver. confirmatio q. 4. Catechis. Rom. de sac. confir. Suar. disp. 35. sect. 2. in fi. Item surdi, & muti, Silu. cit. Item pueri etiam ante vsū rationis S Bon. in 4. d. 7. art. 3 q. 1. & probabile dicit Suar. vbi supra. Et si causa subsit concedit Conc. Prou. Mediol. 5. de sacr. confir. vt si puer statim sit moriturus: quia etsi non ad pugnam, prodest tamen ad gloriam S. Tho. vbi supra ad 4 Sot. in 4. d. 7. q. vn ar. 8 Addit Suar. non videri in hoc tantam tamq; vrgentem Ecclesiæ consuetudinem, vt præceptum inducat. Quare non peccare Episcopum, si ex sola beneuolētia, vel alia simili causa infantem confirmet, modò sine scandalo. Et certè Catechis. Rom. vbi supra, Archid. quem refert, & sequitur Silu. & alij communiter, tantum dicunt non expedire confirmare puerum ante septennium.

Perpetuo

12 Perpetuo amentibus non est conferendũ hoc sacramentũ, cum in capaces sint militiæ spiritualis Sot. vbi supra. Contrarium tamen dicendum cum Suar. sect. 2. cit. Valen. vbi sup. p. 2. quia cum sint capaces effectus huius sacamenti, non sunt priuandi tanta perfectione gratiæ.

13 Quamuis antiquitus soleret à ieiunis dari, & accipi, vt c. Ieiuni, & seq. de consec. d. 5. id tamen iam non seruatur Sot. vbi supra ar. vlt. Silu ver. Confirm. q. 5. Vbi tamen congruè seruari potest mos antiquus conuenientius est, vt à ieiunis detur, & accipiatur, S. Th. ar. 2. ad. 2.

14 Dubitans rationabiliter an sit confirmatus, debet iterum sub conditione confirmari Sot. in 4. d. 1. q. 1. ar. 8. vers. contra hæc. Silu. vbi supra q. 3. & ver. sacramentum vers. 5.

15 Potest dari hoc Sacramẽtum tempore interdicti c. Quoniam de sent. exc. in 6 Nau. c. 2 2. nu. 9. Silu. & Couar. vbi sup.

16 Non est necesse præmittere Confessionem, sed sufficit attritio putata contritio S. Th. vbi sup. ar. 7. ad. 2. & ibi Cai. Suar. disp. 34. sect. 2. Sot. dist. 7. ar. 8. Valent. disp. 5. q. 1. p. 4. Silu. vbi supra.

17 Post vnctionem iam non est in vsu, vt per septem dies ligetur frons, donec exsicetur: sed vbique propria consuetudo seruãda est, vt ex Rom. Pontif. docent Suar. disp. 37. sect. 2.

18 Non est mortale ommittere Confirmationem, si desit contemptus S Th. vbi supra ar. 8. ad. 4. Sot. vbi sup. Suar. disp. 38. sect. 1. Silu. ver. Confirmatio q. 2. Cai. in sum. ver. confirm. Contemnere autem videtur, secundum Tolet. lib. 2. c. 24. qui occurrente tempore confirmationis apto, & suscipiendi commoditate oblata, non suscipit: maximè si probabile sit non futuram commoditatem. Sed verius id negat Val. vbi sup. q. 2. in fi. nisi ideo non suscipiat, quia paruifacit. Item peccat mort. ommittens ratione scandali, si publicè speciẽ scandali alijs præbeat. Item ratione conscientiæ, & charitatis propriæ; vt si quis practicè sibi persuadeat non posse sine hoc medio tentationes contra fidem vincere. Item ratione extrinsecæ necessitatis ad remissionem peccati, vt si habens conscientiam peccati mort. & in periculo mortis existens, non posset aliud Sacramentum accipere, timeretq; de perfectione, suæ contritions, quia fortè est solum attritus, & virtute sacramenti posset fieri contritus, Suar vbi supra. Item quando instat occasio publicè confitendi fidem coram Tyranno Turrecr. in c. 1 de consecr. d. 5.

19 Ordinare in sacris nondum confirmatum non videtur mortale S. Th. addit. ad 3. p. q. 35. ar. 4. Sot. in 4. d. 24. q. 1 ar. 4. in fi. Nau. vbi sup. Valent. disp 5. q. 2. p. 2.

20 Patrinus est necessarius tantum necessitate præcepti non sacramenti S. Th ar. 10. Sot. dist. 7. q vn. ar. 10. Silu. ver. Confirmatio q. 4. vers. 6. Nau. c. 22. num. 9.

21 Non debet quis in confirmatione tenere filium; coniugem, aut fratrem Silu. & Tolet. vbi supra.

22 Qui possint esse patrini, & quomo contrahant affinitatem, iusta Trid sess. 24. c. 2. de refor. matr., idem dicendum quod superius de Baptismo V. etiam infra Matrim. ver. cognatio spiritualis.

EVCARISTIA.

V. Confessor. Extrema vnctio. Sacramenta.

1 EVcharistia est Sacramentum corporis, & sanguinis Christi Mag. in 4. dist. 8.

2 Sacramentum tantum est panis, & vinum. res tantum est vnitas, c. Cum Marthæ de celebr. Miss. vel gratia quæ sumentibus confertur. est enim res significata non significans Sot. in 4. d. 8. q vn. ar. 1. dub. 2. Res, & sacramentum est corpus Christi. d. c. Cum Marthæ.

3 Materia Eucharistiæ est panis, & vinum. Panis debet esse triticeus Catechis. Rom. & Conc. Flor. sub Eug. & com. At circa speciem tritici disentiunt Doct. S. Tho. p. 3. q. 74. ar. 3. & ibi Caiet. Silu. Euch. 1. q. 1. Tolet. lib. 2. c. 25. Ang. Euch.

1. parag. 2. admittunt tantum verum triticum, & quæ ex tritico generantur, vt siligo. Gabr. lect. 3. in can. & alij, quos Suar. disp. 44. sect. 1. refert pro prima sententia, docent sufficere quemcumq; panem frumenti, siue triticeus sit, siue hordeaceus. Sot. in 4. dist. 9. q. vn. ar. 1. ex aliorum sententia docet speltam, & far esse species tritici, & ideo posse in huiusmodi consecrari. In alijs autem, leguminibus præsertim, omnes docent consecrari non posse. De farre, & spelta, cum res sit dubia, propter varias Doct. opiniones, peccatum esset in huiusmodi consecrare. Vict. de Euchar. num. 55. P. Sot. lect. 2. V. Suar. vbi supra.

4 Si in triticea farina fiat modica permixtio alterius ad multo maiorem triticeæ, potest exinde confici vera materia huius sacramenti S. Tho. vbi supra ad 3. Suar. Sot. Silu. loc. cit.

5 Potest consecrari panis factus cum aqua non naturali Caiet. p. 3. q. 74. ar. 7. Asten. & Dur. relati à Silu. vbi supra q. 2. Contrarium tamen verius docent S. Tho. d. ar. 7. ad 3. Sot. vbi supra ar. 6. ad 3. Silu. d. q. 1. Suar. sect. 2. quia aqua ponitur tamquam pars substantialis panis.

6 Si tanta fiat specierum mutatio, quod si panis esset, corrupta fuisset eius substantia: idemq; de vino, non remaneret corpus, & sanguis Christi sub hoc sacramento, & hoc siue mutatio fiat circa qualitates, vt colorem, saporem, quod nullo modo compati possunt naturam panis, & vini: siue ex parte quantitatis, vt si puluerizetur panis; aut si vinum in tam minutas partes diuidatur, vt iam non remaneant species panis, & vini S. Tho. p. 3. q. 77. ar. 4. Sot. dist. 10. q. 2. ar. 4.

7 In necessitate licet consecrare in musto recenter ex vuis expresso; est enim verum uinum, c. Cum omne de consecr. d. 2. S. Tho. q. 74. ar. 5. ad 3. Sot. d. 9. q. 1. ar. 5. Silu. Euchar. 1. q. 3. & com. In aceto autem, uel agreste non licet. Si tamen acetum sit tantum in uia acescendi, cum nondum amiserit naturam uini, erit quidem materia sufficiens, peccabit tamen Sacerdos. S. Tho. & alij cit.

8 Vinum vitis est propria materia huius sacramenti S. Tho. ar. 5. cit.

9 Vinum congelatum est sufficiens materia. quare in eo facta consecratio tenet Sot. vbi supra Silu. Euchar. 1. q. 10. vers. 5. Ang. ver. missa parag. 23. Suar. disp. 45. sect. 1.

10 Potest admisceri ad vinum aqua non naturalis; cum aqua non sit de necessitate sacramenti. Peccat tamen mortaliter Sacerdos faciens contra vsum Ecclesiæ S. Tho. Sot. vbi supra Silu. Euchar. 1. q. 3.

11 Si in magno dolio vini non consecrati misceatur parua quantitas specierum consecratarum, licèt Sot. dist. 10. q. 2. ar. 8. vers. Ad hæc, & Palud. dicant posse bibi; melius tamen Suar. disp. 57. sect. 4 in fi. extimat id fieri non posse sine irreuerentia sacrarum specierum. quare separandum, & ad sacros vsus reseruandum, cum ratione contactus totum remaneat quodammodo benedictum.

12 Ad consecrationem calicis necessaria omnino sunt, & de substantia formæ omnia illa verba Hic est calix sanguinis mei, noui, & æterni, &c. S. Tho. q. 78. ar. 3. Silu. Euchar. 1. q. 6 vers. 4. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 15. parag. 4. & Alij. At Mag. in 4 d. 11. S. Bon. ibi p. 2. q. 2. ar. 1. ad 1. Caiet. in d. ar. 3. Vict. num. 74. Tolet. lib. 2. c. 26. Suar. alios referens disp. 60. sect. 1 docent de necessitate sacramenti sufficere illa verba. Hic est calix sanguinis mei. Vel, Hic est sanguis meus. V. c. Cum Marthæ de celebr. miss.

13 Si Sacerdos putans se habere præ manibus vnam hostiam, post consecrationem inueniat duas; vtraq; est consecrata; nisi expressè intendisset vnam tantum consecrare: quod tamen faciendum non est. Item si plures hostias ad altare detulerit consecrandas, & in actuali consecratione, vnius tantũ recordetur, omnes sunt cõsecratæ. Quod si eius intentio sit determinata ad

decem,

decem, & sint vndecim, nulla est consecrata Silu. Euchar. 2. q. 6. Ang. eo parag. 16. & seq. quia effectus consecrationis sequitur intentionem consecrantis. cum autem in hoc casu nulla sit determinata intentio nulla etiam est consecratio.

14. Peracta consecratione saltem corporis, si Sacerdos morte, aut graui infirmitate occupetur, debet per alium suppleri, c. Nihil 7. q. 1. S. Tho. p. 83. ar. 6. ad 1. etiam si non sit ieiunus, vbi ieiunus haberi non potest Nau. c. 25. num. 86. Suar. disp. 85. sect. 1. Sot. dist. 13. q. 2. ar. 6. Quomodo autem id fieri debeat, V. S. Tho. & Suar. loc. cit. Silu. Euch. 2. q. 8. Si huiusmodi Sacerdos habeat conscientiam peccati mort. non tenetur supplere, nisi ob scandalum Tol. lib. 2. c. 9. ego puto sufficere, si præmittat actum contritionis vbi copiam confessoris habere non possit, & tunc teneri supplere.

15 Si Sacerdos peracta consecratione recordetur se non esse ieiunum, aut se comisisse aliquod mortale nondum confessum, aut se esse excommunicatum, tenetur dolere, proponere confiteri, & missam prosequi S. Tho. vbi supra ad 2. Silu. Euchar. 2. q. 7. Sot. vbi supra Nau. de hor. can. c. 16. num. 57. qui in man. c. 25. num. 75. docet idem faciendum cœpta missa, si absq; scãdalo eã imperfectã relinquere nõ potest.

16 Si post consecrationem depræhenderit venenum in calice, aut in hostia, debet in vasculo cum reliquijs conseruari, non verò sumi, aut alteri tradi, Deinde sumendum aliud vinum, aut hostia, & iterum consecrandum S. Tho. vbi supra ad 3. Silu. Euch. 2. q. 9. vers. 2. Sot. vbi supra Suar. disp. cit. sect. 1. & com. Quòd si fortè animal in calicem cadat, & absq; periculo vomitus, sumi non potest, extrahendum animal, & sumendus sanguinis; nisi sacerdos horrorem sentiat, & vomitum; tunc enim propter reuerentiam sacramenti ab ipso sumi non debet, sed ab alio Sacerdote, iuxta superius dicta: vel consecrandus alius sanguis, & ab eo sumendus; ne sacrificium maneat imperfectum, & alter calix conseruandus Doct. cit.

17 Peccata venialia actualia, idest quæ quis actu committit, vel quibus distractus est, cum actu communicat, impediunt tantum actualem refectionem spiritualis dulcedinis S. Tho. q. 79. ar. 8. Sot. dist. 12. q. 2. ar. 8. Suar. disp. 63. sect. 3.

18 Per hoc Sacramentum dolenter peccata venialia, & mortalia oblita S. Tho. vbi supra ar. 4. Sot. q. 2. cit. ar. 3. Suar. sect. 1. Valent. disp. 6. q. 7. p. 1. Silu. Euchar. 4. in fi. & com.

19 Accedenti cũ peccato veniali fortè nec veniale, cõmittit nisi quis accederet ob vanam gloriam Sot. dist. 12. q. 1. ar. 4.

20 Non dicitur quis accedere cum conscientia peccati mort. qui tantum dubitat non assentiens, neq; dissentiens; est enim scrupulus Sot. vbi supra.

21 Effectus huius sacramenti non recipitur recedente fictione, si præsentia Christi desinat in sumente Valent. Vbi supra. Silu. bapt. 4. q. 17. Sot. vbi supra ar 6. Suar. alios referens vbi supra sect. 8.

22 Vt hoc sacramentum conferat primam gratiam, necessaria est vera, ac supernaturalis attritio cum bona fide, idest vt quis ignoret statum suum, existimetq; se in gratia accedere, non habens conscientiam peccati mort. de quo non pœnituerit. Sot. dist. 12. q. vn ar. 4. Suar. disp. 63. sect. 2. & com. Potest tamen secundum S. Bonau. Cai. & alios, quos refert Suar. dari medius status, in quo quis non peccet mort. nec tamen consequatur effectum sacramenti, si quis v. g. inculpabiliter accedat sine vera attritione; vt quia putat se contritum, cum neq; sit supernaturaliter attritus.

23 Ad suscipiendum verò gratiæ augmentum requiritur Primò dispositio habitualis gratiæ. Secundò dispositio positiua actualis deuotionis, quæ simul adsit cum ipsa sumptione: non verò dispositio priuatiua, idest carentia peccati venialis; nisi prout actualem deuotionem impedire potest Cai. p. 3. q. 79. ar. 1. Silu. Euchar. 4. in fi. & alij. Contrarium tamen sequuntur S. Tho. d. q. 79.

ar. 8.

ar. 8 Sot. d. 11. q. 2: ar. 8. Vict. num. 66, Suar. vbi supra sect. 3. & alij. nempe neutram earum dispositionum esse necessariam, quia peccatum veniale non ponit obicem, nec impedit effectum sacramenti, cum dignè accedat.

24 Vrgente necessitate, ac deficiente copia confessoris, potest quis communicare, & celebrare; tenetur tamen postea quam primum confiteri Trid. sess. 13. c. 7. can. & 11. Necessitatem intellige, primò periculum mortis communicaturi. Secundò, si non possit quis communionem ommittere sine graui infamia, quam alia via vitare non possit. Tertiò si sequatur scandalum Quartò necessitas absoluendi sacrificium, de quo supra. Quintò, quando quis iam altari admotus recordatur mortalis peccati non confessi Vict. num. 79. Cord in sum. q. 141. Silu. Euchar. 2. num. 10. Nau c. 21. num. 49. Et in praxi tutò seruari posse docet Suar. disp. 66. sect. 4. licet Armill. ver. Communio parag. 28. & Rosell. relatus à Suar. dicant id non licere, nisi quando scandalum oriretur, si retrocederet. Sexto causa necessitatis, vt quando Sacerdos tenetur ex officio celebrare, vt frequenter accidit in paruis plebiculis, Suar. vbi supra Silu. & alij. Adde cum Silu. Cum nuper decessit anima probabiliter indigens sacrificio: aut si imminet solemnitas magna, in qua valde vtile sit celebrare: aut si tantus sit feruor in peccatore quòd ex huiusmodi sumptione speret se maximè adiuuari contra peccatum,

25 Confessor deesse dicitur Primò cum quis loqui non potest, aut eo saltem idiomate, quò à Confessario saltem aliquo signo intelligatur. Secundo cum quis timet, eum Sacerdotem, qui solus adest, non seruaturum sigillum; aut audita confessione grauem iniuriam sibi illaturum Silu. confessio 1. parag. 2. & com. Aduertendum tamen, quod si huiusmodi pœnitens id solum peccatum mortale habet, adestq; probabile periculum vel reuelationis, vel damni, tunc absolutè potest sine præuia confessione celebrare. Si verò habet alia mortalia, tunc tenetur confiteri, illud subticendo, quod sine periculo confiteri. Nau. c. 7. num. 6. Tertio cum quis habet peccatum reseruatum Superiori, quem adire non potest, nec facultatem petere: tenetur tamen reseruatum cum non reseruatis confiteri, V. Suar. vbi supra Sanchez lib. 2. sum. c. 13. num. 14. docet non teneri hujusmidi pœnitentem alium mittere pro absolutione; nec per literas facultatem petere; nec Bullam accipere. Sed nec Superiorem accersere, quando vel illum commode accersere nequit, aut magna erit nota, si veniat. Quarto quando adest Sacerdos non approbatus, aut excommunicatus; aut alijs similibus pœnis minimè liber. Azor. p. 1. lib. 10. c. 31. q 7.

26 Pollutio inuoluntaria, & copula coniugalis causa prolis, nisi reddant hominem ineptum ad res diuinas, & spirituales, aut magnam mentis distractionem, variasq; cogitationes pariant non impediût etiam de consil o. Immo neq; copula coniugalis causa reddendi debitum Suar. disp. 68. sect. 2. V. ver Debitum côiug nu 24.

27 Pollutio cum negligentia veniali; & vxorem cognoscens causa voluptatis, prohiberi debet, ne accedat ad sacramentum, vt dicit S. Greg. relatus à S Tho p 3. q. 80. art. 7. ad 2. Nau. vbi supra nu. 51.

28 In articulo mortis, aut alia extrema necessitate, absente Parocho, aut ipso præsente, ac iubente, potest Diaconus communicare, c. Diaconos, & c. Præsente dist. 93. S. Tho. q. 82. ar. 3. Vict. nu. 90. Silu. ver. Diaconus q. 2. dicto 2. Et Euchar. 4 q. 4. Tolet. lib. 2. c. 28 Immo, & ipso præsente, & reclamante, quando is inique negaret Eucharistiam indigenti ot. dist. 13. q. 1. ar. 3. Valent. disp. 6. q 10. p 1. Suar. vbi supra sect. 2. Item cum præsbyter est fessus, vel aliàs ad hoc impotens, Silu. q. 7. cit. An Subdiacono, & alijs Clericis inferioribus id liceat, V. Marchin. de peste par. 3. c. 8.

29 Præsbyter in necessitate potest seipsum communicare Cai. in sum. ver. Com. min. Suar. disp. 72. sect. 3. Immo etiam laicus potest in articulo mortis Caiet. Matth. 28. Suar. cit.

30 Non potest Sacerdos sine mortali extra missam consecrare in quauis necessitate, etiam ad communicandum infirmum Sot. dist. 12 q. 1. ar. 8. Vict. num. 83. Valent. disp. 6. q. 8 p. 3.

31 Non licet ministrare Eucharistiam non subdito. Quare simplex Sacerdos non potest hoc sacramentum ministrare sine licentia Suar. sect. 2. & ministrans peccat mort. sufficit verò bona fides, & tacita licentia, idest si credatur approbaturus Parochus quod gestum fuerit Nau. in man. c. 21. num. 52 Suar. disp. 72. sect. 2. Tol. lib. 2. c. 28. Regulares ministrare possunt quibuscunq; ad se accedentibus extra diem Paschæ c. Relig osō de priuil. Nau. & com. de quo infra ver. Excom. referu. num. 21. Per diem Paschæ intelligunt Nau. vbi supra Azor. p. 1. lib. 8. c 41. q. 7. præcisè diem Paschæ, siue communio fiat ad satisfaciendum Ecclesiæ præcepto, siue non. At Roder. de regul. to. 1. q 56. ar. 3. & 10. & Suar. to. 3. disp. 72. sect. 3. docent intelligendum non esse materialiter; sed in hoc sensu, scilicet, quo communio Paschalis obligat, idest à Dominica Palmarum ad Dominicam in albis iuxta Eug. 4. apud Nau. vbi supra Quare nisi Communio diei Paschæ sit pro implendo præcepto, vt quia prius sit impletum est, vel postea impledũ, possunt Regulares in die Paschatis ministrare fidelibus Eucharistiam sine pœna excomunicationis. V. eundem Roder. ar. 3. cit. vers. Quoad 2. & Sorb. ad collectorem ver. Communicare. Riccium p. 4. decis. 127. Dianam p. 4. trac. 4. resol. 81.

32 Non potest Sacerdos negare communionem ei, quem sola confessione scit esse in peccato mortali: præcipue verò in Paschate, & in periculo mortis. Si tamen petat ab eo, qui non tenetur ei dare, vel in casu, quo tenetur, occultè petenti, occultè denegare potest Silu. Euchar. 3. parag. 20. Vict. q. 86. & alij, quos refert, & sequitur Suar. disp 67. sect. 3. docent non solum posse, sed etiam debere negare. addit tamen Suar. certò constare debere apud Sacerdotem de malo statu pœnitentis: quod non esset, si inter ipsos esset opinionum diuersitas. Vitandum etiam omne scandalum, infamiæ, criminis, seu reuelationis suspicio. Vide Sanchez de matr. lib. 3. disp. 161.

33 Occulto peccatori occultè petenti neganda communio etiam à Parocho S. Tho. p. 3. q. 80. ar. 6. Vict. q. 80. Suar. vbi supra, & com. quicquid Sot. vbi supra distinguat de Sacerdote Curato, vel non curato, vt hic negare possit, ille verò minimè. Nam eadem ratio in vtroque. Si verò in publico petat, & per occultam monitionem, aut publicam generaliter, persuaderi non potest, vt abstineat, negari non potest c. Si Sacerdos de off. ord. S. Tho. vbi supra, & com.

34 Publico peccatori publicè petenti neganda communio, licèt occultam pœnitentiam egerit: necesse est enim, vt publicè satisfaciat ad vitandum scandalum. Nisi fortè sit in periculo mortis: tunc enim pro temporis opportunitate, & necessitate, satis est, si confiteatur, vel signa contritionis exhibuerit. Si verò occultè petat, sufficit secreta emendatio Nan. c. 21. num. 55 & in c. Sacerdos de pœnit. dist. 6. à num. 101. Valent. disp 6. q. 8. p. 3. Sot. vbi supra Silu. Euchar. 3. q. 5. vers. 2. & alij. Addit Suar. vbi supra sect. 2. in hoc vltimo casu, communionem adeo debere esse occultam, vt non sit postea diuulganda. Ampliat Sot. vt idem dicendum sit, quando quis in vno loco est notorius peccator, etiam notorietate iuris, & sententiæ, & aliò migrat, vbi Christianè viuit, huic enim conferendum est sacramentum.

35 Non licet deferre Eucharistiam infirmo, qui eam sumere non potest vt eam veneretur, aut deosculetur Pius V. & Congreg. Concil.

36 Morte plectandis negari non debet communio, si sint pœnitentes, & confessi c. Quæsitum 13. q. 2. Sot. vbi supra ar. 11. Silu. vbi supra vers. 8. Excusat tamen

Iudices

Iudices contraria consuetudo Couar. 2. var. res. c. 1. num. 11. quæ licet mala, non viditur tamen mortalis Vict. num. 86. Sot. ar. 6. cit. Nau. in man. c. 25. num. 23. & de orat. miscell. 49. qui magis approbat Vrbis consuetudinem, qua huiusmodi damnato sacra communio datur ante quatuor horas, quàm ducatur ad mortem. Potest verò dari etiam post cibum, quando nec anticipari potest ipsa communio, nec differri supplicium Suar. disp. 66. sect. 5. & videtur com. dum dicitur, licere in periculo mortis non ieiunum communicare. Nihil enim refert quod ab intrinseco, vel ab extrinseco proueniat. Verum enim est semper dicere, huiusmodi esse in periculo mortis.

37 Danda Eucharistia in fine vitæ perpetuò amentibus, quando sui compotes eius desiderium habuerunt, nec extra gratiam esse putantur c. Qui recedunt 26. q. 6. Conc. Carthag. 4. can. 76 S. Th. p. 3. q. 80. ar. 9. Si tamen esset periculum expuitionis, aut vomitus, abstinendum Silu. Euchar. 3. q. 5. vers. 9 Sot. vbi supra ar. 9. & com.

38 Dœmoniacis non est neganda Eucharistia. S. Th. vbi supra ad 2. Nisi constet eos pro crimine torqueri, quia tunc pro excommunicatis habendi sunt Silu. vbi supra ar. 10. Tolet. lib. 2. c. 28.

39 Regulariter non licet plusquam semel communicare in eadem infirmitate per modum viatici Nau. de pœnit. & rem. conf. 41. & com. Fallit primo cũ variatur status ęgritudinis, ut quia infirmus eua sit periculum mortis & nonnihil conualuit; postea verò in simile periculum iterum incidit. Fallit secundò si infirmitas perseueret, vel augeatur, & periculum duret octo aut decem diebus Suar. vbi supra. Et quoties prudentis iudicio tam fere censeretur de consilio, & honestate communicare secunda vice, ac prima Nau. vbi supra. Ministrari autem non debet infirmo non ieiuno; nisi cum iudicio medici dubitatur, ne alioqui decedat sine huiusmodi Sacramento Suar. to. 3. disp. 68. sect. 4. Bonac. to. 2. disp. 5. q. 6. num. 21. Reginald. lib. 29. nu. 120. & alij asserentes de com. & cum infirmus expectare non potest mane sequenti Nau. de pœnit. & remis. conf. 14.

40 Quandocumq; & quotiescumq; potest dari pœnitentia, potest etiã dari Viaticum, c. Quod in te, de pœnit. & rem. Cai. in sum. ver. commun min. & è contra Suar. to. 4. disp. 51. sect. 3. num. 6.

41 Non peccat mort. qui non communicat in mortis art. cessante contemptu si Paschalẽ communionem accepit Cai. in sum. ver. Communio Sacr. Siluest. Euchar. 2. parag. 1. Sot. in 4. d. 12. q. 1. ar. 11. Vbi etiam addit, renueutem tunc communicare peccare mort. si adsit scandalum, sic etiam Ang. Euchar. 3. parag 1. B Med. lib. 2. sum. c. 14. parag 41. vers la quarta, & alij Addunt Vict. q. 86. Suar. to. 3. disp. 69 sect. 3. Sot. vbi supra, si paulo ante mortem sanus non communicauit.

42 Si Sacerdos aliam hostiam consecratam non habet, dare debet infirmo partem suæ, quod etiam facere potest ex alia qualibet rationabili causa, puta alicuins magna deuotione ad communicandum Silu. Euchar. 2. q. vlt. vers. 2. & Euchar. 3. q. 15. vers. 1. Ang. ver. Missa.

43 Pueri possunt communicare cum incipiunt vsum rationis & concipiunt deuotionem huius sacramenti S. Tho. vbi supra ar. 9. ad. 3. quod ordinariè contingere solet circa decimum, vel vndecimum annum Sot. vbi supra ar. 9. in fi. Suar. disp. 70. sect. 1. Valent disp. 6. q. 8 p. 2. Silu. Euchar. 3. q. 5. vers. 7. Ante verò vsum rationis illicitum est. Trid. sess. 21. c. 4. Excusantur autem, cum secundum honestam patriæ consuetudinem tardius communicant aut etiam eorum monitionẽ expectant, quorum cura gubernantur Cai. & Suar. vbi supra. Idem dic etiam in articulo mortis, Secundum Nau. vbi supra num 57. & de pœnit. & remiss. conf. 40. num. 8. Peccant verò mort. Pater, Dominus. Tutor, Curator, qui ex culpabili negligentia non curant, vt filij, &c. communicent tempore debito; maximè si sciant illos alioqui non communicaturos, nisi moneantur. Nau. num. 57. cit. V. Roder. in sum. p. 2. c. 13.

c. 13. concl. 3. Sayr. cla. reg. lib. 7. c. 7. num. 1. Azor. p. 2. lib. 2. c. 21. quest. 14.

44 Paschalis communio differri potest de consilio proprij Sacerdotis c. Omnis vtriusq; de pœnit. & remiss. vt rectè notauit ibi Pan. num. 3. & constat ex verbis Can.

45 Post communionem non oportet diù stare ante sumptionem cibi, aut potus S. Tho. vbi vbi supra ar. 8. Silu. Euchar. 3. q. 7. Et quantum ad præceptum attinet, potest præsbyter à Sacristia ad prandium ire Sot. vbi supra ar. 8. Expedit tamen aliquantulum abstinere ob maiorē reuerentiā Pan. in c. ex parte num. 5. de celebr. miss. Suar. disp 66 sect. 4. in fi. V c. Tribus, de cōsecr. d. 2

46 Communicans in peccato mortali satisfacit præcepto Ecclesiæ, sed peccat mort. indignè recipiendo sacramentum, com. vt testatur Azor. p. 1. lib. 7. c. vlt. q 12.

47 Qui non communicauit, aut non est confessus in Pascha, tenetur cum primum potest Suar. disp. 70. sect 2. & to. 4. disp. 36. sect. 4. Nau. c. 21 num. 45. Roder. in sum. p. 1. c. 64. num. 2. Et quoad communionem docent, & Io. Med C. de pœnit. q. 1. ar. 4. Vict. num. 147. & alij At S. Ant. p. 3 tit. 14. c. 19. parag. 4. docet præcepto Ecclesiæ non teneri aliquem confiteri nisi semel in anno : quo elapso, ex vi illius præcepti non teneri amplius confiteri, aut communicare. Sot. verò d. 18. q. 1. ar. 4. concedens de Eucharistia, omnino negat de confessione: nam alias posset quis per totam vitam sine confessione in re gratiam recuperare. Silu. vbi supra q. 15. vers. 3. Valent. disp. 6. q. 8. p. 4. affirmant neutrum teneri V. infra ver. confessio num. 4.

48 Iniustè, aut nulliter excommunicatus potest secretò communicare, cessante scandalo, Nau. c. 21. num. 48 Immo secundum eundem, & Suar. de censur. lib. 1. c. 17. à num. 16. etiam publice, vbi ignoratur excommunicatio. Nam in foro conscientiæ ille excommunicatus non est.

49 In die Parasceues licitum est communicare communione laica Suar. disp. 80. sect. 2. Nec contradicit Innoc. in c. Sabbato de consecr. d. 3. Ibi enim manifestè loquitur de sacrificio quod solum eo die prohibetur. Contrarium statuit sacra Ritum congreg. 19. Feb. 1622. seruandam videlicet esse vniuersalis Ecclesiæ consuetudinem, quæ iamdiù obtinuit, vt eo die nonnisi infirmis Eucharistia ministretur. Est autem communio laica illa, quæ communiter omnibus fidelibus conceditur. Suar. to. 3. q. 73. art. 4.

50 Quauis hora diei potest quis communicare, modò sit ieiunus. hora tamen matutina videtur congruentior Silu. Euchar. 3. q. 15. vers. 5.

51 Non est necesse pixidem esse consecratam, aut benedictam Silu. vbi supra q. 4. Sot. dist. 13 q. 1. ar. 3. Tutius tamen est consecrari Suar. disp. 81. sect. 7.

52 Propter nimiam ægroti siccitatem potest Eucharistia in vino ministrari, nec refert, & si prius aliquid vini descendit Suar. disp. 66. sect. 6.

53 Potest Sacerdos sumere reliquias Eucharistiæ post sumptam calicis ablutionem, Silu. vbi supra q. 5. Sot. dist. 12. q. 1. ar. 8. in fi. Cai. to. 2. opusc. tract. 3. q. 1. Nau. c. 25. 89. Valent. disp. 6. q. 8. p. 3. Suar. vbi supra qui cum Nau. & Azor. p. 1. lib. 10. c. 22. in fi. ampliat, etiam si reliquiæ illæ sint magnæ, modò sint pars illius sacrificij, & non intercedat multa mora. Nisi fortè ait Suar. multo tempore fuerit ad altare ministrando hoc sacramentum, quia tunc potest sacra vasa purificare, & reliquias tunc consecratas, & ad præsens sacrificium pertinentes sumere.

54 In necessitate, vt si in terram cadat, potest laicus etiam in mortali hostiam tangere S. Tho. p. 3. q. 82. ar. 3. Silu. Euchar. 3. q. 4. Sot. dist. 13. q. 1. ar. 3. Addit Suar. disp. 69. sect. 1. in fi. licere laico in casu necessitatis extremæ ministrare, ne proximus sine viatico moriatur.

55 Reliquiæ traiectæ, siue sint vini,

ſiue aquæ, dum lauatur os, non impediunt communionem, niſi traijciantur in magna quantitate: nec perſuſſio ſalis, & aceti ad lauandos dentes, ſi non glutiatur. Nec deguſtatio cibi, aut potus, ſi præter intentionem aliquid deſcenderet. Nec reliquiæ cibi, aut cœnæ præteritæ, ſi caſualiter tranſglutiantur 2 Tho p 3. q. 80. ar. 8. ad 4 Silu. Euchar. 3. q. 6. Cai. in ſum. ver. Commun. Sacr. Sot. vbi ſupra Suar. diſp 66. cit. ſect. 4. Valent. vbi ſupra Ang. ver. miſſa parag. 4. & 5. V. Barbos. & ab eo cit. ad c. Ex parte num. 3. de celebr. miſſ. & Azor. p. 1. lib. 10. c 30. q. 2. vbi fusè de ieiunio requiſito ad Euchariſtiæ ſumptionem.

56 In dubio an tranſactum fuerit medium noctis, non licet vel edere, vel bibere alioqui non poteſt communicari; niſi probabiliter opinetur non eſſe tranſactum, licèt cum formidine alterius partis: tunc enim poteſt communicare Sanch. de matr. lib. 8. diſp. 41. num. 40.

57 Vbi non eſt niſi vnum horologium ſtatim ſonato primo pulſu horæ dimidiæ noctis, non poteſt aliquid edere craſtino communicaturus Sanch. vbi ſupra.

58 Grauiter tentatus, ſi ad vincendas tentationes prudentis iudicio neceſſaria videtur communio, peccat mort. non communicans. Valent. to. 4. diſp. 6. q. 8. p. 4.

MISSA.

V. Benedictio. Calix. Euchariſtia. Excommunicatio. Irreg. ex Interd. viol. Parochus. Sacramentum.

1 EST oblatio corporis, & ſanguinis Domini ſub alienis ſpeciebus facta; ſacrificij ab ipſo ſemel exhibiti expreſſiua, Tolet. lib. 2. c. 4.

2 Habet effectum ſolum iuxta quantitatem deuotionis offerentis, & eorum, pro quibus offertur S. Tho. p. 3. q. 79. ar. 5. Cai. ibi, & to. 1. opuſc. trac. 3. q. 2. Silu. miſſa 1. q. 9. Sot. in 4. d. 13. q. 2. ar. 1. & com. Sunt verò offerentes circunſtantes, & qui dant eleemoſynam Sot. & alij cit. & eorum quò maior numerus, eò magis multiplicatur, & augetur valor Sacrificij.

3 Plus prodeſt illis, pro quibus ſingulariter offertur Sot. vbi ſupra Arag. 2. 2. q. 85. ar. 5. S. Tho. ſuppl. q. 71. ar. 12. & ſeq. Suar. to. 2. diſp. 79. ſect 9.

4 Miſſa pro pluribus oblata tantum valet ſingulis, ac ſi pro ſingulis offeratur, c Non mediocriter de conſecr. d. 5. Intellige, ſi & ipſi quoq; ſint offerentes: vt quia miſſæ ſacrificio interſunt, vel inſeruiunt. vel aliquo modo ſunt cauſa, vt ipsũ ſacrificiũ offeratur, & fiat. Ita Cai. loco cit. & Can. de loc. Theol. lib. 12. c. 13. ad 10. Arag. ubi ſup Silu. q. 9. cit. uerſ. quantũ ad 2. Sot. ar. 1. cit. Ang. uer. miſſa parag. 52. P. Nau. de reſt. lib. 2. c. 2. à num. 268. Cord. lib. 1. qq. q. 3. Petri Sot. de Euchar. lect. 7. Viguer inſt. theolog. c. 16. parag. 2. Contrarium docent S Bon. in 4. d. 45. ar. 2. q. 3. Palud. q ult. Pan. in c. Fraternitatem, de ſepult. num. 4. Nau. in man. c. 25. num. 92. & de orat. c. 29. num. 48. & de celebr. miſſ. conſ. 9. Tolet. lib. 2. c. 8. dub. 3. Valent. to 4: diſp. 6. q. 11. p. 1. in fi. Azor. dicens eſſe com. antiquorum Theol. p. 1. lib. 10. c. 20. & ſeq. Sot. de iuſt. lib. 9. q. 2. ar. 2. Et pro eadem ſententia innumeros refert Fraxinell. de oblig. Sacerd. ſect. 3 prænot. 4 parag. 1. V Suar. to. 3. diſq. 79. ſect. 12.

5 Sacerdos, & alij priuati offerentes poſſunt ſacrificij ſui fructum, quem vocant ſpecialiſſimum, applicare cui voluerint; ſicut poſſunt alias ſatisfactiones Mirend. man. Præl. to. 1. q. 41. art. 17. V. Suar. vbi ſupra ſect. 9. & to. 4. diſp. 38. ſect. num. 3. & Fraxinel. vbi ſupra à num. 41.

6 Miſſa de Sancto ita prodeſt defuncto quoad ſacrificium, ac ſi de mortuis diceretur. quoad orationes verò magis prodeſt ea, quæ pro defuncto. Eſt Tolet. lib. 2. c. 8. dub. 2. Huic tamen

defun-

defuncto satisfacit maior deuotio celebrantis de Sancto, & intercessio eius Sancti. S. Tho. suppl. q. 71. art. 9. ad. 5. Silu Missa. 1. q. 8. vers. 5. Ang. ver. Missa parag. 24.

7 Qui promisit tribus Missam celebrare satisfacit vna pro omnibus celebrando P. Nau. vbi supra num. 320. Silu. Missa 1. q. 11. Caiet. opusc. cit. Arag. vbi supra. Quod P. Nau. Silu. & Arag. concedunt, etiam si à celebrante petatur sine aliorum participatione: cum ex fructu operis operati nullus aliorum participatione fraudetur. Secus dicendum est, post decretum de Celebratione Missarum de mandato Vrbani VIII. quo præcipitur totam pro vno celebrandam, licèt Eleemosina sit insufficiens. De quo iterum num. 64.

8 Missa offerri non potest pro infidelibus aut excommunicatis denunciatis Nau. de orat. c. 19. num. 76. Sayr. de censur. lib. 2. c. 4. num. 4. Et contrafaciens peccat mort. cum faciat contra præceptum Ecclesiæ in re graui Nau. in Man. c. 27. num. 36. ad 5. vbi supra num. 5. Potest tamen pro eis orari specialiter in Memento. quia est Oratio priuata Host. in sum. de sent. excomm. num. 17. Silu. Missa 1. q. 8. vers. 4. & excom. 1. num. 2. Nau. de orat. c. 19. num. 74. & alij quos sequitur Sayr. vbi supra num. 9. Et inter collectas pro eis orare, vt persona priuata Silu. vbi supra Sot. licet dubius in 4. d. 21. q. 1. art. 1. Quod si huiusmodi excommunicatus sit contritus licet etiam pro eo Missam celebrare, cum sit membrum viuum, ac filius Ecclesiæ obediens Nau. vbi supra num. 68. Couar. in c. Alma mater p. 1. parag. 6. concl. 9. Idé si Excommunicatio sit inualida, & pro eo, qui creditur contritus, saltem sub conditione, si dolet Nau. num. 28. Et licet Sayr. vbi supra num. 6. id intelligat de excommunicato non denuntiato; verius tamen est quod docet Nau. eadem enim in vtraque ratio. Pro infidelibus non excommunicatis licet celebrare, & offerre sacrificium, quatenus impetratorium est Suar. to. 3. disp. 72. sect. 2. dicto 3.

9 Institutus ad dicendum quotidie Missam pro defunctis, aut certam aliam, potest dicere de die currente. c. Quidam de celeb. Miss. Silu. Missa 1. q. 7. Roder. de regul. to. 1. q. 43. art. 10.

10 Non licet Sacerdoti plus quam semel in die celebrare, c. sufficit de consecr. d. 1. c. Consuluisti, &c. Te referente de celebr. Miss. Fallit primo in die Natiuitatis Domini, In quo ter celebrare licet & in d. c. Consuluisti. & c. Nocet sancta de consec. d. 1. Secundo cum post celebratam Missa de die, contingit aliquem mori, tunc enim licitū est pro defuncto celebrare. tertio causa necessitatis, vt si dicta Missa superueniat magna persona, quæ vult Missam audire, glo. in d. c. Consuluisti, ver. necessitatis: aut si occurrat necessitas communicandi infirmum; vel Nuptias benedicendi, vbi consuetudo sit sine sacro non benedicere: vel vbi occurrit duplex officium. scilicet de festo & de vigilia: vel cum Sacerdos habet duas Parochiales: vel propter paupertatem Ecclesiæ, & Sacerdotis id conseatur necessarium. Alios casus vide apud Silu. Missa 1. q. 7. & alios Summistas eo. tit Nau c. 25. num. 87. & de celeb. Miss. cons. 2. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 6. parag. 4. Soti in 4. dist. 13. q. 1. ar. 2. Vict. in sum. num. 96. Cyned. ad Decretal. collect. 175. Tolet. lib. 2. c. 3. Verum moraliter loquendo præter casum illum, quo quis obtinet duas Parochiales, vix alius occurrere potest, in quo liceat plures celebrare. Cum enim id non liceat nisi ieiuno. c. Ex parte de celeb. Miss. c. Nihil 7. q. 1. c. Vt ieiuni de consecr. d. 5. & c. sacramenta altaris de consecr. d. 1. si præuidit causam, differre tenetur: si non præuidit, cum ex ritu sumpserit purificationem, iam non est ieiunus. Et in casu aduentus magnæ personæ non licet; nec est inconueniens, si deficiente Sacerdote ille missam non audiat, etiam in die festo. In casu

defuncti aliquando licebit, vt si sit aliqua solemnis festiuitas, dicereq; oporteat Missam pro defuncto, nullusq; alius adsit Sacerdos, modò in prima Missam non sumpserit purificationem. Obtinens verò plures parochiales, si per alios supplere non potest, non tantum bis, sed etiam pluries celebrare potest, si eadem sit proportionalis necessitas. quod amplia etiam in diebus ferialibus, si in vtraque sit sufficiens populi multitudo. Et generaliter quoties grauis causa, vel necessitas occurrit tertio sacrificandi. Suar. to. 3. disp 80. sect. 3. qui propterea docet habentem plures Parochias non posse fer. 6. parasceues, nisi semel communicare, cum non sit ieiunus, sumens particulam hostiæ cum vino non consecrato. quare debere in vna tantum parochia principaliori monumentum erigere. In casu autem duplicis officij cum ex rubrica Missalis, & ritibus Ecclesiasticis non dicantur duæ Missæ, nisi in Ecclesijs Collegiatis, vbi plures sunt Sacerdotes, iam casus non est possibilis. Qua verò pœna puniendus sit Sacerdos, qui extra casum necessitatis, & extra prædictos casus eadem die plures Missas celebratur, Vide Ant. Genuen. in prax. Neapol. c. 64. Ric. in prax decis. 251. Menoc. de arbitr casu 407 Farinac. fragment. crim. p. 1. litera. c num 309. & seqq. qui omnes resoluunt puniendum esse pœna arbitraria.

11 In die Cœnæ potest quilibet Sacerdos celebrare, secluso scandalo, si alicubi forte sit, vel propter pusillorum ignorantiam, vel propter aliquam consuetudinem. rectius tamen secretò, & absque populi concursu Suar. disp 8. sect 2. & antiquam Missa solemnis sit finita, & Corpus Christi in locum designatum recondatur. Barbos. de offic. Paroch. c. 11. num 49.

12 In feria sexta Parasceues omnino celebrare non licet est enim prohibitum decereto Inno. I. vt habetur c. Sabbato de consecr. d. 3. & probant S. Th. p. 3. q. 83 ar. 2 ad. 2. Sot. in 4. d 13. q. 2. ar. 2. Tolet lib. 2. c. 3. in fi. Nau. c. 23. num. 88. & com. Licet tamen eo die communicare cõmunione laica, vt habetur in ord. Romano antiquo, & S. Greg. in lib. Sacram. Suar. to. 3. disp. 80. sect. 2. V. Euchar. num. 49.

13 In die Sabbati sancti Nau. vbi supra Azor. p. 1. lib 10. c. 24. q. 4. docent esse mortale celebrare præter vnam publicam, & solemnem in singulis Ecclesijs. Alij tamen recentiores cum Soto ar. 2. cit. censent licere. saltem de licentia Prælati, quæ opinio satis probabilis, & praticè secura. Non tamen consulenda, nisi in aliquo casu, cum causa, vel occasione rationabili, & secluso Scandalo Suar. & Azor vbi supra. In Missa priuata Sabbati sancti dicitur introitus diei sequentis Immo sine periculo saltem mort. probabilibus est dicit Barbos. alios referẽs de offic. Paroch. c. 11. num. 50. licere eo die priuatim celebrare, maxime vbi est consuetudo quia prohibitio, de qua in c. Sabbato de consecr. d. 3. abrogata est.

14 Peccant mort. Prælati, si non curant in Collegiatis, & Conuentibus quotidie Celebrari; Nisi Conuentus essent valde exigui Suar. vbi supra Sot. ar. 2. cit. ideo enim à fidelibus aluntur.

15 Celebrare licet ab aurora, nec ante illam regulariter licet. S. Tho. p. 3. q. 38. art. 2. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 6. parag. 4. Sot. vbi supra Armill. ver. Missa parag. 20. Et in necessitate communicandi infirmum morti proximum licet aliquanto citius sine licentia Episcopi absentis Nau. c. 25. num. 85. vel ob necessitatem itineris Sot. loco cit. Graff. p. 1. lib. 2. c. 40. num 3. Immo nullum est peccatum celebrare hora, & dimidia ante crepusculum, ita vt finis Missæ sit sub initium crepusculi plus, minusuè Suar. disp. 80 sect. 4. Post meridiem communiter non licet celebrare i Sufficit verò ante meridiem inchoasse. In aliquo tamen casu, vt si festum sit solemne, & Missa publica, & concio non finiantur vsque ad duas horas post meridiem, tunc posset missa priuata inchoari post finitum solemne officium, ma-

maxime ne aliqua pars populi Missa priuetur. Ideque permitti posset, si ratione itineris occurrat necessitas celebrandi in die festo, modò non vltra horam vnam post meridiem differatur, Suar. vbi supra, vbi etiam docet Episcopum ex causa rationabili dispensare posse aliquando, & circa anticipationem, & circa postpositionem; non tamen posse concedere generale priuilegium: id enim ad solum Papam spectat. Nau. vbi supra, & de orat c. 21. num. 31. docet ex causa licere vsque ad horam tertiam post meridiem, vt cum iter faciens celebrare non potest in loco discessus: nec ante meridiem peruenire ad locum prandio destinatum. Immo etiam sine causa licere ieiuno cessante scandalo; quod tamen censet Suar. tutum non esse. Seruandam esse consuetudinem non inhibitam, neque contra diuinam reuerentiam docet Silu. missa 2. q. 6.

16 Celebrare regulariter non licet, nisi in domibus consecratis, c. Nullus, & c. Missarum de consecr. d. 1. S. Tho. p. 3. q. 83. ar. 3. ad 2. Id tamen iam non seruatur. quare sufficit locum esse benedictum Episcopi auctoritate fundatum glo. & Doct. in c. vlt. de consecr. Ecc. Sufficit etiam locum à principio esse destinatum ad diuina, vt non exigatur alia licentia Pan. in d. c. vlt. num. 3. V. Sanchez de matr. lib. 9. disp. 15. num. 35. Azor p. 1. lib. 9. c. 3. Silu. ver. loca religiosa num. 8 Vgol. de pot. Ep. c. 16. parag. num. 8. Immo ex d. c. Missarum, & clarius ex Conc. Trid. sess. 22. in decreto de celebr. miss. Licet sacrificare in loco non benedicto, in priuata domo, seu Oratorio de licentia Episcopi modo locus ille sit tantum ad religiosa munera deputatus, non statim in communes vsus conuertendus. quod Suar. disp. 81. sect. 3. verum esse affirmat de absoluta Episcopi auctoritate, etiam absque vlla necessitate, sed tantum ex quoddam liberalitate. Quare nunc non posset Episcopus liberam facultatem concedere alicui Sacerdoti celebrandi vbi voluerit, etiã in loco decenti, sed ad id non destinato: nisi occurrat aliquis casus necessitatis, quo casu non videtur ablata facultas Episcopis dispensandi. Addunt alij vt S. Tho. vbi supra ad Silu. vbi supra Sot in 4. d. 13. q. 2. art. 2. Nau c. 25. num. 83. Suar. vbi supra sect. 4. licere in casu necessitatis Missam dicere extra Ecclessiam, & Oratorium; immo etiam extra domum in quocumqne terræ loco decente, vt tempore belli sub tentorijs, & ratione itineris. quando Ecclesia deest. S. Tho vbi supra. Et quando magna multitudo confluit, & Ecclesia illos capere non potest Suar. & Sot. vbi supra. In his tamen casibus intellige si Altare portabile consecratum, cęteraque necessaria non desint iuxta c. Statuimus de consecr. d. 1. Nau. vbi sup. num. 82. & de celeb. Miss. cons. 7. num. 5. & de priuil. cõs. 5. Tolet. lib. 2. c. 2. Celebrans in Ecclesia non benedicta sine licentia, aut necessitate peccat mort. Suar. vbi sup. In Oratorijs priuatis celebrare iam non licet sine licentia Papæ Cong. Conc. Quarant. ver. Miss. In Altari, in quo Episcopus Missam cantauit, non debet Presbyter eodem die celebrare, c. In Altari de consec. d. 1. quod Barbos. ibi intelligit de Missa solemni, & Pontificali. Non potest Regularis in canone Missæ pro nomine Episcopi ponere nomen Generalis suæ Religionis, & contrafacientes peccare mort. respondit Congreg. Rituum Nuntio Hispan.

17 Generales Ordinũ possunt Oratoria in proprijs eorũ ædibus, & Collegijs designare, Episcopi assensu non requisito Azor. p. 1 lib. 10 c. 26. q. 9. Est priuilegiũ concessũ Patribus Iesuitis à Greg. XIII. & asserũt Suar. to. 3. disp. 81. sect. 3. in fi. & Roder. de regul. to. 1. q. 43. art. 4.

18 Vbi lectus, & mensa sternitur celebrare non licet, nisi ad communicandum infirmum Sot. vbi supra art. 3. Tolet. c. 2. cit. Graff p. 1. lib. 2. c. 42. num. 8.

19 In Ecclesia violata celebrare antequam purificetur, mortale est: nisi de licentia Episcopi S. Tho. p. 3. q. 83. ar. 3. ad 2. addit Sot, vbi supra, causam dispen-

dispensandi esse debere grauem, cum sit dispensatio in lege Ecclesiastica, & graui.

20 Celebrare non licet super mare, aut flumen etiam in necessitate propter periculum effusionis sanguinis Sot. ar. 3. cit. Nau. 35. num. 82. Silu. missa 1. q. 5. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 6. parag. 4. Azor. vbi supra q. 6. Tolet. vbi supra. Nec tecto capite, c. nullus Episcopus de consecr. dist.

21 Promittēs dicere missam de Spiritu sancto, aut in aliqua Ecclesia, non satisfacit dicendo aliam, aut in alio loco Silu. vbi supra q. 10. in fi. Arg. ver. missa parag. 34. Non est tamen mortale contra facere; Peccaret tamen venialiter, si specialiter promisisset, ratione promissionis, & veracitatis P. Nau. de rest. lib. 2. c. 2. num. 248. V. Roder. de regul. to. 1. q. 43. ar. 10. & to. 3. q. 4. ar. 2.

22 Institutus ad quotidie celebrandum in aliqua Capella, si non potest per se, debet per alium licet in eius fundatione disponatur, quod cappellani celebrent: nam istis oneribus missarum rectè per substitutum satisfit. Cong. Concil. vt refert: Gonzal. ad reg. 8. Cancell. Glo. 5. num. 84. Silu. missa 1. q. 7. Nau. de præben. cons. 25. Azor. vbi supra c. 24. q. 7. addens id verum esse, quando in ipsa institutione id expressum est. Colligitur autem, cum dicitur, Volo vt quotidie fiat sacrum in dicta Capella. Cum vero dici non potest missa in loco constituto, debet dici in alio Azor. q. 8. Et secundum Nau. c. 25. num. 135. & de orat. c. 5. num. 12. qui cum possit, non celebrat in loco constituto, peccat mort. & consentit Azor. loco cit. Nec dispensat Episcopus Vgol. de potest, Episc. c. 61. V. c. Significatum de præben.

23 Mortale esse celebrare ante dictum matutinum sine graui causa, vt quia scandalum imminet, aut aliquid huiusmodi, putāt Nau. in man. c. 25. num. 83. & de orat. c. 2. num. 30 Silu. licet dubius, missa 1. q. 6. Armill. eo. parag. 3. Arg. eo. parag. 41. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 4. parag. 1. Sed magis placet contraria sententia affirmans esse veniale id facere sine causa: cum causa verò nullum esse peccatum. Sic Sot. in 4. d. 13. q. 2. ar. 2. & de iust. lib. 10. q. 5. ar. 4. circa fi. B med. instr lib. 1. c. 16. parag. 2. Less. lib. 2. c. 37. dub. 12. in fi. Suar. to. 3. disp. 82. sect. 1. & de relig. to. 2. trac. 4. lib. 4. c. 24. num. 6. Vgol. de pot. Ep. c. 16 parag. 2. num. 1. Tolet. lib. 2. c. 1. Arag. 2. 2. q. 83. ar. 12. vers. De ordine Roder. in sum. lib. 2. c. 299. num. 22. & de regul. to. 1. q. 43. art. 3. in fi.

24 Qui propter morbum aliquem impeditur dicere officium, potest celebrare, quamus neque dixerit, neque dicturus sit officium Sot. de iust. ar. 4 cit. Arag. & Suar. vbi supra. Azor. vbi supra c. 28. q. 10. Tolet. lib. 2. c. 14.

25 Vbi est obligatio, & recepta consuetudo dicendi in Choro publicum officium, peccant mort. dicentes Missam solemnem diei ante recitatū in Choro matutinum. immo, & ante primā. Si verò vitetur scandalū, & adsit grauis, & publica causa, id licebit aliquando sine culpa Suar. vbi sup. Cano relatus ab Arag. loco cit.

26 Celebrare non potest dœmoniacus nisi plenè liberatus: neq; laborans morbo caduco: neque amens, neque lunaticus, aut furiosus. Nau. c. 27. num. 203. V. infra Irregul. ex defectu corp. num. 3

27 Mortale est omittere aliquam ex vestibus sacris. Sunt autem sex. Amictus; Alba, Cingulum, Manipulus, Stola, & Casula Sot. art. 4. cit. Tolet. vbi supra Silu. Missa 1. q. 2. & com. Excusat autem inaduertentia prorsus naturalis, & negligentia non culpabilis: leuiter tamen, absque plena deliberatione, à mortali; Supina verò, & crassa non excusat Sot. vbi supra Silu. q. 2. c. t. vers. 3. Cai. in sum. ver. Missa Necessarium item est, eas vestes esse benedictas Silu. ver. benedictio q. 5.

28 Neque ob mortis periculū licet sine vestibus sacris celebrare. Immo, & sine Calice, Corporali: altari, lumine, & alijs iure humano requisitis Cai. 2. 2. q. 69. ar. 4. opinio licet Nau. c. 25. num. 84. & de celebr. miss. cons. 2. dura videatur; eamque minimè approbent Sot. de iust. lib. 2. q. 6. ar. 4. Valent. to. 2. disp.

disp. 7. q. 5. p. 6. quòd nulla lex humana per se censeatur tam strictè obligare: putat tamen Suar. vbi supra sustineri posse, si intelligatur de omnibus vestimentis simul, quòd sine scandalo id esse non possit.

29 Linteolum, alij Palla, alij filiola, quo calix cooperitur, non est de essentia ornamentorum altaris: quare nil refert sitne sericum, vel aureum Sot. in 4 d. 13. q. 2. ar. 3. relatus à Suar. to. 3. disp. 81. sect. 6. Roder. in sum: p. 1. c. 249. concl. 18. Rectius tamen docet Suar. esse de essentia, & consequenter esse debere ex lino, & benedictum, cum pertineat ad integrum vsum corporalium, quibus antiquitus cooperiebatur calix qui mos si alicubi seruetur, non erit necessarium huiusmodi linteolum.

30 Præter corporale requiruntur lintea duo, aut vnum plicatum Silu. missa 1. q. 2. vers. 2. Suar. vbi supra Tolet. lib. 2. c. 2. & sic intelligendus Ang. qui ver. Missa parag. 37. dicit sufficere vnum, si plura non habentur. Non est tamen necesse esse benedicta Silu. ver. benedictio q. 5. Roder. in sum. p. 1. c. 249. num. 17. Suar. vbi supra concl. 1. Et in necessitate, quando vnum solum linteum adesset, sufficit: Azor. p. 1. lib. 10. c. 28. q. 8. parag. Quæres.

31 Possunt laici in necessitate dare sua lintea, quibus deinde ipsi vti possunt, quia non sunt ad diuinum cultum deputata. Silu. & Azor. vbi supra.

32 Calix, & patena debent esse ex auro, vel argento, aut saltem ex stamno, non ex ære c. Vt calix de consecr. d. 1. Silu. & Ang. ver. Calix. initio.

33 Potest Stola seruire pro cingulo, & manipulus pro stola Nau. in man. c. 25. num. 84. & ex stola fieri manipulus, & è contra sine alia benedictione; & ex duplicata stola, & casula fieri duæ Silu. ver. benedictio q. 6.

34 Potest quis vti cingulo non benedicto Ricard in d. 13. q. 4: ar. 3. Sed contrarium omnino est tenendum; cum eius benedictio in Romano Pontificali reperiatur, & ita etiam docent Nau. c. 25. num. 84. Suar. disp. 82. sect. 3. Tolet. vbi supra Azor. p. 1. lib. 10. c. 28: q. 9.

35 Cingulum fractum potest necti, vel altera tantum pars seruire, si sufficiat Silu. q. 6. cit. Armill. eo. parag. 3. si videlicèt antequam omnino frangatur, nodo fortificetur. Suar. disp. 43. sect. 2. in fi. Sed hoc est contra Silu. quia si altera pars potest seruire, ergo supponit omnino fractum.

36 Missa sicca celebratur sine casula, cum reliquis vestibus, vel cum superpelliceo, & stola in modum crucis, cum candelis, sine conuersione ad populum fusè Nau. de orat. miscell. 54. 55. & 56.

37 Prima corporalium ablutio mittenda in sacrarium, c. Nemo, de consecr. d. 1. Silu. ver. Corporalia q. 1.

38 Corporalia semel lota possunt Moniales iterum lauare, & reficere Silu. vbi supra Armill. eo parag. 2: Idem de purificatoribus asserit Silu. cit.

39 Corporalia habere valde immunda mortale est, c. 1. de custod. Euchar. Cai. in sum. ver. missa Silu. missa 1. q. 2. vers 3. & ver. Vasa. Armill vbi supra Ang. ver. Vasa. Roder in sum. p. 1. c. 249. nu. 20. Idem intellige de alijs sacris vestibus; oratorijs, vasis, & pallis altaris; hæc enim omnia comprehendit c. 1. cit. de quo etiam in c. Vestimenta de consecr. d. 1.

40 Celebrare sine aqua, aut lumine mortale est, c. fi. de celebr. miss: aut super ara enormiter fracta c. 1. & 3. de consecr. Eccl. Tolet vbi supra; aut sine missali in quo saltem sit canon Silu. missa 1. q. 2. vers. 3. Ang. ver: missa parag. 7 Si tamen Sacerdos optimè memoria teneat, quæ dicenda sunt, & non adest scandalum, non peccat celebrans sine missali. Suar. disp. 81. sect. 6. Roder. vbi supra num. 19.

41 Celebrare sine calceamentis, si absit contemptus, non est mortale, Armil. ver. missa parag. 6. Suar. disp. 82. sect. 3.

42 Non peccat mort. Sacerdos non dicens orationes præscriptas dum sacris se vestibus induit Roder. vbi concl. 12. Nisi dimitteret ex contemptu: aut nisi omittat omnes scienter, deliberatè, sine causa, & cum aduertentia Nau, de celebr. miss. cons. 3. num.

3. num. 4. Azor. p. 1. lib. 10. c. 29. q. 5. V. Suar. de relig. to. 2. tract. 4. lib. 4. c. 24. num. 6.

43 Qui Missam cantat tenetur legere quæ ipse non cantat. Rubr. missal. Roder. c. 249. cit. num. 9. contra Nau. c. 22. num. 109.

44 Dicto Euangelio, si superueniat Princeps, aut alia Illustris persona, aut Negotiatores, qui aliam expectare non possunt, docet Nau. de orat. miscel. 87. posse celebrantem redire ad introitum. sed Roder. vbi supra num. 7. putat esse mortale. quod ego non credo, magis assentiens Nau.

45 Nulla pollutio inuoluntaria impedit celebrationem. Immo nec voluntaria; modò prius confiteatur. Silu. Euchar. 3. q. 10. in fi. Nau. c. 21. num. 51. At secundum S. Tho. q. 3. q 80. ar. 7. Pollutio voluntaria saltem in causa, quæ sit peccatum mortale, necessariò impedit. Inuoluntaria verò tantum de honestate. Suar. in coment. d. ar. 7. docet pollutionem voluntariam impedire nisi præmittatur confessio, & poenitentia, vt etiam innuit S. Tho. vbi supra ad 4.

46 Obligatus quotidie celebrare intelligitur salua honestate, & religione, c. significatum de præb. Silu. missa 1 q. 7. vers. 5. Tolet. lib. 2. c. 3. & ideo potest semel, & bis in hebdomada omittere, modo non causa voluptatis Nau. de præben. cons. 6. At verò si commodè quotidie celebrare possit, & absq; iusta causa id non facit, non satisfacit Azor. p. 1. lib. 10. c. 27. q. 7. Si infirmetur, tenetur per alium celebrare. Ricc. p. 2. decis. 219.

47 Ommittenda est potius missa etiam in necessitate, quem aliquid de eius ritibus, si modo ceremonia illa grauis sit, & antea cognoscatur; vt sunt mixtio aquæ, panis azimus, fractio sacramenti: aut cum sunt adeo publicæ, vt sine scandalo omitti non possint, vt eleuatio sacramenti, &c. Excusat verò à mortali exiguitas materiæ, vel inaduertentia Silu. missa 1. q. 2. vers. 3. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 6. parag. 6. Suar. disp. 84. sect. 2.

48 Missam ita dicens, vt circumstantes audire non possint, peccat Nau. de orat. c. 16. num. 54. & c. 17. num. 38. Cai. 2. 2. q. 83. ar. 13.

49 Cum in Canone oratur pro Episcopo, intelligitur de Episcopo domicilij Nau. in man. c. 25. num. 122.

50 Celebrans in publico, si, sumpto corpore, depræhendat esse aquam in calice debet vinum infundere quasi ad ablutionem, & clam consecrare, & sumere Nau c. 25. num. 91. In priuato tenetur etiam aliam hostiam consecrare secundum Sot. in 4. d. 13. q. 2. art. 6. Azor. p. 1. lib. 10. c. 35. q. 5. Sed hanc distinctionem non docuit S. Tho. p. 3. q. 83. ar. 6. ar. 4. Sed absolutè dicit aliam etiam hostiam consecrandam quod etiam postea docuit Silu. Euchar. 2. q. 10. At Tolet. lib. 2. c. 9. dicit sufficere nouum vinum consecrare. Et Suar. disp. 85. sect. 1. negat nouam hostiam consecrandam, quando defectus non fuit in pane, vt quia hordeaceus. Si quis ex ignorantia, aut inaduertentia omitteret nouum vinum consecrare, non peccaret mort. Nau. & Suar. vbi supra.

51 Si sanguis cadat super tabulam, lambendus est, & radenda tabula. quòd si super mappas, lauandæ diligenter tribus vicibus, & rasura, siue ablutio mittenda in sacrarium c. Si per negligentiam de consecr. d. 2.

52 Aqua pro vino consecrata antequã deglutiatur, expuenda in calicem, & in sacarium reponenda, extracta prius hostiæ particula Armill. ver. Missa parag. 16. Immo potest eo casu deglutire, & postea vinum consecrare, vt perficiatur sacrificium Bonac. de sacram. disp. 4. q. vlt. puncto 10. num. 7. relato Ang. ver. missa parag. 17. Suar. disp. 85. sect. 1. Ego verò puto tutius esse expuendam aquam, deinde nouum vinum consecrandum, & sumendum, postea vero sumendam aquam cum particula vbi sine vomitu id fieri possit iuxta Silu. vbi supra q. vlt. vers. 4.

Si hostia hæret palato toties sumi potest ablutio donec deglutiatur. Si verò hæret calici, digito ori calicis admouenda, aut

aut vinum infundendum Nau. c. 25. num. 90. Ang. ver. missa parag. 10. Silu. Euchar. 2. q. 9. vers. 8.

54 Aduertens hostiam consecratam esse corruptam, debet aliam consecrare, incipiendo, Qui pridie, &c. vsq; ad simili modo, &c. deinde transire ad locum quo peruenerat Armil. vbi supra parag. 17. Tolet. lib. 2. c. 1. Ang. vbi supra parag. 14. Hostiam verò corruptam sumere debet, aut alteri tradere, aut reuerenter seruare ad cautelam Silu. Euchar. 2. q. 10. vers. 2.

55 Particulæ acceptæ ad consecrationem sunt verè consecratæ, licèt in ipso actu consecrationis nil de eis cogitetur, ob virtualem intentionem Ang. Euchar. 1. parag. 27. Silu. Euchar. 2. q. 6. in fi. Nau. c. 25. num. 91. & com.

56 Dubitans an dixerit verba consecrationis, iterum dicat. S. Tho. p. 3. q. 83. ar. 6. ad 5. Negligendum, vel potius deponendum dubium, Armill. ver. missa parag. 20. V. Suar. to. 3. disp. 85. sect. 1. vers. 6.

57 Hostia ab animali comesta, capiendum animal si potest, & exenterandum, ac comburendum, ac cineres in sacrarium reponendi: species verò extrahendæ, ac seruandæ, donec corrumpantur, aut sumendæ nisi impediat abhominatio Silu. Euchar. 2. q. 2. vers. 2.

58 Irregularis, & non ieiunus celebrare possunt ob iustum timorem. Item excommunicatus, nec ideo fit irregularis Silu. vbi supra q. 7. Ang. Euchar. 2. q. 5. & 6. Et ad vitandam infamiam, modo non fit in mora petendi absolutionem Nau. c. 27. num. 139. contra B. Med. in sum. c. 11. parag. in fi. V. ver. Excom. num. 25. De non ieiuno Azor. p. 1. lib. 10. c. 30. q. 2. probat multorum Concil. & Patrum auctoritate.

59 Magis peccat Sacerdos non consecrando cum celebrat, quam consecrando in peccato mortali, c. De homine, de celebr. miss.

60 Sacerdos celebrans, si absq; legitima causa præsumpserit sacramentum non perficere, peccat mort. cum veniat excommunicandus c. Nobis parag. ne tamen 7. q. 1. & c. Nullus Episcopus, de consecr. d. 1.

61 Si ante cœptum canonem ingressus excommunicatus denunciatus nolit exire, omittendum Sacrum docet Nau c. 27. num. 33. Clem. Grauis, & ibi Glo. ver. publice, & Pan num. 9. & 12. de sent. exc. Item si est positum interdictum Nau. de orat. c. 26. num 60.

62 Celebrandum potius est sine ministro, quem cum fœmina administrante, id enim expressè prohibetur c. 1. de cohab. cler. & mul. Sot. in 4 d. 13. q. 2. ar 5. ad 12. Suar. disp. 87. sect. 1.

63 Deficiente ministro, potest Sacerdos solus celebrare in die festo Roder. in sum. lib. 1. c. 249. num. 1. Suar. Sot. vbi supra. Consulendus tamen, ne id faciat, nisi in aliqua magna necessitate Sot ibidem Suar. dicens non esse inconueniens, ne[c] esse condemnandum qui celebraret quolibet festo. Et de eremita incluso id concedunt in huiusmodi necessitate, & cum aliter missam audire non potest glo. in c. Hoc quoque de consecr d. 1. Sot. & Suar. loc. cit. & alij. Necessitatem intell ge etiam ob viaticum sibi, aut alijs ministrandum, Suar. cit. Surdo concedit Nau de corp. viti. cons. 6. & 7. At S. Ant. p. 3. tit. 13 c 6 parag. 5. Ang. ver. missa parag. 38. Silu. missa idest q. 2. vers. 2. docent de necessitate præcepti debere in missa priuata interuenire saltem vnus, qui seruiat, iuxta c. Proposuit in fi. de fil. præsb. In miss. verò solemni saltem duo, & sic intelligunt c. Hoc quoq; cit. Priorem sententiam tenet Azor. dicens esse communem p 1. lib 10 c. 29 q 3.

64 An possit Sacerdos pro vna missa duas, pluresue pitantias accipere vsq; ad congruam sustentationem, variæ sunt Doct. sententiæ. Verum sacra Cong. Concil. Interpretum 21. Iun. 16[2]5. statuit, & præcepit, vt absolutè tot missæ dicantur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ, quantumcumq; exiguæ, & incongruæ præscriptæ fuerint, alioqui grauiter peccari, & ad restitutionem teneri, & obligationi non satisfieri.

65 In die Natalis Domini potest Sacerdos tria stipendia accipere, etiam si excedât

congruam sustentationem. id enim accipitur iure taxationis, & consuetudinis, non iure victus necessarij P. Nau. de rest. lib. 2. c. 1. num. 323. & quandocumq; Sacerdos plures missas dicit, Suar. sect. 2. cit.

66 Si plures missas tibi commissas stipendiario sacerdoti celebrandas commendas an possis ex accepto stipendio aliquid retinere; quicquid dicant Suar. disp. 86. sect. 3. Sot. de iust. lib. 9. q. 3. art. 1. Nau. in man. c. 25. num. 91. Arag. 2. 2. q. 85. ar. 3. dub. vlt. Roder. in sum. lib 1. c. 251. concl. 9. Nunc S. Cong. Conc. prohibet, ne Sacerdos, qui missam suscepit celebrandam, eam alteri commitat, parte eiusmodi eleemosynæ sibi retenta vt in eius decreto anno 1625. 21. Iunij, vbi huiusmodi lucrum dicit damnabile. Et hoc verum, quando Sacerdos ille, cui missa celebranda committitur, id præstat in alia Ecclesia. Si autem in propria Ecclesia ipsius committentis, æquum non est, vt tota eleemosyna celebranti erogata, ipse de suo subministret paramenta, candelas, vinum, & clericum. Quare non videtur facere contra Decretum, si propterea partem aliquam ipsius stipendij sibi retineat.

67 Sacerdos non curatus, nec ad id stipendiatus non peccat mort. nunquam celebrando Vict. de Euchar. num. 94. S. Bonau. & alij, quos pro prima sententia refert Suar. disp. 80. sect. 1. Alij censent teneri aliquando celebrare, nisi rationabilis causa excuset, sic Ang. ver. missa parag. 44. Silu. missa 1. q. 7. vers. 4. Tolet. lib. 2. c. 4. Nau. in man. c. 25. num. 88. Sot. in 4. d. 13. q. 1. ar. 10. & alij. Dubia, & incerta res est, cum nullum videatur præceptum obligans ad mortale. Quare prima opinio probabilis est: securior tamen, & magis pia est secunda, cum sine scandalo vix possit contrarium fieri Suar. vbi supra V. Azor. p. 1. lib. 10. c. 24. Quoties verò teneatur celebrare, nihil certum dici potest. S. Tho. p. 3. q. 82. ar. 10 Silu. & Sot. vbi supra affirmant teneri in præcipuis festis, & maxime illis diebus, quibus fideles communicare consueuerunt. Nauar. vbi supra docet satisfacere celebrando ter, aut quater in anno. Suar: dicit moraliter loquendo, consideranda esse principia extrinseca, vt aliorum scandalum, proprium spirituale detrimentum, periculum liberius peccādi; aut si ideo omittat, vt peccādi licētia nō impediatur V. c. Dolētes de celebr: miss.

68 Non potest Sacerdos missas anticipare cum virtuali saltem intentione vel applicandi illarum valorem statim pro illis, quos Deus scit primo eleemosynam daturos: vel reseruandi applicationem in tempore, &c: Vtrumq; enim negat Congreg. Concil. 15. Nou 1605. scribens Nuntio Ap. in Hisp. Refert hoc Decretum Barbos. de off. Episc. p. 2 alleg. 24 num. 12. V. Fraxinell. de oblig. Sacerd. sect. 3 prænot. 5. parag. 5.

69 Tenetur Sacerdos, qui est pars alicuius collegij celebrare ad intentionem Præsidentis, & Prælati, qui hoc præcipere potest. Roder. in sum. lib. 1. c. 251. concl. 10 quod Silu. missa 1. in fi. intelligit de missis, quæ imponuntur in recompensationem beneficiorum, quæ redundant in Collegium; in alijs verò secus. An verò superior annullare possit intentionem subditi propriæ contrariam. Cord. lib. 1. qq. q. 4 dub. 9. affirmat. Doct. Vniuersitatis Salmant. vt refert Roder. negant, cum sit actus personalis Sacerdotis celebrantis, qui ab alio præstari non potest. Idem docet Suar. vbi supra, & Lugo de pœnit. disp. 27 sect. 8. & de Euchar. disp. 19. num. 210. & seqq. V. Cord. lib. 5. de Indulg. q. 24. p. 3. vbi de operib. satisfactorijs ad quorum communicationem, & participationem Prælati admittunt sæculares, quia huiusmodi satisfactiones communicari non possunt, nisi ab ipso operante.

70 Missæ votiuæ priuatæ dici non possunt, etiam pro defunctis, cum officium est duplex rubr. missal. Missa verò minus principalis in Ecclesijs collegiatis dici potest etiā cum officium est duplex Roder. de regul. to. 1. q. 43. ar. 8. & 11. Et præsente corpore potest dici missa solemnis, etiam in die festo; nisi obstet magna solemnitas. Ritual. Rom.

MISSAE AVDITIO.

V. Scandalum.

1 EPiſcopo præcipienti etiam ſub excommunicatione, vt quiſque Miſſam vel concionem audiat in propria parochia non neceſſariò obediendum Silu. miſſa 2.q.5.vers. 2. Nau. in man.c.21. nu. 5. Non enim poteſt cogere, Cong.Concil.

2 Non ſatisfacit qui omittit tertiam, vel quartam miſſæ partem S. Ant. p. 2. tit.9 c 10 parag. 1. Silu vbi ſupra num. 1. verſ. 1. Satisfacit autem qui audit ab Epiſtola excluſiuè vſq; ad communioné B.Med. in ſum. lib. 1. c. 14. darag. Sed Tolet. lib. 6. c. 8. non videtur tutum, niſi adſit iuſta cauſa. Et Nau. de hor. can. c. 10. num. 43. dicit ab introitu ad Collectam Excluſiuè eſſe partem notabilem miſſæ. At in man. c.21.nu. 2. docet ſatisfacere, qui poſt Epiſtolam venit, non audita legendo, aut legentem audiendo, cui contradicit Suar. to. diſp. 83. ſect. 2. & Azor. p. 1. lib. 7. c. 3. q 2.

3 Nemo tenetur in die Natalis Domini audire tres miſſas, aut Sacerdos celebrare. Nau. de celebr. miſſ. cons. 1. & in man. c. 21. num. 1. Azor. vbi ſupra.

4 Satisfacit qui audit partē vnius miſſæ, & reliquum alterius Sot. in 4. diſt. 13. q. q. 2. ar. 1. Nau. c. 21. num. 2. & de orat. c. 10. num. 43. Tolet. lib. 6. c. 7. Azor. q. 7. V. Suar to.3. diſp.88. q. 2. verſ. Sed nunc inquiri poteſt, Lugo de Euchar. diſp. 22. ſect. 1. q. 5. qui tenet partem negatiuam, licet aliam probabilem dicat.

5 Melius eſt non valdè Illuſtrem perſonam carere miſſa, etiam in die feſto, quam domi audire Sot. in 4. diſt. 13. q. 2. ar. 3. Sed id ego non probo.

6 Sufficit eſſe præſentem miſſæ, etiam ſi non audias Silu. vbi ſupra q 6. Nau. c. 21. nu. 8. Cai. in ſum ver. feſtor. viol. Tolet. lib. 6. c. 6, B. Med. vbi ſupra Azor. q. 4. Sot. vbi ſupr.

7 Poteſt quis ſimul audire ſacrum, & recitare preces horarias, aut pœnitentiam iniunctam: ſufficit enim ſi ad Deum, vel res diuinas mentem, & animum intendat. Cai. vbi ſupra, & to. 1. opuſc. trac. 4. q. vn. Tolet. vbi ſupra B. Med. in ſum. lib. 1. c. 13. parag 9. Nau. in man. c. 21. num. 8. & de orat. c. 19. nu. 178. Cyned. ad Decretal. collect. 51. Sot. ar. 1. cit Azor q. 3. c. 6. Sanchez in ſum. lib. 1. c. 14. num. 11. Alij tamen, vt Silu. miſſa 2 in fi. Ang. ver. feria parag 46. Armil. ver. feſtum num. 11. & ver. miſſa num. 39. contrarium docent, quod ibi ſint duæ obligationes, quarum quælibet deuotionem exteriorem requirit, sed verior prima opinio; Si tamen non adeò vni intendat, vt alteri deuotionem adimat neceſſariam, vt volunt Cai. Nau. Cyned. & certè melius eſt id non facere.

8 Tempore interdicti habens priuilegium tenetur audire ſacrum Nau. c. 21. nu. 3. B. Med. vbi ſupra c. 11. parag. 13. Suar. diſp. 88. ſect. 6. Azor. p 1. lib. 7. c. 2 q. 3.

9 Excuſat à miſſa legitimum impedimentum, vt ſi hærus in alijs occupat, nec ideò ab eo diſcedendum, niſi iuberet in Eccleſiæ contemptum. Si tamen leuia præcipiat, non curans ſpiritualem famulorum ſalutem, peccat mort. hærus. Azor. vbi ſupra c. 7. q. 1. in fi. Nau. c. 21. num. 3. & 4. Excuſat etiam quæuis rationabilis cauſa, vt familiæ turbatio, vitatio damni ſpiritualis, aut corporalis proprij, vel alieni, & honoris, &c. Tolet. lib. 6. c. 9. Silu. miſſa 3. q. 1. verſ. 6. Excuſat etiam Vxorem mariti præceptum. peccat tamen Maritus impediens ſine cauſa Sanchez in ſum. lib. 4. c. 27. num. 31. in fi. Excuſantur etiam iter facientes, qui audiendo miſſam Socios neceſſarios amitterent Nau. c. 21. num. 3. Suar. vbi ſupra Silu. miſſa 2. q. 2. Tolet. loc. cit. Item infirmus, qui vel è lecto ſurgere, aut domo exire ſine periculo non poteſt nec obligatur domi audire, licet ibi habeat Capellam priuilegiatam, præcipuè ſi oporteat ſtipendiarium quærere Sacerdotem Suar. ſect. 6. cit.

10 Excuſantur puellæ ob conſuetudinem non exeundi in publico: modò non exeant ad choreas, & feneſtræ, ac oſtia non permittantur S. Ant. p. 2. tit 9 c. 10 parag. 2. Silu. q. 2. cit Ang. ver. feriæ parag. 42. Excuſantur etiam parentes non mittentes ad

sacrum; & Mater domi manens ad filiæ custodiam Sot de iust. lib. 2. q. 4. ar. 4. Azor. p. 1. lib. 7. c. 7. q. 3. In Festis tamen solemnioribus non videntur excusari parentes, si eis missam domi, vel foris non permittunt Nau. vbi supra num. 9.

11 Excusantur ministri infirmorum; Matres, vel nutrices puerorum, quos sine periculo dimittere non possunt, cum aliquem non habent, cui eos committere possint. Item Viduæ, quæ post mortem mariti iuxta regionum consuetudinem domi se continent, nec missam audiunt per dimidiatum, vel integrum mensem: non autem ad plures menses, vel ad annum iuxta S. Ant. Silu. Ang. vbi supra Verius tamen Nau. c. 21. num. 4. Azor. vbi supra q. 2. docent consuetudinem non exeundi etiam ad annum excusare, quæ enim ratio illas excusat ab audienda Missa per mensem, excusat etiam per annum: cum lex obliget ad audiendam Missam, singulis festis diebus

12 Excusat pauperem pudor de nuditate, aut veste Silu q. 2. cit. in fi. Nau. num. 3. Et Matrem fam. custodia domus Armil. ver. Missam parag. 30. Et nobiles carentia debiti comitatus iuxta Patriæ consuetudinem. Suar. disp. 88. sect. 6.

13 Qui longe ab Ecclesia distat, & quia multæ decidunt pluuiæ, vel niues, vel tempestates oriuntur, absq; magno, & notabili detrimento Ecclesiam adire non potest, excusatur si pluuiæ magnæ sint, & insolitæ, ac diuturnæ Azor. vbi supra q. 5. Ego tamen puto satis esse pluuias tamdiu durare, donec omnes Missæ dictæ sunt.

14 Excusat Pastorem custodia gregis, quando nullum famulum, aut socium adiutorem habet, qui gregem custodiat, dum ipse ad rem sacram audiendam accedit Azor vbi supra q. 7.

15 Nauigantes non tenentur audire missam siccam; nullum enim extat huiusmodi præceptum Azor. q. 6.

16 Non relinquenda Missa ob prædicationem Silu. ver. dominica. q. 6. vers. 3. Suar. vbi supra Azor. q. 10 quicquid Ang. ver. feriæ parag. 45. in contrarium dicat.

17 Tenetur Pater fam. curare, vt sui omnes Missam audiant Nau. c. 21. num. 9. S. Ant. c. 10. cit. parag. 1. Silu. Missa 2. q. 1. initio. Azor. p. 1. lib. 7. c. 7. q. 2. parag. Rursus.

18 Discurrentes pro ritibus Missæ necessarijs habentur, ac si interessent Silu. vbi supra vers. 5. S. Ant. dub. 7 Tolet lib. 6. c. 7. Azor. vbi supra q. 1.

19 Qui tempore Missæ sua peccata confitetur, sciens nullum aliud sacrificium eo die celebrandum excusatur, si confessio illa sit de præcepto, & in aliud tempus commodè prorogari nequit, Azor. vbi supra q. 8. Ego vero etiam excusarem licèt confessio non esset de præcepto, esset tamen de peccato mort. & probabiliter timeret non ita facile se postea habiturum copiam idonei Confessarij, aut aliter postea timeret de carentia spiritus contritionis.

20 Attentio Missæ est de præcepto Nau. c. 21. num. 6 Quare non satisfacit, qui corporaliter rei diuinæ præsens est: nisi etiã attentum se præbeat auditorem Qui igitur ita confabulatur, nugatur, ludit, vel ridet cum alio, vt prorsus impediatur à re diuina audienda, præceptũ non implet S. Ant. vbi supra Cai. in sum. ver. fest. viol. Sot. in 4. d. 13. q. 2. ar. 1. Silu. Miss. 2. q. 6. Azor. vbi supra c 6 q. 1. Item qui animo sponte sua alijs rebus intendit, etiam si nihil aliud agat, non satisfacit, secundum communem, quam tenuerunt Ang. ver. feriæ parag. 43. Cai. vbi supra Rosel. ver. dominica num. 7. Nau. c. 13. num. 17. B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 9. Sot. vbi sup. Silu. q. 6. cit. & Io. Med. de confess. q. de pœnit. temper. in Missa. impl. contra sentiant. An audiens Missam animo non satisfaciendi præcepto, satisfaciat. Vide Horæ can. num. 26. & Azor. p. 1. lib. 7. c. 2. q. 6.

21 Cathecumeni possunt, licèt non teneantur interesse Missæ vsq; ad offertorium Concil. Cartag. 4. c. 84. Suar. de Euchar. disp. 88. sect. 4. concl. 1.

22 Agasones eligentes diuersoria, vbi minus impendunt propter eorum paupertatem, si inde sequatur, vt Missam audire non possint excusantur Nau. de fer. consf. 4.

23 In die Parasceues, si incidat festum

B. M. nemo tenetur interesse diuinis Officijs, qui loco Missæ celebrantur Congreg. Rituum 19. Feb. 1622.

24 Transies per locum, vbi celebratur festum, non tenetur ad Missam; secus si eo accedat, non statim in patriam reuersurus Nau. c. 13. num. 5. in fi. Azor. p. 2. lib. 1. c. 26. q. & alij quos refert, aut si moratus in eo loco toto tempore matutino; nisi in indigeat toto illo tempore ad necessariam actionem pro itinere: aut si toto matutino tempore facturus est iter per territorium, vbi festu seruatur. Suar. de relig. to. tract. 2. lib. 2. c. 26. num. 22. & seq.

25 Discedens à loco vbi celebratur festum, vt eat vbi laboratur non violat festum, modo Missam audiat, si ipso die discedat à patria Nau. vbi supra Azor. q. 9. cit. Sayr. clar. reg. lib. 2. c. 3. dub. 6. Sua. vbi supra c. 16. Sanchez de matr. lib. 3 disp. 18. num. 21. licet aliam probabilem dicat, & tutiorem dicit Less. lib. 4. c. 2. dub. 8. putat tamen valdè probabile illum non teneri ad Missam.

26 Audiens Missam notorij Concubinarij, & fornicarij non peccat nisi per sententiam suspensio fuerit contra eum specialiter, & nominatim publicata, & denunciata: nec sufficit illum esse confessum, vel cõtra eum probatum. quare ius antiquum, quo talis suspensus erat, vsu, ac consuetudine, ac iure nouo Concil. Constant. abrogatum est Sayr. multos referens, de censur. libi 2. c. 12. num. 20. Azor p. 1. lib. 7. c. 7. q. vlt. si tamen audiat voluntariè nulla existente necessitate, peccat. mort. Alter de censur. lib. 1. disp. 7. c. 2. to. 1. Idem dicendum cum Sacerdos celebras est notorius Clerici percussor, aut excommunicatus, interdictus aut suspensus denuntiatus. quo casu, si alius non sit, qui licitè celebrare possit, excusantur populi ab auditione Missæ, etiam in die festo, & peccatu mort. interessientes. præponderat enim præceptum de uitando excommunicato, præcepto audiendi Missam Azor. p. 1. lib. 7. c. 7. q. 15. & seq.

27 Audiens Missam è fenestra domus non satisfacit, quia non dicitur moraliter præsens. Diana p. 4. tract. 4. resol 154. Filiuc. to. 1. tract. 5. c. 7. num. 209. Aliter tamen videtur dicendum est ex. Suar. to. 3. disp. 38. sect. 2. initio Dicit enim satisfieri præcepto, si secundum moralem, & corporalem præsentiam Missæ quis assistat, & quatum in ipso est, audire, & videre possit, seu percipere aliquo modo Sacerdotis ministerium hæc autem sufficienter præstari possunt audiendo missam, e fenestra domus. Idem docet Lugo de sacram. disp. 8. 22. num. 21. modo non intercedat platea, aut via nimis lata.

28 Tempore missæ non licet laicis in eo loco esse, vbi sacerdotes, & reliqui Clerici consistunt. c. Sacerdotum de consecr. d. 2. & c. 1. de vit. & hon. cler. Non peccant tamen laici contrafacientes, quia canon loquitur tantum de honestate.

POENITENTIA CONTRITIO. V. Confessio. Eucharistia.

1 Poenitentia est pœna, qua aliquis in se punit, quod peccando commisit: vt sicut voluntariè peccauit, ita voluntariè se affligat S. Aug de ver. & fal. pœn. c. 19. vel, Est libera, & voluntaria detestatio peccati commissi S. Tho. p. 3. q. 85 ar. 1. Vt verò est sacramentum, sic definitur à Nau. c. 22. num. 11. Est sacramentum absolutionis, quo Sacerdos sibi subditum, & legitimè confitentem peccata sua, cum iusto dolore, & proposito satisfaciendi, ab eis absoluit, A Suar. to. 4. disp. 17. sect. 2. num. 9. sic. Est compositum morale, seu artificiale constans ex actibus pœnitentis, & verbis Sacerdotis; institutum ad significandam, & conferendam gratiam remissiuam peccati post baptismum commissi vel, Est confessio legitimè in foro pœnitentiæ facta & iudicis absolutione firmata.

2 Triplex est pœnitentia. Prima pœnitentia virtus, quę iuxta S. Tho. q. cit per tot. Est dolor voluntarius de peccato, cum

electione recta, respicitq; peccatum sub ratione emendabilis, complectiturq; omnia peccata etiam ante Baptismum commissa. Secunda Pœnitentia Sacramentum, cuius materia proxima sunt actus pœnitentis remota vero, vel materia ipsorum actuum, vt docent S. Th. p. 3. q. 84. ar. 2. sunt ipsa peccata; forma, est absolutio: Sacramentum tantum est actus exercitus tam per peccatorem pænitenté, quam etiã per Sacerdotem absoluentem. res tantum est peccati remissio; res & Sacramentum simul est pœnitentia interior peccatoris. S. Th. vbi supra ar. 1. ad 3. Vel. Est reconciliatio cum Deo Trid. sess. 4. c. 3. de pœnit. Et complectitur sola peccata post Baptismum commissa. Tertia vt vulgò dicitur, est satisfactio à sacerdote iuncta.

3 Prima, est secunda differunt, primò quia pœnitentia virtus constituitur in genere actus, vel habitus; quia est libera, & voluntaria detestatio peccati commissi: sic enim est actus humanus rectæ rationi cõsentaneus; ideoq; est actus virtutis, & habitus illi respondens est virtus. at pœnitentia Sacramentum est in genere signi; est enim signum quoddam sensibile interioris satisfactionis. Secundò illa est actus interior: quia virtus in interiori actu animæ potissimum consistit: hæc verò est actus exterior: non quòd illa non possit in actum exteriorem prodire, illum imperando; sed quod in solo actu interiori saluatur perfecta ratio huius virtutis, & quod bonitas virtutis dimanat ab actu interiori in exteriorem; ita vt hic non habeat rationem virtutis, nisi vt ab illo informatur. Tertio, prima se habet vt dispositio ad remissionem peccati, & gratiam: hæc verò vt causa efficiens. Quarto prima ortum habuit à natura. Secunda ab institutione diuina post Christi mortem. Quinto, ex S. Th. vbi supra ar. 8. & 9. Prima exerceri debet vsq; ad finem vitæ: sẽper enim displicere debet homini, quòd peccauit: sufficit autem virtualis perseuerantia, & quasi negatiua, idest nunquam retractare illam per contrarium actum. Secunda verò, idest pœnitentia exterior, & Sacramentalis non semper; nisi quatenus peccata vsque ad finem vitæ iterantur V. Suar. to 4. disp. 1. sectio 2.

4 Est necessaria pœnitentia, non absolutè, vt baptismus, sed ex suppositione peccati S. Th: vbi supra art. 5.

5 Per eam reuiuiscunt opera in Charitate facta, sed per peccatum mortificata S. Tho. q. 89. ar. 5. restituuntur virtutes; quia per pœnitentiam infunditur gratia, ex qua consequuntur omnes virtutes gratuitæ art. 1. Et aliquando restituuntur in minori, aliquando in maiori, aliquando in æquali gradu, quàm antea essent pro ratione motus liberi arbitrij, qui est vltimè dispositio ad gratiam. Formæ enim, quæ possunt recipere magis, & minus, intenduntur, & remittuntur secundum diuersã dispositionem subiecti art. 2.

6 Partes integrales pœnitentiæ sunt Contritio, Confessio, & satisfactio Concil. Trid. sess. 14. c. 3. S. Tho. p. 3. q. 90. ar. 2. & 3. At Suar. vbi supra disp. 18. sect. 3. num. 5. docet Contritionem, & Confessionem esset partes essentiales quia requiruntur ad substantiam iudicij, & necessariò supponuntur ad sacramentalem formam.

7 CONTRITIO est dolor ob Dei offensam Vict. in sum. num. 119. Est nolle peccasse Nau. c. 1. num. 2. Definitur à Conc. Trid. vbi supra c. 4. sic. Est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cœtero, & Sacramenti pœnitentiæ voto, quod in illa includitur. Et paulò post de eodem contritionis motu subijcitur. Ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia diuinæ misericordiæ, & voto præstandi reliqua coniunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc sacramentum requiruntur.

8 Qui mallet mortuus esse quam Deum offendisse, videtur contritus. Silu. ver. contritio q. 1. annot. ad Ang. ver. Contritio, vers. Vnde in casu, in fi.

9 Requiritur displicentia formalis peccatorum, idest formalis auersio, ac detestatio peccati, quæ est formalis actus

poenitentiæ, sine quo amor non sufficit. Sot. in 4. d. 15. q. 1. ar. 2. Nau. verò in man. ci. 1. num. 5. Valent. to. 4. disp. 7. q. 8. p. 3. & alij, quos refert, docent sufficere actum virtualem poenitentiæ, qualis est in subeunte martyrium, & in actu dilectionis Dei super omnia. Suar. to. 4. disp. 4. sect. 1. docet peccatorem posse quidem interdum iustificari per solum actum amoris Dei super omnia, absque actu formalis poenitentiæ, vt vult. Nau. at solum amorem à formali poenitentia separatum, dicendum non esse propriam, & formalem contritionem. hæc enim significat aut perfectum dolorem de peccato, aut perfectam detestationem de peccato cum dolore, iuxta Trid.

10 Sufficit vnicam contritione ferri in omnia peccata in memoriam reuocata Catechis. Rom. p. 2. c. 20. num. 31. Cai. p. 3. q. 87. ar. 5. & to. 1. opusc. 1. q. 2. & in sum. ver. Contritio Vict. in sum. num. 113. Nau. c. 1. num. 22. Toler. lib. 3. c. 5. Alij volunt requiri specialem contritionem singulorum peccatorum sic S. Tho. 12. q. 113. ar. 5. ad 3. & p. 3. q. 83. ar. 1. Ang. ver. Contritio parag. 4. & ver. pœnitentia parag. 8. Silu. ver. contritio q. 5. Suar. verò vbi supra sect. 6. docet priorem sententiam absolutè veriorem esse; & secundam intelligendam esse in ordine ad confessionem sacramentalem.

11 De quo semel es contritus, non teneris iterum conteri Nau. de pœnit. dist. 5. in 3. p. glo. num. 10. Quia tamen nunquam certi sumus habuisse veram contritionem, ideo laudabile est sæpius conteri, & dolere Vict. num. 122. Tol. vbi supra.

12 Tantus esse potest animi feruor, & conatus, vt vnico actu contritionis tollatur cum culpa totus reatus pœnæ S. Tho. in 4. d. 14. q. 2. ar. 1. quæstiucula 2. in corp. & in sol 1. & 2. Sot. d. 15. q. 1. ar. 4. Suar. disp. 10. sect. 3. dub. vlt.

13 ATTRITIO est imperfecta contritio, quæ vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & poenarum metu communiter concipitur, & hominem ad gratiam suscipiendam disponit sufficienter in sacramento poenitentiæ; si tamen excludat voluntatem peccandi cum spe veniæ Trid. sess. 14. c. 4. & can. 5.

14 Etiam detestatio ob metum poenarum huius vitæ est attritio sufficiens Vega in Conc. Trid. lib. 14. c. 14. Sot. in 4. d. 18. q. 3. art. 3 vers. scio quosdam, & continetur sub metu gehennæ, & poenarum de quibus Trid, & concedit Suar. disp. 85. sectio 2. in fi. si dicamus timorem illum non esse merè humanum, & naturalem, sed diuinum, & supernaturalem; & illæ poenæ considerentur, vt inflictæ à Deo, & vt nobis indicant iram eius, & quodàmodo inchoant diuinum iudicium, nisi emendentur Valent. to 4. disp. 7. q. 8. p. 4 id intelligit de dolore, qui actu quodam sit propter solum huiusmodi metum, sed virtute tamen sit etiam de peccato, vt est Dei offensa. Potest verò haberi attritio solis naturæ viribus, vt ex Soto in 4. d. 17. q. 2. ar. 5 docent. Valent. loco cit. V. Dianam p. 4. tract. 4. resol. 193.

15 Attritio cognita sufficit in sacramento Baptismi, & Poenitentiæ, quæ dicuntur sacramenta mortuorum, & ad veritatem, & ad effectum sacramenti, modo attritio illa sit vera, ac supernaturalis Suar. to 3. disp. 7. sect. 4. & to. 4. disp. 20. sect. 1. conc. 1. & 3. sectio 4. Valent. to. 4 disp. 7. q. 8. p. 4. B. Med. 1. 2. q. 100. ar. 6. deb. 3. ad 4. Lopez p. 1. instr. c. 9. modo etiã includat expressam, & absolutam voluntatem non peccandi de cœtero sect. 4. cit. num. 6. ex Trid. vbi supra Tol. lib. 5. c. 10.

16 De attritione ad valorem sacramenti alij volunt sufficere quamcumque displicentiam, cum velleitate non peccandi, sic Caiet. to. 1. opusc. 5. q. 5. Silu. confessio 1. q. 32. Vict. in sum. num. 144. Alij docent requiri efficacem detestationem peccati; sufficere tamen naturalem, & ex motiuo humano, talis enim dolor sufficit ad veram attritionem, sic Sot. vbi supra Nau. in man. c. 9. num. 13. & in c. Fratres de poenit. d. 5. num. 34. Sed eam meritò, vt falsam impugnat Valent. vbi supra p. 2. & 4. Can. relect. de poenit. p. 3. q. 3. Suar. vbi supra, quia ad gratiam requiritur di-

spositio

ſpoſitio ſupernaturalis, & Trid. definit attritionem, quæ diſponit ad gratiam in hoc ſacramento recipiendam eſſe donum Dei & & Spiritus ſancti impulſum, V. B. Med vbi ſupra.

17 In alijs ſacramentis viuorum non ſufficit ſola attritio, niſi recipiens inculpabiliter putet ſe eſſe in gratia Suar. ſect. 4. cit. Alij tamen vt S. Tho. ſuppl. q. 30. ar. 1. Valent. to. 4. diſp. 8. q. 1. p. 3. B. Med. in ſum. lib. 1. c. 12. parag. 2. docent etiam in Confirmatione, Euchariſtia, & Extrema vnctione ſufficere attritionem Dolor exiſtimatus non eſt verus dolor, nec materia ſufficiens ſacramenti Pænitentiæ. Excuſatur tamen à noua culpa ob ignorantiam inuincibilem. Lugo de pœnit. diſp. 14. ſec. 6. n. 71. & diſp. 15. n. 62.

18 Peccata venialia remittuntur etiam ſine pœnitentia interiori formali, ſed ſufficit virtualis, ſcilicet talis affectus ad diuina, vt quicquid occurreret retardans diſpliceret, S. Tho. p. 3. q. 87. ar. 1. Remittuntur etiam per opera charitatis, per Sacramentalia Sot. in 4 d. 14. q. 1. ar. 2. in fi. An verò ex opere operato, vel opere operantis S. Tho. vbi ſupra ar. 3. Suar. alijs relatis to. 3. diſp. 5. ſect. 4. & to. 4. diſp. 87. ſect. 2. affirmant ex opere operantis tantum, Azor. p. 1. lib. 4. c. 11. q. 5. Sot. diſt. 5. q. 1. ar. 3. & alij docent remitti ex operato. quod ego non admitto. Item remittuntur per quemlibet bonum actũ hominis iuſti. Io. med. de pœnit. q. 3. Et per ſolam attritionem, immo, & per contrarium propoſitum; vel per actum virtutis repugnantē aliquo modo peccato veniali, & excludentem illius complacentiam Suar. to. 4. diſp. 11. ſect 3. aſſert 3. Et per actum amoris Dei ſuper omnia, Idem aſſert. 2 & com. requiritur tamen propoſitum abſtinendi a ſingulis, non tamen ab omnibus, & ſe præparandi ad peccata venialia minuenda S. Tho vbi ſupra ad 1. quod Suar. ibi num. 6. intelligit de futuris, quatenus per modum vnius obiecti voluntati proponuntur vt refutanda: quomodo propoſitum vitandi ſingula, includit etiam propoſitum vitandi omnia.

19 Qui non poteſt confiteri in morte, aut ſemel in anno, tenetur conteri Sot. in 4. d. 17. q. 3. ar. 6. concl. 5.

20 Damnato ad mortem non eſt negandum ſacramentum pœnitentiæ, nec valet contraria conſuetudo Clem. 1. de pœnit. remiſſ.

21 Tenetur quis conteri cum eſt in periculo mortis corporalis, vel ſpiritualis: & cum inſtat grauis aliqua populi neceſſitas, quæ peculiarem orationem ad Deum requirit Valent. in 3. p. diſp. 7 q 8. p. 4. aſſert 6. Addit Suar. to. 4. diſp. 5. ſect 6. nu. 5. quando neceſſe eſt exercere aliquam actionem, quæ propter ſanctitatem ſuam requirit ſtatum gratiæ; nec ſine nouo peccato exerceri poteſt in ſtatu peccati mort. vt eſt miniſtrare ex officio aliquod ſacramentum; vel recipere Euchariſtiam vbi non eſt copia confeſſoris; vel aliud ſacramentum viuorum ſecluſa confeſſione quam tamen obligationem dicit non oriri ex præcepto contritionis, ſed ex præcepto ritè tractandi res ſacras. Primum concedunt omnes relati à Val. loc. cit. Secundum, & tertium, non ita abſolutè concedit Suar propter rationes ibi adductas. de quo etiam agit ibidem num. 16.

CONFESSIO.

V. Confeſſor. Euchariſtia. Filij. Infamia. Luxuria. Mendacium. Parochus. Peccatum.

1 Confeſſio eſt legitima coram Sacerdote peccati declaratio Silu. Confeſſio 1 initio, vel Eſt peccatorum accuſatio eò ſuſcepta, vt virtute clauium veniam impetremus Catechis. Rom. p. 2. c. 5. num. 59. vel Eſt per quam vnius latens ſpe veniæ aperitur S. Aug. de ver. & fal pœnit c. 20. vel eſt legitima, & ſacramentalis accuſatio de proprijs peccatis ad eorum veniam virtute clauium obtinendam coram Sacerdote facta Suar. to. 4. diſp.

disp. 21. sect. 1. Est autem clauis ex S. Tho. opusc. 23. circa fi. auctoritas discernendi, & potestas iudicandi: vel Est spiritualis potestas ligandi, atq; soluendi, qua Iudex Ecclesiasticus dignos recipere, & indignos excludere debet à regno Extrau. Quia quorumdam, de verb. signif.

2 Tenetur quisque confiteri saltem semel in anno, nisi differat de sententia confessarij, aut alia iusta causa, c. Omnis vtriusq; de pœnit. & remiss. Computatur autem annus à quadragesima in quadragesimam: sic enim interpretatur communis vsus: & computantur omnes illi dies, in quibus potest præceptũ cõmunionis impleri Suar. vbi supra disp. 36. sect. 2. & fauet Trid. sess. 14. c. 5.

3 Tenetur confiteri, qui potest peccare mortaliter Nau. c. 21. num. 23. Silu. confessio 2. q. 3. Glo. in d. c. Omnis, ver. discretionis. Dicitur autem quis esse discretus ex c. Pueris, de delic. puer. cum puer est doli capax, vt in septennio, & aliquando etiam ante, vt docet ibi Pan. Item cum de malo verecumdatur, & bonum à malo discernit Nau. vbi supra. Ecclesia tamen non punit ante duodecimum annum Sot. in 4. d. 18. q. 1. art. 3. in fi. Suar. vbi supra sect. 8. Roder. in sum. p. 1. c. 57. num. 2.

4 Non confessus intra annum, & qui non communicauit in Paschate potest differre in annum sequentem S. Ant. p. 2. tit. 9. c. 9. parag. 3. Silu. Euchar. 3. q. 15. Et de Eucharistia affirmant Tolet. lib. 6. c. 18. Sot. in 4. d. 18, q. 1. ar. 4. in fi. Io. med. de confess. q. 14. De confessione verò Tol. Sot. Io. Med. loc. cit. Suar. sect. 4. negant differri posse; & consentit Azor. p. 1. lib. 7. c. 39. q. 8. post Nau. c. 21. num. 45. qui idem docet de Euchar. V. ver. Euchar. num. 47.

5 Non satisfacit præcepto confessionis, qui verè non absoluitur siue ex culpa pœnitentis, siue ex malitia confessarij Nau vbi supra num. 4. & in c. Placuit de pœnit. d. 6. num. 183. Sot. vbi supra q. 3. ar. 3 Io. med. de confess. q. 24. Suar. vbi supra sect. 2. B. Med. in sum. lib. 1. c. 13. parag. 4. reg. 1. tenetur enim peccator de iure diuino, & humano sibi procurare veram absolutionem sacramentalem, quam obtinere non potest, nisi præuia confessione sacramentali. V. Suar. disp. 32. sect. 6. num. 1. si absolutio obtineri non potest culpa sacerdotis, siue quia differtur in aliud tempus Sacerdotis consilio, præcepto satisfit. Satis enim est, si ex culpa nostra absolutionem non impediamus. Azor. p. 1. lib. 7. c. 28. q. 4. Non satisfacit etiam, qui nulliter est absolutus ob culpam propriam Cai. in sum. ver. absol. imped. Suar. vbi supra sect. 7. Valent. to. 4. disp. 7. q. 11. p. 1. Cord. lib. 1. qq. q. 2. Roder. in sum. p. 1. c. 57. num. 6. contra Silu. confessor 4. q. 2. in fi. Vict. num. 164. & alios quare non euadit pœnas Ecclesiasticas Suar. vbi supra sect. 8. dub. 2. Cord. in sum. q. 15.

6 Tenetur quis confiteri, quando credit toto anno defuturam copiam confessoris Silu. confessio 1. q. 2. vers. 4. Nau. c. 2. num. 10. Io. med. de confess. q. 14. Suar. sect. 5. Azor. p. 1. lib. 7. c. 40. in fi. alioqui enim se exponit periculo omittendi, quod suo tempore facere tenetur. Item in loco peste infecto commorantes, & in periculo mortis constituti Marchin. alios referens de bell. diu. p. 2. c. 1. & 2.

7 Valet absolutio recedente fictione, scilicet cum quis confessus est sine dolore, aut saltem insufficiente, aut non proponendo cauere, idq; non confitendo, quia non occurrebat: vel confitendo quidem, sed per errorem absolutus; solumque eam fictionem tenetur postea confiteri Silu. confessio 1. q. 22. & seq. Cuius opinionem veram esse dicunt de confessione valida, sed informi Cai. to. 1. opusc. 5. q. 5. S. Tho. in 4. dist. 17. q. 3. ar. 4. questiuncula 1. Suar. disp. 20. sect. 1. in fi. & sect. 5. Est autem valida, sed informis quoad effectum ex defectu attritionis extensiuo, non intensiuo, seu ex defectu integritatis, non qualitatis ipsius attritionis etiam proueniente ex inculpabili inaduertentia, vel ignorantia Suarez vbi supra

V. Sot. in 4. d. 18. q. 3. ar. 3. Nau. c. 9. nu. 13. Et per hanc ſufficienter impleri præceptum confeſſionis, non autem per illam, quæ nulla eſt, quia fit cum actuali peccato mortali docet idem Suarez diſp. 35. in fi.

8 Habens ſola venialia non tenetur ex præcepto Eccleſiæ confiteri Sot. vbi ſupra q. 1. ar. 3. Silu. confeſſio 1. q. 13. Nau. c. 21. nu. 34. Suar. diſp. 36. ſect. 2. Tolet. lib. 3. c. 5. Azor. p. 1. lib. 7. c. 39. q. 3. Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 5.

9 Qui celebrauit non præmiſſa confeſſione, vt quia non erat copia confeſſoris, vel vrgente neceſſitate, tenetur quamprimum confiteri Trid. ſeſſ. 3. c. 7.

10 Nemo tenetur confiteri audiente tertio, vel per ſcripturā, vel per interpretem Vict. num. 173. & ſeq. Nau. in c. Fratres de pœnit. d. 5. à num. 85. & in man. c. 2. num. 7. Qui tamen aliter confiteri non poſſet, deberet nutu, vel ſcripto, & in morte per interpretem Silu. vbi ſupra q. 15. Hoc tamen vltimum impugnat Suar. vbi ſupra ſect. 6. aſſerens de communi, licèt aliam probabilem, & ſpeculatiuè veriorem dicat, maximè in caſu, quo probabiliter timeret, vel eſſet dubius pœnitens de ſua contritione. Poſſet tamen eo caſu ea ſola peccata confiteri, quæ cum minori infamia explicare poſſet: nec teneretur ad confeſſionem materialiter integram. Mutus debet confiteri nutibus, ſi poteſt Couar. 2. var. res. c. 13. num. 6. Vict. num. 176. Roder. in ſum. lib. 1. c. 51. Nau. in d. c. Fratres nu. 9. Ang. confeſſio 1. num. 32. & ſeq. V. Lugo de pœnit. diſp. 15. ſect. 5.

11 Non licet abſenti per ſcriptum confiteri, c. Quem pœnitet, de pœnit. diſt. 1. Catechis. Rom. p. 2. c. 5. num. 53. & Clem. VIII damnauit contrarium aſſerentes vt temerarios, & ſcandaloſos, quare reijciendi ſunt Nau. in man. c. 21. num. 36. & alij plures, quos refert Suar. diſp. 19. ſect. 3. contrarium docentes. V. Excom. reſer. num. 35.

12 Licet tradere ſchedulam peccatorum Sacerdoti, qui legat, & abſoluat, Vict. num. 174. Roder. vbi ſupra num. 2. quod verum eſſe poteſt, ſi pœnitens ſaltem nutu legenti dicat, ſe ea peccata commiſiſſe, alioqui inualida abſolutio Sot. vbi ſupra q. 2. ar. 6. Tolet. lib. 3. c. 6. num. 5.

13 Iteranda eſt confeſſio ſi omnino imperito facta eſt ab imperito Vict. num. 169. Silu. confeſſio 1. q. 3. vers. 3. S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 19. parag. 4. Intellige ſi huiuſmodi defectus redundat in prauam diſpoſitionem pœnitentis, vt quia ſciens, & prudens talem ſibi elegit Confeſſarium Suar. diſp. 22. ſect. 6. Aut quando pœnitens in ipſa confeſſione intellexit Confeſſorem non percipere grauitatem delicti, & tamen ſine ampliori inſtructione confeſſus eſt Suar. diſp. 18. ſect. 2. in fi. Intellige, quando pœnitens ex induſtria aliquid ita diceret, vt Confeſſarius non perciperet. ſecus ſi bona fide: tunc enim detecto illo defectu, ſufficit illud peccatum non auditum confiteri Idem vbi ſupra q. 6. num. 4. Item iteranda, ſi quod probabiliter dubitabas eſſe mortale, ſine cauſa tacuiſti Nau. c. 9. num. 14. Tolet. lib. 6. c. 7. aut ſi Confeſſarius te non intellexit B. Med. in ſum. lib. 1. c. 12. parag. 1. Vict. num. 170. Silu. vbi ſupra Aut ſi defuit intentio abſoluendi Com. At cum craſſa ignorantia aut obliuione mortale dimiſiſti Nau. vbi ſupra num. 16. & in d. c. Fratres à num. 66. Silu. vbi ſupra. Intellige de ignorantia, aut obliuione, quæ ſit peccatum mortale Tol. lib. 2. c. 19. Quare audiendus non eſt B. Med. qui 1. 2. q. 109. ar. 4. concl. 2. dub. 2. docet iterandam non eſſe confeſſionem informem, in qua confitens peccauit mort. Notat autem, & rectè P. Lugo de pœnit. diſp. 16. ſect. 15. num. 599. quod ſi aliquis v. g. ante decem annos tacuit culpabiliter peccatum mort. cuius in intermedijs confeſſionibus oblitus eſt: nunc comperto vitio illius præteritæ confeſſionis, non debet confeſſarius obligare ad repetendas illas priores intermedius confeſſiones bona fide factas, ſed illam ſolam, in qua fuit defectus; cum aliæ omnes potuerint eſſe validæ, & fructuoſæ.

14 Qui eidem Confeſſori, etiam alia peccata confeſſa oblito, confeſſionem iterat, ſufficit quòd confiteatur tantum omiſſa. Io. med. de confeſſ. q. 24. Silu. confeſſio 1. q. 22. in fi. Si tamen Sacer-

dos

dos recordetur saltem pœnitentiæ Nau. c. 9. num. 19. Ang. confessio 1. parag. 12. Et in priori confessione fuit imposita pœnitentia Ang. parag. 14. Silu. vbi supra q. 3. vers. 1. Et prior illa confessio non fuit inualida ex defectu doloris, integritatis, aut iurisdictionis: aliàs enim esset iteranda; non enim fuisset materia confessionis, nec vera accusatio sacramentalis Suar. vbi supra num. 9. Vbi cum Med. docet validam esse confessionem secundam, licet Sacerdos non recordaretur pœnitentiæ; neq; si non imposuisset, neq; si non iteraretur prior confessio. V. Valent. to. disp. 7. q. 11. p. 3. vers. Alterum est P. Lugo. de pœnit. disp. 16. sect. 15. parag. 3. vbi ex disp. professo tractat de trac. quæst.

15 Possunt in confessione subticeri omnia venialia, aut aliqua. Trid. sess. 14. c. 5. Nau. c. 21. num. 34. his enim non excludimur à gratia Dei Trid. cit.

16 Mentiri de venialibus in confessione, aut de mortalibus aliàs confessis, non est mortale, licet antea proposuisses ea confiteri: quia propositum cum non inducat obligationem; potest pro libito mutari; & eo ipso quòd non confiteris, diceris mutasse. Nau. in d. c. Fratres num. 18. & seq. & in man. c. 21. num. 37. Silu. confessio 1. q. 8. & 15. Sot. in 4. d. 18. q. 2. ar. 4. & de iust. lib. 5. q. 6. ar. 1. Ang. confessio 1. parag. 3. V. ver. mendacium num. 3.

17 Qui nihil vult confiteri, nisi interrogetur, peccat mort. Ang. vbi supra parag. 34. Silu. q. 17. Nau. c. 21. num. 39.

18 Confiteri ob finem venialem, mortale est si ibi ita constituatur finis, vt nisi v. g. de infamia timeretur, non confiteretur Ang. vbi supra parag. 14. & concedit Silu. vbi supra q. 7. si fiat tantum ob illum finem, sine spe veniæ V. Valent. to. 4. disp. 7. q. 11. p. 1. Suar. de pœnit. disp. 20. sect. 3. Sot. dist. 18. cit. q. 3. circa fi. Nau. c. 21. num. 40.

19 Facultas eligendi confessorem non expirat morte concedentis Nau. de redd. Eccl. non. 8. q. 3. num. 1 & in c. Placuit de pœnit. d. 6. num. 3. Intellige si sit data simpliciter, vel ad beneplacitum Sedis; non verò, si Ad beneplacitum nostrum Suar. disp. 22. sect. 4. dub. 3. & facit c. Si gratiose de rescript. in 6. licet Silu. confessio 1. q. 7. concedat solum, vbi exprimitur ad beneplacitum sedis, V. ver. Gratia num. 28. & Suar. disp. 25. sect. 3. & disp. 28. sect. 4.

20 Potest reuelari alienum peccatum in confessione ad declarandam speciem proprij peccati Pan. in c. Omnis vtriusq; de pœnit. & remiss. num. 2. Vt quando aliter exprimi non potest primum peccatum, vt si peccauit cum matre Cai. opusc. 17. resp. resp. 5. In hoc tamen casu sufficit dicere, peccaui cum consanguinea in primo gradu in linea recta Suar. to. 4 disp. 22. sect. 4. num. 7. aliàs non est nominanda persona Nau. in man. c. 7. num. 2. Valent. vbi supra qui id simpliciter, & semper faciendum esse docet. Verius tamen est, posse in casu Caiet. & cum vtile pœnitenti est ad emendationem Silu vbi supra q. 24 Sot. in 4 d. 18. q. 2 ar. 5. etiam si ex eo aliena fama apud Confessorem læditur Vict. num. 175. Item vt Confessor complicem adiuuet Nau. c. 17. num. 7. & hac intentione potest Confessor interrogare quis ille sit Silu. vbi supra. Extra hos casus tacendam potius esse illam circunstantiam, ne aliquis infametur docent Nau. Silu. Vict. loc. cit. & com. maximè vbi timetur scandalum, vt volunt Tolet. lib. 3. c. 8. Graff. decis. p. 1. lib. 1. c. 16. num. 13. & c. 20. num. 36. Mihi verius videtur, quod Suar disp 34. sect. 2. Less. de iust. lib. 2 c. 11. dub. 11. Sot. vbi supra, & alij docent teneri omnino ad manifestandum complicem, si aliter occurri non potest, vt quia non habet copiam Confessarij, qui complicem ignoret; aut per occultationem propriæ personæ, aut alia ratione: & ideo non excusatur ab omnimoda integritate confessionis ob solam infamiam complicis, cum non sit vera infamia apud solum Confessorem. Secus dicendum esset, si ex huiusmodi manifestatione mors &c. immineret: aut cum Sacerdos ex confessione sui peccati reuelaret sigillū confessionis Sot. de reg. secr. memb. 3. q. 4 concl. dub. 2

dicens esse communem. Intellige dicta non solum de confessione necessaria, sed etiam de voluntaria Sot. vbi supra num. 12. V. Ban. 2. 2. q. 33. in tract. post. ar. 8. p. 1.

21 Dimidians confessionem ex iusta causa non tenetur iam confessa iterum confiteri Nau. c. 6. num. 20. & c. 9. num. 15. Suar. disp. 32. sect. 7. num. 3. Est autē iusta causa, Primo necessitas articuli mortis. Instante enim morte, vel defectu vitæ propriæ, vel est consortio aliorum in simili periculo existentium, v. g. in naufragio; vel ex parte Sacerdotis, quia vel eius mors etiam imminet, & non est alius minister, vel quia timet graue contagium, & mortis periculum, si longo tempore huiusmodi ægrotum audiat. Si verà necessitas intercedat, post dari absolutio ante integram consumatamque confessionem materialiter. Tempore naufragij, aut incendij, quando tempus non est audiendi singulos integrè potest, & debet Confessarius à singulis id solum audire, quod potest sine aliorum præiudicio. Possunt etiam tunc, quando imminens periculum aliud non permitteret, omnes simul aliqua peccata confiteri, & ostendere dolorem, & omnes simul eadem forma absolutionis absolui. Coninch. & Facundez, quos refert, & sequitur P. Lugo de poenit. disp. 17. num. 19. Si tamen non statim sequatur mors, cōtinuari debet confessio, donec integrè fiat, si potest. Danda verò, quoad fieri potest, materia certa, non dubia, & necessaria, vt peccatum mortale, si adest, non verò voluntaria, vt peccatum veniale Suar. disp. 22. sect. 1. Secundo necessitas seruandi præceptum annuæ confessionis, vel suscipiendi Eucharistiam, vel faciendi sacrum, quando sine graui scandalo, aut alio incommodo prætermitti non potest; si ex confessione alicuius peccati mortalis timeat poenitens mortale periculum alicuius grauis nocumenti proprij, vt si timeret scandalum in propria salute spirituali, aut probabile periculum mortis corporalis suæ ex parte ipsius Confessoris, siuè alterius tertiæ personæ. Tertio necessitas vitandi aliquam infamiam propriam, vel aliud simile nocumentum, quod quis timet, nisi ita confiteatur: quam vis hoc casu non teneatur ita cōfiteri, cum sit damnum temporale, cui potest cedere. Quartò vtilitas magna, quā per se affert Sacramentū, augeturq; ex eius frequentia. quare si propter occasionē in secundo puncto tactā, multo tēpore differendū sit, consultius erit ita cōfiteri: licet nō sit sub obligatione Suar. vbi sup. disp. 23, sect. 2.

22 Iniustè occidens vno ictu sagittæ, aut bellici tormenti tres, quatuorue tenetur eum numerum occisorum confiteri: sunt enim plura homicidia Azor. p. 3. lib. 2. c. 18. ver. secundò Notan. Item occidens cognatos, vt Fratrem, Sororem, Nepotem, Socrum, &c. tenetur confiteri se non solū occidisse Cognatum, vel affinem, sed etiam tenetur exprimere gradus cognationis Azor. loco cit. noct. 1. V. Suar. to. 5. disp. 22. sect. 5. à num. 35. Itē qui in peccato mollitiei habet respectum ad plures personas specie distinctas, plura peccata specie distincta committit: &, si ad plures numero tantum plura numero distinta committit, vt si cogitet plures foeminas coniugatas; sunt enim plura adulteria Azor. p. 1. lib. 4. c. 4. q. 6. Ministrans pluribus sacram Eucharistiam, vel plures successiuè absoluens in peccato mort. pluries peccat mort. pro numero obiectorum. Marchin. de Ord. tract. 2. p. 8. c. 8. q. 2. vbi alios refert. Contrarium docet P. Lugo de poenit. disp. 16. sect. 14 num. 558. & sect. 3. num. 135. ea ratione, quod actio illa audiendi confessiones in tribunali sacramētali accipit vnitatem moralem ex fine, & inentione agētis

23 Nec Papa præcipere potest, vt quis eadem peccata legitimè confessa, & absoluta iterum confiteatur Silu. confessio 1. q. 3. Nau. c. 9. num. 1. Sot. in 4. d. 18. q. 1. art. 3. Nec confessionē venialium Silu. cit. q. 13. Ang. confessio 1. parag. 28. Sot. ar. 3. cit. circa fi. Primum concedit Suar. disp. 22. sect. 7. in fi. si loquamur præcisè ob integritatem, & perfectionem sacrament: at de consensu voluntario, aut quasi pacto inito ipsius poenitentis, vt per votum: aut ratione status voluntariè assumpti, quasi

sub

ſub hac conditione, vt inter Cliſtercienſes præcipi poteſt iteratio confeſſionis. Circa Venialia etiam docet poſſe Eccleſiam abſolutè præcipere vſum Sacramenti poenitentiæ, ita vt indifferenter omnes obliget, ſiue habentes mortalia, ſiue non.

24 Eadem iterum confiteri valet ad gratiæ augumentum, & poene remiſsionem Silu.q.3.cit.Sot.vbi ſup. q.3.ar.3.in fi.

25 Meretrici ſecundum aliquos ſufficit dicere ſe fuiſſe per tot annos omnibus expoſitam.ſic.Nau.c.6.num. 15. Vict num. 179. Volet. lib. 3. c. 7. Graff. p.1. lib. 1. c. 20. num. 21. Secundum alios, & verius, non ſatiſfacit; quia vna peccabit quater in hebdomada, alia quater quotidie; ſic Sot.vbi ſup.q. 2. ar. 4. Viuald. de confeſs. num. 38. Reginal.lib.6. num. 123. Tenetur verò confeſſor deſcendere ad alia particularia huiuſmodi mulierum, vt aborſum, ſodomiam, homicidia, furta, & alia enormia de quibus apud Viualdũ, & Graff.

26 Toties peccatur peccato interiori, quoties animus renouatur: exteriori autem ſemel tantum in omnibus, quæ ad illud perficiendũ pertinent, vt in homicidio armorum præparatio, &c Nau. vbi ſup. & com. moraliter enim omnes hæ actiones participant eandem malitiam illius intentionis, & finis, ad quem ordinantur Suar.to. 4.diſp. 22. ſect. 5. num. 22. vbi num. 14. de peccatis internis docet multiplicari, quoties interruptio illa actus, licet naturali modo, & abſq; ſpeciali aduertentia, & libertate inchoata fuerit, vt per ſomnum, vel naturalem diſtractionem; tamen per longum tempus durauit; & poſtea homo cum ſufficienti aduertentia, & deliberatione ad peccandum, ſimilem actum inchoat. Alij tamen cenſent, etiam minimam interruptionem ſufficere etiam ex quacumq; diſtractione, vel ſomno: cum nihil ſit, in quo illi duo actus continuentur ad conſtituendum vnum peccatum. V. Gan releɛt. de poenit. p. 5. Cai. 2. 2. q. 66. ar. 3. Azor. p. 1. lib. 4. c. 4. q. 4. & p. 3. lib. 4. c. 34. Val. to. 4. diſp. 22. p. 5. Nau. in c. Conſideret de poenit. d. 5. à num. 41.

27 In fornicatione oſcula, tactus, &c. poſt conſumatum peccatum, ſunt vnum numero peccatum cum fornicatione, ſecundum Nau. c. 16. num. 17. & de poenit, & rem. conſ. 7. num. 3. Graff. vbi ſupra, Sed magis placet ſententia Suar. diſp. 22. cit. ſect. 5. num. 26. eſſe videlicet diſtinctum peccatum. Nam alioqui duæ fornicationes coniungerentur, eſſentq; vnum numero peccatum. oſcula enim, & tactus præambula ſunt vnum peccatum cum fornicatione ſequente; ſed poſſunt etiam eſſe ſequentia aliam fornicationem, Lugo de Poenit. diſp. 16. ſect. 4. parag. 2. & ſeq. & ſect. 5. n. 241.

28 Præſumens rationabiliter, quod proprius ſit contentus, poteſt alteri confiteri, Silu. confeſſor 1. q. 6. Nau. c. 9. num. 8.

29 Annalis confeſſio nullo præcedente examine facta, iteranda Vict. num. 165. Roder in ſum. p. 1. c. 58. num. 3.

30 Tenentur religioſi ſecundum aliquos ad confitendum ſingulis menſibus. ſic Glo. in Clem. Ne in agro parag Sane de ſta. mon. ver. menſibus Nau. in man. c. 21. num. 58. & in c. Placuit, de poenit d. 6 num. 110. Graff. p. 1. lib. 1 c. 9. num. 14. & ſeq. qui cum Viualdo de confeſſ. num. 52. id intelligit, ſi habeant conſcientiam peccati mort. per Glo. cit. Suar. verò diſp. 36. ſect. 5. verſ. circa tertiam, docet teneri, etiam ſi habeant ſola venialia, vt etiam vult Nau. num. 110. cit. An verò teneantur ſub mortali. Nau. & Graff. vbi ſup. & Azor. p. 1. lib. 7. c. 40. dub. 1. affirmant. Roder. de regul. to. 1. q. 62. ar. 1. Valent. to. 4. diſp. 7. q. 9. p. 3. Miranda Man. Præl. p. 2 q. 33 ar. 3. Reginald. lib. 29 q. 73 negant, & meritò. Nam. Trid. ſeſſ. 25 c. 10. de regul. renouans Clem. cit. dicit admoneantur Suar. vbi ſupra, & to. 3 diſp. 70. ſect. 2 docet id pendere ex ſtatuto, & cõſuetudine talis religionis. Ego verò cum Silu. loco cit. cenſeo Clem. cit. non obligare niſi Monachos S. Benedicti: quia vt docent Silu. ver. lex. q. 20. & Pan. in c. Ex parte de poſtul. num. 2. licet lex, in qua eſt expreſſa ratio, extendatur ad omnes caſus ſimiles: fallit tamen quando lex qualificatiuè loquitur, vt ſi dicat Monachus niger. Et vt notat glo. in Clé. cit. parag

Si quis

Si quis autem ver. nigrorum, d. Clem. quæ loquitur de Monacis nigris, non extenditur ad Cistercienses, qui solam vestem superiorem nigram habent, inferiorem verò albam. Et ex Nau. de Iubil. not. 28. num. 23. & glo. in c. Quæ à iure de reg. iur. in 6. Clem. Dudum. de sepult. in qua exprimuntur solum Prædicatores, & Minores, non extenditur ad alios regulares. & glo. in Clem. Cupientes de pœnit. & rem. d. cit, Constitutionem, quæ de Mendicantibus loquitur, non esse ad non Mendicantes extendendam. glo· item. in d. c. Quæ à iure ver. singuli, & ibi Anchar. & Roder. ar. 1. cit· docent extendi tantum de honestate; nec teneri sub mortali, nisi Eucharistiam sumpturi habeãt cõscientiam peccati mortalis, sed tantum illis consulendum iuxta Trid. Idem docet Nau c. 2 num. 9.

31 Retinens rem alienã tenetur confiteri numerum interruptionum, & volitionum; sunt enim per se distincti actus Less. lib. 2. c: 10. dub. 4. in fi. Secundum alios verò ibi relatos sufficit explicare. Primò quandiù rem detinuerit. Secundo quoties occasioné restituendi habuerit, & neglexerit. Tertio an interim Dominus graue damnum, aut afflictonem magnam senserit.

32 Exprimendus numerus peccatorũ, etiam indiuiduo Conc. Trid. sess. 24. c 5. vbi can. 7. id statuitur tamq; de fide. S. Tho. p. 3. q. 40. ar. 2. Sot. in 4. d. 18. q. 2. ar. 4. Ang. confessio 1. parag. 11. Silu. eo q. 11. vers. 11. in fi. Pan. in c. Maiores parag. sed adhuc num. 1. & in c. Omnis vtriusq; num. 10. de pœnit. & remiss. Quòd si facta morali diligentia prudentis arbitrio, non occurrit numerus certus, declarandus numerus, qui plus minusuè parum creditur à vero distare. & post, licèt aliqua in particulari occurrant, non sunt confitenda; Suar. de Poenit. disp. 22. sec. 5. num. 38. Vasquez, Coninch. & alij quos refert P. Lugo de Poenit. disp. 16. num. 78. Ipse tamen in contrariam magis inclinat. Et parag. 5. eiusdem sect. vbi Ad quæ se extendat illa verba Plus, minusuè; nisi notabiliter excedant numerum expressum; aut particularis aliqua, & necessaria circunstantia occurrat, quæ nullo modo declarata fuit. ea enim sunt confitenda. Facta verò morali diligentia, si neutro modo potest probabiliter affirmari certus numerus; sufficit declarare, vel consuetudinem peccandi, & tempus, quo in illa perdurauit, & modum frequentiæ per dies, vel hobdomadas Suar. disp. 22. sect. 5. num. 38. Roder. in sum. p. 1. c. 52. num. 4. Reginald. vbi supra.

33 Confitens venialia tantum proprio, & ordinario Confessori, & mortalia alteri, facit indirectè contra integritatem confessionis, & peccat mort. ob hypocrisim, & virtuale mendacium. Silu. confessi 1. q. 6. Vict. num. 197. At Nau· c. 21 num. 40. & Suar. vbi supra sect. 1. num. 13. docent non esse mortale, nisi ob eam causam maneret in aliquam occasione morali peccandi mortaliter.

34 Obligat ad cõfessionem instans periculi mortis Sot. in 4. d. 18. q. 5. ar. 3. Nau c. 2. num. 9. Roder. in sum. p. 1. c. 57. num. 5. si habeat mortale.

35 Ob defectum memoriæ nemo tenetur scribere peccata Nau. in c. Fratres de poenit. d. 5. num. 85. Vict. num. 149. Silu. confessio 1. q. 2. vers. 5. quia obliuisci peccati mortalis non est mortale. vnde iste non se exponit periculo peccati mort: sed sufficit, quod velit recordari, & proponat confiteri quanto tenebitur. Immo non consulendam huiusmodi extraordinariam diligentiam docet Sot, vbi supra q. 2. ar. 4. V. Suar. tom. 4. disp. 22. sect. 10.

36 Mulier non tenetur dicere Confessori se fuisse virginem, cum primò confitetur se fuisse corruptam Suar. vbi supra sect. 4. circumst. 2. Roder vbi supra c. 208. num. 1. P. Nau. de rest. lib. 2. c. 3. num. 433. Contrarium docet Sot. vbi supra. Nau. c. 6. num. 7. Sayr: cla. reg. lib. 8. c. 4 num. 9. Immo teneri etiam ad cogitationes volunt. Nau. cit. num. 8 B. Med. lib. 1. c. 9. ante parag. Azor. p. 3 lib. 3. c. 11. q. 8. Nisi esset rapta, & præ timore consensisset suæ deflorationi Sanchez de ma tr lib. 7. disp. 14. num. 13.

37 Cohabitantes, si raro, vt ter, aut quater in anno peccant repentina libidine, possũt absolui, si eos verè poeniteat, & proponant de cætero abstinere. Si tamen, cum pluries promisisset, relapsi sunt, debent sperari, si nulla secuta sit emendatio Nau. c. 3. num. 21. Graff. p. 1. lib. 1. c. 24. num. 13.

38 Recidiuãs debet id dicere, vt possit ei remedium adhiberi Silu. Confessor 3. q. 3. B. Med. vbi supra in fi. Suar. disp. 22. cit. sect. 4. num. 15.

39 Confessori, qui aliàs scit peccata tua, vt quia te peccantem vidit: aut quia extra confessionem verbo, vel scripto illi detexisti, sufficit dicere, accuso me de his omnibus peccatis, quæ tu nosti. Vnde & mulier, quæ cum suo Confessore peccauit, satisfacit dicendo, fateor me peccasse in illis, quæ nosti me tecum commisisse Io. Med. de confess. q. 8. in fi. Graff. vbi supra c. 20. num. 30. & sic intelligendi S. Th. in 4. dist. 17 q. 3. ar. 2. quæstiunc. 1. ad 1. Ang. confessio 1. parag. 27. Silu. confessio 2. q. 3. Nau. in c. Consideret de poenit. d. 5. num 61. Suar. vbi supra sect. 1. num 10. dum dicunt esse confitenda peccata licet manifesta, & confessori nota. supponunt enim poenitentem subticere, nec velle confiteri, quia confessori nota.

40 Copula cum Iudæa, aut alia infideli soluta, est tantum simplex fornicatio, grauior tamen quam si cum Christiana soluta Azor. p. 3. lib. 3. c. 29. q. 3.

41 Confitendæ illæ circunstantiæ, quæ mutant speciem Trid. sect. 14. c. 5. Couar: in 4: p. 1. c. 1. num. 14. Nau. vbi supra num. 6. & in Man. c. 6. num. 6 Item illæ, quæ multum aggrauant Catechism. Rom. de confess. num. 48 Cai. in sum. ver. confessio. condit. 15. Vict. num. 177. Suar. vbi sup. sect. 3. vbi plures in contrarium citat. Itaq; confitendum peccatum cum Patre, aut Fratre; licèt incestus non differat specie Sot. in 4. d. 18 q. 2. ar. 4. concl. 6. & de reg: secr. memb. 3. q. 4. concl. 3. vbi Cord. B. Med. vbi supra parag. 1. sufficit verò si dicatur in primo gradu, vbi adsint alij consanguinei, secundum Ang. confessio 1. parag. 3 Immo si timeatur de infamia, non exponendus gradus Roder. in sum lib. 1. c. 208. num. 3. De quo tamen dic. vt supra num. 21 Confitenda item in peccato cõtinuatio, Vict. vbi supra Roder. c. 54 num. 3. & 7. Et quantitas furti. Vict. & Med. vbi supra. Sot. q. 4. cit. concl. 7. Roder. c. 209. num. 3. S. Ant. p. 3. tit. 17. c. 17. parag. 5. & blasphemiæ diuersitas, si v.g in Deum, vel in sanctos: si per modum maledictionis, aut ex odio, &c. licet non differant specie, quia multum aggrauant. Cai. 2. 2 q. 13. ar. 1. ad 3. Ban. ibidem. Vide circumst hum. act.

42 Diuinare per aquam, aerem, &c. non differunt in specie moris: Ideoq; sufficit discere; peccaui superstitione mortali Vict. & Med. vbi supra Reginald. lib. 6. num. 114. & 139.

43 Circumstantia temporis non mutat speciem, ideoq, nõ necessario confitenda Sot. de iust. lib. 2. q 4. ar 4. Cai. 2. 2. q. 122. ar. 4. Couar. in 4. Alma mater. p. 1. parag 1. num. 3. Nau in c. Consideret de poenit. d. 5. num. 22 Silu. confessio 1. q. 10. Nec verum est quod Ang. ver. feriæ parag. 36 citans Liran. & Alex. dicit, fornicantẽ in die festo facere duo peccata necessario confitenda: nisi forte intelligat, quando ideo committitur peccatum, vt violetur festum, tunc enim mutat speciem; aut quando fit opus seruile Nau. c. 6. num. 10. & seq. V. Suar. disp. 22. sect. 4. num. 21.

44 Gradus consanguinitatis mutat speciem secundum Nau. c. 7. num. 4. c. 16. num. 3. & in dicto c. Consideret, num 13: secundum alios, quos refert, & sequitur Suar. vbi supra sect. 3. num. 12. sect. 4. num. 7. Est quidem circumstantia aggrauans, & confitenda sed non mutat speciem Roder. in sum. p. 1. c 209 num. 3. Secundum Azor. p 3. lib. 3. c. 4. q. 1. Primus, & Secundus gradus differunt specie in linea recta ascendentium, & descendentium. Gradus verò affinitatis specie differunt à gradibus consanguinitatis, non verò inter se.

45 In

45 In homicidio furto, luxuria, confitenda circumstantia loci sacri Silu. confessio 1. q. 10. Nau. in d. c. Consideret num. 19. Vict. num. 195. Excipe aspectum, & sermonem lasciuum: nisi ea mente esset; vt data opportunitate, peccatum in Ecclesia perpetraret Nau. vbi supra num. 20. Azor. p. 1. lib. 9. c. 27. q. 7. & p. 3. lib. 3. c. 27. q. 3. Excipe item furtum rei laicorum in loco sacro non asseruatæ, non depositæ, non commendatæ Ecclesiæ, sed per accidens ibi positæ Less. lib. 2. c. 45 dub. 3. Azor. lib. 9. cit. c. 27. q. 6. Sot. in 4. d. 22. q. 1. ar. 3. vers. vbi adnotandum: vbi docet furantem crumenam in Ecclesia ab audiente missam non committere sacrilegium Confitenda item circumstantia mentalis, vt si in Ecclesia, aut extra cogitasti aliquod homicidium in Ecclesia perpetrare Nau. vbi supra num. 21. Azor. lib. 7. cit. c. 27. q. 7. Suar. tom. 4. disp. 2. sect. 4 num. 20. Et cum morosè delectaris v. g. de concubitu cum Virgine, moniali, &c. Sanchez in sum. lib. 1. c. 2. num. 11. quando scilicet delectatio fertur in id obiectũ secundũ totã suã malitiam, vt si delectetur de concubitu cogitato cũ moniali, &c. secus si feratur in partem tantum illius obiecti, vt in fœminam appræhensam, vt non suam, Azor. p. 1. lib. 4. c. 6. q. 3. Vide Lugo de pænit. disp. 16. sec. 6. parag. 4. n. 383. & seqq. Vbi quod poterit illa delectatio habere malitiam specie distinctam ex parte subiecti, vt si sit Religiosus, aut Coniungatus, &c.

46 Confitendum est scandalum, quod dedit occasionem peccati mort. aut factum eo animo inducendi ad mortale Nau. vbi supra num. 116. & in parag. Animaduertere eo. cap. num. 5. & in man. c. 6. num. 19. Intellige, quando directè, & formaliter intendo ruinam spiritualem proximi, aut quando volo quod proximus v. g. violet castitatem, non quia malum illius est, sed quia aliquod lucrum ex eo spero. Et confitenda species peccati, ad quod proximus induci poterat. P. Lugo alios referens de pænit. disp. 16. num. 159. Itaq; confitendum est publicè peccasse Silu. ver. Scandalum q. 2. Et alium non paratum ad peccatum induxisse, ut qui foeminam non paratam ad secum fornicandum induxit Azor p. 2. lib. 12. c. 61. q. 5 Sanchez in sum. lib. 1. c. 6.

47 Si coniugatus peccet cum coniugata, utrumq; exprimendum Nau. c. 6. nu. 4. Item secundum eundem, si peccatum sit contra duplicem obligationem v. g. ieiunij, aut missæ cum duplex est vigilia, aut festum. Sed verius contrarium docent alij Suar. disp. 22. sect. 4. in fi. Vasquez 1. 2. disp. 98. num. 8. Azor. p. 1. lib. 7. c. 2. q. 6. De quo vide supra De peccati natura, num. 3. & 4. Ratio est quia præceptum tendit ad eandem bonitatem formalem: & quia diuersitas præceptorum quoad efficientes causas non variat species peccati, quando in materia eiusdam rationis versantur, & eandem virtutis rationem respiciunt, Suar. de Relig. to. 1. lib. 4. de Simon. c. 7. n. 13. Secus quando diuersitas præceptorum respicit diuersas virtutes, vt v. g. votum tendit formaliter in Dei cultum, ieiunium verò indirectè. V. Lugo de Pænit. disp. 16. n. 257. & 307.

48 Si peccatum sit cum filia spirituali, exprimendum, c. Omnes, & seqq. 30. q. 1. vbi sic dicitur Omnes quos in pænitentia suscipimus, ita sunt nostri filij, vt & ipsi, quos vel nobis suscipientibus, vel trinæ mersionis vocabulo mergentibus vmbra sacri baptismatis regenerauit sic plurimi quos refert, & sequitur Sanchez de matrim. lib 7. disp. 55. & alij multi relati à Diana to. 1. de circumstantia aggrau. resol. 12. Non desunt tamen alij contrarium sentientes, quos refert, & sequitur Diana loco cit. & tenet etiam P. Lugo de pænit. disp. 16. sec. 6. parag. 3. si loquamur de iure humano, vt expressè cauit Bonif. VIII. in cap. fi. in fi. de cognat. spir. in 6. vbi decernitur in alijs sacramentis præter Baptismũ, & Confirmationẽ, cognationme spiritualem nequaquam oriri, & ita docent Glos. ibi, & Azor. p. 3. lib. 3. not. 4. & q. 5. & 9. Nisi fortè ex eo coitu aliquod damnum vel scandalum pænitentiæ sacramentum patiatur V. Bullam Greg. XV. contra sollicitantes:

49 Exprimendum est, factum contra conscientiam Nau. in d. c. Consideret. num. 60. & seq. in manu. c. 8. num. 20. Suar. vbi supra num. 14. in his scilicet, quæ non alia de causa sint peccata, nisi quia cõtra scientiam, aut dubietatem erroneam facta sunt Nau. in d. c. Considerat num. 70. Lugo de pœnit. disp. 16 sec. 12. n. 50. contrarium docet propter censuram, quæ non incurritur, si solum sit peccatum contra conscientiam, vel propter reseruationem, quæ non incurritur. Vel etiam quando materia ipsa talis est, vt nisi explicetur illa circumstantia, non intelligatur illud peccatum, sed aliud, vel nullum: vt si puer se accuset de violatione ieiunij, & non dicat contra conscientiam erroneam.

50 Qui oblitus circumstantiam dicit solum peccatum, sufficit postea, si dicat solam circumstantiam Nau. in d. c. Consideret num. 165. & in man. c. 6 num. 20. & de pœnit, & remiss. conf. 2. intellige si circunstantia possit sufficienter declarari, non facta mentione peccati. Suar. vbi supra sect. 3. assert. 2.

51 Confitens mortale quod non fecit, peccat mort. Secus in veniali; nisi esset totalis materia confessionis: tunc enim sacrilegium mortale, quia nullum fit Sacramentum Suar. vbi supra sect. 10. num. 6. Peccat etiam mortaliter, qui vt certum confitetur, quod est dubium, nisi bona fides, & simplicitas excuset Suar. ibidem num. 2. Vict. num. 130. Nau. c. 21. num. 37. Et dubium secundum eosdem intellige quando homo habet probabiles rationes dubitandi nec potest determinari ad ferendum iudicium probabile pro altera parte.

52 Confessus de omnibus sufficienter iudicio docti Confessoris, non debet amplius confiteri quod certus non est se numquam fuisse confessum Armil. ver. confessio parag. 7.

53 Circumstantia quando trahat peccatum in aliud genus, ideoq; sit necessariò confitenda; vide supra de circum st, human. act. num, 7.

54 Dicens alicui plura iniuriosa verba diuersæ speciei, licèt eodem impetu variè peccat, & tenetur confiteri Nau. c. 6. num. 18. Azor. p. 3. lib. 13. c. 5. dub. 1.

55 Numquam confessus numerum peccatorum, quòd à Confessore non fuerit interrogatus, si id malitiosè non fecit, satisfacit nunc explicando numerum, & negligentiã in præteritis confessionibus, tutius tamen facere generalem confessionem B. Med. in sum. lib. 2. c. 8. Ego tamen puto non modo tutius, sed etiam necessarium. quando enim potest explicare solum numerum, non manifestando peccatum. V. Nau. de pœnit. & rem. conf. 12.

56 Cognoscens carnaliter alterius spõsam de futuro, non tenetur eam circumstantiam confiteri. tenetur tamen restituere iniuriam passis Couar. in 4. par. 2. c. 1. num. 14. V. ver. Luxuria num. 2.

57 Cocumbens cum muliere integra, sed polluta per mollitiem, aut sodomiam peccat peccato stupri Cai. 22. q. 154. ar. 6. dub. 4. Tolet. lib. 5. c. 11. initio Azor. p. 3. lib. 3. c. 11. q. 4. & seq.

58 Violans virginem sine dolo, vi &c. sed vltro consentientem non tenetur eam circumstantiam confiteri, nec propriè est stuprum, idest violenta Virginis corruptio P. Nau. de rest. lib. 2. c. 3. num. 433. Sot. in 4. d. 18. q. 2. ar. 4. vers. De simplici verò stupro. Suar. vbi supra sect. 4. circumst. 2. dicens tamen securius esse tum in viro, tum in fœmina id explicare. Hinc inferunt Less. lib. 2. c. 10. dub. 1. & Sanchez lib. 7. de matr. disp. 14. num. 6. cogitationes morosas in Virgine, & adolescente circa Virginem, licèt sint peccatum mortale; non habere tamen specialem malitiam moralem; ni adiunctam habeant voluntatem inferendæ violentiæ. Et idem dicendum est de culpa secundum eosdem V. Azor. vbi supra q. 5.

59 Sufficit mulieri dicere se cognitam à constituto in sacris, etia si is simul sit regularis: vtriusque enim votum est eiusdem speciei in genere moris Cord. de

caſ. q. 3. Leſſ. lib. 4. c. 3. num. 87. Azor. vbi ſupra c. 27. q. 9. Sanchez vbi ſupra diſp. 27. num. 28. & in ſum. lib. 5. c. 6. in fi. vbi etiam docet Sacerdotem, & profeſſum ſatisfacere dicendo ſe eſſe Sacerdotem; & probabile dicit Suar. vbi ſupra initio.

60 Tranſgrediens votum, vel iuramentum in re graui, ſatisfacit confitendo ſeorſim peccata, & poſtea dicendo ſe fregiſſe votum, vel iuramentum in re graui Nau. in c. Conſideret, de pœnit. d. 5. in principio num. 104 & ſeq. Sanchez in ſum. lib. 4. c. 11. num. 24.

61 Puer, de quo dubitatur, an habeat vſum rationis, ſi confiteatur aliquod veniale, abſoluendus eſt ſub conditione non ſolum in mortis articulo ſed etiam extra illum. Et cum inſtat præceptum Eccleſiæ de confeſſione, ſi aliquod mortale dubium confeſſus eſt, abſoluendus omnino eſt, ne forte capax ſit, & non ſatisfaciat præcepto diuino, & Eccleſiæ. Lugo de pænit. diſp. 17. ſec. 1. in fi.

62 In repentinam hoſtium aſſreſſione ſi milites ſpatium confitendi non habent dicantque ex corde, ſe deſiderare confeſſionem, & ex tunc petere abſolutionem ſacramentalem, ſi in mortis periculo ſint, poſſunt virtute illius voluntatis iam manifeſtatæ abſolui à Confeſſario, qui illos ſine ſenſu morientes inuenit, quia iam pro temporis anguſtia petierunt Confeſſionem, oſtenderuntq; deſiderium confitendi meliori modo quo poterant. Lugo vbi ſupra ſec. 3. n. 40. vbi in fi. docet, admonendos eſſe milites, vt ante prælij initium doleant de peccatis, quo ſe ad effectum abſolutionis diſponant.

CONFESSOR ABSOLVTIO. CASVS.

V. Charitas. Confeſſio. Delegatio. Excommunicatio. Ieiunium. Interpretatio. Matrimoniũ. Reſtitutio. Sacramenta.

Curatus excommunicatus poteſt dare ſubdito licentiam alteri confitendi Io. med. de confeſſ. q. 31. & dare alteri licentiam adminiſtrandi ſacramentum pœnitentiæ S. Ant. p. 3. tit. 17. c. 9 Negant, & meritò Vict. num. 153. Alter de cenſur. to. 1. lib. 1. diſp. 8. c. 6. ad 2. & c. 7. in fi. Suar. de cenſur. diſp. 11. ſect. 2. in fi. & to. 4. diſp. 17. ſect. 1. num. 4. Silu. abſolutio 2. q. 6. quia excommunicatus eſt priuatus actu iuriſdictionis. Intelligunt tamen de excommunicato denuntiato non tolerato. Nam qui non eſt denuntiatus validè abſoluit, & curam animarum exercet, quæ iuriſdictionem ſupponunt, c. Exceptionem de except. Sayr. de cenſur. lib. 2. c. 12. num. 13. & lib. 4. c. 11. num. 3. Nau. c. 27. num. 7. Pan. in c. Ab excommunicato de reſcrip: num. 5. Couar. in c. Alma p. 1. parag. 7. num. 9. Silu. excomunicatio 3. num. 1. verſ. 10. & com. V. ver excommunicatio num. 36.

2 In articulo mortis quilibet Sacerdos poteſt abſoluere etiam à cenſuris. Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. de ſacram. pœnit. Etiam excommunicatus denuntiatus Nau. c. 26. num. 26. & c. 27. num. 272. & de pœnit. d. 6. c. 1. in principio, & de pœnit. & rem. conſ. 23. etiam hæreticus Silu. confeſſor 1. q. 10. Vict. de clau. num. 14. Nec peccat huiuſmodi infirmus confitendo tali miniſtro immo tenetur confiteri, niſi ſit periculum ſubuerſionis Ang. confeſſio 3. parag. 2. Suar. to. 4. diſp. 26. ſect. 4. Tolet. lib. 1. c. 16. num. 7. contra Nau. c. 26. cit. & in c. Laboret de pœnit diſt. 6. num. 7. & ſeq. Si tamen proprius adeſt, non poteſt alienus Vict. num. 157. Nec præſente approbato non approbatus, vt declarauit Cong. Concil. & docent

cent Vict.cit. Sanch. plures referens in sum. p. 1. lib. 2. c. 13. num. 7. quia, inquiunt, Trid. dicit id esse indultum ratione necessitatis, ne æger sine confessione decedat hæc autem necessitas deest præsente Parocho, aut alio habente auctoritatem. Alij tamen, vt Nau. cons. 23. cit. Roder. in sum. to. 1. c. 59. concl. 3. & de regul. to. 1. c. 53. ar. 4. in fi. & alij plures censent absolutè, & indistinctè omnes Sacerdotes ea potestate gaudere in eo articulo. probant auctoritate Concilij hic. In articulo mortis nullam esse reseruationem. & paulò inferius. Ideoque omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusuis peccatis, & censuris absoluere possint. quæ verba non solum sunt generalia, sed etiam vniuersalia, & ita generaliter, & vniuersaliter sunt intelligenda. Suar. vers. to. 4. disp. 30. sect. 3. num. 4. & 5. distinguit inter Sacerdotem proprium, vel habentem communem iurisdictionem delegatam, & simplices Sacerdotes non habentes iurisdictionem; quòd illi possint absoluere à peccatis reseruatis summo Pont. nullo seruato ordine inter illos, id est non esse necessarium prius adire Episcopum, aut facultatem ab illo petere etiam si commode fieri posset; nec prius vocare Parochum, quam alium Sacerdotem expositum habentem iurisdictionem delegatam, quia in illo articulo nulla est reseruatio: ergo eadem ratio est de his peccatis, quæ de alijs. Sicut ergo ab alijs potest absoluere quilibet Sacerdos habens iurisdictionem, nullo spectato ordine inter illos, ita, & ab his. Si verò hi omnes comparentur ad simplices Sacerdotes non habentes iurisdictionem; tunc seruandus est ordo, vt præferatur habens iurisdictionem non habenti. Opinio Nau. videtur textui magis accommodata. Absolutus ab his ab excommunicatione, si conualuerit, tenetur se præsentare superiori, alioqui reincidit, c. Eos qui, de sent. exc. in 6.

3 Articulus mortis dicitur etiam, cum quis se exponit periculo mortis, vt cum prælium, vel mare est ingressurus Silu. confessor 1. q. 6. vers. 7. Intellige quando cogitur subire id periculum; secus si voluntarie Duard. in Bull. Cœn. lib. 3. parag. 2. q. 2. num. 15. Et qui est in obsidione latronum, vel hostium, vel in febri acuta, & mulier iam paritura, vbi verisimiliter timetur de morte Pan. in c. Quod in te; de pœnit. & rem. num. 8. Roder. de regul. to. 1. q. 62. art. 7. Verum Sot. in 4. d. 18. q. 4. ar. 4. vers. quæris autem, id vocat periculum mortis; articulum verò cum mors iam in fieri per causam naturalem, vel violentam, & in his casibus, non verò in periculo mortis, licere cuilibet Sacerdoti absoluere, & huic sententiæ subscribunt etiam Couar. in c. Alma, p. 1. parag. 11. num. 8. & Can. relect. de pœnit. p. 5. Sed verior prima sententia, quam etiam sustinent Nau. c. 26. num. 31. & c. 27. num. 271. Io. Med. de confess. q. 16. Suar. sect. 4. cit. cum sæpe in iure canonico articulus mortis, & periculum mortis pro eodem vsurpentur, vt in d. c. Eos qui V. Sanchez in sum. lib. 2. c. 13.

4 Curatus non tenetur audire, nisi cum Subditus tenetur confiteri, secundum Silu. confessor 1. q. 18. Io. med. vbi supra q. 4. At secundum Nau. c. 25. num. 137. & in c. Placuit, de pœnit. d. 6. à num. 152. semper tenetur, nisi iusta causa excuset. Et contraria parum pia, & in praxi minime tuta sententia Suar. disp. 32. sec. 1. V. Parochus num. 17.

5 Confessor compulsus potest iurare se nescire, intelligendo sic, vt possit dicere Vict. nu. 165. Nau. in c. Sacerdos de pœnit. d. 6. num. 141. & seq. Ang. confessio vlt. parag. 4 Silu. confessio 3 q. 11. & com.

6 Confessor Episcopi, aut Superioris exempti, vt Abbatis, Guardiani, & potest cum ipso dispensare, vt ipse cum subditis, itemq; absoluere S. Ant. p. 3. tit. 2. c. 2. parag. 2. Silu. confessor 1. q. 9. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 3. num. 3.

7 Archiepiscopus dum visitat potest per se, vel per alium audire subditos suffraganeorũ cõfitẽtes, c. Perpetuo de cẽsib. in 6.

8 Archipræsbyter Cathedralis potest audire omnes Diœcesanos c. 3. de off. Archipr. vbi glo. ver. à foris veniunt, & Pan. Silu. ver. Archipræsb. q. 1.

9 Familia Episcopi ei confiteri debet, quem Episcopus specialiter deputauerit, aut proprio Parocho. Silu. confessor 1. q. 2. Vict. num. 105. Possunt enim Episcopi Eximere familiam à parochia Sot. in 4. d. 18. q. 4. ar. 2. Suar. to. 4. disp. 25. sect. vlt. num. 12. Intellige secundum eosdem in propria dioecesi. Quod si sint alterius dioecesis, & cum Episcopo commorentur, docet Silu. vbi supra q. 11. in fi. pertinere ad Cathedralem.

10 Cardinalium familia, de eorum licentia potest sibi eligere Confessorē, Doct. cit. & Caiet. in sum. ver. absolutio 2. in fi.

11 Potest eligere Confessorem Episcopus, & Prælatus exemptus, vt Abbas, &c. c. fin de poenit. & rem. Nau. in c. Placuit de pœnit. d. 6. num. 128 si habeat curam animarum Silu. vbi supra q. 8. vers. 5. Ex consuetudine possunt etiam Curati Vict. vbi supra Suar. to. 4. disp. 27. sect. 3. vbi supra nu. 30. & seqq. Immo nomine Prælati veniunt etiam Rectores animarum c. Tua nos de cler. ægr. In foro tamen pœnitentiæ, & largo modo Pan. in d. c. Tua num. 2. quod negat Suar. vbi supra sect. 2. nu. 7. Veniunt etiam Priores, & Guardiani Fel. in c. 2. de iudic. num. 15. Non possunt tamen dicti Prælati eligere non approbatum ab Episcopo Confessoris, etiam si sit Episcopus, qui eligendo sibi non subditum, debet eligere approbatum ab Episcopo cuius est subditus extra propriam dioecesim Congreg. Concilij de mente Greg. XIII. quod durum videtur Suar. disp. 28. sect. 4. nu. 8. quia si potest non subditum approbare, vt proprias oues absoluat; cur non idem potest circa seipsum; tandem sect. 6. num. 13. respondet posse episcopū illum sacerdotem approbare, qui licet alienus, ei tamē aliquo modo subditur vel ad examē, vel administeriū, & tūc potest illū eligere. Amplia, etiā si sit data facultas per Bullam, aut Iubilæum: semper enim eligi debet approbatus ab Ordinario loci, vbi ministratur Sacramentum. Vgol. de potest. episc. c. 7. parag. 2. num. 8. Roder. in Bull. Cruciatæ parag. 9. dub. 3.

12 Quilibet de episcopatu potest accipere sacramenta in Cathedrali Silu. ver. Archipræsb. q. 1.

13 Non tenetur Confessor interrogare quem probabiliter putat se benè examinasse licet putet habere alia peccata Sot. vbi supra ar. 4. Vict. num. 194. Contrarium docent, & meritò, Nau. c. 5. num. 2. Ang. ver. interrogationes in principio Suar. disp. 32. sect. 3.

14 Si Confessor aduertit pœnitentem aliquid dimittere, quod probabiliter putat non esse peccatum, tenetur admonere, si probabiliter putat se profuturum sine scādalo, aut graui incommodo Nau. in c. Si quis autem de pœnit. d. 7. à num. 71. Couar. in 4. p. 1. c. 6. parag. 10. nu 15. var. vbi sup. sect. 4.

15 Quantum ad vtilia sibi, vt communicare, confiteri, &c. cuiusq; proprius Parochus est, vbi de præsenti habitat, nec potest commodè adire proprium Pan. in c. Omnis vtriusq; de poenit. & remis. nu. 23. Silu. Confessor 1. q. 10.

16 Qui dubitat an sit idoneus ad confessiones audiendas, excusatur præcepto Superioris Silu. confessor 3. num. 1. modò deponat dubium credens Superiori Nau. c. 4. num. 9. Suar. disp. 28. sect. 5. nu. 7. At Sanchez in sum. lib. 6. c. 3. num. 11. docet non minorem scientiam requiri in audiente confessionem ex præcepto Superioris, quàm in sponte audiente. Nec excusare obedientiam superioris, cum hæc efficere non possit, vt sufficienti scientia destitutus id munus licitè obeat. Idem sentit Nau. num. 9. cit. & seq.

17 Tenetur Confessor siue proprius, siue delegatus, etiam contra propriam opinionem absoluere poenitentem, qui habet contrariam opinionem probabilem, cum eam sequendo sit rectè dispositus, & negans absolutionem peccat mortaliter nisi excuset paruitas materiæ, vt si confessio sit venialium. Sanchez alios referens in sum. lib. 1. c. 9. num. 29. & seq. vbi cum Soto, & Valent. idem docet, licet Confessor falsam esse poenitentis opinionem existimaret, si apud graues Doctores probabilis reputetur. Quæ tamen locum habent, quando poenitens est doctus vel ab alijs instructus de probabilitate suæ opinionis; alioqui informandum esse. tenetur

enim

enim Confessor ex officio bonum pœnitentis procurare, illiq; consulere, illum instruendo. ibidem num. 31.

18 Excusatur imperitus Confessor necessitate, vt si audiat pœnitentem in articulo mortis, aut inter infideles, vbi alterius copia haberi non potest. Item si audiat virum doctum, qui supplere possit Nau. vbi supra num. 13. & com.

19 Nullus potest sæcularium etiam Sacerdotum confessiones audire, nisi ab Episcopo approbatus, aut parochiale beneficiū obtineat Conc. Trid: sess. 23. c. 15. de ref. V. Suar. disp. 28. sect. 4. Nau. c. 4. num. 7. qui volunt Concilium nihil circa regularium pœnitentium confessiones disposuisse. quare posse Clericis sæcularibus etiam non approbatis confiteri. quod intelligo quando confessarium suæ religionis habere non possunt; vt quia itinerantur, &c. V. infra num. 88.

20 Regulares semel approbati per examen ad confessiones audiendas, non possunt ab eodem Episcopo iterum examinari. A successore verò sic; si is aliter pro suæ conscientiæ quiete iudicet Pius V. in Bulla quæ inc. Ad Romanum 1570. quæ licet quoad alia reducta sit ad ius antiquum, & terminos Concilij Trid. per Greg. XIII. in Bull. in c. In tanta 1. martij 1572. In hoc tamen sacra Congreg. Conc. vt refert Quaranta ver. Confessor, declarauit non esse restrictam. Admissi sine prævio examine ad formam Trid. possunt ad libitum Episcopi examinari, & eorum facultas reuocari Suar. vbi supra sect. 8. num. 5. Ex verbis tamen Concilij id colligi posse non video.

21 Confessores regulares habent iurisdictionem immediate à Papa. Episcopi autem habent nudum ministerium examinandi, & approbandi Sorbus Collect. ver. Absolutio quoad fratres, & sęcul. c. 4. in fi. Silu. confessor 2. q. 5. Confect. sum. priuil. tit. 17. c. 5. vbi vers. 7. docet Episcopum reprobare non posse à se approbatum, licet is in officio Confessoris delinquat; sed id ad proprium superiorem spectare. V. Roder. de regul. to. 3. q. 31. ar. 4. in fi. & infra num. 25.

22 Confessores regulares ad audiendas confessiones generaliter ab Ordinarijs eorumuè examinatoribus idonei reperti, & approbati: generaliter quoque, & indistinctè absque alia limitatione temporis, certorumuè locorum, aut generis personarum admittendi sunt in propria dioecesi. Alij verò, qui non adeò idonei reperiuntur, si petierint se admitti, liberum est Episcopis limitatam concedere facultatem Congreg. Concil sæpè, & postremò approbantibus Greg. XV. & Vrbano VIII. iterū declarauit De quo etiam Roder. de regul. to. 1: q. 59. ar. 8: Suar. vbi supra sect. 7. dub. 6. Quod si Episcopus sine causa, & ex malo animo regularibus limitatam concedat facultatem (quod tunc facere depræhenditur, quando cum omnibus indifferenter id facit) possunt regulares virtute priuilegiorum nihilominus audire confessiones. Roder. in Bull. cruc. parag. 9. num. 33. & de regul. ar. 8. cit. Sorb. vbi supra, vers. Et pro maiori declaratione. Idem dicendum, cum Episcopus sine iusta causa non vult admittere, quia sic reiectus habetur pro admisso Leo X. in Concilio Lateran. 1516. 19. Dec. ibi, Admissis, aut etiam indebitè reiectis confitentes, constitutioni, quæ in c. Omnis vtriusq; sexus, quoad confessionem dumtaxat satisfecisse censeantur. Hanc ad verbū refert Piasecc. in sua prax. episc. p. 1. c. 3. nu. 40. Huius sententiæ sunt Nau. in man. c. 27. num. 264. Sorb. ver. absolutio quoad sæculares, vers. Circa ea quæ supra V. Confect. vbi supra, & Roder. de regul. to 1. q. 57. ar. 1. Contrarium tamen docent Suar. vbi supra sect. 5. Reginald. to. 1. lib. 6. nu. 182. & fauet Conc. Trid. sess. 23. c. 15. ibi, Et approbationem, quæ gratis detur, obtineant præsertim, cum ibi reuocentur priuilegia per clausulam Non obstantibus priuilegijs. V. Sanchez in sum. lib. 6. c. 11. num. 10 & seq. & Bullam Vrbani VIII. reuocantis omnia priuilegia, quam ad verbum refert Barbos. ad Clem. Dudum de sepult. num. 25.

23 Potest Episcopus certum numerum Confessorum regularium assumere, prout Vniuersitas Cleri, & populi, ac multitudo, vel paucitas eorumdem exigit:

Clem.

Clem. Dudum, vers. Numerus de sepult. Extrau. Super Cathedram eo. tit. vbi glo. ver. exigit, dicit quod si Episcopus, & Regulares discordãt, assumet Episcopus quos voluerit, & pro reliquis recurratur ad Superiorem. Caute tamen facturum Episcopum, si à principio taxaret numerum. V. Pan. in Clem. cit. num. 27.

24 Confessus Religioso approbato nõ tenetur iterum confiteri proprio Sacerdoti. quare per huiusmodi confessionẽ satisfit præcepto c. Omnis vtriusque. Extrau. 2. de hæret. intgr com. Extrau. Inter cunctas de priuil. Et contraria opinio damnata est, vt erronea in d. Extrau. 2. V. Azor. p. 1. lib. 13. c. 1. & 2. Valent. to. 4. disp. 7. q. 10. p. 2. Et eam docentes denuntiandi sunt Inquisitoribus, vt multis relatis docet Diana p. 4. tract. 8. resol. 102.

25 Generales Ordinum non possunt Confessores pro secularibus approbare, aut reprobare, id enim ex Trid. pertinet ad Episcopum. Nomine autem Episcopi nõ veniunt generales, quia non habent iurisditionem Episcopalem, & ordinariam in populum fidelium Suar, vbi supra sect. 1. num. 4. Possunt tamen ex iusta causa, & in aliquibus casibus particularibus suis subditis prohibere ne sæcularium confessiones audiant, licet eligantur virtute Iubilæi, & si audierint, tamquam inobedientes puniri: vera tamen ac valida est absolutio Sot. in 4. disp. 14. q. 2. ar. 3. vers. Ad glo. Secus post inhibitionẽ, vel suspensionem iudicialem per Prælatum legitimè factam in iudicio, quia tunc inualida est absolutio, vt citatis Silu. & Pan. docet Roder. de regul. to. 1. q. 60. ar. 1. & 2. Secus item si approbatus sit ab. Episcopo sine licentia suorum superiorum d. c. 1. & 3. per Bullam Iulij III. reuocantis, & annullantis licentias da Confessiones audiendas, quas Generales Ordinum annullandas iudicauerint, & quæcumque grauæ sine licentia Superiorum concedende V. Confect. vbi supra vers. 7.

26 Regulares participantes priuilegia Mendicantium, licet nullo casu insigniti, aperire possunt literas sacræ Pœnitentiariæ Doctoribus, & Magistris destinatas, modò sit Confessarij ab Episcopo approbati, & à suis Generalibus, vel de eorum licentia ab alis Superioribus designati Gre. XIII. Societatis Iesu, vt notat ad verbum Roder. in collect. priuil. & regul. to. 1. q. 63. ar. 8. Sanch. de matr. lib. 8 disp. 34 nu. 11. vbi nu. 30. docet necessarium non esse præmittere confessionem sacramentalem, vbi de dispensationibus agitur; neq; vbi de excommunicatione V. eundem disp. 16. eo. lib. & Roder. in Bull. cruc. patag. 9. num 54. & 94. qui de excommucatione contrarium dicit.

27 Approbatus ab vno Episcopo non potest vbique confessiones audire. quare si Confessor mutet Episcopatum, denuò excommunicandus Suar. vbi supra sect. 7. Roder. de regul. to. 1. q. 50. ar. 5 Habens tamen actu parochiale beneficium, potest in alio Episcopatu in Confessorem eligi Suar. vbi supra num. 18. & huiusmodi approbatus potest approbantis in aliena diœcesi absoluere Sanch. alios referens de matr. lib. 3. disp. 34. num. 2. Quare non est admittenda eorum Doct. opinio, quod Sacerdos à duobus saltem Episcopis ad Confessiones per examen approbati possint de iure vbiq; locorum absq; alio examine confessiones andire, ex Trid. sess. 23. de refor. c. 15.

28 Potest quis non proprio confiteri, quando proprius est ignorans. c. Placuit de pœenit. de 6. vt illud intelligunt Naui ibi num. 150. c. Omnis vtriusq; de pœnit. & rem. S. Ant. p. 3. tit. 17. c. 4. Io. Med. de confess q 37. Valent. to. 4. disp. 7. q. 10. p. 2. vers. 3. & alij. Putat autem Nau. petendam esse licentiam a proprio, nec adeundem esse Episcopatum, etiam si facile adiri possit. Sed Suar. disp. 27. sect. 2. relatis Ant, & Host. docet eo casu ab Episcopo petendam esse facultatem confitendi non proprio. Ego tamen puto veriorem Nau. sententiam. Nam vt initio huius cap. dictum est. Curatus etiam excommunicatus, modò non sit denuntiatus, potest dare licentiam subdito alteri confitendi. Est autem ignorans; qui pœnitentis conscien-

tiam

tiam diuidicare nescit. Valdè tamen absoluit ignorans, si habet iurisdictionem, & intentionem; & alioqui poenitens est dignus absolutione: concurrunt enim omnia necessaria ad essentiam sacramenti, & sentia non continet errorem intollerabilem in eo, quod primarium est. scilicet absolutione. Suar. disp. 22. sect. 6. num. 4. Et cum poenitens est doctus, qui potest suorum peccatorum grauitatē, & circumstantias aperire Suar. disp. 28. sect. 2. num. 12.

29 Tenetur Confessor credere poenitenti affirmanti se habere licentiam à superiori confitendi non proprio glo. in c. Placuit de poenit. d. 6. ver. ignorantia Ang. confessio 3. parag. 32.

30 Peregrini, & vagabundi confiteri debent Parochis Suar. disp. 25. sect. 2. aut alis habentibus iurisdionem. Sot. in 4. d. 18. q. 4. ar. 2. Itemq; Mercatores vagantes. Vict. num. 156. Cai. in sum. ver. absolutio 2.

31 Parochus confiteri potest subditum suum vbicumque inuentum. Secus autem regularis Silu. cunfessor 1. q. 14. Sed de regularibus contrarium docent alii, vt Sanchez de matr. lib. 3. disp. 34. num. 2. Sot. vbi supra ar. 3. vers. Aliud dubium Nau in c. Plecuit de poenit d. 6. num. 85. Confect. sum. priuil. p. 2. tit. 17. c. 5. vers 5. Suar. to 4. disp. 28. sect. 6. num. 4. Roder in Bull. cruc. parag. 9. num. 7. & concessit Xistus IV. vt refert Vict. in sum. num. 152.

32 Regularis ad confessiones audiendas ab Episcopos approbatus, potest dum itineratur, siue in mari, siue in terra, non reclamantibus Curatis quorumcumq; confessiones audire: dummodo non in Oppidis, aut locis, in quibus Ordinarij existunt, nisi de eorum licentia Greg. XIII. societ. Iesu. quod priuilegium, vt testantur. Roder. de regul. to. 1. q. 59. ar. 5. & Miranda manual. Prael. to. 1. q. 45. participatur ab omnibus Mendicantibus, eorumq, participantibus. Et Mendicantibus concessit etiam Eugenius IV.

33 SIGILLVM est obligatio occultandi aliquid in sacramentali confessione auditum Nau. in c. Sacerdos, de poenit. d. 6. num. 36.

34 Cadunt sub sigillo peccata omnia etiam venialia, & poccatum circumstantia etiam voluntatæ, & illa omnia quæ licet peccata non sint, per ea tamen aliquo modò potest detegi peccator, & peccatum. c. Omnes vtriusq; de poenit. & rem. S. Th. supp. q. 11. ar. 2. Nau. c. 8. num. 30. Silu. confessio vlt. q. 2. Suar. disp. 23. q 3. concl. 2. Et illa etiam, quæ possunt infamiam, & confussionem ipsi poenitenti generare, vt quòd sit vilissimè natus Tolet lib. 3. c. 26. Sot. vbi supra ar. 5. ant. 2. concl. Suart disp. 33. sect. 3. num. 5. Et pecca. aliena audita in confessione Sot. de teg. secr. memb. 3. q. 4. concl. 3.

35 Ad sigillum tenetur uon modò cōfessarius. sed etiam Interpres, S. Th. in 4. d. 21. 1. quæstiun. 3. Io. Med. de confess. q. 50. Nau. in d c. Sacerdos num. 41. Et laicus cui facta est confessio in necessitate. S. Th. suppl. q. 11. ar. 3. Nau. loco cit. Et Consiliarius confessoris Nau. in man. c. 8. num. 7. Sot. vbi supra conc. 4. Et illi omnes, qui quouis modo sunt conscij confessionis, siue licitè, siuè illicitè, vt qui furtuitè coufessionem audit, aut quia finxit se Sacerdotem, alio bona fide confitente Suar. vbi supra sect. 2. num. 3. Et is, cui confessarius, vel iniquè reuelauit, vel de licentia poenitentis pro consilio Silu. confessor 3. q. 1. Nau. in d. c Sacerdos num. 43. Suar. vbi supra sect. 4. & 5. Et Prælatus à quo petitur casus reseruatus Sot. concl. 4. cit. De laico verius docet Suar. sect. 2. cit. non obligari nisi ad secretum naturale, quia ibi non est confessio sacramentalis.

36 Prælatus potest amouere subditum ab officio propter audita in confessione: ita tamen vt omnis suspicio de reuelatione confessionis apud alios euitetur S. Tho: quol. 5. q 7. Silu. confessio 3. q. 14. Intellige si officium sit ad nutum eius amouibile, alioqui non licet: cum non possit poenitens, ob audita in confessione his priuari, ad quæ ius habet; secus in gratiosis Sot. in 4. e. 22. q. 1. ar. 5. & de teg. secr. memb. 3. q. 4. concl. 5. dub. 1

Te-

36 Prælatus potest amouere subditum ob officio propter audita in confessione: ita tamen, vt omnis suspicio de reuelatione confessionis apud alios euitetur S. Tho. quol. 5. q. 7. Silu. confessio 3. q. 14. Intellige si officium sit ad nutum eius amouibile, alioqui non licet: cum non possit pœnitens ob audita in confessione his priuari, ad quæ ius habet: secus in gratiosis Sot. in 4. d. 22. q. 1. ar. 5. & de teg. secr. memb. q. 4. couc. 5. dub. 1.

37 Tenetur pœnitens celare consilium pœnitentiã, & alia sibi à Confessore iniuncta, si talia sint, quibus Confessor ridiculus haberi posset. Nau. in d. cap. Sacerdos nu. 115. Ad hoc tamen non tenetur ratione sigilli confessionis, sed tantum, ne detrahat Sacerdoti Suar. sect. 4. cit. Nisi fortè ad capiendũ consiliũ cum se sentit, Cõfessoris imprudentia nimis grauatũ: tunc enim nõ peccat Sot. de teg. secr. q. 4. cit. concl. 4.

38 Cognito magno periculo Reipublicæ per confessionem, sufficit in genere monere, vt caueatur. Quòd si est alicui paratum malum, potest Confessor illum monere, vt caueat tali loco, & tempore, &c. modò non sit periculum reuelationis personæ confessæ Sot. in 4. d. 18 q. 4. ar. 3. & de teg. secr. memb. 3. q. 4. concl. 2. Couar. in 4. p. 2. c. 8. parag. 12. num. 10. Nau. vbi sup. num. 117. Pan in c. Omnis vtriusque de pœnit. & rem. num 24. Et ad impediendum peccatum, quod in aliquo Monasterio perpetratur, tacitis nominibus, potest Superiori dicere, vt caueat, quia sic in Monasterio peccatur Nau. de pœnit. & rem. consi. 27. Consultius tamen est tacere, Azor. p. 2. lib. 12. c. 15. q. 6.

39 Tenetur Episcopus ordinare quem sola confessione scit esse irregularem, si ipse petat, nec ipse aliam iustam causam negandi habet Sot. vbi supra.

40 Non reuelat confessionem, qui dicit. Iste mihi confessus est sua peccata, vel peccata venialia Silu. confessio vlt. q. 10. Nau. c. 8. num. 11.

41 Vbi non est confessio sacramentalis non est obligatio sigilli Sot. locis supra cit Silu. vbi supra q. 4. Nau. c. 8. num. 7. quamuis dicatur, Committo tibi in confessione S. Ant. p. 3. tit. 17. c. 22. parag. 2. fi. Nau. in c. Sacerdos de pœnit. d. 6 num. 39. Silu. confessio 3. q. 5. Cai. 2. 2. q. 70. ar. 1. ad 2. Arag. ibidem, & com. & licet genuflexo, factoque signo Crucis, & confessione dicta, si non dicatur animo confitendi, sed gratia dandi, aut petendi consilium Sot. Cai. Nau. in man. loco cit. Oportet enim, vt confessio fiat ob habendam absolutionem Nau. c. 18. num. 55. aut secundum Pan. in c. 2. de off. ord. num. 7. saltem causa salutis animæ: aut secundum Innoc. in c. Omnis vtriusq; relatos a Silu. q. 4. cit. pro bono corporis, quod non repugnet bono animæ. Sed certè eius, & Pan. sententia sustineri non potest, cũ huiusmodi confessio non sit sacramentalis. Dicendum igitur, necessariam esse intentionem se accusandi coram Iudice à Christo constituto, vt ab illo absoluatur, vel curetur, iuuetur Suar. disp. 33. sect. 2. num. 7.

42 Propositum alicui nocendi non cadit sub sigillo. quare reuelandum est Silu. vbi supra q. 5. Ang. confessio 8. num. 7. Anchar. in d. c. Omnis vtriusquæ num. 14. vbi Boich. num 47. & alij Contrariam sententiam docent Cai. to. opusc. 21. Sot. in 4. d. 18. q. 4. ar. 5. ad 2. & de teg. secr. memb. 3. q. 4. Io. med. de confess. q. 47. Nau. in d. c. Sacerdos num. 20. Suar. vbi supra sect. 3. num. 4. cum peccatum illud futurum, vt futurum reuelari non possit sine præsenti voluntate.

43 Accedens animo peruertendi aliquo peccato Confessorem, aut quærendi auxilium ad peccatum, potest prodi Silu. confessio vlt. q. 4. Sot. vbi supra vers. Verumtamen, B. Med. in sum. lib. 2. c. 4. vers. Altro sarebbe. Immo tenetur prodere, si crimina hoc modo patefacta sunt grauissima, vt proditiones, hæreses, &c. Sot. & Med. cit.

44 Contra reum violato sigillo confessionis proditum non potest Iudex procedere Sot. de teg. secr. memb. 3. q. 4. concl. 2. Nau. de hæret. cons. 2. num. 9. Couar. de sponsal. p. 2. c. 8. parag. 12. num 10. Felin. in c. 1. de except. num. 3. & alij ibi rela-

ibi relati: Et processus factus est nullus B. Med. lib. 1. c. 16. parag. 3. Testimonium enim Confessoris ex scientia Confessionis nullam fidem facit in foro exteriori, vt ex c. 2. de off. ord. &c. Dilectus de excess. Præl. notat Suarez vbi supra sect. 1. num. 17.

45 Si duo Confessores simul audiant pænitentem, non poterunt postea de eius peccatis inter se loqui Suar. vbi supra sect. 5. num. 3. quia illa locutio ex se est extra confessionem, & ideo prohibita.

46 Extra Confessionem non potest Confessor cum pœnitente loqui de eius peccatis sibi confessis. Quod si in ipsa confessione defectum commisit, de quo pœnitens sit monendus, petenda ab ipso licentia; quam si dare nolit dicat nihilominus, si commodè potest: non enim dicitur loqui extra confessionem, sed supplere, & perficere Suar. vbi supra.

47 Si Confessor audito publico peccatore, dicit, sibi fuisse confessum illud peccatum, frangit sigillum Nau. c. 8 nu 10. Vict. nu. 187. Cai in sum. ver. Confessor. Item Nau. in c. Sacerdos de pænit. d 6. nu 138. Contrarium docent Armill. ver. Confessor parag. 15. Io med. de confess. trac. 1. q. 47. dub. 2. Verior prima sententia, quam etiam docet Suar. dicens, contrariam esse falsam, disp. 33. sect. 3. num. 6 Valent to. 4. disp 7. q. 13. punct. 4. vers. Notandum est autem.

48 Reuelator est, qui dicit, se non absoluisse pœnitentem Nau. num. 10. cit Valent. vbi supra p. 3. vers. 3. Negant Cai. vbi supra Armill. parag. 14. quia illa negatio nullum manifestat peccatum pœnitentis; id enim ex pluribus causis prouenire potest, vt quia confessio non est completa, vel ex duritia Confessoris. Priorem sententiam vt veriorem, & in praxi tenendam tuentur etiam Sot. in 4. d. 18. q. 4. art. 5. concl. 2. Suar. vbi supra sect 6. initio. Contrariam verò saluari posse docet Valent. vbi supra, si confessor addat ideo, se non absoluisse, quia nondum est completa confessio, aut quid simile.

49 Licitè quis negat suffragium ei, quem sola confessione scit, non esse dignum, siue suffragia sint secreta, siue publica, modò non sit periculum reuelationis Silu. confessio 3. q. 24. Sot. de teg. secr. memb. 3. q. 4. concl. 5. dub. 1. S. Tho. in 4. d. 21. q. 3. art. 1. quæstiunc. 1. ad 3 & quol. 5. art. 13. S. Bonau. ea dist. p. 2. ar. 2. q. 1. Nau. in cit. c. Sacerdos, nu 147. & in man. c. 8 nu. 18. & in c. Humanæ aures, 22. q. 1. nu. 6. S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 12. parag. 2. & tit. 17. c 22. parag. 1. Io. med. de confess. q. 47. vers. Corollariè sequitur in fi. Suar. vbi supra sect. 7. num. 12. quicquid Armil. vbi supra num. 7. Ban. 2. 2. q. 33. ar. 8. ad fi. Sanch. de matr. lib. 3. disp. 16. num. 3. in contrarium dicant. Addunt S. Tho. & Silu. vbi supra posse etiam huiusmodi confessorem reclamare electioni, modo caueatur reuelationis suspicio. Addunt alij, non solum posse, sed etiam teneri negare suffragium huiusmodi indigno, quando id absque sigilli fractione fieri potest, sic S. Tho. S. Ant. vbi supra Silu. Euchar. 3. q. 5. dicto 1. Nau. in d. c. Sacerdos, & qui docent, negandam esse Eucharistiam, &c. V. infra suspensi ipso iure num. 25. Optimè Sanch. de matr. disp. 16. cit.

50 Ad vitandum peccatum potes, & debes negare pœnitenti ea etiam, ad quæ petenda ius habet, si absit reuelationis suspicio Sot. de teg. secr. memb. 3. q. 4. concl. 5.

51 Potest confessor fugere, qui in ingressu Syluæ ab vno è furibus in confessione audiuit, se in sylua occidendum Silu. confessio 3. q. 19. Sot. vbi supra Ang. confessor vlt. parag. 7. vers. 5. Armill vbi supra nu 12. Negant Nau. in d. c. Sacerdos nu. 135. Suar. vbi supra sect. 7. num. 5. quod verum est si necessitas daretur, aut reuelandi confessionem, aut moriendi Sot. in 4. d. 18. q. 4 ar. 5.

52 Quod Confessor aliter scit, quàm per confessionem, siue ante, siue post, reuelare potest quantũ ad id, quod scit, vt homo, dicẽdo scio illud, quia vidi, &c. Com. vt docet S. Tho. p. 3. q. 24 art. vlt. Boich. in c. Omnis vtriusq, de pœn. & rem. num. 45.

53 Tegenda omnia, quorum reuelatione redderetur onerosa confessio B. med. in sum. lib. 2. c. 4.

54 Etiam in occulto vitare non potes, quem sola confessione scis, esse excommunicatum Silu. confessio 3. q. 17. Suar. disp. 33. sect. sect. 6. num. 3.

55 Inueniens ſcripta alterius peccata ſub titulo confeſſionis, & reuelans non eſt fractor ſigilli, ſed ſecreti naturalis Nau. in d. c. Sacerdos num. 8. & ſeq. Sot. vbi ſupra concl. 4. Suar. ſect. 4. num. 5. contra B. Med. c. 4. cit.

56 Reuelans audita in confeſſione, etiam ſi ſit veniale, peccat mortaliter, eſt enim præceptum in re graui, & fit odio. ſa confeſſio Suar. vbi ſupra ſect. vbi 3. aſſert. in fine.

57 Reuelator confeſſionis deponitur, & recluditur in monaſterio. non eſt tamen latæ ſententiæ c. Omnis vtriuſq. de poenit. & rem. Quod ſi confeſſor dicat ſe reuelaſſe de licentia poenitentis, ſecundum aliquos. illi creditur, & euitat poenas. V. tamen Felin. in c. 1. de except. num. 3. in fi. vbi refert Lap. alleg. 94. Pan. in d. c. Omnis num. vlt. Suar. diſp. 33. in fi & ibi relati Silu. confeſſio 3. q. 9. Nau. vbi ſupra num. 150.

58 Sufficit dicere ego te abſoluo cum intentione abſoluendi a peccatis, & à cenſuris Sot. in 4. d. 22. q. 1. ar. 1.

59 Qui abſoluit quem non potuit, aut oblitus eſt abſoluere, non debet illum admonere, ſi timet ſcandalum Vict. num. 186.

60 Poteſt confeſſor abſoluere ab Excommunicatione abſentem, & à peccatis, ſi putat illum eſſe in gratia, ſecundum Nau. c. 26. num. 14. Sed hoc vltimum meritò impugnat Suar. diſp. 32. ſect. 6. quia nec præſenti ſed ignoranti, nec virtualiter conſentienti poteſt conferri abſolutio à peccatis Idem docet Lugo de poenit. diſp. 22. num. 54. addens quòd ſi poenitens ipſe de ſe veniat ad confitendum iterum, illum interroget confeſſarius, an doleat de omnibus etiam ante confeſſis in præcedenti confeſſione, & an ſe iterum de illis accuſet: & tunc abſolutio directè terminabitur ad illa omnia. An vero teneatur confeſſarius admonere poenitentem de errore, vide eundem à num. 55.

61 Quiuis Sacerdos poteſt abſoluere à venialibus, & à mortalibus aliàs confeſſis Suar. diſp. 26. ſect. 5. & com.

62 Is qui ante amentiam oſtendit ſigna contritionis, poteſt in amentia dari communio, extrema vnctio, & abſolutio à cenſuris, non autem à peccatis Nau. c. 26. num. 27.

63 Bulla dans auctoritatem abſoluendi ab excommunicatione, intelligitur in confeſſione Nau. vbi ſupra num. 31. Secus ſi dicat in vtroq; forò Cord. in ſum. q. 19. Couar. in c. Alma mater p. 1. parag. 11. num. 16. Et, ſi dicat in mortis articulo, intelligitur in vno ſolo; niſi aliud in ipſa Bull. exprimatur Nau. vbi ſupra, & de Iubil. not. 30. num. 16.

64 Abſolutio valet data ab habente titulum à Superiore legitimo, & poſſeſſionem, licèt inualida: communis enim exiſtimatio, ſeu opinio, quod quis ſit in aliquo officio, ſeu facultatem habeat, & auctoritatem, operatur, quod geſta per talem valeant Mandos. in regul. 24. q. 4. nu. 4. Caiet. in ſum. ver. abſolutionis impedimenta. Niſi data ſit aliqua forma contraria. tunc enim illa quaſi poſſeſſio, vel reputatio nihil operatur Bald. in l. 2. C. de teſtam. q. 6. Item licet titulum amiſerit, ſed non notoriè Nau, in c. Placuit, de pœnit. d. 6. num. 177. & ſeqq. Silu. Confeſſor 1. q. 19. Pan. in c. Nihil de elect. num. 11 & ſeq. Arag. 2. 2. q. 6. ar. 6. vers. Eſt aliud dubium Sanchez de matr. lib. 3. diſp. 22. q. 6. Item licet nullam iuriſdictionem habuerit circa mortalia, ſi pœnitens bona fide confiteatur: ſatis enim eſt interuenire ibi aliquam materiam, circa quam Confeſſor habeat iuriſdictionem, ideſt peccata venialia Suar. diſp. 26. ſect. 6. diſp. 31. ſect. 2. Nau. in man. c. 9. num. 7. Tolet. lib. 3. c. 8. num. 1. Item licet ſic excommunicatus, & ſuſpenſus, modò non denuntiatus, nec notorius percuſſor Clerici Mirand. man. Præl. p. 1. q. 45. ar. 13. Alter to. 1. diſp. 8. lib. 1. c. 8. etiam ſi pœnitens ſciat illum eſſe excommunicatum, modò in eo loco communiter ignoretur, & ſit expoſitus ad confeſſiones audiendas, ac compellatur, ſibiq; ſit neceſſarium confiteri, nec alium habeat, illeq; ſit ſuus Parochus Sanch. vbi ſupra nu. 46. V. eũdem diſp. cit. q. 5. & ſupra ver. ſacramenta in fi.

65 Absolutio cum conditione de præterito licet; secus cum conditione de futuro, aut etiam de præsenti, nisi in quibusdam casibus, quos ex Caiet. refert Roder. in sum. p. 1. c. 54. num. 2. & seq.

66 Infirmus, qui prę lassitudine confessionem perficere non potest, absoluendus est, ne dum absolutio differtur, sensum ammittat: curandum tamen prius vt generaliter conteratur B. med. in sum. lib. 2. c. 8. Tolet. lib. 3. c. 8. casu 2.

67 Confitens generaliter aliàs cõfessa potest per partes absolui, & potest partem vni, & partem alteri Sacerdoti Graff. p. 1. lib. 1. c. 16. num 14. & seq.

68 Petens Confessorem, & ostendens signa contritionis, si interim sensum amittat absolui debet sub fide astantium, Silu. confessore 3. q. 13. S. Ant. p. 3. tit. 10. c. 2. Io: med. de confess. q. de pecc. oblit. Ang. confessio 4. num. 8. Suar. to. 4. disp. 21. sect. 4. num. 5. & seq. id probans ex varijs Concilijs, & Doct. allatis etiam à P. lugo de pœnit. disp. 17. sect. 4. & in specie responso Illustriss. Archiep. Armacani asserentis id approbasse Clē. VIII. Secus si tãtũ ostẽderit signa contritionis non in ordine ad claues Suar. disp. 23. sect. 1. vers. Atq; Tolet. vbi sup. Cõtrarium expresse docet Nau. c. 26. nu. 27. & c. 26. num. 268. nisi verbis, vel nutibus fuerit aliqua peccata confessus: nec sufficere vocasse prius Confessorem, cum voluntate confitendi cum signis contritionis. Idem Sot. in 4. d. 18. q. 2. ar. 5. & alij plures, quos refert Suar. sect. 1. cit. num. 3. Sed prima opinio probabilior, & practicè secura. Idem num. 10. Roder. in Bull. Cruc. parag. 9. num. 41. & videtur casus in c. Is qui pœnitentiam, & c. Qui recedunt, & c. Hi qui 26. q. 6. & c. Aegrotantes de consecr. d. 4. V. S. Tho. opusc. 65. c. de sacra vnct. Marchin de peste p. 3. c. 13. Et potest absoluere sub conditione quantum possum; vel si materia est sufficiens Suar. nu. 12. & disp. 26. sect. 6. num. 2.

69 Absolutio facta excommunicato tenet, si talis bona fide confessus est saltem sine peccato mortali Caiet. in sum. ver. absol. imped. Nau. in man. c. 9. nu. 4. & in c. fratres de pœnit. d. 5. num. 50. Roder. de regul to 1. q. 60. ar. 2. B. Med. in sum. lib. 1. parag. De effectu excom. Negant Silu. confessio 1. q. 3. vers. 5. Sot. in 4. d. 21. q. 1. ar. 1. Sed verior prima opinio. Nam sola recipientis censura non irritat sacramentum, per se loquendo, sed tantum prohibet vsum eius Suar. disp. 21. sect. 7. num. 1. Sayr. de censur. lib. 2. c. 3. num. 3.

70 Absolutio sub ratihabitione præterita, aut præsenti valet Silu. confessor 1. q. 6. vers. 6. Nau. in c. Placuit de pœnit. d. 6. num. 105. & in man. c. 9. num. 8. Contrarium tamen alijs citatis docet Suar. to. 4. disp. 26. sect. 1. à num. 13. Lugo de Pœnit. disp. 19. sec. 2. q. 3. Vel enim superioris voluntas est conditionata, vt v. g. daret, si ego peterem; Et hæc non sufficit, quia absolutio debet absolutè dari, & per voluntatem absolutam, & actu existentem, non quæ esset. Si verò voluntas sit in Superiore existens, si sit merè interna, nihil operatur, quia iurisdictio humano modo non datur, nisi per signa. Si verò illa voluntas aliquo exteriori signo manifestetur, licet non omnino explicita, valida erit absolutio. Sustinetur tamen Silu. opinio, si ex coniecturis rationabiliter putatur, proprium Sacerdotẽ esse cõtentũ, vt quando nouit, & non conqueritur.

71 Absoluendus est, qui se credit iterum peccaturum, si proponat abstinere Vict. num. 198. V. Suar. disp. 32. sect. num. 2. Nau. in man. c. 3. num. 16.

72 Potest absolui ex causa, etiam qui non relinquit occasionem peccandi [illegible] rè pœnitet, etiam si credatur [illegible] Nau. c. 13. num. 25. & seq. D[illegible] men vide Roder. in sum. p. 1. c. 4[illegible] vbi supra num. 4. Est autem duplex occasio peccati, proxima, & remota. Illa est, quæ vel ex suo genere talis est, quæ frequenter inducit homines talis conditionis ad tale peccatum: vel quæ experimento constat in hoc homine habere talem effectum. Necesse est autem, vt sit voluntaria, aliter quod ex illa nascitur, vt sic, non erit voluntarium. quare quando moraliter vitari non potest, non erit volun-

taria, neque assumpta; sed illata, vel potius necessitas quædam, vel impotentia, porpter quam non fit homo absolutione indignus Suar. vbi supra. Quare excusantur, qui non sunt sui iuris, vt serui, ancillæ, filij, & filiæ sub patria potestatæ, sub quorum electione non est vitare huiusmodi occasiones, & ideo absolui possunt: concurrentibus quatuor conditionibus, quas ponit Nau. in man: c. 3 num. 15. Prima vera pœnitudo præteritorum. Secunda verum propositum non peccandi, cum se inuenerit in ea. Tertia credulitas, quod Deo iuuante, non peccabit cum in ea se inuenerit. Quarta quod subsit aliqua rationabilis causa non se seperandi. Remota verò occasio est illa generalis, quam præbent officia, & artes, in quibus potest quis viuere absque peccato: ali quando tamen exercentium culpa in peccatum labuntur multi.

73 Absolui potest concubinarius non dimissa concubina, si non est scandalum, nec periculum recidiui Silu. ver. concubinarius q. 2. Nau. vbi supra num. 19. V. Azor. p. 3. lib. 3. c. 6. q. 5.

74 Si alter negat peccatum, quod socius confessus est prius, potest absolui: nō eim plus credendum est socio Armil. ver. confessio parag. 2. Ang confessio vlt. parag. 9. Potest tamen interrogare etiam in specie, quando non insurgit probabilis suspicio de confessione alterius Silu. confessio 3. q. 16

75 Vsurarius publicus non prius absoluendus, quam satisfaciat, saltem dando cautionem iuratoriam c. Quamquam de vsur. in 6. Silu. rest. 6. q. 1. & vsura 9. q. 4. vers. 5.

76 Ad validitatem absolutionis venialium, sufficit, si vnum dispiciat, vt ibi sit vera sacramenti materia, supra quam cadat absolutio Roder: in sum. p. 1. c. 54. nu. 5. Suar. disp. 31. sect. 6.

77 Peccans ex confidentia priuilegij, vel Bullæ, potest nihilominus virtute eiusdem priuileg j absolui Viuald. de confess. num. 42. nisi de mente concedentis aliud appareat Cord lib. 5. qq. q. 37. Nau. de Iobel. not. 34. num. 6. & de pœnit. & remis. cons. 36. Silu. ver. Indulgentia nu. 28. Roder in Bull. cruc. parag. 19. d. 6. & probabile dicit idem Roder. de regul. t. 1. q. 20. ar. 16, licet dicat, contrarium esse tutius; quia sic interpretanda rationabilis mens concedentis, ne ex illa concessione videatur fauere peccato, præbendo ansam delinquendi. V. Suar. de relig to. 2. lib. 6. c. 13. tract 6 qui priorem sententiam tuetur: & c. Quia circa de priuil. vbi Panor. & Anchar. V. Monet. de commut. vlt. vol. c. 8. in fi. Ricc. d. 372. p. 4. vbi plurimos refert.

78 Peccat mort. Confessarius, siue sit proprius, siue delegatus, non absoluens pœnitentem, ritè dispositum: fit enim ipsi pœnitenti grauis iniuria, cum sine causa priuetur sacramento, & cogatur iterum confiteri: idque verum est etiam in confessione venialium. Si tamen nullum adsit scandalum, & poenitens possit facilè illud incommodum resarcire, non semper erit mort. Suar. disp. 32. sect. 5. num. 2.

79 Cum in Bulla dicitur, vt absolutus in foro poenitentiæ quoad aliquem effectum, postea in excommunicationem reincidat, intelligitur quoad forum exterius, cum res est manifesta: alioqui potest se in omnibus gerere, vt absolutus Greg. XIII. vide Suar. de censur. disp. 7. sect. 8. Nau. de iudic. cons. 4. num. 8. Coninch. de censur. disp. 14. dub. 16. num. 215.

80 Qui dubitat se absoluisse, potest iterum absoluere Sot in 4. d. 1. q. 1. ar. 8. vers. circa hoc tamen. cum conditione etiam sola mente retenta, scilicet, si te non absoluit. Polanch. direct c. 4.

81 Potes, & debes absoluere nolentem abstinere ab eo, quod non clare iudicas esse mortale Ang confessor 4. parag 13 Silu. confessor 3. q. 7. Nisi conscientia sibi dictaret, esse mortale sic absoluere secundum eosdem.

82 Nomine casuum non veniunt irregularitates Nau. c. 27. num. 194. & 264. Nec censuræ. Idem num. 261. Silu. votum 4 q. 3. vers: 10. & ver. casus, in principio: Oportet autem causam esse moraliter cer-

tum; alioqui non est reseruatus Suar. de ralig. tract. 6. lib. 4 c. 5. num. 15. & seq.

83 Vigente schismate in capite vniuersalis Ecclesiæ, Ordinarij habent iurisdictionem in casibus, alias Sedi Ap. reseruatis Anchar. cons. 409. num. 5.

84 Concedens casus, si concedat aliquam voti commutationem, intelligitur concedere omnia eiusdem generis: & qui vnum excipit cetera eiusdem generis videtur concedere Nau. d. num. 161. Silu. ver. Casus initio. Si tamen casus sint Papales, illis concessis, intelliguntur etiam censuræ Nau. vbi supra V. Pan. & Felin. in c. Sedes de rescrip. Silu. confessor 3. q. 2. Suar. to. 4. disp. 30. sect. 1. Mandos. in reg. 22. q. 23. num. 5.

85 In potestate alicui data confitendi, non intelliguntur reseruata c. 2. de poenit. & rem. in 6. Clem. I. de priuil. & Extrau. Inter cunctas eo. Silu. confessor 1. q. 6. in fi. Suar. disp. 28. sect. 4.

86 Mortuo Episcopo casus ab eo reseruati B. Med. in sum. lib. 1. c. 10. Excipe casus in iure expressos, vel ipsius statuto speciali, & constitutione perpetua Quarant. ver casus reser. in fi. Graff. de cas. reser. lib. 1. c. 2. num. 9. & c. 4. reg. 11. Vgol. de pot. Ep. c. 36. parag. 1.

87 Omne sacrilegium est casus Episcopalis de consuetudine Silu. ver. casus q. 4. Nau. vbi supra num. 162. Si Episcopus sibi reseruet peccatum sacrilegij, non intelligitur, sibi reseruare copulam cum Moniali, aut religioso, aut sacris initiato Lopez instr. p. 1. c. 75. Sayr. clar reg lib. 8. c. 5. num. 21. De iure, nullum casum reseruari Episcopo docet Suar. disp. 29 sect. 3.

88 Regularis iter faciens, si non habet socium eiusdem religionis, potest sæculari Sacerdoti confiteri, & ab eo ab omnibus peccatis absolui, præterquam ab ijs, pro quibus esset Sedes Apost. consulenda Innoc. VII. ord. Prædic. & Sixtus IIII. ord. Min. vt referunt ad verbum Confect & Roder. in collect. priuil. Nec est necesse huiusmodi confessorem esse ab Episcopo approbatũ Suar. disp. 28. sect. 4. nu. 5. Et tẽpore Iubilæi potest absolutè alteri Confessori approbato, siue regulari, siue sæculari, &c. Roder. in sum. p. 1. c. 184. num. 6. Nau. de priuil. cons. 23. V. Vgol. de pot. Ep. p. 1. c. 7. parag. 2. num. 8. Id tamen non procedere quoad illas Religiones, quibus Apostolico priuilegio concessum est, ne earum Religosi ijs gratijs vti possint sine suorum Superiorum licentia, docet Additionator ad d. cons. Nauar.

89 Per c. Liceat Conc. Trid. sess. 24. de refor. possunt Episcopi absoluere à casibus, sed. Ap. reseruatis, & dispensare etiam cum vagabundis, aduenis, inter agentibus, etiam si facilè sint in patriam redituri, & cum religiosis, qui cum à suis Superioribus in aliquo casu absolui non possunt, de eorum licentia ad Episcopum accedunt Suar. disp. 30 sect. 2.

90 Absolutus à reseruatis ab eo, qui non potuit, sed bona fide, cum recierit, tenetur eadem peccata iterum confiteri Cai. in sum. ver. Confessio, c. vlt. Arag. confessio 4. parag. 12. Si tamen huiusmodi confessor potest absoluere ab aliquibus, licèt non ab omnibus, sufficit postea illa tantum confiteri, à quibus ille non poterat absoluere Ang. confessio 6. parag. vlt. Silu. confessor. 3. num. 14 in fi. si tamen huiusmodi Confessor potuit ab aliquibus absoluere, licèt non ab omnibus, sufficit posteam illa sola confiteri, à quibus ille non potuit absoluere. Idem Confessio 5. parag. vlt. Silu. Confessor. 3. num. 1. in fi.

91 Qui potest absoluere à casibus suis Episcopi, potest etiam absoluere à casibus aliorum Episcoporum eos etiam, qui sunt alienæ Dioecesis. Cai. in sum. ver. absolutio 2. S. Ant. p. 3. tit. 17. c. 4. Suar. vbi supra Nau. c. 27. num. 261. B. Med. lib. 1. sum. c. 10. parag. 3. contra Sot. in 4. d. 18. q. 2. ar. 4. Nisi illi forenses ideò ad talem Confessorem accederent, vt liberius peccarent Viuald de absol. num. 58. Sed hi absolui non possunt, non ex defectu iurisdictionis, sed ex praua dispositione ipsorum poenitentium. Causa tamen

scan-

scandali, aut satisfactionis, quando scilicet adiuncta est excommunicatio, vel crimen est notorium, remittendi sunt ad proprium pastorem Silu. confessor 1. q. 13. De alijs verò confessoribus communibus non habentibus facultatem circa reseruata, dicendum, quod vel pœnitens habet casus in vtroque Episcopatu reseruatos, vel saltem in Episcopatu confessoris, & tunc absoluere non potest: Si verò casus sit reseruatus in Episcopatu pœnitentis, tunc absoluere potest: quia huiusmodi pœnitens iudicandus est, vt incola loci illius, & iuxta forum eius Diœcesis Suar. & Caiet. vbi spra Lugo de pœnit disp. 20. num. 68. & seqq. sect. 5.

92 Si quis etiam hæreticus ratione ignorantiæ excommunicationis eam non incurrit, eius peccatum potest à quocumq; Confessore absolui Sanchez in sum lib. 1. c. 8. num. 5.

93 Delegatus ad absolneudum à reseruatis tenetur aut sacramentaliter absoluere, aut rem integram relinquere: nec potest reseruationem tollere, nisi Sacramentaliter absoluendo Suar. vbi supra sect. 4. num: 3.

94 Qui habet casus reseruatso absolutus ab alijs mitti solet ad Superiorē pro reseruatis Sot. in 4. d. 18. q. 2. ar. 5. Nau. in man. c. 26. num. 6. & in c. Consideret parag. Cautus de poenit. d. 5. num 12. Silu confessio 1. q. 19. Immo ex Suar. disp. 31. sect. 3. In casum necessitatis in quo oportet, vel adimplere præceptum annuæ confessionis, aut communicare, aut celebrare, potest inferior absoluere à reseruatis non directè, & per se, licet habeant annexam excommunicationem cum onere tamen se præsentandi superiori, vt ab illis directè absoluatur. Valent. to. 4. disp. 7. q. 1 p. 1. veis sextus casus. vbi negat absolui posse huius modi pœnitentem, si casus habeat annexam excommunicationem. Episcopus potest à solis reseruatis absoluere: pro alijs verò mittere ad inferiorem, cui omnia etiam reseruata confitenda sunt Nau. in d. parag. Cautus num. 12. id tamen Episcopus facere non potest absque necessitate Suar. disp. 31. sect. 1. dicto 2. vbi num. 10 contra Nau. docet absolutum à Superiore à solis reseruatis sacramentaliter, nō teneri eadem inferiori confiteri: Meliùs tamen facturum Episcopum, si audito peccato reseruato auferat reseruationem, & ad inferiorem remittat, cui integre confiteatur, vt cum Suar. docent communiter recentiores teste Lugo de pœnit. disp. 17. num. 4. Vict. in sum. num. 163. putat Episcopi absolutionem essa tantum à censuris, sed fallitur: Neque enim omnes casus Episcopo reseruati habent annexam excommunicationem. Inferior habens auctoritatem absoluendi à reseruatis, si aliqua specialis necessitas, aut causa rationabilis adsit, potest à solis reseruatis absoluere, non tamen delegare Suar. vbi supra num. 8

95 Absolutus ab eo, qui intendebat, & poterat ab omnibus absoluere, non tenetur postea superiori reseruata oblita, etiam culpabiliter, confiteri, sed potest cuiuis Silu. confessio. q 4. Couar. in c. Alma p. 1. parag. 1. num. 12. Nau. in d. parag. Cautus num. 32. & in Man. c. 36. num. 13. Suar. vbi supra num. 17. Intendit autem saltem virtualiter ab omnibus absoluere etiam à censuris in quantum potest, qui solum dicit Absoluo, Nau. in d. parag. Cautus num 33. Sot. in 4. d. 22. q 1. ar 1.

96 Etiam qui fictè confessus est, & absolutus à reseruatis, non tenetur amplius ad illa; vt reseruata Silu. vbi supra q. 39. Intellige si sit absolutus à reseruante; quia satisfit superiori, & impletur totum id, quod per reseruationem intenditur; & ita quasi ordinario iure finitur reseruatio: quod cessat, si huiusmodi absolutio nulla fiat ab inferiore. Suar. sect. 4. cit. num. 9. & 22. S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 19. parag. 17. Roder. de regul. to 1. q. 21. ar. 7. licèt in Bull. Cruc. parag 9. dub. 4. contrarium asserat.

97 Absolutus à reseruatis animo faciendi omnia ad Iubilæum requisita, licèt postea illa non faciat, absolutio tamen

tenet

tenet Nauar. de orat. Miscell. 93. & de pœnit. & remiss. cons. 19. Cord in sum. q. 21. Suar. vbi supra num. 23. dicem contrarium esse improbabile.

98 Ablata censura nihil restat in peccato reseruatum Cai. in sum. ver. Casus. Nau. c. 27. num. 261. & subblata reseruatione Papæ, etiam Episcopi intelligitur sublata Nau. loc. cit. & in c. Quorundam, de iudæ. noct. 11. glo. fi. num. 35. Confect. in Sumar. tit. 17. c. 6. hoc enim ipso quod. Pastor supremus, seu altior sibi reseruat casum, extrait illum à iurisditione omnium inferiorum Suar. to. 4. disp. 31 sect. 4. num. 26. & probabile dicit, & in praxi securum Tolet. lib. 3. c. 14. num. 4.

99 Qui habet facultatem à Papa absoluendi ab omnibus, si Episcopus particulari decreto reseruat aliques casus, non poterit ille absoluere Greg. XIII. vt asserit Graff. p1. lib. 1. c. 13. num. 57. Si verò daretur facultas per Iubilæum, potest ab omnibus. Idem nu. 58. In primò casu cōtrariū rectius docet Suar. disp. 7. sect. 1. de censur. quia huiusmodi confessor est Delegatus Papæ, & ideo potest ab omnibus à quibus potest Papa. & de Papæ declaretione non constat, nec cogimur credere Graffio. V. Alter de censur. to. 1. lib. 4. disp. 4. c. 2. dub. 2.

100 In magno abusu reseruationis casuum potest Curatus absoluere sine licentia Episcopi: habet enim potestatem iure diuino, quæ non est temerè restringenda Sot. in 4. d. 18. q. 2. ar. 5. circa 2. arg. & probabile putat Suar. disp. 29. sect. 4 licet ipse in contrariam magis inclinet. Ang. ver. casus, docet absolui posse aliquem à casu reseruato, quando videt Confessor in aliquo particulari non expedire eius saluti, immo obesse, si remittatur. Sed contrarium docet Silu. confessor 3 q. 1. V. Nau. de poenit. & remiss. cons. 24.

101 Peccatum mentis posset reseruari, sed malè fieret Cai. 2. 2. q. 11. ar. 4. Suar. sect. 4. cit. Sot. d. 5. V. Sanch. in sum. lib. 2. c. 8. num. 5.

102 Absolutus à reseruatis virtutæ Iubilæi prima eiusdem hebdomada, si reincidat, potest iterum absolui Reginald. lib. 8. num. 64.

103 Valida est absolutio à peccatis reseruatis, & ab excommunicatione virtute Indulgentiarum reuocatarum, si renunciatio inuincibiliter ignoratur Suar. disp. 57. sect. 2. modo 2. num. 9.

104 Confitens virtute Iubilæi, aut alterius priuilegij, sed culpabiliter oblitus peccati reseruati, aut cui annexa est excommunicatio; si culpa talis sit, quæ reddat sacramentum nullum, non tollitur reseruatio etiam quòad expressa in confessione; quia illa neque est confessio, neque absolutio, & ita nil est operata: quare transacto tempore Iubilæi non poterit ab inferiore absolui Suar. disp. 32. sect. 4. num. 22. Nau. de orat. miscell. 59. num. 131. Roder. in sum. lib. 1. c. 55. num. 6. Et satis colligitur ex eodem Nau. in c. Considerer, & parag. Cautus de poenit. d. 5. & c. 1. dist. 6. supponit enim in his locis confessionem integram, qualis non est cū interuenit culpa reddens sacramentum nullum.

105 Non semper tenetur Superior concedere subdito facultatē, vt possit à reseruatis ab alio absolui, vt cum peccatum vergit in detrimentum communitatis, aut tertiæ personæ, aut cum timet ex veniæ facilitate, facilitatem peccandi S. Th. opsc. 19. Ang. ver. confessio num. 31. Armill. ver confessio num. 35. Sot. in 4. dist. 18. q. 2. ar. 5. Si tamen pœnitens meritò timet aliquo graue damnum extrinsecū ab ipso Confessore, aut si superior sit ignorans, aut improbus, &c. tenetur ex iustitia hanc facultatem concedere. Regnlaritor autem debet se facilem potius, quam difficilem præbere, maximè quando videt ex negatione graue damnum spirituale peonitentis; nisi sit in alerius damnum: Suar. disp. 30. sect. 4.

106 Valdè dubium est apud non nullos neotericos, Vtrum pro puellis, quæ rationes scandali non possunt se Superiori præsentare; nec Confessarius vult onus petendi facultatem subire dentur casus reseruati, ita vt semper illis maneat obligatio

tio peccata, si quando habuerint reseruata, illa de nouo confitendi. Tu tene partem affirmatiuam

107 Cœpta confessione intra tempus Iubilæi, si non potuerit perfici, eo transacto absolui, poterit à commissis vsq; ad tempus finiti Iubilæi, & in votis dispensari. Lugo de pœnit. disp. 20. num. 133. & seqq.

SATISFACTIO

1 SAtisfactio est pro illata iniuria voluntaria recompensatio secundum æqualitatem iustitiæ, cum proposito ea iterum non committendi Silu. ver. Satisfactio, initio.

2 Tenetur Confessor imponere satisfactionem; nō tamen semper per modū præcepti, sed vel illam applicare; si pœnitens velit illam assumere, vel solum consulere, vt faciat. Potest etiam imponere sine obligatione, sub conditione; Si hoc feceris, tibi seruiat in satisfactionem; potest autem Confessor satisfactionem præcipere Suar. to. 4. disp. 38. sect. 3. addens obligationem imponendi satisfactionem, ex genere suo grauem esse, cum pertineat ad integritatem sacramenti. Aliquando tamen posse nullam imponere, vt quando pœnitēs est impotens, vt si sit morti propinquus præcipuè si nihil percipere possit. V. Lugo de pœnit. disp. 25. sect. 4.

3 Tenetur pœnitens acceptare pœnitentiam, & implere Vict. num. 21. Tolet. lib. 3. c. 9. Primum negant So: med. de confess. q. 41. Nau. c. 26. num. 20. Vtrumq. negat Caiet. to. 1. opusc. tract. 6. q. 2. ad 2. & in sum. ver. satisfactio obligare ad mortale, si absit contemptus. Communior tamen, vt testantur S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 19. parag. 19. Suar. vbi supra sect. 7. Vict. & Tolet. vbi supra docet, teneri sub mortali adimplere non est tamen iteranda confessio, si non impleatur etiam ex proposito, & contemptu Nau. alijs cit. c. 9. num. 17. Nisi ante confessionem habuisset animum non implendi, & iusto Confessoris præcepto non obediendi Tolet lib. 3. c. 10. num. 6. Et Nau. vbi supra, Silu. confessio 1. q. 25. docent esse mortale non acceptare, quando non vult à Deo puniri, neq; hic, neq; in purgatorio. Non est tamen mortale non acceptare, si imponatur indiscreta, quia Sacerdos abutitur clauibus: Medicinalem poenitentiam, vt quæ præseruat à recidiuo, omnes docent, recusari non posse Nau. in c. Ponat, de poenit. d. 5 num. 13.

4 Poenitentiam pro veniali impositam non tenetur quis sub mortali adimplere Ang. confessio 1. num. 13. Nec impositam pro mortali, si leuis sit: aut si pro mortali, iam confesso Suar. vbi supra: aut si partem tantum omittas; aut si Confessor noluit sub mortali obligare Med. & Suar. loc cit.

5 Secundus: Confessor potest prioris poenitentiam mutare, etiam non reiterata confessione Vict. num. 213. Nau. num. 46. num. 22. & de poenit, & remis. cons. 26. etiam si sit inferior Dec. in c. At si Clerici parag. De adulterijs, de iudic. num 4. glo. in c. Tempora poenitudinis, ver. tuo iudicio 26. q. 7. Silu. confessio 3. q. 27. Ang. confessio 6. num. 4. modò adsit iusta causa Nau. num. 22. cit. & de voto cons. 3. & de pænit; & rem. cons. 25. Et modò imposita sit pro ijs peccatis, à quibus inferior posset absoluere Silu. Ang. Nau. cit. Suar. vbi supra sect. 10. Quare si poenitentia iniuncta sit à Superiore pro reseruatis, nequit inferior iure suo commutare; nisi ex moraliter præsumpta Superioris voluntate, vt cum facilè adiri nequit: aut utilitate ipsius poenitentis Nau. num. 22. cit. Suar. Ang. Silu. ubi supra. An autem ea commutatio fieri possit extra confessionem Vict. & Nau. affirmant, Contraria tamen opinio communis est Silu. Ang. Suar. loc. cit. & aliorum, quia cum in hoc foro eodem sit potestas ligandi, & soluendi, sicut extra confessionem ligare non potest, ita nec soluere.

6 Accipens Indulgentiam plenariam non tenetur ad poenitentias, impositas, S. Tho.

S. Th. suppl. q. 26. ar. 1. Silu. ver. Indulgentia q. 9. Cai. opusc. de Indulgentijs. Nau. de Iubil. not. 31. num. 53. Suar. disp. 50. sect. 2. dicto 3. Et si est 40. ann. liberatur à tot dierum pœnitentia Suar. sect. 5. num. 14. Et si in Indulgentia dicatur: De iniunctis sibi pœnitentijs, de illis tantum intelligitur, non autem de alijs ad condignam satisfactionem: secus si dicatur simpliciter, 40. ann. aut dierum, tunc enim, de omnibus intelligitur Nau. vbi supra. Quòd si pœnitens nolit liberari ab obligatione implendi pœnitentias, iniunctas sed pro alijs lucrari indulgentias, id obtinebit Suar. vbi supra sect. 3.

7 Existens in peccato mortali, secundum Molin. de confess. q. de pœnit. iniunt. extra grat. implet. potest satisfacere pro peccatis remissis. Negant S. Tho. vbi supra q. 14. ar. 2. Silu. ver. Satisfactio q. 7. Couar. in. c. Alma p. 1. parag. 4. num. 8. & seq. Alij docent, eam satisfactionem habere effectum, recedente fictione. sic. Caiet. to. 1. opusc. 6. q. vlt. & in sum. ver. satisfatio, Nau. in c. 1. de pœnet. d. 6. num. 46. & seq. & in man. c. 3. num. 6. Suar. disp. 36. sect. 8. asseret. 3. Vict. num. 203. Tolet lib. 3. c. 11. num. 4. Doctores tamen prioris sententiæ id non concedunt, affirmantes satisfieri quidem præcepto Ecclesiæ, & Confessoris, non Dei nisi satisfactio relinquat effectum in satisfactione, vt ex ieiunio debilitatem; & ex eleemosyna diminutionem substantiæ: tunc enim persequentem pœnitentiam acceptæ sunt secundum illud, quod de his remanet S. Tho. vbi supra art. 3. Silu. q. 7. cit. Suar. disp. 37. sect. 2. dub. 2. Valent. to. 4. disp. 7. q. 14. p. 3.

8 Pro iniuncta eleemosyna satisfacit etiam, qui dat extremè egenti; licet aliàs ad id ex charitatis præcepto teneretur Sot. in 4. d. 19. q. 2. ar. 1. Vict. num. 205.

9 Qui non potest per se, potest per alium satisfacere S. Tho. 4. contra Gent. c. 55. Vict. num. 208. intellige, si satisfaciens sit in gratia. idem de satisfactione, vt est pœna pro peccatis præteritis, non verò, vt est medicinalis S. Tho. supp. q. 13. num. 2. Sot. vbi supra ar. 5. Suar. disp. 38. sect. 9. Valent. vbi supra, vers. pertinet etiam S. Ant. p. 3. tit. 15. c. 20. parag. 1. & com. Eaque satisfactio per alium impleta sufficit ad satisfaciendum ex opere operato Suar. vbi supra num. 3.

10 Satisfaciens pro alio, non potest simul pro se satisfacere Silu. vbi supra q. 5. & ver. suffragium q. 3. Nisi fortè per diuinam misoricordiam, non ex debito Ang. ver. satisfactio parag. 5. aut per modum, meriti de congruo tantum, non quoad solutionem pœnæ. S. Bon. in 4. d. 20. p. 2. in fi. Suarez disp. 48. sect. 2. in fi.

11 Potest Confessor impositam à se pœnitentiam ex causa minuere Nau. c. 26. num. 2.

12 Canones pœnitentiales intelliguntur pro foro exteriori Nau. c. 8. num. 22. Suar. disp. 38. sect. 4.

13 Quod Concilium Trid. sess. 24. c. 8. de refor. dicit, imponendam publicam pœnitentiam scandoloso Nau vbi supra putat non intelligi de Confessarijs. Sed contrariam sententiam tuetur Suar. vbi supra sect. 6 dub. 3. asserens de communi, quando huiusmodi pœnitentia est necessaria ad tollendum scandalum; vel ad satisfaciendum Ecclesiæ in crimine publico, & notorio. alias non esse obligandum pœnitentem ad acceptandum huiusmodi pœnitentiam, præcipuè si habeat rationabilem causam non accipiendi.

13 Per illam clausulam generalem, Quicquid bonifeceris &c. eleuantur bona opera ad satisfaciendum ex opere operato. S. Th. quol. 3. ar. 28. P. Sot. de satisfat. lect. 2 Nau. vbi supra num. 24. Et de pœnit. dist 6 in principio num. 36. & concedit Ang conf ssio 5 parag. 3. modo ita iniungantur, vt pœnitens intelligat: alias non valent, nisi, ex vi operis. Intellige quoad satisfactionem pro peccatis confessis in illa confessione Suar. vbi supra sect. in fi.

14 Possunt imponi in pœnitentiã satisfactoriam actus interni, quod laudabiliter fit cum ægrotis Suar. vbi sup. dub. 1. sint

enim actus interni satisfactorij Sot. in 3. d. 19. q. 2. ar. 1.

15 Potest imponi in poenitentiam opus aliàs debitum Sot. loc. cit. dub. vlt Nau. in c. 1. de poenit. d. 6. num. 4. & in man. c. 3. num. 4. & c. 26. num. 25. Vict num. 205. Suar. vbi supra sect. 6. dub. 5. Tolet. lib 3. c. 11. Si tamen ita expressè intendit Confessor Sot. & alij cit. Vict. num. 207.

16 Qui non imponit parem poenitentiam peccato, monere debet poenitentem S. Tho. vbi supra Nau. num. 22. cit.

17 In satisfactione primum locum obtinet eleemosyna, Secundum oratio, Tertium ieiunium Silu. vbi supra q. 9. At secundum Sot. vbi supra ar. 5. in executione primum est ieiunium, postea oratio, tertio est eleemosynam.

17 Satisfacit qui poenitentiam implet tempore Missæ de præcepto Ang. ver. feriæ parag. 5 Suar. vbi supra Sot ar. 1. cit.

19 Qui impositam poenitentiam non facit tempore præscripto, debet facere alio Armill. ver. satisfactio parag. 3 B. Med. in sum. lib. 2. c. 6. vers. la quarta dimanda, quòd si nullum præscriptum est tempus, quamprimum commodè potest. Si verò nimium differat, peccat mortaliter Suar. vbi supra sect. 7. num. 6.

20 Non potest imponi pro poenitentia ingressus religionis Silu. confessio 1. q. 28.

21 Satisfacienti per indulgentias potest non imponi pœnitentia, nisi sit præseruatiua. sic colligitur apertè ex doctrina Suar. disp. 33. sect. 3. dub 3. Consultius tamen est aliquam imponere Tolet. lib. 2. c. 11.

22 Satisfactiones religiosorum communicari non possunt alijs nisi ab ipso operante. Valet tamen illa applicatio, & applicatio Prælati ad quandam impetrationem temporalem, & indirectam. Lugo de poenit. disp. 27. sect. 8. num. 136.

INDVLGENGIA.

SVFFRAGIVM.

Indulgentia est absolutio ab iniuncta poenitentia in foro poenitentiali Caieto. 1. opusc. 15. c. 2. vel Est donatio alicuius sumpti de thesauro Ecclesiæ spirituali, facta peccatori, vt inde satisfaciat Deo poenarum creditori Silu. ver. indulgentia num. 3. in fi.

2 Suffragium est auxilium quoddam, quod vnus fidelis alteri præbet, ad obtinendam à Deo remissionem poenæ temporalis, vel aliquid huiusmodi Suar. de poenit. disp 48. initio.

3 Per Indulgentiam per modum suffragij, significatur non fieri per proprium actum iurisdictionis, & absolutionis iudiciariæ; sed per modum amicabilis communicationis, seu eleemosynæ quæ à viuentibus fit animabus Purgatorij. Per eam tamen ad æqualitatem, & ex iustitia soluunt debita earum Suar. to. 4. disp. 48. sect. 6. num. 5. Vide eundem disp. 53. sect. 3. num. 15.

4 Non acquirit indulgentiam pro peccatis, aliàs remissis, qui est in peccato mortali Nau. de iubil. not. 12. num. 3. Silu. ver. indulg. num. 20. Suar. disp. 52. sect. 2. num. 6. Pium tamen putat Silu. dicere recipi effectum, recedente fictione ex præsumpta concedentis voluntate.

5 Ad indulgentiam requiritur causa: quæ, si non sit proportionata, valebit pro rata Felin. trac. de Indulg. num. 21. Nau. vbi supra not 15. num. 3. Suar. disput. 54. sect. 3. num. 9.

6 Qui melius facit opus, plus lucratur indulgentiæ Nau. not. 19. num. 17. Cord. lib. 1. qq. q. 33. vers. vlt. Si opus illud iniunctum compleat sufficientem causam ad totam illam indulgentiam concedendam, qui illud melius, & deuotius facit, nihil pluris consequitur. Si autem non compleat, &c. tunc fieri potest, vt qui deuotius facit opus, maiorem indulgentiam conse-

consequatur: ac deniq; vt augendo boni-bonitatem, seu circumstantias operi, tandem obtineat totum indulgentiæ effectum Suar. disp. 52. sect. 8. num. 4.

7 Oportet esse in gratia tempore operis, quo quis acquirit indulgentiam Cai. vbi supra. Sufficit verò, secundum Nau. vbi supra esse in gratia, cum facit opus principale, & proximum. Secundum alios sufficit esse in gratia tempore 'consecutionis indulgentiæ. Sic S. Ant. p 3. tit. 10. c. 3. parag. 5. dub. 6. Silu. ver. Indulgent. num. 32. Fel. vbi supra num. 4. Suar vbi supra sect. 5. num. 8.

8 Indulgentiam non potest dare capitulum sede Ep. vacante: Nec Vicarius generalis Episcopi Felin. vbi supra num. 28. licèt Panor. in c. Cum olim, de mai. & obed. dub. 13. contrarium sentiat. Potest vero Episcopus, licèt non Sacerdos S. Tho. suppl. q. 26 ar. 2. Silu. vbi supra num. 13. Item Abbas excomissione, vel priuilegio, vel consuetud ne præscripta c: Accedentibus de excess. Præl. V. Nau. not. 31.

9 Cum duo Episcopi subordinati concedunt 40. dies visitanti Ecclesiam, qui facit habebit octuaginta Suar. disp. 55. sect. 2.

10 Episcopus potest dare 40. dies indulgentiæ; & in Ecclesiæ dedicatione vnum annum non plus, licèt sint plures Episcopi, c. Cum ex eo, de pœnit. & rem. in ant. & c. fi. eo. tit. in 6. Intellige non plus pro eadem causa. Quod si Episcopus det annum, & Archiepiscopus etiam annum, subditi Episcopi habebunt vtrumque Silu. vbi supra num. 15. Negant Suar. disp 53. sect. 2. modo 4. Anhar. in d. c. Cum ex eo. num. 9. relato Io. Andr.

11 Cardinales concedere possunt indulgentias, vt Episcopi Tolet. lib. 6. c. 25. Immo Cardinales, & Sum. Pœnitentiarius concedunt centum dies vt de consuetudine testantur Nau. not. 31. num. 17. Suar. vbi supra. Legatus potest quod Episcopus com. V. Felin. vbi supra.

12 Episcopus potest dare indulgentiam etiam non subditis de consensu suorum Episcoporum Pan. in c. Quod autem, de pœnit. & rem. num 7. Pisanel. ver. Indulgentia num. 2. Silu. eo. num. 14. Felin. num. 25. Nau. not. 31. num. 12. & seq.

13 Episcopus non potest dare indulgentias pro defunctis Nauar. not. 22. num. 5. Suar. alios referens disp. 55. sect. 3. num. 9. quia non sunt eius subditi.

14 Dies indulgentiarum sunt vtiles, anni verò continui idest indulgentia v.g. 40. dierum tollitur pœnitentia 40. dierum, etiam si implenda esset biennio; at per indulgentiam vnius anni tollitur pœnitentia, vno anno implenda Pan. in c. Cum ex eo, de pœnit. & rem. num. 6. Nau. not. 31. num. 33.

15 Anni, & dies indulgentiarium intelliguntur de illis, qui in pœnitentiam iustè iniungerentur Silu. vbi supra num. 18. Sot. in 4. d. 21. q. 2. ar. 1. Remittitur autem tanta pœna purgatorij, quanta per poenitentiam vnius diei, vel anni remitteretur Suar. disp, 50. sect. 5. num. 11.

16 Cum il Bulla dicitur: contritis, & confessis, requiritur actualis confessio S. Ant. p. 3. tit. 20. c. 3. parag 5. dub. 5. Etiam si non habeat nisi venialia Roder. in sum. p. 1. c. 184. num. 12. quo & si tutius; non videtur; tamen necessarium. Sufficit enim contritio, cum proposito confitendi in quadragesima Pan. in c. Omnis vtriusque de poenit. & rem. num. 21. Silu. ver. indulgentia num. 20. Ang. eo. parag. 17. Nau. not. 18. num. 6. Suar. disp. 50. sect. 5. & disp. 51. sect. 3. Requiritur enim confessio solum, quatenus necessaria ad tollendum obicem; id autem sufficienter facit contritio. Cum autem requiritur confessio, qui confiteri non potest non, priuatur indulgentia, si habeat contritionem Nau. vbi supra num. 14. V. Suar. sect. 3. cit. vbi num. 5. cum communi docet, habentem tantum venialia, non teneri ad confessionem, nisi id in indulgentia specificè declaretur. De mortalibus verò, docet necessariam esse confessionem, quando id expresse postulatur in concessione indul-

gentiæ, tamquam conditio necessaria. de quo idem num. 16. adde, vel nisi ad indulgentiam requiratur Eucharistiæ sumptio.

17 Indulgentia data pro articulo mortis, semel excepta expirat, nisi aliud sit expressum in concessione; aut nisi sint plures concessiones Nau. not. 30. a num. 3.

18 Quando conceditur indulgentia pro tempore mortis, sufficit articulus præsumptus; nisi aliud exprimatur Fel. de indulg. num. 7. S. Ant. vbi supra parag. 5. initio Nau not. 30. num. 3. Silu. vbi supra num. 25. V. supra ver. Interpretatio num. 61.

19 Etiam Cathecumenus acquirit indulgentiam, in qua non necessario requiritur confessio Nau. not. 31. num. 48 & not. 32. num. 9.

20 Cum non taxatur eleemosynæ summa, intelligitur danda pro ratione status. Itaq; diues, qui parum dat, parũ lucratur. S. Tho. suppl. q. 25. ar. 2. ad 3. Silu. vbi sup Ang. ver. indulgentia parag. 2. Suar. verò disp. 52. sect. 5. num. 6. docet sufficere etiam minimam quantitatem Religiosus licet nihil habeat in particulari, si tamen habeant in communi, quatenus quæ habet Conuentus habent singuli partialiter: quod dat Conuentus, omnes specialiter dant, idq; sufficit ad veram eleemosinam. Requiritur tamen, vt omnes Religiosi Conuentus id sciant, aut saltem intra hebdomadam, scientes ratam habeant à Superiore factam. Satisfacit etiam dando per alium vt per amicum, vt si hic pro eo det. P. lugo de panit. disp. 27. num. 115. & seq.

21 Cum datur indulgentia visitanti Ecclesiam certo die, intelligitur semel. Si verò sit perpetua, toties, quoties Sil. vbi supra Nau. not. 31. num. 37. Fel. num. 23. Suar. disp. 57. sect. 1. num. 6. Intellige cum Fel. & Nau. modò non fraudulenter, Sed causa deuotionis ad Ecclesiam accedat. Quòd si concedatur ad aliquot dies, licèt Suar. vbi supra num. 8. velit lucrari non posse nisi semel, quòd longius illud tempus concessum videatur pro necessitate populi: Cord. tamen de indulg. q 33. docet, singulis diebus lucrari posse, & sic communiter practicari. & Anchar. in c. Cum ex eo, de poenit. & rem. num. 9. & Ang. vbi supra parag. 4. docent etiam indulgentiam vnius diei acquiri posse toties, quoties.

22 Prædicans indulgentias indiscretas, idest non iuridicans, nec verisimiles, peccat mort. Clem. 1. parag. 2. de priuil Silu. vbi supra, Nau. not. 31. num. 5.

23 Concedens indulgentias potest illis vti S Tho. suppl. q. 27. ar. 4. Ang. vbi supra parag. 23. Fel. num. 21. Suar. disp 52. sect. 1. a num. 14. vbi etiam docet concedentem posse sibi directè dare indulgentiam, contra S. Tho Silu. vbi supra q 7. vers. 4. & alios cit.

24 Indulgentia perit, destructo prorsus loco Silu. vbi supra num. 7. Nau. not. 31. num. 27. Suar. vbi supra dub. 3. num. 9. Nisi ex verbis priuilegij constaret non limitari ad hunc certum locum quasi matarialem; sed concedi Ecclesiæ, quam v. g. talis religio habet in tali loco Suar. ibidem. Adde ex eodem, & Imola cons. 44. aut nisi statim reædificetur in eodem Situ. Sunt qui dicant non perire indulgentiam, si illa Ecclesia alibi transferatur auctoritate superioris. Sed id non admittit Suar. loco cit. V. eundem de legib. lib. 8. c. 5. num. 8. Monet. de commut. vlt. vol. c. 8. num. 332.

25 Indulgentia durat etiam post mortem concedentis Silu. vbi supra num 6. Nauar. not 31. nu. 25. Suar. vbi supra modo 1.

26 Indulgentiæ reuocatio, aut suspensio ante notitiam non nocet Nau. vbi supra num. 28. Silu. nu. 17. Suar. modo 2. Valent. 1. 2. disp. 7. q. 5. p. 1. dub. 2. Intellige autem etiam de notitia particularis personæ.

27 Per Iubilæum anni sancti non suspenduntur Indulgentiæ concessæ particularibus personis; neq; concessæ ab alio, quam à Papa, Nau. not. 28. num. 12. & seq. Nisi exprimatur idem not. 33. num 3. vt expressit Clem. VIII. & Vrbanus VIII. de concessis singularibus personis V. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 33 num. 60. Nec indulgentiæ pro defunctis Zecch. de Indulg. c. 4. num. 5. vers. Vnde cum ex, &c. in fi. Nec

indul-

indulgentiæ non plenariæ Nau. not. 28. nu. 1. F. Hier. Gratia de iubil. c. 3. Nec priuilegia, concessa non ratione indulgentiæ plenariæ Zecch. vbi supra.

28 Cum in Bulla dicitur, quòd absolui possint ab omnibus censuris, & pœnis, non intelliguntur irregularitates. Nomine verò pœnæ intelliguntur illa, quæ impediunt absolutionem à peccatis, quia ad illum finem datur Nauar. in man cap. 27. nu. 254.

29 Indulgentiam concessam certum quid facienti non lucratur, qui tale opus non exequitur, licet per impotentiam, aut naturalem obliuionem, aut quamlibet aliam causam, quantumuis inuoluntariam, opus omittatur S. Tho. quol. 2. art. 16. Suar. disp. 52. sect. 5. num. 1. Cord. lib. 1. qq. q. 23. requiritur enim tale opus, vt conditio necessaria ad indulgentiam Nau. not. 19. num. 4. Quòd si ad tale opus perficiendum tempus iniunctum iam præteritum sit, permutari potest in aliud pium opus, si ea permutatio sit in Bulla concessa, Vgol. de pot. Episc. c. 41. parag. 3. num. 5. vers. quoad 3. quæst. Roder. in sum p. 1. c. 184. num. 12. Pueri, & adolescentes tenentur ad ieiunia indicta per Iubilæum, alioqui non lucrantur. Azor. p. 1. lib. 7. c. 17. q. 3. Potest tamen ieiunium in alia opera pia commutari, id enim conceditur in Bulla Iubilæi P. lugo de pœnit. disp. 27. num. 118. vbi de confessionem, & communionem docet commutari non posse, nisi Bulla id exprimat.

30 Concesso aliquo priuilegio, vt dicta vna missa liberetur anima à Purgatorio, sufficit quælibet missa, siue de Sancto, siue de feria. Si autem requiratur missa de Requiem, hæc necessariò dicenda est; alioqui quoad indulgentiam nihil defuncto proderit. Roder. de regul. to. 2. q. 86. ar. 4. Nau. de pœnit. & remis. cons. 39. Indulgentiæ enim sunt stricti iuris saltem quoad tenorem, modum, & personam, quia standum est proprietati verborum Cord. vbi supra q. 10. ad primum Nau. not. 8. & tantum valent quantum sonant, & non plus Cord q. 22. & com.

31 Iubilæum, quod ita conceditur, vt intra duas hebdomadas obtineatur, considerata ordinaria forma, sub qua concedi solet, videlicet, qui prima, vel secunda hebdomada post publicationem, &c. non potest nisi semel obtineri, prima videlicet, vel secunda hebdomada Suar. de relig. to. 2. trac. 6. lib. 6. c. 16. in fi. Lugo de pœn t. disp. 27. sect. 7. num. 121. contra Henriq. de pœnit. lib. 3. c. 16. num. 3. & de indulg. lib. 7. c. 11. initio cuius opinionem tenuerunt etiam Roder. in sum. lib. 1. c. 184. nu. 12. Molfesius in sum. trac. 7. c. 16. nu. 46. Immo, qui prima hebdomada ieiunat, & in secunda reliqua præstat nihil facit: omnia enim requisita præstanda sunt eadem hebdomada, & communio omnino facienda die Dominico, iuxta tenorem Bullæ; nisi in Bulla dicatur, saltem die Dominico; tunc enim satisfacit communicando qualibet die eius hebdomadæ Lugo de pœnit. disp. 27. nu. 105. Contrariū docet Sanch. in sum. lib 4. c. 5. nu. 29. totū videlicet tēpus quindecim dierū esse vtile, & Nald in sum. ver. Indulgētia docet posse diuidi opera partem in prima hebdomada, & partem in secunda absq; confessarij concessione, & sic respondisse Patres Pœnitētiariæ Rom. & Illustriss. Vrbis Gubernatorem. Si quis tamen in propria parochia indulgentiam nō sumpsit infra illas duas hebdomadas, potest illis elapsis, in aliena parochia, vbi tempus nondum elapsum fuit, illa suscipere Vgol. de pot. Ep. c. 41. parag. 4. num. 3. & seq.

32 Tempore Iubilæi non possunt moniales sibi eligere quemcunq; Confessorem etiam ex approbatis, nisi ex licentia Superiorum, quibus notificandi sunt huiusmodi Confessores Molfes. vbi supra num. 31.

33 Indulgentiam concessam visitanti certam Ecclesiam, lucratur etiam qui extra illam, vel in Cæmeterio contiguo orant, quādo prē multitudine populi illam ingredi nō potest. Suar. disp. 52. sect. 1. num. 7.

34 An indulgentia plenaria, aut missa pro vna anima Purgatorij oblata, illa infallibiliter liberetur: Roder. de regul. to. 2. q. 80. ar. 8. Cord. lib. 5. q. 12. asserunt eū, qui viuēs neglexit pro suis peccatis satisfacere, & immemor fuit Defunctorū: & sic vult viuere, vt vix cū gratia decederet, paruā, vel minimā

partem

partem fructuum eorum participare. Hâc tamen distinctionem ex doctrina S. Aug. impugnat Suar. de pœnit. disp. 48. sect. 6. num. 7. asserens ad participationem suffragiorum, nullum aliud meritum requiri in animabus Purgatorij, præter illud, quod sufficit ad hunionem charitatis.

35 Non oportet, facientem opus Indulgentiæ, concesse pro defunctis esse in gratia Nau. noct. 17. num. 4. & noct. 22. num. 30 & de ponit. & rem conf. 36. quia status gratiæ est solum dispositio necessaria, in recepturo indulgentiam Suar. disp. 53. sect. 4. num. 5.

36 Suffragia nomine Ecclesiæ, oblatas per malos ministros valent, quoad vim impetrandi, non verò quoad vim satisfaciendi, & quoad modum suffragij per modum solutionis: quia opus est satisfactorium, quatenus pœuale: atque adeò quatenus personale, & proprium talis personæ, quæ per illud patitur. opus autem quod à ministris Ecclesiæ fit, relatum ad ipsam Ecclesiam, non habet rationem pœnalis operis. Suar. disp. 48. sect. 8. Et sic intelligi debent Ang ver. suffragium parag. 1. Silu. eo. q. 2. qui contrarium innuere videntur V. Valent. to. 4. disp. 11. q. 1. p. 2. vbi vers. Notan. docet, vt suffragia defunctis prosint, oportere esse in gratia eum, qui tamquam principalis causa ea exercet; vt qui v. g eleemosynam per seruum facit, &c.

EXTREMA VNCTIO.

1 EST Sacramentum ex sacra vnctione Olei, & praeces Sacerdotis confectum, & ad saluté mentis, & corporis ægrotantis hominis diuina institutioneu ordinatum Suar to. 4. disp. 40. sect. 4.

2 Sacramentum est ipsa vnctio; res sacramenti est gratia, santificans, & remissio peccatorum: res, & sacramentum simul est ipsa hilaritas, & confertatio Suar. disp. 41. sect. lt. in fi. vel corporis sanitas Trid. sess. 14. c. 2. di exts. vnct.

3 Materia necessaria est oleum ab Episcopo consecratum Trid. vbi supra c. 1. & debet esse oliuarum. Conc. Florent. in Decreto Eugenij S. Th. supp. q. 29. ar. 6. S. Ant. p. 3. tit. 14 c. 15. parag. 1. Sufficit verò oleum rosaceum, & etiam mixtum, modo non sit tanta mixtio, vt corrumpatur olei natura: aut cõmunem vsum, & appellationem olei amittat, vt si vnguẽtum censeretur Suar. vbi supra sect. 1. Vict. num. 218. S. Ant. vbi supra.

4 Potest simplex Sacerdos ex Papæ facultate oleum benedicere Vict. loco cit. & probabile dicit Sot. in 4 d. 23. q. 1. ar. 3. dub. vlt. Contrarium tamen docet Suar. vbi supra, quia, inquit, in substantiali materia non cadit dispensatio, & Christus ex vi institutionis determinauit oleum, ab Episcopo consecratum, quod innuunt Concilia cit. dum dicunt, oleum ab Episcopo consecratum esse materiam, ergo totũ hoc est de substantia sacramenti, & talis materia.

5 Si adhibetur oleum nõ benedictum, Vict. num. 219. vult tenere sacramẽtũ, licèt peccet mort. Sacerdos. Communis tamen contrarium docent S. Th. vbi supra ar. 6. & alij relati, & probati à Suar. vbi supra, & satis apertè colligitur ex Trid. vbi sup.

6 Seclusa Ecclesiæ prohibitione, posset adhiberi Chrisma ad vngendum infirmum Suar. & S. Ant. vbi supra.

7 Formam necesse est esse depræcatiuam S. Th. vbi supra ar. 8. & illam sufficere est de fide, Trid. & Florent. vbi supra. Quidam tamen vtuntur indicatiua, vt Ambrosiani, & Veneti, Suar. vbi supra sect. 3. num. 4. & sufficere pium dicit Vict. 220. Sed certè solum indicatiuum verbum sine formali deprecatione non sufficit S. Th. vbi supra S. Bona. in 4. dist. 23. ar. 1. q. 4. Suar. vbi supra num. 7.

8 Sufficit verba, & vnctionem simul esse moraliter, sicut in Baptismo Vict. num. 38. Sed Nau. c. 22. num. 12. docet verba proferenda dum vngitur.

9 Proprius Minister huius sacramenti est Sacerdos. Sic esse de fide statuit Concil. Trid. vbi supra c. 3. & can. 5.

10 Potest vnus Præsbyter vnam partem

tem vngere, & alius aliam; non tamen ambo circa vnum sensum. Immò in necessitate, cum timetur mors infirmi, sic debet fieri. Suar. disp 43. sect. vlt. Non tamen esset ualidum sacramentum, si vnus vngeret, & alter verba proferret. Idem sect. 2. In eodem casu necessitatis validè etiam, ac licitè administratur hoc sacramentum, prolata vna totali forma super omnes vnctiones: seruantur enim omnia essentialia, cum ibi sint vnctiones quinque sensuum, & forma illa sit æquiuualens in sensu, & expressa significatione alijs quinque partibus. Idem disp. 41. sect. 3. num. 7. & seq. sufficit etiam eo casu vngere vnũ oculum, vnam manum, &c. Idem disp. 4. sect. 2. à num. 3.

11 Sacerdote deficiente, per alium supplenda ommissa Sot. in 4. d. 23. q. 1. ar. 3. concl. 2. Silu. ver. vnctio parag. 4. Ang. eo. parag. 3.

12 Deficiente proprio Sacerdote, debet quisquæ, Religioso excepto, ministrare Vict. nu. 202. Religioso sufficit ratihabitio proprij, vt in viatico Silu. vbi sup. Caiet. ver. Excom. c. 64. Sot. vbi supra q. 2. ar. 1. Immo in casu necessitatis, quando scilicet, vel Parochus abest, vel omnino recusat hoc sacramentum ministrare; debet Religosus id muneris præstare Sot. vbi supra Suar. disp. 44. sectio 2. num. 4. Potest autem dare licentiam ministrandi Parochus excommunicatus, & suspensus Silu. vbi supra Suar. loco cit. num. 6. & de censur. disp. 11 sect. 2. num. 15 quia inquit, est tutius permittere, vt alter ministret, nec requiritur iurisdictio in Ministro, sed tantum quòd sit Sacerdos. Quod autem de censur disp. 14. sect. 1. num. 7. dicit, Parochum excommunicatum non posse, vel ministrare, vel alteri licentiam dare, quia est actus iurisdictionis, quam cum sit priuatus, alteri communicare non potest, intelligi debet de excommunicato denuntiato, non tollerato V. infra Excom. refer. ver. Clem. Religiosi.

13 Dandum hoc Sacramentum post Eucharistiam Catechis. Rom. p. 2. c. 6. Non est tamen id necessarium Suar. sect. 1. cit. num. 8.

14 Ministrandum solum morti dropriquis ex morbo vel senectute Silu. vbi sup. q. 5. S. Ant. p. tut. 14. c. 15. parag. 6. Nau. c. 22. num 14. Et vulneratis, quia sunt verè infirmi Tolet. de extr. vnct c. 3. Suar. disp. 42. sect. 2. num. 6. Sot. vbi supra q. 2. ar. 2. Nau. num. 13. Roder. de regul. to. 3. q. 79. ar. 2. Non tamen expectandum, vt infirmus sensu, & cogitatione careat; esset enim inrreuerentia Sot. vbi supra vers. Nihilominus Suar. num. 5.

15 Dandum amentibus, si præcesserunt signa deuotionis Nau num. 13. cit. & c. 26. num. 27. Silu vbi supra: aut si fuerunt petituri, si meminissent S. Ant. vbi supra Si tamen esset periculum irreuerentiæ, abstinendum Silu. & Nau. cit. Idem dic de phrenetico Sot. ubi supra. Perpetuò amentibus non datur Valent. to. 4. disp. 8. q. 2. p. essent enim mendacium in forma cum dicitur., Quicquid deliquisti, &c. cũ non deliquerit Silu. uer. Vnctio q. 5. Nau. ubi supra num. 13. Tolet. c. 3. cit. num. 1.

16 Pueris non dandum, nisi ab eo tempore; quo eis datur Eucharistia. S. Tho suppl. q. 32. ar. 4. Sot. ar. 2. cit. Secundum alios uerius, sufficit ætas, qua possunt peccare mort. Catechis. Rom. p. 2. c. 6. num. 9. Conc. Prou. Mediol. 4. tit. de extr. unct. Nau. c. 22. num. 13.

17 Mulieri in partu deficientienti ministandum Viuald. de extr. unct. num 24. Tolet. & Roder. ubi supra, licet Conc. prou. Mediol. ubi supra contradicat.

18 Non datur damnatis ad mortem Vict. num. 124. Silu. ubi supra uers. 1. Suar. disp. 41. sect. 2. num. 6. Nec bellaturis, aut nauigaturis. Est enim hoc sacramentum specialiter institutum ad roborandum hominem ob ægritudinem corporis deficientem contra tentationes; qui uerò damnatus est, &c. non ægrotat, sed habet uires naturales integras.

19 Vnctio pedum, & renum non est de essentia S. Ant. ubi supra Sot. q. 2. cit. art. 3. Suar. d. sect. 2. & com. Renes non ungendi mulieribus Vict. num. 225. Ang. uer. Vnctio parag. 5. Nec Religiosis Sot. ubi supra, Mutilati ungendi in partibus proxi-

mis S. Ant. vbi supra Silu. q. 6. Ang. Vict. Sot. vbi supra.

20 Manus præsbyteri vngendæ exterius, iam enim vnctæ sunt interius Viuald. vbi supra num. 32.

21 In dubio, an viuat ægrotus, minstrãdum est sub conditione, si non es mortuus Nau. num. 13. cit. Silu. q. 5. in fi. Vict. num. 223.

22 Omittens hoc sacramentum ex contemptu, mortaliter peccat Silu. q. 1. Cai. in sum ver. Vnctio Vict. num. 221. Nau. c. 22. num. 6.

23 Sufficit sola attritio ad effectum huius sacramenti S. Tho. suppl. q. 30 ar. 1. ad 2. Nau. vbi supra Valent. to. 4. disp. 8. q. 1. p. 3. Confert autem gratiam, saltem habitualem, recedente fictione Suar. disp. 41. sect. 1.

24 Effectus proprius huius sacramenti est remissio peccatorum venialium S. Bon. in 4. dist. 23. q. 1. ar. 1. & alij, quos pro prima sententia citat Suar. vbi supra. Ipse autem cum Nau. num. 13. cit. Ang. parag. 6. in fi. Silu. q. 3. S. Tho. ar. 1. cit. Val. vbi supra extendit etiam ad mortalia. Sed Sot. ar. 3. cit. S. Ant. vbi supra c 8. & alij docent per hoc sacramentum sanari, & abstergi tantum reliquias peccatorum, & cicatrices, vt pronitas ad malum, ineptitudo, & debilitas ad operandum bonum. Ex S. Tho. vbi supra, Vict. num. 216. Primus effectus est sanatio debilitatis, & ineptitudinis, in nobis relictæ ex peccato actuali, vel originali. Secundariò vero remissio peccatorum, etiam mortalium. Ex Suar. vbi supra primo institutum est ad sanandam, & confortandam animam ægroti pro difficultatibus occurrentibus in articulo mortis. Secundariò verò ad præparandam animam ad introitum gloriæ, per remotionem culparum. Aliquando etiam confert sanitatem corporalem Vict. vbi supra.

25 Effectus datur, vltima vnctione peracta, non prius, S. Tho vbi supra ar. 3. Sot. vbi supra q. 1. ar. 1. & q. 2. art. 3 Suar. disp. 41. sect. 2. Vict. num. 227 quia non confertur gratia ante sacramenti perfectionem; non perficitur autem hoc sacramentum, nisi cum primum quinq; vnctiones cum quinque formalis perficiuntur. Quare non benè asserit S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 15 parag. 6. recipi effectum, etiam vnicam vnctione perfecta

26 In necessitate sufficit adesse vnum Clericum, qui respondeat Silu. ver. Vnctio q. 4. Immo etiam solus potest ministrare c. Quæsiuis de verb. sign.

27 Iterari potest etiam in eadem infirmitate, quotiesqumque homo deducitur ad periculum mortis, vt cum morbus est diuturnus, & prius hominem constituit in mortis periculo, postea remittitur morbi vis, ita vt extra periculum constituat, & iterum incidit, Trid. sect. 14. c. 3. de extre. vnct. S. Tho. suppl. q. 33. ar. 2. Sot. ar. 3. cit. Silu. vbi supra q. 8. Vict. 226. Suar. disp. 40. sect. 4 num. 4.

ORDO.

V. Confirmatio. Matrimonium. Priuilegium. Suspensi ipso iure.

1 ORDO est signaculum quoddam exerius, per quod spiritualis potestas traditur ordinato Mag. in 4. d. 24.

2 Septem sunt ordines: quatuor minores, Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, & Accolytatus: Et tres maiores, Subdiaconatus, Diaconatus, & Præsbyteratus, Concil. Trid. sect 23. c. 2. Et imprimunt charaterem; ibidem c. 4. can. 4. Esttamen vnum sacramentum S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 16. parag. 1.

3 Quatuor minores sunt proprè sacramenta Trid. c. 2. cit. vbi enumerantur septem Ordines, tre maiores, quatuor min & c. 4 & can. 4. imprimere charaterem & can. 2. esset in Ecclesia Ordines maiores

res,& minores. Idem docent S.Tho.suppl. q. 35.ar. 2.& q.37. art.3. Pan.in c.Coniugatus num. 3. de conuers. coniug. Silu. Ordo 1. q. 2. vers. quoad 2.& Ordo 2.q. 4. Ang. ordo 1. parag. 2. S.Ant. vbi supra Vict. nu. 228.& com. contra Sot. in d. 24. q. 1.ar.4. Nau. c. 22. num. 18. & de sent. exc. cons. 44. num. 14. Suar. tom. 3. disp. 16. sect. 3. dub. 3. & alios docentes,esse sacramentalia, nec imprimere characterem.

4 Prima tonsura,& Episcopatus secundum Canonistas, sunt Ordines Nau. nu. 18. cit. secundum Theologos sunt Officia Sot. vbi supra q.2. ar. 3. Mag. in 4. d. 26. S Tho. suppl. q. 40. ar. 5. Prima tonsura est dispositio ad ordines S. Ant. p. 3. tit. 14.c.16 parag. 6. Silu. ordo 1.q. 1. Episcopatus item non est ordo, sed gradus Sacerdotij S. Ant. parag. 8. Sot. vbi supra Alter. de suspens. disp. 10. c 5. est nomen Dignitatis,& officij S. Bon. in Centiloq. p.53. sect. 53. in fi.

5 Materia illa est,per cuius traditionem confertur ordo,vt in præsbyteratu calix cũ vino,& patena cũ pane. In Diaconatu liber Euãgeliorũ, &c. Valẽt. to. 4 disp. 9 q.1.p.5.

6 Contractus materiæ est de essentia ordinis S. Tho suppl. q. 35.art. 5. ad 3. Silu. ordo 2. q. 5.dub 3. S. Ant. vbi sup. Ang.ordo 1.parag.3. Nau. c. 22.nu. 17. & de sacram. non iter. cons. 3. Sot. in 4. d. 24. q. 1. ar. 2. licèt Cai in sum. ver. ordinandi contrarium asserat, & Vict. num. 232. dicat,certum esse in min. ord. non requiri contactum, & probabile esse nec in maiorib. Quod si per incuriam tradatur calix cum altera tantum specierum, iteranda ordinatio. De quo vide Dianam, & ab eo citatos p. 4. trac 4. resol. 119.

7 In minoribus ordin. sufficit si Archidiaconus de mandato Episcopi tradat materiam, Episcopo proferente formam Silu. vbi supra dub. 1. Ang. parag. 1. & 11.

8 Sufficit,verba,& contactũ esse simul moraliter, idest quod post verba sine multa mora fiat contactus Sot. vbi supra in fi Vict. vbi supra Vnde valida est ordinatio, cum multi simul ordinantur, & Episcopus semel prolata forma in plurali, tradit materiam,tangendam, & ordinandi bini, vel terni, & sic deinceps alij tangunt, interiecto aliquo tẽporis spatio sic. Romæ decisum esse,testatur fornarius in trac. de Ordine c. 7. num. 5. ad sum. Tolet.

9 Subdiaconus fit, cum accipit calicem cum patena. Diaconus per traditionem libri Euang. nec manus impositio est de essentia. Præsbyter cum accipit materiam consecrandam. Acolytus cum accipit vrceolos, & candelabrum. Exorcista cum accipit librum exorcismorum. Lector cum accipit librum lectionum diuinorum. Ostiarius cum accipit claues Silu.ordo 2.q. 4. vers. Secundum nec in ordinatione Diaconi necessaria est manus impositio. Episcopatus datur manuum impositione Ang. ordo 1. parag. 7. Silu. vbi supra vers. 4. Non est autem de essentia vnctio capitis: quia c. vn. de sacr. non iter. dicit, non iterandum ordinationem, sed supplenda omissa. V. Marchin. de ord. trac. 2. par. 7. c. 2.

10 Sacerdos, qui non habuit manuum impositionem non potest audire confessiones Silu. vbi supra vers. 3. Contrarium verius docent Sot. in 4 d. 14. q. 1. ar. 4. vers. His non obstantibus. Valent. to. 4. disp. 9. q. 1. p. 4. & 5.

11 Illa verba: Accipe potestatem remittendi peccata, non sunt de essentia sacramẽti Sot. vbi sup, ar. 4. ad arg. Valẽt. loco cit.

12 Diaconus potest per modum Catechismi exponere articulos fidei, & alia necessaria S. Tho. p. 3. q 67. ar. 1. ad 1. Et prædicare de licentia Episcopi Silu. ver. Diaconus num. 3 & 4. Nau de off delegati cõs. 7. nu. 3. Sot. vbi sup. ar. 3. Et solẽniter baptizare ex cõmissione Episcopi, vel Parochi Cai. q. 67. cit ar. 1. V. ver. Baptismus nu. 23.

13 Subdiaconus, & Diaconus peccant mortaliter ministrantes solemniter in peccato mortali S. Tho. suppl. q. 36. ar. 5 S. Ant. vbi supra parag. 14. Ang. clericus 8 parag. 1, Silu. Clericus 2. parag. 2. in fi Nau. de pœnit. d. 6. c. 1. parag Sacerdos nu. 15 & de orat. c. 6. nu. 41. Alij tamen contra sentiunt vt Sot. vbi supra ar. 4. Valent. to. 4. disp. 3. q. 5. p. 3. & concedit Suar. to 3. disp. 16. sect. 3. Nisi habeant animum diu, & frequenter ministrare, vel talem consuetudinem

habeant, vt moraliter censeantur huiusmodi animum habere; aut si adsit contemptus. In primo tamen dicto non consentio Suar. quia si semel aut bis ministrare est tantum veniale, ergo & plureis. peccata enim venialia muluplicata, & in consuetudinem deducta disponunt quidem ad mortale, nunquam tamen constituunt mortale, & velle peccare venialiter, non est mortale V. Nau. c. 25. num. 72.

14 Episcopus, & Sacerdotes exercentes actum sui ordinis in peccato mortali, nisi sit circa administrationem sacramentorum, non peccant mort. secluso contemptu Suar. vbi supra ex doctrina S. Tho. p. 3. q. 64. ar. 6. Contrarium docent S. Ant. Ang. & alij supra cit.

15 Verus est ordo datus non confirmato S. Tho suppl. q. 35. ar. 4. Silu. ordo 2. q. 1. & validum Sacerdotium datum sine inferioribus ordinibus S. Tho. ar. 5. Silu. ibidem.

16 Consecratio in Episcopum eius, qui presbyter non est, non valet Silu. ordio 2. q. 1. S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 16. parag. 17. in fi. glo. in c. vn. de cler. per salt prom. ver. ex misericordia, & in c. Ex litteris, de excess. Præl. ver. ministerio. Contrarium docet Pan. in c. vn. cit. quia vnus character non supponit de necessitate alium. Non potest quidem exercere Pontificalia sine Sacerdotio, vt in d. c. Ex litteris, tenet tamen consecratio Ang. irregul. 1. parag. 37. Prima tamen opinio verior, quam etiam docet Alter. de susp. disp. 10. c. 5. alios referens, quia fundamentum talis consecrationis est Sacerdotium.

17 Ex commissione Papæ potest presbyter dare ord min. S Tho. vbi supra q. 38. ar. 1. ad 3. & com Immo, & sacros secundum Pan. Innoc. & alios in c. Quanto de consuetud. Ang. ordo 2. parag. 2. Roder. in sum p. 2. c. 13. num. 9. Negant alij vt S. Tho. loc. cit. Nau. de priuil. cons. 14. Sot. in 4. d. 25. q. 1. ar. 1 ad 2. Vict. num. 237. asserit se vidisse Bullam ad Abbates Cister. tienses vt possint conferre Subdiaconatum: negat tamen posse committi collationem Sacerdotij. De Bulla prædicta meminit Nau. cons. cit. initio. Reuocata tamen censetur per Trid. & Greg. XIII.

18 Minores ordines dant Abbates mitrati de iure. De consuetudine verò Cardinales presbyteri. De Abbatibus est casus in c. Quoniam dist. 19. & c. Cum contingat de æta. & qual. De Cardinalibus asserunt Sot. ar. 1. cit. vers. Abbatibus, Silu. ordo 3. q. 2. Abbas iure suo conferre potest suis subditis c. Psalmista dist. 23. Glo. in d. c. Cum contingat, ver. Abbate.

19 Hermaphroditus, si præualet sexus virilis, recipit characterem, non tamen executionem. Si verò æquè incalescat, non recipit characterem S. Ant. p. 3. tit. 28. c. 6. parag. 5. Silu. ver. hermaprod. Nau. in man. c. 27. num. 203. & de regular. consil. 47.

20 Pueri ordinatio, etiam ante vsum rationis, tenet S. Tho vbi supra q. 39. ar. 2. Sot. in 4. d. 25. q. 1. ar. 2. Vict. num. 239. ætatis enim defectus characterem non impedit Pan. in c. Vel non est compos, de temp. ord. Silu. ver. ætas. q. 1. vers. 3 & ordo 4. q. 1. Non tamen tenetur ad castitatem Pisanel. ordo 1. parag. 9. Imol. in Clem. Generalem de æta. & qual. & ibi Anchar. in fi. Sot. vbi supra Tolet. verò lib. 1. c. 55. docet teneri, si pubes factus non reclamet. & Glo. in c. 1 de cler. per salt. prom. absolutè dicit teneri. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 30. multis relatis docet ordinatum ad sacros, siue ante vsum rationis, siue post ante pubertatem, posse resilire, & matrimonium legitimè contrahere, si ordine vti nolit: quia sola castitas ordini annexa poterat impedire, at nulla ratione tenetur ad castitatem cum absq; omni prorsus voluntate sit sacris initiatus. Dandam verò huiusmodi infanti, cum fuerit sui compos, optionem velit nè resilire, an in ordine permanere. Quòd si post legitimam ætatem verbo vel facto ratificet vtendo ordine sacro, non poterit amplius resilire.

21 Ordinatio per vim non tenet, secus si per metum Ang. ordo 3. num. 25. Silu. ordo 4. q. 1. Quod si per metum cadentem

in con-

in conſtanem , non tenebitur ad caſtitatem , cum continentia non debeatur , niſi voluntariè aſſumpta c. Ante trienium diſt. 31. & c. Præſens 29. q. 5. & votum non ſolum tacitum , ſed etiam expreſſum per huiuſmodi metum emiſſum irritum eſt, c. Prælatum de his, quæ vi Ang. loc. cit. Nau. c. 22. num. 51. & de his quæ vi conſ. 3. & dub. ſeq. licet Silu. vbi ſupra, & Piſanel. ver. ordinatus 1. parag. 6. limimitent ad vxoratum, non autem ad ſolutum . Et poteſt ſine vlla diſpenſatione ad nuptias tranſire; niſi vel ſemel vſus fuerit ordine ſacro Sanch. in ſum. lib. 4. c. 3. & de matr. lib. 7. diſp. 29. a num. 5. ad 10. Quòd ſi ceſſante metu vel ſemel exercuerit, non poterit reſilire Sanchez lib. 4. ſum. c. 3. num. 19. alioqui poteſt ſine diſpenſatione vxorem ducere, ibidem.

22 Coniugatus poteſt ordinari vxore conſentiente, facta thori ſeparatione, & continentiam vouente , aut ſi iuuenis, & ſuſpecta , profitente religionem , cap. coniugatus de conuers. coniug. vbi Pan. num. 5. Silu. ver diuortium q. 17. requiritur autem in muliere ætas ſ xaginta annorũ ad hoc vt vir ordinari poſſit , vtroque in ſæculo remanente Ricc. p. 2. decis. 234.

23 Ad primam tonſuram requiritur vt fidei rudimenta, legere, & ſcribere nouerint Trid. ſeſſ. 23. c. 4. Ad minores vt ſaltem latinam linguam intelligant c. 11 Ad ſubdiaconatum, & Diaconatum , quæ ad ordinem exercendum pertinent. c. 13. Ad Præsbyteratum poſſe docere ad ſalutem neceſſaria, & ad miniſtranda ſacramenta c. 4.

24 Ad primam Tonſuram , & quatuor minores ordines requiruntur Septem anni completi glo. in c. De ijs diſt. 25. Ad Acolytatum 12. c. In ſingulis diſt. 27. Silu. ver. Aetas parag. 2. Nec poteſt Epiſcopus circa ætatem diſpenſare c. Nullus de temp. ord. in 6. Ad ſubdiaconatũ requiruntur 22. Ad Diaconatũ 23. Ad Præsbyteratum 25. Trid. vbi ſupra c. 12. Sufficit autem annus in ceptus , Glo in Clem. generalem, de ætate. & qual. Pan. in c. Cum in cunctis, de elect. num. 5. Felin. in c. Cum vigeſimum de off. deleg. num. 7. Silu. vbi ſupra num. 4: In epiſcopo requiruntur triginta annor. completi c. Cum in cunctis elect.

25 Epiſcopus conferre non poteſt ordinem, quem non habet: vt ſi ordinatus ſit præsbyter omiſſo diaconatu conferre non poteſt Diaconatum Silu. Ordo 2 q. 1.

26 Exorciſtæ munus eſt manus imponere ſuper energumenos c. In ſingulis d. 77.

27 Actus minorum ord. poteſt facere carens ordine, ex generali vſu Eccleſiæ Silu. ordo 5. q. 8. S. Tho ſuppl. q. 37. ar. 4 ad 9. S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 16. parag. 9. De quarto

28 Acolytus poteſt cantare Ep ſtolam, ſed ſine ſolemnitate. Idem ſine veſtibus c. Vt quiſque de vit. & hon. cler.

29 Datur prima Tonſura quouis die. Minores Dominicis, & Feſtis diebus, modò non ſint tot ordinandi, vt videatur ordinatio generalis, c. De eo. de temp. ord. Silu. Ordo 2. q. 6. Ang. ordo 4. initio. Epiſcopatus Dominicis diebus c. Quod die diſt. 75. Quinimo de rigore iuris non videtur prohibitum quacunq; die minores ordines conferre c. Quando diſt. 75. Ita Marchin. de ord. trac. 1. p. 7. c. 5. num 6.

30 Ordines non poſſunt dari à prandio. Si tamen conferantur, tenent Ang. vbi ſupra parag. 5. Silu vbi ſupra q. 4. Poſſunt verò dari eodem die omnes minores, ſed non cum ſubdiaconatu, niſi ſit conſuetudo Ang. ordo 6 parag. 2. Silu. vbi ſup. q. 7. verſ. 3. V glo. in c. Cum ff de eo, qui furt ord ſuſc.

31 Concilium Trid non tollit conſuetudinem, ſi alicubi eſt, accipiendi eodem die minores ordines, & Subdiaconatum Nau. c. 25. nu. 71. & c. 27. num. 24 ; . Sayr. de cenſur. lib 7. c. 10. num. 26. Roder. in ſum lib ¿ . c. 16. num. 3.

32 Miſſam in minor. ord. volunt eſſe de ſubſtantia conſecrationis Ang. & Silu. vbi ſupra Negant verò glo. in c. Quod ſicut parag. ſuper eo, de elect. ver. diuidatur vbi Pan num. 12. & in c. Literas de temp. ord. num. 3. vers. Quæro.

33 In dubio an omiſſum ſit aliquid de ſubſtantia , totum iterandum Innoc in c. Præsbyter de ſacr. non iter. Ang. ordo 2.

parag. 10. S. Ant. vbi supra parag. 5. Silu. ord. 2. q. 10.

34 Si Episcopus ordinans deficit, pergat alter ab eo loco, vbi desijt: nisi sit aliquam cohærentia, vt vnctio, & oratio; tunc enim vtrumq; supplendum, aut nisi actus sit vnus, vt in forma Eucharistiæ, & Baptismi, cum vtraque integra ab vno proferenda sit Silu. vbi supra q. vlt. Ang. parag. 13. S. Ant. vbi supra.

35 Potest Episcopus ordinare, non subditum de licentia eius Episcopi; aut Vicarij generalis eo absente; aut Capituli Sede vac. c. Cum nullus de temp. ord. in 6. Nō potest tamen Capitulum concedere dimissorias infra annum à die vacationis; nisi ratione beneficij, recepti, siue recipiendi arctatus fuerit: tenet tamen ordinatio. Sed sic ordinati in maioribus & sacris, suspensi sunt ab beneplacitū futuri Episcopi: in minoribus verò non gaudent priuilegio Clericali; & Capitulum interdicitur Trid. sess. 7. c. 10. de refor. Quis autem dicatur arctatus, Vide Monet. de commut. vlt. vol. c. 10. à num. 164. ad 184.

36 Stola vtitur Sacerdos in omni oratione solemni, & sacramentorum administratione: & Episcopus, dum confert primam tonsuram S. Ant. vbi supra parag. 10. Silu. ver. Sacerdos vers. 4. Ang eo parag. 4.

37 Ordinatus in sacris tenetur ad continentiam c. 3. de Cler. coniug. & c. 1. c. Si quis eorum, & c. erubescant dist. 32. Nisi ordinatus sit metu iusto, vt supra num. 23 Si huiusmodi ordinatus in ipsa promotione habuit expressam intentionem non se obligandi ad continentiam; peccauit mort. contra præceptum Ecclesiæ in re graui; non tamen tenetur continere ex vi voti, ad quod requiritur consensus ipsius vouentis. Sic pluribus citatis docet Sanchez de matr. lib. 7. disp. 27. num. 18. asserens contrariam sententiam pertinere ad forum exterius.

38 Ordinatus, non consentiente Vxore caret executione Silu. vbi supra vers 3. Nau. c. 22. num 52.

39 Episcopus eiusuè minister nihil accipere possunt, etiam sponte oblatum pro ordinatione, aut literis dimissorijs, aut sigillo. Notarius verò carens stipendio, potest. vbi non est consuetudo nihil recipiendi, accipere decimam partem aurei. modo Episcopo ex hoc Notarij commodo nihil emolumenti directè, vel indirectè proueniat. Conc. Trid. sess. 21. c. 1. de refor.

40 Potest Episcopus ordinare suum per triennium familiarem, non subditum si statim ei beneficium conferat Trid. sess. 23 c. 9 de refor. Collatio verò beneficij concurrere debet cum ipsa collatione ordinis. Quaranta ver. Ordo, vers. limita. Paris de resign. ben. lib. 4. q. 2. num. 94. Ricc. p. 2. decis. 282. Non potest tamen cum eo dispensare, si sit illegitimus Nau. de temp. ord. cons. 28. Nec super interstitijs. Idem cons. 27. eo: tit. Quis dicatur familiaris, vide c. fin. de verb. sign in 6. & ibi Anchar.

41 In materia fauorabili nomine Sacerdotis venit etiam Subdiaconus, Ang. ver. Sacerdos parag. 1. Silu. eo in princ. Pan. in c. Si quisquam, de cohab. cler. & mul.

42 Subditos Episcopi manifestè suspensi ab ordinatione, quia alienos ordinauit, ordinare poterunt vicini Episcopi c. Eos de temp. ord in 6.

43 Episcopus ordinare non potest eo die, quo consecratur c. Quod sicut, parag. super eo, de elect. factum tamen tenet Pan. ibi.

44 Non est quis ordinandus ad sacros sine sufficienti, beneficio, aut pensione aut patrimonio, quod alienare non possit, nisi de licentia Episcopi, cum aliunde habuerit, vndè viuat. Nec beneficium resignare, nisi facta mentione, quod ad illius titulum sit ordinatus; alioqui resignatio nulla sit. Concil. Trid. sess. 21. c. 2. de refor de quo Sanchez de matr. lib. 6. disp. 32. num. 7. & seq. Anchar. in c. Tuis de bræben. in fi. Si tamen notorium esset beneficium postea adeptum esse sufficiens, posset sine licentia Episcopi alienare patrimonium Vgol. de pot. Ep. c. 26 parag. 13. Idem ego dicerē de resignatione beneficij,

si hære-

si hæreditas illi postea delata esset sufficiens. Falsò autem asserit Nau de hor. can. c. 21. num. 11. habentem beneficium licèt modicum, posse sine alio patrimonio ad Sacros promoueri.

45 Donatio ad suscipiendos ordines sacros, mortuo donatario ante susceptionem, transmittitur ad hæredes Ricc. p. 3. decis 80. nisi aliud in ipsa donatione dictum sit. V. ver. Donatio num. 25. & ver. Peculium.

46 Potest quis ordinari ad titulum perpetui seruitij in aliqua Ecclesia, ex cuius Masse communis fructibus participat Sixtus V. vt testatur Quaranta ver. Ordo, vers. Accepi. V. Vgol vbi suprà parag. 8. num. 6. Nicol. Garzia de benef. p. 2. c. 5. num. 73. & seqq. Marchin. de ordin. trac. 2. p. 6. c. 5.

47 Episcopus ordinans sine titulo, aut minus sufficienti, aut nullo, tenetur de suo alimentare, c. Non licet de præb. in ant. & c. Si Episcopus eo. in 6. & ad item tenetur Successor. c. Accepimus de æta. & qual. Nisi ille habeat sufficiens patrimonium. c. Tuis. & c. Episcopus de præben. Quarant. vbi supra vers. Quia hæc constitutio. Vide ibi. Nempè hoc ipso videtur tacitè ordinatus ad patrimonium, ita vt illi deficiat actio contra Episcopum glo. in d. c. Si Episcopus Alter de suspens. q. 10. c. 3. vers. Queret aliquis. Vbi autem tenetur Episcopus præstare alimenta; an teneatur sic ordinatus illa recipere in domo Episcopi, an in propria V. Anchar. in d. c. Si Episcopus num. 3.

48 Episcopus ordinans eum, qui fictè patrimonium recepit, vt ad ordines promoueretur data fide statim restituendi, si bona fide ordinauit, non tenetur ad alimenta, licèt taliter promotus teneatur patrimonium illud restituere, cum ea non fuerit vera donatio Sanch. de matr. lib. 6. disp. 32 num. 8. contra Roder. in sum. to. 2. c. 15. num. 5 & alios tenentes, huiusmodi patrimonium non esse restituendum.

49 Ordinans cum intentione dispensandi eo ipso dispensat. Immò si scienter ordinat indigentem dispensatione, eo ipso censetur dispensare Silu. ver. Dispensatio q. vlt. Ang. eo parag. 12. V. ver. dispensatio in lege num. 70.

50 Mortaliter peccat ordinans energumenum, aut comitiali morbo laborantem; aut paralyticum, aut deformi vultu notabiliter Nau. c. 25. num. 72.

51 Illegitimus est prohibitus etiam â prima tonsura, quia secundum canones est ordo Sayr. de censur. lib. 6. c. 1. num. 19. Sed contrarium puto verius, quia c. 1. de fil. præsb. in ant. & c. 1. eo. in 6. loquuntur tantum de minoribus. Sic etiam docent Silu. ver. irregularitas q. 20. Ang. eo. parag. 52. Nau. c. 27. num. 201. & quia secundum Theologos, prima tonsura non est ordo. Fauet etiam Trid. sess. 23. c. 4. de refor. vbi requisitis in initiando prima tonsura, nihil de natalibus dicit. quod tamen c. 5. omnino requirit in promouendo ad min. ord.

52 Excommunicatus, aut ab excommunicato ordinatus cum probabili ignorantia excommunicationis, non impeditur ab executione, c. Ad Apostolicæ de cler. excom. min. Pan. in c. Veritatis de dol. & cont. num. 46. & in c. Ad probandum de re iud. num. 15. vbi Fel. num. 3. Sayr. de censur. lib. 2. c. 1. num. 13. Silu. vbi supra q. 13. Sanch. de matr. lib. 3. disp 12. nu. 35.

53 Qui gradum Doctoratus habet, vel probationes facit, vt consequatur, non habens patrimonium, vel beneficium, potest ordinari ad sacros. neq; id videtur contra Conc. Trid. sess. 21. c. 2. habebit enim vndè viuat: quare ratio Concilij, ne cogatur mendicare cessat Cord. in sum. q. 36. & alij quos refert. & in iam graduato concedit etiam Roder. in sum. p. 2. c. 15. num. 13. At Cong. Trid. statuit, omninò requiri beneficium, aut patrimonium; & satis colligitur ex Trid. ibi. Quamuis aliàs sit idoneus moribus, scientia, &c. Nec attenditur industria, & operæ, propter fragilitatem humanæ potentiæ, quæ variatur ex tempore, sed an habeat vndè ex redditibus viuere possit Rota

dicis 244. apud Farin. p. 2. Non est tamen examinandus quãdo ordinandus est persona nota, & qualificata, & approbata ab Vniuersitate, c. Fraternitatis, vbi Pan. de Cler. non resid. Nisi quando examen requiritur pro forma, vt in promouendo ad curam animarum. glo in c. De Petro, ver. ignota dist. 47. Pan. in c. Constitutus 2. de appell. num. 4. vbi Dec. num. 7. Vgol. de pot. Ep. c. 56. num. 6. & in promouendo ad Doctoratum Mandos. in reg. 24 q. 3. Dicitur autem examen esse de forma, quãdo appositum est decretum irritans siue clausula annullatiua, vt in Conc. Trid. sess. 24. c. 18 de refor. C Parochiales, &. c. 9. C: beneficia Iurispatr. etiam simplicia, quado institutio spectat ad inferiorem Episcopo Con. Concil. Item in prouiso de beneficio qualificato vt de Dignitate etiam sine cura, vel de canonicatu in Cathedrali vel Collegiata in quibus requiritur industria vel consilium Gonzal. glo 4. num. 102. citato Lambert. de Iurep. lib. 2. p. 1. q. 10. ar. 2. vers. 30. adduco num. 9.

54 Expositus, cuius omnino ingnorantur parentes, potest absq; dispensatione ordinari etiam sacris Anan. in c. 1. de infant. Expos. Fel. in c. Cum Deputati de judic num. 13. Couar. in Clem. si furiosus, de homic p. 1. initio num 9. & in praxi secutum docet Suar. de censur. disp. 50. sect. 4. num. 4.

55 Dispensandi mandatum habens cum aliquo ad omnes ordines, in primo ordinis actu censetur dispensare ad omnes ordines Nau. de temp. ordin. consil. 45:

56 Repelluntur multi ab ordinum susceptione, de quibus in c. Infames 6. q. 1.

57 Ordinari nemo potest ab alieno sine dimissorijs proprij Episcopi Trid. sess. 23 c. 8 de refor. Proprius autem dicitur. Primò Originis. Secundò Domicilij Tertiò beneficij c. Cum nullus de temp. ord. in 6. Primum intelligunt originis propriæ Quaranta ver. Ordo, vers. Quoad tertium Cæsar. Graff. decis. 15. sub tit. de probat (qui tamen multis hinc inde relatis, tandem dicit, nihil Romæ conclusum, & ipse docet filium censeri originarium Aui paterni). Tusc. to. 2. concl. 592. & Anch. in d. c. Cum nullus, relato Io. And. dicis textum ponderare locum originis ordinandi ante factum: Nam post factum excusat ordinantem & ordinatum. Sed contrarium verius docent alij Nau. de temp. ord. cons. 19. docet Episcopum originis paternæ esse proprium, & consequenter posse ordinare filium alibi natum absq; dimissorijs Episcopi domicilij. Idem Pan. in c. fi. de paroch. Azor. p. 3 lib. 13. c. 15. Ang. ver. domicilium. Vgol. de pot. Ep. c. 25. parag. 1. Ricc in sua praxi dec s. 257. Molfes in sum. trac. 2. c. 2. num. 5. Mandos. in reg. 19. q. 15. num. 18. & clarius in reg. 16. q. 40. vbi num. 2. dicit originarium dici ab origine nõ sua, sed paterna l. Municipé ff. Ad municipalé. Municipé facit natiuitas propria, vel paterna V. Maslubr. in praxi cõcursus Prælud. 4. dub. 4. Barbos. vitan. num. 10. & duob. seqq. Origo matris non attenditur nisi in vulgo quæsitis, qui patrem certum nominare non possunt Barbos. ad d. c. cum nullus. Quis dicatur proprius Episcopus Nouitij dum est in probatione V. Barbos. alleg. 4. cit. num 61. vbi alios referens resoluit Nouitium si in loco probationis promoueatur, posse ab Episcopo eius Diœcesis ordinari Sanchez in sum. lib. 4. c. 39. num. 20. Natus per transitum in loco, vbi Mater non erat mansura, sortitur ibi originem. fusè Gratian. discep. for. toto c. 75. contrarium tamen alijs cit. docent Sanch: de matr. lib. 3. disp. 23. num. 3. Barbos. de auct. Episc. p. 2. alleg 4. num. num. 18 cum alijs ab eo cit. De secundo, vide ver. Domicilium. De tertio intellige primò etiam si beneficium non eximeret à iurisdictione primi Episcopi, vt quia non requirit residentiam; dummodo beneficium sit sufficiens ad victum Quarant. vbi supra Ricc p. 2. decis. 90. Si tamen beneficium sit tenue, & adiungat patrimonium sufficiens, idem docet Vgol. vbi supra c. 26. parag. 3. in fine licet Pan. in c. 1. num. 6. de for. comp. Fel. in c. Postulasti eo. Ang. vbi supra, & alij velint beneficium esse debere in residentia. Secundò intellige etiã

si beneficium esset in vna Diœcesi, sed esse subditus alteri Episcopo; nisi esset subiectus etiam quoad iura episcopalia ita vt hoc casu ad istum spectet dare licentiam, vt ait Gemin. in d. c. Cum nullus non ad illum in cuius Diœcesi situm est beneficium. Tertiò intellige nisi beneficium conferatur in fraudem Franc. in d. c. Cum nullus num. 3. glo. in c. Eos qui de temp. ord. in 6. ver. figmentum. V. Barbos d. alleg. 4. num. 52.

58 Interstitis quæ ab vno ad alium ordinem seruanda sunt ex præscripto Conc. Trid. sess. 25. c. 11. & seq. de refor. intelliguntur de anno, vt ex Conc. cit. rectè aduertit Roder de regul. to. 3. q. 24. ar. 8. sufficit verò elapsa esse quatuor anni tempora, licet non sit completus mensis duodecimus Cong. Conc. ex mente Papæ. Ad dispensandũ verò in interstitiis à postremo min. ad Subdiaconatum, & à Diaconatu ad Præsbiterarum requiritur necessitas, vel vtilitas Ecclesiæ: à Subdiaconatu verò ad Diaconatum reliquitur iudicio Episcopi Trid. vbi supra c. 11. & 14. & idem in min. ord. Necessitatem intellige, quando non adsunt alij, qui ordinari possint, & velint, & Ecclesia indiget ministris, quia deficiunt idonei. Vtilitatem verò, quando licèt adsint idonei, Ecclesia tamen pluribus indiget S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 16. in fine Roder. vbi supra ar. 7.

59 Ordinatus ab vno citra Papam, potest ab alio ordinari, etiam illo irrequisito Pan. in c. Cum indistribuendis in fi. de té. ord. V. annot. ad Cappell. Tholo. decis. 293 Mandos. in rubr. ad. reg. Cãcell. q. 3. num. 9 quicquid in contrarium dicant Molfes. vbi supra num. 10. Ricc. in praxi. decis. 306. V. Domicilium.

60 Validus est Ordo datus v. g. excommunicato, licèt Episcopus prius protestatus fuerit, se non intendere ordines conferre excommunicatis: quia facto ipso particulari simpliciter vult conferre ordines, & recedit à generali conditione Alter de excom lib. 4. disp. 5. c. vlt. circa fi. Contrarium docet Nau. de eo, qui furt. ord. susc. cons. 1, dicens id verum esse si Episcopus verè intendebat ordinem conferre huiusmodi excommunicato. V. etiam Sayr. de censur. lib. 7. c. 10. num. 38. Barbos. negantem ad c. 1. de eo qui furt. ord. susce. num. 2. Salzed. & Rebuff. ab eo cit. in prax. benef. de Cler. ad sacr. Ord. malè prom.

61 Dimissorias ad ordines dare non potest Vicarius generalis Episcopi, nisi habeat speciale mandatum, aut Episcopus sit in remotis c. Cũ nullus parag. Episcopo de temp. ord. in 6. Dicitur autem esse in remotis, cum est extra prouinciam, aut duas dietas: arbitrabitur autem iudex, glo in dicto parag. Episcopo. Aut nisi sit constitutus à Papa: aut nisi habeat specificata aliqua maiora, quam sit licentias huiusmodi concedere Mandos. in reg. q. 6.

62 Dimissoriæ literæ requiruntur in promouendo ad Sacros ab alieno Episcopo, etiam si esset persona cognita, & eius qualitates supponantur; requiruntur enim pro forma per Bull. Pij II. Cum ex sacrorum Quarant. ver. Ord. vers. Amplia hanc extrau. V. Nau. de temp. ord. cons. 32. in nou. Contrarium alijs cit. docet Gratian. discep. for. c. 430. quando est persona cognita. Idem glo. in c. 2. ver. examinatur. dist. 26. per tex. in c. de Petro, & ibi glo. ver. ignota dist. 47. vbi Barbos. alios referens.

63 Episcopo ordinanti respondet Archidiaconus, scio illum esse dignum, quantum humana fragilitas nosse finit: modò contra conscientiam non loquatur: cum illum, quem indignum esse non nouit, dignum debeat æstimare c. vn. de serut. in ord. fac.

64 Posse Regulares virtute Priuilegiorum ordinari extra tempora, pluribus docet Diana p. 3. tract. 2. resol. 31. vbi multis citatis docet id posse Epircopum sine vllo scrupulo V. & Marchinum de Ordine trac. 1. p. 7 c. 7

65 Inquisitus, & in totum per sententiam liberatus, licet deprauatis medijs causam vicerit, potest ordinari, cum adhuc delictum dicatur occultum Ricc. p. 3 decis. 196. Et potest. Episcopus in ea irregularitate dispensare per Concil. Trid. sess. 24. c. 6.

c. 6. de reform. Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 37. num. 12.

66 Annus datus ad suscipiendos sacros ordines, non currit, impedito Bellamer. decis. 83. in c. Super hoc. Et cessante impedimento debetur annus integer. Aegid. relatus à Theodosio Rub. p. 1. singul. ad cit decis. Bellamer vbi dicitur id verum esse, quando lex restituit: secus quando homo; quia tunc tantum restuitur quantum fuit per impedimentum sublatum. V. Nau. de in integ. rest. cons. 1. in nou. Barbos. ad c. Commissa de elect. in 6. num. 7.

MATRIMONIVM.

V. Benedictio. Benef. Confessio. Delegatio. Filij. Ignorãtia. Ordo. Parochus. Religio. Venditio. Votum.

1 MAtrimonium, est maris, & fœminæ legitima coniunctio, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens, c. Illud de præsumpt. & Doct. communiter.

2 Sacramentum tantum sunt actus exteriores apparentes res, & sacramentum est mutua obligatio, ex huiusmodi actibus consurgens. Res vltima non contenta est vnio Christi, & Ecclesiæ. Item vnio spiritualis, & animorum dilectio, qua coniuges inter se vniri debent. Contenta verò est gratia ex opere operato, quæ duo facit, reprimere concupiscentiam, fidem seruare, & prolem educare. S. Tho. suppl. q. 42. art. 1. ad 5.

3 De essentia matrimonij non est consumatio: Nam alioqui inter B. V. & Ioseph, non fuisset verum matrimonium. Nec mutua corporum traditio quia illa transit, matrimonio permanente: Nec mutua obligatio ad reddendum debitum; hæc enim alterius adulterio, aut ingressu religionis mutuo consensu cessat, manente vinculo matrimonij consumati. Sed nomen coniugij, & matrimonij supponit pro vinculo, nexu, & obligatione mutua, qua formaliter coniuges sunt vniti, oriturq; ex mutua traditione. Sot. vbi supra.

4 Materiam huius sacramenti alij volunt esse contrahentium consensum, sic Nau. c. 22. num. 25. siue actus exteriores ipsorum, vt voluit Silu. matrim. 1. num. 1. formam verò esse verba, per quæ informantur consensus. Alij verò contrahentes ipsos esse materiam, verba verò formam. sic Palud. relatus à S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 2. ante parag. & Couar. in 4. p. 2. c. 1. parag. vn. num. 8. Sed hæc opinio reijcitur, quia in alijs contractibus res vendita v. g. dici non potest materia ex qua, sed circa quam conficitur contractus. Alij docens, verba contrahentium esse sibi inuicem materiam, & formam, idest verba quæ a priore contrahente proferuntur esse materiam; quæ verò à posteriori formam; nec referre vter prior verba proferat. Sic Sot. in 4. d. 1. q. 1. ar. 6. vers. Ad dubium, & dist. 26. q. 2. ar. 3. Ang. matr. 1. parag. 2. Vict. in sum. num. 245. & alij multi San. ch. verò de matr. lib. 2. disp. 5. num. 6. multis pro se cit. docet Verba, seu signa, quibus consensus exprimitur esse sibi inuicem materiam, & formam, secundum diuersas rationes, vt quatenus sunt expressio mutuæ traditionis, qua quilibet tradit alteri potestatem sui corporis, dicantur materia; vt verò sunt expressio mutuæ acceptationis, qua quisque acceptat traditionem, sibi per alterum factam dicantur forma, quod traditio illa imperfecta sit, donec acceptetur, accedente autem acceptatione perficiatur matrimonium.

5 Minister huius sacramenti non est Parochus, vt voluit Cano de loc. Theol. lib. 8. c. 5. ad 3. sed ipsimet contrahentes: Nam verba Parochi non sunt de essentia matrimonij; & ante Conc. Trid. clandestina matrimonia erant vera matrimonia, & verum sacramentum, & tamen fiebant

sine

sine interuentu Parochi Trid. sess. 24. c. 1. de reform. matr. Bellarm. lib. 1. de matr. c. 7. & seq. Roder. in sum. p. 1. c. 26. num. 3. dicens, temerariam esse sententiam asserentium ministrum huius sacramenti esse parochum. Valent. to. 4. disp. 10. q. 1. p. 6. docens, Parochum esse tantum de perfectione accidentali, non autem essentiali. & in resp. ad vlt. docet, præsentiam parochi non requiri à concilio, tamquam de essentia sacramenti, sed tamquam conditionem necessariam. V. Suar. to. 3. disp. 24. sect. 6. in fi. & Vgol. de pot. Ep. c. 15. parag. 10. num. 8. docet Parochum interuenire tamquam testem: quoad ceremonias verò tamquam ministrum.

6 Matrimonium ratum, nondum per copulam consumatum est verum sacramentum, & significat vnionem Christi cum anima per gratiam, quæ quoniam per peccatum amitti potest, ideò non est omnino indissolubile. Nam professionem in religione approbata dissoluitur. Consumatum verò significat Verbi cum natura humana, & Christi cum Ecclesia vnionem indissolubilem, & ideò quoad vinculum numquam dissolui potest Felin. alijs relatis consil. 26. vers. Sed hoc omisso. Pan. in c. Ex publico de conuers. coniug. num. 14.

7 Prouenit autem ea indissolubilitas non ex iure naturæ: Nam ante legem Euangelicam poterat per repudium dissolui: ius autem naturæ semper manet immutatum, & idem apud omnes, & omni tempore. Nec ex ratione sacramenti; quia matrimonium, vt sacramentum, non habet effectum indelebilem, vt charactetem; nec significationem vinculi indissolubilis; Nam ratum matrimonium est verum sacramentum, & tamen dissolui potest: Sed prouenit ratione Significationis vinculi indissolubilis inter Christum, & Ecclesiam per carnem assumptam; quia scilicet Christus illud euexit ad eam indissolubilitatem significandam. ideò enim ratum est dissolubile, propter huius significationis defectum.

8 Internus consensus est necessarius; vnde solus externus non sufficit ad matrimonium S. Tho suppl. q. 45. ar. 4. Sed nec solus internus sufficit, sed necessarius est externus c. Cum apud, & c. Tuæ, de sponsal. & c. Licet de spons. duor. S. Tho. loc. cit. Couar. in 4. p. 2. c. 2. num. 4. Sed consensus externus necessarius est quoad Ecclesiam: Nam solus internus facit matrimonium d. c. Tuæ. Sufficit autem consensum nutibus, scriptura, aut alijs signis æquipollentibus exprimere S. Tho. vbi supra ar. 2. ad 2 Nau. c. 22. num. 2. per d. c. Cum apud, & c. Tuæ Silu. matr. 2. q. 7. Sot. in 4. d. 27. q. 1. ar. 3. vers. Ex huiusmodi autem Sanchez de matr. lib. 2. disp. 31. Vnde sufficit taciturnitas puellæ in præsentia Patris, pro ea cōtrahētis, c. vn. parag. vlt. de desp. impub. in 6. S. Tho. ar. 2. cit. ad 3. Nau. d. num. 20. Cou. nu. 4. Nisi taceat ex metu reuerentiali, cum matrimonium est præiudiciale filio, vt si ducturus sit indignā: Sanch. lib. 4. disp. 6. nu. 37. Item secundū Sot. ar 3. cit. & Vict. num. 253. sufficit, si alio affirmante ipsam consentire, non contradicat. Sed hoc communiter reprobant alij, id concedentes respectu Patris, & matris, sic Pan. in c. Nonne de præsump. nu. 1. & ibi Fel. nu. 8. S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 2. ante parag. in fi. Ang. ver. Sponsalia parag. 4. Silu. eo. q. 2. dicto 5. Sanchez lib. 1. disp. 33. nu. 7. & alij plures ibi citati. In valentibus loqui non sufficere nutus, &c. Sed necessaria esse verba docent Glo. in d. c. Cum apud, & c. Tuæ, & alij quos refert Sanch. lib. 2. disp. 31. num. 1. qui tamen num. 3. cum Doct. initio cit. multis probat sufficere nutus, &c. etiam in his, qui loqui possunt:

9 Etiam si Sacerdos prohibitus sit aliquos coniungere; aut per vim cōpulsus; modò ad sit cum testibus, & intelligat quæ dicuntur, tenet matrimonium, licèt Sacerdos taceat: Neque enim est de essentia matrimonij, vt Parochus aliqua verba proferat. Adhibitus verò censetur Parochus, etiam si ex alia causa sit vocatus, modò sit adhibitus ad illum actum Congreg. Concilij. Roder. in sum. p. 1. c. 217. num. 30. Nau. de cland. desp. cons. 2. San chez lib. 3. disp. 39. Peccant tamen mort-

contrahentes coram Parocho vi detento; aut casu ibi transeunte, vel dolo ad aliud vocato, quia nõ contrahunt auctoritate Ecclesiæ Sanchez ibidem num. 13.

10 Matrimonium per procuratorem tenet; modò habeat speciale mandatum, & de certa persona, & mandatum non fuerit reuocatum re integra, etiam procuratore ignorante, c. fi. de procur. in 6. Ang. matrim. 2. parag. 18. Silu matr. 5. q. 7. Couar. vbi supra num. 8. Sanchez lib. 2. disp. 11. num. 6. Quid si mandans intendens contrahere cum Maria in mandato dicat cum Martha, & postea publicè reuocet, asserendo se errasse postea verò sciens procuratorem cum Maria contraxisse sponsalia, ratum habeat? tenet. Quid si Maria sciens reuocationem nolit amplius contrahere? Dic quod si illa post ratihabitionem pro sponsa se gessit, non potest retrocedere. sic multis probat Anchar. in c. Ratihabitionem de reg. iur. in 6.

11 Validum item est matrimonium contractum per literas, & per nuntium Doct. cit. Pan. in c. Ex parte de conuers. coniug. num. 2. Sanchez lib. 2. disp. 12.

12 In dubio an legitimum sit matrimonium, non dissoluendum c. Licet ex quadam de testib. Arg. ver dubium in fi. Silu. eo. q. 5. vers. 2. Nau. de conuers. coniug. cons. 15.

13 Ad matrimonij consummationem requiritur viri seminatio intra vas, licet id non rumpatur Sot. in 4. d. 27. q 1. ar. 4. Silu. matr. 8 q. 15. dicto 2. Cord in sum. q 178. S. Ant. p. 3 tit. 1. c. 11. ante parag. Sanch. lib. 2. disp. 21. num. 2. Non est tamen necessaria vtriusq; seminis commixtio, idest quòd fœmina seminet S. Tho. p. 3. q 3. ar. 5. ad 3 & præter Doct. cit. asserunt Nau. de frig. & mal. cons. 2. num. 13. Pan. in c. Fraternitatis, de eo, qui cong cons. ux. in fi. licet alij ut Graff. lib. 1. p. 2. cap. 12. num. 67. Caj. 2. 2. q. 154. ar. 12. parag. vlt. Sanches vbi supra num. 11. contrarium sentiant. V Dianam, & ab eo cit. p. 4. trac. 2. resol. 43.

14 In matrimonio solum rato, altero professo religionem, alter potest cotrahere c. Verum, & c. Ex parte 2. de conuers. coniug. & ibi Pan. Conc. Trid. sess. 24. c. 6. de refor. matr. Sufficit autem profiteri religionem, in qua promittuntur tria substantialia uota, ut est Melitensis Nau. de cõuers. coniug. cons. 2. Cord in sum. q. 178. Sanchez lib. 2. disp. 18. num. 8. Et mulieres tertij ord. S. Francisci, quæ collegialiter viuunt, & profitentur tria vota Ang. matr. 4. parag. 18. & declarauit Sixtus V. vt refert Sanchez loc. cit. num. 4. Idem docet Sot. de iust. lib. 7. q 5. ar. 3. & in 4. d. 27. q. 1. ar. 4. Non verò Heremitæ; nisi sint Camaldulenses Fel. in c. Nullus Iudicum de for. comp. num. 7. & seq. & in Indice, ver. Heremitica vita. glo. in c. Scripsit Nobis ver. solitudinem 27. q. 2. Sanchez nu. 5. V. Anchar. cons. 209. Vbi quando mulier licet traducta ad domum viri, non præsumatur cognita, & consequenter possit fieri religiosa, & vir ad secunda vota transire.

15 Papa potest in rato tantum, glo in c. Ex vnico, de conuers. coniug. & ibi Pan nu. 14. & q. 7: Fel. in c. Quæ in Ecclesiarum de const. nu. 16. S. Ant. p. 3 tit 1. c. 21. parag. 3. Ang. matr. 4 in prin. Silu. ver. diuotium q. 4. Nau. c. 22. nu 21. & de Frig. & mal. cons. 1. nu. 4. Caiet. to. 1. opusc. trac. 28. q. 1. in fi. fusè Sanchez lib. 2. disp. 14. vbi multos in contrarium refert. Intellige tamen si adsit iusta causa, vt præter Doct. cit. asserit Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 4. num. 14.

16 Matrimoniũ ratũ non dissoluitur per sacri ordinis susceptionẽ Extra. Antiq; Io. 22.

17 Etiam inuitus consumans non potest ingredi religionẽ S. Ant. p. 2. tit. 5. c. 7. parag. 1. & 3. & p. 3. tit 1. c. 21. parag. 2. in fi. Silu. ver. diuortiũ q. 5. & ver. Luxuria q. 6. Bald. in c. 1. de probat. glo in c. Si Euangelicæ, ver. inuitos dist. 55. Ang. matr. 4. parag. 17. Cou vbi sup. c. 7. parag. 4. nu. 10. Sot in 4. d. 27. q. 1. ar. 4. vers. Quid autem iuris: nisi copula fuerit cum vi absoluta, licet illa sit in mora ingrediendi religionem Ang. & Silu. loc. cit. Alij tamen contra sentiunt, posse videlicet spõsam vi cognitam ingredi; quia iuris beneficium auferendum non est ab inuito c. Indultum de reg. iur. in 6. Et quia alioqui vir ex dolo suo commodum reportaret, c. Ad

nostram

nostram de empt. & vend. sic Pan. in c. Verum de conuers. coniug. nu. 9. Io. And. in c. Quæ contra ius, de reg. iur. in 6. Fel. in c. Causam de probat. nu. 4. Anch. in c. De illis, de desp. impub. num. 4. & in d. c. Verum nu. 4. Less. lib. 2. c. 41. dub. 3. & probabilius dicit Sanch lib. 2. disp. 22. num. 6. Vtrumq; probabile dicit Vict. num. 258 addens vna parte ingressa religionem, alteram non posse denuo contrahere, quia illa viuente non soluitur vinculum, & vt multis probat Sanch. nu. 4. per illam copulam consumatum est matrimonium. Fateor tamen rationem d. c. Verum contrarium docere, dicit enim ideo incognitam posse ingredi, quia nondsunt effecti vna caro, ergo consequenter, si sunt effecti vna caro, illa non potest ingredi. Quod verò effecti sint vna caro, id apertè docent Doct. Secundæ sententiæ, dum volunt per hujusmodi copulam consumari matrimonium. Si pendente lite per vim sit cognita, docet Felin. vbi supra posse ingredi. at si erat matrimonium de præsenti, dic vt supra.

18 Altero vouente continentiam, & de incontinentia non suspecto, aut ingrediente religionem, potest alter fieri religiosus c. Cum sis, c. Vxoratus c. Ad Apostolicam, & c. Significauit, de conuers. coniug.

19 Cum post consumatum matrimonium, potest quis ingredi religonem, potest ordinari Vict. num. 256. Pan. in c. Constitutus num. 5 de conuers. coniug. S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 11. parag. 1. in fi. Sot. art. 4. cit; Sanch. alios referens, lib. 10. disp. 11. nu. 16. Dubia res, & in contrariã sententiam pluribus cit. inclinat Azor. p. 1. lib. 13. c. vlt. q. 13. Potest autem ingredi, Prmò si altera pars adulteretur c. Agathosa 27. q. 2. glo. in c. vlt. de conuers. coniug. Secundo de licentia alterius etiam ingredientis, aut saltem, in quo propter ætatem non sit periculum incontinentiæ Silu. ver. Diuortium q. 3.

20 Ætas ad matrimonium in fœmina 12. in viro 14. anni c. Impuberes, de desponś. impub. & requiruntur completi Nau. c. 22. num. 29. Nisi malitia suppleat ætatem c. De illis, & c. Tuæ nobis eo. tit. in ant. & c. A nobis, & c. De illis eo. in 6. Hoc enim solum desideratur, vt possint coniugati vinculo sociari, & non numerus annorum, glo. in d. c. A nobis, ver. copula per cit. c. Puberes. Immo si mulier in vndecimo anno fit cognoscibilis à uiro, potest contrahere. c. Continebatur de despons. impub. Immo si in nouo. & generaliter vbi mulier potest virum suscipere, & vir generare Anchar. in c. Puberes, & c. De illis de desp. impub. in ant. & c. vn. eo. tit. in 6. Io. And in d. c. Puberes, & in c. vlt. de eo qui cogn. consang. vxor. Boich. in d. c. Puberes Sot. in 4. d. 35. q. vn. art. 5. Silu. matr. 5. q. 2. Ang. matr. 3. imped. 16. num. 5. Et certe in decimo iudicatum fuit validum matrimonium quia secuta fuerat copula, c. Iuuenis de eo qui cogn. consang. vx. Regulariter autem vbi non adfuit copula contrahi potest matrimonium cum distant ab ætate per sex menses glo. in d. c. Continebatur ver. ætate: & sic contractum non dissoluitur per secundum consumatum Zabarell. cons. 4. sed Pan. in d. c. continebatur id non concedit, nisi ex alijs signis possit comprahendi potentia coeundi. Aduertit autem idem Doctor num. 2. non iudicari matrimonium cum mulier est cognita ante septẽnium, quod non videatur habere consensum aptum ad matrimonium, nisi esset multũ doli capax & discreta. Idem tenuit Couar. in 4. p. 2. c. 5. num. 4. Fusè Sanch. lib. 7. disp. 104. præcipuè q. 4. De iure naturæ non requiritur potentia ad copulam tempore contractus; sed sufficit discretio, &c. com. vt testatur Sanch. vbi supra num. 9.

21 Matrimonium ante ætatem legitimam facit sponsalia c. un. parag. Idem quoq; de despons. impub. in 6. Nau. eo tit. cons. 2. & in man. c. 22. num. 27. quare non impedit vltra primum gradum Sanch. lib. 1. disp. 70. num. 8.

22 Matrimonium contractum non præsente Parocho, aut alio Sacerdote de illius, aut Episcopi licentia, & duobus, vel tribus testibus nullum est Concil. Trid. sess. 24. c. 1. de ref. mat. Sufficit

etiam licentia Vicarij generalis, & Parochus alterutrius. Cong. Concil. cuius Decretum confirmauit Greg. XIII. vt refert Nau. de cland. desp. cons. 3. & seq. & in man. c. 23. num. 124 etiam si alter in alterius Parochia assistat Sanchez alios referens lib. 3. disp. 19. num. 11. Immo etiam si in aliena omnino Parochia, aut Diœcesi; modo contrahentes sint subditi. Item num. 14. sufficit etiam præsentia Parochi non Sacerdotis secundum Nau. vbi supra cons. 9. & multis probat Sanchez lib. 3. disp. 20. Cong. tamen Concil. vt refertur in fi. dicti consil. 4. contrarium declarauit. Non potest tamen Parochus concedere licentiam non Sacerdoti assistendi matrimonio Sanchez vbi supra num. 20. & disp. 21. num. 4. affirmat, Parochum excommunicatum toleratum posse alteri dare licentiam. immo etiam si non sit tolleratus, quia huiusmodi assistentia non est actus iurisditionis Alter. de censur. to. 2. lib. 4. disp. 8. c. 6. Potest etiam dare licentiam excommunicato, & irregulari Sanchez num. 10. cit. licet ob delictum sit priuatus ipso iure beneficio, aut etiam per hominis sententiam, sit priuatio, & hominis inhibitio est occulta, abutque ab initio legitimum titulum à Superiore. Idem disp. 22. num. 56. & 58. etiam se contrahentes scirent illum non esse verum Pastorem: secus si ille erat intrusus, quia videlicet non habebat verum titulum a Superiore. Idem num. 61. V. eundem disp. 27. Silu. confessor 1. q. 19. & Alter. vbi supra. Testes in matrimonio, non oportet esse rogatos: Sic plurimi relati, & probati à Barbos. ad c. Nostrates num. 230. q. 5.

23 Inter raptorem, & raptam, quamdiù est in illius potestate non potest esse matrimonium Conc. Trid. sess. 24. c. 6. de refor. matr. Requiritur verò ad raptum violentia facta puellæ causa ineundi cum ipsa matrimonium Sanchez lib. 7. disp. 13. num. 14 & lib. 8. disp. 25. num. 17. Congreg. tamen Conc. extendit ad rapientes ex alia etiam causa. Requiritur etiam traductio de domo parentum, quamuis illa perducta non sit ad locum destinatum, nec secuta fuerit copulam. Idem disp. 13. cit. num. 7. & seq. Non compræhenduntur autem hoc decreto adducentes fæminam volentem, quamuis postea mutet voluntatem, etiam ignorantibus, immo, & inuitis parentibus, aut illis, sub quorum est potestate, licet Nau. de rapt. cons. 32. Tolet. lib. 7. c. 13. & alij doceant esse raptum cum abducitur inuitis parentibus, quod licèt verum sit quoad alias pœnas contra raptores, in matrimonio tamen falluntur; quia Conc. Trid. fauere intendit libertati matrimonij, ac cauere, ne ipsa renitiens cogatur illud inire; ad quam libertatem nil confert parentum voluntas. Non compræhenduntur etiam, qui importunis præcibus, aut pretio abducunt. aut verò dolo circumueniunt; quia non est propriè raptus. Nec raptus propriæ sponsæ de futuro reclamantibus parentibus. hic enim raptus iure communi à pœnis liberatur. Sufficit verò, siue rapiatur virgo, siue alia mulier, etiam Meretrix Sanchez vbi supra num. 14. Non compræhenditur fœmina rapiens virum, vt secum ineat matrimonium; quia Trid. de solo viro rapitore loquitur. idem num. 6

24 Omittere benedictionem non est mortale, si desit contemptus, aut scandalum, nec ante eam copulari Silu. ver. debitum q. 9. Ang. eo parag. 1. Vict. num. 270. Couar. in 4. p. 2. num. 2. Cai. in sum. ver. matrimonij peccata Nau. c. 26. num. 38. Nec tenet excommunicatio lata contra copulantes ante beneeictionem, cum huiusmodi copula vacet omni culpa Sanchez lib. 3. disp. 12. num. 10

25 Quando intentio est de præsanti, licet verba sonent futurum, fit matrimonium. Si vero intentio sit de futuro, & verba de præsenti, sunt sponsalia Nauar. vbi supra Silu. matrim. 2. q. 10. vers. 6. Intellige, si ambo contrahentes intelligant per illa verba, velle contrahere matrimonium, vel sponsalia. In foro tamen exteriori statur communi verborum

intellige

intelligitæ, non verò contrahentium intentioni Sanchez lib. 1. disp. 18.

26 Valet matrimonium eius, qui longè absens, v.g. in captiuitate contraxit sine requisitis à Concilio post publicationem in sua Parochia Roder. in sum. lib. 1. c. 219. num. 2. Sanchez lib. 3. disp. 18. q. 5. num. 35.

27 Mutus, & surdus possunt contrahere c. Cum apud, de sponsal. Et amens dum habet lucida interualla c. Dilectus eo.

28 Corrupta nubens ei, qui si sciret non esset Virginem, non illam duceret, non peccat mortaliter Nau. c. Inter verba concl. 1. num. 21.

29 Contrahere ante legitimam ætatem sine Episcopi licentia, & sine iuxta causa mortale est Ang matr. 3. impedim. 16. num. 7. Silu. matr. 5. q. 6. Potest igitur ex magna causa Episcopus dispensare in ætate, à sacris Can. præscripta, quando pueri sunt propè ætatem, & dubium est, an malitia suppleat ætatem. sic multi quos refert, & sequitur Sanchez lib. 7. disp. 104. nu. 12.

30 In dubio præsumēdum est pro matrimonio, modo possit haberi copula Pan. in c. Fraternitatis de frig. & mal. num. 16. Silu. matr. 6. q. 3. & matr. 8. in fi. Nauar. de conuers. coniug. cons. vlt.

31 In fauorabilibus nomine maritatæ venit sponsa de futuro Pan. rubr. de sponsal Silu mat. 1. q. 7. & ver. Sponsalia. q. 1. Et nomine Vxoris, quæ contraxit de præsenti licèt non consumarit. In odiosis verò quæ cōsumauit. Silu. ver. vxor, initio Pan. vol. 1. cons. 1. & in c. Tertio loco, de præsūpt. nu. 5. & in c Ex publico de cōuers. cōiug nu. 5.

32 Contrahens principaliter ob pulchritudinem, aut alium finem, vbi non sit peccatum mort. vt propter diuitias, pacem componendam, &c. non peccat mort. Silu. vbi sup. q. 4. Nau. c. 21. nu. 79. Immo nec venialiter, si diuitiæ v. g. intendantur secundario, vt proles melius educetur, & onera matrimonij facilius sustententur: aut si pulchritudinem secundariò intendat ad fornicationē vitandā S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 19. parag. 9.

33 Si falsò credis valere matrimoniū, alioqui dissensurus, non tenet matrimoniū Silu. matr. 4. q. 12. Ang. matr. 2. num. 17. Nau c. 22. nu. 76. etiam si denuo consentiens sciens te liberum esse, adhuc consentires Sanch. lib. 2. disp. 34. num. 3. In hoc tamen postremo dissentiunt Rosell. matr. 4. nu. 4. & Vict. relect. de matr. p. 1. num. 10 Silu. & Nau. cit. quia est error concomitans, qui non est causa inuolontarij.

34 Qui meritò credit alteri coniugi dicenti se non consensisse, potest alteri nubere. Silu. vbi supra q. 9. Nau. num. 77. vt si statim patefecit se non consensisse, & inde ad secunda vota transiuit Sanch. lib. 2. disp. 45. vbi vide alias coniecturas, & Doct. Et eadem disp. q. 2. docet protestationem ab vno factam altero sciente, & consentiente, validam esse, nec valere sequentem consensum tamquam fictum, nisi sequatur copula. Ego verò cum Nau. vbi suprà num. 66. dicerem per copualm non purificari fictum consensum, nisi habita sit effectu maritali

35 Cum præcipitur reuelatio impedimenti, & secretum est, nec aliter potes impedire, debes reuelare, licet probare nō valeas Nau in c. Sacerdos de pœnit. d. 6. num. 27. sufficit enim vnus testis c. Præterea 2. & c. Cum in tua desponsal. si tamen iuret se certò scire Cou. in 4. p. 2. c. 6. parag. 10. nu. 21. Quòd si ex reuelatione timetur magnum scandalum, tacendum, licet probare possis Nau c. 22. num. 83. & præcipiatur sub excommunicatione Sanchez lib. 3 disp. 13. num. 4. Intellige dicta de matrimoino contrahendo: Nam ad dissoluendū contractum non sufficit vnus testis. c. De illo, de eo, qui cong. cons, vx c. Licet, de testib. de quo infra ver. Diuortium nu. 8. Amplia, vt tenearis reuelare, etiam si habuisses sub secreto, modo nō sub sigillo confessionis sacramētalis; cū non agatur de punitione, sed de peccato vitando Sanch. alios referēs vbi sup. nu. 6. Idē si audisti à persona fide digna, quia illa non manifestante, tu teneris denunciare Nau. c. Inter verba concl. 6. Coroll. 66. num. 391. & seq. Excusaturi autem, qui conscius impedimenti occulti nouit contrahentes impetrasse dispensationem in foro conscientiæ Sanchez vbi

vbi suprà num. 8. Item si audiuit à non fide dignis Nau. vbi sup. Item qui non recordatur à quo audierit idem nu. 390. Itē si non credat se profuturum Silu. confessio 3. q. 12. & matr. 6. q 9.

36 Inualidè coniugatis, bona tamen fide, nihil dicendum siue à Parocho, siue à quos alio, etiam, si crediruri sint, potest enim sequi magnum damnum Nau. c. 22. num. 83. de sponsal. cons. 10. & de conuers. coniug. cons. 3. & est casus in c. Quia circa, de consang. vt illud intelligunt Io: Med. de confess. trac. 2. q. 20. vers. Corollariè sequitur. Couar. in 4. p. 2. c. 6. 8. & 10. num 15. Arag. 2. 2. q. 33. ar. 6. conc. 3. Limitat primò nisi spes probabilis sit, vt monitio absq; scandalo prosit. Secundò nisi Confessor probabiliter credat, aliunde submouendam esse ignorantiam, ab alio scilicet, qui imprudentius illi malo medeatur. sic Cano relect de pœnit p. 5. Nō videtur tamen necessaria hæc limitatio, quia, & moraliter casus non est possibilis: & alioqui hic Confessor satisfacit tacendo Sanchez lib. 2. disp. 38. num. 13. Tertio limitat, nisi coniuges illi dubij interrogarent Confessorem de re illa; tunc enim aperienda veritas, quamuis non profutura: iam enim læsa est eorum conscientia, & taciturnitas esset eorum approbatio. Sot. in. 4. d. 18. q. 2. ar. 4. ad 2. Arag. vbi suprà concl. 4. Suar. to 4. disp. 32. sect. 4. Si tamen dubium esset leue, ex leui causa, tacendum; non enim per id tollitur bona fides Cord. in sum q 169. p. 5. Quarto limitat, nisi illa ignorantia esset contra bonum commune; vt si esset scandalum publicaq; famā nullitatis matrimonij. Quinto limitat, nisi perturbatio, aut scandalum pœnitentis futurum sit momentaneum, vt quia breui speratur fructus admonitionis V. Sanchez disp. 38. cit. Cum autem sunt in bona fide, potest Confessor cogere, vt debitum reddant. ibidem num. 8. Cord. p. 5. cit.

37 Tenetur Vxor sequi virum migrantē; nisi aliud esse conuentum, valet enim pactum, quòd Vxor aliò non transferatur. Nau. c. 14. num. 20. Silu. ver. vxor. q. 8. nisi ipse cogatur aliqua necessitate, aut noua causa vrgente Pan. in c. Qui matrim. accus. pos. Non tenetur tamen sequi vagabundum, si ignorabat talem esse quando nupsit. aut si sciebat, ipse tamen vult vagari ex causa inhonesta, vel cum mortis, aut peccandi periculo. Silu. & Nau. vbi supra Couar. in 4. p. 2. c. 7. num 5. aut si post matrimonium factus est vagabundus Nau. ibidem De habitando certo loco non valet pactum, quia inducit seruitutem homini libero. V. Sanchez lib. 1. disp. 41.

38 Vxorem atrociter verberare, aut percutere mortale est Nau. c. 14. num. 19 Verberare autem leuiter correctionis gratia licet. Pan. & Host. in c. Quemadmodum de iureiur. Silu. ver Vxor. q 3. vers. 2. Ang. eo. parag 3. V. Fel. in c. Cum contingat de for. comp. num 7.

39 Contrhaere inuitis parentibus non est mortale, si absit scandalum Vict. num. 272. Si tamen id fiat sine rationabili causa, aut si indignam accipit, Nau. c. 14. num. 15 vult esse mortale, quia grauem iniuriam facit parentibus. Sanchez lib. 4. disp. 23. nu. 10. docet, secluso scandalo non teneri filium, nisi ad petendum parentum consiliū; quod tamen non tenetur sequi sub mortali. quare exhæredari ideò non posse, si non clandestinè sed seruata forma Concilij Trid. nupsit licet inuitis parentibus: & iure canonico contractas esse leges ciuiles contrarium statuentes. Sunt tamen multi Doctores ibi relati, qui docent correctas non esse, sed contrarium est tenendum. V. ver. filij num. 13

40 In dubio an prior maritus viuat, nō est separandum secundum matrimonium: fortè enim mortuus est, adeoq; est validum Cou. vbi sup. num. 4.

41 Nunquam copula facit matrimonium, nisi fiat affectu maritali scilicet perficiendi Silu. matr. 2 q. 15. Nau. c. 22. nu. 28. In dubio autem de intentione, interpretandum pro matrimonio Nau. de conuers. coniug. cons. 15. sufficit verò, si vnius consensui expresso, & non reuocato accedat alterius consensus Nau. de sponsal. cons. 14. num. 13. & in man c. 22. num. 51. cōtra Sil. matr. 8. q. 2. vers. 6. Idem dic

in

in matrimonio contracto per metum, si vitium illud metus occultum sit: sufficit enim si coactus liberè consentiat, alterius consensu nondum reuocato Sanchez lib. 2. disp. 32. num 9. & lib. 4. disp. 14. num. 2.

42 Si quis falsò credat matrimonium esse inualidum, sed intendit contrahere quantum potest, tenetur Cou. vbi sup. c. 3. parag. 7. num. 2. Idem si putat stare contractum Silu. vbi supra q. 13. vers. 5. Nau. c. 22. num. 56.

43 Matrimonium contractum nimia reuerentia Patris, aut Tutorum, quæ causa est contractus, nullum est Nau. de his quæ vi, cons. 10. num 8. V. Couar. c. 3. cit. parag. 6. At Sanchez lib. 4. disp. 6. cum alijs ibi citatis, docet reuerentiam illã, nisi sit cum metu graui, vt quia Pater, &c. minatur verbera, exhæredationem, &c. nõ sufficere ad inualidandum matrimonium Rota coram Buratto decis. 628. cum ibi cit. per Ferentill. Immo necessarium esse, vt solitus sit minas exequi. Metus autem reuerentialis datur in eo, qui aliquo iure subiectionis alteri subest, vt in Clerico respectu Episcopi: in sæculari respectu Magistratus: in filio respectu Patris, Matris, Aui, & aliorum ascendentium, & Curatoris, & Patrui: & in Vxore respectu Viri; & Sorore respectu Fratris maioris: & in Sorore, & Fratre min. respectu Sororis, & Fratris mai. si in eorum domo habitent, & ab eis gubernentur. Sanch loc. cit. Et disp. 7. num 7. docet idem operari preces importunas, si sint personæ, cui debetur reuerentia.

44 Fictè contrahens matrimonium per verba de præsenti tenetur verè contrahere Nam alias sequeretur magnum damnum fœminæ, quæ cum ideo aliud matrimonium inire non possit, cogetur perpetuò continere. Secus si nullum ex his damnis, nec aliud notabile timeatur Sanchez lib. 2. disp. 11. num. 5. Amplia etiam si mulier non sit virgo, idem enim damnum sequitur perpetuæ continentiæ. Nisi ipsa virum deceperit fingendo se Virginem Sot. in 4 d. 27. q. 1. ar 1. vers. alia præcipua: aut si ille minimè ducturus fuisset corruptam; quamuis illa virum non deceperit fingendo, comuniter tamen Virgo putabatur Sanchez vbi supra num. 6. Amplia secundò, etiã si non fuerit secuta copula' quia illa nihilominus perpetuæ continentiæ patitur damnum Sot. vbi supra & clarius P. Ledes. de matr. q. 45. ar. 4. dub. 1. concl. 1. in 4. probat. Limita primò, nisi sint disparis conditionis: tunc enim cum sit in contractu maxima inæqualitas, satisfacit ille alio modo resarciendo iniuriam Silu. matr. 4. q. 8. Nau. c. 22. num. 76. quod concedit Sanchez num. 8. siue illa disparitatem norit, siue ignorarit: Et quoties ille manifesta facti consensus indicia præbuit: quia tunc fœmina se decepit; vnde ad nihil tenetur. Limita secundo, nisi pessimi exitus inde probabiliter timeantur, aut aliud grauissimum scandalum, vt de sponsalibus infra dicetur, ver. sponsalia num. 14.

45 In causa matrimoniali potius standum est opinioni vnius Doctoris dicentis pro eo, quam plurium contra sentientium, nisi illa sit euidenter falsa, Pan. in c. fi. de re iudic. num. 3. Host. in c. Super eo de cogn. sp. adde, & non possit conuinci probabilibus rationibus Io. And. in c. 1. de constit V. Sanchez lib. 1. dip. 8. num. 7.

46 Cum dispensatur in matrimonio inualido, sed contracto in facie Ecclesiæ, sufficit postea sine Parocho, & testibus cõsentire de nouo liberè, idest scientes se posse non consentire, si velint Pius V. relatus à Nauar in man. c. 22. num. 47. 70. & 86. & de eo, qui dux, quam poll. cons. 3. & de sponsal. cons. 13. Sufficit verò consensus, licet non exprimatur. Idem de sponsal. cons. 14. num. 8. asserens de com contra Couar. & alios docentes sublato impedimento priorem contractum conualidari, & valere matrimonium prout ex tunc. Opinionem Nau. intellige in matrimonio nulliter contracto ob fictum consensum. Secus in contracto nulliter ob impedimentum dirimens: tunc enim habita dispensatione, necessarius est nouus consensus, & expressus. & sic intelligenda est constitutio Pij Sanchez lib. 2. disp. 35. & seq.

47 Contra-

47 Contrahens matrimonium cum animo (etiam solo corde retento) aduerso bono sacramenti, quia scilicet intendit non contrahere nisi ad tempus, nihil facit: est enim de ratione huius sacramenti esse vinculum perpetuũ, & indissolubile: Secus in alijs duobus bonis matrimonij nisi deducatur in pactum. Nam si ille vult absolutè contrahere, ex vi contractus obligatur ad non agendum aliquid contra ea bona, non obstante illa intentione S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 19. ante parag. in fi. Sanchez alios referens lib. 2. disp. 29. num. 11. Alij tamen vt Silu. matr. 4. q. 5. & 6. Pan. in c. Commissum, de sponsal. num. 2. docent, matrimonium non irritari per intentionem contrariam substantiæ sacramenti, nisi deducatur in pactum. Immo addit Silu. non vitiari si ab vno exprimatur, altero contradicente, vbi processum sit ad consumationem, idest saltem ad prolationem verborum de præsenti, quæ sunt prima perfectio sacramenti V. Ang. matr. 2. parag. 13. & seq. P. Sot. de matr. lect. 26.

48 Qui ex causa probabili firmiter credens coniugem mortuum, alteri nubit, excusatur; v. g. si est violenta præsumptio, vt quia senex erat, & in acie fuit, nec redijt: aut si vnus testis bonæ famæ, aut fama sufficiens Ang. matr. 3. imped. 13. num. 4. Silu. matr. 8 q. 13. & alij si tamen contracto matrimonio dubitat de morte coniugis non potest debitum petere, tenetur tamen reddere Glo. in c. In præsentia de sponsal. De teste negant alij vnum sufficere, nisi eo casu, quo coniux obierit in loco ita distante, vt difficillimè haberi possint aliæ probationes. Nam c. In præsentia de sponsal. requirit certum nuntium, cuiusmodi non est vnus testis, cuius dictum ne in causis quidẽ pecuniarijs sufficiens est. Sic Sanch. alios referens lib. 2. disp. 46. q. 2. priorem sententiam docuerunt Pan. in d. c. In præsentia num. 6. Host. ibi, & in sum. tit. de sponsa duor. num. 6. De fama Pan. vbi supra, & alij negant sufficere. Alij affirmant, vt Anchar. in cit. c. In præsentia num. 5. Iul. Clar. parag. fornicatio, vers. penult. Alij verò communiter rectius docent, famam solam non sufficere, nisi alijs adminiculis adiuuetur S. Ant. vbi supra c. 9. Sot. in 4. d. 37. q. vn. ar. 5. vers. In primis Nau. c. 22. num. 53. Sunt verò adminicula longitudo absentiæ; vniuersalis fama, vbi coniux commorabatur, quòd mortuus sit: si mors contigit in loco, valde distanti; si erat valde senex, aut æger, & diù ab fuit: si mulier accepit literas Sociorum, cum quibus militauit: Si ab hostibus captus, & communis fama ipsum obijsse testatur, nec vxor diù aliquid contrarium audiuit. Vt verò fama probet, requiritur ipsam plenè, & verè probari. Ad hoc autem requiritur, primo, vt saltem duplici teste probetur c. In omni, & c. Licèt, de testib. Secundo vt testes sint omni exceptione maiores, deponantq; se à fide dignis audiuisse, alioqui fama non probat. c. Qualiter 2. de appell. Tertio vt causa, ex qua orta est fama, sit rationabilis concurratq; cum ipsa fama, vt si ille mare nauigauit, ortaq; tempestate expectatus tempore congruo, ac per loca congrua quæsitus non comparuit, nec nauis qua vehebatur. Quarto, vt testes deponant publicè à maiori parte talis populi, se audiuisse. Quinto vt deponant à quibus personis fama ortum habuerit: nisi fama ex probabilibus coniecturis confirmaretur; aut magnus testium numerus puta septem de ea deponerent. Sexto, vt testes huiusmodi afferant se credere, rem ita se habere sic multi quos refert, ac sequitur Sanchez vbi supra num. 26.

49 Parochus in confessione sciens impedimentum dirimens, si contrahentes publicè petant, tenetur assistere. si occultè; potest negare, si desit periculum reuelationis Sot. in 4. d. 18. q. 4. ar. 5. vers. Hinc fit, & de teg. secr. memb. 3. q. 4. post 5. conclus. dub. 1. & ibi Cord. Nauar. in c. Sacerdos de pœnit. d. 6. num. 144. Immo tenetur si nequeat se citra reuelationis suspicionẽ eximere Sot. cit. Ego verò puto eum teneri, etiam cum occultè petunt quia cum impedimentum nouerit in confessione vti non potest illa scientia extra confessionem, neq; hoc casu id facere potest sine reuelatione, quæ vitanda est etiam cum

ipso

ipso pœnitente, vt supra ver. Confessor num. 46. Distinguunt alij, vt teneatur Parochus, quia tenetur ex officio: Secus si sit alius assistens de licentia proprij sic Palud. in 4. d. 21. q. 3. ar. 1. & in alo simili docent alij de Euchar. vt. S. Ant. Silu. Sot. de quo supra ver. Euchar. num. 32. Si autem sciat extra confessionem, impedimentum tamen occultum est, non potest etiam publicè petenti Sacramentum ministrare. Vbi enim impedimentum opponitur, Parochi non est de illius veritate discutere, sed tenetur ad Ordinarium rem deferre. Quòd si nullus opponat, aut quia ipse solus nouit, tenetur ipse coram Ordinario impedimentum opponere: ad id enim tenetur ex officio. Si autem Ordinarius solus nouit impedimentum, quod probare nequit, non potest publicè petenti sacramentum denegare; est enim Iudex, non testis, atque adeo tenetur secundum allegata, & probata iudicare Sanchez lib. 3. disp. 15. num. 12.

50 An possit Princeps sæcularis siue fidelis, siue infidelis, aut cõsuetudo inducere impedimentũ dirimens matrimoniũ V. Sanch. lib. 7. disp. 3. & 4.

51 Denunciationes non sunt de essentia matrimonij Sanchez lib. 3. disp. 5. q. 1. Peccat tamen mort. Parochus, illas omittens sine licentia Episcopi Rotam coram Pegu. apud Farinac. p. 1. decis 81. nu. 11. Nisi aliquam ommittat, siue ante, siue post matrimonij consumationem, certus moraliter nullum subesse impedimentum ibidem q. 2. fieri autem debent ab vtriusque contrahentis Parocho, tribus diebus festiuis intra Missarum solemnia Concil. Trid. sess. 24. c. 1. de refor. matr. & declarauit Sacra Congregatio. Non tamen debent dies festi immediatè subsequi, quin aliquod dierum interuallum intercedat Idem disp. 6. Sufficit autem, si fiant etiam die feriato, quando ex aliqua causa est magnus populi concursus ad Ecclesiam, quia satisfit menti Concilij disp. 6. cit. in fi. Idem faciendæ sunt in parochijs, vbi diutius versati sunt; verisimilius enim est forè, vt sciantur impedimenta.

52 Vbi nullũ reperitur impedimẽtũ, debet Parochus volentes matrimonium contrahere in facie Ecclesiæ, coniungere Trid. sess. 24. c. 1. de matrim. Vt vo. dicatur matrimonium contrahi in facie Ecclesiæ, opus non est, vt in ipsa Ecclesia materiali vel in eius limine celebretur, vt declarauit Socra Cong Conc. sed satis est si contrahatur domi coram Parocho, & duplici teste, permissis denunciationibus, & sic hodie seruari docet Sanchez de matr. lib. 3. disp. 15. num. 20. cum alijs ibi citatis Nau. in man. c. 122. num. 70. Nec potest Episcopus prohibere, ne matrimonium domi celebretur, seruata forma Concilj, sed tantum hortari nõ percipere. Cong. Conc.

53 An matrimonium infidelium sit Sacramentum vide Barbos. ad c. De illa de diuort. num. 3. & dub. seqq. Et an altero conuerso ad fidem habente plures vxores, relicta prima, quæ non vult conuerti sine contumelia creatoris, possit secundam conuersam ducere. Vide Azor. p. 2. lib. 5. c. 2. q. 4. Nau. de conuers. infid. cons. 1. num. 3.

54 Non potest Parochus matrimonio coniungere exteros, nisi per testes iuridicè examinatos constet de statu libero contrahere volentium. S. Congreg. Inquisit. de Vrbe. Vbi etiam de ritu examinandi testes, &c.

55 Ex sponsalibus ab initio validis, & postea mutuo consensu dissolutis oritur impedimentũ publicæ honestatis c. Accessit ad præsentiam, vers. sane, iuncta glosa, ver. ipso iure de despons. impub. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 68 n. 12. & declarauit Sacra Congregatio in vna Cremonen. quã ad verbum refert Sperell. decis. 95. n. 21. quia Conc. Trid. sess. 24 c. 3. de refor matr. solum considerauit, quod à principio valida sit. Et quia si a principio valida & deinde dirempta per mortem impedimentũ inducunt, vt constat ex cap. sponsam. Est enim hoc impedimentum perpetuum c. sponsam, & c. siquis desponsauerit 27. q. 2.

SPONSALIA

V. Conditio. Error. Iuramentum. Matrim. Promissio.

1 SPonsalia sunt futurarum nuptiarum promissio c. Nostrates 30. q. 5. & l. 1. ff de sponsal.

2 Ætas ad sponsalia septem anni in vtroq; alioqui non oritur impedimentum publicæ honestatis, c. literas, & c. Accessit de desp. impub. Oportet autem esse completos d. c. Literas, vbi bis dicitur Completos, Nisi prius adsit vsus rationis, & malitia suppleat ætatem Couar. in 4. p. 1. c. 2. num. 1. Vict. in sum. num. 286. S. Tho. suppl. q. 43. ar. 2. ad 7. Sanchez alios referens lib. 1. disp. 16. num. 8. & sic intelligendus Pan. in d. c. Literas num. 4. dicens ætatem illam præueniri non posse, Sufficit verò is vsus rationis, qui satis est ad culpam lætalem Sanch. vbi supra num. 16. Ante celebrata conualescunt postea mutuò consensu d. c. Literas, & ibi glo. ver. placere. Si maior contrahat cum minore, licet sponsalia non teneant, tenetur tamen expectare minorem, cui fidem dedit, si forte manere velit eodem proposito Silu. ver. sponsalia in q. 2. vers. 2. in fi.

3 Sponsalia secunda non tenent, nisi primis legitimè dissolutis c. Sicut ex literis de sponsal. Silu. vbi supra q. 10. etiam si sint iurata S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 18. parag. fi. Couar. vbi supra c. 4. num. 3. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. lib. 1. disp. 50. num. 2. limitans Nisi fuerit iusta causa recedendi à prioribus; tunc enim tenere secunda, & seruandum iuramentum. Limitat Secundo Reginald. lib. 31. c 36. num. 160. vt ratione damni illati per secunda sponsalia, vt quia sponsa deflorata est, ignorans priora sponsalia. adderem ego, aut aliàs diffamata, vt quia ex conuersatione suspicio copulæ orta est; aut etiam si oscula, & tactus interuenere, ex quo illa maritum æqualem habere non possit: tunc enim ex quadam æquitate priorum obligatio, quasi moraliter impossibilis cessare potest: præsertim si prior sponsa nullum, vel leue damnum ex non seruata fide sit passura. De rigore autem tenetur priorem ducere, quia iniuria illata posteriori non aufert ius prioris Sanchez vbi supra disp 49. num. 5. Rebell. verò de oblig. lib. 4. q. 8. num 86. absolute docet priora sponsalia ipso facto dissolui per copulam cum secunda ignorante priora sponsalia. quod ego non concedo.

4 Ecclesia non cogit eos, qui etiam sponsalia iurarunt, sed potius monet, cap. Requisiuit de sponsal. Cou. vbi supra. Et licet c. Ex literis 2. de sponsal. dicat cogendum esse: id tamen non est intelligendum finaliter, vt benè notat ibi Glo. ver. compellas, cum matrimonium constituere non possit sine consensu eorum, qui coniungendi sunt Couar. num. 4. sed quia facit quod potest per censuras, & alia iuris remedia, vt renuens promissa præstet. V. Pan. in d. c. Requisiuit, & c. Ex literis, & c. Cum locum, eo. tit. Cou. loc. cit.

5 In generali obligatione de contrahendo, intelligitur, nisi aliquid turpe superueniat, c. Quemadmodum de iureiur. Pan. in c. Literas de coniug. lepros.

6 Promissio Sponsalium non facit sponsalia, nisi ex consuetudine Silu. ver. sponsalia q. 6. vers. 4. aut ex intentione Armill. eo. parag. 8.

7 Ante aduentum conditionis honestæ, & necessariæ sponsalia non sunt sponsalia c. vn. de sponsal. Silu. vbi supra q. 5. Nisi per factum à conditione recedatur, vt si copula intercedat, c. De illis de condit. appos.

8 Clandestina sponsalia sunt valida, & seruanda promissio, etiam post Concil. Trid. Couar. vbi supra p. 2. c. 6. num. 22. Nau. c. 25. num. 144. vt etiam declarauit Cong. Concil. Nec peccant ita contrahentes Sanch. lib. 1. disp. 13. quidquid Cai. in sum. ver. sponsalia, in contrarium dicat.

9 Non fiunt sponsalia, nisi vtrique mutuò consentiant Silu. ver. sponsalia initio Nau. c. 22. num. 25. Tenetur tamen

promiss-

promittens sub mortali seruare promissum; licet alter non repromiserit, modò acceptauerit promissionem, quia est promissio simplex in re grauissima Sanchez lib. 1. disp. 5. num. 26.

10 Cum parentes pro filijs spondent, possunt filij in ætate discretionis dissentire c. vn. de desp. impub. in 6. Si verò spondeant pro filijs absentibus, non tenent sponsalia; nisi hi certiores facti tacitè saltem ratificent. Si verò sunt præsentes, sufficit taciturnitas, si filij sint in ætate c. vn. cit. parag. fi. Sanch. disp. 23. in fi. Signa autem tacitæ ratificationis sunt oscula, mutua habitatio, etiam in aliena domo, datio anuli, aut alterius muneris tamquam sponsæ Sanchez vbi supra disp. 16. num. 16.

11 Dicere contraham tecum, si Papa dispensauerit Couar. vbi supra, c. 3. num. 7. vult facere sponsalia. Negant alij, vt Vict. num. 261. Silu. matr. 5. q. 9. Pan. in c. Super eo, de condit. appos. num. 8. Quare non tenetur post dispensationem contrahere Sot. in 4. d. 29. q. 2. ar. 1. Verius tamen alij docent teneri Adr. in 4. de matr. q. 12. Iul. Clar. alios referens parag. Incestus, vers. Sed quid Nau. de consang. cons. 5. Sanch. lib. 5. disp. 5. num. 14. Vict. vbi supra dat regulam Quod si in hoc instanti non est matrimonium, quicquid postea superueniat, non erit, nisi de nouo contrahatur. quod in matrimonio, non in sponsalibus admittit Pan. vbi supra, & Innoc. in c. Pastoralis de caus. possess.

12 Sponsalia cum non baptizato cum conditione, si conuertatur, tenent c. Non oportet 28. q. 1. S. Tho. suppl. q. 59. ar. 1. ad 3. Silu. matr. 8. q. 10. vers. 3. S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 6. initio Ang. matr. 3. imped. 10. initio Sanchez vbi supra.

13 Sponsalia non transeunt in matrimonium post Concil. Trid. sess. 24. de ref. matr. etiam secuta copula animo maritali Nau. c. 22. num. 25. num. 144.

14 Soluuntur sponsalia, primò vtriusq; consensu, c. 2. de sponsal. etiam si sint iurata ob pietatem Nau. c. 22. num. 25. quod Pau. in d. c. 2. in fi. & Silu. ver. sponsalia q. 10. post Inn. concedunt quando iuramentum concernit commodum hominis: secus si principaliter fit ad complacendum Deo, quia tunc pars remittere non potest. Verior tamen est Nau. sententia: quia iuramentum hoc casu semper dicitur præstitum in partis vtilitatem. Secundo altero ingresso religionem, c. Ex publico, de conuers. coniug. Nau. vbi suprà: Nec requiritur professio, vt voluit Couar. vbi suprà c. 5. num. 11. Sed statim altero ingresso, potest alter aliud inire matrimonium. Quòd si ille ingrediatur animo statim exeundi, tenetur ad priora sponsalia, si alter adhuc velit; ita multis relatis Sanchez lib. 1. disp. 42. Tertio per sacri ordinis susceptionem Nau. vbi supra num. 27. Roder. in sum. p. 1. c. 245. num. 2. Silu. vbi supra q. 7. & 10. vers. 13. etiam si sint iurata secundum Silu. & Roder. cit. Quinto altero absente sine spe breuis reditus, etiam si sint iurata c. De illis, de sponsal. aut etiam non redeunte tempore à Iudice designato Nau. vbi supra. Nec expectandum tempore à lege ciuili statuto Pan. in d. c. De illis num. 5. Si tamen sit in loco propinquo, aut expectandus, aut requirendus, vt contrahat de præsenti, Si verò si in remotis propter impedimentum necessarium, expectandus, potest tamen Iudex dare licentiam contrahendi propter periculum incontinentiæ Couar. vbi supra num. 8. Sexto per superuenientem affinitatem c. Veniens, & c. Ex literis, de eo qui cogn. cons. vx. sufficit autem famam esse quod sit canonicum impedimentum S. Tho. suppl. q. 43. ar. vlt. ad 4. Nau. vbi supra Silu. ver. sponsalia q. 10. vers. 11. Si tamen de fama doceatur c. Cum in tua de sponsal. c. 2. de affin. & ibi Pan. num. 4. quo casu sufficit dictum vnius honesti viri, qui de fama, & scandalo testificetur, c. Cum in tua cit. De quo vide Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 10. num. 20. Nau. in c. Sacerdos de pœnit. d. 6. num. 27. Dec. in c. 1. de appell. Non soluuntur tamen per superuenientem publicæ honestatis iustitiam Silu. vbi supra, vers. 10. Septimo si alter non erat septenis; quo casu nec oritur publicæ honestatis iustitia, c. Literas, de despons. impub; aut si

ad pubertatem veniens, ſtatim diſſentiat c: De illis, & c. A nobis eo tit. Niſi firmaſſet iuramento Couar. vbi ſupra c. 5. parag. 1. num. 3. & 4. Ad pubertatem tamen veniens, antequã cõſentiat, petere poteſt abſolutionem à iuramento Nau. c. 22. num. 27. Octauo altero recedente à ſponſalibus poſt terminum, præfixum matrimonio, c. Sicut ex literis, de ſponſal. niſi eſſet præfixus poſt ſponſalia pura Silu. vbi ſupra vers. 5. aut niſi is, per quem ſtetit, culpa vacet, quia legitimè impeditus perficere non potuit in termino, c. Sicut cit. Sanch. lib. 1. c: 53. num. 7. Nono Altero incidente in paralyſim, aut malum contagioſum c. Literas, de coniug. lepros. aut in magnam deformitatem, aut in fornicationem etiam per vim, c. Quemadmodum, & ibi glo uer. oculos, de iureiur. Pan. in c. Fraternitatis, de frig. & mal. num. 9. & conſil. 48. uol. 1. Sponſo tamen fornicante non poteſt ſponſa reſilire Sanch. lib. 1. diſp. 15. in fi. Fornicationem intellige, etiã ante ſponſalia commiſſam, ſi ſponſus probabiliter ignorauit: Idem diſp. 63. Suar. de relig. trac. 5. lib. 11. c. 11. num. 14. etiam ſi ſponſa eſſet vidua. Item ſoluuntur, altero incidente in hæreſim S. Tho. ſuppl. q. 43. ar. vlt. ad 3. Silu. vbi ſupra verſ. 7. Vbi autem innocens, & ſanus velit contrahere, non poteſt alter reſilire Silu. ibidem. Decimo ſi alter prius fecit votum caſtitatis, aut religionis Nau. vbi ſupra Silu. matr: 7. q. 5. verſ. 5. Sanchez q. 46. num. 2. Nec verum eſt quod Sot. in 4. d. 27. q. 2. ar. 5. & Roder. in ſum. lib. 1. c. 245. num. 2. affirmant, voto ſimplici caſtitatis ſuperueniente, dirimi ſponſalia: neque enim vouere debuit in alterius præiudicium: nec Deus acceptat votum rei prius alteri promiſſæ V. Sanchez loc. cit. Alter tamen qui non vouit, liber manet, quia ille vouendo receſſit Silu. ver. ſponſalia q. 10. verſ. 7. & com. 11. Vndecimo ſuperueniente inter eos inimicitia capitali, c. 2. de ſponſal. aut ſi magnum ſcandalum ex eo matrimonio probabiliter timeatur, vt inimicitiæ inter conſanguineos ipſorum contrahentium Nau. c. 16. num. 18. Cord. lib. 1. qq. q. 13. dicto 1. Sanchez lib. 1. diſp. 14. num. 3. id affirmantes, licet ſecuta ſit Virginis defloratio. Decimo ſecundo ſi non eſt impleta promiſſio Cou. vbi ſupra: aut conditio poſita honeſta, & poſſibilis Nau. vbi ſupra; aut amiſſa bona, quæ intelligebantur, danda pro dote Couar. Nau. Silu. verſ. 9. Intelligitur enim, ſi res in eodem ſtatu permanſerint, c. Quemadmodum de iureiur. Si tamen illa nihil in dotem promiſit, non ſoluuntur ſponſalia ſecundum Couar. num. 4. cit. Verius tamen eſt ſolui, ſi ipſa diues eſt, & dotem aſſignare nolit Sanchez alijs cit. lib. 1. diſp. 60. Immo ſecundum Silu. non promittendo dotem, videtur promiſiſſe omnia bona ſua. Decimo tertio alterius crudele, & aſperum ingenium Pan. in c. Veniens, qui cler. vel vou. Decimo quarto ſi ſuccedat aliquid, quod ſi præceſſiſſet non fuiſſent contracta ſponſalia Nau. vbi ſupra, vt ſi quæ credebatur Virgo, intelligatur eſſe corrupta Silu. vbi ſupra verſ. 7. In prædictis, ſi cauſa eſt notoria, & ſufficiens, aut ſponſalia clandeſtina, non requiritur auctoritas Superioris Nau. c. 22. num. 28. Silu. ver. Sponſalia in fi. Sanchez lib. 1. diſp. 69. num. 4 alias peccet mort. recedens ſine auctoritate S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 18. in fi. Cai. in ſum. ver. ſponſalia Silu. loc. cit. Addit Sanch. diſp. 63. poſſe diſſolui ſine alia auctoritate etiam vbi præceſſerant huiuſmodi cauſa ſponſalia, ſi probabiliter fuerunt ignoratæ, etiam ſi iuramento eſſent firmata, vt communiter Doct. in c. Quemadmodum de iureiur.

15 Sſtipulatio pœnæ in ſponſalibus non tenet, quia aduerſatur libertati matrimonii c. Gemma de ſponſal. Arra tamen eſſe poteſt in matrimonio, quia eſt fauorabilis glo. fi. ibidem.

16 Iuramentum de ducenda vna ex filiabus, v. g. Ioannis, non facit ſponſalia, incerta enim ſponſalia non ſunt ſponſalia: Glo. in c. Ex literis 2: de ſponſal. Quod ſi cum vna eorum dormierit, an ſit compellendus cum ea contrahere? cum aliam ducere non poſſit? Quidam dicunt eſſe compellendum, quia ad hoc ſe

arctauit; Alij verò negant, quia verè nec sponsalia præcesserunt, vt dictum est; nec matrimonium, quia in personam incertam non fertur consensus, Glo. cit. in fi. docet fortè compellendum esse, non ex vi sponsaliorum, sed propter iuramentum, licet ad illam recipiendam non se obligauerit directè. Pan. in d. c. Ex litteris num. 7. post recitatas varias Doct. opiniones, tandem cum Host. docet teneri ad contrahendũ,non tã virtute sponsaliũ, quàm ex præsumpto consensu, quia ex quo urauit ducere vnam ex filiabus Ioannis, & postea vnam ex eis cognouit, satis videtur illam elegisse, & iam in eam consensisse. V. tamen Sanchez lib. 1. disp. 26.

DOS. PARAPHERNALIA.

V. Debitum. Filij. Furtum. Restitutio. Vsura.

1 DOs est quod datur viro ab vxore, vel ab alio eius nomine pro oneribus matrimonij sustinendis Silu. ver. Dos, in principio.

2 Paraphernalia sunt bona, quæ Vxor vndecumq; habet præter dotem Silu. ver. Parapherna, & horum administratio, & fructus sunt vxoris, eorumque dominium numquam transit in maritum, nisi expressè appareat, vel nisi probetur Silu. cit. Azon. in sum. de iure dot. num. 2. Nec in his ipsa Vxor sub est dominio mariti Bonac. de contrac. disp. 2. q. 10. p. 2. propos. 2. Immo peccat mort. maritus accipiendo aliquid notabile ex dictis bonis Nau. in man. c. 17. num. 153. Intellige prædicta, Nisi vxore liberè consentiente. Nam ipsa inuita non potest maritus se in dictis bonis intromittere l. 1. C. de pact. conuent. Armell. ver. Paraphernum, Silu. eo. q. 3. q. seq.

3 Tenetur dotare etiam Auus paternus, si Pater non habeat saltem profectitia: & frater ex eodem Patre Ias. in l. Dotis causa ff. sol. matr. à num. 16. Pan. vol. 2. cons. 50. num. 3. & tamquam hæres, & tamquam frater Panor. vol. 1. cons. 12. dub. 7. Campeg. de dote par. 1. q. 23. quando scilicet aliunde non habet, aut Patris legitima non sufficiat secundum eosdem. Sed hoc vltimum non videtur posse sustineri: quia si Pater non tenetur ad maiorem dotem, quam sit legitima ipsi filiæ debita; cum tamen maiori vinculo teneatur erga filiam, quàm frater, erga sororem, quomodo cogitur frater ad dotem maiorem legitima? De hoc iterum infra num. 25. Opinionem Pan tenuit Rota coram D. Coccino apud Farin. p. 1. decis. 66. num. 6.

4 Potest vir vxorem dotare ante matrimonium, non autem post Pan. in c. Et si necesse de don. inter vir. & vx. Silu. ver. Dos q. 9. Ang eo. parag. 6. Nisi plebeius nobilem duxisset Aret. Inst. de donat. parag. est, & aliud, in fi. Ang vbi supra, & Donatio 3. in principio Silu loc. cit Couar. in 4. p. 2. c. 3. parag. num. 2. Pan. in c. 1. de adult. num. 8. Acceptam sine dote tenetur alere Silu. vbi supra q. 10.

5 Tenetur Pater iterum dotare filiam, quæ sine culpa sua dotem perdidit Silu. Dos q. 3. citato Bart. in l. Si cum dotem parag. Si post solutum ff. sol. matr. Capell. Tholos. decis 158. secus in fratre, qui non tenetur iterum dotare, licet absq; culpa ammissa fuerit, secundum easdem Et ego concedo, nisi habeat bona paterna. quia si tenebatur Pater, ergo, & hæres: V. Gratian. discep. for. c. 65. & 198.

6 Omnia viri bona sunt hypotecata pro dote, d. Ex literis de pignor. & pro paraphernalibus, quæ administrat l. vlt. C de pact. conuent. Silu. q. 12.

7 Potest Vxor non traduci, neque alij dote promissa non soluta reddendum tamen debitum Silu. vbi suprà q. 10. Ang. eo. parag. 9. & com. Immò traducta potest repelli Host. in c. Per vestras de don. inter vir. & Vx. & ibi Pan & vol. 2. cons. 85. Nauar.

Nauar. de regul. conſ. 50. num. 3. Molin. de contrac. diſp. 425. quòd tamen Couar. vbi ſuprà c. 7. num. 2. & fusè Sanchez lib. 9. diſp. non concedunt; niſi illa ſit in culpa.

8 Lucrans partem dotis, etiam ex ſtatuto, ſi ſecundò Vxorē ducat, tenetur illam ſeruare filijs prioris matrimonij Couar. vbi ſup. a. 2. parag. 1. num. 2.

9 Non tenetur vir ad lucra communia, etiam malè a ſe conſumpta Nau. c. 17. nu. 175. Molin. vbi ſuprà diſp. 273.

10 Non poteſt Vxor de bonis communibus, aut redditibus dotis aliquid donare ſine viri conſenſu Nau. vbi ſuprà, niſi in eleemosyna iuxta dicenda ver. eleemoſyna.

11 Non poteſt alienari dos, ſine iuramento Vxoris facto ſine vi, & dolo, c. Cũ contingat de iureiur. Silu. vbi ſuprà q. 11. nec donatio propter nuptias ſine iuramento, &c. Idem q. 13. Poteſt autem alienari dos pro redimendo marito captiuo, aut liberando à carceribus; cum in prohibitione alienationis non veniat alienatio neceſſaria. Quod tamen limitatur, niſi mulier remaneret prorſus indotata, tunc enim non valeret alienatio, etiam iurata, cum ſit contra publicam vtilitatem Gratian. diſcep. for. c. 108. V. Barbos ad cit. c. Cum contingat.

12 Tota dos repetitur, etiam ſi in Vxore alenda, & ornanda multa ſuperflua impediſſet maritus. Nau. vbi ſuprà Sanchez. lib. 9. diſp. 4. num. 28. & ſeq.

13 Donatio viri de mobilibus vtrique communibus, etiam ſine iuſta cauſa, valet, tenetur tamen in partem ſuam illa computare, idque Vxori manifeſtare, & in ejus defectum donatarius Nau. vbi ſuprà

14 Acquiſitum ex pecunia viri, & Vxoris inter vtramque diuidendum. Com. V. Molin de contrac. diſp. 422. Azor. p. 3. lib. lib. 9. c. 18. Pan. in c. Significauit de don. inter vir. & vx. num. 2.

15 Conſtante matrimonio licèt renunciare lucrum acquiſitum, nec cenſetur donatio prohibita Couar vbi ſuprà c. 7. parag. 1. num. 11. Sanchez lib. 6. diſp. 5. num. 8.

16 Occidens Vxorem non acquirit bona, quæ alioqui ob illius mortem illi obueniſſent Ias. in l. Si ab hoſtibus parag. ſi vir. ff. ſol. matr. Iul. Clar. parag. Homicidium vers. Priuatur etiam, & com.

17 Æſtimatio rei dotalis ſimpliciter facta præſumitur pro venditione Molin. vbi ſuprà diſp. 426. vbi quando dicatur æſtimatio, vel non. Quare in caſu reſtitutionis dotis, non res ipſa, ſed valor eſt reſtituendus. Molin. vbi ſupra num. 13. & Rebell. de oblig. p. 2. lib. 5. q. 2. num. 9. per l. Si inter virum C. de iur. dot. & l. Plerumque ff. eo. Soluto autem matrimonio, ſi alia mariti bona non ſuppetant, eadem bona licèt æſtimata ad vxorem reuertuntur: cui proptera datur prælatio cœteris creditoribus mariti Rebell. num. 11. Molin. num. 3. l. In rebus C. de iur. dot.

18 Dos promiſſa ancillæ, ſi honeſtè ſeruiat, illi debetur, ſi completo 25. anno. fornicetur: fuit enim Domina in mora tradendi ancillam marito. Et conditio illa nõ intelligitur, toto vitæ tẽpore, ſed tempore arbitrio prudentis ſufficienti, ſi tamen ſeruitus ſit rationabilis Nau. de ſponſal. conſ. 3. aliàs de cond. appos. conſ. 2 Sanchez de matr. lib. 4. diſp. 34. num. 12. Quòd ſi antea fornicetur, debetur ſalarium. Nau. cons. 2. cit.

19 Occidens adulteram propria auctoritate, perdit quæ alioqui ob adulterium haberet Couar. vbi ſuprà parag. 7. num. 4. Silu. ver. Dos q. 14. etiam permittente iure, ſtatuto, aut conſuetudine Iul. Clar. vbi ſuprà contra Silu. loc. cit.

20 Vir non tenetur reſtituere fructus bonorum vxoris, ſi eos conſumpſit de eius voluntate, nec factus eſt locupletior, aut ſi modici ſunt. Nec fructus paraphernalium induſtriales de vxoris conſenſu conſumptos Couar. c. 7. cit. parag. 1. num. 2.

21 Dos eſt magis priuilegiata, quàm fiſcus reſpectu illius mulieris tantum, ac eius deſcendentium Azon. in ſum. tit. de nupt. parag. mariti. Si vterq; habet tacitam hypotecam, præfertur anterior Ias. in l. 1. ff. ſol. matr. num. 10. ſecunda lect. Silu reſt. 6. q. 5. verſ. 2. In dubio autem

præfer-

præfertur dos. Mol. disp. 438.

22 Fructus dotis vsque ad solutũ matrimonium sunt viri. Silu. ver. Dos. q. 20. vers. 2. & hæredum toto tempore, quo non coguntur soluere. 1. anno Molin. in disp.

23 Vxor, & eius hæredes, etiam extarnei habent tacitam hypotecam in bonis mariti pro dote, & præferuntur omnibus creditoribus habentibus tacitam etiam anteriorem, modò non priuilegiatam, vt habet prior vxor; non verò habentibus expressam anteriorem. Expressa verò hypoteca dotis non præfertur expressæ anteriori Silu. ver. dos. q. 12. vers. 3. Couar. 1. var. res. cap. 7. Molin. disp. 516. contra Pan. in c. Ex literis de pignor. Ang. ver. dos parag. 11. docentes præferri, etiam anteriori expressæ, nisi aliud habeat consuetudo. Idem priuilegium tacitæ habent paraphernalia, & donatio propter nuptias, quando illorum administratio fuit penes virum Silu. Pan. Couar. vbi suprà V. c. Ex literis cit. & ibi glo. Ias. in l. Dotis causa ff. sol. matr. cons. 2. Non tamen quoad priuilegium prælationis. Cou. vbi supra c. 6. concl. 1. vbi quòd donatio præter nuptias habet ius prælationis. Generaliter autem pro onis extradotalibus, non habet Vxor tacitam hypotecam in bonis mariti Ricc. p. 1. collect. 2690. per Rotam in vna Bonon. pecuniariæ 11. Decemb. 1600. coram Coccino decis. 17. Afflic. 44. Molin. disp. 441.

24 Vidua pauper alenda ab hæredibus viri intra annum, quo non coguntur dotem soluere Silu. vbi suprà q. 22. Molin. disp. 443. Si tamen interim secundò nubat, debentur alimenta Conar. in p. 2. c. 3. parag. 9. num. 9. Nisi secundus vir ita egeat, vt vxorem alere non possit; tunc enim soluenda Sanchez lib. 7. disp. 88. num. 30. vbi etiam notat deberi alimenta, si ea prior vir legauit vxori, licèt secundus vir diues esset. Debentur etiam alimenta si relicta sit prægnans, etiam dote soluta, licèt minimè egeat Cou. & Mol. vbi suprà V. Pan. vol. 2. cons. 9.

25 Non tenetur Pater ad maiorem dotem, quàm sit legitima filiæ debita. Ias. in l. Cum Pater ff. de leg. 2. num. 2. & Auth. nouissima C. de inoff. test. nu. 461. & in l. Quoniam nouella. C. eo. num. 3. & seq. Molin. disp. 424 Dos enim succedit loco legittimæ, vt de com. testatur addit. ad Capell. Tholos. decis. 437. Gratian. discep. for. c. 148 alios referens. amplians, etiam si Patris facultates creuerint: cum in dote constituenda attendatur tempus contractus, non autem mortis V. eundem to. 1. c. 15. Thesaur. dotis. 62. Si maiorem legitima constituat, ita vt aliorum filiorum legitimam minuat, restituendum aliud plus Molin. de iust. tract. 2. disp. 177. vers. vtrum quando. Immò constuere potest minorem in tribus casibus secundum Menoc. de arb. Iud. lib. 2. cent. 2 c. 149. Primò cum statutum iubet filiam debere esse contentam dote constituta. Secundò cum statutum simpliciter loquitur, excludendas filias dotatas. Tertiò cum statutum excludit filias dotatas. Quo casu si Pater instituat filiam in dote: ea debetur statim mortuo Patre, licèt Pater reliquerit pro tempore nuptiarum; non enim est legatum conditionale, sed purum. Pan. vol. 2. cons. 92. de quo etiam Bartol. in l. Titio genero num. 6. de cond. & dem.

26 Potest Pater relinquere dotem filiæ spuriæ Mol. disp 168. V. ver. filij num. 30.

27 Mater non tenetur dotare filiam l. Neque mater, C. de iur. dot. Est enim id propriũ munus Patris l. vlt. C. de dot promissi. Nisi vel filia esset inops aliunde non habens dotem, vt apertè innuit d. l. Neque mater. Aut nisi mater esset hæretica, aut infidelis, filia verò fidelis, tunc enim tenetur Mater ad dotem vsque ad integram legitimam, esto aliunde haberet l. Cognouimus C. de hæret.

28 Dos potest repeti viro bannito, vel ad inopiam uergente glo. in c. Ex literis de pignor. & ibi Pan. Silu. uer Dos. q. 16. Molin. disp 429. & com. Etiam si mulier scienter nupserit pauperi, & ad inopiam uergenti Silu. & Mol. cit.

29 Viro ad inopiam uergente danda pecunia dotalis mercatori ad lucrum saluo

ca-

capital. c. per uestras de don. inter uir. & vx. Hoc intellige fieri posse per tres illos contractus, quos ponit Nau. comment de vsur. num. 14. & in man. c. 17. num. 255. Primum societatis. Secundum assecurationis capitali, soluta mercede assecurationis. Tertium redemptionis lucri certi, pro incerto, aliàs contractus esset vsurarius. V. ver. Societas num. 18. Pan. in d. c. Per vestras Silu. ver. Dos q. 12. vers. 5. & ver. societas 1.

30 Vxor adultera iudicio Ecclesiæ, aut propria voluntate recedens à marito, nec reconciliata perdit dotem, & parapherna, c. Plerumq; de dou. inter. vir. & vx. quæ adiudicantur marito accusanti, qui si adulteretur, potest Vxor agere ad dotis restitutionem, & thori coniugalis consortium. Idem vbi illa viro est reconciliata d. c. Plerũq; Ang. uer. ad vlt. parag. 8. Silu. ver. Dos, q. 15. V. Sanchez lib. 10. disp. 8. num. 9. Quid si postea comperiatur, matrimonium fuisse nullum? Sunt duæ opiniones, quas refert Glo. in d. c. Plerumq; ver. repetere, & Panor. ibidem & Barbos. num. 16. Sanchez vbi supra disp. 8. num. 2. Vbi quòd si opponatur nullitas matrimonij post sententiam, non auditur opponens, cum iam sit dos marito applicata, per reg. Res iudicata ff. de reg. iur. Secus si ante sententiam, cum verè ibi non fuerit adulterium.

31 Dos reuersa ad Patrem, siue per diuortium, siue per mortem viri, non potest minui, sed omnino seruanda est pro secundo viro, & pro filia ingrediente monasterium; fuit enim hoc casu ius acquisitum filiæ irreuocabiliter, propter dotē, sibi prius cōstitutam; in cuius præiudicium nulla datur diminutio, vt de com. testatur Gratian. discep. for. to. 5. c. 882. num. 6. & 16. & seqq glo. fin. parag. fuerat Inst. de actio. Limitat Bart. in Auth. de iur. dot. parag. Quia verò num. 12. Nisi Patris substantia esset diminuta. Sed contrarium videtur dicendum: quia vt docet Gratian. to. 1. c. 148. alios referens filia dotata petere non potest supplementum, vbi Patris facultates creuerint, ergò vbi diminutæ fuerint, dos non minuitur.

32 Fructus dotis taxandi sunt iuxta locorum consuetudinem. Rota coram Pegna in vna Ascul. fideic. 26. Octob. 1601.

33 Matrimonium esse potest sine dote, non è contra c. Si quis diuinis 30. q. 5.

34 Si statuto cauetur, quod decedente Vxore sine filijs, vir lucretur partem dotis; id non habet locum, vbi illa decessit ante matrimonij consumationem, Pan. vol. prim. cons. 1.

DEBITVM CONIVGALE.

V. cognatio. Imped. Voti. Erroris. Luxuria. Matrim. Votum.

1 Exigere debitum est ius cogendi debitorem ad seruandum promissum. Simplex verò petitio supponit uoluntarium debitorem. Quare adulter petere potest, non exigere, cum amiserit ius exigendi Cai. to. 1. opusc. 31. resp. 4. Nau. c. 22. num. 23. Si tamen coniux innocens ignorat adulterium, poterit adulter etiam exigere, requiritur enim, ut alter adulterij conscius ipsum priuet: nec sufficiunt læuia indicia Sanchez de matr. lib. 1. disp. 68. & lib. 10. disp. 12. num. 8.

2 Reddendum debitum, licèt alter peccet mort. petēdo, ut quia fornicario affectu, uel astrictus uoto castitatis: aut quia putat, matrimonium non ualere propter aliquod impedimentum dirimens, quod mulier certò nouit non subesse Cou. de sponsal. p. 2. c. 3. parag. 1. num. 6. Sot. in 4. d 32. q. un. ar. 2. S. Ant p. 3. tit. 1. c. 22. parag. 2. circa fi. Nau. c. 16. num. 31. Sanchez alios referens lib. 9. disp. 6. num. 4. & 7. quia non cooperatur peccato exigentis, sed tantum actui ex sui natura licito coniugatis, quem prauus finis & malitia petentis non uitiat. Excipe quando vitium personale priuat coniugem iure exigendi debitum, ut si habuit copulam cum alterius

rius

rius consanguinea, tunc enim potest alter denegare Cou. vbi supra c. 7. parag. 3. nu. 5. S. Ant. vbi supra c. 20. parag. 10. Silu. ver. luxuria q. 4. vers. 4 Excipe secundò, si alter in alterius votum consensit, quia tunc peccat mort. reddendo Silu. votum 5. q. 2. S. Ant. c. 22. cit. parag. 3. Nau. c. 16. num. 31. Potest tamen petere, si ipse non vouit S. Ant. ibidem Pan in c. 1. de conuers. coniug. num. 6. Ang. matr. 4. num. 7. Silu. matr. 8. q. 12. vers. 4. & votum 5. q. 6. Sot. in 4. d. 27. q. 1. ar. 4. vers. Id autem.

3 Copula coniugalis ad vitanda in se ipso fornicationem volunt esse peccatum ven. S. Tho. in 4. d. 31. q. 49. ar. 2. ad 2. & ibi S. Bon. q. 2. Ang. ver. debitum coniug. parag. 22. & alij. Caiet autem in sum. ver. matr. peccata. P. Ledes de matrm. q. 49. art. 5. dub. 3 & alij plures asserunt nullum esse peccatũ: quia si copula illa licita est ad vitandum in coniuge fornicationẽ c. Secundum verba 33. q. 5. & concedunt S. Th. vbi supra, Silu. ver. debitum coniugale q. 11. & seq. & com. à fortiori erit licita ad vitandam propriam; cum plus teneatur sibi, quam alijs consulere. Alij mediã tenent sententiam, vt tunc sit peccatum venial. quando conuenienter potest alio modo incontinentiã vitare. quando verò alijs medijs non potest carnis stimulos vitare, nullũ sit peccatũ. Est Silu. vbi sup. Sot. in 4. d. 31 q. un. ar. 4. Sanch. lib. 9. disp. 9. num. 4.

4 Causa sanitatis copulari ueniale est S. Tho. ubi supra ad 4. Silu q. 11. cit. S. Ant. ubi suprà Ang. parag. 24. Alij, ut Riccard. relatus ab Ang. & pleriq; quos pro secunda sententia refert Sanch. lib. 4. disp. 10. uolũt nullum esse peccatum Vict. uerò num. 272 Sanch. loc. cit. num. docent. tunc nullum esse peccatum, cum nullum aliud medium aptum inuenitur ad instaurandum: cũ in eo bonum fidei, & prolis, licèt remotè includantur.

5 Dubitans di ualoro matrimonij bona fide contracti petere non potest debitum: tenetur tamen reddere alteri bona fid petenti c. Dominus de sec. nupt. & c. Inquisitioni de sent. ex c. Nau. c. 22. num. 54. & in c. Si quis autem de pœnit. d. 7. à num. 101. S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 9. uers. Secundo nota. Couar. in 4. p. 2. c. 7. parag. 2. à num. 7. Salon. de dominio q. 1. ar. 6. ad 2. arg. Adr. Silu. matr. 8. q. 13. uers. 2. & alij. At Sot de iust lib. 4. q. 5. ar. ult. & in 4. d. 27. q. 5. ar. 3. uers. Immò uerò, & d. 37. q. un. ar. 5. in fi. & plures, quos refert, & sequitur Sanchez. lib. 2. disp. 41. num. 46. docent ante adhibitam diligentiam ad cognoscendam ueritatem, & teneri dubitantem reddere, non tamen posse petere. Si uerò facta sufficienti diligentia idem coniux adhuc dubitet, quod res non potuerit satis explorari, uincique dubium, potest etiam petere. cum enim sit in possessione, non tenetur propter dubium, in quo sine sua culpa est, nec deponere potest, manere ligatus, ut non possit coniuge sua uti. Quod si dubium sit æquale pro utraque parte, deponat, & petat Vict. num 251.

6 Si uterque coniux certus scit adesse impedimentum, neuter potest reddere, aut petere, etiam præcipiente superiore, c. Inquisitioni de sent. ex c. quamuis probare non possit Sayr. clar. reg. lib. 1. c. 13. dub. 6 Sanchez ubi supra disp. 39. Idem quando unus tantũ nouit impedimentũ, licèt immineat periculum uitæ, aut magnum scandalũ Sanch. cit. ubi pluribus cit. asserit contrariã sententiã esse fallam, & in fide periculosam, cum sit contra cit. c. Inquisitionis; & quia inde sequeretur, licitam aliquando esse fornicationem. V c. Literas de rest. spol. Secus dicendum est de opinante. hic enim nisi quasi certus sit de impedimento, & nullitate matrimonij, tenetur reddere, non petere. c. Si uirgo 34. q. 2. S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 3 parag. 2. Ang. matr. 3. imped. 4. num. 8. Silu. matr. 8. q. 13. uers. 2. Nau. c. 22. num. 82.

7 Post uotum simplex castitatis contrahens, potest petere debitũ solum gratia alterius; est enim id reddere S. Th. suppl q. 53. ar. 1. ad 4. Silu matr. 7. q. 5. uers. 4. Petens uerò ad sibi satisfaciendum, peccat toties, quoties, glo. in c. Agathosa 27. q. 2 Sot. in 4. d. 38. q. 2. art. 1. cõcl. 3. Cord. in

Nnn sum.

sum q. 136. puncto 2. Salon. 2. 2. q. 62. ar. 8. contr. 2. concl. 1. Nau. c. 22. num. 30. Vict num. 236. Sanch. lib. 9. disp. 33. num. 5. contra Glo. in c. Si quis votum 27. q. 1. & alios docentes solum peccare pro prima vice. quod & si minus tutum, non tamen condemnandum de mortali asserit Ang matr. 3 imped. 5. p. 3. Dispensat Episcopus ad petendum. Ang. Silu. Nau. loc. cit. V. infra. Impedimenta non dirimentia num. 116. Sentiens in altero periculum incontinentiæ, tenetur petere ad obuiandum, & si vterq; nosset id periculum in altero, tenetur vterque Sanchez in sum. lib. 4. c. 21. num. 19. Possunt verò Regulares dispensare in foro conscientiæ ex priuilegio Martini V. vt refert Sorbus ad Collectorem, ver. Dispensatio in fi.

8 Contrahens post votum religionis peccat mort. petendo debitum solum pro prima vice; quia non formaliter vouit castitatem Sot. vbi supra, & de iust. lib. 7. q. 2. ar. 2. Cord. vbi supra: cum illo solo actu se impotentem reddat ad implendum votum Arag. 2. 2. q. 88. ar. 2. circa solut. 2. Nau. c. 12. num. 47. Tolet. lib. 7. c. 14. Mortua verò vxore tenetur intrare religione Sanchez in sum lib. 4. c. 16. num. 117. & de matr. lib 9 disp. 33. num. 16. vbi nu. 17. idem affirmat, quando ex alia causa cessat impedimentum, ut quando uxor est adulterata, & fit diuortium, aut quando vouens est adulter, & ad instantiam innocentis celebratur diuortium.

9 Si ambo coniuges habent uotum castitatis, utroq; sciente alterius uotum, neuter potest reddere debitum Silu. matr. 7. q. 5. uers. 6 Nau. c. 13. num. 59. & c. 16. num. 31. Tu dic quod si uotum præcessit matrimonium, uterq; tenetur reddere non petere Ang. ubi supra parag 5. Sanch. alios referens lib. 9. disp. 23. num. 8. Si verò uotum sit posterius, & ambo communi consensu uouerunt, neuter potest petere, nec reddere c. Quod Deo 33. q. 1. Silu. & Nau. ubi supra Pan. in c. 1. num. 6. & c. Carissimus de conuers. coniug. num. 6. Silu. uotum 5. q. 2. Sot. in 4. d. 27. q. 1. ar. 4. uers. Id autem S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 22. parag. 4. Si uerò coniuges non mutuo consensu castitatem uouerunt, uterq; potest reddere, non petere Sanchez lib 9. disp. 7. in fi. Si tamen huiusmodi uotum sit per modum promissionis, & contractus, possunt ipsi coniuges sibijpsis remittere renuntiationem illam iuris petendi, & reddendi, iterum conferendo sibi mutuam corporum potestatem; erunt tamen sacrilegi effractores uoti Sanchez ubi supra disp. 37. num. 15. Quare licèt teneat huiusmodi remissio, nō tamen poterit debitum petere, obstante uoto ibidem Episcopus dispensat ad petendum, licèt commode possit adiri Papā, cum per illam remissionem quasi de nouo contrahatur matrimonium, quoad licitam facultatem eius vsus Idem lib. 8. disp. 11. num. 15. V. infra Imped. non dirim. num. 116.

10 Potest vterq; coniux irritare alterius votum, quatenus sibi præiudicat ac domesticæ nocet gubernationi Nau. c. 12. nu. 60. & seq. S. Ant. vbi supra parag 1. in fi. Ang. votum 2. num. 8. Silu. votum 5. q. 1. & alij plures. Quare ex S. Ant. Ang. & Silu. non potest vir irritare vota vxoris dandi aliquid de proprio, si habet paraphernalia, aut vota dicendi aliquas orationes, &c. Alij tamen absolutè docent, posse à viro irritari omnia vxoris vota. sic Arag. 2. 2. q. 88. ar. 8. Sot. de iust. lib. 7. q. 3. ar. 1. Sanchez alios referens lib. 9. disp. 39. præcipuè num. 4. per c. Noluit, &c. fi. 33. q. 5. Sed certè verior est prior opinio, quam vt communem amplectuntur Molin. de contrac. disp. 274. num. 6. Less. lib. 2. c. 40. num. 83. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 5. dub. 3. Azor p. 1. lib. 11. c 17 q. 12. Nam quoad paraphernа minimè subijcitur marito, cum habeat liberam eorum administrationem, donareq; de illis possit, etiam inuito marito: nisi fortè consuetudo, & statuta regionis aliter decernerent Nau. c. 17. nu. 174. Et de certis orationibus affirmat Less. loc. cit.

11 Neuter tenetur reddere debitum intra duos menses post matrimonium ratum, si velit intrare religionem c. Ex publico de conuers. coniug. Immò etiam

de

de religione non cogitanti datur idem tempus Silu. ver. Debitum coniug. q. 1. verſ. quarta cauſa. Sanchez alios referens lib. 2. diſp. 14. num. 25: contra Nau. c. 16. num. 47. & B. med in ſum. c. 16. parag. 13. docentes non teneri reddere, ſi volunt religionem ingredi; Terminum duorum menſium intellige dari ad ingreſſum, non autem ad profeſſionem: ad quam ex Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regul. c. 15. neceſſariò prærequiritur integer annus probationis, ac ætas 16. ann. Quare ſi ſponſa ſit tantum duodenis, expectare cogitur ſponſus per quattuor annos Sanch. lib. 2. diſp. 24. q. 2: Poteſt tamen Iudex, cauſa cognita tempus diuorum menſium, vel reſtringere, vel prorogare, non tamen facile, & paſſim Pan. in d. c. Ex publico num. 11. vers. in glo. 2. Sanchez q. 3. Eodem priuilegio gaudet ſponſa ante benedictionem non enim ante ipſam cogitur debitum reddere. Si tamen diù differatur, conſultum eſt vti copula, ad euitanda multa peccata: modò matrimonium ſit publicatum, propter ſcandalum Ang. ver. debitum coniug. parag. 2. Silu. eo. q. 9.

12 Ab adultero etiam publico poteſt vxor innocens exigere, eiq. reddere debitum: ceſſat enim ſcendalum, & ſuſpicio conniuentiæ: cum ad ipſam non ſpectet facto virum corrigere Silu. vbi ſupra q. 10. Nau. c. 16. num. 28. S. Ant. vbi ſupra c. 20. parag. 9. Vir autem non poteſt exigere, nec reddere adulteræ publicæ. & incorrigibili, niſi ad vitandum in ſe periculum fornicationis. Doct. cit.

13 A menſtruata Vxore licet debitum exigere, & reddere Nau. c. 16. num. 32. Vict. in ſum. num. 279. Cai. in ſum. ver. matrimonij peccata; peccat tamen venialiter, petens propter turpitudinem, & indecentiam, niſi alia ratio excuſet, vt aduitandam in ſe, vel in ſocio fornicationem; aut ne coniugi odio ſit. Sanchez alios referens lib. 9. diſp. 21. num. 7. & ſeq. Intellige autem de menſtruo naturali. Nam ſi innaturalis ſit, vt quia quaſi continuo ex morbo aliquo accidit, licebit petere, & reddere. & in hoc omnes conueniunt. fœminam autem menſtuatam debitum petere, volunt eſſe mortale Silu. vbi ſupra q. 6. in fi. Ang parag. 32. quando petit tantum cauſa libidinis explendæ. Alij volunt eſſe veniale vt S. Ant. vbi ſupra parag. 5. in 4. d. 32. q. vn. ar. 3 in fi. Vict. & Nau. vbi ſupra. Excuſari verò etiam à veniali, ſi petat ad vitandum in ſe, vel in ſocio foenicationem.

14 Copulari in loco ſacro ſemper eſt mortale, cum ea copula violet locum ſacrũ impediatq; in eo celebrari diuina c. fi. de conſecr. Eccl. in ant. & c. vn. to. in 6. c. Eccleſis de conſecr. d. 1. c. Eccleſijs diſt. 68. Ang. vbi ſupra num. 35. Nau. c. 16. nu. 32. & com. Limitant Ang vbi ſupra, & Silu. conſecratio 2. q. 5. verſ. 3. & ver. Debitum coniniug. q. 3. Niſi in ſe, vel in coniuge timeatur incontinentia; vt quia coniuges diù ibi ſunt incluſi, & ad alia loca non ſacra egreſſus minimè patet: Secus ſi breui tempore: Nam in priori caſu, cum difficillimum ſit continere, exponerentur coniuges probabili periculo admittendi voluntarias pollutiones Sayr. de cenſur. lib. 5. c. 16 num. 19. & alij plures, quos refert, & ſequitur Sanchez lib. 9. diſp. 15. q. 1. licèt Nau. vbi ſupra S. Ant. c. 20. cit. parag. 2. Cai. vbi ſupra, & alij quidam dicant etiam in caſu neceſſitatis eſſe mortale, & Sot. ubi ſupra, & Rodrig. in ſum. p. 1. c. 243. num. 19. & alij velint eſſe mortale, cum copula eſt publica, vt quia ambo in eodem lecto accumbunt; ſecus ſi ſit occulta, de qua Sot. dubitanter loquitur. Alter. de interd. diſp. 3. c. 1. docet violari Eccleſiam per copulam coniugalem, quando eſt cum peccato mort. vt quando fit abſq; legitima cauſa. Secus ſi cum cauſa, & ſine peccato, vt in caſibus enumeratis.

15 Inceſtuoſus coniux, qui ſcilicet contracto matrimonio cognouit coniugis cõſãguineã non poteſt debitũ petere, c. 1. de eo qui cogn. conſ. vx. tenetur tamen reddere c. Diſcretionem c. pen. & c. fi. eo. ſit etiam matrimonio nondum conſumato Sanchez lib. 9. diſp. 29. Excipe ignorantem illam eſſe conſanguineam Vict. nu. 291. & vi cognitã; hæc enim nõ prohibetur petere Sot. in 4. d. 73. q. 1. ar. 2. Diſpenſat Epiſcopus cũ huiuſ-

modi incestuosis, vt possint petere S. Ant. licet dubius vbi supra parag. 8. Nau. de consang. & affin. cons. 10. num. 3. Silu. matr. 8. q. 15. vers. 7. Sot. vbi supra Couar. in 4. p. 2. c. 7. parag 2. num. 6. etiam si possint facilè adiri alij in hoc priuilegiati Sãch. lib. 8. disp 12. nu. 13. licèt Silu. ver. luxuria q. 4. vers. 5. & uer. Debitum coniug. q 9. & matr 8. q. 15. vers. 7. Ang. ver. incestus parag. 5. & alij velint Episcopum id posse ex causa, vt iuuentutis, vbi timetur de incontinentia, & cum non potest adiri Papa. Et Couar. vbi supra dicat omninò adeundam esse sedem Apost. Regulares dispensare possunt cum huiusmodi incestuosis ad petendum, si sint deputati à Prouincialibus, vt refet Roder. de regul. to. 1. q. 63. ar. 1. concessisse Iul. 2. & Mart. V. Cong. cassin. quam tamem limitatiouem non referunt Sayr. cla. reg. lib. 6. c. vn. nu. 98. Cord. in sum q. 136. puncto 2. Sorb. uer. Dispensatio, & in Comp. priuil. cler. reg. eo. uer. & alij, sed absolutè docent, concessum fuisse Confessarijs ord. min. & Prædic. vt absq; alia facultate possint in dicto casu dispensare, & Monachis omnibus S. Benedicti Vallisoleto concessit sum. Pœnit; vt in hoc casu dispensare possint. sic Roder. collect. priuil. bull. 23. Iulij II. V. Mirand. manual. Fræl. regul. q. 47. ar. 2.

16 Cum est periculum incontinentiæ in incestuoso, tenetur innocens lege charitatis ei succurrere, aut petendo, aut reddendo Sanchez lib. 9. disp. 6. num. 13.

17 Ex copula illicita vltra secundum gradum non impeditur exactio debiti, quia nulla inde contrahibur affinitas Conc Concil. & satis constat ex eodem Conc. sess. 24. c. 4. de refor. matr. Nau. de consang. cons. 6. Roder. in sum. lib. 1. c. 243. nu. 12. quare cognoscens consanguineam vxoris vltra secundum gradum potest petere Sanchez lib. 9 disp. 27. num. 14.

18 Cognoscens propriam consanguineam potest petere debitum S. Ant. vbi sup. Nau. c. 16. num. 35. Silu matr. 7. q. vlt. vers. 3. Sanchez alios referens vbi supra num. 7.

19 Coniux cosentiens, vt alter per copulam iniquam contrahat affinitatem, non potest petere debitum Silu. ver. luxuria q. 4. vers. 3. & pluribus probat Sanchez vbi supra num. 3.

20 Incestuosus occultus non est priuatus ipso facto iure exigendi debitum, sed requiritur sententia; est enim pœna Pan. in c. Literis de præsump. Silu. vbi supra Contrarium docent Cai. to. 1, opusc. 31. resp. 4. Sot. in 4. d. 37. q. vn. ar. 2. conclus. 2. Sanch. vbi supra nu. 2. & tota disp. 30. Vbi tamen fatetur, nullam se inuenire rationem concludentem, vt hæ pœnæ, quamuis priuatiuæ sint, non indigeant sententia.

21 Nullus copulæ modus, modò seruetur vas debitum, est peccatum mortale Silu. ver. debitum coniugale q. 4. Ang. eo. nu. 25. Vict. num. 276. Nau. c. 16. nu. 42. & com. licèt pauciores quidem velint esse mortale, falso nixi fundamento, quòd generatio impediatur. Immo ex causa nec esse veniale docent S. Ant. Silu. Ang. Cai. 2. 2. q. 154. ar. 1. ad 4. vt causa suffocationis prolis, aut infirmitatis, &c.

22 Ante purificationem licet debitum petere: nisi mulieri aliquod malum timeatur mortis, vel aggrauationis S, Ant. vbi supra parag. 4. Silu. q. 5. Ang. parag. 34.

23 Diebus feriatis Rogationum, & ieiuniorum exigere debitum volunt esse veniale S. Ant. p. 3 tit. 1. c. 20. parag. 11. Silu. vbi supra q. 11. dicto 1. Ang. parag. 29. S. Tho. suppl. q. 64. ar. vlt. & alij plures, quos pro secunda sententia refert Sanch lib. 9. disp. 12. & probant per c. Propoluisti dist. 82. & c. Fratres, & c. Si causa & c. Christiano 33. q. 4. quibus prohibetur accessus coniugalis hisce temporibus. Alij volunt esse veniale in præcipuis festiuitatibus Paschæ Ascensionis, ijsque, in quibus fidei articuli celebrantur, & in die Parasceues: hi sunt Sot. in 4. d. 32. q. vn. ar. 3. concl. 2. Ledesm. p. 4. q. 66. ar. 1, parag. Adhoc dubium Alij volunt, nullum esse peccatum, cum nullum extet de hoc præceprum, sed tantum consilium. hanc sustinent Glo. in d c. Proposuisti, ver. precepit, & in in d. c. Si causa ver. concessum, & in d. c. Fratres, & d. c. Christiano, ver. non licet, & ver. d [illegible] Ang. vbi supra parag. 29.

Armill. eo. num. 10. Sanch. disp. 12. cit. per tot. Reddentem ferè omnes excusant, ab omni culpa, quod sola illa temporis circunstantia debitum ex iustitia soluere non impediat.

24 Communicare post coniugalem copulam veniale est propter immunditiam & mentis distractionem, & irriuerentiam, c. Sciat 33. q. 4. Nau. c. 21. num. 51. Vict. nu. 281. Sot. vbi supra post secundam conclusionem, & com. Alij sic distinguunt aut illa copula est sine peccato, vt si recto fine habeatur, puta causa prolis, & debiti reddendi, & tunc nulla culpa est communicare, sed solum consilium est abstinere, suoq; iudicio relinquendus, vt pro ratione impedimenti, aut spiritualis affectus vel abstineat, vel accedat c. Vir cum propria 33. q. 4. Si verò voluptas dominatur in opere, quia scilicet voluptatis capiendæ gratia, tunc cum peccet venialiter, prohibendus est accedere. S. Tho. p. 3. q. 80. ar. 7. ad 2. S. Ant. p. 3. tit. 3. tit. 13. c. 6. parag. 10. Ang. Euchar. 1. num. 30. Silu. Euchar. 3. num. 11. Suar. to. 3. disp. 68. sect. 2. circa fi. & com. Reddens ex obedientia potest accedere si aliàs sit deuotus Silu. Ang. Silu. cit. Excusant autem communicantem à veniali magna solemnitas. Secundò dies Iubilei, in qua requiratur communio vt comparetur: Tertiò specialis douotio, ac præparatio. Quartò nota aliqua inde] alioqui oritura: vt si famuli videntes confessum non communicare, aliquid mali suspicaturi sint Sanchez lib. 9. disp. 13. num. 8. Quanta verò temporis mora præscribenda sit à copula ad communionem, alij viginti quattuor horarum spatiuum Nau. vbi supra S. Ant. parag. 10. cit. in fi. Alij putant sufficere, si copula non accidat post mediam noctem præcedentem. Alij quando nocte præcedente habita est Sot. vbi supra Roder. in sum. lib. 1. c. 243. num. 18. Vict. num. 278. Sed verius est, certam moram præscribi non posse, quod alij citius, alij tardius se colligant. Quare ea est statuenda regula, vt perseuerante illa mentis euagatione abstineat; cessante verò accedat, Suar. vbi supra vers. secundo dicendum est.

25 Copula cum periculo abortus ante animantionem fœtus non est mortalis, si id non intendatur Silu. ver. Debitum coniug. q. 5. Ang. eo. parag. 3. Immo nullam ibi esse culpam, nec venialem docet Sanchez alios referens lib. 9. disp. 22. nu. 6. qui tamen id intelligit in principio conceptionis. Nam si conceptus sit iam formatus, licet nondum animatus, docent esse mortale copulare cum periculo abortus;

26 Negare debitum remissè petenti non est mortale Roder. in sum. lib. 1. c. 243. num. 1. Sanchez alios citans lib. 2. disp. 2. num. 13. Nec differre ad breue tempus modò in altero non sit periculum incontinentiæ Vict. vbi supra Nec negare, quia plures sint filij, quàm vt alij possint, modò etiam in socio non sit periculum incontinentiæ: aut quia alter non petit intentione obligandi ad mortale, sed potius insinuando, alliciendo, & mouendo: aut quia sæpissimè, & molestè petit, moderatè enim petendo, cum notabiliter vires extenuet, salutem, quam lædet copulæ frequentia Sot. in 4. d. 32. q. vn. ar. 1. Sanchez lib. 9. disp. 2. num. 6 quamuis, vt ijdem docent, in fœmina minus periculi sit. Et de negante quia plures sint filij, &c. affirmant idem eo. lib. tota disp. 25. Reginal. lib. 31. num. 289. Hæc tamen opinio mihi non probatur. Nam uel uult perpetuò continere, & hoc nullus concedet, præcipuè si in altero sit periculum incontinentiæ. Vel uult ad tempus; sed hoc nihil iuuat; quia si per mensem, aut etiam annum contineat, & postea copuletur, concipiet nihilominus, & quidem facilius. An possit maritus licitè ab incepto coitus se subtrahere ante seminationem, ne proles concipiatur, uide Azor. p. 3. lib. 3. c. 24. q. 9. Sanchez lib. 9. cit. disp. 19. coniug. parag. 27. Ang. uer. debitum;

27 Coniugi affirmanti, se non consensisse, nec retractanti, non tenetur alter debitum reddere. Retractanti uerò tenetur reddere, si temerariè credidit: aliàs non tenetur fidem adhibere, donec prima indicia

cua-

euacuentur. Tenetur etiam reddere, quando retractatio est adeò grauis, & verisimilis, vt credere teneatur. si tamen adhuc dubitet, reddere non tenetur, donec alter denuò consentiat. Non tenetur tamen credere alteri affirmanti, etiam cũ iuramento se non consensisse. quod si credat, non potet reddere, nec petere; dum enim credit, putat non esse matrimonimonium. Nau. c. 22. num. 82. Ang. matr. 1. parag. 4. Silu. matr. 4. q. 2. Intellige non teneri credere, nisi tales sint coniecturæ, vt credere conuincatur. Sunt autem coniecturæ. Primà cum alter incontinenti reuocat consensum Ang. vbi suprà parag. 16. Silu. q. 9. dicto 1. V. Anchar. in c. Maiores de bapt. num. 15. Secundà si statim reuocat, & ad Religionem transit. Tertiã si magna sit disparitas; ita vt prudẽtis iudicio vix credi possit, huiusmodi virum illam duxisse. Quartà quando post temporis interuallum cum iuramento confirmat se non consensisse, estque persona fide digna, christianis moribus, & aliam duxit, aut Religionem professus est. Quinta quãdo mulier alioqui honestæ vitæ verisimilibus coniecturis Patris metum probat. Et generaliter cum Iudicis arbitrio statuitur probabiles esse coniecturas Nau vbi suprà V. Couar. in 4. p. 2. c. 2. num. 4. & alios citatos à Sanchez lib. 2. disp. 45. q. 1. & suprà ver. Matr. num. 34.

28 Si propter alterius assertionem alter probabiliter dubitat de valore matrimonij, nec reddere, nec petere potest, cum ille non sit in possessione, nec ius habeat petendi, donec se retractet, & ipse dubitet de valore matrimonij Vict. num. 248. Nisi adhibita sufficienti diligentia, adhuc perseueret dubium de quo suprà hoc cap. num. 5.

29 Ob testimonium vnius, asserentis impedimentum dirimens, non tenentur coniuges ab actu matrimonij abstinere; & licèt audierint à fide digno, iurante, amico, vel proprio parocho, non tenentur credere; cum dictum vnius non inducat necessitatem credendi Ang. matr. 3. imped. 18. num. 4. Silu. matr. 6. q. 8. Nau. c. 22. vers. 13. Idem quando audierunt, esse publicam famam Silu. cit. Tenentur tamen adhibere diligentiam ad essequendam veritatem, aliàs esset ignorantia affectata, quæ non excusat Ang. & Silu. vbi supra.

30 Cum periculum est infectionis, licet separari thoro Tolet. lib. 7. c. 20. Vict. num. 278. Cai. in sum. ver. Vsus matr. Nau. c. 16. num. 25. & sic intelligem c. Dictũ & 2. de coniug. lepros. Sanchez plures referens lib. 9. disp. 24. à num. 14. vbi docet facilius excusari virum, quam mulierem, quòd is facilius inficiatur accedendo ad vxorem leprosam, aut morbo gallico laborantem, quam è contra. Potest etiam separari cohabitione S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 20. parag. 10. Silu. ver. debitum coniug. q. 1. Armill. ver. lepra parag. 3.

31 Non tenetur quis reddere debitum amenti, quia non liberè petit Vict. num. 290. Sot. in 4. d. 34. q. vn. ar. 4. Sanchez lib. 9. disp. 23. num. 10. Nisi in altero esset periculum illegitimæ pollutionis, secundum eosdem.

32 Non peccat Vxor debitum reddens marito extra vas semen effundenti, si cuiusmodi effusioni non consentiat, dat enim operam rei licitæ, & malitia viri omnino extrinseca est; & aliena ab illo actu Sanch. vbi supra disp. 17. num. 3. Quòd si maritus prę senectute non possit vas vxoris penetrare, sed extra semen effundat, illicitus est congressus: vti tamen potest tactibus, modo sine periculo pollutionis Sanch. vbi supra num. 13.

33 Si alter coniugum profiteatur in religione, altero inuito, ad huius instantiam tenetur egredi, & debitum reddere; eoq; mortuo, non tenetur reddire ad monasterium, quia professio non tenuit, nisi quoad exactionem debiti, quia non poterit exigere. quare matrimonium contrahere non poterit c. Quidam intrauit, & c. Placet de conuers. coniug. Si tamen de facto contrahat, tenet matrimonium, sed peccat exigendo debitum Glo. in d. c. quidam ver. non tenetur redire. vbi quod non tenetur redire, idest non potest cogi, sed ipse peccat non intrando cum cessauerit

impe-

impedimentum. idem ibi docet Anchar. num. 3. vbi docet, maritum, qui vouit castitatem teneri illam seruare, cum habilitas superuenit per mortem Vxoris. In contrarium tamen facit, quod si obligatio non tenuit à principio, non conualescit impedimento cessante per regul. Non firmatur de reg. iur. in 6. cum suis concord. in fi. vbi quod non conualescit, nisi nouo accedente consensu. Et contraria verificantur in casu, cum Papa ex aliqua causa dispensat cum Monacho, vt vxorem ducat. hic enim præmortua tenetur redire. Sed non est à priori sententia recedendum, quia votũ fuit validum quoad vouentem, quia vouit non exigere, quod erat in potestate ipsius. V. Barbos. ad c. Vxoratus, & c. Ex parte 1. de conuers. coniug. Si verò profiteatur de alterius licentia spontanea reuocari quidem potest Iudicis officio, sed eo mortuo, tenetur ad monasterium redire d. c. Ex parte, vbi Barbos alios referens.

34 Si alter coniugum profiteatur de licentia alterius, non intrantis Monasterium: aut saltem propter ætatem de incontinentia non suspecti, & continentia non suspecti, & continentiam promittentis, potest ille & debet de Monasterio reuocari c. 1. de conuers. coniug.

DIVORTIVM.

1 Deortium est viri ab Vxore, aut è contra legitima separatio Silu. ver. Diuortium.

2 Multipliciter fit. Aut enim diuiditur in totum, ita vt possit vterque ad alia vota trãsire, vt in maleficiatis; aut saltẽ alter, vt in frigidis: Aut diuiditur in parte, idest. quoad mutuam cohabitationem, & debitis coniugalis seruitutem, sine licentia contrahendi de nouo.

3 Potest fieri separatio à cohabitatione ob vitæ, aut animæ periculum, c. Ex transmissa, & c. Literas de rest. spol. Item propter alterius hæresim c. fi. de conuer. conjug. c. De illa, & c. Quãto de diuort Si tamen sit cum pertinacia S. Th. suppl. q. 62. ar. 1. ad 3. Nau. de voto cons. 17. num. 5. Nec restituitur emendato, si iudicio Ecclesiæ facta sit separatio, d. c. De illis, & c. fi eo tit Sufficit verò esse condemnatum de hæresi Sanchez de matr. lib. 10. disp. 15. num. 20. Nec verum est, quod docet glo. in c. De illa, & c. Quanto cit. compellendum esse coniugem redire ad emendatum, nisi velit religionem intrare. Farinacc. verò in praxi. crim. q. 143. num. 123. relatis à Barbos. ad c. De illa cit. num. 5. & ead. q. num. 125. id intelligit dummodò vxor sic à viro iudicio Ecclesiæ separata hæresim ingressa, & professa fuerit religionem; secus si non ingressa, aut ingressa, sed non professa: tunc enim viro redeunti ad fidem restituẽda est, etiam quòd iudicio Ecclesiæ fuerit separata; sitq; testatur vidisse communiter Doctores distinguentes, & concordantes tex. in d. c. De illa, & c. quanto in fi. Item fieri potest separatio, si maritus vult copulari contra naturam S. Th. vbi suprà ad 4. Item si alter est adulter, aut Sodomita Pan in c. Maritus de adult. & in c. Quæsiuit de diuort. num. 2. Item propter alterius polutionem extraordinariam, si non vult corrigi Silu. vbi suprà q. 7. Pan. in c. 2. de diuort. num. 3. Item ob alterius furorem, aut ebrietatem, quando id tenderet in periculũ vitæ vxoris Ricc. p. 2. decis. 165. Vbi tamen matrimonium est publicum, delictum verò occultum, S. Th. vbi suprà ar. 3. docet opus esse auctoritate Ecclesiæ ad separationem cohabitationis, non autem thori. Couar. in 4. p. 2. c. 7. parag. 5. num. 12. & seq. glo. in c. Ex parte de sponsal. ver. manifesta, docent etiam in delicto, aut impedimento notorio opus esse auctoritatem Ecclesiæ, per c. Porrò, & c. Significasti de diuort. Pan. verò in c. fi. de adult. num. 6. & in c. Gaudemus de conuers. coniug num. 6. vbi suprà q. 8. docent in delicto notorio posse fieri separationẽ cohabitationis, non thori, si tamen delictum adeò sit notorium, vt in ficiationi non sit locus. Sanchez alijs cit. lib. 10. disp. 12. num. 31. & seq. docet, posse coniugem adulterij sui

coniugis conſcius, ſecluſo ſcandalo, in foro conſcientiæ ab eius cohabitatione diuertere, quamuis adulterium occultum ſit, abſq; aliqua Iudicis auctoritate. V.glo. in c. Omnes 32. q 5.

4 Suſpectio talis de adulterio, vt habeatur pro certitudine, ſufficit ad ſeparationem, vt quia ſoli in ſecretis ſe oſculantur, tangunt, &c. aut nudi in eodem lecto. c. Dixit 32. q. 1. c. Literis, & ſeq. de præſump. Silu. vbi ſupra q. 7. V. Sanchez vbi ſupra diſp. 12. q. 3.

5 Coniugem poſſe diſcedere à viro nolente deſiſtere à furtis, & vſuris docet Silu. matr. 9. q. vlt. Sed fallitur contrarium enim ſtatutum eſt c. 2. de diuort. vbi pic tur, Non poſſe pro furto, aut alio delicto præter fornicationem fieri diuortium, niſi vir conetur coniugem in huiuſmodi delicta trahere, & compoſci non poſſit, vbi Pan. & com. & in c. Quæ ſiuit eod. tit. ſtatuitur præter cauſam fornicationis ſpiritualis, aut carnalis, pro nullo alio crimine poſſe virum dimittere vxorem, & è contra V. S. Th. ſuppl. q. 59 ar. vlt. Sanchez diſp. 17. Aut niſi ſit Vxoris læno: aut admittat in domo viros procaces, & parum pudicos Sanchez loco cit. num. 6. & ſeq. Nau. in man. c. 22. num. 22.

6 Non poteſt diſcedi à coniuge ob amentiam, niſi ſit periculum vitæ Nau cit. Cou. in 4. p. 2. c. 7. parag. 5. num. 3. aut aliud grauiſſimum periculum arbitrio prudentis Sanchez vbi ſupra diſp. 18. num. 18.

7 Scandaloſus poteſt dimitti, vt corrigatur Sil vbi ſupra q. 12. S. Ant. p. 3. tit. 1 c. 21. parag. 4.

8 Matrimonium non ſeparatur ad dictum vnius dicentis, præceſſiſſe affinitatem inter coniuges c. De illo, de eo qui cogn. conſ. vx. etiam ſi ſit Pater, vel Mater, c. Super eo, de teſtib. Secus in matrimonio contrahændo non iurato. c. Præterea 2. de ſponſal. Niſi ſit teſtis de auditu; aut ſi de veritate, tamen non iuratus Pan. in c. 1. de conſang. num. 2. Nau. eo. tit. conſ. 2 Teſtis de auditu valet, ſi proprio iuramento firmans, ſe in dicta cauſa odio, amore, timore, vel commodo non procedere perſonas expreſſis nominibus, vel demonſtratione, vel circumlocutione ſufficienti diſſignet, & ab vtroque lateres ſingulos gradus clara computatione diſtinguat, & teſtificata, didicerit, à pluribus maioribus, & credere ita eſſe: & iuratus deponat, ſe vidiſſe perſonas, vel in vno prædictorum graduum conſtitutas pro conſanguinei ſe habere, c. Licet ex quadam de teſtib. Debet autem huiuſmodi teſtits eſſe perſona omni ecceptione maior, & poteſt eſſe conſanguineus, etiã mulier V. c. Quoties de teſtib. Silu. matr. 9. q. 1. & Sanchez lib. 1. diſp. 7. Teſtimonium matris eſt ſuſpectum, vbi filiam vult virum ille maiorem: admittitur tamen ad probandum impedimentum, c. Super eo. de teſtib.

9 Innocens non tenetur alteri reconciliari, etiam ſe emendare vuolenti S. Th. ſuppl. q. 62. ar. 6. ad 2. Silu. ver. deuortium q. 8. in fi. Poteſt tamen alterum etiã inuitum ſibi reconciliare Silu. q. 10. quod limitat Sot. in 4. diſt. 39. q. vn. ar. 4. vers. ad 3. Niſi poſt diuortium emiſiſſet votum caſtitatis, votum ſcilicet ſolemne, etiam per ſacri ordinis ſuſceptionem Sanchez lib. 10. diſp. 6. num. 9

10 Facto diuortio ob adulterium, licet innocenti religionem ingredi, aut ordinari, Silu. vbi ſupra q. 17. Vict num. 256. Pan. in c. Conſtitutus de conuers. coniug. Nau. eo. tit. conſ. 7. 10. 11. & 14. Idem in adulterio ſpirituali, c. fi. de conuers. coniug. & c. De illa de diuort. Intellige facto diuortio iudicio Eccleſiæ; & modò altera pars poſt diuortium non fuerit fornicatam c. Ex literis, de diuort. aut ſi fornicata ſit, tamen ſit correcta, & altera pars perſeueret, licet monita. Nauar. de diuort. conſ. 3. Si tamen factum ſit notorium, non requiritur ſententia Nau. de conuers. coniug. conſ. 3. Contrarium docet Azor. p. 1. lib. 12. c. 1. q. 6. quia dimittere vxorem ob adulterium, eſt pœna, quæ iure infligi non poteſt niſi à iudice. V. Sanchez diſp. 10. cit. & ſeq.

11 Adultera poteſt retineri, cum non ſequitur ſcandalum, ſcilicet quod putetur

vir

vir. consentire Vict. num. 293. Item cum adult... ium probari non potest Roder. in sum. lib. 1. c. 240 nu. 7. Graff. p. 1. lib. 2. c. 84. nu. 6. Item si ipsa sit emendata Nau. c. 16. nu. 18. Item cum non potest corrigi sine scandalo, & illi displicet vxoris adulterium. Idem cap 22. num. 22.

12 Adulter occultus peccat accusando adulteram publicam; teneturq; ei petenti ueniam dare S. Tho. suppl. q. 62. art. ult. ad 5. Si tamen adulteratus sit post diuortium, non tenetur parcere, ibidem ad 4. Nisi adulteratus sit publicè, c. Ex literis de diuort & ibi Pan. quia ex adulterio uiri reintegratur matrimonium, cum paria delicta mutua compensatione tollantur: aut nisi dederit uxori adulterandi occasionem. c. Discretionem, de eo qui cogn. cons. ux, Aut nisi illa minimè fuerit in culpa, ut quia uim passa c. Ita ne 32 q. 5. Aut nisi credens maritum mortuum, cum alio contraxerit, c. Cum per bellicum 32. q. 1. Aut nisi coierit cum eo quem maritum putabat, c. In lectum ea quod. Potest pœnitens non pœnitentem dimittere, Silu. uer. diuortium q 9. uers. 7.

13 Si uterq; adulterium commisit, neuter potest alterum dimittere S. Tho. ubi supra ar. 1. ad 2. etiam si unus occultè, alter publicè Silu. ubi supra, & matr. 9. q. 6. S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 21. parag. 6. Nau. de diuort. cons. 1. ubi docet absoluendum non esse maritum, qui adulterauit etiam post diuortium, nisi repetat uxorem etiam perseuerantem, si reperita cessaret à peccato, idq; esto uir post adulterium contineat V. S. Ant. loc. cit. Sanchez lib. 10. disp. 6. num. 9.

14 Petens debitum ab adultera uidetur ei reconciliatus Silu. ubi supra q. 8. Cou. in 4. p. 2. c. 7. parag. 6. S. Ant. ubi supra parag. 5.

15 Vxor non tenetur uirum adulterum dimittere Silu. uer. debitum coniug. q. 12. uers. 6. Nau. c. 16 num. 18, quia eius non est maritum corrigere.

16 Non tenetur uir dimittere uxorem adulteram ad emendationem, quia, & uerberibus, & reclusione potest corrigere S. Tho. q 62. cit. ar. 2. ad 1. De hoc fusè Sanch. de matr. lib. 10. disp. 13. à num. 4. ad 26.

17 Si vir publicè adulteretur perdit dotem, & donationem propter nuptias, quas apud se habebat glo. in c. Plerumq. de donat. inter vir. & vxor. & ibi Pan. nu. 6. Iul. Clar. parag. Adulterium vers. & scias, Idem si cum alia intret balneum glo. in c. non oportet d. 81. Mulier adultera præter dotem, & donationem propter nuptias, amittit parapherna Felin. in c. Pastoralis de iudic. num. 11. Anchar. in d. c. Plerumq; num. 6. Couar. vbi supra Ang. ver. adulterium num. 3. Silu. eo. q. 6. Sed de paraphernis negat Pan. in d. c. Plerumq; quia textus de ipsis loquitur tantum de dote, & dotaltio, sub quibus non ueniunt parapherna. Sed Communior tamen est Pan. sententia, quam vt veriorem pluribus citatis amplectitur Sanchez lib. 10. disp. 8. nu. 10. Item amittit si admittat oscula, & tactus impudicos Iul. & cum alijs intret balneum Iul. Clar. vbi supra, vers. scias etiam. De osculis, & tactibus citra copulam negant Couar. vbi supra, & Azor. p 3. lib. 5. c. 8. q. 2. quia hæc sunt quidem indicia adulterij sed non adulterium: Item amittit, si propria auctoritate à viro discesserit d. c. Plerumque Limita tamen primo, nisi ideo aufugerit, & adulterium commiserit quia fuerata marito attrocius verberata Tiraquel. in l. 1. connub. num. 24. Cyned. ad Decretal. collect. 154. num. 3. Limita secundò, nisi secura sit reconciliatio d. c. Plerumq; Limita tertio, nisi altea adulteretur etiam secretò Silu. ver. Dos q. 14 Pertineant autem dicta bona ad filios post mortem lucrantis, excepta virili parte Couar. vbi supra. Requiritur tamen Iudicis sensentia ad hoc, vt perfectè, & irreuocabiliter acquirat dotem vxoris adulteræ; Secus autem ratione exceptionis, vt iuste retinere possit Sanchez vbi supra q. 1, Quid si matrimonium postea comperiatur esse nullum? vide supra ver. Dos nutu. 30.

18 Facto diuortio ex dictis causis, non

 tenetur

tenetur Innocens adulteræ altere Cyned. vbi ſupra Barbos. ad. d. c. Pleriną; Sanchez alios referens diſp. 8. cit. num. 25. id concedens in foro conſcientiæ, etiam ſi adulterium ſit occultum: ſic etiam Sot. in 4. d. 36 q. vn. ar. 3. vers. Circa ſecundam concluſionem. Alij tamen volunt teneri, ſi adulterium ſit occultum, & maritus propria auctoritate domo expulit, ſic Iul. Clar. vbi ſupra vers. facta autem Ang. ver. Dos. parag. 20. Silueſt. eo. q. 14. vers. 9.

19 Si facto diuortio iudicio Eccesiæ adultera recludatur in monaſterium ad perpetuam pœnitentiam, non poteſt maritus repetere. Si verò per ſententiam Iudicis ſæcularis, poteſt intra biennium, glo. in c. Agathoſæ 27. q. q. 2. Nauar. de diuort. cons 4.

20 Non licet Coniugi fideli permanere in conſortio coniugis infidelis, nolentis ad fidem conuerti Barbos. plures referens ad c. Iudæi 28 q. 1. num 5. fusè Sanchez de matr. lib. 7. diſp. 13. à num. 11.

IMPEDIMENTA DIRIMENTIA ERROR.

V. Ignorantia. Contractus.

1 ERROR multiplex, perſonæ cōditionis ſeruilis, fortunæ & aliarum qualitatum Nau. c. 22. num. 32. & com. Dupliciter autem quis errat in matrimonio: primò antecedenter. Secundò concomitanter. Error primò modo eſt, qui præbet cauſam actu faciendo; quo non exiſtente actus non fieret, efficitą; vt actus ſit inuoluntarius. Secundò modò error nō inducit ad volendum, ſed ita concomitatur actum, vt eo non exiſtente actus fieret. Exemplum primi eſt, ſi per errorem ducat mulierem, putans eſſe filiam Regis, minimè ducturus veritate cognita. Exemplum ſecundi, ſi veritate cognita nihilominus duceret. Vterque autem matrimonium dirimit: Primus, quia is error omnino tollit voluntarium. Secundus, quia vt matrimonium ſit legittimum, neceſſarius eſt cōſenſus, & voluntas poſitiua: error autem concomitans, licet non efficiat, vt actus ſit inuoluntarius, quod non ſit cauſa alicuius repugnantiæ; efficit tamen eſſe non voluntarium; quia non poteſt eſſe actu volitum, quod actu ignoratum eſt Sanchez de matr. lib 1. diſp. 65. & lib. 7. diſp. 18. q. 1.

2 Error perſonæ reſpicit ipſius ſubſtantiam, vt ſi putans contrahere cum Maria contrahat cum Catharina S. Tho ſuppl. q. 51. ar. 1. Nau. vbi ſupra, & com.

3 Error conditionis ſeruilis, quo quis credit ſeruum eſſe liberum, non impedit, quando conditio errantis non ſit deterior, vt ſi ſeruus ducat liberam, quam putabat eſſe ſeruam Pan. in c. 2. de coniug. ſeru. num. 5. Silu. matr. 8 q. 2.

4 Si à libero credebatur liber, qui ſeruus eſt, nullum eſt matrimonium c. fi. de coniug. ſeru. c. Si quis 30. q. 2. Secus ſi ſciebat eſſe ſeruum S. Tho. vbi ſupra q. 52. ar. 1. Silu. q. 2. cit. Nau. c. 22. num. 33. Si tamen cognita poſtea ſeruitute ſe ſe inuicem carnaliter cognoſcant affectu maritali, tenet matrimonium c. 2. de coniug. ſeru. Nau. & Silu. loc. cit. V. Sanchez lib. 2. diſp. 34. Et ſi ſeruus poſtea efficiatur liber, tenet matrimonium, nec ſeparandum c. Cuius rei 30. q. 2.

5 Si liber ducat ſeruam Domino petente, & tacente ſeruitutem, fit libera, & tenet matrimonium Auth. de nupt. parag. Si verò ab initio, glo. in c. fi. de coniug. ſeru. Silu. vbi ſupra vers. 5. Nau. d. num. 33. Couar in 4. p. 2. c. 7. parag. 7. num. 1.

6 Non ipſo quod Dominus ducit ancillam propriam, facit eam liberam. Roder. in ſum lib. 1. c. 223. num. 4. Silu. ver. ſeruitus q. 4. Sed verius eſt requiri manumiſſionem, quod eſſe de iure com. teſtantur. Couar. vbi ſupra Sanchez lib. 7. q 20. num. 11. Molin. de inſt. tract. 2. diſp. 39. vers. Sextus eſt V. Barbos. & ab eo cit. ad c. ſi quis viduam diſt. 34.

7 Dominus consentiens in matrimonium serui tenetur sinere habitare quantum oportet ad reddendum debitum. Quòd si eo inuito contractum est, ceteris paribus magis tenebitur seruus Domino, quam vxoris Silu. ver. Seruitus q. 7. S. Tho. vbi supra ar. 2. ad 3. Nau. num. 34. Pan. in c. fi. de coniug. seru. In dubio vtrum præponderet, fauendum matrimonio, maximè si sit periculum incontinentiæ S. Tho. loco cit. Potest tamen dominus etiam eo casu vendere seruum, tenebitur vxor libera virum sequi Pan. vbi supra: non tamen potest vendere etiam sine eius consensu contrahentem in tam remotas regiones, vt vsus matrimonij impediatur c. Dignum iuncta glo. fi. de coniug. seru. S. Tho. vbi supra q. 51. ar. 2. ad 4. Pan. vbi supra. Excusatur autem à mortali, vbi in vicinis non potest commodè vendere Nau num. 34. Silu. vbi supra Sanchez lib. 7. disp. 23. num. 11.

8 Potest cum seruo contrahere, & seruus, & liber etiam inuito domino Tolet. lib. 7. c. 2.

9 Libertas solum ad tempus data impedit; non enim tollit seruitutem Sot. in 4. d. 35. q. vn. ar. 2. vers. Ad hæc Silu. matr. 8. q. 2. vers. 3. Sanchez lib. 7. disp. 19. nu. 3. Ang. matr. 3. imped. 4. num. 6.

10 Si serua ducatur à libero, si hic postea consentiat, illa non tenetur cogenda tamen ab Ecclesia, nisi ad secunda vota transisset Silu. vbi supra vers. 9. Nau. c. 22. num. 33. Ang. vbi supra num. 13.

11 Si nubas huic, putans esse filium talis Regis, aut primogenitum, & non est, non tenet matrimonium: secus si putabat esse filiũ Regis in generalis Silu. vbi supra q. 1. vers. 4. Nau. num. 37. & com. In primo enim casu est error personæ. In secundo verò error fortunæ; aut qualitatis. Nam vbi error qualitatis redundat in errorem personæ, impedit S. Tho. vbi supra ad 5. alias huiusmodi circumstantiæ non impediunt, cum non tollant liberum consensum 29. q. 1. quòd intelligendum est in matrimonio: Nam in sponsalibus grauiter deceptus in qualitate personæ non est compellendus contrahere Sanchez lib. 7. disp. 18. num. 18. & lib. 10. disp. 9. num. 20. Et in matrimonio, si qualitas, in qua erratur, apponatur per modum conditionis in ipso contractu matrimonij, siue verbis exprimatur, siue contrahentis mente retenta sit: vt si contrahens eam actu intentionem habebat, duco hunc; si diues, nobilis sit, tunc deficiente illa qualitate, cum deficiat conditio, & sub inde consensus sub illa præstitus, matrimonium erit nullum S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 2. parag. 1. in fi. Sot. in 4. d. 30. q. 1. ar. 1. vers. Error fortunæ. Secus de intentione habituali Sanchez lib. 7. disp. 18. num. 21.

12 An seruo contrahente sponsalia, possit dominus illum aliò transferre, & vendere. Negant glo in c. 1. ver. seruitia de coniug. Sanchez lib. 7. disp. 21, num. 9. si iam sint contracta sponsalia, quia iam quæsitum est ius fœminæ, vt seruus promissis stet. De huiusmodi errore vide Anchar. in c. Ratihabitionem de reg. iur. in 6. vers tertio quæro, & cons. 228. & duob. seq. Sanchez in sum. lib. 3. c. 11. Suar. de relig. trac. 5. lib. 2. c. 11.

CONDITIO

13 EST futurus euentus, in quem actus suspenditur. Ang. ver: conditio parag. 2.

14 Conditiones sunt triplicis generis: quædam sunt turpes, & contra substantiam & bonum matrimonij, vt si curaueris non concipere, quæ est contra bonum generationis: si aliam ditiorem, aut nobiliorem non inuenero, quæ est contra bonum indiuiduatis: Si victum ex adulterio quæsieris, quæ est contra bonum fidei, & hæ annullant matrimonium, c. fi. de condit. appos. Item si debitum non reddideris etiã cum mihi petere non licuerit Couar in

4. p. 2. c. 3. parag. 1. num. 6. Secus est de conditione de non petendo Silu. matr. 4. q. 7 contra Pan. in c. Commissum de sponsal. num. 2. Vt autem prædictę conditiones vitient matrimonium, oportet, vtrumq; coniugem expresse consentire; alias si vnus contradicat, tenet matrimonium, si accedat copula, Pan. in d. c. si. num. 6. Silu. vbi supra q. 5. & valide probabile dicunt Couar. vbi suprà num. 11. & Sanchez plures referens lib. 5. disp. 13. num. 1. licet num. 5. dicat probabilius esse, non esse ibi matrimonium. Et certè per solam copulam non dicendum alterum recessisse à conditione. Quare nisi fiat affectu maritali, & animo recedendi à conditione, non est ibi matrimonium, vt post Adr. in 4. q. 3. de matr. dub. 9. aduertunt Couar. vbi supra num. 9. & Sanchez disp. 13. cit. in fi.

15 Quæcumque conditio addatur, siue turpis, siue impossibilius, &c. modo nõ sit contra substantiam matrimonij, si consensus adest, tenet matrimonium: si verò non adest nihil fit. Andr. vbi supra q. 6. Couar. c. 3. cit. parag. 2. num. 4. & seq.

16 Conditio perpetuò viuendi continenter, impedit. Couar. vbi supra parag. 1. num. 3. Silu matr. 4. q. 5. Sot. in 4. d. 29. q. 2. art. 3. vers. In prima autem, & com. repugnat enim intrinsecis, & necessarijs ad matrimonium, quamuis honesta sit. Sãch. alij cit. lib. 6. disp. 10. nu. 2.

17 Verbis de præsenti addita conditio de futuro, cum impletur, fiunt solum sponsalia, c. super eo, de condit. appos. Couar. vbi supra num. 5.

18 Conditio turpis, sed non contra matrimonium, vt contraho tecum si Patrem occideris: aut impossibilis, vt contraho, tecum, si Pater tuus consenserit, quem tamen mortuum esse scit, qui conditionem ponit, habentur pro non appositis, si adsit consensus c. 1. de condit. appos. Silu. & Couar. vbi sup. & com.

19 Conditio, si te Virginem inuenero, si referatur ad copulam, est turpis, & reijcienda, & tenent sponsalia, & matrimonium. Si vero referatur ad aspectum matrimonium, vel huiusmodi, est honesta, & suspendit Silu. matr. 3. q. 8. Ang. eo. imped. 3. num. 7. Roder. in sum. p. 1. cap. 244. num. 12. & seq. Cou. parag. 1. cit. in fi. Si tamen verè non consentit, nisi sub illa turpi conditione nehil fit in foro conscientiæ Nau. c. 22. num. 66. quod intelligendum est etiam de quacumque conditione, quantumquis turpi, vt de com. testatur Sãch. lib. 5. disp. 1. nu. 4. cũ. matrimoniũ absq; consensu essenno possit

20 Quæcũq; conditio apponatur etiam honesta, si sit de præterito, aut præsẽti, stãte conditione, statim tenet matrimoniũ; non stante, non tenet. Conditio de futuro honesta, vt cõtraho tecũ, si dederis mille, &c. suspendit in euentũ conditionis Cou. vbi. supra, & com.

V O T V M.

V. Debitum Coniug. Religio.

21 VOtum solemne Religionis approbatæ, vel Sacri ordinis, impedit. Qui cler. vel vou. per tot. Conc. Trid. sess. 24. can. 9.

22 Contrahens post votum simplex castitatis, aut accipiendi Ordinem sacrum tenetur ante consumationem ingredi Religionem Silu. matr. 7. q. 5. dicto 3. P. Sot. de matr. lect. 5. parag. vlt. & ali, quos refert. Sanchez de matr. lib. 9. disp. 24. num. 2. qui num. 3. cum alijs contrarium docet. Idem certum est, voto religionis astrictum teneri ante consumationem ingredi Nau. c. 22. num. 73. Quod si cõtrahat post votum animo non consumandi, sed intrandi religionem, peccat mort. primò, quia alterum delusit contra datam fidem. Secundò, quia si verè contraxit implicitè consensit in copulam, quod est contra votum. Si verò animo negandi debitum, non fuit ibi matrimonium, & eluditur Sacramentum Silu. matr. 7. q. 5. V. Suar. de relig. to. 2. tract. 5. lib. 2. c. 13. num. 8.

23 Qui post votum castitatis, aut religionis puellam decepit sub promissione vera, vel ficta eam ducendi, tenetur eã ducere; quia ingressus Religionis iam factus est

ctus est illicitus; cum ingredi non possit sine graui iniuria ipsius puellæ Sanchez lib. 1. disp. 45. Azor. p. 3. lib. 5. c. 5. q. 14. contra Nau. de sponsal. cons. 21. Roder. in sum. lib. 1. c. 208. num. 11. Si verò deflorauit ante votum, idem docent Doct. communiter, cum id facere non possit in alterius præiudicium Sanchez vbi supra disp. 44. Si tamen illa sciebat votum, potest ingredi; quia illa mala fide cotraxit, & consequenter nullũ ad nuptias ius habet, neque ad aliam compensationem. Nisi fortè persuaserit puellæ se facilè obtenturum dispensationem, quia non fuit decepta, cum sciret promissium præstari non posse sine peccato. Consulendus tamen, vt petat dispensationem Less. lib. 2. c. 10. dub. 4.

24 Astricto voto simplici castitatis petenti an valeat matrimonium contra illud contractum, si ea interrogatio prudenter illud non potest, licet absque scrupulo peccati mort. respondere peccari mort. contrahendo, sed matrimonium esse validum. nec ibi est scandalum, seu occasio peccandi data, quia cum veritas propaletur. factumq; debitè grauetur, explicanda id esse mortale peccatum, non est occasio ruinæ datæ, sed acceptæ. Nihil enim proponitur, quod ex natura sua prouocet ad peccandum; sed ad ex sua malitia abutitur falsa doctrina. Si Sanchez de matr. lib. 7. disp. 11. num. 12. citatis Abulen. in c. 30. Numer. q. 63. in fi. Ang; matr. 3. imped. 5. in fi. Manuel. in sum. to. 1. in sec edi. c. 241. num. 3. contra Host Siluest. Nau. & alios ibi cit.

COGNATIO SPIRITVALIS.

V. Baptismus

25 Contrahaitur inter baptizantẽ, & baptizatũ, & baptizati Patrẽ, & Matrẽ, & inter leuantes, & leuatum, & leuati Patrem, & Matrem. Et similite in Cõfirmatione Conc. Trid. sess. 23. c. 2. de reform. matr. Si tamen nulli certi designantur, omnes in baptismo tangentes contrahunt Congreg. Concil. Nau. c. 22. num. 39. Et si plures patrini designẽtur, omnes cõtrahunt; nec id est contra Trident. non enim annullat factum Nau. de cognat. sp. concil 7. Nulla igitur inter patrones cognatio quare Maritus, & Vxor possunt esse simul patrini S. Th. suppl. q. 56. ar. 4. ad 2. & 4. Nau. d. num. 39. Cyned ad Decretal. collect. 36. Bulla Pij V. quæ inc. Cum illus vicen.

26 Etiam in baptismo dato in necessitate contrahitur cognatio Nau. c. 22. num. 40. Suar. to. 3. q. 67. ar. 8. Roder in sum. p. 1. c. 226. num. 11.

27 Vbi non est solemnitas, putat Sot. in 4. d. 42. q. 1. ar. 3. non propriè dici susceptorem; atq; ideò talem non contrahere cognationem. Sed contrarium verius docent Nau. d. num. 40. Ang. matr. 3. imped. 7. in fi. Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 4. num. 11. quia illa solemnitas non est sacramentũ Sic declarauit Sacra Cong. Tenentes dum baptizato domi adhibentur solemnitates non contrahere.

28 Si in baptismo illo priuato tenens intendit suscipere, contrahit, non verò si intendat non contrahere, cum materialiter tãtum se habeat Farinac. in c. 1. de cognat. sp. in 6. Suar. vbi suprà.

29 Non baptizatus non contrahit, c. In baptismante de consec. d. 4. Nau. de cogn. spir. cons. 1. S. Th. supel. q. 56. ar. 3. ad 4. Silu. matr. 8. q. 7. vers. 12.

30 Sufficit tangere linteum, modò fiat intentione faciẽdi, quod faciũt patrini Silu. vbi supra vers. 13. Immò, & Discum, in quo honoris causa positus sit puer; dummodò sic tangat, vt teneat, vel leuet è sacro fonte, id enim est esse susceptorẽ Silu. vbi sup. ar. 2.

31 Procurator numine alterius tenens contrahit sibi Sot vbi sup. Couar. num. 6. Nau. de cogn. spir. cons. Roder. in sum. p. c. 226. num. 9. Congreg. tamen concil. post. Pan. in c. Veniens de cognat. sp. tenet contrahere mandati, non sibi. Silu. verò vbi sup. vers. 15. docet quod si procurator intendit cõtrahere sibi, oritur hæc cognatio. Si verò alteri, nec sibi, nec illi. Idẽ

docet

docet Sanchez lib. 7. disp. 59. V. Aret. Inst. de nupt. parag. Illud num. 6. Capell. Tholos. cum ibi not. q. 157. Anchar. in d. c. Veniens num. 4. & 5. Ang. matri. 3. imped. 7. parag. 14. Ego puto veriorem sententiam Pan. id enim seruat vsus.

32 Si puer in ventre matris baptizatus post natiuitatē iterum sub conditione baptizetur, non contrahitur hic cognatio, sed in primo baptismo Nau. de bapt. cons. 2. Et quoties quis in dubio de prioris baptismi validitate, sub cōditione rebaptizat; si postea cōperiatur prioris baptismi fuisse validum, non oritur cognatio ex secundo. Si verò non constet Ecclesia præsumitur oriri. ex secundo Sanch. de matr. lib. 7. disp. 61. ar. 6.

33 Non confirmatus tenens in confirmatione contrahit Silu. vbi supra vers. 12. Sot. ar. 3. cit. Nau. de cogn. sp. cons. 1. Roder. vbi supa num. 10. Contrarium docent Ang. ver. Confirmatio num. 11. & matr. 3. imped. 7. num. 10. Valent. to. 4. disp. 5. q. 2. p. 1. Vict. de confir. q. vlt. qui duo postremo idem dicunt de non baptizato; sunt etiam baptizatus baptizans, vel suscipiens filium non baptizati non contrahit secundum Sotum vbi supra. Et verissima est Ang. sententia, est enim casus in d. c. In baptismate, vbi glo. ver. suscipere, & docent alij plures; quos refert, & sequitur Sanchez lib. 7. disp. 60. num. 20.

34 Cognatio hæc superueniens matrimonio impedit in eo, qui fecit, petitionem debiti, nisi fecisset necessitate, vel errore, vel ignorantia iuris, vel facti Nau. c. 16. num. 34. Silu. vbi supra vers. 2. Immo etiam si scienter, & malitiosè fit factum, nō impedit, quia nullum iure cauetur, sicūt multis docet Suar. vbi supra, glo. in c. Si vir ver. debitum de cogn. sp. V. Pan. ibidem num. 5. Sed contrarium statuitur in d. c. Si vir. & pluribus probat Sanchez lib. 9. disp. 26. & 32. q. vlt. requiri probabilem ignorantiam iuris, vel facti extra necessitatem, &c. Episcopus dispensat Sot. in 4. d. 4. q. 1. ar. 5. in fi. S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 15. parag. 3. Silu. vbi supra.

35 Vniuersitas non contrahit Silu. matr. 8. q. 7. vers. 16. Et post factum ita esse tenendum docet Ang. vbi supra num. 14. citato Feder. cons. 15. Illi tamen de Vniuersitate, qui constituunt Syndicum contrahunt, ne res careat suo effectu Panor. in d. c. Veniens.

36 Cognationem contrahunt qui tangunt dum puer baptizatur, non qui ante Sot. in 4. d. 41. q. 7. ar. 5.

37 In Catechismo non contrahitur hæc cognatio; est enim sublata per Concil. Trid. sess. 24. c. 2. de matr. vbi agens de cognat. sp. ne verbum quidem de catechismo Sanch. alios referens lib. 7. disp. 10. à n. 10. ad fi. Immo in fine capitis sic habetur, Omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis.

COGNATIO LEGALIS.

38 EST proximitas quædam, prouenìens ex adoptione. Adoptio verò est persone extranæ in filium, vel nepotem assumptio legitima, & est duplex, Prima perfecta, & dicitur arrogatio, qua is qui est sui iuris; transit in potestatem adoptantis vnà cum filijs, & iuribus suis, auctoritate Principis. Secunda imperfecta, quà adoptatur is, qui est in Patris potestate, & alieni iuris auctoritate magistratus, magistratus, non transeundo in potestatem adoptantis glo. in c. vn. de cognat. lega. Silu. ver. adoptio parag. 1.

39 Hæc cognatio oritur inter adoptantem, & adoptatum, huiusq; descendentes intra quartum gradum, & inter adoptatum, quamdiù non est emancipatus, & adoptantis filios legitimos, dum sunt in Patris potestate: & inter vxorem adoptantis, & adoptatum, & è contra Nau. c. 22. num. 44.

40 Inter fratres adoptiuos siue naturales, & legitimos impeditur matrimonium durante adoptione c. vn. de cogn. lega. Soluitur autem adoptio, vel adoptantis morte, vel adoptati emancipatione Nau. vbi supra num. 45. Vict. num. 303.

41 Adoptare autem, & arrogare possunt, qui sunt sui iuris, & adoptamdum excedunt decem, & octo annis parag. minorem Inst de adopt. Et qui naturaliter generare possunt, licèt ex accidenti generare nequeant, vt spadones, & initiati sacris ordinibus Silu. vbi supra num. 5. Foemina adoptari potest, non adoptare, nisi ex priuilegio Principis parag. foeminæ Inst. eo. V. Molin. de iust. trac. 2. disp. 224.

COGNATIO CARNALIS

42 EST proprinquitas duarum personarnm ab eodem stipite carnali propagatione descendentium Io. Andr. in declar. arb. consang. Et durat vsque ad quartum gradum inclusiuè c. Non debet de consangu.

43 Potest contrahi cum consanguinea in quinto gradu, licet ex altera parte sit in quarto, c. fi. eo. tit. Immo etiam si in tertio, vel secundo, quia nihil attinet ei, qui est in quinto glo. ibidem vers. 4.

44 Quoto gradu distant personæ à communi stipite; toto distant inter se: Quod si inæqualiter, quoto remotiore, glo. in d. c. fi. Silu. matr. 8. q. 7. totq; sunt gradus in linea, quot personæ, dempto stipite. ibidem. Quòd inter scendentes, & descendentes eodem modò se habet secundum vtrumq; ius at inter collaterales, cum distant æqualiter à communi stipite, duplicantur gradus secundum ius ciuile; cum verò inæqualiter, tot sunt gradus, quot personæ, dempto stipite, glo. & Silu. vbi supra Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 6. Computatio secundum ius canonicum, procedit tantum in casu nuptiarum, & in beneficialibus: secus in successionibus, in quibus seruandum est ius ciuile, etiam in terris ecclesiæ Gratia. discep. for. c. 177. vbi alios refert.

45 Iure diuino solum prohibitum est contrahere cum parentibus Cai. 2. 2. q. 154. ar. 9. Et cum fratre Vict. num. 298. & cum omnibus illis, qui numerantur leuit. 18. S. Tho. suppl. q. 54. ar. 3. Nau. autem in man. c. 22. num. 84. putat prohiberi tantum inter ascendentes, & descendentes, quòd secundum eodem de sponsal. cons 14. num. 8. & Sanchez alios referens lib. 7. q. 52. q. vlt. non protenditur de iure naturæ, & diuino vltra primum gradum, & de iure canonico vltra quartum gradum.

46 Opus est graui causa ad dispensandum in gradibus prohibitis leuit 18. Nau. vbi supra. Et verum diceret, si nunc in lege euãgelica obligarent, de quo Sanch vbi sup.

47 Linea paterna dicitur, cuius Pater caput est: materna, cuius Matea. Descendentes à maribus dicuntur Agnati: cognatio verò, & consanguinitas de vtrisque dicuntur Couar. vbi supra.

48 Infideles conuersi manere possunt in gradibus non prohibitis lege naturæ, aut aliqua apud ipsos valida Nau. num. 48. Est autem prohibitum iure naturæ contrahere inter parentes, & filios, non verò in vlterioribus gradibus S. Tho. 2. 2. q. 154. ar. 9. ad 3. & ibi Cai. Vict. relect. de marr. secunda sec. par. num. 6. dicto 2. Sanch. plurimos referens disp. 51. cit. num. 19. & disp. 52. num. 12. Idem docens de linea transuersali inter fratres disp. 51. cit. num. 11.

49 Petitio contrahentium est causa rationabilis dispensandi in Quarto gradu Vict. in sum, num. 299.

CRIMEN

50 PRimò si vtriusq; opera occidatur coniux alterius, vt possint simul contrahere matrimonium, nõ tenent c. Laudabilem, de conuers. infid. Intellige si sit verè coniux, c. Significauit, de eo, qui dux quam poll. Secus si alterius tantum opera occidatur, si non interuenit adulterium c. Si quis viuente 31. q. 1. & c. Super hoc, de eo, qui dux, &c. Aut si alia intentione fecit homicidium d. c. Laudabilem: Aut si alter occidat, non animo contrahendi,

licet

interuenerit adulterium Turrec. in d. c. Si quis Pan in c. 1. de conuers. infid. Nau. de eo, qui dux, &c. cons. 2. Roder. in sum. lib. 1. c. 229. num 5. Aut si solum interueniat ratificatio homicidij, non autem iussio, aut consilium glo. fi. in d. c. Laudabilem, & ibi Anchar. num. 8. & Pan num. 10. V. infra ver. Retihabitio. Non sufficit autem solus conatus sine effectu, glo. in c. Super hoc, & c. fi. ver cognouit de eo, qui dux, &c. Sanch lib. 6. disp. 78. num. 7. per d. c. Si quis viuente, ibi, Occidisse noscatur. Silu. matr. 8. q. 9. vers. 1. Panor. in d. c. Super hoc num. 4. & com. Oportet autem etiam adulterium sciri ab utroq; contrahentium, c. 1. de eo, qui dux, &c.

51 Secundo, si adultera contrahit cum adultero validè coniugato, c. Ex literarum, & seq. de eo qui dux, &c. Etiam matrimonio nondum consumato, c. Significauit eo: Vel si promisit contrahere post mortem coniugis, interueniente adulterio d. c. Significauit, & c. fi. eo, & vterq; scit esse adulterium c. 1. cit. Etiam data fide sub conditione impossibili, aut nulliter Nau. eo. tit. cons. 2. Aut si altera pars certiorata permittit copulam Pan. in d. c. 1. num. 3. Nau. eo. cons. 3. Inpotestate ignorantis est, sublato impedimento, contrahere, vel non. d. c. 1. & c. Veniens eo. Intellige autem siue adulterium præcedat, siue sequatur contractum matrimonium, vel eius promissionem c. fi. cit.

52 Si quis promittat alicui de contrahendo post mortem coniugis; non secuta copula; & mortua coniuge, non illam cui fidem dedit, sed aliam ducat, & constante matrimonio illam primam cognoscat, mortua secunda illam ducere potest secundum Panor. in c. fi. cit. num. 5. & Silu. matr. 8. q. 9. vers. 5. quia contrahendo cum secunda videtur recessisse à fide data illi primæ. Sed contrarium docet Io. And. in d. c. fi. & alij relati in annot. ad Pan. quia, inquiunt, verum est dicere quod constante legitimo matrimonio dedit illi fidem, & cognouit Ang. matr. 3. imped. 9. num. 2. dicit an opinionem verá esse, ac tenendam post factum ante verò tutiorem esse opin. Io. Andr.

53 Rapiens mulierem non potest cum ea contrahere, quamdiù est in rap oris potestate, & contractum dirimitur Conc. Trid. sess. 24. c. 6. de matr. V. suprà ver. Matrimonium num. 23.

CVLTVS DISPARITAS

MAtrimonium contractum cum infideli, aut non baptizato non tenet S. Tho. suppl. q. 59. ar. 1. Silu. matr. 8. q. 10. & com. per c. Caue, & c. Si quis el 2. 28. p. 1.

55 Si duorum infidelium alter conuertatur ad fidem, alter verò nolit cohabitare aut non sine Creatoris iniuria, vel inductione ad peccatum, potest conuersus contrahere cum alia, c. Quanto, de diuort. Si verò alter conuertatur, tenetur illá recipere, nisi fuerit fornicata, c. Gaudemus parag. fi. eo, & ille etiam tenetur redire etiam si alteri nupsit, ibidem Nau. de conuers, infid cons 3. num. 5. & seq. Papa tamen potest dispensare, vt maneat cum secunda Nau cit. num 3. Immo secundum alios dissoluitur matrimonium primum per secundum factum à Conuerso S. Th. vbi supra ar. 5. ad 2. & 3. Silu vbi supra ar. Vers. 6. Anchar. in d c Quanto num. 12. Et occurrente aliquo ex prædictis casibus, eo ipso solui matrimonium docet Pan. in d. cap Quanto. Alij quos refert, & sequitur Sanchez lib. 7. disp. 74 & seq. docent requirendum prius esse infidelem an velit conuerti; quo renuente liberum esse fideli ad secunda vota transire; & non prius dissolui primum matrimoniũ quam post celebratas secundas nuptias: Quare si anteà conuertatur infidelis, teneri alterum illum in verum coniugem recipere, & sic intelligendum c. Gaudemus cit. & hæc mihi ent magis placet. Varias Doct. sententias vide ibi.

56 Si vterque conuertatur, non requiritur nouus consensus, sed eo ipso ratificatur

tur matrimonium Nau. vbi supra cons. 2. &c. 3. Nisi contraxisset in gradibus diuina lege prohibitis Silu. vbi supra vers. 9. Conuersum sequuntur filij non adulti c. fin. de conuers infid. Mortuo patri infideli, eius filij minores sequuntur AuumChristianum. sic in facto decisum fuit Romæ, vt habetur apud Nau. vbi supra cons. 4. in fi. Si alter requisitus nolit conuerti, & postea conuertatur, non ei restituitur alter religionem ingressus, aut ad sacros Ordines promotus. S.Th. vbi supra ad 4. V. Nau. vbi supra cons. 1. Ingressum religionem rectè intelligit Sanchez vbi supra disp. 76. professus in religione approbata; & tunc dirimi matrimonium, etiam consumatum. De Ordine sacro, docet num. 11. non dissolui matrimonij vinculum, cum nec dirimat matrimonium ratum fidelium Extrau. Antiquæ Io. 22. & à fortiori non dissolui per simplex votum castitatis.

57 Nemo iam permittitur habitare cũ coniuge infideli S. Tho. vbi supra ar. 3. ad 2. V. diuortio num. 20.

58 Conuersus habens plures vxores in infidelitate retinent primam legitimè ductam: quæ si monita nolit conuerti, poterit ducere vnam ex reliquis, sed requiritur contractus matrimonij, quia primum cum his non valebat Nau. cons 1. cit. num. 6.

59 Vxor conuersa gaudet priuilegio dotis Pan. in d. c. Gaudemus num. 27. & filius conuersus hæreditate. Sot. in 4. d. 39. q. 1. ar. 3. ad. 2. V. ver. filij num. 22.

60 Contrahere cum hæretico mortale est, tenet tamen matrimonium Silu. matrim. 8. q. 10. vers 2. per c. Non oportet 28. q. 1. vbi glo. fin. Nau. c. 22. num. 49. Cai. in sum. ver. Matrim. imped. 6. Sanchez multis cit. lib. 7. disp. 72 Separandi tamen, etiam quoad cohabitationem, si sit periculum subuersionis Sot. vbi supra ar. 4. Vide diuortium num 5.

61 Papa potest dispensare, vt matrimonium contrahatur cum infideli; quia hoc impedimentum est iuris Ecclesiastici sed peccatum sic contrahentes, nisi causa dispensationis sit iusta. Nec ideo erit ibi matrimonium in ratione sacramenti, quod iure diuino nisi inter duos fideles nequit consistere. at iure diuino validum erit, vt contractus naturalis, eo modo, quo inter duos infideles Sanchez lib. 7. disp. 71. num. 10. & seq. cum ibi cit.

V I S.

V. Contractus. Iuramentum. Metus.

62 VIS est maioris rei impetus, cui resisti non potest l. 1. ff. quod met. cau.

63 Metus est instantis, & futuri periculi causa mentis trepidatio l. 1. cit. Et est duplex. Vnus leuis, quo timetur leue malum: aut graue malum, sed leuiter. Alius iustus, siue cadens inconstantem virum. Ad hunc autem requiritur Primò, vt malum, quod timetur, graue sit, & non tantum in comparatione ad timentem Sot. in 4. d. 29. q. 1. ar. 2 licèt Silu. ver. metus q. 1. Carbo de rest. q. 26. fundam. 3. dicant considerari respectu minoris mali. Secundò quòd æstimatio mali, quod timetur, sit fortis, vt non vane, ac leuiter credat malum illud sib imminere. Sufficit verò probabilis timor proximæ illationis, aut etiam futuræ, quando certum est aliter illi occurri non posse. Tertiò, vt metum incutiens potens sit minas executioni mandare, & solitus sit eas exequi. Quartò, vt non possit timens facilè occurrere malis, quæ timentur fusè Sanchez lib. 4. disp. 1. vbi disp. 2. docet electionæm minoris mali excusare quidem à culpa; ad rescisionem tamen contractuum satis esse, si metus ex parte obiecti sit mali graui.

64 Metus alius procedit ab extrinseco, alius ab intrinseco. Illa ab alio infertur minis flagellis, morte, &c. Hic verò à consideratione periculi mortis

naturalis, aut violentæ, inferni, iudicij, &c. Quæ per metum ab extrinseco facimus, nulla sunt ipso iure, si metus sit in constantem Nau. c. 22. num. 50. Si tamen firmentur iuramento, seruanda sunt propter reuerentiam, aut petenda relaxatio Suar. de relig. trac. 5. lib. 2. c. 10. V. Azor. p. 1. lib. 1. c. 11. q. 13. & supra de volunt, & inuolunt num. 12.

65 Excipe professionem in religione, quæ nulla est facta metu reuerentiali Patris Nau. de his quæ vi, cons. 9. de quo vide suprà ver. Religio, num. 8. & seq. de Professione. Excipe item metum ad id incussum à iure, vt de ducenda Virgine, à se violata potest enim Iudex cogere, etiam metu verborum Sot. in 4. d. 39. q. 1. ar. 3.

66 Quæ fiunt ob metum ab intrinseco, tenent; Nisi ea ex quibus oritur, ideo fiant; vt metum passus illa præstet. Quare stuprator in delicto depræhensus, si in coniugem se offert, quia timet se occidendum, tenet matrimonium: nisi probabiliter timeat metum inferendum ad matrimonium iniustè. quare si Pater puellæ minatur accusationem, nisi ducat, valet matrimonium; non verò si minetur mortem. Item qui metu naufragij, periculi ferarum, infirmitatis; aut vt se ab obsidione liberet, matrimonium contrahit, tenet; si non ideo alter obsederit; quia non ab alio, sed à seipso inducitur. Et metus hic non causa, sed occasio fuit contrahendi Sanchez vbi supra disp. 12. & com.

67 Metus cadens in constantem virum impedit, etiam si adsit consensus, c. Cum locum, & c. Veniens 2. de sponsal. Nau. c. 22. num. 51. Cou. in 4. p. 2. c. 3. parag. 5. num. 3. etiam si matrimonium consumetur, non coactè, si non animo contrahendi, Silu. matr. 8. q. 11. vers. 5. Nec firmatur iuramento, cum deficiat liber, & spontaneus consensus, quem iuramentum supplere non potest d. c. Cum locum. Cord in sum. q. 171. puncto 1. Sanchez lib. 4. disp. 20. q. 3. Intellige tamen, si metus sit ad id incussus, vt contrahatur, Couar. vbi supra parag. 4. num. 15. In foro tamen conscientiæ non tenet matrimonium contractum per leuem metum, ad id incussum, si sit causa, sine qua non, saltem principalis Nau. vbi supra, & de elect. cons. 50. num. 3. & alibi sæpè. Roder. in sum. p. 2. c. 8. num. 10. Hoc tamen postremum multis relatis, negant Sanch lib. 4. disp. 17. num. 3. Suar. de relig. to. 3. lib. 6. c. 4. num. 13. quod hoc impedimentum inductum sit, non iure naturæ, vt etiam fusè probant Sanchez disp. 14. & Suar. loc. cit. sed tantum iure Ecclesiastico. hoc porrò statuit irritari matrimonium, iusto metu contractum: quare metus leuis si adsit consensus, non inualidat V. Silu. vbi supra vers. 2. & seq. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 3. concl. 3. Metus iustus arbitrio iudicis definiendus est Nau. & Cou. vbi supra Talis est metus carceris diuturni, flagellorum, amissionis magni boni, mutilationis, stupri, mortis. Cai. in sum. ver. matrim. imped. 7. Et seruitutis propriæ, vxoris, filiorum, & aliorum huiusmodi S. Tho. suppl. q. 47. ar. 2 ad 2. Et infamiæ etiam facti, cui facilè occurri non potest Sanch. disp. 5. num. 15. Intellige etiam consanguineos, & affines vsq; ad quartum gradum, si affinitas sit ex copula licita; & arctissima etiam amicitia coniunctos. his enim omnibus illata iniuria nobis illata censetur Sanchez disp. 4. & 5. In muliere minor metus sufficit ad annullandum, glo. in c. Cum locum de sponsal. ver. metus Pan. in c. Consultationi eo tit. num. 4. Cou. vbi supra, & com.

68 Solum è sacramentis matrimonium metu irritatur, nisi sit coactio absoluta: conditionalis enim non irritat, c. Maiores parag. Item quæritur de bapt. vbi Pan. & glo. ver. conditionaliter.

69 Matrimonium contractum nimia reuerentia Patris, aut Tutorum, quæ causa est contractus, non tenet. Nau. de his, quæ vi cons. 10. V. Matrim. num. 43.

70 Matrimonium ex metu à Magistratu, iustè incusso valet, si ideo non incutiatur Nau. vbi supra cons. 8. Couar. in 4. p. 2. c. 3. parag. 5. nu. 15. & alij plures, quos refert Sanch. disp. 13. nu. 2. vbi nu. 1. refert alios absolutè docentes, nō valere matrimoniū Ipse tamē nu. 3. censet valere, etiā si idcirco incutiatur;

tiatur: requiritur, enim, vt metus sit cũ iniuria

71 Si quis ducat filiam Medici, nolentis aliter curare, tenet: est enim metus ab intrinseco Sot. in 4. d. 29. q. 1. ar. 3. vers. Regula ergo generalis Cord. q. 71. puncto 1. Sanchez lib. 4, disp. 12. num. 15. & disp. 13. num. 3. quia medicus non infert metum, sed morbus. Exigit autem medicus matrimonium tamq; stipendium, & alioqui non tenetur mederi lege iustitiæ.

72 Si vitium metus occultum sit, sufficit ad validitatem matrimonij, si coactus postea liberè consentiat, alterius consensu nondum reuocato Sanchez lib. 2. disp. 32. num. 9. & lib. 4. disp. 15. num. 2.

ORDO.

73 Ordo sacer impedit, c. 1. & 2. Qui cler vel vou. Etiam Græcos S. Tho. suppl. q. 53. ar. 3. Silu. matr. 8. q. 12. vers. 2. Non tamen quoad Græcos vsum matrimonij, antea contracti S. Tho. ibidem.

74 Ordinatus, vxore non consentiente, non poterit in ordine ministrare S. Tho. vbi supra ar. 4. Nec ad superiores ascendere licèt matrimonium nondum sit consumatum extr. Antiquæ de vot.

LIGAMEN

75 Alligatus alteri etiam matrimonio nondum consumato, non potest aliam ducere; et si ducat, & consumet, separandum, c. Licet de sponsa duor.

76 Matrimonium contractum à falsò credente, coniugem viuere, tenet, si putet valere: secus si putet inualidum Nau. c. 21. num. 56. & de conuers. coniug. cons. 4. nu. 2. Silu. matr. 8. q. 13. vers. 15.

HONESTAS

V. SPONSALIA

77 Est proprinquitas, ex sponsalibus proueniens, robur. trahens ab institutione Ecclesiæ propter eius honestatem Silu. matr. 8. q. 14. vers. 1.

78 Hoc impedimentum publicæ honestatis oritur tantum ex sponsalibus de futuro: Nam matrimonium ratum impedit vsq; ad quartum gradum Bulla Pij, V. quæ in c. Ad Romanum Pont. Nec excedit hoc impedimentum primum gradum Trid. sess. 24. c. 3. de refor. matr. Vnde vir non potest contrahere cum consanguineis sponsæ in primo gradu solo, & è contra.

79 Ex matrimonio nullo propter impedimentum dirimens oritur publica honestas, impediens vsq; ad quartum gradum, vt si contraxisti cum monacho, consanguineo &c. Sanchez lib. 7. disp. 70. nu. 7. & ex matrimonio quomodocunq; inualido, modò non ex defectu consensus manifesto Reginal. lib. 31. nu. 28. Sed contrarium verius docet Nau. c. 22. nu 58. scilicet non oriri ex huiusmodi matrimonio hoc impedimentum, & satis colligitur ex Bulla cit. vbi agitur tantum de matrimonio rato, non consumato. Nam etiam ex matrimonio rato, sed nullo, tantum propter omissa requisita à Conc. Trid. oritur hoc impedimentum, resoluitur enim in sponsalia Cong. Concil.

80 Non oritur ex sponsalibus quacũq; ratione inualidis Trid. vbi supra V. Anchar. in c. Ad audientiam nu. 6. de sponsal. Inualidantur etiam cum soluuntur mutuo consensu Cong. Concil. quod tamen non concedit Sanchez lib. 7. disp 68. num. 31. Neq; ex sponsalibus contractis ex metu cadente in constantem, non autem ex leui. Idem, lib. 4. disp. 19. num. 3. Sunt tamen qui dicant, oriri hoc impedimentum, quod ea sponsalia non sint inualida ipso iure sed inualidanda, quos vide ibi num. 1. Nec ex sponsalibus contractis ante septennium, nisi post septennium consenserint c. Literas &

seq. de despons. impub. Nec ex sponsalibus conditionatis ante conditionis euentum c. vn. parag. 2. de sponsal. in 6. requiritur autem conditio expressa, nam tacita non facit obligationem glo. fin. in d. c. vn. per l. Conditiones extrinsecus ff. de cond. & dem. Et, si ante conditionis euentum, vir contrahat cum sorore sponsæ sponsalia absoluta, non oritur hoc impedimentum, cum sint nulla contra priorem promissionem, quam ex iustitia seruare tenetur, & sic expectare conditionis euentum Sanchez lib. 7. disp. 69. num. 3.

81 Oritur ex sponsalibus inualidis ex defectu consensus interni, si adsit externus, quod ibi nihilominus, & scandalum, & inhonestas reperiatur ad quæ vitanda Ecclesia induxit hoc impedimentum Sanchez plures referens disp. 68. cit. num. 14. Sed hoc videtur contra Trid. vbi supra. Nam verè huiusmodi sponsalia sunt inualida, & nulla.

82 Ad validitatem sponsaliorum requiritur primo ætas septem annorum, c. Ex sponsalibus de sponsal. in 6. Nec sufficit vnius ætas Pan. in c. Iuuenis, de sponsal. Secundo, vt non sint facta conditione suspendente. Tertio, vt sint certa. Nam in personam incertam non fertur consensus, d. c. Ex sponsal. Quarto vt non deficiat consensus. Quinto, vt non sint facta post matrimonium, vel alia sponsalia Silu. matr. 8. q. 14. vers. 8.

83 Durat hoc impedimentum, etiam mortua illa cui promisisti. quare cum eius sorore contrahere non poteris Silu. vbi supra Pan. in c. Sponsam. de sponsal.

AFFINITAS V. DISPENSATIO.

84 Affinitas est proximitas personarum ex coitu proueniens omni carens parentela Silu. matr. 8. q. 15. Intellige etiã de copula illicita, & perfecta modo non extra vas. ibid. Intellige etiam omni carens parentela per se: per accidens enim permisceri possunt affinitati consanguinitas, & consanguinitati consanguinitas, & affinitati affinitas.

85 Affinitate sunt genere, & gradus Genera sunt tria, & de illis est regula. Persona addita personæ per carnis copulam mutat genus attinentiæ sed non gradum. Nam persona adiuncta Sanguini alterius per carnis copulam facit primum, genus, vt v. g. vxor fratris mei mutat genus, quia frater meus attinet mihi consanguinitate, & illa affinitate; sed est mihi affinis in primo genere, & in eodem gradu est affinitatis est mihi, & consanguineis meis, quo gradu consanguinitatis mihi, & consanguineis meis frater meus. Persona verò secunda addita per carnis copulam dictæ personæ primæ facit secundum genus, vt maritus relictæ fratris mei. Persona verò tertia addita secundæ per carnis copulam facit tertium genus. vt vxor mariti dictæ relictæ fratris mei defunctæ. Quò verò ad gradus, Omnes consanguinei vxoris meæ, vel mulieris à me cognitæ, sunt mihi affines in eo gradu, in quo sunt consanguinei talis mulieris, & è contra. Consanguinei autem viri, & vxoris non sunt inter se affines, c. Quod super his, & Glo. in c. Non debet de consang. Declaratio arb. affin. in 6. Quare duo fratres possunt ducere duas sorores Silu. matr. 8. q. 15. vers. 3 in fi & filius vxoris ex alio marito nubere potest filiæ sui mariti ex alia vxore Viguer. instit. c. 6. parag. 6. vers. 9. Cou. in in 4. p. 2. c. 6. parag. 7. num. 6. & com. In secundo, & tertio genere nullum est impedimentum d. c. Non debet. Impedit verò affinitas vsque ad quartum gradum inclusiue, si ex copula licita. Si verò sit ex copula illicita, impedit solum vsque ad secundum gradum inclus. Trident. sess. 24. c. 4. de refor. matr.

86 Ad

86 Ad contrahendam affinitatem non requiritur seminatio mulieris, modo vir in vase debito seminauerit S. Tho. p. 3. q. 31. ar. 5. ad 3. Silu vbi supra vers. 2. Sot. in 4. d. 27. q. 1. ar. 4. vers. hoc autem perplexum, & alij. At Caiet. 2. 2. q. 154. art. 12. & alij, quos refert Sanch. probabile dicens. lib. 2. disp. 21. num. 11. docent non contrahi, si fœmina non seminet. & idem docet S. Tho. suppl. q. 55. ar. 4. ad 2. Nam art. 5. cit. docet tantum semen mulieris non esse ad generationem necessarium.

87 In primo gradu affinitatis potest Papa dispensare, idest vt vnus habeat duas sorores successiue Sot. d. 41. q. vn. art. 3.

88 Si simul sit impedimentum affinitatis, & consanguinitatis, vtriusque est necessaria dispensatio Couar. parag. 7. cir. num. 1. Tolet. lib. 7. c. 11. Idem cum concurrunt affinitas, & publica honestas, vt si carnaliter cognoui sponsam, & deinde eius sororem ducere velim Declar. arb. affin. post 6. vers. Et insurgit. Silu. matr. 8. q. 14. vers. 3. V. Sanch. lib. 8. disp. 24. vbi num. 38. docet, non esse necessarium exprimere publicam honestatem, cum explicatur affinitas ex cupula licita, vt si peto dispensationem ad ducendam consanguineam vxoris meæ. Secus si tantum explicetur affinitas in genere. Pan. in c. Non debet de consang. num. 12.

89 Vir infidelis fornicariè cognoscens mulierem, si postea conuertatur, potest nihilominus ducere eius sororem; quia affinitas ex copula illicita inducta est iure Ecclesiastico, cui infideles non subsunt. Et inter infideles nulla ex huiusmodi copula oritur affinitas, Sanch. lib. 7. disp. 65. num. 10. contra Veracrus p. 1. specul. art. 50. concl. 3. & 4. & Vegam in sum. c. 34. casu 129.

IMPOTENTIA

90 EST vitium animi, vel corporis, quo quis impeditur alteri carnaliter commisceri Silu. matr. 8. q. 16.

91 Impedit impotentia, quæ sine miraculo tolli non potest, c. Fraternitatis de frig. & mal. aut sine peccato Nau. c. 22. num. 59. aut periculo vitæ d. c. Fraternitatis parag. Post hæc. Intellige etiam impotentiam seminandi in vase debito S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 12. parag. 1. & 2. quia non reputatur in iure carnalis copula, nisi sit consumata, per seminationem ordinariam c. fi. de sponsal. Non est autem miraculum tolli maleficium orationibus; est enim is modus consuetus Sot. in 4. d. 39. q. 1. ar. 3. Solet verò dari etiam maleficiatis triennium ad explorandum, c. Literæ de frig. & mal. secundum lecturam Pan. S. Th. suppl. q. 58. ar. 2. S. Ant vbi supra parag. 3. Et vbi subest probabilis spes seminandi intra vas, licitum est conari ad copulam, quamuis per accidens, & præter intentionem extra vas semen effundatur; aliàs nec licent tactus cum periculo, &c. Sanchez lib. 9. disp. 17. num. 21. & seq.

92 Maleficium perpetuum respectu huius, solum eius respectu est impedimentum Pan. in c. 1. de frig. & mal. S. Ant. & S. Tho. vbi supra. Et huius causa separatum matrimonium non reintegratur; licèt maleficiatus aliam ducat, & cognoscat P. in d. c. Fraternitatis num. 13. secus si ex impotentia naturali, ibidem num. 2. & in c. 1. cit. num. 7. aut si post separationem primam cognoscat: quia eo casu impedimentum est temporale Silu. matr. 8. q. 16. vers. 8. S. Ant. vbi supra Roder. lib. 1. sum. c. 235. num. 3.

93 Non impedit impotentia, cui per artem, aut ætatem potest remedium adhiberi S. Ant. & Silu. vbi supra Sanchez plures referens lib. 7. disp. 104. num. 15. etiam si absq; dolore auferri non possit: teneturq; talis dolorem subire, si leuis sit, vt voluit glo. in d. c. Fraternitatis, ver. corporali

periculo,

periculo, & in c. Ex Literis eo. uer medicorum Roder. vbi suprà num. 1. Immò secundum alios tenetur pati incisionē, etiam cum graui dolore, & cauterio faciendam, non tamen grauissimum dolorem, aut morbi incommodum; maximè si diuturnum timeretur Sot. in 4. d. 34. q. vn ar. 2. vers. dubium autem. Ang. matr. 3. imped. 16. num. 2. Sanchez lib. 7. disp. 93. num. 32

94 Impotens dicitur, quæ sine vitæ periculo parere non potest, aut debitum reddere Roder. vbi suprà num 1. & 6. Vict. & alij plures relati à Sanchez vbi supra disp. 92. num. 27. qui tamen contrariam tuetur sententiam, quod matrimonij contractus essentialiter consistat in mutua obligatione ad copulam perfectā ex se aptam ad prolis generationem.

95 Matrimonium scienter cum impotente contractum tenet. S. Th. vbi supra ar. 1. ad 4. S. Ant. parag. 1. Ang. vbi supra in fi. Contrariam sententiam tenent Silu. matr. 8 q 16. vers. 5. Nau. c. 22. num. 60. Tolet. lib. 7 c. 11. Pan in c. Consulationi de frig. & mal. num. 2. Sanchez disp. 97. num. 1. & tutius esse tales separari docet. Veracruz specul. coniug. p. 1, ar. 38. concl. 7. vt refert Cyned. ad Decretal collec. 38. num. 2.

96 Senes valdè, aut steriles possunt contrahere, si coire possunt, licèt generare nequeant Couar. in 4. p. 2. c. 8. parag. 2. num. 10. Nau. c. 22. num. 59. & de disp. impub. cons. 4. num. 15. & de frig. & mal. cons 2. num. 15. glo. in c. 2. eo tit. S. Th. supp. q. 58. ar. 1. ad 3. Ang. nu. 2, citt. licèt Pan. in d. c. 2. num 5. & Sanchez disp. 97. num 24. id non concedant cum potente ad generandum.

97 Si statim cognoscatur impotentia, statim possunt separari c. Laudabilem de frig. & mal. quòd intelligit ibi Pan. de impedimento naturali, non de maleficio. Dat verò Ecclesia triennium ad explorandum, post quod standum testimonio matronarum, dicentium, se Virginem reperisse c. Fraternitatis eo. tit. aut iuramento septem consanguineorum, ubi ambo fatentur se non consumasse d. c. Laudabilem. debent verò esse septem ab vtraq; parte, si tot habere possunt, alioqui totidem vicini, vt docet Innoc. in d. c. Laudabilem, & com. Qui si non reperiantur, assumi debent alij testes bonæ famæ Sanchez lib. 7. disp. 108. num. 13. Standum etiam est iuramento viri, dicentis, se consumasse c. 1 parag. Illa autem eo. tit. Si tamen illa erat corrupta Pan. vbi suprà, & com. In dubio autem semper iudicandum pro matrimonio Sot. vbi supra Sanchez tota disp. 103. Vide etiam disp. 107. & duas seq.

98 Vni arta, si ab altero cognoscatur, reddenda est primo; nisi esset diuersæ ætatis, & complessionis; etiam si diuortium factum sit iudicio Ecclesiæ, quæ in hoc inuenit se deceptam d. c. Fraternitatis Silu. ver. diuortium q. 19. Alij tamen docent non restituendum, etiam si per vsum secundi aptata sit primo Pan. in dicto c. Fraternitatis num. 19. Palud. quem refert, & sequitur S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 12. parag. 1. quòd intellige iuxta sensum d. c. Fraternitatis Sanchez vbi supra disp. 93. num. 12.

99 Carens vtroq; testiculo non potest contrahere, & contractum separandum Sixtus V. Bulla an. 1587. quæ est 50. in ordine in Bullario nouo; & erat etiam communis opinio ante dictam Bullam, vt testantur Sanchez disp. 92. à num. 17. & docet Pan. in c. Quod sedem, de frig. & mal. Si tamen is defectus accidat post consumatum matrimonium, potest eo vti absq; culpa. per accidens enim est, quod verum semen non emittat Tolet. lib. 7. c. 12. num. 4. Sanch. disp. 102.

100 Adueniens impotentia matrimonio solum rato, non dirimit. Pan in c. Ex literis de frig. & mal num. 3. Vict. nu. 286. & 289. In dubio autem iudicandum est præcessisse ex quo non potuit cognoscere Pan. in d. c. Fraternit. num. 16. Ang. matr. 3. imped. 16 in fi. Potest tamen Papa separare, si multum timeatur de incontinentia sani: est enim hæc causa sufficiens Pan. in d. c. Ex litteris num 3. Nau. eo tit. cons. 1. num. 4.

DISPEN-

DISPENSATIO.

IN MATRIMONIO

V. Affinitas. Dispensatio. in legæ. Occultum.

101 Potest Episcopus dispensare in impedimento occulto, cum separatio esset scandalosa, nec esset facilis recursus ad Papam propter inopiā, aut aliam legitimam causam Pan.in c Veniens, Qui cler. vel vou. Silu. ver. dispensatio nu. 15. Ang. eo. nu. 5. Nau. de affin. cons. 14. & in man. c. 22 num. 85. Tolet. lib. 7. c. 19. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 2. disp 40. num. 3. vbi num. 4. ex Trid. sess. 24. c. 5. de refor. matr. docet, vt contrahentes scienter matrimonium in gradibus prohibitis, contrahere non præsumpserint: aut si ignoranter, solemnitatis requisitas non neglexerint, alioqui Episcopum nihil posse. Dicitur autem hic mala fides, non sola scientia, quod accesserit ad consanguineam eius, quam vult ducere, nisi simul sciat inde oriri impedimentum. Nec excluditur bona fides, licèt procedat ex lata culpa, & ignorantia: nam ex verbis Concilij requiritur dolus. Præterea num. 7. nullius doctoris, vt ipse ait, patrocinio fretus, affirmat posse Episcopum dispensare in impedimento dirimente, antequam matrimonium contrahatur, si v. g. mulier à Confessario moneatur de impedimento dirimente, cuius detectio notabilem infamiam produceret; omniaq; iam parata essent ad nuptiarum solemnitatem, vespere celebrandam; omnibusq, tentatis, nulla euadendi via reperiretur, esset enim eo casu vrgens necessitas. V. Silu. ver. Lex q. 8.

102 Si in supplicatione taceatur copula inter affines & consanguineos, est subreptitia dispensatio, Silu. matr. 8. q. 14. vers. 3. Nau. c. 22. num. 86. licèt de consag. cons. 9. num. 5. contrarium dicat; & ita seruat praxis Curiæ, vt testatur Quaranta ver. matr. dispens. Item est subreptitia dispensatio, si antequam applicetur, habeant inter se copulam, vt notat Apostil. cons. 9. citato Gutierez lib. 1. can. qq. c. 15. num. 24. Quaranta vbi suprà Sanchez lib. 7. disp. 67. num. 9. aut cognita saltem causa à Delegato Roder. in sum. lib. 1. c. 238. concl. 7. V. Roder. p. 2. decis. 22. Valet, quoad expressa, non tamen quoad effectum contrahendi, donec super non expressis fuerit dispensatum Nau. de consang. cons. 7. & trib seq Si incestus est occultus sufficit p. o eo petere dispensationem à Sacra Pœnitentiaria Sanchez lib. 8. disp. 23. num. 7. & disp. 25. num. 11. Et si alter contrahentium ignorauit consanguinitatem, cum non sit propriè incestus, non exprimendus Idem disp. 25. cit. num. 10.

103 Dispensatio, vt contrahat cum ea, cum qua commisit incestum, si antequam ei applicetur, iterum commisit incestum, habebit nihilominus dispensatio effectum Nau. vbi suprà cons. 10. & seq. Cord. in sum. q. 45. in fi. Idem dic, vbi obtenta dispensatione, seu potius commissione huiusmodi dispensationis super affinitate, denuo iterauit copulam eum eadem consanguinea mulieris à se ducendæ. Secus, si accideret copula post executam dispensationem; quia licèt sublata sit prior affinitas, non tamen hæc sequens, quæ est noua Sanchez vbi suprà disp. 24. num. 8. Moneta de commut. vltim. volunt. c. 6. num. 283.

104 Dispensatio ad validum matrimonium nullum inter affines, & consanguineos contractum, & ad prolem legitimandam, licèt quoad matrimonium non potuerit forsan habere effectum, quia alter mortuus est, valebit tamen quoad legitimationem, & debet executioni mandari. sic decisum Romæ in Rota 19 Octob. 1575. per consil. 409. Anchar. quod notandum dicit Quaranta vbi supra in fi. propter præiudicium venientium ab intestato. V. Gratiam. discep. for. to. 1. c. 128. num. 48.

105 Applicata dispensatione in matrimonio

trimonio nullo, sed contracto in facie Ecclesiæ, sufficit postea persuadere alteri coniugi, vt se habeat pro coniuge; nec opus est illi prodere impedimentum Caj. in sum ver. matrim. vers tertium caput. Sed Innoc. in c. 1. de eo, qui dux. quam poll docet opus esse, vt alter sciat se dissentire posse. Nau. verò c. 22. num. 47. vult satis esse, si sciat primum matrimonium non valuisse ob aliquod impedimentum in genere, & non cogatur ad nouũ consensum, sic etiam Sanch lib. 8. disp. 34. num. 61 & hoc magis placet.

106 Potest Episcopus delegare facultatem dispensandi in impedimentis dirimentibus, qui secundum ius Sum. Pont. reseruantur, solumq; sibi competunt ratione imminentis necessitatis; non solum cum causa particularis occurrit, sed etiam generaliter: Est enim priuilegium sibi cõpetens non ratione personæ, sed perpetuo Dignitati, vel officio: quare non est potestas delegata, sed ordinaria, habetq; iura ordinariæ potestatis. Sic multi, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 2. disp. 40. num. 14.

107 Delegatus, cui commissa est dispensatio matrimonials, potest pœnitentiam iniunctam commutare Ricc. p. 2. decis. 155.

108 Dispensatione vtens literis desuper minimè confectis tutus est in foro cõscientiæ, nisi vtatur in foro fori Gomez. in reg. de infir. resign. q. 18. & de non iudic. iux for. supplic. q. 14. ideo enim in regula dicitur, dispensationes litteris non confectis non suffragari, & non dicit, non valere: quia verbum suffragari respicit forum contentiosum.

109 Dispensatio super affinitate non extenditur ad publicam honestatem concurrentem, vt si cognouisti sponsam, glo. in princ. declarat. arb. affin. in 6. Nau. de consang. cons. 7. Nisi necessariò comprehendatur sub affinitate: vt si impetrasti dispensationem, vti tibi liceat ducere vxorem relictam consanguinei tui Pan. in c. Non debet de consang. num. 12. Valet tamen dispensatio super affinitate, licet contrahi non possit matrimonium, antequã sint sublata omnia impedimenta, glo. & Nau. vbi supra Sanchez verò lib. 8. disp. 23. & Monet. de commut. vlt. vol. c. 6. q. 4. concl. 3. alijs cit. verius docent necessarium esse omnia illa impedimenta in eadem dispensatione exprimi, quia est dispensatio vnica, & indiuidua, quia ad vnicum finem. Nisi diuerso modo tendant ad eundm finem, vt si quis habeat votum castitatis, vel non ducendi consanguineam; quia prius potest petere dispensationem voti tacita consanguinitate. Si tamen prius petat dispensationem circa consanguinnitatem, tenetur mentionem facere voti; quia tunc sunt dùo impedimenta ad illud speciale matrimonium. Aut nisi sublato vno impedimento per dispensationem perfectam, superueniret affinitas; quia cognouit sororem eius, quam vult ducere: tunc enim tacita consanguinitate sufficit petere dispensationem affinitatis. Aut nisi alterum impedimentum tolli possit alia via, quam per dispensationem: vt si ligatus sponsalibus ducere vellit aliam sibi consanguineam, quia sponsalia tolli possunt per remissionem. Aut nisi alterum impedimentum esset occultum, quia super hoc dispensat Pœnitentiaria, cui tamen exponendum est impedimentum publicũ. Sic Moneta vbi supra num 282. & trib. seq. Sanchez lib. 8. disp. 21. num. 6. iniuncta disp. 23. num. 4. 7. & 8.

110 Dispensatione obtenta, vt inter duos consanguineos matrimonium ineatur, non expirat gratia, licèt alter, vel vterque alijs nuptijs copuletur illis relictis, ad quas obtenta est dispensatio: quia cum ablato semel impedimento, ratione illius dispensationis facti sint habiles, per illud matrimonium impedimentum illud non reuiuiscit. Idem dicendum nondum sublato impedimento, quòd Ordinarius, vel Confessor nondum sit commissam dispensationem executi, quia tacita illa renunciatione, quæ etiam in priori casu reperiatur, cum non sit à Superiore acceptata, non perijt facultas ad exequendum Sanchez lib. 8. disp. 32. num. 6.

121 Exprimendum eſt in ſupplicatione copulam habitam eſſe ſpe facilioris diſpenſationis, alioqui ſubreptitia diſpenſatio: ita ex Trid. docet Sanchez lib. 8. diſp. 25. num. 22. & Clarius num. 38.

112 Quomodo intelligendæ ſunt clauſulæ apponi ſolitæ in diſpenſationibus V. Sanchez lib. 2. diſp. 35. & duab. ſeq. lib. 3. diſp. 35. & 29. lib. 7. diſp. 3: & lib. 8. diſp. 7. 17. 19. 20. 27. 34. & 35. & hic poſt finem operis.

113 Sufficit in petitione diſpenſationis mentionem facere gradus remotioris Pan. in. c. Quod delicto de conſaug. Silu. matr. 8: q. 6. vers. 6. & declarauit Pius V. 1566. addens obtinendas poſtea literas declarationes ſuper gradu propinquiori, quæ tamen in conſcientia neceſſariæ nõ erunt, vbi nullum ſcandalum periculum immineret; nec res ad forum exterius eſſet deducta: Immò etiam hoc caſu, ſi Delegatus abſque dictis literis diſpenſaret, matrimonium teneret Sanchez lib. 8. diſp. 24. num. 29. vbi num. 32. ex Bulla cit. benè aduertit, nullam eſſe diſpenſationem, ſi alter contrahẽtium attingit ſtipitem primo gradu; niſi alter diſtet quinto; quia hoc caſu non eſt neceſſaria diſpenſatio.

114 Cauſæ legitimæ diſpenſandi in gradibus prohibitis ſunt: Primà anguſtia loci; quando non inueniuntur paris conditionis. quod intelligitur etiam de Ciuitate, & loco inſigni. diciter enim hoc anguſtus locus, quando non inuenitur in eo poris [conditionis] Roder. in ſum. p. 1. c. 237. num. 2. Nec enim tenetur extra proprium oppidum virum quærere, vt declarauit Sacra Cong. Conc. & docent Sauchez lib. 8. diſp. 20. num. 13. & Ricc. p. 2. decis. 375. Vel ſi locus eſt minor, [& ipſa non habet] ſufficientem dotem ad nubendum extra illum Nau. c. 22. iuſi. Quomodo autem intelligenda cauſa in matrimonialibus diſpenſationibus apponi ſolita, Quia non inuenitur coniux æqualis, V. Sanchez lib. 4. diſp. 26. nu. 27. Secundà, quando diues vult ducere pauperem, vel indotatam, conſtituendo illi dotem, ſufficit autem incompetentia dotis [reſpectu perſonarum, quæ degunt in loco mulieris Congr. Conc. Sufficit etiam in competentia reſpectu eius, qui vult eã ducere, licet reſpectu mulieris ſit competens Roder vbi ſupra Nau. c. 22 num. 87. etiam ſi ad competentiam reducatur per tertiam perſonam Nau. de conſang. [conſil. 15. Sanchez lib. 8. diſp. 35. nu 6. Tertia, quando vult ducere ob lites, aut inimicitias ſedandas. Quarta ad vitandum periculum contrahendi cum hæretico in locis, vbi magna eſt eorum copia. Quinta, quado mulier excedit 24. aunum, nec dum inuenit virum paris conditionis non affinem Sexta, quando orta eſt fama, [quod inter ipſos habita ſit copula; &], niſi matrimonium inter ipſos contrahatur, ipſa mulier infamata, & innupta remanebit, grauiaq; inde ſcandala veriſimiliter orientur. Septimà, quando locus mulieris ſitus eſt ad litus maris, continuis piratarum incurſionibus expoſitus, quo cœteri homines ad contrahendum verentur accedere. Octaua, quando contractum eſt matrimonium bona fide, ſeruata forma Concilj Trid. & cõſumatum; detectoq; poſtea impedimento, abſtinuerũt, & ex eo matrimonio nati ſunt filij V. Quarant. ver. Matrim. diſpenſatio, & Sanchez. vbi ſuprà, & diſp. 19.

IMPEDIMENTA NON DIRIMENTIA.

V. Voti irritatio.

115 PRimum. Prohibitio Epiſcopi, aut Parochi, donec conſtet non ſubeſſe impedimentũ quod opponitur Silu matr. 7. q. 1. Nau c. 22. c 68. de quo vide glo. in c. Tua fraternitas. ver. poteris irritare, de ſpons. duor Secundũ tempus prohibitũ ab Eccleſia c. Capellanus de fer. Intellige, de ſolemni benedictione nuptiarũ, & traductione ad domũ ſponſi. Nã ex ſententia Congreg. poteſt contrahi coram Parocho, & teſtibus. Poteſt verò Epiſcopus

ex vrgente causa dispensare, vt Nuptiæ celebrentur Sot. in 4. d. 32. in fi. Tempora prohibita sunt ab Aduentu Domini ad Epiphaniam, & à feria quarta Cinerum ad Octauam Paschæ inclus. Trid. sess. 24. c. 10. de refor. matr. Tertium, sponsalia cum altera, nisi prima sint dissoluta Silu. vbi supra, q. 3. Quartum, Cathechismus, idest respondere pro puero in Catechismo, c. Per Catechismum de cogn. spir. Sed id moderatum intelligitur per Trid. sicut & Baptismus Nau. c. 22. num. 72. Immo nullam inde oriri cognationem, declarauit Congreg. Conc. & satis colligitur ex Trid. dum enumeratis casibus, in quibus contrahitur cognatio spir. nihil de Catechismo dicit. Sanchez lib. 7. disp. 10. num. 12. Quintum Votum castitatis simplex c. 2. d. 27. aut religionis Tolet. lib. 7. c. 14. Sed in voto religionis non est necessaria dispensatio ad petendum debitum, quia non vouit castitatem, nisi in religione seruandam. Tolet. ibidem Arag. 2. 2. q. 88. ar. 2. ad 2. illat. 2. Cord. in sum. q. 236. puncto 2. Nau c. 12. num. 47. Sextum. Incestus cum proprijs, & vxoris consanguineis, c. 1. & 2. de eo, qui cong. cons. vx. Nau. eo. tit. cons. 1. & de consang. cons. 8. Silu. vbi supra q. vlt. vers. 3. Intellige de incestu commisso etiam vxore viua S. Tho suppl. q. 55. ar. 2. Incestus occultus, quia ex ignorantia, non impedit Pan. in d. c. 1. V. Sanchez lib. 9. disp. 27. num. 2. Septimum. Occidisse propriam vxorem c. Admonere 33. q. 2. etiam si occiderit in adulterio depræhensam S. Tho. vbi supra q. 60. ar. 1. Si vxor. occidat virum non est impedimentum. Vict. in sum num. 295. Armill. ver. matrim. num. 58. Tolet. lib. 7. c. 15. Sanchez lib 7. disp. 78. num. 8. V. Silu. matr. 8. q. 6. Nisi fecisset intentionem ducendi adulterum Silu. matr. 7. q. 6. Sed Nau. c. 22. num. 74. absolutè docet esse impedimentum. Octauum, Raptus alienæ sponsæ, c. Statutum 27. q. 2. Nonum conuictum esse in iudicio occidisse præsbyterum. c. Qui præsbyterum de pœnit. & rem. Decimum, Ducere scienter monialem. c. Hi ergo 27. q. 1. & sunt ipso facto excommunicati, c. Si quis sacro ea. q. Vndecimum, Solemnis pœnitentia dum durat c. Audiuimus 33. q. 2. Duodecimum, malitiosa proprij filij susceptio animo fraudandi coniugem debito. c. De eo, 30. q. 1. Idem si filium confirmandum teneat scienter. c. Si quis filiastrum ea. q. Decimum tertium, Audisse peccata mulieris etiam in necessitate, etiam si sit laicus, impeditur contrahere cum ea, glo. in c. Omnes 30. q. 2. Decimum quartum Machinasse in mortem coniugis, si hic, se defendendo occidit inuasorem c. 1. de diuort. Nunc tamen præter votum, & alia sponsalia, & interdictum Ecclesiæ, cetera sunt vsu abolita Sanchez lib. 7. disp. 17. num. 9. & disp. 24. lib. 8. num. 22.

116 Potest Episcopus in his impedimentis dispensare S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 16 parag. 4. Silu. matr. 6. q. 6. Si timeatur de incontinentia, vt si iuuenes sint Pan. in c. 1. de eo qui cogn. cons. vx. c. Si duo 35 q. 6. Immo secundum Nau. c. 22. num. 75. & de consang. cons. 9. & 11. numquam peti solet dispensatio. In voto autem castitatis, & religionis solus Papa dispensat, nisi timeatur de incontinentia vt supra ver. dispensatio num 101. & docet multis citatis Sanchez lib. 8. disp. 9. num 22. vbi ampliat etiam si sum. Pont. adiri posset: at ex mora graue incontinentiæ, aut alterius scandali, aut magni damni periculum imminet: vt eum voto ligatus Virginem deflorauit. Cum vero Episcopus dispensat, intelligitur pro ea vice tantum: quia cum sola necessitas tribuat facultatem dispensandi, hæc facultas non vltra eam necessitatem extenditur Sanchez vbi supra num. 26. Quare coniuge mortuo, non potest absq; noua dispensatione aliud inire matrimonium.

117 Episcopus alterius Sponsi potest cum vtroq; circa denunciationes dispensare Sicut enim potest alteruter Prælatus ratione connexionis vtrumque copulare matrimonio; ita eo ipso quod dispensat cum suo subdito circa denunciationes, censetur dispensare cum altero Sanchez lib. 2. disp. 7. num. 7. Idem potest Vicarius generalis, nisi Episcopus sibi reseruauerit; & om-

nes Prælati habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, & ordinariam: hi enim sunt Ordinarij, de quibus Trid. seß. 24. c. 1. de refor. matr. De quo Gemin. in c. 2. initio, de const. in 6. Pan. in c. Cum ad Ecclesiarum, num. 1. de off ord. & in c. Vt famæ de sent. exc. num. 6. Silu. excom. 8. num 92. V. Paris de resign. lib. 3. q. 11. num. 19. & Mandos in reg. 24. q. 6. num. 16. Qui autem sint huiusmodi Prælati. V. Sanchez lib. 8. disp. 28. Episcopus, aut alius sine causa dispensans mortaliter peccat Sanchez lib. cit. disp. 8. num. 2. Sunt autem iustæ causæ Prima contrahentium pudor ob nimiam disparitatem siue ætatis, siue status, S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 16. parag. 5. Sot. in 4. d. 28. q. 1. ar 2. vers. De bannis Silu. matr 6. q. 7. dicto 2. Nau. c. 22. num. 70. Idem quando ambo sunt senes, & erubescunt publicare matrimonium Silu. vbi supra. Ang. ver. clandestinum num. 1. Secunda, cum aliqui concubinarij existimati sunt diù coniuges S. Ant. & Silu. vbi supra Tertia cum Magnates contrahunt S. Ant. & Sot. loc. cit. Quarta quando nullius impedimenti subest timor Sot. ibidem. Quinta quando ob temporis breuitatem non possent aliàs nuptiæ benedici Cong. Concil. Sexta quando timetur forc, vt Consanguinei matrimonium iniustè impediant, vt constat ex Trid. seß. 24. c. 1. de refor. matr. ibi. Quando est suspicio malitiosi impedimenti Ang & Sot vbi supra, Silu. matr. 2. q. 17. vers. 3. Iniustè autem impediunt, quando minis, dolo, vi, vel falsitate, aut falsis testibus, aut calumnijs: secus quando ex iusta causa, ob notabilem disparitatem, & precibus, & blandicijs non violenter impediunt, etiam si filius Virginem deflorarit, cum fide de matrimonio contrahendo, si ex eo grauia scandala sint verisimiliter oritura Cord. in sum. q. 171. Septima, quando parentes, vel Tutor volunt, vt Virgo nubat indigno Nau. c. 16. num. 37. Caietom. 1. opusc. 12. q. 1 Octaua quando aliquibus valde expediret huiusmodi matrimonium, timereturq; impediri Sot. vbi supra Et vbi deflorator damnum resarcire vult, ducens à se defloratam, timereturque ne animum mutet. Immo etiam si illa non esset Virgo, tamen alioqui infamata remaneret. Nona ex repentino casu, vt si Concubinarij à Iudice comprahensi, si essent plectendi, vt possent dicere, se esse coniuges. Decima, ob animæ periculum, vt si concubinarij velint contrahere, quò à malo statu recedant; periculumq; sit, ne dum banna fiunt, iterum commisceantur: aut si meretrix velit cum aliquo inire matrimonium vt castè viuat, periculumq; sit ne sponsa, vel sponsus voluntatem mutet. Vndecima ad vitanda scandala ob aliquam factionem, quæ ideo vitari posset, statim inito matrimonio. Vltima, cum quis in mortis periculo vult ducere concubinam, vt filij legitimentur Nau. vbi supra Couar. in 4. p. 2. c. 6. initio. In omnibus tamen dispensandi causis, necesse est Ordinarium informari, an aliquod subsit impedimentum. In prima, tertia, & quarta causa potest, sed non tenetur Episcopus dispensare. In alijs omnino tenetur Sot. vbi supra. Et vbi tenetur, si iniustè neget, aut eius copia haberi non possit, si graue periculum immineat ex mora expectandi denunciationes, potest illis omissis contrahi matrimonium. Sanchez lib. 3. disp 10. Sot. ar. 2. cit.

118 Tenentur contrahentes manifestare impedimentum, licèt occultum si ab Ordinario interrogentur, nisi obtinuissent dispensationem in foro conscientiæ, aut desistere Sanchez vbi supra disp. 14.

119 Episcopus, & Regulares priuilegiati dispensare possunt, vt qui contraxit matrimonium post votum simplex castitatis petat debitum, etiam ante consumationem Cord. in sum. q. 156. Sanchez lib. 8. disp. 11. num. 10. & disp 12. num. 4. & nu. 25. idem asserit de cognatione spirituali, cum scilicet alter cum suo coniuge contraxit cognationem spiritualem. Idem cum quis cognouit consanguineam vxoris suæ

Sayr. clar. reg. lib. 6. c. 11. num. 98. Cord vbi ſuprà Couar. in 4. p. 2. c. 7. parag. 2. num 6. & conceſſit Pius V. Mendicantibus, vt refert Sorb. ad Collector. ver. Abſolutio quoàd Sæculares. & Martinus V. conceſſit Benedictinis. vt refert id Sanchez vbi ſupra diſp. 16. V. ſupra ver. Debitum coniug. num. 15. & Mirand. in Manual. Præl. q. 47. ar. 2.

120 Votum non petendi debitum non impedit, quin ita vouens poſſit inire matrimonium animi non petendi, quia non fuit votum caſtitatis Sanch. lib. 9. diſp. 32. num. 22.

LIBER

LIBER SEXTVS
DE CENSVRIS ECCLESIÆ
Excommunicatio

V. Beneficium. Confessor. Ignorantia. Irregularitas. Iudicium. Lex. Missa. Ordo. Pœna. Promissio. Restitutio. Sacramenta. Scandalum.

1 EXCOMMVNICATIO est censura Ecclesiastica, qua Christianns à communione Ecclesiæ, quoad fructum, & eius suffragia generalia, & à qualibet licita fidelium communione excluditur. S. Tho. suppl. q. 21. ar. 1. Nomine autem censuræ veniunt Excommunicatio, Suspeusio, & interdictum, c. Quærenti de verb. sign. Est verò Censura pœna spiritualis, & medicinalis, priuans vsu aliquorum bonorum spiritualium, per ecclesiasticam potestatem, ita imposita vt per eandem ordinariè absolui possit Suar. de censur. disp. 1. sect. 1.

2 Diuiditur Primò In maiorem, & minorem. Secundò. Alia est à iure, alia ab homine. Illa est, quæ per Canonem, vel statutum, vel constitutionem fulminatur. Ab homine verò quæ à Iudice profertur. Vtraque autem est duplex, vel Comminatoria, vel ipso facto, vel iure. Illa non ligat nisi post sententiam, hæc verò statim ligat, nulla expectata sententia; & denotatur per verbum significans excommunicationem nullum expectare Iudicis dictum, vt per verbum præteriti temporis; sit excommunicatus, habeatur pro excommunicato, ipso iure, ipso facto, latæ sententiæ. Si verò verba sint futuri tempori, est Comminatoria, vt Excommunicetur. c. Si quis ex Clericis, de vit. hon. cler.

3 Excommunicatio à iure, & ab homine differunt; Primò, Nam iuris semper est generalis: quæ verò ab homine, aliquando generalis, aliquando particularis. Secundò, posita a homine cessat per mortem ferentis, aut per cessationem eius iurisdictionis; modò quæ prohibetur fiant post cessationem iurisdictionis; at posita à iure semper durat. Pan. in c. A nobis 1. de sent. exc. num. 12. Tertio ab excommunicatione iuris nemini reseruata absoluit Ordinarius: ab homine verò non: etiam si lata sit per generalem sententiam: nam is solus absoluit, qui eam tulit, aut eius superior, licet in alienum Episcopatũ domiciliũ transtulerit de quo fusè. Suar. vbi supra disp. 7. sect. 2. licèt Nau. cum relatis d. sect. 2. dicat de censura per generalem sententiam lata idem sentiendum, quod de censura data à iure. Quarto excommunicatio iuris ligat quoscumque contrafacientes intra territorium legislatoris, etiam si tempore conditæ legis non essent subditi. alia verò nonnisi subditos tempore sententiæ Pan. vbi supra num. 6. Sayr. de censur. lib. 1. c. 7. num. 2. Quinto lata per Statum metrŏpolitani ligat totam Prouinciam. Lata verò per eius, sententiam, ligat tantum propriam diocecesim, glo. in c. Romana, parag. Porro, de sent. exc. in 6. Statutum, Lex, Constitutio idem sunt; differunt verò

tantum nomine Silu. ver. statutum. 2

4 Excommunicare possunt Papa, Cõcilium generale, Prouinciale, Episcopi, Abbates, Generales Ordinum, Prouinciales, Guardiani, Capituli Sede vacante, Et omnes habentes iurisditionem, Ecclesiasticam in foro exteriori. Differunt tamen. Nam Papa, & Concilium generale possunt condere leges, obligantes omnes Christianos, & excommunicare, etiam excommunicatione ab homine. Concilia prouincialia, per sententiam, & statuta particularia, non per leges. Alij omnes per sententiam, & ordinationes, etiam particulares. Secundò, Papa, & Concilium numquam impediuntur in sua iurisditione: alij sæpè. Tertiò, Papa, & Concilium possunt vbiq; excommunicare. Episcopus verò in aliena Diœcesi existens id non potest, etiam in subditos suos. Clem. Quãuis de for. comp. Nisi sit expulsus, de licentia illius Episcopi petita, licèt non obtenta, potest, auctoritate d. Clem. iurisdictionem exercere. Mulier, licèt iurisdictionem habeat, vt Abbatissa, excommunicare non potest, c. Delecta de mai. & obed. c. De Monialibus de sent. exc.

5 Excommunicari potest solus homo determinatus, baptizatus, viuus, inferior, subditus. Ciuitas interdici potest, non excommunicari. Nec qui non est Christianus, licèt sit Cathecumenus: nec quis se ipsum. S. Th. suppl. q. 22. ar. 4. Host. in sum. de. sent. exc vbi supra Quis valeat: Nisi denunciando excommunicationem Supperioris Nau. c. 27. num. 6. Inferior autem dicitur, qui licèt Dignitate, & gradu sit superior, vel æqualis, sed in diuersis territorijs: Hi enim in alienis territorijs sunt tamquam priuati. Et idcirco si eorum aliquis in aliena Diœcesi delinquat, potest ab Episcopo illius loci puniri, &c. Alter pluribus cit. tom. 1. de censur. lib. 3 disp. 10. c. 3. vbi etiam fusè probat Imperatores, & Reges esse subditos, & minores Episcopis. V. glo. in c. 1. de raptor. ver. excommunicatur in fi. Non tamen possunt ab Episcopo excommunicari; sicut nec eorum Vxores, & filij c. Ne aliqui de priuil. in 6. Nec Archiepiscopus in Diœcesis sui suffraganei delinquens; nisi delinquat in loco non suæ prouinciæ Pan. in c. Cum inferior de mai. & obed. Sayr. de censur. lib. 1. c. num. 27. Nec recepti in speciales filios Ecclesiæ Romanæ c. 1. de verb. sign.

6 Excommunicatio non incurritur, nisi propter peccatum mortale. quòd si sit peccatum, & absit contumacia, non incurritur Com. ex Sayr. vbi supra c. 9.

7 Nulla sunt determinata verba, quibus excommunicatio ferenda sit, sed sufficit aliquod verbum, exprimens ipsam excommunicationem, vt, sit anathema, &c. cum intentione excommunicandi Silu. excom. 1. q. 33. Nau. c. 27. num. 12.

8 Cum excommunicatio fertur pro peccato prætesito, requiritur scriptura, præmissa trina monitione, cum expressione causæ. c. Cum medicinalis de sent. exc. in 6. Nau. vbi supra num. 8. & 11. Nisi pendeat in futurum, seu habeat tactum successiuum quoad emendationem Suar. de relig. trac. 2. lib. 3. c. 13. num. 7. Lata tamen tenet, c. Sacro de sent. exc. glo. in d. c. cum medicinal s: Nisi delegatata sit cum ea restrictione, tunc enim lata sine monitione non tenet. Nau. in c. Cum contingat de rescrip. causa 5. nullit. Couar in c. Alma mater de sent. exc. in 6. p. 1. parag. 9. V. Sayr. vbi supra supra c. 12.

9 Excommunicatus minore excommunicatione prohibetur tantum accipere sacramenta, non autem conferre; peccat tamen venialiter conferendo Cou. vbi supra p. 2. parag. 8. num. 2. Nau. c. 27. num. 24. B. med. in sum. lib. 1. c. 11. parag. 6. & est casus in c. Si celebrat de cler. exc. min. Tolet. lib. 1. c. 28. num. 1. contra Silu qui excom. 4. num. 1. vuult peccare mort. si scienter ministrat. Nec potest eligi, tenet tamen electio, sed venit irritanda d. c. Si celebrat. Cou. & Nau. vbi supra Nec tenet collactio beneficij ei facta, glo. Pan. Innoc. Host. Io. And. & alij in d. c. Si celebrat. Azor. p. 2. lib. 6. c. 7. q. 7. Suar. de censur. disp. 24. sect. 2. num. 25. Nisi facta sit cum probabili ignorantia excommunica-

municationis, Silu. vbi supra num. 4. Intellige de ignorantia ipsius excommunicati, glo. cit. Azor. vbi supra q. 8. An verò valida sint Sacramenta illi collata? Communis opinio affirmat in reliquis Sacramentis, excepta pœnitentia. de hac enim disputant nam Cai. in sum. ver. absolutio nonnullis, &c. vers. Vtrum autem, & ver. Confessio iteranda. Sot. in 4. d. 22. q. 1. ar. 1. circa fi. volunt, validam esse absolutionem collatam huiusmodi excommunicato. Alij vt Silu. & com. 4. parag. 1 & Confessor 2. num. 12. dub. 8. Tab. absolutio 1. num. 24. & nonnulli alij negant. Alij, vt Nauar in man. c. 9. num. 3. & 4. & in c. Consideret de pœnit. dist. 5. & in c. Fratres ea dist. 4. num. 5. Io. Med. de confess. q. 18. parag. Dicendum igitur B. Med. parag. 3. P. Sot. de instit. Sacerd. lect. 4. de excom. Tolet. lib 3. c. 10 num. 2. Valent. to. 4. disp. 7. q. 11. p. 2. Suar. to. 4. disp. 22. sect. 7 docent, validam esse absolutionem, si is qui petit iuste ignorat se esse excommunicatum, vel oblitus excommunicationis: aut si scit se esse excommunicatum, id confitetur, putaq; se absolui posse iuris, vel facti errore ductus. Secus si sciebat, se esse excommunicatum, aut posse debebat secundum qualitatem suam, se non posse à Cõfessario absolui à peccatis, nisi præuia absolutione ab excommunicatione, ponit enim obicem peccati mortalis, scienter petens absolutionem à peccatis, antequam absoluatur ab excommunicatione contra præceptum Ecclesiæ. Alt. lib. 1. to. 1. disp. 6. c. 5. qui cum Nau. & alijs docent idem dicendum de excommunicato mai.

10 Simpliciter excommunicatus intelligitur de maiore. c. Pen. de sent. excõ. & com.

11 Excommunicatio est nulla, si lata sit ab excommunicato; suspenso, interdicto denuntiatis, &c. Nau. c. 27. num. 7. Pan. in c. Ad probandum de re iud. nu. 1 & 20. aut publico est notorio Clerici percussore Sayr. de censur. lib. 1. c. 5. nu. 35. suspensus intellige à iurisdictione S. Th. suppl. q. 22. ar. 3. Aut post legitimam appellationem; aut cum errore intollerabili, c. Cum intelligat de off. de leg. c. Per tuas parag. Nos igitur de sent. exc. Aut cum in sententia exprimitur causa impossibilis Silu. excom. 2. num. 1. Vers. 8. & 12. & nu. 13. Nau. c. 27. num. 14. Vel turpis, glo. in d. c. Per tuas, ver. intollerabili. Aut contra participantes cum excommunicato à se, non nominando eos expressè, præmissaque trina monitione, c. Præsenti, c. Constitutionem de sent. exc. in 6. vel vna pro tribus, cum aliquot dierum interuallo, nisi facti necessitas aliud suadeat, d. c. Constitutionem, vbi Anchar. not. 6. V. Cassador. decis. 21. de pension. Silu. vbi supra casu. 9. Aut cum fertur contra Officiales Papæ Extrau. Cum Matheus de hæret. de quo iterum in fi. huius cap. 62. Aut cum fertur contra non subditum, c. A nobis 1. de sent. exc. Quare nõ potest Regulares excõmunicare, nec suspédere, nec eorũ Ecclesias interdicere Confect. summar. priuil. tit. 5. c. 2. vers 3. In ijs tamen casibus, in quibus ex Conc. Trid. religiosus delinquens subest iurisdictioni Episcopi, potest ab eo excommunicari. de quo plenè per Bertium in prax. crim. tit. 4. c. 19. in fi. Potest etiam declarare excommunicatos à iure, vel constitutionibus Apostolicis, ad effectum, vt euitentur: & etiam citare ad vitandum se declarari Felin. in c. non potest num. 7. de re iud. Piasecc. prax. Episc. p. 2. c. 3. num. 52. Anchar. in c. 1. num. 8. de priuil. Ricc. prax. Episc. resol. 907. num. 3. Roder. de regul. to. 2. q. 63. ar. vlt. Confect. & Bert. vbi supra. Contrarium docet Nau. de sent. exc. cons 2. V. Sorb. ver. Exemptio. Prior sententia vera est de iure. Nau. verò verum dicit ex priuilegiorum, quibus Regulares exempti sunt ab Ordinarijs; & sic etiam loquuntur Sorb. & Roder. vbi supra ar. 3. 6. & 7. Nouissimè tamen anno 1621. Sacra Cong. super regul. declarauit in notorijs posse Episcopum declarare excommunicatos, &c. & postremo Greg. XV. an. 1622. supposuit Episcopi iurisdictioni Regulares delinquentes circa personas de-

gentes intra septa monasterium monialium, aut circa clausuram, vel administrationem bonorum eorumdem monast. Et habet locum in omnibus delictis, etiam non notorijs, & cum populi scandalo, vt declarauit eadem Congreg. de mandato eiusdem Greg. & Vrbani. VIII.

12 Excommunicatus est ipso iure, qui consulendo, fauendo, aut iurando communicat in crimine, ob quod quis est excommunicatus post huius denunciationem particularem, sciendo esse excommunicatum, denuntiatum Nau. c. 27. num. 33. & 112. Suar. de censur. disp. 17. sect. 2. num. 5. Sanchez in sum. lib. 2. c. 10. num. 50. Ligatur verò etiam ipse excommunicator Pan. in c. Nuper de sent. exc. num. 10. Nisi sit Papa Sayr. lib. 2. c. 15. num. 13. & 22. Suar. loc. cit. num. 7 Consulens non ligatur, si ille aliàs erat facturus: secus si non tantum: aut si consilium fuit fraudulentum. Neq; adiuuans solum indirectè Silu. vbi supra num. 12. Glo. in c. Firmiter de sum. Trin. Couar. in reg. peccatum p. 2. parag. 12. num. 1. & 2. Host. in sum. de pœnit. & remiss parag. Quid de rapina. Nau. c. 17. num. 10. Arag. 2. 2. q. 67. ar. 7. Anchar. in d. c. Nuper, num. 8. Et de consilio intellige, si mouit, aut induxit directè ad delictum S. Tho. 22. q. 62. ar. 2. v. g. consulere, vt Clericus verberetur, Pan. & Silu. vbi supra, si tamen sequatur effectus Nau. c. 27. num 51. Ab hac excommunicatione absoluit qui à principali Pan. & Silu. cit. Auxilium, & fauorem præbet, qui aduocat, patrocinatur, testificatur, fideiubet. Anchar. in c. si aduersus de hæret. num. 2.

13 Excommunicatio lata in facientes non compræhendit solum facere incipientes, aut mandantes, aut aliter iuuantes Cai. in sum. ver. Excom. c. 47. Nau. vbi supra, & de sent. exc. c. 18 & 38. V. ver. Pœna num. 10. Suar. de censur. disp. 22. sect. 1. num. 15. Sayr. de censur. lib. 1. c. 10. num. 8. & lib. 3. c. 11. num. 25. Tolet. lib. 1. c. 9. num 2.

14 Lata in mandantes, consulentes, &c. eos non compræhendit, si res perinde sine ipsis esset facta c. Fœlicis parag. Illud de pœn. in 6. aut si non sequatur effectus Silu. excom. 7. num. 44. & com.

15 Cum principaliter excommunicatur faciens, & secundariò consulens, iubens &c. non incidunt hi, si res non fiat Nau. nu. 51. cit. & de regul. cons 5. & de dat. & promis. num. 43. Silu. vbi supra. Secus ergo quando principaliter de omnibus; tunc enim incidunt consulens, &c. licèt res non fiat Nau. vbi supra per Clem. Cupientes parag. 1. de pœn. & c. 1. de homic. in 6.

16 Consulens dicitur, qui rogat, aut monet, aut proponit vtilitatem inde secuturam Nau. nu. 51. cit. Innoc. in c. Ad audientiam de homic. Fel in c. Sicut dignum eo. tit. nu. 8. Io. And in c. Felicis de pœn. in 6. Silu. exc. vlt. q. 4. Less. lib. 2. c. 13. dub. 3. nu. 16. V. ver. Restitutio c. 1. nu. 6. Et qui persuadet, atq; impellit, & instiuit consilio ad furtum faciendum, l. In furtis vers. Consilium autem dare ff. de furt.

17 Excommunicatio sine iusta causa non ligat Nau. c. 27. nu. 38. vt v. g. si excommunicetur quis, quia non vult debitum reddere coniugi, sciens se non posse ob impedimentum dirimens, quod probare non potest Sanchez de matr. lib. 2. disp. 39. num. 9. Sayr. de censur. lib. 1. c. 17. num. 12. & seq.

18 Excommunicatio Episcopi non ligat existentem extra Dioecesim Nau. vbi sup. nu 6. si sit pro peccato extra cõmisso c. 2. de const. in 6. S. Ant. p 3. tit. 24. c. 75 parag. 1. Secus si conueniatur aliquis, vt restituat. Sot. in 4. d. 22. q. 2. ar 1. concl. 1. Aut si intra dioecesim peccauit, c. Postulasti, & ibi glo ver. deliquit, & c. fi. de for comp. & Placuit, & seq. 6. q. 3. dummodo saltem citatus sit antequam exierit. Pan. in d. c. fi. à nu. 7. Aut si excommunicet non residentem Silu. excom. 2. nu. 8. Pan. in d. c. Postulasti nu. 12. Alios casus vide apud Sayr. vbi supra c. 6. Vide etiam Alter to. 1. lib. 3. disp. 9. c. 5. Azor. p. 1. lib. 5. c. 25. q. 2. V. ver. Lex num. 50.

19 Non requiritur monitio in excommunicatione generali statuti Nau. c. 27. num. 10. aut cum quis excommunicat pro

futuris

futuris culpis. Idem in c. Cum contingat de rescrip. causa 5. Aut si raptor manifestus non restituit, si præsens est; aut si absens, in tempore præfixo, Silu. excom. 1. num. 10. Aut si quis sit notoriè contumax Cou. in c. Alma p. 1. parag. 9. num. 6. & com. Aut si excommunicatus sit à iure ob eandem causam Cou. ibidem num. 5. Tolet. lib. 1. c. 10. uum. 5. Pan. in c. Repræhensibilis de appell. num. 9. Id tamen est potius excommunicatum declarare, quam excommunicare, vt docet Anchar. in d. c. Repræhensibilis num. 2. monitio facta à Iudice habet vim citationis, & peremptorij Mandos. in reg. 34. q. 41. num. 4. V. Sayr. vbi supra c. 12. num. 24. Aut si Prælatus, vt priuatus, excommunicet ad defensionem proprij iuris, Fel. in c. Sacro, de sent. exc. num. 6. & alij, quos refert. Sed id falsum esse asserunt Couar. vbi supra, Alter lib. 3. cit. disp. 3. c. 1. Sayr. alios referens lib. 1. c. 12. num. 20. quia æquè bene defendere poterit ius suum præmissa saltem vna monitione, fortè enim reus desisteret. Aut si periculum sit in mora c. Constitutionem de sent. exc. in 6. Suar. de censur. disp. 6. sect. 10. Nau. in d. c. Cum contingat num. 1. Aut si excommunicator sit merus executor Tabien. excom. 2. vbi supra num. 2. Aut nisi esset aliquis excommunicandus, quia reincidit Felin. num. 3. referens Rotam. De omnibis supradictis casibus latè Alter. tota disp. 5. cit. præcipue c. 3. & Sayr. vbi supra.

20 Excommunicatio non dato spatio se tuendi contra mandatum nulla est Innoc. in c. Proposuit de concess. præb Nau. c. 27. num. 11. Sayr. lib 1. c. 12. num. 28.

21 Non ligatur excommunicatione, quem excommunicans; aut petens excommunicationem non intendit ligare Silu. excom. 2. num. 1. vers. 13. Nau. vbi supra, & c. 17. num. 4. Sayr. vbi supra c. 16. nu. 8.

22 Suspendi, & interdici potest Collegiũ non excommunicari. c. Romanæ parag. vlt. de sent. exc. in 6. Nec tenet sententia, nisi feratur in singulos de capitulo; & tunc ligantur tantum nocentes moraliter Nau. de sent. exc. cons. 7. & duob. seq. Etiam si feratur à Papa Sayr. lib. 1. c. 8. num. 18.

23 Non ligatur excommunicatione, quem iusta causa excusat Nau c. 25. num. 46. & c. 27. num. 15. Aut cui data est ab aduersario dilatio priusquam incidat Pan. in c. Præterea 2. de appell. num. 4. vbi Dec. Tolet. lib. 1. c. 9. Nec postea incidit, nisi esset data dilatio de consensu Iudicis Nau. num. 15. cit. Silu. vbi supra. Neque ligatur probabiliter ignorans ius; aut fructum; nempe quem excusat ignorantia nescientem, aut quòd lata sit, aut se fecisse id, pro quo lata est Silu. excom. vlt. q. 3. V. Sayr. vbi supra toto c. 8. Sanch. & ab eo cit. lib. 1. sum. c. 10 à num 50. ad 64. vbi docet idem esse dicendum in dubio suspensionis, & interdicti V. supra. De actibus hum. num. 31.

24 Excommunicatus, si est in gratia, non priuatur Ecclesiæ suffragijs S. Tho. suppl. q. 21. ar. 1. ad 2. Nau. c. 27. num. 28. & de hor. can. c. 19. num. 68. Sayr. vbi supra lib. 2. c. 4. num. 5 & seq. Item si excommunicatio sit iniusta, sed valida, vt quia deficit trina monitio, aut scriptura, aut causæ expressio. hæc enim licet valida sit quoad Ecclesiam, idest in exteriori foro, ac si esset iusta; non ligat tamen quoad Deum Tolet. alios referens lib. 1. c. 11. num. 5. In primo casu negat Suar. to. 4. disp. 52. sect. 2. quia quantumcumque contritus, non potest lucrari indulgentias, cum efficaciter priuatus sit omni communione Ecclesiastica, præsertim interna, & communibus Ecclesiæ bonis.

25 Occultus excommunicatus, vt famam tueatur, aut ne scandalizet, potest etiam in diuinis communicare Vict. de exc. num. 13. Silu. Euchar. 2. num. 10. in fi. Et celebrare, si non sit in mora petendæ absolutionis Nau. c. 27. num. 239. Say. lib. 2. c. 3. num. 28 & c. 12. num. 5. Secundum alios percipere non potest sacramenta etiam ad vitandum scandalum sic Couar. in c. Alma p. 1. parag. 1. in fi. B. Med. in sum. lib. 1. c. 11.

parag. 5. in. fi. Graff. p. 1 lib. 1. c. 12. num. 28. Verius tamen esse puto id posse, quia si potest celebrare, & consequenter recipere Eucharistiam, cur alius id non potest? Si enim ratio scandali, & infamiæ Sacerdotem celebrantem excusat, excusare etiam debet, recipientem Eucharistiam.

26 Notoriè alibi denuntiatum excommunicatum teneris vitare, etiam si solus scias secundum Pan. in c. Ad nostram 3. de iureiur. num. 6. & in c. Cum non ab homine de sent. exc. num. 7. At secundum Silu. excom. 5. q. 17. Couar. vbi supra parag. 3. num. 2 Sayr. lib. 2. c. 12. num. 16. non teneris vitare, si probare non possis, illum esse excommunicatum. Secundum Nau. de sent. exc. cons. 54. num. 34. teneris vitare si fama publica est, illum esse excommunicatum denuntiatum. & hoc verum: videtur enim casus c. Cum desideres de sent. excomm. Suar. de censur. disp. 9. sect. 2. num. 9. V. Alter. to. 1. disp. 8. lib. 11. c. 8. in. fi.

27 Vitandi soli excommunicati denuntiati aut Clerici percussores ita notorij, quòd factum non possit aliqua tergiuersatione celari, aut aliquo suffragio excusari Extrau. Ad euitanda in Concil. Constantienti sub Mart. V. vt legit Tolet. lib. 1. c. 13. Idq; donec saltem probabiliter constet esse absolutos Ang. excom. 8. parag. 16. Nau. c. 27. num. 36. qui num. 163. & in c. 1. parag. laboret, de pœnit. d. 6. à num. 10 & Sayr. lib. 2. c. 12. num. 21. idem docent de notorio suspenso, & interdicto. quorum opinionem licèt probabilem dicat multis tamen impugnat Suar. de censur. disp. 9. sect. 2. num. 14. & eam simpliciter improbat Alter. lib. 1. disp. 9. c. 3. Qui præsentes fuerunt percussioni, quantumuis crimen futurum sit occultum, tenentur in priuato vitare iuxta dispositionem iuris antiqui c. Cum non ab homine de sent. exc. Alter. disp. 6. c. 2 Suar. vbi supra num. 12. Oportet autem non solum esse notoriũ, Petrum v. g. Clericum percussisse; sed etiam illum nullam excusationem habere. quare nisi hoc secundum sit etiam notorium, vitare non tenemur. Sayr. vbi supra num. 18. Non sufficit verò esse nominatum excommunicatum, nisi vt talis denuntietur Nau. c. 1. cit. num. 13. Nec sufficit aliquem denunciare, vt hæreticum, sed oportet denunciare excommunicatum Nau. de hor. can. c. 22. à num. 5. Sanchez in sum. lib. 2. c. 9. num. 4. Ipse tamen dubitat: quia hæreticus non solum vt excommunicatus, sed etiam præcisè quia hæreticus exterius est, vitari debet, notorius quidẽ publicè: occultus autẽ occultè & secreto. Et Sot. in 4. d. 21. q. 1. ar. 4 concl 1. Ran. 2. 2. q. 12. ar. 2. Sayr. vbi supra num. 10. docent denunciatum in loco publico de hæresi, aut alio crimine, cui notorium est esse annexam excommunicationem, vitari debere, ac si esset denunciatus excommunicatus. Porrò ille dicitur nominatim excommunicatus, qui hac censura notatur, expresso proprio nomine, vel alijs indubitatis signis, & circumstantijs, quæ certè, & absq; vllo dubio excommunicati personam significent, & demonstrent, glo. in c. Cum, & plantare, ver. nominatim, de priuil. Suar. vbi supra num. 10. Suar. c. 12. cit. num. 17. Couar. in c. Alma p. 1. parag. 2. num. 8. Pan. in c. In Lateranensi, q. vlt de præb. dicit quod vel agitur de pœna incurrenda ipso, iure, & tunc non dicitur quid fieri, nominatim, nisi exprimantur nomina propria: quia hoc importat, & ethymologia huius verbi Nominatim: in odiosis enim non est recedendum à proprietate verborum, vt in c. Statutum, de elect. in 6. Vel non agitur de incurreda pœna ipso facto, & sufficit, quod aliquis nominetur per circumstantias, licèt non ita strictas. Timoratum, si nescias absolutum, non teneris vitare, sed credere potes, esse absolutum Silu vbi supra Cou. parag. 2. num. 6. Vt quia post scientiam excommunicationis per annum non vidisti, & post annum illum vides cum alijs liberè conuersantem Sayr. lib. 2. c. 14. num. 25. S. Ant. p. 3. tit. 25. c. 1. Ab alijs excommunicatis licet accipere sacramenta, si sint proprij pastores, aut parati ministrare. de

que

quo supra ver. Sacramenta num. 12.

28 Prohibita sunt Excommunicato. OS. Orare. Vale. Communio. Mensa.

OS. idest osculum, c. Excómunicatos 11. q. 3. Locuto c. Cum excommunicato ea. q. etiam per literas, aut nuntium, glo. in c. Constitutionem, ver. participatione, de sent. exc in 6. Couar. vbi supra num. 1. Item per nutus, & signa Hugol. de censur. tab. 2. c. 23. parag. 1. num. 9. & per interpositam personam Graff p. 1. lib. 4. c. 12. num. 4. Et amplecti Nau. c. 27. num. 20. Et munera ad eum mittere; aut ab eo missa recipere Ang. excom. 8. parag. 4. Sayr. vbi supra c. 13. num. 2. Quòd si scienter recipit, danda pauperibus de consilio Asten. lib. 7. par. 2. tit. 11. ar. 1. q. 19.

ORARE. c. Excommunicatos, & c. Cum excommunicato 11. q. 3. Intellige participare in diuinis Nau. vbi supra vt sunt sacramenta actiuè, & passiuè, & diuina officia, missæ, &c. Silu. excom. 5. num. 2. & 3. Et communicare in oratione, quæ fit nomine Ecclesiæ, secus in priuata Nau. de orat. c. 19. num. 67. Tolet. lib. 1. c. 5. num 4. Potest tamen generali intentone orari pro excommunicato etiam oratione Ecclesiæ, & in memento etiam oratione speciali Silu. excom. 1. num. 2. & Missa 1. q. 8. Ang. ver. missa parag. 51. Immo si excommunicatus pro viribus procurauit absolutionem, licèt non obtinuerit, si sit verè contritus fruitur etiam communibus Ecclesiæ suffragijs Turrecr. in c. Si quis Episcopus 11. q. 3. S. Ant. p. 3. tit. 24. c. 77. De quo supra num. 24.

VALE idest salutare verbo, scripto, signo Nau. c. 27. num. 20. Silu. excom 5. num. 3. vers. 3. Aperire caput salutanti, assurgere, dare locum, mouere labia, & alia huiusmodi signa resalutationis, causa, ostendere non est illicitum Ang. excom. 8. parag. 4. S. Ant. p. 3. tit. 25. c. 2. Sayr. lib. 2. c. 13. num. 7. licèt alij plures asserent non licere resalutare. Salutanti, vel scribenti licet respondere Deus te conuertat, & similia Nau. num. 20. cit. Silu. Ang. S. Ant. vbi supra & com.

COMMVNIO idest habitatio S. Ioan. Ep. 2. & habetur c. Omnes 24. q. 1. Et comercium in eodem exercitio, & per contractus; & conuersando siue in domo, siue in itinere S. Ant. & Nau. vbi supra Potest tamen quis esse etiam in eodem cubiculo, modò non pro eodem negotio, & modò non conuersentur Inn in c. Nuper de sent. exc. Ang. & Silu. vbi supra Contractus tamen ab Excommunicato celebrati, etiam in fauorem proprium, tenent Innoc in c. Veritatis de dol. & cont. vbi Pan. num. 35. & Boich. num. 18. Silu. excom. 3. in fi. Alter. to. 1. lib. 2. disp. 4. c. 1 coutra Host & alios. Excipe tamen clericum beneficiatum contrahentem super rebus Ecclesiæ, tunc enim actus non tenet, c. Veritatis cit Dec in c. Pastoralis parag. Verum de appell. Si tamen sit occultus, tenent Pan. vbi supra num. 33. Silu. excom. 3. q. 5. Aduocatus qui patrocinatur excommunicato in causa iusta non peccat, nec vllam incurrit pœnam; cum enim excommunicato sit permissa defensio intelliguntur etiam concessa ea omnia, sine quibus defensio esse nequit c. Intelleximus de iudic. c. Cum inter, de except. Si verò scit causam esse iniustam, si defendat super crimine, per quo fuit excommunicatus, incidit in excommunicationem maiorem, quia communicat in crimine c. Si concubinæ, de sent. exc.

Testamentum excommunicati tenet; sed peccat mort. testans, Notarius, testis, & huiusmodi: præmittenda enim est absolutio. Nisi fortè omnino non possit, vel non sine magno periculo expectari, aut præmitti absolutio. Peccat etiam mort. instituens excommunicatum hæredem Suar. de censur. disp. 15. sect. vlt. Sayr. lib. 2. c. 9. Alter. vbi supra c. 2. Excipe primo hæreticum, c. Excommunicamus parag Credentes de hæret. in 6. Secundo percussorem Card. c. Fœlicis de pœnis in 6 Tertio Vsurarium, nisi antea sufficienter cauerit, c. fi. de Vsur. in 6. Horum enim Testamentum nullum est, vt in tex. alleg. V. Glo in c. Decernimus, ver. & testificando, de sent. exc. in 6. Qui inducit excommunicatum, vt testamentum faciat, quia sperat, se hæredem instituendum, non non peccat per

Extrau. Ad euitanda, ne patiatur detrimẽtum ob alterius delictũ. Vnde nec peccabit excoõmunicatus condendo testamẽtum, si antea non potuit comode absolutionem petere Alter. de censur. to 1. lib. 1 disp. 4. c. 2.

MENSA. c Excommunicatus, & c. Ad mensam 11. q. 3 etiam lectus Ang. excom. 8 parag. 4. Silu. vers. 5. S. Ant. p 3. tit. 25. c. 2. Nau. vbi sup. Quare non licet cum excõmunicato comedere simul, & eodẽ tempore etiã in diuersis mensis, si omnes illæ spectent ad idem conuiuium; etiam si ille superueniat S. Ant. & Silu. vbi supra. Et, si itinerante aliquo, & in hospitio commedente, accedat excommunicatus, vt in eadem mẽsa comedat, tenetur ille recedere: Secus si in diuersis, licèt in eodem cubiculo S. Ant. vbi supra Silu. excom. 5. nu. 3. vers. Et quinto. Et si amicus venienti domum concedas, licèt indiuerso cubiculo comedas, si fraudolenter id facis, incidis. ibidem secus si in digentem hospitio, aut alimento pietatis causa cum protestatione recipias. Silu. ibidem Sayr. vbi supra num. 16.

29 Causæ excusantes sunt. Vtile. Lex. Humile. Res ignorata. Necesse.

VTILE, scilicet participanti quia licèt ab excommunicato debitum petere c. Si verò, de sent. exc Cai in sum. ver. participatio cum excom. Vel saluti spirituali excõmunicati. c. Cum voluntate eo tit. Vnde admitti potest ad concionem c. Responso eo. tit. In diuinis excusat metus grauis; nisi quis cogeret in contemptum fidei, aut Ecclesiæ Silu. exc. 5. q. 14. Cou. in c. Alma p. 1. parag. 3 num. 9. vers. 4. Sot in 4. d. 12. q. 1. ar. 4. vers. Dubium, tandem Sayr. lib. 2. c. 14. nu. 41. Contrarium innuere videtur tex. in c. Sacris, de ijs quæ vi. ibi Cum pro nullo metu. &c. & solum excipit coactum, qui magis pati, quem agere conuincitur.

LEX, idest matrimonij in ijs, quæ ad matrimoniun, & domesticam gubernationem pertinent Silu. vbi supra. Excusat autẽ virum, & vxorem, sed non pari modo. Vxor enim potest quoad debitum matrimonij, domus curam, mensam, &c Vir autem, cuius est vxorem corrigere, non debet in mẽsa, & alijs non necessarijs communicare Silu. ibidem Angel. tamen excom. 8. nu. 8. Couar. vbi sup. parag. 1. nu. 8 eodem modo vtrumq; excusant dicunt tamen peccare mort. virum, immo, & incidere in minorẽ excom. si non inducat vxorem ad petenda absolutionem, & cum possit, non cogit: aut si per communicationem fit peior.

HVMILE, idest humilitas subiectionis Itaq; participare possunt filius sub potestate Patris, S. Th. q. 23. nu 1. Vxor Seruus, Mãcipium, rustici seruientes, c Quoniam multos 11. q. 3. c. Inter alia de sent. exc. Nomine filiorum veniunt etiã emancipati, si sine comensales Patris, & ab eo accipiunt necessaria Ang. vbi sup. num. 10 Silu. q. 14. cit. Item filij, siue legitimi, & naturales, siue naturales tantum, siue legitimi tantum, siue inlegitimi Sayr. lib. 2. c. 14. num. 10. Pater etiam participare potest cum filio excomunicato: licet peccet non faciẽdo quod in se est, & vt filius absolutionem procuret S. Ant. p 3 tit. 25. c. 2. Nau c 27. num. 17 Sayr. vbi sup num. 12. & com. Item Religiosus subditus cum suo Prælato, & Clericus cũ suo Episcopo, si sit de eius familia S. Ant. & Silu. vbi supra. Excusatur etiam Miles cum Duce excommunicato S. Ant. vbi sup. parag. 1. vers. 8. Silu. exc. 5. q. 14. num. 5. vers. 3.

Qui post excommunicationem seruire cœperunt, pergere possunt in seruitute, si necessita proprias, aut excommunicati eos compulit fieri de familia: extra necessitatem verò tenentur discedere, si à principio sciuerunt excommunicationem Silu. vbi supra Sayr. c. 14. cit. num. 16. qui cum Ang. vbi supra num. 11. idem intelligit de nutricibus, & ills, qui contraxerunt scientem, vel alio modo per aliquem contractum ei erant obligati.

Si ex causa sententiam aggrauando huiusmodi personis communio interdicatur partic pare non possunt. Vxor tamen tenetur debitum reddere, & filius Patrem honorare, eique seruire, & subuenire, non tamen possunt secum dormire,

mire, aut comedere, aut loqui. Sayr. vbi supra num. 34.

RES IGNORATA Probabilis ignorantia facti, & iuris dubij excusat Nau. vbi supra contra S. Ant. & Silu. loc. cit. & alios docentes ignorantiam iuris eos tantum excusare, quibus licet ius ignorare. Dubitans an talis sit denunciatus, excusatur Nau. vbi supra; tenetur tamen inquirere veritatem; maximè si fama sit, illum esse excommunicatum denunciatum: aut ipse à fide dignis audiuit, aut factum est notorium, & interim abstinere Silu. vbi supra ar. 4. Excusat etiam inaduertentia S. Ant. vbi supra.

NECESSE, idest ob necessitatem spiritualem, corporalem excommunicato, & eius, qui cum ipso communicat, c. Inter alia parag. Illud autem de sent. exc. Non sufficit autem quæcunque necessitas, sed requiritur magna glo. in d. parag. Illud, ver. necessitas.

30 Non licet filio subuenire Patri Bannito, si prohibito sit à Papa sub excommunicatione: censetur enim condemnatus ad hoc genus mortis, quod licet ob publicam vtilitatem. Et, si subueniat, incidit Hugol. de censur. lib. 2. c. 23. parag. 11. num. 11.

31 Participare cum excommunicato communiter est veniale S. Tho. suppl q. 23. ar. 3. Couar. in c. Alma p. 1. parag. 3. num. 3. Est verò mortale participare cum excommunicato in Sacramentis, & diuinis Officijs, aut in contemptum clauium, aut contra speciale præceptum Iudicis; aut cum excommunicato à Papa cum participantibus; Aut quando participatio est nominis frequens, intentione animandi ad delinquendam Nau. c. 17. num. 30. & seq. Sed hoc vltimum, non videtur benè dictum; primò, quia venialium frequentia non est circumstantia mutans genus peccati venialis, vt docet S. Tho. 1. 2. q. 88. ar. 4. Quare si semel communicare veniale est idem si pluries. Secundò, quia sola intentio animandi ad delinquendum est mortalis; quare impertinens est frequentia V. Sayr. de censur lib. 2. c. 11. num. 13. & seq. Solus Papa hodie excommunicat maiore cum participantibus; Alij enim debent prius moneri, vt desistant à participatione Pan. in c. Quod in dubijs de sent. exc. num. 3. Sayr. loc. cit. Ang. excom. 3. num 17 Silu excom 2. num, 1: vers. 9 alioqui excommunicans suspensus est ipso facto per mensem ab ingressu Ecclesiæ, vt in c. Sacro de sent. exc. Non tamen, si sit Episcopus, per c. Quia periculosum eo. in 6. Hæc autem mentio debet esse specialis, & contra certas persona, cum debito interuallo, alioqui nihil fit Anchar. in c. Constitutionem de sent. exc. c. 6. in fi. Si tamen excommunicet participantes cum excommunicato absalio tenet excommunicatio, licet non præcesserit mentio. Doct cir

32 Licita est participatio cum excommunicato, quando aliorum paci, & ædificationi est necessaria c. Antecessor 11. q. 3. vt milites Christiani sub Iuliano Apostata; ne ille prouocatus in Christianos scandalum suscitaret, c. Iulianus q. 3. cit.

33 Excommunicatus non potest eligere c. vn. Nec Sed vac. in 6. Nec eligi c. Constutis 1. de appel. c. Cum inter R de elect & c. Cum dilectus de consuet. Nec tenet electio, glo ind. c. Constitutis & in c. Si quando, ver. nullum de elect. in 6. Pan. in c. Si verè de sent. exc. num. 9. & in c. Ad probandum de re iud. num. 13. Immo si in toto vno conuentu vnus tantum sit excommunicatus, sciente maiori parte, & cum possit, non expellente, non tenet electio facta illo concurrente Inn. in c. Illa de elect. & ibi Pan. & peccat mort. eligendo Sayr. lib. 2. c. 6. num 5.

34 Collatio beneficij facta excommunicato, non tenet, c. Cum bonæ de æta. & qual. & non reuiuiscit per sequentem absolutionem c. Postulasti, de cler exc. Nec præsentatio nec electio excommunicati valet, Cou in c. Alma p. 1 parag. 7. num. & seq. cū eadē sit vtriusq, ratio, glo. in c. fi. ver. electione, de elect in 6 Intellige de collatione, & electione actiua Silu. exc. 3. nu. 1 vers. 8. Nec

tenet

tenet collatio facta excommunicato ignoranti: quamus durante ignorantia excusetur, glo. in c. Apostolicæ, ver. probabilis, de cler. exc. Couar. vbi supra num. 6. Sayr. dicens esse comm. lib. 2. c. 5. num. 8. Cuius contrarium docet Nau. in c. Fratres de pœnit. d. 5. num. 46. si is probabiliter ignorat se esse excommunicatum. Et hoc casu potest Episcopus, ad quem pertinet cullactio, vel confirmatio dispensare, vt post absolutionem retineat, nisi ipse scienter cōtulerit, Pan. in d. c. Postulasti num. 9 modò absolutio obtineatur ab eo, qui possit iure illam concædere Couar num. 8. cit. Quod si ad Episcopum pertineat sola confirmatio, requiritur noua patroni electio Nau. vbi supra num. 8. requiritur etiam specialis dispensatio, etiam per absolutionem, vt retinere possit fructus medi temporis, idest dum ignotauit, &c. Silu. vbi supra vers. 9. V. Azor. p. 2. lib. 6. c. 7. q. 2. 7. & 8.

35 Excommunicatus, aut suspensus à beneficio, interim dum absolui non potest, recipere potest fructus, sibi necessarios, si aliunde non habet, glo. in c. pastoralis parag. Verum, ver. contrahantur de appell. & ibi Dec. Nau de iurep. cons. 1. & de sent. exc. cons. 24. num. 10. Intellige, si non absoluitur ex culpa. Nam si iam pœnituit, & per ipsum non stat, &c. omnes beneficij fructus suos Sayr. lib. 2. c. 5. num. 29. fructus verò bonorum patrimonialium, ad quorum titulum est ordinatus, non perdit, quia non sunt fructus beneficij num. 26. vbi num. 27. alios referens ampliat dicta ad pensiones, & alios veros Ecclesiæ redditus. Distribntiones quotidianas non facit suas, etiam si sit excommunicatus occultus. Fructus verò beneficij putat Nau. de sent. exc. cons. 50 non teneri restituere post absolutionem. Sed contrarium verius docet Sayr loco cit. num. 24. si iusta sit excommunicatio, nisi fiat ei gratia specialis. Si verò suspensio, vel excommunicatio fuit iniusta, seu nulla, si ante solitus erat residere, recuperat. Felin in c. Apostolicæ de except. num. 12.

36 Valent gesta per excommunicatum in officio publico tolleratum c. Ad probandum de re. iud. Pan. in c. Veritatis de do. & cont. num. 33. Etiam si ij, in quos exercet protestatem, sciant illum esse excommunicatum: gesta tamen in eorum fauorem sunt irritanda Couar. vbi supra, si tamen erat excommunicatus denunciatus, aut notorius percussor Clerici, aliàs non sunt irritanda Ang. Confessio 3. num. 12. Nau. c. 27. num. 7. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 22. num. 43. Quod si erat excommunicatus cum fuit ad officium assumptus, non tenet gesta per eum, c. Post cessionem de probat. Intellige si excommunicatio tunc erat publica Sanchez vbi supra alios referens num. 30. vbi num. 33. docet ad validitatem gestorum sufficere, si sit occulta in loco illo, licèt alibi esset denunciatus: dicitur enim tunc ab Ecclesia tolleratus, concurrente auctoritate Superioris, ac probabili, & communi errori facti. V. disp. cit. q. 3. vbi fusè.

37 Iudex excommunicatus denuntiatus, si ab Ecclesiastico Iudice requiratur, potest contra Clericus iurisdictioné exercere, Præsidentes de hæret. in 6. glo. in c. 1. de off. Vic. eo. lib. in fi. Direct. Inquis. p. 3. q. 22. & huiusmodi Ecclesiasticus non incidit in excom. min. vt in d. c. Præsidentes.

38 Excommunicatus tolleratus potest excommunicare Coua. vbi supra parag. 11. num. 4. Nau. c. 27. num. 7. contra Pan. in c. fi. de ord. ab Ep. qui ren. num. 4. per c. Audiuimus 24. q. 1. sed hic loquitur de iure antiquo. Nunc enim post Extrau. Ad euitanda supra cit. excommunicatus etiam publicus, modò non denunciatus aut notorius percussor Clerici potest excommunicare. Quare verior est, & tenenda opinio Couar. quam pluribus citatis sustinet Sanch. vbi supra num. 34 cum ampliat. cit.

39 Excommunicatus est supensus ab officio, & beneficio ex Silu. excom. 3. nu. 1. vers. 9. Vict. de excom. num. 15. Nec potest procurator instrui c. Post cessionem de probat. Potest tamen institui, vt absolutus prucuret Nau. c. 27. num. 23.

40 Excom-

40 Excommunicatus denunciatus priuatur Ecclesiastica sepultura c. Sacris de sepult. Si tamen ostendit signa contritionis, potest absolui post mortem Silu. vbi supra vers. 20. Sed ab eo tantum qui poterat sanum absoluere Nau. c. 26. num. 32. In articulo mortis etiam à simplici Sacerdote absolutus debet in loco sacro sepeliri, c. A nobis 2. & ibi Glo. ver. non potuerit, de sent. exc. c. Parochiano de sepult. Nau. eo. tit. cons. 4. & 5. V. infra ver. Absolutio num. 27.

41 Excommunicatio minor incurritur etiam per sententiam; communiter tamen participando illicitè cum excommunicato maiore Nau. c. 27. nu. 25 etiam mortuum lauando, &c. Sayr. lib. 2. c. 15. num. 12.

42 Etiam excommunicans incurrit participando, nisi sit Papa. Pan. in c. Cum desideres de sent. excom. nu. 9. Couar. vbi supra parag. 1. nu. 3. Silu. exc. 5. num. 12. Anchar. in c. fi. de Const. in 6. num. 11.

43 Excommunicatus expellendus ab Ecclesia quòd si nolit exire, relinquenda officia, & sacrum, si nondum inceptus est Canon. Si verò inceptus est, finiendum cum vno ministro vsq; ad consumptionem incl. & postea in sacristia dicenda post com. &c. alij cæpto canone exire debent. Host. in sum, de sent. exc. parag. Et quæ sit pœna, vers. Sed numquid. Nisi esset ingressus non ad orandum; aut vt oraret separatim Nau. c. 27. num. 33. Si excomcomunicatus extra ostium stet, vt missam audiat, expellendus Asten. p. 2. lib. 7. tit. 9. q. 1. V. S. Ant. p. 3. tit. 25. c. 2. vers. 3. Silu. vbi supra num. 3. Officia alibi finienda Graff. p. 1 lib. 4. c. 12. num. 16.

44 Si tu audis sacrum in vno Sacello, & excommunicatus in alio, non oportet vt exeas. Cai. in sum. ver. Communicatio illicita. In orationibus priuatis non attenditur identitas loci, sed intentio communicandi. ibidem.

45 Licet aliquid legere cum excommunicato, quod illius animæ prosit Nau. vbi supra num. 36. ad dub. 3. & concionem audire, c. Responso de sent. exc. Etiam si, vt fit, oretur in principio, & fi. Nau. cit.

46 Excommunicatis filijs, aut Seruis, debent Patres, & Domini prouidere de necessarijs Silu. excom 5. num. 17.

47 Legatum excommunicati accipi potest Silu. num. 15. Innoc. in c. Cum voluntate de sent. exc. vbi Anchar. dicit verum, si non pro anima, sed sicut alij priuati Ecclesiæ leget vt si sit cum onere erogandi in eleemosynas, aut puellas dotandi Barbos. plures referens ad c. Sacris de sent. exc. num. 3. & 4.

48 Etiam Papa peccat communicans cum excommunicato sine causa Pan. vbi supra num. 3. Silu. num. 10. Cou in c. Alma p. 1. parag. 1. num. 3. Nec communicando scienter cum excommunicato, censetur secum dispensare, nisi exprimat id se velle Clem. si Summus de sent. exc. S. Ant. vbi supra Episcopi tamen id non possunt Silu. absolutio 3. num. 7. Ang. exc. 8. parag. vlt. Pan. num. 3. cit.

49 Parochus potest dare sacramenta excommunicato occulto, publicè petenti Sot. in 4. d. 22. q. 1. ar. 2. Cou. vbi supra num. vlt.

50 Cum in re leuissima præcipitur sub pœna excommunicationis, tale præceptum non ligat, Vict. de excom. num. 10. Sayr. lib. 1. c. 9. num. 8. Intellige quando tota illa materia, pro qua fertur excommunicatio, est leuis. Nam si tota sit grauis ligat: vt cum fertur in eos, qui vinearum fructus surripiunt, nisi restituant, quia est notabile furtum quare licèt vnus parum quid surripuerit ligatur censura, & obligantur singuli ad mortale Tolet. lib. 1. c. 9. nu. 5. Sot. vbi supra Sayr. c. 9. cit. num. 10. Alter. to. 1. disp. 1. lib. 3. c. 7. V. ver. restitutio c. 1. num. 25.

51 Excomminatio lata contra receptantes materialiter tantum: vt qui recipit, vt à Iudice, carceribus, alijsq; supplicijs liberatus resipiscant; aut quia vtile sibi est illum recipere, cum alij multi ad id parati essent, vt stabularij, Salon. 2. 2. q. 72. ar. 7. contr. 1. Vel qui metu mortis, aut alio iusto titulo id faciunt P. Nau. lib. 3. c. 34. num. 119. aut si ratione amicitiæ, aut consanguinitatis B. Med. lib. 1. sum. c. 14 parag.

parag.30. Nisi Bulla dicat, etiam in hoc casu, &c. Salon. cit.

52 Prohibitus sub excommunicationæ latæ sententiæ scribere monialibus, si scribat, & litteræ ad eas non perueniant, non incidit Nau. de sent. excom. consil. 19.

53 Excommunicatio lata contra alloquentes moniales, intelligitur etiam de alloquente per interpositam personam Graff. & de cas. reseru. lib. 2. c. 5. num. 32. Latè Felin. in c. Mulieres de sent. exc. num. 7.

54 Ignorantia probabilis, non autem crassa, & supina excomunicationis latæ, etiam pro facto illicito, & iure diuino damto excusat delinquentem, vt non incidat c. 2. de const. in 6. vbi Anchar. Io; And. & Gemin. in c. 2. de sent. exc. in 6. Pan. in c. A nobis 1. eo tit. num. 9. & ibi Fel. nu. 2. Silu. exc. 10 q. 3. & ver. ignorantia num. 15. Castr. de leg. pœn. c. 14. Nau. c. 23. num. 47. & c. 17. num. 274. & de sepult cons. 10: Sayr. lib. 1. c. 18. num. 31. contra glo. in c. A nobis cit. & Cou. vbi supra parag. 10. num. 11. Intellige dicta etiam de statutis inferiorum, & Papæ Sanchez de matr. lib. 9. disp. 32. q. 6. Suar. de censur. disp. 4. sect. 9. num. 19.

55 Habens scripturas priuata, & secretas, etiam ad se, & causam suam pertinentes, si faciunt pro causa partis aduersæ, ad cuius instantiam fertur excommunicatio, tenetur reuelare Graff. p. 1. lib. 4. c. 8 num. 25. Nisi faciant pro iure alterius contra ius proprium: aut nisi reus scripturas actoris bona fide acceptas retineat, cum in causa certò habet iustitiam, Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 20. num. 31. & de censur. lib. 1. c. 9. in fi. Si tamen originalia essent omnino deperdita, & aliunde haberi non posset, tenetur edere, & sciens tenetur reuelare Pan. in c. 1. de probat. Suar. de censur. disp. sect. 3. Idem cum scripturæ sunt verè, & probabiliter eius qui indiget. qui enim illas habet, omnino tenetur restituere, licèt sibi damnosas: aliàs peccaret contra iustitiam Salon. 2. 2. q. 70. ar. 1. contr. 3. concl. 1. in fi. Vide Henr. Boich. & Felin. in c. 1. de probat Lazar. in prax. can. p. sect. 3. q. prima Vgol. de potest. Ep c. 45. parag 4. Alter. to. 1. lib. 3. disp. 1. c 8. Azor. p. 3. lib. 13. c. 28. q. 2.

56 Excommunicatio lata in fauentes includit consulentes; hi enim auxiliantur, & fauent Nau. c. 27. num. 59. Contrarium docent Sayr. de censur. lib. 3. c. 6. num. 6: Suar. de censur. disp. 21. sect. 2. num. 17. & lata in defendentes includit receptatores, & fautores Pegna ad Direct. comment. 76.

57 Excommunicatio lata in aliquem sub nomine officij non extenditur ad successorem; nisi is post monitionem per mensem in contumacia prædecessoris, perseuerauerit c. Aduersus, de immun. Eccl. & ibi glo. & Panor. num. 10. & colligitur exc. 1. de off. Vic. in 6. vbi Anchar. num. 2. quia, inquit, cum excommunicatio afficiat personam, non Dignitatem, non attingit successorem, nisi is delicto consentiat docet autem mensem computandum esse à die assumpti officij: De hæc materia optimè Pan. loc. cit.

58 Excommunicatio lata in non restituentem non ligat impotentem, c. Odoardus de solut. Pan. in c. P & G. de off. Deleg. à num. 7. Si tamen postea fit soluendo, incidit, si durat Iudex in officio, & ille adhuc maneat eius subditus Sayr. lib. 1. c. vlt. nu. 40. Nec sciens impotentiam tenetur reuelare Io. med. de rest. q. 11. in fi. Nau. c Inter verba concl. 6. perfecta num. 398. Less. lib. 2. c. 30. num. 50. Tenetur tamen soluere eam partem, quam potest, alioqui incidit Roder. in sum lib. 1. c. 70. concl. 10. Sot. in 4. d. 22. q. 1. ar. 2. vers. Secundò si feratur.

59 Excommunicatio lata in non reuelantes, non obligat Aduocatos, Procuratores, Consultores, & Medicos ad reuelanda secreta Clientulorum, & ægrotorum Nau. de pœnit. & remiss. cons. 16. & in c. Inter verba concl. 6. perfecta num. 401. & seq. Ban. 2. 2. q. 70. ar. 1. p 1. dub. 4. ad 6. B. med. p. 1. sum. c. 14. parag. 35 vers. si ha da notare Sayr. vbi supra c. 9. num. 34

Suar.

Suar. disp. 10. sect. vlt. Nisi aliundè nouerint, vel nisi in aliorum damnum redundent, & tunc non vltra necessarium reuelandum: Sed neq; necessarium, cum ex eo maius damnum famæ, &c. eius, qui detegitur, quam damnificati resultat Nau. vbi supra, & in man. c. 25. num 41 & seq. Salon. 2. 2. q. 70. ar. 1. concl vlt. Neque ligat filios, vxores, & alios domesticos, si in genere tantum proponantur: Secus, si expressè contineatur, vt omnes quantumuis coniuncti teneantur reuelare Sot. de iust. lib. 5. q. 3. art. 1. Salon. 2. 2. q. 66. ar. 7. & ibi Arag. Sayr. cla. reg. lib. 9. c. 16. dub. 5. Vgol. de pot. Ep c. 45. parag. 6. vers. 6. Lazar. prax. can. p. 1. sect. 3. q 8. Neque si fit res parui momenti. aut si acceperint, vt proprijs, ac domesticorum necessitatibus subuenirent: aut in eleemosynam erogandum pro Patre, marito, filijs in peccato existentibus Salon. ibidem fusè Nau. num. 401. cit. & seq. Roder. in sum. p. 1. c. 79. num. 15.

60 Causa, ob quam excommunicatio ferri potest, & debet, est peccatum mort. proprium contumaciæ, & inobedientiæ, quo quis Ecclesiæ obedire contemnit S. Tho. suppl. q. 21. ar. 3. Sot. ar. 2. cit. concl. 2. & com. vt plurimis cit. refert Sayr. de censur. lib. 1. c. 9. num. 28. Ex quo infert ob solam contumaciam ferri posse sententiam excommunicationis.

61 Excommunicatio lata contra periuros intelligitur de periurio, quod cum actuali aduertentia falsitatis, & periurij profertur. Idem de periurio reseruato Suar. de relig. to. 2. trac. 5. lib. 3. c. 8. num. 6. Excommunicatio lata contra debitorem, nisi intra certum terminum soluerit, creditore prorogante terminum, non ligat. Pan in c. 1. de loco. & in c. Præterea 2. num. 4. de appell. Silu. exc. 2. not. 1. casu 13. Ang. exc. 1. num. 20. Alter. de censur. lib. 3. disp. 1. c. 7. vers. Illud dubium esse potest Barbos. ad c. 1. de loca. & ad c. Apud misericordem 32. q. 1. & alij quia Iudex sententiam fulminat ad instantiam partis: quare per partis consensum excluditur contumacia, sine qua non incurritur excommunicatio. licèt Nau. in man. c. 27. num. 15. & alij id concedant, quando prorogatio facta fuit de consensu Iudicis. Intellige dicta, quando prorogatio facta fuit ante commissam pœnam, non autem post. Silu. Angel. & alij cit.

62 Episcopus non potest excommunicare Officiales Papæ, eiusq; Nuntios extrau. Cum Matthæus de hæret. Nomine autem Officialis intelligitur is tantum qui immediatè in aliquo Officio seruit Papæ. de quorum numero sunt Clerici Cameræ Apost. Milites S. Petri, Cubicularij, Abbreuiatores de Parco mai. Scriptores Apostolici Mandos. in reg. 32. q. 14. num. 10. Item Camerarius, Vicecancellarius, Notarij, Auditores Contradictarum, Auditores Apostolici Palatij, Correctores, Comensales, Capellani Apostolici, Rectores, Thesaurarij in Terris Ecclesiæ à Papa specialiter deputati. Extrau. Ad regimen Ecclesiæ, de præben. Quare meritò reijciendi Nau. de verb. signifi. cons. 10. & Roder. in sum. p. 1. c. 76. num 6. putantes non sufficere aliquem esse à Papa institutum in aliquo officio. Quare Delegatus, & Subdelegatus Papæ ad causas; & Potestates, qui à Papa ponuntur ad regimen Ciuitatis ad eius nutum amouibiles, quod non propter seruitium sed. Ap. instituti sint, non dici Officiales, Papæ, de quibus in extr. cit. De Delegatis, &c. verum dicit Nau. non verò in alijs. V. Pegnu. ad Direct. p. 3. com. 75. Item excomunicare, suspendere, aut interdicere non potest rece. ptos in proprios, & speciales filios Rom. Eccl. nisi sit legatus de latere c. 1. in princ. de verb. sign. in 6.

63 Appellatio à sententia declaratoria incursus excommunicationis suspendit effectum excommunicationis Fel. in c. Rodulphus num. 43. de rescrip. Rota apud Farin. p. 2. decis. 3. & alij plures quos refert, & sequitur Barbos. ad c. Peruenit 1. num. 2. de appell.

ABSOLVTIO.

V. Confeſſor. Delegatio. Excommunicatio. Lex.

1 CVM datur facultas abſoluendi parte ſatisfacta, abſoluendus eſt qui ſatisfacere non poteſt aut facit quod in ſe eſt Cai. in ſum. ver. abſol. ab excom. Nau. c. 27. num. 47. Sayr. de cenſur. lib. 2. c. 18. à num. 11. Item cum exercetur aliquod ſpirituale, abſolui poteſt ante ſatisfactionem, ne contingat rem ſpiritualem attentari in excommunicatione vt mulier incognita excommunicata, quia nolebat viro adhærere, ſi velit religionem ingredi, debet prius abſolui, ne ingrediatur cum excommunicatione. Pan. in c. Ex publico de conuers. coniug. num. 11.

2 Abſolutio contra tenorem ſtatuti, aut canonis, v. g. omiſſo iuramento requiſito, aut forma iuris, aut ſatiſfactione, non valet. Niſi data ſit ab habente iuriſdictionem ordinariam Silu. abſol. 3. num. 2. Nau. c. 26. num. 9. & c. 27. num. 37. & de ſent. exc. cons. 49.

3 A minore excommunicatione, quam quis incorrit ob participationem poteſt abſoluere ſimplex Sacerdos, c. Nuper de ſent. exc intellige qui abſoluere poſſit à peccato. Si tamen habeat ſolum venialia, poteſt quilibet Sacerdos Nau. c. 27. num. 59. Tolet. lib. 1. c. 18. in fi. Sed hoc vltimum non conceduut Cai. vbi ſupra c. vlt. Suar. de cenſur. diſp. 24 ſect. 4. Sayr. vbi ſupra c. 23. num 8. cum alijs pluriimis, ibi relatis, ea ratione, quod c. Nuper cit. hanc poteſtatem tantum concedat proprio Sacerdoti, cuiuſmodi non eſt ſimplex Sacerdos. Habens verò ordinariam iuriſdictionem abſoluendi à mortali, poteſt abſoluere ab excommunicatione minori etiam extra confeſſionem. Habent verò Ordinariam Epiſcopus, & Parochus etiam non Sacerdos. Et hi, ſi alios aſſumant ad audiendas confeſſiones, cenſentur illis hanc facultatem delegare Caiet. Suar. Sayr. loc. cit. Alter. to. 1. diſp. 4. lib. 1. c. 5. Regulares abſoluere poſſunt extra confeſſionē, vt docet Roder. de regul. to. 1. q. 61. ar. 7.

4 Poteſt quis abſolui ab vna excommunicatione, & non ab alia S. Tho ſuppl. q. 24 ar. 3. Ang. abſolutio 3. par. 10. & com.

5 Excommunicatus vna excommunicatione pluribus ex cauſis; non eſt abſolutus, ſi aliquam earum tacuerit, c. Officij de ſent. exc. tenet tamen abſolutio, ſi illa cauſa non auertiſſet ab abſolutione, ſi fuiſſet expreſſa Couar. in c. Alma p. 1. parag. 11. num. 13. concl. 1.

6 In abſolutione ab Excommunicatione non requiruntur certa verba Nau. c. 27. num. 37. & de pœnit. d. 6. c. 5. num. 59.

7 Ab excommunicatione non reſeruata Confeſſor habens tantum ordinariā poteſtatem, vt Curatus, poteſt abſoluere c. Nuper parag In ſecūdo verò caſu de ſent. exc. S. Tho. vbi ſupra ar. . Silu. abſol. 1. nu. 4. Immo quicumq; abſoluere poteſt à mortali Nau. c. 27. nu. 39. Et idem de excommunicatione generaliter lata ab homine. ibidem nu. 34. & de ſent. excom. cons. 47. Niſi ſit per Papam ex certa ſcientia confirmata Couar. vbi ſupra nu. 6 tunc enim nullus Papa inferior poteſt abſoluere Silu. abſol. 2. q. 4. V. Sayr. de cenſur. lib. 2. c. 19. num. 12.

8 Excommunicatus excomunicatione maiori Papæ reſeruata poteſt ab Epiſcopo abſolui, cum propter legitimum impedimentum nequit Papam adire c. Quod de his. & c. Quamuis, de ſent. exc. in ant. & c. Eos qui eo in 6. Etiam cum reſeruatur præterq; in mortis art. & cum derogatione concilij, & Bullæ Sanchez de matr. lib. 2. diſp. 4. nu. 3. Sufficit autem impedimentum tamdiù durare, quantum neceſſarium eſt à diſceſſu loci, in quo abſoluendus manet, ad appulſum loci, in quo manet Papa, vel Legatus Nau. c. 17. nu 90. Sayr. de cenſur. lib. 3. c. 28 num 40.

9 Eſt autem legitimum impedimentum quando quis eſt ſubiectus imminentis mortis periculo ſeu articulo Gemin. in d c. Eos qui num. 2. Vel cum quis eſt obſeſſus, aut in manibus prædonis, vel tyranni, vel

nauigaturus periculoso nauigio, vel patitur naufragium, aut iturus per loca periculosa Anchar. in d. c. Eos qui, not. 3. Intellige tamen, quando cogitur subire id periculum; secus si voluntarie, Duard. in Bull. Cœn. lib. 3. parag. 2 q 2. nu. 15 Et quando commodè ire ad Superiorem non potest, idest non sine mortis, aut corporis periculo Felin. in c. Quod de his, de sent. exc. Item capitalis inimicitia, vel alia iusta causa, qua ab itinere rationabiliter retardetur; ita vt sine periculo Papam adire non possit, c. De cætero de sent. exc. Item paupertas, infirmitas, senectus ita grauis, quæ accessum ad Papam impedit. c. Quod de his cit. Pauperem intelligit Nauar. in man. c. 27. num. 88. & de sent. exc. cons. 4. non solitum mendicare. Intelligunt secundò Pan in c. Ea noscitur de sent. exc. & Tolet. lib. 3. c. 33. num. 11. vers. 5. etiam solitum mendicare, qui tamen cum mendicando sibi, ac familiæ suæ prospicere soleret; itinerando non posset nisi sibi. Intelligit tertiò glo. in d. c. Ea noscitur, ver. pauperes, qui adeò est pauper, vt ad Curiam ire non possit. Addit tamen Tolet. teneri huiusmodi pauperes se præsentare, cum ad pigniorem fortunam venerint. Intelligit quartò Glo. in c. Religioso. ver. exhiberi de sent. exc. in 6. etiam monachum non habentem viaticum, cum monasterium præ nimia paupertate prouidere non potest. Item pueri infra pubertatis annos, c. Quamuis, de sent. exc. Item sexus fragilitas, c. Mulieres, eo. Item seruus si is deliquit in fraudem seruitutis: aut si Dominus, qui non fuit in culpa, graue damnum ex serui absentia pateretur, & percussio non est enormis; nec inde graue sequitur scandalum c. Relatum eo. de quo vide Riccium p. 2. dec. 156. Item filius, qui sine præiudicio patriæ potestatis ire non potest Nau. cons. 43. cit. Item famæ periculum probabile; aut rei familiaris grauis iactura, aut aliorum detrimentum Vgol. de censur. tab. c. 4. num. 1. Et cum omnes casus non reperiantur in iure expressi, procedendum de similibus ad similia iuxta l. Non possunt, & l. Neque leges ff. de legib. c. Super quodam & ibi Glo. fin. de sta. monac. c. Inter cetera de rescrip. Pan. in c. De vxore de sepult. not. 3. & in c. At, si Clerici, de iudic. num. 34. Lud. à Paramo de off. S. Inquis lib. 3. q. 2. num. 35. Simile autem dicitur, vbi militat eadem, vel similis ratio Pan. Felin. Dec. in c. Translato de constit. Et cum dicitur, alio canonico impedimento, &c. hoc non intelligitur de impedimentis canonico iure introductis, sed de impedimentis canonico iure approbatis, & de his quæ non consistunt tantum in corporis debilitate, aut defectu, sed etiam in quacumq; alia causa rationabili, vt est subuenire Patri indigenti, alere vxorem, vt filios; exercere manus publicum, ad quod ex officio tenetur, quodq; sine graui detrimento vel communi, vel priuato deserere non potest, & similia. Et generaliter dicitur impedimentum canonicum, quod est legitimum, & rationi consentaneum Suar. de census. disp. 22. sect. 1. num. 68. & iustum, glo in cit. c. Quod de his.

10 Supradicti omnes (pueris exceptis, qui etiam post pubertatem non tenentur se Papæ præsentare, licet prins non essent absolnti iuxta c. fi. de sent. excom, & qui perpetuo laborant impedimento) absolui non possunt, nisi præstito iuramento de se præsentando Papæ cessante impedimento, & tenentur personaliter comparere. c. Quod de his, cit. Nam alioqui non esset opus, vt absolutus expectaret sanitatem, vel opportunitatem, aut quòd cessaret impedimentum Sayr. de censur. lib. 2. c. 16. num. 13 contra Cai. in sum. ver. Excom. casu 69 & Nau. c. 27 num. 46. asserentes satisfacere, si per alium, & Silu. ab ol. 3. num. 9. dicentes satisfacere parendo per scripturam. Quod si cessante impedimento, non se præsentent incidunt in eandem excommunicationem, c. Eos qui cit. quod Pan. in d. c. De cetero ita intelligit, non

prima excommunicatio reuiuiscat, sed est noua excommunicatio à iure lata propter contemptum. Sed hoc videtur contra glo. in. d. c. Eos qui not vlt. vbi dicitur absolutionem factam à non Iudice propter periculum animæ, non esse aptam durare perpetuo sed limitari ad tempus impedimenti. Idem de absolutio ab eo, qui aliàs absoluere non potest Nau. c. 27. num. 46. Et de eo qui absolutus à Pontifice, vel eius Legato Nuntio, vel Procuratore, cum mandato se præsentandi Ordinario, aut satisfaciendi parti læsæ d. c. Eos qui.

11 Moniales excommunicatæ absolui possunt ab Episcopo. c. de Monialibus de sent. exc. etiam si excessus sit enormis Pan. ibi num. 4.

12 Personæ magne potentiæ, & ita delicatæ quod laborē veniendi ad Sedem Apost. nequæunt sustinere, absolui non possunt, nisi prius consulto Rom. Pont. de statu personæ, & veritate negotij c. Mulier 2. de sent. exc. Nisi periculum sit in mora Suar. de censur. disp. 22. sect. 1. num. 8. & seq.

13 Ad hæc facultas, quæ videtur Episcopo concessa tantum quoad Clerici percussionem in c. De cætero. & c. Quamuis cit. extendenda sit ad alias excommunicationes? Innoc. & Pan. in d. c. De cetero. Felin. in d. c Quamuis, & Anchar. in d. c. Eos qui not. 3. affirmant, quia c. Ea nesciatur, & c. Quod de his quibus hæc facultas conceditur, mentionem non facit c. Si quis suadente, & eodem omnino ratio militat, etiam in alijs Sayr. de censur. lib. 3. c. 28. num. 39.

14 An inferior Sacerdos idem possit? Videtur negatiuè respondendum, quia textus de solo Episcopo loquuntur. Innoc. tamen in c. Super eo, de sent exc. num. 4. concedit quando non possit haberi recursus ad Episcopum. Idem docent Suar. to. 4. disp. 30. sect 3. nu. 8. Alter. de censur. to 1. disp. 6 lib. 1. c. 8. & lib. 5. disp. 22 c. 2. dub 3. Vgol de censur. tab. 1. c. 4. nu. 12 & seq. parag. 5. Sanch. in sum lib. 2. c. 13 dub. vlt, & generaliter in necessitate, Innoc. in c. De cetero cit. Et quando difficile aliquid contingit, quare nec ad Excommunicatorem, nec ad Episcopum mitti potest, iuxta c. Nuper de sent. exc. Vbi tamen non videtur fieri huiusmodi distinctio; sed absolutè dicitur, quod in necessitate vel Episcopus, vel Sacerdos proprius, &c. & glo. in c. Fælicis, de pœn. in 6. dicit excommunicatum excommunicatione reseruata posse in articulo mortis absolui à simplice Sacerdote.

15 Qui possit Episcopus circa absolutionem ab hæresi occulta, V. declarationem Bullæ Cœne num. 50.

16 Absolutio ex falsa causa non valet: c. Cum pro causa, & c. Officij de sent. exc. vbi Pan. Couar. in c. Alma p. 1. parag. 11. num. 14. Nau c. 27 num. 28 Si tamen Iudex omnino intendebat absoluere etiam ex falsa causa, tenet absolutio Silu. absolutio 3. q. 5.

17 Absolutio cum conditione futuri, v. g. si satisfacies, valet Couar. vbi supra num 6. Nau. de pœnit d. 6. c. 1. num. 63. & seq. Sayr. de censur. lib. 2 c. 6. num. 4. contra S. Ant. p. 3 tit. 24. c. 27. in fi. Silu. absolutio 3. num 1 & alios.

18 Excommunicatus donec satisfecerit, parte satisfacta indiget nihilominus absolutione. cum enim per excommunicationem eiectus sit extra Ecclesiæ communionem c. Qui meritò, & c. Omnis Christianus 11. q. 3. Sicut ab initio in Ecclesiam per baptismum opera ministri recipi non potuit; ita ab ea exclusus, sine ope ministri eiusdem Ecclesiæ iterum recipi non potest Suar. de censur. disp. 20. sect. 1. initio Couar. c. Alma p. 1. parag. 11. num 2. Sayr. de censur. lib. 4. c. 17. num 4. Pan. in c. 1. de iudic. num. 6 Felin. in c. Ad aures de simon. num. 5. & alij relati à Sayr loc. cit.

19 Qui excommunicauit potest ab eadem excōmunicatione absoluere S. Th. suppl. q. 24. ar. 1. Nau. c. 27. nu. 40. Couar. vbi sup parag. 12. nu. 2. & com. Fallit primò, vbi Superior id prohibuerit, c. Graue

de præben. Secundo in Delegato Papæ, qui post annum à diffinitiua sententia, absoluere non potest, quem excommunicauit c. Quærenti de off. de leg. Tertio in Incẽdiario, qui post denunciationem à solo Papa absolui. c. Tua de sent. exc. Quarto, quando Papa sententiam excommunicationis ex certa scientia confirmauit Nau. vbi supra Silu absolutio 1. num. 3. vers. 4. intelligit de sententia hominis Quinto vbi excommunicator fuit simplex executor sententiæ fine causæ cognitione Nau. vbi supra num. 42. Silu. vers 6. Sexto in spoliante Ecclesiã cum effractione post denunciationem, c. Conquestus de sent. exc.

20 Excommunicatus maiore non denunci tus valide absoluit, nec iteranda cõfessioa cum detegitur excommunicatio c. Exceptione de excep V. Confessor nu. 1.

21 Solemnitas absolutionis non requiritur in foro interiori Nau. c. 27. num. 278. vers. 5. seruanda tamen, cum commodè potest. Idem c. 26 num. 9. Excommunicato pro magno crimine dandum iuramentum de parendo mandatis Ecclesiæ. &, si est notoria offensa, prius debet, vt potest, satisfacore, c ex parte de verb. sign.

22 Vbi agitur de præiudicio tertij, si quis absoluatur virtute Iubilæi, intelligitur pro illo tempore ad indulgentiam requisitos postea reincidit Nau. de sta. mon. cons. 3. num. 39.

23 In absolutione excommunicationis non requiritur expressio causæ excommunicationis Sayr de censur. lib. 4. c. 17. num. 14.

24 Qui Bullam obtinuit, & jelegat sibi Confessorem, qui ab excommunicatione illum absoluat, tenetur confiteri, quando in Bulla nihil aliud conceditur, nisi absolui possit à peccatis, & ab excommunicatione. Quandò verè expressè, aut tacitè Bulla dicat, vt possit fine confessione absoluere non tenetur confiteri Conar. vbi supra parag. 11 num. 16, Nau. c. 26 nu. 3. V. Roder in Bull. cruc. parag. 9. nu. 54. & 91.

25 Excommunicatus ab homine, & denunciatus, parte satisfacta, potest absolui à priuiligato; absolutio tamen non valet nisi in foro exteriori. poterit verò recipere sacramenta, & beneficia Ecclesiastica & cum alijs communicare Nau. de sent. exc. sect. 47.

26 Regnlares Mendicantes & alij participantes, modò approbati ab Ordinario, absoluere possunt omnes vtriusque sexus fideles ad se accedentes ab omnibus censuris sententijs, & pœnis Ecclesiasticis, exceptis contenptis in Bulla Cœna Roder. de regul. to. 1. q. 20. ar. 21. & q. 61. ar. 5. Sorb. ver. absolutio quoad Fratres, & Sæculares c. 2. Item exceptis casibus Episcopis reseruatis per Decretum Celm. VIII. & multò magis, si habeant censnram annexam & insuper in casibus in iure Sedi Apostolicæ reseruatis per Decretum P. V. quod declarat Duard. in Bulla Cœnæ lib. 2. in parag. 2. q. 2. Et quinq; illis, quos Clem VIII. in dicto Decreto Sedi Apost. reseruauit.

27 In mortis articulo posse laicum, alio deficiente, absoluere ab excommunicatione volunt Pan. in c. A nobis vide sent. exco. & ibiglo. & in c. Pastoralis de off. ord. Ang absol. 3. parag. 17. Silu. absol. 1. nu. 8. S. Ant. p. 3. tit. 17 c. 4. vers Septimus casus, & alii multi. Negant Suar de censur. disp. 7. sect 6. Nau. in man. c. 26. nu. 20. & in c. 1. de pœnit. d 6. num. 84 Couar. in c Alme p. 1 parag. 11. num. 9. Sot. in 4. d. 18. q. 4. ar. 4. vers Vtrum verò, id intellige de laico iurisditionem Ecclesiasticam nõ habente. De Clerico primæ tonsuræ docet Sayr. de censur. lib. 2. c. 21. num. 2. quod vbi haberi non potest copia Sacerdotis, potest huiusmodi morientem ab excommunicatione absoluere, ita vt nõ tenetur, si euadat, iterum absolui. & possit in Sacro sepeliri, licèt Nau. & Suar. vbi supra, & communiter doceant, nullum præter Sacerdotem id posse.

28 Absolutio in foro exteriori peti, & dari potest, etiam per procuratorem; modò is habeat speciale mandatũ; ipsoq; iurare tenetur de parendo licèt ad id nõ habeat speciale mandatũ Sayr. vbi sup. num. 24. Potest etiã dari per literas c. Quanto 2. q. 5. sicut potest per literas excõmunicari glo. in c. Quanto cit.

29 Archiepiſcopus abſoluere non poteſt nominatim excommunicatos à ſuffraganeis Epiſcopi, niſi in cauſa appellationis, c. Romana, & c. Venerabilibus, de ſent. exc. in 6. quo caſu prius ad excommunicatorem remittendus eſt: quo renuente, abſolui poteſt ab Archiepiſcopo, accepta iuratoria cautione, c. Ad reprimendam de off. ord. Item cum principaliter agitur de nullitate ſententiæ Pan. in c. Literis, de off. de leg. fusè Suarez de cenſur. diſp. 7. ſect. 2. Sayr. lib. 2. c. 20. num. 17.

30 Abſolutio ab excommunicatione, ſuſpenſione, & interdictio obtenta per vim, & metum cadens in conſtantem nulla eſt c. vn. de his quæ vi. etiam ſi vis inferatur à muliere, vt notat ibi Gemin. etiam ſi cenſura iniuſta ſit, aut ſub conditione, vel ex die præmulgata, & ante euentum conditionis, aut antequam dies obuenerit metu reuocata ſit. & licet excommunicatio ſit minor. Sayr. alios referens c. 21. cit. num. 30.

31 Excommunicatus à ſuo Epiſcopo per particularem ſententiam, etiam ſi trāſferat domicilium animo non credendi, debet ab Epiſcopo excommunicatore, non ab alio abſolui Alter de cenſur. to. 1. lib. 4. diſp. 2. c. 5. dub. 2.

32 Excommunicatus à pluribus excommunicatoribus ab omnibus debet abſolui; aut omnes ſimul conuenire pro vna abſolutione; aut omnes ſimul committere, aut ſi ſeparatim quilibet excommunicauit, ſimiliter debet quiſque à ſua excommunicatione abſoluere Socin. iun. in c. Officij de ſent. exc. num. 134. & ibi Felin.

33 Excommunicatus nominatim, & denunciatus etiam à Papa, abſolui poteſt virtute Iubilæi à Confeſſario in foro conſcientiæ; ita vt non priuetur poſtea Eccleſiæ ſuffragijs Sayr. multis cit. de cenſur. lib. 2. c. 20. num. 29.

34 Nouitius religionis approbatæ abſolui poteſt ab excommunicatione lata contracta per ſuum Superiorem. Sed ſi retrocedat ante profeſſionē, reincidit Sayr. lib. 3. c. 18. num. 14. & ſeq. V. Azor. p. 1. lib. 12. c. 3. q. 3. Si dum eſt nouitius incidit. abſoluitur ſine reincidentia, ſi Religio ſit in hoc priuilegiata. Silu. Ang. Taben. relati ab Azor. loc. cit.

35 Ad probandā abſolutionem ab excommunicatione ſufficit vnus teſtis, glo. in c. Licet de teſtib. ver. vnus. Barbos. ad c. In omni negotio de teſtib. num. 20. & alij, quos refert, & ſequitur Ricc to. 1. decis. 113. Quando enim dictum vnius nomini nocet, & alteri prodeſt, plenè probat, Pan. in c. Propoſuiſti num. 6. de conſec. Eccleſiæ.

36 Si abſolutio conceſſa ſit parte abſente, de cuius damno agebatur, valida erit appellatio ad effectum, vt appellans poſſit agere ad recuperationem damnorum, & expenſarum. Specul. tit. de contumacia parag. nunc dicamus num. 12. quem refert, & ſequitur Alter de cenſur to. 1. lib. 4. diſp. 6. c. 2. in fi.

EXCOMMVNICAT.

BVLLAE COENAE.

V. Gabella. Iudicium. Lex. Nauffragium. Reſtitutio. Hæreticus.

1 CVM dicitur, Hæreticorum fautores, receptatores, &c. intelligitur de his, qui hæc faciunt eo reſpectu quòd ſunt hæretici Nau. c. 27. num. 55. v erſ. 4. Cai. in ſum. ver. excom. c. 1. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 3. vers. Hoc tamen non obſtante. Sanchez in ſum. lib. 2. c. 10. à num. 16. Sayr. cla reg. lib. 10. trac. 11. c. 11. num. 6. & de cenſur. lib. 3. c. 5. num. 3. Niſi recipiant quando conquiruntur à miniſtris iuſtitiæ vt occultent eſt enim ea receptio in fauorem hæreſis Sayr. num. 3. cit. Tolet. lib. 1. c. 19. vers. ſextum genus. Direct. Inquis. p. 2. q. 51. vbi Pegn. ſufficit autem ſi illum cognoſcat hæreticum, licet nondum ſit denunciatus talis Suar de cenſur. diſp. 21. ſect

ſect. 1. num: 9. Excuſatur tamen conſanguinei, & affines, qui occultant non vt hæreticos ſed ad vitandam propriam infamiam Sacchez vbi ſupra num. 5. Azor. p. 1. lib. 8. c. 15. q. 4. Duard in Bull. Cœn. can. 1. q. 29. num. 3. Dominicus Pueronus in Bull. Cœn. num. 137. Hos tamen non excuſari docent Tolet. in Bull. cit. parag. 1. & Sayr. vbi ſupra in fi. quia talis receptio eſt in fauorem hæreſis, & eius occultationem, ſed probabilior prima ſententia.

2 Ob hæreſim omnino mentalem nullo ſigno proditam nemo eſt excommunicatus: neque, qui exterius ſolum, & non animo hæreticus eſt Nau. vbi ſupra num. 56. & in c. Cogitationis, de pœnit. d. 1. Cai. 2. 2. q. 11. ar. 2. Sanchez plurimos referens in ſum. lib. 2. toto c. 8. Neq; qui Confeſſario in Cōfeſſione, aut extra eā alicui amico manifeſtat conſilij, vel auxilij gratia ad hæreſim delinquedam; aut corā Inquiſitionibus confitetur pœnitens Sayr. vbi ſupra c. 4. num. 18. & ſeq. Azor. c. 10. q. 5.

3 Recedere ab obediētia Papæ eſt ipſum nolle recognoſcere, vt Chriſti vicarium Cai. in ſum. ver. excom. c. 7. Sayr. c. 5. cit. num. 21.

4 Legentes Libros hæreticorū hominū hæreſim continentes, vel de religione, & hæreſi hæreſis ex profeſſo tractantes ſunt excommunicati. can. 1. huius Bullæ. Excuſat autem paruitas materiæ, vt ſi legatur decem lineæ Sayr. num. 12. Immò, & vna ſola pagina Sanchez vbi ſupra num. 31. V. Alter. lib. 5. diſp. 2. c. 6. in fi. Duard. vbi ſupra q. 46. Excuſat etiam non intelligere, licet legatur totus liber Sanchez vbi ſupra num. 51. Duard. q. 47. non 5.

5 II. Appellantes à ſententia Papæ ad Concilium præſens non excommunicantur: id enim colligitur ex verbis Bullæ, ibi Ad futurum Concilium Alter. vbi ſupra diſp. 3. c. 4. Duard. in can 2. q. 7. num. 10. Reginald. lib 9. to. 1. c. 19. ſect. 1. Intellige autem ex vi Bullæ. Nam alioqui aſſerentem licere huiuſmodi appellationem cenſuris, & pœnis hæreticorum ſubijci, Pius 2. in Bulla inc. Execrabilis ann. 1459. 18. Iann. Cum generale concilium non habeat auctoritatem ſupra Papam, & appellatio fiat à minori ad maiorem. Notat autem Reginald. hanc excōmunicationem ferri tantum contra appellantes à Papa in cauſis ſpiritualibus, aut ſpiritualibus annexis. hæ enim ſpectant ad Papam, vt Papa eſt. In alijs verò temporalibus ſecus: ſpectant enim hæ ad Papam, vt Princeps temporalis eſt.

6 Conſulēs huiuſmodi appellationem non excommunicatur, ſed tantum præſtantes auxilium, & fauorem. Sunt enim diuerſi influxus. Conſulens enim intrinſecus mouet; auxilians verò, & fauens extrinſecus. Adde quòd in cæteris Bollæ clauſulis, vbi Papa intendit compræhendere conſulentes, id exprimit. Sed nec auxiliantes, &c. incidunt, niſi ſecuta appellatione; nec quando appellans nihilominus appellaſſet Duard. vbi ſup. q. vlt. num. 40. & 42.

7 III Piratæ intelliguntur, qui in mari, & velut ex officio principaliter furtis intendunt: ſecus ſi in flumine, aut minus principaliter, Silu. excom. 7. num: 53. ſeq. Nau. c. 27. num. 59. Includuntur etiam qui mare diſcurrente flumen ingrediuntur ad deprædandum Tolet. lib. 1. c. 21 dub. Vlt. V. Suar. de cenſur diſp. 21. ſect. 2. num. 26. Duard. hic. q. 14. num. 25. Auxilium, fauorem, receptationem, aut defenſionē præſentantes incidunt, etiam non ſecuto effectu Duard. q. 22. num. 3.

8 Infidelis triremes Chriſtiani remigantes contra Chriſtianos non incidunt; peccant tamen mort. nec abſolui poſſunt, niſi proponant non remigare contra Chriſtianos, ſecundum Nau. num. 63. c. 27. & de Iudæ. nut. 11. num. 10. & ſeq. Immò peccat contra iuſtitiam, ſecundum Suar. de cenſur. diſp. 21. ſect. 2. à nu. 60. Alij tamen rectius docent non peccari mort. nec ad aliquam reſtitutionem teneri, ſi metu mortis, aut alterius notabilis nocumenti id faciunt. ſic P. Nau. de reſt. lib. 3. c. 4. num. 61. Cord. in ſum. q. 177. dub. 2. Azor. p. 1. lib. 8. c. 23. q. 17.

q. 17. & p. 3. lib. 4. c. 15. q. 2. Less. lib. 1. c. 9. dub. 18. Sanchez de matr. lib. 9. disp. 31. num. 6. & in sum. lib. 1. c. 7. num. 18. Molin. de iust. trac. 2 disp. 115. Duard. in can. 3. q. 13. Alter. in Bull. Cœn. lib. 5. c. 10. circa fin. Gubernatores etiam contra alios infideles incidunt, quia eos docent artem piraticam, c. Ita quorundam de Iudæ. Silu. excom. 7. num 65. Contrarium docent Alter. vbi supra Innoc. in c. Ad liberandum de Iudæ. Nau. c. 27. num. 65. in fi. intelligentes d. c. Ita quorundam de gubernante contra Christianos, & satis constat ex textu ibi, In perniciem Terræ Sanctæ. Incidunt etiam in remigantes contra Christianos sub mercede nautica Nau. d. not. 11. num. 9. Et qui pugnant, & bellica tormenta explodunt, & arma reficiunt, & exercent contra Christianos, quod nec metu mortis facere possunt, cum sit opus natura sua malum. Azor. vbi supra.

9 IV. Naufragātiũ bona rapiens non incidit, nisi etiam retineat cum mora restituendi, aut nisi acceptio sit patefacta Nau. vbi supra num. 118. Cai. c. 23. Immo secundum alios, nisi accepisset animo reddendi vero domino, incidit, etiam sine mora restituendi, sic Tolet. lib. 1. c. 27. Sayr. de censur. lib. 3. c. 8. num. 3. Nau. de sent. exc. consil. 39. Et, si accepit animo restituendi, licèt postea non restituerit oblata occasione, nisi mutauerit animum restituendi, non incidit Duard. in can. 4. q. vlt. num 27. V. Molin. vbi supra disp. 55. Less. lib. 2. c. 5. dub. 18. Salon. 2. 2. q. 66. ar. 5. contr. 2. in fi. & supra ver. furtum num. 23. & ver. restitutio c. 2. num. 11.

10 V. Pedagium nouum dicitur etiam cum vetus augetur Silu. exc. 7. num. 54. Ang. ver. Pedagium parag. 6. Nau. c 27. num. 62. contra Armill. ver. gabella parag 8. & Rosell. exc. 44. parag. 54. Nunc tamen non est dubitandum, cum expressè caueatur in Bulla Pauli V. Tolet. lib. 1. c. 22. Duard. hic q. 8. Suar. disp. 21. num. 41.

11 Per pedagia, & gabellas intelligi etiam alia vectigalia docent Nau vbi supra, & de censib. cons. 8. Alter. lib 5. disp. 6. c. 1. Sed negant Cai. vbi supra c. 71. Sayr. lib. 3. c. 9. Duard. q. 4. concl. 3. Suar. vbi supra num. 42. disp. 21.

12 Exigere est ab inuito extorquere Silu. exc. 7. num. 54. Et dicitur etiam inuitus rogatus soluere tamquam debitum Caiet. c. 39. Sayr. vbi supra num. 8. Duard. hic q. 9. num. 2. Recipiens verò à sponte dantibus non incidit Extr. vn. de immun. Eccl. inter com. V. Suar. num. 43.

13 Per prohibita intellige simpliciter prohibita, quæ neque à laicis, neque à Clericis exigi possunt Nau. c. 27. num. 61. & de censib. cons. 6 num. 7. Quare petens à Clericis alioqui licita non incurrit hanc excommunicationem, sed aliam; scilicet c. Quamquam de censibus, quæ non est reseruata Roder. in Bull cruc parag. Che le donne non possono intrare num. 17. & post factum excusat Duard. hic q. 10. & concedit etiam Suar. vbi supra num. 43. licet Alter. vbi supra c. 4. dub. 2. velit incidere non in hunc canonem, sed in 18.

14 Recognoscens Superiorem in temporalibus, non potest gabella imponere. Nau. c. 27. num. 61. Cai. in sum. ver. Vectigalia. Alij verò, qui non recognoscunt, possunt. Hos enumerat Sayr. vbi supra à num. 14. ad fi. V. Nau. de censib. consil. 7. & supra ver. gabella num. 12.

15 VI. Literæ Apostolicæ intelliguntur iam expeditæ Nau. num. 61. cit. Non dicuntur verò literæ Apostolicæ, si sint Nuntij, Apostolici, aut Pœnitentiariæ Tolet. lib. 1. c. 22. Falsificans intelligitur etiam per alium, c. Ad falsariorum de crim. fal. Non compræhenditur autem, qui aliquid mutat, non mutata sententiam, aut postquam Expirarunt Nau. c. 17. num. 169. Nisi addendo, aut diminuendo, aliquo modo reddantur vtiles; tunc enim incidit Silu. excom. 7. num. 10. Duard. hic q. 6. concl. 3. si tamen intendat eis vti. Reginald. to. 1. lib. 9. c. 17. num. 289. vers. 3. Nec compræhenduntur falsarij, vbi non concurrit præiudicium tertij Duard q. 10. num. 7. Sed contrarium docet Alter. lib. 5. disp. 7. c. 2. in fi. Neque qui abradit in narratione facti, sed tantum vbi est vis

quæstio.

quæstionis, vel Papa respondet de iure, c. Ex literis iuncta glo. ver. abrasæ de fid. instr. Neq; qui lacerat, aut comburit Silu. vbi supra num. 8. vers corrigentes, Duard. num. 11. Nec mandantes, consulentes, fauentes, vel auctoritaté præstantes, quia nulla horũ fit mẽtio, sed tantũ falsificantes Gra. decis. p. 1. lib. 4. c. 18. nu. 95. Duard. q. 3. Reginald. vbi supra, dubitans de mandante.

16 VII. Ferrum prohibitum deferri infidelibus intelligitur quod potest conferre ad offensionem, & defensionem. quare prohibetur etiam infectum, idest vena ferri Silu exc. 7. nu. 59. Suar. de censur. disp. 21. sect. 2. num. 55. contra Nau. c. 27. num. 63. & in c. Ita quorundam de Iudæ. not. 6. num. 5. Non prohibetur autem victualia, & communes merces Cai. ver. excom. c. 20. modò non tempore belli, c. Quod olim de Iudæ. Nec gladium ad incidendum panem Pan. in c. Clerici de vit. & hon. cler. Sil. vbi supra Nau. not. 6. cit. num. 12. Nec clauiculi, aut cultelli ad aptandas pennas, nec diuersi generis fibulæ; nisi tanta esset eorum multitudo, vt prudentis arbitrio dubitare quis posset, ne infideles illis in arma conflatis vti vellent in bello Sazr. lib. 3. c. 9. num. 29. Immo ex Tolet. lib. 1. c. 15. num. 2. & seq. deferens victualia etiam tempore belli contra Christianos, & mutuans pœcunias infidelibus indigentibus non incidunt in Bull Cœn. sed in excommunicationem d. c. Quod olim. quæ non est reseruata. Infideles intelliguntur, quibus cum Christianis est bellũ Nau. vbi sup. not 4. nu. 10. Non incidunt verò qui donant equum, aut ensem ob beneficium acceptũ, vel accipiendum. Idem in man. c. 27. num. 63: vers. 6. Nec deferentes hic generaliter prohibita extra tẽpus belli, vt sunt lana, linum, & huiusmodi Duard. hic q. 2. concl. 1. 3. & 4. & equorum fræna, habenæ, sellæ, ferri, quibus equi calceantur, cinguli, & alia ad equos armandos necessaria. Idem q. 38. num. 9. vers. Idem dicendum. Item muli, asini, & Cameli. Idem q. 19. Item ligones, rastra, secures, &c. ibidem, & pœcunia numerata: immò, & Naues, galeæ, & alia nauigia; quia cũ hæc omnia generaliter prohibeantur hoc canone, extra belli tempus deferentes non incidunt. Idem nu. 9. cit. V. Azor. p. 1. lib. 8. c. 23. vbi fusè de hoc

17 Nomine equorum intelliguntur etiã non apti ad prælìandũ, & debiles, ac morbosi Nau. d. num. 63, & muli ad ferendas sarcinas, licèt absq; mala intentione deferantur, Sayr. de censur. lib. 3. c. 11. num. 27. Suar. vbi supra num. 23. contra Nau. de Iudæ not. 5 nu. 27. Nam plurimum prosunt ad comitatum, & alia ad bellum necessaria portanda.

18 Lignamina intelliguntur, quibus fieri possunt quæcumq; bellica offensiua, & defensiua Nau. c. 27. num. 63., & Iudæ not. 3 nu. 12, & multò magis nauis, & alia bellica instrumẽta iam facta Nau ibidẽ Sayr. vbi sup. nu. 31. Duard. in can. 7. q. 25 & seq.

19 Deferentes prohibita etiam pro redemptione captiuorum, incidunt secundũ glo. in c. Significauit, de Iudæ. Innoc. verò ibi, & Nau. de Iudæ not. 8. num. 26. arguunt in contrariũ Io. And. docet ante factũ cũ glo. consulendũ post factv verò cũ Innoc, & Host. V. Pan. Anchar. in Boich in d. c. Significauit. Concedit Reginal. lib 9 c. 18 nu. 299. Nisi id in graue damnũ Christianorũ cederet. V. Alter. lib. 5. disp. 8. c. 5. dub. 2.

20 Non incidunt qui deferunt de vna Terra infidelium ad aliam, Silu. exc 7. num. 64. Tolet. lib. 1. c. 23. Nisi sequatur Christanorũ dispendiũ, vt si per id infideles fierent Christianis formidabiliores Nau. vbi sup. nu. 27. Reginald. c. 18. cit. nu. 300. Duard. hic q. 8. Vendentes verò absq; vlla delatione, vt Christiani faciunt, qui in Terris suis Turcis ad se venientibus, aut etiã ibi commorantibus huiusmodi prohibita vendunt nõ incidunt Nau. vbi sup. not. 11. not. 41. Tolet. loc. cit; Sayr. lib 3 c. 11. nu. 16. Nisi probabiliter præsumerentur ea emere ad deferendum in Terris infidelium: vel ad seruandũ abscondita in Christianorũ perniciẽ Nau. not 4 nu 14. Azor. p. 1. lib. 8. c. 23. q. 7. Duard. vbi sup q 7.

21 VIII Iustè impedientes victualia deferri ad Curiam Apostolicam, v g ad bonũ suæ Reip. non incidunt Cai. in sum ver. Excom. c. 19. Nau. in c. 27. nu. 64 Sayr. lib. 3. c. 12. num. 14. Duard. hic q. 4: amplians

 adeos

ad eos etiam, qui impediunt aliunde deferentes, vt in propria Ciuitate inopia laborante remaneant. V. eundem q. 10.

22 IX Percutiẽtes demorantes in Curia iam non sunt excõmunicati, quia non est in vsu Cai vbi supra c. 14. De ratione verò Curiæ Pontificiæ Romæ sunt siue mediatè, vt qui sunt cum Cardinalibus, vel Episcopis, qui adsunt Curiæ: siue immediatè, vt qui Summo Pont. seruiunt Tolet, vbi supra c. 23. Verius tamen docent Alter. hic c. 5. & Duard. q. 34. in hoc canone non agi de curcialibus Romanæ Curiæ inseruientibus; sed de ijs, qui in Curia Romana commorantur ad expedienda propria negotia apud Sedem Ap. esseq; eosdemmet, qui ad Sedem Ap. veniunt, de quibus in priori parte huius canonis.

23 Interficientes, mutilantes, detinentes, capientes, spoliantes venientes ad sedem Apost. aut ab ea recedentes, intelliguntur de venientibus ratione Pontificis, non verò alio intuitu. Et si Pontifex esset extra Romam, ibi esset sedes Ap. Tol. lib. 1. c. 25. Excusantur autem qui offendunt accedentem, &c. non vt accedentem, sed ob aliam causam vt ob priuatas inimicitias Duard hic q. 32. Vt vero percutientes demorantes in Curia incidant in pœnam huius canonis, requiritur, vt id faciat auctoritate vsurpata, idest tamquam Iudex, & potestatem habens Sayr. lib. 3. c. 13. Tol. & Cai. vbi supra Duard. q. 33. Excusantur etiam interficientes, &c. accedentes ad Papam, vt Princeps temporalis est, vt ab eo officium temporale obtineant; vel vt se purgent à crimine, &c. intelligitur enim in hoc canone Papa quatenus Pastor, & caput Ecclesiæ Catholicæ Alter. hic c. 2. Duard. q. 37. num. 7.

24 Incidunt etiam qui occidunt famulos accedentium ad Sedem Ap. quando sine illis Dominus commode ad dictam sedem accedere non posset Duard. alios referens q. 37. num. 5. vers. Decimo quarto ampliatur.

25 Licèt hic canon mentionem non faciat percutientium, aut vulnerantium, putat tamen Duard. q. 31. comprehendi sub detimente quando scilicet percussio, aut vulnus tale est, vt impotente reddat saltem per aliquod tempus ad perficiendum iter ad sedem Ap. hoc enim verè est detinere; militatq; hic ratio prohibitionis.

26 Propositum deliberatum Intelligitur præmediatum Cai. vbi supra Nau. c. 27. num. 65.

27 X Interficientes, mutilates, vulnerantes, capientes, se deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad Vrbem causa deuotionis, seu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ea recedentes, & dantes consilium, auxilium, vel fauorem. Dicitur autem Romipeta etiam Romanus, si alibi habitans Romam causa deuotionis accedit. Sayr. lib. 3. c. 14. num. 6. Duard. q 4. Vulnerantes verò intellige quando fit vulnus cum aliqua apertura. quare non sufficit verberare etiam cum liuore, aut ora, ossauè confringere, nisi contusio talis sit, quæ Chirurgi opera incidenda sit Duard. q. 2. nom. 5. Gaudent hoc priuilegio etiam familiares comitantes Alter. lib. 5. disp. 11. c. 4. dub. 6.

28 Interficiente, &c. Romipetam non vt talem, sed propter particulares inimicitias, non incidit Duard. q. 10. initio: Neque percutiens accedentem ad Vrbem principaliter ob negotia, licèt secundariò ob deuotionem Reginal. lib. 9. c. 20. sect. 3.

29 XI. Cum dicitur interficientes, &c. Episcopos, intelligitur de consecratis Nau. c. 27. num. 67. vers. 8. Silu. exc. 7. num. 44. Qui enim non est consecratus non est propriè Episcopus, sed tantum electus, & administrator Sayr. vbi supra c. 15. num. 4. Insequi verò hostiliter dicitur is, qui aliquẽ Ecclesiæ Prælatum insequitur tamq; hostem, animo grauiter offendendi: aut qui publicè insequitur: licèt non animo ita hostili Sayr. loco cit. num. 7.

30 Ejcere dicitur is, qui etiam verbo, vt qui metum inijcit cominando exilia, carceres, & huiusmodi; modò ad euitandum periculum cum effectu à sua Dioecesi exeant Duar. q. 9. num. 9.

31 Ejciens Episcopum à suo fundo quem

quem ratione sui patrimonij possidet: aut à Ciuitate sua ratione originis, vel domicilij, vel etiam iurisdictionis, quam habet ratione patrimonij, non incidit. Vgol. hic parag. 1. num. 4. Oportet autem ad incurrendam hanc excommunicationem, vt eijciatur à locis, in quibus iurisdictionem habet ratione Dignitatis, etiam si iurisdictio sit temporalis Duard. vbi supra num. 6. V. Alter. c. 4. Suar. de censur. disp. 21. num. 70.

32 Ratum habentes intelliguntur, quando eorum nomine, & contemplatione factum est, c. Ratũ de reg. iur. in 6. Silu. exc. 7. nu. 23. V. infra lib. 7. vers. Ratihabitio.

33 XII. Offendens aliquem ratione negotij translati ad Romanam Curiam, incidit. Et nomine procurantis intelligitur, qui ad expeditionem causæ cooperatur Sayr. lib. 3. c. 16. num. 6. Non incidunt fures, qui recurrentes ad sedem Ap. pro suis negotijs spoliant, & prædantur Alter. hic. c. 1. Nec creditor, qui creditum suum alia via recuperare non valens debitorem spoliat, modò non plus credito accipiat, Duard. q. 7.

34 XIII. Impediens cursum causarum &c. intelligitur auctoritate laicali Nau. c. 27. num. 70.

35 Impediens executionem literarum Apostolicarum, intelligitur auctoritatiuè Caí. in sum. ver. excom. c. 3. Nau. de sent. exc. consil. 36. Sufficit autem id fieri auctoritate priuata Nau. in man. c. 27. num. 68. vers 4. Immò, & ratum habere suo nomine factum, Idem de sent. exc. consil. 37. Non prohibetur tamen ne Princeps, vel Magistratus examinet literas Apostolicas, aut ne subscribant, Placet, fiat, Exequatur, huiusmodi, cum illornm consensus petitur ad maiorem auctoritatem, & robur litteris præstandum apud populum, aut alium similem effectum sed tantum ne imdediant, vel prohibeant illarum executionem sine eorum consensu, vel beneplacito, vel examine. Sufficit verò si vnum eorum seorsim interueniat, siue consensus, &c. Incidunt etiam magistratus si prohibeant executionem sine præuio sui Principis consensu, vel examine Alter. to. 1, lib. 5. disp. 14. c. 2. Duard. q. 3. V. Azor. p. 1 lib. 5. c. 12. q. 1. & c. 14. q. 5 & 6. qui contra quorundam Principum leges, & consuetudines inuehitur, quibus auctoritatem sibi arrogant examinandi literas Apostolicas veræ ne sint, an subreptitiæ: & item defendendi Clericos, & laicos à vexatione Iudicis Ecclesiastici, nisi Apostolico priuilegio muniti sint: nec valere præscriptionem quæ in his dari non potest; cum laici capaces non sint huiusmodi iurisdictionis.

36 XIV. Probabile est etiam Episcopos incidere, si causas à Iudicibus, & Commissarijs Apostolicis auocent, etiam auctoritate Ecclesiastica Sayr. vbi supra c. 18. num. 5. V. Azor p. 1. lib. 5. c. 12. q. 1. Sed Suar. de censur. disp. 21. num. 76. Duard. hic c. 4. concl. 2. docent non incidere nisi id faciat auctoritate laica, vt cum v. g. Pro-regis munere funguntur.

37 XV. Trahere ad tribunal non dicitur Iudex, qui amicabiliter partes inducit, vt se laico submittant Sayr. vbi supra c. 19. num. 6. Duard. hic q. 10. id enim non est auctoritatiuè trahere, quod requiritur ad incurrendam hanc censuram. de quo Alter. lib. 5. disp. 16. c. 1. vers. Hinc sequitur, to. 1. Suar. vbi supra num. 77. & seq. Personæ autem Ecclesiasticæ sunt non solum Clerici quocumq; ordine initiati & monaci, seu Religiosi vtriusq, Sexus, Deo per professionem, dicati, etiam Conuersi, & Nouitij, sed etiam Equites S. Io. Hierosol. & de Alcantraua, & Calatraua. S. Iabi, & huiusmodi Alter. vbi supra, vers. Personas Ecclesiasticas. Et generaliter omnes illi, qui ratione Ecclesiæ fori priuilegio gaudent Suar. vbi supra num. 7. Duard hic q. 5. V. Supra ver. Ecclesiæ immunitas à num. 3. ad 8. Pars quæ trahi facit Clericum debitorem coram Iudice laico non incidit: nam intelligitur tantum Trahi qui iudiciaria auctoritate id facit; nisi pars trahens sit etiam Clericus Ricc. p. 4. decis. 189.

38 Trahi potest Ecclesiasticus ad forum sæculare. Primo in causa feudi

c. Cæterum de iudic. & c. Extramissa de for. comp. Secundò, quando persona Ecclesiastica est incorrigibilis, & per Superiorem Ecclesiasticum tradita brachio seculari, c. Cum non ab homine, de iudic. Tertiò quando id fit de licentia Episcopi, c. 2. de for. comp. Intellige in ciuilibus Silu. ver. Iudex num. 4. Quartò per viam reconuentionis c. 13. q. 8. & hoc etiam in ciuilibus non spiritualibus glo. ibidem. fusè Duard. vbi supra q. 11. V. Pan in c. Si quis contra c. Cum sit generale, & c. Si Clericus de for. comp. Contra recurrentes ad tribunalia laica contra personas Ecclesiasticas plures decis Rotæ refert. Rubeus p. 1. singul. Rotæ circa decisiones Pegnæ in fi. Aug. Barbos. ad c. Ecclesiæ S. M. de const. & ad c. Regis officium 23. q. 5.

39 XVI. Impediens, Prælatos, ne iurisdictione sua Ecclesiastica vtantur: intelligitur etiam qui impedit Episcopos, ne iurisdictione illa, quæ eis à Conc. Trid. tamquam Apost. Sed delegatis concessa est, vtantur Sayr vbi supra c. 10. num. 9. Duard. hic q. 2. Paulus V. extendit etiam ad impedientes indirectè & ad eos, qui occidunt, mutilant, verberant, &c. Consanguineos, affines, familiares, &c. huiusdomi Prælatorum, ac Officialium Ecclesiasticorũ ne ipsi sua iurisdictione vtantur. Impediẽs autem dicitur auctoritate publica laicali.

40 Incidit Iudex sæcularis impediens Ecclesiasticum, ne procedat in causis mixtis quando Ecclesiasticus præuenit; nisi aliter habeat legitima consuetudo, Duard. q. 5.

41 XVII. Vsurpantes fructus, & tamquam tales per auctoritatem vsurpatam Cai. in sum. ver. Exc. c. 27. Nau. c. 27. nu 70. vers. 6. Sufficit verò si vsurpans sciat, illos fructus esse Ecclesiæ, quamuis non vt tales capiat, Sayr. c. 21. num 4. Non incidunt autem secundum Cai Latrones. & milites neque qui accipiunt tempore vacationis. Sed hoc vltimum meritò non admittunt Nau. & Sayr. loc. cit. Duard. hic q. 21. vbi supra nu. 97. asserens contrariam improbabilem: non enim per vacationem desinunt esse fructus Ecclesiæ.

42 Vsurpantes distributiones quotidianas non incidunt in pœnas huius canonis. Incidunt tamen in excom. Concilij Trid. sess. 22. c. 11. quæ etiam est reseruata: Nisi illæ distributiones percipiantur ex fructibus alicuius beneficij Duard. q. 4. concl. 2.

43 Sequestrantes iurisdictiones, fructus, redditus, prouentus ad Papam, & sedem Apostolicam, & alias personas Ecclesiasticas, &c. Non incidunt, qui sequestrant res prophanas personarum Ecclesiasticarum Nau vbi supra Nec laicus, qui per Iudicem secularem sequestrare facit fructus Clerici debitoris apud laicum existentes, sed pertinentes ad Clericum ratione beneficij Nau. de sent. exc. cons. 38. Roder. in sum. p. 1. c. 81. concl. 9. Alter. vbi supra disp. 18. c. 2. Nec sequestrantes fructus bonorum patrimonialium Clerici; Nisi sint illi assignata in titulum iuxta Trid. Duard. q 5. num. 5.

44 XVIII. Licet Bulla excommunicet imponentes gabellas Clericis, aut eorum bonis hoc Nau. c. 27. nu. 71. in fi. putat intelligendum de his quæ imponuntur Clericis ratione fructuum aut bonorum Ecclesiasticorum: secus si tam à laicis, quem à Clericis exigantur pedagia, & portoria, nõ habita ratione fructuum, & bonorum. Alij tamẽ simpliciter docent, clericos, & personas Ecclesiasticas omnino immunes esse ab omni genere collectorum, &c. Sayr. lib. 3. c. 22. Duard. hic fusissime, & plures ab ipsis citati, & ideo exigentes incidunt in hunc canonem V. Azor p. 1. lib. 5. c. 12. q. 2.

45 Gaudent hoc priuilegio etiam bona laicalia Clericorum Silu. excom. 9. nu. 13. Pan. vol. 1. consil. 6. vbi casus. Riccius p. 2. decis. 299 Duard. vbi supra q. 5. Vnde pro his exigentes, &c. incidunt in excommunicationem Bullæ, vt fusè probat Sayr. de censur. c. 21. cit. num 9. Etiam si imponens sit persona Ecclesiastica. Vnde Episcopus vt Episcopus imponens suis Clericis collectas, illasq; exigens incidit. Duard. q. 18. Amplia etiam si bona illa sint empta, siue donata, siue alio quo-

cumq; titulo acquisita; vt de com. testatur Duard. q. 6. Contrarium tamen fuit decisum in Curia Archiepiscopali Neapolitana, vt testatur Ricc. vbi supra: Sed immeritò per c. Non minus de immun. Eccl. vbi Barbos. asserens de com. ea ratione quia per mutatione personæ mutatur qualitas rei illi inhærens ratione personæ. V. eundem ad c. Porro de priuil. & Couar. 1. var. res. c. 4.

Limita primo, nisi onera illa essent inuariabilia, & ipsis bonis perpetuò annexa: ad hæc enim tenentur Clerici, si illa bona erant affecta, antequam in ipsorum manus deuenirent. Si verò sint onera variabilia, vt sunt descriptiones, quæ fiunt æstimando bona, vt soluatur plus, minusuè secundum impositionem collectæ, non transeunt illa bona cum huiusmodi onere. Silu. vbi supra Pan. & Anchar. in c. fi. de vit. & hon cler. Fel. in c. Ecclesia S. M. num. 81. de const. & consil 46. Tolet. lib. 1. c. 19. Item Anchar. & Archid. in c. 1. de immun. Eccl. in 6 Pan. vol. 1. cons; assignat hanc regulam, si res non priuilegiata perueniat ad priuilegiatum assumit eius priuilegium V. Felin. inc. De quarta de præscript. num. 38. & in eius Repert. vers. Priuilegiatus succedens Anchar. in fi. de decim. in 6. & cons. 303. & Florian. de S. Petro inter cons. Anchar. 166. & supra ver. Clericus num. 23.

Limita secundò, vt non incidant exigentes collectas pro bonis donatis, quando donatio est fraudulenta Duard. q. 6. num. 11. Nec quando donatio facta est cum conditione soluendi, onera, & tributa, etiam imponenda, quia tunc Ecclesia tenetur Fel. vbi supra num. 17. Marta de iurisdict. p. 4. casu 14. in fi. Azor. p. 1. lib. 5. c. 13. q. 1. Duard. in can. 18. q. 6. num. 10. V. Reginald. lib 9. c. 25. num. 380. Vbi habes quod si Ciues excommuni consensu sua prædia per generalem, vel specialem hypotecam obligent pro collectis in posterum imponendis, vt ad quemcumq; deueniant, cum eo onere transeant, non faciunt contra Ecclesiasticam libertatem, cum vni cuique liceat rei suæ imponere onus, cui propterea Ecclesia acquirens subiacet; idq; ex pacto, vel contractu, quo rem illam sic oneratam acquisiuit. Sic etiam Azor. p. 3. lib. 5. c. 19. q. 9. Et cum Clericus huiusmodi collestas non soluit, potest fieri executio per Iudicem, sæcularem, quia res ipsæ non sunt exemptæ Reginal. c. 25. cit. Vide tamen Pan. vol. 1. cons. 13. & 26. & alios relatos ab Azor. vbi supra contrarium verius asserentem. Et certè negari non potest, id esse in fraudem, vt etiam notauit Felin. in c. Ecclesia S. M. de constit. Nam si ea bona ad laicos peruenirent, etiam non extante statuto, ad huiusmodi onera ipsi laici tenerentur; vnde non erat cur conderetur statum, præsumitur ergo factum contra Clericos, & Ecclesiam: quare non valet. Neque enim possunt laici condere statutum in præiudicium Ecclesiæ c. Quæ in Ecclesiarum, & d. c. Ecclesia de const. vbi Pan. num. 1. & 2. quod statutum excedens fines potestatis statuentium est ipso iure nullum per c. Vt animarum de const. in 6. Quod autem dictum statutum factum sit in fraudem tenet idem Pan in c. fi. de vit. & hon. cler. in fi & contra libertatem ecclesiæ, de directo contra priuilegium concessum Ecclesiæ ab Imperatore, de quo in l. Quisquis C. de sacros. Eccl. Idem tenet Bald. in l. Placet C. eo. dicens opinionem Bart. & sequacium, qui contrarium tenent, esse falsam, quia Ecclesia non tenetur ad tributa. V. fusius Pan. & Fel. loc. cit. Item Pan. in c. A nobis 1. de sent. exc. Azor. p. 1 lib. 5. c. 13. q. 1. citato Felin. asserente Bart. opinione ab omnibus esse reprobatam, cum fuerit in detrimentum Eccles. immunitatis.

Limita tertio, vt non incidant exigengentes pro parte debita colono de fructibus Ecclesiæ, aut ab eo qui possessiones Ecclesiæ conduxit, aut in Emphyteusim accepit Alter. de censur lib. 5. disp. 19. c. 6. dub. 5. & 6. Crass. de effec. Cleric. off. 3. num. 53. & seq.

Limita quarto, vt non incidant imponentes pro rebus, quæ Clericis, & laicis

sunt

sunt communia, quando laicorum bona ad id non sufficiunt, vt est fons, &c. Non tamen possunt Clerici compelli per Iudicem sæcularem Nau. in man. c. 27. num. 115. Duar. q. 12. requiritur enim licentiam Sum. Pont. vt in c. Non minus, & c. Aduersus de immun. Eccl. Nisi laicorum bona non suppetant, & tanta sit necessitas, vel pietas, quod sine scandalo, & periculo ad Rom. Pontificem commodè prius recurri non potest: tunc enim sufficit consensus Cleri, & approbatio Episcopi Silu. immunitas 1. num. 20. & alii quod refert, & sequitur Duar. vbi supra Reginald. to. 1. lib. 9. c. 21. sect. 2. & Azor. p. 1. lib. 5. c. 22. q. 8.

Bona data in dotem Ecclesiæ, vel pro eius fundatione, & Cœmeterium, & domus, ac horti contigui sunt immunes ab omni exactione. Cœtera autem transeunt cum onere suo, c. 1. de censib. Nisi bona illa iam fuisse tributaria alterius Ecclesiæ glo. ibidem ver. nullo seruitio. V glo. in c. Non minus de immun. Eccl.

64 XIX Iudex sæcularis non incidit capiens informationem super aliquo delicto, in que nominatur persona Ecclesiastica: aut contra Clericum sumit informationes, animo præsentandi Iudici Ecclesiastico. Intelligitur enim hic canon de Iudice auctoritatiuè procedente, quasi ad ipsum pertineat de Clerici delicto cognoscere Sayr. de censur. lib. ? c. 23. num. 2. Duard. q. 5. Reginald. vbi supra c. 26. num. 384. Iudex quicumque sit, notorius, & executores quomodolibet se interponentes in causis criminalibus Clericorum sine speciali, & expressa licentia Papæ incidunt in excommunicationem Bullæ Cœnæ, nec sufficit licentia tacita, aut consuetudo longissima, etiam si prosumeretur ad notitiam, & aures Romanorum Pont. id percussisse, neque tamen hac de causa ab vllo eorum repræhensum fuisse, quasi tacitè appellasse viderentur. Nam simplex licentia ex tollerantia non inducit approbationem Io. de Lign. & Calder. in c. Decernimus de iudici quos refert, & sequitur Alter. to. 1. disp. 20. num. 5. c. 1. ver. sine speciali, &c.

47 XX Sufficit, vel destruere, vel inuadere, vnum enim sufficit: nec est necesse, vt omnia simul concurrant Duard. q. 26 Alter. disp. 21. c. 1. vers. His quatuor modis.

48 Per illam clausulam generalem, Non obstantibus cuiusuis Concilij decretis, derogatur quidem Concilijs antiquioribus, non verò Concilio Trident. nisi de eo fiat indiuidua mentio. aut nisi Papa dispenset in speciali, & certo casu contra Concilii generalis prohibitionem; quia tunc illa clausula verificari non potest, nisi in eo solo casu Sanchez de matr. lib. 3. disp. 26. num 7. & lib. 8. disp. 35. num. 17. & in sum. lib. 7. c. 29 num. 191. vbi plures limitationes. Monet de commut. vlt. vol. c. 11. num. 178. V. Mandos ad reg. 19. Cancell. q. 17. num. 12. Loquntur tamen Doct. cit. de decretis Concilii irritantibus futura, cum huiusmodi non est c. Licet sess. 24. c. 6. Immò nullam requiri derogationem; cum in concilio excepta fuerit auctoritas Sed. Apost. tenuit Rota apud Faric to. 2. decis. 179. num. 6: & decis. 687 in fi. Ric. p. 3. decis. 279 vbi refer. Bulas Pij, & Greg. XIII. idem statuentium. Nau. c. 27. num. 275. Azor. p. 2. lib. 5. c. 14. q. 6. & lib. 8. c. 8. q. 7.

49 Qui absoluit inaduertēter, aut ignorantia non valde crassa, non est excommunicatus, requiritur enim præsumptio Nau. c. 27. num. 37 Tolet lib. 1. c. 31. & non est reseruata Nau. vbi sup. ver. 2 Tolet. cit. Sayr. lib. 2 c. 25. num. 7. contra Fel. in c. Pastoralis parag. Preterea de off. ord. num. 9. & Cai. ver. excom. c. 77. Intellige ex vi huius Bullæ. Nam per decretum Clem. VIII. die 9. Iann. 1601. est reseruata quoad Sacerdotes in tota Italia extra Vrbem degentes.

50 Episcopus iam non potest absoluere à casibus Bullæ Cœnæ iuxta c. Liceat Conc. Trid. Congreg. Tolet vbi supra c. 30. Sayr. lib. 4. c. 12. num. 32. Suar. to. 4. disp. 3. sect. 2. num. 11. & de censur. disp. 21. sect. 3. contra Nau. c. 27. num. 260. & de priuil. conf. 10. & seq. Gratian. discep. for. c. 414. num. 20. & constat ex Bullis Cœnæ.

næ à Sixtus V. per illa verba siuè per cuiusuis Concilii decreta. Et in hanc sententiam plura Sanchez in sum. lib 2. c. 11. num. 17. Et de facultate absoluendi ab hæresi occulta Episcopi à Concilio tributa, quòd reuocata sit, docent Pegna ad Direct. p. 3. q. 9. Sayr. sect. 3. cit. In partibus tamen remotioribus, quando difficilis est aditus ad Sum. Pont. poterit Episcopus absoluere in foro conscientiæ Alter. to. 1. lib. 1. disp. 22. c. 2. Et quando quis est impeditus adire Sum: Pont. potest Episcopus etiam extra articulum mortis Suar. to. 4. disp. 30. sect. 3. num: 9. Vgol. in Bullæ Cœnæ p. 3. c. 2. parag. 4. Duard. lib. 3. parag. 4. q. 8. num 41. quod non concedit Sanchez in sum. lib. 2. c. 12. in fi. id admittens in alijs censur. V. supra absolutio à pecc. num. 99. & Absol. à censur. nu. 8. Inquisitores, & eorum Commissarii possuntq; occultos hæreticos, pœnitentes in foro conscientiæ absoluere abiurata prius hæresi occultè Sanchez pluribus cit. vbi supra num. 1. Duard. q. 12. num. 4 & seq. Et tempore Iubilæi possunt Confessarii approbati absoluere etiam ab hæresi in foro conscientæ. Sic conclusum esse in S. Ponitentiaria testatur Filiuc. to. 1. tract 8. c. 10 num. 265. V. Boss. d. Iubil. sect. 1. casu 8. & 9. & Sanche. in sum lib. 2. c. 8. & 12. num. 10.

51 Episcopi Prælati, Rectores vbique Sacerdotes animarum curam habentes, & Confessari peccant mort. non habentes penes se Bullam Cœne, illamue diligenter legentes. Duard. in parag. 8 q. 1. nu. 20. vers. At qui ante ipsam: & hoc vi Bullæ, quæ non vtitur verbo præceptiuo, sed ratione officii; nisi in ea contempta optimè norit Alter. vbi supra disp. 21. c. 7.

EXCOMMVNICAT. PAPÆ RESERATÆ

IN IVRE CANONICO.

V. Filij

1 CAP. SI QVIS SVADENTE 17 q. 4. Excommunicantur percutientes Clericũ. Requiruntur animus offendendi, & peccatũ mort. Nau c. 27. nu. 76. Silu. excom, 6. num. 2. Pan. in c. 1. de sent. exc. vbi notat, tria requiri ad incurrendam hanc excommunicationem Primò animus offendendi. Secundò violentia Tertio factum, scilicet percussio vide ibi fallentias. Manus intelligitur quidquid potest offendere Caj. in sum. Excom. not. 1. c. 10 Si modò tangat, alioqui non incidit, requiritur enim effectus Nau. vbi supra num. 78. Silu. num. 2. cit. & num. 5. in fi. Etiã detentio in custodia, licèt priuata: aut ponens custodiam, vt exire non possit. cap. Nuper de sent. excom. quod Sayr. de censur. lib. 3. c. 26. num. 13. dicit intelligendum esse de Iudicibus sæcularibus tantum. Aut ei aliquid auferendo etiam comandatum, si auferatur ante vsum finitum S. Ant. p. 3. tit. 24. c. 1. vers. tertio nota. Et aspergere puluere, aut aqua, & conspuere, & manus fræno apponere Nau. c. 27 num. 77 Nisi iniuria esset leuis, aut iocosa Silu. vbi supra num. 5. vers. 6 etiam mandans, c. Mulieres parag. Illi verò de sent excom. Nisi ante percussionem reuocauerit mandatum, & mandatarium de reuocatione certiorẽ fecerit, glo. in d parag. Illi verò Si tamen tardius reuocauit, & antequam certiorem faceret mandatarium, hic del quit, non incidit ille, Alter. lib 5. disp. 12. c. 6. q. 2. vers. Nec non & mandantes Innoc. in d. c. Mulieres Contrarium tamen docent Silu. exc. 5 q. 5 Reginald. lib 1 c. 17. secti. 2. Barbosa d. c. Siquis suadente num. 41. Sayr. de

censur lib. 7. c. 2. num. 13. Nec incidit mandans, qui re integra moritur Anchar. in c. Cum quis de sent. exc. in 6. num. 9. quod Pan. & alij cit. in d. c. mulieres. & Reginal intelligunt, quando mortuus est cum pœnitentia; alias esse excommunicatum. Et consentientes, qui cum possint non prohibent, c. Quantæ de sent. quod intellige per cooperationem præstando auctoritatem; & cum ad obuiandum habent publicam potestatem, glo. in d. c. Quantæ, ver. consentire Roder. in sum. p. 1. c. 80. Sanch. in sum. lib. 5. c. 6. num. 5. Intellige etiam de subdito respectu sui Prælati: hic enim si versetur in periculo, tenetur subditus insidias propulsare, si potest Alter. vbi supra propos. 2. In alijs requiritur dolus Nau. c. 14. num. 27. Anchar. in d. c. Quantæ num. 3. Suar. de censur. disp. 22. sect. 2. à num. 55. Sayr. alios referens de censur. lib. 3. c. 26. num. 24. Præsumitur autem dolus eo ipso, quòd obuiare potest, & non obuiat Pan. in d. c. Quantæ num. 8. Secus tamen, secundum eundem, si non obuiat ex negligentia; vel quia non vult se immiscere aliorum rumoribus; vel ex timore etiam irrationabili Silu. vbi supra vers. 4. Ang. exc. 5; num. 35. & & com. vt testatur Sayr. vbi supra. Et consulens, Auxilians, Fauens Caiet vbi supra Sayr. nu. 23. Et ratum habens factum suo nomine, c. Cum quis de sent. exc. in 6. Si tamen diceret; gaudeo, quod sit factum, sed doleo quod sit factum nomine meo, non incidit, quia non dicitur ratum habere Anchar. in c. Laudabilem, de conuers. infid. Toler lib. 1. c. 31. num. 18. Idem si primò contradixit, postea ratum habuit: nam hæc ratihabitio superueniens nihil operatur quoad excommunicationem Anchar in d. c. Cum quis num. 5. Alter vbi supra ver. vel rata, Secundo obijciet V. infra lib. 7. ver. Ratihabitio. Et iniuriosè verberans etiam consentientem c. Contingit 1. de sent. exc. Etiam Clericus sibi ex ira manus inferens Nau. c. 27. num. 78. Pan. in d. c. Contingit num. 6. S. Ant. vbi supra Nisi id faceret ob mortem amicorum, aut parentum Nau. c. 25. num. 10. Item Claudens domum mulieris ad verecundiam Clerici detegendam S. Ant. vbi supra, Silu. q. 5. cit. vers. 2: Nau. c. 27. num. 77. quod tamen Silu: intelligit quando erubescentia, quam obsidens intendit, non est leuis neq; iocosa. Crumenam abscindere, vel tollere, non est manus violenta Ang. vbi supra num. 29. Silu. num. 11. Caiet. c. 10. cit.

2 Episcopus capiens, vel carcerans Religiosum exemptum extra casus sibi à iure permissos, incidit in excommunicationem. Qui autem sint huiusmodi casus, vide in Concil. Trie. sess. 6. c. 3. de ref. & sess. & 25. de regul. c. 14. Sorb. ver. Conuenire in iudicio, & ver. Exemptio Roder. de regul. to. 2. q. 62. ar. 7. vbi excipit capientem monachum, grauiter delinquentem, si de fuga timeatur, vt suo Prælato præsente.

3 Clericus intelligitur etiam primæ tonsuræ Nau. c. 27. num. 79. Nisi acceperit ab alieno sine dimissorijs proprij Episcopi, de quo supra ver. Beneficium num. 70. aut ab excommunicato, suspenso à diuinis, interdicto, hæretico, schismatico, simoniaco in ordine, & beneficio Rebuff. prax. benef. p. 1. tit de litt. dimiss. num. 5. & de formul. dimiss. num. 12. & seqq. Azor. p. 2. lib. 7. c. 49. q. 4. Etiam coniugatus cum vnica, & Virgine, si tonsuram, & vestem clericalem deferat, c. vn. de cler. coniug. in 6. quamuis sit depositus verbaliter, nisi sit realiter degradatus Pan. in c. Ex parte de cler. coniug. Et quamuis sit incorrigibilis. c. Cum non ab homine de iudic. aut excommunicatus, suspensus, irregularis, Nau. vbi supra Item Nouitius religionis approbatæ, c. Religioso parag. Quamuis, de sent. exc. in 6. & Hæremitæ glo. in c. Nulla d. 92. Intellige de illo, qui astrictus est alicui regulæ, vel Superiori religioso S. Ant. p. 3. tit. 23. c. 1. parag. 3. Silu. Ecclesia 1. q. 1. & Excom. 6. num. 3. ver. Hæremita parag. 3. & sic intelligendus Pan. qui in c. 1. de for. comp. contrarium innuere videtur V. Roder. de regul to. 3. q. 49. art vlt. & supra ver. Clericus num. 4. Gaudet etiam fœmina sponte inclusa Silu. num. 3. cit. & Conuersus Religionis approbatæ, c.

Non

Non dubium, & c. Parochianos de sent. exc. Intellige supradicta etiam de percutiente foeminam religiosam, siue Nouitiam, siue Conuersam per d. c. Si quis suadente, & com.] cuiusmodi non sunt Tertiariæ S. Francisci, & S. Dominici, quæ collegialiter non viuunt, nec profitentur tria substantialia vota Nau. c. 27. num. Tolet. lib. 1. c. 32. num. 12. V. Silu. Ecclesia 1. num. 6. Suar. de censur. disp. 22. sect. 1. num. 20. Roder. de regul. to. 2. q. 65. ar. 5.

4 Nomine Clerici non veniunt Religiosi militares Calatrauæ, Alcantaræ, S. Iacobi, & huiusmodi ducentium Vxores, etiã ex dispensatione Papæ, nisi sint verè Clerici, aut Moniales. Secus de militibus S. Io. Hierosol. Roder. in sum lib. 2. c. 31. concl. 1. V. supra ver. Relig. num. 4. & Alter to. 1. lib. 5. disp. 16. c. 1. ver. personas Ecclesiasticas

5 Requiritur percussio cum dolo Silu. exc. 6. num. 2. Et si talis percussio in laico non esset mortalis, non incurritur. Cai.] ver. excom. c. 10. not. 6. Nau. c. 27. num. 85. Ang. exc. 5. num. 26.

6 Percutiens Ioannem Clericum, putans esse Iacobum Clericum, incidit in excommunicationem: quia tam intentio, quàm opus externũ est iniuriosum statui Clericali. Secus si volens percutere hunc Clericum, ab eo aberrans, casu, & præter intentionem percutiat alterum Clericum proximè astantem: quia non voluntariè percutit hominem, quem scit esse Clericum Barbos. ad d. c. Si quis suadente num. 51. & seq. cum alijs ibi relatis. Sanch. de matrim. lib. 9. disp. 33. num. 27.

7 Non incidit percutiens, Primo deditum enormibus relicto habitu clericali c. Perpendimus de sent. exc. Secundo incedentem, vt laicum, si tertio monitus non resipiscit. c. In audientia eo. Nam ex sola dimissione habitus, & delatione armorum militarium nõ perditur ipsofacto priuilegiũ & sic percutiẽs illum ante admonitionẽ est excommunicatus Pan. in d. c. In audientia. Tertio qui probabiliter ignorat illum esse Clericum. ignorantiam tamen probabit per iuramentum c. Si verò 2. eo. tit. Quarto qui percutit exercentem artem ioculatoris, goliardi, aut buffonis per annum: aut si breuiori tempore, post trinam monitionem non resipuerit c. vn. de vit. & hon. cler. in 6. Nec sufficit vna pro tribus Pan. in c. Contingit 2. de sent exc. Quinto Qui ad defensionem rei, aut personæ suæ, vel proximi percutit Innoc. & Fel. in c. Si verò 1. de sent. exc. Non tamen licet mutilare, aut occidere; nisi cum raptor, vt rapiat, insurgit in defensorem d. c. Si verò Silu. exc. 6. num. 6. vers. 9. Sexto quando repertum cum sua vxore, matre, filia, vel sorore laxiuientem c. Si verò 1. de sent exc. Sufficit verò si inueniat amplexantem, osculantem, aut in loco suspecto Nau. c. 27. num. 84. Silu. vbi supra casu 10. Ang. exc. 5. casu 1. num. 28. modò percussio fiat incontinenti, & subita passione, ac perturbatione Molin. de iust. trac. 3. disp. 7. primum, & disp. 55. in fi. Silu. & Ang. cit.

Amplia ex Silu. & alij ad clericum suspectum, & inuentum domi cum vxore sedentem, & confabulantem, licèt non turpiter conuersantem, monitum prius à marito, de quo etiam Suar. de censur. disp. 22. sect. 1. num. 37. Dicitur autem etiam incontinenti percutere, qui fugientem insequitur, & interpositis horis appræhensum occidit Graff. de cas. reser. lib. 1. c. 8. num. 36. Nomine verò filiæ venit tantum legitima, & naturalis, non verò adoptiua. Nomine vxoris etiam sponsa de præsenti matrimonio non consumato. Pan. in d. c. Si verò, Sanchez de matrimonio lib. 1. disp. 1. num. 6. Amplia Secundo ex Molin. vbi supra disp. 99. in fi. vt non incidat vir, cuius vxor à Clerico ad adulterium solicita monito marito fingit se velle, vt illo ad adulterium patrandum accedente, à marito percutiatur: qui tamen cum certus sit adulterium non esse patrandum, occidere illum non potest, sed tantum moderatè percutere pro culpæ, & iniuriæ intentatæ qualitate, & quantitate. V. eundem disp. 55. in fi. peccat tamen mort. ibidem V. Silu. exc. 6. num. 9.

Septimo non incidit mulier percutiens clericum de turpitudine tentantem facto, non solo verbo Cai. vbi supra, quando verbis poterat eum repellere, alias licitè percutit Ang. exc. 5. casu 1 num. 11. addens non incidere in excommunicationem dictam mulierem, si zelo castitatis accensa modum excedat non ex proposito, sed subitò improuisè. Octauo nec qui Clerico exilium præcipit, aut confinia, intra quæ se cõtineat Cai. vbi supra Sayr. de censur. lib. 3. c. 26 num. 16. Nono Qui capit in malo perseuerantem, vt Prælato præsentet, si aliàs compesci non potest Ang. vbi supra nu. 12. Et quando periculum est in mora ne Clericus criminosus fugiat: tunc enim capi potest sine licentia Iudicis Ecclesiastici vt Prælato præsentetur glo. in c. si Iudex not. 1. de sent. exc. in 6 Decimo Qui ex subreptione, & subita passione leuiter percutit Cai. c. 10. cit. not. 6. Vndecimo Pater, aut magister percutientes causa correctionis, licet aliquantulum excesserint. Et Seniores zelo deuotionis coercentes Clericos diuinum officium turbantes, modò clerici non sint in sacris constituti, c. 1. & c. Cum voluntate parag. Si qui verò de sent. exc. Et Officialis in Ecclesia percutere potest Clericos diuinum officium turbantes Pan. in d. c. Cum voluntate num. 2. Sayr de censur. lib. 3. c. 23. nnm. 15. Secundum Nau. c. 27. num. 82. Silu. exc. 6. num. 6. vers. 8. & alios, Magister, Pater, & Propinqui non incidunt, licèt Clericus sit in sacris: putant enim per ordinem sacrum nõn liberari à patria potestate; & videtur casus in c. Ex tenore de sent exc. & expressè docet Anchar in d. c. Cum voluntate num. 5 & seq. licet Pan. ibi num. 8. arguat in contrarium V. supra ver. filij num. 5. & 25.

8 Episcopus absoluere potest etiam percutientem enormiter, si legitimè impediatur adire Papam. Qui autẽ dicantur legitimè impediti, vide absolutio ab exc. nu. 10.

9 Religiosus percutiens religiosum absoluitur à suo superiore, c. Monachi, & Cũ illorum, & c. De monialibus de sent. exc. etiam à percussione enormi; vt mendicantibus concessit Clemens IV. vt refert Roder. de regul to. 1. q. 20. art. 12. De iure enim non absoluitur ab enormi, nisi a sum. Pont. c. monachi cit. V. Suar. de censur. disp. 22. sect. prima nu. 13. Si percusserit religiosum alterius monasterij, absoluendus ab vtriusq. superiore d c. Cum illorum parag. si verò. Item illum qui post percussionem ingreditur monasterium ibidem parag. Qui si. Si verò regularis percutiat Clericum sæcularem, absoluitur Episcopo, c. Religioso ea in 6. Intellige in casu: quo potest suos Clericos d. c. Religioso. Pan. in d. c. Cum illorum num. 6. id est de percussione modiocri: Nam si sit enormis à solo Papa absoluitur iuxta d. c. Cum illorum: Nisi religiosus sit ita exemptus, quod etiam ratione delicti conueniri non possit nisi sub suo Prælato quia tunc ab ipso Prælato absoluitur, Episcopo remittente iniuriam Silu. Absol. 5. q. 8. Ang. exc. 5. casu 1. num. 44. vbi Additionator docet id verum esse, quando non est exortum scandalum, vt quia nullus, vel pauci præsentes fuerunt. Si verò ortum est scandalum, à solo Papa absoluendus iuxta sententiam Riccar. in 4. d. 18. ar. vlt. q. 4. V. Roder. de regul. art. 12. cit.

10 Clerici pueri rixantes, seq; pugnis percutientes, licet sanguinem è naribus effundant, absolui possunt ab episcopo, c. fi. de sent. exc. Item Clerici simul viuentes & in eodem lecto dormientes, & in eadem domo collegialiter habitantes, absolui possunt, modò percussio non sit enormis c. Quoniam, de vit. & hon cler.

11 Episcopus absoluere potest à leui percussione. c. Peruenit de sent. ex c. Quod autem sit leue, ipse iudicet Extrau. Perlectis relata à Nau. c. 27. num. 91 Potest etiam prudens Confessarius non ex sola percussione, sed etiam ex circunstantijs personarum percutientis, & percussi loci, temporis, secuti scandali, &c. Barbos. ad d. c Si quis suadente num. 78. cum ibi cit. V. Silu. absolutio 4. num 1. & seq.

12 Leuis est percussio pugno, palma, ligno, lapide, non relinquens vestigium aut maculam, neque abscindens membrum,

brum, sine fractione dentium, sine auulsione multorum capillorum, sine effusione multi sanguinis. Si tamen hæc iniustè fiant in Patrem, Patronum, Dignitatem, maximè à Subdito, & viliori, aut in loco publico, non potest, quia censetur iniuria grauis Extrau. cit. Vnde Silu. absolutio 4. & Sayr. lib. 3. c. 28. num. 6. Regulariter autem locus publicus non facit percussionem grauem, nisi in se sit notabilis Nau. c. 27. num. 72. Ricc. p. 1. decis. 191. vbi quod laceratio capuccij facta viro religioso dicitur iniuria grauis.

13 Legati de latere possunt absoluere excommunicatos pro iniectione manuum in Clericum, c. Quod translationem, de off. lega. & c. Ea noscitur, & c. Ad eminentiam de sent. exc. licet percussio sit enormis Pan. in d. c. Ad eminentiam num. 3. Fel. ibidem, vt quia in Episcopum, vel Abbatem, aut cum cæde clerici, vel magnam sanguinis effusionē, aut in loco publico, & ab excommunicatione reseruata Nisi in ipsa constitutione dicatur, vt à nullo alio. nisi à Papa Azor. p. 2. lib. 5. c. 32. q. 6. Barbos. alios referens ad cit. c. Ad eminentiam. Idem possunt Nuntij Apost. sed differunt quod legati de latere possunt absoluere etiam extraneos, & extra Prouinciam, cum sit voluntariæ iurisdictionis. Nuntij verò non possunt nisi subditos, & intra Prouinciam, c. Excommunicatis de off. lega. Silu. ver. Delegatus parag. 4. Fallit in legato, primo si sint in præsentiam Papæ Secundo si ante ingressum in Vrbem sit reuocatus. optimè Pan. in d. c. Excommunicatis Dubius an ob clericis percussionem excommunicationem incurrerit. ad cautelam à proprio Episcopo absolui potest Sayr. de censur. lib. 3. c. 28. num. 29.

14 CAP. SIGNIFICAVIT de sent. exc. Clericus qui scienter, & spontè participat, in diuinis cum excommunicatis à Papa, excommunicatus est mai. & à solo Papa absoluitur. V. ibi Pan. Requiritur ergo vt participans sit Clericus, & scienter, ac spontè participet. Vnde excusatur, qui justo metu participat, Et quòd in di ui n etiam in his, quæ extra Ecclesiam dicuntur Sayr. de censur. lib. 3. c. 29. num. 6. & ex Cai. ver. Excommunicatio, c. 58. requiritur participatio receptatiua: Excusatur Clericus non recipiens ad diuina, sed ibi tantum præsens tamquam laicus: oportet autem esse excommunicatum denunciatum iuxta Extrau. Ad euitanda.

15 CAP. TVA NOS. De sent. exc. Incediarij postq; fuerint per Ecclesiæ sententiam publicati à solo Papa absoluuntur. An verò sint ipso facto excommunicati, non conueniunt Doct. Glo. in d. c. Tua, ver. publicari, id intelligit de incendiarijs sacrorum locorum. Cai. in sum. ver. Excom. c. 22. Nau. c. 27. num. 94. Tolet. lib. 1. c. 35. Alter. to. 1. lib. 4. disp. 2. c. vlt. dub. 5. Sayr. de censur. lib. 2. c. 29. num. 8. docent nullos incendiarios esse ipso facto excommunicatos, S. Ant. p. 3. tit. 24. c. 11. Ang. excom. 5. casu 5. & 6. Silu. excom. 7. num. 13. docent incendiarios sacrorum locorum esse ipso excommunicatos, reliquos verò excomunicandos. etiam Pan. d. c. Tua num. 2. Nau & Tolet. dicunt Incendiarios Ecclesiarum excommunicatos esse forte ex consuetudine tolerata, & approbata à Prælatis, quæ habet vim legis. Glo. cit. tandem concludit, per eam Decretalem non probari ipso iure esse excommunicatos; sed illis primo excommunicatis ab episcopo, secuta publicatione, ac denunciatione; absolutionē esse Papæ reseruatam ad terrorem; nec inueniri statutam excommunicationem, nisi contra incendiarios ecclesiarum. Et hoc placet.

16 Incendiarius hoc loco ille est, qui propria auctoritate aliena inceudit malo studio, odio, vindicta, & animo iniuriandi, non autem qui negligentia vel casu. & extenditur hæc excommunicatio ad mandantes, consulentes, auxiliantes, c. Pessimam 23. q. 8.

17 CAP. Conquesti de sent. exc. Effractores simul, & expoliatores ecclesiarum post denunciationem à solo Papa absoluuntur. Nomine eccle-

siæ intelliguntur omnia pia loca Episcopi auctoritate fundata, c. Ad hæc, de rel. dom. Nau. c. 27. num. 94. Silu. exc. 7. num. 8. Non frangit verò, qui claue aperit Nau. ibid. Requiritur vtrumq; idest expoliatio, & effractio, alioqui non incidit, vt si calicem furetur sine effractione. Silu. ver. Furtum q. 3. dicto 2. Ang. eo parag. 52. Non sufficit denunciatio generalis Silu. vbi supra num. 15. Nau. loc. cit. Est latæ sententiæ d. c. Conquesti. & ibi glo. ver. excõmunicatos. & c. Omnes Ecclesiæ 14. q. 4.

18 CAP. FELICIS. De pœn. in 6. Excommunicantur qui Cardinalem hostiliter insequuntur, percutiunt, capiunt, aut sic facientes comitantur. Item mandantes, ratum babentes, consilium, aut fauorem dantes, aut scienter huiusmodi recipientes, aut defendentes secuto effectu Nau. vbi supra num 97. Extenditur ad Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Legatos, Nuntios Apost. Idem num. 67. & 97. cit. per clausulam 12. Bullæ Cœnæ.

19 CAP. QVICVMQ; De sent. exc. in 6. Excommunicantur qui facultatem tribuunt alicui interficiendi, capiendi, aut vexandi personas aliquorum, aut eorum facultates, aut suorum, eo quòd tulerint sententiam ex communicationis, suspensionis, aut interdicti contra Regem, &c. aut eius ministros, aut contra alios quoscumque. Item vtentes huiusmodi facultate; aut etiam proprio motu aliquid horũ facientes. Perseuerantes, in dicta Excõmunicatione per bimestre à solo Papa absoluuntur. Intellige si iniuste vexent, & sequitur effectus Cai. ver. exc. c. 73. Nau. vbi sup. nu. 99

20 CLEM. RELIGIOSI De priuil. ex communicantur Religiosi, qui sine licentia Parochi præsumunt ministrare Clericis, aut Laicis Sacramentum extremæ Vnctionis, aut Eucharistiam, aut Matrimonium solemnizare, aut absoluere excommunicatum à Canone, vel sententijs per statuta Prouincialia, aut Synodalia promulgatis. Alter. de suspens. disp. 11. c. 5. & Maiol. de irregul. c. 25. nu. 12 docet Regularem præstantẽ auctoritatẽ matrimonio sine licentia Parochi, nõ solũ incidere in excommunicationẽ, sed etiã affici suspensione arbitraria Conc. Trid. sect. 24. c. 1. de reform. matr. de qua inf. susp. ipso iure n. 7. per Parochũ intellige etiã eius Vicariũ, & Epis. & eius Vicariũ glo. in d. Clẽ. Cai. vbi su. c. 64. Nõ incurrit autẽ, qui solũ inducit fœdus matrimonij, aut verba profert inter cõtrahentes Silu. exc. 7. nu. 31. dub. 1. Nec qui ignoranter facit aliquod prædictorũ: aut sub spe rattihabitionis, quia Clẽ. requirit præsũptionẽ Cai. vbi su. Nec qui ministrat in articulo mortis, si haberi nõ possit alius Sacerdos, qui ministret: Innoc & Host. in c. Omnis de pœnit. & rem. Sãch. de matr. lib. 3. disp. 17. nu. 5. Ang. exc. 6. casu. 12. nu. 5. Nec qui ministrat Eucharistiam in die Paschæ religiosis exẽptis Roder. de regul. to. 1. q. 56. ar. 6. V. Euchar. nu. 31 Per Religiosũ intellige Religionis approbatæ. Silu. vbi sup. V. extrema Vnctio nu. 12.

21 Non obstante Conc Trid. sess. 24. c. 11. possunt Regulares ministrare sacramẽta laicis familiaribus, & alijs in actuali seruitio Monasterij cõmorãtibus quia circa hoc Pius V. viuæ vocis oraculo renouauit priuilegia Mendicantiũ, vt testatur Roder. de regul. to. 1. q. 56. ar. 4. & to. 2 q. 7. ar. 1. vbi Qui dicautur familiares. Ampliat Cong. Conc. sess. 25. de reg. c. 5. etiã in die Paschæ. Et quod in eorũ ecclesijs possint illis dare sepulturã. Et quidẽ de actu inseruientibus idem quod Pius V. statuit Conc. Later. sub Leone X. an. 1516. Alijs vero possunt ex priuilegio eiusdem Leonis quocumq; tẽpore ministrare sacramenta, præterquã in die Paschatis: alioqui incidunt in excom. huius Clem. Nau. c. 21 num. 5. V. Eucharistia num. 31.

22 CLEM. Nolentes De Hæreticis. Excõmunicantur Inquisitores eorũq; & Episcoporũ, ac Capituli Sede vacante Cõmissarij super hæresi deputati, qui prætextu Officij Inquisitionis quocũq; modo illicito pecuniã extorquent ab aliquibus: vel scienter attẽtauerint Ecclesiarũ bona ob Clericorũ delicta foro Ecclesiæ applicare. Vide ibi glo. & Sayr. de censur. lib. 3. c. 34, num. 25. Sanch. in sum. lib 2. c. 20. num. 2. ad 21.

23 CLEM. Cupientes. de pœn Excõmunicantur Religiosi, & Clerici sæculares inducentes aliquẽ ad vouendũ, vel iurandũ, vel promittendũ, vt apud eorũ Ecclesiam

eligat

eligat ſepulturã, vel electã nõ mutet. Et ſic vouẽs,&c.nec apud Eccleſiã electã,nec alibi ſepeliri poteſt, apud ſed parochialẽ iuxta c.1. de ſepult. in 6. Inducens ergo ad eligendum, ſed non ad promittendum, &c. non incurrit, Anchar. in d.c. 1. num. 2. ſicut nec incurrit effectu non ſecuto c. 27. num. 103. Sayr. lib. 3. c. 19 num. 40. aut cum inducitur aliquis ad vouendum, &c. in non ſua Eccleſia Anchar. loc. cit. vbi quod ideo prohibetur hæc obligatio: quia electio ſepulturæ eſt pars vltimæ voluntatis, cuius libertas tolli non debet, nec pactionibus nec proteſtationibus coarctari; citatq; Io. And. in d.c. 1. Aut cum inducens eſt de dicta Eccleſia, apud quam de iure debebat ſepeliri, quia cum lex emanauerit in eius fauorem, non debet in eius odium retorqueri. peccat tamen mort. ſic inducẽs Anchar. loc. cit. V. glo. ibi ver. apud quas

24 CLEM. GRAVIS. De ſent. exc. Excommunicantur Domini temporales violantes interdictum, aut prohibentes, ne publicè excommunicati aut interdicti ab Eccleſia eijciantur tempore diuinorum officiorum. & etiam ipſi excommunicati, &c. ſi à celebrante moniti, vt exeant, remanere præſumunt V. Cai. ver. exc. c. 24. & infra ver. Interdictum num. 17.

25 CLEM. EX FREQVENTIBVS. De ſent. exc. Excommunicantur Religioſi non ſeruantes Interdictum ſeruatum à Cathedrali, vel Matrice, De quo infra ver. Interdictum in fi.

26 EXTRAV. DETESTAM DÆ De ſepult. Exenterantes mortuos ad eos conſeruandos, & alibi ſepeliendos, & iubentes Non incidunt, qui bono fine id faciunt vt in anotomijs, aut vt venerari ſine fætore poſſint, aut alia quacumque de cauſa, quã alibi ſepeliendi: Aut id facientes in terra infidelium, vbi non eſt locus ſacer ad ſepeliendum Silu. excom. 7. num. 70. Cai. cap. 70. Nau. c. 27. num. 105.

27 EXTRAV. I. DE SIMONIA INTER COM. Dantes, aut accipientes aliquid ex pacto ob ingreſſum monaſterij. Niſi accipiatur à monialibus bona intentione aut ſine præſumptione; aut ſit conſuetudo Cai. c. 73. Nau. vbi ſupra num. 106. Aut ſine pacto, & aut ſi monaſterium egeat, ita vt recipiendam alere non poſſit: tunc enim licitum eſt pactum, vt ſecum portet quod neceſſe eſt ad ſui ſuſtentationem Sayr vbi ſupra c. 30. num. 4. & S. Ant. p. 3. tit. 24 c. 67. dicit ſe audiuiſſe à fide digns Martinum V. dixiſſe nolle hoc extendi ad dotes monialium.

28 EXTRAV. II. VBI SVPRA SIMONIACI in ordine, & beneficio, & quod illa fiat mediatores extiteriet, Simoniam intellige realem, non autem mentalem, aut Conuentionalem, Nau. vbi ſupra. Et per beneficium intellige quaſuis prouiſiones Eccleſiarum Cai. c. 72. Silu. vbi ſupra nu. 80. Mandatum reuelandi huiuſmodi ſimoniacos non eſt receptum Silu. Nau. loc. cit. V. ver. Simonia, & Extrau. Clem. VIII. apud Quarant, ver. Ordo.

29 EXTR. ET SI DOMINICI. De pœnit. & rem. Excommunicantur violantes interdictum poſitum à Papa. V. infra ver. Interdictum num. 4.

30 EXTR. REGVLARIVM Pij V. Excommunicantur mulieres cuiuſuis ſtatus, quæ virtute licentiarum, quas reuocat, audebunt in poſterum poſt dictæ reuocationis notitiam ingredi ſepta monaſteriorum quorumcumq; regularium, etiam Mendicantium. Quam reuocationem Greg. XIII. extendit etiam ad monaſteria monialium per eius conſtitutionem in c. Vbi gratiæ 1575. Et Pius V. declarauit exommunicationem extendi etiam ad alias mulieres non habentes, nec habere prætendentes licentias predictas, vt ex declaratione, quam habes apud Quarantam ver. Monaſteria, & Conuentus; de qua etiam vide Nau. c. 27. nu. 150. Sorb. in Comp. Priuileg. ver. Ingredi monaſteria, initio. Item Nau. de regul. com. 4. num. 62. licèt Suar. de cenſur. diſp. 22. ſect. 6. excom. 6. Roder. de regul. to, 1. q. 48. ar. 3. Sayr. lib. 3. c. 31. num. 11. contrarium dicant, quia non viderunt declarationes prædictas V. Mirand. manual. Prælat. in proprio tractatu de monial. Sanch. in ſum. lib. 6. c. 16. à num. 71. ad 103. Limitatur tamen

prædi-

prædicta declaratio, vt non liget in duobus casibus. Primò cum in prædictis claustris celebrantur diuina, processiones solemnes fiunt, aut fidelium corpora ibi sepeliuntur, aut aliud quodlibet officium ibi celebratur, cuiusmodi sunt alia officia pia, vt si quis ad habitum, vel professionem admittatur, si ibi prædicetur, aut lauentur pedes in die Cœnæ Sorb. vbi supra nu. 7. Roder. ar. 3. cit. Sanchez vbi supra c. 17. num. 25. Secundo, cum ob verbi Dei prædicationem, vel propter aliam quamcumq; causam tantus est populi concursus quòd commodè dictæ mulieres ingredi, & egredi per principalem portam Ecclesiæ non possunt; modò recto tramite accedant ad portam, qua exitur à Monasterio. Sic habes in prædicta Declaratione, de qua fidem facit Card. Cribellus de mandato Pij V. an. 1568. & postea idem Pius V. declarauit alia const. inc. Docet. 1570. V. Roder. in in Bull. Cruc. parag. Che le donne non possino entrare, &c a nu. 12. Cord. in sumq. 60, in fi. Vgol. de pot. Ep. c. 21. parag. 3. num. 3.

31 EXTA DECORI. Pij V. Excōmunicantur Moniales exeuntes de Claustro sine licentia, concedenda tantum ex causa magni incendij. infirmitatis lepræ, aut epidimiæ. Item eas comitantes, & recipientes, & Superiores concedentes licentiam exeundi sine prædictis causis. Hæ autem causæ non erunt legitimæ, si ita Monasterium sit capax, eaq; medendi cōmoditas, aut nullum sit contagionis aliarum Monialium periculum: aut si incendium extingui possit Sanchez vbi supra c. 15. num 32. per c. Periculoso de sta. reg. in 6. Roder, de reg. to. 1. q. 35. ar. 1. Extenditur etiam ad alios casus similes, in quibus scilicet inuenitur ratio boni communis; & non sola vnius particularis monialis, vt morbus gallicus, S. Lazari, S. Antonij; timor imminentis belli gesti ab hæreticis, aut infidelibus: electio in Abatissam alterius Monasterij eiusdem Ordinis, & habitus, vel vt sit Magistra Nouitiarum, aut Custos portæ, vel Rotæ alterius Monasterij eiusdem ordinis; vel ad fundandum nouum Monasterium eiusdem ord. Vel quando auctoritate Prælati totum Monasterium aliò transfertur Sanchez pluribus cit. d. c. 15. à num. 37. ad. 53. Cum autem viget necessitas egressus, nec haberi potest copia Superioris, possunt Moniales sine licentia egredi; modò omnes simul, & statim in honestam aliquam domum se recipiant. Collect. Priuil. tit. Clausura mon. vers. secundus casus. Roder. vbi supra q. 40. ar. 2. in fi.

32 EXTR. QVANTA ECCLESIA DEI Pij V. 1568. Suspenduntur Episcopi, & alj beneficiorum Collectores, ad quos pertinet beneficiorum resignationes admittere si id faciant extra casus ibi designatos, de quibus supra ver. Episcopus num. 9. Et si post dictam suspensionem contractam exercere attentauerint actus, a quibus sunt suspensi, excommunicationem incurrunt Sum. Pont. reseruatam. V. Quarant. ver. Benef. reseru.

33 EXTR. AB IPSO PONTIFICATVS NOSTRI Greg. XVIII. 1574. Excommunicatur omnes, & quicum: aliquid dantes, aut recipientes pro obtinenda gratia, vel iustitia apud Sedem Apostolicam; & extenditur etiam ad dantes auxilium, vel fauorem, & ad mediatores. Hanc fusè interpretantur Nau. de dat. & promis. &c. Virginius de Bocatijs in trac. de pact. p. 1. & 2. Farin in sua praxi crimin. q. 111. ar. 13. Eisdē poenis ligari voluit vtentes scienter huiusmodi expeditionibus; quas nullas, nulliusque roboris, vel momenti esse declarauit. Recipientes verò absolui non posse à delegato Pontificis, nisi prius in pauperes erogauerint sic acceptum, aut quantum alius dedisset, & ille recipisset.

34 EX DECRETO CLEM. VIII. Excommunicātur ingredientes septa monialium sine licentia, & qui licentia data abutuntur. Non dicitur autem abuti, qui ex sola curiositate Officinas, & loca Monasterij visitat Roder. de regul. to. 1. q. 47. ar. 11. Graff. de cas. reser. lib. c. 5. num. 29, Nunc quoad Religiosos reseruata est tantum, vbi ingressus est ad malum finem Cong. Card. super. regul.

35 EX-

35 EXTRA V. ILLIVS VICES Clem. VIII. 1593. Concedentis in Terris Suis locum ad duellum, & patrini certantes, &c. De quo lib. 7. per duellum.

36 Ex Decreto eiusdem 19. Iulij 1602 Docens in priuatis, publicisq; lectionibus, Concionibus, & Congressibus licere per literas, seu internuncium Confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere: aut eandem propositionem tamquam aliquo casu probabilem defendens, imprimens, aut ad praxim quouis modo deducens, excommunicatus est. Hoc Decretum habetur apud Quarant. ver. Confessio Sacramentalis.

37 CONC. Trid. sess. 22. c. 11. de refor. Præsumens occupare per se, vel per alios vi, vel timore incusso etiam per interpositas personas Clericorum, aut laicorum, cuiusuis ecclesiæ sæcularis, vel regularis beneficij, Montium pietatis, aliorumq; piorum locorum Iurisdictiones, census, bona, ac iura etiam feudalia, & emphyteotica, fructus, emolumenta, seu quascumq; obuentiones, quæ ad ministrorum, & pauperum necessitates subleuandas conuerti debent. Impedientes etiam, ne ab ijs, ad quos iure pertinent, percipiantur. Quòd si Ecclesiæ patronus fuerit, etiam ipso Iure patronatus eo ipso priuatus est. Nec absolui possunt supradicti, & premissa restitutione, & satisfactionè, nisi Rom. Pont. Extenditur hæc excom. ad quoscumque tam Clericos, quam laicos quacumque Dignitate etiam Imperiali fungentes.

Non sunt positæ omnes Excommunicationes Papales: sed illæ tantum, quæ sæpius in foro pœnitentiæ occurrunt.

EXCOMMVNICATIONES

NON RESERVATÆ

V. Suspensio ipso iure, & ver. Papa num. 5.

1 CAP Non magnopere, & cap. Super speculam. Ne Cler. vel mon. Excommunicantur Religiosi expressè, aut tacitè professi, qui monasterium egressi, vt leges, & medicinam audiant, intra duos menses non reuertuntur. Intellige si ea intentione exeant, vt nere audiant Silu. exc. 9. nu. 24. Non incurrunt verò hanc censuram, qui in Claustro audiunt, vel legunt Pan. in d. c. Super speculam nu. 13. citato Innoc. vbi num. 14. quod nec incidit si eat ad principium amici incipientis legere leges, vel physicam causa honorandi amicum; Nec qui extra audiunt, tamen habitant in claustro; requiritur enim, vt notant Cai. ver. exc. c. 50. Nau. c. 27. num. 116. vt exeant Claustrum, vt extra eum habitent Sayr. lib. 3. c. 2. Nec etiam qui student legibus, in quantum conducunt, vel conducere possunt ad intelligentiã canonũ Henr. Bioch. in d. c. Super speculã nu. 6. Extenditur ad Archiadiaconos, Diaocnos, Plebanos, Præpositos, Cantores, & alios Clericos personatus habentes, & præsbyteros nisi intra duos mensens destiterint. d. c. Super speculã & ad Cappellanos perpetuos. glo. in c statutũ, ver. Capellas eo. Secus de alijs clericis sæcularibus, licent sint Diaconi, si non habent Dignitatem vel Personatum, quamuis obtineant alia beneficia. Sayr. lib. 3. c. 32. num. 9. Nau. d. num. 116. vers. 2. Fertur Clericos Romæ studentes non incidere ex priuilegio Leonis X. Prædicti omnes non incidunt docentes, sic ex textu notant Cai. Sayr. & Nau.

2 CAP. Clericis, eo tit. Clericus habẽs officium Vicecomitis, aut præpositi sæcularis, si tertiò monitus non dimiserit. Ligas

solos.

ſolos Sacerdotes, vt ex textu rectè notant Caj.c. 76. & Sayr. vbi ſupra num. 6.

3 CAP. NON MINVS ET C. ADVERSVS de immun. Eccl. Excommunicantur Poteſtates, Rectores, Conſules impo. nentes tributa perſonalia, aut realia Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticis, ſi moniti non deſiſtunt. Excommunicantur etiam ſucceſſores prædictorum Officialium, niſi infra menſem exceſſum prædeceſſorum ſuorum purgauerint, & satisfecerit. Si onera ſint merè realia, Nau.c. 27. num. 115. vult. non incurri, ſed tantum ſi ſint perſonalia, aut mixta.idem vult Sayr. vbi ſupra c. 34. num. 3. fi. De hoc plenè per Pan. in d. c. Non minus

4 CAP. NOVERIT De ſent. exc. Excõmunicantur facientes ſeruari ſtatuta, & conſuetudines contra libertatem Eccleſiaſticam. Et qui dicta ſtatuta non fecerint deleri de libris infra duos menſes poſt ſcientiam. Et ſtatutarij, ipſorumq; ſcriptores, & Poteſtates locorum, vbi dicta ſtatuta, & conſuetudines æditæ fuerint, & obſeruatæ, præſumentes ſecundum ipſa iudicare; & ſic iudicata in formam publicam redigentes. Libertas Eccleſiaſtica illa eſt, quam habet Eccleſia vniuerſalis, quatenus eſt talis in temporalibus, vel ſpiritualibus: ſecus ſi contra hanc, vel illam Eccleſiam particularem; aut ſi contra humanam ſocietatem Nau.c. 27. num. 119. Poteſtates, Conſules. Gubernatnres, Conſiliarij incidunt, ſi non impediant eorum obſeruantiam, ibidem vers. V. Eccl. immunitas num. 2. Tolet. lib. 1. c 39. Suar. de cenſur. diſp. 21. num. 32.

5 Poteſt Vniuerſitas condere ſtatutum ſibi fauorabile, & diſpenſare quod Clerici non gaudeant eius beneficio, nec ideo ſtatutum erit contra libertatem Eccleſiaſticã. Ias. in l. De quibus ff. de ligib. V. ſupra Clericus num. 12.

6 Extrahens violenter aliquem ab Eccleſia, vel porticibus, aut Clericorum domo Eccleſiæ contigua, non eſt ipſo facto excommunicatus, ſed excommunicandus c. Si quis Cler. 4. 17. q. 4. Roder. in ſum. p. 1. c. 55. num. 2. Suar. de relig to. 1. tract. 2. lib. 3. c. 13. Azor. p. 2. lib. 9 c. 9. q. 11. Nunc tamen per Bullam Greg. XIV ſunt ipſo facto excommunicati. V. Eccleſiæ immunitas num. 8.

7 CAP. VNIC. De his, quæ vi, in 6. Obtinens per vim, & metum abſolutionẽ ab excommunicatione eſt excomunicatus. Id verò intelligit glo. de ipſo excommunicato per ſe vim inferente: ſi enim alius uim inferat, non incidit, niſi mandaſſet. V. ſupra. ver. abſol. ab excom. num. 30.

8 CAP. QVAMQVAM. De cenſib. in 6 Excommunicatur qui per ſe, vel alios, ſuo, vel alieno nomine exigunt ab Eccleſijs, vel Eccleſiaſticis perſonis portoriũ, ſiue pedagium, & ducatum pro perſonis, & rebus ſuis, quas non deferunt cauſa negotiationis. Non eſt autem negotiari res ſuas vendere. Nec emere, vt deinde vendat mutata in aliam formam Nau. c. 27. num. 128. Eximuntur à portorijs, &c. etiam res patrimoniales Clericorum. glo. in d. c. Quamquam ver. ipſorũ V. ver. Clericus num. 23. In his verò quæ defert Clericus cauſa negotiationis ſtatim amittit priuilegium exemptionis, etiam ante trinam monitionem Anchar. in d. c. Quamquam num. 2. Gemin. num. 7. Farinac. num. 5. Alter. lib. 5. diſp. 19. c. 6. dub. 2. Pedagium dicitur, quod ſoluitur pro rebus, quæ transferuntur de loco ad locum. Guidagium verò, quod pro ſalariandis hominibus, qui ſecurè conducunt tranſeuntes: glo. cit.

9 CAP. 2. Ne Cle. vel. Mon. in 6. Religioſus tacitè, vel expreſſè profeſſus regulam approbatam temerè habitum ſui ordinis relinquens. Non incidit ſi ex iuſta cauſa glo. in c. ſi quis ex Cleric. s, de vit. & hon. cler. aut alio non aſſumpto, aut aſſumpto ſolum ad breue tempus, aut ita vt iudicio boni viri dici non debeat habitum reliquiſſe: Secus ſi occultet Nau. c. 27. num. 231. contra Pan. in c. Deus, qui de vit. & hon. Cler. Sed. contra Nau. eſt Sanchez in ſum lib. 6. c. 8. à num. 54. vbi alios cit. docet dimittentem, aut occultantem ad breue tempus non incidere, etiam ſi id fiat gratia fornicandi, aut eundi ad lupanar;

aut ne

aut ne deprehensus in scelere cognoscatur: nec vbi ita occultaret, quin religiosus cognosceretur, saltem à familiaribus. Idem vbi supra num. 63. Cai. ver. excom. c. 61. Nec qui dimittit transeundo ad aliam Religionem; secus si dimittat, vt alterius habitum assumat sine transitu Cai. ibidem Sanchez num. 63. cit. ad 71. V. Suar. de censur. disp. 23. sect. 4. à num. 26.

10 CAP. eod. Religiosus professus accedens ad quæuis studia litterarum sine licentia obtenta sui Superioris, & maioris partis conuentus. Incidit qui accidit ad studia etiam aliàs permissa, vt Canonum, & Theologiæ Anchar. in d. c. 2. num. 1. Silu. exc. 9. casu 25. num. 55. Cai. ver. Exc. num. 6. Nau. c. 27. num. 163. Non verò qui ad alium eiusdem ord. conuentum accedit, vbi sunt studia, Cai. ibidem Nec qui accedit ad studia eiusdem loci, in quo commoratur, & manet extra claustrum Sayr. de censur lib. 3. c. 33. num. 20. In his enim duobus casibus sufficit licentia solius immediati superioris. Si tamen dare huiusmodi licentiam iuxta religionis constitutiones sit solius Generalis, aut Prouincialis, Suar. de censur. disp, 23. sect. 4. num. 37. putat, non incidere, qui accedit ad studia de licentia immediati superioris, & Conuentus At Sanchez lib. 6. sum. c. 8. num. 79. contrarium probat, nisi bona fides excuset.

11 CAP. eod. Doctores scienter docentes leges, aut medicinam Religiosos, qui habitum reliquerunt; aut arroganter eos in scholis detinentes. Si doceant non relicto habitu, non incidunt in hanc, sed in aliam, quia scilicet participant in crimine, si secundò admittant Tolet. lib. 1. c. 39. num. 15. vers. Circa tertium, glo. inc. 2. cit. V. Sanchez vbi supra à num. 84.

12 CAP. VT PERICVLOSA eo. tit. & lib. Religiosus habitu personatorũ indués ad malum finem est excommunicatus. Vide Sayr. de censur. lib. 3 c. 33. exc. 3. Ang. exc. 7. casu 27. vbi addition. litera C. Suar. de censur. disp. 23. sect. 4.

13 CAP. FIN. DE IMM. Eccl. in 6. Excommunicantur Domini temporales, qui subditis suis prohibent vendere clericis, aut ab ipsis emere; nec ipsis molant, aut panes coquant, aut alia obsequia exhibere præsumant. Non ligantur, qui non subditis prohibent. Si statutum fiat, aut præceptum, ne quis donare, vendere, aut alienare possit rem immobilem alicui, non subdito, aut non subeunti onera Communitatis, irritando hominidonationes, &c. non ligantur statuentes hac censura, cum in huiusmodi statutis non fiat mentio de Ecclesijs, aut Ecclesiasticis personis, nec censeantur excludi personæ ecclesiasticæ, aut ecclesiæ, quominus illis donari aut vendi possit, sed extendatur huiusmodi statutum ad laicos alienæ iurisdictionis. Potest autem ecclesiasticus Iudex compellere illos, ad quos pertinet, vt declarent statutum non habere locum quoad ecclesiam, & Ecclesiasticas personas Ang. exc. 7. casu 26. Silu. exc. 9. nu. 50. Suar. de censur. disp. 21. sect. 2. nu. 93. & alij relati à Sayr. de censur. lib. 3. c. 34. nu. 16. & seq.

14 CAP. VT INQVISITIONIS. De Hæret. in 6. Excommunicantur Domini temporales, Rectores locorum non obedientes Episcopis, & Inquisitoribus, cum ab eis fuerint requisiti officium Inquisitionis; aut illis resistentes: aut de crimine hæresis cognoscentes: & qui in prædictis dederit auxiliũ, & fauorem V. Sayr. lib. 3 c 34. nu. 18.

15 C. Indemnitatibus parag Postremo de elect. in 6. Vocati ad dirigendas moniales in electionibus, & ponentes, vel nutrientes discordias inter ipsas. Extenditur etiam ad mulieres glo. ibi ver. 11

16 Cap. Mulieres, de iudic. in 6. Iudex fingens casum, quo mulierem domi conueniat, est excommunicatus.

17 Cap. Quoniam, de immun. Eccl. in 6. Impedientes super causis, quæ ad forum ecclesiasticum de iure, vel consuetudine pertinent, literas à sede Apost, impetrari, vel super ipsis coram Ordinarijs, vel Delegatis Ecclesiasticis litigari. Nec absolui possunt, nisi Iudici impedito, & parti, quæ turbata fuerit in persecutione sui iuris, de iniuria, damnis, expensis, & interesse prius fuerit satisfactum.

18 Cap. Pro humani, de homic. in 6.

Occidens, vel mandans occidi Christianum per assassinos, quamuis non sequatur effectus. Et receptans, defendens, vel occultans huiusmodi assassinos. Per assassinos intellige non solum infideles, sed etiam Christianos, qui pro pecunia Christianum occidunt Barbos ad d. c. Pro humani num. 24. Sayr. de censur. lib. 3. c. 34. num. 21. Gratian. discep. for. c. 598. num. 7. vbi alios refert. V. Silu. & Ang. ver. Assassinus Suar. de censur. disp. 23. sect. 4. num. 46.

19 CLEM. I. de sepult. Scienter præsumentes sepelire in Cœmeterio tempore interdicti, præter clericos illum seruantes, & alios priuilegiatos. Item sepelire publicè excommunicatos, aut nominatim interdictos, aut Vsurarios. Dicitur autem vsurarius manifestus, qui palam, & notoriè ad vsuram mutuat: aut res suas ob dilatam solutionem carius iusto pretio rigido manifestè vendit Nau. c. 27. num. 280. V. Pan. vol. 2. cons. 2. Sepeliens nominatim interdictum, vel non interdictum tempore interdicti in casu à iure non permisso, intelligitur, si cum diuino officio est sepultus. Incidunt verò etiam aperientes sepulturam, vel fabricantes, vel fodientes terram; vel ponentes in sepulchro, vel portantes crucem, vel cereos, vel funus; vel associantes honoris causa, vel propter amicitiam. Item Clerici facientes diuinum officium; vel non prohibentes, cum possunt. Anchar. in d. Clem. I num. 10. De quo vide Sayr. lib. 3. c. 35. nu. 12. & seq. Suar. disp. 13. sect. 4. Et qui expleto officio circa sepulturam deponunt funus in loco secreto. quæ omnia intelligenda esse etiam de publico Vsurario docent S. Ant. p. 3. tit. 24. c. 33. Silu. exc. 9. exc. 35. Sed Alter. lib. 1. disp. 14. c. 3. to. 1. censet non esse excommunicatos, qui lauant corpus excommunicati, qui illud vestibus induunt, qui funus persequuntur, qui crucem, cereosq; ferunt, qui pulsant campanas, & similes operas præstant. Vsurarius, si ostenderit signa contritionis, & post mortem præstatio cautionis, non incidunt predicti S. Ant. vbi supra Silu. q. 13. Et interdictus, si pœnituerit, potest in sacro sepeliri, c. Is cui, de sent. exc. in 6. Dicitur autem in casibus à iure permissis propter Clericos seruantes interdictum, quibus, eo tempore conceditur sepultura cum silentio, absq; campanarum pulsatione, & propter priuilegiatos Silu. q. 8. Cæmeterium intelligit Anchar. vbi supra nu. 4. alios referens benedictũ ab Episcopo aliàs non prohiberi: sicut per cæmeterium hic non intell gitur locus contiguus, & annexus, ac extensus pro sepultura sine consẽsu Episcopi V. Silu. vbi supra q. 3. Sepulti extra sacrum tempore interdicti, eo relaxato in locum sacrum transferendi sunt, si in morte pœnituerint, & culpabiles non fuerint. Quare tempore localis interdicti, qui cum signis pœnitentiæ defuncti sunt, ab alijs separati sepeliendi sunt. hi enim soli ad locum sacrum transferendi Sayr. plurimis cit. de censur. lib. 5. c. 8. num. 21.

20 CLEM. I. De consang. & aff. Scienter contrahens cum consanginea, vel affine in gradu prohibito, aut cum monialibus. Item religiosus, monialis, aut in sacris constitutus contrahens; & inter eos matrimonium scienter celebrantes. c. Si quis sacro 27. q. 1. Requiritur dolus; quare excusat ignorantia etiam crassa, & timor iustus Nau. c. 27. nu. 141. Religiosum intellige professum regulam approbatam Silu. exc. 9. nu. 76 Non ligantur tamen contrahentes sponsalia licèt prohibito matrimonio prohibeantur etiam sponsalia per c. Cum quid prohibetur, & c. Cum quid vna via de reg. iur. in 6. quia hæc Clem. est pœnalis, & eius verba hoc nõ important. glo. ibi, ver. cõtrahere, & ibi Barbos. num. 21. & seq. & alij plures ab eo cit.

21 CLEM. I. De Vsur. Officiales Communitatum facientes. Item scribentes, vel dictantes statuta super vsuris soluendis, non repetendis, aut non restituendis: vel secundum illa iudicantes: vel non delentes ea, si possunt, intra tres menses de libris: vel illa obseruantes. Non incurrunt statuentes, vt nullus accipiat pro vsura, nisi tantũ quid pro viginti in mensem Nau. c. 27. num. 143.

22 CLEM. CVPIENTES. De pænis. Suspensus ab officio prædicationis est ipso facto excommunicatus, si prædicet secundum

dum Anchar ibi Quia tamen hæc Clem. loquitur tantum de religiosis, qui suspensi sunt, quia scienter postposuerunt suis Confitentibus conscientiam facere de soluendis decimis, aut in suis sermonibus, aut alibi audientes à solutione decimarum retrahere præsumunt, & post dictam suspensionē prædicare præsumpserint, negligentia non purgata. idcircò verius docet Sayr. de censur. lib. 3. c. 33. nu. 41 ad alia personarum, vel actionū genera nō extendi cum pœnæ sint restringendæ. Ea verò excommunicatio nō durat, purgata negligentia, idest postquam conscientiā fecerint habita cōmoditate: sic etiā docent Nau. c. 27. nu. 45. Roder. de regul. ro. 2. q. 44. ar. 8. addens per multa priuilegia iam sublatam esse pœnam]d. Clem. Nisi religiosi requisiti fuerint à Parochis, in his tantum festiuitatibus, de quibus in d. Clem. non in alijs.

23 EXTRAV. VT PRÆLATORVM, & seq. De mai. & obed. inter com. Episcopus ad Curiam accedens, & ab ea recedens nō visitato Sum. Pontifice, & ab eo discedendi licentia non obtenta. Et]illum scienter receptans, & ante receptionem non manifestans Sum. Pont. illius ad Vrbem aduentum quando latenter, præsertim habitu transformato ad ad Curiam accedit.

24 CONC. TRID. Sess. 24. c. 6. De refor. matr. Excommunicantur raptores mulierum, eis consilium, aut fauorem dantes. V. ver. matrim. vers. Crimen.

25 TRID. VBI SVPRA c. 9. Cogentes quouis modo directè, siue indirectè subditos minus liberè matrimonium contrahere. Non comprehenduntur personæ priuatæ, sed tantum Domini temporales, & Magistratus Greg. XIII. ex Cong. sententia, & constat ex verbis Concilij. Roder. in sum. p. 1. c. 230. nu. 7. Molin. de iust. trac. 2. disp. 176. Nec comprehenduntur Imperator, aut Reges, aut parentes Sanchez de matr. lib. 4. disp. 22. num. 10.

26 TRID. Sess. 25. De Regul. c. 5. Ingredientes septa monasterij monialium cuiuscumq; generis, conditionis, sexus, vel ætatis fuerint sine Episcopi, vel Superioris licentia in scriptis obtenta. Non incidunt infantes ante vsum rationis; nec eos introducentes Nau. de regul. com. 4. num. 59. Sorb. ver. Ingredi monasteria, vers. Aduertendum Azor. p. 1. lib. 13. c. 8. q. 5. Sanchez in sum lib. 6. c. 16. num 5. Nec Imperator, Imperatrix, Reges, Reginæ, eorumq; filij, & filiæ Sanchez num. 3. Nec fœminæ comitantes, si paucæ sint, seniores, & bonæ famæ. Idem num. 6. Qui etiam ingredi possunt monasteria virorum. Idem c. 17. num. 5. Nec monialis eiusdem Ordinis, & habitus in duobus casibus. Primus quando iter agit, & illuc gratia hospitij accedit. Secundus quando est in aliqua peculiari domo ad sanitatem recuperandam, vultq; vel animi gratia, vel vt Moniales visitet, ingredi aliud sui ordinis, & habitus monasterium ibi existens. Adde tertium quando iter agens, nec habet illic monasterium sui Ordinis, vel si habet, ibi non recipitur, Nec domum habet, in qua commodè hospitari possit: tunc enim in monasterium diuersi ordinis, & habitus ingredi potest de licentia Superioris illius monasterij Sanch. vbi supra nu. 10. Nec incidit malefactor, qui insequentibus ministris iustitiæ ;inueniendo portas monasterij apertas ingreditur Sanchez num. 59. Nec Medici, Barbitonsores, Confessarij Sacramenta ministraturi, quando repentina eorum necessitas occurrit; estq; periculum in mora, si Superiorum licentia in scriptis expectetur. Idem nu. 59. Nau. vbi supra nu. 60. Roder. de regul. to. 1. q. 46. ar. 2. in fi. Azor. vbi supra q. 8. Dare autem hanc licentiam potest Episcopus, vel Superior in casibus necessarijs. Trid. vbi supra Episcopus quidem in monasterij sibi subiectis ordinario iure. In ijs quæ Sedi Apostolicæ immediatè subiesta sunt, iure delegato. In monasterijs verò regularibus subiectis, spectat ad Superiorem Conuentus, cui illæ moniales subiectæ sunt: nisi è Superiore aut constitutione ablata sit illi facultas. Sic Sanchez alijs cit. c. 16. cit. num. 13 & 15. Dare etiam potest Vicarius generalis, nisi ab Episcopo ablata illi sit facultas. Et Capitulum Sede vacante Idem num. 14. Et qui potest dare licentiam

ingredi, poteſt ipſe ingredi, vt alijs relatis docet idem Sanchez num. 25. Qui autem ſint neceſſarij caſus coucedi hanc licentiam, fusè explicat idem c. 16. cit. tota q. 3. Nunc reſeruata eſt hæc cenſura Summo Pontifici per Extrau. Clem. VIII. de qua ſupra. Ex c. Reſer. num. 34. & reſeruauerat etiam Greg. XIII. in Bulla incip. Vbi gratiæ 575.

27 TRIDENT. SESS. 25. c 18 de Regul Sine iuxta cauſa impedientes velum accipere, aut profiteri: Aut cogentes ingredi Monaſterium, aut profiteri: quique auxilium, conſilium, vel fauorem dederint: quique ſcientes non ſpontè ingredi, aut profiteri quoquo modo eidem actui præſentiam conſenſum, vel auctoritatem interpoſuerint. Nau. de reg. cons. 6. & ſeq. intelligit de cogente ad ingreſſum, etiam ſine animo, vt habitum ſuſcipiat per illa verba Ad ingrediendum, vel ſuſcipiendum habitum. Sed verius docet Suar. de relig. to. 3. lib. 5. c. 9. num. 2. incurrere tantum cogentes ad eum finem, vt habitum ſuſcipiat, vel profiteatur. V. Sanch. in ſum lib. 4. c. 4. Sayr. Cla. Reg. lib. 11. c. 1. num. 27. Vbi quod non incidunt parentes ſuaſionibus, & præcibus impedientes, ne filia ingrediatur, &c.

28 EXTRAV. PASTORALIS PII V. Regulares ſubornantes in electionibus pro ſe, vel pro alijs cum reſeruatione abſolutionis. Sed per Greg. XIII abſoluunt Superiores. V. ſupra Simonia. num. 21.

29 EXTRAV. OMNI STVDIO. Greg. XIII. Depingentes, inficientes, minio notantes, aut notari facientes Agnus Dei benedictos: aut illos venales proponentes. Hac conſtitutione directè prohibita videtur Agnorum depictio, eorumque ſic depictorum venditio, quæ occaſione picturæ fieri ſolebat. Nam Agnus albi vendi conſueuerunt, non vt ſacri, ſed ratione materiæ, vel potius laboris Suar. de relig. tract. 3 lib. 4. c. 14. num. 10. & 16.

30 EXTRAV. SED. APOST. Greg. XIV. moderatoria Bulle Sixti V. de abortu. Excommunicatur procurantes abortum ſiue per ſe, ſiue per alium. Item opem ferentes, conſilium, fauorem, potionem, vel alia cuiuſcumq; generis medicamenta ſcienter dantes: ac etiam ſcribentes literas priuatas, vel apochas: vel alijs verbis, aut ſignis iuuerint, vel conſuluerint; ſi tamen fœtus ſit animatus, & ſequatur effectus. Et eſt reſeruata Epiſcopo. Abſoluunt autem Confesſarij ad id ſpecialiter deputati ab Ordinario V. Quarant. ver. Abort. Sayr. de cens. lib. 3. c. vlt. exc. 6. & infra ver. Irregul. ex defor illicita num. 2. & ver. Homic. num. 9. Incidit etiam Maritus, qui non contradicit Vxori dicenti ſe potionem ſumere velle ad abortum. Roder. in Bull. cruc. parag 9. num. 64.

31 Libellos infamatorios ſcribentes, aut recipientes contra inſtituta SS. Franciſci, & Dominici, ſunt excommunicati. Bulla Ex alto relata à. S. Ant. p. 3. tit. 24 c. 70. Tolet. lib. 1. c. 64. Salon. 2. 2. q. 72 ar. 2. Sayr. Cla. reg. lib. 12. c. 4 num. 10. & de cenſur. lib. 1. c. 9. num. 26.

SVSPENSIO

V. Bebeficium. Epiſcopus. Interdictum. Simonia.

1 EST prohibitio vſus officij, vel poteſtatis alicuius. vel Eſt cenſura Eccleſiaſtica, qua alicui perſonæ Eccleſiaſticæ prohibetur exercitium ſui officij vel beneficij Eccleſiaſtici in totum, vel in partem, ad tempus, vel in perpetuum à lege, ſiue à Iudice Nau. in man. c. 27. num. 151.

2 Plures ſuſpenſionem ſpecies vide apud glo. in Clem. Cupientes de pœn.

3 Suſpenſio, & Interdictum poſſunt incurri ſine peccato mortali Cai. in ſum. ver. ſuſpenſio, quod intellige, quando imponuntur ab homine: nam ſi ſit à iure requiritur pecc. mort. Sayr. lib. 4. c. 21. num. 9. & ſeq. Et quando imponitur ab homine propter veniale, debet eſſe leuis ſuſpenſio, ſicut, & culpa Tolet. lib. 1. c. 45.

4 Com-

4 Communiter poteſt ſuſpendere, qui excommunicare Silu. ver. Suſpenſio q. 2. Nau. vbi ſupra num. 159 Suar alios referens c. 2. num. 5. Suſpendi tamen non poteſt niſi perſona Eccleſiaſtica, vt ex definitione patet.

5 Suſpenſus ab officio, non ideò à beneficio glo. cit. Nau. de homic. cons. 41. Tolet. lib. 1. c. 42. num. 5. Sanchez de matr. lib. 3. diſp. 51. num. 12. Alter. to. 2. de ſuſp. diſp. 4. c 3. & diſp. 11. c. 5. q. [4. Nomine enim officij non compræhenditur Beneficium, nec è contra.] Et in iurie aliquando fit mentio de ſuſpenſione ab officio, aliquando à beneficio, aliquando ab vtroq; ſunt enim tres ſpecies deſtinctæ, nec vna alteram includit Hugol. de cenſur. tab. 4. c. 6. parag. 3. Sayr. alios referens lib. 4. c. 5. num. 16. contra Couar. & alios, quos citat. de ſponſal. p. 2 c. 6. in prin. num. 14. & Anchar. qui in Clem. 1. de reb. Eccl. non al. docet glo. cit. verum dicere in ſuſpenſione iuris, non autem in ſuſpenſione hominis. Si ſuſpenſio eſſet tam diuturna, vt tacitè, vel expreſſè haberet vim priuationis, putat Nau. vbi ſupra num. 16. ab vtroque ſuſpenſum eſſe. ſed minus verè: quantumq; enim diuturna ſemper tamen eſt ſuſpenſio, non priuatio Sayr, vbi ſupa num. 17. Differunt enim. Nam ſuſpenſus non amittit titulum, aut ſuſpenſionem ſui beneficij: priuatus autem ſic Pan. in c. Cum Vitonen. de elect. num. 10. Sanchez de matr. lib. 3. diſp. 51. Glo. in c. fi. de reſcrip. ver. datur docent ſuſpenſum ab officio eſſe ſuſpenſum, etiam à beneficio, cum ſit eius ſequola, vt ex textu patet ibi, & officium propter quod beneficium Eccleſiaſticum datur. Idem docet glo. in c. Cum quid, de reg. iur. in 6. V. Pan. in Clem. Cupientes de pœn. & ibi glo. ver. ſub. pœna circa fi. Item glo. in extrau. Execrabilis Io. XXII. de præben. ver. ſuſpendere

6 Suſpeuſio à beueficio adminiſtrare poteſt fructus beneficij, nō tamen percipere Silu. vbi ſup. q 5. Niſi ad honeſtā ſuſtentationē, cū aliunde non habet Pan. vbi ſup. Suſpenſus verò ab officio, hoc ipſo quod diuinis officis intereſſe nequit, ſuſpēſus eſt à diſtributionibus, quæ dantur intereſſentibus: ſecus de fructibus præbendæ Nau. vbi ſup. Si tamen aſſiſtat, quantumuis excōmunicatus, & ſuſpēſus licèt peccat aſſiſtēdo, lucratur diſtributiones P. Nau de reſt. lib. 2. c. 2. num. 237. Sanchez de matr. lib. 3 diſp. 51. nu. 12. Alter. vbi ſupra. diſp. 11. c. 5. q. 4.

7 Suspeſus ab officio, ſuspensus intelligitur ab omnibus officijs, quæ illi competūt vel ratione ordinis, vel ratione Iurisdictionis, vel ratione adminiſtrationis Eccleſiæ. Pan. in c Cū dilectus, de cōſuet. Silu. vbi ſup. q. 5 Sayr. c. 5 cit. initio. Suar. de cenſur. tota diſp. 26. acta tamen tenent excepta abſolutione, quæ neceſſariò requirit iurisdictionem in actu, qua priuatus eſt, quia eſt ſpecialiter deuuuciatus Suar. ibidem ſect. 2. nu. 2. Amplia, vt etiam huiuſmodi ſuſpenſus non habeat vocem in Capitulo, cum ſit vnum ex Eccleſiasticis exercitijs, quæ prohibentur tali ſuspenſo glo. in d. c. Cum dilectus, ver. à ſuspenſo, vbi Pan. nu. 10. & Felin. in c. Apoſtolicæ de except. Limitat Sayr. vbi ſupra num. 12. Niſi vox illi competeret ratione beneficij: quia ſuſpensus ab officio, non ideo à beneficio.

8 Suſpensus à diuinis per menſem, ſi incipiat menſis Februarij biſeſtilis, poterit celebrare vltima die eius menſis glo. in c. Quæſiuit, ver. quaſi de verb. ſign. & in c. Si propter, de reſcrip. in 6. Silu. ver. ætas q. 6. Ang. ver. biſſext. & alij plures relati à Sauchez de matr. lib. 1 disp. 24. num. 18. limitans niſi ſuspenſio ſit per menſem Februarij, quia tūc illa dies accreſcens fit verè dies Februarij V. Suar. vbi ſupra diſp. 29. ſect. 1. num. 8.

9 Suſpensus ab vno, poteſt exercere aliud non anuexum Nau. c. 27. num. 160. Quare ſuſpensus ab ordine inferiore eſt etiam à ſuperiore, non è contra Angel. ſuspenſio [3. num. 2. Silu. eo. q. 5. Intellige in his, in quibus habent connexionē; vt ſuspensus Sacerdotio, eſt etiam ab Epiſcopatu, in ijs tamen actibus Epiſcopalibus quos extra Miſſæ Sacrificium efficere non poteſt: aliàs enim poteſt ordines conferre, &c. quia in his non habet ſubordinationē

cum Sacerdotio, & probabile dicit Suar. disp. 26. sect. 4. num. 7. & seq. licèt dicat cõtrarium esse tutius. Et suspensus ab administratione, non ideo ab ordine Pan. in c. Si quorundam de solut. num. 8. Ang. vbi supra num. 7. Silu. q. 5. Et suspensus ab ordine Pontificali, actus iurisdictionis exercere potest; quia iurisdictio distinguitur ab ordine Pontificali, nec ab eo pendet, glo. in c. Transmissam, ver. de talibus, & in c. Si celebrat, ver. iurisdictionibus, de cler. exc. Silu. vbi supra S. Th. suppl. 22. ar. 3. contra Pan. in d. c. si celebrat, & Ang. ver. Suspensio num. 2. Nomine autem Pontificalium intellige illa, quibus potest dici Pontifex, vt celebrate cum Mitra, & baculo; ordines conferre; Chrismare, Virgines, & Ecclesias consecrare, & huiusmodi, glo. in extrau. 2. Io. XII. de elect.

10 Suspensus ab ingressu Ecclesiæ potest extra eam celebrare Ang. vbi supra num. 4. Nau. c. 25. num. 75. Couar. in c. Alma p. 2. parag. 1. num. 3. Felin. in c. Sacro, de sent. exc. num. 7. & in Ecclesia orare, dum diuina nõ dicuntur Nau. vbi supra Couar. vers. Poterit tamen. Non efficitur tamen irregularis, si audiat diuina non authorizando, sed tantum causa deuotionis, glo. in Clem. 2, de priuil. ver. celebrari. V. infra Interdictum num. 13. & ver. Irreg. ex ord. abusu num. 9.

11 Suspensio posita post legitimam appellationem nulla est Ang. vbi supra num. 10. Nau. c. 27 num. 159. Idem de interdicto Silu. vbi supra num. 3.

12 Suspensio ponitur, & tollitur quibusuis verbis id significantibus Ang. suspensio 4. num. 10. Nau. vbi supra num. 161.

13 Suspensio posita vsque ad certum tempus, vel donec aliquid fiat, postea expirat. Pan. in c. Ex tuarum de sortileg. num. 3. Nau. vbi supra vers. Sexto dico. In suspensione tamen donec satisfeceris, &c. opus est declaratione, quod sit satisfactum, glo. in Clem. Religiosi, ver. donec, de decim. Sed ante indiget absolutione, quã dare non potest Episcopus, licèt non sit reseruata; nisi cum lata est ob contumaciam; modo non pro delicto, à quo absoluere non potest Episcopus Tolet. cum Pan. & glo. ibi cit. lib. 1. c. 47. num. 2. V. Suar. de censur. disp. 29. sect. 2. à num. 6

14 Communicare in diuinis cum suspenso ab eis, & denuntiato mortale est: Nau. vbi supra num. 163. num. 9.

15 Sententia Iudicis intẽdentis suspendere ab omni beneficio extenditur vltra territorium c. Postulasti de for. comp. vbi Pan. num. 7. asserens de com. & in c. Pastoralis parag. Verum, de appell. num. 21. contra glo. in d. c. Postulasti. Sed Episcopus in cuius Diœcesi sita sunt alia beneficia, exequitur. c. Postulasti cit. V. Iudiciũ num. 4

16 Suspensus ab officio prædicandi, peccat, si prædicet; non tamen fit irregularis Ang. susp. 3. num. 3. Silu. eo. q. 5. Sayr. de censur. lib. 4. c. 16. num. 21. Roder. in sum p. 2. c. 70. Nec audiendus est Nau. qui vbi supra num. 163. ver. 8. docet esse irregularem, ea ratione, quod sit actus peculiariter Diaconatui deputatus.

17 Suspensio simpliter lata, nec limitata à beneficio, vel officio, intelligitur maior suspensio, & tunc ab omnibus suspendit Silu. q. 5. cit. circa fi. Henr. Boich. in c. Cum dilectus, de consuet. per. c. Cum bonæ de æta. & qual.

18 In suspensione à Iudice ob crimen, vel contumaciam requiritur, vt prius de crimine constet, citata parte, & propter contumaciam prius moneatur, & sententia ferri debet in scriptis inserta causa. Say. de censur. lib. 4. cap. 2. num. 3. & seqq. In delicto tamen notorio, vel in crimine probato, non est opus admonitione Tolet. alijs cit. lib. 1. c. 45. num. 3

19 Habens Episcopalem auctoritatem potest absoluere à suspensione non reseruata; nisi esset pro peccato, à quo non potest absoluere Silu. vbi supra q. 8. Ang. suspensio 4. num. 1. Nau. num. 162. Intellige de suspensione à iure. Nam si sit ab homine solus conditor, aut Superior, aut successor potest absoluere. ibidem Nunc verò ex Conc. Trid. sess. 24. c. 6 de refor. potest Episcopus in suspensionibus omnibus ex delicto occulto dispensare nisi illud

delictum deductum sit ad forum contentiosum. In quo tamen si reus ita se defendat, etiam per falsos testes, vt per sententiam liberetur, & innocens declaretur, potest Episcopus dispensare. censetur enim tunc delictum occultum Sayr. lib. 4. c. 17. num. 23. & lib. 7. c. 7. num. 12. V. ver. Occultum.

SVSPENSI IPSO IVRE.

V. Benedictio. Clericus. Excõ. reser. Ordo. Pœna. Simonia.

1 CLericus in sacris notorius concubinarius, c. Nullus, & c. Placuit. dist. 32 donec pœniteat c. Si qui sunt Præsbyteri dist. 81. Couar in Clem. Si furiosus de homic. p. parag. 1. num. 5. Et si interim ministret, fit irregularis Azor. p. 3. lib. 2. c. 6. not 2. & extenditur ad Clericos in minoribus Nau. c. 25. num. 7. per d. c. Si qui sunt. Sed contrarium probabilius putat Alter. de suspens. disp. 15. c. 2. ver. Ad quartam difficultatem. Notorium intellige, vel quando delictum notum est in iudicio per confessionem, aut per sententiam, aut per facti euidentiam, quæ sine tergiuersatione aliqua celari non possit c. fi. de cohab. cler. & mul. Sunt qui putant hanc suspensionem iam non esse in vsu, vt B. Med. in sum. lib. 1. c. 11. parag. 8. Sot. in 4. disp. 1. q. 5. ar. 6. vers. In contrarium autem, & alij. Quare dicunt huiusmodi concubinarium hodie esse tantum suspendendum. Prior tamen sẽtentia est iuri magis consona, & probabilior, vt fusè probat Alter. loco cit. V. Conc. Trid. sess. 25. c. 14. de refor. Suar. de censur. disp. 31. sect. 4. Hæc autem suspensio intelligitur ab officio, & beneficio, vt multis probat. Alter, ibidem.

2 Ordinatus in sacris ante legitimam ætatem, aut siue dimissorijs, aut extra tempora suspensus est ab executione ordinum Extrau. Pij II. Cum ex sacrorum relata ad verbum a Sayro de censur. lib. 4. c. 24. num 13. Intelligit autem etiam ordinatũ quatuor minor. Congreg. Conc. Sed Mandos in reg. 24. q. 1. num. 6. fusè probat constitutione Pij II. non intelligi de quatuor minoribus, & idem docet Sayr. vbi supra num. 12. Non compræhenditur initiatus prima tonsura Suar. vbi supra sect. 1. num 19. concedit Quarant. ver. Ordo, vers. 2. Limita post Conc. Trid. si ordinetur sine dimissorijs, non autem in alijs casibus. Et circa ordinatum ante ætatem est reseruata Summo Pontifici quoad ascensum ad alios ordines, c. Consultationi de temp. ord. Et adueniente ætate secundũ aliqos su cessat suspensio, & ipso facto restituitur. sic glo. in c. Vel non est compos de temp. ord. & ibi Pan. glo. in Clem. Generalem, de æta & qual. ver. anno. Sorb. ver. Ordines sacri parag. Item notandum secundò. At secundum alios, etiam adueniente ætate necessaria est absolutio: sic B. Med. vbi supra Couar. parag. 1. cit. num 4. Quarant. ver. Ordo. vers. colliguntur. Alter. disp. 10. c. 1. vers. Ad rationem adductam. & alij quos refert Sayr. vbi supra asserens sic in Curia practicari. Et hæc videtur verior: quia ea suspensio est simpliciter lata, & sine limitatione temporis, vt rectè aduertunt Alter. & Sayr. cit. Fit autem irregularis, Ordine vtendo, nisi vtatur putans licere Nau. vbi supra, & in c. Acceptam de rest. spol. oppos. 8 num. 32. Couar. vbi supra num. 4. Excusat autem ignorantia; nam requiritur dolus per verbum, præsumpserit Nau. c. 27. num. 155. intellige de ignorantia facti Suar. de censur. disp. 31. sect. 1. num. 26. Alter. vbi supra vers. si tractetur. Excusat etiam bona fides Roder. in sum. lib. 1. c 165. num. 3. & de Regul. to. 3 q. 26 art 14. At quia ordinatus est sub fide parentum asserentium illum in ætate legitima,

modò non exerceat ante ætatem, si iterim cesset bona fides Nau. de temp. ord. cons. 8. Immò secundum Roder. ar. 14. cit. & in sum lib. 2. c. 16. num. 1. & seq. Nec incurrit irregularitatem exercens cessante bona fide, licèt peccet mort.toties, quoties: quia hæc irregularitas contrahitur propter suspeusionem, quam quis incurrit suscipiendo ordines ante ætatem cum mala fide, quæ hic in ipsa suceptione defuit. Si delictum sit occultum, dispensat Episcopus per Trid. sess. 24. c. Liceat Nau. c. 27. num. 241. Sayr. vbi supra num. 11. & lib. 7. c. 10. num. 36. Alter. vbi supra, vers. Quòd si agamus. Roder. c. 165. cit. num. 3. alio qui spectat ad Sum. Pont. Nau. c. 25. num. 70.

3 Ordinatus extra tempora non potest ascendere ad superiores ordines, sine dispensatione Sum. Pont., & si ante dispensationem ministrauerit in suscepto, cum sit irregularis, absolui non potest, nisi ab eodem Sum. Pont. Silu. ver. irregul. q. 10. Sayr. alios referens lib. 4. c. 14. num. 21. Vide Alter. vbi supra c. 2.

4 Ordinatus cum dimissorijs falsis, est suspensus, quia habetur, ac si absq; dimissorijs. huiusmodi autem sunt, quæ furtim impetrantur à Cancellario Episcopi. Quarant. vbi supra vers. De pœna Episcopi.

5 Ordinatus ad sacros sine titulo c. Neminem, & c. Sanctorum dist. 70. quod intelligit Nau. de const. cons. 1. q. 16. & de temp. ord. cons. 46. si dolosè fecit se ordinari, non autem si bona fide, putans id sibi licere. Verum Cong. Conc. declarauit, sic ordinatum non esse suspensum: sed per Concilium innouatas tantum esse pœnas c. Cum secundum, & c. Episcopus, de præben. vt scilicet episcopus scienter ordinans non habentem titulum teneatur de suo alere, donec beneficium conferat V. Quarant. vbi supra, vers. Quia hæc constitutio, Sayr. c. 14. num. 16. Priorem sententiam vt veriorem amplectitur Alter. vbi supra c. 3. addens, Decretum Congreg. intelligendum esse, quando solus ordinans est in culpa, vt quis ordinetur sine titulo, quia illum promouet, quem scit nullum habere titulũ. Ordinatus ad Subdiaconatum sine titulo & absolutus à suspẽsione, quã ideo contraxit, non potest ad Superiores ascendere sine nouo titulo beneficij, aut patrimonij: alioqui in eandem suspensionẽ incurrit. Iura enim simpliciter prohibent, ne quis aliter promoueatur ad sacros Trid. sess. 21. c. 2. Nec vnus Ordo tribuit ius ad suscipiendum alium Ordinem, non seruatis de iure requisitis Alter. de suspens. disp. 10. c. 3. in fine

6 Nuptias secundas benedicens non est ipso iure suspensus, sed venit suspendendus, c. 1. de sec. nup. vbi videtur Episcopus Capellanum suspendere, & mittere ad Sed. Apost. Sic interpretantur Pan. ibidem. Couar in 4. p. 2. c. 8. parag. 11. num. 2. & alij quos refert, & sequitur Sayr. lib. 4. c. 15. num. 4. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 82. q. vlt. Obligationem tamen illam mittendi ad Sed. Ap. sublatam esse per quandam extrau. Io. XXII. dictamq, pœnam arbitrariam esse docent Couar. Sayr. cit. & Alter. de susp. disp. 11. c. 4. d. 1. & Ang. citato Io. And. ver. Nuptiæ, dicit pœnam suspensionis, & mittendi ad Sed. Ap. intelligi contra benedicentes nuptias, viuente altero coniuge. & Silu. ver. Nuptiæ, dicens, id stare non posse; asserit intelligandum esse, quando sunt secundæ nuptiæ ex parte vtriusque, vel ex parte mulieris tantum. Alter. tamen vbi supra asserens de com. docet absolutè incurri suspensionem à benedicente secundas nuptias etiam dissoluto primo matrimonio, V. ver Benedictio num. 10.

7 Sacerdos etiam regularis, qui sine legitima licentia matrimonio coniungit, aut aut benedicit sponsos suspensus est, donec absoluatur ab Ordinario parochi illorum Trid. sess. 24. c. 1. de refor. matr. Næc autem suspensio, licèt videatur tantum ab officio; tutius tamen est, vt se credat etiam à beneficio suspensum Sayr. lib. 4. c. 15. num. 10. Contrarium tamen docet Alter disp. 11. c. 5. q. 4. Excusat autem ignorantia etiam crassa, modò non sit supina, per illa verba Concil. ausus fuerit. Alter. vbi supra vers. Hoc autem quòd di;

xi.

xi. Non includitur verò non Parochus qui licentiam dat assistendi: Nec Diaconus, aut Subdiaconus, secundum eumdem q. 2.

8 Ordinatus scienter à Simoniaco est suspensus, c. Si quis à Simoniacis, & seq. 1. q. 1. & c. Per tuas. 2. de simon. Intellige de simoniaco notorio, glo. in d.c. si quis; modò non commiserit simoniam in sua consecratione. hic enim quamuis occultus, vitandus est quare non potest subditus ab eo ordinem recipere Alter. vbi supra dub. 2.

9 Ordinatus Simoniacè est suspensus ab Ordine Extr. 2. de simon. Pan. in c. De siminociacè eo. tit. Nisi ignorauerit simoniam Nau. c. 25. num. 68. & com. aut contradixerit, c. Scut, eo. requirit enim propria secundum Nau. cit. Nec sufficit ratificare post factum, licèt enim tunc peccet mort. non tamen incurrit suspensionem Sayr. alios referens lib. 4. c. 14. nu. 6. Non est autem suspensus à iurisdictione, sed tantum ab executione ordinum Silu. ver. suspensio q. 7. Postremo Sixtus V. in Bulla, quæ incipit Sanctum, & Salutare, non tantum ab ordinis suscepti executione sed etiam ab omni spe ascendendi ad alios Superiores ordines perpetuò suspendit. & si ita suspensus in eis ministrauerit, etiam si minores sint, fit irregularis, nec dispensari potest à sacra Pœnitentiaria, sed à solo Papa, licèt crimen occultum sit. Ordinans verò à quorumcumque ordinum, etiam tonsuræ, & executione omnium munerum Pontificalium eo ipso suspensus est. & ab Ecclesiæ ingressu interdictus. Et, si spreta huiusmodi suspensione, & interdicto, in prædictis se ingerat, etiam à regimine, & administratione suæ Ecclesiæ, & Monasterij, & à perceptione fructum mensæ eiusdem, & aliorum beneficiorum obtentorum; nec absolui, dispensarius possit nisi à Papa, etiam in occultis, & hanc Bullam quoad Simoniacè ordinantes, & ordinatus confirmauit Clem. VIII. in Bulla incip. Ad Rom. Pont. Notandum verò nec Episcopum vigore Concil. Trid. sess. 24. c. 6. Nec Prælatos regulares vigore quorumcumque priuilegiorum posse cũ prædictis dispensare, Sayr. lib. 4. c. 17 in fi. Notandum Secundò non incidere in dictas pœnas nisi committentes Simoniam scienter cum ipso ordinante. quare non incidit, qui aliquid dat mediatori, si ipse mediator non fuit, vt Simonia inter ipsos principales cõmitteretur. Si ratione impedimenti, non est recursus ad Papam, potest Episcopus absoluere Sanchez de matr. lib. 2. disp. 40. num. 3. V. Suar. de relig. to. 1. lib. 4. c. 41. num. 9. Azor. p. 3. lib. 12. c. 20. q. 1.

10 Ordinatus ab hæretico, aut schismatico suspensus est c. Propter. parag. Verum, vers. Hæc de malis disp. 32. cap. 1. & 2. de schism. glo. in d. c. ver. irritas. Item de excommunicato, interdicto, suspenso, degradato asserunt Ang. ver. Suspensio casu 1. Silu. ver. Irregul. q. 7. Alter. de susp. disp. 9. c. 2. Intellige si sint denuntiati Nau. c. 25. num. 241. vers. 4. Excusat autem ignorantia probabilis Alter. vbi supra, & tunc dispensat Episcopus alius Couar. in c. Alma p. 1. parag. 6. num. 6. Iterimq; donec ignorantia durat, exercere potest actus ordinarium sic susceptorum; illa verò cessante abstinere debet, quosq; obtineat dispensationem Sayr. lib. 4. c. 14. num. 12.

11 Simoniacus in beneficio sum. Inn. in c. Tanta de simon. Nau. c. 23. num. 111. & de simon. cons. 91. num 4. non est ipso iure suspensus. At secundum alios est suspensus sic S. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 6. ad 1. & ib. Cai. Sot. de iust. lib 9 q. 8 ar. 1. ad 1. Silu. ver. suspensio q 7 vers. 2. qui tamen id ita intelligunt, vt Simoniacus occultus; idest si non constet per sententiam, vel facti euidentiam, aut confessionem iuridicam, sit suspensus tantum quòad se; at quoad alios suspendendus: vnde resignato beneficio sic acquisito, post pœnitentiam potest vti ordine suo, Si verò est manifestus est suspensus etiam quoad alios: quare etiam renuntiato beneficio eget dispensatione. An verò sit suspensus tantum à beneficio simoniacè adepto, an etiam ab alijs omnibus licitè adeptis Ang. Simonia

6. parag. 2 Silu. ver. suspensio parag. 7. Pan. in .c Tanta num. 5, & in c. Per tuas 2. num. 4. de Simon. docent esse suspensum quoad beneficium simoniacè habitum, & alia etiam habenda. At Alter. de suspens. disp. 15. c. 5. valde probabile dicit esse suspensum tantum quoad beneficium simoniacè adeptum V. Bullam Clem. VIII. cit. Sayr. lib. 7. c. 12. num. 19. Suar. de Relig tract. 3. lib. 4. c. 56. num. 19. vbi docet nullam incurri suspensionem, sed tantum priuationem beneficij simoniacè obstenti.

12 Ordinans inuitum suspensus est per annum à celebratione missæ c. 1. dist. 74. Nisi ille habeat beneficium requirens illum ordinem: potest enim tunc iuridicè cogi vel ad ordinem vel ad resignationem. c. Quæris à nobis, de æta. & qual. Item ordinans illiteratum: aut non subditum sine licentia: aut conferens primam tonsuram infanti, idest minori septem annorum, suspensus est à collatione illius ordinis c. fi. de temp. ord. in 6. Item ordinans alienum, cuius mores, & probitas Ordinarij sui testimonio non commendantur, suspensus est per annum à collatione ordinum: & sic ordinatus suspensus est ad arbitrium proprij ordinarij Trid. sess. 23. c. 8. de refor. Nec sufficit esse personam cognitam, eiusq; qualitates supponi; requiruntur enim huiusmodi litteræ pro forma Quarant. ver. Ordo, ver. Amplia hanc extrau. V. Pan. in c. Fraternitatis de cler. non resid. V. supra ver. Ordo num. 62. Item ordinans in aliena Dioecesi sine licentia suspensus est ipse, & sic ordinatus & Pontificalia in aliena Dioecesi exercens. Trid. sess. 6. c. fi.

13 Ordinatus per saltum suspensus, est ab ordine suscepto, donec prætermissum ordinem suscipiat, c. Solicitudo dist. 52. & c. vn. de cler. per salt. prom. Si non ministrauit, potest Episcopus ex causa dispensare Trid. sess. 24. c. 14. de refor. Si verò ministrauit, siquidem scienter, solus Papa dispensat, vt ascendat, Episcopus verò, vt in suscepto ministret Nau. c. 27. num. 242. Sayr. lib. 7. c. 10. num. 49. Si autem ignoranter, Episcopus dispensat etiam, vt ascendat Nau. cit. cuius contrarium docent Silu. ver. Irreg. q. 11. in fi. Maiol. de irreg. lib. 4. c. 12. num. 2. quia Trid. absolutè dicit, Episcopum dispensare non posse cum promotis per saltum, si ante dispensationem ministrauit. Si tamen delictum sit occultum dispensat Episcopus, licet ministrauerit Tolet. lib. 1. c. 51. num. 10. V. Suar. de censur. disp. 31. sect. 1. à num. 44.

14 Ordinatus furtiuè suspensus est. Et, si erat prohibitus sub excomunicatione, solus Papa dispensat, vt ascendat; alioqui Episcopus, toto tit. de eo qui furt. ord. susc. Et, si fiat religiosus, dispensat Episcopus, vel Abbas, quando fuit prohibitus sub excom. Dicitur autem furari ordines, qui sine conscientia, & voluntate Episcopi ordinantis non admissus, nec vocatus se ingerit cum alijs ordinandis: vel qui vsurpato nomine alterius examinati, & approbati, illius locum occupat: vel qui suo nomine suo facit alium examinare, & approbare, & ipse postea proprio nomine vocatus ad ordines accedit Suar. vbi supra disp. 42. sect. 3. num. 5. tenet tamen ordinatio, licet Episcopus in generali protestetur, se non intendere ordinare Sayr. de censur. lib. 7. c. 10. num. 38. V. Ordo num. 60.

15 Clericus celebrans, aut celebrari faciens in loco interdicto à iure, vel ab homine, suspensus est ab ingressu Ecclesiæ, quousq; satisfaciat ad arbitrium eius, cuius sententiam contempsit. c. Episcoporum de priuil. in 6.

16 Clericus virgata, aut partita veste publicè vtens sine causa rationabili suspensus est per sex menses à perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinet. Dignitatem verò, Personatum, aut curam animarum obtinens à fructuum perceptione per annum. Alij verò Sacerdotes, & religiosi per idem tempus sunt inhabiles ad obtinenda. Clem. II. de vit. & hon. cler. quam innouat, & ampliat Conc. Trid. sess. 14. c. 6. de refor.

17 Præsumens in Concione populari,

vbi est virorum, & mulierum multitudo, de Conceptione B.V. in alterutram partem disputare, asserendo propriam sententiam rationibus, & auctoritatibus, & contrariam refellendo. Vel vulgari sermone scribere, vel dictare; si in sacris sit, suspensus est à diuinis, & omni gradu Dignitatis priuatus, & ad eadem, & similiia perpetuò inhabilis, solusque Papa dispensat Bulla Pij V. Quam Paulus V. 31. Aug. 1617. innouando sub eisdem censuris, & pœnis præcipit, ne quis audeat in publicis concionibus, lectionibus, conclusionibus, & alijs quibuscumq; actibus publicis asserere, quòd B. M. fuerit concepta cum peccato originali. In reliquis alteram opinionem in eisdem statu, & terminis relinquens, in quibus de præsenti reperitur, præterquam quoad supra disposita. Volens nihilominus, & sub eisdem censuris, & pœnis præcipiens quod asserentes B. V. fuisse conceptam sine peccato originali, contrariam in prædictis publicis actibus non impugnent, nec de ea aliquo modo agant, seu tractent. Postremò Greg. XV. 24. Maij 1622. volens omninum prædecessorum suorum constitutiones hac de re editas firmas, & illibatas remanere, ac exactè obseruari, ampliauit, & extendit etiam ad priuata colloquia, & scripta, præcipiens, ne de cetero, donec aliter à Sede Ap. fuerit ordinatum, neq; etiam in sermonibus, & scriptis priuatis quis audeat asserere, quod eadem B. V. fuerit concepta cum peccato originali, nec de hac opinione affirmatiua aliquo modo agant, seu tractent, nisi ex speciali indulto Sed. Ap. Non intendens tamen affirmatiuam opinionem reprobare, nec ei aliquod præiudicium afferre. Præcipit insuper omnibus, & singulis personis Ecclesiasticis tam Secularibus, quàm Regularibus, vt in Sacrosancto Missæ sacrificio, ac diuino officio celebrandis, tam publice, quem priuatim, non alio quam conceptionis nomine vti debeant. Contrafacientes, quicumq; sint, ab Episcopis, & Prælatis, Superioribus, alijsq; locorum Ordinarijs, & Inquisitoribus puniri possint.

18 Scienter sepeliens notorium Vsurarium suspensus est ad arbitrium Episcopi c. Quia in omnibus de Vsur.

19 Contrahens matrimonium de præsenti, & ante carnis copulam se faciens ad sacros ordinari aliter, quàm à sacris canon. concedatur, licèt characterem suscipiat, est tamen suspensus, ita vt nec post mortem vxoris possit in suscepto ministrare, nec ad alios ascendere; nec officium aut beneficium Ecclesiasticum obtinere: matrimonium tamen sic contractum non dissoluitur, nisi in aliqua ex approbatis religionibus profiteatur. Extrau. Antiquæ Io. XXII. de voto.

20 Ordinatus in sacris ad titulum Parochialis, quam ante legitimam ætatem obtinuit, non est suspensus per Extrau. Cum ex sacrorum Pij II. Nau. de temp. ordin. consil. 14.

21 Alienantes bona Ecclesiarum, monasteriorum, & aliornm locorum, &c. Item infeudantes, locantes in perpetuum, in Emphyteusim dantes, &c. Et bona sic alienata recipientes suspensi sunt Clem. I. de reb. Eccl. non al. Et nomine immobilium veniunt etiam arbores, licet infructuosæ, quas incidere non licet, nisi in sylua cædua, nemore, &c. quæ per incisionem sunt in fructu & renascuntur. Et nisi ex incisione huiusmodi arborum fundus fieret fructuosior; vt quia inciduntur arbores opacæ, & quæ vmbram summam efficiunt, nocentq; arboribus, & fructibus aliarum: Vel quando inciduntur arbores vetustæ, ac corruptæ, vel non fructiferæ, vt in earum locum aliæ vtiles substituantur Quarant. ver. alienatio num. 33. Immo huiusmodi alienantes excommunicati sunt, nisi euidens vtilitas, & necessitas Ecclesiæ adsi. Extrau. Ambitiosæ eo. tit. Aut nisi res locata sit modica Ricc. p. 2. decis. 163. Alienari etiam non possunt res mobiles quæ seruando seruari possunt, vt auri, argenti, gemmæ, vel huiusmodi rei pretiosæ. Secus de his, quæ seruari non possunt vt quæ triennio durare nequeunt glo. in

l. 1. & l. Vna C. si aduersus Vsucap. & constat ex Extrau. Ambitiosæ cit vbi Barbos. alios referens, quod ea dicuntur seruari non posse, quæ triennio non durant, vel vsu consumuntur. Nisi sint res mobiles prætiosæ, quæ immobilibus æquiparantur Quarant ver. alienatio num. 38. Religiosis concedi tur cum vtilitate, & necessitate, &c. si præcedant tres tractatus, & expressius consensus maioris partis Capituli. ibidem Adde nunc, & licentia Sacre Congreg. super regul. Ex Decreto Vrbani VIII. quo prohibetur alienatio sine assensu Apost. sub pœna priuationis omnium officiorum, obtentorum, & obtinendorum, & vocis actiuæ, & passiuæ, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, quam ipso facto incurrant absq, alia declaratione; & huiusmodi alienationes nullæ, & irritæ sunt. præter pœnas in dicta Extrau. Ambitiosæ contentas. Si tamen postea adhibeantur solemnitates, & ratificetur alienatio, valet c. Cum vos, de his, quæ fiunt à Prælato. De quo Rodoan. in trac. de reb. eccl. non al. cap. De alien. facta causa necessitatis in fi. Corlett. in suis singul. ver. Pupillus, & plura quæ congerit Villagut. de reb. Eccl. malè al. lib. 2. c. 5. Nau de iurepatr. cons. 7. Rota coram Card. Mantica decis. 203. vbi num. 2. quod in conditione rei ecclesiæ quæ non adhibita etiam solemnitate requisita, fauore Ecclesiæ sustinetur, si velit eam ratam habere Nec emptor dicere potest contractum nullum. Intellige si venditio fuit facta saluo beneplacito Ap. nec alias, &c. si postea fuit obtentum. Causæ alienandi sunt Prima necessitas, c. Ad nostram de reb. Ecc. non alien, c. fi. 12. q. 2. Hanc autem intellige, quando v. g. debita vrgent, & ex fructibus bonorum monasterij, & ex mobilibus, quæ serui non possunt, & ex alijs rebus minus fructuosis soluere non possunt. Secunda Vtilitas c. fugitiui eo. tit. vel magna incommoditas, vt quia res alienanda est magis damnosa, quam vtilis. Ad vtilitatem verò docet Card. Clem. 1. de reb Eccl. non alie. non requiri, vt rei venditæ pretium conuertatur in rem perpetuo duraturam, sed satis esse, si inde Ecclesia percipiat redditum maiorem, vel certè parem, aut minorem, sed commodiorem. Idem docent Siluver. alienatio q. 26. Azor. p. 2. lib. 9. c. 2. q. 8. Id tamen videtur contra c. Vt super, parag. Possessiones de reb. ecc. non al. ibi, Pro alijs vtilioribus, vbi Barbos. docet, alienari posse causa maioris vtilitatis, quia Ecclesia reciperet rem meliorem. V. Quarant. ver. alienatio num. 12. Glo. verò ad Inst. can. Lanzelotti lib. 2. tit. 27. parag. 1. ver. vtilitate, tenet Ecclesiam eo ipso factam esse locupletiorem, quod non est damnificata per l. in Pupillo ff. de solut. & Pan. in d. c. Vt super in fi. dicit satis esse quod Ecclesia non deterioretur.

22 Tertia causa alienandi est Pietas, vt pro redemptione captiuorum V. c. Hoc ius 10. q. 2. vbi habes qualis debeat esse tractatus in huiusmodi alienatione & c. Sine exceptione 12. q. 2. Roder. de regul. to. 1. q. 27. ar. 2. & supra ver. alie num. Tam alienans, quam emens, nisi statim restituant excommunicantur: immo etiam subscribentes Clerici, c. Si quis præsbyterorum de reb. eccl. non al. V. Locatio num. 3. Molin. de iust. trac. 2. disp. 468. & Silu. ver. alienatio q. 26. Quarant. vbi supra vbi varie limitat, & ampliat dictam Extrau. Confect. in sum. priuil. tit. 9. c. 1. & 2.

23 An alienari possit sine solemnitate res immobilis, quæ peruenerit ad Ecclesiam, & quæ erat obligata creditoribus, duas opiniones refert Quarant. vbi supra num. 36.

24 Superiores regularium, eorumq; religiosi cuiusuis ordinis introducere, aut admittere præsumentes in suis monasterijs mulieres cuiusuis status, suspensi sunt à diuinis, & priuati officijs, quæ obtinent, & inhabiles in posterum ad illa, & alia obtinenda ipso facto, sine alia declaratione. Pius V in Constit. incip. Regularium 1566. iuncta declaratione immediatè seq. incip. Decet. V Excom. refert. num. 30. &

ver.

ver. Irreg. ex ordin. abusu. num. 6. & Sorb. ad collector. ver. Ingredi monast. vers. Dico 4.

25 Eligentes scienter suspensi sunt pro ea vice à potestate eligendi, quam recuperant in secunda electione; & à beneficijs Ecclesiasticis per triennium, c. Cum in cunctis parag fi. & c. Cum Vintonienus de elect vbi Pan. possunt tamen admitti ad Electionem ab his, ad quos deuoluta est potestas eligendi glo. in c. Cum Vintonien. de elect. Eligit autem scienter indignum, quem etiam sola sacramentali Confessione talem esse nouit, secundum Nau. in c. Sacerdos, de pœnit. d. 6. num. 14. 6. Alij tamen rectius negant, vt S. Ant. p. 3. tit. 17. c. 12. parag. 1. & apud ipsum Palud. Sanchez de matr lib. 3. disp. 16. num. 6. in fi. Roder. de regul. to. 2. q. 53. ar. 3. Suar. to. 4. disp. 33. sect. sect. 7. num. 2. Nau. sententiam concedens, vbi suffragia non sunt publica. fatetur tamen probabilius esse non peccare eligentem dignum publica scientia. licèt per confessionem sciat, esse indignum: quia propter reuerentiam sacramenti potest non vti illa scientia. Compræhenduntur hac suspensione soli clerici, scienter eligentes indignum in Episcopum, aut alia beneficia Ecclesiastica curata, & non quomodocumque indignum, sed tantum quoad conditiones, & qualitates d. c. Cum in cunctis requisitas. Suspensio verò hæc non est ab omnibus beneficijs, sed ab illis tantum, quæ ille retinet in illa Ecclesia, ad quam facta fuit electio. Nec habet locum contra eligentes indignum in omnibus electionibus. Nam locum non habet in Cardinalibus eligentibus Papam. Secundo quando eligitur Prælatus Episcopo inferior. Tertio in nominationibus, & præsentationibus Alter. de suspens. disp. 13. c. 1. Sayr. alios referens de censur. lib. 4. c. 15. num. 11. V. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 16.

26 Beneficiorum collatores admittentes eorum resignationes vltra casus à iure concessos suspensi sunt à collatione, electione, præsentatione, confirmatione, & institutione. Item officia, & beneficia huiusmodi recipientes. Quòd si huiusmodi collatores fiat Capitula, & Conuentus, suspenduntur à diuinis, si post primam suspensionem exercuerint dictos actus, sibi prohibitos Pius V. Quanta Ecclesiæ Dei an. 1568. apud Quarant. ver. Benef. resignat.

27 Excommunicans sine scriptura, & causa in ea non inserta, & ommissa præuia monitione est suspensus per mensem ab ingressu Ecclesiæ, & diuinorum officiorum participatione, ita vt si interim exerceat actum ordinis, fiat irregularis à solo Papa dispensabilis, c. Cum medicinalis, de sent. exc. in 6. Non ligantur tamen Episcopi, & Superiores Prælati iuxta c. Quam periculosum eo. tit. & lib. Nec Prælati regulares, secundum Felin. in c. Sacro eo. tit. licèt Ang. excom. 2. parag. 3. contrarium sentiat.

28 Superiores religionum, qui vnicuiq; monasterio maiorem religiosorum numerum prefigere præsumunt, quàm vt ex proprijs redditibus, consuetisuè eleemosynis ali possunt, priuationis officiorum, & vocis actiuæ, ac passiuæ, ac ad omnia suæ religionis officia, & gradus inhabilitatis perpetuam pœnam ipso facto incurrunt Paulus V. 4 Dec. 1605. apud Quarant. ver. Monasteria V. Conc. Trid. sess. 25. c. 3. de regul c. vn. parag. Sanè, de sta. reg. in 6. Tot. enim ponendi sunt in Ecclesijs, quot ex earum fructibus possunt commodè sustentari, glo. in c. Cum M. ferrar. de constit. c. Quoniam de vit. & hon. cler. & idem postremo præcipit Cong. Conc. de mandato Vrbani VIII. Addens, vt Generales, vel Prouinciales intra fines Italiæ, & Insularum adiacentium, adhibitis duobus, aut tribus regularibus sui ordinis probatioribus, recognoscat reddittus omnes, & consuetas eleemosynas & obuentiones tam communes monasteriorum, quem etiam singularibus personis permissas in communem vsum deinceps

conte.

conferendas, ijs detractis, quæ repara- ctiones, grandines, &c. consueuerint ab- sorbere, eaque omnia in scriptis Conuentus cuiusq; Superior in proximo Capitulo generali, vel prouinciali coram tribus Iudicibus ab ipso Generali, vel Prouinciali Capitulo deligendis proponat, qui computatis huiusmoni redditibus, & Eleemosynis, & honeribus detractis, examinent quot Religiosi connumeratis laicis, alijsq; seruientibus iuxta proprij instituti morem, victum, vestitum, & medicinalia in communi habentes competenter valeant sustẽtari. Teneanturque ipsi Superiores infra annũ à proximo Capitulo Generali, vel Prouinciali omnia hæc Capitulariter gesta in autenticam formam redacta ad ipsam Sacram Congreg. singuli mittere; numerumq; familiæ cuiusq; Conuentus, &c. huiusmodi Capituli Generalis, vel sententia præfinitum: quam augere non possint etiam auctis redditibus sine licentia ipsius Sacræ Cong. sub pœnis supradictis. Deinceps verò nulla loca recipi possint, nisi vbi duodecim Religiosi ex redditibus, & cõsuetis eleemosynis detractis omnibus vt supra) detrahendis, competenter sustentari valeant; alioqui Ordinarij loci Visitationi, correctioni, & omnimodæ iurisdictioni subiaceant, vt ex eius Decreto 21 Iunij an. 1625.

29 Clerici regulares, qui ante professionem factam ad Sacros ordines promouentur, ipso facto suspensi sunt, & ita susceptorum ordinum actus exercendo fiunt irregulares Pius V. in extr. Roman. Põt. ibid. Oct. 1568. quæ habet locum in nulliter professis Rota in vna Vigellen. Canon. coram Blanchetto.

30 Sodomitam etiam occultum, etiã peracta pœnitentia, ipso iure suspensum esse, docet Alter. de susp. 15. c. 3. asserens de com. Quia tamen nullo iuris canon. textu aptè confirmari potest; ideò alij putant solum Sodomitam publicum esse suspensum. Sic Nau. in man. c. 27. num. 248. & seq. Sayr. alios referens de censur. lib. 7. c. 12. à nu. 12. Sed hoc etiam improbant Suar. de censur. disp. 31. num. 19. & seq. cum in iure antiquo huic vitio nulla pœna imposita esse videatur ipso facto. Extat contra hoc detestandum vitium Bulla Pij V. qua omnes, & quicumque præsbyteri, & alij Clerici Sæculares, & Regulares cuiuscumq; gradus, & Degnitatis tam dirum nefas exercenti omni priuilegio Clericali, omniq; officio, & dignitate, & beneficio Ecclesiastico ipso facto priuantur ita quod per Iudicem Ecclesiasticum degradati potestati sæculari statim tradantur. Pro quo nota primò ex Suar. loc. cit. hanc constitutionem non legare laicos. Secundò dictam pœnam esse irregularitatem, non suspensionem. Tertio non obligare ante Iudicis sententiam criminis declarationem. Quarto, ex Nau. & Sayr. loc. cit. Compræhendere tantum illud vitium exercentes, quod in rigore illum significat, qui frequenter, & quasi ex consuetudine ita operatur, vt prudentis arbitrio dici possit exercens illum actum. Sed contrarium multis probat Alter. vbi supra. Quintò necessarium esse ad hanc pœnam incurrẽdã, vt peccatũ illud sit in propria sua specie consumatũ. V. addit. ad Quarant. ver. Sodomia & Ricc. p. 2. decis. 85.

31 Clebrans in Ecclesia polluta semine, vel sanguine, non est suspẽsus, licèt peccet mortaliter, nec aliam pœnam incurrit. Suar. to. 3. disp. 81. sect. 4. vers. Sed quæret aliquis Alter. to. 2. disp. 3. de interd. c. 3. Sayr. plures referens de cens. lib. 5. c. 14. num. 36. Azor. p. 2. lib. 9 c. 5. q. 6. Vide ver. Ecclesia. num. 8. & seqq

32 Episcopus concubinarius, si à Prouinciali Synodo admonitus, se non emendauerit, ipso facto suspensus est Conc. Trid. sess. 25. c. 14. de refor. Quæ suspensio cum absolutè feratur sine limitatione temporis, officij, aut beneficij, omnia complectitur. Suar. de censur. disp. 31. num. 24.

33 Examinatores ad parochiales aliquid accipientes pro examine, sunt Simoniaci. De quo vide ver. Simonia num. 12. Trid. sess. 24. c. 18. de refor.

34 Episcopus conferens eidem duos sacros Ordines vno, & eodem die, suspensus est c. Literas, & c. Dilectus de tẽp. ord.

35 Prælatus

35 Prælatus obligans Ecclesiam suam pro debitis alienis, est ipso facto suspensus ab admiuistratione spiritualium, & temporalium, & Ecclesia non tenetur, c. Si quorumdam de solut.

36 Subdiaconus contrahens matrimonium suspensus est; ita vt neq; in subdiaconatu ministrare, nec ad superiores ascendere valeant, nisi fiat Religiosus, & post laudabilem vitam c. 2. Qui Cler. vel vou.

37 Ordinatus ante ætatem, qui cum Episcopo ordinantem concelebrat, est suspensus, non tamen fit irregularis Sayr. de censur. lib. 4. c. 16. num. 23. & lib. 6. c. 12. num. 11. Quarant. ver. Ordo vers. Ampliatio illa B. Med. lib. 1. sum c. 11 parag. 8: Alter. de suspens. disp. 9. c. 4. vers. Ego verò sum.

38 Superiores locorum Regularium suscipientes onera perpetua Missarum sine Generalis, aut Prouincialis licentia in scriptis, & gratis concedenda, priuationem omnium officiorum, quæ tunc obtinent, & perpetuam inhabilitatem ad obtinenda, & vocis actiuæ priuationem absq; alia declaratione incurrunt Cong. Concil. de mandato Vrbani VIII. 21. Iun.

39 Idem Superiores, qui nun effecerint, vt prædictum Decretum de celebratione Missarum fer. 2. post primam Dom. Aduentus, & fer. 6. post Octauam corporis Christi in publica mensa perlegantur, pœnam priuationis Officij, & vocis actiuæ, & passiuæ ipso facto incurrunt. Eadem Cong. 12. Ian. 21. Iun. 1625. Et eandem pœnam incurrunt non facientes publicare bis in Anno Decretum de Apost. & de refor. regul. 19 Martij 1604.

40 Visitantes Ecclesiam, si præter procurationem aliquid accipiant à visitatis, nisi duplum infra mensem restituant, Episcopus, & Superiores ab ingressu Ecclesiæ, sunt interdicti. Clerici verò de familia Episcopi ab officio, & beneficio suspensi sunt, quousq, duplum illud grauatis Ecclesijs plenè restituant; Nec releuantur remissione, c. Exigit, de censib. in 6. renouatum A Concil. Trid. sess. 24. c. 3. de refor. Excusantur verò qui esculenta, & poculenta modica recipiunt glo. in d. c. Exigit, ver. munera. Alter de suspens. disp. 13. c. 6. vers. glo. in d. cap, Contrarium tamen docent Vgol. de potest. Ep. c. 49. parag. 3. Piasecc. prax. Ep. p. 2. c. 4. nu. 63. si ea secum deferant. Facta restitutione statim censentur. absoluti sine alia declaratione Alter. vbi supra Anchar. in d. c. Exigit not. 6.

41 Regularis ordinatus ab Episcopo eiusdem Diœcesis sine licentia sui Superioris suspensus est: quia is Episcopus habetur tamquam alienus respectu regularium c. Nullus est, & seq. & ibi glo. in dist. 58.

42 Monachus accipiens ordines in Apostasis, licèt suo Superiori sit reconciliatus, & pœnitentiam egerit, ministrare non potest in ordine sic suscepto sine dispensatione Sum. Pont c. fi. de Apost.

43 Iudex Ecclesiasticus, qui contra conscientiam, & contra iustitiam aliquid in iudicio facit in grauamen partis per gratiam, vel per sordes, est suspensus per annum ab executione officij. & si iterim ingerat se diuinis efficitur irregularis à solo Papa restituendus. c. 1. de reg. iud. in 6.

DEPOSITIO,

DEGRADATIO.

V. Excommunicatio.

1 Depositio est perpetua priuatio Clericalis muneris per canonicam sententiam, cum debita solemnitate prolatam Suar. de censur. disp. 31. sect. 2. num. 9. retinent tamen priuilegium fori & canonis.

2 Degradatio est perpetua priuatio executionis legittimæ offciorũ, & beneficiorũ Ecclesiasticorum simpliciter, & ex toto absq; spe restitutionis, & cum priuatione

priui-

priuilegij Clericalis Silu. ver. Degradatio num 1. Est verò duplex degradatio, verbalis, & actualis. Illa fit verbo tantum forma tradita in c. Degradatio de pœn in 6. Actualis verò cum re ipsa exercentur ea verba. Item illa fieri potest, etiam contra absentem: hæc verò requirit præsentiam c. Nouimus de verb sign. Quibus autem cœremonijs fiat degradatio, vide c Degradatio cit. & Conc. Trid. sess. 23. c. 4. de refor.

3 Degradari etiam solent Clerici primæ tonsuræ Cou. 2. var. res. c. 20. num. 7.

4 Degradatũ solus Papa restituit Pan. in c. Cum. te, de re iud. num. 10. c. 1. & 2. dist. 15. Silu. vbi supra q. 9. Intellige degradatum solemniter Roder. in sum. lib. 2. c. 29. concl. 1.

5 Omnis criminosus incorrigibilis est dignus degradatione P. in c. Cum non ab homine, de iudic. num. 28. Silu. vbi supra num. 4. Seclusa verò incorrigibilitate, nemo deponendus, nisi propter crimen expressum in iure Pan. in c. At si Clerici de iudic. num 34.

6 Degradatus, de facto consecrat, & ordinat Ang. irregularitas 1. num. 3. Silu. eo. q. 7. S. Th. p. 3. q. 82. ar 8. Sot. in 4. d. 13. q. 9. ar. 2. & com. contra glo. fi. in d. c. Degradatio

7 Quæ sint maxima crimina depositione digna Iudex iudicabit ex ijs quæ in iure exprimuntur, quia de similibus ad similia procedi potest, cum non possit assignari certa regula Pan. d. num. 34. Sayr. lib. 5. c. 21. num. 34. & cap. 22. vbi num 24. cum Pan. Anchar. & alijs docet, propter homicidium non esse Clericum degradandum; nisi ad eò sit qualificatum, vt transeat in aliam specialem grauiorem, vt homicidium Sacerdotis

8 Potest Episcopus dispensare cum depositio verbaliter à se ob crimina minora adulterio Nau. de iudic. cons 3. Etiam cum adulterio, & incestuoso Pan. in d. c. At si Clerici, parag. De adulterijs num. 10. per c. Virginem, c. Si quis sacro, & c. Si qua virgo 27. q. 1. Roder. vbi supra ablo lutè dicit Episcopum posse restituere depositum verbaliter, & docet etiam Pan. vbi supra num. 14. si restitutio sit iure debita, vt quando post degradationem appareat falsitas testium V. Tolet. lib. 1. c. 51.

INTERDICTVM.

V. Ecclesia. Episcopus. Suspensio.

1 EST Censura Ecclesiastica, qua prohibentur diuina officia, & Sacramenta, & Ecclesiastica sepultura actiuè, & passiuè Nau. c. 27. num. 164. Couar in c. Alma p. 2. parag. 1. num. 2.

2 Diuiditur primò in locale tantum, & personale tantum Ang. interd. 1. parag. 1. Couar. vbi supra num. 6. Addunt alij in locale, & personale simul Silu. interd. 1. q. 2. B. Med. in sum. c. 11. parag. 3. Nau. vbi supra num. 166. Locale est, quo locus interdicitur siue generaliter, vt cum interdicitur Ciuitas, Regnum, &c. aut particulariter, quo interdicitur Ecclesia in specie. Personale est, quo interdicitur personæ, vel in genere, vt cum interdicitur Vniuersitas, vel imparticulari, vt cum interdicitur persona particularis Mixtum est quod vtrumq; includit. Est autem interdictum speciale, etiam cum interdicuntur omnes Ecclesiæ alicuius Ciuitatis, aut etiam Regni, si non interdicitur Ciuitas, aut Regnum Alter. pluribus cit. de interd. disp. 1. c. 4. dub 3 per c. Cum in partibus de verb. sign.

3 Si in loco interdicto fiant officia diuina, illa potest audire, qui non est interdictus. Cai. in sum. ver. interd. viol. vers. sed si Clericus.

4 Interdicto loco, qui culpabiles non sunt, possunt alibi diuinis interesse, & Sacramenta recipere, & ministrare, c. Si sententia de sent. exc. in 6. Ang. interd. 2. initio. Silu. interd. 4. num. 2. Nau. c. 27. num. 167.

5 In-

5 Interdictum locale non includit populum, nec è contra S. Ant. p.3. tit. 26. c. 3. Ang. interd. 1. Nau. vbi supra Includuntur tamen qui fuerunt causa interdicti Alter. vbi supra disp. 12. c. 1. initio.

6 Interdicto Clero, non intelligitur interdictus populus, nec è contra d. c. si sententia Nau. vbi supra c. 4. num. 25.

7 Interdicta Ciuitate, etiam Suburbia dicuntur interdicta; & interdicta Ecclesia, etiam Capella Contigua, & Cœmiterium contiguum sunt interdicta c. Si Ciuitas de sent. excom. in 6. Sed non è contra, glo. fin. ibidem. Et interdicto vno cœmiterio, non censetur interdictum aliud illi contiguum: si sint duo cœmiteria per se totalia, & vnum ab altero non dependens: secus si vnum sit pars alterius Sayrus. lib. 5. c. 2. num. 18.

8 Interdicta Dioecesi, non censetur interdicta Ciuitas: quia aliud est Ciuitas aliud Dioecesis; nec vnum venit nomine alterius, c. Ego Ludouicus, & ibi glo. d. 63. præsertim in materia odiosa, stricta; nisi proferatur a lege: aut nisi ex alijs verbis cõstaret de mente statuentis, vt alijs cit. docet Monet. de commut. vlt. c. 6. num. 363. & dub. seq.

9 Interdicto populo, intelliguntur solum doli capaces Ang. interd. 1. num. 5. Silu. interd. 2. num. 18. Valent. to. 4. disp. 7. q. 18. p. 1. Sayr. lib. 5. c. 4. num. 22. & c. 5. num. 28. Sepultura tamen etiam infantibus prohibetur Couar. vbi supra parag. 4. num. 5. vers. Sayr. num. 22. cit. Alter. de interd. disp. 1. c. 5. dub. 4. vbi etiam pluribus tuetur sententiam Ang. circa pueros doli capaces, contra Nau. c. 27. num. 160. in fi. Interdicto populo ob Delictum Domini, mortuo Domino non dissoluitur interdictum, sed necessaria est absolutio; quia per se primò fuit interdictus populus, qui remanet idemmet, licèt defunctus sit Dominus. Alter. de interdicto disp. 11. c. 3. vers. postremò.

10 Tempore interdicti generalis possunt admitti Clerici alterius Ecclesiæ ad officia; nisi fuerint causa interdicti Nau. vbi supra num. 174.

11 Nullus tenetur seruare interdictum, si non est denuntiatum: aut cum nullitas est sufficienter probata Nau. vbi supra nu. 187. Intellige denuntiatum contra certam personam, Vniuersitatem, Locum, &c. Silu. vbi supra nu. 1. Interdicto particulari contra certam personam, sufficit quacumq; etiam extraiudicialis inibitio ad inducendũ interdictum Conc. Trid. sess. 14. c. 1. Maiol. de irreg. lib. 3. c. 20. num. 10.

12 Communiter potest interdicere, qui excommunicare Silu. Interd. 3. q. 3. Nau. c. 27. num. 168. Couar. vbi supra parag. 2 num. 6.

13 Cuis est interdictus Ecclesiæ ingressus potest in ea orare, cum non celebrantur diuina Couar. vbi sup. parag. 1. nu 3. vers. Poterit tamen. Sayr. alios referens lib. 5. c. 10. nu. 21. contra quos arguit Alter de interd. disp. 7. c. 2. Et cum celebrantur diuina potest transire per eam Nau. vbi supra nu. 170. Et audire extra eam sacrum, & interesse diuinis officijs, glo in c. fi. ver. Ecclesiæ, de off. ord. in 6. & in c. Is cui. ver. in ea, de sent. exc. eo. lib Couar. vbi supra Roder. in sum. p. 1. c. 114. nu. 3. Etiam in Oratorio fundato autoritate Episcopi: modò ita strictè dici possit Oratorium, vt Ecclesia nequeat appellari Fel. in c. Sacro de sent exc. Anchar. Franc & Archid. in d. c. Is cui S. Ant. p. 3. tit. 26. c. 2. parag. 2. & com. & audire concionem; immò, & Missam, & diuina officia, si celebrantur in coemiterio, etiam Ecclesiæ contiguo, & ibi recipere, & ministrare Sacramenta Alte. vbi supra Sayr. lib. 5. c. 9 num. 21. & seq. quia per d. c. Is cui prohibetur tantum ingressus Ecclesiæ, & celebratio diuinorum officiorum in ea, non ergo extendendũ Sayr. u. num. 22. Si tamen celebraret extra Ecclesiam, vel in Coemeterio in fraudem, peccaret, & violaret saltem intentionem interdicti. Nec licèt huiusmodi interdicto audire diuina stando extra Ecclesiam: Nec Clerici debent ita altè pronuntiare, vt ille audiat Silu. interd. 5. q. 6. Nec huiusmodi interdictus licitè potest recipere Sacramenta in Ecclesia Alter. alios referens vbi supra

contra Herinq. lib. 13. c. 32. num. 2. docentem huiusmodi interdictum solum respicere officia diuina.

14 Interdictus si moriatur cum signis contritionis potest in Ecclesia sepeliri. d. c. Is cui

15 Tempore interdicti licet benedicere fructus, & habitum Nau. c. 27. num. 172. & baptizare & confirmare etiam adultos, Quoniam de sent. exc. in 6. & absoluere etiam sanos non excommunicatos, aut qui non fuerunt in culpa interdicti; nec ei qui fuit in causa præbuerunt auxilium consilium, & fauorem c. Alma mater eo. tit. & lib. Et matrimonium sine benedictione Pan. in c. Non est nobis de sponsal. num. 8. Silu. interd. 5. num. 9. vers. quinta excepto Nau. vbi supra num. 178. Item litaniæ cum cantu, modò sine cruce, superpelliceo, & ordine procedendi, cum hæ sint diuina officia, illæ verò non, Nau. num. 176. Item dicere laudes, vt faciunt fratriæ Silu. vbi supra num. 8. Item communicare Clericos eiusdem Ecclesiæ Silu. ibidem vers. 4. Ang. eo num. 22: Gemin in d. c. Alma quod tamen negant Nau. d. num. 178. Couar. in d. c. Alma p. 2. parag 3. num. 2. & parag. 5: num. 6. vers. 12. Anch ibidem num. 8. Item communicare religiosos vtriusq. sexus; sunt enim priuilegiati, vt de multis testatur Sayr. lib. 5. c. 7. num. 23. licèt Nau. c. 27. num. 190. putet huiusmodi priuilegia esse reuocata per Concilium Trid. sess. 25. de regul. c. 12. & vlt. sed fallitur, vt patet legenti concilium Item communicare constitutos in periculo mortis, c. Quod in te, de pœnit. & rem. Non verò ministrare extremam vnctionem ibidem, nec sacramentum ordinis, possunt tamen qui non sunt culpabiles, nec personaliter interdicti alibi ordinari Anchar. in d. c. Alma num. 12. Pan. vbi supra num. 8.

16 In Ecclesia interdicta potest celebrari missa ad renouandum sacramentum pro infirmis, ianuis clausis, ac excommunicatis, & interdictis exclusis cap. Permittimus de sent. excom. Et sacramentum pœnitentiæ Silu. vbi supra vers. 1.

17 In loco generaliter interdicto licent omnia diuina officia, clausis ianuis, campanis non pulsatis, submissa voce, excommunicatis, & interdictis exclusis. c. Alma mater. cit. parag. Adijcimus. Admittendi etiam alij religiosi Silu. vbi supra q. 2. vers. 3.

18 Clerici seruantes interdictum possunt sepeliri in loco sacro, sed sine solemnitate d. c. Quod in te. Itemq; priuilegiati ad audienda diuina officia Silu. vbi supra q. 8. vers. 6. Nau. c. 27. num. 181.

19 Communiter interdictum est nullum in casibus, in quibus nulla est excommunicatio Nau. vbi supra num. 187.

20 Episcopus potest relaxare interdictum iuris; nisi sit ad certum tempus aut reseruatum Silu. interd. 3. q. 10: Ang. interd. 8. initio. Item possunt Parochus, & Confessarius, quando interdictum est personale speciale latum à iure, & non reseruatum Alter. interd. disp. 11. c. 4. quidquid in contrarium dicat Sayr. lib. 5. c. 15. num. 22.

21 Si Sacerdos scienter recipit aliquem interdictum, alij non non tenentur exire Caiet. in sum. ver. Interd. viol. parag. vlt. Nau. vbi supra.

22 Interdictum ab homine potest relaxare qui tulit, c. Cum ab Ecclesiarum de off. ord. Silu. & Alter. vbi supra. Superior verò, vt Archiepiscopus, &c. non potest inconsulto Episcopo relaxare, nisi aliud habeat consuetudo, c. Romana de sent. exc. in 6. Si tamen de facto relaxet, tenet relaxatio Silu. & Alter. cit.

23 Interdictum positum donec aliquid fiat, illo facto, cessat, sicut, & suspensio Pan. in c. Non est nobis de sponsal. num. 7. Silu. interd. 3. q. 9. Ang. vbi supra.

24 Tempore interdicti generalis licent omnia officia diuina apertis ianuis, alta voce, & campanis pulsatis; in die Natiuitatis Domini Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. V. c. Alma de sent. exc. in 6. Item in festo Corporis Christi, & eius Octaua Mart V. & Eugen. IV. apud Nau. c. 27. num. 182.

182. Excludendi tamen excommunicati, non autem interdicti; nisi ij sint, propter quorum excessum positum est interdictum, vel qui ad id dederint auxilium, consilium, &c. Et in dictis festiuitatibus præter diuina officia, licet etiam Ecclesiastica sepultura cum officio: modò huiusmodi defuncti non sint de exceptis in d. c. Alma. Et illa omnia, quæ ad diuinum officium, & eius celebrationem pertinent: non verò quæ ad sacramenta; nisi ea forma, quæ alioqui tempore interdicti permittuntur Silu. interd. 5. q. 2. vers. 4. Ang. eo. num. 35. Couar. in d. c. Alma p. 2. parag. 5. nu. 6. vers. 8. Notat autem de censur. disp. 34. sect. nu. 37. & sect. 2. nu. 2. ex d. c. Alma interdictos personaliter, & qui generali interdicto causam dederunt, in prædictis festiuitatibus ab altari arcendos esse, idest à sacra Eucharistia, & ab oblatione facienda, cum à talibus Ecclesia non accipiat oblationes: quare missæ sacrificio interesse posse Sayr. verò lib. 5. c. 13. nu 13. ex multorū sententia docet, id etiam intelligendū esse de loco Altaris. De sepultura vide glo. in Clem. 1. de sepult. ver. à iure, & ibi Pan num. 6.

25 An Regulares ex vi priuilegiorum possint in alijs quibusdam festiuitatibus diuina officia publicè celebrare, non obstante reuocatione d. c. Alma, affirmat Sayr. vbi supra num. 22. quod postea fuerint à Sixto IV. confirmata.

26 Cap. Alma mater cit. vendicat sibi locum in generali interdicto tantum, non verò in speciali, quod remanet sub prohibitione Anchar. in c. Si Ciuitas, & c. Præsenti de sent. exc. in 6. Franc. in d. c. Alma parag. Illis. Sayr. lib 5. c. 5. num. 20. Ang. vbi supra num. 16. Silu. eo. q. 1. Suar. de censur. disp. 35. sect. 2. Couar. in d. c. Alma p. 2. parag. 2. num. 1.

27 Laicus violans interdictum non peccat mort. Cai vbi supra Nau. c. 27. nu. 187. Nisi primò sit aliquo modo causa celebrationis præcepto, exhortatione, &c. Secundo si intersit mentiendo se esse Clericum, aut priuilegiatum. Tertio si in Ecclesia, aut suis Oratorijs celebret diuina officia prohibita Nau. vbi supra. Quarto violans interdictum personale Sot. in 4. d. 22. q. 3. ar. 1. concl. 6. Quinto Cum lata est sententia excommunicationis contra violantes interdictum, aut violari facientes Sayr. lib. 5. c. 14. nu. 2. Sexto Si cogat interdictos celebrare, aut non interdictos in loco interdicto Septimo Si conuocat interdictos, aut excommunicatos, vt diuina officia in loco interdicto audiant. Octauo si prohibeat sic interdictos, quando generaliter, vel specialiter moniti sunt, vt exeant. Nono sic interdictus, & excommunicatus remanet in Ecclesia post monitionem Clem. Grauis, de sent. exc. V ibi glo. & Suar. de censur. disp. 22. sect. 4. à num. 27.

28 Religiosi tenentur seruare interdictum positum à Papa, aut Episcopo, cum seruatur per Cathedralem, aut matricem. Idem in generali cessatione à diuinis; & contrafacientes sunt ipso facto excommunicati Clem. Ex frequentibus de sent. exc. Si verò Cathedralis, aut matrix non obseruant, & interdictum validum est, regulares non seruantes incidunt in alias pœnas, non tamen in excomunicationem, glo. in d. Clem. ver. obseruare. & ver. subijcere Nau. c. 27. num. 146. Imol in Clem. cit. num. 9. & Zabarel num. 29. V. Concil. Trid. sess. 25. de regul c. 12.

29 Si non seruas interdictum tui gratia in loco prolatum, nec alij seruare tenentur c. Petitus, & ibi Pan de priuil.

25 Celebrans scienter, aut celebrare faciens diuina in loco interdicto; aut publicè excommunicatos, aut interdictos ad diuina officia, vel sacramenta, vel Ecclesiasticam sepulturam admittens, est ipso facto interdictus, donec de ipsa transgressione ad arbitrium eius, cuius sententiam contempsit, satisfecerit, c. Episcoporum de priuil. in 6.

26 Superiores Ecclesiarum, & piorum locorum, qui pecuniam habitam cum onere perpetuo missarum statim non deponunt apud ædem sacram, vel personam fide, & facultatibus idoneam ad effectum illam inuestiendi quamprimum

in bonis immobilibus fructiferis cum expressa, & indiuidua mentione oneris, &c. interdicti sunt ab ingressu Ecclesiæ ipso facto. Nec deinceps sine Episcopi, eiusuè Vicarij generalis licentia suscipi possunt onera perpetua missarum, &c. Regulares vers. si absq; Generalis, vel Prouincialis licentia in scriptis concedenda, huiusmodi onera perpetua susceperint, pœnam priuationis omnium officiorum quæ tunc obtinent, & perpetuæ inhabilitatis ad obtinenda, vocisque actiuæ, & passiuæ absque alia declaratione incurrunt Congreg. Concil. de mandato Vrbani VIII. 21. Iun. 1625.

IRREGVLARITAS.

V. Baptismus. Homicidium. Missa. Notorium. Pœna. Suspensio.

1 IRregularitas est impedimentum inductum à Iure canonico, quo quis directè impeditur, etiam post pœnitentiam ab exercitio, & receptione ordinum Nauar. cap. 27. num. 191.

2 Est pœna quædam Nau. cit. Non tamen propriè, sed potius inhabilitas quædam: pœna enim consequitur culpam, quæ in bigamo, leproso,&c. nulla est Couar. in Clem. si furiosus, de homic. p. 1. initio Sayr. lib. 6. c. 1. num. 21. Melius sic. Est irregularitas, quæ est censura, & pœna; vt quæ contrahitur ab Excommunicato ordines suscipiente: alia quæ contrahitur ex defectu significationis, vt ex bigamia, defectu membri, &c. Et in prima dispensant habentes priuilegium absoluendi ab omnibus censuris, & pœnis Ecclesiasticis, immo etiam à solis censuris à secunda verò minime Salon. 2. 2. q. 64. ar. 8. contr. 4. Sot. in 4. d. 22. q. 3. ar. 1, contra Nau. c. 27. num. 194. & 254.

3 Nulla irregularitas priuat beneficio quæsito sed quærendo Nau. vbi supra num. 251. & de homic cons. 25. ad q. 3. Pan. in c. Clericis ne cler. vel mon. num. 2. & in c. fi. de excess. Præl. num. 2. Couar. vbi supra p. 2. parag. 3. num. 6. Fallit primo in occidente Christianum per Assassinum c. 1. de homic. in 6. Secundo in occidente, & percutiente Cardinalem cap. fælicis, de pœn. in 6. Tertio in occidente Episcopum Clem. I. de pœn. Episcopum intellige etiam non suum; & illum, qui renuntiauit Episcopatui, non autem solum Electum non consecratum Anchar. in Clem. cit. num. 2. & Pan. in Clem. vn. de for. com. Quarto in in beneficiato occidente, aut mutilante per se, vel per alium Rectorem alicuius Ecclesiæ, aut Clericum consocium eiusdem Ecclesiæ cap. In quibusdam, de pœnis.

4 Irregularis etiam ex homicidio, aut excommunicatus, aut suspensus potest celebrare, ne alioqui infametur Nau. vbi supra num. 239. Castr. de leg. pœn. c. vlt. V. Excom. num. 25.

5 Inhabilis ad vnum Ordinis vsum, sed habilis ad alium, potest obtinere beneficium huic conueniens Nau. vbi supra nu. 152. Sayr. de censur. lib. 6. c. 2. num. 23.

6 Ad irregularitatem ex delicto requiritur peccatum mortale, & contemptus Panor. in c. Pastoralis parag. Verum, de appell. num. 15. Nau. vbi supra, & de temp. ord. consil. 15. & de cler. exc. cons. 13. & in c. Cum contingat, de rescrip. remed. 2. num. 7. Salon. 2. 2. q. 64. ar. 8. contr. 3. Sot. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 9. in fi. contra Cai. ar. 8. cit. & in sum ver. Irregul. Arag. eo. ar. 8. Non peccat verò mort. nec contemnit, qui peccat contra legem difficilem intellectu malè intellectam Nau. de regul. cons. 7. relato Innoc. in c. Per tuas, de simon. num. 2.

7 Irregularitas non impedit actum iurisdictionis, sed tantum ordinis Pan. in c. fin. de excess. Præl. num. 5. Nau. c. 27. nu. 244. Tolet. lib. 1. c. 66.

8 In dubio iudicandum est non esse irregularem, idq; in foro exteriori, non in interiori Nau. vbi supra num. 193. & in c. Si

quis autem, de poenit. d. 7. à nu. 35. & de homic. cons. 6. & de cler. non resid. cons. 4. Nam in foro interiori, & poenitentiæ, & consilij dicendum est esse irregularem, tutiorq. pars eligenda secundum eumdem. quod de rigore iuris afferendum esse solum in irregularitate ex homicidio dubio docet Suar. de censur. disp. 40. sect. 4. in fi. Sanchez in sum. lib. 1. c. 10. num. 48. Intellige in foro exteriori, vbi certum non est in aliquo casu inductam esse irregularitatem iure Pontificio. Nam si certum est; dubitatur autem an Petrus v. g. sit irregularis ea de causa, tunc censendus erit irregularis Couar. vbi supra p. 1. initio, num. 3. & sic intellige c. Ad audientiam, & c. Significasti 2. de homic. Oportet autem dubium esse probabile, & practicum, nec sufficit conscientiæ scrupulus Sayr. vbi supra num. 16. Sanchez de matr. lib. 2. disp. 41. num. 9. Suar. vbi supra sect. 5. & 6. Alij sic distinguunt: Aut dubium est iuris, vt quia non constat eo casu inductam esse irregularitatem, & tunc in neutro foro est irregularis; debet enim esse expressa in iure, c. Is qui, de sent. exc. in 6. Aut dubium est facti quia constat irregularitatem inductam esse; dubitatur autem, an hic in eum casum inciderit, & tunc in vtroq. foro censendus est irregularis per c. Ad audientiam, & c. Significasti cit. sic Sayr. cla. reg. lib. 1. c. 13. num. 22. & seq. & de censur. lib. 7. c. 3. num. 2. Sanch. vbi supra num. 47. An autem idem dicendum sit in quocumq; dubio facti: multi, quos refert Sanchez loco cit. affirmant. Ipse tamen cum Suar. de censur. sect. 6. cit. num. 8. negat. Idem dicendum de consulente, qui dubitat, an ex consilio suo secutum sit homicidium. hic enim, si post adhibitam diligentiam adhuc dubitat, excusatur quidem à restitutione, non tamen ab irregularitate Sayr. num. 2. cit. Couar. in Clem. Si furiosus p. 2. parag. 2. num 1. & alij quos refert Sanchez num. 44. Ipse tamen docet in dubio, an ex malo consilio secutum sit homicidium, consulentem esse irregularem, & teneri ad restitutionem, & quoad irregularitatem est ratio, quia stat præsumptio contra consulentem, dum ipse non probat oppositum: quare factum censetur certum, vt id consilium fuerit operatum.

9 Celebrare in irregularitate non inducit nouam irregularitatem Innoc. in c. Si celebrat de cler. exc. Nau. c. 27. num. 294. & de ætat. & qual. cons. 6. & de conuers. coniug. cons. 11. Nec reiterare id, ob quod quis sit irregularis Grag. p. 1. decis. lib. 4. c. 27. num. 27.

10 Accipienti beneficium in irregularitate, non sufficit solum pro ea habere dispensationem, sed oportet mentionem facere de possessione illicita, cum irregularis sit incapax Felin. in c. In nostra, de rescrip. coroll. 2. Nau. c. 27. num. 195. Non tamen est incapax pensionis, quia pensio non est beneficium Cong. Concil. Suar. de censur. disp. 44. sect. vlt. num. 34.

11 Irregularitas ex peccato, & ex homicidio etiam iusto tollitur per baptismum, non verò ea, quæ ex defectu natalium, vel bigamia, vel vitio corporis Ang. irreg. 2. initio Silu. eo. q. 28. & homicid. 3. q. 8. Couar. vbi supra p. 1. parag. 2. nu. 5. Per ingressum verò religionis tollitur ea, quæ sine peccato proprio, aut facto contrahitur; non autem ea, quæ ex defectu corporis, aut animæ, aut ex propria culpa aut proprio facto prouenit. Non potest tamen talis habere Dignitatem, aut Prælaturam sine dispensatione c. 1. de fil. præsb. glo. fin. in c. vlt. eo tit. Couar. vbi supra num. 6. Silu. q. 28. cit. Sayr. lib. 7. c. 12. num. 8. & seq. cum ibi cit. V Suar. to. 4. disp. 45. sect. 1.

12 Episcopus potest dispensare cum subditis suis in Dioecesi sua in omnibus irregularitatibus, & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, exceptis his quæ ex homicidio voluntario, & his quæ deducta sunt ad forum contentiosum. Conc. Trid. sess. 24. c. 6. Ex cuius verbis colligit Suar. de censur. disp. 41. sect. 2. nu. 11. Non posse Episcopum dispensare cum subdito extra Dioecesim existente, quamuis Episcopus ibidem esset. posse

verò

verò Episcopum extra Diœcesim existentem dispensare cum subdito intra Dioecesim commorante: & per subditos intelligi etiam exemptos, qui sunt intra Dioecesim. Vgol. de pot. Ep. c. 75. parag. 2. num. 6. in fi. docet Episcopum extra Dioecesim existentem non posse dispensare, Homicidium voluntarium intellige ex delicto Nau. c. 27. num. 20. cuius contrarium docuit Arag. 2. 2. q. 64. ar. vlt. in fi. & idem Nau. de homic. consil. 39. Dispensat etiã cum eo, qui ad sui defensionem alterum occidit, sed excessit moderamen, &c. & deliquit, si tamen id sit occultum, quia non est homicidium voluntarium Tolet. lib. 1. c. 82. vers. De dispensatione. Nisi in illa defensione formaliter intendisset mortem inuadentis Roder. in sum. p. . c. 179. num. 9. In homicidio etiam voluntario dispensat Episcopus, & priuilegiati cum clausula Ab omnibus censuris, &c. quando nequit facilè obtinere dispensationem Sum. Pont. & non celebrando, sequeretur graue scandalum Salon 2. 2. q. 64. ar. 8. contr. 8. concl. 2. in fi. & concl. 4. Excipe irregularitatem ex simonia in ordine, & beneficio: in hac enim quantumuis occulta non dispensat Episcopus. Clem. VIII. in Bull. inc. Romanum Pont. Apud. Sayr. de censur. lib. 4. in fi. Occultum quid dicatur, vide supra ver. occultum. Episcopum intellige etiam nondum consecratum, & habentem iurisdictionem, quasi Episcopalem Sanchez de matr. lib 8. disp. 2. num. 11. & seq. Roder. de regul. to. 1. q. 61. ar. 9. In hoc tamen postremo contrarium declarauit Cong. Concilij.

13 Prælati regulares virtute priuilegiorum possunt Religiosos sibi subditos dispensare super quacumque irregularitate quomodolibet contracta, præterquam in homicidio voluntario, aut præstatione auxilij, vel fauoris huiusmondi ex homicidio aut bigamia prouueniente; vt, illa non obstante, ad omnes sacros ordines promoueri possit Iul. II. Ord. Min. vt refert Roder. vbi supra q. 24. ar. vbi art. 13. refert Sixtum IV. idem concessisse Fratrib. Præd. reseruato insuper casu mutilationis membrorum. Sed iam hæc vltima reseruatio mutilationis cessat in occultis per Conc. Trid. vbi supra. Nomine enim homicidij voluntarij, de quo ibi, non venit mutilatio, vt rectè docent Tolet lib. 1. c. 88. ver. 6. Roder. vbi supra ar. 10. Voluntarium verò est, quod est cognitum, & intentum, vel per industriam, vel per insidias, vel voluntatem, & ex proposito factum, vel in causa propinqua, & ordinata ex se ad mortem Sayr. lib. 7. c. 7. nu. 8. Dispensare igitur possunt in bigamia similitudinaria, non autem in vera, aut interpretatiua Roder. vbi supra. ar. 2. & in homicidio causali, aut causa defensionis. Idem ar. 13. Et cum Fratribus, qui censura Ecclesiastica irretiti, aut in loco interdicto diuina celebrarunt: aut si sic ligati ordines receperunt, etiã si inciderit ante Religionis ingressum. Clem. VIII. Ord. Min. vt refert. Rodrig. ar. 14 quod priuilegium, vt idem asserit ar. 15. Sixus IV. Ord. Prædic. ampliauit etiam ad Nouitios etiã in irregularitatibus in sæculo contractis ex causis in dicto priuilegio narratis, dato quod a Iudice generaliter, vel à iure lata fuerit dicta censura. Secus autem si dicti Nouitij fuissent particulariter excommunicati, suspensi, vel interdicti à Iudice, & deinde diuina celebrassent. Nomine Prælatorum veniunt non solum Generales, & Prouinciales; sed etiam Conuentuales Præpositi, Vicepræpositi, Viceprouincialies, & huiusmodi aliorum locum tenentes Sayr. cla reg. lib. 6. c. 11. dub. 14.

14 Irregularitas contrahitur, vel sine vlla culpa, vel cum culpa, & ex facto proprio. Et quæ sine culpa oritur, vel ex defectu sacramenti, vel ex defectu corporis, vel ex defectu animæ, vel ex defectu libertatis, vel ex defectu perfectæ lenitatis. Quæ verò cum culpa oritur ex deformatione illicita, ordinis abusu, iterato baptismo, interdicti violatione, & ex peccato notorio. Pan. in c. Nisi cum pridem de renunciat.

IRREGVLARITATES SINE CVLPA.

EX BIGAMIA.

1 BIGAMIA est irregularitas ex defectu Sacramenti prouenienս Host. in sum. de Bigam. non ordin. Couar. in Clem. si furiosus de homicid. p. 1. parag. 2. uum. 1.

2 Repellit ab ordine Primò propter ordinis prærogatiuam. Secundò propter signum incontinentiæ. Tertiò propter defectum Sacramenti. Quatò, quia frontem non habet adhortandi ad viduitatem glo. in sum. dist. 26. vers. sequitur fusè Sayr. de censur. lib 6 c. 3. à num. 4.

3 Duplex est Bigamia, Vna vera, altera secundum Iuris fictionem. Illa est cũ quis duo vera, & valida matrimonia contraxit, & consumauit, siue simul, vt apud Iudeos, siue successiuè, vt apud Catholicos. Secunda verò est Primò, cum quis eodem tempore plures vxores ducit, & cognoscit, quarum vna est legitma, altera tantum de facto c. Nuper de bigam. Secundò, cum quis duas vxores de facto ducit siue simul, siue successiuè, & neutram de iure, vt cum quis duas consanguineas ducit: vel adest aliquod impedimentum dirimens; requiritur tàmen cõsumatio. Nau. c. 27. num. 195. Tertiò, cum quis successiuè duas vxores duxit, vnam de iure, alteram de facto. vt si prima viuente, aliam ducat, & cognoscat Nau. ibidem. Quartò, cum quis viduam à primo viro cognitam ducit, & consumat, c Si quis viduam, & c. Seriatim, dist. 32 Quintò, cum quis duxit, & cognouit repudiatam, etiam iniustè, & cognitam tex. cit. Sextò, cum quis duxit, & cognouit ab alio corruptam, c. Curandum, & c. Præcipimus dist. 34. Septimò cum quis cognoscit propriam vxorem post adulterium ab ea perpetratum c, Si cuius vxorem, & c. Si Laici dist. 34, quod Inn. in cap. Inquisitionis de sent. exc. intelligit, si scienter cognoscat, vt satis colligitur ex tex cit. Alij amen communiter docent effici irregularem, etiam si ignoret vxoris adulterium: cum hìc non agatur de vitio ordinandi, sed de Sacramenti defectu, quod etiam ignorans pati potest. sic Pan. in c. Super eo de bigam. num. 8. Host. vbi supra parag. Quot sunt species num. 3. Ang. ver. bigam. num. 3. Silu. eo. q. 3. Prima tamen opinio de iure Canonico non est improbabilis Sayr. lib. 6. c. 4. num. 14. & eam expressè tenet Capel. Tolos. q. 235. licèt adnot. ibi teneat contrarium, vt etiam tenet S Tho. suppl. q. 66. ar. 3. ad. 4. Nau. num. 195. cit. S. Ant. p. 3. tit. 29. c. 3. Si tamen cognoscat vxorem ab alio vi cognitã, non est irregularis, Diana alios referens p. 4. trac. 2. resol. 40. vbi alios refert contrarium sentienies. V. Barbos. ad c. Si cuius num. 3. disp. 34. & Suar. de censur. disp. 49. sect. 3. uum. 16. vbi docet in dicto casu effici irregularem. Ad incurrendam irregularitatem ex bigamia requiritur etiam effusio seminis fœminæ, alias nõ contrahitur affinitas. Diana alios referens vbi supra resol. 43. Si maritus accuset vxorem de adulterio, & ante condemnationem ad præceptum Iudicis vxorem cognoscat, non est certum an sit irregularis, glo. in c. Si cuius vxorem, ver. admittit dist. 34. Vtramque partem æquè probabilem putat. S. Th. vbi supra At Sot. in 4. d. 27. q. 3. ar. 1. concl. 5. Ang. vbi supra num. 2. Silu. num. 1. Sayr. plurimos referens c. 4. cit. num. 20. contrarium affirmãt: quia hic non requiritur, quod id sit peccatum, sed defectu Sacramenti; Quid autem significet hoc loco defectus Sacramenti, vide apud Sayrum vbi supra c. 3. num. 7 & seq. Octauò cum quis post solemne votum castitatis, vt in susceprione sacrorum Ordinum, aut professione in Religione approbata, matrimonium contrahit, & consumat. c Quotquot 27. q. 1. & c. 1. & 2. Qui Cler. vel vou. & extrau. Antiquæ Io. XXII. & in hac dispensat Episcopus c. 1. & 2. cit. Si tamen cum vnica, & Virgine contraxit, glo. in c. Sane, ver. indulgentia

gentia de Cler. coniug. & cum esset laicus, aliam non habuit in Pan. in d. c. Sane num. 1. & 3. & hanc vocant Doct. Similitudinariam Nau. c. 27. num. 195. In alijs verò solus Papa dispensat. etiam circa regulares, vt ad sacros promoueri possint. Ad minores enim Episcopus, & Prælati regulares dispensant. Roder. de regul. to. 1. q. 24. ar. 2. Sorbus verò, ver. dispensatio parag. 24. refert Mart. V. concessisse Monachis S. Benedicti, vt possint in quacumque irregularitate ex quauis causa contracta, etiam ex homicidio voluntario mutilatione, & enormi percussione, &c. in foro conscientiæ suos Monachos absoluere, modò delictum sit occultum, & ad forum exterius non deductum, nec aliàs notorium.

4 Bigamiæ priuant omni priuilegiò clericali c. vn. de bigam. in 6. excipe octauam Ang. ver. bigamia parag. 10. & duob. seq. Silu. eo. q. 9. Is enim cum non sit verè bigamus, priuatur tantum executione officij; in alijs verò retinet priuilegium Alter. to. 1. disp. 16. c. 1. q. 2. lib. 5. In sexta, si matrimonium est inualidum, non est bigamia Nau. vbi supra, asserens sic conclusum esse in Sacra Poenitentiaria. Secundum communem tamen, vt docet Couar. in Clem. Si furiosus p. 1. parag. 2. nu. 3. vers. 5. est bigamia. V. Sayr. c. 4. cit. Tolet. lib. 1. c. 62. num. 4. relatis Host. Graff. & Rota, idem docet, id amplians ad matrimonium nullum ex quacumque causa, etiam si ignoranter: quia non attenditur culpa, sed factum, seu intentionis affectus cum opere subsecuto. Supponendum est autem in vtroque casu carnalis copula, sine qua non contrahitur bigamia. Priorem sententiam sequuntur multi, quos refert, & sequitur Capell. Tholos. cum ibi adnot. q. 64. & 235. Episcopus dispensat ad minores Azor. alios referens p. 2. lib. 6. c. 8. q. 8.

EX DEFECTU CORPORALI.

1 ORITUR ex quatuor, primò ex defectu corporis. Secundò ex morbo, vel infirmitate corporis. Tertio ex defectu natalium. Quartò ex defectu ætatis.

2 Primi generis sunt, Primò oculis priuatus c. fin. dist. 55. aut habens oculos maculatos, si sit nimia deformitas, c. Cum de tua, de corp. vitia, vt quæ sine subtili inspectione offert se videndam; secus si primo intuitu ea macula non appareat: secus item de eo, qui vnum oculum habet altero grossiorem, vel vtrumq; prominentem, & qui habet oculos distortos, aut lippos; nisi in his sit minima deformitas: aut lippitudo nimis acrem habeat distillationem, & putrescentem, & aspicientibus horrorem afferens; iudicabit autem Episcopus Sayr cit. de censur. lib. 8. c. 8. num. 9. & seq. Secundò priuatus vsu linguæ. S. Th. p. 3. q. 82. art. vlt. ad 3. Tertiò carens digitis, quibus Hostiam frangere impeditur, c. 1. & vlt. de corp. vitia. Quartò adeo tremulus, vt Calicem sine periculo effusionis eleuare nequeat. Et generaliter quodcumq; vitium corporis, quod vel ordinis excutionem impedit, aut insignem deformitatem inducit, Couar. in Clem. Si furiosus p. 1. initio num. 5. S. Ant p. 3. tit. 19 c. 5 Sayr. vbi supra lib. 6. c. 15. num. 12. & 16. Nau. c. 27. num. 98. vbi docet idē dicendum de carente alijs digitis ad celebrandum non necessarijs si ipse sibi ex indignatione, & impatientia abscidit, vbi est notorium. quòd ex inidgnatione id fecit: hanc porrò irregularitatem non induci ex carentia digitorum, ob delicti notorietatem. Idem Silu. ver. corp. vit. q. 2. & 3. Tolet. lib. 1. c. 63. V. Sayr. lib. 6. c. 7. Si careat tantum oculo dextro, non est irregularis; Nec carens visu oculi sinistri si absque nimia conuersione faciei ad populum legere potest canonem magis enim deformitas

quàm defectus visus in hoc attenditur Valent. to. 4. disp. 7. q. 19. p. 3. vers. De secunda specie, &c. Suar. de censur. disp. 51. sect. 3, num. 15 Nau. vbi supra Carens verò membro principali sua culpa, irregularis est dist. 35. per tot. etiam si sit occultum c. Si quis absciderit ea. dist. Dispensat Episcopus, si membrum sit occultum excepto castrato. Silu. vbi q. 20.

3 Secundi generis sunt, Capitis dolor, si vel inducat periculum in celebrando, vel omnimodam impossibilitatem, donec in totum liberetur Sayr. lib. 6. c. 9. num. 3. Item febris continua, & ita vehemens, vt mentis alienationem inducat. Item podagra, vel chiragra, quæ manuum, ac pedum vsum ad sacramentorum vsum impedit. maiol: de irregul. lib. 2. c. 11. num. 2. Item morbus gallicus, aut alius morbus contagiosus; si notabilem deformitatem, vel scandalum vel horrorem generet Nau. vbi supra num. 203. Item, si capilli capitis, & barbæ in totum excederint, si id contingit ex lasciuia, & libidine, cum huiusmodi sint infames Sayr. vbi supra num. 6. Item lepra, c. De rectoribus, c. Tua nos, & c. Ex parte de cler. ægrot. Si tamen leprosus promoueatur, non potest coram sanis celebrare c. De rectoribus, & c. Tua nos cit. Sed si non sit nimia deformitas, potest in occulto; & coram leprosis si habeant propriam Ecclesiam potest publicè S. Tho. vbi supra Sil. vbi supra q. 7. Si superueniat Curato, dandus coadiutor, non priuandus c. De rectoribus cit. Idem dic de omni infirmitate, quæ scandalum, aut nimiam deformitatem generat Nau. vbi supra. Item paralysis, c. fi. de cler. ægr. Item morbus caducus c. 1. & 2. 7. q. 2. Si tamen rarò accidat, & sine spuma, potest assistente sibi Sacerdote celebrare, c. 2. cit. Item omnis morbus incurabilis, c. Ex parte de cler. ægr. Item demoniacus, & energumenus, etiam qui semel id passus est, c. maritum, c. Clerici, & c. Vsq; adeo dist. 33. Si tamen per annum videatur liber, potest Episcopus dispensare, vt in susceptis ministret Silu. vbi supra. Item qui vinum bibere, aut retinere non possunt, quia euomant glo. in c. Ipsi Apostoli, ver. necesse, 2. q. 7. S. Ant. p. 3. tit. 29. c. 5. Silu vbi supra Item gibbus, c. Hinc etenim dist. 49. præcipuè si sit nimia deformitas iudicio Episcopi Barbos. alios referens ad d. c. Hinc. Et sit generalis regula ex S. Tho. Omnis morbus, aut infirmitas, quæ horrorem, deformitatem, aut scandalum, aut ineptitudinem, aut impossibilitatem ad vsum ordinum generat, & & promotionem, & suscepti ordinis executionem impedit. Quis porrò morbus impediat, iudicet Episcopus, Pan. in c. 1. de corp. vitia, & in c. 1. & 3. de cler. ægr. Sayr. lib. 6. c. 8. num. 26.

4 Claudicatio non indigens baculo non facit irregularem. c. Nullus Episcopus de consecr. d. 1. modò propria culpa non acciderit Silu. ver. corp. vitia. q. 5.

5 Si vitium corporis superueniat promoto, non impedit vsum eorum, quæ potest sine deformitate notabili, c. Præsbyterum, de cler. ægr. & non repellitur à beneficio c. 1. eo. tit.

6 Tertij generis sunt omnes illegitimi cuiuscumq; speciei, c. Cum in cunctis, & c. Innotuit, de elect. & c. Litteras de fil. præsb. etiam si sit occulti. Silu. ver. Irregul. q. 20. Nau. c. 25. num. 69. & c. 27. num. 201. Potest tamen Episcopus cum his ad min. ord. dispensare, & ad vnum beneficium simplex c. 1. de fil. præsb. in 6. Pan. in c. nimis eo. num. 2. Nau. num. 201. cit. & com. Et, si hæc dispensatio fiat absolutè, non extinguitur primo actu sed potest primo dimisso, aliud simile obtinere: secus, si super certo beneficio, nisi illud sine sua culpa obtinere non potuerit, Ang. ver. beneficium num. 24. Silu. benef. 3. q. 11. Si fiant religiosi, potest Episcopus dispensare ad sacros, c. 1. de fil. præsb. non tamen ad Dignitates, c. Innotuit, & c. Cum Vintonuen. de elect. Et Greg. XIIII. vt refert Sayr. in const. quem incip. Circumspecto moderatoria Bull. Sixti V. Cum de omnibus, & se declarauit

Prælatos religionum in capitulo generali, aut Prouinciali ex causa dispensare posse cum illegitimis ad Dignitates, modo non in ea religione, in qua eius Pater professus vixit. Ad ordines verò etiam sacros ipso facto legitimatur per solemnem professionem in religione approbata Nau. c. 27. num. 201. Silu. ver. illegitimus q. 6. & alij plures quos refert Sayr. lib. 6. c. 19. num. 3. Sanchez in sum. lib. 5. c. 5. num. 9. vbi num. 10. quòd etiam tollitur irregularitas quoad ordinis iam suscepti vsum. V. Sayr. lib. 7. c. 13. num. 8. & duob. seq. Reuiuiscit tamen irregularitas professione per Superiorem annullata Ricc. in sua prax. resol. 351. Immò etiam per transitum ad aliam Religionem, quia indiget noua dispensatione Barbos. ad c. 1. de fil. præsb. num. 6. & alij ibi relati, quoad Prælaturas scilicet.

7 Legitimatio facta à Laica potestate nihil prodest promouendo ad ordines, aut Dignitates Ecclesiasticas; cum non possit tollere irregularitatem Reginald. lib. 30. tract. 2. c. 7. num. 72. S. Ant. p. 3. tit. 28. c. 4. parag. 1. in fi.

8 Ligitimatus à Papa potest sacros ordines suscipere, & curata beneficia obtinere. Dispensatus tamen ad sacros ordines, non potest curata beneficia obtinere Couar. epit. p. 2. c. 8. parag. 8. num. 5. Molin. de iust. tract. 2. disp. 173. vers. Dispensatus à Sum. Pont. V. Anchar. in c. 1. de fil. præsb. in 6. & supra ver. Interpr. num. 77.

9 Cum Hermaphrodito, qui magis est est vir, quem fœmina dispensat solus Papa Nau. c. 27. num. 203.

10 Circa irregularitatem ex defectu ætatis debitæ solus Papa dispensat, vt quis ante illam ordinetur, & exerceat. Episcopus verò, vt exerceat impleta ætate, modò ante illam non exercuerit Sayr lib. 6. c. 12. num. 13. contra glo. in Clem. Generalem, ver. anno, de æta. & qual. Nau. vbi supra Si tamen vitium sit occultum, dispensat Episcopus tam in suspensione, quàm in irregularitate incursa, quia, v. g. exercuit ante ætatem, per Concil. Trid. sess. 24. de reform, c. Liceat. Sayr. lib. 7. c. 10. num. 36. V. eundem lib. 4. c. 14. num. 13. & supra, ver. Suspensi ipso iure num. 2.

EX DEFECTV ANIMÆ.

1 Irregularis est illiteratus c. fi. de æta. & qual. in ant. & c. fi. de temp. ord. in 6. Est autem illiteratus, qui ignorat prima grammaticæ rudimenta d. c. fi. de æta. Episcopus tamen dispensat, si aliquod principium grammaticæ habuerit, & sit spes in futurum addiscendi Barbos. ad cit. c. fi. Quæ vero scientia in vnoquoq; ordine requiratur, vide Conc. Trid. sess. 23. c. 4. 5. 12. 13. & 14. de refer. Et quomodo probetur illiteratura, vide d. c. fi. de æta. & ibi Pan. num. 2.

2 Neophitus, idest nouiter conuersus, c. 1. d. 48. c. vn. d. 57. Quando autem possit ordinari, relinquitur arbitrio Episcopi Cou. in Clem. si furiosus, p. 1. parag. 2. num. 7. concl. 3. Tol. lib. 1. c. 59. num. 6. Sayr. lib. 6. c. 13. num. 21. & seq. V. Sanch. in sum. lib. 2. c. 28. q. 2.

3 Hæreticus exterior, & Apostata quantumuis occulti, sunt irregulares, vt pluribus cit. docet Sanchez in sum. lib. 2. c. 25. num. 2. vbi num. 6. extendit ad fictos hæreticos. Azor. tamen p. 1. lib. 8. c. 11. q. vlt. & c. 21. q. 8. vult non extendi, si occulti sint. V. ver. Hæreticus, & Irreg. ex peccato notorio, num. 5.

EX DEFECTV LIBERTATIS

1 Seruus nisi manumittatur, aut consentiat Dominus irregularis est, tota dist. 54. & toto tit. de seruis non ord. S. Tho. suppl. q. 39. ar. 3. Nau. c. 27. num. 203. Si ordinetur Domino sciente, & contradicente, seruus remanet, & restituitur Domino, etiam si Sacerdos factus sit, secundum aliquos, per c. Ex antiquis d. 54

Si verò

Si verò sciente, & non contradicente Domino, tunc statim liber efficitur, c. si seruus sciente ea. dist. non distinguendo ad quem ordinem fuerit promotus Io. And. in c. 2. de seru. non ord. & ibi Pan. vers Secundus casus, vbi alios refert. Si autem Domino ignorante, sed Episcopo, vel præsentatore sciente seruitutem; tunc ille quidem efficitur liber: sed Episcopus vel præsentator dabit Domino duos seruos, c. si seruus absente dist. 54. & c. Per venerabilem, Qui fil. sint legit. Et, si non habeat vnde soluat, restituitur Domino, vt infra. Si vero Domino, ac Episcopo, vel præsentatore ignorantibus, vt quia seruus fugiens Dominum suum, qualibet calliditate, vel fraude se fecit ordinari, deponitur, & restituitur, siue ordinatus sit ad sacros, siue ad minores, c. De seruorum, de seru. non ord. iuncto c. Ex antiquis, & c. frequens dist. 54. Alij tamen d. intelligunt de ordinato tantum ad min. Diaconus det Vicarium pro se; aut si non habet, ipse reddatur d. c. Ex antiquis. Eodem priuilegio gaudet Subdiaconus, c. miramur, de seru. non ord. Si est Sacerdos, statim fit liber, sed amissione peculij mulctatur d. c. Ex antiquis: aut, si peculium non habet, seruiat Domino in diuinis officijs c. frequens cit. Si factus est Monachus, post triennium Dominus non repetit, sed manet liber, c. Si seruus sciente dist. 34. V. ver. Religio num. 15.

2 Obligati ad ratiocinia, siue publica, siue priuata, donec cesset obligato c. vn. de oblig. ad ratio. Si tamen de facto ordinentur, possunt exercere: non enim prohibentur Sayr lib. 6. c. 14. num. 6. V. glo. in d. c. vn. ver. ratiocinia.

3 Curiales ordinari non possunt c. 1. 2. & 3. dist. 51. Est autem Curialis, qui quacumq; de causa sæculari Curiæ obligatus est siue in perpetuū, siue ad tempus; siue honestum, siue inhonestum munus exercuerit; & siue ex vi iuramenti, pacti, aut stipendij in aliquo officio Curiæ sæcularis maneat. Si honesta exercuerit, ordinari potest, postquam à Curia fuerit liberatus Tolet. lib. 1. c. 55.

4 Vxoratus nisi consentiente vxore; & profitente religionem, aut saltem de incontinentia non suspecta, ordinari non potest c. Cum sis, & c. Vxoratus, de conuers. coniug. Ordinatus tamen recipit characterem, sed caret executione Silu. matr. 8. q. 12. vers: 3. V. Anchar. & Pan. in d. c. Coniugatus, & Extrau. Antiquæ Io. XXII. vbi quod neq; soluto matrim. potest in suscepto ordine ministrare nec ad superiores ascendere, nec ad beneficium, aut officium Ecclesiastici cum promore.

EX DEFECTV

BONAE FAMAE

1 INfamis siue infamia iuris, siue infamia facti, est irregularis c. Laici dist. 33. c. Infames 6. q. 2. Quid autem sit vtraq; infamia, & quomodo tollatur; vide infra lib. 7. ver. infamia, & Irreg. ex peccato notorio.

2 Contrahens matrimonium cum serua est irregularis, quia efficitur infamis c. Si quis viduam 2. dist. 34. desumptum ex can. Apost c. 18. glo. ibi, ver. ancilla, & in c. 1. ver. legem 29. q. 2. Nau. in man. c. 27. num. 196. vers. quarto dico Silu. ver. irregul. q. 16. dicto 2. Sanchez alios referens de matr. lib. 7. disp. 19. num. 20. Qui omnes idem docent de contrahente cum meretrice, vel ioculatrice, vt est casus in d. c. Si quis viduam.

3 Condemnatus ad triremes non efficitur infamis infamia iuris, & ideo potest ad ordines promoueri Ricc. alios referens to. 1. decis. 119.

EX DEFECTV

PERFECTAE LENITATIS

EX DEFORMATIONE

LICITA.

V. Clericus

1 LIcitè occidens, aut mutilans post Baptismum, c. Si quis viduam dist. 50. Pan. in c. Gaudemus de diuort. Nau. de consang. 12. num. 8. Hominem viuum Nau. c. 27. num. 210. Membro habente officium distintum, cuiusmodi non est dignitas, dens, &c. glo in c. 3. de homic. in 6. Pan. in c. De Diacono, qui Cler. vel. vou. num. 10. Couar. in Clem. Si furiosus p. 3. initio num. 8. Nau. vbi supra Tolet lib. 1 c. 71. num. 5. Contrarium docet Cai. 2. 2. q. 65. ar. 1. Sot. de iust. lib. 5. q. 2. ar. 1. & concedunt Silu. homic. 3. q. 3. vers. 4. & alij citati à Couar. Si mutilentur illi digiti, sine quibus Sacerdos quis esse non potest, vel polex, &c. Verior prima opinio, quam etiam tenent Alter. to. 1. disp. 10. lib. 5. c. 9. dub. 5. & Sayr lib. 6. c. 15. num. 13 & seqq. cum ibi relatis.

2 Mutilans curando morbum, non est irregularis, c. Si quis à Medicis, & trib. seqq. dist. 55. aut ad defensionem necessasiam propriæ vitæ Clem. vn. de homic. vel integritatis corporis. Cord. in d. Clem. q. 3. Salon. 2. 2. q. 64. art. 8. contr. 2. concl. 1. P. Nau. de rest. lib. 2. c. 3. num. 345. & 368. Sayr. vbi supra c. 17. num. 3. Silu. vbi supra vers. 1. Aut ne recipiat vulnus graue, aut deformem Salon. cit. Suar. de censur. disp. 46. sect. 2. num. 6. Etiam si culpa sua in id discrimen inciderit Sot. vbi supra q. 1. ar. 9. Couar. vbi supra p. 2. parag. 4. num. 9. vers. 3 contra Nau. c. 15. num. 7. c. 27. num. 238. & de homic. cons. 31. & duob. seq. & Silu. homic. 3. q. 4. vers. 3. Nisi aduerterit periculum mortis secuturæ Sayr. vbi supra num. 20. Neque incidit, qui mutilat, &c. ob defensionem rerum alter, non valens defendere, c. interfecisti de homic. vbi dicitur, Te tuaq; defendendo Sot. vbi supra ar. 8. Couar. p. 3. parag. vn. nu. 6. Caiet. 2. 2. q. 64. ar. 7. Ad intelligentiam d. c. Interfecisti V. Decium in l. Vt vim num. 30. & seq. ff. de iust. & iur. & Barbos. ad d. c. Interfecisti, & licèt Anchar. & Pan. ibi negent pro sola rerum defensione posse furem occidi, per tex. cit. qui copulatiuè loquitur. Falluntur tamen, quia non esset irregularis occidens in defensionem vitæ; nisi simul esset defensio rerum. intelligendus est ergo text. disiuntiuè Vide Rota coram Card. Mantica decis. 249. Intellige, si res sit non parui momenti Valent. to. 3 disp. 5. q. 8. p. 4. q. 3. Sayr. vbi supra optimè Suar. vbi supra sect. 2. Azor. p. 3. lib. 2. c. 16. q. 10. Esse irregularem docent Pan. in c. Sicut dignum de homic. num. 14. S. Ant. p. 3. tit. 24. c. 2. parag. 3 Silu. bellũ 2. num. 12. Arag. 2. 2. q. 64 art. 8. Nau. c. 27. num 3. Salon. vbi supra, vers. An occidens inuasorem concl. 1. Nisi furarmis se defendat, ne capiatur, Couar. vbi sup. Tolet. lib. 1. c. 80. vers. 3 qui id intelligit tantummodo de laicis. Nam Clericos docet fieri irregulares. Mihi magis placet prior sententia. Idem intelligendum esse indefensione honoris docet Doct. cit.

3 Occidens, aut mutilans parantem insidias, quando aliter vitam tueri non potest, nisi præueniendo, non est irregularis Couar. vbi supra P. Nau. num. 350. Sot. de iust lib. 5. q. 1. ar. 8 Sayr. num. 3 cit. contra Nau. de homic. cons. 31. & in man. c. 15 num. 3. V. infra ver. Homic. num. 8.

4 Carens vsu rationis, vt furiosus, infans, dormiens, non incidit si occidat Clé. si furiosus de homic. Puer, si sit doli capax ante septennium, incidit. Pan. in c. 1. de delic puer. num. 4 Couar. in Clem. cit. p. 3. initio nu. 5. Angel. irreg. 1 parag. 20. Nau. de cognat. spir. cons. 2. & in Man. c. 27. num. 230. Sayr. tamen vbi supra num. 20. alijs cit. docet non esse irregularem. addens ex multorum sententia, etiam maiorem septennio ante pubertatem, si hominē occidat, nesciens quid faciat, nec doli capax, non effici irregularem.

Ebri-

5 Ebrius non incidit Ang ver. ebrietas num. 3. Cast. de leg. pœn. c. 14. Nau. & Couar. vbi supra. Contrarium docent Silu. homic. 3. q. 4. vers. 5. Maiol. de irreg. lib. 5. c. 48. initio. Tab. ver. Ebrietas num. 9. parag. 8. & verum puto cum Nau. vbi sup. Sayr. num. 35. Cord. lib. 1. qq. q. 26. dub. 1. si culpa sua sit ebrius, & ante ebrietatem aduertit se in ebrietate solitum arma capere, & alios lædere, nisi diligentiam adhibuerit, ne periculum sequeretur.

6 Irregularis non est faciens opus licitum, ad quod casualiter sequitur mors si debitam adhibuit diligentiam. c. Ad audientiam, & quatuor seqq. de homic. S. Th. 2. 2 q. 64. ar. vlt. Sot. de iust. lib. 5. q. 2 ar. 9. Silu. homic. 2 initio, S. Ant. p. 3. tit. 28 c. 2. parag. 4. Couar. p. 2 parag. 4 num. 1 Nec qui dat causam propinquam. oportet enim id quod fit natura sua dirigi ad deformationem cuiusmodi est adiudicare morti, accusare, testificari, indicare reum Iudicis denique aliquid facere, vnde mors aut mutilatio accelleretur S. Ant. vbi supra parag. 5. Nau. c. 27. num. 252. & de homic. cons. 20. At secundum Cai. 2. 2. q. 64. ar. 8. & Azor. p. 3. lib. 2. c. 14. not. 3. sufficit, vt sit intentum in se, vel in causa aliqua, ex qua semper, vel frequenter, vel in pluribus solet euenire homicidium.

7 Accusans, testificans, indicans, &c. etiam si sit Clericus, non incidit si præmittatur protestatio de punitione citra sanguinem, vbi res sit in proprium præiudicium, & si crimen non sit dignum morte, alioqui incideret, c. Prælatis de homic. in 6. Nau. vbi supra num. 217. Immo licet accusator, certò sciat reum occidendum, non incidit, vt ex c. Postulasti. & c. tua nos parag. vlt. de homic. docent Suar. de censur. disp. 47. sect. 2. num. 8. Felin. in d. c. Postulasti, citato Io. And.

8 Aduocatus reum iniustè defendens, ob quod actor pœna tallionis condemnatus est, si interueniat deformatio, est irregularis secundum Nau. c. 27. num. 222. Ang. homic. 5. num. 1. At secundum Salon. 2. 2 q. 71. ar. 3 contr. 1. ad 6. non est irregularis, quia huiusmodi irregularitat non reperitor in iure de Aduocato. V. Anchar. in c. 1. de postul. num. 7.

9 Si feras ligna, quibus aliquis comburitur, modo in ignem non mittas, non incidis B. Med. in sum. lib. 1. c. 11. parag. 10. in fi. Rectius tamen alij docent, quod si comburendus erat viuus, & illa ligna cooperata sit ad mortem, incidit, sic S. Ant. vbi supra parag. Homicidium opere Ang. irreg. 1. num. 18. Silu. homic. 3 q. 7. vers. 10. Nau. vbi sup. Tolet. lib. 1. c. 82. nu. 6.

10 Confessarius interrogatus à Iudice, an hic reus homicidij sit decapitandus, respondere potest, homicidium pœna mortis secundum legis puniri, neque incurrit irregularitatem: & negare potest absolutionem Iudici nolenti condemnare, & exequi Sayr. lib. 6. c. 18. num. 25 & seq. Roder. lib. 1. sum. c. 170. concl 3. Alij tamen, vt Tolet lib. 1. c. 81. vers. 6. S. Ant. vbi supra parag. 2. initio, Pan. in c. ex literis de excess. Præl. Ang. irreg. 1. parag 4. Silu homic. 3. q. 5. vers. 4. dicunt, quod si casus imminet de præsenti, & ex suo consilio generali, vel speciali sequatur mors, sit irregularis. Priorem sententiam tamquam veriorem tuetur Suar. de censur. disp. 47. sect. 1 nu. 8. quia sic in genere respondendo non terminatè mouit Iudicē ad cōdemnandū hunc in particulari

11 Non est irregularis instituens Iudicem, vt faciat iustitiam, etiam in particulari c. 3. Ne Clir. vel Mon. in 6. S. Ant. p. 3. tit. 29. c. 2. vers. Verbo antem Ang. homic. 1. nu. 10. Silu. hemic. 3. q. 5. Couar. vbi sup. parag. 5. nu. 8 Nec denuncians crimen, quod non meretur pœnā mutitationis, c. Postulasti de homic. Nec qui dat alteri arma ad ipsius dantis defensionem; secus si ad proximi defensionē, etiam non valentis alter se defendere Nau. c. 27. nu. 212. Sayr. lib. 6. c. 17. nu. 14. Nec qui ortatur in bello iusto c. Vt pridē, & seq. 23. q. 8. Fel. in c. pen. de homic. Couar. vbi sup. parag. 3. nu. 2 S. Ant. p 3. tit. 28. c. 2. parag. 6. Etiā si inde sequatur mors. Nau. vbi sup nu. 215. & de homic. cōsil. 4. & dub. seq. Neq; qui occidit, vel mutilat agressorē Patris, Matris, aut alterius cōsanguinei, vel proximi innocentis, aliter eorum mortem vitare non valens Cou.

p. 3.

p. 3. parag. vn. num. 5. & valde probabile dicit Sayr. vbi supra num. 21. licèt contraria sit communis: quia non videtur credibile, vt ego lege charitatis, & naturali tenear proximum defendere, reddendo me inhabilem ad ordines. Nec qui denuntiat crimen quamuis occultum, si cedat in damnum Communitatis, & periculum sit in mora; vt si quis machinetur proditionem Ciuitatis, præmissa tamen protestatione Valent. to. 3. disp. 3. q. 10. p. 5. vers. secundus casus. Immo cum protestatione tenetur ad accusandum, vt obuietur damno cuiuscumq; proximi Arag. 2. 2. q. 68. ar. 1. in fi. Cai. 2. 2. q. 33. ar. 7. nec propterea incidet in irregularitatem secundum eosdem. Quòd si ommittat protestationem vult Roder. in sum. p. 1. c. 170. num. 12. non effici irregularem, quia ad accusandum tenetur sub mortali V. Sayr. vbi supra c. 18. dub. 8. Nec qui denuntiat hæreticum, quem scit comburendum; nec Inquisitor, qui eum tradit brachio sæculari B. med lib. 1. sum. c. 11. parag. 10. in fi. Ang homic. 1. num. 24. Suar. vbi supra à num. 10. etiam si cogat Iudicem differentem executionem, vt illum comburat. Felin. in c. Ad abolendam de hæret. num. 7. Maiol. de irreg. lib. 2. c. 9. num 8. & c. 10. num. 5. & lib. 5. c. 88. parag. num. 9. Nec Consultores S. Officij, etiam in causa mutilationis, & mortis, Paulus IV. & Pius V. vt refert Pegn. ad Direc. p. 2. com. 20. vbi etiam docet necessariam non esse protestationem ad vitandam irregularitatem, licèt omittenda non sit; quia communi Ecclesiæ consuetudine nititur. Nec Clericus accusatus, qui se defendendo petit accusatorem puniri pœna tallionis etiam ad mortem, præmissa protestatione, licet propterea accusator morte plectatur Cou. parag. 5. cit. num. 5. Sayr. vbi supra num. 11. Ego verò horum opinionem probare non possum. Ea enim protestatio, cum sit contraria facto maximè intento frustranea est quomodo enim protestatur se nolle pœnam sanguinis, (hæc enim est hoc casu natura protestations) si petit accusatorem damnari ad mortem? Pra hac sententia multa Tolet. lib. 2. c. 82. vbi multis citatis docet protestationem supponere animum non vindicandi, aliter non esse veram protestationem. Nec incidit Prælatus habens iurisdictionem temporalem, & imponens Officiali suo, vt super certo delicto inquirat, & faciat iustitiam, licèt sequatur homicidium. c. Episcopus, Ne Cler. vel mon. in 6.

12 Papa dando Clerico potestatem præliandi, hoc ipso tollit irregularitatem Pan. in c. 2. de vit. & hon. cler. num. 5. Couar. in Clem. si furiosus p. 2. parag 3. num. 2 vers. 12. B. Med. vbi supra parag. 11. contra S. Ant. vbi supra parag. vlt. vers. nota tamen Silu. homic. 3. num. 9 licet per seipsum occidat, aut mutilet. Molin. de iust. trac. 2. disp. 110. V. Sayr. vbi supra c. 19. num. 14.

13 Vocans socium, vt se ab inuasore defendat; si hunc socius occidat, vocans non efficitur irregularis; est enim necessaria defensio Nau. c. 17. num. 212. vers. secundò sequitur, & de homic. cons. 12 num. 2. Sayr. vbi supra Suar. disp. 45. sect. 3.

14 Non est irregularis, qui reum Iudici indicat, aut eius intersignia tradit, est enim causa remota, c. Tua nos, parag. Ad vlt. de homic. Intellige de eo, à quo fuit spoliatus: & si ea intersignia dedit, agens ciuiliter ad recuperationem rerum suarum protestando nolle vindictam. Fel. in d. c. Tua, in fi. Tolet. lib. 1. c. 82. aut si ea intersignia non sunt sufficientia ad conuincendum, non indicata persona furis Bar. in d. c. Tua num. 8. Couar. parag. 5. cit. num. 1.

15 Occidens se defendendo, cum posset fugere, non est irregularis, si fuga illi erat dedecori Sot. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 8. Arag. 2. 2. q. 64. ar. 8. dub. 2. Si tamen aliter saluari non poterat Couar. vbi supra p. 3. parag. vn. num. 4. quia quod sine magna infamia euitari nō potest, moraliter est ineuitabile, & propter ea nō cōprahēditur sub Clem. si prorsus Marchin. de ord. trac. 1. p. 9. c. 5. diffic. 3 Sil. bellū 2. q. 7. Clericus si potest fugere, nō excusatur Pan in c. Sicut dignū, de homic. & in c. 2. de vit. & hon. cle.

Nisi

Nisi fuga illi esset periculosa Cou.vbi supra Fel. in d. c. Suscepimus. Silu. homic. 1. q. 9. vers. 3. & homic. 3. q. 4. vers. 2. Nau. de homic. consil. 6.

16 Infligens vulnus non mortale excusatur, si inde culpa medici, aut regiminis moriatur c. Exhibitit de homic. iuncta glo. ver. conueni. Cai. 2. 2. q. 64. ar. 8. vbi Salon. contr. 1. concl. 2. Nau. c. 27. num. 223. contra Couar. p. 2. parag. 2. num. 9. V. Dianam, & plures ab eo citatos p. 4. trac. 2. resol. 10.

10 Non est irregularis faciens leges de puniendis delictis; quia in certam personam non animaduertit Silu. homic. 3. q. 7. vers. 9.

18 Qui vertit infirmum, qui propterea citius moritur præter eius intentionem, non est irregularis; nisi fuerit notabiliter negligens Nau. c. 27. num. 229. Sot. vbi supraar. 9. Idem de medicante affirmat Nau. vbi supra, & com. Idem de custodiente, qui petenti infirmo vinum dat, vel aliquid huiusmodi, si certum non est eum propterea mortuum esse, & ille hoc præuidere non potuit: & nisi sit euidens culpa, vel dissoluta negligentia. Et, si habet conscientiam, deponere debet ad consilium boni viri: nisi dedisset contra expressum medici præceptum, quia tunc non excusaretur Ang. homic. 2. parag. 14. V. Caiet. ar. 8. cit.

19 Non incidit, qui consilium dat moriendi pro virtute, pro fide. Anchar. in c. Ad audientiam num. 13. de homic. Silu. homic. 1. q. 8. vers. 8. S. Ant. p. 3. cit. 28. c. 2. parag. 2. Couar. p. 2. parag. 5. num. 6. Nec Clericus consulens Principi, vt pro certo crimine mortis legem fereat. c. Pessimam in fi. & ibi glo. 23. q. vlt. glo. in c. Ex literis de excess. Præl. ver. consuluit. Neque qui alios hortatur pro defensione suæ Ecclesiæ. c. Vt pridem, 23. q. 8. glo. in c. Clericum dist. 50.

20 Clericus clamans vt defendat res suas sibi furto sublatas, irregularis est, si sequatur mors, aut mutilatio Couar. vbi supra num. 3. Silu. homicidium 2. q. 17. Intellige si ea intentione clamauit, aut credere debuit superuenientes deformaturos, aut Iudici deformandum tradituros Nau. c. 27. num. 236. Roder. in sum p. 1. c. 127. num. 4.

21 Non est irregularis, qui aliquem ad patibulum associans, casu impellit iumentum quo ille vehitur, licet mors tantillum accelleretur Sot. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 9. Secus de eo, qui hortatur condemnatum, vt admoueat caput ad stipitem, ascendat scalas, aut aliud faciat, quo accelleretur deformatio Nau. num. 217. vers 13. S. Ant. vbi supra parag. 5. Sayr. lib. 6. c. 16. num. 3.

22 Non est irrregularis Sacerdos, qui de mandato Episcopi conduxit armatos pro custodia castri, si exurgente pugna multi moriantur Graff. alios referens p. 2. lib. 3. c. 6. num. 5. V. Tolet. lib. 1. c. 81. nu. 14. & seq.

23 Clericus in sacris exercens chirurgiam per incisionem vel adustionem, morte secuta fit irregularis, licet adhibeat necessariam diligentiam Diana plures referens p. 4. trac. 2. resol. 23. contrarium tamen dicens esse probabile, & satis patet ex c. Tua nos, de homic. V. etiam Sayr. de censur. lib. 7. c. 6. à num. 7. ad 11. Intelligunt autem, & rectè, textum in d. c. Tua, quando fit causa pietatis, & vrgente necessitate, vt tempore pestis, quando alius haberi non potest. Barbos. ad tex. cit cum alijs ibi relatis.

24 Iudex proferens sententiam sanguinis, eiusq; Assessor, qui dictauit sententiam, & quilibet alius minister, qui sententiam exequitur, aut sententiæ formam extendit, aut legit in iudicio, & Notarius illam scribens, qui signat scriptam ab alio, aut sigillat, aut testium depositiones scribit, aut legit, quando pro tali occisione, aut mutilatione publicantur; & alij omnes, qui Iudicem de causa informant, secuta morte, vel mutilatione sunt irregulares. Idem de scribente, vel transcribente sententiam tamq; Officiales iustitiæ, & de dictante literas, quibus iubetur fieri deformatio Com. vt pluribus cit. docet Sayr. vbi supra num. 4.

25 Solus

25 Solus Papa dispensat in prædictis irregularitatibus. Episcopus tamen dispensat super ea quæ nascũtur ex homicidio iusto; non enim est homicidium voluntarium, de quo Trid. sess. 24. c. 6. vbi dicitur de homicidio ex delicto Nau. c. 27. num. 240. Contrarium tamen postea docuit de homic. cons. 39. Item Roder. de regul. to. 1. q. 24. ar. 8. & to. 2. q. 105. ar. 2. eandem facultatem concedens Generalibus Religionum.

IRREGVLARITATES EX DELICTO EX DEFORMATIONE ILLICITA

1 QVI mentis compos post baptismum viuum hominem illicitè deformat Nau. c. 27. num. 119. & de consang. cons. 12. num. 8. Et occidens, aut mutilans dist. 10. & de homic per multa cap. glo. in Clem. si furiosus de homic. Sayr. lib. 7. c. 1. num. 5. Et qui dat causam propinquam, glo. in c. De cetero, ver. causam de homic. Ex qua scilicet fere semper, vel frequenter, vel in pluribus solet sequi homicidium Cai. 2. 2. q. 64. art. 8. Azor. p. 3. lib. 2. c. 14. not. & ducens vbi fit hostis Nau. num. 221. & Consulens, mandans, rogans, c. Sicut dignum parag. vlt. de homic. Couar. in Clem. Si furiosus p. 2. parag. 2. Nisi reuocet persuadens contrarium, aut monens alterum, vt caueat Pan. in c. Ad audientiã de homic. Silu. homic. 1. q. 7. vers. 3. & q. 8. vers. 6. Si tamè reuocans cõsiliũ putabat, id sufficere non erit irregularis, licèt sequatur homicidium S. Ant p. 3. tit. 28. c. 2. parag. 2. Sayr. vbi supra c. 3. num. 6. afferens de com. Mandans fit irregularis, nisi reuocet mandatum tacitè, vel expressè Nau. num. 233. Et, si mandatarius non acceptauerit mandatum; postea tamen mutata voluntate occidat, inscius id esse contra mandantis intentionem, mandans fit irregularis Maiol. lib. 5. c. 48. parag. 2. num. 3. Suar. de censur. disp. 44. sect. 3. num 9. Item licèt reuocauerit mandatum, & facti poenitens sit, si antequam innotuerit reuocatio, quia non potuit; quia v. g. mandatarius longe distat, homicidium fit secutum Sayr. multis cit. lib. 7. c. 2. num. 13. V. Excom. reser. num. 1.

Item si mandatarius ideo occidatur. Silu. homic. 1. q. 7. vers. 4. Sayr. num. 12. & concedit Anchar. in c. Ad audientiam de homic. num. 11 Si mandauit, aut consilium præbuit ad occidendum in loco, vel tempore periculoso alias non, quia ille non debuit transgredi fines mandati V. Sayr vbi supra c. 3. num. 3. Mutilans dicitur qui abscindit, non qui debilitat. hic enim non incurrit Nau. vbi supra Roder. in sum. lib. 1. c. 69. num. 1. In iure enim non est inducta irregularitas, nisi ob occisionem, vel mutilationem Sayr. lib. 6. c. 15. num. 6. Tolet. lib. 1. c. 71. num. 3. Non muti lat verò, qui priuat aliquem visu, si non eruit oculum c. Si euangelica dist. 55. Salon. q. 65. ar. 1. contr. 3. concl. 4. Ricc. p. 2. decis. 90. Add. ad Capell. Tholos. q. 208. licèt alij, quos refert Sayr. contrarium afferant, sed minus verè.

2 Occidens foetum, si probabile est fuisse animatum, censendus est irregularis c. Sicut ex litterarum de homic. S. Ant. p. 2. tit. 7. c. 8. parag. 1. Et in dubio an fuerit animatus, debet se censeri irregularem Pan. in d. c. Sicut num. 7. Animatur mas 40. diebus, foemina 80. glo. in sum. d. 5. V. ver. Homicidium num. 9. & excom. non reser. num. 30. Sayr. vbi supra dub. 4.

3 Fauens in bello iniusto, etiam sine armis, si quis occidatur, est irregulari Nau. c. 27. num. 224. Pan. in c. Petitio, de h omic Dispensat autem Episcopus, si talis non deformauit, c. 1. & 2. de cler. pugn. in duel. Silu. Bellum 1. q. 3.

4 Si quis depræhensus in adulterio, se defendendo occidit: aut si ob id vir occidat vxorem, volunt esse irregularem Silu.

hemic.

homic. 3. q. 4. vers. 3. Nau. c. 15. num. 7. & c. 27. num. 138. & de homic. consil. 31. & duob. seq. Rectius alij negant, quia tale homicidium non sequitur per se, & necessario ex adulterio sed occasionaliter: nec adulter ideo amisit ius naturale tuendi vitam suam, etiam cum occisione inuasoris. Sot. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 9. Couar. vbi supra parag. 4. num. 9. vers. 3. Castr. de lege poen. lib. 2. c. 14. vers. Hic tamen admoneo. Salon. 2. 2. q. 64. ar. 8. contr. 3. vers. An qui auxilium, &c. & ar. 7. contr. 1. conclus. 2. Less. lib. 2. c. 9. dub. 15. num. 3. Roder. in sum. lib. 1. c. 177. num. 2. vers. 4. Sayr. lib. 6. c 17. num. 18. & sic refertur in addit ad Nau. de homic. consil. 35. sic sensisse sacram Poenitentiariam, & Greg. XIII. Limitant Tolet. lib. 1. c. 78. vers. quando verò, & Sayr. vbi supra num. 20. Nisi adulter aduerterit periculum mortis subsecuturæ. Idem Roder. vbi supra Suar. de censur. disp. 45. sect. 6. num. 7.

5 Qui malitiosè impedit consilio, aut per vim volentem defendere innocentem, secuta morte est irregularis; quia contra iustitiam facit: Nisi bono animo amicum diuerterit, ne periculis se obijciat. S. Ant. p. 3. tit. 28. c. 2. parag. 1. Sayr. lib. 7. c. 4. num. 8. Suar. vbi supra sect. 4. num 3. Qui verò non impedit volentem occidere, licèt malitiosè id faciat, non fit irregularis, si non tenebatur ex iustitia, sed tantum ex charitate Suar. ibidem. Et qui domus suæ fores claudit, & ideo fugiens occiditur, si malitiose clausit, vt ille occideretur, fit irregularis Maiol. de irreg. lib. 5. c. 50. num. 3. vers. Ex prædictis.

6 Qui iubet percutere, sine deformatione, si hæc sequatur, est irregularis, c. fi. de homic. in 6. Sed dispensat Episcopus Nau. c. 27. num. 140. & de homic. cons. 27. Sayr. vbi supra c. 7. num. 8. Et qui non contradixit volentibus sua causa deformare, c. Petrus de homic. Et qui approbat suo nomine factam deformationem Silu. homic. 1, q. 7. vers. 5. Felin. in c. Sicut dignum de homic. num, 8. Nau, c. 27. num. 233. Hoc vltimum meritò negant Ang homic. 2 nu. 7. Host. in sum. de homic. parag. Quia poena feriatur Couar. in Clem. Si furiosus p. 2. parag. 1. nu. 4. Sayr. lib. 7 c. 4. nu. 17. quia regula illa Ratihabitio de reg. iur. in 6. verificatur quoties specifica decisio minimè requiritur, vt hic. Nam irregularitas non incurrit, nisi in casibus in iure expressis, c. Is qui de sent. exc. in 6. Nullibi tamen reperitur expressum, ratihabitionem inducere irregularitatem. Sic etiam docent Roder. in sum. lib. 1. c. 178. Tolet. lib. 1. c. 83. num 1. Suar. disp. 84. sect. 3. nu. 24.

7 Irregularitas ex delicto incurritur etiam ex culpa veniali Cai. in sum. ver. Irregularitas & 2. 2. q 64. ar. 8. & ibi Arag. dub. 2. conol. 4. Rectius tamen negant alij; quia poena est, cum sit ex delicto: non est autem imponenda tam grauis poena, nisi ob peccatum mort. cum sine contemptu non inducatur irregularitas. Sot. de iust. lib. 5. q. 5. ar. 9. Nau. c. 27. num. 252. Suar. to. 3. disp. 31. sect. 6. dub. 6. Salon. 2. 2. q. 64. ar. 8. contr. 3. vers. quæ negligentia. Sayr. lib 6. c. 5 num, 5.

8 Non sufficit dare operam rei illicitæ, nisi ex natura sua soleat esse causa deformationis propinqua, sufficienter directa respectu talis effectus, Nau. c. 27. nu. 211. & de homic. cons. 20. Sufficit verò, si res illa genere suo esse soleat causa homicidij, aut periculosa Sot. vbi supra q. 1. ar. 9. Couar. vbi supra parag. 4. nu. 10. Castr. de leg. pæn. lib. 2. c. 14. Salon. vbi supra vers. An qui adhibuit V. Tolet. lib. 1. c. 70. 81. & 82. Sayr. lib. 7. c 5. & Cai. 2. 2. q. ar. 8. cit. Suar. to. 4. disp 82. sect. 3.

9 Inter dantem operam rei licitæ, & eum, qui illicitæ, hoc distat quod ille si adhibuit debitam diligentiam excusatur ab irregularitate: hic verò si res fit periculosa, incidit c. Lator, c. Dilectus filius, c. Ex litteris 1. & 2. c. Significasti c. Ioanes, & c. fin. de homic. c. Hi qui, & duob. seqq. dist. 52. Limitant Couar. vbi supra p. 2. parag. 4 num. 10. vers. igitus Suar. de censur. disp. 45. sect. 6. num. 14. quando actus ille illicitus natura sua ordinatus est ad mortem, aut mutilationem.

Quare inferunt, Clericum dantem operam venationi prohibitæ, si omnem adhibuit diligentiam, non incurrere irregularitatem; quia non est illi prohibita qua mala; sic enim, & laico esset prohibita. Excipe tamen modum venandi periculosum Cou. loc cit. V Cord. lib. 2. qq. q 26. Azor. p. 3. lib. 2. c 14. not. 5. Sanchez in sum. lib. 1 c. 16 num. 3.

10 Mandans homicidium fieri in personam vnius, si committatur in personam alterius, non incurrit irregularitatem ex homicidio voluntario Cong. Concil.

11 Cum petitur dispensatio irregularitatis ob homicidium, non est necesse exprimere occisum fuisse sacerdotem. est enim qualitas omnino extrinseca, & nil ad irregularitatem faciens. Sanchez de matr. lib. 8 disp. 21. num. 22. quicquid in contrarium asserat Rader. in sum. p. 1. c. 174. num. 10.

12 Cum irregulari ex homicidio casuali dispensat Episcopus ad ordines minores, & beneficium simplex, & ad retinendum Curatum prius obtentum Nau. c. 27. num. 240. vers. 4. Pan in c. 2. num. 3. de cler. pugn. in duel. B. Med. in sum. lib. 1. c. 11. parag. 12. Et, si sit occultum, dispensat etiam ad sacros per Trid. sess. 24. c. 6. Ibi enim conceditur dispensatio ab irregularitate ex delicto occulto, excepta ea, quæ ex homicidio voluntario, cuiusmodi non est casuale V. Suspensio num. 19. Appellatione homicidij voluntarij, de quo Trid intelligitur homicidium illicitum, & prohibitum quinto Decalogi præcepto, quod per insidias, & ex proposito fit. Quare homicidium, cuius irregularitas est Papæ reseruata, debet esse illicitum, intentum, ac volitum in se. sic Diana p. 4. trac. 2. resol. 72. vbi quod v. homicidium dicatur voluntarium necesse est, vt ad sit voluntas directa, & expressa in illo perpetrando, nec sufficere, sit voluntarium in causa. Potest etiam cum se castrante, putante id licitum, vt in suscepto ministret, non tamen in altari, c. Significauit, de corp. vitia. Et cum mutilante occulto, non enim est homicidium Suar. de censur. disp. 44. sect. vlt. in fi.

13 Prælati regulares absoluere possunt suos subditos in foro conscientiæ, etiam si homicidium sit voluntarium, & ex proposito, modò sit occultum Roder. in Bull. cruc. parag. 9. num. 127. & seq. & de regul. to. 1. q. 24. ar. 12. Sorb. ver. Absolutio quoad fratres

14 Irregularis ex homicidio an pensione priuetur, negatiuam multis probat Marchin. de ordine trac. 1. par 8. c. 5. num. 8. & seqq. contra Nau. de homic. cons. 44. Paris de Resign. Sayr. de censur. & alios.

EX ORDINIS ABVSV

V. Ordo Religio. Suspensio.

1 QVI ordinatur sciens, aut scire debens se impedimentum maiori excomunicatione, suspensione, interdicto Silu. ver. irregularitas q. 2. & 13. vers. 3. Nau. c. 17 num. 241. Tolet lib. 1. c 46 nu. 1. qui id intelligunt etiã de min. ord. Sed verius videtur suspensum, & interdictum non fieri irregularem per solam susceptionem, sed requiri, vt solemniter exerceat: quia in iure non inuenitur expressa irregularitas in hoc casu, nisi in excommunicato c. 1. De eo, qui furt. ord. susc. & c. Cum illorum, de sent. exc. Sayr. lib. 7. c. 10 num. 12. Episcopus dispensat, si delictum sit occultum, per Trid. aut si talis ingrediatur religionem, c. 2. de qui fort. ord. susc. Potest etiam Abbas cum suis monachis c. 2. eo. tit. Alios casus vide apud Suar. de censur. disp. 42. sect. 4.

2 Item qui eodem die accipit cum minoribus Subdiaconatum c. 2. cit. Nisi excuset consuetudo Nau. c. 21. num. 71. & c. 27. num. 241. vers. 4. Et qui eodem die accipit duos sacros. c. Litteras, & c. Dilectus de temp. ord. Ang. ver. Irregularitas num. 22. Nau. d. num. 241. Episco-

pus dispensat, vt in prius susceptis ministret: Vt verò ad maiores ascendat, non potest, nisi religionem ingrediatur c. 2. cit. Ang. & Nau. vbi supra.

3 Ordinatus à denuntiato excommunicato, suspenso, interdicto, simoniaco, hæretico Ang. vbi supra num. 30. Silu. eo. q. 7. Nau d. num. 241. quia executionem conferre non potest, qui eam non habet. c. Gratiam 1. q. 1. & de excommunicato est tex. in c. fi. de Ord. ab ep. qui rem. Alij tamen putant huiusmodi esse suspensum non tamen irregularem, nisi impropriè: peccare tamen mort. à talibus recipiendo ordines. Sic glo. in c. fi. cit. ver. Excommunicatis per c. Ordinationes 9. q. 3. Alter. de susp. disp. 9. c. 3. Sayr. lib. 7. c. 10. num. 17. Intellige excommunicatum, &c. iuxta extrau. Ad euitanda. Ab alijs enim ordinatus etiam scienter, non fit irregularis.

4 Solemniter, & seriò vtens ordine sacro, quem non habet, est irregularis, c. 1. de cler. non ord. Silu. vbi supra q. 12. Ang. num. 38. Etiam si absq; intentione faciendi verum ministerium Suar. vbi supra num. 27. Hanc irregularitatẽ incurrit etiam laicus Nau. vbi sup. Sil. q. 27. contra Ang. loco cit. Quare Clericus cantans Epistolã solemniter cum Manipulo, Et subdiaconus cum stola cantans Euangelium, fiunt irregulares, vt pluribus cit. docet Sayr. lib. 7. c. 10. num. 2. & seq.

5 Laicus absoluens non fit irregularis S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 1. Silu. confessor 1 in princ. Vict. in sum. num. 144. Sayr. vbi supra num. 6. & duob. seq. Rectius tamen alij volunt esse irregularem; qui a solemniter exercet actum ordinis præsbyteralis, quem non habet Sic Sot. in 4. d. 18. q. 4. ar. 1. Nau. c. 27. num. 242. in fi. Valent. to. 4. disp. 7. q. 3. p. 1. Suar. to. 3. disp. 31. sect. 4. in fi. & to. 4. disp. 31. sect. 7. & de censur. disp. 4. sect. 4. num. 10.

6 Excommunicatus maiori, suspensus, vel interdictus scienter faciens officia diuina, & scienter exercens actum ordinis sacri, quem habet efficitur irregularis Sayr. lib. 7. c. 9. num. 1. & est casus in c. Si quis 4. 11. q. 4. Suar. de censur. disp. 11. sect. 3. Aut qui dat auctoritatem, cum is, qui dat, aut ipse ligatus sit: requiritur verò contemptus Nau. vbi supra num. 244. Silu. q. 13. Id tamen non verificari in laico, sed in solo Episcopo volunt glo. in Clem. II. de priuil. & excess. priuil. ver. etiam celebrare Anchar. ibi num. 4. Pan. in c. illud, de cler. excom. contra Nau. d. num. 244. extendentem ad Superiorem laicum. Immo Tolet. lib. 1. c. 67. num. 5. docet Nec Episcopum effici irregularem, cum non inueniatur in iure, & hic non fit actus ordinis, sed iurisdictionis, propter quam nemo fit irregularis. idem sentit Roder. de regul. to. 2. q. 109 ar. 4. vers. quantum ad tertiam: Excusat autem ignorantia probabilis, Silu. vbi supra vers 5. Nomine diuinorum officiorum intellige actum annexum ordini clericali, vt sacramenta ministrare, missam celebrare, legere Epistolam vel Euangelium publice in Ecclesia; benedicere æquam, oleum, fructus, &c. cum precibus, & ceremonijs ab Ecclesia institutis; solemniter benedicere coniuges, Suar. vbi supra sect. 2. num. 19. Solemniter dicere collectas in Choro Nau. c. 27. num. 163. Et audire peccata, licèt non absoluas Comitol. resp. mor. lib. 6. q. 48. & exercere solemniter actum minorum ordinum, secundum Inn. & com. in c. fi. de exc. ſl. Præl. vbi Pan. num. 5. & sequitur Nau. vbi supra Suar. de censur. disp. 42. sect. 2. Silu. ver. Irreg. q. 13. vers. 1. Anchar. & Franc. in c. Medicinalis de sent. exc. in 6. Cuius tamen contrarium docent S. Ant. p. 3. tit. 28. c. 1. in princ. Couar. in c. Alma p. 1. parag. 8. num. 9. vers. 10. Nau. de sent. exc. cons. 44. num. 4. Roder. in sum. p. 1, c. 168. num. 8. Sayr. alios referens c. 8. cit. num. 4. Secus est cum alijs litanias canere modò sine cruce, superpelliceo, & ordine procedendi; baptizare sine solemnitate vt laicus: canere Epistolam, & exercere actus minorum ordinum vt laicus. Immo, & cum alijs canere etiam in choro Nau. loco cit. Nisi psallat sicut prius facere consueuerat, idest quasi in officio suo agens, in quocunq; officio cantando, & in quibuscunq; horis; quia tunc fieret irregularis, glo. in d. c. Cum

medicinalis ver. Sicut prius, & ibi Anchar. & Franc. Silu. vbi supra vers. 4. Tolet. lib. 1. c. 72. solus Papa dispensat Silu. & Nau. vbi supra Ang. num. 22. V. Alter. de susp. disp. 10. lib. 1. c. 2.

7 Celebrans, vel ministrans solemniter contra cessationem à diuinis, non efficitur irregularis, glo. in c. Si canonici, ver. cessare de off. ord. in 6. & com. vt pluribus cit. docet Sayr. de censur. lib. 5. c. 17. num. 9. non enim est expressa in iure.

8 Transgressor censuræ Ecclesiasticæ iustæ in foro exteriori, sed iniustæ simpliciter, quia ex falsa causa, licet publicè, & cum scandalo contemnat, vt quia publicè celebrat, peccat quidem mortaliter, non tamen efficitur irregularis Cai. 2. 2. q. 70. ar. 2. ad 2. & to. 1. opusc. trac. 19. ad 2. Aliter. to. 1. disp. 2. lib. 3. c. 1.

9 Suspensus ab ingressu Ecclesiæ, si in ea celebret, aut in cœmeterio, fit irregularis; secus si extra c. Is cui desent. exc. in 6. Pan. in c. Cum dilectus de consuet. num. 20. aut in Oratorio non fundato auctoritate Episcopi, nec designato in perpetuum pro celebratione Nau. c. 27. num. 170. glo. in d. c. Is cui, ver. in ea Couar. in cap. Alma p. 2. parag. 1. nu. 3. Alter. disp. 4 c. 4. & disp. 6. c. 3.

10 Suspensis ab Officio prædicandi, si prædicet fit irregularis secundum Nau. c. 27. num. 163. vers. 8. Alij tamen negant, & meritò, vt Ang. suspensio 3. num. 8. Maiol. de irreg. lib. 3. c. 19. num. 21. Silu. ver. suspensio q. 5. Sayr lib. 4. c. 16. num. 20. & seq. Peccat quidem grauiter, & est excommunicatus per Clem. Cupientes parag. Quibus de pœn. non tamen fit irregularis Alter de suspens. disp. 6. c. 3. Quia tamen dicta Clem. non generaliter loquitur, tu dic vt supra Excom. non reser. num. 22.

11 Suspensus à iurisdictione eam exercendo non fit irregularis Nau. c. 27. nu. 160. quia vt docent communiter Doct. Irregularitas non incurritur, nisi per solemne exercitium, aut susceptionem diuinorum.

12 Suspensus à Pontificalibus, si in eis celebret, non fit irregularis, Silu. vbi supra, S. Ant. p. 3. tit. 27. c. 4. vers. Si est suspensus ab officio Pan. in c. Cum dilectus de consuet. Cou. vbi supra p. 1. parag. 1. vers. 2. licèt Ang. ver. suspensio 3. num. 3. Nau. num. 163. contrarium sentiant. Si nomine Pontificalium intelligatur apparatus, vt mitra, Pallium, &c. vera est prima sententia quia hæc non sunt diuina officia, nec de substantia celebrationis: Si verò intelligantur munera Ponficium propria, vt ordines conferre, Ecclesias, & Virgines consecrare, vera secunda opinio: sunt enim hæc diuina officia, & propria Ordinis Episcopalis Alter. vbi supra vers. Item ob eandem causam Sayr. lib. 4. c. 16. à num. 24. ad 29.

13 Suspensus ab Episcopali officio, si exerceat Sacerdotale, non fit irregularis Silu. vbi supra Sayr. lib. 4. c. 4. num. 14.

14 Suspensus ab Ordine inferiori prohibetur exercere actum non solum illius ordinis, sed etiam omnium ordinum superiorum Ang. suspensio 3. num. 3. Pan. in cap. Vel non est compos de temp. ord. num. 5. Silu. ver. suspensio nu. 5. Alter. c. 3. cit. vers. Immo suspensus in simpliciter. Nisi in sententia addatur dictio taxatiua, tantum, tantummodo, &c. Sayr. vbi supra c. 3. nu. 6. Hæc tamen regula intelligenda est, vt non possit sic suspensus exercere actus superiorum ordinum sine peccato non autem quoad irregularitatem hæc enim non reperitur iure inducta in hoc casu. Et qui dicit aliquem irregularem, casum legis adducere debet Maiol. lib. 1 c. 2. num. 2. relato Dionys de Perus in c. Is qui de sent. exc. in 6

15 Non est irregularis suspensus à Confessore, aut alio non habente iurisdictionem, glo. in d. c. Is qui, ver. in iure S. Ant. p. 3. tit. 28. c. 1. parag. 1. Ang. vbi supra nu. 2. Silu. ver irreg. q. 26. Nau. c. 27. num. 151. Nec qui appellauit à declaratione excommunicationis dubiæ Nau. de sent. exc. cons. 9. num. 5. & 9 Aut ante ipsam sententiam, c. Cum contingat de off. deleg. c. Per tuas, de sent. exc. in ant. & c. Solet & c. Venerabilibus parag. sed si ex causa eo. in 6.

16 Ordinatus simoniacè, si interim ministret,

mistret, fit irregularis à solo Papa dispensabilis Sixt. V. in Bulla in c. Sanctum, & salutare. V. Suspensi ipso iure num. 9.

17 Parochus excommunicatus non toleratus assistens matrimonio non fit irregularis, quia non exercet actum ordinis sacerdotalis. postulatur enim eius præsentia, vt qualitas personæ ad maiorem fidem. Secus in solemni benedictione coniugum Suar de censur. disp. 11. sect. 2. nu. 18. & seq.

EX ITERATO BAPTISMO

V. suspensio.

1 SCienter se rebaptizari finens, c. Afros dist. 98. c. Qui in qualibet 1. q. 7. c. Quibus, & c. Eos quos de consecr. d. 4. Pan. in c. 1. de Apostat. Excusat probabilis ignorantia Couar. in Clem. Si furiosus p. 1. initio nu. 8. Nau. c. 27. nu. 146. & probabile dubium c. Paruulos & trib seq. de consecr. dist. 4. S. Ant. p. 3. tit. 28. c. 6. parag 3 Silu. ver. Irreg. q. 4 Suar. to. 3. disp. 31. sect. 6. Intellige ignorantiam facti; nam iuris non excusat Tolet. lib. 1. c. 65. num. 2. Excusaret etiam qui se permittit exterius baptizari, cum intentione non suscipiendi sacramentum, sed solum se liberãdi ab aliquo timore, vel aliquid simile: requiritur enim formalis rebaptizatio Et multò minus incurrit, qui recipit secundum baptisma, cum intentione conditionata, si forrè primum baptisma non fuit validum Suar. de censur. disp. 41. sect. 1 num. 1; Item fit irregularis rebaptizanti ministrans, si crimen est publicum c. 2. de apostat. Bis baptizans non est irregularis, nisi crimen sit notorium; tunc enim incurrit propter notorietatem; est enim graue scelus, cap. Rebaptizare de consecr. d. 4. Tolet lib. 1. c. 64 vers. 4. Pan. vbi supra num. 1. Silu. vbi supra Suar. dub. 3. Communior tamen opinio contrarium docet incurri scilicet siue crimen sit publicum, siue occultum differre tamen, quòd cum occulto dispensat Episcopus vt ascendat; cum publico verò solus Papa, sic Sot. in 4. d. 3. q. vn. ar. 9. in fi. Ang. irreg 1. num. 24. Sayr lib. 7. c. 8. dub. 2. & alij Si tamen religionem ingrediatur, potest Episcopus etiam cum publico, vt ex cit. c. 2. notant Doct. cit.

2 Baptizans, sub intelligendo si non es baptizatus, nõ est irregularis Nauar. vbi sup. vers 2. Suar. vbi supra Nisi sciat esse baptizatum Vict. in sum. nu. 35. Catechismus Rom. de Baptismo. V. Maiol. lib. 3. c. 14. num. 5:

3 Adultus, si ab hæreticis baptizetur, efficitur irregularis, & numquam ordinatur, c. Qui in qualibet 1. q. 7. Quid si constitutus in mortis articulo alium non haberet à quo baptisma susciperet. Ego certè excusarem.

4 Solius baptismi iteratione incurritur irregularitas Ang. vbi supra Silu. q. 4. cit. Couar. d. num. 8. vers. sed, & illud Castr. de lege pœn. lib. 1 c. 7. docum. 3. Sot. in 4. d. 7. q. vn ar. 5. Tolet. vbi supra nu 3. fusè Suar. de censur. disp. 42 sect. 4. quia in iure nõ decernitur irregularitas nisi iterantibus baptismum; non ergo extendenda ad alia sacramenta imprimentia characterem. Quare sine fundamento asserunt S. Ant. vbi supra Nau. c. 27. num. 247. & Maiol. vbi supra c. 15. etiam iterantes Chrisma, & ordinem esse irregulares;

EX INTERDICTI VIOLATIONE

1 QVI celebrat, cum sit interdictus c. Is cui, de sent. exc in 6. aut in Ecclesia interdicta scienter c. Is qui, parag. is verò eo. Secus si in Ecclesia polluta, aut coram exc. mai. d. c. Is qui. Sot. in 4. d. 13. q. 2. ar. 3 Suar. to. 3. disp. 83. sect 4. in fi. V. Sayr. lib 5 c. 16. num. 29. Vel si fit cessatio sine interdicto Nau. c. 27. num. 243. Cou. in c. Alma p. 2. parag. 2. num. 4 vers. Ad quæstionem. Et in hac dispensat Papa ad ascendendum: Episcopus verò, vt susceptis vtatur Nau. vbi supra.

2 Celebrans tempore interdicti generalis non seruati à Matrice non est irregularis Cou. vbi supra num. 3. vers. hæc autem irregularitas Sayr. lib. 5. c. 17. num. 9. arg. Clem. 1. de sent. exc.

3 Violans positum à se interdictum, ligatur; nisi sit Papa, Silu. Interd 6. q. 1. & in simili de excommunicatione docet multis cit. Sayr. lib. 2. c. 15. num. 12. & seq.

4 Prohibitio Iudicis sub excommunicatione, ne quis celebret, non est interdictum Silu. ver. Irregularitas q. 13. vers. 2.

5 Baptizans in Ecclesia specialiter interdicta non est irregularis Ang. interd. d. num. 17 Silu. interd. 5. q. 6. vers. Fallit tamen Nau. c. 27. num. 178. Couar. vbi supra num. 7. Sayr. lib. 5. c. 7. num. 4.

EX PECCATO NOTORIO

V. Hereticus. Infamia. Occultum.

1 NOtorius fornicator, & concubinarius est irregularis Nau. c. 26. num. 76. & de cohab. cler. & mul. cons. 2. Intellige, si celebret ante poenitentiam, cum sit ipso iure suspensus c. Præter hoc d. 32. Et solus Papa dispensat, si celebret ante poenitentiam Nau. d. num. 76. Alij tamen docent id verum esse de iure antiquo; Canones tamen illos iam non esse in vsu; ita vt illi. nisi post monitionem, & Iudicis sententiam, seu suspensionem, irregularitatem non incurrant sic Vict. in sum. q. 93. de Euchar. Sot. in 4. d. 1. q. 5. ar. 6. circa Med. Sayr. plures referens lib. 2. c. 12. num. 20. & lib. 7. c. 12. num. 21. addens suspensionem illam antiq; can. non esse quidem amplius in vsu, ratione tamen enormitatis, & notorietatis delicti vere irregulares esse, V. Conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 14. vbi Cong. Concil. docet, Clericum notorium concubinarium ipso iure suspensum esse, V. etiam supra Suspensi ipso iure num. 1. & Alter. de susp. disp. 15.

2 Notatus crimine enormi, & depositione digno est irregularis, c. Ex tenore, & c. fi. de temp. ord. & inducente infamiam, si illa sequatur, c. laici, d. 33. glo. in c. Infamibus, de reg. iur. in 6. Tolet. lib. 1. c. 56. Quæ autem personæ sint infames, notat c. Infames 6. q. 1.

3 Enorme est homicidium voluntarium, vel casuale cum culpa. Simonia in ordine, & beneficio Silu. ver. crimen q. 2. Et Sodomia Alter. pluribus cit. vbi supra c. 3.

4 Notorium est triplex: Vel quando crimen confessum est à reo in iudicio, vel quando per sententiam Iudicis: Vel quando ita est manifestum, & patens, vt nulla possit tergiuersatione celari S. Ant. p. 3. tit. 29. c. 6. parag. 7. Silu. ver. irregul. q. 14. cuius scilicet testis est populus, & inficiationi non est locus c. fi. de temp. ord. & c. Tua nos, & c. fi. de cohab. cler. & mul. Nau. c. 25. num. 73. Et cum mulierem de incontinentia suspectam, & diffamatam tenet & per suum Superiorem monitus, ipsam cum effectu non dimittit, c. Si quisquam. c. Clericos, & c. Si autem de cohabit. cler. & mul. Leo X. in concordatis inter Sedem Apost. & Regem franciæ, & est in ordine 16.

5 Crimina depositione digna sunt adulterium, & alia carnis peccata illo grauiora. Homicidium, Blasphemia, Periurium, Sacrilegium maleficium, Hæresis, Simonia, Concubinatus diù continuatus; fornicatio longa, stuprum, Incestus etiam cum filia spirituali Pan. in c. At si Clerici, de iudic. Nau. c. 27. num. 248. Falsum testimonium, c. fi. de temp. ord. Et quod de hæresi dictum est, intellige etiam de Apostasia: Nam non modò hæreticus exterior est irregularis c. Qui in aliquo d. 50. sed etiam qui à fide quouis modo defecit Tolet lib. 1. c. 64. Amplia ad filios, & Nepotes ex linea paterna hæreticorum, & apostatarum, etiam si parentum crimina non fue-

rins

rint imitati: & ad eorum Credentes, fautores, & defensores, c. Statutum 2. de hæret. Qui autem hi sint vide Tol. lib. 1. c 20. & Sayr. lib. 3. c. 15. & supra Excom. Bullæ num. 1. filij tamen huiusmodi hæreticorum, &c. Si Patres emendati, & incorporati Ecclesiæ fuerint, facta pœnitentia, eamuè subire parati iam non manent irregulares: licèt eorum Patres maneant irregulares, propter crimen commissum, c. statutum cit. fusè Sanchez in sum. lib. 2. c. 27.

6 Nullum crimen quantumuis enorme, si occultum sit, inducit irregularitatem nisi à iure specialiter imposita sit, vt in homicidio, Nau vbi supra, esserens sic declarasse Greg. XIII. tex. optimus in c. fi. de temp. ord. & docent idem Nau eo. tit. cons. 40 Sayr. vbi supra num. 14. Immo secundum Roder. de regul. to. 1. q. 24 ar. 11. Et Castr. de leg. pœn. lib. 2. c. vlt. vers Tertia principalis conclusio. Neque homicidium omnino occultum, quod scilicet nulla ratione potest in iudicio probari, neq; in aliorum notitiam venire, nisi ex propria occisoris confessione. Hæc tamen opinio communiter reprobatu, vt ai Sayr. lib. 7. c. 1. num. 6 Suar. de censur. disp 41. sect. 2. num 6. & disp 44. in fi. Cord lib. 1. qq. q. 35. & idem Roder. sibi contrarius in sum. p. 1. c. 179. num. 3.

7 Schismaticus non purus est irregularis Maiol. de irreg. lib. 5. c. 46. & solus Papa dispensat Pegn. ad Direct. p. 2. commet. 75. rela Butr. & Imol. Est autem schismaticus non purus, qui licet aliam Ecclesiam sibi non constituat præter Romanam, quam credit veram esse, cuiusq; caput esse Romanum Pontificem: at per actum solum voluntatis, seu per actum externum se subtrahit ab eius obedientia ex aliqua animi passione. Item quando duo, pluresuè de Papatu contendunt, seq; pro summo Pontifice gerunt Sayr lib. 3. c. 5. in fi. V. Sanchez in sum. lib. 2. c. 36.

LIBER SEPTIMVS

Varia ordine Alphabetico

A

1 ACTIO semel extincta amplius non reuiuiscit, c. Quærit, de consecr. d. 4. glo. fin. in c. Ex insinuatione, de simon.

2 Actus factus contra legem prohibibentem, & illi actui omnino resistentem non valent, vt professio omissa ante 16. annum, quia lex annullat Nauar. de regul. cons. 25. Azor. multis relatis p 1. lib. 5. c. 86. q. vlt. V. l. Non dubium C. de legib.

3 Ad substantiam actus vbi aliqua requiruntur, non tenet actus, nisi illa seruentur; licet ex necessitate illa solemnitas seruari non possit. Vnde necessitas non facit deficere solemnitatem substantialem, Pan. in c. Debitum de baptis. V. eundem in c. Non minus de immun. Eccl num. 19. & supra ver lex num. 28.

4 Aedificare potes in tuo, etiam cum alterius nocumento non tamen id intendendo. Non potes autem quod tibi non prodest, & alteri nocet. Silu ver. ædificium. V. Iason. in l. Dotis causa ff. sol. matr. à num. 48.

5 Annus in fauorabilibus sufficit inceptus, in odiosis perfectus, Host. in sum de

æta. & qual. parag. Quis eligendus. Fallit vbi lex aliter disponit Silu. ver. Tempus. Ang. ver. Aetas vt in Episcopo, in quo requiruntur triginta anni completi c. Cum in cunctis de elect.

6 Antiquum dicitur quod excedit centum annos Pan. in c. Veniens idest de testib. num. 8. Ias. in l. Cum aliquis C. de iur. delib. num. 7. & vol. 1. consil. 81. num. 3. licèt consil. 114. num. 6. vers. secundò respondeo, dicat cum Ant. Butrio d. c. Veniens esse quadraginta anni Numero tamen 7. cit. dicit communem opinionem esse centum ann sic etiam Crauett. de antiqua. p. 1. num. 4. & seq. Capell.

B.

BELLVM.

V. Dominium. Furtum. Homicidium.

1 INiustum est si maiori Reipublicæ damno, quàm bono fiat. Vict. de iure belli num. 33.

2 Sub ditus dubitans de iure belli excusatur, c. Quid culpatur 23. q 1. Silu. bellum 2. q. 9. vers. 3. Azor. p. 3. lib. 2. c. 7. q 21. Idem intelligunt de extraneo stipendiato ante bellum Cai. in sum. ver. bellum, & Molin. de iust. trac. 2. disp. 115. de quo fusè, & optimè Sanch. in sum. lib. 6. c. 3. à num. 15. Quòd si postea reperiatur bellum ex parte ipsorum in iustum, tenentur ad damna in quantum facti sunt locupletiores: aut si quid penes ipsos in specie reperiatur Molin. disp. 114. vers. dubium est Cai. vbi supra c. 1. circa fi. Extranei verò, que seipsos locant post bellum incoeptum, peccant contra iustitium: nisi prius adhibita morali diligentia, sibi persuadeant iustum esse bellum. Vnde nisi postea illis constet bellum fuisse iustum, tenentur ad omnia damna in defectum Principis: nisi hic propter ignorantiam à culpa excusetur. In dubio autem de belli iustitia, si Princeps ab initio dubitabat de iustitia, omnia damna sunt restituenda: eoq; non restituente, tenentur milites. Si verò non constat de conscientia Principis, eo non restituente, tenentur milites ad partem damnorum, quorum fuerunt causa, pro quantitate dubij Molin. vbi supra

3 Ire ad bellum nil curando de iustitia, sed stipendio, mortale est, etiam si subditi sint Nau. e. 15. num. 15. Caiet. vbi supra. Silu. bellum 1. q. 9. vers. 4. Molin. disp. 114. initio

4 Cum bellum est iniustum ex vtraq; parte, vt quia bellantes nil curant de iustitia, vel iniustitia belli, sed tantum alterum spoliare, ac sibi subijcere: tunc capta hinc inde non sunt restituenda Mol. vbi supra disp. 35. dub. 3. concl. 3.

5 In bello iusto licet hostem, quem putas innocentem aggredi; ipsa enim aggressio est defensio Sot. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 7 prope fi. Non licet tamen ex intentione occidere eos qui præsumuntur innocentes Vict. vbi supra num. 37. Silu q. 10. vers. 3. Si tamen huiusmodi spolientur, aut capiantur, quod licet ad debilitandum hostem, non est opus postea restitutione Vict. num. 4. Molin. vbi supra disp. 120.

6 Obsides, si sint de numero nocentiũ, violata ab hostibus fide, possunt occidi Vict. & Nau vbi supra.

7 Hostibus victis licet tributa imponere ad compensationem, vel vindictam Molin. disp. 121. concl. 4. Vict. num. 55. Azor. p. 3. lib. 2. c. 7. q. 35.

8 Ciuitate in prædam data, omnia bona possunt diripi Cai. ver. Bellum vers. 4. Roder. in sum. p. 1. c. 128. num. 1. Dari autem non debet ciuitas Christianorum nisi iudicetur necessarium ad expediendum bellum, incendendos militum animos & hostes deterrendos Molin. disp. 123. initio, & tunc cauere debent Duces, ne res Ecclesiæ, & Ecclesiasticarum personarum diripiantur: non enim sunt membra Reipublicæ, & populi inimici; alioqui tenentur ad restitutionem Ang. ver. bellum num. 1. in fi.

in fi. Cai. vbi ſupra. Prohibere etiam tenentur, & quantum commodè poſſunt, impedire alia flagitia, vt ſtupra, adulteria, cruciatus innocentium, & templorũ ſpoliationes Molin. vbi ſupra. V. eundem diſp. 121.

9 Licet in bello iuſto vti opera infidelium S. Ant. p. 3. tit. 4. c. 2. parag 7. Roder. vbi ſupra c. 126. concl. 1. Armill. ver. bellum nu. 41. Niſi bellum nobiſcum habeant actiuè aut paſſiuè, & non imminente neceſſitate Silu. bellum 1. q. 8. vers. aut ratione ſcandali, aut periculi ſanctæ fidei Molin. diſp. 112. Licet etiam iuuare infideles contra alios infideles Molin. ibid. V. Dominic. Pueronem in Bull. Coen. c. 7. à num. 8. ad

10 Licitum eſt, inimicum exercitum, aut Ciuitatem, cum qua iuſtum geritur bellum in depopulationem dare, vel ſuccendere, ſi aliter capi non poteſt, licet multi innocentes cum nocentibus occidantur, quia non directè occiduntur Cord. lib. 1. qq. q. 38. dub. 2. Silu. vbi ſupra q. 10. dicto 3. Vict. vbi ſupra num. 38. Sot. de iuſt. lib. 5. q. 1. ar. 6. & trib. ſeq. Azor. vbi ſupra q. 13.

11 Dum res dubia eſt, non poteſt alter Principem poſſidentem priuare, fusè Molin. diſp. 103.

12 Milites noſtri temporis non gaudent priuilegijs militaribus antiquis Pan. in c. In noſtra de procur. num. 8. Silu. ver. miles. Gaudent tamen circa teſtamenta condenda, cum ſunt in bellica expeditione Molin. diſp. 129.

13 Iniuriam Deo factam ab vno Regno per idololatriam, aut hæreſim poteſt alterum bello vlciſci, de quo plenius per S. Ant. p. 3. tit. 22. c. 5. parag. 8. Silu. ver. Papa num. 7. Caſtr. de iuſt. hæret. pun. lib. 2. c. 14. Quod tamen intellige quando aliquod Regnum defecit à fide catholica per idololatriam, aut hæreſim: aliàs falſum videtur Imperatorem, aut ipſummet Papam poſſe propter peccata, etiam pugnantia cum ipſa natura, ipſis bellum inferre, ſi ſubditi non ſint, vt docent Molin. diſp. 106. Vict. de Indis p. 1. num. 40. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 10. nu. 4. & 5. V. Sot. in 4. d. 5. q. vn. ar. 10.

14 Vaſalli non tenentur ad bellum proprijs expenſis, niſi aliud ſit conuentum S. Ant. p. 3. tit. 4. c. 2. parag. 3. vers. Idem Dominus Silu. bellum 1. q. 5. vers. 9.

15 In bello repentino etiam Clerici tenentur ad cuſtodiam Vrbis, c. Peruenit, & ibi Pan. de immun. Eccl.

16 Epiſcopus accedere non poteſt ad bellum ſeculare ſine licentia Papæ S. Ant. vbi ſupra parag. 10 Silu bellum 3. q. 2. prohibitum enim eſt c. Reprahenſibilis, & c. Quo caſu 23. q. 8. vt rectè notauit Molin. diſp. 108. vers. An verò intereſſe poſſint.

17 Capti bello iuſto poſſunt fugere Cou. vbi ſupra, parag. 11. num 6. ſi ad ſuos reuertantur. Idem lib. 1. var. reſol c. 2. nu. 10. Ban. 2. 2. q. 40. ar. 1. dub. 1. Azor. p. 2. lib. 2. c. 34. q. 3. & p. 3. lib. 2. c. 7. q. 20. Et modò Dominis perſequentibus vi non reſiſtant. Leſſ. lib. 2. c. 5. dub. 5. V. ver. Dominium num. 24.

18 Non licet bellum indicere offerenti ſatisfactionem pro iniuria, & damnis, ac expenſis, ſi offerantur ante conflictum Cai. ver. bellum 1. vers. 3. Silu. ver. bellum 1. q. 4. vers. 2. Molin. alios referens diſp. 103.

19 Poteſt miles redemptionem exigere pro capto in bello iuſto etiam Chriſtiano Couar. vbi ſupra, Vict. de iur. bel. num. 42.

20 Qui præſumuntur bona fide pugnaſſe non poſſunt à victoribus occidi, Molin. diſp. 122. concl. 4.

21 Milites ſine auctoritate prædas agẽtes, aut occidentes tenentur reſtituere Ban. vbi ſupra Roder. in ſum. lib. 1. c. 128. Silu. vbi ſupra q. 10. Vict. num. 53.

22 Licitum eſt bellum contra infideles offendentes Chriſtianos, vel prædicationem impedientes S. Tho. 2. 2. q. 10. ar. 8. Couar. vbi ſupra parag. 10. num. 3. Azor. p. 1. lib. 8 c. 24. q. 3.

23 Mobilia capta bello, etiam ſi excedant compenſationem damnorum, non ſunt reſtituenda Vict. vbi ſupra nu. 51. Immo & immobilia retineri poſſunt nomine punitionis Molin. diſp. 117.

24 Res immobilis bello capta restituenda priori Domino, non verò res mobilis, secundum aliquos. Alij tamen docent vtramque restituendam esse Couar. vbi supra parag. 11. num. 7. Alij volunt standum esse legibus, si quæ circa huiusmodi, sancita sunt aut legitimæ consuetudini Nau. de rest. spol. cons. vlt. Molin. disp. 118.

25 Bello iusto ablata ab eo, qui bello iusto rapuerat, non sunt restituenda: secus, si ab eo, qui bello iniusto. Repeti tamen possunt expensæ factæ in recuperatione; item merces, industriæ, &c. Molin. vbi supra.

26 Belli Dux accipiens stipendia militum, quos non habet: vel cum proprois famulos arma induunt tamquam milites, cum non sint, qui eorum stipendij partem sibi retineat, peccat mort. & restituere tenetur, licet Princeps id sciat, & taceat; cum non ideo censeatur consentire Molin. disp. 116. Mercado de rest. c. 15. num. 4. Roder. in sum. p. 1. c. 127. num. 1. vbi num. 6. idem docet cum Dux Oppidi defensionem iubetur centum milites ponere, & quinquaginta tantum ponit, aliorum stipendia sibi accipiens; tunc enim tenetur restituere stipendia illa quinquaginta; & damna etiam, si quæ ipsis Oppidanis ab inimicis inferantur. Et Molin. vbi supra docet iniustè agere huiusmodi Duces, cum in itinere pretium accipiunt, ne milites aliquò diuertant, quo hospitij causa rectà diuertendum erat. Item cum sibi, vel alteri tria, aut quattuor chirographa ad varias domos accipiunt, vt ab eis pretium accipiunt ne ibi hospitentur; sunt enim hæc contra iustitiam.

1 BLASPHEMARE ex consuetudine, & inaduertenter, sed non curando cauere peccata, mortale est Silu. ver. blasphemia q. 4. Non tamen si ita faciat, vt si aduerteret, non faceret Cai. ver. blasphemia, Nau. c. 12. num. 84.

2 Blasphemiæ omnes sunt eiusdem speciei Cai. loco cit. & 2. 2. q. 13. ar. 1. ad 2.

3 Dicere Renego Deum per indignationem, blasphemia est B. Med. in sum. lib. 1. parag. c. 14. Et dicere, per vitam Dei. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 13. num. 20.

4 Audiens blasphemare Deum tenetur corripere Nau. vbi supra num. 33.

5 Blasphemia hæreticalis illa est, quæ contra articulos fidei directè profertur, vt Abnego Deum, Non credo in Deum, Renego fidem, vel Crucem Domini, vel Chrisma, vel puritatem B. V. Direct. Inquis. p. 2. q. 41. & ibi Pegna coment. 66. Sayr. vbi supra, & hæ solæ spectant ad iudicium Inquisitionis, ibidem V. Couar. in c. Quamuis pactum p. 1. parag. 7.

6 Verba pœnæ adiuncta Bullæ Pij contra blasphemantes Deum, aut B. V. & Sanctos pro prima vice, intelligi debent de prima vice punitionis, non de prima blasphemia Ricc. p. 2. decis. 221.

7 Blashemia consistit in dicendo aliquid, quod Deo non conuenit: vel negando aliquid, quod Deo conuenit: vel Creaturæ attribuendo quod soli Deo conuenit: vel Deo, aut sanctis iniuriam irrogando Cai. ver. blasphemia V. iuramentum, num. 13. & Sanch. in sum. lib. 2 c. 32.

C

CHARITAS.

V. Baptismus. Eleemosina. Oratio. Peccatum. Restitutio. Scandalum Superior.

1 DIligendi Parentes magis quam filij, & Vxor. & hoc ratione obiecti, secundum quod magis diligimus quod habet maiorem rationem boni. At contra dicendum ratione coniunctionis, & ex parte ipsius diligentis: cum Pater amet filium tamquam aliquid sui existentem S. Tho. 2. 2 q. 10. ar. 9. & duob. seq. Silu. ver. Charitas q. 2. Diligendus est etiam magis

gis Pater, quam mater S. Tho. ar. 10. cit.

2 In articulo necessitatis potius Patri quam filius prouidendum. Silu. ver. Eleemosinā q. 2. & ver. filij q. 22. V. supra ver. filij num. 26.

3 Cum proximus est in extrema necessitate salutis spiritualis, nec est alia via qui velit, aut possit sufficienter prouidere, tenemur etiam cum nostræ vitæ periculo illi succurrere. Prælatus verò tenetur etiam citra extremam necessitatem Valent. to.3.disp.3.q.4.p.3. Azor.p.2.lib.12 c.15.q. 3. contra Sot. de teg. memb. 1. q. 2. concl. 6 Qui autem casus sint extremam necessitatis, & qui non, vide apud Valent. lib. 1. qq. q. 26.

4 Cum proximus patitur damnum temporale, & cum possit, non vult se tueri, nemo tenetur saltem sub mortali, illi succurrere Suar. to. 4. disp. 15. sect. 5.

5 Inimico teneris subuenire in necessitate. Extra eam verò non teneris ei ostendere particularia signa dilectionis S. Tho. 2. 2. q. 25. ar. 9. Silu. ver. Charitas q. 5. Si tamen sit scandalum teneris alioqui Cai. d. ar. 9. Lopez instr. p. 1. c. 55. Et cum salutat resalutare Tolet. lib 4. c. 10. Ban. ar. 9. cit. dub. 2. Et cum veniam petit, remittere. Cai. 2 2. q. 28. ar. 8. Non tamen satisfactionem Tolet. vbi supra Roder. in sum. c. 17. & com. Signa rancoris remota, quæ non ingerunt de odio argumentum, vt subtractio familiaritatis, seruitiorum aliquorum, & huiusmodi, licet retinere, siue ante, siue post satisfactionem, si fiant non malo animo, sed pro sua, & alterius pace S. Ant. p. 2. tit. 2. c. 2. parag. 3. Silu. vbi supra q. 6.

6 Teneris proximum etiam inuitum à mortis periculo liberare, c. Ipsa pietas parag. Si duo 29. q. 4. Non tamen cum proprio periculo Nau. c. 24. num. 23. Teneris etiam eius ignorantiam vincibilem tollere. Sot. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 8 Et in necessitate ponere vitam pro anima illius, & pro vita bona temporalia Nau. Azor. & Cord. vbi supra contra Sot. de teg. secr. q. 2. cit. Item subuenire grauibus eius damnis, si alius non subuenit, & tu potes sine tuo magno damno Nau. vbi supra num. 21. Non teneris tamen iustè damnatum pecunia redimere. Quod si redimas, potes recipere in seruum perpetuum. Idem num. 17.

7 Non teneris adire morientem pestilentia aut morbo contagioso infectum, nisi sit in extrema vitæ spiritualis necessitate constitutus; aut sis eius Parochus aut Prælatus, Nau. vbi supra num. 10. in fi.

8 Carnis vitio agitato, ita vt continere nequeat, possum consulere, vt ineat matrimonium, licèt voto castitatis astrictus sit. Ang. matr. 3. imped. 5. in fi. Silu matr. 7. q. 5. vers. 9. quod tamen Sanchez de matr. lib. 7. disp. 11. num. 29. rectè intelligit, quando ille ita malo inhæret, vt nec dispensationem petere, nec à venereis desistere vellet: alioqui non licere consulere matrimonium; cum illi per dispensationem facilè occurri possit.

9 Potes optare malum alicui pro bono eius spirituali: & mortem ob bonum Reipublicæ, etiam si sciat damnandum Sot. de iust. lib. 5. q. 12. ar. 1. Et gaudere de eius morte ob bonum inde secutum c. 15. num. 10. & in c. Inter verba concl. 2. num. 12.

10 Licet permittere aliquem cadere in peccatum, vt correptus, vel monitus emendetur, quando aliter emendari non potest Sot. de teg secr. memb. 2. q. 3 concl. 4 Nau. c. 23. num. 13. V. infra ver. Peccatum num. 10.

COLLEGIVM faciunt tres, Congregationem duo, Populum, decem, Glo. in c. 1. de elect. & ibi Pan. Silu. ver. Collegium. Potest autem Collegij, & Vniuersitatis ius in vno manere, ibidem, & glo. in c. Gratum, ver. pauciores, de postul. An Collegium esse possit sine capite, vide Felin. in c. Ex literis num. 5. de constit.

COMEDERE

V. Ieiunium.

1 EDere carnes humanas, aut edendas dare sine magna necessita-

 te,

te, mortale est Nau. c. 23. num 122. In magna verò necessitate licet, modò non occidas Cai. 2. 2. q. 148. ar. 2. Tolet. de pecc. mort. c. 60.

2 Edere vsq; ad vomitum ex intentione non est mortale Cai. in sum. ver. gula. Nau. vbi supra nu. 129. contra Ang. ver. Immunditia, & Silu. ver. gula nu. 2. maximè si id fiat ex consilio medicorum S. Tho. 2. 2. q. 148. ar. 6. ad 2. S. Ant. p. 2. tit. 6. c. 4. parag. 6. Quòd si id faciat solum, vt iterum comedat, mortale est Tabien. & Armil. ver. immūditia Sebast. medic. sum. Peccat. p. 2. q 9

CONCESSVM intelligitur quod non est prohibitum Ang. & Silu. ver. Concessum. Et concessum simpliciter, videtur concessum sine temporis præfinitione Pan. in c. fi. de sec. nupt. num. 2.

CONSILIVM sequi tenetur, qui iubetur facere de consilio, si vel ille particeps sit officij, aut non sit integri iudicij, vt pupillus, &c Silu. ver. Consilium q. 2. Secus si iubetur petere, c. Cum olim de arbitri Nisi ab alio tamquam Collega, & officij participe petendum sit: quo casu non est differentia inter consilium, & consensum, vt alios referens docet Sanchez in sum. lib. 5. c. 4. num. 65. & lib. 6. c 8. num. 82. Vnde infert in receptione Nouitij teneri Superiorem sequi consilium maioris partis conuentus tamq; collegarum, & officij participum. Quòd si is, cuius consilium petendum est, ac sequendum, non vult dare, aut est absens potest ad actum procedi, si periculum est in mora. Item si est mortuus. Secus si arctauit se ad petendum in extremitate temporis: quia tunc non valet actus sine consilio gestus. Pan. in c. Ex parte, de const. à num. 3. & in Cum in veteri de elect. nu. 1.

COPVLATIVA aliquando resoluitur in disiunctiuam, de quo Pan. in c: Ex parte de reicrip num. 6. & seq. Felin. ibidem à num. 24. vt quando ponitur inter incompatibilia l. Si Titio ff. de Vsu, & Vsufructu. Et inter duo, quæ simul vera esse non possunt, vt Valeat iure testamenti, & codicilli Azor. p. 1. lib. 5. c. 27. q. 2. Rota in vna Meliten. Baiulatus coram Dongoneto 27. Nou. 1617. Et cum inter duo æquè principalia, resoluitur in alternatiuam c. 2. & ibi Pan. de vit. & hon. cler. Duard. in can. 20. Bullæ cænæ q. 2. num. 3. Et cum ponitur inter duo, quorum alterum est sequela, & effectus alterius, significat idem, quod (Id est) Pan. in c. Monasteria num. 4. de vita, & hon. cler. Anchar. ibidem num. 3. V. Gratum dict: 59. Et cum plura narratiuè narrantur, quæ de iure non sunt necessaria: quo casu copulatiua resoluitur in disiunctiuam, c. Cum secundum de præbendis, vbi Pan. num. 1. & num. 2. ponit sex, quæ contra Electum opponi possunt, quarum vnaquæq; sufficit. V. Felin. in c. Ex par e 1. de rescrip. vbi de copulatiua fusè tractat. & Barbos. de diction. num. 93.

CORRECTIO

V. Suar. to. 4. disp. 15. sect. 5. à num. 26.

1 CОrripere teneris peccantem; cum certum est peccatum esse mortale, aut veniale periculosum, & credis non nocituram tuam correptionem, possisquè sine tuo magno damno corripere Nau. c. 24. num. 12. Et, si ille peccat ex ignorantia: aut si tu sis eius Prælatus, teneris etiam cum tuo magno damno Sot. de teg. secr. memb. 2. q. 2. concl. 7. Et cum periculo etiam propriæ vitæ, si credis sine tua correptione non emendandum Nau. vbi supra num. 23. Sot. concl. 6. B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 6. Roder. in ord. iudic. c. 11. concl. 6.

2 Tenetur quis corripere cum credit profuturam correptionem S. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 2. ar. 2. Sot. vbi supra concl. 4. & com. Secus ergo, si non speras emendationem Nau. vbi supra num. 14. aut si credis sine tua correptione emendandum Caiet. ver. Correctio fraterna Sot. vbi supra concl. 3.

3 Qui non est Prælatus non tenetur corripere, nisi in quantum obligat charitas,

S. Tho,

S. Tho. vbi supra ar. 4 S. Ant. p. 2 tit. 9. c. 6. S. Ant. vbi supra concl. 2. q. 3.

4 Errantem in re communiter ignota non teneris corripere, nisi sit in damnum tertij Nau. in c. Si quis autem, de poenit. d. 7. num. 71. Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag 10. num. 15. Roder. vbi supra c. 9. num. 4.

5 Publicè peccantem tenetur corripere etiam qui non est Superior Sot. vbi supra q. 3. concl. 9.

6 Ommittere correptionem communiter est veniale S. Aug. de Ciuit. Dei lib. 1. c. 9. Sot. vbi supra q. 3. cõcl. 9. S. Ant. vbi supr.

7 Prælato præcipienti denuntiare ante correptionem putant Ang. ver. denunc. parag. 10. & Nau. c. Inter verba concl. 6. perfecta num. 384. obediendum esse, si intelligat de secreta denunciatione Alij tamen contra sentiunt, vt Silu. ver. correctio q. 8. S. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 7. ad 5. Sayr. cla reg. lib 11. c. 4. num. 13. docentes huiusmodi præceptum intelligendum esse, saluo ordine charitatis fraternæ, contra quem si Prælatus expressè præcipiat, peccare mort. ipsum, & denunciantem.

8 Prælato discreto licere ante correctionem denunciare, docet Ricard. in 4. dist. 19. ar. 4. q. 1. Rectius id negant alij vt Sot. de teg. secr. memb. 2. q. 4. dub. 3. B. Med. lib. 1. c. 14 parag. 16. fusè Sayr. c. 4. cit. plurimos referens.

9 Peccatum infectiuum, vt hæresis, proditio, denunciandum non præmissa correctione S. Tho. ar. 7. cit. ad 3. & quol. 1. ar. 16. in resp. Nisi certò putetur emendandum per correptionem Farin. alijs cit. de hæresi q. 197. num. 39. Delrius magic. lib. 5. sect. 4. vers. sexto tenentur. Idem cum est in damnum tertij Silu. ver. denunciatio q. 4. Sot. vbi supra dub. 1. Nau. c. 18. à num. 30. & c. 25. num. 33: & de accus. cons. 2. B. med. vbi supra, & com.

10 Ommittenda denunciatio cum non speratur correctio, nisi crimen sit perniciosum; & ex huiusmodi ommissione alijs detur libertas ad peccandum Sot. q. 4. cit. concl. 6. & ibi Cordub. affirmans esse communem:

11 Filius non tenetur denunciare Patrem, nec à contra; nisi sit causa fidei, vt si Pater sit hæreticus Pegna ad Direct. p. 1. com. 15. vel nisi sit crimen læsæ mai. humanæ Azor. alios referens p. 2. lib. 2. c. 2. V. Salon. 2. 2. q. 70. ar. 1. contr. 2. concl. 3. Nau. c. Inter verba, concl. 6. num. 429.

CVRIOSITAS tunc est peccatum mortale, quando vis scire id cuius notitia inducit ad periculum peccandi: aut si vis scire à Dœmone, Silu. & Ang. ver. Curiositas Nau. c. 23. num. 24. Plura vide apud Less. lib. 4. c. 4. dub. 11. Sanchez de matr. lib. 9. disp. 46. Tolet. de sept. pec. mort. c. 12.

D.

1 DOEMONEM alloqui in arreptitijs vanè, & curiosè est veniale Silu. ver. adiurare q. 7.

2 Colloqui, & agere cum Dœmone vt cum hoste, licet: non autem ab eo accipere beneficium. Sot. de iust. lib. 8. q. 3. ar. 2.

DENVNCIATIO.

V. Correctio.

DISCERE.

V. Curiositas. Fides. Oratio. Præceptũ

1 DOCTOR per viginti annos publicè legens efficitur Illustris Bartol. & Bald. in prohemio Digest, & com vt testatur Ias. in l Quæcumq; de off. eius, cui mand. est iurid. num. 12. licet ipse contrarium sentiat.

2 Docere publicè sacram scripturam in peccato mortali notorio, mortale est. Nau. c. 25. num. 55. B. med. in sum. lib. 1. c 16. parag. 10. Ang. ver. interrogatio parag. 34. & ver. prædicare parag. 7. S. Ant. p. 3. tit. 5. c. 2. parag. 10. vers. 5.

3 Docturus etiam grammaticam prius tenetur facere fidei professionem. Idē promouendus ad Dignitatem, gradum, &c. & Rector,

Rector, & Cancellarius futurus. Pius 4. const. 8. in nouo Bullar.

4 Gradum petere principaliter ad honorem, vel vtilitatem non est mortale Silu. ver. Doctor q. 4. Nau. vbi supra.

5 Gradus datus apertè sufficienti valet sine examine Pan. in c. Constitutis 2 de appell. num 4. c. Nullus ordinetur dist. 24. Ias. in l. 1. ff. de liber, & Posthum. num. 26. Nisi examen esset proforma Dec. in d. c. Constitutis, vt in licentia Doctoratus Ias. ibidem Mandos. in reg. 24. q. 3. & in promouendo ad Curam animarum Bull. Pij. V. in c. In conferendis, &c. quam habes apud Quarant. ver. benef. paroch. collat. cum ibi annot. Cong. conc. V. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 17. num. 12.

6 Regularis ductorus scripturam extra monasterium, prius ab Episcopo approbandus Concil. Trid. sess. 5. c. 1. de refor.

1 DOMICILIVM est vbi familia, uel assidua conuersatio Ang. & Silu. ver. Domicilium vel habitatio cum intentione manendi Nau. de temp. ord. consil. 2. & de fil. præsb. cons. 6. Rota tamen, vt refert Soc. in c. fi. num. 25. de for. comp. vult præter animi declarationem, vt domum emerit; alioqui ad conieturas confugiendum vt docet Pan. in d. c. fi, vt si aliquò cum omnibus rebus suis ad habitandum vadit: & qui habitat vbi est maior pars bonorum: aut habitatio decennij cum animo perpetuò manendi l. 1. C. de incol. & hic efficitur Ciuis, Vrsil. ad Afflic. decis. 384. & secundum Grammat. decis. 87. sufficit si habeat domicilium, idest vxorem, & familiam. Quod tamen circa Clericum intellige, si velit prima tonsura initiari; aut quattuor min. & Subdiaconatum accipere. Nam si sit subdiaconus ordinatus ab Episcopo Originis ad titulum beneficij requirentis residentiam, vel ad titulum patrimonij pro vtilitate, vel necessitate Ecclesiæ, & alibi transferat domicilium, non potest ordinari ad Diaconatum, & Præsbyteratum ab Episcopo domicilij inconsulto primo Episcopo, an ad huc duret causa, ob quam fuit ordinatus: tunc enim ad eundem remitti debet, vt inseruiat Ecclesiæ, cui fuit ascriptus. Quarant. ver. Ordo, vers. Circa tertium Vgol. de pot. Ep. c. 26 parag. 2. num. 3. Potest autem quis habere plura domicilia, vt cum in pluribus locis æquè habitat, v. g. æstate in hoc, hieme in alio: aut cum quis habet plura, beneficia requirent a residentiam Pan. in c. Postulasti de for. comp. num. 4. Ricc. plurimis relatis in prax. Ep. decis. 305. Quare ordinatus ab Episcopo vnius domicilij, potest ab alio ad Superiores ordinari secundum Pan. in c. Cum in distribuendis. de temp. ordin.

2 Clericus habet domicilium, vbi habet residentiam Ang. & Silu. vbi supra.

3 Scholaris non habet domicilium in loco studij; nec illius ordinarius est Episcopus loci studij Silu. vbi supra num. 3. Nau. de temp. ord. cons. 3. in fi.

1 DVBIVM est cum neutri parti assentiris, quia rationes in vtramq; partem æqualiter mouent Ang. & Silu. ver. dubium.

2 Scrupulus est assensus ex leuibus coniecturis S. Ant. p. 1. tit. 3. c. 10. parag. 9.

3 In dubio circa personas sequi oportet meliorem partē. Sed circa res veriorem S. Tho. 2. 2. q. 80. ar. 4. ad 2. Vbi verò versatur periculum animæ, tutior pars est eligenda, nisi sit notabiliter minus probabilis Silu. vbi supra q. 2. Quando verò agitur de vitando aliquo damno, aut de adhibendo remedio, dubia sunt in deteriorem partem accipienda; non quidem iudicando proximum esse improbum, sed iudicando ita exterius conuenire, sibiq; & illi cauendum, ac si dubia esset probitas S. Tho. 2. 2. q. 60. ar. 4. ad 3. Less. lib. 2. c. 29. dub. 4. num. 42.

4 Quod probabili ratione, & auctoritate creditur, non dicitur dubium Itaq; potes illud sequi, licet sit minus tutum Nau. in c. Si quis autem, de pœnit. dist 7. à num. 34. & de pœnit. & rem. cons. 10. In moralibus sufficit certitudo ex probabilibus Silu. ver. opinio q. 1 in fi. Et opinio grauis auctoris Inn. in c. Per tuas de simon. Nau. de consang. cons. 10. & in man. 27. num.

284. quod tamen Sayr. cum alijs ab eo relatis cla. reg. lib. 1. c. 5. intelligunt de indoctis Doctos enim teneri sequi communiorem

5 Cum sunt probabiles rationes inter Doctores graues, potes alterutram sequi, Silu. vbi supra. De Dubio, scrupulo, &c. fusius in trac. de casib. consc. initio

6 Dubium scrupulorum deponendum est ex consilio boni, seu docti viri; aut ratione probabili. Itemq; cum dubitatur, an sit scrupulus Silu. ver. Scrupulus.

7 Agens contra scupulum, sequendo quod credit esse licitum, non peccat Nau. in d. c. Si quis autem num. 64. Et sufficit sequi rationem probabilem Silu. vbi supra q. 3. vers. 5.

8 Vtile, & sanctum est scrupulosis frequenter contra suos scrupulos agere, tutiorem partem ommittendo Nau. vbi supra num. 65. V. B. med. lib. 2. c. 17. Sanchez in sum. lib. 1. c. 10. q. vlt.

DVELLVM

V. Excommunicatio.

1 DVellum, aliàs Monomachia, est pugna duorum facta ad alicuius rei probationem. Vel vniuersalius, Est singularis pagna a duobos sponte suscepta Silu. ver. Duellum initio.

2 Domini temporales, quicumq; sint, qui in terris suis locum ad duellum concesserint. Item patrini, certantes, spectantes, procurantes, consilium tam in iure; quam in facto dantes aut alia quacumq; ratione ad id quemquam suadentes sunt ipso facto excommonicati Conc. Trid. sess. c. 19. de refor. Quæ omnia Greg. XIII. in extrau. cit. extendit ad duellum priuatum, sine patrinis, vel socijs, sine loci securitate, aut litteris, siue chartulis: & Dominos, si huiusmodi duellum permiserint, aut quantum in se est, non prohibuerint; & mandantes instigantes, consilium, auxilium, vel fauorem dantes: aut equos, arma, pecuniam, comeatum, & alia subsidia scienter subministrantes: aut ex composito spectatores, vel socios quouis modo se præbentes: etiam si illi, qui ad locum destinatum pugnaturi accesserunt, impediti pugnam non commiserint, si per ipsos non steterit, &c. Spectatores intelligit Less. lib 4. c. 4. num. 83. qui in publico se exhibent, & sua præsentia duellum cohonestant, non qui casu aliquo ex occulto spectant. Pius IV. extendit etiam contra scribentes chartas prouocatorias, aut illas duplicantes, aut de illis se intromittentes. Alias extensiones vide in Bulla Clem. VIII. quæ incipit Illius vices 1592. relata à Sayro de censur. lib. 3. c. 31.

3 Non incidunt qui calore iracundiæ se inuitant ad duellum, & ad locum accedunt, & pugnant: secus si animo deliberato Ioseph ludou. apud Cyned. ad Decretal. collect. 117. in fi. Nec milites in castris pugnantes: vel alij ob priuatas inimicitias seipsos ad pugnandum inuitantes; etiam si euaginatis gladijs alter alterum interficiat; qui hic non est assignatio temporis, & loci. Nec obuiam se habentes diffidauerunt in tali loco, nullo assignato tempore, & statim eò accesserunt: vtrumq; enim requiritur per Greg. XIII. V. Azor. p. 3. lib. 2. c. 5. qui c. 6. addit pœnas contra duellantes non habere locum, vbi pugna fit solum odij & vindictæ ac diffidij causa, sed tantum quando fit ex condicto gratia probandæ veritatis, aut criminis purgandi: sic enim strictè accipi duellum. Contrarium tamen multis probat Sanchez in sum. lib. 2. c. 39. num. 14. Nempe leges Pontificias intelligi de quocumq; duello.

4 In duellis solemnibus non incurritur excommunicatio, nisi secuto effectu Graff. de cas. reser. lib. 1. cap. 7. num. 8.

7 In duello verò priuato ex Bulla Greg. XIII. sufficit accessus ad locum etiam si impediti non pugnauerint; modò per ipsos non steterit, &c. Quare si huiusmodi duellantes, dum ad locum destinatum pergerent ab incæpto itinere fuerunt impediti, ne accederent, non incidunt, quia vtrumq; copulatiuè requiritur. Incidunt tamen in Bullam Clem. VIII. secundum Graff. vbi supra num. 26. Verius tamen

tamen ex verbis Bullæ cit. contrarium videtur dicendum in primo casu, vt etiam colligit, & concludit Comitol. resp. mor. lib. 6. q. 18. num. 8. Nam illa verba Et si illi, qui ad locum destinatum, &c. si per ipsos non steterit, &c. sequenter, ac immediatè posita sunt post extensionem Bullæ ad Dominos, socios, &c. non igitur extendenda, cum simus in pœnis, c. In pœnis, & in c. Odia de reg. iur. in 6. requiritur igitur in duellantibus pugna Host. in c. 1. de cler. pugn. in duel. Nec sufficit peruenisse ad actum propinquum Pan. in c. 1. de eo, qui mitt. in poss. causa rei seru. & in c. Adolescens de sponsal. num. 2. Incidunt tamen comitantes; nisi opera illorum inhibita fuerit pugna, & vere pugnatum non sit, vt patet ex Bulla Greg. Sanchez vbi supra num. 13.

6 Si ex duellantibus altera tantum pars ad locum pugnæ accesserit, non incidit in Excommunicationem Greg. XIII. quę cum pluraliter loquatur, vtriusq; partis accessum requirit Comitol. vbi supra num 7.

7 Priuilegiati, vt possint absoluere à casibus Sedi Apost. reserua tis, absoluere non possunt duellantes intra terminos Concilij Trid. & Greg. XIII. In alijs verò casibus possunt Congreg. super regular. 1602. 26. Nouemb.

8 An ignominiosum sit recusare duellum? Negant Ias. in l. Ex hoc iure ff. de iust. & iur. à num. 31. & vol. 2. cons. 144. Sot. de iust. lib. 5. q. 2. ar. 8. Sanchez in sum. lib. 2. c. 39. num. 9. Etiam acceptatum Dec. in c. Ecclesia S. M. de constit. num. 31.

9 Duellum acceptare ad vitandam ignominiam, quia scilicet reputaretur vilis, & degeneris animi, est malum perniciosum ex suo genere Cai. 2. 2. q. 95. ar. 8. Less. lib. 2. c. 9. dub. 12. Salon. 2. 2. q. 64. ar. 3. contr. 3. V. Axor. p. 3. lib. 2. c. 5. & seq. Sayr. cla. reg. lib. 7. c. 13. à num. 11. Reginal. lib. 21. c. 7. Sot. & Sanch. vbi supra.

E

1 EBRIETATIS periculo probabili se exponens peccat mort. S. Tho. 2. 2. q. 150. ar. 2. Less. lib. 4. c. 3. dub. 3.

2 Alterum scienter inebriare mortale est S. Tho. vbi supra ar. 1. ad 3. Nau. c. 23. num. 121. Nisi iusta causa excuset, vt ad impediendum aliquod graue malum paratum siue contra se, siue contra alium, maximè Remp. quod alia ratione impediri non possit. Less. vbi supra dub. 4. num. 33.

3 Ebrietas si est necessaria sanitati, & nullum periculum sequitur, licita est S. Tho. ar. 2. cit. ad 3. Cai. ver. Ebrietas Silu. eo. q. 3. Nau. c. 23. num. 119. Less. dub. 3. cit. num. 13.

4 Ebrietas inculpabilis excusat à peccatis in ebrietate commissis, sunt enim inuoluntaria. Culpabilis verò, siquidem ipsa peccata sunt præuisa, quia solitus est talia peccata committere, excusat quidem à tanto, quia sunt minus voluntaria, non tamen à toto, quia voluntaria sunt in sua causa. Non præuisa excusantur à suis speciebus, sed aggrauant ebrietatis peccatum, vt potè illius mali effectus Cai. vbi supra, & S. Tho. 2. 2. q. 150. ar. ar. 4. Sanchez in sum. lib. 1. 16. à num. 40. Si ebrius occidat, cum antea potuerit, & debuerit præuidere, vt quia probabiliter putauit id mali euenturum, nec adhibuit diligentiam vt caueret, tenetur restituere P. Nau. lib. 2. c. 1. dub. 8. V. Azor. p. 1. lib. 7. c. 33. q. 5. & trib. seq.

1 ELEEMOSYNAM dare teneris in extrema necessitate ex superfluis naturæ tuæ, & tuorum S. Tho. 2. 2. q. 31. & in graui necessitate ex superfluis status, ibidem ad 3. Silu. ver. eleemosyna q. 1. in fi. Nau. de orat. c. 20. num. 20. Couar. 3. var. res. c. 14. num. 5. Sot. de iust. lib. 5. q. 3. ar. 4. Cai. to. 1. opusc. trac. 5. & com. V. Con. rad de contrac. q. 19. concl. 3. In magna necessitatę constituto non subuenire, cum

commodè possis, mortale est; nisi probabile sit ab alio subueniendum Nau. in man. c. 24. num. 9. aut occursurum alium, cui melius sit eleemosynam dare Silu. vbi supra. Conrad. q. 19. cit. in fi.

2 Extrema necessitas dicitur alioqui perituri, nisi succurratur Sot. vbi supra, Nau. num. 4. & cum apparent signa probabilia futuræ necessitatis extremæ, nisi subueniatur, nec apparet, nec in promptu est, qui subueniat S. Tho. & Cai. vbi supra.

3 Non dicitur habere superfluum status, qui thesaurizat ad acquirendum statum, quo dignus est Nau. c. 23. num. 74. & c. 24. num. 6. Cai. 2. 2. q. 32. ar. 5. ad 2.

4 Nemo tenetur quærere quis egeat, S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 24. parag. 3. Nau. nu 9. cit. nisi sit Episcopus, aut Superior Tolet. de pecc. mort. c. 35. in fi.

5 Beneficiarij non erogantes in pauperes quod sibi superest de beneficij fructibus peccant mort. contra charitatem Pan. in cap. Cum ab omni num. 6. de vit. & hon. cler. & alij, quos plena manu congerit Azor. p. 2. lib 7. c. 8. q 1. pro prima sententia, cui etiam ipse subscribit q. 2. vers. mihi itaq; Commendatarij verò, quibus Abbatiæ, & Prioratus commendantur, mortaliter peccant contra iustitiam: quare tenentur ad restitutionem. Ea enim conditione illis donantur huiusmodi Commendæ, vt præter portionem, quam ministris Ecclesiæ deseruientibus, & Ecclesiæ fabricæ debent, quartam partem in vsus pauperum contribuant, Azor. p. 2. lib. 12. c. 11. & c. 8. supra cit. vbi fusè de hac materia; & ex S. Bernardi Epist. 2. ad Falconium, & ex iure canonico id probat. Excipit tamen Commendas militares, cum huiusmodi milites non sint habendi inter Clericos beneficiarios.

6 Potest quis pro sustentanda persona Ecclesiæ, & Reip. maximè necessaria subtrahere sibi, & suis necessaria naturæ S.Tho. vbi supra ar. 6. Conrad. vbi supra concl. 10. in fi. Immo tenetur, Tolet. vbi supra c. 34.

7 Tenetur quis etiam cum vitæ periculo subuenire Reipublicæ pereunti Sot. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 7. Arag. 2. 2. q. 64. ar. 6.

8 Nemo tenetur pro vita pauperum totum statum exponere S. Tho. vbi supra.

9 In extrema necessitate sufficit mutuare, aut commodare, aut locare, &c. Nec opus est donare etiam ei qui tunc alibi non habet vnde soluat secundum Nau. c. 17. nu. 61. & c. 24. num. 4. & de redd. Eccl. q. 2. mon. 4. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 1. nu. 4. Contrarium affirmant Silu. ver. furtum q. 5. Sot. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 1. ad 4. qui id intelligunt de rebus vsu consumptibilibus. in alijs enim concedunt non transferri dominium. Idem si talis alibi habet, vnde soluat Roder. lib. 1. sum. c. 50. Tolet. de pecc. mort. c. 36. Et certè Nau opinio videtur sustineri non posse: Nam alioqui nullum extaret præceptum de eleemosyna: hæc enim dicit liberam dationem, non verò mutuationem Azor. p. 3. lib. 4. c. 39. diffic. 2. & p. 2. lib. 12. c. 9. q. 1. vbi dicit Nau. opinionem esse improbabilem. & q. 2. docet non satisfieri præcepto eleemosynæ mutuando V. Pan. in c. Si vero num. 6. de iureiur.

10 Faciens eleemosynam de rebus restitutioni obnoxijs, tenetur postea cum poterit tantumdem creditori restituere Io. Med. de eleem. q. 5.

11 Extremè indigens potest aliena rapere, nec tenetur restituere, cum ad pinguiorem fortunam venerit; modò tunc omnia consumpserit. Doct. cit. contra Nau. c. 17. num. 60. V. ver. furtum num. 6. & ver. rest. c. 2. num. 10.

12 Non potens ex suo subuenire, potest ad id aliena rapere S. Tho. 2. 2. q. 66. ar. 7. ad 3. Silu. ver. furtum q. 5. vers. 1. Sot. de iust. lib. 5. q. 3. ar. 4. V. Conrad. vbi supra vers. tertium dictum:

13 Laudabile est, non tamen necessarium subuenire pauperi alioqui ob inopiam peccaturo Sot. vbi supra. Esse necessarium docent Tolet. vbi supra c. 33. & 35. Io. med. de rest. q. 2. parag. Ad 2.

14 Qui tenetur dare eleemosynam potest cogi per Iudicem Pan. in c. 1 de empt. nu. 8. & in c. Cum causam de elect. glo. in c. Sicut,

c. Sicut. ver. esurientium d. 47. Couar. 5. var. res c. 14 num. 5. Silu. ver. Eleemosyna q. vlt. Arag. 2. 2. q. 66. ar. 7. Nau. de redd. Eccl. q. 2. mon. 6.

15 Eleemosynam potest facere Vxor, si est consuetudo, etiam viro prohibente, fortè ne immoderatas, faciat: Nam si verè credit illum nolle, debet abstinere. Item si vir est insanus, aut absens potest dare quantum ille præsens, & sanus solet. Item de paraphernalibus, nisi sit statutum, aut consuetudo prohibens. Item pro viri salute spirituali, vel corporali, aut si, cum ille tenetur, non vult dare. Item cum ipsa familiam gubernat. Item cum eius maritus certum quid pro eius victu assignauit. Item si sufficientem dotem attulit, potest de eo, quod opera sua lucratur. Item si extrema necessitas occurrat; aut si dat quod damnum non affert. Silu. vbi supra q. 5. vers. 5. Nau. c. 17. num. 153. Tolet. vbi supra c. 29. in fi.

16 Etiam Religiosus dare potest extremè egenti Nau. de regul. com 2. num. 28. Et cum est extra monasterium in studio, aut itinere; & de datis ad sustentationem. Idem num. 8. Silu vbi supra, & donatio 1. q. 1. vers. 5. Item si bona administrat: aut de licentia Superioris saltem præsumpta Tho. 2. 2. q. 32. ar. 7 ad 1.

17 Filiusfam. potest ex peculio castrensi, aut quasi: aut de sibi datis ad iter, studium, &c. Nau c. 17. num. 157. Item de voluntate præsumpta Patris, aut si habet administrationem. S. Tho. vbi supra ad 3. Silu. q. 1. cit. vers 4. Ang. eo parag. 6.

18 Seruus potest quantum credit Domino placere, v. g. in necessitate, qua ille tenebatur, & cum dispensat, & de ijs quæ damnum notabile Domino non afferunt Silu. vbi supra vers. 3.

19 Obligatus voto ad eleemosynam satisfacit dando extremè egenti Sanchez in sum, lib. 1. c. 14. num. 7.

F

FAMA

V. Infamia. Iudicium. Matrimonium. Missæ auditio.

1 FEstum non potest Princeps, aut Ciuitas indicere S. Ant. p. 2. tit. 9. c. 7. parag. 1. Silu. ver. Dominica num. 2. Azor. p. 2. lib. 1. c. 26. q. 5. & 7. Suar. de relig. to. 2. trac. 2. lib. 2. c. 12. nisi contrarium habeat vsus.

2 Festum non potest Episcopus indicere sine consensu populi, & Cleri cap. vlt. de fer. & c. 1. de consecr. d. 3. S. Ant. loco cit. in princ Silu. vbi supra q. 1. Nisi contrarium habeat consuetudo Suar. vbi supra c. 11. à num. 14. Azor. p. 2. lib. 1. c. 26. q. 2.

3 Festa ab Episcopo præcepta obseruanda etiam à Religiosis exemptis Conc. Trid. sess. 25. regul. c. 12. Non tamen ad Octauas Cong. Rituum.

4 Ad festa maiorum voto, aut iuramento instituta tenetur populus Nau. c. 12. num. 74. vers. 3. Roder. in sum. lib. 1. c. 122. num. 1. Si non ratione voti, cuius obligatio non excedit personam vouentis, saltem ex vi contractus, & promissionis Roder. lib. 2. sum. c. 99. num. 13. Sayr. cla. reg. lib. 7. c. 3. & consuetudinis recepræ Azor. vbi supra, & p. 2. lib. 11. c. 15. q. 14. V. Sanchez in sum. lib. 4. c. 15. q. 2.

5 Processus Iudiciales in festo facti etiam de consensu partium, sunt nulli; nisi fiant ex necessitate, aut pietate, c. Conquestus de fer. & ibi Pan. num. 2. Quare excusantur Iudices rusticorum ius dicentes diebus festis, eo quòd alijs diebus neq; Iudices, neq, testes suppetunt: aut ne pauperes suos dies operarios amittant Nau. vbi supra num. 13. Reginald. lib. 19. num. 44. Azor. p. 2. lib. 2. c. 26. q. 10. Caiet. ver. festorum uiol.

6 Licitum est in die festo docere, & illa omnia facere, quæ pertinent ad salutem

proprij

propri corporis, & proximorum, & ad damnum rerum vitandum S. Tho. 2. 2. q. 122. ar. 4. ad. Item piscari certum genus piscium, quod certis tantum diebus aduenit, & citò discedit c. Licet de fer. Nau. vbi supra num. . & concedit Silu. ver. Dominica q. 5. in . modò in fiat ob lucrum; de quo vide Suar. vbi supra c. 26. huius tamen limitationis mentionem non faciunt Ang. ver. feria num. 34. Cai. & alij. & d. c. licet moderatur vt Ecclesijs, & Christi pauperibus honesta lucri portio detur. Item vendere eo die necessaria Cai. ver. In festo prohibita. Et iter agere audita missa Nau. vbi supra num. 6. Cai. ver. In festo licita. Item pulsare citharas, & similia instrumenta etiam ob lucrum Nau. num. 14. contra Silu vbi supra. Et describere etiam ob lucrum B. Med. in sum lib. 1. c. 14. parag. 8. Roder. lib. 1. c. 122. num. 2. Suar. vbi supra cap. 25 Sayr. cla. reg. lib. 2. c. 2. num 14. Ob lucrum tamen non licere docent Cai. 2. 2. q. 122. ar. 4. vers. ad 2. dub. Ang. vbi supra parag. 31. Nau. & Silu. vbi supra Sot. de iust. lib. 2. q. 4. ar. 5. Azor. vbi supra, & id censeo probabilius. Licèt etiam Nundinæ ex consuetudine scitæ, & toleratæ Cai. in sum. ver. In festo licita, intellige audita missa Nau. num. 8. Molendina excusantur tolerata consuetudine; Pistrina verò necessitate. Idem num. 9. Azor. p. 2. lib. 1. cap. 26. & seq.

7 Excusat à violatione festi iustus metus, pietas, vtilitas publica, vitatio damni corporis, vel animæ Silu. vbi supra q. 4. & seq. Lucrum, quod alio tempore haberi commodè non potest Cai. vbi supra Silu. q. 4. cit. Nau. vbi supra Et necessitas etiã Episcopo prohibente. idem Nau. num. 15. De lucro, &c. improbant Suar. vbi supra c. 33. & Reginal. lib. 19. num. 51. Excusat etiam leuitas materiæ à mortali, vt tondere barbam, & capillos capitis, si breui tempore id fiat. Quantum verò sit hoc tempus, non satis constat, Alijs circa tertia diei partem: alijs circa horam non integram constituentibus. sic Azor. p. 1. lib. 1. c. 23 q. 5: Sed primi nimiam videntur dare licentiam, cum nimis præiudicent Ecclesiæ precepto nec aliqua probabili ratione nitantur. Secundi verò rigose nimis restringunt: Nam respectu totius diei pars vigesima quarta non videtur nimia. Relinquendum igitur esse prudentis arbitrio docet Suar. de relig. lib. 2. c. 31. num. 2.

8 Possunt puellæ, occupari diebus festis post suas deuotiones, ad vitandam otiositatem, aut aliud peccatum Silu q. 5. cit. vers. 4.

9 Secularis assuetus ad opera potest modicum laborare ad vitandum otium, aut aliam iniustam, aut minus honestam actionem Suar. vbi supra c. 26. num. 5. in fi.

10 Pictores non excusantur, quamuis voluptatis, aut etiam addiscendi gratia pingant: est enim ars ex suo genere seruilis, Suar. vbi supra. Hos excusat Azor. p. 1. lib. 1. c 37. q 6. si gratia tantum animi recreandi, aut sciendi: & sequitur Barbos ad c. Licet de fer. num 14. Immo absolutè excusant B. Med. instruc lib. 1. c. 14. parag. 8. & Ludou. Lopez instr. c. 52. quos refert Suar. vbi supra dicens hanc controuersiam sibi videri valdè dubiam. Ipse tamen tenet artem pingendi esse mechanicam, & seruilem, & id circo prohibitam in die festo.

11 Lucrum etiam principaliter intentum non facit opus ex non seruili seruile Cai. ver. in festo licita in fi. Nau. vbi supra num. 5. Sot de iust. lib. 2. q. 4 ar. 5. B. med. parag. 8. cit. Roder. vbi supra. Alij contra sentiunt vt Silu. ver. Dominica q. 5. vers. 3. Cai. sibi contrarius 2. 2 q. 122. ar. 4. vers. Ad 2. dub. Azor. vbi supra. Hi tamen duo postremi excipiunt scriptorem, quòd scribendi opus sit quoddam genus cuius sint duæ species, vna operis liberalis, altera operis seruilis. In alijs verò asserunt priorem opinionem esse communem. Sed hanc distinctionem meritò improbat Suar. vbi supra c. 24. & seq.

12 Muliones possunt iter iam cæptum continuare, non autem incipere, nisi vrgeat necessitas Nau. num. 6. Cai. vbi supra.

13 Hastiludium in die festo vult esse mortale Ang. ver. Ludus num. 2. vers 6. Negat Silu. ver. Ludus. In loco sacro semper est mortale. Idem.

14 Bellare in die festo audita missa, si adsit consuetudo, non est mortale Molin. de iust. tract. 2. disp. 111.

15 Potest quis recedere à proprio domicilio, vbi est festum, in locum, vbi festum non est, & ibi laborare: nec tenetur prius missam audire Sanchez alios referens in sum. lib. 1. c. 12. num. 31. & seq.

16 Negotiari tempore, aut loco sacro est mortale, nisi paruitas, aut maxima necessitas excuset. Silu. ver. Negotium q. 2. Sot. verò de iust. lib. 6. q. 2. ar. 2. docet non esse mortale, nisi ratione scandali, & hoc videtur probabilius.

17 Episcopus iniustè prohibet alioqui infesto licita, & si excommunicet, nulla erit excommunicatio Nau. c. 13. num. 15. Silu. ver. Dominica q. vlt.

18 Potest Episcopus in festo dispensare cum causa subest Silu. vbi supra q. 3. & Parochus, si est consuetudo Sot. de iust. lib. 2. q. 4. ar. 4. sed tantum ad tempus, & pro ratione imminentis necessitatis Suar. vbi supra c. 33. num. 2.

19 In festis S. Crucis, S. Michaelis de mense Sept. SS. Innocentium, & S. Siluestri nisi incidant in dominicam, laicis non est mortale operari Eug. 4. vt refert Nau. d. num. 15. & Suar. de relig trac. 2. c. 6. num. 6. & c. 7. in fi. & c. 9. num. 20. Nunc ex decreto Vrbani VIII. festum SS. Innoc. & S. Siluestri sunt de præcepto.

1 Fdei mysteria, quæ in ecclesia publicè monstrantur, tenetur quisque explicitè credere S. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 7. Silu. ver. fides q. 3. Habens verò officium docendi tenetur habere explicitam fidem omnium articulorum ibidem. Cum verò deest, qui doceat, sufficit credere, quod docet Ecclesia B. med. lib. 1. c. 14. parag. 2. V. Sot. in 4. d. 5. q. vn. ar. 2. Azor. p. 1. lib. 8. c. 16. Director. Inquis. p. 2. q. 12.

2 Negligentia eorum, qui cum possint, non discunt præcepta Dei, & articulos fidei, peccatum mortale est, Cai. in sum. ver. Ignorantia B. Med. vbi supra Et orationem dominicam Ang. & Silu. ver. scientia, & præcepta Ecclesiæ Sanch. in sum. lib. 2. c. 3. num. 14. Item negligentia docendi eos, quos docere tenentur Roder. lib. 1. c. 88 num. 4. & c. 119. num. 6. Ang. & Silu. loc cit. V. Direct. p. 1. q. 3. & 4. cum ibi not.

3 Fidei professionem qui facere teneantur, vide supra ver. Beneficium num. 85

4 Disputare de fide, siue publicè, siue priuatim, prohibitum est laico sub excommunicatione, c. Quamquam parag. Inhibemus, de hæret. in 6. Non est tamen latæ sent. vt vult glo. fin. ibi, & Alter. de suspens. disp 6. c. 3. Farin. de hæres. q. 178. num. 120. intellige si sciat sibi esse prohibitum Nau. c. 11. num. 27. vers 5. & de hæret. cons. 24. Potest autem de licentia Episcopi Alter. loc. cit. Si tamen sit insignis eruditionis, potest disputare de fide, præsertim in casu necessitatis etiam cum hæreticis Pegna ad Direct. p. 1. q. 10. com. 25. Cai. 2. 2. q. 10. ar. 7. Sanch. in sum. lib. 2. c. 6. Farin. de hæres. q. 178. parag. 1. num. 112.

5 Tenetur quis confiteri fidem, cum id postulat Dei, aut proximi charitas S. Tho. 2. 2. q. 3. ar. 2. Silu. ver. fides q. 5. Sanchez in sum. lib. 2. c. 4.

6 Vti habitu, quo vtentes falsam religionem profitentur, mortale est Silu. vbi supra, & ver. Infidelitas q. 9. Cai. in sum. ver. habitus omissio.

7 Licet ex causa assumere habitum infidelium: modò in tali veste non sit aliquod signum ad discernendam sectam Silu. q. 9. cit. Sanch. vbi sup. num. 17. vbi nu. 19. alijs cit. docet id licitum esse, modo tunc non vrgeat necessitas, & præceptum externæ confessionis fidei, & id fiat ex graui causa V. Pegn. ad Direct. Inquis. lib. 1. comment 22. Cai. 2. 2. q. 3. ar. 2. Azor. p. 1. lib. 8. c. 27.

8 Deponere mortis metu habitum, seu signum Christiani non est mortale Ban. 2. 2. q. 3. ar. 2. dub. 2. V. Azor. vbi supra.

1 Fœmina post partũ potest Ecclesiã intrare ex deuotione, vel etiã aliquandiù abstinere ex reuerentia c. vn. de purif. post part.

2 Fœminam nudare pectus sine mala intentione non est mortale Nau. c.

c. 23. num. 19. Si patriæ, aut personarum præsentium conditio id ferat Silu. ver. chorea q. 1. vers. 4. Azor. p. 3. lib. 3. c. 30. q. 7. Communiter est veniale Caiet. ver. ornatus, licèt Ang. eo. parag. 3. dicat non audere excusare à mortali

FREQVENTATIO inducitur ex duabus vicibus, glo. in c. Monasteria de vit. & hon. cler. ver. frequentare, & ibi Pan. num. 5. Silu. ver. infamia q. 5. in fi. glo. in parag. fi. Auth. de defens. Ciuit Arbitrabitur bonus Iudex Host. relatus ab Anch. in d. c. monasteria num. 5.

Gula. *V. Commedere.*

H

HAERESIS

V. Iudicium. Bulla Cœnę. Irreg. ex peccato notorio.

1 Hæresis est error intellectus voluntarius contra aliquam fidei veritatem cum pertinatia, assertus ab eo, qui fidem recepit, Sanchez in sum. lib. 2. c. 7. num. 1.

2 Hæreticus non est, neq; excomunicatus, qui facit opus hæretici sine errore mentis, idest pertinacia, Silu. hæresis 1. nu. 1. Can. de loc. theol. lib. 12. c. 8. Cai. p. 1. q 32. ar. 4. Neq; qui dubitat de fide sine pertinacia, & complacentia dubij Anchar. in c. 1. de Iudæ. Intellige quando intellectus vtriusq; partis rationibus perpensis, pendulus est, nullumq; iudicium firmat: quod est verè ac formaliter, intellectum dubium manere Si enim supra suum dubirandi actum reflectitur iudicans illam fidei rem esse dubiam aut sub opinione, est verè hæreticus, Sanchez c. 7. cit. num. 12. & sic intelligendi sunt alij ibi relati contrarium sentientes.

3 Hæreticus non est excommunicatus, nisi adiungat actum exteriorem, quo errorem suum asserere intendat. Nau. c. 27. num. 56. Roder. lib. 1. c. 13. num. 1. Neque si faciat in confessione, vel petendo consilium Sayr. de censur. lib. 3. c. 4. num. 28. & seq. Actum exteriorem intellige etiam occultissimum, vt si sibi soli dixerit, aut si scripto, vel opere, &c. Nau. vbi supra, & in c. Cogitationis, de pœnit. d. 1. num. 10.

4 Licet adire terras hęreticorum, ibiq; manere negotij gratia: modò interrogatus se catholicum profiteatur: nec inde discedere tenetur, si habeat animum non negandi Nau. c. 23. num. 35. & de hæret. cons. 9. Non enim tenemur vitare hæreticum etiam notorium, nisi sit etiam denuntiatus excommunicatus Sanchez in sum. lib. 2. c. 9. nu. 4. & seq. V. supra Excommunicatio nu. 27. Modò Itali extra Italiam degentes non habitent nisi in ijs locis, vbi liber, & publicus cultus, siue vsus Catholicæ religionis existat, cæteraquè præstent, quæ continentur in constit. Clem. VIII. quam ad verbum refert Quaranta ver. Hæreticus in fi.

5 An liceat adire templa hæreticorum, ibiq; orare, missam, & concionem audire, præsertim iubente Principe, ac magistratu hæreticis. Vide Sanchez vbi supra c. 4. nu. 26 & seq. & Bullam Clem. VIII. 1606. relatam à Suar. cōtra Regem Angl. lib. 6. in prohæm.

6 Hæreticus non priuatur ipso facto potestate sæculari, c. Qui contra 24. q. 1. Silu. vbi supra nu. 14. vers. quarta hæresis pœna.

7 Excommunicatio lata ab hæretico non tenet, c. Ait Celestinus, & seq. 24. q. 1.

8 Hæreticus licitè vtitur bonis suis ante condemnationem per sententiam Silu. vbi supra num. 13. Azor. p. 1. lib. 5. c. 7. Sot. de iust. lib. 1. q. 7. ar. 4. Nau. c. 23. nu. 66. & com. & est hæreditatis, & legati capax de iure com. De quo vide Sanchez in sum. lib. 2. toto c. 14. Molin. de iust. trac. 2. disp. 95. Pegnam ad Direct. Inquis p. 3. schol. 151. in noua impress. Vbi quod filij hæreticorum succedunt iure proprio Auis catholicis etiam parentibus viuis, & pluribus. cit. docet Sanchez vbi supra c. 29 num. 13.

9 Hæreticorum filij eo ipso desinunt esse sub patria potestate c. Quicumque parag.

parag. fin: de hæret. in 6.

10 Hæreticis obligati, vt Vassalli, liberantur obligatione c. fi. de hæret.

11 Filius hæretici non emendati, & Nepos, & hæreticæ filius nullum beneficium, aut officium publicum potest consequi; nisi prædicti essent emendati, Ecclesiæ reincorporati, parati ad pœnitentiam c. Statutum 2. de hæret. in 6. Quod intelligendum est non de filijs ante heresim natis, sed post; quod illi non puniantur pœnis patrum vt docet Nau. de hæret. cons. 23. Vide quæ in simili docet Felin. ad c. Prudentiam de off. deleg. num 8. & glo. in c. Iam itaq; ver. reatum, &c. Non imputatur 1. q. 4. Idem cum Nau. docet Sanch. vbi supra, & c. 28. num. 16. Sed Pegn. ad Direct. p. 3. comment. 163. Azor. & Silu. vbi supra id intelligunt etiam de natis ante hæresim Patris.

12 Si filius denuntiat Patrem hæreticum euitat omnes pœnas statutas contra filios hæreticorum Pegna vbi supra p. 2. c. 14. com. 25. vers. Hoc addiderim, & alij quos refert, & sequitur Sanchez c. 27. cit. num. 30.

13 Hæreticus est, qui dubitat de rebus fidei determinatis ab Ecclesia: Nisi dubiter ex infirmitate, non ex pertinacia Silu. vbi supra q. 3. Non est autem pertinax, nec hæreticus, qui ignorat se contra fidem, & Ecclesiæ determinationem sentire, etiam si ab Episcopo, & doctis viris admoneatur: Nam putare potest eos falli Can. de loc. theol. lib. 12. c. 9. vers. At quid pertinacia sit. Sed contrarium sæpe docet Direct. Inquis, præcipuè p. 2. q. 7. vbi Pegna fusè etiam in ijs quæ explicitè credere non tenetur. Idem coment. 21. & 26. V. Sayr. de censur. lib. 3. c. 4. num. 17. Dianam tres opiniones referentem p. 4. trac. 7. resol. 36 vers. Sed quia dictum est Sanchez, & ab eo cit. in sum. c. 7. num. 25.

14 Non est hæreticus qui ignorat etiam ignorantia crassa, & supina Azor. alios referens p. 2. c. 9. q. 7. & seq. Ban. 2. 2. q. 11. ar. 2. Arag. ibi ar. 1. Can. vbi supra, Nau. c. 11. num. 22. V. Farin. de hæres. q. 178. parag. 4. & q. 179. parag. 3. Sayr. vbi supra

15 Hæreticus omnis est etiam schismaticus, non è contra S. Tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. ad 3.

16 Excommunicatus, suspensus, interdictus denũciatus, si in illis cẽsuris per annũ insordueric, contra eum tamquã de hæresis suspectum procedi potest. Concil Trid. sess. 25. c. 3. de refor. Glo. in c. Excommunicamus 1. ver. condemnantur de hæret. In supremo tamen Vrbis Tribunali procedi non solet contra huiusmodi excommunicatum, nisi sit excommunicatus ex causa fidei, vt testatur Pagna vbi supra conment. 72. Farinac. alijs relatis de hæres q. 92. parag. 2. num. 24. certè Trident. loquitur de quacumque excomm.

17 Confessarius in actu Confessionis sollicitãs mulierem ad actus inhonestos puniri potest, & debet ab Inquisitore tamquam suspectus de hæresis Pius IV ad Episcopũ Hispalensem. Quod Greg. XV. 1622. 30. Aug. approbauit, & confirmauit; & in omnibus Christiani orbis partibus inuiolabiliter obseruari præcepit. Statuens prætere a, & declarans quod omnes Sacerdotes siuè sæculares, siuè Regulares, etiam quomodolibet exempti, ac Sedi Ap. immediatè subiecti, aut quouis priuilegio muniti, qui personas, quæcumq, illæ sint, ad inhonesta, siuè inter se, siuè cum alijs quomodolibet perpetranda, in actu sacramẽtalis confessionis, siuè ante, siue post immediatè, seu occasione, vel prætextu confessionis huiusmodi, etiam ipsa confessione non secuta, siuè extra occasionẽ confessionis in confessionario, aut alio loco quocumque vbi confessiones sacramentales audiantur, seu ad confessiones audiendas electo, simulantes ibidem confessiones audire, solicitare, vel prouocare tentauerint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, siue tractatus habuerint, ab Inquisitoribus grauiter puniantur pro grauitate criminis. Et quòd Confessarij suos pœnitentes quos nouerint fuisse ab alijs, vt supra sollicitatos moneant de obligatione denunciandi sollicitantes, seu tractantes vt supra. Quod si facere prætermiserint, aut pœnitentes docuerint non teneri ad denunciandum

Confes-

Confeſſarios ſollicitantes, ſeu tractantes &c. ab Ordinarijs, & Inquiſitoribus pro modo culpæ puniantur. Si ſollicitans iſit emendatus, ſollicitatus id ſciens non tenetur deferre, & ante delationem præmittenda correptio, ſi certa ſit ſpes emendationis Roder. à Chuna q. 3. à num. 31. ad ſi.

18 Vtens ſpeculo], vel phiala ad effectum ſciendi futura contingentia, eſt vehementer ſuſpectus de hæreſi Ric. pag. 2. decis. 244.

19 Hæreticus eſt ipſo iure priuatus beneficijs c. Vt comiſſi parag. priuandi de hæret. in 6. c. Ad abolendam parag. præterea eo. tit. in ant. Pegna vbi ſup. cõment. 162. & idẽ ſtatuerant alij plures Sum. Pont. quos refert Farin. vbi ſupra q. 189. num. 69 & inhabiles redduntur ad alia obtinenda c. Statutum 1. de hæret. in 6. Farin. num. 70. Si tamen pœnitens, & ex toto corde ad fidem redeat ante ſententiam, non priuatur obtentis, nec inhabilis redditur ad obtinenda Gemin. in d. c. Vt comiſſi ver. priuandi num 6. Farin. q. 189. num. 84. Requiritur autem ad priuationem ſententia declaratoria criminis per c. Vt commiſſi cit. & com. Et vt is ſit de hæreſi plene conuictus, vel confeſſus: ſecus de hæreſi ſuſpecto, vel diffamato. Pegna vbi ſupra cõmen. 162. vers. Beneficia verò Sanchez in ſum. lib. 2 c. 26 num 14. vbi num. 16. quòd ante ſententiam poſſunt validè beneficia renunciare in alterius fauorem, & num. 5. plurimos refert aſſerentes hæreticos non eſſe ipſo iure priuatos beneficijs, ſed tantum priuandos per ſententiam. Et ipſe docet horum [opinionem eſſe probabiliſſimam, ſed contrariam probabiliorem.

20 Hæreticus in articulo, vel periculo mortis abſolutus à Confeſſario ſi ſit accuſatus, vel denunciatus, & abſens tamquã hæreticus condemnatus, ſi conualuerit, non tenetur ſe præſentare. In hoc enim poſtremo, cum huiuſmodi condemnatus non comparendo condemnari ſoleat ad ignem, durum nimis eſſet illum condemnare ad ſubeundam dictam mortem Ricc. p. 3. decis. 480.

HOMICIDIVM

V. Iniuria. Iudicium. Peccatũ. Reſtitutio. Tyrannus.

1 HOMICIDIVM voluntarium dicitur, quod eſt intentum in ſe, vel in cauſa adeo propinqua, vt velle hanc ſit velle occidere, vt dare venenum. Secus eſt, ſi ſine intentione occidendi fiat id vnde vt plurimum ſequitur mors, & ſequatur Nau. c. 27. num. 239. & ſeq. Couar. in Clem. ſi furioſus de homic. par. 2. initio Sayrus de cenſur. lib. 7. c. 7. num. 6. Voluntarium propriè, & ſtrictè, eſt intentum per ſe, & directè Tolet lib. 1. c. 71.

2 Occidere hominem bannitum non eſt peccatum, ſi ſit condemnatus ad mortem, & Princeps cuicunq; facultatem faciat illum occidendi Silu. ver. Aſſaſſinus num. 3. Sot. de iuſt. lib. 5. q. 1. ar. 3. Arag. 2. 2. q. 64. ar. 3. in fi. Sayr. cla. reg. lib. 7. c. 11. à num. 10. Aut ſi adſit ſtatutum huiuſmodi facultatem tribuens Pan. in c. Dilecti filij, de except. num. 10. Fel. in c. Quæ in Eccleſiarum de conſtit. à num. 3. Iul. clar. parag. Homicidium, vers. Numquid ſtante hoc ſtatuto. Niſi quis occidat extra territorium habentis ſuper illum poteſtatem Silu. homic. 1. q. 3. Felin. & Sayr. vbi ſupra Si tamen timeatur damnum in futurum, vbicumq; occidi poteſt: eſt enim actus neceſſariæ defenſionis. P. Nau. lib. 2. c. 3. num. 231. Filio tamen non licet occidere Patrem, niſi pro defenſione Patriæ Couar. in c. Raynutius de teſtam. num. 9. Pan. in c. 1. de conuers. infid. num. 9.

3 Licitè occidis defendendo te, aut alterum Silu. vbi ſupra q. 2. vers. 6. Et latronem, ſi rem tuam magni momenti non potes aliter recuperare, & dum fugit flagrante delicto: Secus, ſi aliquò ſe recepit Sot. vbi ſupra ar. 8.

4 Licitum eſt occidere inuaſorem, licet inuaſus prius cauſam dederit Ban. 2. 2. q. 64. ar. 7. dub. 1. concl. 3. & Sayr. cla. reg. lib. 7. c. 10. num. 24. V. Irreg. ex deform. illicita num. 4.

Puella

5 Puella pro tuenda virginitate sua potest aggressorem occidere quando aliter se tueri non potest Silu. homic. 1. q. 5. Azor. p. 3. lib. 2. c. 1. q. 18. Roder. in sum. p. 1 c. 36. & alij ibi cit.

6 Etiam Patrem potest quis occidere se defendendo Couar. vbi supra num. 8. & Regem, Principem, aut alium Reipublicæ maximè vtilem Azor. p. 3. lib. 2. q. 7. Et pro defensione Patriæ Couar. vbi supra, & com. in l. Veluti ff. de iust. & iur.

7 Occidere pro defensione rerum suarum, licet, iure ciuili dante ad id potestatē Silu. homic. 1. q. 2. vers. 5. & pro defensione rerum proximi, ipsum adiuuando Silu. bellum 2. q. 7. Azor. p. 3. lib. 2. c. 1. q. 12. si tamen res illæ sint magni momenti, nec sit probabilis spes aliter recuperandi S. Ant. p. 3. tit. 4. c. 3. parag. 2. Salon. 2. 2. q. 64. ar. 7. contr. 2. concl. 1. Item pro defensione alterius castitatis Sayr. de censur. lib. 7. c. 10. num. 35. & seq.

8 Para ntem te omnino occidere, potes tu prius occidere, quam inuadaris, si aliter euadere non potes Sot. vbi supra Ias. in l. Vt vim ff. de iust. & iur. num. 14. glo. in c. 3. de homic. ver. legibus sæcularibus Couar. in Clem. si furiosus p. 3. parag. vn. num. 6. Ban. vbi supra dub. 4. concl. 2. Roder. lib. primo sum. c. 136. num. 1. Sayr. vbi supra P. Nau. lib. 2. c. 3. a num. 35 2. licèt Nau. de homic. cons. 31. & in man. c. 15. num. 3. Sot. & Roder id tantum concedant cum inuadens decreuit statim occidere Bau. tamen ampliat in casu, quo aggressor fecit aliquam actionem parando insidias, quas effugere non possis, nisi præueniendo, licèt pro tunc quietus sit: non enim tenetur inuasus perpetuò se domi continere, & Anchar. in c. Maiores de bapt. num. 11. docet præueniri posse eum, qui cum armis se parat ad offendendum me, locèt nondum offenderit: sufficit enim quod nocere possit. & Molin. de iust. trac. 3. disp. 12. in fi. docet licitum esse præuenire, quando aliter non patet via euadendi mortem, eiusuè graue periculum V. Less. lib. 2. c. 9. dub. 8. Salon. vbi supra contr. 1. Azor. c. 1. cit. dub. 12. Solæ minæ non sufficiunt Ias. vbi supra Nisi ille solitus sit minas exequi Aret Inst. de iur. nat. parag. Ius autem gentium nu. 6. vers. Quid si quis minatus, &c. Nau. num. 3. cit. quia huiusmodi minæ inducunt iustum metum Pan. in c. 1. de off. Deleg. not. 2. Venientē ad te strieto gladio potes sagitta occidere Sot. vbi supra.

9 Licet mulieri pregnanti ante fœtus animationem medicinam sumere ad tuendam propriam vitam etiam cum periculo aborsus Silu. ver medicus q. 4. S. Ant. p. 3. tit. 7. c. 2. parag. 2. Cou. in Clem. Si furiosus p. 2. c. 5. num. 1. vers. Hinc est Nau. c. 25. num. 62. Sanch. de matr. lib. 9. disp. 20. num. 9. Non tamen, secundum eundem, id licet ad vitandum periculum vitæ, quod ex partu sibi imminere experta est fœmina; vel famæ, vitæq; iacturam ex criminis detectione. Nec post animationem secundum eosdem, & Less. vbi supra dub. 10. cuius contrarium docuit Cord. lib. 1. qq. q. 38. dub. 1. Primum intellige secundum Less. & Couar. indirectè, intendendo scilicet solam matris sanitatem: Nam directè intendere aborsum esset mortale. In secundo verò casu de fœtu animato; si medicus probabiliter iudicet, quod, licèt à tali remedio abstineat, non poterit fœtus viuus edi in lucem, sed cum matre omnino morietur, poterit sanguinem minuere, & alia medicamenta adhibere, vt alterum è duobus saluetur P. Nau. lib. 2. c. 3. num. 142. & seq. & Sanch. vbi supra num. 14. & seqq. docet licitum esse pregnantis ijs medicinis vti, etiam cum probabili aborsus periculo, vbi omnino eius saluti sunt necessaria, etiam vbi æquè ordinantur ad matris salutem, ac fœtus necem. Potest tamen ipsa mulier non sumere, & præferre vitam fœtus propriæ vitæ.

10 Licite occidis innocentem, à cuius tergo aggressor tuus semper manet, vt eo, velut quodam scuto te offendat, seq; defendat; si vel ille innocens pugnet, aut iuuet, quia ignoranter; aut si ceteri noxij aliter coerceri non possunt, & alioqui sis ab aggressore occidendus Sot. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 2. ad 1. Cord. vbi supra dub. 2. Silu bellum 1. 10. Vict. de iur. belli num. 38. P. Nau.

vbi supra

vbi supra num. 145. Non potes tamen impetere innocentem, vt illo sublato, facilius superes aduersarium, sed potes impetere aduersarium, licet per accidens huiusmodi innocentem occidas Cord. vbi supra Less. dub. 6.

11 Fugientem cum rebus tibi furto sublatis, si aliter eum deprahendere, aut res tuas recuperare nequis, potes sagitta occidere, Sot. vbi supra Silu. excom 6. nu. 6. vers. 9. Negat Couar. vbi supra p. 3. parag. vn. num 6. vers. 9.

12 Inuadentem tenetur fugere; cui id dedecus non est, vt Clerici, & religiosi Sot. vbi supra ar. 8. Nau. c. 15. num. 3. & 4. Pan. in c. Olim: 1. de rest. spol. num. 17. Salon. 2. 2. q. 64. ar. 8 contr. 2. concl. 1. Si tamen non fugiat, non peccabit contra iustitiam, si occidat inuasorem cum debito moderamine Iul. Clar. asserens de com. parag. homic num. 32. Less. vbi supra dub. 8. num 44. erit tamen irregularis secundum eos V. Sayr. de censur. lib. 6. c. 17. nu. 17. V. Irreg ex defor. illic num. 15.

13 Mater, aut nutrix tenens infantulum in lectulo, si debitas adhibeat cautiones, ne suffocetur, si casu accidat mors, non peccat, Cai. 2. 2. q. 64. ar 8. Nau. c. 15. num. 13. præsertim si implacabilitas infantis hoc exigit. ibidem.

14 Non licet tibi membrum abscindere, aliquo minitante mortem, si id non facias: offerre tamen potes potius secundum Sot. lib. 5. q 1. ar. 7. & q. 2. art. 1. & q. 6. ar. vlt. Sayr. vbi supra c. 9 num. 37. Licere asserit Less. c. 9 dub. 14. num. 101.

15 Non teneris ad vitam prolungandam vti cibis optimis, sed sufficit, si communibus, & naturaliter productis Sot. vbi supra ar. 6. ad 1. Couar. 1. var. res. c. 2. nu. 10. Pan. in c. Si verò de iureiur. Arag. 2. 2. q. 64. ar. 9. ad 5. Nec teneris vt vitam serues, permittere membri abscissionem, aut ingentes cruciatus perferre Sot. vbi supra q. 2. ar. 1. concl. 3. Arag. loco cit.

16 Qui ex intentione, aut etiam aduertenter sine tali intentione vitam notabiliter abbreuiat ieiunijs, vigilijs, abstinentijs, & orationibus, mortaliter peccat. c. Non mediocriter de consecr. d. 5. S. Tho. 2. 2. q. 147. ar. 1. & ibi Cai. Vict. de temp. num. 12. & de homic. num. 34. Nau. c. 15. num. 12. Si tamen id faciat, vt carnem spiritui subijciat; aut in pœnitentiam pro peccatis suis, licèt aduertat excessisse, si putat benefacere, peccat venialiter Cai. & Couar. vbi supra. Idem vbi ignorat nocumentum, secundum eosdem, & P. Nau. lib. 3. c. 22. num. 88. V. Pan in c. Non est de regul. num. 3. & Sayr. cla. reg. lib. 7. c. 9. dub. 8.

17 Potest Vxor assistere viro ægroto, etiam cum periculo vitæ; etiam cum non est necesse assistere. Arag. vbi supra dub. 1. ad 5.

18 Dans instrumentum, quo credat, aut credere debeat alium occidendum mortaliter peccat Nau. c. 17. num. 63. Roder. lib. 1. c. 154. num. 7. Diana p. 4. trac. 2. resol. 11. vbi alios refert, & est irregularis. Nisi alius illi minetur mortem, nisi det, Arag. 2. 2. q. 62. ar 5. Et quotiescumq; iusta causa damnis proportionata vrget. Sanch. in sum. lib. 1. c. 7. num. 18.

19 Licitè conculcas puerum in via, si dum fugis in equo, aliter mortẽ euadere non poteras, nec præuidisti periculum innocentis: aut saltem putabas bona fide te euitaturum Azor. p. 3. lib. 2. c. 3. q. 18. & sic intelligendi Cord. lib. 1. qq. q. 38. dub. 2. & 3. Sanch. de matr. lib. 7. disp. 96. num. 5. Duard. in Bull. coe. can. 7. q. 36. à num. 44. contrarium docentes.

HONOR.

V. Dominium.

Honorem, & laudem appetere solum, quia debentur, non est peccatum Nau. c. Inter verba concl. 5. nu. 46.

I

Ieiunium. *V. Dispensatio.*

1 Ieiunium duplex naturale, & Ecclesiasticum. Naturale, est per-

 secta

fecta abstinentia à cibo, potu, medicina. Ecclesiasticum, est voluntaria abstinentia à cibo, iuxta Ecclesiæ ritum Tolet. lib. 6. c. 8.

2 Ieiunium Vigiliæ Pentecostes est de præcepto ob generalem Ecclesiæ consuetudinem Silu. ver. ieiunium num. 5. Caiet. eo. parag. Dies ieiunij, & 2. 2. q. 147. art. 5. Glo. in c. Nosse, dist. 76. Nau. de obseru. ieiun. cons. 2. in nou. Azor. p. 1. lib. 7. c. 24. in fi. Less. lib. 4. c. 2. dub. 9. num. 67. licèt Ang. ver. ieiunium num. 7. dicat verius videri, quòd sit de præcepto, per c. De ieiunio dist. 76. Verè tamen ex tota illa dist. id non colligitur, sed potius contrarium.

3 Tenetur quis ad ieiunia loci vbi reperitur Pan. in c. Consilium de obser. ieiun. num. 6. Nau. c. 13. num. 15. & c. 23. num. 119. idem affirmans de festis, quod Tolet. lib. 6. c. 5. in fi. limitat, nisi ibi sit per modum transeuntis. Nunc tamen volunt S. Ant. p. 2. tit. 6. c. 2. parag. 2. & Silu. ver. ieiunium q. 2. teneri ad ieiunia patriæ suæ. Sed Nau. vbi supra Pan. in c. A nobis 1. de sent. exc. num. 11. & ibi Felin, Couar. 4. var. res c. 20. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. asserens de com. lib. 3. de matrim. disp. 18. num. 18. Less. lib. 4. c. 2. dub. 8. id negant. Azor. verò p. 2. lib. 1. c. 26. q. 9. docet, quod si talis exit è patria citò rediturus, tenetur ad ieiunia, & consuetudines patriæ suæ: Si verò per modum transitus, & hospitij, non tenetur ad ciborum delectum eius loci, nec ibi Sacrum audire. Ego sententiam Sanchez tamquã veriorem approbo: quia huiusmodi leges, & consuetudines respiciunt per se, & directè territorium, ac illius mores; & ideo subditos non afficiunt, nisi dum ibi existunt. Nisi eodem leges obligent in proprio domicilio num. 38. aut nisi sint leges iuris com. vsu contrario abrogatæ in proprio domicilio: ad has enim tenentur vbi seruantur num. 39. V. Barbos. ad d. c. Consilium.

4 Vagi tenentur ad ieiunia, & leges loci, vbi reperiuntur, cum nullum habeant domicilium Sanchez in sum. lib. 1. c. 12. num. 28.

5 Potus non soluit ieiunium S. Tho. 2. 2. q. 174. ar. 6. ad 2. Pan. rubr. de obser. ieiun. Etiam si sumatur ad sustentationem: idque quauis hora Nau. c. 21. num. 13. & potest aliquid comedi, ne noceat potus B. Med. lib. 1. c. 14. parag. 10. Silu. vbi supra num. 9. Nec soluunt ieiunium, quæ principaliter ordinata sunt non ad sustentationem, vt electuaria, etiam si sumãtur ex gula Silu. vbi supra num. 3. & 10. Nisi sumantur ex magna quantitate per modum cibi Pitanell. ver. ieiunium parag. 9. S. Ant. vbi supra parag. 9. licet Nau. vbi supra, Tolet. lib. 6. c. 1. dicant electuaria soluere ieiunium, nisi sumantur per modum medicinæ.

6 Licitum est ad sitim sedandam, sumere etiam pluries de illis fructibus, qui magis habent rationem potus, quàm cibi, vt sunt mala Massilica, Medica, &c. Vel etiam de alijs fructibus crassioribus, dummodo succus tantum exprimatur, Pasqualigus de ieiunio decis. 135. omnino in hac materia consulendus. Edidit enim opus planè aureum, Doctoris dignitatem sustinens, non scribæ morem sectans.

7 Non soluit ieiunium, qui parans cibos prægustat. Pan. Silu. & Nau. vbi supra & com.

8 Licitum est ientaculum vespertinum etiam largius secundum consuetudinem patriæ. licet etiam edere panem cum fructibus etiam ad sustentationem Nau. & Tol. vbi supra. fusè Silu. ver. ieiunium num. 10. Et nihil refert quid quisque sumat, si modum non excedit Cai. in sum. ver. ieiunium c. 1. in fi. Non excedit autem, qui quattuor vncias panis, & paucos fructus etiam diuersi generis sumit: habenda tamen ratio regionis, consuetudinis toleratæ, complexionis, &c. & laboris Azor. p. 1. lib. 7. c. 8. q. 8. Excedit verò, qui notabiliter plus sumit quarta partæ eorum, quæ sufficiunt ad ordinariam cœnam Reginal. lib. 4. c. 14. num. 185.

9 Non est mortale manè sumere ientaculum, & serò cænare, etiam sine rationabili causa, Tolet. vbi supra Less. lib. 4. c. 2. num. 11. Sine causa non licere, volunt Nau. vbi supra num. 14. Cai. 2. 2. q. 146. ar. 6. & in sum. ver. ieiunium c. 1. & alij. hæc tutior; prior tamen probabilis; modò

refecti-

refectiuncula illa sumatur ad meridiem, vel sub meridiem Reginal. vbi supra num. 186. & mutatio illa fiat cum causa, & superioris auctoritate Azor. vbi supra q. 6.

10 Si vigilia alicuius Sancti incidat in aliquod festum solemne, potest ieiunium priori die explicari Ang. ver. ieiunium parag. 11. Silu eo q. 7. Cai. eo. c 3. in fi. Pan. rubr. de obseru. ieiun. num. 10. & in c. Consilium eo. tit. in princ. not. 2. Cui licèt placeat faciendum esse cum Episcopi licentia, non tamen dicit esse necessarium. Ampliant hoc alij ad ieiunium ex voto: quia si vouisti ieiunare vigiliam alicuius sancti, si hæc incidat in diem dominicam, potes sabbato ieiunare Sanchez in sum. lib. 2. c. 37. num. 18. V. ver. Votum num. 65.

11 Si Vigilia S. Io. Baptistæ incidat in festo Corporis Christi, ieiunandum pridie eius diei, Leo X. vt testatur Nau in man. c. 21. num. 11. & nouissimè idem decreuit Vrbanus VIII. an. 1638. 13. octob.

12 In ieiunijs extra quadragesimam licita sunt oua, & lacticini, nisi aliud habeat consuetudo S. Tho. 2. 2. q. 147. ar. 6. ad 3. Silu. vbi supra num. 15. B. med parag 10. cit. Nau. vbi supra nu. 15. Azor. p. 1. lib. 7. c. 10. q. 1. Intellige de ieiunijs Ecclesiæ. Nam in his, quæ in pœnitentiam indicuntur à Confessario, semper licita sunt oua, & lacticinia. Silu. ibidem.

13 Iter faciens per loca hæreticorum non potest ieiunij tempore vesci carnibus, si alij cibi suppetant: aut si hæretici carnes offerant in contemptum Ecclesiæ. Less. lib. 4. c. 2. dub. 5. in fi.

14 Non peccant, qui famulis nolentibus ieiunare cœnam dant: neque qui cibos vendunt violaturis ieiunium, vt Caupones; nisi ea intentione vendant, vt violent. Roder. in sum. lib. 1. c. 23. num. 4. & seq. Contrarium asserunt Nau. c. 21. nu. 26. Tolet. lib. 4. c. 5. Azot. p. 1. lib. 7. c. 20. q. 12. quia cooperantur alieno peccato. Nisi putent illos non teneri ad ieiunium, eò quòd sunt iter facientes, &c. Immo secundum eundem Nau. de obseru. ieiun. cons. 3. debet Dominus negare cœnam famulis valentibus ieiunare, licet inde reputetur auarus. V. Sanchez in sum. lib. 1. c. 7. num. 34. & seq.

15 Qui in die ieiunij semel tantum comedendo, tantum cibi accipiunt ad ingluuiem vsq; vt nullam carnis afflictionem sentiant, an Ecclesiæ præcepto satisfaciant; in vtramq; partem disputat, & in negatiuam magis inclinat Couar. 4. var. res. c. 21. num. 11. parag. Ceterum. At Sanchez in sum. lib. 1. c. 14. num. 4. contrarium docet, quia præceptum implet quoad substantiam actus, quod satis est, licèt contra intentionem legis agat, quæ est vitam hominis componere, & carnem macerare.

16 Inuitare ex causa vrbanitatis, aut hospitalitatis paratum coenare, non est mortale Cai. 2. 2. q. 147. ar. 4. Nau. c. 20. num. 24. Id tamen alij negant: quia nemo inuitari potest ad id, quod sine peccato præstare nequit Azor. vbi supra q. 12. Less. lib. 4. c. 2. num. 20.

17 Ad ieiunia regulæ tenentur professi etiam ante vigesimum primum annum Silu. ver. ieiunium q. 6. vers. 1. Azor. alios referens p. 1. lib. 7. c. 17. q. 3. vbi asserit falsam esse opinionem B. Med. qui parag. cit. contrarium docuit.

18 Non ieiunans bona fide, & sine fraude, credens iustam sibi esse causam non ieiunandi, non peccat saltem mortaliter Nau. c. 20. num 20. S. Ant. p. 2. tit. 6. c. 2. parag. 2. Cai 2. 2. q 147. ar. 3. & in sum. ver. ieiunium c. 3. parag. ex pietate Siul q. 8 vers. 1. Less. vbi supra dub. 5. nu. 34. Azor. c. 29. q. 6. Valent. to. 3. disp. 9. q. 2. p. 5. & com.

19 Qui potest vesci carnibus, non ideo liberatur à ieiunio Nau num. 22. Io. Med. de ieiunio q. 5. dub. 1. in fi. Contrarium docent Cai. vbi supra ar. 8. B. Med. vbi supra Azor. c. 10. q. 3. Tolet lib. 6. c. 3. quod limitant Roder. 1. sum c. 24. concl. 7. Cord. in sum. q. 147. Less. dub. 6. in fi. si ratione debilitatis naturæ, vel corroborationis concessum fit, non autem si quis à piscibus abhorret, vel putantur nociturі cibi quadragesimales; tunc enim tenetur ieiunare.

20 Sæpius comedens in die ieiunij peccat toties quoties secundum Io. Med de ieiun.

ieiun. trac. 4. q. de num. refect. Couar. 4. var. res. c. 20. num. 13. Verius tamen alij docent non peccare saltem mort. nisi in secunda refectione, nisi adsit nouus contemptus sic S. Ant. vbi supra parag. 9 Silu. num. 22. Ang parag. 22. Cai. ar. 8. cit. Less dub. 3. Nau. c. 21. num. 14. Azor. c. 9. q. 2. Tolet. lib. 6. c. 3. num. 5. Comedens cibos vetitos peccat toties, quoties. Nau. num. 15. & alij cit.

21 Finito prandio iterum ex causa comedere, v. g. aliquo aduentante, non soluit ieiunium Azor. vbi supra c. 29. q. 1. B. Med. relato Vict. lib. 1 sum. c. 14. parag. 10

22 Qui nesciens esse ieiunium mane comedit, tenetur reliquo diei tempore ieiunare Nau. vbi supra num. 26 Silu. q. 7 vers: 2 Less: vbi supra num 19.

23 Mortaliter peccat cogens famulos sine necessitate ad opera non ferentia ieiunium Caiet: vbi supra ar. 4 Nau. num. 27 vers: 8 Tolet: c. 5 vers: 1 Non peccat famulus, vel ancilla mensam sternens, parans, & ministrans cibos Domino nolenti ieiunare, quia munere suo fungitur. Nec paret Domino rem non per se malam imperanti, sed indifferentem. Azor. p. 1 lib. 7. c. 20. q. 11.

24 Etiam die dominico licet ex causa iusta ieiunare, modò sine scandalo, Silu. vbi supra num. 6 Nau. loco cit. Ang. ver. ieiunium parag. 23 Io: Med. de ieiun: q. 10 Adde, modo non ex aliquo errore, aut contumacia, quasi improbando Ecclesiæ consuetudinem Sanch. in sum: lib. 2 c. 37 num. 12 Azor: p. 1 lib. 7 c. 27 q. vlt. & alij. V. S. Tho. 2 2 q 147 ar. 5 ad 3 & supra ver: Votum num. 69

25 Puero ante vsum rationis possunt dari carnes in die ieiunij Cai. 2 2 q. 147 ar. 8 Roder. lib. 1 c. 23 concl. 1 Cord: in sum. q. 60 Azor. c. 17 q. 3 Negat Tolet: lib. 6 c. 5 num. 4 Sed verior prima sententia, quam alios referens sustinet Sanchez in sum. lib. 1 c. 12 num: 9 quia hi nullis legibus astringuntur, qua ratione nu. 26 docet posse ministrari amentibus, præcipuè si perpetui sint.

26 Ieiunia laicorum ab Ecclesia non præcepta non obligant Clericos, nec Clericorum sæcularium Regulares, Silu. ver. ieiunium q 2 vers: 1. S. Ant: p. 2 lib. 6 c. 2 parag. 2 Azor. c. 30 q. 2 V. Votum num. 49

27 Excusantur à ieiunijs primo minores viginti vno annis completis S. Tho. vbi supra ar. 4 Pan. rubr. de obser. ieiun. num. 7 & com. Etiam si facta sufficienti diligentia adhuc dubitet an expleuerit Sanch. de matr: lib. 2 disp. 41 num. 31. Secundo Senes post 70 an. Silu: vbi supra num. 16 Azor. c. 28 q. 4. Alij tamen docent nullam esse determinatam ætatem, cum alij alijs citius fiant impotentes: communiter tamen sexagenarios non teneri Cai. in sum. ver. ieiunium c. 3 Armill. eo num. 3 B. Med. vbi supra Nau. c. 21 num. 16 Sanch. vbi supra lib. 7 disp. 32 num. 17 & Pius V. vt refert Graff. de arbitr. confess. lib. 2 c. 27 num. 12. declarauit viuæ vocis oraculo sexagenarios non teneri ad ieiunia Ecclesiæ. Tertio Grauidæ, & lactantes Caiet. ar. 4 cit. & cō. nō tamē possunt comedere carnes nisi timeatur nocumētū fœtus. &c. Diana to. 4. trac. 4. resol. 126. Quarto Debiles iudicio medici timorati Quinto Non habētes cibū ab iustū prandiū Sexto Concionatores, Docentes ex debito, qui munus suum præstantes, simul commodè ieiunium seruare non possunt Azor. vbi supra c. 29. q. 1 Et qui alioqui notabile damnum incurrerent Septimo Excusat etiam maius bonum, vt opus misericordiæ, peregrinatio vtilior ieiunio, aut præcepta, aut ex voto, quæ differri nequit Silu. vbi supra q. 9 Cai. loco cit. Octauo Audientes confessiones, si id facere non possunt ieiunantes Nau. vbi supra num. 16. Nono Artificium laboriosum Silu. vbi supra vers. 2 asserens sic concessisse Eug. 4. Decimo Officium Cursorum, si id exigit suum currere præteritum, aut futurum Silu. vbi supra vers. 3. Vndecimo Itinerantes etiam animi gratia, vt ad videndam amicam, & ludentes, si ex his redduntur inhabiles ad ieiunium, quamuis peccauerint mort. id aggrediendo B. Med. vbi supra, si præuidere potuerunt inde futurum impedimentum ieiunio Roder. 1 c. 13 concl. 9 Azor. p. 1 lib. 7. c. 17 in fi. V. Sanchez in sum. lib. 3 c. 15. Duodecimo Muliones

Aga-

Agalones, & toto die pedibus iter agentes si necessitate iter suscipiant, nec in alium diem commodè differre queunt, excusantur à ieiunio S. Tho. 2.2. q. 147. ar. 4. ad 3. Azor. p. 1. lib. 7. c. 18. q. 9.

28 Sartores, & qui vestes faciunt, & huiusmodi artifices non excusantur Tolet. lib. 6. c. 4. vers. Secunda causa. Less. lib. 4. c. 2. num. 43. qui tamen videtur Sutores excusare, quod eorum ars sit laboriosa, vt etiam excusant Ledesm. in 4. p. 2. q. 17. & Azor. c. 17. cit. qui præterea excusat argentarios, aurifices, textores, pelliones, fullones, lanarios, cementarios, & funarios, per declarationem Eugen. 4. Non verò sartores, pictores, barbitonsores, & Aduocatos, Scolasticos, & Scribas. An qui in die ieiunij ex priuilegio potest comedere oua, & lacticinia, possit etiam simul vesci piscibus, Duas opiniones refert Azor. p. 1. lib. 7. c. 10. q. 5. Ipse affirmatiuam tamq; probabiliorem amplectitur.

29 Excusat causa reddendi debitum coniug: & Vxorem, ne displiceat ob macilentiam, aut pallorem, Cai. in sum ver. ieiunium c. 3. & 2. 2. q. 147. ar. 3. aut vt viri odium, aut scandalum vitet. Silu. vbi supra num. 25. Nau c. 21. num. 19. Panor. rubr. de obser. ieiun. num. 8. Cai. d. ar. 3. Nisi fortè maritus hæreticus id faceret in contemptum Ecclesiæ Less. vbi supra num. 47. Excusatur etiam fœmina nubilis, si ex ieiunio deformis efficiatur, quò multò difficilius nubet Sanch. de matr. lib. 9. disp. 3. num. 12.

30 In dubio an possis ieiunare, consulendus Medicus, aut Confessarius; aut petenda dispensatio ab Episcopo, vel Parocho, Silu. vbi supra num. 20. Nau. c. 21. num. 20.

31 Natiuitate Christi incidente in sexta feria non potest vesci carnibus qui voto, aut regula impeditur, c. fi. de obser. ieiun. vbi Anchar. & Pan. Sayr. cla. reg. lib. 8. c. 8. dub. 4. Sanchez in sum. lib. 4. c. 11. à num. 59. Azor. p. 1. lib. 7. c. 15. q. 3. in fi. V. ver. Votum num. 64.

32 Potest in ieiunio ex causa dispensare Parochus absente Episcopo, & circa Regulares proprius Prælatus Nau. vbi supra num. 21. Cai. c. 3. cit.

33 Dispensatio ad comedendum oua in die ieiunij extenditur ad lacticinia Sanchez de matr. lib. 8. disp. 1 in fi. Sed non ad carnes Silu. ver. Ieiunium num. 16.

34 Priuilegiatus vt possit comedere, oua, & lacticinia tempore ieiunij, non potest eisdem vesci diebus ieiunij indicti per Iubilæum, si eius priuilegijs potiri velit Nau. de obser. ieiun. cons. 1. contra B. Med. in sum lib. 1. c. 14. parag. 10 Seruanda consuetudo regionis, & populi Azor. p. 1. lib. 7. c. 10. q. 2. Amplia etiã in adolescente, hic enim tenetur ieiunare, si iubilæum consequi vult Azor. vbi supra c 17 q. 3.

35 Anticipans notabiliter consuetam horam prandij sine iusta causa peccat more S. Ant. p. 2 tit 6. c. 2 parag. 10. Silu. vbi supra num. 13. Cai. 2. 2. q. 147. ar. 7. Couar. 4. var. res. c. 10. num 14. in fi. Nau. vbi supra num 26. licet Ang. ver. ieiunium parag. 2. Tolet vbi supra c. 3. Less. c. 2. cit. dub. 1. alios referens contrarium doceant Anticipat autem notabiliter, qui per horam integram: qui verò per semihoram, venialiter peccat Azor. p. 1. lib. 7. c. 12. q. 4.

36 In ieiunijs iniunctis ab vno Confessore potest alter etiam æqualis dispensare S. Ant. vbi supra in princ. Silu. num. 19. in fi.

37 Episcopus potest ex causa transferre vigiliam in alium diem Caiet. ver. ieiunium c. 2. in fi. Ang. vbi supra parag. 11. Azor. c. 29. q. 5.

38 Dies ieiuniorum incipiunt à media nocte præcedente ad mediam noctem sequentem Nau. vbi supra num. 12. Silu. q. 10. vers 3. Tolet. lib. 6. c. 1. Azor. c. 26. in fi.

IMPOSSIBILE dicitur iuridice, quod non potest fieri iustè c. Sanè 1. 24. q. 2. aut honestè, c. Faciat homo 22. q. 2. aut commodè, c. Catinensis Ecclesia dist 61. & quod non sine magna difficultate, Silu. rest. 5. q. 4. & quod non sine dispensatione Pan. in c. Quod Dei, de sta. mon. num. 8. quando videlicet Princeps dispensare non solet, vt multis probas Monet. de commut. vlt. vol. c. 4. num. 248.

348. Et quod per auxilium extraordinarium aliquando fit. Innoc. in c. Pastoralis de causa possess. Mandos. in reg. 32. q. 32. num. 12. & quod alius à Principe facere non potest Bald. in c. Nisi specialis num. 11. de off. lega. Et quod est contra bonos mores, glo. in c. Ad audientiam, ver. habere non potest, de sponsal. V. Barbos. ad c. Nemo potest de reg. iur. in 6.

INDIGNATIO nolentis audire, vel videre eum, cui irascitur, communiter est venialis, Silu. & Ang. ver. indignatio, nisi ratione scandali, vt quia denegat loqui, vel respondere in casu, cum tenetur de præcepto, secundum eosdem.

INFAMIA.

V. Restitutio. Confessor.

1 INfamia est læsæ dignitatis qualitas, vita, & moribus reprobata Silu. ver. infamia.

2 Triplex est infamia, facti, Iuris ciuilis, & Iuris canonici. Infamia facti prouenit ex communi bonorum, & grauium virorum opinione ob factum, &c. & incurritur aliquando à crimine, vt proxima causa: aliquando ab alio quia v. g. repulsus fuit à testamento: vel filius verbis turpibus fuit institutus; & generaliter quoties apud bonos infamatur quis ex facto: & hic repellitur à Dignitatibus c. Infamibus de reg. iur. in 6. & à testimonio in criminalibus Pan. in c. Testimonium de testib. Et ab ordinibus c. Omnipotens Deus, de accus. & promotum suspendit c. Super eo, de elect. Tollitur autem per contrarium factum Pan. in c. Ex diligenti de sim num. 6.

3 Infamia iuris ciuilis incurritur multis modis, quos vide apud Silu. vbi supra q. 5.

4 Infamiam iuris canonici incurrunt Vsurarij publici, & exigentes vsuras vsurarum; & qui contrahunt cum duabus simul: & Mimi, ioculatores, histriones, & alij multi, qui numerantur c. Infames 3. q. 7. & c. Infames 6. q. 1. Et qui suis culpis ad ordines promoueri non possunt, c. Omnes 1. 6. q. 1.

5 Non efficitur quis infamis confessione delicti in iudicio, nisi sit condemnatus; non enim confessus habetur pro condemnato Pan. in c. At si Clerici, de iudic. num. 27. Ang. ver. infamia parag. 6. Silu. eo q. 7. Secus de conuicto c. 1. de except.

6 Non fit infamis qui litigat per procuratorem, si condemnetur, glo. in c. Cum te, de re iud. ver. infamia Silu. & Ang. vbi supra. Intellige de infamia iuris: nam ita condemnatus non effugit infamiam facti, glo. in l. furti parag. Si quis alieno ff. de his, qui not. infam. Felin. in d. c. Cum te num. 2.

7 Infamia iuris tollit ordinis executionem. & repellit etiam à promouendo, Pan. in c. Licet Heli, de simon. num. 19. Silu. vbi supra q. 10. Dispensat autem solus Papa directè; indirectè verò Episcopus, vt cum dispensat in casibus sibi à iure permissis v. g. in adulterio. Silu. vbi supra q. 11. Amplia etiam circa regulares. hi enim si iuris infamiam contrahant, vt si de crimine nefando condemnati sunt, promoueri non possunt, nec in susceptis ministrare sine sum. Pont. dispensatione Roder de regul. to. 1. q. 24. ar. 6. Miranda man. Præl. p. 2. q. 8. ar. 5.

8 Suspicans de depositione, si ante sententiam resignet, euitat infamiam Pan. vbi supra.

6 Cũ infami de facto, idest ob notoriũ crimen graue dispensat Episcopus, sufficit etiam pœnitentia, & vitæ emendatio Nau. c. 25. num. 77. id tamen an verè sufficiat, vide Pan. in c. Testimonium de testib. num. 1.

INFI-

INFIDELIS.

V. Bellum. Iudæus.

1 DAns, aut vendens infideli, quæ seruiunt ad vsum suorum sacrificiorum peccat mort. Cai. in sum ver. infidelitas. S. Tho. 22. q. 169. ar. 2. ad. 4. Secus si alia det non ad malum finem Silu. ver. infidelitas q. 4. Nau de Iudæ. cons. 2. etiam si talibus illi abutantur. ibid.

2. Infidelis peccans contra legem naturæ, & contra ius Diuinum, potest per Iudicem Ecclesiasticum puniri Io. And. & com. in c. Gaudemus, de diuort. Ang. vsura 2. parag. 14. Silu. vsura 9. q. 22.

3. Tradens infideli timore mortis libros Sacros ad comburendum, mortaliter peccat S. Aug. epist. 164. & 171.

4 An liceat Principibus Christianis bellum inferre Infidelibus propter infidelitatem, & alia peccata. vide Molin. de iust. trac. 2. disp. 106.

INFIRMVS.

V. Eleemosyna. Homicidium.

1 NOn est condemnãdus de mortali, qui pharmaco vti non vult, cum vix esse possit certitudo per id recuperandam sanitatem. Vict. de tempor. n. 1.

2 Aeger, qui sine summo labore, & quasi cruciatu edere non potest, excusatur à mortali non comedendo, præsertim si sit exigua spes vitæ, reputatur enim quædã impossibilitas Vict. vbis.

3 Potest fœmina præferre pudicitiam medicinæ, v. g. nolle ostendere Medico pudenda, neglecta sanitate Nau. in c. Si cui de pœnit. dist. 1. n. 13. Nemo enim tenetur admittere curationem, à qua non minus abhorret, quàm ab ipso morbo, vel morte less. lib. 4. c. 3. dub 8.

4 Licet recusare medicinam ob animæ vtilitatem, si non est mortis periculum Nau. vbis.

INGRATITVDO ex contemptu beneficij ex genere suo est mortalis, nisi beneficium sit minimum. S. Tho. 22. q. 107. ar. 3. Cai. ver. ingratitudo.

INIVRIA.

V. Homicidium. Infamia. Restituitio.

1 ETiam Clericis licet, si opus sit repellere iniuriam percutiendo Silu. ver. iniuria, q. 4. Ang. eo. parag. 5.

2 Non tenetur quis remittere satisfactionẽ iniuriæ, sed tantùm animi rancorem. S. Tho. 2. 2. q. 25. ar. 9. Pan in c. 1. de malef. n. 7. & in capitulo conquestus de foro comp. n. 3. glo. in c. Si quis contristatus dist. 90. & in c. Prælatis de homic. ver. emendam. Nec absolutio neganda est iniuriam passo ob id solum, quod nolit aduersarium alloqui, si cesset scandalum. Nau. de pœnit. & remiss cons 3. n. 4. Cai. 2. 2. q. 25. ar. 9. Nec tenetur remittere prosecutionẽ iniuriæ modò non ad vindictã faciat, sed bono fine, scilicet vt ille reprimatur à malis, in quibus assuesceret, si non puniretur. vel vt alij à malo abstineant Abulen. in c. 42. Genes. q. 2. & in c. 6. Matt. q. 115. tenentur n. nolle vindictam priuatam, nec Publicam, nisi quando bonum publicum, aut recta ratio aliud postulat. Less. lib. 2. c. 37. dub. 4. n. 19. Intellige quando inimicus petit reconciliationem ex animo, non fictè, aut in storiè, secundum Abul. vbis V. Silu. ver. charitas q. 6.

3 Cum actio iniuriarũ pertinet ad Superiorem, vt Maritum, Patrem Dominum Prælatum, subditus remittere non potest Nau. c. 14. n. 25.

4 Si duo se inuicem offendunt æqualiter, debet prior petere reconciliationem, alioqui qui grauius, offendit Nau. cit.

5 Licet vti improperio, aut verberibus causa correctionis S. Tho. 2. 2. q. 72. ar. 2. ad 2. Sot. de iust. lib. 5. q. 9. ar. 2. concl. 2.

concl. 2.

6 Contumelia inter mulierculas, & homines infimæ sortis nõ semper est mortalis, cùm illis non soleat adhiberi fides, Sot. vbis.

7 Contumelia est grauior detractione S. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 3. ad 2. Vtraq; verò grauior est susurratio, qua læditur amicitia S. Tho. q. 74. ar. 2.

8 Collegium regulare potest remittere iniuriam facta suo monacho, etiam eo nolente. Secus est de collegio Clericorum Sæcularium, glo. in c. Parochianos de sent. exc. ver. in Monachos. Nau. in c. Vulgaris de pœnit. d. 1. n. 2. Solus igitur Superior, aut Prælatus sæcularis remittere non potest iniuriã subdito factã, pertinet n. ad ipsum iniuriatum, quando iniuria ipsum solum tangit, non Ecclesiam, alias ad Ecclesiam spectans, sicut pertinet actio iniuriarum ita, & remissio. Anchar. citato Innoc. in c. Contingit 1. de sent. exc. Prælatus verò regularis an solus possit remittere, non satis constat, nam Doct. communiter dicunt ad Abbatem quidem spectare, sed non explicant, an cum consensu Monasterij, Sic multis cit. Sanchez in sum. lib. 6. c. 12. n. 6. At Farinac. alios referens in pract crim. to. 1. de accus. q. 13. n. 26. docet ad superiorem, & Monasterium coniunctim spectare. V. supra ver. Religio de vot obed. n. 50. & Farinac. cons. 30. n. 27. Nau de regul. com. 2. n. 65. Boich. ad cit. c. Parochianos n. 3. Felin. in c. Cum dilecta de rescrip. n. 15. Ricc. decis. 86. n. 4. & alios quos refert, & sequitur Barbos. ad. c. Cum desideres n. 10. de sent. exc.

9 Non tenetur quis semper ferre contumeliam ad reprimendam audaciam; aut ne alioqui aliorum profectus impediatur S. Tho. 2. 2. q. 72. ar. 3. Sil., ver. contumelia q. 6. Sot. vbis.

10 Non facit iniuriam, qui vocat furem, aut homicidium eum, qui talis est, animo accusandi, aut denunciandi, aut vt à testimonio, aut beneficio repellat: vtitur enim iure suo Ang. ver. iniuria parag. 1. Sil. eo. q. 2. Quæ dicatur iniuria grauis leuis enormis V. Silu. absol. 4. initio.

INSIGNIA potest quisq; sumere quæ velit, modò id fiat sine alterius præiudicio: Pan. in c. Dilecta de excess. Præl. n. 4. & seq. Silu. ver. Insignia. Ang. eo. parag. 1.

IVDAEVS

V. Peccatum.

1 NOn licet Christiano cum Iudæo in balneo esse c. Nullus 28. q. 1. Intellige quando Christianus simul accederet cum Iudæo, vel propter Iudæum: esset enim tunc accessus ex causa familiaritatis, quæ propriè hic interdicitur. Secus si necessitas cogat, vt causa infirmitatis, aut etiam causa solius recreationis, dummodo catholicus non accedat cum Iudæo, vel propter Iudæum, nec in eo balneo familiarem se exhibeat Barbos. alios referens ad cit. c. Nullus. Item non licet cũ Iudæo cohabitare, nec eo medico vti, c. Nullus cit. Hoc vltimum intellige citra necessitatem, quando vel adest alius medicus, & æquè peritus pro illa infirmitate Silu. ver. Iudæus n. 2. vers 4. Ang. eo n. 4. Sanchez in sum. p. 1. lib. 2. c. 31. n. 8. qui, id etiam concedit in primo casu, si necessitas cogat.

2 Licet emere à Iudæis medicinas præparatas, modò Iudæus illam ægro non exhibeat; & à Iudæo donatam accipere; & è contra licet Christiano vendere & donare medicinam Iudæis, sed non exhibere, nisi causa pietatis Sanchez. vbis n. 9 & seq.

3 Iudæorum azima etiam seorsim comedere, mortale est, c. Nullus cit. quo id prohibetur laicis sub pœna excommunicationis, & Clericis sub pœna depositionis Silu. vbis. vers. 3. Ang. eo parag. 1. quilimitant dicta in duobus casibus, Primò quãdo quis illis prædicat, & alij cibi non habentur Secũdũ in necessitate, & comeditur non vt azima, sed vt simplex panis. V. Caiet. ver. Iudæorum conuersatio.

4 Cessante periculo, non est mortale conuersari cum Iudæis in rebus prohibitis

S. Tho.

S. Tho. 1. 2. q. 10. ar. 9. Silu. tamen vbi supra q. 2. dicto 5. Ang. eo. num. 8. & alij volunt esse mortale, & concedit Sanchez vbi supra num. 26 in ijs casibus, quæ quasi continuam conuersationem, aut nimiam familiaritatem inducunt, vt cohabitare, famulari illis domesticè in quibusdam ministerijs; eos in publicis officijs tolerare iuxta c. Nullus dist. 54. & c. Cum sis. & c. Ex speciali de Iudæ, & præficiens est sacrilegus, & excommunicandus c. Constituit 17. q. 4. in fi. Potest tamen Rex suos redditus Iudæis vendere, modò deputetur Christianus ad eosdem redditus exigendos Barbos. ad d. c. Ex speciali. In reliquis verò secus; nisi adsit contemptus, aut subuersionis periculum. Arag verò 2. 2. q. 12 ar. 9. Excusat à mortali, nisi adsit periculum subuersionis ob nimiam familiaritatem: aut nisi fidei dignitati derogetur. Nec potest Episcopus dispensare, vt fidelis cum Iudæo in prohibitis communicet, sed solus Papa. sic multi, quos refert, & sequitur Sanchez vbi supra num. 29. & docet Pan. in c. Sicut de Iudæ.

5 Peccat mort. Christianus Iudæum ad sua conuiuia recipiens, aut eius conuiuijs interessens c. Omnes 28. q. 1 vbi Vgo, quem refert, & sequitur Ang. vbi supra dicit id verum esse, quando illi cibos descernunt. sic etiam Azor. p. 1. lib. 8. c. 21. q. 3. At Silu. vbi supra vers. 2. alios referens, docet simpliciter esse prohibitum etiam vbi Iudæi cibos non discernunt; cum prohibitionis causa sit vitatio nimiæ familiaritatis. Verum in d. c. Omnes potius habetur ratio delectus ciborum. Sanchez vbi supra num. 16. excipit missos ad Iudæorum conuersionem. hi enim cum illis manducare possunt, vt familiaritate contracta facilius conuertantur, est casus in c. Quamuis laudabile, de Iudæ. Christiano non licet à Iudæo accipere eos cibos, quos ipsi descernunt, & abijciunt, vt postea absq; vllo Iudæorum commercio ijs vescatur. id enim prohibetur per canones, ne Iudæi Christianis Superiores esse videantur Azor. p. 1. lib. 8. c. 21. q. 3.

6 Iudæus non potest esse Doctor, nisi inter Iudæos Silu. ver. Iudæus num. 7. vers. 3. citato Bart. in l. vlt. C de Iudæ. Idem tenet Pan. in c. Iudæi, de testib. in fi. & in c. Quanto num. 1. de magistr. & in c. 1. de Iudæ nu. 1. vbi quod de rigore non debet Iudæus intrare scholas cum Christianis; quia ibi contrahitur consortium, & quædam cohabitatio: sed de consuetudine seruatur contrarium. quod tamen Silu. vbi supra dicit non procedere in scholis theologorum, quia sunt velut prædicatores quidam: & Theologi sunt firmiores in fide.

7 Iudeo non licet habere Christianum in seruum: eiusq; seruus si baptizetur, fit liber nullo pretio dato, c. 1. & 2 de Iudæ. Intellige, si sit vernaculus, idest in seruitate natus. aut si infidelis existens fuerit emptus ad seruitium: aut si ad mercationem, intra tres menses non fuerit expositus ad vendendum, c. Fraternitatem cum tribus seqq. dist. 54. Idem de Pagano, & hæretico docet Molin. de iust. tr. 2 disp. 39. vers. Quartus, per l. Deo nobis parag His ita C. de episc. & cler.

8 Peccat mort. Christianus seruiens Iudæis in eorum domibus c. Iudæi 2 de iudæ. & Christianæ mulieres Iudæorum pueros in eorum domibus nutrientes, c. Ad hæc, & c. Et si, eo tit. & Azor. vbi supra q. 9. & alij docent id esse prohibitum etiam extra domum, & Silu. vbi supra q. 2. vers. 3. & Ang eo. parag 4. concedunt, quando ex hoc nimia familiaritas, & conuersatio contrahitur; aliàs licere extra domum V. Sanchez vbi supra num. 20.

9 Iudæi prohibendi sunt ædificare nouas Synagogas, non autem antiquas reficere c. Iudæi 1. de Iudæ. non tamen ampliores magnificentiores, & ornatiores reddere c. Consuluit eo tit. V. dist. 54. per tot. & modò per se ipsi perficiant non autem opera Christianorum. Azor. p. 1 lib. 8. c. 21. q. 17. Nec festa sua celebrare c. Sicut eo. vbi Glo. in ver. bonas, dicit non esse molestandos Iudæos in suis festiuitatibus, nisi id facerent in opprobrium Christianorum.

9 Iudæus ante baptismum probandus per quadraginta dies, c. Ne quod absit de consecr. d. 4. Nisi vrgeat necessitas c. Iudæi ead. dist. S. Tho. p. 3. q. 68. ar. 3.

10 Iudæo conuerso relinquuntur bona sua Extr. 1. de Iudæis. Si sint iustè quæsita Pan in c. Iudæi, 2. eo. tit. Ang. vbi supra num. 30. Silu. eo. q. 6. vers. 8.

11 Iudæi compelli debent per Iudices restituere vsuras per negationem communionis cum Christianis, c. Post miserabilem, & c. Quanto, de vsur. Nau. c. 17. nu. 71. Silu. ver. Iudæus q. 4. vers. 10. Io. Med. de vsur. q. 2. vers. Ad d. c. Quanto.

12 Princeps condens statutum, quo iubentur Christiani soluere Iudæis, vsuras promissas, peccat mort. Silu. vsura 9. q. 22. Ang. vsura 2. parag. 14. Azor. p. 1. lib. 8. c. 22. q. 13. Secus si tantum neget Christiano contra Iudæum actionem ad vsurarium restitutionem: modò statuto, lege, aut præcepto non imperet, ne coram Ecclesiastico iudice repetantur, Azor. vbi supra Silu. vsura 7. q. 11.

13 Potest Princeps non recognoscens Superiorem auctoritate propria iusta de causa, sine participatione lucri vsurarum, permittere vsuras exerceri à Iudæis in suis terris cum capitulis, & conditionibus honestis Nau. de vsur. cons. 33. & duob. seqq. Et iustè cogere Christianos ad seruanda dicta pacta, & ad soluendas vsuras permissas, & promissas cons. 33. cit. num. 7. Azor. p. 1. lib. 5. c. 17. q. 3. vers. tertio obijcitur. vbi addit in locis, vbi ius canonicum moribus vtentium receptum est, in excommunicationem incidere magistratus, Iudices, Principes statuta condentes, vel dictantes, & ministri scribentes ea statuta, quibus iubetur, vt Vsuræ soluantur, aut ne solutæ repetantur, aut ne restituantur iuxta Clem. vn. de Vsur. Immo Petr. Rovz in decis. Lituan. decis 5. nu. 308. & cõmunior, vt habetur in annot. ad Nau. cons. 33 cit. docet nullũ Principẽ præter Papã posse Iudæis publicè fœnerandi potestatẽ facere, etiã si populi vtilitas, & necessitas id postulent. Nau. tamen opinio consuetudine approbata est, ciente, & non contradicente Sum, Pont. V. Cyned. ad Decretal. collect. 30. Ias. in l. 1. C. de sum. Trin. pr. lect. à num. 54. & in 2. lect. à num. 32. Anchar. cons. 53. Thesaur. decis. 57. Conrad. de contrac. q. 25. & trib. seqq. Farinac. fragm. crim. p. 2. à num. 667. littera I.

1 IVDICIVM temerarium dicitur, quod de alicuius peccato, alioue infami malo ex leuibus indicijs concipitur. Sunt autem huius iudicij tres gradus ex S. Tho. 2. 2. q. 60 ar. 3. Primus, cum ex leuibus indicijs de bonitate alicuius dubitare incipit. Secundus cum pro certo malitiam alterius æstimat ex leuibus indicijs. Tertius cum Iudex ex suspicione procedit ad aliquem condemnandum.

2 Iudicium temerarium de peccato alterius, qui id non curat, non est mortale Sot. de iust. lib. 3. q. 4. ar. 3.

3 firmiter credens graue malum de proximo, putando tamen fortè se decipi, non peccat mort. Cai. in sum. ver. Iudic. temer. & 2. 2. ar. 2. cit. Nec suspicari; est enim id putare cum dubio B. Med. lib. 1. sum. c. 14. parag. 37. Nisi suspicetur de honestissima persona rem grauissimam. Sot. vbi supra Nec iudicare malum exprobabilibus signis Sayr. cla reg. lib. 12. c. 3. num. 11. Certò verò putare nil, aut ferè nil dubitando ex leuibus indicijs, mortale est in re graui S. Tho Cai. Sot. vbi supra, & com. Less. lib. 2. c. 29. num. 29. regulam assignat ad cognoscendum, an fuerit suspicio, an iudicium certum. Dum quis, inquit, ita iudicat, vt si rogetur, an habeat pro certo, sit responsurus sibi certum, aut quasi certum videri, tunc iudicium firmum est. Si verò responsurus sit, se non esse moraliter certum, se facile posse in ea re falli, tunc est solum suspicio.

4 Iudicium temerarium tunc est peccatum mortale, cum iudicat personam v. g. peccasse mortaliter: Secus vbi non iudicando personam, iudicat tantum factum; & opus Caiet. in sum. & B. Med. vbi supra, S. Tho. q. 60. cit. ar. 4. ad 2. Nau. rubr. de iudic. num. 44. Secus item si malum non sit

graue:

graue: aut non aduertit signa esse insufficientia, nec de hoc dubitat, Less. lib. 2. c. 29. dub. 3.

5 Iudicare temerariè de persona graui aut religiosa etiam in minutioribus, si notabiliter lædant, vt Regularem non curare de ceremonijs, &c. est peccatum mortale Sot. & Sayr. vbi supra.

Plura de iudicio temerario vide apud Doct. cit. & Less. vbi supra dub. 2. 3. & 4.

L

1 LITTERAS alienas aperiens, & legens mortaliter peccat, nisi sit Superior, aut faciat ratihabitione, aut inaduertenter; aut si litteræ habeantur pro derelictis; aut sint aduersarij, à quo sibi timet: aut ad obuiandum iniusto malo corporali, aut spirituali Silu. ver. falsarius q. 11. Ang. eo. parag 2. S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 22. parag. 5. aut sis Gubernator tempore belli: & nisi aperias ex curiositate, & non est damnum notabile, nec eius periculum probabile Nau. c. 18. num. 53. & in c. Sacerdos de pœnit. d. 6. à num. 11. & in c. Inter verba, concl. 6. num. 19. Quod si ex huiusmodi apertione sequatur damnum, tenetur aperiens restituere, vt si aduersario ostendit P. Nau. de rest. lib. 3. c. 1. nu. 341. V. B. Med. in sum. lib. 1. c. 14 parag. 36. Quaranta ver. Casus reseru. num. 12. Less. lib. 2. c. 12. num. 131. & duob. seq.

2 Litteris Cardinalis non creditur in præiudicium tertij. immo nec ipsi Cardinali id ore proprio affirmanti Pan. vol. 2. cons. 18. num. 2. & in c. Sicut de sent. exc. num. 5. Felin. in c. Ad eminentiam eo tit. num. 2. & in d. c. Sicut num. 3. Si tamen non agatur directè de præiudicio tertij, creditur, Pan. d. num. 5. Et si testetur de commissis à Papa sibi, vel alijs per eum deferendis, & sint solita concedi Nau. de testam. cons. 6. num. 8. & seq. Et asserenti se legatum in his quæ veniunt generaliter in delegatione, licet non ostendat litteras Fel. in c. Quod super his, de fid. instr. num. 10. & ibi Pan. num. 5. Vide Extrau. Iniunctæ de elect. inter com.

LVXVRIA

V. Curiositas. Peccatum.

1 INcestus est cum Cognatis, & affinibus intra quartum gradum Com. Si tamen affinitas contracta sit ex illicita copula, non erit incestus nisi in secundo gradu Conc. Trid. sess. 24. c. 4. de refor. matr. Est etiam incestus cum religiosis professis, & cum ordinaris in sacris; & fornicatio in loco sacro, & cum filia spirituali Nau. c. 16 num. 3 & de hæret. cons. 2. Hoc tamen postremum negant Rodrig. in sum. lib. 1. c. 209. concl. 1. Azor. p. 3 lib. 3. c. 9. q. 5. Nisi intelligatur de filia spirituali ex Baptismo, & confirmatione: quia nulla contrahitur spiritualis cognatio cum filia confessionis. V. supra ver. Confessio num. 49.

2 Non est adulterium cognoscere alterius sponsam de futuro Cou. in 4. p. 2. c. 1. num. 8. Nec qui cum huiusmodi sponsa peccauit tenetur eam circunstantiam confiteri. Idem num. 14. Hoc tamen vltimum non videtur tutum: fit enim sponso grauissima iniuria Lopez instr. p. 1. c. 29. parag. Ad hæc libet. P. Ledesm. de matr. q 43 ar 1. dub. vlt. Rebell. de oblig. p. 2. lib. 4. q. 8 num. 9. Molin. de iust. trac. 3. disp. 93. num. 8. & probabile putat Azor. p. 3. lib. 3. c. 4. q. 6. & concedit Sanch. de matr. lib. 1. disp. 2. num. 6.

3 Stuprum intelligitur, si fœmina sit virgo, non autem mas. Caiet. 2. 2. q. 154. ar. 6. ad 2. dub. Suar. de pœnit. disp. 2. sect. 4. circunst. 1. V. ver. Confessio num. 58.

4 Sodomia est cum duo eiusdem sexus commiscentur, etiam fœminæ S. Tho. 2. 2. q. 154. ar. 11. Et cum duo diuersi sexus commiscentur in vase non naturali Cai. in sum. ver. Sodomia De pœnis contra sodom V. l. Cum vir. C. ad l. Iul. de adult. Auth.

Vt non luxur. contra nat. Instit. de publ. Iudic. parag. Item lex Iulia, & Bull. Pij V.

5 Non est sacrilegium fornicatio in loco non deputato ad res sacras, licet ibi sit altare ad faciendum aliquando sacrum, non enim est locus sacer. Pan. in c. Inter dilectos de donat. num. 8.

6 Vbi vir semine intra vas emisso se retrahit, antequam vxor seminauerit, putat Sanchez de matr. lib. 9. disp. 17. num. 12. posse vxorem se tactibus prouocare donec seminet; quod illa prouocatio sit perfectio actus coniugalis. Ego verò de veritate huius opinionis satis dubito, cum sit singularis, eiusq; rationes non sint concludentes.

7 Fœmina oppressa non tenetur clamare, aut opprimentem lædere, nec resistere membris. sufficit enim non consentire, nec ad peccatum se aptare Sot. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 5. Nau. c. 16. num. 1. Et si metu tacet non consentiens, non peccat mort. Sot. cit.

8 Osculum, & tactus ad delectationem carnalem inter non coniuges sint peccata mort. Nau. vbi supra nu. 10. vers. 8. S. Ant. p. 2. tit. 5. c. 1. Tactus tamen verendorum alterius sexus supra vestes ex ioco, non est mortalis Sanchez vbi supra disp. 46. num. 11. Nec tactus manuum fœminæ, præmere pedem, vel brachium vellicare, digitos contorquere: sunt enim tactus tam leuiter turpes, vt excusentur à mortali propter leuitatem materiæ, etiam si intendatur delectatio ex illis consurgens, Idem num. 17. V. supra de pecc. mor. & ven. Inter coniuges non est mortale licèt non intendant peruenire ad copulam, modò non sit periculum pollutionis Cai. in sum. ver. matrimonij vsus. Vict. in sum. num. 277. Tolet. lib. 7. c. vlt. Nau. vbi supra num. 41. Quod verum est primo quoties copula interdicitur coniugibus ob circunstantiam extrinsecam, quæ per se neutrum coniugem arcet ab vsu matrimonij; vt si illicita sit copula propter notabile salutis, vel abortus periculum, aut huiusmodi. Secundo quando copula interdicitur ratione præcepti ecclesiæ, vt propter superuenientem affinitatem. Item cum impotentia superuenit matrimonio contracto. Tertiò quando alter, vel vterq; vouisset tantum debitum non petere. Secus vbi interdicitur debiti petitio, eò quod coniux dubitet de valore matrimonij; aut quando ratione voti non licet reddere, nec petere; quia vouens absolutè castitatem tenetur in quantum potest ab illis omnibus abstinere, quæ castitati aduersantur Sanchez vbi supra disp 44. à num. 19. Inter sponsos licere oscula, & tactus non impudicos, si absit periculum pollutionis, docet Nau. vbi supra num. 12, & seq. Sed id meritò impugnat Rebell. p. 2. lib. 3. q 19. sect. 2. Nisi fiant causa solius beneuolentiæ aut ex leuitate iocosa; Nam si ex libidine, sunt mortalia. & idem docet Sanchez in sum p. 1. lib. 5. c. 6 nu 12.

9 Si præter intentionem dum Coniuges congredi conantur, ex naturæ festinatione alter, vel vterq; extra semen effundat, non peccant Sanch de matr. lib 9. disp. 17. num. 14. Item excusantur, cum se osculantur, & tangunt, amplectuntur ad mutuum amorem indicandum, & fouendum, quando non nimia voluptas adest, sed tamquã indicia amoris exercentur, represso excessu libidinis insurgentis; licèt præuideant pollutionem inde secuturam. Idem disp. 45. num. 38.

10 Contactus partium verendarum, si fiat non causa voluptatis carnalis, sed solius curiositatis, si absit periculum pollutionis, per se non esse peccatum mort. cauendam tamen huiusmodi curiositatem propter periculum docet Less. lib. 4. c. 3. dub. 8 num. 62. Ego verò censeo cauendam esse non tantum ob periculum pollutionis sed etiam ob periculum morosæ delectationis, quæ in eo casu vix vitari potest, si sit contactus partium alterius sexus. De quo vide Sanchez lib. 9. disp. 46. num. 12. Dicitur autem morosa delectatio non ob temporis moram, licet ab eo nomen acceperit, sed ex eo, quòd ex plena animi deliberatione descendit; ita vt delectatio morosa sit eadem, quæ delectatio deliberata Azor. p. 1. lib. 4. c. 5. q. 5. V. eundem cap. 6. & Sayr. clau. reg. lib. 8. c. vlt.

11 Nemo tenetur opus bonum relinquere ob periculum pollutionis, si non est periculum consensus S. Ant. p. 2, tit. 6. c. 4. Cai. in sum. ver. pollutio Nau. c. 16. num. 7.

12 Non est mortale optare pollutionem in somnis ad releuandam naturam aut sedandã tentationem, modò non detur causa S. Ant. vbi supra c. 5. Silu. & Ang. ver. pollutio Nau. vbi supra. Nec ob eam caussam præterita gaudere, Silu. ibidem Tolet. lib. 5. c. 13. Sayr. cla. reg. lib. 8. c 5. num. 15. Less lib. 3. c. 4. num. 14. num. 105. Esse peccatum docent Sot. in 4. dist. 12. q 1. ar. 7. B. Med. 1. 2. q. 74. ar. 5. & 6. Valent. to. 3. disp 9. q. 3. p 3. Azor p. 3 lib. 3. c. 24 q. 4. Ego tamen veriorem puto priorem sententiam.

13 Non peccat mort. illa edens, vnde credatur secutura pollutio, si non intendatur Ang. Silu. & S. Ant. vbi supra Nau. vbi supra num. 8. Less. num. 107.

14 Pollutio inuoluntaria, si non placet, non est peccatum mort. Nau. c. 16. nu. 9. & com. Nec quæ accidit semiexperrecto, quia non est integrum iudicium Silu. vbi supra, Azor. c. 24 cit. q. 6. Nec ea, quæ incipit in somno, & perficitur in vigilia perfecta, si desit consensus, & cohiberi non possit Tolet. vbi supra Azor. q. 5. Nau. num. 8. cir. Immo non tenetur cohibere, sed sufficit non complacere Sayr. vbi supra nu 13. Nec ea quæ ex tactu licito, & necessario, vt ex amplexu iuxta Patriæ consuetudinem; ex tactu à Chirurgo causa medicinæ: ex refricatione ob magnum pruritum in partibus infidelium, & huiusmodi; licèt ex his præter intentionem sequatur pollutio etiam præuisa Sanchez de matr. lib. 9. disp. 45. à num. 38.

15 Potest quæuis foemina, aut mas ob turpem vsum sui corporis pretium accipere Nau. c. 17. num. 40.

16 Non potest mulier expellere semen viri, etiam si corruptum sit, & in venenosam qualitatem transierit, Sanch. in sum. lib. 5. c. 6. num. 12. in fi. corrigens quod prius in contrarium dixerat de matr. lib. 9. disp. 17. num. 19.

M

1 MAledicere non optando malum, non est mortale Nau. c. 23. num. 117.

2 Maledicere brutis quatenus hominis sunt, est mortale, alioqui veniale Silu. ver. maledictio q. 3. Ang. eo parag. 2. Idem dic de maledicentibus irrationabilibus quatenus hominis sunt, vel quatenus sunt effectus Dei Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 5. à num. 18.

3 Maledicere filijs, commendandò eos dœmoni sine intentione, non est mortale. Non excusantur autem à mortali ex eo, quod statim illos pœniteat Sayr. vbi supra num. 11. V. eundem lib. 7. c. 5.

Malefico parato vti non licet ad dissoluendum maleficium Silu. ver. maleficium q 8. ver. His præmissis Nau. c. 11. num. 29. Sot. in 4. dist. 34. q. 1. ar. 3. Cai. in sum. ver. maleficium, & com vt testatur Azor. lib. 2. p. 2. c. 17. q. 9. asserens cum Nau. & Silu. loc. cit esse mortale à tali petere, cum non possit maleficium licitè alio maleficio soluere Sanchez de matr. lib. 7. disp. 95. num. 7. Suar. de relig. to. 1. trac. 3. lib. 2. c. 18. Nisi petenti constet maleficum nosse etiam media licita ad soluendum maleficium, licèt petenti constet illum medio illicito vsurum. Idem Sanchez num. 11. & disp. 96. multis cit. docet licere signum maleficij destrui, & à malefico petere vt destruat. Immo, & ab alio malefico petere an sciat, in quo tale maleficium consistat. non tamen licere ignorantem inducere, vt per artem suam inuestiget. At si fortè is addiscat nouo pacto cum dœmone, vti possum ea scientia ad destruendum maleficij signum in commodum meum: V. eundem in sum. lib. 2. c. 41. Cai. to. 2. opusc. 12. & 2. 2. q. 78. ar. 4. & Suar de relig. vbi supra vbi num. 14. quod si maleficus nolit soluere medio licito sibi cognito, potest acceptari, vt alio maleficio soluat, id enim solum est permittere vrgente necessitate; V. etiam &c.

Mar-

MARTYR est quicumque pro virtute interficitur S. Ant. p. 3. tit. 31. c. 9. Silu. ver. Martyrium. Less. lib. 3. c. 11 num. 28. S. Thom. 2. 2. q. 124. art. 5. & infans ante baptismum aquæ in odium Christi occisus Suar. to 3. disp. 29. sect. 1. licet nondum natus, qui scilicet cum Matre pregnante pro Christo occiditur, Silu. baptism: 1. q. 1. citato Palud. vt cum Iudæus filiam à Christiano fœcundatam occidit, aut abortiri facit in odium Christi. Idem docet Tolet. lib. 2. c. 22. num. 7.

1 MEDICVS tenetur statim ægrum monere confessionis, quòd si non confiteatur, non visitare tertio die; nisi distulisset confessionem de consilio Confessarij. Pius V. super gregem Domini sufficit verò si moneat Parochum, eosue, qui eius curam gerunt Cai. in sum. ver. Medici pec. Quòd si nolit confiteri, non ideò deserendus infirmus, Nau. c. 25. num. 61. Cyned. ad Decretal. collect. 163. num. 5. Ang. ver. Medicus parag. 8. Silu. eo. q. 3. vers. 2. & si ideo deserat, & moriatur, erit irregularis. Sayr. de censur. lib. 7. c. 4. num. 5. Intelligunt autem Cai. vbi su. Suar. de pœnit. disp. 35. sect. 3. & Ang. loco cit. infirmitatem periculosam. Archid. verò in c. Cum infirmitas, de pœnit. & rem. Silu. vbis. vers. 3. volunt id seruandum esse in quacumque infirmitate, licet minimè periculosa laert. Cherub. schol. 2. ad cit. Bullā Pij V. Sed id meritò impugnat Suar. vbi supra & Sanchez in sum. lib. 3. c. 16. num. 7. docet veram esse Archid. sententiam. quando licet infirmitas à principio non sit periculosa, iudicat tamen Medicus periculum morale, vt grauior fiat.

2 Medicis tenetur Iudex dare suspensum pro anatomia Silu. vbi supra q. 9.

3 Medicus tenetur pauperem gratis curare, & medicinam soluere, si potest. Silu. vbi su. q. 5. Intellige quādo nec per se, nec per aliū mag s coniunctū, aut per eos, qui magis possent, valet curari, S. Thom. 2. 2. q. 71. ar. 1. Idem si infirmus sit diues, ex auaritia tamen non vult soluere Medico; tunc enim debet Medicus necessario facere suis expensis, quæ postea repetit ab eo sano effecto, vel ab hæredibus Ang. vbi supra parag. 6. Silu. q. 5. vers. 2.

4 Medicus accipiens notabiliter plus debito, etiam libenter datū, tenetur restituere Nau. c. 25. num. 63. Et si est à Communitate Salariatus, ita vt nihil possit ab infirmis accipere, licet salarium sit insufficiens, nihil accipere potest, nisi mutatæ sint rerum conditiones, aut si is qui eius opera vtitur sit sanus. Silu. vbi supra q. 6.

5 Medicus dubitans de aliquo medicamento, an sit mortaliter noxium, si præbeat infirmo, vt experiatur, mortaliter peccat. Nau. vbi supra num. 60. Azor. parag. 1. lib. 2. c. 17. q. 11. V. supra Conscientia probabilis num. 22.

6 Medico non tenetur infirmus obedire sub mortali; nisi vergat in notabile nocumentum suum, Anchar. in c. Tua nos de homic. num. 7. Silu. q. 7. Ang. parag. 10.

1 METVS iustus, seu cadens in constantem virum est, quo quis probabiliter timet etiam suis graue malum S. Thom. suppl. q. 47. ar. 2. ad 1. excusat autem à mortali in his, quæ sunt iuris positiui Silu ver. Metus num. 7. & minor metus excusat fœminam quā virum, & senem, quā iuuenem Sot. de iust. lib. 7. q. ar. 1. V. Imped. matr. vers. Vis, & supra de Volunt. &c. num. 5. ad 13, & Barbos. ad c. si iustus num. 3. ad 16. de appell.

2 Metus iustus excusat ab obligatione in his, quæ requirunt liberum consensum, vt in voto, & matrimonio Pan. in c. Cum locum despons. num. 2. Silu. vbi supra q. 8. V. glo. in c. Abbas, ver. coactus, de ijs quæ vi. &c.

3 Metus minor iusto, si est causa, sine qua non saltem principalis annullat contractum coram Deo Nau. c. 22. num. 51. & de ijs quæ vi, cons. 3. num. 9. Vide supra Imped. matr. vers Vis.

MORES alicuius inquirendi sunt in loco, in quo ille diùfuit moratus c. Postquam, & c. Scripturæ parag. Per Apostolica, de elect. & ibi Pan. & Anchar.

OPINIO

O

OPINIO

V. Dubium, & de casib. consc. §. Conscientia probabilis.

ORATIO

V. Horæ canonicæ.

1 ORare quis tenetur cum primum peruenerit ad vsum rationis, vel in maxima sua, vel proximi necessitate, cùm aliud remedium non apparet, v. g. in grauissima tentatione. Item suscepturus aliquod sacramentum Arag. 2.2. q.83. ar.3. Silu. ver. Oratio q. 8. aut cum videt aliquem ab hostibus inuadi Nau. de hor can. c. 3. num. 4. & cum aggreditur opus aliquod periculosum Io. Med. de orat. q.11. In primo casu nulla videtur ratio conuincens, sufficit enim non peccare, & bonum facere, quod occurrit. Tentationes aliter superantur Nau. vbi supra num. 15. Proximus in spiritualibus potest sibi esse præsidio. In corporalibus nescitur quem fructum habitura sit oratio. Valent. to. 3. disp. 6. q. 2. p. 3. dicit in grauissima tentatione, in aggressione periculosi operis, & quando se debet ad gratiam præparare, vt vitet peccatum esse præceptum orandi. & infert eum, qui longo tempore non orauit, aliquando peccasse mortaliter omittendo orationem. Quòd si quis tunc non aduertit, debooret aduertere, quod necesse tunc sit orare, sed inuincibiliter obliuiscitur orationis, non peccabit mort. V. etiam Arag. vbi supra, Less. lib. 2. c 37. dub. 3. Azor. p. 1. lib. 9. c. 33 q. 2.

2 Non mandare memoriæ Pater noster, Aue maria, Credo, & ea non intelligere peccatum est satem graue Nau. vbi supra num. 20. Et de symbolo, & oratione dominica docent esse mortale Pegna ad Direct. p. 1. com. 20. ex multis concilijs Alij tamen vt Silu. ver. Scientia vers. 2. Ang co. parag. 1. Suar. de relig. to. 2. lib. 3. c. 6 Io. med. de orat. q. 10. volunt sufficere scire substantiam.

3 Orans oratione voluntaria si non attendat ex proposito, peccat venialiter Arag. 2. 2. q. 83. ar. 13. vers. Sed dubitatur Suar. vbi supra c. 4. num. 13. Sot. de iust. lib. 10. q. 1. ar. 4. concl. 6. & seq. Nau. de orat. c. 13. Azor. p. 1. lib. 10. c. 12. q. 11. In oratione verò ex præcepto non satisfacit Nau in man. c. 27. num. 97. 105. & seq.

4 Orare licet pro morte propria, vel aliorum ad vitanda peccata Nau de orat. c. 19. num. 77. & c. 20. num. 7.

5 Non sunt orandæ animæ, quæ sunt in Purgatorio S. Tho. 2. 2. q. 83. ar. 4. ad 3. Silu. ver. oratio q. 3. vers. 4. S. Ant. p. 4. tit. 5. c. 8. parag. 2. in fi. Nau c. 20. cit. num. 9. Azor. alios referens vbi supra c. 30. q. 4. Contrarium docent Io. Med. de orat. q. 3. Gabr. in can. lect. 58. Arag. vbi supra ar. 4. Suar. to. 4. disp. 47. sect. 2. num. 9. Prima opinio communis est apud Theologos teste Azor. loco cit.

6 Potest quis priuata oratione illum orare, quem credit esse in cœlo, vt paruulos. In diuino autem officio solos Sanctos canonizatos Azor. p. 1. lib. 9. c. 30. q. 1.

ORNATVS

V. Peccatum.

1 ORnatus licet ad tegendam turpitudinem S. Tho. 2. 2. q. 169. ar. vlt. ad 2. Silu ver. Ornatus q. 1. Ang. eo parag. 4. V. Anchar. repet. in c. Canonum statuta, de constit. à num. 142. & in rubr. Ne Cler. vel mon. num. 3.

2 Ornari ad fingendam pulchritudinem non est mort. S. Tho. & Silu. vbi supra, etiam si alius inde sumat occasionem peccati mort. Nau. c. 23. num. 18. Less. lib. 4. c. 4. num. 108. Intellige si id faciat ex causa

causa rationabili, v. g. vt placeat viro; ne respuatur ab ijs, qui possunt eam vxorem ducere: aut si sciat in generali se concupiscendam. Si verò scit in particulari, hunc, aut illum peccaturum mort. concupiscendo, licèt Gai. 2.2. q.169. ar.2. ad dub. 3. Armill. ver. Ornatus num. 1. docere videantur non peccare mort. probabilius tamen videtur quod Tribien. ver. ornatus q. 2. Silu. eo. q. 4. vers. Ex quibus Azor p. 3. lib 3. c. 30. q. 2. asserunt, scilicet peccare mort. cum sine incommodo suo possit alterius peccatum vitare.

3 Ornari splendidius quàm status suus requirat, non est mortale; nisi id esset in causa non soluendi debita, aut non præbendi alimenta cui debentur. Nau. c. 22. num. 19.

P

PECCATVM

V. Charitas. Homicidium. Locatio. Mendacium. Scandalum. Venditio.

1 PEccatum est actus deuians ab ordine debiti finis, contra regulam naturæ, rationis, vel legis æternæ S. Tho. p. 1. q. 63. ar. 1. & 12. q. 21. ar. 1. Vel, est dictum, factum vel concupitum contra legem æternam S. Aug. lib. 2. contra Faustum c. 27. idest: Est actus quo aliquid concupiscimus, dicimus, vel facimus. Azor. p. 1. lib. 4. c. 1.

2 Peccatum mortale est delectari consensu saltem tacito in peccato mortali cogitato: Secus si non plenè aduertas Silu. ver. delectatio q. 1. Nauar. c. 1. num. 12. & c. 16. num. 9. Cai. in sum. ver. delectatio. Delectari verò de cogitatione, non de re ipsa cogitata, non est mortale Cai. ibidem. S. Ant p. 2. tit. 5. c. 1. parag. 5. Silu. vbi supra, vers. 3. Less. lib. 4. c. 3. num. 108. Azor. p. 1. lib. 4. c. 6. q. 4. In benè dispositis communiter non accidit peccatum morosæ delectationis Cai vbi supra in fi. V. Cord. lib. 1. qq. q. 23. dub. 12. vbi docet vtramq; opinionem esse probabilem, primam tamen tutiorem, ac magis communem optimè Sanchez in sum. lib. 1. c. 1 & 2.

3 Velle aliquid, quod est mortale, sub ea conditione si non esset peccatum, si ea conditio omnem malitiam ab actu auferat, non est mortale; vt caperem aliena, vel occiderem, si non esset peccatum Cai. in sum. ver. cogitatio. Armill. eo. num. 1. Sayr. cla. reg. lib. 8. c. 7. num 28. in fi. licèt Sanch. in sum. lib. 1. c. 2. num. 23. & seq. & Azor. p. 1. lib. 4. c. 6. q. 20. id admittant solum in prohibitis solo jure positiuo, vt comederem carnes in quadragesima, si liceret, non autem in prohibitis iure naturali, quæ sunt intrinsecè mala, vt occiderem, &c Nisi hæc licita essent in aliquo casu, aut statu, & conditio apponeretur, si ille casus, aut status adesset: vt si desideret accedere ad non suam, si esset sua; simulq; desideret esse suam.

4 Cum quis sufficienter aduertens malam cogitationem, & periculum, negligit reprimere, videtur tacitè consentire S. Ant. Silu. Cai. vbi supra. Secus si non expellat, quia non putat esse periculum consentiendi Nau. c. 11. num. 12. Et in c. Cogitationis de pœnit. d. 1. num. 12. vers. 3 Sanchez alios referens in sum. lib primo c. 2. nu. 13. nisi adesset præuisum pollutionis periculum, ibidem in fi.

5 Obijcere se ex necessitate aliqua periculo peccati mort. credendo se non peccaturum: aut ex causa probabili, proponendo non peccare, non est [illegible] Nau. vbi supra. alias peccat, cum implicitè velit peccatum eo ipso, quod exponit se periculo probabili illud committendi; vt de ingrediente domum meretricis cum deliberatione non peccandi, Salon. 2. 2. q. 64. ar. 8. contr. 3. vers. An qui adhibuit. Sanchez de matr. lib. 9. disp. 45. num. 6. V. B. Med. 1. 2. q. 19. ar. 6. dub. 4. §. 4. Reginald. lib. 4. nu. 371. & seq.

6 De quo, cum factum est, licet gaudere, id ante licet optare, Less. lib. 4. c. 3. num. 165. concl. 4.

7 Delectatio morosa de actu coniugali absente coniuge est mortalis Nau. in c. si cui de pœnit. d 1. num. 4. Silu. vbi supra q. 2. Azor. p. 1. lib. 4. c. 6. q. 8. & alij plures quos pro prima sententia refert Sanchez vbi supra disp. 44. num. 2. Verius tamen alij docent non esse mortale, si non est periculum pollutionis, sic Cai. in sum ver. Delectatio, & 1. 2. q. 74: ar. 8. ad 4. S. Ant. p. 2. tit 5 c. 1 parag. in fi. Thabien. ver. Luxuriosus num. 9. B. Med. 1. 2. ar. 8. cit. dub. 1. Sayr. cla. reg. lib. 8. c. 7. dub. 8. Less. vbi supra num. 123. Sanchez disp. cit num. 3. & alij plures. De Sponsis B. Med. loco cit. dub. 3. referens Vict. docet non peccare mort. se delectando in delectatione futuræ copulæ. Sed contrarium docent Sanch. lib. 9. disp. 47. num. 4 Azor. vbi supra q. 7. & alij. De solutis communis opinio est peccare mort. delectando in copula cogitata, si talis v. q. esset sua vxor. De Viduis se delectantibus in cogitatione copulæ habitæ, volunt non peccare mort. Silu. ver. delectatio q. 3. Ang. ver. cogitatio num. 3. Valent. to. 2. disp. 6. q. 4. p. 4. B. Med. vbi supra dub. 2. Caiet. ibidem & Opusc. to. 1. trac. 14. dub. 2. & alij multi. Alij verò vt Sanch. vbi supra num. 7. Azor. q. 6. docent peccare mort. si cogitent maritalem copulam tamquam præsentem, & ex ea cogitatione excitent delectationẽ in appetitu sensitiuo, & in eam consentiant.

8 Vxoratus incipiens cum vxore actũ sodomiticum sine animo ibi perficiendi & consumans in vase naturali, secundum Nau. de pœnit. & rem. cons. 7. num. 2. peccat tantum peccato tactus illiciti. Secundum Sanch. lib. 9. de matr. disp. 17. num. 5. peccat mort. peccato sodomiæ inchoato. Secundum alios est peccatum contra naturam, non tamen sodomia, sic ex S. Tho. 2. 2. q. 154. ar. 11. & ibi Cai. Silu. ver: Luxuria q. 1. vers. 3. Azor. p 3. lib. 3: c. 20. q. 1. Marchin. de ord. trac. 1. c. 8. c. 4. num. 3.

9 Facere ex iusta causa id, quod scias esse alteri occasio peccati mort. non est mortale: secus si sine iusta causa: vt mulier, quæ sine causa illi se conspiciendam exhibet, quem credit ex eius aspectu mortaliter peccaturum Silu. ver. scandalum q. 2: Nau. c. 14. num. 30. & c. 6. num. 13. & in c. Consideret, parag. Animaduertere de pœnit. d. 5. num. 6. S. Ant. p 3. tit. 7. c. 4. parag 4. vers. scandalum occasionatiuum Azor. p. 2. lib. vlt. c. ult. & quæ se vestit, fucat, ornat. &c. Nau. vbi supra si sit ornatus superfluus, & aduertat esse alijs occasionem ruinæ, Silu. ver. ornatus, vers. Ex quibus patet. V. Sanch. in sum. lib. 1. c. 6. num. 17.

10 Licite permittitur occasio peccandi, v. g. pueto furandi, vt deprænhensus & punitus abstineat Nau. c 24. num. 13. & in c. Inter verba concl. 6 perfecta numero 614. Sot. de reg. secr. memb. 2. q. 2. concl. 4. Cord. in sum q. 5. coroll. 4. P. Nau. lib. 3. c. 4. num. 126: & seq Sanch. de matr. lib. 10 disp. 12. num: 52 Non tamen licet præbere occasionem; quia id est non solum permittere, sed cooperari, & positiuè concurrere.

11 Cooperari per accidens peccato proximi potest excusari necessitate, vel vtilitate Nau. c. 14. num. 27. & seq. vt qui mutuum petit ab Vsurario, quem scit sine vsuris non mutuaturum. & qui petit à Curato mortali peccato infecto vt filium suum baptizet, licet sciat illum ministraturum sine pænitentia.

12 Non est mortale aliquid licitum facere, licet scias aliquem in genere peccaturum Nau. vbi sup. num. 37. Nec etiam ea facere, quibus possunt homines bene & malè vti, licet plures malè vtantur. Idem num. 43. vers. 23. & in cap. Negotium de pœnit. d. 5. num. 8. S. Tho. 2. 2. q. 169 ar. 2. ad 4.

13 Facere quod ex natura sua inducit ad peccatum mort. v. g. reuelare pudenda coram altero sexu, mortale est: nisi iusta causa excuset; vt Medico Nauar. c. 14 numero 36. Item velle videre nudam personam alterius sexus. Idem

in c. Inter verba concl. 6. num. 9. & in man. c. 23. num. 30. Nisi aspectus sit ex sola curiositate tam breui tempore, vt non detur occasio magnæ commotionis in corpore; vel si ratione ætatis puerilis, aut senilis, aut frigidæ complexionis cesset periculum, Sanchez vbi supra disp. 46. num. 24. Item legere libros amatorios, & lasciuos, si sibi, aut alteri sit causa, aut saltem periculum morosæ delectationis. Item pingere turpia, vt Venerem detectis pudendis Sanchez vbi supra num. 44. & in sum. lib. 1. c. 7. num. 39.

14 Non peccat famulus adiuuans concubinam se ornantem Nau. c. 20. num. 6. Nec famula aperiens ostium adultero: aut eam ad domum amasij comitans, aut lectum sternens, in quo sint peccaturi: aut litteras deferens; aut inuitans ad cœnam hæra iubente, modo displiceat peccatum Nau. de pœnit & rem. cons. 4. & 5. concurrit enim tantum ad substantiam operis indifferentis, & ad obsequium suæ hæræ debitum præstandum Azor. p. 2. lib. 12. c. 18. q. 8. V. Roder. in sum. lib. 1. c. 204. num. 3. & Sanch. in sum. lib. 1. c. 7. num. 12. & seqq. Secus de conferente munera Concubinæ Iudicis, vt pro ipso intercedat, quia est turpem amorem fouere. Sanchez ibidem num. 38. Naldus in sum. ver. Amasius num. 2.

15 Permitti possunt peccata, vt vitentur grauiora Nau. c. 14. num. 40. Licèt etiam volenti adulterari cōsulere, vt potius fornicetur Cai. in sum. ver. Tyrannus. fusè Sanchez de matr. lib. 7. disp. 11. num. 15. & in sum. lib. 1. c. 10. q. 2. V. Conrad. de contrac. disp. 26. corol. 1. & 2. Ang. vsura 2. parag. 14. Non tamen licet facere peccatum etiam leuissimum ad vitandum peccatum alienum etiam grauissimum c. 2. dist. 14. & ibi glo. ver. periculosissimè Suar. to. 4. disp. 3. sect. vlt. num. 7. Sanch. disp. 11. cit. num. 27. Sot. de iust. lib. 6. q. 1. ar. 3. vers. Ex his ergo. Si enim esset id mihi licitum, & secundum rectam rationem, iam non esset in me peccatum: repugnat enim aliquid esse secundum rectam rationem faciendum, & esse peccatum. Sic etiam Pan. in c. Super eo num. 3. de vsur. V. ver. mendacium num. 7.

16 Non licet facere, aut reficere id, cuius vsus principalis est peccatum mort. vt Synagogas Iudæorum Nau. vbi supra num. 32. V. ver. Iudæus num. 8.

17 Mortaliter peccat, qui proximo grauiter nocet, si potuit, aut debuit aduertere Com. Item non vitans id, quo credit, aut credere debet, se rarò sine mortali peccato vsurum Nau. c. 3. num. 14.

18 Committere non potes te ipsum periculo peccandi pro salute proximi S. Tho. quol. 3. ar. 9. ad 3. Roder. lib. 1. sum. c. 12. concl. 1. Sanchez vbi supra num. 27. limitat tamen vt supra num. 5.

19 Non est absoluendus, qui non vitat occasionem, quæ ferè omnes sui similes facit peccare mort. Nau. vbi supra Cord. in sum. q. 4. V. Cai. ver. periculum pecc. Nec balneorum magister, qui nudas mulieres per nudos ministros lauari mandat Nau. de pœn. & rem. cons. 7.

20 Mulier vim passa potest virile semen expellere, si id faciat incontinenti: Nisi sit sponsa de præsenti, etiam tempore bimestri sibi à iure concesso ad ingrediendum religionem: aut alia fœmina per metum cognita; quia copula fuit voluntaria, & cum peccato Sanch. lib. 2. de matr. disp. 22. num. 17. Sponsus tamen peccat mort. inferens vim sponsæ de præsenti intra illud bimestre Sot. in 4. d. 27. q. 1. ar. 4. vers. Quid autem iuris. Sanch. vbi supra P. Ledesm. de matr. q. 6. ar. 1. V. supra Debitum coniug. num. 11.

21 Quomodo liceat vti peccato alterius ad id parati, Vide Cai. to. 2. opusc. 12. & 2. 2 q 78. ar. 4. Sanch. in sum. lib. 1. c. 7. & supra ver. maleficium.

PRAEDICARE.

V. ordo. Prælatus. Suspensio. Vanagloria.

1 NVllus prædicare præsumat contradicente Episcopo Concil.

cil. Trid. sess. 24. c. 4. de refor.

2 Regularis non prædicet etiam in Ecclesijs sui ordinis Episcopo contradicente Trid. vbi supra. Nec sine licentia sui Superioris: & in Ecclesijs sui ordinis petita ab Episcopo benedictione: & in alijs non sine licentia Episcopi, & sui Superioris Trid. sess. 5. c. 2. Primum dictum intelligit Roder de regul. to. 3. q. 32. ar. 1. quando Episcopus ipse vult prædicare, aut coram se prædicari iuxta Clem. Dudũ de sepult. V. eundem ar. 6. & Sorb. ver. Prædicare annot. 2. Potest verò dare licentiam etiam Curatus casualiter, 1. in transitu. Anchar. in c. excommunicamus 1. de hæret. parag. Quia verò, & alij Prælati inferiores in eorum Ecclesijs, quando persona alias esset approbata ad officium prædicandi. Ad Episcopum autem spectat dare generalem licentiam prædicandi per totam Diœcesim, non ad alium Pan. in d. c. excommunicamus num. 12. vbi schol. Belentzin.

3 Prædicare sine legitima licentia, mortale est, d. parag. Quia verò. Item prædicare inutilia, vt speculatiuas quæstiones Philosophorũ. poetas gentiles &c. excedendo notabiliter Cai. in sum ver. Prædic. pec. Item mentiri scienter in fide, aut moribus: aut miraculis, aut Sanctorum historijs: secus in alijs, nisi forte ob magnum scandalum. Cai. loc. cit. Nauar c. 26. numero 141.

4 Detrahens in concione Prælatis Ecclesiæ quasi nominando, mortaliter peccat Clem. 1. parag. 2. de priuil. vbi glo. ver. detrahant. Nau c. 27. num. 142. cap. Cum ex iniuncto de hæret.

5 Peccat mort laicus prædicans sine licentia, c. Sicut in vno, de hæret. vbi Pan. Dare autem licentiam laico, aut fœminæ non potest Episcopus Armill. ver. Prædicatio. Nisi in defectum sacrorum hominum Sayr. de censur. lib. 4. c. 16. num. 22. Alter. de suspens. disp. 6. c 3. & tom. 1. lib. 1. disp. 10. c. 3.

6 Prædicans in mortali peccato, peccat mort. Cai. vbi supra, & 2. 2. q. 187. ar. 1. & p. 3. q. 64. ar. 7. in resp. ad 1. Etiam si peccatum sit occultum, si desit contritio Arg. ver. prædicare parag. 7. Nau. c. 25. num. 141. Alij tamen, vt Silu. ver. Correctio q. 16. Roder. in sum. lib. 2. c. 24. concl. 3. Suar. to. 3. disp. 16. sect. 3. docent non peccare mort. si sit occultum peccatum. & hoc magis placet.

7 Prædicans principaliter ob gloriam, aut pecuniam non peccat mort. Nauar. vbi supra & c. 23. num. 13. contra Arg. ver. honor parag. 7. & ver. Vanagloria parag. 1. quem male reprehendit Silu. ver. Vanagloria q. 2. dicens tunc esse mortale quando in ea ponitur vltimus finis: Arg. verò dicit principaliter: & hoc est ibi ponere vltimum finem.

8 Vti iocis in sacra concione graue peccatum est, ut ex S. Ambr. 1. offic. c. 23. notauit Less. lib. 4. c 4. n. 96 vers. 3.

9 Quis teneatur ad sumptus Prædicatori. V. Conc. Trid. sess. 24. c. 4. de refor. Vgol. de potest. Episc. c. 32. parag. 3. Barbos. de auct. Episc. p. 3. alleg. à num 11.

1 PROTESTATIO contraria facto non releuat, vbi actus ille, cui v. g. consensio, directè aduersatur iuri meo in futurum; & protestatio directè aduersatur facto, 1. consensui, qui est circa rem indiuisibilem, qualis est ius pignoris: secus vbi actus ille directè non aduersatur, vel non inuoluit tempus futurum, vel potest habere plures effectus; quo casu præiudicat tantum illi actui, non autem in futurum Monet. de commut. vlt vol. c. 8. num. 172. & 814. Item quando protestatio est contra substantiam facti, vel rei, super qua fit. & vbi protestatio per contrarium factum directè obuiat suæ protestationi; quod est propriè tunc, quando protestatio, & factum non se simul compatiuntur; nisi id faceret iusta de causa glo. in c. Cum. M. de constit. ver. sine præiudicio.

2 Protestatio animi declaratoria operatur, vt actus dubij eã sequentes intelligantur secundum illam Nau. asserens de com. de regul. cons. 34. num. 3. De Protestatione multa, congerit felin. in d. c. Cum M. &c.

PROXIMVS.

V. Charitas.

Q

1 QVÆSTORES eleemosynarum nulli admittendi Concil. Trid. sess. 21 c 9. Non prohibentur tamen, qui collectas eleemosynas in pios vsus erogant Cong. Concil. Neq; qui sine Indulgentiarum publicatione petat pro se, aut hospitalibus Nau. de pœnit. & rem. cons. 33. Roder. in sum. lib. 1. c. 211. num. 4. Neque Fratres S. Antonij, quibus post Concilium id concessum est à sede Ap. Cong. Concil.

R

1 RATIHABITIO. Ratum habere est approbare, & quouis modo declarare rem ab alio gestam sibi placere, & gratam, atque acceptam habere l. Quo enim parag. 1. ff. Rem rat. hab.

2 Duobus autem modis potest quis rem ab alio gestam ratam habere. Primo, actu interiori, sed exterius nullo signo exprimendo, & hæc non afficitur pœnis siue excommunicationis, siue cuiuslibet legis humanæ, peccat tamen mortaliter sic ratum habens. Secundo cum aliquo signo exteriori comprobat, & commendat factum: idque vel verbis, vt laudando delinquentem; vel factis, vt in suam familiam recipiendo, occultandoq; ne capiatur à ministris iustitiæ, accomodando pecunias, vt discedere valeat; & alijs beneuolentiæ signis declarando rem gestam sibi gratam fuisse. Et hæc ratihabitio vtrouis modo fiat, præter peccatum, afficitur pœnis legum. Requiritur autem ad veram ratihabitionem, primo, vt delictum commissum sit nomine illius qui ratum habet c. Ratum, de reg. iur. in 6. Nam consensus in præteritum factum alienum, vt alienum est, non est ratihabitio. Intellige id procedere quoad alterius, non quoad ipsius ratificantis præiudicium vt per l. Mater C. de rei vendic. & alios docet Monet. de commut. vlt. vol. c. 8. num 795. Secundo, vt opus factum commendetur, & comprobetur, & signis illud placuisse declaretur. V. Reginal. lib. 1 num. 218.

3 Ratihabitio tunc æquiparatur mandato, cum res solo mandato agi poterat, & facta est tuo nomine, aut tua causa. Vnde si quis iurisdictionem exerceat nomine Iudicis, non potest ratum haberi, quia quæ facti sunt, & solemnitatem requirunt rata haberi non possunt Silu. ver. consensus q. 5. vers. 5. Ang. ver. consentire parag. 4. Item quando res facta est eo tempore, quo ipse facere potuisset. quare si quis infantis nomine alterum occidit, non potest ille factus adultus ratum habere Nau. c. 27. num. 33. Silu. homicid. 1. q. 7. vers. 5. Pan. in c. 1. de conuers. infid. num. 10. Tolet. lib. 1. c. 32. V. ver. restitutio parag. Consentiens. Item quando res fit eo tempore, quod requirebatur. Vnde si mulier ratam habeat occisionem mariti, poterit cum occisore contrahere, nisi aliud obstet, quia machinatio requiritur ante factum, & sic certo tempore; quare non potest trahi, ad tempus retro Anchar. in c. Laudabilem de conuers. infid. num. 8. vbi Pan. num. 10. Item cum res per alium explicari potest, alias non potest quis ratum habere, vt in adulterio, & huiusmodi Tabien. excom. 5. num. 43. Vide c. Ratihabitionem cum not. per glo. de reg. iur. in 6.

4 Ratihabitio retrotrahi dicitur primò in his, quæ à principio valida sunt substantialiter, irritari tamen possunt propter defectum alicuius solemnitatis accidentalis. Secundò, quando ea, quæ à principio nulla sunt, possunt esse dependentia, & quasi expectantia futurum euentum, vt sunt ferè omnes contractus humani. Tertio

quando præteritus actus, quamuis validus non fuerit, neque in futurum pendeat, potest per alterius voluntatem postea declarari quasi de nouo fieri: & tunc potest ratihabitio dici confirmare quod factum erat, quamuis potius de nouo faciat: nec tunc retrotrahitur, nisi voluntas sit ad hoc efficax, & hoc ipsum exprimat, & declaret, Suar. to. 4. disp. 26. sect. 1. in fi: V. Anchar. in c. Ratihabitionem de reg. iur. in 6. Alter. to. 1. lib. 5. disp. 12. c. 6. Regulariter autem ratihabitio, aut consensus post actum à principio nullum nihil operatur, Mandos. in reg. 24. q. 4. num. 6. per l. Vsusfructus ff. de stipul. seru Glo. tamen in c. 1. de regul. in 6. docet actū à principio nullum ratificari posse virtute noui consensus vt ex nunc, non vt ex tunc, quod est tertium dictum Suar.

RESPVBLICA tota puniri potest pro peccato Principis, licet omnes sint innocentes: imputatur enim ei, quod facit Princeps ab ea institutus. Vict. de potest ciu. num. 12. Pan. in c. Non est, num. 4. de sponsal.

1 REPRÆSALIÆ non licent nisi eo modo, quo bellum. Sunt autem Repræsaliæ potestas capiendi, & detinendi aliena, collata à Principe, vel Ciuitate in compensationem damni, vel iniuriarum Silu ver. repræsaliæ num 3.

2 Si læsus nō potest aliter res suas recuperare, accipere potest ab innocentibus, cum auctoritate tamen sui Principis. Ex qualibet enim parte Reipublicæ potest accipi satisfactio, Principe eius non curante fieri. Vict. vbi supra.

3 Iniustæ sunt, si plus accipiatur, quam sint damna, &c. Vel si accipiantur res Clericorum: hi enim exempti sunt à repræsalijs: vel si accipiantur personæ Cai. in sum. ver. Repræsalia.

S

1 SACRILEGIVM est cum fit iniuria rei sacræ in eo, ad quod est sanctificata Armil. ver. Sacrilegium parag. 1. Caiet. eo.

2 Sacrilegium est furari reliquias etiam ex deuotione Silu. ver. reliquiæ q. 2. Ang. eo. parag. 2.

3 Iurari in Ecclesia rem, quæ non est Ecclesiæ, est sacrilegium c. Quisquis 17. q. 4. Silu. & Cai. vbi supra Nau. c. 17. num. 95. V. ver. confessio, num. 46.

4 Cultui diuino adiungere cantilenam prophanam, & turpem mortale est. Excusat autem ignorantia eos qui cantant vana non turpia, putantes id sibi licere Cai. in sum: ver. Organorum vsus.

1 SCANDALVM mortale est, cum re mala, vel habente mali speciem occasionem præbes alterius ruinæ, si id intendas, vel res ex se ad id inducat S. Tho. 2. 2. q. 43. ar. 1. ad 4. Cai. ver. scandalum.

2 Ob scandalum possunt Prælati temporalia bona sibi commissa dimittere, scilicet pro bono pacis Silu. ver. Scandalum q. 4. Si tamen sint bona Ecclesiastica, non possunt S. Tho. vbi supra ar. 8.

3 Nihil ad salutem necessarium ommittendum est ob scandalum S. Tho. vbi supra ar. 7. Silu. q. 3. Ang. eo. parag. 3.

4 Ob scandalum alterius ex malitia non est ommittendum opus bonum: Si autem ex ignorantia, aut infirmitate, vel occultandum, vel differendum, quousq; reddita ratione scandalum cesset. quòd si adhuc durat, non omittendum S. Tho. d. ar. 7. Couar. in reg. Peccatum p. 1. num. 4. vers. secundo subinfertur. Quid sit peccare ex ignorantia, V. supra de volunt. & inuol. num. 16. & seqq.

5 Si alij falso putant te esse excommunicatum, non debes cum eorum scandalo in festo missam audire S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 73. in fi. Couar. in c. Alma p. 1. parag. 7. num. 7. parag. Ceterum, & num. 4. cit.

SCRVPVLVS.

V. Dubium.

SECRETVM.

V. Confessor. Iudicium. Iuramentum Restitutio.

1 SEcretum alterius non teneris tegere cum magno tuo damno Roder. in sum. lib 2. c. 53. concl. 3.

2 Secretum tibi commissum, si non constet nulli præiudicare, nec Prælato præcipienti reuelandum S. Tho. 2. 2. q. 70. ar. 1. ad 2. Silu. ver. Testis q. 8. vers. 2. Azor. p. 3. lib. 13. c fi. Arag. ar. 1. cit. Item Silu. ver: Secretum V. ver. Excommunicatio num. 59.

1 SORTES dicuntur, quando aliquid eo fine agitur, vt eius euentu spectato, innotescat aliquid occultum, v. g. quid cui competere debeat S. Tho. 2. 2. q. 95. art. 8. Less. lib. 2. c. 43. dub. 9. initio. V. Sanch. in sum. lib. 2. c. 35. à num. 38. ad 89.

2 In iudicijs vbi iura sunt omnino paria, diuidenda res, si potest, etiam per sortes, glo: in c. Licet causam, ver: vti possidetis, de probat. & in cap. In nostra, ver. aduersa de testib.

3 Tempore pestis, aut persecutionis Ecclesiæ licet sortibus eligere qui Parochi, Clerici, aut religiosi, Medici, & ministri manere debeant in loco persecutionis, aut peste infecto, vt alijs subueniant. S. Tho. 2. 2. q. 95. ar. 8. Item cum inter æquè pauperes eroganda est eleemosyna S. Aug. lib. 1. de doctr. Christ. relatus à S. Tho. loco cit. Item cum plures sunt æquè rei, neq; expedit omnes punire; vt in militijs, licet sorte excipere quis necandus Less. lib. 2. c. 43. dub. 9. num. 58. Item tempore tempestatis, quando alleuiandæ nauis causa, ne omnes pereant, necesse est aliquos homines in mare proijcere tunc enim ex omnium consensu licet sortiri quis proijciendus sit. Mart. Delrius lib. 4. disquis. magic. c. 4. q. 1. Immo etiam illo inuito Sanch in sum. lib. 2. c. 38. num. 62.

4 Sortes in temporalibus licitæ sunt: in Electionibus verò Ecclesiasticis illicitæ c. fi. de sortileg Silu. ver superstitio q. 9. Nisi fortè ad litem beneficiariam dirimendam, quando ratio commodior iniri non potest Less. vbi supra num. 58. in fi. Sed id fieri non potest sine auctoritate illius Ecclesiastici Iudicis, cuius est titulum conferre, & consensu vtriusq; litigantis Suar. de relig. to. 1. lib. 2. de superst. c. 12. num. 12. & duob. seqq. Sanchez vbi supra num. 70.

5 Officia licèt secularia non sunt sorte distribuenda, nisi plures sint æquè idonei, aut ferè pares: tunc enim sortes non improbantur Less. vbi supra.

6 Consultoriæ sortes regulariter sunt illicitæ. nisi quando humanum consilium non suppetit: tunc enim licet Diuinum auxilium per sortes implorare Silu. vbi supra Cai. 2. 2. q. 95. ar. 8. Less. vbi supra num. 60.

SVBROGATVM sapit naturam eius, cuius loco subrogatur l. Si grege legato ff. de lega 1. & l. vn: C. de rei vxor. act. Intellige primo quantum ad id quod per se, & intrinsecè pertinet ad subrogationem: non verò quoad qualitates extrinsecas, quæ à lege, & voluntate extrinseca proueniunt, vt ex. g. materia subrogata in voto debet necessariò esse apta ad Dei cultum, & cadere sub religionis obligatione, quæ sunt intrinseca subrogationi: non autem sicut prior est reseruata, ita & posterior; hoc enim est subrogationi extrinsecum proueniens à voluntate Superioris reseruantis Sanchez in sum. lib. 4. c. 40. num. 46. Intellige Secundo in sola fauorabili, & lata interpretatione, quæ in odiosis non habet locum. Intellige Tertio quoad naturam primæuam eius rei, cui subrogatur, non autem quoad naturam accidentalem. Et natura primæua votorum est, vt subdantur Episcopi dispensationi. nisi superueniat accidentaria Pontificis reseruatio, Idem de matr. lib. 8. disp. 9. num. 20.

1 SVPERSTITIO est falsa religio, est vitiosus cultus veri vel falsi numinis Azor. p. 1. lib. 9. c. 11. q. 1.

2 Superstitio cultus superflui, idest um præter Ecclesiæ morem ponitur religio in quibusdam circumstantijs, vel rebus in quibus non est ponenda, vt in numero, colore, situ, v. g. tot sint candelæ non plures, tot orationes dicantur non plures; cera sit alba, non flaua, communiter non videntur esse plus quam peccatum veniale, cum ex bona intentione fiant. Nau. c. 11. num. 24. Tolet. lib. 4 c. 14. Caiet. ver. Superstitio Less. lib. 2. c 43. dub. 9. nu. 5. securius tamen tenendum quod mortale.

3 Chiromantia naturalis, quæ pars est physiognomiæ, non omnino reprobanda, si intra limites se contineat, vtendo scilicet signis, quæ sunt in manu tamquam effectibus, ex quibus aliquo modo colligi potest corporis dispositio, & temperamentum, cui solent animi inclinationes accommodari. sic alijs cit. Suarez de relig. trac. 3. lib 2. c. 11. num. 14.

De superstitione, eiusq; speciebus, & vnaquaq; illarum, præter Doct. cit. Vide S. Tho. 2. 2. q. 96. ar. 2. ad 1. c. Illud 26. q 1. Silu. ver. Maleficium, & ver. Superstitio. Ang. & summistæ eo. Nau. de sent. exc. cons. 52. Sayr. cla. reg. lib. 4. c. 4. Azor. p. 1. lib. 9 à c. 11. ad 27. Suar. toto lib. 2. cit. Sanch. in sum. lib. 2. à c. 37. ad 42.

4 Pocula amatoria fabricantes, si interueniant sacramenta, vel sacramentalia, sunt de hæresi suspecti, alioqui sunt superstitiosi Ricc. in sua Praxi. crim. de hæresi decis. 67. vers. Pocula. V. Azor. vbi supra. c. 26.

T

1 TEmpus decem annorum dicitur longum Pan. in c. Propter de loca num. 17. & in c. Quærelam ne Præl. vic. suas num. 6. V. glo. in Clem. 1. de reb. Ecc. non al. ver. ad tempus modicum. Triginta, aut quadraginta dicitur longissimum Silu. præscriptio 1. q. 7. Sexaginta annorum dicitur antiquum Gratian. discep. for. c. 969. num. 7.

2 Vbi in aliqua dispositione certum tempus non apponitur, in fauorabilibus perpetuum intelligitur, c. Quia circa de priuil. in ant. & c. Si cui nulla de præben. in 6. & multis probat moneta de commut. vlt. vol. c. 8. num. 334. & seq. Quando verò certum apponitur, ad rei substantiam, & formam pertinere videtur: & ideo transacto eo tempore, etiam vnica die, mora purgari non potest Azor. p. 2. lib. 6. c. 27. q. 16.

3 In litteris gratiosis ex quibus immediatè oritur ius gratiæ inspicitur tempus gratiæ, c. Cum cui, de præben. in 6. In rescriptis verò ad lites tempus præsentationis, quia istæ litteræ ab exercitio accipiunt perfectionem, iuxta c. Duobus de rescrip. in 6. Bald. in c. Capitulum S. M. de rescrip. V. Pan. in c. Dilectus num. 7. de præben. & in d. c. Capitulum, de num. 3. vbi Felin. n. 9. & 15.

4 Cum certum aliquod tempus iure requiritur, id debet esse continuum Sanchez in sum. lib. 5. c. 4. num. 31. V. Alienatio num. 7.

V

VANAGLORIA

V. Predicare.

1 GLoria, laus, & fama de bono, & ob bonum finem, quantum quisque meretur, desiderari possunt Nau. c. Inter verba concl. 5. num. 46.

2 Res quantumuis sacras principaliter ob vanam gloriam efficere, vt sacramenta ministrare, vel recipere, sacrum celebrare, peccatum veniale est Silu. ver. Vanagloria q. 2. in fi Nau. in man. c. 12. num. 13. vers. Quare peccat. Neq; enim tam grauis iniuria rebus sacris infertur, vt pœna æterna digna

digna ſit. Niſi ea laus in damnum tertij cederet; vt ſi v. g. iactaret ſe bonum medicum, Confeſſarium, Aduocatum, cum non eſſet. quo caſu, ſi quod damnum intulit, tenetur reſtituere Nau loco cit Cai. in ſum. ver. iactantia Azor. p. 1. lib. 4. c. 13. q. 5. Sanch. in ſum. p. 1. lib. 1. c. 3. concl. 1.

1 VERBERARE poſſunt Parentes, Domini, & Pedagogi per ſe, vel per alium, Sot. de inſt. lib. 5. q. 2. ar. 2.

2 Prælatus poteſt etiam Sacerdotem verberare, & Præceptor, ſi ſit conſuetudo. & Vir Vxorem in grauiſſima neceſſitate, Sot. vbi ſupra, leuiter tamen Boich. in c. Quemadmodum de iureiur. num. 2. & ibi Anchar. num. 12. Sanch. de matr. lib. 10. diſp. 18. num. 16. Salon. 2. 2. q. 65. ar. 2. & ibi Arag. Et idem licet circa filios, & familiam, vt docet Sanchez V. ver. filij nu. 15. & ſeq.

3 Prælatus poteſt per laicum verberare religioſum incorrigibilem Silu. ver. percuſſio, Ang. eo. initio.

4 Verberare Epiſcopo non licet ſuis manibus c. Non licet diſt. 86. Ang. & Silu. vbi ſupra.

1 VESTE religioſa maris, aut fœminæ ſi vtatur ſecularis cauſa ludi ſine ludibrio, non peccat mort. Silu. ver. habitus q. 5. Ang. eo. parag 8.

2 Non eſt mortale vti veſte alterius ſexus ob leuitatem. Ex cauſa verò nullum eſt peccatum Silu. ver. fœmina q. 1. Nau. c. 23. num. 22. Si malo fine, eſt excommunicatus, c. *Si qua mulier* 2. diſt. 30. quod Ang. vbi ſupra parag. 7. dicit ſe non credere: credat tamen; quia ſic verba textus ſumpta ex Concilio Grangrenſi.

VERGINITAS non amittitur ſine ſeminis reſolutione voluntaria etiam extra copulam S. Tho. 2. 2. q. 152. ar. 1. ad 4. & ibi Caiet. Silu. ver. virginitas q. 2. & 3. Azor. p. 3. lib. 3. c. 2. & com. Amittitur etiam ſignaculi fractione, & voluntaria pollutione, vel concubitu apto eam facere, licèt per accidens non ſequatur. Immo & per voluntariam receptionem virilis ſeminis intra vas abſq; ſignaculi fractione, S. Ant. p. 4. tit. 4. c. 8. parag. 4. Et pollutione nocturna, ſi antea ſit volita, aut data ei cauſa per conſenſu. Secus ſi per venialem negligentiam S. A. & Silu. vbi ſupra.

V I T A.

V. Eleemoſyna. Homicidium. Infirmus

VSVSFRVCTVS.

V. Debitum. Dominium.

1 VSufructuarius non tenetur ad collectas, quando Vſusfructus eſſet inutilis, ſi illas ſolueret: ſed ad proprietarium ſpectat. Sic multi, quos refert, & ſequitur Surd. de alim tit. 4. q. 16. num. 13. V. ver. Gabella num. 14.

2 Arbores viſ[?]uentorum deiectæ an pertineant ad proprietarium, vel ad Vſufructuarium Vide Gratian. diſcep for. c. 21.

3 Vſufructuarius tenetur ſatiſdare de vtendo, & fruendo ſalua rerum ſubſtantia, c. vlt. de pigno. in rebus verò mobilibus, quæ vſu conſumuntur, vt pecunia numerata vino, veſtibus &c. quia datur æſtimata, ſatiſdat de tanta pecunia reſtituenda, quanti fuerint æſtimata Reſtituuntur autem cum Vſufructuarius moritur, aut capite minuitur. Inſtit. de Vſufruc. parag. Conſtituit autem. Si ſint duo Vſufructuarij, vno poſſidẽte Vſũfructum alteri accreſcit l. 1. parag pœn. ff. de Vſufructu accreſcendi.

V X O R.

V. Furtum. Locatio. Matrimonium.

1 VXor inops non tenetur virum alere, nec è contra, Sanchez de matr. lib. 9. diſp. 4. num. 27. An teneatur ad debita mariti, ad mutuum, &c. pro ſe alenda, vide ibi num. 28.

2 Vxor peccat mort. nolens ſubdi viro aliquid notabile imperanti, eiuſquè iuſtum præceptum non implens; vt cum iubet vana, & ſuperflua, ac mores incompoſitos exuere Nau. c. 14. num. 20. vers. 29. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 3. dub. 2. in reſp. ad 2.

Clausulæ apponi solitæ in dispensationibus tum in S. Pænitentiaria pro foro interno; tum in Dataria pro foro externo

Cum suis declarationibus ex P. Thoma Sanchez de matrim. potissimum decerptæ.

PRO FORO CONSCIENTIAE

CLAVSVLA PRIMA

A. Discreto viro Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctore. B. ex approbatis ab Ordinario C. ad infrascripta per latorem præsentium specialiter eligendo.

DECLARATIO.

A. Necessarium omnino est expediturum has dispensationes esse verè dicto gradu insignitum; Nec sufficit communi errore Doctorem existimari. Aut esse Licentiatum. Aut publicè in Academia Ius canonicum, aut Theologiam docere; aut in Iure Cæsareo esse Doctorem. Aut Magistrorum priuilegijs frui, vt multi Regulares; nisi vere ad magisterij gradum in aliqua Academia sint promoti. V: M. Paulum Leon. *in Praxi ad litt. Poenit. p. 1. ver. magister.* Regulares tamen participantes priuilegia Mendicantium, etiā nullo gradu insigniti, si alia requisita habeant, possunt exequi, si à suis Generalibus, vel de eorum licentia ab alijs Superioribus designentur, vt docent Roder. *de regul. to. 1. q. 63. ar. 8.* & Sanchez *de matrim. lib. 8. disp. 34. num. 11.* Non officit autem si litteræ à non graduato aperiantur: nam ea qualitas requiritur tantum in exequente, Sanchez *vbi supra num. 12.*

B. Sufficit si semel sit approbatus, licet occultè esset reuocata licentia, ita vt eius reuocationis sit communis error. Idem quamuis licentia esset irrita ob defectum occultum, & communiter ignoratum. Debet autem esse approbatus ab ordinario nec sufficit publicum alicuius Academię testimonium. Sufficit vero approbatum esse limitatè, v. g. ad confessiones mulierum: is enim potest etiam à viris eligi: quia in Bulla requiritur tantum gradus magisterij, & approbatio Ordinarij Sanchez *vbi supra Vide* Felin. *in c. Ceterum, de rescrip. num. 24.*

C. Electo confessario, si hic dicat dispensationem esse subreptitiam, potest alium confessarium adire, qui in cōtraria sit opinione. Imo primus

ille potest, re melius considerata ipsam dispensationem exequi; quāuis, si iam dispensauit, non possit recantare, quia dispensatio iam consumata est. Sanchez *vbi supra disp. 27. num. 40.* V. Ricc. *resolut.* 593.

CLAVSVLA SECVNDA

Quatenus si est ita, ac Oratorem stimulis carnis adeo agitatum vt maximè dubitet continere posse, & propterea de illius incontinentia maximè timendum sit.

DECLARATIO.

NON sufficit qualiscunq; tentatio carnis, nec quodcunq; lapsus periculum, nec timor vnius, aut alterius lapsus; sed exigitur maximum frequentis lapsus periculum, ita vt ea persona verè possit dici viuere incontinenter. Non tamen exigitur, vt ex mera fragilitate periculum hoc procedat, sed satis est si vel ex ea, vel ex prauo habitu Sanchez *vbi supra disp. 39. num. 19.*

CLAVSVLA TERTIA.

A. Si ita esse per diligentem Oratoris examinationem. B. Ac post monita, & consilia opportuna illi præstita inueneris.

DECLARATIO.

A. Non requiruntur testes, cum sit in foro conscientiæ: sed satis est, si ipsum dispensandum examinet sine iuramento. Immo nec id est necessarium quando ipsi dispensaturo certa est veritas precum, & causæ allegatæ. Sanchez *vbi supra nu.* 21.

Vbi verò Confessarius certus non est de veritate, si dispenset non præmissa examinatione, nulla est dispensatio: illa enim examinatio requiritur pro forma. *Idem num.* 26.

B. Significant hæc verba monendum esse dispensandum, vt sincere veritatem explicet, ei nuntiando, nullam alioqui fore dispensationem. Si tamen id ommittatur, valida nihilominus erit dispensatio; non enim requiruntur pro forma; nec ipse dispensans peccabit, si in examinatione non deficiat. *Idem vbi supra num.* 27.

CLAVSVLA QVARTA.

A. Eundem à propositi mutatione absoluas hac vice in forma Ecclesiæ consueta; B. iniuncta ei pœnitentia salutari. Quæ clausula apponi etiam solet in dispensatione voti Religionis, & castitatis.

DECLARATIO.

A. Non requiritur confessio, si dicat, in foro conscientiæ; secus si in foro pœnitentiæ, etiam si dispensaturus sit regularis non graduatus, dispensans virtute priuilegiorum. Sanchez *vbi supra num.* 19. V. Roder. *de regul. tom.* 1. *q.* 20. *art.* 7. Nauar. *de priuil. cons.* 11. *num.* 2.

Cum dicitur, hac vice, non restringitur dispensatio ad vnicum actum. Nam sic dispensatus v. g. ad matrimonium,

monium, potest toties quoties. Sed sensus est, Pro hac vice tibi concedimus facultatem dispensandi in eo voto, v. g. & non generalem facultatem. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 31. *numero* 2.

Cum dicitur, Votum commutes, ad hoc vt matrimonium tunc contrahere possit; vel ad hoc tantũ, vt tunc matrimonium contrahere possit, non restringitur facultas ad primam vicem tantum; sed sensus est, Commuta & dispensa tantum ad effectum, vt possit matrimonium contrahere, non ad alios effectus *num.* 2. *cit.* Nunc vero de stylo Pœnitentiariæ si dispensatus superuixerit coniugi, non potest aliud matrimonium contrahere sine noua dispensatione.

Cum dispensatur in voto solemni castitatis, si adhuc causa perseueret, potest adhuc matrimonium contrahere, secus si non permaneat causa. *ibidem num.* 12.

Si dispensatio limitetur ad personam, cum qua ineundum est matrimonium, & causa se teneat ex parte eiusdem, vt quia allegatur mulierem esse ab eo viro defloratam; & consequenter, nisi ei nubat, manere infamatam, & spe matrimonij destitutam; tunc non potest cum alia contrahere. Secus si causa se teneat ex parte viri, vt quia stimulis carnis agitatur. *Vbi supra num.* 13.

B. Cum in litteris dispensationis statuuntur opera pœnitentiæ, iniungi omnino debent; nisi per alia verba colligatur remitti arbitrio confessoris; vt cum subditur, Prout secundum Deum ipsius animæ saluti expedire iudicaueris. Idem *vbi supra disp.* 34. *num.* 32. Mutari posse docet Ricc. *par.* 2. *decis.* 155.

Cum dicitur, singulis mensibus, aut quoties tibi videbitur, remittitur arbitrio confessarij, an illa confessio debeat esse menstrua, an vero minus frequens, non tamen imponere potest frequentiorem quàm menstruam. Sanchez *vbi supra num.* 35.

Non est tamen arbitrarium ommittere confessiones aliquas statis temporibus faciendas, & aliqua pœnitentiæ opera perpetua, inter quæ sint aliqua quotidie exercenda. Est tamen arbitraria quantitas eorum operum, & illorum frequentia. *Idem vbi supra num.* 33. *& seq.*

Si ille ommittat aliquo mense confiteri, non tenetur altero dupplicare *num.* 36. satisfacit autem confessare ab Ecclesia præcepta *num.* 38. Non verò confessare ex voto, vel pœnitentia *num.* 39.

Arbitrium confessarij intellige secundum prudentiæ regulas, iustas causas perpendendo, aliàs non potest voluntariè taxare, aut immutare *num.* 40.

Opera verò pœnitentiæ, quæ imponi possunt hæc sunt, vt aliqua die, qua carnibus vesci licet, ab eis abstineat qualibet hebdomada, aut verò ieiunet; cilicio, aut verberibus carnem suam affligat. *num.* 41.

Si dispensatio sit in voto religionis imponat, vt quotidie litanias vel septem Psalmos, vel certum orationum numerum recitet. *ibidem.*

Si in voto castitatis, recitet quotidie quinquies orationem dominicam pro animabus Purgatorij, aut eleemosynam tribuat, aut aliud quoduis ex operibus misericordiæ exerceat. *ibidem. V. Monet. de commut. vlt. volunt. cap.* 7. *in fi.*

CLAVSVLA QVINTA.

Agit de dilaniandis literis per Confessarium, vbi dispensationem expedierit, sub pœna aliquando excommunicationis. quandoquidem vt si parti reddantur, nil illi suffragentur.

DECLARATIO.

SI parti reddantur, postea verò lacerentur, aut comburantur, incipiunt ex tunc valere.

Verbum illud, suffragentur, intellige pro foro externo, vt multis probat idem Sanchez *lib. 3. de matr. disp. 29. num. 11. & lib. 8. disp. 34. num. 42.* Quare licet maneant apud partem, non ideo frustrantur suo effectu.

V. *Dispensatio in lege num. 80.*

CLAVSVLA SEXTA.

A. Dispensa, vt matrimonium inter se secretò contrahere valeant. B. Prolem susceptã, si quæ sit, & suscipiendam exinde legitimam decernendo, in foro conscientię tantum.

DECLARATIO.

A. Licet Ordinarius, aut Parochus nouerint impedimentum, si tamen nullus denunciet, possunt dissimulare, & sic impeditos matrimonio iungere, si illis de obtenta dispensatione in foro conscientiæ constat Sanchez *lib. 3. disp. 15. num. 14.* Immo si nullo opponente ipse contrahens coram Iudice, & Notario affirmet se impeditum, poterit Iudex, & Notarius non scribere, illumque admonere, vt taceat, seq. corrigat id negando, vtendo æquiuocatione Et si illa confessio erat scripta, posset delere, antequam confitens subscribat; non n. est perfectè iudicialis confessio ante subscriptionem Sanchez *vbi supra n. 16.*

B. Si dispensatio sit circa impedimentum ante initum matrimonium, legitimando prolem suscipiendam, illa proles verè legitimatur quoad spiritualia, & temporalia in foro conscientiæ tantũ, etiam si Pœnitentiaria nihil dixisset. est n. ea proles ex legitimo matrimonio orta. Idem de prole nata post expeditam dispensationem, sed ante initum matrimonium Sanchez *lib. 8. disp. 34. num. 47.* quare in foro conscientiæ est capax ordinum, & cuiuscunque beneficij. in foro tamen externo secus. *num. 48. & seq.* Si tamen alter parens ignarus impedimenti bona fide contraxit, proles erit quoad omnia in vtroque foro legitima, *c. Ex tenore qui fil. sint legit.* Pater tamen conscius impedimenti censetur Pater spurius, quare filio non succedit. Sanchez *vbi supra disp. 7. à num. 14.*

Quando verò nondum inito matrimonio dispensatur in impedimento occulto, legitimando prolem ante susceptam, non censetur legitima nisi quoad spiritualia, etiam in terris subiectis Papæ, nisi aliud exprimat, quia non censetur dispensare in radice matrimonij. Dispensare autem in radice matrimonij, est dispensare in initio ipsius, reuocando impedimentum, quod ipsum irritauit, ac si nunquam irritasset, efficiendo

ciendo vt dispensatio retrotrahatur ad matrimonij initium.

Si verò matrimonio nulliter contracto dispensat Pœnitentiaria, ut validè ineatur, legitimando prolem inde suscipiendam, idem dicendum quod in primo casu.

Quando vero matrimonio inualide contracto, dispensatur in foro conscientiæ, vt validè ineatur, legittimando prolem ante susceptam; ea dispensatio non est in radice matrimonij. Quare non censetur proles legitimata quoad temporalia. Idem cum dicitur, Prolem susceptam, si qua sit, & suscipiendam exinde legitimam decernendo. Idem cum dispensatur in matrimonio inualido, concedendo licentiam permanendi, seu perseuerandi in illo. quo casu neque etiam ad spiritualia legitimatur proles. Secus si Papa utatur verbo, legitimamus matrimonium: quia hoc nil aliud sonat quam id matrimonium ratum habere, & approbare, quasi ab initio absque aliquo impedimento esset contra-ctum: vnde censetur in radice matrimonij, & sic plenissimè dispensasse. Sanchez *vbi supra*.

Confessario, vel Ordinario dispensante in matrimonij impedimento, si non explicet, se quoque prolem ante susceptam legitimare, ad nihil legitimata manebit Sanchez *disp. 7. cit. num. 16.* Potest tamen deinde vel idem, vel alius confessarius, vel successor in officio id præstare *nu. 17.* licèt non potuerit forsan habere effectum, quia alter contrahentium mortuus est, antequam applicaretur dispensatio, quo casu valebit dispensatio quoad legitimationem, & debet executioni mandari, vt fuit decisum Romæ *in Rota* 18. *oct.* 1573. *per cons.* 409. Anchar. quod notandum esse dicit Quarant. *ver. matr. dispens. in fi.* propter præiudicium venientium ab intestato.

CLAVSVLA SEPTIMA.

Dummodo impedimentum inde proueniens occultum sit.

DECLARATIO.

OCcultum in his Pœnitentiariæ litteris dicitur, quod distinguitur cõtra publicum. Quando scilicet id impedimentum ab aliquibus sciatur, & id probari possit, dicetur occultum, tunc autem erit publicum, quando non tantum in Ciuitate, sed etiam in maiori parte Viciniæ, vel Collegij, Monasterij aut Parochiæ id notum est; modo saltem decem personæ inueniantur in ea Vicinia, Parochia, &c. Sanchez *vbi supra disp.* 35. *num.* 55.

Et licet res ad forum exterius sit deducta; si tamen absoluatur etiam iniuste, & ex falsis testibus, adhuc dicetur impedimentum occultum *num.* 57. Idem si parti non sit intimatum delictum. cum n. citatio sit primus actus iudicij, ea non facta, non dicitur res ad forum exterius deducta *numero* 58. Vide eundem *lib.* 2. *disp.* 37.

Vt autem res dicatur publica, non satis est, si publicè sciatur delictum, nisi etiam publicè sciatur id esse impedimentum v. g. publicè scitur copula, ex qua orta est affinitas, at non publicè scitur esse impedimentum. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 35. *num.* 56. Vide Suar. *de censur. lib.* 4. *disp.* 41. *sect.* 3. *num.* 6. Sayr. *de censur. lib.* 4. *c.* 17. *num.* 23. Roder. *in sum. p.* 1. *c.* 166. *num.* 3.

CLAV-

CLAVSVLA OCTAVA.

A. Dispensa vt matrimonium inter se secretò contrahere valeant. B. Latoribus de nullitate prioris matrimonij certioratis, sed ita caute, vt si illa adhuc ignoret latoris delictum, nusquam detegatur. C. Quodq; diligenter experiantur, an sine scandalo separari possint. Quod si fieri non possit, saltem experiantur, an cohabitare possint continentes, tamquam frater & soror.

DECLARATIO.

A. Sufficit copula affectu maritali. Hæc n. signum est consensus de præsenti. Sanchez *lib. 2. disp. 37. num. 14.*

B. Non est id necessarium; non enim ponitur tanquam conditio pro forma, sed tantum pro instructione cõfessarij. vt plurimum enim fieri non potest homini manifestatio sine graui periculo scandali, & rixarum *lib. 8. disp. 34. num. 61.* Quod si nullum sit periculum scandali, manifestandum: alioqui suadendum alteri, vt se habeat pro coniuge. *ibidem* Vide *lib. 2. disp. 36.*

C. Vbi Confessori constat ex experientia prius sumpta, vel ex ijs, circa quæ ipsos examinat, vel ex alijs circumstantijs, nullius fore vtilitatis eam experientiam, sed scandala oritura, quod alij putantes eos coniuges, videant coniugalem vitam non agere, ipsisq; sit maxima ruinæ & scandali occasio. Videat item, si velint tanquã frater & soror cohabitare, maximum imminere incontinentię periculum prætermittere poteſt hanc experientiæ obligationem *lib. 8. disp. 34. num. 60.*

Etiam si alter tantum sciuerit impedimentum; altero ignorante, necessaria est expressio illius scientiæ, alioqui subreptitia dispensatio. Nau. *de consang. cons. vlt.* Sanchez *lib. 8. disp. 25. num. 30.* qui tamen id intelligit cum dispensatur in matrimonio nulliter contracto. secus in contrahendo: secus item de spe facilioris dispensationis. hæc enim non exprimenda, si sit ex parte vnius tantum *dicto num. 30. & seq.* quoad non incurrendas pœnas Concilij, secus quoad valorem dispensationis ad hanc enim requiritur bona vtriusq; fides. *d. num. 30.*

PRO FORO EXTERNO

CLAVSVLA PRIMA

Dilecto Filio Episcopo .N. vel eius in spiritualibus Vicario Generali.

DECLARATIO.

SVfficit Episcopus, vel Vicarius alterius contrahentium, si dispensatio sit alternatiua, Episcopo v. g. Portuẽsi vel Sabinensi. Secus si alteri tantum, quia ille solus exequitur. Sanchez *de matr. lib. 8. disp. 35. num. 5.*

Nomine Officialis intelligitur Vic. generalis Episcopi *disp. 27. num. 29.* etiã nondum consecrati *nu. 35.* & Vicarius capituli sede vac. *num. 32. & seq.*

Episcopus expedire non potest commissiones

missiones factas suo Officiali, etiam eo remoto. Immo idem officialis factus eiusdem Dioecesis Episcopus expedire non poterit, si commissio fiat in forma ordinaria, vt officiali N. secus si sit personalis; nisi transierit ad statum incompatibilem *num.* 31.

Idem poterit Vicarius Prælati habentis iurisdictionem Episcopalem, *num.* 34.

Si duo sint officiales Episcopi, alter tamen est principalior, hic solus exequitur, *ex Clem.* 2. *de rescriptis, disp.* 27. *cit. num.* 36. Quòd si ambo sint æquè principales, ille exequitur, cui rescriptum fuerit præsentatum.

Pronunciato rescripto subreptitio, non poterit Officialis, quamuis se deceptum inuenerit, se retractare, sed adeundus Sum. Pont. *num.* 39.

Episcopus non potest amoto Officiali, alium ad hoc specialiter constituere cum commissio sit facta Vicario generali, *num.* 42.

Subdelegare potest Vicarius receptionem testium, & informationem pro veritate precum, non verò ipsam dispensationem: quia in ea requiritur nudum ministerium personæ *num.* 43.

CLAVSVLA SECVNDA

A. Agit de dote fęminæ minus competente, quam vir vsq; ad quantitatem debitam augere intendit. **B.** Item de scandalo orituro, si non ineatur matrimonium. **C.** Item de prole habita ex consanguinea, quam bona fide suscepit; & de pluribus alijs causis.

DECLARATIO

SVfficit si tertius quispiam augeat Nau. *de consang. cons.* 15. nec vitiatur dispensatio, quòd mendaciter asseruerit se augere velle. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 35 *nu.* 6. Oportet autem augmentum cum illius foeminæ dote plenam, ac sufficientē dotem constituere iuxta foeminæ qualitatem, vt ex illis verbis, Illius dotem vsq; ad quantitatem secundum qualitatem dictæ N. competentem. Secus si clausula diceret, velle virum augere competentem dotem foeminæ; ea enim verba non important integram quantitatem, quare satis est, si a iqua ex parte augeat, dummodo illa pars sit alicuius momenti, & digna qualitate foeminæ. *ibidem*.

Sufficit etiam, licet in locis circumuicinis inueniatur vir paris conditionis, cui cum illa dote sua foemina nubere possit: quia non tenetur extra proprium Oppidum virum quærere, vt declarauit Cong. Concil. Sanchez *vbi supra disp.* 19. *num.* 13. Ricc. *p.* 2. *decis.* 175.

Iudicatur autem inæqualitas, non sola generis, & diuitiarum ratione, sed etiam ex moribus viri, valdè dispari ætate, & filijs ex alio matrimonio habitis, vel ex ingenij asperitate tum in viro, tum in foemina *disp.* 19. *cit. num.* 15. & *lib.* 4. *disp.* 26. *à num.* 22.

Item sufficit incompetentia respectu viri, qui vult eam ducere, licet cum dote sua inueniat virum sibi æqualem non consanguineum, vt docent Nau. *in sum. c.* 22. *num.* 87. Roder. *in sum. p.* 1. *c.* 237. *num.* 2. licèt Sanchez *disp. cit. num.* 17. repugnet, quod nulla ibi sit causa pietatis, quæ concurrere debet, vt licita sit dispensatio.

Non dicitur mulier pauper, ac dote carens, si nil possideat, at parentes diuites habeat; quia obtinet ius succedendi in bona parentum, ac eos com-

compellendi ad competentem dotem statim illi constituendam iuxta statum, & eorum facultates Sanchez *vbi supra num. 21.* Quod limita Primo, nisi fœmina ex Regni statuto careat iure succedendi; nec certa sit eius legittima; quod liberum sit parentibus modicum quid filiabus relinquere. Secundo, quādo parentum facultates non sufficiunt ad competentem dotem; nisi diminuatur legitima alijs filijs debita. Tertio, quando fratres, aut alius vult fœminam dotare, sed nullo præcedente pacto, quo illa ius irreuocabile acquisierit. Quarto, si Parentes bonorum suorum parte spoliare se nequeant, quod ea indigeant ad honestam, suoq; statui conuenientem vitam *num. 25.* Et quoties legittima consuetudine receptum est, dotem non deberi nisi post parentum obitum: nisi omnes eodem modo vxores acciperent: quia tunc nullum dotis nocumentum patitur.

Si mulier suis bonis renunciauit eo animo, ut paupertatis titulo facilius dispensationem impetraret, non tenet dispensatio, cum fiat animo eximendi se à lege, contra sacrorum canonum mentem. Secus si alio fine renuntiauit, sine pacto tacito, vel expresso retrocedendi *num. 26.* Idem si post impetratā dispensationem, sed antequam ei per Ordinarium expediretur, instituta est hæres, aut legataria maximę quantitatis, & ipsa renuntiauit in fauorē alicuius, cum tunc dicatur acquisiuisse hęreditatem, vel legatum. Secus vero si absolutè repudiet, ne valor dispensationis cesset; id enim non est patrimonium diminuere, sed tantum non acquirere. *num. 27.* vbi idem dicit quācumque hęreditas, vel legatum illi obueniat siue ante, siue postquā Romam misit: repudiare enim potest. Idem si multò ante instituta sit hæres, sed ipsa hoc ignorauit ante contractum matrimonium; vera enim paupertas Pontifici allegata fuit.

Amplia vt supradicta locum habeant licet fœmina ob alias etiam causas non inueniat virum, quam respectu dotis, vt quod sit prouectæ ætatis, vel filios habeat ex alio matrimonio; vel sit deformis, aut aliquo crimine infamata, vel ob illud punita. Satis enim est verificari defectum dotis. *num. 29.*

B. Solet etiam allegari in matrimonio nondum inito, quando mulier passa est iacturam famæ ex copula cum consanguineo habita, vel ex suspecta, frequentique cum ipso conuersatione. ad cuius verificationem sufficit probablis timor inimicitiarum inter vtriusque consanguineos, vel incontinentiæ, eo quod iuuenes sint: & quod mulier ratione infamię non poterit competenter nubere, & ita incontinentiæ periculum patietur. *num* 10.

C. Sufficit si bona alterius coniugis fide. Et ignorantia impedimentorum, vt dispensatio ex taciturnitate non sit subreptitia, sufficit quæcumque, quæ non sit magna temeritas. In expressione verò allegata tamquam causa facilioris dispēsationis, requiritur iusta, & probabilis ignorantia. *disp. 25. num. 28*

CLAVSVLA TERTIA.

Deposita per te omni spe cuiuscunq; pecuniæ, aut præmij etiam spontè oblati. Quod si occasione dictę dispensationis exigere, aut oblatum recipere temerè prçsumpseris, excommunicationis latæ sẽtentiæ pœnam incurras.

V. sup. pag. 68.

DECLARATIO.

NON incidunt qui ex consuetudine accipiunt tantum aureum, alteriusuè quantitatis pro receptione testium ad verificandam precũ veritatem. Sunt enim hæc præmia laborum, non autem remunerationis pretium, aut munus. *disp.* 35. *num.* 10. *& seq.*

Incidit verò Delegatus, si recipiat esculenta, & poculenta, quæ paucis diebus consumi possunt. Secus si finita delegatione, & omnino expedita dispensatione munera recipiat, cessat enim iam causa prohibitionis. *num.* 12. *&* 14.

Accipiẽs huiusmodi munera licèt incidat in excommunicationem, & peccet mort. contra prohibitionem, non tamen tenetur restituere; non enim imponitur onus restitutionis. *num.* 13.

CLAVSVLA QVARTA

A. Si per informationem preces veritate niti repereris. B. super quo conscientiam tuam oneramus.

DECLARATIO.

A. Sufficit extraiudicialis informatio *disp.* 35. *num.* 15. *lib.* 8. Quare non indiget Notario, & testibus iuratis. Immo si notoria esset veritas precũ; aut aliunde Iudicĩ de ea constaret, nulla opus esset informatione. satis enim Iudicis conscientiæ factum est. Quòd si ignarus absq; informatione dispensaret, nulla esset dispensatio *num.* 16. Vide eundem *disp.* 17. *num.* 12. *eodem lib. & disp.* 33. *lib.* 3.

B. Per hæc verba non eligitur industria personæ. quare huiusmodi Delegatus potest subdelegare. Ricc. *p.* 2. *decis.* 270.

CLAVSVLA QVINTA

Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cęterisque contrarijs quibuscunq; non obstantibus.

DECLARATIO

SVfficienter derogatur decreto Concilij Tridentini.

CLAVSVLA SEXTA.

Vt matrimonium inter se seruata forma Concilij Tridentini contrahere valeant, dispensa.

DECLARATIO

NON continet dispensationem omnino consumatam, sed mandatum dispensandi. quare si matrimonium ineatur ãtequam officialis dispenset, inualidum omnino erit

Iiii Sanchez

Sanchez *lib.* 8. *disp.* 35. *nu.* 18. Vide *declar. in c.* 5. *sess.* 24. *de refor. matr. pag.* 124. *&* Sanchez *de matr. lib.* 2. *disp* 37. *num.* 9.

Per hanc clausulam non tollitur facultas Ordinario dispensandi in denunciationibus. Immo si facta dispensatione, sine illis matrimonium ineatur, validum omnino erit, modò coram Parocho, & testibus; hæc enim sunt de essentia, non illæ. neq; hæc commissio immutat modum, & formam à Concilio traditam. *disp. cit. num.* 19.

Si matrimonium prius irritum iterum publicè ineatur, iterum etiam premittendæ denunciationes; nisi paulò ante in prior matrimonio inualido essent præmissæ. *num.* 20.

CLAVSVLA SEPTIMA

Dummodo propter hoc ipsa N. rapta non fuerit.

DECLARATIO.

DOctores intelligunt de solo raptu causa ineundi matrimoniū. Congregatio verò Concilij extendit etiā ad raptum ex alia causa. V. Sanchez *lib.* 7. *disp.* 13. *& lib.* 8. *disp.* 25. *nu.* 17.

Valet matrimonium initum cum tertio, qui raptus causa non fuit, licet ideò rapta fuerit, *disp.* 13. *cit. num.* 6.

Ad raptum requiritur traductio mulieris de loco ad locum, *ex Trid. ibi* Quandiù ipsa in potestate raptoris manserit. non tamen requiritur copula *num.* 7. *& seq.*

Sufficit ad incurrendum pænas, si rapiatur etiam meretrix, aut alia cuiusuis status. *num.* 14.

Non compræhenduntur abducentes fœminam volentem, licèt postea mutet voluntatem, etiam ignorantibus, immo & inuitis parentibus *num.* 9. *&* 13. contra Nau. *de sponsal. cons.* 13. *al. as de raptor. cons.* 3.

Nec si importunis precibus, aut pretio vel dolo. *num.* 11. *& seq.* Nec rapientes propriam sponsam de futuro: hic enim rapiens iure com. à pœna excusatur. *num.* 15.

CLAVSVLA OCTAVA.

Prolem suscipiendam exinde legittimam decernendo.

DECLARATIO.

DIC *vt supra de dispensatione in foro conscientiæ, clausula* 6.

CLAVSVLA NONA.

Ipsi ex certis rationabilibus causis eorum animum mouentibus cupiunt inuicem matrimonio copulari. quæ clausula apponi solet in dispensationibus sine causa.

DECLARATIO.

HÆ causæ non sunt verificandæ, quod Superior gratiam largiatur, non specificando causas.

Et verba illa, De præmissis te diligenter informes, referuntur non ad causas, sed ad impedimentum allegatum; Sanchez. *lib.* 8. *disp.* 35. *num.* 24.

CLAVSVLA DECIMA.

Quod

Quod ipsi, qui ex principalioribus Ciuitatis existunt, &c. Vel, Cupiunt exponentes prędicti, asserentes se ex principalioribus Ciuitatis existere.

DECLARATIO

PRiori modo non est verificanda: quia ea contrahentium qualitas refertur verè narrando, & nō per modum causæ, vel conditionis. Secus de posteriori modo, cum ibi explicetur qualitas inter causas, ex quibus conceditur dispensatio, *disp.* 35. *citat. num.* 23.

Sufficit autem ipsos contrahentes esse potentes, ac valdè diuites, licèt non sint nobiles, vt declarauit Sixtus V. an. 1587. & refert Sanchez *lib.* 8. *disp.* 19. *num.* 6. se vidisse.

CLAVSVLA VNDECIMA

Dummodo copula non interuenerit.

DECLARATIO.

INtelligenda hæc Clausula iuxta naturam dispensationis concessæ. Si enim in foro externo concedatur, intelligitur dummodo ea copula non constet in foro externo. Si vero in foro conscientiæ, intelligitur quamuis sit occulta. Et in primo casu, si taceatur copula occulta, non erit subreptitia dispensatio; secus in posteriori. Secus itē si contrahentes narrassent Pontifici, se non habuisse copulam, idq; narrasset Pont. in dispensatione. Sanchez. *lib.* 8. *disp.* 25. *num.* 12. & *seq.* vbi cum alijs illud addit, eam clausulam non importare conditionem, sed modum quendam. Vide *Riccium, & ab eo cit. decis. Archiep. p.* 4. *decis.* 38.

CLAVSVLA VLTIMA.

Si copula habita fuit spe facilioris dispensationis.

DECLARATIO.

EXprimenda, nisi ea spes concepta fuerit ex parte vnius tantum. Sanchez. *vbi supra num.* 31.

AD validitatem dispensationis in vtroque foro oportet causas expressas esse veras tempore datæ literarum, alioqui subreptitia, *c. Quia circa exemplum de rescript. Et c. Si eo tempore, eo in* 6. cum alijs allegatis per Monet. de commut. vlt. vol. *c.* 8. *num.* 406. & *seq.*

DECRETA

SACRAE REGVLARIVM CONGREGATIONIS

Pro resolutione controuersiarum inter Regulares Ciuitatis Mediolani, & eiusdem Ciuitatis Archiepiscopum. die 2. Iiulij 1587.

Liceat Regularibus in eorum proprijs Ecclesijs, & intra septa suorum Monasteriorum Eucharistię Sacramētum processionaliter circumferre, & super altare publicè adorandum exponere, ex quauis publica siuè priuata causa.

Eleemosynę in Ecclesijs Regularium, & in eorum cōcionibus ad Monasteriorum, Eleemosynarumvè suarum collectæ dispositioni suorū liberè maneant. Quæ verò ad aliorum locorum, seu personarum necessitates subleuandas ad eorum cōciones colligentur, in eos erogentur, eisue distribuantur personis, & locis, quæ Ordinarij iussu, & mandato in concionibus commendata fuerint, ita tamen quod cogi non possint extraneos commendare.

Regularibus concionatoribus in eorū propriis Ecclesijs cōcionandi hora à quoquā non pręscribatur, sed liberū sit eisdem quandocumque officium prædicationis peragere.

Liberum sit heredibus defuncti, vnum pluraue officia pro defunctis in Ecclesijs regularium celebrari facere: nec non tot ex regularibus eiusdem conuentus euocare, quot eis videbitur.

Parochi à regularibus, in quorum Ecclesijs Parochianum sepeliri continget, non plus portione quæ ipsis iure, seu consuetudine debita, quæ quarta nuncupatur, exigant.

Si corpora mortuorum sepelienda in Ecclesijs Monialium Regularibus subiectarum deferantur, Parochis non liceat corpora ad Ecclesias prædictas deferre, nisi de consensu eiusdem Monasterij Superioris, seu Confessarij, qui tunc præsens aderit. Hæredes autem minimè adstringantur regulares, quibus Monasterium subest, ad funus euocare.

In Missæ Sacrificio is seruetur ritus in omnibus Ecclesijs Sanctimonialiū, qui hucusq; seruari consueuit, ita vt vbi Ambrosianus, non Romano, vbi Romanus, non Ambrosiano ritu à quopiam celebretur.

Licentiam concionandi regularibus in Ecclesiis, quę sui Ordinis nō sunt,

Ordi-

Ordinarius cōcedat, vt sibi magis expediens videbitur, & Concionator ea obtenta, in Ecclesia sibi assignat, absq; vlteriori Rectoris licētia munus suum liberè exerceat. Qui vero non in particulari Ecclesia sed liberè concionandi licentiam obtinuerit, in tota Dioecesi, nulla vlterius licentia petita à Rectoribus liberè cōcionari valeat. Rectore vero cōtradicēte, nisi Ordinarius aliud iusserit, non prædicet.

Concionatoribus verò approbatis à suis Superioribus liceat in quibuscunq; Ecclesijs sui ordinis concionari Episcopo non contradicente.

Ad publicas processiones tantum regulares accedere iuxta formam Concilij Trid. compelli possint. ad alias verò, quæ Mediolani ab vniuerso Clero seculari fieri consueuerunt, vt sponte accedant hortentur.

Regulares ad forum Ordinarij non trahantur, nisi in casibus à Tridentina synodo, Constitutionibusuè Pontificijs permissis.

In causis regulariū tā corā Ordinario quā corā Cōseruatore, aut alio quouis Iudice delegato seruetur tam per Iudices ipsos, Conseruatoresuè, quam notarios constitutio Pontificia ea de re edita. In reliquis attendatur tenor litterarum conseruatorialium; ita tamen vt Conseruatores semel electi mutari non possint, nisi per Capitulum Prouinciale, eorumdemq; nomina infra mensem à die electionis Ordinarijs indicare debeant, prout à Congregatione Interpretum Sacri Conc. Trid. declaratum fuit. qui deniq; Conseruatores, cum vti suspecti recusantur, non procedant, nisi ex præscripto Conc. Trid. sess. 14. c. 5. de reform.

Curam animarum in Ecclesijs regularium exercētes tam regulares quam seculares, Ordinarij iurisdictioni subsint in concernentibus curam animarum, & sacramentorum administrationem tantum iuxta formam Sacri Conc. Trid.

Ordinarij neminem regularium ad ordines promoueant, nisi litteras testimoniales sui Superioris de vita & moribus obtulerint.

Regulares, qui ad confessiones audiendas idonei generaliter ab Ordinariis eorumue examinatoribus reperti, & approbati fuerint generaliter quoq; & indistinctè, absq; aliqua limitatione temporis certorumuè locorum, aut generis personarum admittantur in dioecesi propria. De cęteris verò, qui non adeo idonei reperiuntur, si petierint se admitti, arbitrio Ordinariorum relinquitur, ipsos cum limitata facultate, prout eisdem Ordinarijs magis expedire videbitur, probare, & admittere. Qui autem in domibus proprijs laicorum ex causa confessiones audierit, statim Parochum admonere teneatur, & fidem auditæ confessionis pro medico aduenientе relinquere, &c. Idem postea declarauit eadem S. Congregatio approbantibus Greg. 15. & Vrbano 8. Sign. Frater Michael Bonellus Card. Alexandris V. Bullam Pij V. *incip. Romanensi.* 1571.

LAVS DEO.

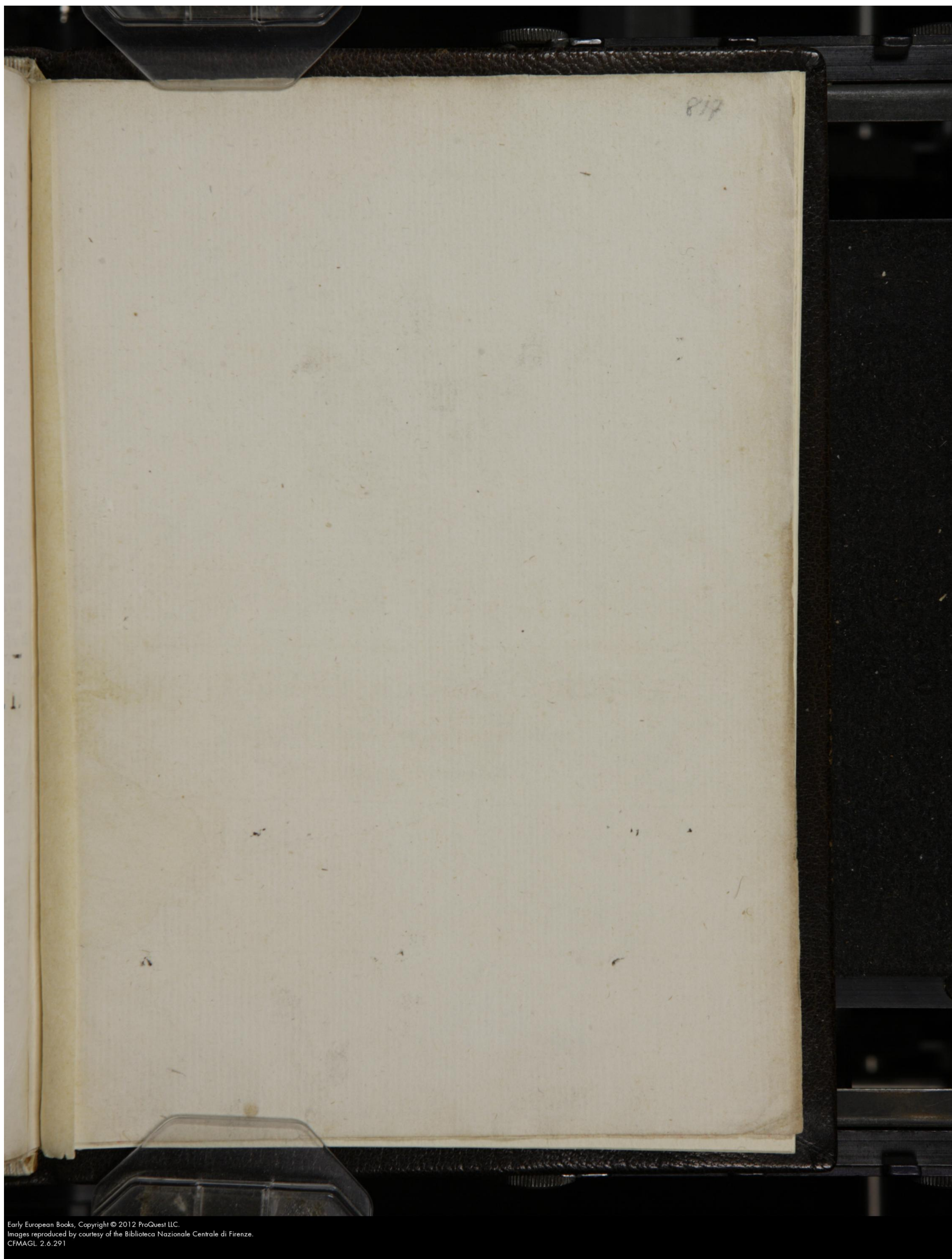

LIBVRNI,

In Officina Bonfiliana MDCLI.

Apud Hæredes Dominici Minaſchi

Superiorum permiſſu.

817

819

005647069

